UVA. BHSC. IyR_086_1

BIBLIOTECA
DE LA UNIVERSIDAD DE VALLADOLID.
Estante n.º
Tabla
Número 86

86

UVA. BHSC. IyR_086_1

UVA. BHSC. LyR_086_1

UVA. BHSC. IyR_086_1

xx 4 . Be .

Cōmentaria sancti Thome super libros methaphysice

UVA. BHSC. IyR_086_1

Es de la Biblioteca de la Real Universidad de Valladolid.

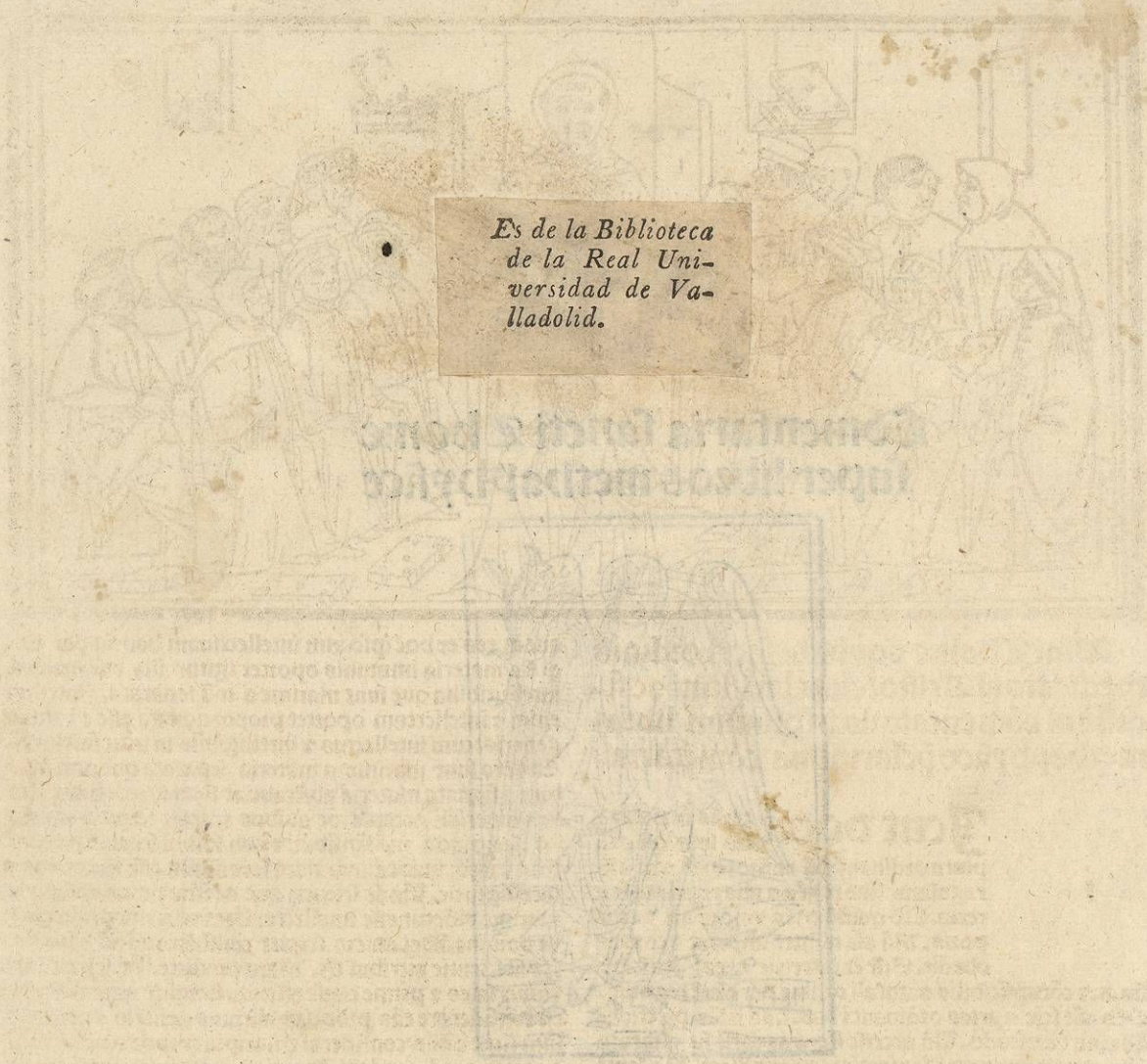

UVA. BHSC. IyR_086_1

·Diui Thome aquiatis sacri ordinis predicatorũ Aristotelis clarissimi ac fidissimi cõmentatoris in primum librum metaphysice ꝑclarissima cõmẽtaria.

Lib.1. Lec.3.

Sicut docet pbũs in politicis suis qñ aliq̃ plura ordinant ad vnũ:oꝝ vnũ eox esse regulans siue regẽs ⁊ alia regulata siue recta. Nõ quidẽ ꝑ in vnione aie ⁊ corporis. Nã aia nãliter imperat ⁊ corpus obedit. Sili ẽt inter aie vires. Irascibilis.n.⁊ cõcupiscibilis naturali ordine per rõnẽ regũtur. Oẽs aũt scie ⁊ artes ordinant i vnũ.s.ad hois pfectionẽ q̃ ẽ eius beatitudo. Vñ necesse ẽ ꝙ vna earũ sit aliarum oiuꝝ rectrix que nomẽ sapientie recte vendicat. Nã sapiẽtis ẽ alios ordinare. ¶Que aũt sit hec scientia ⁊ circa q̃lia versetur:ꝓsiderari põt si diligenter respiciatur qũo ẽ aliquis idone⁹ sed ad regendũ. Sicut.n.vt i libro ꝓdicto pbs dic̃:Homines itellectu vigẽtes nãliter alioꝝ rectores ⁊ domini sũt. Hoies vo q̃ st robusti corpore:itellectu vo deficientes:st nãliter sui :ita scientia oꝝ eẽ nãliter alia regulatrix q̃ marie itellectualis ẽ: hec aũt ẽ que circa marie itelligibilia vsat. ¶Marie aũt itelligibilia tripl̃r accipere possumus. Primo qꝺ ex ordine itelligẽdi. Nã ex qbus itellectus certitudinẽ accipit illa vident eẽ intelligibilia magis. Vñ cũ certitudo scie ꝑ itellectum acqrat ex causis: causaꝝ cognitio marime itellectualis eẽ vr. Vñ ⁊ illa scientia que primas cãs cõsiderat videt eẽ marime aliaꝝ regulatrix. Secundo ex cõparatione intellectus ad sensũ. Nã cũ sẽsus sit cognitio pticulariũ:itellectus ꝑ hoc ab ipso differre vr:ꝙ vlia cõprehẽdit:vñ ⁊ illa scientia marie ẽ itellectualis q̃circa pricipia marie vniuersalia versat:Que qdẽ sũt ens ⁊ ea q̃ ꝓsequũt ens iquãtũ bn̄i:vt vnũ:⁊ multa:potentia ⁊ actus. Quulmodi autem non debent omnino indeterminata remanere: cuꝝ fine bis ꝓpleta cognitio de bis q̃ sũt ꝓpria alicui generi vel speciei haberi ñ possit. Nec itex i vna aliq̃ particulari scientia tractari debẽt: qr cũ bis vnũqꝺqꝝ genus entiũ ad sui cognitionẽ idigeat pari rõe i q̃libet particulari scientia tractarent. Vñ restat ꝙ i vna cõi sciẽtia hmõi tractentur q̃ marie intellectualis ẽ cũ sit aliarum regulatrix.itr ¶Tertiointellex ipsa cognitione ctus. Nã cũ vna quecꝝ res ex hoc ipso vim intellectiuam habeat per hoc ꝙ ẽ a materia immunis oportet igitur illa esse marime intelligibilia que sunt marime a mã separata. Intelligi enim ⁊ intellectum oportet proporcionata esse :⁊ vnius generis:cum intellectus ⁊ intelligibile in actu sint vnuꝝ. Ea vero sunt marime a materia separata que non tantum a signata materia abstrahunt sicut forme naturales in vniuersali accepte de quibus tractat scientia naturalis :sed oino a mã sensibili:⁊ non solum secundum rõnẽ sicut mathematica:sed etiam secundum esse sicut deus ⁊ intelligentie. Vnde scientia que de istis rebus cõsiderat marime videtur esse intellectualis:⁊ aliarum princeps si ue domina. Hec autem triplex consideratiõ nõ diuersis: ſꝝ vni scientie attribui ꝺꝝ. Nam predicte sẽ separate sunt vniuersales ⁊ prime cause essendi. Ceiusdẽ autem scientie est considerare cãs proprias alicuius generis ⁊ genus ipsum sicut nãlis considerat principia corporis nãlis. Vñ oꝙrtet ꝙ ad eandem scientiam pertineat cõsiderare sẽ cãs separatas:⁊ ens cõe qꝺ est genus:cuius sunt predicte subiectie cões ⁊ vltes cause. Ex quo apparet ꝙ ẽ huius ista scientia predicta tria cõsideret:non cõsiderat qꝺlibꝝ eox vt subiectum:sed ipsum solum ens commune. Hoc enim ẽ subiectum i scientia:cuius causas ⁊ passiones quarim⁹:nõ aũt ipse cause alicui⁹ generis q̃siti. Nã cognitio cãꝝ alicui⁹ generis ẽ finis ad quẽ ꝓsideratio scie pertigit. Quãuis aũt subiectum b⁹ scientie sit ens cõe: dicit̃ tñ esse tota de bis q̃ sunt seperata a materia scꝝ eẽ ⁊ rõnẽ qr ꝰꝝ eẽ ⁊ rõnẽ separi ꝺñr nõ solũ illa q̃ nũq̃ i mã eẽ pñt sicut ꝺs ⁊ itellectuales sẽ:ſꝝ ẽt illa q̃ pñt sine mã ẽẽ:sicut ens cõe. Hoc tñ ñ ꝓtingeret si a mã scꝝ eẽ depẽderẽt. ¶Se cũdũ igit̃ tria ꝓdicta ex qb⁹ pfectio huius scie attenditur sortit̃ tria nomina. Dr̃.n. scia diuia siue theologia: ict̃ũ ꝓdictas sẽ separatas ꝓsiderat. Methaphysica aũt in ct̃ũ ꝓsiderat ens ⁊ ea q̃ ꝓsecũt ipꝝ. Hec.n.trãsphysica inuit̃ i via resolutõis sic magis cõmunia post min⁹ ꝓmunia. Dr̃ aũt pria pbia ict̃ũ prias rex cãs ꝓsiderat. ¶Sic igit̃ ꝰꝝ qd sit subiectũ hui⁹ scie: ⁊ q̃lit̃ se habeat ad alas scias ⁊ q̃ noie nominetur. ¶Textus.

1 Omnes homines natura scire

o desiderãt: Signũ ãt ẽ sẽsuũ dilectio:ꝑter.n.vtilitatẽ pp seipsos diligũt:⁊ marie alioꝝ:q ẽ ꝓ oculos. Nõ.n. solũ vt agam⁹ſꝝ ⁊ nihil

P.L.R. Coll.º de S. Ambrosio.

UVA. BHSC. IyR_086_1

agere debentes: ipsum videre: pre omnibus vt dicam aliis eligimus. Causa autem est: quia hic maxime sēsum nos cognoscere facit: ⁊ multas rerum differentias demōstrat.

¶Huic aūt scie Ax. premiū p̄mittit i q̄ duo tradit. p̄mo qdē ostēdit circa qd hec scia vsek. Scōo q̄lis sit ista scia. ibi. (Qz vo ñ actiua). ¶Circa p̄mū duo facit. primo ostēdit q̄ huius scie que sapientia dr̄ ē ꝓsiderare causas. scōo q̄les vel quas cās cōsiderat. ibi. (.Qm̄ aūt scientiam hanc). Circa p̄mū. d. f. primo p̄mittit quedā ex qb⁹ ad propositū arguitur. secundo ex predictis rationez sumit. ibi. (.Cuius aūt gratia nunc). Circa primum. d. f. primo ostendit in cōmuni scientie dignitatē. scōo ostēdit cognitionis ordinem. ibi. (alia qdē igitur ⁊c.) Scīe tie aūt dignitatē ostendit per hoc q̄ naturalit desiderat ab oīb⁹ tā q̄ finis. Unde circa hoc. d. f. p̄mo p̄ponit itētuz scōo p̄bat. ibi. (Signū aūt.) ¶Propōit igit p̄mo q̄ oi b⁹ boīb⁹ cōmuniter ⁊ nālit desideriū inest ad sciendum: cuius ratio pōt esse tripler. Primo qdē qz vnaquecq̄ res naturaliter appetit pfectionē sui. Unde ⁊ mā dr̄ appetere formā sicut imperfectū appetit suā pfectionē. Cū igit intellectus a quo hō ē id qō ē: i se cōsiderat⁹ sit i potentia oia: nec i actū eorum reducat nisi p sciētiā. qz nihil ē eoz q̄ sūt ante itelligere: vt dicitur i tertio de aia. sic naturaliter vnusq̄sq̄z desiderat sciaz sicut materia formā deside rat. ¶Scōo qz q̄libz res naturalē iclinationē hr̄ ad suā ꝓpriā opationem sicut calidū ad calefaciēdū: ⁊ graue vt dorsū moueatur ꝓpria aūt opatio hois igt̄ū hō ē itellige re p̄ h.n. ab oīb⁹ aliis differt. Uñ nāliter desideriū hois inclinatur ad itelligēdū: ⁊ p ꝓns ad sciēdū. ¶Tertio qz vnicui q̄ rei desiderabile ē vt suo p̄cipio q̄iūgat. i h.n. vniuscuiusq̄z pfectio ꝓsistit. Uñ ⁊ pp h motus circularis est pfectissim⁹ vt p̄bat. viij. phyſicoꝝ qz finez cōiūgit p̄n cipio. Substantijs aūt separatis q̄ sūt p̄ncipia itellect⁹ humani ⁊ ad q̄ itellect⁹ humanus se hr̄ vt impfectuz ad pfectum nō cōiūgit hō nisi p itellectū. Uñ ⁊ i h vltima hois felicitas ꝓsistit. Et iō naturalit hō desiderat sciētiā intellect⁹. Nec obstat si aliq homies scie hoc studiū non impēdāt cū frequēter q finē aliquē desiderāt a pfecutōe finis ex aliq̄ cā retrahāt: vel pp difficultatē puenienti: vel pp alias occupatōes: sic ēt licet omnes hoies sciētiam desiderent nō tñ oēs scientie studiū impendūt: qz ab alijs detinent vel a voluptatibus vel a necessitatib⁹ vite p̄ntis: vel ēt pp pigritiā vitant laborē adiscēdi. Hoc aūt p̄ponit. Ax. vt ostēdat q̄ querere sciētiā nō pp aliud vtile ē qualis ē hec sciētia nō ē vanā: cū naturale desideriū vanū eē nō possit. ¶Deinde ostendit qō proposuerat p signū: qz cū sensus ad duo nobis deseruiant. s. ad cognitionē rez ⁊ ad vilitatē vite: diligūt nobis pp seipsos i quantū cognoscitiui sūt ⁊ ēt pp hoc q̄ vtilitatē ad vitam cōferunt. Et hoc pz ex hoc q̄ ille sēsus maxime ab oībus diligitur q magis ē cognoscitiuus: qui est visus quē diligimus nō solū ad agēdū aliqd: hz ēt si nihil agere debemus cuius causa ē: qz iste sēsus. s. visus iter oēs magis facit nos cognoscere: ⁊ plures differētias rerū nobis demonstrat. In quo manifestū ē q̄ duas p̄eminētias visus in cognoscendo ad alios sensus ponit vnam quidem qz perfectius cognoscit: qō qdē visui accidit eo q̄ spirituali oz est iter alios sensus. Quanto enī aliqua vis cognoscitiua est materialioz: tāto est pfectioz in cognoscendo.

Qō aūt visus sit immaterialioz pz si cōsideretur eius immutatio q̄ ab obiecto immutatur. Nā cuz omnia alia sensibilia immutent organum: ⁊ medium sensus secundum aliquam naturalem immutationem sicut tact⁹ obiectum calefaciendo ⁊ infrigidādo obiectum vero gustus afficiendo sapore aliquo organū gustus mediante saliua obiectuz aūt audit⁹ p motū corporalē: obiectū vero odorat⁹ p fumalē euaporationē solū obiectū visus nō imutat nec organū nec mediū nisi spūali imutatōe. nō. n. pupilla nec aer colorat̄ sz solum spēm coloris recipiunt secundū eē spūale. Qz igitur sensus i actu ꝓsistit i actuali immutatōe sēsus ab obiecto: manifestū ē illū sēsū spūaliorē esse in sua operatōe q̄ imaterialius ⁊ spiritualius immutatur ⁊ iō visus certius ⁊ perfectius iudicat de sēsibilibus iter alios sensus. ¶Aliā aūt p̄eminentiam ponit: qz nobis plura demōstrat: qō qdē accidit ex rōne sui obiecti. tact⁹ enī ⁊ gustus ⁊ similit odorat⁹ ⁊ auditus sūt cognoscitiui illoꝝ accūtiū i qb⁹ distinguunt̄ iferiora corpora a supiori bus: visus aūt ē cognoscitiu⁹ illorum accidentiuz i quib⁹ cōicāt iferiora corpora cū superiorib⁹. Nā visibile actu ē aliqd p lucē in q̄ coicāt iferiora corpora cū superioribus vt dr̄ secundo de aia. ⁊ ideo corpora celestia solo visu sūt sensibilia. ¶Est aūt alia ratio qz visus plures differentias rez demōstrat: qz sēsibilia corpa p̄cipue p visū ⁊ actū cognoscere videmur: ⁊ adhuc magis p visū. Cuius rō ex hoc sumi pōt: qz q̄ alij tres sensus sūt cognoscitiui eoꝝ q̄ a corpore sensibili quodāmō effluūt ⁊ nō i ipso cōsistūt: sicut sonus ē a corpore sēsibili vt ab eo fluēs ⁊ non in eo manēs: ⁊ similiter fumalis euaporatio cuz q̄ ex q̄ odor diffunditur. visus aūt ⁊ tactus p̄cipiunt illa accia q̄ rebus ipis imanent: sicut color ⁊ calidū ⁊ frigidū. Uñ iudiciuz tactus ⁊ visus ītus extēdit ad res ipsas. Judiciū aūt auditus ⁊ odoratus ad ea que a rebus ipsis p̄cedunt: nō ad res ipsas. Et inde ē q̄ figura ⁊ magnitudo ⁊ huiusmodi qbus ipsa res sensibilis disponitur: magis p̄cipitur visu ⁊ tactu q̄ alijs sensibus videmus: ⁊ adhuc amplius magis visu q̄ tactu: tū pp h q̄ visus hz maiorē efficaciā ad cognoscēduz vt dictū est. tū ꝓpter hoc q̄ ētitas ⁊ ea que ad ipsā sequuntur q̄ vident esse sensibilia cōmunia: p̄imi⁹ se habēt ad obiectū visus q̄ ad obiectuz tactus. Qō ex hoc pz: qz obiectū visus omne corpus habēs aliquā ētitatem aliquo mō ꝓsequitur: ñ aūt obiectuz tactus.

¶Deinde cum dicit.

¶Animalia quidem igitur natura sensum habentia fiunt.

¶Prosequitur de ordine cognitionis: ⁊ p̄mo quātū ad bruta aialia. Secundo ētū ad homines. ibi. (Aialia quidē igitur ⁊c.) Circa vero bruta animalia tangit p̄mo qdem id i quo oia animalia cōicant: secūdo id in quo aialia differunt: ⁊ se iuicem excedunt. ibi. (ex sensib⁹) cōicāt autē oia aialia in hoc q̄ naturaliter sensus habēt. Nā ex hoc aial est aial q̄ habet aiam sēsitiuā que natura ē aial: sicut forma vnicuiq̄z ꝓpria ē natura eius: Quāuis aūt oia aialia sēsū habeāt naturaliter: nō tñ oia habēt oēs sēsus: sz solū pfecta. Oia vero habēt sēsū tact⁹. Ipse. n. ē quodāmō fundamentum oiuz alioꝝ sensuū. Unde habēt sēsū tact⁹ nō tñ sensuz visus qz sēsus visus est omnib⁹ alijs pfectior i cognoscēdo sz tact⁹ magis necessari⁹. Et. n. cognoscitiu⁹ eoruz ex qbus aial constat. s. calidi frigidi humidi ⁊ sicci. Unde sicut visus inter omnes est ⁊ perfectior in cognoscendo: ita tact⁹ ē magis necessari⁹ vtpote p̄ius exīs. q. i via generatiōis. Ea. n. que sūt pfectiora secūdū hāc viā: sūt posteriora respectu illius i diuidui qō de iperfecto ad pfectionē mouetur. ¶Deinde cū dicit.

¶Et sensibus aūt quibusdā qdē ipsoꝝ memoria ñ fit quibusdaz vero fit. Et pp hoc alia qdē p̄udētia sūt: alia vero disciplinabiliora ñ possibilib⁹ memorari. Prudētia quidē sūt sine adiscer q̄cūq̄z sonos audire ñ potētia sūt: vt apes. Et vtiq̄z si aliqō aliō h⁹i ē aialiū gen⁹. addiscūt aūt q̄cūq̄z cū memoria. ⁊ hūc hab ēt sensuz.

¶Ponit diuersitatē cognitiōis que est i brutis ⁊ tangit

Li. de sē. ⁊ sen. Lec. 2.

Li. 14.

Li. de sē. ⁊ sen. Lec. 2.

Li. de sē. ⁊ sen. Lec. 2.

Phi. 1. Lec. vl.

Lec. 9.

Lib. 1. de Histo. aialium.

Secūdo de ce. Lec. 18. Lec. 19.

UVA. BHSC. IyR_086_1

3

et tres gradus cognitionis i huiusmodi aialibus: Quedã
eni sunt q̃ hz sensũ habeant: non tamẽ habent mẽoriã q̃ ex
sẽsu fit. Mẽoria. n. sequitur phantasiã q̃ est motus factus
a sensu secundũ actũ vt habeẽ i tertio de aia. In qbusdã
Lec. 6. vo aialib⁹ ex sensu nõ fit mẽoria. z huiusmõi sũt aialia im
pfecta q̃ sũt imobilia scõz locũ: vt ỹchylia. Cũ. n. aialibus
cognitio sẽsitiua sit ꝓuisiua ad vite necessitatem z pro
priã opationẽ aialia illa mẽoriã habere debẽt q̃ mouẽtur
ad aliqd distãs motu ꝓcessiuo. Nisi. n. apud ea rema
neret per mẽoriã intẽtõ p̃cõcepta ex qua ad motũ iducũ
tur motũ cõtinuare ñ possent quousq̃z finẽ itẽtũ cõseque
rẽt. Aialib⁹ vero immobilib⁹ sufficit ad ꝓprias opationes
pñtis sẽsibilis acceptio cũ ad distans nõ moueant. Et iõ
sola imaginatõe cõfusa bñt aliqẽ motũ ideterminatũ vt
Lec. 16. dr tertio ẽ aia. ¶ Ex hꝫ ãt q̃ qdã aialia mẽoriã bñt z qdã
nõ habẽt: seq̃t q̃ qdã sũt prudentia: z qdã nõ. Cũ. n. pru
dẽtia ex preteritoꝝ mẽoria de futuris ꝓuideat: vñ scõm
Tullĩ i scõo rethorice. ptes ei⁹ ponũt mẽoria intelligẽtia
z prouidẽtia: i illis aialib⁹ prudẽtia eẽ nõ p̃t q̃ mẽoria ca
rẽt. Illa vo aialia q̃ mẽoriã habẽt: aliqd prudẽtie habe
re pñt. Dr ãt prudẽtia alit i brutis aialib⁹: z alit boibus
Lec. 4. iesse. In boib⁹ qdẽ ẽ prudentia scõz q̃ ex rõne deliberãt
qd eos oporteat agere. Vñ dr sexto ethicoꝝ. q̃ prudẽtia
ẽ recta rõ agibiliũ. Judiciũ ãt de rebus agendis nõ ex ra
tiõis deliberatione hz ex quodã nature instinctu: prudẽtia
i alijs aialib⁹ dr. Unde prudentia i alijs aialib⁹ est nãlis
estimatio de ꝓueniẽtib⁹ psequendis z fugiẽdis nociuis:
sicut agnus seq̃t matrez z fugit lupum. Inter ea vo que
mẽoriã habẽt: qdã bñt auditũ: z qdã ñ. Quecũq̃z ãt audi
tũ ñ bñt vt apes vel si qõ aliud b⁹i aial est: hz prudentiaz
habere possint: nõ tñ sũt disciplinabilia: vt. s. q̃ alter⁹ in
structionẽ possint assuescere ad aliqd faciendũ vel vitan
dum. Hmõi. n. instructio precipue recipitur p̃ auditũ vñ
dr i libro de sensu z sẽsato. q̃ auditus ẽ sẽsus discipline.
Quod aũt dicit apes auditũ nõ habere: nõ repugnat ei
q̃ vñr ex quibusdam sonis ex terreri. Nam sicut sonus
Lec. 2. vehemens occidit aial: z scindit lignũ: vt in tonitruo pz:
nõ ꝓp sonum: sed ꝓpter commotionez aeris vehemẽtẽ
in quo ẽ sonus: ita aialia q̃ auditu carent: iudiciuz de so
nis nõ habẽdo pñt per sonos aereos exterreri. Illa vero
aialia q̃ mẽoriã z auditum bñt: z disciplinabilia z prudẽ
tia esse pñt. ¶ Patet igit̃ tres esse gradus cognitionis i
animalibus. Primus ẽ eoꝝ que nec auditũ nec memori
am habẽt. Unde nec disciplinabilia sunt nec prudentia.
Secundus est eoꝝ q̃ habẽt mẽoriã. sed nõ auditũ. Unde
sunt prudẽtia: z nõ disciplinabilia. Tertius est eoꝝ que
vtrumq̃z habent: z sunt prudẽtia z disciplinabilia. Quar
tus aũt modus esse nõ põt: vt. s. sit aliquod animal quod
habeat auditũ z nõ habeat mẽoriaz. Sẽsus. n. q̃ extrin
secum mediũ suũ sensibile apprehendũt: iter quos ẽ au
dit⁹: nõ sũt nisi i aialib⁹ q̃ mouẽtur motu ꝓgressiuo qb⁹
memoria deesse nõ põt: vt dictũ ẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Alia qdẽ igitur imaginationib⁹ z me moriis viuũt: expimẽti aũt parũ partici pant boiuz autez genus arte z rõnibus.

¶ Ostendit gradũ cognitionis humane. z circa hoc. d. f.
Primo nãq̃z ostendit i quo cognitio humana excedit p̃
dictoꝝ cognitionẽ. Secũdo ostẽdit qũo humana cogni
tio p diuersos gradus distribuatur. ibi. (. fit aũt ex mẽo
ria). dicit ergo i prima pte q̃ vita animaliũ regit̃ imagi
natione z mẽoria: imaginatione qdez ꝑfectũ ad aialia im
perfecta: memoria vero quantũ ad aialia pfecta. Licet
eni z hec imaginationẽ habeant tñ vnumquodq̃z regi dr
ab eo qõ est principalius in ipso. Viuere autẽ hic nõ acci
Lec. 7. pitur. secũdũ q̃ est esse viuentis: sicut accipitur i scõo de
aia. cũ dicitur viuere viuẽtibus est eẽ. Nam hmõi viuere
aialis non est ex memoria z imaginatione: sed precedit
vtrumq̃z. Accipitur autem viuere pro actione vite: sicut z
conuersationem hominum vitaz dicere solemus. In hoc
vero q̃ cognitionem animalium determinat per compa
rationem ad regimen vite: datur itelligi q̃ cognitio inest
ipsis animalibus non propter ipsuz cognoscere: sed pp
necessitatem actionis. Supra memoriam autem que est
in hominibus: vt infra dicetur: proximuz est experimen
tum quod quidem animalia non participant nisi paruz.
Experimentum enim est ex collatione plurium singulari
um in memoria receptorum. Huiusmodi autem collatio
est homini propria z pertinet ad vim cogitiuam siue co
gitatiuaz que ratio particularis dicitur: que est collatiua
intentionuz idiuidualium sicut ratio vniuersalis intentio
nuz vniuersalium. Et quia ex multis sẽsibus z memoria
animalia ad aliquid consuescunt ꝓsequẽduz vel vitandũ
inde est q̃ aliquid experimenti licet paꝝ: participare vñr.
Homines autem supra experimentuz qõ ptinet ad ratio
nẽ particularẽ habent rõnez vniuersalẽ per quaz viuunt:
sicut per id qõ est principale i eis. Sicut aũt se hz experi
mẽtum ad rõnez particularez z cõsuetudo ad memoriaz
in animalibus: ita se habet ars ad rõnez vlez. Ideo sicut
perfectum vite regimen est in animalibus per memoriã:
adiuncta assuefactione ex disciplina vel quomõlibet alr:
ita perfectum hois regimen ẽ per rõnẽ arte pfectã. Ani
dam tamẽ ratione sine arte reguntur: sed hoc est regimẽ
imperfectũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fit ãt ex mẽoria hoib⁹ expimẽtũ eiusdẽ nãq̃z rei multe mẽorie vnius expien tie potẽtiaz faciunt: z fere videtur scie simile experimentum esse: z arti.

¶ Ostendit diuersos gradus humane cognitionis. Et
circa hꝫ. d. f. primo comparat experimentum ad artem.
Secundo comparat artem speculatiuam ad actiuaz. ibi.
(primũ igitur cõueniẽs zc). Circa primũ. d. f. prio ostẽ
dit generationez artis z expimenti. Secundo ꝑeminẽtiaz
vnius ad alteruz. ibi. (Ad agere qdez igit̃ zc.) Circa pri
mũ. d. f. prio ꝓponit vtriusq̃z pdictorum gñationẽ. secun
do manifestat q̃ exemplũ. ibi. (Acceptionẽ qdẽ. n. zc.)
Circa primuz. d. f. prio ponit gñationez experimenti: se
cundo artis gñationez. ibi. (hoibus autẽ zc.) dicit ergo
prio q̃ ex memoria in hoibus experimentum causatur.
Modus autẽ causandi est iste: quia ex multis memorijs
vnius rei accipit homo experimentum de aliquo quo ex
perimento potens est ad facile z directe operandum. z
ideo quia potentiam recte z faciliter operandi prebet ex
perimentum. videtur fere esse simile arti z scientie. Est
eniz similitudo: eo q̃ vtrobiq̃z ex multis vna acceptio ali
cuius rei sumitur: Dissimilitudo autem quia per artem
accipiuntur vlia: per experimentum singularia: vt postea
dicetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hominib⁹ aũt sciẽtia et ars p expiẽti am euenit. Expientia qdez. n. artẽ fecit: sicut ait polus recte dicens: sed in expe rientia casũ. Fit aũt ars cũ ex multis ex perimentalibus cõceptionibus vna fit vniuersalis velut ỏ similibus acceptio. Acceptionem qdem eni hre q̃ callie z Socrati hac egritudine laborãtib⁹ hoc cõtulit: et ita multis singulariuz: experi menti ẽ. Quod autẽ omnibus huiusmo di secundum vnam speciez determina tis hac egritudine laborantibus ꝓtulit: vt phlegmaticis: aut colericis: aut estu febricitantibus artis est.

¶ Ponit gñationẽ artis: z dicit q̃ ex expiẽtia i boibus

UVA. BHSC. IyR_086_1

fit scia ⁊ ars ⁊ probat per auctoritatem poli qui dicit q̄ experientia facit artem. sed ie experientia casum. Quando enīz aliquis inexpertus recte operatur a casu est. Modus autem quo ars fit ex experimento est idem cum modo predicto quo experimentum fit ex memoria. Nā sicut ex multis memorijs fit vna experimentalis scientia: ita ex multis experimentis apprehensis fit vniuersalis acceptio. de oibus similibus. Unde plus habetur in hoc ars q̄ experimentum: quia experimentum tantum circa singularia versatur: ars autem circa vniuersalia qō consequenter per exēpla exponit cū dicit. (Acceptionem quidem ⁊c.) quia cum homo accipit in sua cognitōe q̄ hec medicina contulit socrati ⁊ plōni tali infirmitate laborātibus: ⁊ multis alijs singularibus quicquid sit illud: hoc ad experientiaz pertiñ. sed cū aligs accipit p hoc q̄ oibus egrotātib⁹ pferat i tali spē egritudinis determinata: ⁊ se cūdū talē pportionē: sic̄ q̄ ptulit febricitātib⁹ ⁊ pblegmaticis ⁊ cholericis id iā ad artē pertiñ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad agere qdē igit experiētia qdē nihil ab arte differre vr̄: ſz exptos magis pficere videm⁹ sine expiētia ratione habētibus. Causa aūt ē: q: experientia qdem singulariuz ē cognitio: ars vero vniuersaliū. Actus aūt ⁊ generationes oēs circa singularia sunt: nō.n. medicus sanat hoīez niſi fcōz accidens: sed Calliaz: aut Socratez: aut aliquē sic dictoꝝ: cui esse hoīez accidit. Si igitur sine expimento quis rōnez habeat: ⁊ vniuersale quidē cognoscat: i hoc aūt singulare ignoret: multotiēs quidē curatiōe peccabit: singulare nāq̄ magis curabile est.

¶ Cōparat artē ad experimentū p mōz ēminentie: ⁊ ſz hoc. d. f. primo cōpat q̄tuz ad actiōez. ſcōo q̄tū ad cognitionez. ibi. (. Sz tñ scire ⁊c.) Dicit ergo q̄ q̄tū ad actuz pertinet: experientia nihil videtur differre ab arte. Cum enim ad actionē venitur: tolliť vīa q̄ inter experimētum ⁊ artem erat p vniuersale ⁊ singulare: q: sicut experimētū circa singularia operatur: ita ⁊ ars. Unde predicta differentia erat in cognoscendo tm̄. Sed q̄uis in mō opandi ars ⁊ expimētum nō differant: q: vtraq̄ circa singularia operatur: differunt tñ in efficacia operādi. Nam experti magis pficiunt in operādo illis q̄ bñt rationem vniuersalez artis sine experimento. Cuius cā est: q: actiones sunt circa singularia: ⁊ singulariū sunt omnes gñatiōes. Uniuersalia enim non generātur nec mouētur niſi per accñs in q̄tum hoc. singularibus competit. Homo enim generatur hoc homine generato. Unde medicus non sanat hominem niſi per accñs: sed per se sanat plōnē: aut socratem aut aliquem hominem: singulariter dictum: cui conuenit esse hominem. vel accidit in q̄tū est curatus. Quāuis enim esse hominez per se conueniat socrati: tñ curato ⁊ medicato p accñs puenit. hec ē enim per se socrates. est homo: quia si socra. diffiniretur poneretur homo i eius
Lec. 7. diffinitione: vt in .4. dicetur. sed hec est per accñs curat⁹ vel sanatus est homo. Unde cum ars sit vniuersalium experientia singularium: si aliquis habet rationem artis siperientia: erit quidem perfectus in hoc q̄ vniuersale cognoscat: sed quia ignorat singulare cū experimento careat: multotiens in curando peccabit: quia curatio magis pertinet ad singulare q̄ ad vniuersale. cuz ad hoc ptineat p se ad illud per accñs. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Sz tñ scire ⁊ obuiaſ magis arte: q̄z experimento eē arbitramur. ⁊ artifices experti ſapiētiores eē opinamur: tāq̄z magis scōm scire sapiam oia sequentem.

¶ Cōparat experimētū ad artem quantum ad cognitionē. ⁊ circa hoc. d. f. primo ponit preeminentiam artis ad experimētum. Secundo probat. ibi. (Hoc autem est quia ij quidē ⁊c.) proponit autez preeminentiam artis ⁊ scīē q̄tum ad tria. s. q̄tum ad scire quod quidem magis arbitramur esse: partem q̄ per experimentum. Itez q̄tū ad obuiare: quod i disputatiōibus accidit. Nam habēs artem pōt disputādo obuiare his que contra artem dicuntur: Non autem habent experimentum. Item q̄tuz ad hoc q̄ artifices plus accedunt ad rationem sapientie q̄ experti (tanq̄ magis sit). i. cōtingat (scire sapientiam sequētem omnia). i. euz qui sequitur vniuersalia. Ex hoc enīz artifex sapientior iudicatur q: vniuersalia pſidet q̄ expertus. vel aliter (. Tanq̄ magis sit scire ſm sapientiam oia sequentem). i. vniuersalia. Alia littera (tā q̄ magis secundum scire sapientia omnia sequēte). q. d. (tanq̄ sapientia sequente omnia). i. consequente ad vnumquodq̄ (magis sit secundum scire) q̄ secundum operari: vt. s. dicantur sapientes magis qui magis sciūt: non qui magis sunt operatiui. Unde alia littera bunc sē sum habet planiorem que sic dicit (tāq̄ secundum illud quod est scire magis: omnes sequuntur sapientiam.)

¶ Consequenter cum dicit.

¶ Hoc aūt ē q: ij quidē cāz sciūt: illi vero ſi: expti quidē. n. iꝑz sciunt q: ſz pp quid nesciūt: ii aūt pp: qd ⁊ cāz cognscūt. Ān ⁊ architectores circa qōlz qdē h⁹i honorabiliores: ⁊ magis scir manu artificib⁹ putam⁹ ⁊ sapiētiores q: fcōz cās sciunt. Illi ꝟo sic̄ q̄dā ignoratoꝝ faciūt qdē: ñ scia āt faciūt que faciūt: vt ignis qdē exurit. Inanata quidē igit natura quedā vnūqōq̄ faciūt hoꝝ: ſz manu artifices pp cōsuetudinē faciūt: tāq̄z ñ scōm practicos esse sapientiores sint: ſz secūdū q̄ rōnes habent ipſi: ⁊ causas cognoscunt.

¶ Probat predictam preeminentiam tripliciter. prima probatio talis est. Illi qui sciunt causam propter quid scientiores sunt ⁊ sapientiores illis qui ignorant causam. ſz solum sciunt quia. Experti autem sciunt quia. sed nesciūt propter quid. Artifices vero sciunt causam ⁊ propter qd ⁊ non solum quia. ergo sapientiores ⁊ scientiores sunt artifices expertis. ¶ Primo primam probat cum dicit (. Architectus ⁊c.) probatio talis est. illi qui sciunt causaz pp quid comparantur ad sciētes tantum quia. sicut architectonice artes ad artes artificum manu operantiuz. Sed architectonice artes sunt nobiliores. ⁊ scientiores ⁊ sapiētiores artificum artibus manu operantiuz. ergo ⁊ illi qui sciunt causas propter quid sunt scientiores ⁊ sapientiores scientibus tantum quia. ¶ Huius probationis prima ex hoc apparet: quia architectores sciunt causas factorum. ¶ Ad huius intellectum sciendum est q̄ architector dicitur q̄si principalis artifex ab archos quod est princeps ⁊ techni quod est ars. Dicitur autem ars principalior illa: que principaliorē operationez habet. Operationes autem artificum hoc modo distinguuntur. quia q̄dam sunt ad disponendum materiam artificiſ. sicut carpentarij. secundo ligna ⁊ complanando disponunt materiam ad formam nauis. Alia est autez operatio ad inductionem forme. sicut cum aliquis ex lignis dispositis ⁊ pparatis nauem compaginat. Alia est operatio in vsuz rei iam constitute: ⁊ ista est principalissima. ¶ Prima autez ē. ultima: quia pria ordinaſ ad secūdā: ⁊ secunda ad tertiā

UVA. BHSC. IyR_086_1

Unde nauis factor est architector respectu eius q̄ ꝑparat ligna. Gubernator aũt q̄ vtiť nauī iã facta est architector respectu nauis factoris. Et q̄ mã est pp formã: ⁊ talis dr eẽ mã q̄ forme ꝓpetat. Jõ nauifactor scit cãs q̄r ligna debeãt esse sic disposita: qđ nesciũt illi q ꝑparãt ligna. Silr cũ tota nauis sit pp vsũ ipsi⁹. ille q nauī vtitur: scit q̄re talis forma debeat eẽ. Ad ℔.n. dr talis eẽ: vt tali vsui cõueniens sit. Et sic ps q̄ ex forma artificij sumiť cã opationũ q̄ fiũt circa disponẽs mãe. Et ex vsu sumitur cã opationũ q̄ fiũt circa formã artificiati. Et sic manifestũ ẽ q̄ architectores factor cãs sciũt. Illos vo. s. manu artifices iudicam⁹ vel denoiam⁹ sicut q̄dã inaiatos. Et ℔ iõ q̄ nõ faciũt opões artificiales: sed q̄ que faciũt icognita faciũt. sciũt. n. q̄: sed cãs nõ cognoscũt: sicut ẽt ignis esurit absq̄ aliqua cognitiõe. Est igiť quãtũ ad ℔: fictitio iter inaiata ⁊ manu artifices. q̄ fiť absq̄ cãe cognitõne inaiata opanť vt ordinata ab aliq̄ superiori intellectu i ꝑ priũ finẽ ita ⁊ manu artifices. Sed i ℔ est dfia. q̄ inaiata faciũt vnũqõq̄ suor opeꝝ p nãm: sed manu artifices p ꝓsuetudinẽ: q̄ lr vi nãe bẽat iquãtũ ad vnũ icliuat õter minate: tñ a nã differt i ℔. q̄ est circa ea q̄ sũt ad vtrũlibet ꝑtm bũanã cognitionẽ. Talia. n. nõ ꝓsciũt fiẽ dr i Lec. 1. scõ ethicoꝝ. Nec ẽt cognitiõe carẽtiũ ẽ cõsuescere. Nec aũt q̄ dca sũt: sic sũt ꝓsiderãda tãq̄ ex eis appeat q̄ aliq̄ nõ sũt sapiẽtiores ꝑtm q̄ est (practicos). i. opatores eẽ: qđ ꝓuenit exptis. sed ꝑtm q̄ aliq̄ bñ: rõnẽ de agẽdis. ⁊ cognoscũt cãs agendoꝝ ex qb⁹ rõnes sumiť: qđ ꝓuenit architectoribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et omnino signũ sciẽtis ẽ posse docere: ⁊ ob hoc magis artẽ exprimẽto sciẽtiam eẽ existimamus. Pñt. n. bi docere: bi autem docere non possunt.

¶ Ponit scõam rõnẽ q̄ talis est. signũ sciẽtis ẽ posse docere: qđ iõ est. q̄ vnũqõq̄ tũc est ꝓfectũ i actu suo: qñ ꝑt facere alteꝝ sibi fisẽ: vt dr 4. meteoꝝ. Sicut igiť signum Lec. 4. caliditatis est q̄ possit aliq̄d calefacere: ita signũ scientis est q̄ possit docere: qđ ẽ sciam i alio cãre. Artifices aũt docere pñt. q̄ cũ cãs cognoscãt ex eis pñt demõstrare. Demõstratio aũt ẽ syllus faciẽs scire vt dr ꝑmo posterioꝝ. Lec. 4. Expti aũt nõ pñt docere: q̄ nõ pñt ad sciam ꝓducere cum cãm ignorẽt. Et si ea q̄ exprimẽto cognoscũt alijs tradãt nõ recipiẽnť ꝑ modũ scie: sed ꝑ modũ opionis vel credulitatis. Unde ꝑs q̄ artifices sũt magis sapientes ⁊ scientes expertis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Amplius aũt sensuũ: nec vnũ sapiam eẽ ponimus: cũ et bis singulorũ cognitões maxime sint ꝓprie: sed pp quid de nullo dicũt: vt pp quid ignis calidus: sr q̄ calidus solum sit.

¶ Põit tertiã rõnẽ q̄ talis est. Cognitiões singulariũ magis sũt ꝓpe sensib⁹ q̄ alicui alteri cognitiõi cũ ois cognitio singulariũ a sensu oriať. Sed tñ (nec vnũ). i. nullus sensum dicim⁹ eẽ sapiaz. s. pp ℔ q̄ lr aliqs sensus cognoscat: q̄ tñ nõ pp qđ cognoscit. Tact⁹. n. iudicat q̄ ignis calid⁹ est: nõ tñ appẽndit pp qđ q̄ expti q̄ bñt singulariũ cognitiõem cãm ignorantes sapientes dici nõ pñt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Primũ qdẽ igiť cõueniẽs ẽ: quãlr artẽ inueniẽtẽ: vltra cões sẽsus: ab hõib⁹ mirari: nõ solũ pp aliquã iuẽtorũ vtilitatẽ: sed sicut sapiẽtẽ: et ab aliis differẽtem. Plibus aũt reptis artib⁹: et aliis quidẽ ad necessaria: aliis vo ad itroductionẽ exñtib⁹: sẽp tales illis sapiẽtiores eẽ arbitrãdũ ẽ: pp id q̄ illorũ scie ad vsuz nõ sũt. Uñ oib⁹ talib⁹ iã ptis: q̄ nõ ad voluptatẽ nec ad necia sciarũ repte sũt. et ꝑmũ i his locis vbi vacabãt. vñ ĉc egyptũ mathematice artes primũ substituerũt: ibi nãq̄ gẽs sacerdotũ vacať dimissa ẽ. In moralib⁹ quidẽ igiť: q̄ sit artis et scie dfia et similiũ generũ dictum est.

¶ Cõparat artẽ actiuã speculatiue. ⁊ circa ℔. d. f. Prio ostendit q̄ ars speculatiua magis est sapia q̄ actiua. 2° rñdet cuidã obiectioi. ibi. (In moralib⁹ aũt) Ostendit ãt q̄ ꝑmo dcm ẽ tali rõe. In qb⁹ cũq̄z scijs vel artib⁹ inueniť id propter quod homines icientes ꝓe alijs hominibus in admiratione vel honore habentur: ille scientie sunt magis honorabiles ⁊ magis digne sapientie. Quilibet aũt inuentor artis habetur in admiratione ꝓpter hoc q̄ habet sensum i deſt iudicium ⁊ discretionem cause vltra aliorum hominũ sensum ⁊ nõ ꝓpter vtilitatem illorum que inuenit. sed magis admiramur cum sapientẽ (sicut sapientem ⁊ ab alijs distinguentem) sapientem quidem quantum ad subtilem inquisitionem causarum rei inuẽte distinguentem vero quantum ad inuestigationem differentiarum vnius rei ad aliaz: vel aliter (ab alijs distinguentem) vt passiue legatur: quasi i hoc ab alijs distinguatur. Unde alia littera habet (differentem) ergo sciẽtie alique sunt magis admirabiles ⁊ magis digne nomine sapientie ꝓpter eminentiorem sensum: ⁊ non ꝓpter vtilitatem. Cum igitur plures artes sunt reperte quãtum ad vtilitatem. quarum quedam sunt ad vite necessitatem: sicut mechanice: quedam vero ad introductiones in alijs scientijs: sicut scientie logicales illi artifices dicẽdi sunt sapiẽtiores quorum scientie non sunt ad vtilitatẽ inuente: sed ꝓpter ipsã scire: cuiusmodi sũt scie speculatiue. Et q̄ speculatiue scie nõ sũt inuẽte ad vtilitatem: ꝑs per hoc signum: q̄ (iam ptis). i. acquisitis vel repertis oibus h⁹i que possunt esse ad itroductionẽ i scientijs: vel ad necessitatem vite vel ad voluptatem: sicut artes que sunt ordinate ad boium delectationẽ: scie speculatiue nõ sunt ꝓpter h⁹i reperte: sed ꝓpter seipsas. Et q̄ nõ sint ad vtilitatem inuente ꝑs ex loco quo inuente sunt. In locis. n. illis primo reperte sunt vbi primo boies studuerunt circa talia. Alia littera hz. (Et primũ bis locis vbi vacabant). i. ab alijs occupationibus quiescẽtes studio vacabant q̄si necessarijs abundãtes. Unde ⁊ circa egyptum primo inuente sunt artes mathematice que sunt maxime speculatiue a sacerdotibus qui sunt concessi studio vacare: ⁊ de publico errario expẽsas bẽãt: sicut ẽt legitur in genesi. Sed q̄ vsus noie artis fuerat ⁊ sapie ⁊ scie quasi idifferẽter ne aliquis putet hec oia esse nomia synonima idẽ penitus significantia bãc opinionem remouet ⁊ remittit ad librum moralium. i. ad. vi. ethicoꝝ vbi dcm Lec. 4. est in quo differãt scientia ⁊ ars: sapiẽtia ⁊ prudẽtia ⁊ intellectus. Et vt ad pñs breuiter dicatur sapientia sciẽtia ⁊ intellectus sunt circa partẽ anime speculatiuã quaz ibi scientificum aie appellat. Differunt aũt in hoc q̄ intellectus est habitus principiorum primorũ demõstratiõis. Scia vo est cõclusionis ex causis inferioribus. Sapientia vero ꝓsiderat causas primas. Unde ibidem dr capt. esse scientiarum. Prudẽtia vo ⁊ ars est circa aie partez Lec. 4. practicã. que est rõcinatiua de cõtingentibus opabilib⁹ a nobis. Et differũt. Quia prudentia dirigit i actionib⁹ que nõ transeunt ad exteriorem materiam: sed sunt perfectiones agentis: vñ dr ibi q̄ prudentia est recta rõ agibilium. Ars vo dirigit in factiõibus que mãm exteriorẽ Lec. 4. trãseunt sicut bedificare ⁊ secare. vnde dicitur q̄ ars est recta ratio factibilium.

¶ Deinde cum dicit.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Lec.3 ¶Cuius aũt gratia: nũc ꝓmonẽ facim⁹ hoc ẽ:q; denoiatam sapiam circa prias cãs:ꝛ principia existimant oẽs: quare si cut dictũ ẽ prius:exptus quidẽ quẽcũq; sensũ hñtibus sapiẽtior eẽvr. Artifex aũt exptis:architector autez manu artifice: speculatiui aũt magis actiuis. Qđ quidẽ igitur sapia ꝛ circa quasdam causas ꝛ principia sit scientia manifestum est.

¶Ostendit ex ꝓbabitis principale ꝓpositũ: q;.s. sapientia sit circa cãs. vnde dicit q; hoc est cuius gr̃a (nũc sermonẽ facimus).i. rõcinationẽ ꝓdictã:q; scia illa q̃ videat sapia oib⁹ videt eẽ circa primas cãs: ꝛ circa ꝑma principia:qđ qdẽ ꝑ; ex ꝓbabitis. Vnusquisq;.n. tãto sapientior est q̃nto magis accedit ad cãe cognitionem:qđ ex prebabitis p;.q; expertus ẽ sapiẽtior eo q; solũ habet sensum sine experimẽto. Et artifex est sapiẽtior expto q̃cunq;. Et iter artifices architector est sapiẽtior manu artifice. Et iter artes ẽt ꝛ scias speculatiue sunt magis scie q̃ actiue. Et hec oia ex ꝓdictis patẽt. Vñ relinquit q; illa scia que simplr est sapiẽtia est circa cãs. Et est similis modus arguẽdi sicut si diceremus. Illud qđ est magis calidum est magis igneũ: vnde qđ simplr est ignis ẽ calidum simpliciter. ¶Lectio secunda.

Lec.1.

Quoniã aũt sciẽtiã hãc querimus circa quales cãs: ꝛ circa qualia principia sapia et scia sit:hoc vtiq; cõsiderãdũ erit. Si itaq; accipiat aliquis existimatões:quas de sapiẽte hẽmus fortassis ex his mãifestũ erit. Primũ itaq; sapiẽtẽ scire oia marie sicut ọ cet:accipimus.n.nõ singularem scientiam eorum habentem.

p Ostquam ꝓbũs ostẽdit q; sapiẽtia sit q̃dã scia circa causas exñs hic vult oñdere circa q̃les cãs ꝛ circa q̃lia principia sit. Ostẽdit aũt q; est circa cãs maxime vles ꝛ primas ꝛ argumẽtat a diffinitiõe sapientie. vñ circa hoc tria facit. primo colligit diffinitionẽ sapiẽtie ex his que boies de boie sapiente ꝛ sapiẽtia opinãt. Secũdo oñdit q; oia ista ꝓueniũt vli scie q̃ ꝓsiderat cãs primas ꝛ vles. ibi. (Istoꝝ aũt oia ꝛc.) Tertio ꝛcludit ꝓpositũ. ibi. (Ex oib⁹ ergo ꝛc.) Circa primum ponit. vi. opiniões boium cões q̃ de sapientie habent. primã ibi. (primũ itaq; ꝛc.) que talis est: q; cõiter oẽs accipimus sapientẽ maxime scire oia sicut eum decet: nõ q; bẽat notitiã de oib⁹ singularib⁹. Hoc.n. est ipossibile cũ singularia sint infinita: ꝛ infinita intellectu ꝓhẽdi nõ ꝑnt. Secundã ponit ibi. ¶Deinde cum dicit.

¶Post ea difficilia cognoscere possibilẽ nec leuia hoi noscere:hũc sapientem dicimus. Sentire.n. oium est cõe quare facile ꝛ non sophon.

¶Et est ista q; illũ sapientẽ ponimus eẽ q; est possibilis .i. potẽs ex virtute sui itellectus cognoscere difficilia: ꝛ illa q̃ nõ sunt leuia cõiter boibus ad sciendũ: q; cõe est oibus sentire.i. sensibilia cognoscere. vñ hoc est facile. ꝛ nõ est sophõ.i. aliqđ sapiẽtis.i. ad sapiẽtiã vel ad sapiẽtẽ ptinẽs. Et sic p; q; id qđ ꝑpe ad sapiẽtẽ ptinet nõ leuiter ab oib⁹ cognoscit. Tertiã ꝑt ibi. ¶Deinde cũ dicit.

¶Adhuc certiorem.

¶Et est q; nos dicimus illũ sapientẽ esse qui de his que scit h; certitudinem magis q̃ alij cõiter habeant. Quarta ponit ibi. ¶Deinde cum dicit.

¶Et magis causas docentem sapiẽtiorem circa omnem esse scientiam.

¶Et est talis. Illũ dicimus magis sapientem in oi scia q; potest assignare cãs cuiuslibet quesiti ꝛ ꝙ hoc docere. Quinta ponit ibi. ¶Deinde cum dicit.

¶Sz ꝛ hãc sciarũ que suiipsi⁹ cã ẽ: ꝛ scientia gratia eligibilis ẽ magis enim sapientia q̃z que cõtingentiũ gratia.

¶Et est q; illa de numero sciaruz est sapientia q̃ p se est magis volũtaria.i. volita gr̃a scie: ꝛ ꝑ ipsum scire volita magis q̃ illa scia q̃ est cã q̃rũcunq; aliox ꝓingentiũ que ꝑnt ex scia ꝓuenire cuiusmõi ẽ necessitas vite delectatio ꝛ h⁹i alia. Sexta ponit ibi. ¶Deinde cum dicit.

¶Et hãc sapiaz magis famulãte ãtigore eẽ. Nõ.n. ordiari: sz sapiẽtẽ ordinare oz: nz hũc ab altero: sz ab hoc min⁹ sapiente suaderi. Tales qdẽ igit̃ estimatiões: ꝛ tot de sapiẽtia ꝛ sapiẽtibus hẽmus.

¶Et est talis q; istã sapiam de q̃ fcã est mẽtio oz eẽ: vel dicim⁹ esse (magis antiqozẽ).i. digniozem (famulãte scia) Qđ qdẽ ex ꝓbitis itelligi põt. Nã ꝛ i artib⁹ mechanicis famulãtes sũt ille q; exequũt manu opãdo ꝑcepta supiox artificũ q̃s. s. architectores ꝛ sapiẽtes noiauit. Et q; magis ꝓueniat rõ sapie sciẽtijs imꝑatib⁹ q̃ famulãtib⁹ ꝓbat ꝑ duo. ꝑmo q; scie famulãtes patiunt a supioribus scientijs. Artes.n. famulãtes ordinant i finẽ supioris artis sicut ars equestris ad finẽ militaris. sed sapiẽtẽ ꝑm cõem opinionẽ nõ decet ordinari ab alio sed ꝑ ipsuz poti⁹ alios ordinare. Itẽ iferiores architectores psuadẽtur a supioribus quantũ credũt superioribus artificib⁹ circa opanda vel fienda. Credit.n. nauifactor gubernatori docenti q̃lis oz esse forma nauis. Sapienti aũt non ꝓuenit vt ab alio psuadeat: sed q; ipse alijs psuadeat suã sniaz. Iste igit̃ sũt tales opiniões q̃s boies accipiũt de sapia ꝛ sapiente. Ex qb⁹ oib⁹ põt q̃dã sapie descriptio formari vt ille sapiens dicat q; scit oia ẽt difficilia ꝑ certitudinem et cãm ipm scire ꝑ se q̃rens ꝛ alios ordinãs ꝛ psuadens: ꝛ sic p; q̃si maior sylli. Nã oẽm sapientẽ oz talem esse et econuerso quicunq; est talis sapiens est. ¶Deinde cum dicit.

Lec.1.

¶Istoꝝ aũt hec quidẽ oia scire vlem sciẽtiã: maxime hñti inesse necesse est. Hic aũt nouit oia aliqualr subiecta.

¶Oñdit q; oia ꝑdicta cõueniunt ei q; cognoscit primas cãs ꝛ vles: ꝛ eo ordine ꝙsequit: quo.s. posuit. Vñ ꝓmo oñdit q; hñti sciam vlem maxime insit oia scire qđ erat ꝓnum. Qđ ex hoc p; q̃cunq;.n. scit vlia aliquo mõ scit ea q̃ sunt subiecta vlibus: q; scit ea in potentia: sed his q̃ sunt marie vlia sunt oia subiecta. Ergo ille q; scit maxime vlia scit quodãmõ oia. ¶Deinde cum dicit.

¶Sz fere aũt ꝛ difficillima sũt ea hõib⁹ ad cognoscẽdũ que maxime sunt vlia: nam a sensibus sunt remotissima.

¶Oñdit eidẽ ieese secundũ tali rõne. Illa q̃ sũt marie a sensibilibus remota: difficilia sunt boib⁹ ad cognoscẽdũ Nã sensitiua cognitio ẽ oib⁹ cõis cũ ex ea ois hũana cognitio initiũ sumat. Sz illa q̃ sũt marie vlia sunt a sensibilib⁹ remotissima. eo q; sensus singulariũ sũt: g; vlia sũt difficillima boib⁹ ad cognoscẽdũ. Et sic p; q; illa scia ẽ difficillima q̃ ẽ marie de vlib⁹. ¶Sed ꝓ b; vr esse q; hr ꝓ phyficorum. Ibi enim dicitur q; magis vniuersalia sunt nobis primo nota. Illa aũt que sunt primo nota sũt magis facilia. ¶Sz dicẽdũ q; magis vniuersalia secundus

Lec.2.

UVA. BHSC. IyR_086_1

simplicē apprehensionē sunt primo nota. Nā primo in intellectu cadit ens vt Auicēna dicit. & prius in intellectu cadit aīal q̄ homo. Sicut enim in esse nature q̄d de potentia in actū, precedit pus est aīal q̄ homo: ita in generatione scientie prius in intellectu ꝯcipitur aīal q̄ homo. Sed quantū ad inuestigationē vlium, pprietatum & cārum prius sunt nota minus cōia: eo q̄ per cās particulares que sunt vnius generis vel spēi quenimus i cās vniuersales. Ea autē que sunt vlia in cāndo sunt posteri⁹ nota quo ad nos: lz sint prius nota ſm naturam. Cuius vniuersalia p p̄dicationē sint aliquo mō prius quo ad nos nota q̄ minus vlia: lz nō prius nota q̄ singularia. Naz cognitio sensus qui est cognoscitiuus singularium in nobis precedit cognitionē intellectiuā que est vlium. ¶ Faciendum est ēt vis in hoc q̄ maxime vlia nō dicit simpliciter esse difficillima. (Sed fere.) Illa. n. que sunt a mā penitus separata ſm eē sicut sē immateriales sunt magis difficilia nobis ad cognoscēdum q̄ ēt vlia vlissima & iō ista scia que sapientia dr̄ q̄uis sit prima in dignitate: est tñ vltima in addiscendo.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sciarū vero certissime sunt. q̄ marie primorū sunt: nam que sunt ex pauciori bus certiores sunt ex additione dictis: vt arithmetrica geometria.

¶ Ondit tertiū eidē ineſſe tali rōne. Quanto alique scie sunt priores naturaliter: tanto sunt certiores qđ ex hoc pz: qz ille scie que dicunt ex additiōe ad alias sunt min⁹ certe aliis sciētijs que pauciora i sua ꝯsideratiōe ꝯprehendunt arismetica certior est geometria. Nā ea que sunt i geometria sunt ex additiōe ad ea que sunt in arismetica. Qđ pz si ꝯsideremus id qđ vter q̄ scia ꝯsiderat vt primū principiū. s. vnitatē. t punctum. Punct⁹. n. addit supra vnitatē situm. Nā ens indiuisibile rōnē vnitatis cōstituit. Et hoc ſm q̄ hz rōnem mensure fit principiuz numeri. punctus aūt supra hoc addit situm. sed scie particulares sunt posteriores ſm nām vlibus scientijs: qz subiecta eaz addunt ad subiecta scientiaz vlium sicut pz q̄ ens mobile de quo est naturalis phylosophia addit. s. ens simpliciter de q̄ metaphysica. t. s. ens quantū de quo est mathematica. ergo scia illa que est de ente & maxime vlibus est certissima. Hec est Primū qz dr̄ esse ex pauciorib⁹: cum. s. dictum sit: q̄ sciat oia. Nam vle qdem cōprehendit pauciora in actu: sed plura i potētia. Et tāto alicui scia est certior quāto ad sui subiecti ꝯsiderationē pauciora actu ꝯsiderāda requirunt. Uñ scie operatiue sunt incertissime: qz oz q̄ ꝯsideret multas singularū operabiliū circunstātias.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Est & doctrinalis que causarū est speculatrix magis. Hi nanq̄ docent q cāusas de singulis dicunt.

¶ Ondit q̄rtuz eidē ineſſe tali rōne. Illa scia est magis doctrix vel doctrinalis: que magis ꝯsiderat cās. Illi. n. soli docēt q cās de singulis dicunt: qz scire p cām est et docere est scia in aliquo cāre: sed illa scia q̄ vlia cōsiderat cās primas oium cārum ꝯsiderat. vñ pz q̄ ipsa ē marie doctrix.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et noscere: & scire sui gr̄a marie iest & q̄ marie scibilis scie. Naz q qđē scire pp se desiderat: ipsā marie sciaz marie desiderabit: taľ aūt ē que marie scibiľ. Marie autē scibilia prima principia et cāe: naz pp hec: et ex his: alia dignoscūtur: sed nō hec per subiecta.

¶ Ondit quintū eidē ieſſe tali rōne. Illarū sciarū marie est scire & cognoscere (eaz cā). i. pp seipsas & nō pp alias q̄ sunt de marie scibilibus. sed ille scie que sunt de primis cāis sunt de marie scibilibus. igit ille scie marie sui gr̄a desiderant. Primā sic pbat. Qui desiderat scire pp scire magis desiderat sciam: sed maria scia est de marie scibilib⁹: g̃ ille scie sunt magis desiderate pp seipsas q̄ sunt de magis scibilibus. Secūdā pbat hic. Illa de q̄bus & ex q̄bus & pp que alia cognoscunt sunt magis scibilia his que p ea cognoscunt: sed p cās & principia alia cognoscūt & nō ecōuerso. &c. ¶ Deiñ cū dicit.

¶ Maxime vero principalis sciētiarū: et maxime principalis subseruiēte que cognoscit cuius cā sunt agēda singula. Hoc autē est bonum vniuscuiusq̄ totaliter: aut optimū in natura omni.

¶ Ondit sextū i esse eidē & ē rō talis. Illa scia se hz ad alias vt principalis siue vt architectōica ad seruilē siue ad famulantē que ꝯsiderat cām finalē cuius cā agenda sūt singula. sicut apparet in his que supra diximus. Nam gubernator ad quez pertinet vsus nauis qui est finis nauis: est quasi architector respectu nauifactoris qui ei famulatur. Sed predicta scia maxime considerat cās finalē rez oium. Q. ō ex hoc pz: qz hoc cuius cā agenda sunt singula (est bonū, vniuscuiusq̄). i. particulare bonum. Uñ particularis finis bonū est i vnoquoq̄ genere. Idō qđ est finis oium. i. ipsi vniuerso est hoc qđ est optimū in tota natura. & hz pertinet ad ꝯsiderationē p̄dicte sciētie: ergo predicta scia est principalis sicut architectotica respectu oium aliarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex omnib⁹ ergo que dicta sunt: in eā dē cadit scientiā quesitū nomen. Oportet. n. hanc primorū principiorum et cāx esse speculatiuam: etenim bonuz et qđ cuius gratia vna causarum est.

¶ Ōcludit ex p̄dictis ꝯclonē itentā. dicēs q̄ ex oib⁹ p̄dictis appet q̄ i eandē sciam cadit nomē sapiētie qđ querim⁹. s. illā sciaz que ē theorica. i. speculatiua p̄mox p̄ncipiox & cāx. Hoc aūt manifestū est quantū ad ser primas ꝯditiōes que manifeste pertinent ꝯsiderāti versales cās: sed qz sexta ꝯditio tangebat finis ꝯsiderationē que apud antiquos nō manifeste ponebat esse cā vt infra dicetur: ideo specialiter ostendit q̄ hec conditio est eiusdē scientie: que. s. est considerativa primarū causarum quia vz ipse finis q est bonum & cuius causa fiunt alia est vna de numero cārum. Uñ scia que ꝯsiderat primas & vles causas: oportet etiam q̄ consideret vniuersalem finem oium quod est optimū in tota natura. ¶ Lectio tertia.

Alia vero nō actiua: palā ex pri q mis phylosophātib⁹. nā pp admirari hoies nūc et primū incepерunt phāri: a principio quidē pauciora dubitabiliū mirantes: deiñ paulatiz ꝓcedentes: & de maioribus dubitātes. vt ō lūe passiōib⁹: & de his que circa solez: et astra: ēt de viuersi gñatōe. Qui vero dubitat: et admirat: ignorare vr̄ quare et Philomythes phylosoph⁹ aliqualiter ē: fabula nāq̄ et miris ꝯstituit: quare si ad ignorantiā effugiēdā phāti sunt palam: qz pp scire: studere pſecuti sunt: et nō vsus alicuius causa.

l. post. le. 41.

Lec. 1.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Stenso circa que ꝟsetur ꝓsideratio huius scientie ostendit qualis sit scientia ista. Et circa ꝫ duo. f. ꝓio ostendit dignitatē huius scientie: scōo ostendit ad quē terminus ista scientia puenire cōnetur. ibi. (oportet vero eius ordinē ⁊c.) Circa ꝓimū facit ꝫtuor. ꝓio ostendit q ñ est scientia actiua sed speculatiua. seūcdo q ipsa est libera maxie. ibi. Sz vt dicimus ⁊c. (tertio q non est humana. ibi.) ꝓpter q ⁊ iuste (ꝯrto q est honorabilissima. ibi.) nec ea aliā. ¶ Primū ostendit dupliciter. ꝓio ꝓrationē. scōo ꝓ signū. ibi. (Testat aūt hāc ⁊c.) Ꝓio ergo ponit talē rōnē. Nulla scientia i q̄ querit ipsū scire pp seipsū ē scientia actiua sz speculatiua: sz ista scia que sapiētia ē vł pbia dr: ē pp ipsū scire. ergo ē speculatiua ⁊ nō actiua. Minorē ꝫ mō manifestat. Quicūq; querit fugere ignorātiā sicut finē tēdit ad ipsū scire pp seipsū. sed illi q pbantur querūt fugere ignorātiā sicut finē. ergo tē dūt i ipsū scire ꝓpter seipsū. Qō aūt ignorantiā fugere querant. pz ex ꝫ qz illi q ꝓmo pbati sūt ⁊ q nūc pbant: incipiūt pbari pp āmirationē alicui⁹ cause. Alter tñ a ꝓncipio ⁊ mō qz a ꝓncipio ammirabant dubitabilia pauciora q̄ magis erāt i ꝓmptu: vt eoꝝ cause cognoscerent. sz postea ex cognitione manifestoꝝ ad iquisitionē occultorū paulatiz ꝓcedentes inceperūt dubitare de maioribꝰ ⁊ occultioribus: sicut de passionibꝰ lune videlicet eclipsi ei⁹ ⁊ motu ipsi⁹ ⁊ magnitudine eius. ⁊ de mutatiōe figur ei⁹ q̄ variari vr. scōz q diuersimode se hz ad solē. Et similit dubitauerunt de his q̄ sūt circa solē: vt de eclipsi eius ⁊ motu ipsi⁹: ⁊ magnitudie ei⁹. Et de his q̄ sūt circa astra: sicut de quātitate ipsorū: ⁊ motu eorum: ⁊ ordine ⁊ aliis hmōi ⁊ de totius vniuersi generatione. Qō q̄dā dicebāt eē generatū casu: q̄dā itellectu: q̄dā amore: Cōstat aūt q dubitatō: ⁊ āmirō ex ignorantia ꝓuenit. Cū. n. aliquos manifestos effectus videmus quorum causa nos latet: eorū tunc cāz āmiramur. ⁊ ex hoc q āmiratio fuit causa inducēs ad phylosophiā. pz q phylosophus ē aliqualit phylomithes. i. amator fabule qō ꝓpriū ē poetarū. Ñ primi q ꝓ mōz quendam fabularum de principijs rerum tractauerūt dicti sūt poete theologizātes sicut fuit Ꝓseus: ⁊ q̄dam alij qui fuerunt ante septē sapientes. Cā āt ꝯrepbi cōparātur poete ē ista: qz vter qz circa mirāda versatur. Mā fabule circa ꝗs vsant poete ex quibusdā miribilibus cōstituunt. Ipsi ēt pbi ex āmiratione moti sūt ad phylosophādū. Et qz āmiratio ex ignorātia prouenit: pz q ad ꝫ moti sūt ad phylosophādū vt ignorātiā effugarēt. Et sic vemū pz q sciaz (ꝓsecuti sūt). i. studiose quesierunt solū ad cognoscēdū ⁊ ñ cā alicui⁹ (vsus). i. vtilitatis. ¶ Notādū ē āt q cū ꝓi⁹ noie sapiētie vterent nūc ad nomē pbie se trāsfert. Mā ꝓ eodēa cipiunt: cū. n. antiq studio sapientie insistētes sopbyste. i. sapientes vocarent. Ꝓythagoras interrogatus qd se eē ꝓfiteretur noluit se sapientē nominare: sic sui antecessores qz hoc pfū ꝓtuosū videbat eē: sz vocauit se pbz. i. amatorē sapientie Et eride nomē sapientis imutatū ē i nomē pbi ⁊ nomen sapiētie i nomē pbie. Qō ē nomē ad ꝓpositū aliqd facit. Mā ille vł sapientie amator q sapientiā ñ pp aliō sed pp ipsā q̄rit. Qui. n. aliqd pp alterū q̄rit magis ꝫ amat pp qō q̄rit ꝯ qō q̄rit. ¶ Deinde cū dicit.

Testatur autez hoc accidens nā fere cūctis existentibus que sūt necessariorū ⁊ ad pigritiez ⁊ eruditionez talis prudētia iquiri cepit. Palā igitur qz propter nullā: ipsā querimus: aliā necessitatem.

¶ Probat idē ꝓ signū dicēs: q hoc qō dictū ē. i. q sapientia vel pbia nō fit pp aliq̄s vtilitatez queñta: sz pp ipsā sciaz testat (accidens). i. euētus q circa ingressores pbie prouenit. Mā cū eis cuncta fere existerent q̄ sūt ad necessariatē vite: ⁊ q̄ sūt (ad pigritiē). i. ad voluptatē q̄ i q̄daz vite quiete cōsistit: ⁊ q̄ sūt ēt ad eruditionē necessaria: sic scie logicales q̄ nō pp se q̄runt: sz vt introductorie ad alias artes tūc ꝓio icepit queri tal⁹ prudentia. i. sapientia. Ex q̄ pz q ñ q̄rit pp aliquā necessitatē aliā a se sz pp seipsā. Null⁹. n. q̄rit hoc qō bn. Ñ oib⁹ alijs bitis: ipsa q̄sita ē: nec pp aliqd aliō ipa q̄sita ē: sz pp seipsā. ¶ Deide cū dic.

Sz vt dicim⁹ homo liber qui suimet: ⁊ nō alterius cā ē: sic ⁊ hec sola libera ē sciarū: sola nāque hec suimet cā est.

¶ Hic ꝓbat scōz. s. q ipsa sit libera ⁊ vtit tali rōne. Ille hō ꝓprie dr liber q ñ ē alterius cā. sz ē cā sui ipsi⁹. Serui. n. dominoꝝ sūt: ⁊ pp dños operantur: ⁊ eis acquirūt q̄qd acquirūt. Liberi āt hoies sūt sui ipsoꝝ: vtpote sibi acquirētes ⁊ operātes: sola āt hec scia ē pp seipsā. q̄ ipsa sola ē libera iter scias. ¶ Et notādū q hoc ꝑt dupliciter intelligi. Uno mō q hoc qō. (dī hō sola) demōstret i genere oēm sciaz speculatiuā. Et tūc verē ē q sokū hoc genus sciarū pp seipsū q̄rit. Ñ ⁊ ille sole artes liberales dicūt q̄ ad sciendū ordināt. Ille vo q̄ ordinantur ad aliquam vtilitatē ꝓ actionē babēdā. dicūt mechanice siue fusiles. Alio mō vt demōstret spāliter istaz pbyaz. siue sapientiam. que est circa altissimas causas qz inter causas altissimas etiam est finalis causa vt. s. dictum est. Unde oportet q hec scia consideret vltimum ⁊ vniuersalem finem omnium. Et sic omnes alie scientie in eam ordinātur sicut in finem. Unde sola ista maxime ꝓpter se est. Lec. 2.

Ꝓpter quod ⁊ iuste ñ hūana eius putetur possessio. Multipliciter enim hoium natura serua est.

¶ Hic probatur tertius. s. qō ñ sit hūana. Et circa hoc. d. f. ꝓio oñdit ꝓpositū. Ho excludit quorumdā errorem. ibi. (Quare scōz Simōida ⁊c.) Ostendit aūt ꝓpositū suū tali ratione. Scientia que ē maxime libera nō pōt esse vt possessio nature illi⁹ q̄ multipliciť ē ministra vel ancilla. Hūana āt nā (in multis). i. ꝗtū ad multa ē ministra. q̄ ꝓdicta scia ñ ē hūana possessio. Dr aūt hūana nā mistra i ꝗtū multiplicit necessitatib⁹ subicit. Ex q̄ puenit q qñq; ptermittit id qō ē scōz se q̄rēdū pp ea q̄ sūt necessaria vite sic dī i tertio topicorū. q pbari meli⁹ ē ꝯ ditari: sz ditari qñq; fit magis eligēdū: pura i digēti necessarijs. Ex q̄ pz q illa sapiētia tm̄ pp seipsā q̄ritur q̄ ñ ꝓpetit hominī vt possessio. Illud. n. babet ab boie vt possessio quod ad nutum babere pōt ⁊ quo libere pōt vti. Ea aūt sciētia q pp se tm̄ q̄rit hō nō pōt libere vti cū frequentab ea impediatur ꝓpter vite necessitatem. Nec etiam ad nutuz subestboi cū ad eā pfecte homo puenire ñ possit. Illud tñ modicū qō ex ea babet ꝓpōderat oibus q̄ ꝓ alias sciās cognoscuntur. Lap. 4.

Quare secūdū. Simonida solus quidem deus hūc habet honorem. Utrum vero ñ dignum querere que secunduz se ē sciaz. Sic āt dicunt aliqui poete: qz diuinū natū ē iuidere: ⁊ i hoc cōtigere maxie verisimile: ⁊ ifortūatos oēs impfectos eē:. Sz nec diuinū iuidū esse cōuēit: sz ꝑm puerbiū multa mētiūť poete.

¶ Hic excludit errorez cuiusdam Simonide poete qui dicebat q soli deo competit hunc honorez habere. q velit illam scientiam que est pp seipsam querenda: ⁊ nō ꝓpter aliud. Sed nō est dignum viro q non querat illam scientiam que est secundum suā cōditionē: que. s. ordinat ad necessaria vite quibus hō idiget. Iste aūt error Symonide prouenierat ex aliquorum poetarum errore qui dicebant q res diuina inuidet: ⁊ ex inuidia ea que ad ho

UVA. BHSC. IyR_086_1

norem suū pertinent non vult deus ab oībus acceptari. Et si in alios deus hoībus inuideat: multo magis ē iustū in hoc. s. in scīa pp se quesita que est honorabilissima īter oīa. Et secundū eorū opinionē segtur q oēs imperfecti sunt infortunati. Fortunatos. n. esse hoīes dicebant ex p uidētia deorū q eis bona sua cōferabant. Unde ex inuidia deoz sua bona cōmunicare nolentiū sequitur q homi/nes extra pfectionē huius scīa remanentes sint infortunati. Sed radix huius opinionis est falsissima: qz nō est cōueniens q aliqua res diuina inuideat. Quod ex hoc pz qz inuidia est tristitia de prosperitate alicuius. Quod qui/dē accidere nō potest nisi quia bonum alterius estimat ab inuido vt proprii boni diminutio. Deo aūt non cōuenit esse tristem: cū non sit alicui malo subiectus. Nec etiam p bonum alterius eius bonum diminui potest. qz ex eius bonitate sicut ex indeficienti fonte oīa bona effluūt. Unde etiam Plato dixit q a deo est omnis relegata inuidia. Sed poete nō solum in hoc: sed in multis aliis mentiuntur sicut in prouerbium dicitur.

¶ Nec ea aliam honorabiliorem oz existima re: nam maxime diuina ⁊ maxime honorāda talis autē dupl'r vtiqz erit solum quā. n. maxime deus hz: dea scīarū est ⁊ vtiqz si qua sit diuinorū: sola āt ista ābo hec sortita est. dē⁹ āt videt cā oīb⁹ eē: ⁊ pncipiū quoddā: ⁊ talē āt solus aut maxime deus hz. Necessariores q dem igitur omnes: ipsa dignior vero nulla.

¶ Ostendit ārtū. s. q hec scīa sit honorabilissima tali rōne. Illa scīētia est maxime honorabilis q̄ est maxime diuina sicut ēt deus honorabilior est rebus oībus: sed ista scientia est maxime diuina: ergo est honorabilissima. Ad minor sic probat. aliqua scīa dicit esse diuina dupl'r. ⁊ hec sola scientia vtroqz modo diuina dicit. Uno mō scientie diuina dicit quā deus hz. Alio mō que est de rebus diuinis. Q. d. hec sola habeat vtrunqz ē manifestū: qz cum hec scīa sit de primis causis ⁊ pncipiis: oz q sit de deo: qz deus hoc mō intelligit ab oībus vt de numero causarū exīs: ⁊ vt quoddā pncipiuz rez. Itē talē scīaz que ē de deo ⁊ de primis causis: aut solus deus habet: aut si nō solus: ipse tñ maxime hz. Solus quidem hz secundū pfectā comprehensionem. Maxime vero habet inquantum suo mō ēt ab hoībus habet: hz ab eis nō vt possessio habeat: sed sicut aliqd ab eo mutuatū. Ex his aūt vlteriꝰ concludit q omnes alie scientie sunt necessarie magis q̄ ista ad aliquā vite vtilitatez. Ad minus. n. sunt pp se que site: sed nulla aliarū⁹ dignior ista potest esse.

¶ Oportet vero aliqualiter constituere ordinem ipsi⁹ ad cōtrariuz nobis earū q̄ a pncipio qōnum icipiunt qdem hoīes vt diximus oēs ab admirari: si ita habent quemadmodū mirabiliū automata nōdū speculātibus cām: aut circa solis cōuersiōes: aut diametri nō cōmensurationem. Mirum. n. videt esse omnibus: siquidem nō minimorū non mensurat: oz autem in contrarium: ⁊ ad dignius iusta, p uerbium proficere: quemadmodum ⁊ in his cum didicerint: nihil enim ita mirabitur vir geometricus q̄z si dyametri commensurabilis fiat. Que quidem igitur sit natura scientie quesite dictum est: ⁊ que sit intentio qua oportet adipisci qōnem ⁊ totam methodum.

¶ Dic ponit terminum in quez proficit ista scīa. ⁊ dicit q ordo eius constituit vel terminatur ad cōtrariuz eius quod erat in illis qui prius istam scientiā querebāt. Sicut in generationibus naturalibus ⁊ motib⁹ accidit. Nā vnusquisqz motus terminat ad cōtrariū eius a quo motus incipit. Uñ cū inquisitio sit motus quidā ad scientiā: oz q terminetur ad cōtrarium ei⁹ a quo icipit. Inciata aūt vt pdictū ē: inquisitio huius scientie ab admiratione de oībus qa primi admirabant pauciora: posteriores vero occultiora: q̄ quidē admiratio erat si res ita se haberet. Sicut (automata mirabilia). n. q̄ vident mirabiliter a casu accidere. Automata. n. dicunt quasi p se accidentia. Admirant. n. hoīes pcipue qñ aliqua a casu euenīūt hoc mō ac si essent pūsa vel ex aliqua cā determinata p uentūra. Cālia. n. nō a cā sunt determinata. ⁊ admiratio ē pp ignorātiā cāe. Et iō cū hoīes nōdū poterāt speculari cās rez. admirabant oīa quasi q̄dā casualia. Sicut admirantur circa cōuersiōes solis que sunt due. s. fm duos tropicos: hyemalē ⁊ estivalē. Nam in tropico estuali incipit sol cōuerti versus meridiē cū pri⁹ versus septētrionē tendēt. In tropico aūt hyemali ecōuerso. Et etiā circa hoc q diameter nō est commensurabilis lateri quadrati. Cū. n. non mensurari videatur esse solius idiuisibilis: sicut sola vnitas est que nō mensurat: mirum videtur si aliquid quod nō est indiuisibile non mensuratur: ac p hoc quod nō est minimū nō mensurant. Constat aūt q diametruz quadrati ⁊ latus eius nō sunt indiuisibilia siue minima. Unde mirum videt si nō sunt cōmensurabilia. Cum ergo pbīe inquisitio ab admiratione incipiat: oz ad cōtrarium finire vel proficere: ⁊ ad id pficere q̄ō est dignius vt puerbio vulgari concordet quo dicitur q semp pficere est in melius. Quid autē sit illud cōtrariū ⁊ dignius. pz in predictis mirabilibus: quia q̄ñ iam hoīes discunt causas predictorum nō mirantur vt geometer non admirantur si diameter sint icōmensurabilis lateri. Scit enim causam huius qz. s. proportio quadrati diametri ad quadratum lateris non est sicut pportio numeri quadrati ad numerum quadratum: sed sicut proportio duorum ad vnū. Unde relinquitur q proportio lateris ad diametrum non sit sicut proportio numeri ad numeruz. Et ex hoc pz q commensurari non possunt. Ille. n. sole linee sunt commensurabiles quaruz proportio adinuicē est sicut proportio numeri ad numerū. erit ergo finis huius scientie in quem proficere debemus vt causas cognoscentes nō admiremur de nature effectibus. ¶ Ipz igitur ex predictis que sit natura huius scientie: qz ē speculatiua libera. nō humana: sed diuina: ⁊ que est eius intentio in qua oportet habere questionem ⁊ totā methodū ⁊ totā hāc artem. Intendit. n. circa primas ⁊ vniuersales rerum causas de quibus etiam inquirit ⁊ determinat. et pp harū cognitionem ad predictum terminū⁹ peruenit vt. s. non admiretur cognitis causis.

¶ Lectio quarta.

Q Uoniaz āt manifestū est: q̄ earū que pncipio causarū oz sumere scīam: tūc. n scire dicimus vnūquodqz: quādo primā causam cognoscere putamus. Cause vero quadrupliciter dicuntur: quaruz qdē vnā causam dicimus esse substantiaz ⁊ quod quid erat esse. Reducitur. n. ipsum quare primū ad rōnem vltimā. Causa autem ⁊ pncipium ipsum quare primū: vnā vero materiaz ⁊ subiectum: tertiā autem vnde pncipiū motus: quartā vero cām ei oppositam ⁊ quod ē cuius causa ⁊ bonū. Finis igitur generationis ⁊ motus oīs hic est sufficienter quod igitur ō his speculatum est: in his que de natura.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Posito premio ī quo oñdit intētionē huius scie ⁊ dignitatē ⁊ terminus incipit psequi scietiā pfatā: ⁊ diuidit i. d. p. ¶Prio oñdit qd priores pbi de cāis rex tradiderūt. Scō veritatē huius scie icipit psequi ī scdo libro. ibi. (. De veritate theoria ⁊c.) ¶Pria aūt ps diuidit in duas. ¶Prio pōit opionē pboꝝ de causis rerū. scdo ipsorū bat eas cētū ad ꝟ q male dixerūt. ibi. (ergo gcūqz ⁊c.) Circa primū. d. f. ¶Prio resumit enumerationez cārum quā ī scdo physicoꝝ diffusius fuerat psecutus. scdo pse quit opionē pborū. ibi. (Accipiemus tñ ⁊c.) Dicit ergo primo q qz hoc manifestū ē. f. q sapia est cāruz speculatrix debemus icipere a causis earū sciam sumendo. q etiā ex rōne scie ꝟgruū videt: qz tūc vnūquodqz sci/re dicimus aliquē qñ putamus nō ignorare cām. Cause aūt quadruplr dicunt. quarū vna ē ipsa causa formalis q̄ est ipsa ſba rei p quā icit qdē vna cētū res. Constat. n. vt dictū est scdo physicoꝝ q nō dicimus aliqd esse alicui nāe prius cētū accepit formā. Et q forma sit cā. pz qz que stionē q̄ dr ārē est aliqd redducimus ad rōnem vltimā ad cām formalē incipiēdo a formis primis ⁊ pcedēdo vsqz ad vltimā. ¶Pz āt q ārē ārit ō cā ⁊ pncipio. Uñ pz q forma est cā. Alia vero cā est mālis. Tertia vero causa est efficiēs q̄ est. Uñ pncipiū motus. Quarta causa ē finalis q̄ opponit cāe efficiēti scōm oppōnez principii ⁊ finis. Mā motus incipit a cā efficiēte ⁊ terminat ad cām finalē. Et hoc est ēt cuius cā fit aliqd: ⁊ q̄ est bonū vnuscuiusqz nature. Sic igit cām finalē p tria notificat. f. qz ē termin⁹ mot⁹ ⁊ opionis: ⁊ p hoc opponit pncipio motus: qō est cā efficiēs: ⁊ qz ē primum in intētione rōne cuius dicit cuius cā: ⁊ qz est p se appetibile rōne cuius dicit bonū. Mā bonū ē qō oia appetūt. Uñ exponēs qūo cā finalis efficiēti opponat dicit q est finis generatiōis ⁊ motus quoz pncipium ē cā effi. ¶Per que duo videtur duplicē finē ītimare. Mā finis generationis est forma ipsa q̄ est ps rei. finis āt mot⁹ ē aliqd q̄ſtū extra rē q̄ mouet. De his dicit sufficiēter se tractasse in libro physicoꝝ ne ab eo ad presens diffusior expō causarum quereret.

¶Accipiem⁹ tamen ⁊ nobis priores ad entium pscrutationem venientes: ⁊ de veritate phylosophātes. palā. n. qz dicūt illi principia quedam ⁊ causas superueniētibus igitur erit aliquid pre ope methodo que nunc: aut enim aliud aliquod cōe genus inueniemus: aut modo dictis magis credemus.

¶Hic pōit opionē pboꝝ de cāis ⁊ circa ꝟ. d. f. prio assignat rōnē q̄r hoc faciēdū fit. Scdo icipit psequi suā intētionē. ibi. (primū qō igit ⁊c.) Dicit ergo q q̄uis de causis tractatū fit ī physicis: tñ nūc accipiēdū est opinio/nes pboꝝ q prius venerūt ad pscrutandū naturā entiuz ⁊ q prius phylosophati sunt de veritate cētū axles: qz ⁊ ipsi causas ⁊ principiuz ponūt. Nobis igit q eis supueniimus cōsiderare eoꝝ opiniones erit ad pfis. i. aliqd pre ambulū (methodo). i. i arte q̄ nūc a nobis q̄r vñ ⁊ litte ra Boetii hz. (Accidētibus igit) ad opus scie p opere vie q̄ nūc ē aliqd erit. Alia lfa hz. (Supuenientibus igit q̄ nunc ē erit aliqd vite opus. via) ⁊ legēda est sic (nobis igit supueniētib⁹ ei q̄ nunc ē via). i. in pūti methodo ⁊ arte cōsideranda erit hoc opinio (q̄si aliqd vite opus) . i. necessariū sicut opa q̄ sunt ad vite cōseruationē vt intelligat quasi quadā methaphora vti in loquēdo per vite opus quodlibet necessariū accipiens. Utilitas autem est illa qz aut ex predictis eozum inuenimus aliquod genus a causis prenumeratis aut magis credimus his q̄ modo diximus de causis q. f. sint quattuor.

¶Primū igitur phylosophātiū plurimi sola ea que in materie specie putauerunt oīum esse principia. nam ex quo sunt oīa entia: ⁊ ex quo fiunt primo: ⁊ in quod corrumpunt vltimo substantia quidē manente: in passionibus vero mutata: hoc elementum ⁊ id principiuz dicunt esse eozum que sunt.

¶Hic icipit ātiquoꝝ pboꝝ opiniones psequi. Et circa ꝟ. d. f. ¶Prio recitat alioꝝ opiniones. scdo reprobat. ibi. (Ergo qd vnū.) Circa primū. d. f. prio recitat singulorū opionē de causis. scdo colligit ī sūma q̄ dicta sunt. ibi. (Breuiter igt ⁊ recapitulāti ⁊c.) ¶Pria ps dr in. d. primo pōit opiones ptermittēdū cām formalē. scdo ponit opinionē ¶Plonis q prius cām formalē posuit manifeste. ibi. (post pdictas vero phias ⁊c.) Circa primū. d. f. ¶Prio ponit opiones illoꝝ q posuerūt principia aliquas res manifestat. scdo illoꝝ q adinuenerunt extrinseca principia. ibi. (Leucipus vero ⁊c.) Circa primum. d. f. primo tāgit opiones antiquoꝝ de cā māli. scdo de cā efficiente. ibi. (procedētibus autē sic.) Circa primū. d. f. prio pōit qd senserunt de cā mālī opiones ponētiuz cām mālē i gñali. scdo psequtur eoꝝ opiones i spēali. ibi. (Tales eni ⁊c.) Circa primū. d. f. prio ponit qd senserunt de cā mālī. scdo qd senserūt ō rex gñatione qō ex prio sequebatur. ibi. (Et pp ꝟ nec generari ⁊c.) Dicit ergo q plurimi eoꝝ q prio pbati sunt de rerū naturis posuerunt pncipia oium esse sola illa q̄ reducunt ad spēm cāe materialis. Et ad ꝟ ōō accipiebant quattuor conditiones materie q̄ ad rōnem pncipii ptinere vident. Mā id ex quo res est principiuz rei esse videt. hmōi autē est materia. Mā ex materia dicimus materiatū esse: vt ex ferro culltellū. Itē illud ex quo fit aliqd cū sit principium generationis rei videt esse cā rei qz res p generationē procedit ineſſe. Ex materia āt prio res fit: qz materia rerū factiōi pexistit. Et ex ipsa ēt nō p accidēs aliqd fit. Mā ex cōtrario vel privatione aliquid p accidēs dicit fieri. sicut dicimus q ex nigro fit album. Tertio illud vt esse rerum pncipium in qō finaliter oia p corruptionē resoluuntur. Mā sicut principia sunt prima in generatiōe. ita sunt vltima in resolutione. Et hoc etiā materie manifeste contingit. Quarto cum principia oporteat manere: id videtur ei se principium qō in generatione: ⁊ corruptione manet. Mā aūt quā dicebāt esse substantiā rei manet in omni transmutatione. Sed passiones mutant vt forma ⁊ oia que aduenium supra substantiam materie. Et ex his oībus concludebant q materia est elementum ⁊ principium omnium eorum que sunt.

¶Et ꝓpter hoc nec. gñari nihil putant. nec corrūpi: quasi tali natura semp conseruata: sicut nec dicimus. Socratez nec gñari simpliciter: quādo fit bonus aut muficus: nec corrūpi quādo deponit habitus illos ꝓpterea q subiectum maneat. Socrates ipse: sic nec aliorum nihil oportet. n. esse aliquaz materiā: aut vnam aut plures vna: ex quibus fiunt alia illa conseruata: pluralitatem tamen ⁊ speciem talis principii non idem omnes dicunt.

¶Hic ponit secundariuz qō ponebant quasi ex pceden tib⁹ sequens. f. nihil simpliciter generari vel corrumpi tū entibus. Mā qñ fit aliqua mutatio circa passiones substantia manēte nō dicimus aliqd esse generatū vel corruptū simpliciter. sed solū secundū qd sicut cum socrates fit bon⁹ aut muficus nō dicit fieri simpliciter. sed fieri hoc. et similiter qñ deponit hmōi habitū non dicit corrūpi simpliciter: sed secundum quid. Materia autem q̄ est rerū substātia: secūdum eos semp manet: Ois autez mutatio fit circa aliqua q̄ adueniunt ei vt passiones. et ex ꝟ concludebant q nihil generatur vel corrumpitur simpliciter: sed solū secundū quid. Quantus autez sic cōue

UVA. BHSC. IyR_086_1

nirent in' ponēdo cāz materialē:tñ differebāt in ei' pōne ctum ad duo.s.ad pluralitatē qz qdaz ponebant vnaz: qdā plures:z ctū ad spēz qz ponētiū vnā qdā ponebāt ignē:qdā aquā zc. Sili' ponētiū plura qdā hec qdaz illa principia materialia rebus attribuebant.

¶Thales quidē:talis phylosophie pri-ceps:aquā ait esse vnde z terraz esse su per aquam asserebat.

¶Hic icipit recitare opiones singloz. de cā materiali. z prio ponit opionē ponētiū vnaz cāz materialē.scdo po nētiū plres.ibi. (empedocles vo.) Circa p^m tria facit qz prio ponit opinionē ponētiū aquā eē pncipiū oiuz. scdo ponētiū aerē.ibi (Anaximenes zc.) tertio ponētiū ignē ibi. (z ypassus zc.) Circa pmū.d.f.prio pōit opiniones taletis q dicebat aquā eē rerū principiū. scdo ponit opi niōis pbationē.ibi. (forsā.n.zc.) Dicē q Thales pri ceps talis phie.i.speculatiue dixit aquā eē pmū rerū pri cipiū. Dr aūt Thales speculatiue phye priceps fuisse qz inter septē sapientes q post theologos poete fuerūt:ipse solus ad considerandū rez cās se transtulit alijs sapienti bus circa moralia occupatis. Nomina aūt septē sapiētū sūt ista.prim' Tales milesi' tpe Romli z apud hebreos tpe Achā regis isrl. Secūd' fuit Pittacus mitelene' ap hebreos regnāte Sedechia z ap romanos Tarquio p-fecto. Alij quoq fuerunt. Solon athenienēsis. Chilon lace-demonius. Periāder corinthius. Cleobol' lidius. Bias prienneēsis q fuerunt oēs tpe babilonice captiuitatis. Qz igit inter hos solus Tales rex nās scrutatus ē:suasq disputatōes litteris mādās emicuit:iō hic priceps bui' scie dr. Nec oz incōueniēs videri si opiniones hic tāgit eoz q solū de scia nāli tractauerunt. qz pm antiquos qui nullā substātiā cognouerūt nisi corpoream z mobilē:opor tebat q pria phia eēt scia nāl' vt i ōrto dicēt. ¶Ex hac āt pōne vlterius pcedebat ad qō. q terra eēt super aquā fū data: sicut principiatum. s. suum principium. Lec. 4.

¶Forsan.n. hanc opinionē accipiēs:qz cūctorū nutrimētū humiduz videbat eē z ipz calidū ex hoc factū:z aial hoc viue re:ex quo fit vero hoc ē prīcipiū oīz:pp hoc igit eam ē accipiēs estimatōnē z qz cūctorū spermata naturā hñt humidaz: aque vero natura pricipiuz ē humidis.

¶Hic ponit rōnes qbus Thales potuit induci ad pdi-ctā positionē. z prio oñdit qūo ad h iducebatur ratione. Secundo qūo inducebat primoz auctoritate. ibi. (Sūt z alīq antiquiores zc.) inducebat aūt duplici rōne. vna q sumit ex ꝯsideratione cāe ipsi' rei. Alia q sumit a ꝯside ratione generationis rez. ibi. (Et qz cūctorum zc.) hecq media sūt ordinata. Mā ex prio seqt pm qō.n.ē alijs pri cipiuz essēdi ē ēt primū pricipiū. Tertiū aūt seqt ex scdo. Mā vnūqōq p corruptionē resolui i id ex quo genera-tū ē. Quartū āt sequit ex scdo z tertio. Mā id qō pcedit gnationē rez. z remanet post corruptionē oz eē sēper ma nens. ¶Prio mō vtebat trib' signis ad ostēdēdū aquā esse principiū essendi rebus quoz primū ē:qz nutrimētū viuentiū oz eē humidū. Ex eodē aūt viuentia nutriuntur z sunt z sic humor videt esse principiū essendi. ¶Scdm signū ē:qz ēē cuiuslibet rei corporee z marie viuentis p.p prīū z naturalē calorez ꝯseruat. Calor āt ex humore fieri videt cū ipse humor sit q̄si caloris materia. Vñ ex hoc vr q humor sit rebus principiū ēēndi. ¶Tertiū signū est qz vita alis i humido cōsistit. Vñ pp deficcationē naturalis humidi aial moritr z per ei' ꝯseruationē aial substentat. Viuere aūt viuentibus ē esse. Vñ ex h ēt pz:q humor sit rebus pricipiū ēēndi. Et hec ēt tria singa se iuicē cōsecūt. Jō .u. aial humido nutrit qz calor naturalis humido sub stentat. Et ex his duobus sequit q viuere aialis fit sem-per p humidū. Id aūt ex quo aliqd fit.i. ex quo aliqd eē ꝯseqt ē principiū oibus q ex illo esse hñt. Et pp h accepit hanc opinionē:q humor esset omnib' principiū. Similit ēt accepit signū ex rez generatione qz generationes viuē tium que sunt nobilissima in entibus fiunt ex seminibus. Semina aūt siue spermata omniū viuentiuz habēt humi dam naturaz. Unde ex hoc etiā apparet:q humor est ge nerationis rerūz principiū. Si autez omnibus predictis coniungatur:q aqua est humiditatis principium sequit q aqua sit primum rerum principium.

¶Sunt aūt aliqui antiquiores et mul-tum ante eam que nūc est generationē et primo theologizantes sic putant de natura existimādum occeanum enīz et tethyn generationis parentes fecerūt sacramentūqz deorum aquam stygē ab ipsis poetis vocatam. Honorabilius.n. qō antiquius sacramentum autez hono rabilius. siquidem igitur antiquior ali-qua ista et senior fuit de natura opinio forsan vtiqz incertum est. Thales qui-dem secundum hunc modum pronunci asse dicitur de prima causa hippona q-dem enim nōvtiqz aliquid dignificabit posuisse cum his propter sui intellectus pruitatema.

¶Hic ostendit quomodo Thales inducebatur ad pre dictam positionem p auctoritates antiquorum:z dicit q aliqui fuerunt antiquiores Thalete z multum ante gene rationem hominū qui erant tempore Aristotelis qui fue runt primo theologizantes:qui visi sunt hanc opinionez de natura habuisse scilicet q aqua est principium omni-um. ¶Ad cuius euidentiam sciendum est q apud grecos primi famosi in scientia fuerunt quidam poete theologi sic dicti:qui de diuinis carmina faciebant. Fuerunt autez tres. Orpheus. Museus:z Linus:quorum Orpheus fa mosior fuit. Fuerūt autem tempore quo iudices erant in populo iudeorum. Unde patet q diu fuerunt ante thale tem z multo magis ante Aristotelem qui fuit tempore Alexandri. Isti autem poete sub quibusdam enigmatib' fabularum aliquid de rerum natura tractauerunt. Dixe runt enim quod Oceanus vbi est maxima aquarū aggre gatio:z betis que dicitur dea aquarum sunt parentes ge nerationis. ex hoc sub fabulari similitudine dantes intel ligere aquam esse generationis principium. Hanc etiaz sententiam alia fabulosa narratione velauerunt dicētes. q sacramentum vel iuramentum deorum erat p aquam quandam quam poete dicunt stigem:z dicunt eam esse paludem infernalem. Ex hoc autem q deos dicebant iu rare per aquam: dederunt itelligere:quod aqua erat ho norabilissima ipsis deis:quia sacramentum vel iuramē tum fit per id quod est honorabilius. Hoc aūt quod est prius est honorabilius. Perfectum enim precedit imp fectum nā z tempore simpliciter:licet in vno aliquo im-perfectio perfectiōem precedat tempore. Unde per hoc patet q aquam estimabant priorem esse ipsis deis quos intelligebant esse corpora celestia. z quia isti antiquissimi aquam dixerunt esse rerum principium:si aliqua opinio fuit prior ista de naturalibus non est nobis manifesta.

¶Sic igitur patet quid Thales de prima causa rerum dicitur extimasse. Quidam autem phylosophus qui vo catur hippon nō fuit dignatus aliquid superaddere his propter sue scientie vel intelligentie imperfectiones. Un

UVA. BHSC. IyR_086_1

de in libro de aia ponitur inter grossiores vbi dr q posuit aquam esse animā ⁊ principiuz rex: sumens argumētū ex rex seminibus: vt hic dictū ē de Talete. Uñ pz q nihil addit supra Thaletis sniaz. Uł pt itelligi q qz ipse dixit nō reddidit se dignū vt eiꝰ snia hic cōtineret cum aliis.

¶ Anarimenes autē ⁊ Diogenes aerez priorez aqua ⁊ maxime principium simplicium corporum ponunt.

¶ Hic ponit opiniones ponentium aerem esse principium qui fuerunt diogenes ⁊ Anarimenes ponentes aerē priorem aqua esse naturaliter ⁊ principium omnium simplicium corporum. s. quattuor elox: ⁊ per ꝑs omnium aliorum. fuit aūt Anarimenes tertius a thalete. fuit āt discipulus Anarimandri qui fuit discipulus Taletis. diogenes vero discipulus anarimenis fuisse dicitur. Hec tñ differentia fuit inter opinionem Diogenis ⁊ anarimenis quia anarimenes aerem simpliciter posuit principiuz rerum. Diog. autem dixit q aer rerum principium esse non posset: nisi quia compos erat diuine rōnis. Ex quo prouenit opinio que tāgitur primo de anima. Ratio autem quare aerem ponebat rerum principium potuit sumi ex respiratione per quam vita animalium reseruatur. Et qz ex immutatione aeris videntur variari generatiōes ⁊ corruptiones rerum.

Lec. 5.

¶ Hypasus autē metapontinꝰ et heraclitus: Ephesius ignem.

¶ Hic ponit q duo phylosopbi: hippasus ⁊ beraclius posuerunt ignem esse primum principium vt materiam. Et posuerūt moueri ex eius subtilitate sicut infra dicetur.

¶ Empedocles vero quattuor cum dictis terram quartum addēs. ea nāqz dixit semper manere et non fieri nisi pluralitate et paucitate congregata et disgregata in vnum et ex vno.

¶ Hic ponit opiniones ponentiuz plura principia ⁊ materialia. ⁊ primo Empedoclis qui posuit plura finita. Secundo vero Anax. qui posuit plura infinita. ibi. (Anax. vero. ⁊c.) ponit ergo primo opinionem Empe. cuius ad duo. primo quantum ad hoc q tria predicta esa. s. aquaz aerem ⁊ ignem dicit esse rerum principia: addens eis ūr tum scilicet terram. Secundo quantum ad hoc q ista ēt elementa dixit semper manere ⁊ non generari nec corrūpi: sicut ⁊ illi qui posuerunt vnam causam materialem: sz per congregationem borum ⁊ diuisionem secunduz multitudinem ⁊ paucitatem dixit ex eis alia generari ⁊ corrumpi: inquantum ista quattuor per concretionem i vnū ⁊ disgregationem ex vno diuiduntur.

¶ Anaxagoras vero clazomeniꝰ isto q dē etate prior: factis vero posterior: infinita dixit esse principia: nam fere omnia corpora partiū cōsimiliū vt ignē aut aquā ita generari et corrūpi: aut cōgregatione: et disgregatione solū. aliter āt nec generari nec corrūpi: sed pmanere semper sempiterna. Ex bis quidez igit solam quis causam itelliget eam: que i materie specie dicitur.

¶ Hic ponit opinionem Anax. qui fuit alter discipulus Anarimenis qui fuit condiscipulus Diogenis patria quidem clazomenius prior etate ꝙ Empedo. sed factis siue operibus posterior. vel quia posterius phylosopbari incepit: vel quia in numero principiorum minus bene dixit ꝙ Empedo. Dixit enim principia materialia esse infinita

Lec. 9.

cum sit dignius finita principia ⁊ pauciora accipere qđ fecit Empedo. vt dicitur in primo physicorum. Non enī solum dixit principia rerum esse ignem ⁊ aquā ⁊ alia ela sicut empe. sed oia que sunt consimiliū partium: vt caro os: medulla: ⁊ similia. quorum infinitas minimas partes principia rerum posuit: ponens in vnoquoqz infinitas ptes borum singulorum ieffe propter id quod in inferioribus vnum ex alio generari posse inuenit: cuz generationem rerum non diceret eē nisi per separationem a mixto: vt planius explicauit primo physicorum. Secundo ēt Anax. conuenit cum empedo. in boc. s. q generatio ⁊ corruptio rerum non est nisi per concretionez ⁊ discretionē partium predictarum infinitarum: ⁊ q aliter nec generari nec corrumpi contingit aliquid. Sed huiusmodi rerum principia infinita ex quibus rerum substantie efficiuntur permanere dixit sempiterna. Cōcludit ergo Ax. q ex p̄dictis phylosopborū opinionibus potest aliquis cognoscere, solam causam que cōtinetur sub spē cāe materialis.

Lec. 9.

¶ Lectio quinta.

p Procedentibus autē sic: res ipsa viā feē similiter: querer coegit. Si. n. q̄zmaxie ois generatio et corruptio ex aliquo vno aut pluribꝰ est: qualiter boc accidit. ⁊ que cā. Nō. n. vti qz facit ipsū subiectū trāsmutare seipsū: dico aūt veluti neqz lignū neqz es: alterutrū ipsorū pmutandi ē causa. neqz lignum facit lectū: neqz es statuam: sz aliquid aliud permutatiōis ē causa: boc autē querere est aliud principiuz querere vt si dicatur vnde principium motus.

p Ostq̄z posuit opiniones de cā materiali: bic ponit opinionē de cā efficiēte q̄ ē vñ ē pncipiū motꝰ. et diuidit i duas p. prio pōit opiones eox q simplr assignauerunt cām motꝰ ⁊ generatōis. scdo pseq̄t opionē illox q posuerunt cāz efficiētē: q̄ ē ēt pncipū boni ⁊ mali i rebꝰ. ibi. (Post bos ⁊c.) Circa primū. d. f. prio ponit rōnē cogētē ad ponendū cām mouentem. Secundo ostēdit qualit ad pōnē diuersi diuersimode se babuerunt. ibi. (Igitur oio qui Talem ⁊ē) Dicit ergo quidā phylosopbi sic processerūt in cā materiali ponenda. sed ⁊ ipsa rei euidens nā dedit eis viā ad veritatis cognitionem: vel inuentionē ⁊ coegit eos querere dubitationē quādaz: q̄ inducit i cām efficiētē. q̄ talis ē. Nulla res vel subiectū transmutat seipsum sicut lignum non transmutat seipsum vt ex eo lectus fiat: nec es est sibi causa transmutandi vt ex eo fiat statua: sed oz aliqd aliud esse qđ est eis mutationis causa: qđ est artifex. Sz ponentes cām materialem vnā vt plures dicebant ex ea sicut ex subiecto fieri generationez ⁊ corruptionem rex. g̃ oz q̄ sit aliqua alia cā mutatiōes. et boc ē q̄re aliꝰ genꝰ principij ⁊ cāe qđ noiaf. vñ pricipiūmotꝰ ⁊c.

¶ Igitur omnino qui talē viam a principio tetigerūt ⁊ vnū eē subiectū dixerūt nihil difficultatis sibimet fecerūt. Unū qdē omne dicētes: ⁊ q̄si ab ea questione denicti ipz vnū esse imobile dicūt: et naturā totā non solum ꝑz gñationez et corruptionem. hoc eteni antiquuz est: et q oēs eē cōfessi sūt. Nex et ꝑz aliā mutationē oēz esse: et hoc eorū ē propriū vnuz. ergo solū dicētū ipsuz esse nulli talem i

UVA. BHSC. IyR_086_1

telligere cāz quēit: nisi forte parmenidi: et hoc itm̄: qz ñ solū vnā cām: sz ēt duas aliqualiter pōit cās eē. Plura vo faciē tibus magis cōuēit dre: vt ipm calidū et frigidū: aut ignē et terrā: vtant. n. quasi motiuā materiā hñte naturā igne: aqua vero et terra: et huiusmodi econtrario:

¶ Hic ostēdit q ad predictā positionē tripliciter phylosophi se habuerunt. Illi. n. qui istam viam a principio tetigerunt: z dixerunt vnam causam esse materialem non multū se grauabant in solutione huius questionis. Erāt enim contenti ratione materie causaz motus penitus negligentes. Alij vero dicentes omnia vnum esse quasi per predictam rōnem deuicti non valentes peruenire ad assignandā causam motus: negauerunt totaliter motum. Unde dixerunt q totū vniuersum est vnum eus immobile i quo differebant a primis naturalibus: qui dicebāt vnam causam esse omnium rerum sdām: q̄ tamen mouetur per rarefactionē z condensationem: vt sic ex vno plura quodāmodo fierent licet nō dicerent q mutarē scōm generationem z corruptionem simpliciter. Hoc eni q nihil simpliciter generarē vel corrumpetur fuit antiq̄ opinio ab oībus confessa: vt ex supradictis patet. Sed istis posterioribus proprium fuit dicere: q totū ē vnum immobile: sicut omni motu carens. Hi fuerunt Parmenides z Melissus vt. j. dicetur. ergo pz illi qui pōit totum vnum imobile non continget intelligere eoz talem causam. s. causam motus qz ex quo motū subtrahunt frustra querunt causam motus nisi tm̄ Parmenides: qui iste z si poneret vnum secundum rōnem: ponebat tamen plura secundum sensuz: vt. j. dicetur. Unde in cētum plura ponebat cōuenisebat ei ponere plures causas: quarum vna esset mouens z alia mota: qz sicut pluralitatem secunduz sensum ponebat: ita oportebat q poneret motum secundum sensum. Nam ex vno subiecto non pōt intelli pluralitas cōstituta nisi per aliquez mōz motus. Tertij fuerūt qui plures facientes rerum sbās consenserūt predicte rōni ponentes causam motus. Ponebant enim caliduz vel frigiduz causas: vel ignē z terram: quoz igne vtebantur vt habente mobilē. i. motiuam nām. aqua vero z terra z aeree ōrio: vel vt hñtibus naturam passiuam z sic ignis erat vt causa efficiens: alia vero vt causa materialis.

Lec. 4.

¶ Post hos aūt et talia principia tanq̄z ñ sufficiētib⁹ existētiū generare naturā iterū ab ipsa veritate velut aiebam⁹ coacti: habitū q̄fierūt pricipiū: ipsi⁹. n. esse: z bene quidem eoz que sūt habere: illa vo fieri forsan: nec ignē nec terrā neq̄z aliud talium nihil: neq̄z verisimile cām eē: neq̄z illos cōueniēs existimare: neq̄z iterum ipsi automato z fortune tantam committere rem bene habere.

¶ Hic ponit opiniones ponentium causam efficientem non solum vt principium motus sed etiam vt principiuz boni vel mali in rebus. Et circa hoc duo facit. prio narrat eorum opiniones. secundo ostendit in quo in ponendo causas defecerūt. ibi. (Igit isti sunt duo.) Circa primū d. f. primo ponit opinionis rationes ex quibus mouebātur ad ponendum aliam causam a predictis. secūdo ostēdit quomodo diuersimode causā posuerunt. ibi. (Dicēs z aliquis ꝛc.) Dicit ergo primo q post predictos pbos qui solum vnam causam materialem posuerunt vel plures corporales: quarum vna erat vt actiua alia vt passiua: z post alia prima principia ab eis posita iterum fuerunt ab ipsa veritate coacti (vt aiebam⁹). i. sicut supradictum est: vt quererent principium (habitum). i. ōnr se habens ad predicta. s. causam boni. que quidez est causa finalis. licet ab eis non poneretur nisi per accidens vt infra patebit. Ponebatur enim ab eis solum causa boni p mōz causę efficientes. Et ad hoc cogebant q premissa principia non sufficiebant ad generandum naturam entium in qua quidē inueniuntur aliqua bene se habere. Q. ō demonstrat conseruatio corporuz in proprijs locis extra que corrumpuntur. Et vlterius vtilitates que proueniūt ex partibus animalium quo hoc modo disposite. inueniuntur secundum q congruit ad bonum esse animalis. Huiusmodi autez bone dispositionis vel habitudinis quā quedam res iam hñt quedam vero addipiscuntur per aliquam factionem: nō sufficienter ponitur causa vel ignis vel terra vel aliquod talium corpozum quia ista corpora determinate agunt ad vnum secundum necessitatez priorum formarum: sicut ignis calefacit z tendit sursum aqua vero infrigidat z tendit deorsum. Predicte autez vtilitates z bone dispositiones rerum exigunt habere cāz non determinatam ad vnum tantum: cuz in diuersis animalibus diuersimode inueniantur partes disposite. z i vno quoq̄z secundum congruentiam ipsorum nature. Unde non est conueniens q ignis vel terra vel aliquod huiusmodi sit causa predicte bone habitudinis rerum nec fuit conueniens q ipsi hoc extimauerunt nec iterum bene se habet dicere q sint automata. i. p se euentia z causalia z q a fortuna tm̄ immutatur eoruz causalitas lz aliq corpz hoc direrunt: vt Empedocles: z quicunq̄z posuerunt cāz materialem tantum: sicut patet secundo physicoruz. Q. ō tamen patet etiam esse falsum per h q huiusmodi bone dispositiones inueniuntur vel semper vel in maiori pte. Ea autem que sunt a cāu vel a fortuna non sunt sicut semper: sz nec sicut frequenter sed vt raro. Et ppter hoc necessarium fuit alterum inuenire principiuz bone dispositionis rerum ꝓter quattuor elementa. Alia littera bēt (nec ipi automato z fortune) z ē idez sensus qō prius.

Lec. 7

¶ Dicens et aliquis iesse intellectū vnū quēadmodū i aialib⁹. et i natura cāz: et mūdi et ordinis toti⁹: vt excitans apparuit pōres ꝓter cōuēiētia dicentes: Palā qdē igit Anaragoraz scim⁹ bos ꝓmones tetigisse: attñ hz pri⁹ hermotimus clazomeni⁹ cāz dicēdi. Sic qdē igit opinantes similiter ipsius bñ cāz principiū exñtiuz esse posuerunt: et tale vnde motus exñtibus ineſt.

¶ Hic ponit in speciali opiniones de predicto principio z primo ponit opiniones ponentium vnam causam. Secundo ponētiū duas. ibi (Qm̄ vo ōria bonis ꝛc.) Circa ꝓmū. d. f. prio pōit opiniōes ponētiū cāz ꝓmā efficiētē itellectū. scōo ponētiū amorē. ibi. (Suspicat⁹ est aūt ꝛc.) Dicit g̃ q post p̄dictā rōnē apparuit aliqs dicens itellectū esse i tota natura: sicut est i animalibus: z ipsū eē cāz mūdi z ordinis toti⁹. i. vniuersi: in quo ordine pstitit bonum toti⁹ vniuscuiusq̄z. Et h purificanit pōres pbos ad purā vītatē eos reducens: q inconuenientia dixerunt h⁹ cāz nō tāgentes. Hāc aūt sniaz māifeste tāgit Anaxi. lz cāz pferēdi dederit ei. prio qdē alius pbus. s. hermotimus clazomeni⁹: vñ pz qō illi qui sunt opinati sic simul posuerūt idē rebus esse pricipiuz q bene haberent se z q esset vñ principium motus est.

¶ Suspicat⁹ ē aūt vtiq̄z aliqs Hesiodū q siuisse primū h⁹ i: et vtiq̄z si aliqs ali⁹ amorē aut desideriū i exñtib⁹ q̄si pricipiū

UVA. BHSC. IyR_086_1

posuisse: vt Parmenides. At. n. hic tetas mostrat vniuersi gnationē primū quidē ait deorū amorē fore, puidetē oib⁹. Hesiodus vero oīuz priuz chaos fuisse. dei de terrā latā et amorē q oia cōdecet immortalia ⁊si necessariū sit i exītibus eē causaz: q res ipsas moueat: et cōgreget. His qdē igit quo distribuer ō hoc oportet qs prius liceat iudicare posterius.

¶ Ponit ibi opinionē ponētiū amorē eē principiū primū quē tñ nō ita expresse vel plane posuerūt. Et ī o dicit q suspicio fuit apud aliquos q prio ⁊si fuisset hmōi principiū bone bitudinis rerū vel qcunq; alius posuit amorē vel desiderium in rebus. Cū. n. parmenides vniuersi gnationem mā tentaret dixit q amor deoruz prouidit oibus: vt mūdus constitueretur. Nec est ꝺ sēsuz eius q posuit vnuz ens immobile qō hic dicit: quia hic ponebat plura scōz sensū: sz vnum secūduz rōnem vt. ō. dictum est: 7. j. dicetur. Deos autez corpora celestia appellabat: vel forte aliquas sōas separatas, sed hesiodus dixit q prio oiuz fuit chaos: 7 deinde facta est terra latior: vt esset receptaculum aliorum etiam posuerunt. n. receptaculū 7 locū primum eē: vt dicit qrto phyſicoꝝ. posuit ēt rex principium amorē q decet oia immortalia. Et ꝺ ideo qꝺ municatio bonitatis et amore puenire vī. Mā beneficiū ē signuz 7 effectus amoris. Vñ cū ex rebus immortalibus b⁹i corruptibilia esse habeāt 7 oēm bonam dispositionē: oz hoc amori immortalium attribuere. Immortalia āt posuit vl ipsa corpora celestia vel ipsa principia materialia. Sic āt posuit chaos: 7 amorē. quasi necessariū sit in rerū existentijs eē nō solū materiam motam: sz 7 ipsā cām agentem: q res moueat: 7 cōgreget: qō vī ad amorē ptinere. Mā 7 in nobis amor ad actiones mouet 7 qz ē oium affectionū principiū. Mā 7 timor 7 tristitia 7 spes non nisi ex amore procedūt. Quod autem amor congreget ex hoc pz: qz ipse amor est vnio q dā amātis 7 amati: dū amans amatū ⁊si se reputat. Iste aūt hesiod⁹ ante phoꝝ tpa fuit i numero poetarū. Quis aūt horꝝ sit prior. i. potior i sntia vtrū ille q dixit amorē eē primū principiū vel q dixit itellectū posterius poterit iudicari. s. vbi agetur de deo. Et ꝺ iudiciū distributionē vocat: qz p ꝺ vnicuiq; suus gradus attribuitur dignitatis. Alia translatō plani⁹ hꝫ hos qō igit quo cōgruat transire 7 qs de ꝺ sit prior posterius poterit iudicari.

¶ Lectio serta.

q Uoniā vo cōtraria bonis videbatur eē i natura: 7 ⁊si solū ordinatio 7 bonū ⁊z inordinatio 7 turpe: plura mala melioribus: 7 prauа bonis: sic alius aliqs amorē idurit 7 litē singula singulorū cāz horꝝ. Siqs. n. assequ 7 accipiat ad itellectū: 7 ⁊si ad ea que balbutiēdo Empedocles dixit: inēiet amorē qdē eē cāz aggathorū: litē vo malorū. Quare si quis dixerit 7 quodāmō dicer 7 priuz differētie empedoclē bonū 7 malū principia forsan bene dicet: si bonorū oium bonū est causa: 7 malorum malum.

b Ponit opinionem ponentiū contrarietatez in huiusmodi 7 rōnē eos mouentez que talis erat in rerum natura videbantur aliqua eē contraria bonis qr i natura nō solū inuenitur ordinatum 7 bonū: sed aliquando inordinatū 7 turpe. Nō pōt aūt dici q mala nō bēant cām sed accidāt a casu: qz mala sunt plura melioribus: 7 prauа ſūt plura bonis simplr. Que aūt sunt a casu ſiñ cā determiata nō sunt vt i pluribus sed vt i paucioribus. Vñ cum ꝺriorum sint ꝺrie cāe: oz nō solum cām rerū ponere amorē ex quo proueniunt ordinatiōes 7 bona ⁊z 7 odium ex quo proueniūt ordiatiōes 7 turpia vel mala: vt sic singula mala 7 bona ꝓprias cās bēant: 7 q ista fuerit rō mouēs Empedoclē pz ⁊si qs exequar sntiam eius: 7 accipiat se ad sntiam quā dicere voluit 7 nō ad verba que imperfecte 7 quasi balbutiēdo dixit. Dixit. n. q amoris est congregare: odij segregare. Sed qz ex cōgregatiōe est rerū generatio ex qua rebus est esse 7 bonū: per segregationē vero est corruptio que est via ad nō esse 7 malū: iam patz q voluit amorē esse cām (agatoꝝ). i. bonoꝝ: 7 odiū eē cām maloꝝ. Et ita ⁊si quis dicat q empedocles fuit primus q dixit bonum 7 malū esse principia forsitan bñ dixit. Si tñ ſm empe. fuit hoc q bonū est cā oium bonorū: 7 malū oium malorū. Qō. n. aliquoꝝ malorū posuit cāz malā. s. corruptiōis: 7 aliquorū bonoꝝ bonuz. s. generationis manifestū est. Sed qz nō sequebatur q oia bona essent p amiciciā: nec oia mala p odium: cū distinctio pti um mundi adinuicē esset p odiū: 7 ꝓfusio p amiciciā: 7 iō nō vsqz qq; posuit bonū cām bonoꝝ: 7 malū cāz maloꝝ.

¶ Isti quidez igit sicut dixim⁹ 7 vsqz ad hoc duas causas tetigerunt: quas i phyſicis determinauimus materiā: 7 id vnde motus: obscure quidē: 7 ñ manifeste. Sz qualiter in bellis ieruditi faciunt. 7 n. illi circunducti sepe bonas plagas faciunt. at illi nec ex scientia nec isti assimilati sunt sciētibus dicere quod dicūt. His 7. n. fere vsi nihil videtur nisi paz.

¶ Hic oñdit q i ponēdo ꝓdictas cās deficiebant: 7 prio loquit generaliter de eis. Scōo specialiter. ibi. (Anaxagoras autē 7c.) Dicit ergo primo q predicti phi. s. anaxagoras. 7 empedo. vsqz ad hoc puenerūt: q posuerūt duas cās illaz qttuoꝝ que sunt determinate in phyſicis. s. mām 7 cām motus: sed obscure 7 nō manifeste tradiderunt: qz nō exprimebant q illa que cās esse ponebant ad ista cārum genera reducerenr. Sed i hoc q de causis posuerunt duas puenienter assimilabant bellatorib⁹ nō eruditis q ab aduersarijs circūducti faciūt aliqn bonos ict⁹ sed nō per artē sed a casu. Qō ex hoc pz: qz 7 ⁊si aliqn accidit eis: nō tñ semp aut frequēter. Similiter ēt predicti phi nō sunt vsi dicere qō dicunt nec vsi sunt scientib⁹. i. sicut sciētes. Vñ alia bꝫ translatio. Sed nec illi scias nec ij assimulati sunt sciētib⁹ dicere qō dicūt. Qō ex hoc patet: qz cum predictas cās posuisset fere nō sunt eis vsi qz i paucis vtebant. Unde vī q nō ex arte: sed qdam iuducti necessitate eas casualiter induxerunt.

¶ Anaxagoras autē artificialiter ad mūdi generationē vtitur itellectu: Mā quā do dubitat que cā ex necessitate est: tūc attrahit ipsū in alijs vero omnia magis causantur eoruz que fiunt q; intellectu.

¶ Hic ostendit i quo spāliter eoꝝ vterqz defecerit: 7 primo de anaxagora. secundo de empedocle. ibi. 7 (empedo.) dicit ergo primo q anaxagoras vtit intellectu ad mundi generatiōem in quo videt artificialiter loqui nō dubitās de causis generatōis mundi ex necessitate. (Attrahit). i. pducit ipsum intellectum nō valens reducere mūdi generationē i aliquā aliam cām distinguentez res nisi in aliquod i se distinctū 7 imixtum cuiusmodi est intellectus. Sed i oibus alijs assignat cās magis ex oibus

UVA. BHSC. IyR_086_1

aliſs ⁊ ex intellectu: ſicut i ſpālibus rerum naturis.

¶ Et empedocleſ plus quidē hic vtitur cauſis: ſed tñ nec ſufficiēter: neq; ī his ī uenitur qđ cōfeſſū ē. a multis igitur arguitur ī locis apud ipſū: amor diſgregat: lis autē cōgregat. Nam cuz ī elemēta q dē ipſum eē a lite diſtrahitur tunc ignis in vnuz et aliorū elementorū ſingula cō cernuntur. Cū autē iteruz in vnum ab amore cōueniunt: neceſſe rurſuz vt ex ſingulis particule ſecernantur.

¶ Hic oſtēdit in quo deficiat. ⁊ circa hoc. d. f. primo oſtē dit in quo deficit. ſcō quid ppriū pālijs dixit. ibi. (Empedo. igitur.) ¶ Dicit ergo primo ꝙ Empedo. in determinando de ꝑticularibus rerum naturis: plus vtitur cauſis a ſe poſitis. ſ. quattuor elemētis: ⁊ odio ⁊ amore ⁊ Anar. q̄ ſingulorum generationem ⁊ corruptionem in p dictas cauſas reducit. Nō aūt Anar. in intellectū. ¶ Sz in duobus deficit. Primo q̄ nō ſufficienter huiuſmodi cās tradit. Utitur eniz eis quaſi dignitatibus p ſe notis que non ſunt p ſe nota: vt dicitur quarto phyſicoꝝ: dum ſcilicet ſupponebat quaſi p ſe notum ꝙ lis determinato tpe dñabatur in elementis: ⁊ alio tempore determinato amor. ¶ Scō q̄ in his que ꝙquirit nō iuenit illud qđ ē ab eo cōfeſſum. ī. ſuppoſitū: quaſi principiū. ſ. ꝙ amor cōgreget ⁊ odium diſgreget: q̄ ī multis locis oz ꝙ econuerſo amor (ſecernat). ī. diuidat ⁊ odium (ꝓcernat). ī. congreget. q̄ quando ipſū vniuerſum in partes ſuas per odium (diſtrahitur). ī. deicitur quod eſt in generatione mundi. tunc omnes ꝑtes ignis ī vnuz conueniunt. ⁊ ſimiliter ſingule ꝑtes alioꝝ elementorū (concernūtur). ī. ad inuicem coniunguntur. ſic igitur odium nō ſolum partes ignis diuidit a partibus aeris: ſed ēt partes ignis cōiungit ad inuicem. Econuerſo aūt cum elementa in vnum cōueniunt per amorē quod accidit in deſtructione vniuerſi: tunc neceſſe eſt vt partes ignis adinuicem ſeparentur: ⁊ ſimiliter ſingulorum partes adinuicem ſecernantur. Nō. n. poſſet ignis cōmiſceri aeri niſi partes ignis adinuicez ſe parentur. Et ſimiliter partes aeris niſi inuicem ſe elemēta predicta penetrarēt. vt ſic amo ſicut coniungit extrāea ita diuidat ſimilia ſecundum ꝙ ſequitur ex eius pōne.

¶ Empedocles qdē ꝓter priores primꝰ hāc cāz diuidens induxit: nō vnū faciēs motus principiuz: ſz diuerſa ⁊ cōtraria. Amplius autē que in materie ſpecie dicunt elementa quattuor prius dixit. ſi tñ vtiq; q̄tuor: ſz vt duobꝰ exiſtētibꝰ: ſolū qui dē igne ſcōm ſe: oppoſitis ꝺo q̄ſi vna natura terra aere ⁊ aqua. Sumet āt vtiq; aliqs hic ſpeculās ex elemētis hic qdez ergo ſic dixim⁹: ſic ⁊ tot dixit principia.

¶ Hic oſtēdit quomodo Empedo. pālijs phyloſophis propriū poſuit ⁊ dicit ꝙ duo. primus poſuit. Unuz eſt ꝙ cāz vnde motus diuiſit in duas cōtrarias ꝑtes. Aliud eſt ꝙ cāz materialez dixit eſſe quattuor elementa non ꝙ vtiq; quattuor elementis vt quattuor ſed vt duobus q̄ ignem cōparat aliſs tribus dicens ꝙ ignis bz naturaz actiuaz ⁊ aliam paſſiuā. Et hoc poteſt aliquis ſumere ex elementis rez ab ipſo traditis vel (elemētis) principijs ſue doctrine q̄ poſuit. Alia littera habeē ex verſiꝰ q̄ dꝫ metrice ſuā phyloſophiam ſcripſiſſe: ⁊ huic concordat alia tranſlatio q̄ dicit. Ex rationibus. Hic igitur vt dictū eſt ſic ⁊ tot: primus poſuit principia quia quattuor ⁊ ea que dicta ſunt.

¶ Lectio ſeptima.

Eucippus ⁊ collega. eiꝰ Democritus: elementa quidē plenuz: ⁊ ſane dicūt eē: dicētes velut hoc quidem ens. illud vero non ens horū āt plenum quidē ⁊ ſolidū ens: inane vero nō ens: propter qđ ⁊ nihil magis ens nō ente dicunt eſſe: quia neq; inane corpore: cās autem entiuz hec vt materia.

b Incipit ponere poſitiones eoꝝ q poſuerūt de principijs poſitiones extraneas non manifeſtas. ⁊ prio illorū q̄ poſuerunt plura principia rez: ſcō illoꝝ q̄ poſuerūt tātū vnū ens ibi. (Sūt aūt aliqui ⁊c.) Circa primū. d. f. prio ponit opinionē leucippi ⁊ democriti qui poſuerunt principia rez corporalia: ſecūdo poſuit opinionem pithagoricoruz qui poſuerunt principia rerū incorporea. ibi. (In his autē ⁊c.) Circa primū. d. f. primo ponit opinionē democriti ⁊ leucippi de cauſa materiali rerum. ſecundo de cauſa diuerſitatis: quomodo. ſ. ex materia plures res diuerſificantur: ī quo ēt apparet cā gñationis ⁊ corruptionis rez in quo etiā cū antiquis phyloſophis conueniebant. ibi. (quēadmodū in vnū ⁊c.). Dicit ergo ꝙ duo phyloſophi qui amici dicuntur in omnibus ſe ſequebantur ſcilicet democritus ⁊ leucippus poſuerūt reruz principia plenū ⁊ inane: ſiue vacuum: quoꝝ plenū eſt ens: ⁊ vacuū ſiue inane non ens. Ad huius autē opinionis euidentiā recolenduz eſt de hoc ꝙ phyloſophꝰ dicit ī primo de generatiōe vbi diffuſius eam tradit. Cū. n. quidam phyloſophi poſuiſſent omnia eſſe vnū ens continuū immobile: quia nec motus ſine vacuo eſſe poteſt: vt videtur: nec etiā reruz diſtinctio vt dicebant cū cōtinuitatis priuationē ex qua oportet intelligere corporum diuerſitatem niſi p vacuū non poſſent comprehendere: vacuū autem nullo mō eſſe ponerent ſuperuenit democritus q eorum rationi conſentiens: diuerſitatē autem ⁊ motuz a rebꝰ auferre nō valens: vacuū eſſe poſuit ⁊ omnia corpora ex quibuſdā indiuiſibilibus corporibus eſſe cōpoſita propter hoc ñ videbatur ſibi ꝙ ſic ratio poſſet aſſignari quare ens vniuerſum magis ī vna parte eſſet diuiſū ⁊ alia. vnde ne poneret totum eſſe continuum ꝓelegit ponere vbiq; totuz ⁊ totaliter eſſe diuiſum: ꝙ eſſe nō poſſet ſi remaneret aliquod diuiſibile indiuiſū. Huiuſmodi aūt indiuiſibilia corpora ad inuicem coniungi nō poſſunt nec eſſe vt ponebat: niſi vacuo mediante: quia niſi vacuuz inter duo corpuz interueniret: oporteret ex eis duobus vnū eſſe continuum quod ratione predicta non ponebat. Sic igitur vniuſcuiuſq; corporis magnitudinem conſtitutam dicebat ex illis indiuiſibilibꝰ corporibus implentibus indiuiſibilia ſpacia ⁊ ex quibuſdā ſpacijs vacuis ipſis indiuiſibilibus corporibus interiacentibus: que quidē poros eſſe dicebant. Ex quo patet ꝙ cum vacuum ſit non ens ⁊ plenū ſit ens nō magiſ ponebat rei ꝓſtitutionē ens ⁊ nō ens q̄ nec corpora magis ⁊ vacuum nec vacuuz magis ⁊ corpa: ſed ex duobus ſiꝫ dicebat: vt dictuz eſt corpꝰ cōſtitui. Uñ predicta duo ponebat reruz cās ſicut mām.

¶ Et quēadmodū q vnū faciunt ſubſtantiā ſubiectā alia paſſionibus eius gñant rarū et ſpiſſū principia paſſionū ponētes eodē modo ⁊ hi differētias cās alioꝝ eē dicūt: has vero tres dicūt eē figurā ordinez et poſitionē. Differre autē aiūt ens rhyſmo et diathigi et tropi ſolum horū autem rhyſmos figura eſt et diathigi or

UVA. BHSC. IyR_086_1

do:et tropi positio. Differt enim A ab enim figura. an autem a na ordine secũdo autem ab enim positione. De motu vero vnde aut qũo ineſt habentibus et bi aliis cõſimiliter negligenter dimiſerũt. De duabus igitur cauſis vt dixim⁹ intñ videtur queſitum eſſe prius.

¶Hic oſtendit i q̃ conueniebãt p̃dci phyloſophi cũ antiqs phyloſophis q ponebant vnaz tñ materiã. Oſtendit autem q conueniebant cuz eis in duobus. ¶Primo quidem quia ſicut ſunt ponentes vnam materiam: z ex illa materia vna generabant aliaz ſecũdum diuerſas materie paſſiones que ſunt raruz z dẽſuz que accipiebant vt principia omnium aliarum paſſionum: ita z iſti. ſ. democritus z leucippus dicebant q cauſe differentes erãt aliorum ſcilicet corporũ conſtitutorz ex indiuiſibilibus: vz q per aliquas differentias illorũ idiuiſibilium corporum z porum diuerſa entia conſtituebantur. Eas autem differentias dicebant eẽ vnam ſecundũ figuram que attenditur ex hoc q aliquid eſt anglatum circulare z rectum alia ſecunduz ordinem que eſt ſecundum prius z poſterius alia ſecundum poſitionem que eſt ſecundum ante z retro dextrum z ſiniſtrum ſurſum z deorſũ. Et ſic dicebãt q vnũ ens differt ab alio (vel rhyſino). i. figura (vel diathigi). i. ordine (vel tropi). i. põne. Et hoc probat per exemplum in litteris grecis in quibus vna littera differt ab alia figura ſicut z i noſtris differt vna ab altera a. enim differt ab. n. figura. in an etiam. in na differunt ſecundum ordinẽ. naz vna ante aliaz ordinatur. Una etiã differt ab altera põne vt. z. ab. n. ſicut z apud nos videm⁹ q ſemiuocales poſt liquidas poni non poſſunt ante quas ponuntur mute in eadem ſyllaba ſic. ergo propter triplicem diuerſitatem in litteris ex eiſdem litteris diuerſimode ſe habentibus. fit tragedia z comedia: ita ex eiſdem corporibus indiuiſibilibus diuerſimode ſe hãtibus fiunt diuerſe ſpecies rerum.

¶Aliud vero in quo cõueniebant iſti phi cũ antiquis ẽ q ſicut antiqui neglexerunt ponere cauſam ex qua motꝰ ineſt rebus: ita z iſti: licet illa indiuiſibilia corpora dicerẽt eẽ per ſe mobilia. Sic ergo pz q per predictos phos nihil dictum eſt niſi de duabus cauſis. ſ. de cã materiali ab oibus: z de cauſa mouente a quibuſdam.

¶In his aũt z ante hos vocati pytagorici mathematica tãgẽtes primi eã pduxerũt z i eis nutriti horz principia oiuz eẽ putauerũt: horz ãt qñ nã nũeri ꝑmi z i numeris ſpeculari multas ſilitudies exñti b⁹ et factis magis q̃z i igne z terra: qz talis numerorũ paſſio iuſtitia: illa vo talis aia et intellect⁹: alia vero tps et aliorũ: vt ẽ dicere vnũqq̃z ſimiliter.

¶Hic ponit opiniones pitbagoricorũ ponentiũ numeros eſſe ſubſtantias rerum. Et circa hoc. d. ſ. primo ponit opiniones de rerum ſbã. Secundo de rerum principiis ibi. (Sed cuius gratia aduenimus.) Circa primum ponit duo. ex quibus inducibatur ad ponendũ numeros eẽ rerum ſbãs. Secundum ponit. ibi. (Amplius autez barmoniarum zc.) ¶Dicit ergo prio q pitbagorici phi fuerunt (i bis). i. cõtẽperãci aliquibus dictorz phyloſophorũ (z ante hos) qz fuerunt qdã gbuſdaz priores. ¶Sciendum eſt autem duo fuiſſe phyloſophorz genera. Vnã q dam vocabantur Yonici qui morabãt i illa terra que nũc grecia dicitur. Et iſti ſũpſerunt principium a Thalete vt ſupradictum eſt. Alij phi fuerunt italici in alia pte italie q quondam magna grecia dicebatur. q nunc Apulia z Calabria dicitur: quorum phorum princeps fuit pitbagoras natione ſamius ſic dictus a quadam Calabrie ciuitate. z hec duo phyloſophorum genera ſimul concurrerunt. Et propter hoc dicit q fuerunt (in bis z ante hos). Iſti autem italici phyloſophi qui z pitbagorici dicuntur primi produxerunt quedam mathematica: vt ea rerum ſenſibilium ſubſtantias eſſe z principia eẽ dicerent. Dicit ergo (primi) qz platonici eos ſũt ſecuti. Ex hoc autẽ moti ſũt vt mathematica introducerent: quia erant nutriti in eorum ſtudio. Et ideo principia mathematicorum credebãt eſſe principia omnium entium. Conſuetum eſt enim apõ homines q per ea que nouerũt de rebus iudicare velint. Et qz inter mathematica numeri ſunt priores: ideo conati ſunt ſpeculari ſimilitudines rerum naturalium z quantum ad eſſe z quantum ad fieri: magis in numeris quam in ſenſibilibus elementis que ſunt terra z aqua z huiſmodi. Sicut enim predicti phyloſophi paſſiones rerum ſenſibilium adaptabant proprietates rerum naturalium per quandam ſimilitudinem ad proprietates ignis z aque z huiuſmodi corporum: ita mathematici adaptabant proprietates rerum naturalium ad numerorum paſſiões quando dicebat q aliqua paſſio numerorum eſt cauſa iuſtitie. z aliqua eſt cauſa anime z intellectus: z aliq̃ eſt cã tẽporis z ſic de aliis. Et ſic paſſiones numerorum intelligũtur eſſe rationes z principia quedam omnium apparentium in rebus ſenſibilibus: z quantum ad res voluntarias quod deſignatur per iuſtitiam: z quantum ad formas ſubſtantiales rerum naturalium quod deſignatur per intellectum z animam: z quantum ad accidẽtia quod deſignatur per tempus.

¶Amplior aũt harmõiarũ i numeris ſpeculãtes paſſiões et rões: qñ et alia qdẽ nũeris ſm näm oẽm videbant aſſimilata eẽ: et numeri ſũt oẽs natura primi elementa numerorum exñtiũ elemẽta cunctorẽ exiſtimabãt et totum celũ harmoniaz eẽ et numerũ: et q̃cũq̃z habebãt cõfeſſa mõſtrare: et in numeris et i harmoniis et ad celi paſſiones et ptes: et ad ornatũ totuz ea colligentes adaptabãt: et ſi quid alicui deficiebat aduocabãt cõtinuatũ eẽ ipſis eẽ negociũ. Dico aũt qñ pfectus denarius eſſe vr: et oẽm cõprehendere numerorum naturã et que ſcoz celuz: feruntur decẽ quidez eẽ dicuntur ſolum autem nouem exiſtentibus manifeſtis: et ideo antichona decimam faciunt: de his autem certius eſt a nobis in aliis determinatum.

¶Hic ponit ſecundũ motiuum. Conſiderabant eniz paſſiones harmoniarum. i. conſonantiarum muſicaliuz z eorum rationes. ſ. proportiones ex natura numerorum. Qñ cũ ſoni cõſonantes ſint quedam ſenſibilia. eadez ratione vſi ſunt conati: z circa alia ſenſibilia ſecundũ rationẽ z ſecundum totam naturam aſſimilare numeris ita q numeri ſunt primi in tota natura. Et propter hoc etiam extimauerunt q principia numerorum: eſſet principia omnium entium exiſtentium z totum celum nihil aliud eſſe dicebant niſi quandam naturam z harmoniam numerorum. i. proportiõem quãdam numeralem ſimilem proportioni q̃ conſiderab i harmonijs. Qñ q̃cũq̃z bẽbãt (ꝑfeſſa). i. mãifeſta q̃ poterãt addaptare numeris z harmõijs adaptabãt z ẽtũ ad celi paſſiões ſiẽ ſũt mot⁹ z eclipſes z huiuſmodi: z quantum ad partes ſicut ſunt diuerſi orbes:

UVA. BHSC. IyR_086_1

ꝙ quantū ad totū celi ornatū: sicut sunt diuerse stelle ꝙ diuerse figure i cōstellatiōibus. Et si aliqd deficiebat i rebꝰ manifestis qō nō videreꝫ nūeris adaptari (aduocabāt) .i. ipsi de nouo ponebāt (cōtinuatū eē eis oē negociū) .i. ad hoc ꝙ totū negocium eoꝝ qō erat adaptare sensibilia ad numeros ꝓtinuareꝫ: dū oia sēsibilia numeris adaptarēt sicut ꝓz in vno exemplo. In numeris. n. denarius videꝫ eē pfectus: eo ꝙ est primus limes ꝙ cōprehēdit in se oium numeroꝝ nām: qz oēs alij numeri nō sunt nisi q̄ dam repetitio denarij. ¶Propter qō plō vsqꝫ ad. x. faciebat numeꝝ: vt dī. 3. phicoꝝ. Uñ ꝙ pithagoras speras q̄ mouenꝫ i celo dixit esse. x. Quis nouē solū bas sint apparentes: qz deprehēdunꝫ. vij. ex motibꝰ planetaꝝ: octaua ex motu stellarū fixaꝝ: nona vero ex moru diurno qui est motus primus. ¶Sed ꝙ pithagoras addit decimā quaeēt (antictbthona) .i. i cōtrariū mota i iferioribꝰ speris: ꝙ ꝓ ꝑs i ꝛium sonās. Dicebat. n. ex motu celestiū corꝓoꝝ fieri quādam harmoniā. Uñ sicut harmonia fit ex ꝓportiōe sonoꝝ ꝛiorum. s. grauis ꝙ acuti: ita pōebat ꝙ in celo erat vnus motus i oppositā ptem aliꝭ motibꝰ vt fieret harmonia. Et ꝑm hanc pōnem motus diurnus ꝑtinebat ad decimā speram q̄ est ab oriēte in occidentez: aliꝭ speris reuolūtis ecōtrario ab occidēte i orientem. Mona vero ꝑm eum esse poterat q̄ primo fuoluebat oēs speras inferiores i ꝛium primi motꝰ. De bis aūt q̄ ad opionē aliā pithagore ptinēt determinatum est diffusius ꝙ certius in vltimis libꝛis huius scientie.

Lec. 9.

¶Lectio octaua.

Sed cuius gr̄a aducnimus hoc eē vt accipiamus: ꝙ de bis q̄ pñt eē principiū: ꝙ quō i dictas cadunt cās. Uidētur aūt igr̄ ꝙ hi nūeruz putare pricipiū eē q̄si materiaz exītibꝰ: ꝙ quasi passiōes ꝙ bitꝰ numeri vo elꝫ: par ꝙ impar: ꝙ gdē hoc finitū: illud vero infinitū. vnū aūt ex bis vtrisqꝫ eē: et. n. par eē et impar: numeruz vero ex vno. Mūeros autem sicut dictum est totum celum.

Lec. 13. ꝙ 14.

b Ic ponit opionez pithagoricoꝝ de principijs. ꝙ circa hoc .d. f. ꝓzio oñdit qd circa rez ꝓncipia exīstimabāt. 2° ad qō genus cāe principia ab eis posita reducunt. ibi. (Ex bis igit̄ ambobꝰ ꝛc̄.) ponit aūt circa ꝑmū tres opiones. secūda icipit. (Eorūdem āt alij ꝛc̄.) tertia ibi. (quēadmōz videt.) ¶Dicit ḡ primo ꝙ buꝰ gr̄a venit ad opiones pithagoricoꝝ recitandas: vt oñderet per eoꝝ opiones: q̄ sunt rez principia: ꝙ quō rerū principia ab eis posita icidunt in cās. s. ,positas. Uidentur enim pithagorici ponere numerum esse principium entium: quasi numerum ꝙ passiones numeri esse sicut passiones entium ꝙ sicut habitus: vt ꝑ passiones intelligamus accidētia cito trāseuntia: ꝑ habitus accidentia permanentia sicut ponebat ꝙ passio alicuius numeri ꝑz quā dī aliquis numerus par: erat iustitia, ꝓpter equalitatem diuisiōis: qz talis numerus equaliter ꝑ media diuiditur vsqꝫ ad vnitatē: sicut octonarius in duos q̄ternarios: q̄ternarius vo i duos binarios: ꝙ binarius in duas vnitates. Et simili modo alia accidentia rez assimilabat accidentibus numeroꝝ. ¶Principia vo numeroꝝ dicebat esse par ꝙ impar: qz iste sunt prime numeroꝝ differētie. ¶Paremqꝫ numerum dicebat esse principium infinitatis: imparem vero principium finitatis: sicut exponitur in tertio phyſicoꝝ. qz infinitum in rebus precipue videtur sequi diuisionē continui. ¶Par autē est numerus aptus diuisioni. Impar. n. sub se numerū parem concludit addita vnitate que in diuisione causat. ¶Probat etiā hoc: qz numeri impares ꝑ ordinē sibi additi semper retinent figuram quadrati. ¶Pares autē figuram variant. Ternarius. n. vnitati que est principium numeroꝝ additus facit quaternariū qui primus est quadratus. Nam bis duo quattuor sunt. Rursus quatrinario quinariꝰ additus qui est impar secundus nouenarium cōstituit: qui ēt est quadratus. ꝙ sic de aliꝭ. Si vero binarius qui est primus par vnitati addatur: triangularē numerum constituit. s. trinariuz. Cui si addatur quatrinarius: qui est secundus par constituit eptangulum numerum qui est septēnarius. Et sic deinceps numeri pares sibi inuicez additi figuram non eandem seruant. Et hac ratione infinitum attribuebāt pari: finitum vo ipari. ꝙ qz finitū est ex pte forme cui competit vis actiua. infinitum vero ex parte materie: cui ꝓpetit vis passiua: iō pares numeros dicebant esse feminas: impares vero masculos. Ex bis vero duobus. s. pari ꝙ impari finito ꝙ infinito non solū numerum constituebat: sed etiam ipsum vnum. i. vnitatez. Unitas enim ꝙ par est virtute ꝙ impar. Omnes enim differentie numeri vnitati conueniunt in virtute. qz quecūq̄ differentie numeri in vnitate resoluuntur. Unde i ordine imparium. primū inuenitur vnitas. ꝙ similiter i ordine pariū ꝙ quadratoꝝ ꝙ perfectoꝝ numeroꝝ: ꝙ sic de aliꝭ numeri differentijs: quia vnitas ꝛz non sit actu aliquis numerus: est tamen omnis numerus virtute. Et sicut vnū dicebat componi ex pari ꝙ impari: ita numerum ex vnitatibus: celuz vero ꝙ oia sensibilia ex numeris: ꝙ hic erat ordo principioꝝ quem ponebat.

Eorundē āt alii decē dicunt eē principia ꝑm coelementationē dicta: finitū et infinitū: par et impar vnū et. plurale dextrū et sinistrū: masculinū et femininū gesceſ motū: rectū: curuū: lucē: tenebꝛas: malū: bonū: quadrāgulare lōgius altera pte.

¶Hic ponit aliam opinionem pithagoricoꝝ de principijs dicens: ꝙ de numero eorundem pithagoricoꝝ fuerunt aliqui qui non posuerunt vnam tantum contrarietatem in principijs sicut predicti: sed posuerunt decē principia secundum coelementationem dicta, idest accipiendo vnumquodq̄ illoꝝ cum suo coelento idest cū suo contrario. Et huius positionis ratio fuit. quia nō solum accipiebant prima principia: sed etiam proxima ꝑn cipia singulis rerum generibus attributa. ¶Ponebant ergo primo finitum ꝙ infinitum sicut ꝙ illi qui predicti sūt. ꝙ consequenter par ꝙ impar: quibus finitum ꝙ infinituz attribuitur. ꝙ quia par ꝙ impar sunt prima rerum principia: ꝙ primo ex eis causantur numeri: ponebant tertio differentiam numeroꝝ. scilicet vnū ꝙ plura: que duo ex pari ꝙ impari causabantur. Et quia ex numero constituebantur magnitudines secunduz quod in numeris positionem accipiebant. Nam secundum eos punctus nihil aliud erat q̄ vnitas positionem habens: ꝙ linia dualitas positionem habens: ideo consequenter ponebant principia positionum Dextrum ꝙ sinistrum. Dextruz enim inuenitur perfectum: sinistrum autem imperfectuz. Et ideo dextrum erat ex parte imparis: sinistrum ex parte paris. Quia vero naturalia super magnitudines mathematicas addunt virtutem actiuam ꝙ passiuam: ideo vlterius ponebant principia masculum ꝙ femina. Masculum enim ad virtutem actiuam pertinet: femineū ad passiuam. Quorum masculum pertinet ad imparem: femineum vero ad parem numerum vt dictuz est. ex virtute autē actiua ꝙ passiua sequitur i rebus motus ꝙ ges: quorum motus: quia deformitatem habet ꝙ alteritatez in ordine infiniti ꝙ paris ponitur: quies vero in ordine finiti ꝙ imparis. Differentie autem motuū prime sunt circulare ꝙ rectum. Et ideo ꝑter rectum ꝙ curuum principia posuerūt: quorū rectum ad parem numerum pertinet: vnde ꝙ lineam rectam qualitatē esse dicebant. Cur

UVA. BHSC. IyR_086_1

unum vero siue circulare ratione vniformitatis ptinet ad imparez.qui in diuisionē ex forma vnitatis retinet. Hec solum ponebant principia rerum,quantum ad actiones naturales ⁊ motus:sed ēt quantum ad actiones animales. Et quātum quidem ad cognitionem ponebāt lucez ⁊ tenebras.quantū vero ad appetitum bonū ⁊ malum. Nam lux est cognitiōis principiū:tenebre vero ignorantie ascribit. Bonū ēt est in qō appetitus tēdit. Malū vero a quo recedit. Diuersitas aūt perfectionis ⁊ impfectōnis nō solum in naturalibus ⁊ voluntarijs virtutibus ⁊ motibus inuenitur:sed etiam in magnitndine ⁊ figuris. Que quidē figure intelliguntur vt superueniētes substātijs magnitudinum:sicut virtutes motus ⁊ actiones substantijs rex nālium. ⁊ iō quantū ad hoc ponebāt principia q̄drangulare.i.quadratū. ⁊ altera parte lōgius. Dicitur aūt q̄dratū figura ꝓstans ex q̄ttuor lateribus eq̄libus cuius q̄ttuor anguli sunt recti. Et ꝓuenit talis figura ex ductu alicuius linee in seipsam. Unde cum ex ipsa vnitate causet:ad numerum imparem pertinet.

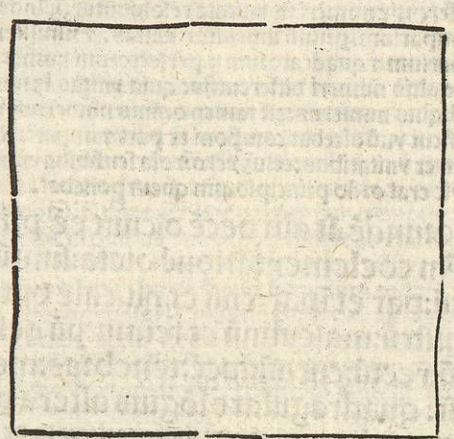

¶ figura vero altera parte longior dr. cuius oēs anguli sunt recti ⁊ latera vicissim sibi opposita sūt equalia:nō tamē omnia latera sunt equalia oibus.

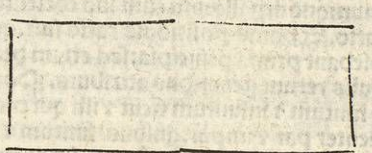

¶ Unde patet ꝙ sicut quadratum cōsurgit ex ductu vnius linee in seipsam:ita figura altera parte longior:et ductu duaꝝ linearum in vnam. ⁊ sic pertinet ad numerū parem qui primus est dualitas.

¶ Quēadmodū vr Alcmenō crotoniates;suscipe:et aut hic ab illis: aut illi ab hoc:hunc ꝑmonē acceperunt.et.n. fuit etate Alcmenō sene exīte Pythagora. Is vero cōsilr enūciauit:nam ait eē duo:que multa sūt hūanorū dicēs cōtrarietates nō sic ii determinatas fortuna cōtingētes:vt albū et nigrū:dulce amarum:bonū malū:paruū magnū: hic qdē indeterminate,piecit de ceteris. Pythagorici vero et quot et que cōtrarietates enunciauerunt.

¶ Hic ponit tertiam opinionem pithagoricorum dicēs ꝙ alcmenon crotoniates sic dictus a ciuitate vnde oriundus fuit:videtur suscipere quantum ad aliquid idem ꝙ predicti pithagorici dixerunt. s. ꝙ plura contraria sint principia. Aut enim accepit a pithagoricis aut illi ab isto. Et ꝙ vtrunq; esse potuerit patet per hoc ꝙ fuit contemporaneus pithagoricorum:ita tamen ꝙ incepit philosophari pithagora sene existente. Sed qualitercunq; fuerit multum similiter enunciauit pithagoricis. Dixit enim ꝙ multa que (sunt humanarum) idest multitudo rerum sensibilium est in quadam dualitate constituta: itelligēs per dualitatem opposita contrarie. Sed tamē in hoc differt a predictis:quia pithagorici dicebāt determinatas contrarietates esse rerum principia. Sed ille proiecit q̄si inordinate ponens quascunq; cōtrarietates que a fortuna ad mentem suam deueniebāt esse rerum principia. sicut album nigrum dulce amarum:⁊ sic de alijs.

¶ Ex his igitur ābob⁹ tm̄ ē accipe:qr cōtraria sūt exīntiū principia ꝙ nō aliis: et q̄ hec sint q̄lr aūt ad dcas cās cōducere cōtingit plura:plane quidē nō ē dearticulatū ab illis. Ur aūt vt in materie spē elemēta ordinare:ex his.n. vt ex his q̄ sunt constitui et plasmari dicunt substātiam. Antiquorum quidē igitur elemēta nature plura dicentium:ex his sufficiens est intellectui speculari.

¶ Hic colligit ex predictis quid pythagorici de principiis senserunt:⁊ quomodo principia ab eis posita ad aliquod genus cause reducantur. Dicit ergo ꝙ ex ambob⁹ predictis. s. alcmeone ⁊ pythagoricis vna cōmunis opinio accipi potest. s. ꝙ principia entium sunt contraria qō non est ab alijs dictum. Quod intelligendum est circa causam materialem. Nam circa causam efficientem posuit Empe. contrarietatem. Antiqui vero naturales contraria posuerunt principia. vt rarum ⁊ densum. contrarietatem tamen ex parte forme assignantes. Empedocl. vero etsi principia materialia posuit quattuor elementa. non tamen posuit ea principia prima materialia ratione contrarietatis:sed propter earum naturas ⁊ substantiā. Isti vero contrarietatem ex parte materie posuerūt: que etiam sunt ista contraria que isti posuerunt patet ex dictis. Sed quomodo predicta principia contraria ab eis posita possunt (conduci.) idest reduci ad predictas species causarum non est manifeste (articulatum) idest distincte expressum ab eis. Tamen videtur qō huiusmodi principia ordinentur rebus secundum speciem cause materialis. Dicunt enim ꝙ substantia rerum constituitur ⁊ plasmatur ab istis principijs:sicut ex his que insunt: qō est ratio cause materialis. Materia enim est ex qua fit aliquid cum insit. Quod quidem dicitur ad differentiam priuationis:ex qua etiam dicitur aliquid fieri nō tamen inest:sicut dr musicū fieri ex non musico. ¶ Lectio. 9.

Sunt aūt aliqui qui de omni quasi existente vna natura enunciauerunt:modo vero non eodem omnes:neq; ipsos bene: neq; ipsius secundum naturam.

b Ic ponit opiniōes pborum de toto vniuerso: sicut de vno ente. Et circa hoc duo facit. Primo ponit eorum opiniones in cōi. Secudo ostēdit quomodo cōsideratio huius opinionis ad presentē tractatū ptineat ⁊ quō nō.ibi. (Igitur ad presentez ⁊c.) Dicit ergo ꝙ aliqui alij philosophi a predictis fuerūt qui nunciauerūt (de omni).i. de vniuerso quasi de vna natura:idest quasi totum vniuersum esset vnum ens vel vna natura.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Q ō tñ nō eodē mō oēs posuerūt: sicut ifra patebit. Ipo tñ mō quo diuersificati sūt: nec bñ dixerūt: nec naturaliʒ. Nullus.n. eoꝝ nāliter locutus ē: qz motum reb⁹ subtra-hunt. Nullus ēt bñ locutus est qz positionem impossibi lem posuerunt: ⁊ per rationes sophisticas sicut patet pri mo physicorum.

¶ Igitur ad pñtē causarū pscrutationē nullatenus cōgruit ō ipsis sermo: nō.n. vt philosophorū quidā vnum posuerūt ipsum ens: tñ generat quasi ex materia ex vno. Sed alio dicūt hi modo: illi nāq; motū opponunt ipsum omne genera tes: hi vero imobile dicunt esse.

¶ Hic oñdit quō cōsideratio huius pōnis ad pñtē trac-tatū ptinet: ⁊ quō nō. Et ꝑmo oñdit ꝙ nō ptinet si cōside retur eoꝝ pō. Secundo oñdit ꝙ ptinet si ꝙsiderēt pōnis rō: vel pōnis modus. ibi. (Sed qdē ꝑm cām ⁊c.) dic g ꝙ qz isti ꝓbi posuerūt tantū vnū ens: ⁊ vnū nō pōt suiſpi us esse cā: ꝑz ꝙ ipsi nō potuerūt inuenire cās. Nā pō cāꝝ diuersitatē i rebus exigit. Unde quātū ad pñtē pcruta-tionē q̄ est de cāis. nō cōgruit vt sermo de eis habeatur. Secus aūt est de antiquis naturalib⁹: qui tantū ens po-suerunt esse vnum de qbus ꝺz hic sermo bñ. illi.n. ex illo vno generāt multa: sicut ex materia. Et sic ponūt causaz ⁊ causatū. Sed isti de qbus nūc agit alio mō dicūt. Nā .n. dicūt ꝙ sint oia vnū ꝑm materiā: ita ꝙ ex vno oia ge-nerenť: sed dicūt ꝙ simpliciter sūt vnū: ⁊ rō huiꝰ verita tis est. ꝙ antiqui naturales apponebāt motū illis q pone bāt vnū ꝓncipium ⁊ vnū ens ōnes ipm esse mobile. ⁊ iō ꝑ aliquē modū motus sicut ꝑ rarefactionē ⁊ ꝙdēsationes poterāt ex vno illo diuersa generari. Et ꝑ hunc modū di cebāt generari oē ēt totum vniuersū ꝑm diuersitatē q̄ in partibus eius inueniť. ⁊ tñ qz nō ponebāt variationē scōz substātiā nisi ꝑm accidētia: vt supra dictū ē: iō reliquebať ꝙ totū vniuersū eēt vnū ꝑm substātiā: diuersificatū tñ se cūdum accidētia. Sed isti dicebāt illud ꝙ ponebant esse vnum penitus imobile. ⁊ iō ex illo vno nō poterat aliqua diuersitas rez cāri. ⁊ ꝓpter ꝺ nec ꝑm ꝺām nec ꝑm acci dētia pluralitatē i rebus ponere poterant.

¶ Sed quidē ꝑm tantū pñti ꝓpriū ē iquisitioni. Parmenides.n. videtur ꝑz rōnem tangere. Melissus vero ipsū ꝑz materiam: q̄re et hic qdē finitū. ille ve-ro ifinitū id eē ait. xenophanes vero pri mus horū vnū dixit. Parmenides.n. q huius dō fuisse discipulus nihil explana uit: neq; de natura horū neuter visus ē tangere. sed ad totum celum respiciēs ipsum vnum dicit esse deum.

¶ Hic ostēdit quomodo eorum opinio ptineat ad pre-sentem pscrutationem. ⁊ ꝑmo generaliter de oīb⁹. Secū do specialiter de parmenide. ibi. (Igitur hi.) Dicit er go primo ꝙ licet diuersitatem rebus auferrent: ⁊ ꝑ con-sequens causalitatem tamē eorum opinio est ꝓpria pre-senti inquisitioni secūdum tantum quātum dicetur. quā tum. s. ad modum ponēdi: ⁊ quantum ad rationem po-sitionis. Parmenides enim qui fuit vnus ex eis videť tangere vnitatem secundum rōnem ideſt ex parte formę Argumētatur enim sic. Quicquid est ꝑter ens: est nō ens ⁊ qcquid est nō ens est nihil. ergo quicquid est preter ens est nihil. Sed ens est vnum. ergo quicquid est preter vnū est nihil: in quo patet ꝙ considerabat ipsam rationem el sendi que videtur esse vna: quia non potest intelligi ꝙ ad rationem entis aliquid superueniat: per quod diuersifi-cetur: quia illud quod superuenit enti oportet esse extra-neum ab ente. Quod autem est huiusmodi est nihil. Un de nō videtur ꝙ possit diuersificare ens. sicut etiam vide mus ꝙ differentie aduenientes generi diuersificāt ipsuz que tamen sunt preter substantiam eius. Non enim par ticipāt differentie genus vt dicitur quarto topicorū. Ali ter genus esset de substantia differentie in diffinitionib⁹ esset nugatio demum posito genere adderetur differen-tia: si de eius substantia esset genus sicut esset nugatio si species adderek. In nullo etiam differentia a specie dif ferret. Ea vero que sūt preter substātiam entis oportet esse nō ens: ⁊ ita nō possunt diuersificare ens. Sed i hoc decipiebantur: qz vtebātur ente quasi vna rōne ⁊ vna na tura: sicut est vna nā alicuius generis. Hoc enim est im possibile. Ens enim nō est genus: sed multipliciter dici tur de diuersis. Et ideo in primo physicorum dicitur ꝙ hec est falsa ens est vnum. Nō.n. habet vnam naturam sicut vnum genus vel vna species. Sed Melissus consi-derabat ens ex parte materie. Argumentabatur enim ex vnitate entis: ex eo ꝙ ens nō generatur ex aliquo priori: quod proprie pertinet ad materiam que est ingenita. Ar guebat enim sic. qđ est generatum habet principiū: g̃ qđ nō est generatū nō hz principium. Ens nō est generatuz: ergo nō habet principiū. Q ō autē caret principio: ⁊ fine caret: ergo est ifinitū. ⁊ si est ifinitum est imobile: qz ifini tū nō hz extra se quo moueať. Qđ aūt ens nō gñareť: ꝙ bat sic. qz si gñareť aut gñať ex ente aut ex nō ente. nō ex nō ente: qz nō ens est nihil: ⁊ ex nihilo nihil fit. Nec ex en te: qz sic aliqd esset añq; fieret: ergo nllo mō gñať. ¶ In qua qdē rōne ꝑz ꝙ tetigit ens ex parte materie: qz nō ge nerari ex aliquo primo exīte materie est. Et qz finitū pti net ad formā: ifinitum vero ad materiam. Melissus qui ꝙsiderabat ens ex parte materie: dixit eē vnū ens ifinitū Parmēides vō q ꝙsiderabat ens ex pte forme dixit ens esse finitū. Sic igiť quātū ꝙsiderauit ens rōne māe ⁊ for me tractare de his ptinet ad pñtē ꝙsiderationē: qz mā ⁊ forma i numero cāꝝ ponūtur. Xenophanes vero qui fu it primus iter ōnes oia esse vnū: vñ ēt parmenides fuit eius discipulus: nō explanauit qua rōne ꝺfet oia eē vnū. nec sumēdo rōnem aliquā ex parte materie: nec ex parte forme. Et sic de neutra nā. s. neq; de mā neq; de forma visus est tāgere bos. i. pertigere ⁊ ad adequare eos i ra tionalitate dicēdi. sed respiciēs ad totum celum dixit eē ipsum vnum deum. Antiqui enim dicebant ipsum mun dum esse vnū deū. Unde videns omnes partes mundi in bos esse similes: quia corporea sunt: iudicauit de eis quasi omnia essent vnum. Et sicut predicti posuerunt v-nitatem entium per considerationem eorum que perti-nent ad formam vel ad materiam: ita iste respiciens ad ipsum compositum.

¶ Igitur ii sicut diximus pretermittēdi sunt ad presentez inquisitionē: duo qdē et penitus tanq; exīntes parū agrestio res xenophanes et melissus. Parmēi-des aūt magis videns visus est dicere: ꝓter.n. ens nō ens nihil dignatur eē vñ ex necessitate opinatur vnū eē ens ⁊ ali ud nihil: de quo i physicis manifesti⁹ di ximus coact⁹ vero appētia sequi: ⁊ quid vnū quidē ꝑm rōnē: pla vero ꝑm sensū: opinat⁹ eē duas cās et duo ꝓncipia. rur sus pōit calidū et fridū: vt ignē et terrā: dicēs horū autem qō quidem est secun dum ens calidum ordinat: alteruz vero ꝑm nō ens.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Hic ſpāliter intendit dicere quō opinio parmenidis ad pſcrutationē pñtem pertineat: cōcludens ex predictis q̄ qz diuersitatē ab entib⁹ auferebāt: z per ꝯns causalitatem: quantum ad pñtem questionem pertinet oēs ptermittēdi sunt. Sz duo eoꝝ. ſ. xenophanes z melissus sūt penitus ptermittēdi: qz aliquātulum fuerunt agrestiores ſ. minus subtiliter procedentes. Sed parmenides visus est dicere suā opinionē (magis videns) .i. quasi plus intelligens. Utitur.n. tali rōne quicquid est ptēr ens est nō ens: z quicquid ē nō ens dignatur esse nihil. i. dignū reputat eē nihil. Unde ex necessitate putat sequi q̄ ens sit vnum z quicquid est aliud ab ente vno sit nihil. De q̄ q-
Lec. dem rōne manifestius dictū est primo pḃicoꝝ. Licet āt parmenides ista rōne cogat ad ponēdū oia esse vnū: tñ qz sensui apparebat multitudinē esse in rebus: coact⁹ seq ea que apparent voluit in sua positione vtriq; satisfacere z apparentie sensus z rationi. Unde dixit q̄ oia sūt vnū ſm rōnem: sed sunt plura ſm sensum. Et inquantum potuit pluralitatem scōm sensum. potuit in rebus ponere cām z cātum. Unde posuit duas causas. ſ. calidum z frigidum quorum vnum attribuebat igni: aliud terre. et vnum videbatur pertinere ad causam efficientem. ſ. calidum z ignis: aliud ad causam materialem. ſ. frigidum z terra. Et ne eius positio sue rationi videret esse opposita qua ꝯcludebat q̄ quicquid est preter vnuz est nihil dicebat q̄ vnum predictorū. ſ. calidum erat ens: alterū vō q̄ est preter illud vnum ens. ſ. frigidioꝝ dicebat esse ens ſm rōnem z rei veritatē: sed esse ens solum secundū apparentiam sensus. In hoc aūt aliquo modo ad veritatem appropinquat. Nam principiū māle non est ens in actu cui attribuebat terrā. Sīlr ēt alterū ꝯriorum est vt priuatio: vt dz primo pḃycoꝝ. Priuatio aūt ad rōnez non entis pertinet. Unde z frigidum quodāmodo est priuatio
Lec. 12. calidi: z sic est nō ens.

Co. 1. ¶ Igitur ex dictis z a cōcedētib⁹ tā rōne sapiētibus ea accepimus. A primis qdē igr principiū eē corpeū: aqua nāq; et ignis z cōsilia corpa sūt: z ab his quidez vnū: ab illis vero pla principia corpea. Utriſq; tñ ea a quibus dā vero z vt i materie spē ponētib⁹: z cū hac illā vñ motus: z banc ab his quidē vnā ab aliis ve-
Co. 2. ro duas. ¶ Igit vsq; ad italicos z absq; illis mediocrius direrūt alii de ipsis: at tamē vt diximus duabus sunt causis vsi z harum alteram: hi quidem vnam: alii vero duas faciunt: illam vnde motus.

¶ Hic recolligit ea que dicta sunt de opinionibus antiquorū: vt accipiat quot genera cansaꝝ predicti posuerūt Et circa hoc. d. ſ. primo recolligit ea que dicta sunt ō opinionibus antiquoꝝ naturaliū. Secūdo que dicta sunt ō opinionibus pitbagoricoꝝ qui matbematicā introduxerunt. ibi. (pitbagorici rō.) Cōcludit ergo primo ex dictis q̄ ex pbis pdictis q idē cōsiderabāt. ſ. eē cām materialē rez substātiā: z q iam incipiebant p rōnem sapere cās rerum inquirēdo ipsas accepimus eas que dicte sūt A primis nāq; pbis acceptū est q̄ principium oium rerum est corporeū. Qō ps per hoc q̄ aqua z huiusmodi q̄ principia rerum ponebāt q̄dam corpora sunt. In hoc āt differebāt q̄ quidam ponebāt illud principium corpore um esse vnū tm: sicut Thales Diogenes z similes. Q uidam vō ponebāt esse plura sicut Anara. Democri. z Empedo. Utriq; tamē tam isti qui ponebant vnum q̄ illi q ponebāt plura esse: huiusmodi corpora principia ponebant i specie cause materialis. Q uidā vero eorum nō solum cām materialem posuerūt: sed cum ea addiderunt causam vnde principium motus. quidā qō eam vnam ponētes sicut Anara. intellectū: z parmenides amorē. qdaz vero duas sicut empedo. amorem z odium. ¶ Ūñ patet q̄ predicti pbi qui fuerunt vsq; ad italicos. ſ. pitbagoras (z absq; illis) .i. separatam opinionem babentes ō rebus nō cōicādo opinionibus pitbagoricorum: obscurius direrunt de principijs: qz non assignabāt ad quod genus cause huiusmodi pncipia reducerentur: z tamen vtebantur duabus causis. ſ. principio motus z materia. z altera istarum. ſ. ipsam: vnde pncipium motus: qdam fecerunt vnam: vt dictum est: quidam duas.

Co. 3. ¶ Pythagorici quidez vero duo principia direrunt secundum eundem modum: tñ aliud addiderūt: qō z proprium est eorū qz finitum z infinitum z vnum: z non alias aliquas putauerunt eē naturas vt ignē aut terraz: aut aliud aliquid tale: sed infinitum ipm z vnum ipsū horum esse substantiam de quibus predicantur. quapropter z nūerū esse substantiam oium. ¶ De bis igitur ſm hūc enūciauerunt modum: z de eo quid est dicere z diffinire ceperunt: valde autem simpliciter tractauerūt. Superficialiter. n. diffinierunt: z cui primo inerat dict⁹ terminus hoc esse substantiam rei putauerunt: vt si quis existimet ratione idez eē duplū z dualitatē: eo q̄ prio ineſt duob⁹ duplum. Sed forsitan duplo et dualitati nō idem est esse si autē nō: multa ipm vnum erit: qō et illis accidit. De priori bus quidem igitur et alijs tot ē accipe.
Co. 4.

¶ Hic recolligit que dicta sūt a pythagoricis z quātuz ad id quod erat cōe cū predictis z ḡntū ad id qō erat eis ꝓpriū. Cōe tñ fuit aliqbus pdictoꝝ pythagoricis q̄ ponerēt duo principia aliqualiter eodē modo cū predictis sicut. n. Empedo. ponebat duo principia cōtraria: quoꝝ vnum erat principium bonorum: z aliud principium malorum: ita z pythagorici: vt patet ex coordinatione principiorum contrariorum suppositā a pythagoricis. In ꝫ tamen non eodem modo: quia Empedoc. illa principia contraria ponebat in specie cause mouentis: pythagorici vero in specie cause materialis: vt supra dictum est. Pythagorici aūt addiderunt quod erat eis proprium supra opinionem aliorum. primo quidem quia dicebāt q̄ hoc quod dico vnum finitum z infinitum non erant accidentia aliquibus alijs naturis sicut igni aut terre aut alicui huiusmodi. Sed hoc quod dico vnum finitum z infinitum: erant substantie eorundem de quibus predicabantur. Et ex hoc concludebant q̄ numerus qui ex vnitatib⁹ constituitur: sit substantia rerum omnium. Alij vero naturales licet ponerent vnum z finitum: seu infinitum: tamen attribuebant ista alicui alteri nature sicut accidentia attribuuntur subiecto vt igni vel aque vel alicui b⁹i. scōo addiderunt super alios philosophos quia inceperūt dicere z diffinire de ipso quid est de ipsa. ſ. substantia z rerum quidditate. Sed tamen valde simpliciter de hoc tractauerunt superficialiter diffinientes. Non enim attēdebant in assignando diffinitionibus nisi vnum tātum. Dicebant enim q̄ si aliquis terminus dictus ineſſet alicui. ꝓmo q̄ hoc erat substātia illi⁹ rei: sicut si aliquis estimet q̄ ꝓportio dupla sit substātia dualitatis: qz talis ꝓportio ꝓmo in numero binario inuenitur. z quia ens primo

UVA. BHSC. IyR_086_1

inuenlebatur in vno ꝫ in multis: nam multa ex vno constituuntur: ideo dicebant ꝙ ens est ipsa substãtia vnius: Sed hec eorum determinatio non erat conueniens quia licet dualitas sit dupla: non tamen idem est esse dualitatis. ⁊ dupli. ita ꝙ sint idem secundum rõnem sicut diffinitio ⁊ diffinitum. Si autem etiam est verum ꝙ illi dicebant sequeretur ꝙ multa essent vnum. Cõtingit enim ali qua multa primo inesse alicui vni sicut dualitati primo inest paritas ⁊ proportio dupla. Et sic sequit ꝙ par ⁊ duplum sint idem: similiter sequetur ⁊ cuicunq; inest duplũ sit idem dualitati ex quo duplus est dualitatis substãtia. Quod idem etiam ⁊ pithagoricis contingebat. Nam multa ⁊ diuersa assignabant quasi vnum essent: sicut proprietates numerales dicebant idem esse cum proprietatibus naturalium rerum. sic igitur concludit ꝙ tot est accipere a prioribus phylosophis qui posuerunt tantum vnũ principius mãle: ⁊ ab alijs posterioribus qui posuerunt plura principia. ¶ Lectio. 10.

Co. 5. Post dcas vo phylosophias platonis superuenit negocium in multis quidem hos sequens: aliam vero ⁊ propriam preter italicorum phylosophiam habens. nas ex nouo cõueniẽs cratyli ⁊ heraclit opinionibus quasi sensibilibus omnibus sẽper defluentibus: ⁊ scientia de his non existente ea quidem posterius sita suscepit. Socrate vero circa moralia negoci

Co. 6. ante: ⁊ de tota natura nihil. In his tamen vniuersale querente: et de diffinitionibus intellectum firmante illum recipiens ꝓpter huiusmodi susceperat q̃ si de alijs hoc eueniẽs: ⁊ nõ de sensibilium aliquo. Impossibile nanq; est communem rationẽ esse alicuius sensibilium semper trãsmutãtium. Sic itaq; talia quidem existentium ideas ⁊ species appellauit: sensibilia vero propter hoc ⁊ ꝑ hoc dici omnia. Nam ꝑticipationem eẽ multa vniuocorum specieb⁹ participatiõe vero ꝑ nomen transmutauit. Pythagorici quidẽ existentia dicunt esse numeroꝝ imutatione. Plato vero pticipatione nomẽ trãsmutãs: pticipationẽ tamẽ: hoc est immutationẽ: q̃ fit vtiq; specierũ dimiserũt i cõi ꝗrere.

p Positis opinionibus antiquorum de cã materiali ⁊ efficiẽte: hic tertio ponit opionẽ Plonis q prio manifeste indurit cãm formalẽ ⁊ diuidit in. p. d. Prio enim ponit opinionẽ platonis. Secundo colligit ex omnibus predictis quid de quatuor generibus cãrum ab alijs phylosophis sit positum. ibi. (Breuiter ⁊ recapitulariter nc.) Circa primũ. d. f. prio ponit opinionẽ Platonis de rẽ substantijs. scõo de rẽ principijs. ibi. (Quoniã aũt species qẽ.) Circa primũ. d. f. primo ponit opinionẽ plonis ꝯtũ ad hoc ꝙ posuit ydeas. scõo ꝯtũ ad hoc ꝙ posuit substãtias medias. s. mathematica separata. ibi. (Amplius aũt preter sensibilia.) ¶ Dicit ergo primo ꝙ post omnes predictos phylosophos superuenit negociũ platonis: qui immediate Ax. precessit. Was Ax. eius discipulus fuisse perhibetur plato si quidem in multis secut⁹ est predictos phylosophos naturales. scilicet. Empedoclem: Anax. ⁊ alios huiusmodi. Sed alia quedam habuit propria preter illos predictos phylosophos pp ꝑsiam ytalicorum. idest pithagoricorum. Nã ipse vt studiosus erat ad veritatis inquisitionem vbiq; terrax pbos quesiuit vt eorũ dogmata sciret. Unde i italiã Tarentum venit ⁊ ab Archita tarentino pithagore discipulo de opinionibus pithagoricis est instructus. Cum enim naturales phylosophos q in grecia fuerant sequi vellet: ⁊ intra eos aliqui posteriores ponerẽt oia sensibilia semp esse i fluxu: ⁊ ꝙ scia de eis esse nõ põt qõ posuerũt. Heraclit⁹ ⁊ Cratilus b⁹i põnibus tanꝯ nouis. Plato ꝙsuet⁹ ⁊ cũ eis q̃ueniẽs i hac põne ipse posterius ita eẽ suscepit. Unde dixit particulariũ scibiliũ sciaz eẽ relinquẽdã. Socrates ẽt q fuit magister Platonis ⁊ discipulus Archelai q fuit auditor Anaxa. ꝓpter hãc opionem q̃ suo tpe surrexerat ꝙ nõ põt esse de sensibilibus scia noluit aliquid õ rerum naturis pscrutari. Sed solũ circa moralia negocia tus est. ⁊ ipse prius incepit i moralib⁹ q̃rere qd esset vniuersale ⁊ insistere ad diffiniendũ. Unde ⁊ plato tãꝯ ei⁹ auditor (recipiẽs Socratẽ). i. sequẽs suscepit hoc ad inquirendũ i reb⁹ naturalib⁹ q̃si i eis hoc posset euenire vt vle in eis acciperet de quo diffinitio traderet. Et ita ꝙ diffinitio nõ varet de aliquo sensibiliũ: qz cum sensibilia sint semp trãsmutantia. i. trãsmutata nõ põt alicuius eorum cõis rõ assignari. Nã ois rõ oz ꝙ oi ⁊ semp ꝙueniat: ⁊ ita aliquã imobilitatẽ regrit. Et iõ b⁹i entia vlia que sũt a reb⁹ sensibilib⁹ separata de qbus diffinitiões assignant: noluit ydeas ⁊ spẽs existentiũ sensibiliũ. Ydeas qdẽ. i. formas inquãtũ ad eax silitudinẽ sensibilia ꝟstituebant. spẽs vo inquãtũ ꝙ eax participationẽ eẽ substãtiale bẽbant. Vel ydeas inquãtũ erãt principium essendi. spẽs vo inquãtũ erãt principiũ cognoscẽdi. Unde ⁊ sensibilia oia bñt esse ꝑ ꝑdictas ydeas ⁊ ꝑ eas. Propter eas q dem inquãtũ idee sunt sensibilibus cause essendi. Scõm eas vo inquantũ sunt eoꝝ exemplaria. Et ꝙ hoc sit verꝝ ex eo ꝙ singulis spẽbus attribuũtur multa indiuidua vniuocoꝝ. i. multa idiuidua vniuoce spẽi predicationem suscipiẽtia: ⁊ b ꝑ participationem. Nã spẽs vel idea ẽ ipsa nã spẽi qua est existẽs bõ ꝙ essentiã. Indiuiduũ aũt est bõ ꝙ participationẽ inquãtum nã spẽi i hac mã designata participat. Quid. n. totaliter est aliquid non participat illud: sed est ꝙ essentiã idẽ illi. Quod vero non totaliter est aliquid bñs aliquid aliud adiunctũ proprie participare dr. Sicut si calor esset calor per se existens nõ diceret participare calorez: quia nihil esset in eo nisi calor. Ignis vero qz est aliquid aliud ꝯ calor dicitur participare calorez. Similiter aũt cũ ydea bois separata nihil aliud habeat nisi ipsam naturam spẽi est essentialiter bõ. ⁊ ꝓpterea ab eo vocabat ꝙ se bõ. Socrates vo vel Plato qz bñ ꝓter naturã spẽi principiũ indiuiduans ꝙ est materia signata. iõ dicitur secundũ Platonem participare spẽm. Hoc aũt nomẽ participatõis Plato accepit a Pythagora. Sed tñ transmutauit ipm. Pythagorici enim dicebant numeros esse cãs rex sicut platonici ydeas. ⁊ dicebant ꝙ huiusmodi existentia sensibilia erãt q̃si quedam imutationes numeroꝝ. Inquantũ enim numeri que de se põnem nõ habẽt accipiebant põnem corpora causabant. Sed qz plato ydeas posuit immutabiles ad hoc ꝙ de eis possent esse scientie ⁊ diffinitiones nõ conueniebat ei in ydeis vti nomine immutationis. Sed loco eius vsus est nomine participationis. ¶ Sed tamen est sciendũ ꝙ pythagorici ꝝ ponerẽt participationẽ. i. imutationẽ: nõ tamen perscrutati sunt qualiter spẽs cõis participetur ab indiuiduis sensibilibus siue ad ea imittetur ꝯ platonici tradiderunt.

¶ Amplius aũt preter sensibilia et species mathematica rerũ itermedia dicit

UVA. BHSC. IyR_086_1

eē: et differentia a sensibilib⁹ quidē: qr sēpiterna sunt et imobilia: a spēbus aūt eo q̄ hec quidem multa quedam silia sunt. species autem vnūquodq; solum.

¶ Hic ponit opinionē platonis: de mathematicis substātijs ⁊ dicit q̄ ꝓplo posuit alias sb̄as p̄ter spēs ⁊ pter (sensibilia) .i. mathematica ⁊ dixit q̄ b⁹i entia erant media triū sb̄ax ita q̄ erāt. s. sensibilia ⁊ infra spēs ⁊ ab vtrisq; differebāt. A sensibilib⁹ quidem qr sensibilia sūt corruptibilia ⁊ mobilia: mathematica vero sempiterna et imobilia. Et hoc accipiebāt ex ipsa rōne scie mathematice. Nā mathematica scia a motu abstrahit. Differūt vō mathematica a spēbus qr i mathematicis inueniunt⁹ ofie secundū numer⁹ silia sm̄ speciē. Alias nō saluarent⁹ demōstratiōes mathematice scie. Nisi. n. essent duo triangули eiusdē spēi frustra demonstraret geometra aliquos triāgulos esse siles ⁊ similiter i alijs figuris. Hoc autem in spēbus nō accidit. Nā cū in spē separata nihil aliō sit nisi nā spēi nō pōt eē singularis spēs nisi vna. Licet enīz alia sit spēs bois alia asini: tñ spēs bomis nō est nisi vna nec spēs asini ⁊ silr de alijs. ¶ Patet aūt diligenter inquirenti rōnes platonis q̄ ex hoc i sua pōne errauit qr credidit q̄ modus rei itellecte in suo esse sit sicut modus itelligendi rē ipsam. ⁊ iō qr inuenit itellectū nostrum duplr abstracte intelligere. vno modo sicut vlia intelligimus abstracta a singularibus. alio mō sicut mathematica abstracta a sensibilib⁹ vtrisq; abstractiōi intellect⁹ posuit rndere abstractionē ab essentijs rer. Vñ posuit ⁊ mathematica esse sepata ⁊ spēs. Hoc aūt nō est necessariū. nam itellectus etsi itelligat res p hoc q̄ similis est eis quātum ad spēm intelligibilē p quā fit in actu: nō tñ oz q̄ mō illo sit spēs illa in intellectu quo i re intellecta. Nā oē q̄d est in aliquo est p modū eius i quo est. Et iō ex natura intellectus que est alia a natura rei itellecte necessariū est q̄ alio⁹ sit modus itelligendi quo itellect⁹ itelligit ⁊ alius sit modus essendi quo res existit. Licet. n. id in re esse oporteat q̄ intellectus itelligit: nō tñ eodē mō. Vñ q̄uis intellectus intelligat mathematica nō coītelligēdo sensibilia et vlia p̄ter particularia: nō tñ oz q̄ mathematica sint p̄ter sensibilia ⁊ vlia p̄ter ꝑticularia. Nā videm⁹ q̄ ēt visus p cipit colorē sine sapore: tñ in sensibilibus sapor ⁊ color simul inueniuntur.

¶ Quoniā aūt spēs cause sūt aliis illarū eā. omniū putauerunt exūtiū eā eē: vt quidē igitur materiā magnū et puuz eē
Co. 7. principia vt autē subām vnū. ¶ Ex illis .n. sm̄ pticipatōes vni⁹: spēs eē nūeros.

¶ Hic ponit opinionē plonis de rer principijs. Et circa hoc. d. f. ꝓio ponit q̄ principia reb⁹ ꝓplo assignauit. scdo ad qō genus cāe reducūt. ibi. (palam aūt ex dictis rē.) Circa primū. d. f. primo ponit cuiusmodi principia ꝓplo assignauerit. scdo ostēdit quō plo cū pithagoricis cōicet ⁊ in quo differat ab eis. ibi. (Et vnū esse sb̄am.) Dicit ergo primo q̄ qr sm̄ ꝓpla. ples spēs separate sunt cāe oibus aliis entibus: iō eā species putauerūt esse eā oium entiū. Et iō assignabāt rebus p mā magnū ⁊ puū ⁊ q̄si sb̄am rer. i. formā dicebant esse vnū. Et hoc iō qr ista ponebāt esse principia spērum. Dicebāt. n. q̄ sicē spēs sunt sensibilibus forme: ita vnum est forma spērum. ⁊ iō sicut sensibilia ꝓstituunt⁹ ex pncipijs vlibus p pticipationem spērum: ita spēs quas dicebat esse numeros cōstituunt⁹ sm̄ eū ex illis. s. ex magno ⁊ puo. Vnitas. n. diuersas numer⁹ spēs cōstituit p additionē ⁊ subtractionē in q̄bus ꝓsistit rō magni ⁊ parui. Vñ cū vnū opinaret⁹ eē substantiā entis qr nō distinguebat iter vnū q̄ est principiū numeri: ⁊ vnū q̄ uertit⁹ cū ente videbat⁹ sibi q̄ hoc mō multiplicarent⁹ diuerse spēs separate ex vna que est cōis sb̄a sicut ex vnitate diuerse spēs numer⁹ multiplicāt⁹.

¶ Vnum tñ substantiam et non aliquid aliud ens dici vnum. Cōsimiliter pithagoricis dixit: et nūeros esse causas mere substantie similiter vt illi.

¶ Hic comparat opinionē platonis pithagore. ⁊ p̄mo ostendit in quo conueniebant. Secundo in quo differebant. ibi. (pro infinito.) Conueniebant autem in duabus rationibus. quarum prima est q̄ vnum sit substātia rerum. Dicebant enim platonici sicut etiam pithagorici q̄ hoc quod dico vnum non predicatur de aliquo alio ente sicut accidens de subiecto: sed hoc signat substantiā rei. Et hoc ideo quia (vt dictum est) non distinguebant inter vnum quod conuertitur cum ente: ⁊ vnum quod est principium numeri. secunda positio sequitur ex prima. Dicebant enim plationici similiter vt pithagorici numeros esse causas substātie omnibus entibus. Et hoc ideo qr numerus nihil aliud est q̄ vnitates collecte. Unde si vnitas est substantia rei oportet q̄ ēt numerus.

¶ Pro infinito vero vt vno dualitatē facere ⁊ infinitum ex magno ⁊ puo hoc proprium. Amplius hic quidem numeros preter sensibilia: illi vero numeros esse dicunt res ipsas: ⁊ mathematica intermedia horum non ponunt. Co. 8

¶ Hic ostendit in quo differebant. Et circa hoc duo facit. ꝓmo enim ponit differentiam inter eos. Secūdo differentie causam. ibi. (vnum igitur ⁊ numeros rē.) Est autem ista differentia in duobus. ꝓmo quantum ad hoc q̄ pithagorici ponebant (vt dictum est) duo p̄ncipia ex quibus res constituebātur. s. finitum ⁊ infinitū. Quorum vnum. s. infinitum se habet ex parte materie. ꝓplato vero loco huius vnius quod ꝓpithagoras posuit scilicet infiniti fecit dualitatem ponens ex parte materie magnum ⁊ paruum. Et sic infinitum quod ꝓpithagoras posuit vnum principium. ꝓplato posuit cōsistere ex magno ⁊ paruo. Et hoc est proprium opinionis sue i cōparatione ad pithagoram. ¶ Secunda differentia est. quia plato posuit numeros preter sensibilia ⁊ hoc dupliciter. Ipsas enim species numeros esse dicebat sicut supra habitum est. Et iterum inter species ⁊ sensibilia posuit mathematica: vt supra dictum est: que secundum suam substantiaz numeros esse dicebat. sed pithagorici dicunt ipsas res sensibiles esse numeros ⁊ nō ponunt mathematica media inter species ⁊ sensibilia: nec iterū ponunt species separatas.

¶ Vnū quidē igitur ⁊ numeros preter res facere: ⁊ nō vt pithagorici ⁊ spērum introductio propter eam que rōnibus perscrutationem euenit. priores. n. non participauerunt dialectica.

¶ Hic ostendit causam differentie: ⁊ primo secunde. secundo causas differentie primo: ibi. (Dualitatem autez fere rē.) Dicit ergo q̄ ponere vnum ⁊ numeros preter res sensibiles: ⁊ non in ipsis sensibilibus sicut pithagorici fecerunt: ⁊ iterum introducere species separatas euenit platonicis propter scrutationem que est in rationib⁹ idest propter hoc q̄ perscrutati sunt de diffinitionib⁹ rerum quas credebant non posse attribui rebus sensibilibus vt supra dictum est. Et hac necessitate fuerunt coacti ponere quasdam res quibus diffinitio attribuuntur. Sed pithagorici qui fuerunt priores platone nō participauerunt dialectica ad quam pertinet considerare diffinitiones ⁊ vt vniuersalia ⁊ alia huiusmodi: quarum consideratio durit ad introductionem idearum.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Dualitatem autem facere alteram naturā: quia numeri extra priores omnes naturaliter ex ea generātur: velut ex aliquo exemplario.

¶ Hic ostēdit cām alterius differētie que.s. ex pte materie est. Et primo ponit cām hmōi differētie secundo ostēdit platonē nō rōnabiliter motū esse ibi. (Attū econuerso.) Dicit ergo q̄ iō platōici fecerūt dualitatē eē materiā que ē alia natura a specieb⁹ q̄t oēs numeri naturaliter generant ex dualitate p̄ter numeros primos. Dicūtur aūt numeri primi quos nullus numerus numerat sicut ternarius quinarius septenarius. vndenarius ⁊ sic de aliis. Ji.n.a sola vnitate cōstituunt imediate. Hūeri vero quos aliqs alius nūerus numerat nō dicunt primi sed cōpositi sicut quaternarius quē numerat dualitas: ⁊ vniuersaliter oēs numerus par a dualitate nūeratur. Unde quia numeri pares materie attribuūt cū eis attribuatur infinitū qō ē materie vt supra dictū est hac rōne posuit materie dualitatē ex qua sicut aliquo exemplari omnes alii numeri pares generantur.

¶ Attamen econtrario contingit. non enim rationabile ita nunc enim ex materia multa faciunt: species vero semel generat solum.

¶ Hic ostēdit platonē irrationabiliter posuisse. Et circa hoc.d.f. primo.n. ex rōne naturali ostēdit hoc.s. platonē irrationabiliter posuisse. scōdo ēt ponit rōnē naturalē q̄ platonē monebat ad suā opinionē ibi (videt aūt ex vna materia): Dicit ergo q̄ q̄uis plato poneret dualitatē ex pte materie tñ ecōuerso cōtingit sicut attestant opiniones oīum aliorū philosophorū naturaliū q posuerūt contrarietatē ex parte forme ⁊ vnitatē ex parte materie sicut patet primo physicorū. Ponebāt.n. rerū mām aerem vel aquā vel aliqd hmōi ex quo diuersitatē rerū cōstituebāt p rarū ⁊ dēsum q̄ ponebat quasi p̄cipia formalia. Nō enī ē rōnabile pōere sicut plō posuit. Et hoc iō q̄t ex materia viderūt phi multa fieri p successionē formarū ī ipa. Illa enim mā quo mō subsīat vni forme postmodum subsīare poterit pluribus vno corrupto ⁊ alio generato. Sz vna species siue vna forma solū semel generat. i. constituit aliqd generatū. Cū.n. aliqd generat accipit formā gdē: que forma eadē nūero nō pōt alteri generato aduenire. Sed eē definit generato corrupto. In quo manifeste apparet q̄ vna materia ad multas formas se hz ⁊ nō ecōuerso q̄ vna forma ad multas materias se hz. Et sic videtur rationabilius ponere ex parte materie vnitatem sed dualitatē siue cōtrarietatē ex parte forme sicut posuerunt naturales q̄s econuerso sicut posuit Plato.

¶ Uidetur autem ex vna materia vna mēsura. ¶ Spēm autez qui inducit vnus existēs multa facit. Similiter quoq; se habet masculus ad feminaz. hec.n. ab vno impletur coitu. ille vero multas implet ⁊ tales mutationes principiorum illorum sunt: Plato quidem igitur de quesitis ita diffinit.

cō. 9.

¶ Hic ponit rōnē ecōuerso ex his sensibilibus acceptaz secundū opinionē platonis. Uidebat enī plato q̄ vnūqō q̄z recipit in aliquo secūdū mēsurā recipiētis. Unī diuerse receptiones viderent prouenire ex diuersis mēsuris recipiētiū. Una aūt mā ē vna mēsura recipiēdi. Uidit ēt q̄ agēs q̄ inducit spēm facit multas res spēm hītes cum sit vnus. Et hoc pp diuersitatē que ē in materiis ⁊ huius exēplū apparet in masculo ⁊ femīa: Hā masculus se habet ad feminā sicut agēs ⁊ imprimēs spēm ad mām. Femina aūt ipregnat ab vna actiōe viri. Sz masculus vn⁹ pōt ipregnare multas feminas. Et inde ē q̄ posuit vnitatē ex parte spēi ⁊ dualitatē ex parte materie. ¶ Est autez attendēdū q̄ hec diuersitas inter platonē ⁊ naturales accidit pp diuersam de reb⁹ cōsyderationē. Hāles.n. cōsiderāt tantū q̄ sunt sensibilia put sūt subiecta transmutationi in qua vnū subiectū successiue accipit cōtraria. Et iō posuerūt vnitatē ex parte materie ⁊ contrarietatē ex pte forme. Sz plato ex cōsideratiōe vniuersaliū deueniebat ad ponēdū principia sensibiliū rerū. Unde cum diuersitatis multorū singularium sub vno vniuersali cā sit diuisio materie posuit diuersitatē ex parte materie ⁊ vnitatez ex parte forme. Tales sunt mutatiōes illorū p̄ncipiorū que posuit plato. i. participatiōes vel vt ita dicaz influentias in cāta. Sic enī nomē imutatiōis pithagoras accepit vel imutatiōes inquātū plato mutauit opinionē de p̄ncipiis q̄ primi nāles habuerūt vt ex p̄dictis pz. Et sic patet ex p̄dictis q̄ plato de causis q̄sitis a nobis ita diffinuit.

¶ Palam autē ex dictis: quia duabus causis solum est vsus: ipsa que est eius quod qd est ⁊ ipsa materia: species enim eius quod quid est causa sunt: aliis speciebus vo vnuz: ⁊ que materia subiecta de qua species hec q dem in sensibilibus: hec autem in speciebus vnum vero in speciebus dicitur: quia ea dualitas est magnum ⁊ paruum. Amplius bene ⁊ male causam dedit elementis singulis singulam quod magis dicimus primorum inuestigare quosdam philosophorum: velut Empedoclis ⁊ Anaxagore.

¶ Hic ostēdit ad qō genus cause p̄ncipia a platone posita reducantur. Dicit ergo ex dictis palam esse q̄ plato vsus est solū duobus generibus causarū. Cā enīz ipsa. i. causa que est cā ei (quod quid est). i. quiditatis rei. s. cā formalis per quā rei quiditas cōstituitur ⁊ ēt vsus ē ipsa materia. Quod ex hoc patet q̄t spēs quas posuit sunt aliis. i. sensibilibus cause eius qō quid ē. i. cause formales: ipsis vero speciebus causa formalis est hoc qō dico vnū ⁊ illa videtur substātia de qua sunt species: sicut enī vnū ponit causam formalem specierū ita magnitudine ⁊ parnum ponit earū causam quasi materialem vt. s. dictū ē. Et he quidē cause. s. formalis ⁊ materialis non solū sunt respectu specierū sed etiā respectu sensibiliū quia vnum dicitur in speciebus. i. id quod hoc modo se habet ad sensibilia sicut vnū ad speciem est ipsa species quia ea dualitas que respondet sensibilibus p mā ēmagnū ⁊ parnū. Ulterius plato assignauit causam eius quod est bonuz ⁊ malū in rebus ⁊ singulis elementis ab eo positis Nam causam boni asscribebat speciei. cām vero mali materie. Sed tamen cām boni ⁊ mali conati sunt inuestigare quidaz primorū philosophorum. s. Anax. ⁊ Empedo. qui ad hoc specialiter aliquas cās in rebus cōstituerūt vt ab eis possent assignari p̄ncipia boni ⁊ mali. In hoc autez q̄ boni causas ⁊ mali tetigerūt aliquo modo accedebāt ad ponendum causam finalem: licet non per se sed per accidens eam ponerent vt infra dicetur.

¶ Breuiter igitur ⁊ capitulariter quid ⁊ quo modo de p̄ncipiis ⁊ veritate dixerunt pertransiuimus: attamē ab eis tantū habemus: quia dicentiū de p̄ncipio ⁊ cā nullus p̄ter ea q̄ sunt in physicis a nobis determinata dixit.

¶ Hic recolligit omnia que ab antiquis de causis sunt dicta. Et circa hoc tria facit primo ostēdit q̄ priores philosophi nullam causam de quattuor generibus causaruz ab eis suprapositis addere potuerunt. secundo ostendit qualiter predictas causas tetigerūt ibi (. Sed omnes obscure ⁊c.) Tertio concludit conclusionem principaliter intentam ibi. (Igitur q̄ recte dicit ⁊c.) Dicit ergo q̄ breuiter ⁊ sub quodam capitulo siue compendio pertrā seundo dictum est quid philosophi ⁊ quomodo locuti

UVA. BHSC. IyR_086_1

sunt de principiis rerū ⁊ de veritate ꝫtum ad ipsam re rum substātiā. Sed ex eoꝝ dictis tātū haberi pōt ꝙ nul lus eoꝝ qui de causis ⁊ principiis rerum dixerūt potuit dīe aliquas cās p̄ter illas que dicte sūt scdo physicoꝝ.

¶ Sed omnes obscure quidem: verumtamē illis appropinquauere.

¶ Hic ponit qualiter illas cās posuerūt ⁊ primo in ge nerali. scdo in speciali (Illi nāqꝫ ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ nō solū nihil addiderunt: sed nec etiā ad eas perfecte pertinerunt sed eis aliquo mō appropīquauerūt: ⁊ hoc nō manifeste sed obscure. Non enim assignauerūt aliqō genus cause: secundum qō genus cause principia ab eis posita, rerū cause essent. Sed soluz posuerunt illa que ad aliquod genus cause adaptari possunt.

¶ Illi namqꝫ vt materiam principiū dicunt: siue vnā siue plures supponāt: ⁊ siue corpus siue incorporeuz hoc ponāt: vt plato qdē ma gnū ⁊ paruū dicēs. Italici vero infinitū. Em pedocles ignē terrā: aquā ⁊ aerem. Anaxago ras aūt similiū ptiū infinitatē. ⁊ ii oēs sūt talez cām tāgētes. ⁊ ampliꝰ qcūqꝫ aerē aut ignem aut aquā: aut igne spissius: aere aūt subtilius. eteni qōdā tale primū elemētum dixerunt: ii quidem igitur hanc causam solū tetigerunt.

¶ Hic ostēdit in speciali qūo singulas causas tetigerūt ⁊ primo qūo tetigerunt cām materialē. Secundo quomo do causam efficientē. ibi. (Alii vero) Tertio quomodo causaz formalē. ibi. (Quod qd erat esse vero ⁊c.) Quar to qūo causaz finalez. ibi. (Cuius ergo causa ⁊c.) ¶ Di cit ergo primo ꝙ illi. s. priores pbi omnes in hoc conue niunt ꝙ dant rebus aliquod principiū quasi materiam. Differunt tamen in duobus. primo quia quidam posue runt vnā materiā sicut Thales ⁊ Diogenes ⁊ similes: q dam plures sicut Empe. Secundo qr quidā posuerunt rerum materiam esse aliquod corpus sicut predicti phy losophi: quidam incorporeū sicut Plato qui posuit dua litatem. posuit enim plato magnum ⁊ paruum que non dicunt aliquod corpus. Italici vero. i. pictagorici posue runt infinituz quod iterum non est corpus. Empe. vero quattuor elementa que sunt corpora. Similiter Anaxa go. posuit infinitatem similiū partium idest infinitas par tes consimiles principia esse. Et hi oēs tetigerūt talem cām scilicet materialem. Et etiā illi ꝙ dixerunt aerē aut aquā aut ignē esse principium vel aliquod medium. In ter hec elementa. s. igne spissius aere subtilius. Omnes enim tales predicti tale corpus posuerunt esse primum elementum. Et sic patet ꝙ dicti quantum ad hoc que predicta sunt posuerunt solam cām materialem.

¶ Alii vero quidē vnde principiū motus: vt quicunqꝫ amicitiam ⁊ litem ⁊ intellectum aut amorem: aut extra hec principium faciunt.

¶ Hic ponit opiniones de causa efficiente dicens ꝙ alii predictorum pborum posuerunt cū causa materiali cau sam: vnde principium motus sicut quicunqꝫ posuerunt causam rerum amorem ⁊ odium ⁊ intellectum aut qui faciunt aliqua principia agentia preter hoc sicut parmeni des qui posuit ignem quasi causam agentem.

¶ Quicqd erat esse vero ⁊ substantiā plane nullus dedit. ⁊ maxime q species ⁊ eas in spe ciebus rōnes ponūt: neqꝫ eniꝫ vt materiā sen sibilibus spēs: ⁊ que sunt in speciebus: neqꝫ vt huic principiū motus pueniens existimant immobilitatis autē causas magis ⁊ eius qō est in quiete esse dicunt. Sed quicquid erat eē aliorum singulis species prestant: speciebus autem vnum.

¶ Hic ponit opiniones de causa formali ⁊ dicit ꝙ cā p quam scitur quid est esse rei ⁊ que est rei substantia id ē causam formalez nullus manifeste rebus attribuit. Et si enim aliquid tangerent antiqui philosopi qō pertineret ad causam formalem sicut Empedo. qui posuit os ⁊ car nem habere aliquam rationem per quam sunt huiusmo di: non tamen hoc quod pertinet ad causam formalez po nebat per modum cause. sed inter alios maxime appro pinquauit ad ponendum causam formalem qui posue rūt species ⁊ eas rationes que ad species pertinent sicut vnitatem ⁊ numerum ⁊ alia huius. Species enim ⁊ ea que sunt modo predicto in speciebus vt vnitas ⁊ nume rus non suscipiuntur vel ponuntur ab eis vt materie re rum sensibilium cum potius ex parte rerum sensibiliuz materiam ponant. Nec ponunt eas vt causas vnde mo tus proueniat rebus: ymo magis sūt rebus causa immo bilitatis. Quicquid enim necessarium in sensibilibus in uenitur hoc ex speciebus causari dicebant ⁊ ipsas. s. speci es dicebant esse absqꝫ motu. Ad hoc eniꝫ ab eis ponebā tur vt dictum est ꝙ immobiles existentes vniformiter se haberent ita ꝙ de eis possent dari diffinitiones ⁊ fieri demonstrationes. Sed secundum eoꝝ opinionem speci es rebus singulis prestant quidditatem per modum cau se formalis ⁊ vnitas hoc ipsum prestat speciebus.

¶ Cuiꝰ vero cā actus ⁊ trāsmutatiōes ⁊ mo tus mō quodā dicūt cām ita vero non dicunt: nec quo vere est. Nā intellectū quidē dicētes aut amorē ⁊ bonū qdē bas ponūt cās: non vt gratia boꝝ aut existēs aut factū aliqd entiuz: sed vt ab his boꝝ motū. dicūt similiter autez ⁊ vnū aut ens dicentes esse talē naturā: substā tie quidē cām dicūt eē: nō tamē huius cāe ⁊ ut esse aut fieri. quare dicere ⁊ nō dicere aliqualiter accidit eis bonum esse causam. non eni sim pliciter: sed scōm accidens dicunt.

¶ Hic ponit opiniones quoꝝundam de causa finali di cens ꝙ physosophi quodammodo finem cuius causa motus ⁊ transmutationes ⁊ actiones fiunt dicunt esse causam ⁊ quodammodo non dicunt nec dicunt eodem modo quo vera causa est. Illi enim qui dicunt causaz eē intellectum vel amorem ponunt eas causas quasi bonū. dicebant enim huiusmodi esse causas vt res bene se ha beant. Boni enim causa esse non potest nisi bonum. Un de sequitur ꝙ poneret intellectum ⁊ amorem esse cau sam sicut bonum est causa. Bonum autem potest intelli gi dupliciter vno modo sicut causa finalis inquantum ali quid fit gratia alicuius boni. Alio modo per modum cau se efficientis sicut dicimus ꝙ bonus hō facit bonū. Isti ergo pbi non dixerunt predicta bona esse causas quasi boꝝ cā aliqō entium fit aut fiat: quod ptinet ad rōnem cause finalis: sed quia a predictis. s. intellectu ⁊ amore p cedebat motus quidam ad esse ⁊ fieri rerum: quod per tinet ad rationem cause efficientis. Similiter autem pi thagorici ⁊ plonici qui dixerunt rerum substantiam esse ipsum vnum ⁊ ens: vni etiam ⁊ enti attribuebant boni tatem. et sic dicebant talem naturam. s. bonum esse rebꝰ sensibilibus causam substantie vel per modum cause fo rmalis: sicut Plato posuit: vel per modum materie sicut pithagorici. Non tamen dicebant ꝙ esse rerum aut fieri esset huiusmodi causa. s. vnius ⁊ entis: quod pertinet ad rationem cause finalis. et sic sicut naturales posuerunt bo num esse causam: non per modum cause formalis: sed p modum cause efficientis: ita platonici posuerunt bonum esse causam per modum cause formalis: ⁊ non per mo dum cause finalis: pythagorici vero per modum cause

UVA. BHSC. IyR_086_1

materialis. Unde patet q̄ accidebat eis quodammodo dicere bonum esse causam: ⁊ quodammodo non dꝛe. Non enim simpliciter dicebant bonum esse causam. sed per accidens. Bonum enim secundum propriam rationem est causa per modum cause finalis. Quod ex hoc patet q̄ bonum est quod omnia appetunt. Id autem in qō tendit appetitus est finis: bonum igitur secundum propriam rationem est causa per modum finis. Illi igit̄ ponunt bonum simpliciter esse causam qui ponunt ipsū eē causam finalem. Qui autem attribuunt bono alium modum causalitatis: ponunt ipsum esse causam: ⁊ hoc per accidens: quia non ex ratione boni: sed ratione eius cui accidit esse bonum: vt ex hoc quod est esse actiuū vel eē perfectiuum. Unde patet q̄ isti philosophi causam finalem non ponebant nisi per accidens: quia. s. ponebāt pro causa id cui conuenit esse finem. s. bonum. Non tamen posuerunt ipꝫ esse cā per modum finalis cāe vt dictū est.

Lo. 10. ¶ Ergo q⁊ recte determinatū est de causis: ⁊ quot ⁊ que testimonium prebere nobis videtur: ⁊ bi oēs aliam cām tangere non valentes. Adhuc autē q⁊ querēda sunt principia aut sic omnia: aut horum aliquo modo palam est.

Lo. ij. ¶ Palā quomodo etiam vnusquisq; horum dixit: ⁊ qūo habēt de principiis. cōtingentes aūt dubitatiōes post hoc ptrāseam⁹ de ipsis.

¶ Hic concludit conclusionem principaliter intentaꝫ. s. q̄ determinatio facta superius de causis que ⁊ quot sint recta fuit. Huius enim testimonium videtur prebere p̄ dicti philosophi: nullum genus cause valentes addere supra predicta. Et hec vtilitas prouenit ex predictarum oppinionum recitatione. Alia autem vtilitas est quia inde palam est quod principia rerum sunt querenda i ista scientia: aut omnia que antiqui posuerunt ⁊ que superi⁹ sunt determinata aut aliquod horum. Maxime enī hec scientia considerat causam formalem ⁊ finalem ⁊ aliquo modo etiam mouentem. Nec solum oportet predictas opiniones recitasse sed post hec transeundo dicendū est quomodo quilibet horum dixerit: ⁊ in quo bene: ⁊ in quo male: ⁊ quomodo ea que dicuntur de principiis habent aliquam dubitationem.

¶ Lectio vndecima.

Ergo quicūq; vnū ipsum oē ⁊ vnam esse quādā naturam quasi materiam ponunt ⁊ eam corpoream ⁊ mensurā habētē: palā multipliciter delinquūt. corporū enim elementa ponunt solum incorporeorum vo non tanq̄ non existentibus incorporeis.

p Ostq̄ recitauit opiniones phorum: de principijs: Hic incipit eas improbare. ⁊ diuiditur in duas partes. primo improbat singulas opiniones: secundo recolligit ea que dicta sunt: ⁊ continuat se ad sequentia ibi. (Quoniaꝫ ergo dictas ⁊c.) Prima diuiditur in duas partes. Primo reprobat opiniones eorum qui naturaliter locuti sunt: secundo reprobat opiniones illorum qui nō naturaliter sunt locuti: scilicet pithagore ⁊ Pla. eo q̄ altiora principia posuerūt q̄ naturales. ibi. (Quecūq; vero ⁊c.) Circa primum duo facit. primo improbat opiniones eorum qui posuerunt vnam causam naturalem. secūdo eorum qui posuerunt plures. ibi. (Idem quoq; ⁊ si quis). Circa primum duo facit. primo improbat opiniones predictas in generali. secūdo in spetiali. ibi. (Ad hoc autem ⁊c.) Improbat autem in generali triplici ratiōe. Prīa ratio talis est qui in rebus non solū sunt corporea ꝫ et q̄dā incorporea vt pꝫ ex li. de aīa. Sꝫ ipsi nō posuerūt principia nisi corporea. Quod ex hoc patet: qr ipsi pōebāt (vnuꝫ omne). s. vniuersum esse vnum secundum substātiam ⁊ esse vnam naturam quasi materiam: ⁊ eam esse corpoream ⁊ habentem (mensuram). i. dimensionem. Corpus autem non potest esse causa rei incorporee. ergo patet q̄ in hoc deliquerunt insufficienter rerum principia tradentes. Et non solum in hoc: sed in multis: vt ex sequentibus rationibus apparet.

¶ De generatione quoq; ⁊ corruptione causam dicere conantes: ⁊ de omnibus physice tractantes motus causam auferunt.

¶ Hic ponit secundam rationem que talis est. quicunq; habet necesse determinare de motu. oportet q̄ pōat causam motus: sed predicti philosophi habebant necesse tractare de motu: quod ex duobus patet. tum quia ipsi conabantur dicere causas generationis ⁊ corruptionis rerum: q̄ sine motu non sunt: tum etiam quia de rebus omnibus naturaliter tractare volebant. Naturalis autez consideratio requirit motum: eo q̄ natura est principiuꝫ motus: ⁊ quietis: ⁊ vt patet secundo phisicorū. ergo debeant tractare de causa que est principium motus. Et ita cum illam auferant causam: nihil de ea dicendo: patet ēt q̄ in hoc deliquerunt. Lec. I.

¶ Amplius autem substantiam nullius ponere causam: neq; quod quid est.

¶ Hic ponit tertiam rationem. quelibet enim res naturalis habet (substantiam). i. formaꝫ partis. (Et q̄ quid ē) idest quidditatez que est forma totius: formam dicit inquantum est principium subsistendi: ⁊ q̄ quid est inquātum est principium cognoscendi: quia per eam scitur qd est res. Sed predicti phi formam non ponebant esse alicuius causam. ergo insufficienter de rebus tractabant: in hoc etiam delinquentes q̄ causam formalē p̄mittebant.

Lo. 12. ¶ Et ad hoc quodlibet simpliciū corporū eē principiū quodcūq; preter terrā nō cōsiderātes ea que ex inuicem generationē aliqualiter faciūt. Dico aūt ignē: terrā aquā ⁊ aerem: hec qdē eē ex cōcretiōe illa vo discretiōe inuicē fiūt Hec āt ad pri⁹ eē ⁊ posteri⁹ plurimū differūt.

Lo. 13. ¶ Aliqualiter enim vtiq; videbitur maxime elementum esse oium ex quo primo fit cōgregatione primū tale vero est q̄ minutissime p tis ⁊ subtilissimum est corporum. vnde quicū qz ponunt ignē principiū: maxime cōfesse rōni huic dicunt: tale vero aliorum vnusquisq; confitetur elementum esse ipsum corpus.

Lo. 14. ¶ Nullus enim posteriorū ⁊ vnum dicētium terrā esse elemētū voluit: palā propter magnitudinē partialitatis. quodlibet aūt triū elementorū iudicē quēdā accepit: hi nanq; ignem illi vero aquā: alii aerē hoc esse dicūt. Sed quare non terrā dicunt: quēadmodū hominū multi. omnia nāq; terrā esse dicunt. Dicit autē Hesiodus terrā. primam corporū factam esse: sic enim antiquā ⁊ publicam contingit existimationem eē. Secundū hanc igitur rationez nec siquis horum aliquid dicit preter ignem nec siquis aere quidem spissius hoc ponit: aqua autem subtilius non recte vtiq; dicet.

¶ Hic reprobat opiniones eorum in spetiali. ⁊ hoc dupliciter. Primo quantum ad hoc. q̄ ponebant elementa p̄ter ignem esse p̄ncipia. Secundo q̄tum ad hoc q̄ p

UVA. BHSC. IyR_086_1

termittebant terram. ibi. (Si vero est q generatiõe ꝛc.) ¶Primo ergo resumit eorum positionem quia videlz ponebant esse elementum quodlibet simplicium corporuz preter terram. Et rationem opinionis ostendit quia ipsi videbant simplicia corpora ex invicem generari: ita q̃ quedam fiunt ex illis per concretionem siue per inspissationem: sicut grossiora ex subtilioribus. ostendit etiam modum procedendi contra eorum opiniones ex eorum rationibus. ¶Ponebant enim hac ratione aliquod istorum eẽ principiũ quia ex eo generabantur alia conceptione vel discretione. Qui duo modi multum differunt quantum ad prioritatem vel posteritatem eius ex quo aliquid generatur. Nam secundum vnum modum videtur esse prius id ex quo generatur aliquid per concretionem. et hanc rationem primo ponit. secundum vero alium modum videtur esse prius illud ex quo generatur aliquid per rarefactionem. ꝛ ex ꝟ sumit secundam rationem. q enim illud ex quo generatur aliquid per concretionem sit primum hoc attestatur opinioni que nunc habetur. q illud sit elementum maxime omnium ex quo alia fiunt per cõcretionem. Quod quidem patet per rationem: ꝛ eorum positiones. ¶Per rationem quidem quia id ex quo fiunt alia per concretionem est hoc q est subtilissimum inter corpora minutissimas partes hñs. Et hoc esse videtur simplicius. Unde si simplex est prius composito videt q hoc sit primum. ¶Per eorum vero positiones: quia q cunq posuerunt ignem esse principium: posuerunt ipsũ primũ esse principiũ: quia ẽ subtilissimũ corporũ. Similiter ãt alii visi sũt hãc rõnẽ seq existimãtes tale eẽ elemẽtũ corpor qõ est subtiles partes habẽs. Quod ex hoc patet q nullus posteriorum prosecutus est poetas tbologos qui dixerunt terram esse elementum. Et manifestum est q hoc renuerunt ponere. (propter magnitudinem partialitatis). i. propter grossitiem partium. Constat autem q quodlibet aliorum trium elementoruz accepit aliquẽ philosophum qui indicauit ipsum esse principium. Sz quia non dixerunt terram principium esse: ideo non potest dici q hoc nõ dixerunt: quia esset contra communez opinionem. Nam multitudo hominuz hoc existimabat q terra esset substantia oium. Et esiodus etiam qui fuit vnus de theologicis poetis dixit q inter alia corpora primuz facta est terra. et sic patet q opinio qõ terra esset principium fuit antiqua: quia ab ipsis poetis theologicis posita qui fuerunt ante naturales physiosophos. ꝛ publica q: in eam consenserunt plures. Unde restat q hac sola rõne posteriores naturales euitauerunt ponere terram eẽ principium propter grossitiem partium. Sed constat q terra habz grossiores partes q̃ aqua ꝛ ignis ꝛ aer. ꝛ aer q̃ ignis: ꝛ aqua: q̃ aer: etsi quid est medium inter ea grossius est q̃ ignis. Unde patet sequendo hanc rationem q nullus eorum recte dixit nisi qui posuit ignem esse principium. Nam ex quo ratione subtilitatis aliquid ponitur principium: necessarium est illud poni primum principium quod est omnium subtilissimum.

¶Si vero est quod est generatione posteri⁹ natura prius: ꝛ quod est densatum ꝛ concretum posterius generatione: horum erit cõtrarium: aqua quidem aere prior: ꝛ terra aqua. Eo. 15.

¶De ponentibus quidem igitur vnam causam qualem diximus sint hec dicta.

¶Hic ponit aliam rationem per quam econuerso videtur q terra sit maxime elementum. Constat enim q illõ quod est in generatione posterius: est prius secunduz naturam: eo q natura in finem generationis tendit sicut in id quod est primum in eius intentione. Sed quanto aliquid est magis densum ꝛ compositum: tanto est etiã posterius generatione: quia in via generationis ex simplicibus proceditur ad composita: sicut ex elemẽtis fiunt mixta: ꝛ ex mixtis humores ꝛ mẽbra ergo illõ quod est magis cõpositum ꝛ spissum illud est prius secundũ naturaz. Et sic sequitur cõtrarium eius quod prima ratio concludebat. s. q aqua sit prior aere ꝛ terra prior aqua. quasi primum principium. ¶Est autem attendenduz q differt querere illud quod est prius in vno ꝛ eodem: ꝛ illud qõ est prius simpliciter. Si enim queratur quid est pr⁹ simpliciter oz pfectũ esse prius impfecto: sicut ꝛ actum potẽtia. Nihil. n. reducit̃ de impfecto ad perfectum: vel de potentia in actum nisi per aliquod perfectum ens actu. ꝛ ideo si loquamur de potentia vniuersi: oportet ipsuz esse perfectissimum: licet respectu vnius particularis qõ procedit de potentia in actum perfectum ꝛ potentia sit pr⁹ tempore: licet posterius natura. Constat etiaz q primuz omnium oportet esse simplicissimũ eo q cõposita depẽdent a simplici ꝛ nõ ecõuerso. necessariuz ergo erat antiquis naturalibus q vtrũq; attribuerẽt. primo principio totius vniuersi. s. cũ summa simplicitate maximã perfectionem. Hec autez duo nõ possunt simul attribui alicui principio corporali. nam in corporibus generabilibus ꝛ corruptibilibus sunt simplicissima imperfecta. Ideo cogebantur quasi rationibus contrariis diuersa principia ponere. ¶Preeligebant autem rationem simplicitatis quia non cõsiderabant res nisi secundũ motum secundũ quez aliquid exit de potentia in actum. In cuius ordine non oportet id quod est principium esse perfectus. Huiusmodi autẽ contrarietatis dissolutio haberi nõ põt nisi ponendo primum entiuz principium incorporeum: qz hoc erit simplicissimum: vt de eo inferius Aristo. probabit. Concludit aũt in fine q de positionib⁹ eorũ qui dixerunt vnã causaz mãlem ea sufficiant quo ad presens dicta.

¶Idem quoq; ꝛ siquis hec plura ponit: velut Empedocles quattuor dicit esse corpora materiam. Etenim huic hec quidem eadẽ: alia vero propria accidere est necesse ex adinuicez enim generata cernimus: quasi nõ semp igne ꝛ terra eodem corpore pmanente: dictum est autem de his in phisicis.

¶Hic ponit rationes contra ponentes plures causas materiales. ꝛ primo contra Empedo. secundo contra Anaxago. ibi. (Amplius ꝛc.) Dicit ergo primo q idem accidit Empedo. qui posuit quattuor corpora esse materiam: quia patiebatur eandem difficultatez ex predicta cõtrarietate. nam ex ratione simplicitatis ignis videbatur esse maxie principium: alia vero ratione terra: vt dictuz est. Quedam etiam inconuenientia accidũt Empedo. eadem cuz predictis. Sicut de hoc q nõ posuit causaz formalem: ꝛ de predicta contrarietate simplicitatis ꝛ perfectionis in corporalibus. licet contra eũ nõ fit rõ de ablatione cãe mouẽtis. Sed quedã alia inconueniẽtia accidũt ei ꝓpria preter ea q̃ accidunt ponentib⁹ vnã causã materialem. et hoc patet tribus rationibus. quarum prima talis est. quia prima principia nõ generãtur ex invicem: eo q principia semp oportet manere vt dictuz est primo physicorum: sed ad sensum videm⁹ q quattuor elementa ex invicem generantur vnde ꝛ de eorum generatione i sciẽtia naturali determinatur. ergo inconuenienter posuit q̃tuor elementa prima rerum principia.

¶Et de mouentium causa: vtrum vnum aut plura ponendum nec recte nec rationabiliter putandum est omnino dictum esse.

¶Hic ostẽdit secũdũ inconueniẽs qõ ptinet ad causã mouentẽ. ¶Ponere enim plures causas mouẽtes ꝛ cõtrarias nõ omnino dictum est recte: nec omnino rationabiliter. Si enim cause mouentes accipiãtur ꝓxime oportet eas esse contrarias cũ earum effectus contrarii appareãt. Si autem accipiatur prima causa: tunc oportet esse vnum: sicut appet in. x. vl. xii. hui⁹ scientie. ꝛ in. viii. physicorũ. cũ igitur ipse intendat ponere primas causas mouentes in

UVA. BHSC. IyR_086_1

conuenienter posuit eas contrarias.

¶ Et ex toto alterationem auferre est necesse sic dicentibus. non enim ex calido frigidum: nec ex frigido calidum erit. quid enim ea patietur contraria: ⁊ q̄ est vna natura: que sit ignis ⁊ aqua: quod ille non ponit.

¶ Hic ponit tertiam rationem que ducit ad inconueniens ⁊ est talis: In omni alteratione oz esse idem subiectum quod patitur contraria. ⁊ hoc ideo quia ex vno cōtrario non fit alterum: ita q̄ vnum contrarium in alterū conuertatur: sicut ex calido non fit frigidum: ita q̄ ipse calor fiat frigidus vel econuerso: licet ex calido fiat frigidū suppositio vno subiecto tantum: inquātum vnum subiectum q̄ fuberat calori postea subest frigori. Empedo. vero non posuit vnum subiectum contrariis. immo contraria in diuersis subiectis posuit: sicut calidum in igne ⁊ frigidum in aqua nec iterum posuit istis duobus vnam naturam subiectam. ergo nullo modo potuit alterationem ponere. Et hoc est inconueniens q̄ alteratio totaliter auferatur.

Co. 16. ¶ Anaxagoram vero si quis susceperit duo elementa dicere suscipiat maxime secundum rationem quam ille quidem nō dearticulauit: secutus enim est ex necessitate dicentes ean: nam absurdo existente taliter dicere pmixta cē a principio omnia. ⁊ quia oportet accidere q̄ impmixta preexistant. ⁊ quia non actuz cuilibet pmisceri quodlibet. adhuc autem q̄ passiones ⁊ accidentia separant a substantiis: eorundem enim pmixtio ⁊ separatio: tamē siqs exequī articulans quod vult dicere: forte apparebit mirabilius dicens: quando nanq̄ nihil

Co. 17. erat discretum. ¶ Palam quia nihil erat verum dicere de substantia illa dico autem quia neq̄ album neq̄ nigrum aut fuscum: aut aliū colorem: sed neq̄ colorata erat ex necessitate horum enim colorem aliquem haberet. Similiter autem ⁊ sine humoribus eadem quoq̄ ratione neq̄ aliud similium nihil enim neq̄ q̄le aliquid id possibile ē eē: neq̄ quantum: neq̄ quid: aliqua enim dictarum in parte specierum inesset vtiq̄ ei: ſz hoc palam impossibile permixtis omnibus. iam enim discreta essent.

Co. 18. ¶ Dicit autē pmixta eē omnia p̄ter intellectū hunc autem impermixtum solum ⁊ purum. ex his autem accidet eisdem dicere duo principia intellectum ipsum vnum hoc enim simpliciter impermixtum: ⁊ alterum quale ponimus indeterminatum anteq̄z determinetur: ⁊ quadam specie participet. quare dicit q̄ quidem neq̄ recte neq̄ plane. vult tamē aliquid posterius dicētibus propinquum ⁊ nunc aprētibus magis: verum bi quidem bis qui circa generationem sermonis ⁊ corruptionem ⁊ motum proprii sunt solum. Fere nanq̄ circa talis substātie principia ⁊ causas q̄rūt solum.

¶ Hic prosequitur de opinione Anaxago. et circa hoc duo facit. primo ostendit qualiter opinio Anaxago. est suscipienda quasi vera: ⁊ quomodo. q. falsa in generali: secundo explicat vtrunq̄ in speciali. ibi. (Illam existente ⁊c.) Dicit ergo primo q̄ si quis vult suscipere opinionem Anaxagore veram de eo q̄ posuit duo principia scilicet materiam ⁊ causam agentem: accipiat eam secundum rationem quam videtur ipse secutus: quasi quadaz necessitate veritatis coactus. vt sequeretur eos qui hanc rationem exprimūt. Ipse vero. (non articulauit eaz.) id est non expresse distinxit. eius ergo opinio est vera quantum ad hoc q̄ non expressit: falsa quantum ad hoc quod expressit. et hoc in spetiali patet sic: quia si totaliter accipiatur eius opinio: secundo q̄ in superficie apparebat: ex eis dictis apparebit maior absurditas propter quattuor rationes. ¶ Primo quia hoc ipsuz quod est ola in principio mundi fuisse permixta est absurdum: cum distinctio partium mundi estimetur secundum sententiam Aristo. sempiternā. ¶ Secunda ratio est quia impermixtum se habet ad permixtum sicut simplex ad compositum. sed simplicia preexistunt compositis ⁊ non econuerso: ergo impermixta oportet preexistere mixtis cuius contrarium Anaxag. dicebat. ¶ Tertia est ratio: quia non quodlibet natum est misceri cuilibet in corporibus: sed illa sola nata sunt adinuicem misceri: que nata sunt adinuicem transire per aliquam alterationem: eo q̄ mixtio est miscibiliū alteratorum vnio. Anaxago. vero ponebat quodlibz esse mixtum cuilibet. ¶ Quarta ratio est: quia cozundez est permixtio ⁊ seperatio. Non enim dicuntur misceri nisi illa que apta nata sunt sperata existere: sed passiones ⁊ accidentia sunt permixta substantiis vt Anaxago. dicebat. ergo sequeretur q̄ passiones ⁊ accidēta possint a substantiis seperari: quod est manifeste falsum. Iste igitur absurditates apparent si consideretur opinio Anaxago. superficialiter. Tamen si quis exequatur articulariter id est distincte ⁊ manifeste perquirat: quod est Anaxago. vult dicere idem ad quod eius intellectus tendebat licz exprimere nesciret: apparebit eius dictum mirabilius ⁊ subtilius precedentium physicorum dictis ⁊ hoc p̄ter duo. ¶ Primo quia magis accessit ad veram materie cognitionem. Quod ex hoc patet: quia in illa permixtione rerum quando nihil erat ab alio discretum: ſz omnia erant permixta: de illa substantia sic permixta quā ponebant rerum materiam: nihil vere poterat predicari: vt patet de coloribus. Non enim poterat de ea predicari aliquis spetialis color vt diceretur esse alba vel nigra vel secundum aliquem alium colorez colorata: quia secundum hoc oporteret illum colorem non esse aliis p̄mixtum. Et similiter color in genere non poterat de ea predicari: vt diceretur esse colorata: quia de quocunq̄ predicatur genus: necesse est aliquam eius speciem predicari: siue sit predicatio vninoca: siue denominatiua. vnde si illa substantia esset colorata de necessitate haberet aliquem determinatuz colorem quod est contra predicta. Et similis ratio est de humoribus ideſt saporibus: ⁊ de omnibus aliis huiusmodi. Unde nec ipsa genera prima poterant de ipso predicari: vt scilicet esset qualis vel quāta vel aliqd aliud huiusmodi. Si enim genera predicarentur oporteret q̄ aliqua specierum particularium inesset ei: q̄ est impossibile si ponantur omnia esse permixta: q̄z iam ista species que de illa substantia diceretur esset ab aliis distincta. Et hec est vera natura materie: ut scilicet non habeat actu aliquam formam: sed sit in potentia ad omnes: quia ⁊ ipsum mixtum non habet actu aliquid eorum que in eius mixtionem conueniunt: sed potentia tantum. Et propter hanc similitudinem materie prime ad mixtum videtur posuisse mixtionem predictam: licet aliqua differentia sit inter potentiam materie ⁊ potentiam mixti. Nam miscibilia ⁊ si sint in potentia immixto: tamē non sunt in eo in potentia pure passiua. Manent enim vir

UVA. BHSC. IyR_086_1

tute in mixto. Quod ex hoc potest patere. quia mixtum habet motum ⁊ operationes ex virtute corporum miscibilium: quod non potest dici de his que sunt in potentia in materia prima. Est ⁊ alia differentia quia mixtum ⁊si non sit actu aliquod miscibilium: est tamen aliquid actu quod de materia prima dici non potest. Sed hanc differentiam videtur remouere Anaxago. ex hoc q̄ non posuit particularem aliquam mixtionem sed vniuersalem omnium. ¶ Secundo subtilius ceteris dixit: quia magis accessit ad veram cognitionem primi principii agentis. Dixit enim omnia esse permixta preter intellectum. ⁊ hunc dixit solum esse impermixtum ⁊ purum. ¶ Ex quibus patet q̄ ipse posuit duo esse principia. ⁊ ipsum intellectum posuit esse vnum secundum q̄ ipse est simplex ⁊ impermixtus: ⁊ alterum principium posuit materiam primam quam ponimus sicut indeterminatam: Antequam determinetur ⁊ antequam aliquam speciem participet. Materia enim cum sit infinita in potentia inquantum est susceptiua infinitarum formarum determinantur per formam: ⁊ per eam consequitur aliquaꝫ speciem. ¶ Patet igitur q̄ Anaxago. secundum illa que ex primit nec dixit recte nec plene. tamen videbatur dirrecte dicere aliquid propinquius opinionibus posteriorum que sunt veriores scilicet opinioni Plato. ⁊ Arist⁹. qui recte de materia prima senserunt. Que quidem opiniones. tunc erant magis apparentes. ¶ Ultimo excusat se Aristo. a perscrutatione diligentiori harum opinionum quia sermones dictorum philosophorum sunt proprii sermonibus naturalibus ad quos pertinet tractare de generatione ⁊ corruptione. Ipsi enim fere non posuerunt principia ⁊ causas talis substantie scilicet materialis ⁊ corruptibilis: Dicit autem. (fere): quia de aliis substātiis non tractabant. quanuis quedam principia ab eis posita se possent ad alia etiam extendere vt patet de intellectu marine. Quia igitur non posuerunt principia communia omnibus substantiis quod pertinet ad istam sciētiam: sed principia solarum substantiarum corruptibilium: quod pertinet ad scientiam naturalem: ideo diligēs inquisitio de predictis opinionibus magis pertinet ad scientiam naturalem: q̄ ad istam.

¶ Lectio. 12.

q Uicunq; vero quidez de omnibus existentibus faciunt theoricam: existentibus autem hec quidem sensibilia: illa vero insensibilia ponunt. Palaz autem quia de vtriusq; generibus perscrutationem faciūt: propter quod magis vtiq; immo rabitur aliquis de eis q̄ bene aut non benedicunt ad presentem nobis propositorum perscrutationem.

b Jc disputat Contra opiniones Pictbagore ⁊ platonis qui altiora principia posuerunt q̄ nālia. Et circa hoc duo facit. primo ostēdit q̄ consideratio harum opinionum magis pertinet ad scientiam presentem: q̄ predictarum. secundo incipit contra eas disputare. ibi. (ergo qui pictbagorici sunt vocati.) Dicit ergo primo q̄ illi qui faciunt theoricam. i. consideratio nem de omnibus entibus ⁊ ponunt q̄ entium quedam sunt sensibilia quedam insensibilia: perscrutantur communiter de vtroq; genere entium. Unde inuestigare de opinionib⁹ eorum qui bene ⁊ qui non bene dixerūt magis ptinet ad perscrutationē quā ꝓponim⁹ tradere in hac scientia. Nā hec scientia est de cōmunib⁹ entibus non de aliquo particulari genere entis. et sic illa q̄ pertinent ad omnia entis genera magis sunt hic cōsideranda q̄ illa q̄ pertinēt ad aliquod particulare genus entis ⁊c.

¶ Ergo qui pytbagorici sunt vocati principiis ⁊ elementis extranee a physiologis sunt vsi: causa vero: quia acceperunt ea ex non sensibilibus. Nam mathematica existentium sine motu sunt extra ea que sunt circa astrologiam. disputant tamen ⁊ tractant etiam ō natura: generant enim celum ⁊ quod citra huius partes: ⁊ passiones ⁊ operationes accidit. obseruant principia ⁊ causas: in hoc disputant: quasi aliis physiologis consentientes: q̄ ens hoc est quodcunq; sensibile est: ⁊ comprehendit vocatum celum: causas vero ⁊ principia sicut diximꝰ. ¶ Sufficiētia dicūt ascendere vsq; ad ea que sunt entium superiora ⁊ magis q̄ de natura rationibus conuenientia.

¶ Hic disputat contra opiniones predictorum philosophorum ⁊ primo cōtra Pictbago. secundo contra platonē. ibi. (Qui vero ideas.) Circa primū duo facit. primo ostendit i quo pictbagoras cōueniebat cū naturalib⁹ ⁊ in quo ab eis differebat. scō disputat cōtra eius opinionē. ibi. (Ex quo vero mot⁹ ⁊c.) (Sciendū est ergo q̄ pictbagorici in vno cōueniebāt cū naturalib⁹ in alio ab eis differebāt. Differebāt quidē i positione principiorū. Usi sūt enim principiis rerū extraneo mō a nālib⁹. Cui⁹ causa ē. q̄ principia rerū nō acceperūt ex sensibilib⁹ sicut naturales. ſz ex mathematicis que sūt sine motu. Unde nō sunt nālia. Quod aūt mathematica dicunt eē sine motu referendū est ad illas scientias q̄ sūt pure mathematice sicut arithemetica ⁊ geometria. Astrologia enī ꝑsiderat motū q̄ astrologia est media sciētia iter mathematicā ⁊ naturalē. Principia enī mathematica astrologia ⁊ alie sciētie medie applicāt ad res nāles vt patet secundo physicorū. Cōueniebat enim pictbagoras cū naturalib⁹ quantū ad ea quorum principia querebat. Disputabat enim ⁊ tractabat de omnibus naturalibus. Tractabat enim de generatione celi: ⁊ obseruabat omnia que accidunt circa ptes celi que dicuntur diuerse spere vel etiam diuerse stelle: ⁊ que accidūt circa passiōes vel circa eclipses luminariū ⁊ que accidūt circa opationes ⁊ circa mot⁹ corporuz celestiū. ⁊ circa eorū effect⁹ in reb⁹ inferioribus. Et singulis hmōi dispensabat causas: adaptando. s. vnicuiq; propriā causā. et videbant eiā in hoc cōsentire aliis naturalibus q̄ solū sit illud ens quod est sensibile quod cōprehēdit a celo. qō videm⁹. Illō enim ponebat aliquod corpus sensibile infinituz sicut alii naturales posuerunt. Nec iteruz ponebat plures mūdos sicut posuit Democrit⁹. Ideo aūt videbat extimare q̄ nulla entia essent nisi sensibilia: quia non assignabat principia ⁊ cās nisi talib⁹ substātiis. Mubilomin⁹ tñ cause ⁊ principia que assignabat nō erant ppria ⁊ determinata sensibilibus. ſz erāt sufficientia ascēdere ad superiora entia. i. ad entia intellectualia. et erant adhuc magis conuenientia q̄ rōnes nālū q̄ non poterāt extendi vltra sensibilia q: ponebant principia corporea. Pictbagoras vero quia ponebat principia incorporea scilicet nūeros q̄uis nō poneret principia nisi corporum sensibiliuz. ponebat tñ entium intelligibiliunt que nō sūt corpora principia pene sicut ⁊ plato posterius fecit.

¶ Ex quo vero modo motus inerit finito ⁊ infinito solum: suppositis pari ⁊ ipari. ¶ Nō dicunt autem quomodo possibile sine motu ⁊ transmutatione generationem ⁊ corruptionem esse: aut eorum que geruntur opera circa celum.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Hic ponit tres rationes contra opinionem: pictagore quarum prima talis est. pictagoras non poterat assignare quomodo motus aduenirent rebus quia non ponebat principia nisi finitum ⁊ infinitum par ⁊ impar que ponebat principia sicut substantia siue materialia principia. Sed oportebat eum concedere motum rebus inesse. Quomodo enim esset possibile sine motu ⁊ transmutatione esse generationem ⁊ corruptionem in corporib⁹ ⁊ operationes eorum que geruntur circa celum que p motus quosdam fiunt. patet q̄ nullo modo. Unde cum pictagoras consideraret de generatione ⁊ corruptione ⁊ eis que geruntur circa celum. patet q̄ insufficienter posuit non assignans aliqua principia motus.

¶Amplius autē siue quis det ex eis esse magnitudinem: siue hoc ostendatur: tamen quo modo erunt hec corpora leuia. illa vero grauitatem habentia: ex quibus enim supponūt ⁊ dicunt: nihil magis de mathematicis corporibus dicūt q̄z de sensibilibus: Unde de igne ⁊ terra ⁊ aliis huiusmodi corporibus nihil dixerunt: sicut nihil de sensibilibus existimant dicentes proprium.

¶Hic ponit secundam rationem. pictagoras enim ponebat ex numeris componi magnitudines. Sz siue hoc ipse probet siue concedatur non poterit ex numeris assignare causam quare quedam sunt grauia quedaz leuia. Quod ex hoc patet: quia rationes numerorum non magis adaptantur corporibus sensibilibus q̄z mathematicis que sunt non grauia ⁊ leuia. Unde patet q̄ ipsi nihil dixerunt plus de corporibus sensibilibus q̄z de mathematicis. Et sic patet q̄ cum corpora sensibilia vt ignis ⁊ terra ⁊ huiusmodi inquantuz talia addant aliquid supra mathematica nihil proprium de istis sensibilibus dixerunt secundum veram extimationem. Et sic iterum patet q̄ insufficienter posuerunt pretermittentes assignare causas eorum que sunt propria sensibilibus.

Co.22. ¶Amplius autem quomodo oportet accipere causas quidem esse numeri passiones: ⁊ numerum circa celum existentium ⁊ factoruz ⁊ ab initio ⁊ nunc: numerum vero nullum esse preter numerum hunc: ex quo consistit mūdus. ¶Nam cum in hac parte opinio ⁊ tempus fit eius: parum vero desuper: aut subtus iustitia ⁊ discretio aut ⁊ permixtio: demonstratione autem dicant: quia horum vnumquodq̄z numerus est. Accidit autem secūdū hunc locum iam pluralitatem esse constituta magnitudinem: quia passiones he sequuntur singula loca. Utrum idem est hic numerus qui in celo est quem oportet accipere: quia vnumquodque est aut preter hunc alius.

Co.23. Co.24. ¶Plato nanq̄z ait alium esse. existimat quidem etiam ⁊ ille numeros hec esse ⁊ horum causas: sed illos quidem intellectuales causas: hos vero sensibiles. De pictagoricis q̄dem dimittatur ad presens: sufficit enim ipsa tangere tantum.

¶Hic ostendit tertiam rationem: que procedit ex hoc q̄ pictagoras videbatur ponere duo contraria. ¶Ponebat enim ex vna parte q̄ numerus ⁊ numeri passiones sunt causa eorum que sunt in celo ⁊ omnium generabilium ⁊ corruptibilium a principio mundi. Ex alia vero ponebat q̄ non erat aliquis alius numerus preter istum numerum ex quo constituitur mundi substantia. numerum enim substantiam rerum posuit. Hoc autem quomodo est accipere cum idem non sit causa sui ipsius. Ma pictagoras ex hoc dicit, demonstrari q̄ vnumquodq̄z horum sensibilium est numerus secundum substantiam suam: quia in hac parte vniuersi sunt essentia contingentia de quibus est opinio ⁊ que subsunt tempori inquantum aliquando sunt ⁊ aliquando non sunt. si autem ista generabilia ⁊ corruptibilia essent partim supra aut subtus in ordine vniuersi esset inordinatio. vel per modum iniustitie dum scilicet aliqua res sortiretur nobiliorez locuz vel minus nobilem q̄z sibi debeatur aut per modū discretionis inquantum corpus si poneretur extra locuz suum diuideretur a corporibus similis nature. Uel per modum mixtionis ⁊ confusionis dum corpus extra suū locum positum oportet permisceri alteri corpori sicut si aliqua pars aque esset in aliquo loco aeris vel in loco terre. et videtur in hoc tangere duplicem conuenientiam corporis naturalis ad suum locum. Unam ex ordine situs secundum q̄ nobiliora corpora sortiuntur altiorem locum in quo videtur quedam iustitia. Aliam autem ex similitudine vel dissimilitudine corporuz locatorum ad inuicem cui contrariatur discretio ⁊ permixtio. Quia igitur res secundum q̄ determinatum situm habent in vniuerso conuenienter se habent quia situs si in modico mutaretur sequeretur inconueniens vt dictum est. manifestum est q̄ omnes partes vniuersi sunt ordinate secūdum determinatam proportionem. Omnis enim determinata proportio est secundum numeros. Unde ostendebat ¶Pictagoras quia omnia essentia essent numerus. Sed ex alia parte videmus q̄ magnitudines constitute in diuersis locis sunt plures ⁊ diuerse: quia singula loca vniuersi consequuntur proprie passiones quibus corpora diuersificant. Nam alie sunt passiones corporis existentis sursum ⁊ deorsum. Cum igitur ¶Pictagoras ratione predicta dicat omnia sensibilia esse numerum ⁊ videamus accidere diuersitatem in sensibilibus secundum diuersa loca vtrum sit idem ⁊ vnus numerus tantū qui est in celo. i. in toto corpore sensibili q̄ō in celo includat de quo oportet accipere q̄ est substantia vniuscuiusq̄z sensibilis aut preter hunc numerum qui est substantia rerum sensibilium est alius numerus qui est eorū causa. ¶Plato autē dixit aliū numerū qui est substātia sensibiliū ⁊ qui ē causa. et quia ipse ¶Plato existimauit sicut pictagoras numeros esse ipsa corpora sensibilia ⁊ causas eorum: q̄z numeros intellectuales cause extimauit causas ⁊ sensibiliū. numeros vero sensibiles causas esse ⁊ formas sensibiliū quod q̄z pictag. non fecit insufficienter posuit. Concludit autem in fine q̄ ista sufficiant de pictagoricis opinionib⁹ nam eas tetigisse sufficit.

Co.25. ¶Qui vero ideas posuerunt quidem primum horum existentium accipere causas querentes alia bis equalia numero attulerūt vt si quis numerare volens paucioribus quidem existentibus putet non posse: plures vero facientes numeret: nam fere equales aut non pauciores bis sunt species. Co.26. ¶De quibus querentes causa ab bis ad illas peruenerunt: secundum vnumquodq̄z enim equiuocum omogeneum aliquid est: ⁊ circa substantias aliorum est in multis vnum: ⁊ in bis ⁊ in sempiternis.

¶Hic disputat contra opi. pla. Et diuiditur in. d. p. pri

UVA. BHSC. IyR_086_1

mo disputat cõtra eius opi. quantũ ad hoc qõ ponebat de rerũ substantiis. secundo quantũ ad hoc quod ponebat de rerum principiis. ibi. (Omnia autem principia.) pria diuiditur i. d. p. Primo. n. disputat ꝓtra hoc ꝙ ponebat substantias spẽs. Secundo quantum ad hoc ꝙ ponebat de mathematicis. ibi. (Amplius. n. numeri.) Circa primum. d. f. primo. n. disputat contra ipsam põnem pla. secundo contra rõnẽ ipsius. ibi. (Amplius autẽ secũdum quos ꝛc.). Dicit ergo primo ꝙ platonici ponẽtes ideas esse quasdam substantias separatas in hoc videnť deliquisse qr cũ ipsi quererent causas horum sensibiliuz entiũ prętermissis sensibilibus adinuenerunt quędã alia noua entia equalia numeris sensibilibus. ꝛ hoc videť inconueniens qr ꝙ querit cãs aliquarũ rerũ dz ipsas certificare non alias res addere: ex quarũ põne accrescat necessitas inquisitionis. Hoc. n. sile ẽ ac si aliquis vellet numerare res aliquas quas nõ potet se posse numerare si sint pauciores. Dz vult eas numerare multiplicãdo eas ꝑ additionẽ aliquaꝝ rerũ. Cõstat. n. ꝙ talis stulte monetur: qr in paucioribus est via magis qr melius ꝛ facilius certificanť pauca q̃s multa. Et numerus tãto est certior quanto est minor: sicut propinquior vnitati que est mensura certissima. Sicut autẽ numeratio est quędã rerũ certificatio q̃tũ ad numerũ: ita ingsitio de causis rerũ ẽ quędã certa mẽsura ad certificationem nature rerũ. Unde sicut numerate pauciores res facilius certificanť q̃tuz ad earũ numerũ: ita pauciores res facilius certificanť q̃tũ ad earũ naturã. Uñ cũ pla. ad notificanduz res sensibiles tñ multiplicauerit rerũ genera: adiunxit difficultates accipiẽs qõ est difficilius ad manifestationẽ facilioris qõ ẽ inconueniens. Et ꝙ idee separate sint equales numero aut nõ pauciores sensibilibus de quibus platonici inquirunt cãs rerũ quibus Ax. se connumerat. qr platonis discipulus fuit. determinauerũt ꝓcedentes de his sensibilibus ad predictas spẽs: manifestuz est si consideret quã rõne platonici ideas induxerunt hac. s. qr videbant i ombus vniuocis vnum esse in multis. Unde id vnũ ponebant esse speciem separatã videmus tñ ꝙ circa omnes substãtias rerũ aliarũ ab ideis inuenit vnũ in multis ꝑ modũ vniuoce ꝓdicationis inq̃tum inueniunť multa vni spẽi. Et hoc nõ solũ in sensibilibus corruptibilibus: sed ẽt in mathematicis q̃ sunt sempiterna: qr ꝛ in eis multa sunt vnius spẽi vt supra dictũ est. Unde relinquit ꝙ oĩbus speciebus rerũ sensibiliũ vel mathematicoꝝ respõdeat aliqua idea. Quelibet igit earũ est quoddã equiuocũ cũ iltis sensibilibus: qr cõcat in noie cũ eis. Sic enim sor. dicit hõ ita ꝛ illa. tñ differunt rõne. Ratio. n. sor. est cum mã. Ratio vero hois idealis est sine materia. Uel secundũ aliã litterã. vnaqueq̃ spẽs dicit ẽ aligd vniuocũ inq̃tum. s. est vnũ in multis ꝛ conuenit cum illis de ꝙbus predicat q̃tum ad rõnem speciei. Ideo autẽ dicit eq̃les aut nõ pauciores: qr idee vel ponunť solũ speciex ꝛ sic erunt eq̃les numero istis sensibilibus si numerẽtur hic sensibilia secundũ diuersas species ꝛ nõ secundũ diuersa individua q̃ sunt infinita. Uel ponunť idee non solum specierum sed ẽt generum: ꝛ sic sunt plures idee q̃s species sensibilium: qr idee tunc erunt spẽs oẽs ꝛ preter hec oĩa ꝛ singula genera. Et pp hoc dicit aut non pauciores. q. d. sed plures. Uel aliter dicanť esse eq̃les iquãtum ponebat eas esse species sensibilium: non pauciores autem: sed plures inquantum ponebat eas non solũ species sensibilium: sed etiam mathematicorum.

Lo. 27. ¶Amplius autẽ ꝼm quos modos ostendimus: qr sunt species: ꝼm nullum videntur horum: ex quibusdam enim non est necesse fieri syllogismuz: ex quibusdaz vero ita: ꝛ nõ quorum putamus: horũ sunt species.

¶Hic disputat cõtra Platonẽ q̃tum ad rõnez sue positionis. et circa hoc duo facit. Primo tangit modos in generali qbus rationes platonis deficiebant. secundo exponit illos in speciali. ibi. (Quia secundũ rationem sciẽtiarum.) Dicit ergo primo ꝙ ꝼm nullũ illorũ modoꝝ videnť species esse secundum quos nos platonici ostendimus species esse. et hoc ideo qr ex qbusdam illorum modorum nõ necessarium est fieri syllogismum. s. quasdam rõnes Platonis: qr. s. non de necessitate possunt syllogizare species esse. ex qbusdam vero modis fit syllo. sed non ad propositũ Platonis qr per quasdam suas rationes ostendit ꝙ species separate sunt quarũdam rerũ q̃rum esse spẽs platonici nõ putauerũt similiter sicut ꝛ illarum quarum putauerunt esse species.

¶Quia ꝼm rationes eas que fiunt ex scientiis: omnium erunt species: quorumcunq̃ sunt scientie: ꝛ secundum vnum in multis ꝛ negociationibus.

¶Hic prosequitur istos modos in speciali. et primo prosequitur secundũ ostendendo ꝙ segtur per rationem Platonis species esse aliquorũ. quorum species Plato non ponebat. secũdo ꝓsequitur primum oñdens ꝙ rationes platõis nõ sunt sufficientes ad oñendum esse ideas. ibi. (omnino cõuenienter autez dubitauit aligs ꝛc.) ¶Circa primũ ponit septem rõnes. quarum prima talis est. vna rõnum inducentium platonẽ ad ponenduz ideas sumebat ex parte scientie: qr videlicet scientia cum sit de necessariis non potest eẽ de his sensibilibus q̃ sunt corruptibilia. sed oportet ꝙ sit de entibus separatis corruptibilibus: secundum igit hanc rõnem ex scientiis sumptã segtur ꝙ species sint omniũ quorumcunq̃ sunt scientie. scientie autem non solum sunt de hoc quod est eẽ vnum in multis quod est per affirmationem sed etiam de negationibus. qr sicut sunt alique demõstrationes concludentes affirmatiuã propositionem: ita sunt etiam demõstrationes concludentes negatiuaz propositionem. ergo oportet etiam negationum ponere ideas.

¶Et ꝼm ꝙ intelligitur aliquid corrumpi corruptibilium phantasma enim aliquid horũ ẽ.

¶Hic ponit secundam rationem. In scientiis enim non solum intelligit ꝙ q̃dam semper se eodem modo habent: sed etiam ꝙ q̃daz corrumpuntur. Aliter tolleretur scientia naturalis q̃ circa motum versatur. Si igitur oz esse ideas omnium illorum q̃ in scientiis intelligunť oz esse ideas corruptibilium inquantum corruptibilia hoc est inquantum sunt hic sensibilia singularia. Sic. n. sunt corruptibilia. Non. n. potest dici secundum rõnem platonis ꝙ scientie ille quibus intelligimus corruptiones rerum intelligantur corruptiones horum sensibilium. qr horum sensibilium non est intellectus sed imaginatio vel fantasia q̃ est motus factus a sensu secundum actum secundum ꝙ dicitur tertio de anima. Lec. 6

¶Amplius autem rationum certissime alie quidem eorum que ad aliquid ideas faciunt: quorum non dicunt esse secundum se genus: alie vero tertium hominem dicunt. Lo. 28

¶Hic ponit tertiã rõnem q̃ continet duas conclusiones quas certissimis rationibus dicit concludi. Una est quia si idee sunt oĩum quorũ sunt scientie. Scientie autẽ non solum sunt de absolutis sed ẽt sunt de his q̃ dicuntur ad aliqd: segtur hac ratione faciente ꝙ idee sunt ẽt eorũ q̃ sunt ad aliqd quod est contra opinionem platonis: quia cum idee separate sint secunduz se existentes quod est contra rationem eius quod est ad aliqd non ponebat ꝓ eorũ q̃ sunt ad aliqd aliquod esse genus idearum que secũdum se dicuntur. ¶Alia conclusio est que ex aliis rationibus certissimis sequitur ꝙ scilicet sit tertius homo. Quod quidem tripliciter potest intelligi. vno modo ꝙ intelli-

UVA. BHSC. IyR_086_1

gatur ꝙ homo idealis sit tertius a duobus hominibus sensibilibus qui communis hominis predicationem suscipiunt sed hic non videtur eis esse intententio licet hoc tangatur secundo elenchorum. Hec enim est ꝓ contra quam disputat. Unde ad hoc non duceret quasi ad inconueniens. ¶ Alio modo potest intelligi vt dicatur tertius homo. s. qui sit cōmunis ⁊ homini ideali ⁊ homini sensibili. Cum enim homo sensibilis ⁊ homo idealis conueniant in ratione sicut duo homines sensibiles sicut homo idealis ponitur tertius preter duos homines sensibiles: ita alius homo debet poni tertius preter hominem idealem ⁊ hominem sensibilem. Et hoc etiam non videtur hic esse eius intentio: quia ad hoc inconueniens stati alia ratione ducet. Unde esset superfluus hoc ad idez inconueniens ducere. ¶ Tertio modo potest intelligi qꝛ plato ponebat in quibusdam generibus tria: quedam. s. sensibilia mathematica ⁊ species sicut in numeris ⁊ lineis ⁊ omnibus huiusmodi. Non est autem maior ratio quare in quibusdaz rebus ponantur media q̄ꝫ in aliis: ergo oportebat etiam in specie hominis ponere hominez medium qui erit tertius inter hominem sensibilem ⁊ idealem. Et hāc etiam rationem in posterioribus libris Aristo. ponit.

¶ Et omnino que sunt de speciebus rationes auferunt que magis esse volunt dicentes species esse q̄ꝫ ideas. Accidit autem ei dualitatē non esse primam: sed numerum ⁊ ad aliquid ipso quod ꝼm se ⁊ omnia quecunq; aliquid de speciebus opiniones sequentes opposuerunt principiis.

¶ Hic ponit quartam rationem que talis est. Quicunq; per suam rationem remouet aliqua que sunt apud eū magis nota q̄ꝫ ipsa positio inconuenienter ponit. Sed iste rationes quas ꝑplato posuit de speciebus separatis auferunt quedam principia que platonici dicentes esse species magis volunt esse vera q̄ꝫ hoc ipsum quod est ideas esse. ergo ꝑplato inconuenienter posuit. Quinoꝛez autem sic manifestat. ydee autem ꝼm ꝑpla. sunt priores rebus sensibilibus ⁊ mathematicis sed ipse idee sunt numeri secundum eum ⁊ magis numeri impares q̄ꝫ pares: quia numerum imparem attribuebat forme: parez autem materie. Unde ⁊ dualitatem dixit esse materiaz. sequitur ergo ꝙ alii numeri sunt priores dualitate q̄ꝫ ponebat sicut materiam sensibilibus ponens magnū ⁊ parvum. Cuius contrarium platonici maxime asserebant. s. dualitatem esse primam in genere numeri. ¶ Item si sicut per superiorem rationem probatum est oportet esse aliquas ideas relationum que sint secundum se ad aliqd ⁊ ipsa idea est priꝛ eo ꝙ participat ideaz sequit̄ ꝙ hoc ipsum quod est ad aliqd est prius absoluto qō secundū se dicitur. Nam huiusmodi substātie sensibiles que participant ideas absolute dicuntur. Et similiter de omnibus ē quecūq; illi qui sequuntur opinionem de ideis dicunt opposita principiis per se notis que etiam ipsi maxime concedebant.

Co.29: ¶ Amplius autē ad existimationem quidez ꝼm quā dicimus ideas solum non esse substātiarum species sed ⁊ multoꝛum aliorū: eteniz intelligētia vna non solum circa substantias: sed ⁊ de aliis est. ⁊ scientie nō solū sunt ipsius substantie sed aliorū: accidūt aūt ⁊ mille talia

Co.30: alia. ¶ Secunduz vero necessitatez ⁊ opinionem de ideis: si sunt pticipabiles spēs substātiarum necesse ideas esse solum. Non eniz ꝼz accidens participatur: sed oportet hāc i vno quoq; pticipare: inquātū non de subo dicunt. Dico autē vt si quid per se duplo participat: boc ⁊ sempiterno participat: sed secunduz accidens: accidit eniz duplo sempiternum esse. quare substantia erit species.

¶ Hic ponit quintam rationem que talis est. idee ponebantur a ꝑplatone vt eis competerēt rationes siue diffinitiones posite in scientiis vt etiam de eis scientie esse possent. Sed intelligentia vna. i. simplex ⁊ indiuisibilis qua scitur de vno quoq; quid est non soluz est circa substantias sed de aliis. s. accidentibus. Et similiter scientie non solum sunt substantie ⁊ de substantia: sed etiam inueniuntur scientie aliorum scilicet accidentium: ergo patet ꝙ ad extimationem secundum quam vos platonici esse dicitis ideas sequitur ꝙ species non solum essent substātiarum sed etiam multoꝛum aliorum. s. accidentium. Et hoc idem sequitur non solum propter diffinitiones ⁊ scientias. sed etiaz accidunt multa alia talia scilicet plurima ex quibus oportet ponere ideas accidentium secundum rationes platonis. Sicut quia ponebat ideas principia essendi ⁊ fieri rerum ⁊ multoꝛum huiusmodi que conueniunt accidentibus. ¶ Sed ex alia parte secundum ꝙ ꝑplato opinabatur de ideis ⁊ secundum necessitatem qua sunt necessarie sensibilibus inquantum scilicet sunt participabiles a sensibilibus est necessarium ponere ꝙ idee sint solum substantiarum. Quod sic patet. Ea que sunt secundum accidens non participantur. Sed ideam oportet participari in vno quoq; inquantum non dicitur de subiecto. Quod sic patet: quia si aliquod sensibile participat per se duplo: idest duplo separato. sic eniz appellabat ꝑplato omnia separata scilicet per se entia. oportet ꝙ participet sempiterno non quidem per se: qꝛ tunc sequeretur ꝙ dupla sensibilia essent sempiterna. sed per accidens inquantum scilicet ipsum per se duplum quod participatur est sempiternum. Ex quo patet ꝙ participatio non est eoꝛum que accidentia sunt. sed solummodo substantiarum. Unde secundum opinionem ꝑplato. non erat aliquod accidens species separata. sed solum substantia: ⁊ tamen secunduz rationem sumptam ex scientiis oportebat ꝙ esset species etiam accidentium vt dictum est.

¶ Hec vero substantia esse hic significat ⁊ illic. quare necesse est apparere quid preter eas vnum in multis. ⁊ siquidē eadez species idearum ⁊ participantium aliquid erit cōe. Quid enim magis incoꝛruptibilibus dualitatibus ⁊ dualitatibus multis quidem: sed sempiternis dualitas vnum ⁊ idem: quoniam in hac ⁊ aliqua. Si vero non eadē species equiuocatio ē ⁊ simile: vt ſigs vocat boiem ¶ Calliā ⁊ lignum nullā illarū cōmunitatem inspiciens.

¶ Hic ponit sextam rationem que talis est. Iste res sensibiles substantiam significant in rebus que videntur ⁊ similiter illic vt in rebus intelligibilibus que substantiam significant: quia tam intelligibilia q̄ꝫ sensibilia substātiam ponebant. ergo necesse est ponere preter vtraſq; substantias scilicet intelligibiles ⁊ sensibiles aliquid commune eis quod sit vnum in multis. ex hac enim ratione platonici ideas ponebant: quia inueniebant vnum in multis quod credebant esse preter illa multa. et ꝙ hoc sit ponere necessarium scilicet aliquod vnum preter substantias sensibiles ⁊ preter species sic ostendit. Aut enim idee ⁊ sensibilia que participant ideas sunt vnius speciei aut nō. Si sunt vnius speciei. omniū aūt multoꝛū in spē cōueniētium. oportet ponere secūdū positionem ꝑplatonis vnā speciez separatā cōmunem. oportebit igitur ali

UVA. BHSC. IyR_086_1

qđ ponere cōmune sensibilibus ⁊ ipsis ideis: qō sit sepa
ratū ab vtroqz. Non potest aūt responderi ad hanc ratio
nem q̄ idee que sunt incorporales ⁊ imateriales nō in/
digent aliis speciebus superioribus. qz similiter mathe
matica que ponunt a ℙlatone media inter sensibilia et
species sūt incorporea ⁊ imaterialia: ⁊ tamen quia plura
eorz inueniunt vni⁹ speciei. ℙlato posuit eorz spēz com
munē separatā qua ēt participāt: nō solū mathematica sz
etiā sensibilia. Si igit ē vna ⁊ eadē dualitas que est speci
es vel idea dualitatis: que qdē est ēt in dualitatibus sensi
bilibus que sunt corruptibiles sicut exemplar est in exē
plato ⁊ in dualitatibus ēt mathematicis que sunt multe
vnius speciei. sed tamē sunt sempiterne eadez rōne in ea
dē dualitate. s. que est idea ⁊ in alia que est mathemati/
ca vel sensibilis erit alia dualitas seperata. Nō enim pōt
reddi pp qd illud fit. ⁊ hoc nō fit. Si aūt detur alia pars
scilicet sensibilia que participāt ideas nō sunt eiusdez spe
ciei cum ideis. sequit q̄ nomē qō dicit de ideis ⁊ de
substantia sensibili dicat omnino equiuoce. Illa. n. dicū
tur equiuoce quorū solū nomē cōmune est rōne spēi exi
stente diuersa. Nec solū sequit q̄ sint quocunqz modo
equiuoca. sed simplr equiuoca sicut illa quibus iponitur
vnū nomē sine respectu ad aliquā cōmunicationē q̄ dicū
tur equiuoca a casu. Sicut si aliquē hoiem aliquis voca
ret hoc caliā ⁊ aliquod lignū. Hoc aūt ideo addidit Ar.
qz posset aliqs dicere q̄ nō oino equiuoce aliqō nomen
predicat de idea ⁊ de substantia sensibili cū de idea p̄di
cetur essentialiter. de substātia vero sensibili p ptcipatio
nē. Nā idea hois sm platonē dicit per se hō. Hic autez
hō sensibilis dicit p participationē. Sed tamē talis eq
uocatio nō est pura: sed nomē quod per participationez
predicat dicit per respectū ad illud quod predicat per
se: qō non est pura equiuocatio sed multiplicitas analo/
gie. Si autē esset oīno equiuoca a casu idea. ⁊ substantia
sensibilis sequeretur q̄ per vnum non posset cognosci
aliud sicut equiuoca nō se inuicē cōicant neqz notificant.

Lo.31. ¶Omniū autem dubitabit aliquis maximē quid conferunt species sempiternis sensibili um: aut his que fiunt ⁊ corrumpuntur.

¶Hic īprobat opinionē platonis quantū ad hoc q̄ non
concludebat qō concludere intendebat. Intendebat enī
plō cōcludere ideas esse per hoc q̄ sunt necesse sensibili
bus rebus secundū aliquē modū. Unde Ar. ostendens
q̄ idee ad nihil possunt sensibilibus vtiles esse destruit
rōnes platonis de positione ideaꝝ. Et ideo dicit q̄ in
ter oīa dubitabilia que sunt cōtra platonē illud est maxi
mū: q̄ spēs a platone posite non vident aliquid cōferre
rebus sensibilibus nec sempiternis: sicut sunt corpora ce
lestia: nec his que fiunt ⁊ corrūpuntur: sicut corpora ele
mentaria. ¶Quod figillatim de omnibus ostendit pro
pter que plato ponebat ideas cum dicit.

¶Nec enim motus nec transmutationis nul lius sunt causa in eis.

¶Ubi incipit. v. ostēdere. ℙrīo q̄ nō psunt ad motū.
Secundo q̄ non psunt ad sciētias. ibi. (Sed nec ad sciē
tiā.) Tertio q̄ nō psunt sicut exēplaria. ibi. (Differen
tie vero exēplaria ⁊c.) Quarto q̄ nō prosunt sicut sub
stantie. ibi. (Amplius opinabit.) Quinto q̄ nō psunt si
cut cause fiēdi. ibi. (In phedrone vero ⁊c.) ¶Dicit er
go prīo q̄ spēs nō pnt cōferre rebus sensibilibus: ita q̄
sint eis cā motus vel trāsmutationis alicui⁹. Cuius rōnē
hic nō dicit: sed supius tetigit: qz videlicet idee nō intro
ducebant pp motum. sed magis pp imobilitatē. Quia
enim platoni videbat q̄ oīa sensibilia semp essent i mo
tu: voluit aliquid ponere extra sensibilia firum ⁊ immo
bile de quo posset esse certa sciētia. Unde spēs non pote
rāt ab eo poni sicut principia sensibilia motus: sed poti⁹:
sicut imobiles ⁊ imobilitatis principia: vt. s. si aliqd firū
⁊ eodē mō se habēs in reb⁹ sensibilibus inuenit: hoc fit
secundū pticipationem idearū q̄ p se sunt immobiles.

¶Sed nec ad scientiaz nihil auxiliat eis: q⁹ est aliorum: nec enim ille horum substantia: nam essent in eis: nec ad esse participantibus insint: sic enim forsan causa videbitur esse al/ bum permixtum albo. Sed hec quidem ra/ tio valde mobilis ē: quā Anaxa. prius ⁊ He siodus posterius: ⁊ alii quidem dixerunt: faci le nanqz colligere multa ⁊ impossibilia ad ta lem opinionem. At vero nec ex specieb⁹ sūt alia sm nullum modum consuetorum.

¶Ostēdit secundo q̄ spēs nō psunt sensibilibus ad sciē
tiam tali rōne. Cognitio vniuscuiusqz pficit q̄ cognitio/
nem sue substātie ⁊ nō per cognitionē aliquarū substan
tiarū extrīsecarū. sed substātie separate quas dicebāt spe
cies sunt omnino alie ab istis substātiis sensibilibus: er/
go earū cognitio nō auxiliat ad scientiā illoꝝ sensibiliū.
Nec potest dici q̄ ille species sunt substantie istorū sen
sibiliū: nā cuiuslibet rei substantia est in eo cuius est sub
stantia. Si igit ille spēs essent substantie rerū sensibiliū:
essent in his sensibilibus qō est cōtra ℙlatonē. Nec ite/
rū potest dici q̄ ille species adsint istis substantiis sensi
bilib⁹: sicut participātib⁹ eas. Hoc. n. mō ℙlato opina
bat aliās spēs horz sensibiliū causas esse. Sicut nō intelli
geremus ipsum albū p se exīs: ac si esset quoddā albuz
separatū pmisceri albo qō est in subiecto ⁊ albedinē par
ticipare vt sic etiā dicamus q̄ hō iste q̄ est separatus per
misceat huic hoī q̄ cōponit ex materia ⁊ natura speciei
quē pticipat. Sz hec ratio est valde (mobilis). i. destru
ctibilis. Hanc. n. rōnez. primo tetigit Anaxa. qui posuit
ēt formas ⁊ accidētia pmisceri rebus. Et secūdo eā teti/
git Eudoxus ⁊ alii qdā. Et ideo dico q̄ est valde mobi
lis. s. qz facile est colligere multa īpossibilia cōtra talem
opinionē. Sequit. n. sicut supra dixit cōtra Anaxa. q̄ ac
cidētia ⁊ forme possūt esse sine substātiis. Nā ea sola na
ta sunt misceri q̄ possunt separatim existere. Sic igit nō
pōt dici q̄ species sic cōferāt ad scientiā sensibiliū vt eo
substātie: nec q̄ sint eis pncipia exīdi p modū pticipan/
di. Nec etiā pōt dici q̄ ex specieb⁹ sicut ex principiis
sunt alia. s. sensibilia secundū vlū eorum modū q̄ consue
uerūt dici. Unde si eadē sunt principia essendi ⁊ cogno/
scendi: oz q̄ spēs nō cōferant ad scientias: cū principia es
sendi esse non possunt. Ideo autē dicit secundū vlūz mo
dum consuetorum dici: quia plato inuenerat nouos mo
dos aliquid ex alio procedendi.

¶Dicere vero exemplaria esse ⁊ eis alia par ticipare vaniloquium ⁊ metaphoras dicere poeticas. Lo.32.

¶Hic tertio ostendit q̄ species non cōferant sensibilib⁹
sicut exemplaria. et primo proponit intentuz. Secundo
probat. ibi. (Nā q̄ opus est ⁊c.) Dicit ergo primo qz
dicere species esse exemplaria sensibilium ⁊ mathemati
corum eo q̄ hmōi causas pticipēt est dupliciter incōue
niens. Uno mō qz vanū ⁊ nulla vtilitas est hmōi exem
plaria ponere sicut ostendet. Alio modo qz est simile me
taphoris quas poete inducunt: quod ad pbm non perti/
net. Nam pbs ex propriis docere debet. Ideo autē hoc
dicit esse metaphoricum quia ℙlato productionem re
rum naturalium assimilauit factioni rerum artificialium
in quibus artifex ad aliquod exemplar respiciens opera
tur aliquod simile sue arti.

¶Naz quid est opus ad ideas respiciēs. cō tingit enim ⁊ esse ⁊ fieri simile aliquod ⁊ non assimilatum ad illud. quare existente socrate ⁊ non existente fiet qualis socrates.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Hic probat propositum tribus rationibus. Hoc enī videt esse opus exēplaris.i. vtilitas q̄ artifex respiciēs ad exēplar iducat similitudinē formę i suo artificiato. Ui demus autem in operatione naturalium rerum: q̄ simi lia ex similibus generant: sicut ex boie generat homo. Aut ergo similitudo ista prouenit in rebus generatis pp respectū alicuius agentis ad exēplar aut non. Si non qō erit opus.i. vtilitas q̄ aliqō agens sit respiciens ad ide as sicut ad exēplaria.q.d.nullum. Si autē similitudo p̄ uenit ex respectu ad exēplar separatum: tunc non poterit dici q̄ causa huius similitudinis in genito sit forma infe rioris generantis. Fiet.n. aliquid simile propter respectū ad hoc exemplar separatū: ⁊ non per respectum ad agēs hoc sensibile. Et hoc est q̄ dicit (⁊ non simile illi). idest agenti sensibili. Ex quo segtur hoc incōueniens q̄ aliqs generet similis Socrati siue posito siue remoto Socra te. Quod videmus esse falsuz: qz nisi Socrates agat in generatione nunq̄ generabitur aliquis similis Socra. Si igit hoc est falsum similitudo generatorū nō depē deat nisi a proximis generantibus vanū ⁊ superfluum est ponere aliqua exemplaria separata. Sciendū autem q̄ illa ratio ⁊ si destruat exemplaria separata a platone posita non tamē remouet diuinam scientiam esse rerum oīum exēplarem. Cum.n. res naturales naturaliter intē dant similitudines in rei generatas inducere. oz q̄ ista in tentio ad aliquod principium dirigens reducatur: quod est in finem ordinans vnumquodq̄z. Et hoc nō pōt esse nisi habēs itellectū cuius sit cognoscere finem ⁊ ppositio nem rerum in finē. Et sic ista similitudo effectuū ad cās nā les reducit sicut in primū principiū in intellectū aliquē. Nō autē oz q̄ in aliquas alias formas sepatas. qz ad si militudinem p̄dictā sufficit predicta directio in finē qua virtutes naturales dirigunt a primo intellectu.

¶Similiter aūt palā: quia etiā si sit. Socra tes sempiternus erunt eiusdem exemplaria plura: quare ⁊ spēs: vt bois anima ⁊ bipes si militer autem ⁊ autosanthropos.

¶Hic ponit secūdā rōnez que talis est. Sicut sor. ex eo q̄ est sor. addit aliquid supra hominem: ita ēt homo ad dit aliquid supra animal. ⁊ sicut sor. participat hominē: ita homo participat aīal. Sed si preter istum sortē sensi bilē poneret alius sortes sempiternus: q̄si exēplaris: se queret q̄ huius sor. sensibilis essent plura exemplaria. s. sortes sempitern⁹ ⁊ idea bois. ergo ⁊ eadē rōne spēs ho minis bz plura exēplaria. Erit.n. exēplar eius ⁊ aīal: ⁊ bipes: ⁊ iterū (autosanthropos). idest idea bois. Hoc aūt ē incōueniēs q̄ vnius exēplati sint plura exēplaria. er go incōueniēs est ponere hmōi sensibilium exemplaria.

Lo.33: ¶Amplius autē nō solum sensibilium spēs exēplaria sed etiā ipsarum ut genus spērum: quare idem erit exemplar ⁊ imago.

¶Hic ponit tertiā rōnē q̄ talis est. Sicut se bz species ad individuū: ita se bz genus ad spēm. Si igit spēs sunt exēplaria sensibiliū individuorū: vt plato ponit: ipsaruz etiā specierū erūt aliqua exēplaria. s. genus specierū qō est incōueniēs: qz tunc sequeret q̄ idē. s. spēs erit exem plū alterius. s. individui sensibilis ⁊ imago ab alio exē plata. s. a genere quod videt esse inconueniens.

¶Amplius opinabitur vtiq̄z impossibilē es se separatim substantiam ⁊ cuius est substan tia: quare qūo idee substantie rerum existen tes separatim erunt.

¶Hic quarto ostendit q̄ spēs non conferunt rebus sen sibilibus sicut earū substātie vel cause formales: qz (hic opinabitur). i. hoc est opinatiuum vt impersonaliter po natur: q̄ impossibile est seperari substantiam ab eo cui⁹ est substantia: Sed idee separant ab eo cuius sunt idee idest a sensibilibus: ergo non sunt substantie sensibiliū.

¶In phedrone vero sic dicitur q̄ ipsius es se ⁊ fieri cause sint species. ¶Et ēt existentib⁹ Lo.34. speciebus: tamen non fiunt participantia si sit quid motiuum.

¶Hic ostendit q̄ non conferūt species sensibilibus ad eorū fieri q̄uis plato dixerit in phedrone. i. in quodam suo libro q̄ species sunt cause rebus sensibilibus essendi ⁊ fiendi. Sed hoc improbat duabus rōnibus: quarum prima talis est. ¶Posita causa ponit effectus sed existen tibus speciebus non ꝓpter hec fiūt entia particularia si ue individua pticipantia spēs nisi sit aliquod motiuū qō moueat ad spēm quod ex hoc p̄z: qz species semper eo dem modo sunt secundum platonem. Si igit eis positis essent vel fierent individua participantia eas: sequeretur q̄ semper essent huiusmodi individua. quod p̄z esse fal sum. ergo nō pōt dici q̄ spēs sunt cause fieri ⁊ esse reruz ⁊ precipue cū nō poneret species causas esse motiuas: vt supra dictum est. Sic.n. a substātiis sepatis immobi libus ponit Ar. ꝓcedere ⁊ fieri ⁊ esse inferiorum: iquā tū ille substātie sunt motiue celestium corpoꝝ quib⁹ me diantibus causat gnō ⁊ corruptio in istis inferioribus.

¶Et multa fiunt alia vt domus ⁊ anulus: quorū non dicimus esse species: quare palaz quia contingit ⁊ alia ⁊ esse ⁊ fieri: ⁊ propter ta les causas quales ⁊ nunc sunt.

¶Hic ponit secūdā rōnē q̄ talis est. Sicut se habēt arti ficialia ad causas artificiales: ita se habēt naturalia ad cau sas naturales. Sed videmus q̄ multa alia a naturalib⁹ vt domus ⁊ anulus fiūt in istis inferioribus quoꝝ pla tonici spēs non ponebāt: ergo ⁊ alia. s. naturalia cōtingit esse ⁊ fieri pp tales causas ꝓximas quales contingit esse nunc dictas. s. artificiales: vt. s. sicut res artificiales fiunt a proximis agentibus ita ⁊ res naturales.

¶Ampli⁹ si sunt numeri species quomodo Lo.35. cause erunt: vtrum quia alii numeri sunt ipsa existentia: ut hic quidem numerus hō ille vo socrates: ⁊ alius Callias: quid igitur bis sunt cause illi: nec enim si bi sunt sempiterni: illi ve ro non differūt. ¶Si vero quia rationes nu Lo.36. merorum. ⁊ hic vt symphonia palam: quia ē vnum quidem quorum sunt rationes: si itaqz hec materia: manifestum quia ⁊ ipsi numeri ⁊ alique rationes sunt aliud ad aliud. Dico au tem vt si est Callias ratio in numeris ignis: aque: terre ⁊ aeris ⁊ autosanthropos: siue nu merus quis existēs siue non: tamen est ratio in numeris quorundaz ⁊ non numerus: ⁊ nō erit quis ꝓpterea numerus.

¶Hic improbat opinionem ¶Platonis de specieb⁹ in quantum ponebat eas esse numeros. Et circa hoc duo fa cit. primo disputat contra ea que posita sunt ab ipso de numeris. secundo cōtra ea que posita sunt ab ipo ō aliis mathematicis. ibi. (volentes autē substantias ⁊c.) Cir ca primuz ponit. vi. rationes. quarum prima talis ē. Eo rum que sunt idem secundum substantiam vnum nō est causa alterius. Sed sensibilia secundū substātiā sunt nu meri ſm platonicos ⁊ pithagoricos. Si igit species sūt ēt numeri nō poterūt spēs eē cāe sensibilium. Si autē di cat q̄ alii sunt spēs ⁊ alii numeri sunt sensibilia sicut ad litterā plato ponebat: vt si dicam⁹ q̄ hic numerus ē hō ⁊ ille alius numerus ē sor. ⁊ alius numerus est Callas: istud adhuc non videtur sufficere qz ſm hoc sensibilia

UVA. BHSC. IyR_086_1

ꝛ species conueniunt in ratione numeri: ꝛ eorum que sunt idem fm rōnem. Unde non vnū videt esse causa alterius. ergo spēs non erunt cause horū sensibilium. ¶Non iterum pōt dici ꝙ sunt cause q: illi numeri qui sunt spēs sunt sempiterni. illa.n. differētia nō sufficit ad hoc ꝙ quedam ponant cause aliorum q: aliqua differunt per sempiternū ꝛ nō sempiternum secundum esse suū absolute cōsideratū. Sed ꝙ causam ꝛ cātum differunt secundum habitudinem vnius ad alterū. ergo diuersa numero nō differūt ꝙ cām ꝛ cātum ꝙ hoc ꝙ quedam sunt sempiterna: ꝛ quedā non sempiterna. ¶Si autē dicat ꝙ hec sensibilia sunt quedā rōnes. i. ꝓportiones numeroꝝ ꝛ ꝙ hunc modū numeri sunt cause horū sensibilium: sicut videmus in simphoniis. i. in musicis consonantiis: q: nūeri dicunt esse cause cōsonantiarū: inquātum ꝓportiōes numerales que applicant sonis consonantias reddunt. ¶Palam est ꝙ oportebat preter ipsos numeros in sensibilibus ponere aliquod vnū secundū genus: cui applicātur ꝓportiones numerales: vt. s. eorū que sunt illi⁹ generis ꝓportiones sensibilia cōstituant: sicut preter ꝓportiones numerales in consonantiis inueniunt soni. Si autem illud cui applicat illa ꝓportio numeralis insensibilibus est materia: manifestū est ꝙ oportebat dicere ꝙ ipsi numeri separati qui sunt species sint ꝓportiones alicuius vnius. s. ad aliquod aliud. Oportet.n. dicere ꝙ hic hō qui est Calias vel est calias vel sor. est similis homini ideali qui dicit autosanthꝛopos. i. per se hō. Si igitur Callias non est numerus tantū. sed magis est ratio quedā vel ꝓportio in numeris elemētoꝝ. s. ignis terre aque ꝛ aeris: ꝛ ipse homo idealis erit quedam ratio vel ꝓportio in numeris aliquorum ꝛ non erit homo idealis numerus per suā substantiā. ¶Ex quo sequitur ꝙ nullus numerus erit (ꝓter ea). i. ꝓter res numeratas. Si.n. numerus specierū est maxime sepatus: ꝛ ille nō est sepatus a rebus: sed est quedam ꝓportio rerum numeratarū: tunc nullus alius numerus erit sepatus ꝙ est contra platonicos. Sequit autem ꝙ hō idealis sit ꝓportio aliquorū numeratoꝝ sine ponat esse numerus siue non. Tam.n. secundum ponentes substantias esse numeros: q̄ secundum naturales qui numeros substantias esse non dicebant: oportet ꝙ in rerū substantiis aliqne ꝓportiones numerales inueniantur. Quod pꝫ ꝓcipue ex opinione Empedo. qui ponebat vnāquāqꝫ rerum sensibilium constitui per quandā harmoniam ꝛ ꝓportionem.

Lo. 37. ¶Amplius ex multis numeris fit vnus numerus: ex speciebus autem vna species qualiter vel quomodo.

¶Dic ponit secundam rationem que talis est. Ex multis numeris fit vnus numerus. Si igit̄ species sunt numeri ex multis speciebus fiet vna species quod est ipossibile. Nam si ex multis diuersarū specierū aliqd vnū in specie constituat: hoc fit per mixtionem in qua non saluantur species eorū que misceant: sicut ex quattuor elementis fit lapis. Et iterū ex huiusmodi diuersis seciduꝫ speciem nō fit aliquod vnū rōne specierū: q: ipse species nō cōiungunt ad aliqd vnū cōstituendū: nisi secundū rōnem indiuiduorū que alterant vt possit permisceri. ipse autem spēs numeroꝝ simul cōiuncte numeroꝝ constituunt: sicut binarius ꝛ ternarius constituunt qnarium. Item in quinario vtroqꝫ numerus remanet ꝛ saluatur. Sed quia ad hanc rationem posset responderi ex parte ¶Platonis ꝙ ex multis numeris non fit vnus numerus. Sed quilibet numerus immediate constituitur ex vnitatibus: ideo consequenter cum dicit.

¶Sed si nec ex eis nec ex vnis: aut in millenario quomodo se habent vnitates: siue enim eiusdem speciei multa incōuenientia accidūt: siue non eiusdem speciei: nec enim eedem sibi sunt inuicem: nec alie omnes oībus. ¶Quo modo nanqꝫ differrent impassibiles existentes: nec enim rationabilia hec: nec intelligentie confessa. Lo.

¶Excludit etiam hanc responsionem. Si.n. dicit ꝙ aliquis numerus maior vt millenarius non constituat ex eis. s. ex duobus vel pluribus numeris minoribus sꝫ cōstituit (ex vnis). i. ex vnitatib⁹ remanebit questio qūo se habent vnitates ad inuicem ex quibus numeri constituunt. Aut enim oportet ꝙ omnes vnitates sint conformes adinuicem: aut ꝙ sint difformes abinuicem. Sed primo modo sequunt multa inconueniētia: ꝛ precipue quantum ad ponentes species esse numeros: q: sequit ꝙ diuerse species non differant secundum substantiaꝫ: sed solum secundum excessum vnius speciei super aliā. incōueniens etiā videtur ꝙ vnitates nullo modo differant ꝛ tamen sunt multe cum diuersitas multitudinem consequatur. Si vero non sint conformes hoc potest esse dupliciter: vno modo q: vnitates vnius numeri sunt differentes ab vnitatibus alterius numeri: sicut vnitates binarii ab vnitatibus ternarii. ꝛ tamen vnitates vnius ꝛ eiusdē numeri sibi inuicem sunt conformes. Alio modo vt vnitates eiusdem numeri non sibi inuicem: nec vnitatibus alterius numeri conformes existant. ¶Hanc diuisionem significat cū dicit. (¶Nec eedem sibi inuicem) ideſt que ad eundem numerū pertinēt (nec alie omnes ꝛc.) scilicet que pertinent ad diuersos numeros. Quocunqꝫ autem modo ponatur difformitas inter vnitates: videt inconuenies. ¶Nam omnis difformitas est per aliquaꝫ formam vel passionēꝫ sicut videmus quod corpora diffoꝛmia differunt calido ꝛ frigido: albo ꝛ nigro ꝛ huiusmodi passionibus. Unitates autem huiusmodi passionibus carent: cum sint impassibiles secundū platonicos. ergo non poterit inter ea poni talis difformitas vel differētia que causat ab aliqua passione. Et sic patet ꝙ ea que plato ponit de speciebus ꝛ numeris nec sunt rationabilia sicut illa que per certam rationeꝫ probantur: nec sunt itelligentie confessa sicut ea que sunt per se nota: ꝛ solo intellectu certificant. vt prima demonstrationis principia.

¶Amplius autem aliud aliquod genus numeri facere ē necesse: circa ꝙ fit arithmetica. Lo.

¶Et omnia itermedia dicta ex quibus simpliciter: aut ex quibus sunt principijs: aut quare infra presentia erunt ꝛ eas.

¶Dic ponit tertiā rationē contra platonem que talis ē. Omnia mathematica que a platone sunt dicta intra intermedia sensibilium ꝛ specierum sunt ex numeris: aut simpliciter sicut ex propriis principiis aut sicut ex pmis. Et hoc ideo dicit. q: secunduꝫ vnam viā videt ꝙ numeri sint immediata principia aliorum mathematicorum. Nam vnum dicebant constituere punctū: binariū lineā: ternarium superficiem: paternarium corpus. secundum vero aliam viam vident resolui mathematica in numeros: sicut in prima principia ꝛ nō in proxima. Nam corpora dicebant componi ex superficiebus: superficies ex lineis: lineas ex punctis: puncta autē ex vnitatibus que cōstituunt numeros. Utroqꝫ aūt modo sequebatur numeros esse principia aliorum mathematicorum. Sicut igit̄ alia mathematica erant media inter sensibilia ꝛ species: ita necessarium est facere aliquod genus numeri quod sit aliud a numeris qui sunt species ꝛ a numeris qui sūt substantia sensibiliū: ꝛ ꝙ de huiusmodi numero fit arithmetica sicut de ꝓprio subiecto que est vna mathematicarum: sicut geometria de magnitudinibus mathematicis. hoc autem ponere videtur superfluum esse. Nam nulla ratio poterit assignari quare sint numeri medii inter presentia ideſt sensibilia ꝛ eas scilicet species: cum tā sensibilia q̄ species sint numeri.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Co.40. ¶Amplius autem vnitates que sunt in dualitate vtraqz est ex aliqua priori dualitate: quamuis impossibile.

¶Hic ponit quartam rationem que talis est. ea que sūt in sensibilibus ⁊ in mathematicis sunt causata ex speciebus. Si igitur aliqua dualitas in sensibilibus ⁊ in mathematicis inuenitur. oportet q vtraqz vnitas huius posterioris dualitatis sit causata ex priori dualitate que est species dualitas. Et hoc est impossibile: scilicet q vnitas ex dualitate causetur. ¶Hoc enim precipue oportet dicere si vnitates vnius numeri sint alterius speciei ab vnitatibus alterius. quia tūc a specie ante illius numeri vnitates species sortiētur. Et sic oportet q vnitates posterioris dualitatis sint causate ex priori dualitate.

¶Ampli⁹ quare nūerus ex bis collectus est.

¶Hic ponit quintam rationez que talis est. ¶Multa nō conueniunt ad vnum constituendum: nisi propter aliquā causam que potest accipi vel extrinseca: sicut aliqō agēs quod coniungit: vel intrinseca sicut aliquod vinculū veniens Vel si aliqua vniuntur per se ipsa oportet vt vnum sit vt potentia ⁊ aliud vt actus. ¶Nullum autem horum potest dici in vnitatibus (quare igitur) .i. ex qua causa numerus erit quoddam comprehensum. i .congregatus ex pluribus vnitatibus. q. d. non erit hoc assignare.

Co.41. ¶Amplius autem cum dictis si sint differentes vnitates oportebit ita dicere: quemadmodum ⁊ quecunqz elementa quattuor aūt duo dicunt. Etenim horum quilibet non commune dicit elementum: vt corpus sed ignem ⁊ terram: siue sit corpus commune ipsum: siue nō. nunc autem dicimus q vno existente quemadmodum igne aut aqua similium partium: si vero sic non erunt substantie numeri sed palam: quia si commune est aliquod vnum ipsū. ⁊ hoc est principium quare multipliciter dicitur ipsum vnum: aliter est impossibile.

¶Hic ponit sextam rationem que talis est. Si numeri sunt species ⁊ substantie rerum: oportet sicut premissum est dicere vel q vnitates sint differentes aut cōueniētes. Si aūt sūt differentes sequitur q vnitas inq̄tum vnitas nō sit principiū. quod patet per similitudinem sumptam a naturalium positione. ¶Naturales enim aliqui posuerūt quattuor corpora esse principia. Quāuis autē cōe sit ipsis hoc quod est esse corp⁹: nō tamen ponebant corpus cōe esse principium: sed magis ignem terrā aquā ⁊ aerē que sunt corpora differētia. Uñ ⁊ si vnitates sint differētes q̄ uis omnes conueniant in ratione vnitatis: non tamen erit dicendum q ipsa vnitas inquantum huiusmodi sit principium: quod est contra positionem platonicorum. ¶Nam nunc ab eis dicitur q vnum sit principium sicut vndecimo de naturalibus dicitur q ignis aut aqua aut aliquod corpus similium partium principium sit. Sed si hoc est verum q conclusum est contra positionem platonicorū scilicet q vnum inquantū vnum non sit principiuz ⁊ substantia rerum: sequeretur q numeri nō sunt rerum substantia. ¶Numerus enim non ponitur esse rerum substantia: nisi inquantum cōstituit ex vnitatib⁹ que dicuntur eē rerum substantie. quod iterum est cōtra positionē platonicorū quā nunc prosequitur. q̄. s. ponitur q numeri sint species. Si aūt dicas q oēs vnitates sunt indifferentes: sequit (q omne) ideſt vniuersū totū sit aliquid vnuz ⁊ idē ex quo substātia rei cuiuslibz est ipz vnū q est cōe indifferēs. Et vlterius sequitur q idē illud sit vnum principium omnium quod est impossibile. tum ratiōe ipsius rationis que de se est impossibilis: vt scilicet sint omnia vnum secundum rationem substantie: tum qa includit cō traditionem ex eo q ponit vnam esse substantiam rerum ⁊ tamen ponit illud vnum esse principium. Nam vnuz ⁊ idem non est sui ipsius principium nisi forte dicatur q vnum multipliciter dicitur vt distincto vno ponatur omnia esse vnum genere ⁊ non specie vel numero.

¶Volentes autem substantias ad principia reducere. ¶Longitudines quidem enim ponimus ex producto ⁊ breui: ⁊ ex aliquo paruo ⁊ magno: ⁊ planum ex lato ⁊ arto: corpus vero ex profundo ⁊ humili. Co.42.

¶Hic disputat ptra positiōez. ¶Platonis quātū ad hoc q posuit de magnitudinib⁹ mathematicis. et prīo ponit ei⁹ positiōez. scōo obicit ptra ipaz. ibi. (Attū quo hēbit ⁊c). Dic ergo prīo q platonici volētes rez substātias reducere ad pria pncipia cū ipsi magnitudines dicerēt esse substātias rez sēsibiliū lineā supficiē ⁊ corp⁹ istox principia assignātes putabāt se rez pncipia inuenisse. Assignādo aūt magnitudinū pncipia: dicebāt (lōgitudies). i. lineas ex quibus ex producto. ⁊ breui: eo q pncipia rez oīuz pōebant esse ptraria. et qz linea ē prima inter quātitates cōtinuas: et per pri⁹ attribuebāt magnū ⁊ parū vt p hec q hec duo sūt pncipia linee: sint ēt principia aliaz magnitudinū. Dicit āt (ex aliquo quo ⁊ magno) qz paruū ⁊ magnū ēt in speciēb⁹ ponebāt vt dictuz est: sed secundum q p situz determinatur ⁊ quodammō pticulari ad gen⁹ magnitudinum cōstituunt primo lineam ⁊ deinde alias magnitudines. (Planuz āt). i. superficiem eadē ratione dicebāt cōponi ex lato ⁊ arto ⁊ corpus ex profundo ⁊ humili.

¶Attamen quomodo habebit aut planum lineam: aut solidum lineam: ⁊ planum. aliud enim est genus ⁊ latum ⁊ artum ⁊ profundum ⁊ humile. Quemadmodum ergo nec numer⁹ est in eis: quia multum ⁊ paucum ab his altū palam quia nec aliud nihil superiorum inerit inferioribus. Aut vero nec genus profundi ⁊ lati. erit. n. planum aliquod corpus. Co.43.

¶Hic obicit ptra pdictā positiōez duab⁹ rōnib⁹. quarū pria talis ē. Quox pncipia sunt diuersa. ipa ēt sunt diuersa: sz pncipia dictaz māgnitudinuz scōz pdictā positionē sunt diuersa. Latuz. n. ⁊ artuz q̄ ponunt principia supficiei sunt alteri⁹ generis q̄ profundum ⁊ humile q̄ ponūt principia corporis. et silr pōt dici de longo ⁊ breui q differunt ab vtroqz. ergo ēt linea ⁊ supficies ⁊ corp⁹ erunt ad inuicē distincta. Quomō ergo poterat dici q supficies haberet in se lineā: ⁊ q corp⁹ habeat lineā ⁊ supficiē. et ad huius rationis confirmationem inducit simile de numero. ¶Multum enim ⁊ paucum que simili ratione ponuntur principia rerum: sunt alterius generis a longo ⁊ breui lato ⁊ stricto: ⁊ profundo ⁊ humili. Et ideo numer⁹ non continetur in his magnitudinibus: sed est separatus per se. Unde ⁊ eadē ratiōe nec superi⁹ inter pdicta erit ēt in inferioribus: sicut linea nō superficie nec superficies in corpore. ¶Sed qz posset dici q quedā predictorum cōtrariorum sunt genera aliorum: sicut q longum esset lati genus ⁊ latum genus profundi. ¶Hoc remouet tali rōne. Sic. n. se habent principia adinuicez ⁊ principiata. Si igitur latum est genus profundi ⁊ superficies erit genus corporis. et ita corpus erit aliquod planum: ideſt aliqua species superficiei. quod patet esse falsum.

¶Amplius puncta ex quo existunt huic quidem generi ⁊ plato oppugnabat tanqz existēte geometrico dogmate: sed linee principium vocabat. hic autem multotiens indiuisibiles lineas posuit: quamuis necesse est aliqd horū esse. quare ex qua ratione linea est ⁊ pūctū est

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Hic ponit secundam rationem que sumitur ex ꝓ̃ctis circa quā ꝓ̃dicto videtur dupliciter deliquisse. ꝓ̃Primo q̃ dē q̃ cū punct⁹ sit terminus linee sicut linea superficiei: ⁊ superficies corporis: sicut posuit aliqua principia ex quibus cōponunt ꝑdicta: ita debuit aligd ponere ex quo existerēt puncta: qđ vt̃ pretermisisse. secūdo q̃ circa puncta videbatur diuersimode sentire. Quādoq̃ enim cōtēdebat totaz doctrinā geometricā de hoc genere existere. s. de ꝓ̃ctis inquantum. s. puncta ponebat principia ⁊ substantiā omnium magnitudinum. et hoc non solum implicite sed ēt explicite ꝓ̃ctū vocabat principiū linee sic ipsū diffinies. Multotiens vo dicebat q̃ linee indiuisibiles essent principia linearum ⁊ aliaz magnitudinū: ⁊ hoc genus eē de quo sit geometria. s. linee indiuisibiles. Et tñ ꝑ̃ q̃ ponit ex lineis indiuisibilibus componi omnes magnitudines nō euadit quin magnitudines cōponātur ex ꝓ̃ctis ⁊ q̃n puncta sint principia magnitudinum. Linearum enim indiuisibilium necessariū est esse aliquos terminos qui nō possunt esse nisi puncta. Unde ex qua ratione põitur linea indiuisibilis principium magnitudinis ponit. Z. ec. 13.

L. 44. Omnino ãt sapie de mãifestis cãm in o qrere hoc quidē ꝓ̃termisimus. nihil .n. de causa dicimus: vnde principiū est transmutationis. Horum autem substantiam dicere putantes ipsorum alias quidem substantias dicimus esse. Quomodo vero ille substantie horum vane dicimus nanq̃ ⁊ participare sicut prius diximus nihil est: nec quicquam in scientiis videmus existens causa: propter quā omnis intellectus ⁊ omnis natura facit: nec hanc cāz quā modo dicimus esse vnuz principiorum nihil tangunt species: sed facta ē mathematica presentibus phylosophia dicentium aliorum gratia ea oportere tractari.

Ic improbat positionē ꝓ̃Platōis q̃tū ad ꝫ q̃ põebat de rez principiis. et prio q̃tū ad ꝫ q̃ ponebat principia essendi. Secundo q̃tuz ad hoc q̃ ponebat principia cognoscendi. ibi. (Quomõ ãt aligs ⁊c.) Circa primū põit. vi. rõnes. q̃ruz prima sumitur ex hoc q̃ genera causarum preter/mittebat. Unde dicit q̃ omnino sapientia scilicet phylosophia habet inquirere causas (de manifestis). i. de his que sensui apparent. Et hoc enim homines inceperunt ꝑ̃bari q̃ causas inquisiuerunt: vt in prohemio hui⁹ dictū est. ꝓ̃Platonici autem quibus se cōnumerat: reruz principia pretermiserunt: quia nihil dixerunt de causa efficiente que est principium trāsmutationis. Causam vero formalem putauerunt se assignare ponentes ideas. Sed dū ipsi putauerunt se dicere substantiam eorum. s. sensibiliū dixerunt quasdam esse alias substātias separatas ab istis diuersas. Modus autem quo assignabant illa separata eē substantias horū sensibilium (est superuacu⁹). i. efficaciā nō habēs nec veritatē. Dicebant enim q̃ species sūt substantie eorum inquantum ab istis participantur. Sz hoc quod de participatione dicebant nihil est sicut ex supra/dictis patet. Item species quas ipsi ponebant non tāgūt causam finalem quod tamen videmus in aliquibus scientiis que demonstrant per causam finalez. ⁊ propter quā causam omne agens per intellectum ⁊ agens per naturā operatur vt secundo physicorum ostensum est. et sicut ponendo species nō tangūt causā que dicit finis: ita nec causā que dicitur principiū. s. efficiētē que fini quasi opponitur. Sed platonicis pretermittentibus huiusmodi causas facta sūt naturalia ac si essent mathematica sine motu dū principiū ⁊ sinē motus pretermittebant. Unde ⁊ dicebant q̃ mathematica debent tractari non solum propter seipsa: sed aliorum gratia. i. naturalium: inquantum passiones mathematicorum sensibilibus attribuebant.

¶Amplius autem substantiam subiectam vt materiam magis mathematicam aliquis magis suscipiet ⁊ magis predicari ⁊ differentiam esse substantie ⁊ materiei: vt magnum ⁊ paruum: sicut physiologi aiunt rarum ⁊ spissum primas subiecti dicentes esse differētias has. hec ãt superabūdãtie sunt q̃dã ⁊ defectio.

¶Hic ponit secūdam rationē que talis est. Illud quod ponitur tanq̃ rei materia magis est substantia rei ⁊ predicabile de re q̃ illud qđ est separatum a re: sed species est separata a rebus sensibilibus. ergo secundum platonicorum opinionem magis aliquis suscipiet substantiam subiectam vt materiam esse substantiā mathematicorum q̃ speciē separatam. Magis etiā suscipiet eam predicari de re sensibili q̃ speciem predictam. ꝓ̃Platonici enim ponebant magnum ⁊ paruū ⁊ magnā esse differentiam substantie ⁊ materiei. Hec enim duo principia ponebant ex parte materie: sicut naturales ponentes rarum ⁊ densum esse primas differentias subiecti. i. materie per quas. s. materia transmutabatur: dicentes eas quodam modo. s. magnum ⁊ paruū. Quod ex hoc patet quia rarum ⁊ densum sunt quedam supabundantia ⁊ defectio. Spissum enim est q̃ habet multum de materia sub eisdem demensionibus. Rarum q̃ parum. et tamen platonici substantiam rerum sensibilium magis dicebant species q̃ mathematica ⁊ magis predicari.

¶Et de motu siquidem hec erit motus palā quia mouentur species: sinautem vnde venit.

¶Tota nanq̃ de natura auferē perscrutatō.

¶Hic ponit terciam rationem que talis est. Si ea que sunt in sensibilibus causantur a speciebus separatis necessarium est dicere q̃ sit in speciebus idea motus aūt non. Si est ibi aliqua species ⁊ idea motus vt constat q̃ non potest esse motus sine eo q̃ mouetur: necesse erit q̃ species moueantur q̃ est contra platonicorū opiniones qui ponebant species immobiles. Si autem non sit idea motus: ea autem que sunt in sensibilibus causantur ab ideis non erit assignare causam vnde motus veniat ad ista sensibilia. Et sic aufertur tota perscrutatio scientie naturalis q̃ inquirit de rebus mobilibus.

¶Et quod videtur facile ē mõstrare: q̃ vnū omnia non sint. ex positione enim omnia vnū non fiunt: sed id aliquid vnum si quis dat omnia. ⁊ nec hoc si non dat genus vniuersale esse hoc autem in quibusdam impossibile.

¶Hic ponit quartam rationem que talis est. Si vnum esset substantia rerum omnium sicut platonici posuerūt: oporteret dicere q̃ omnia sint vnum. sicut ⁊ naturales q̃ ponebant substantiam omnium esse aquam. et sic de elementis aliis. Sed facile est ipsis demonstrare q̃ omnia non sunt vnum: ergo positio que ponit substantiaz omnium esse vnum est improbabilis. ¶Si autem aliquis dicat q̃ ex positione ꝓ̃Platonis non sequitur q̃ omnia sunt vnum simpliciter sed aliquod vnum: sicut dicimus aliq̃ esse vnū secundū genus: vel secūdū speciem. siquis velit dicere sic oīa esse vnū: nec hoc etiaz poterit substineri: nisi hoc qđ dico vnū sit genus: vel vniuersale omniuz: per hunc eniz modū possemus dicere oīa esse vnū substantialiter: sicut dicimus homines ⁊ asinū esse animal substācialiter. Hoc autē quibusdā videt impossibile. s. q̃ sit vnū genus omniū: qz oporteret: q̃ differentia diuisiua huius generis non esset vna vt in tertio dicet. ergo nullo modo potest poni q̃ substantia rerum omnium sit vnum.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Nullam nanq; rationem habent: nec que sunt post numeros longitudines latitudines solida: nec que modo sunt aut futura sūt: nec si aliquam habent potestatem: hec.n. nec species possibile esse. non enim sunt numeri nec intermedia. ¶ Sunt enī ille mathematica nec corruptibilia: sed rursum quartum videt hoc aliquod genus. co. 47.

¶ Hic ponit quintam rationem que talis est. ¶ Plato ponebat post numeros longitudines ⁊ latitudines ⁊ solidi tates esse substantias rerum sensibilium ex quibus. s. corpora componerentur. ¶ Hoc autem secundus platōis positionem nullam rationem habere videtur quare debeant poni nec in presenti nec in futuro: nec etiam videt habere aliquam potestatem ad hoc q̄ sint sensibiliuz cause. ¶ Per presentia enim hic oportet intelligi immobilia: q̄ semper eodem modo se habent: per futura aūt corruptibilia ⁊ generabilia que esse habent post non esse. Quod sic patet. ¶ Plato enim ponebat tria genera rerum. s. sensibilia ⁊ species ⁊ mathematica que media sunt. ¶ Huiusmodi autem linee ⁊ superficies ex quibus componunt corpora sensibilia non est possibile esse species: quia species sunt numeri essentialiter. ¶ Huiusmodi autez sūt post numeros. Nec iterum potest dici q̄ sint intermedia inter species ⁊ sensibilia. ¶ Huiusmodi enim sunt entia mathematica: ⁊ a sensibilibus separata. quod non potest dici de illis lineis ⁊ superficiebus ex quibus corpora sensibilia componuntur. Nec iterum possūt esse sensibilia. nā sensibilia sūt corruptibilia: hmōi aūt incorruptibilia sunt: vt infra probabit in tertio. ergo vel ista nihil sunt vel sunt quartū aliquod gen⁹ entium quod plato pretermisit.

¶ Et omnino existentium querere elementa non diuidentē multipliciter dicta inuenire impossibile est. ⁊ aliter secūdū hunc modū querentes ex quibus sunt elementis: ex quib⁹. n. facere aut pati: aut ipsuz rectū nō est accipere. Sed siquidem substantiarū solū esse contigit tunc quidē existentiū omniuz elementa querere aut putare habere non est verum.

¶ Hic ponit sextam rationem que talis est. Impossibile est inuenire principia alicuius multipliciter dicti: nisi multiplicitas diuidatur. Ea enim que solo nomine cōueniunt sunt ⁊ differunt ratione non possunt habere principia communia: quia sic haberent rationem eandem: cū rei cuiuscunq; ratio ex suis principiis sumatur. Distincta autem principia his quibus solum nomen commune est assignari impossibile est: nisi his quorum principia sunt assignanda adinuicem diuersis. Cum igitur ens multipliciter dicatur ⁊ non vniuoce de substantia ⁊ aliis generibus: inconuenienter assignat p̄o principia existentiū nō diuidendo ab inuicem entia. Sed quia aliquis posset ali quibus rōne differentibus quibus nomen cōe est principia assignare singulis propria principia coaptando: sine ꝟ q̄ nominis communis multiplicitatem distingueret: ꝟ etiam platonici nō fecerunt. Unde ⁊ alr. i. alia ratione inconuenienter rerum principia assignauerunt querentes ex quibus elementis sunt entia secundum hunc modum quo quesierunt: vt. s. nō omnibus entibus sufficientia ōn cipia assignarent. non enim ex eorum dictis est accipere ex quibus principiis est agere: aut pati: aut curuū: aut rectum: aut alia huiusmodi accidentia. Assignabant enīz solum principia substantiarum accidentia pretermittens. ¶ Sed si aliquis defendendo platonem dicere vellet q̄ tunc contingit omnium entium elemēta esse acquisita aut inuenta: quando contingit solarum substantiarum principia habita esse vel inuenta: hoc opinari non est verū. naz ꝛ principia substantiarum etiam quodammodo sunt ōn cipia accidentium: tamen accidentia propria principia habent. nec sunt omnibus modis omniū generū eadem ōncipia: vt ostendetur infra. xi. vel. xii. huius.

¶ Quomodo autem aliquis dicet omnium elementa. palam enim. quia non est possibile preexistere cognoscentem prius: sicut enī geometrizare discentem: alia quidē oportet prescire quorum autem scientia ⁊ de quibus futuris est discere non prenoscit: ita ⁊ in aliis. q̄ re si qua est omnium scientia: ⁊ de quib⁹ oportet: vt quidam aiunt: nihil vtiq; hic preexistit cognoscens. ¶ Quāuis sit omnis disciplina per precognita: aut omnia: aut quedam per demonstrationez: aut per diffinitiones. oportet enim ex quibus ē diffinitio prescire ⁊ esse nota. similiter autē ⁊ que per inductionem. co. 48

¶ Disputat contra platonem quantum ad hoc q̄ ponebat ideas esse principia scientie in nobis. Et ponit quatuor rationes. quarū prima est. Si ex ipsis ideis scientia in nobis cātur: non continget addiscere rerum principia. Constat autem q̄ addiscamus. ergo ex ipsis ideis scientia non cātur in nobis. Quod autem non contingeret aliqd addiscere sic probat. nullus enim precognoscit illud qd̄ addiscere debet sicut geometra ⁊ si precognoscat alia q̄ sunt necessaria ad demonstrandum tamen ea que debet addiscere non debet precognoscere. Et similiter est in aliis scientiis. Sed si idee sunt causa scientie in nobis: oz q̄ omnium scientiam habemus: quia idee sunt rationes omnium scibilium: ergo nō possumus aliqd addiscere nisi aliquis dicatur addiscere illud quod prius precognouit. Unde si ponatur q̄ aliquis adiscat: oportet q̄ nō preexistat cognoscens illa que adiscit: sed quedam alia cum quibus fiat disciplinat⁹. i. adiscens per precognita (omnia). i. vniuersalia (aut quedam) ideest singularia. Universalia quidem sicut in his que addiscuntur per demonstrationem ⁊ definitionem. Nam oportet sicut i demōstrationibus ita in diffinitionibus esse precognita ea ex q̄ bus diffinitiones fiunt: que sunt vniuersalia. Singularia vero oz ea precognita i his que discūtur per inductionē. co. 49.

¶ Sed si est existens connaturalis mirū quō obliuiscimur habētes potissimā sciarum.

¶ Hic ponit secundam rationem que talis est. Si idee sunt causa scientie: oportet nostram scientiam esse nobis ōnalem. Sensibilia enim per hec naturam propriam adipiscuntur: quia ideas participant secundum platōicos Sed potissima disciplina siue cognitio est illa que est nobis ōnalis: nec eius possumus obliuisci sicut patet in cognitione primorum principiorum demonstrationis que nullus ignorat ergo nullo modo possumus omnium scientiam ab ideis in nobis causatam obliuisci. Quod ē contra platonicos qui dicebant q̄ anima ex vnione ad corp⁹ obliuiscitur scientie quam naturaliter de omnibus habz ⁊ postea per disciplinaz addiscit homo illud quod ē pr⁹ notum quasi addiscere nihil sit nisi reminisci.

¶ Ampli⁹ aūt quō aliquis cognoscit ex qb⁹ est ⁊ quō est manifestum. Eteniz hoc bz dubitationē. Ambiget enim aliquis quemadmodū ⁊ circa quasdā syllabas: bi nāq; sma ex. s. ma ⁊ dicunt esse: alii vero quendam sonuz alium dicunt esse ⁊ cognitorum nullum.

¶ Hic ponit tertiam rationem que talis est. Ad rerū cognitionem requiritur q̄ homo nō solū cognoscat formas

UVA. BHSC. IyR_086_1

rerum: sed etiam principia materialia ex quibus cõponitur. Quod ex hoc patet quia de his interdũ cõtingit esse dubitationem. sicut de hac syllaba syma quidaz dubitãt vtruz sit composita ex quattuor litteris. s. s. y. m. a. aut sit vna littera preter omnes predictas habens propriuz sonum. Sed ex ideis non possunt cognosci nisi principia formalia. quia idee sunt forme rerum. ergo ñ sunt sufficiẽtes cause cognitionis rerum principiis materialibus remanentibus ignotis.

¶ Amplius autem ⁊ quorum est sensus hec quomodo aliquis non habens sensuz cognoscet: quamuis oporteat si omnium sunt elemẽta: ex quibus quemadmodum composite sũt voces ex elementis propriis.

¶ Hic ponit quartam rationem que talis est. ad cognitionem rerum oportet de sensibilibus noticiaz habere qz sensibilia sunt manifesta elementa materialia omnium rerum: ex quibus componunt sicut voces cõposite vt similes ⁊ dictiones componunt ex ppriis elemẽtis. Si igitur per ideas scientia in nobis causatur oportet ꝙ per ideas causetur in nobis cognitio sensibilium. Cognitio autem in nobis causata ex ideis sine sensu est accepta: quia per sensum non habemus habitudinem ad ideas. In cognoscendo ergo sequitur ꝙ aliquis non habens sensum possit cognoscere sensibilia: quod patet esse falsum. Nam cecus natus non potest habere scientiam de coloribus.

Co. 50. ¶ Quoniam ergo dictas causas in physicis q̃rere visi sũt oẽs: ⁊ extra has nullũ habemus dicere palã ex pri⁹ dictis sz obscure hec ⁊ mõ quodã omes pri⁹ dicte sũt mõ vo quodã nul
Co. 51. laten⁹. ¶ Balbutiẽs vo visa prima physiosophia de oib⁹ velut noua existẽs circa pricipiũ ⁊ primũ: quoniã ⁊ Empeos dicit inesse rõni. hoc ãt ẽ qõ quid erat esse ⁊ substãtia rei. at vo similiter necessariũ ⁊ carnis ⁊ aliorũ singulorũ esse rõnẽ: aut nihil: pp hoc enĩ ⁊ caro ⁊ os ẽ ⁊ aliorũ vnũqõqz: ⁊ nõ pp materiã quã ille dicit ignẽ ⁊ terrã ⁊ aerẽ ⁊ aquã: sz hoc alio dicẽte simul dixit ex necessitate: mãifesto vo non dixit. De talib⁹ qdẽ igit pri⁹ ẽ ostẽsũ. Quicũqz vo de ipsis bis dubitabit aliqs resumam⁹ iterum: nam forsan ex ipsis aliquid inuestigabimus ad posteriores dubitationes.

Explicit liber primus.

¶ Hic colligit ea q̃ ab antiquis de principiis dicta sunt dicẽs: ꝙ ex pri⁹ dictis est manifestũ ꝙ antiqui pbi conati sũt q̃rere cãs a nobis in libro phycoz determinatas ⁊ ꝙ per dicta eorum nõ habem⁹ aliqz cãm extra causas ibi declaratas. Has autem causas obscure dixerunt: ⁊ quodã modo oẽs ab eis sunt tacte: quodam modo vero nullam earũ tetigerunt. Sicut enim pueri de nouo loqui incipientes imperfecte ⁊ balbutiendo loquuntur: ita pbia priorum pboz nona existens visa est balbutiendo ⁊ imperfecte de omnib⁹ loqui circa principia. Quod in hoc patet ꝙ Empedo. primo dixit ꝙ ossa habent quandam rationẽ. i. commixtionẽ ppoztionis: que qdẽ rõ ẽ ꝙ qd est ⁊ substantia rei. Sed similiter necessariũ est de carne ⁊ de singulis aliorum aut de nullo: oĩa eniz ista ex elemẽtis commixta sunt. Et propter hoc patet ꝙ caro ⁊ os ⁊ oĩa huiusmodi nõ sunt id quod sunt ꝓpter materiã que ab eo ponitur quattuor elemẽta. sed ꝓpter hoc ꝓncipiuz s. formale: Hoc autẽ Empedo. quasi ex necessitate veritatis coactus posuit aliquo alio expressius ita dicẽte. Sz ipse manifeste non expressit. et sicut expresse non manifestauerunt naturam forme ita nec materie vt. s. de Anax. dictum est. ⁊ similiter nec alicui⁹ alteri⁹ principii. De talibus ergo q̃ ab aliis imperfecte dicta sũt dictũ est prius. Iterum autẽ in tertio libro recapitulabim⁹ de istis que cũqz circa hoc põt aliquis dubitare ad vnã partẽ vel ad aliam. Ex talibus enim dubitatiõibus forsitan inuestigabimus aliquid vtile ad dubitationes quas posterius per totam scientiam prosequi ⁊ determinare oportet.

¶ Lectio prima.

Incipit liber secundus.

d E veritate quidem theoria sic difficilis est sic vero facilis. Co.

Ostẽz ¶ Physiosophus reprobauit opiniones antiquorũ physiosophoz de primis principiis rerũ circa q̃ versatur prici paliter physiosophi primi intentio: hic accedit ad determinandũ veritatẽ. Aliter aũt se hz consideratio phie prime circa veritatẽ ⁊ aliarũ particulariũ scientiarũ. Nam vnaqueqz particularis scientia considerat quandã particularem veritatem circa determinatũ genus entiuz: vt geometria circa rerum magnitudines: Aritmetica circa numeros. Sed physiosophia prima cõsiderat vniuersalem veritatem entiuz. Et ideo adhunc physiosophũ pertinet cõsiderare qũo se hãbat hõ ad veritatẽ cognoscendam. Diuiditur ergo ista pars in ptes duas. In prima parte determinat ea que pertinẽt ad cõsiderationẽ vniuersalis veritatis. In secunda incipit inquirere veritatẽ ō primis principiis ⁊ oĩbus aliis ad que extẽdit hanc pbie consideratio ⁊ hoc in tertio libro qui icipit. (Necesse ẽ nobis acquisitã scientiã ⁊c.) Prima aũt ps diuidit ĩ ptes tres In prima dicit qualiter se hz hõ ad cõsiderationez veritatis. In secũda ostendit ad quam scictiã principaliter pertineat cognitio veritatis. ibi. (vocari vero phiam veritatis ⁊c.) In tertia parte ostendit modũ considerãde veritatis. ibi. (contingunt autẽ auditiones ⁊c.) Circa primuz tria facit. primo ostendit facilitatẽ ⁊ difficultatẽ: existentẽ ĩ cognitiõe vitatis. secdo ostendit causã difficultatis ibi. (forsan ãt ex difficultate ⁊c.) Tertio ostẽdit quomodo homines se inuicem iuuant ad cognoscendum veritatez ibi. (Non solum autẽ his dicere ⁊c.) Circa primũ duo facit. primo proponit intentũ dicens ꝙ theoria. i. consideratio vel speculatio de veritate quodammodo est facilis ⁊ quodammodo difficilis. ¶ Secundo ibi.

¶ Signum autem nec digne nullus adipisci ipsam posse: nec omnes fallere: sed vnumquẽ qz aliquid de natura dicere.

¶ Manifestat propositum ⁊ primo quantum ad facilitatem. secundo quantum ad difficultatem ibi. (Habere autem totuz ⁊ partem ⁊c.) ¶ facultatem autem in considerãdo veritatẽ ostẽdit tripliciter. primo qõ hoc signo ꝙ hz nullus hõ veritatis pfectã cognitionẽ adipisci possit tñ nullus hõ est ita expers veritatis quin aliqd de veritate cognoscat. Quod ex hoc apparet ꝙ vnusquisqz põt enunciare de veritate ⁊ natura rerũ: qõ est signũ considerationis interioris. Secundum signum ponit ibi.

¶ Et secundum vnumquenque quidem nihil aut parum ei immittere: de omnibus autem coarticulatis fieri magnitudinem aliquã. I

¶ Dicens ꝙ hz id qõ vn⁹ hõ põt immittere vel apponere ad cognitionẽ vitatis suo studio ⁊ ingenio sit aliquid parũ per cõparationẽ ad totã considerationẽ veritatis: tñ illud ꝙ aggregatur ex omnibus coarticulatis. i. exquisitis ⁊ collectis fit aliquid magnum: vt potest apparere in singulis artibus que per diuersorum studia ⁊ ingenia ad admirabile incrementum peruenerunt. ¶ Tertio manifestat idem per quoddam exemplum vulgaris proverbii ibi. I

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Quare sic videtur habere prouerbialiter dicimus. in foribus quis delinquet. sic quidē vtiq; erit facilis.

¶ Concludens ex premissis q; ex quo vnusquisq; potest cognoscere de veritate: licet parum: ita se habere videtur in cognitione veritatis: sicut prouerbialiter dicitur in foribus. i. in ianuis domorum quis delinquet. Interiora enim domus difficile est scire: ⁊ circa ea facile est hominem decipi. sed sicut circa ipsum introitum domus quibus patet ⁊ primo occurrit: nullus decipitur: ita etiaz est in consideratione veritatis. Nam ea q; que intrāt in cognitionem alioz nota sunt oībus ⁊ nullus circa ea decipitur. Huiusmodi autē sunt prima principia naturaliter nota: vt non esse simul affirmare ⁊ negare. ⁊ q; omne totum est maius sua parte. ⁊ similia. Circa cōclusiones vero ad quas per huiusmodi quasi per ianuam intratur cōtingit multotiens errare. Sic igitur cognitio veritatis est facilis. inquantum: s. adminus istud modicum: quod est principium per se notum: per quod intratur ad veritatē est omnibus per se notum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Habere autem totum ⁊ partem non posse difficultatem eius ostendit.

¶ Manifestat difficultatem: dicens q; hoc ostēdit difficultatem que est in consideratione veritatis: quia nō possumus habere circa veritatem totum ⁊ partem. ¶ Ad cuius euidentiam considerandū est q; hic dixit omnibus esse notum p quod intelligitur. Est autem duplex via procedendi ad cognitionem veritatis. Una quidem per modum resolutionis secundū quam procedimus a compositis ad simplicia: ⁊ a toto ad partem sicut dicitur in primo physicoruz q; confusa sunt prius nobis nota. Et hac via perficitur cognitio veritatis quādo peruenitur ad singulas partes distincte cognoscendas. Alia est via cōpositionis per quā procedimus a simplicibus ad composita: qua perficitur cognitio veritatis cum peruenitur ad totum. Sic igitur hoc ipsum q; homo non potest in rebus perfecte totum ⁊ partem cognoscere: ostendit difficultatem considerande veritatis secundum vtrāq; viam. Lec. 1.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Forsan autē ⁊ difficultate fm duos existēte modos in rebus: sed in nobis est eius causa. sicut enim nycteridum oculi ad lucem diei se habent. sic ⁊ anime nostre intellectus ad ea q; sunt omnium nature manifestissima.

¶ Ostendit causam premisse difficultatis vbi similiter considerandū est q; in omnibus que consistunt in quadaz habitudine vnius ad alterum: potest impedimētum dupliciter vel ex vno vel ex alio accidere: sicut si lignuz non comburatur hoc contingit vel quia ignis est debilis: vel quia lignum nō est bene cōbustibile. Et similiter oculus impeditur a visione alicuius visibilis: aut quia est debilis: aut quia visibile est tenebrosum. Sic igitur potest cōtingere q; veritas sit difficilis ad cognoscendū vel ppter defectū qui est in ipsis rebus: vel ppter defectū qui est in intellectu nostro. Et quidem quantū ad aliquas res difficultas contingit in cognoscendo veritatem ipsarum rerū ex parte earum. Cum enim vnūquodq; sit cognoscibile inquantum est ens actu: vt infra in. 9. huius dicetur: illa que habent eē deficiens ⁊ imperfectum sunt secundum se ipsa parum cognoscibilia aut materia motus ⁊ tēpus q; eoz imperfectionē: vt boecius dicit in libro de duabus naturis. fuerunt autem aliqui philosophi: qui posuerunt difficultatem cognitionis veritatis totaliter pnere ex parte rerum: ponentes nihil esse fixum ⁊ stabile in rebus: sed oīa esse in continuo fluxu vt infra in quarto huius dicetur. Sed hoc excludit philosophus dicens q; cuius difficultas cognoscende veritatis forsan possit secundum aliqua diuersa esse dupliciter. s. ex parte nostra ⁊ ex parte rerum: non tamen principalis causa difficultatis ē ex parte rerū: sed ex parte nostra. Et hoc sic p bat quia si difficultas esset principaliter ex parte rerum: sequeretur q; illa magis cognoscerentur que sunt magis cognoscibilia secundum suā nām. Sunt autē maxime cognoscibilia secundū nām suā que sunt maxime in actu. s. entia imaterialia ⁊ imobilia que tamen sunt maxime nobis ignota. Unde manifestum est q; difficultas accidit ī cognitione veritatis maxime pp defectū intellectus nri. Exquo contingit q; intellectus aīe nre hoc mō se habet ad entia imaterialia que inter oīa sunt maxime manifesta secundum suā nām: sicut se habent oculi nycteridū ad lucem diei quā videre nō possunt ꝓpter debilitatē visus eoz. Sed videt hic similitudo nō esse ꝓueniēs. Sensus enim ē quia potentia organi corporalis corrumpitur ex vehemētia sēsibilis. intellectus autē cū nō sit potētia alicuius organi corporei nō corrūpit ex excellentia intelligibilis. Unde post apprehensionem alicuius magni intelligibilis non minus intelligimus minus intelligibilia: sed magis vt dī in tertio de anima. Dicendū est ergo quod sensus impedit a cognitione alicuius sensibilis dupliciter. Uno modo p corruptionē organi ab excellenti sensibili. Et hoc locum non habet in intellectu. Alio modo ex defectu proportionis ipsius virtutis sensitiue ad obiectum. Potētie enim aīe nō sunt eiusdē virtutis in oībus aialibus: sed sicuti homini ex sua specie conuenit q; habeat pessimum olfatuz: ita nycteridi q; habeat debilem visum: quia non habet proportionē ad claritatē diei cognoscendā. Sic igitē cum aīa humana sit vltima in ordine substantiarū intellectiuarum minimū participat de virtute intellectiua. Et sicut ipsa quidem secundum nām est actus corporis: eius aūt intellectiua potētia nō est actus organi corporalis: ita habet naturalē aptitudinē ad cognoscenduz corporalium ⁊ sensibilium veritatem que sunt minus cognoscibilia secū dum suā naturā pp eoz mālitatem. Sed tñ p abstractionē sensibiliū a fantasmatibus. Et quia hic modus cognoscendi veritatē ꝓuenit nature humane aīe secunduz q; est forma talis corporis: que autem sunt naturalia semper manēt: impossibile ē q; aīa humana hꝫi corpori vnita cognoscat de veritate rez nisi quātū pōt eleuari p ea q; abstrahēdo a fantasmatibꝫ itelligit. Per hec autē nullo mō pōt eleuari ad cognoscēdū qdditates imaterialiū substātiarū q; sunt impropoītōate istis substātijs sensibilibus. Unde impossibile enī est: quod aīa humana hꝫi corpori vnita apprehendat substātias separatas cognoscendo de eis quod quid est. ¶ Ex quo apparet falsum eē q; Auerois hic dicit in cōmento q; philosophus non demonstrat hic res abstractas intelligere eē impossibile nobis sicut impossibile est vespertilioi inspicere solē. Et rō sua quā inducit est valde derisibilis. ¶ Subiūgit enim quoniā si ita eēt nā ociose egisset: quia fecit illud quod in se ē nāliter intelligibile non eē intellectū ab aliquo sicut si fecisset solem non ꝓprehensum ab aliquo visu. Defecit. n. hec rō. primo quidē in hoc q; cognitio intellectus nostri nō est finis substātiarū separatarū sed magis ecōuerso. Uñ nō sequit q; si non cognoscant substātie separate a nobis: q; p pter hoc sint frustra. frustra. n. ē qō nō ꝓsequit finem ad quē est. Secūdo quia etsi substātie separate non intelligūt a nobis secūduz suas quidditates: intelligunt tñ ab alijs intellectibus sicut solē ⁊ si non videat oculus nycteridis: videt tamen eū oculus agle. ¶ Deinde cū dicit. Lec. 7. Lec. 8. Lec. 10.

¶ Non solum autem his dicere gratiam iustum est quorum aliquis opinionibus cōmunicauerit: sed his q; adhuc superficialiter enūciauerunt ereniz conferunt aliquid. Nam habitum nostrum preexercitati sunt. nam si Timotheus non fuisset multam melodiam non

Lo. 2.

UVA. BHSC. IyR_086_1

haberemus. Si autem non phrynis Timotheus non fuisset. Eodem vero modo ⁊ de enũciãtibus veritatem. a quibusdam. n. opiniones quasdam accepimus: sed alii vt hi forent causa fuerunt.

¶Ostendit quomõ se homines adinuicẽ iuuant ad cõsiderandũ veritatẽ. Adiuuat enim vnus ab altero ad ꝓfide ratõnẽ veritatis dupliciter. vno mõ directe: alio mõ indirecte. Directe quidẽ iuuat ab his qui veritatẽ inuenerũt quia sicut dictũ est. dũ vnusquisq; precedentiũ aliqd parũ de veritate inuenit simul in vnũ collectũ posteriores introducit ad magnam veritatis cognitionem. Indirecte vero inq̃ntum priores errantes circa veritatẽ posterioribus exercitii occasionem dederunt vt diligenti discussione habita veritas limpidius appareret. Est autẽ iustum vt his quibus adiuti sumus in tanto bono scilicet cognitione veritatis gratias agamus. Et ideo dicit ꝙ iustum est gratias referre non solũ his quos quis existimat veritatẽ inuenisse: quorũ opinionibus aliqs ꝓmunicat sequẽdo eas: sed ẽt illis qui superficialiter locuti sunt ad veritatẽ inuestigandã: licet eoꝝ opiniones nõ sequamur: quia ẽt isti ẽt aliqd ꝓferunt nobis. ¶Prestiterunt enim nob qõdã exercitiũ circa inquisitionẽ veritatatis. Et ponit exemplũ de inuentoribus musice. Si enim nõ fuisset Thimotheus q multa de arte musice inuenit nõ haberemus ad presens multa que scimus circa melodias. et si nõ ꝑcessisset quidã philosophus nomine ¶Phenix Thimotheus non fuisset ita instructus in musicalibus. et similiter est dicendum de philosophis q enũciauerũt vniuersaliter veritatẽ rerũ. A quibusdã eni predecessoꝝ nostroꝝ accepimus aliquas opiniones de veritate rerũ in quibus credimus eos bene dixisse alias opiniones preter mittẽtes. et iterum illi a quibus nos accepimus inuenerũt aliquos predecessores a quibus acceperũt q fuerũt eis cã instructiõis.

¶Lectio secũda.

Eo. 3. Decet vero philosophiam veritatis
v scientiã recte habet: nã theorice finis
est veritas ⁊ practice opus: ⁊ enim si
quomõ se habet intendunt nõ tamen ꝑm se: sz
Eo. 4. ad aliqd ⁊ nunc speculantur practici. ¶Nescimus aũt verũ sine causa: vnũquodq; vero maxime ipsum aliorũ dicitur ꝑm ꝙ ⁊ in aliis inest vniuocatio: puta ignis calidissimus: eteni est causa aliis hic caloris. quare ⁊ verissimum quod posteriorib⁹ est causa vt sint vera. Qua propter semp existentiũ principia esse verissima necesse est. non eiz quandoq; vera: quandoq; nõ vera. nec illis causa aliqua est vt sint: sed illa aliis: quare vnumquodq; sicut se habet vt sit: ita ⁊ ad veritatem.

b Ic ostendit ꝙ cognitio veritatis maxime ad philosophiã primã pertineat. Et circa hoc duo facit. primo oñdit ꝙ ad phiaz primã maxime pertineat cognitio veritatis. secũdo excludit quandã falsam opinionẽ per quã sua ꝓbatio tolleret ibi. (At vero ꝙ sit ẽncipiũ.) Circa primũ duo facit. ꝑmo oñdit ꝙ ad philosophiã primã ptineat cognitio veritatis. secũdo ꝙ maxime ad ipsam ptineat. ibi. (Nescim⁹ aũt verũ sine cã ⁊c.) Hec autẽ duo oñdit ex duobus que supra probata sunt in prohemio libri scilicet ꝙ sapiẽtia sit non practica sed speculatiua ⁊ ꝙ sit cognoscitiua causarũ ꝑmarum. ex primo autẽ hoꝝ sic argumẽtat ad ꝑmam conclusionem. Theorica. i. speculatiua differt a practica secunduz finez. Nã finis speculatiue est veritas. Hoc enim est qõ intẽdit scilicet veritatis cognitionẽ. Sed finis practice ẽ op⁹: quia ⁊ si practici hoc ẽ operatiui intẽdant cognoscere veritatẽ quomõ se habeãt in aligbus rebus: nõ tñ querunt eã tãquam vltimũ finẽ. Non considerant enĩ cãm veritatis secundũ se ⁊ ꝑ se: sed ordinãdo ad finẽ opationis sine applicãdo ad aliquod determinatũ ꝑticulare ⁊ ad aliquod determinatũ tempus. Si ergo huic communxerim⁹ ꝙ sapientia sive philosophia prima nõ est practica sz speculativa: sequeret ꝙ recte debeat dici scientia veritatis. ¶Sed quia multe sunt scietie speculatiue q̃ veritatẽ considerant: vtpote geometria ⁊ arithmetica: fuit necessariũ consequẽter oñdere ꝙ phia prima maxime ꝓsideret veritatẽ ꝑ id quod supra oñsum ẽ: scilicet ꝙ ẽ ꝓsideratiua primarũ causarũ. ⁊ ideo argumẽtatur sic. Scietia de vero nõ habet nisi per cãm ex quo apparet ꝙ eoꝝ verorũ de quibus est scietia aliqua: sunt alique cause que ẽt veritatẽ habent. Nõ eni põt sciri verũ ꝑ falsum: sed ꝑ aliud verũ. Unde ⁊ demonstratio que facit scientiã: exveris ẽ vt dicit in primo posteriorum. ¶Deinde adiungit quãdam vniuersalem propositionem que talis est. vnũquod ꝙ inter alia maxime dicit ex quo causatur in aliis aliqd vninoce predictum de eis sicut ignis ẽ cã caloris i elemẽtatis. Unde cũ calor vniuoce dicat ⁊ de igne ⁊ de elemẽtatis corꝑibus: sequit ꝙ ignis sit calidissimus. Facit ãt mentionẽ de vniuocatione. qz q̃ñq; ꝓtingit ꝙ effectus ñ quenit ad similitudinẽ cause secunduz eandẽ rõnem spẽi ꝑ excellentiã ipsius cause. sicut sol est cã caloris in istis ĩferioribus: nõ tñ inferiora corꝑa possunt recipere impressionẽ solis aut aliox celestiũ corꝑũ secũdum eandem rationem speciei. cum non cõmunicent in materia. et propter hoc nõ dicimus solem esse calidissimum sicut ignẽ: sed dicimus solem esse aliquid amplius q̃ calidissimum. Nomẽ autẽ veritatis nõ est ꝓprium alicui spẽi: sz se habet cõmuniter ad omnia entia. Unde quia illud qõ est causa veritatis est cã communicans cum effectu ĩ nomine ⁊ ratione cõmuni: vnde sequitur ꝙ illud quod est posterioribus causa vt sint vera sit verissimũ. ¶Ex quo vlterius concludit ꝙ principia eorum que sunt semper: scilicet corꝑum celestium necesse est esse verissima. et hoc duplici ratione. primo quidem quia non sunt quandoq; vera quandoq; non. ⁊ per hoc transcendunt in veritate generabilia ⁊ corruptibilia que quandoq; sunt ⁊ quandoq; non sunt. secundo quia nihil est eis causa: sed ipsa sunt causa essendi aliis. et per hoc transcendunt in veritate ⁊ entitate corꝑa celestia: que etsi sint incorruptibilia: tamen habent causam non solum quantum ad suum moueri vt quidam opinati sunt: sed etiam q̃tum ad suum esse vt hic ꝑbs expresse dicit. et hoc est necessarium quia necesse est vt omnia composita ⁊ participantia reducantur in ea que sunt per essentiam sicut in causas. Omnia autem corꝑalia sunt entia in actu inquantum participant aliquas formas. Unde necesse ẽ substantiã sepatã que ẽ forma ꝑ suã essentiaz: corꝑalis substãtie principium eẽ. Si ergo huic deductioni adiungam⁹ ꝙ philosophia prima cõsiderat primas eas seqret vt prius habitum est ꝙ ipsa cõsiderat ea que sunt maxime vera. Unde ipsa ẽ maxime scia veritatis. ¶Ex his autẽ infert quoddam corrolarium. Cũ. n. ita sit ꝙ ea que sunt aliis cã essendi sint maxime vera: sequitur ꝙ vnũquodq; sicut se habet ad hoc ꝙ sit. ita etiam se habet ad hoc ꝙ habeat veritatem. ea enim quorũ esse nõ semper eodez modo se habet: nec veritas eoꝝ semp manet: ⁊ ea quorum esse habet causam: etiã veritatis cãm habent. et hoc ideo qz esse rei est causa vere existimationis quaz mens habet de re. Verum. n. falsum nõ est ĩ reb⁹: sed in mente vt dicetur. vi. huius. ¶Deinde cum dicit.

¶At vero ꝙ sit principium quoddam ⁊ nõ Lo. infinite cause existentium nec indirectam theoriam: nec secũdum speciem palam: neq;. n. ex

UVA. BHSC. IyR_086_1

materia hoc ex hoc in infinitū progredi ē possibile velut carnē quidē ex terra: terrā vero ex aere: aer ē āt ex igne: ⁊ hoc nō stare. Nec vnde principiū motus vt boiem ab aere moueri: ⁊ hunc a sole: ⁊ solē a luce: ⁊ hmōi nullū esse finē: Similiter āt nec id cuius causa in infinitū ire ē possibile: iter quidē sanitatis causa: illa vero felicitatis ⁊ felicitatē alius ⁊ ita semp aliud alius cām esse: ⁊ ī qd erat esse similiter.

¶ Remouet quoddā q̄ q̄ p̄cedēs probatio posset infringi q̄ procedebat ex suppositione huius q̄ phi a p̄ia cōsideret cās primas. Hoc autē tolleret si cause in infinitū procederēt. Tūc. n. nō essent alique prime cause. Vñ hoc hic remouere intēdit. ⁊ circa hoc duo facit. primo proponit ītētū. secō. pbat ppositū. ibi. (Mediox. n. extra q̄ ē aliqd ⁊c.) Dicit ergo p̄io palā pōt eē ex his q̄ dicent q̄ sit aliqō p̄cipiū eē ⁊ veritatis rerū. ⁊ q̄ cāe existētiū nō sunt ifinite: nec p̄cedēdo idirectū secūdū vnaz aliquā spēm cāe. puta ī specie causaz efficiētiū. nec ēt sūt ifinite secūdū spēm: ita q̄ sint ifinite spēs causarū. exponit āt qō dixerat cās infinitas esse idirectū. primo gdē i genere cause mālis. Nō. n. possibile ē procedere in infinitū in hoc q̄ aliqd fiat ex aliquo sicut ex materia. puta vt caro fiat ex terra: terra vero ex aere: aer ex igne ⁊ hoc si stet in aliquo p̄io sz procedat in infinitum. Scōo exēplificat ī genere cause efficiētis dicēs q̄ nec possibile est vt causa q̄ dicit. vñ p̄cipium motus in infinitum procedat. puta cū dicimus boiez moueri ad deponēdū vestes ab aere calefacto: aerez vero calefieri a sole. solem vero moueri ab aliquo alio: ⁊ hoc in infinitum. ¶ Tertio exē plificat ī genere causarū finaliū ⁊ dicit q̄ similiter nō pōt procedere in infinitū illud qō est cuius cā. s. cā finalis: vt si dicamus q̄ iter siue ambulatio est pp sanitatem. sanitas autem pp felicitatē. felicitas autē pp aliquid ⁊ sic i infinitū. ¶ Ultimo āt facit mentionē de cā formali. ⁊ dicit q̄ similiter nō potest procedi in infinitū ī hoc q̄ ē qd erat (esse). i. ī cā formali quā significat diffinitio. sed exē pla p̄termittit q: sunt manifesta. ⁊ probatum est in p̄io posteriorū q̄ nō procedit in infinitum in p̄dicatis. puta q̄ aīal predicet de boie in eo q̄ qd est ⁊ animal de animali ⁊ sic in infinitum.

Lec. 23. 33. 34.

¶ Lectio tertia.

Lo. 6.

Ediorū. n. extra que est aliquid vltimū ⁊ primū necesse est esse quod primus est cā ipsorum post se. Nam si dicere nos oporteat vnum trium causam quod primum est dicimus. Non enim quod est vltimum: nullus eniz quod finale est: sed nec medium: nam vnius. Nihil. n. differt vnum aut plura esse: nec infinita aut finita: infinitorum vero ꝑm modum istum ⁊ omnino infiniti: partes omnes medie sunt: similiter autē vsq̄z modo: quare si nihil est ex toto aliquid primum: ex tota causa nullum est.

p Ostq̄z premisit q̄ cause entium nō sūt infinite hic probat propositum. ⁊ primo q̄ nō sint ifinite indirectū. secundo q̄ nō sint ifinite secūdum speciez. ibi. (Sz si infinite essent ⁊c.) Circa primū quattuor facit. ¶ Primo ostendit propositū in causis efficientibus vel mouētib⁹ ⁊ secundo in causis mālibus. ibi. (At vero nec ī deorsuz.) Tertio in causis finalibus. ibi. (Amplius autē q̄ est cui⁹ cā ⁊c.) Quarto in causis formalibus. ibi. (Sed nec hoc qō quid erat esse ⁊c.) Circa primū sic p̄cedit. ¶ Primo proponit quandaz propōnem. s. q̄ in omnibus his que sunt media inter duo extrema quoꝝ vnum est vltimuz ⁊ aliud primum. necesse est q̄ illud quod est primū sit causa posteriorum. s. medii ⁊ vltimi. Et hāc ꝓpositionē manifestat per diuisionē: q: si oporteat nos dicere quid sit causa inter aliqua tria que sunt primum mediuz. ⁊ vltimum ex necessitate dicemus causam esse id quod ē primum. Non. n. possumus dicere id quod est vltimū esse causam omnium: q: nullius est causa. alioquin nō est vltimum cum effectus sit posterior causa. Sed nec possumus dicere q̄ medium sit causa omnium: q: nec est causa nisi vnius tantum. s. vltimi. Et ne aliquis intelligat q̄ medium nunq̄ hēt post se nisi vnū quod est vltimū: qō tūc solum cōtingit q̄n inter duo extrema est vnum medium tantum: ideo ad hoc excludendū cōcludit q̄ nihil ad propositū differt vtrū sit vnuz tantuz mediuz vel plura: q: oia plura media accipiunē loco vnius inquantum cōueniunt in rōne medii. Et similiter non differt vtrum sint media finita vel infinita: q: dūmodo habeant rōnez medii: nō p̄iudicat esse p̄ima causa mouēs. Et q: ante omnē secundā cām mouentē requirit prima causa mouens: requiritur q̄ ante oēm cām mediā sit causa prima que nullo modo sit media quasi hīs aliā cāz ante se. Sed si predicto mō ponātur cause mouētes ꝓcederēt in infinitum sequitur q̄ oēs cause sint medie. Et sic vniuersaliter oz dicere q̄ cuiuslibet infiniti siue in ordine cāe siue in ordine magnitudinis oēs partes sint medie. Si. n. eēt aliqua pars que non esset media oporteret q̄ vel essz prima vl vltima ⁊ vtrumqz repugnat rōni infiniti quod excludit oēm terminū ⁊ p̄cipium ⁊ finē. ¶ Est autē ⁊ ad aliō attendēdum q̄ si alicuius finiti sint plures ptes medie: nō omnes partes simili rōnes sunt medie. Naz quedaz magis appropinquant primo. quedā magis appropinquant vltimo. Sed in infinito quod nō hz primū ⁊ vltimum. nulla pars potest magis appropinquare vel minus principio aut vltimo. et ideo vsq̄z ad quācunq̄z partē quā modo signaueris oēs ptes similiter sunt medie. Sic igitur si cāe mouētes procedant in infinitum: nulla erit cā prima. sed cā prima erat causa oīuz. ergo sequetur q̄ totaliter oēs cause tollerent. Sublata. n. causa tolluntur ea quoꝝ est causa.

¶ Deinde cum dicit.

At vero nec in deorsum ē possibile in infinitū ꝓcedere: ipso sursum habente p̄cipiū: vrte igne quidem aquam: ex aqua vero terrā. ⁊ ita semper aliquod aliud fieri genus. Lo. 7.

¶ Ostendit q̄ nō est possibile ꝓcedere in infinitū in causis mālibus ⁊ primo proponit q̄ intēdit. secō. pbat propositum. ibi. (Dupliciter. n. fit b ex b ⁊c.) ¶ Circa p̄mū considerandum est q̄ patiens subiicitur agenti. Unde procedere in agentibus est sursum ire: procedere autem in patientibus est in deorsum ire. Sicut autem agere attribuit cause mouēti: ita pati attribuit materie. Unde processus causaz mouētium est in sursum: ꝓcessus autē causarum mālium est in deorsum. Quia ergo ostēderat q̄ nō est infinitum procedere in causis mouētibus quasi ī sursum procedēdo subiungit q̄ nec ēt possibile est ire ī infinitum ī deorsum scōm. s. processuz cārū mālium: supposito q̄ in sursum ex ptē cārum mouentiū inueniat aliquod principium. et exēplificat de processu materialiuz q̄ est in deorsum. vt si dicamus q̄ ex igne fit aqua: ⁊ ex aqua terra: ⁊ sic in infinitum. et vtit hoc exēplo secundū opinionē antiquoꝝ mālium. qui posuerunt vnum aliquod elementorum esse principium aliorum quodā ordine. ¶ Potest āt hoc ⁊ aliter exponi vt intelligamus q̄ ī cāis mouētibus mālibus manifesti sunt ad sensum vltimi effectus q̄ nō mouēt. et ideo nō queritur si procedatur in infinituz in inferius secundum illud genus: sed si procedatur ī superius. Sed in genere causarum materialiuz econuerso supponitur vnum primum q̄ sit fundamentum ⁊ ba-

UVA. BHSC. IyR_086_1

fis aliorum. ⁊ dubitatur vtrum in infinitum procedat ⁊ deorsum ſm proceſſum eorum que generantur ex materia. ⁊ hoc ſonat exemplū ꝓpoſitū. Nō.n. dicit vt ignis ex aqua ⁊ hoc ex alio. Sed econuerſo ex igne aqua ⁊ ex hoc aliud. Unde ſupponitur prima materia: ⁊ queritur an ſit proceſſus in infinitum in his que generant ex mā.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dupliciter autē fit hoc ex hoc: non vt hoc dicit poſt hoc: vt ex hyſtmis olympia ſed vt ex puero mutato fieri vir aut ex aqua aer.

¶ Probat ꝓpoſitū. Et circa hoc tria facit. Primo diſtinguit duos modos ḡbus fit aliquid ex aliquo. ſecūdo oſtendit ꝙ ſecundū neutrū eorum cōtingit procedere in infinitū. ibi. (vtroq; autem modo impoſſibile eſt ⁊c.) tertio oſtendit ſecundū quē illorum modorū ex primo materiali principio alia fiant. ibi. (Simul autem impoſſibile fit ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ duobus modis fit aliquid ex aliquo ꝓprie ⁊ per ſe. Et vt vtitur iſto modo loquēdi: vt excludat illū modū quo dicit ꝯprie aliqd fieri ex aliquo ex hoc ſolo ꝙ fit poſt aliud: vt ſi dicamuſ ꝙ quedā feſta grecoꝝ q̄ dicebātur olympia fiunt ex quibuſdam aliis feſtis que dicebantur iſthmia: puta ſi nos dicerem⁹ ꝙ feſtum epiphanie fit ex feſto natalis. Hoc autē nō ꝓprie dicit: qr fieri ē quoddā mutari. In mutatione autē nō ſolum requirit ordo duorum terminoꝝ: ſed etiam ſubiectū idē vtriuſq;. Quod quidem nō contingit in predicto exemplo. Sed hoc dicimus ſecundū ꝙ imaginamur tempus eſſe vt ſubiectum diuerſorū feſtorū. Sed oz ꝓprie dicere aliquid fieri ex aliquo q̄ aliquod vnū ſubiectum mutatur de hoc in illud. Et hoc dupliciter: vno modo ſicut dicimus ꝙ ex puero fit vir. inquantū. ſ. puer mutatur de ſtatu puerili in ſtatum virilem. Alio modo ſicut dicimus ꝙ ex aqua fit aer per aliquam tranſmutationem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Ergo ſic ex puero fieri virū dicimus quo modo ex eo quod fit quod factum eſt: aut ex eo quod perficitur perfectum: ſemper enim eſt medium inter eſſe ⁊ non eſſe generatio: ita ⁊ quod fit exiſtentis ⁊ non exiſtentis. Eſt autem addiſcens qui fit ſciēs: ⁊ hoc eſt quod dicitur ꝙ fit ex addiſcēte ſciens: hoc vero ex aere aqua: corrupto altero.

¶ Oſtendit duas differentias inter predictos modos. quarū prima eſt. quia dicimus ex puero fieri virū ſicut ex eo quod eſt in fieri fit illud ꝙ iam ē factum. aut ex eo quod eſt in perfici fit illud ꝙ iam eſt perfectum. Illud .n. qō eſt in fieri ⁊ in pfici eſt mediū inter ens. ⁊ nō ens ſicut generatio eſt mediū inter eſſe ⁊ non eſſe. et ideo qr per mediū peruenitur ad extremum. dicimus ꝙ ex eo quod generat fit illud quod generatū eſt. ⁊ ex eo quod perficit fit illud quod perfectum eſt. et ſic dicimus ꝙ ex puero fit vir. vel quod ex adiſcente fit ſciens. qr addiſcens ſe habet vt in fieri ad ſcientiam. In alio autem modo quo dicimus ex aere fieri aquam vnum extremoꝝ non ſe habet vt via vel medium ad alteruz ſicut fieri ad factum eſſe: ſed magis vt terminus a quo recedit vt ad aliū terminū pueniat. et iō ex vno corrupto fit alterum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod illa quidem non reflectuntur adinuicem: nec fit ex viro puer: non enim fit ex generatione quod fit: ſed eſt poſt generationem. ſic enī eſt dies ex aurora: quia poſt hanc: propter quod nec aurora ex die: altera vero reflectuntur.

¶ Cōcludit ex ꝑmiſſa differētia aliam differentiā. qr. n. in primo modo vnum ſe habet ad alterū vt fieri ad factum eſſe: ⁊ medium ad terminū: pz̄ ꝙ habent ordinez naturaliter adinuicē. et ideo non reflectuntur adinuicem vt indifferenter vnum fiat ex altero. Unde non dicimus ꝙ ex viro fiat puer. ſicut dicimus econuerſo. Cuius ratio eſt: qr illa duū ex quorum vnū ſecundum iſtum modum dicit alteri fieri: ſe habent adinuicem ſicut duo termini mutationis alicuius: ſed ſicut ea quorum vnum eſt poſt alterum. et hoc ē quod dicit. ꝙ illud quod fit. i. terminus generationis. ſ. eſſe non fit ex generatione quaſi ipſa generatio mutetur in eſſe: ſed eſt poſt generationē. quia naturali ordine conſequitur ad generationem ſicut terminus eſt poſt viam ⁊ medium poſt vltimum. Unde ſi conſideremus iſta duo. ſ. generationem ⁊ eſſe: non differunt ab illo modo quē excluſimus: in quo conſideratur ordo tantum: ſicut cū dicimus ꝙ dies fit ex aurora: qr poſt auroꝝ. et ꝓpter iſtum naturalem ordinez nō dicimus ecōuerſo ꝙ auroa fit ex die. i. poſt dīē. et ex eadem ratione non poteſt eſſe ꝙ puer fiat ex viro. ſed ſecūdum alterum modum quo aliqd fit ex altero: inuenitur reflexio. Sicut. n. aqua generatur ex aere corrupto: ita aer generat ex aqua corrupta. et hoc ideo qr iſta duo nō ſe habent adinuicem ſecundum naturalem ordinem ſcz vt mediū ad terminū: ſed ſicut duo extrema quorum vtrūq; ⁊ poteſt eſſe principium ⁊ vltimum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Utroq; autem modo impoſſibile eſt in infinitum terre: exiſtentium vero intermediorū neceſſe eſt finem eſſe. quedam vero adinuicez reflectuntur: alterius enim corruptio alterius eſt generatio.

¶ Oſtendit ꝙ non fit procedere in infinitum ſecundum vtrūq; iſtoꝝ modorum. et primo ſecundum primū ꝓut dicimus ex puero fieri virum. Illud enim ex quo dicimus aliquid fieri ſicut ex puero virū: ſe hz vt medium inter duo extrema. ſ. inter eſſe ⁊ nō eſſe. Sed poſitis extremis ꝑpoſſibile eſt eſſe infinita media: qr extremū infinitati repugnat. ergo ſm iſtū modū nō cōuenit procedere in infinitū. Similiter etiam nec ſecundū aliū. quia in alio modo inuenit reflexio extremoꝝ adinuicem. ꝓpter hoc ꝙ alteri⁹ corruptio eſt alteri⁹ generatio vt dictū ē. Ubicunq;.n. eſt reflexio reducit ad primum: ita. ſ. ꝙ id qō fuit primo principium poſtea fit terminus. Qō in infinitis nō pōt cōtingere in ḡbus nō eſt principiū ⁊ finis. ergo nullo modo ex aliquo poteſt aliqd fieri in infinitū.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Simul autem impoſſibile primum ſempiternum corrumpi. Quoniam.n. non eſt infinita generatio in ſurſum: neceſſe ex quo corrupto primo aliqd factū eſt non ſempiternū eē.

¶ Oſtendit quō ꝑdictoꝝ modoꝝ ex prima materia aliqd fiat. Ubi cōſiderādū eſt ꝙ Ariſto. vtitur hic duabus cōmunibus ſuppoſitionibus in quibus oēs antiqui naturales cōueniebant. quarū vna eſt ꝙ fit aliquod primum principiū materiale ita. ſ. ꝙ in generationibus rerū non ꝓcedat in infinitū ex ꝑte ſuperiori. ſ. eius ex quo generatur. Secunda ſuppoſitio eſt ꝙ prima materia eſt ſempiterna. ex hac igitur ſecunda ſuppoſitione ſtatim cōcludit ꝙ ex prima materia nō fit aliqd ſecūdo modo. ſ. ſicut ex aere corrupto fit aqua: qr. ſ. illud qō eſt ſempiternū non poteſt corrūpi. Sed qr poſſet aliquis dicere ꝙ primuz principium materiale nō ponitur a philoſophis ſempiternū ꝓp hoc ꝙ vnū numero manēs ſit ſempiternuz: ſz qr ē ſempiternū ꝑ ſucceſſionē: ſicut ſi ponat humanū genus ſempiternū: hoc excludit ex prim ſuppoſitione dicens ꝙ qr generatio nō eſt infinita in ſurſum: ſed deuenitur ad aliquod primū principium materiale: neceſſe eſt

UVA. BHSC. IyR_086_1

q̄ si aliqd sit primū materiale principiū ex quo fiūt alia p eius corruptionē: q̄ nō sit illud sempiternū ō quo pbi dicūt. Nō.n. possz esse illud primū māle principiū sempiternū. si eo corrupto alia generarent. ⁊ iterū ipsum ex alio corrupto generaret. Unde manifestum est q̄ ex primo materiali principio fit aliqd sicut ex iperfecto ⁊ i potētia existente qō est medium inter purum nō ens. ⁊ ens actu: nō autē sicut aqua ex aere fit corrupto.

¶ Lecto quarta.

Lo.8. ¶ Amplius aūt qō ē: cuius causa finis est: tale aūt qō nō alicuius causa: sed alia illius. quare siquidem fuerit tale: ipsum vltimum non erit infinitum. Si vero nihil tale non erit cuius causa.

p ¶ Ostēdit pbauit pbs q̄ i causis mouenti bus ⁊ materialibus: nō pcedit i infinitū: hic ondit idē in cā finali q̄ noiatur cuius cā sit aliqd. Et ondit ppositū ūtuor rōnibus. quarū prima talis est Id qō est cuius cā hz rōnem finis: sed finis est id qō nō est pp alia: sed alia sunt ppter ipsum. aut ergo est aliqd tale aut nihil. ⁊ siquidem fuerit aliqd tale: vt.s. oīa sint ppter ipsum: ⁊ ipsum non sit propter alia: ipsum erit vltimuz in hoc genere cause. Et ita nō pcedet in infinitū. Si autē nihil inueniat tale nō erit finis. Et ita tollet hoc genus cause qō dicit cuius causa.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Sed qui infinitum faciunt latent auferentes boni naturam.

¶ Que derivat ex premissa ratione. Ex prima enim ratione cōclusum est q̄ qui ponunt infinitatē in causis finalibus remouēt cām finalē. ¶ Remota autē causa finali remouet natura ⁊ ratio boni. eadem.n. ratio boni ⁊ finis Lec.1. est. Nā bonuz est quod omnia appetunt vt dicit primo ethicorū. et ideo illi qui ponunt infinitū in causis finalib⁹ auferūt totaliter natūrā boni hz ipsi hoc nō percipiant.

¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Et nullus conabitur aliquid facere ad terminum non futurus venire.

¶ Que talis est. Si sit infinitū in causis finalibus nullus poterit puenire ad vltimū terminū: qr infinitorum non est vltimus terminus. Sed nullus conat ad aliquid faciendū nisi per hoc q̄ se existimat venturum ad aliquid sicut ad vltimum terminum: ergo ponentes infinitum in causis finalibus excludunt omnem conatum ad operādum: etiam naturalium rerū. Nullus.n. rei motus naturalis est nisi ad id ad quod natura nata est peruenire.

¶ Quartam rationem ponit ibi.

Lo.9. ¶ Neq̄ vtiq̄ erit intellectus practicus in talibus. nā cā alicuius semper facit q̄ intellectum hz: hic.n. terminus finis est rei.

¶ Que talis est. Qui ponit infinitū in causis finalib⁹ excludit terminū: ⁊ per ons excludit finē cuius cā fit aliqd. Sz oē agēs p intellectū agit cā alicuius finis. ergo sequet q̄ iter causas operatiuas nō sit intellectus. et ita tollet intellectus practicus. Que cū sint iconueniētia: oz remouere primū: id.s. ex quo sequunt. s. in infinitū a cāis finalib⁹.

¶ Deinde cum dicit.

Lo.10. ¶ Sed nec qō qd erat esse cōuenit reduci ad aliquā diffinitionem multiplicantē rationem.

¶ Ondit q̄ nō sit infinitū in causis formalibus. ⁊ circa ꝑ d.f. ¶ Primo ponit qō intēdit. Secūdo probat ppositū. ibi. (Semper enim ⁊c.) ¶ Circa primū cōsiderandū est q̄ vnūquodq̄ cōstituit in specie p propriam formā. Uñ diffinitio speciei maxime significat formam rei. Oportet ergo accipere pcessum in formis secundū processum in diffinitionibus. In diffinitionib⁹.n. vna pars est prior altera sicut genus est prius differētia: ⁊ differentiarū vna est prior altera. Idē ergo est q̄ in infinitū pcedat i formis ⁊ q̄ i infinitū pcedat in ptib⁹ diffinitionis. et iō volēt ondere q̄ nō sit pcedere in infinitū in causis formalibus: ponit nō esse infinitū in partibus diffinitionis et ideo dicit q̄ nō conuenit hoc q̄ qd erat esse in infinitū reduci ad aliā diffinitionem: vt sic semp multiplicet ratio. ¶ Puta q diffinit hominē in diffinitiōe eius ponit animal. Uñ diffinitio hominis reducit ad diffinitionē alīs q̄ vlteri⁹ reducit ad diffinitionē alicui⁹ alteri⁹: ⁊ sic multiplicat rō diffinitiua. Sed hoc nō cōtingit in infinitum pcedere. Non autem hoc dicimus quasi i vno ⁊ eodez indiuiduo multiplicent forme secundum numerū generum ⁊ differentiarum: vt.s. in hoie sit alia forma a qua est hō. ⁊ alia a qua est animal ⁊ sic de aliis: sed qr necesse est vt in rerum natura tot gradus formarum inueniātur: quot inueniunt genera ordinata ⁊ differētie. Est.n. in rebus inuenire aliquā formā que est substantia ⁊ non est forma corporis: ⁊ aliquaz que est forma corpis: sed non est forma animati corporis. ⁊ sic de aliis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Semp enim que ante est magis est: ⁊ que posterior non ē: cuius autem primum non ē: nec habitum est.

¶ Probat propositum quattuor rationibus. quarū prima talis ē. In multitudine formarum vel rationū semper illa que est prior est magis. Quod non est intelligendum quasi sit completior: qr forma specifice sunt complete. Sed dicitur esse magis: quia est in plus q̄ illa que ē posterior que non est vbicunq̄ est prior. Non enim vbicunq̄ est ratio alicuius est ratio hominis. Ex quo arguitur. q̄ si primum non est (nec habitū). i. consequens ē. Sed si in infinitum procedatur in rationibus ⁊ formis: nō erit prima ratio vel forma diffinitiua. ergo excludēt oēs consequētes. ¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Amplius scire destruunt qui ita dicunt nō enim possibile scire. priusq̄z ad indiuidua perueniatur. Lo.11.

¶ Que talis ē. Impossibile est aliqd scire prius q̄ puenīat ad indiuidua. Nō autē accipitur hic indiuiduū singulare. qr scia nō est de singularibus. Sed indiuiduum pōt dici vno modo ipsa ratio speciei specialissime q̄ non diuiditur vlterius per essentiales differentias. et secūdū hoc intelligit q̄ nō habetur perfecta scīa de re quousq̄z perueniatur ad speciem specialissimam. qr ille qui scit aliquid in genere nondum habet perfectam scientiā de re. et secundum hanc expositionem oportet dicere q̄ sicut pria ratio cōcludebat q̄ in causis formalibus nō pcedit in infinitū i sursum: ita hec ratio cōcludit q̄ nō proceditur in infinitum in deorsum. Sic.n. nō esset deuenire ad speciem specialissimam. ergo ista pō destruit perfectam scientiam. ¶ Sed qr formalis dio non solū est secundū q̄ genus dividit p dias: p cuius diuisionis priuationē est spēs specialissima pōt dici indiuiduū. Sz ēt est secundū q̄ diffinitum dividit in partes diffinitionis: vt pz in primo phycorum: ideo indiuiduū pōt hic dici cuius diffinitio non resolvit in aliqua diffinientia. et secūdum hoc suprēmum genus est indiuiduum. et secunduz hoc erit sensus q̄ nō potest haberi scientia de re aliqua per diffinitionez nisi deueniatur ad suprema genera quibus ignoratis impossibile est aliqd posteriorū sciri. et secundum hoc cōcludit rō q̄ i causis formalibus non procedat in infinitū in sursum sicut ⁊ prius. ¶ Uel ad idez concludendum potest aliter exponi indiuiduū vt.s. propositio imediata dicatur indiuiduum. Si.n. procedat in infinitum in diffinitionibus in sursum nulla erit propositio imediata. et sic vniuersaliter tolletur scientia que est de conclusionibus deductis ex principiis immediatis

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Et cognoscere non est nam que sic sunt infinita quomodo contingit intelligere.

¶Tertiam rōnem ponit q̄ procedit nō solū ad sciētiaz excludēdā: sed ad excludēdū vlr oēm cognitionē humanā. Et circa hanc rōnem duo facit: primo ponit rationē: secundo excludit obiectionem quantam. ibi. (¶Non enim simile ꝛc.) ¶Ratio autē talis est. Unumquodq; cognoscitur per intellectum sue forme. Sed si in formis procedatur in infinitū nō poterūt intelligi: qz infinitū inquantum hmōi non comprehenditur intellectu: ergo ista pō vniuersaliter destruit cognitionem.

¶Deinde cum dicit.

¶Non enim simile in linea que secunduz diuisiones non stat. intelligere enim non est non statuentem: propter quod nō enumerabit sectationes que per infinita procedunt.

¶Excludit quandam obiectionem. ¶Posset.n. aliquis dicere q̄ illud quod hz infinitas formas potest cognosci: sicut ꝛ linea que in infinitū diuidit. Sz hoc excludit dicens q̄ non est simile de linea cuius diuisiones non stat: sed in infinitum procedunt. Impossibile.n. est q̄ aliqd intelligat nisi in aliquo stetur. Unde linea inquantū statuit vt finita in actu propter suos terminos: sic potest intelligi. secundū vero q̄ nō statur in eius diuisione non potest sciri. Unde nullus potest numerare diuisiones linee secunduz q̄ in infinitum procedunt. Sed infinitū in formis est infinituz in actu: ꝛ nō in potētia sicut est infinitū in diuisione linee. Et ideo si essent infinite forme nullo modo esset aliquid scitum vel notum.

¶Deinde cum dicit.

Lo.12. ¶Sed materiā in eo q̄ mouetur intelligere est necesse: ꝛ infinito nihil est esse autem non si vero non est infinituz: quod est esse infinito.

¶Ponit quartam rationem que talis est. In omni eo q̄ mouetur necesse est intelligere materiā. Omne enim q̄ mouetur est in potentia. Ens autem in potentia ē materia. Ipsa autem materia hz rationem infiniti ꝛ ipsi infinito q̄ est materia conuenit ipsum nihil: qz materia secūdū se intelligit absq; omni forma. Et cum ei quod est infinitum conueniat hoc quod est nihil sequitur per oppositū q̄ per illud quod est esse non sit infinitū: ꝛ q̄ infinito. i. materie non sit esse infinitum: sed esse est p formaz ergo non est infinitum in formis. ¶Est autem hoc aduertendum q̄ hic ponit nihil esse de ratione infiniti nō q̄ privatio sit de ratione materie sicut ¶Plo posuit nō distinguēs privationem a materia. Sed qz privatio est de ratione infiniti. Non.n. ens in potentia habet rationem infiniti nisi secūdum q̄ est sub ratione privationis. vt pz in tertio phyficorum.

Lec.9. ¶Deinde cum dicit.

Lo.13. ¶Sed si infinite essent pluralitate spēs cārū non esset nec ita cognoscere. Tunc.n. scire putamus cum causas ipsas nouerimus: infinitū vero secundum adiectionem non est pertransire infinito tempore.

¶Ostēdit q̄ nō sunt infinite spēs causarum tali ratiōe. Tunc putamus nos scire vnumquodq; qñ cognoscim⁹ oēs causas eius. Sed si sunt infinite cause secundum adiunctionē vnius speciei ad aliam nō erit pertransire istā infinitatem: ita q̄ possint oēs cause cognosci. ergo etiam per istum modum excluderetur cognitio rerum.

¶Lectio. 5.

Lo.14. ¶Contingunt autem auditores ſm cōsuetudinem entibus: nam vt consueuim⁹ ita dignamur dici: ꝛ q̄ preter ea non similia videntur: sed preter consuetudinem minus nota ꝛ magis extranea non cōsuetum notius.

p ¶Ostq̄z phs ostēdit q̄ cōsideratio veritatis prim ē difficilis ꝛ prim facilis: ꝛ q̄ maxime ptinet ad primū phm: h̄ ostēdit qs sit modus cōueniēs ad cōsiderāduz veritatē. Et circa hoc duo facit. ¶Primo.n. ponit diuersos modos quos hoies sequunt in cōsideratione veritatis. Scōo ostēdit qs sit modus cōueniēs. ibi. (¶Propter qō oz erudiri ꝛc.) Circa primū duo facit. ¶Primo ostēdit efficaciā cōsuetudinis in cōsideratione veritatis. secūdo cōcludit diuersos modos quibus hoies vtunt in cōsideratiōe veritatis pp diuersas cōsuetudines. ibi. (Alii igitur siue mathematici ꝛc.) Circa primum duo facit. ¶Primo ostēdit virtutē cōsuetudinis in cōsideratione veritatis. secūdo manifestat p signum. ibi. (Quātam vero vim habeat ꝛc.) ¶Dicit ergo primo q̄ auditiones cōtingunt in hoibus de his que sunt secundum consuetudines. Ea enim que sunt consueta libentius audiuntur ꝛ facili⁹ recipiūt. Dignū.n. videt nobis (vt ita dicat) de quocunq; sicut cōsueuimus audire. et si qua dicantur nobis p̄ter ea que cōsueuimus audire nō videtur nobis similia in veritate his que cōsueuimus audire. Sed vident nobis minus nota ꝛ magis extranea a ratione propter hoc q̄ sunt inconsueta. Illud.n. qō est cōsuetum est nobis magis notum. Cuius ratio est. qz cōsuetudo vertitur in naturam. Unde ꝛ habitus ex cōsuetudine generatur qz inclinat p modum nature. ex hoc autē q̄ aliqs hz talē naturā vel talem habitū hz ꝓportionem determinataz ad hoc vel illud, requirit autem ad quālibet cognitionē determinata proportio cognoscentis ad cognoscibile. et ideo secundum diuersitatē naturarum ꝛ habitū accidit diuersas circa cognitionē. Videmus.n. q̄ omnibus secundum humanā naturā sunt innata prima principia ꝛ secundū habitū virtutis apparet vnicuiq; bonū quod conuenit illi veritati: sicut ꝛ gustui videtur aliquid conueniens ſm eius dispositionē. Sic igitur qz consuetudo causat habitum consimilem nature: contingit q̄ ea q̄ sunt consueta sint notiora. ¶Deinde cum dicit.

¶Quantam vero vim habeat quod consuetum est: leges ostendunt in quibus fabularia ꝛ puerilia magis valēt cognitione de eis propter consuetudinem.

¶Manifestat quod dixerat per quoddā signum ostendens q̄ leges ab hoibus posite ostendunt per experientiam quantā vim habeat consuetudo in quibus quidez legibus propter cōsuetudinem magis valent fabulariter ꝛ puerililer dicta ad hoc: q̄ eis assentiatur q̄s cognitio veritatis. Loquitur autem hic phs de legibus ab hominibus adiuentis que ad cōuersationē ciuilē sicut ad vltimum finē ordinant. et iō q̄cūq; inuenerūt eas aliqua quibus hoium aī retraberent a malis ꝛ inuocarent ad bona secūdum diuersitatem gentiū ꝛ nationuz in suis legibus tradiderūt q̄uis multa eorū essent vana ꝛ friuola q̄ hoies a puericia audictes magis approbabāt q̄s vitatis cognitionē. Sed lex diuinitus data ordinat hoiem ad verā felicitatē cui hois falsitas repugnat. Uñ i lege dei nulla falsitas continetur. ¶Deinde cum dicit.

¶Alii vero si non mathematice quis dicat non recipiunt dicentes. Alii vero si non exē plariter: ꝛ bi testem induci dignantur poetaz: ꝛ illi quidem omnia certe. His vero flebilis est certitudo: aut propter impotentiam complectentem: aut propter micrologiam: habet autem quod certuz est tale: vnde quemadmo

UVA. BHSC. IyR_086_1

dum in symbolis ⁊ rationibus non liberum esse quibusdam videtur.

¶Hic ostendit quo homines in consideratione veritatis ꝓpter consuetudinem diuersos modos acceptant. ⁊ dicit ꝙ quidam non recipiunt quod eis dicit nisi dicat eis per modum mathematicum. Et hoc quidē contingit ꝓpter cōsuetudinem his qui in mathematicis sunt nutriti. Et q̄ consuetudo est similis nature: potest etiam hoc quibusdam contingere ꝓpter dispositionem: illis scz qui sunt fortis imaginationis habentes intellectum multum eleuatum. Alii vero sunt qui nihil volunt recipere nisi ꝓponatur eis aliquod exemplum sensibile. vel ꝓpter consuetudinem vel ꝓpter dominium sensitiue virtutis in eis ⁊ debilitatem intellectus. Quidam vero sunt q̄ nihil reputant esse dignum vt aliqd eis inducatur absq; testimonio poete alicui⁹ auctoris. Et hoc ēt est vel ꝓpter consuetudinem vel ꝓpter defectum iudicii: q̄ non possunt diudicare vtrum ratio per certitudinem concludat. Et ideo quasi non credentes suo iudicio requirunt iudiciū alicuius noti. Sunt etiam alig q̄ oia volunt sibi dici, per certitudinem .i. per diligentē inquisitionē rōnis. et hoc contingit ꝓpter bonitatē intellectus iudicantis ⁊ rōnis inquirentis dūmodo nō quaratur certitudo in his in quibus certitudo ēe nō pōt. Quidam vero sunt q̄ tristant̄ sigd per certitudinem cū diligētia discussione inquiratur. Quod qdem potest cōtingere dupliciter. Uno modo ꝓpter impotentiam complectendi. Habent.n. debilem rōnem. Unde non sufficiūt ad cōsiderandū ordinē cōplexionis priorum ⁊ posteriorum. Alio mō ꝓp micrologiam. i. paruorū rōcinationez cuius similitudo quedaz est in certitudinali ingsitione q̄ nihil indiscussum relinquit vsq; ad mīma. Imaginātur autē qdam ꝙ sicut in symbolis conuiuiorum non pertinet ad liberalitatē ꝙ debeant ēt mīma computari in rōcinio: ita etiā sit quedā importunitas ⁊ illiberalitas si homo velit circa cognitionem veritatis ēt mīma discutere.

¶Deinde cum dicit.

¶Propter quod oportet erudiri quomodo singula sunt recipienda: ⁊ absurdum est simul querere scientiam ⁊ modum sciendi: est autem neutrum facile accipere.

¶Ostendit qs sit modus conueniens ad inquirendum veritatez. et circa hoc duo facit. Primo.n. ostendit quo modo homo possit cognoscere modum conuenientem in inquisitione veritatis. secundo ostendit ꝙ ille modus q̄ est simpliciter melior non dz in omnibus queri. (Acribologia vero ⁊c.) Dicit ergo primo ꝙ q̄ diuersi secundū diuersos modos veritatem inquirunt: ideo oz ꝙ hō instruatur ꝑ quē modū in singulis scientiis sit recipienda ea que dicuntur. et q̄ nō ē facile ꝙ homo simul duo capiat. sed dum ad duo attendit neutruz capere potest absurdum est ꝙ homo simul querat scientiam ⁊ modum qui conuenit scientie. et ꝓpter hoc dz prius addiscere logicam q̄z alias scientias: q̄ logica tradit cōmunez modū procedendi in omnibus aliis scientiis. modus autē ꝓprius singularum scientiarum in sciētiis singulis circa principium tradi debet.

¶Deinde cum dicit.

Lo.16: ¶Acribologia vero mathematica nō in omnibus est expetenda: sed in non habentibus materiam: ꝓpter quod non naturalis ē modus. omnis enim forsan natura materiam habet. ideo primum perscrutandum quid est natura. ita nanq; ⁊ de quibus est phyfica manifestum est: ⁊ si vnius scientie aut pluriuz ē causas ⁊ principia considerare.

¶Ostendit ꝙ ille modus q̄ est simplr optimus non dz in oibus queri dicēs ꝙ (acribologia) .i. diligēs ⁊ certa ratio sicut ē in mathematicis nō dz requiri in oibus reb⁹ de quib⁹ sunt scie. Sed dz solū requiri in his que nō habent materiā. ea.n. que habent materiā subiecta sūt motui ⁊ variationi. et ideo nō pōt in eis oibus oīmoda certitudo hēri. Querit.n. in eis nō quid sp sit ⁊ ex necessitate: sed quid sit vt sit in plurib⁹. Immaterialia vero scz seipsa sunt certissima q̄z sunt īmobilia. Sed illa que in sua nā sunt īmaterialia nō sunt certa nobis pp defectum ītellectus nr̄i: vt predictum est. Illa mōi autē sunt substātie separate. Sed mathematica sunt abstracta a materia. ⁊ tñ non sunt excedentia intellectū nostrum. et ideo in eis est requirēda certissima rō. et q̄ tota natura est circa materiam. ideo iste modus certissime rōnis nō pertinet ad naturalez pbm. Dicit autē forsan pp corpora celestia quia non habēt eodē modo mām sicut inferiora. et q̄ in scia naturali nō cōuenit iste certissimus rōnis modus: ideo in scientia naturali ad cognoscēdū modū cōueniētē ille scie primo pscrutādū ē qd sit natura. Sic.n. manifestū erit ō quibus sit scia naturalis. et iterū cōsiderandū est: si vni⁹ scientie. s. naturalis sit oēs cās ⁊ principia cōsiderare aut sit diuersarū sciarū. Sic.n. poterit scire quis modus demōstrandi conueniat naturali. Et hunc modum ipse obseruat in secundo phycorum vt pz diligenter intuenti.

¶Lectio prima.

¶Textus.

Lo.1. Ecesse est ad quesitam scientiam nos aggredi primum de quibus
n dubitare primum oportet. Hec autem sunt quecūq; de ipsis aliter susceperunt quidaz: ⁊ si quid preter boc est pretermissuz.

¶Est q̄z phs in secundo libro oñdit modū cōsiderande veritatis hic p̄cedit ad veritatis cōsiderationē. et primo procedit mō disputatiuo oñdens ea q̄ sunt dubitabilia circa rerū veritatē.
p scdo incipit determinare veritatē ⁊ hec in q̄rto libro q̄ incipit. ibi. (est scia q̄dā que speculat.) Prima āt ps diuidit in partes duas. In prima dicit de quo est intētio. In secūda exequit ꝓpositū. (est autē dubitatio prima quod ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo.n. dicit de quo est intētio. secundo rōnem assignat sue intentionis. ibi. (Inest autē inuestigare volētibus ⁊c.) ¶Dicit ergo primo ꝙ ad hanc sciam quam querimus de primis principiis ⁊ vniuersali veritate rerū necesse est vt primū aggrediamur ea de quib⁹ oz dubitare anteq̄z veritas determinetur. Sūt autē hmōi dubitabilia ꝓpter duas rōnes. Uel q̄ antiqui phi aliter susceperunt opinionem de eis q̄z rei veritas habeat vel quia omnino pretermiserunt de his considerare.

¶Deinde cum dicit.

¶Inest autez inuestigare volētibus pre opere bene dubitare posteriorum. n. inuestigatio priorum est solutio dubitatoruz. Soluere.n. non est ignorantis vinculum: sed mentis dubitatio: boc de re demonstrat: inquantum.n. dubitat: intantum similiter ligatis est passus: Impossibile.n. vtrisq; procedere ad quod ē ante: ꝓpter quod oportet difficultates speculari omnes prius: ⁊ horum causas.

¶Assignat quattuor rōnes sue intentionis. et primo dicit ꝙ volentibus inuestigare veritatem contingit (pre opere) .i. ante opus (bene dubitare) .i. bene attingere ad ea que sunt dubitabilia. et hoc ideo quia posterior

UVA. BHSC. IyR_086_1

inuestigatio veritatis nihil aliud est q̄z solo prius dubitatorum. Manifestum est autem in solutione corporaliū ligaminum q̄ ille qui ignorat vinculum non potest solvere ipsum. Dubitatio autem de aliqua re hoc modo se habet ad mentem sicut vinculuz corporale ad corpus ⁊ eundem effectum demonstrat. Inquantum enim aliqs dubitat intantum patitur aliquid simile his qui sunt stricte ligati. Sicut.n. ille qui⁹z pedes ligatos non potest ī anteriora procedere secundum viam corporalem: ita ille qui dubitat quasi habens mentez ligatam: non potest ad anteriora procedere secundum viam speculationis. Et ideo sicut ille qui vult solvere vinculū corporale oz q̄ prius inspiciat vinculum ⁊ modum ligationis: ita ille q̄ vult solvere dubitationem oz q̄ prius speculetur omnes difficultates ⁊ earum causas.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Et quia querentes sine dubitatiōe primo similes quo oportet ire ignorantibus.

¶ Et dicit q̄ illi qui volunt inquirere veritatem nō considerando prius dubitationem assimilantur illis qui nesciunt quo vadant. Et hoc ideo q̄z sicut terminus vie est illud quod intenditur ab ambulante. ita exclusio dubitationis est finis qui intenditur ab inquirente veritatem. Manifestum est autem q̄ ille qui nescit quo vadat non potest directe ire nisi forte a casu. ergo ne aliquis potest directe ingrere veritatē nisi prius videat dubitationem.

¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Et adhuc neq̄z quando quesitum inuenit non cognoscit: finis enim huic est non manifestus: predubitanti autem manifestus.

¶ Et dicit q̄ ex hoc q̄ aliquis nescit quo vadat sequit̄ q̄ quando peruenit ad locum quem intendebat: q̄z nescit vtrum sit quiescendum vel vlterius eundum. ita ⁊ quando aliquis non precognoscit dubitationez cuius solutio est finis inquisitionis non potest scire quando inuenit veritatē quesitā ⁊ q̄n̄ non: q̄z nescit finē sue inquisitionis q̄ est manifestus ei qui prio dubitationem cognouit.

¶ Quartam rationem ponit ibi.

¶ Amplius autem melius: necesse est.n. habere ad iudicādū eū qui audiuit velut aduersariorum ⁊ dubitantium omnes rationes.

¶ Que sumitur ex parte auditoris. Auditorem.n. oportet iudicare de auditis. Sicut autē in iudiciis nullus p̄t iudicare nisi audiat rationes vtriusq̄z partis: ita necesse ē eum qui debet audire philosophiam: melius se habeat in iudicādo si audierit omnes rōnes quasi aduersariorum dubitantium. ¶ Est autez attendendum q̄ pp̄ has rationes cōsuetudo Aristo. fuit fere in omnibus libris suis ante inquisitionem veritatis vel determinatiōis premitteret dubitationes emergentes. Sed in aliis libris sigillatim ad singulas determinationes premittit dubitationes. hic vero simul premittit oēs dubitatiōes ⁊ postea secundum ordinem debitum determinat veritatez. cuius ratio est: q̄z alie scientie considerant particulariter de veritate. vnde ⁊ particulariter ad eas pertinet circa singulas veritates dubitare: sed ista scientia sicut h⁹z vniuersalē cōsiderationem de veritate: ita ⁊ ad eam p̄tinet vlis dubitatio de veritate. Et ideo nō particulariter. sed simul vniuersalem dubitationem prosequitur. ¶ Potest etiā ⁊ alia esse ratio. quia dubitabilia que tāgit sunt principaliter illa de quibus philosophi aliter opinati sunt. Non autem eodem ordine ipse procedit ad inquisitionem veritatis sicut ⁊ alii philosophi. Ipse.n. incipit a sensibilibus ⁊ manifestis ⁊ procedit ad separata: vt p̄z infra in. vii. Alii vero intelligibilia ⁊ abstracta volentes sensibilibus applicare. Unde q̄z non erat eodez ordine determinaturus quo ordine processerunt. Alii philosophi ex quorū opinionibus dubitationes sequuntur ideo preelegit primo ponere dubitationes omnes seorsum: ⁊ postea suo ordine dubitationes determinare.

¶ Tertiaz assignat Auerois dicens hoc esse propter affinitatem huius scientie ad logicam que tangitur infra in quarto. Et ideo dialecticam disputationem posuit quasi partes principales huius scientie.

¶ Lectio secunda.

Lc.

e Est autem dubitatio prima quidem quibus proemialiter dictis dubitauimus: vtrum vnius scientie aut multarum est scientiarum causas speculari.

f Secundum ea que p̄dixit p̄bs inci pit b̄ premittere dubitationes determinationi veritatis. Et diuiditur in. d. p. In prima ponit dubitationes. In secūda cās dubitationū inducendo rationes ad singulas dubitationes. ibi. (Primum ergo de quibus ī primis dicimus ⁊c.) Dicū est autē in secūdo libro q̄ prius oz querere modū scie q̄z ipsam sciam. ⁊ ideo primo ponit dubitationes ptinentes ad modū considerationis huius scie. scōo ponit dubitationes ptinentes ad p̄ia principia de quibus est ista scia: vt in primo libro dictū. est ⁊ hoc ibi (Et vtrum principia ⁊ elementa ⁊c.) Ad modum aūt scie huius duo pertinent vt in secundo dictum est. s. cōsideratio cārum ex quibus scia demonstrat: ⁊ iterum res de quibus scia considerat. Unde circa primū duo facit. primo monet dubitationez pertinentem ad considerationem causarum. Scōo monet multas dubitationes pertinentes ad ea de quibus est b̄ scia. ibi. (et vtruz substantie principia prima ⁊c.) Dicit ergo q̄ prima dubitatio est quā dubitando proposuimus in fine scōi libri q̄ est quasi proemium ad totā sciam. s. vtrum consideratio causarum quattuor secundum quattuor genera pertineat ad vnam scientiam vel ad multas ⁊ diuersas. et hoc ē querere vtrum vnius scientie ⁊ precipue huius sit demōstrare ex omnibus causis: vel magis diuerse scientie ex diuersis causis demonstrent.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et vtrum substantie principia est scientie huius scire solum: aut de principiis: de quib⁹ ostendunt omnes: vt vtrum contingit vnum ⁊ idem simul dicere ⁊ negare: aut nō ⁊ de aliis talibus. ⁊ si est circa substantiam: vtrum vna circa omnes aut plures sunt. Sed si plures: vtrum omnes cognate aut earum he quidez sapientie: ille vero aliquid aliud dicende sunt.

¶ Monet dubitationes de his de q̄bus considerat ista scia. et primo inquirit de quibus considerat ista scientia sicut de substantiis. Secundo de quibus p̄sideratur ista scientia sicut de accidentibus. ibi. (et vtrum circa substantias ⁊c.) Circa primuz duo facit. primo multiplicat qōnes ex parte ipsius scie que est de substantia. Secundo ex parte substantiarum ipsarum. ibi. (et hoc idem quoq̄z ⁊c.) Circa primū ponit tres questiones. Suppositio enim ex his que in primo libro dicta sunt q̄ ista scia consideret principia prima. ¶ Prima q̄stio hic erit vtrum ad hanc sciam solum pertineat cognoscere prima principia substantie: aut etiam ad hanc sciaz pertineat considerare de primis principiis demonstrationis ex quib⁹ omnes scientie demonstrant: vt puta q̄ hec scientia consideret vtrum contingat vnum affirmare ⁊ negare: vel non. et similiter de aliis demonstrationis principiis primis ⁊ per se notis. ¶ Secunda q̄stio est. si ista scientia est cōsideratiua substantie sicut primi entis ⁊ vtrum sit vna scientia considerans omnes substantias vel sint plures scientie de diuersis substantiis. Uidetur.n. q̄ de pluribus substantiis debeant esse plures scientie. ¶ Tertia q̄stio ē.

UVA. BHSC. IyR_086_1

si sint plures scie de pluribus substantiis vtrum omnes sint cognate: i. vnius generis sicut geometria ⁊ arithmetica sunt in genere mathematice scie: vel non sint vni⁹ generis. sed quedam earum sint in genere sapientie: quedā vero in aliquo alio genere: puta in genere scientie naturalis vel mathematice. Videtur enī secūdū primū aspectū q̄ non sint vnius generis cum substantie materiales ⁊ immateriales non eodem modo cognoscātur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hoc idem quoq̄ necessarium est quērere vtrum sensibiles substantie esse solum dicē de sunt: aut preter has alie: ⁊ vtrum vnite sūt: aut plura genera sunt substantiarum: vt facientes species ⁊ mathematica inter ista ⁊ sensibilia dixerūt. De his igitur vt diximus perscrutandum est.

¶ Multiplicat questiones ex parte substantie. Et ponit duas positiones. quarum prima est vtrum dicendum sit q̄ sint solum substātie sensibiles (vt antiqui naturales posuerunt) vel etiam preter substantias sensibiles sicut alie substantie immateriales ⁊ intelligibiles vt posuit ℣Plato. ¶ Secūda questio est si sunt alique substantie separate a sensibilibus vtrum (sint vnite). i. vnius generis tantum aut sint plura genera talium substantiarum sicut quidam attendentes duplicem abstractionem: scilicet vniuersalis a particulari: ⁊ forme mathematice a materia sensibili posuerunt vtrunq̄ genus subsistere. et ita ponebāt substantias separatas que sunt vniuersalia abstracta subsistentia: inter que ⁊ substantias sensibiles particulares posuerunt mathematica subsistētia separata: scilicet numeros magnitudines ⁊ figuras. De istis igitur questionibus sicut nunc monent perscrutandum est iferius. ℣Primo quidem disputatiue ⁊ omniū determinando veritatem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et vtrum circa substantias solum speculatio: ⁊ circa que accidunt secundum se sit substātiis: Adhuc de eodem ⁊ diuerso: simili ⁊ dissimili ⁊ contrarietate priore ⁊ posteriore: ⁊ aliis omnibus talibus de quibus dialectici intendere tentant ex probabilibus solum perscrutationem facientes: quorum theoria est de omnibus. Amplius autem bis eisdem quecūq̄ secundum se accidunt: ⁊ non solum quid est horum vnumquodq̄: Sed vtrum vnus est vni contrarium.

¶ Inquirit vtr cōsideratio hui⁹ scie de accidētib⁹ sit. Et pōit tres qōnes. quar⁹ prima ē vtrū speculo hui⁹ scie sit solū circa substātias pp hoc qō dicit phylosophia substantie: aut ēt sit circa ea q̄ p se substātiis accidūt. eo q̄ ad eandē sciaz ptinere vr. vt ꝓsideret subiectū ⁊ p se accidentia subiecti. ¶ Secūda qō ē vtrū ꝫ scia cōsideret de ḡbusdā q̄ videt esse p se accidētia entis: ⁊ cōseq̄ oia entia. s. de eo dē ⁊ diuerso simili ⁊ dissimili: ⁊ ō cōtrarietate: ⁊ de priori ⁊ posteriori ⁊ omnibus aliis huiusmodi de quibus dialectici tractant qui habēt cōsiderationē de omnibus. Sed tamen de hmōi pscrutātur: nō ex necessariis: sed ex probabilibus: Ex vna enī pte videt q̄ cū sint cōmunia pertineant ad phylosophū primū. ex alia parte videt q̄ ex quo dialectici ista cōsiderāt: quorū est ex probabilib⁹ procedere: q̄ nō pertineat ad cōsiderationē ipsius phylosophi cui⁹ est demōstrare. ¶ Tertia qō ē. cum ad ista cōmunia accidentia entis quedam p se consequant: vtrum ad phylosophum pertineat circa vnumquodq̄ horū solum considerare quid est: aut etiam illa que consequunt ad ipsa puta vtrum vnum vni sit contrarium.

Lectio. 3.

c ¶ Vtrum principia ⁊ elementa genera sunt: aut in que diuiditur existētium singulum. Et si genera vtrum quecunq̄ dicuntur de indiuiduis finalia aut prima. et vtrum animal aut homo principiuz: quia ⁊ magis est circa singulare.

p ¶ Dist q̄ phylosophus mouit qōnes pertinentes ad modū ꝓsiderādi huius scie. Hic mouet qōnes ptinētes ad res ō quib⁹ ista scia ꝓsiderat. ⁊ q: ista scia ꝓsiderat ō principiis ꝑmis: vtī prīo dictū ē: ideo mouet hic qōnes de principiis rer. ℣Pria āt rerū principia ponebāt ⁊ spēs ⁊ mathematica. Unde prīo mouet qōnes ptinentes ad spēs. scōo qōnes ptinētes ad mathematica. ibi. (Adhuc āt vtrū nūeri ⁊ lōgitudines ⁊c.) Circa primū duo facit. prīo querit q̄ sūt principia. Scōo q̄lia sūt ibi. (Amplius āt vtrū principia numero aut spē determinata ⁊c). Quia vero principia ponebāt vniuersalia separata: prīo q̄rit vtrū vniuersalia sint principia. Scōo vtrū res sepate sint principia. ibi. (Marie vō querēdū ē ⁊c.) ¶ Circa primū pōit duas qōnes. quarū pria ē vtr genera sint principia ⁊ elemēta rer: aut ea i q̄ sicut in vltia diuidit qōcūq̄ singulare exīs. ⁊ ratio hui⁹ dubitatiōis ē: q: elemētū est ex quo prīo ꝓponit res: ⁊ i qō vltimo diuidit. Inuenimus aūt duplicē modū cōpōis ⁊ diuisionis vnū. s. scōz rōnē put species resoluūtur i genera. Et scōz hoc videt genera eē principia ⁊ elemēta: vt ℣Plato posuit. Alio mō scōz nāz: sic corpora nālia cōponūtur ex igne aere ⁊ aqua ⁊ terra: ⁊ i hoc resoluunt. Et pp ꝫ nāles pbi posuerūt eē pria principia ⁊ elemēta. ¶ Secūda qō ē suppposito q̄ genera sint principia rerū: vtrū principia sint vlia dicta de idiuiduis. s. spēs specialissime ēs genera appellat scōz platonicorū cō suetudinē: q: ptinēt sub se plura indiuidua sic genera plures spēs: aut magis sint principia pria generalissima vt puta quid sit magis principiū vtrū animal vel homo q̄ est principiū quoddā scōm platonicos: ⁊ magis vere exīs q̄ singulare. Oritur aūt hec dubitatio pp duas diuisiones rōnis. q̄rū vna ē scōz quā genera diuidim⁹ i species. Alia vero est scōz quā species resoluimus in genera. Sē per enī vr illud quod est vltim⁹ termin⁹ diuisionis esse p mum principium ⁊ elementum in componendo.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Maxime vero querendum est ⁊ tractandum: vtrum est aliquid preter materiam causa secundum se aut non. et hoc separabile aut non ⁊ vtrum vnum aut plura numero. et vtr est aliquid preter synolon. Dico autem synoloń quādo predicatur aliquid de materia aut nihil: aut horum quidem: horum vero non ⁊ equalia talia existentium.

¶ Querit ō principiis ex pte sepatōis. ⁊ mouet quattuor qōnes. q̄rū prima est. ¶ Cū primi nāles posuerūt solū cām materialē: vtr aligd aliud ꝑter mās sit cā scōz se aut nō. ¶ Scōa qō ē suppposito q̄ aligd ꝑter mās sit cā: vtr illō sit separabile a mā sicut posuit ℣Plato: aut nō sicut posuit ℣Pythagoras. ¶ Tertia qō ē si ē aligd separabile a mā vtr sit vnū tantū: sicut posuit Anaxagoras aut plura nūero sicut posuit ℣Plato ⁊ ipse Aristo. ¶ Quarta qō ē vtr aligd sit preter synolon. i. simul totū aut nihil aut in ḡbusdā sit aligd ⁊ i ḡbusdā nō. ⁊ q̄lia sint i ḡb⁹ sint ⁊ q̄lia in q̄bus nō. exponit aūt quid sit synolon vel simul totū. s. q̄n ꝑdicat aligd dē mā. Ad cuius intellectū ꝓsiderādū ē q̄ ℣Plato posuit horiez ⁊ equū ⁊ ea q̄ sic ꝑdicāt eē q̄sdā formas separatas. ℣Per hoc aūt hō predicatur de sorte vel ℣Platone: q̄ mā sensibilis participat formam separatam.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Socr. ergo vel plato dr synolon vel simul totū: qr ꝓstituit per hoc ꝙ mā ꝓcipat formaz ꝺseparatā. et est quasi quoddā ꝑdicatū de mā. Querit ergo phylosoph⁹ ℔ vtr qō gd ē idiuiduī: sit aligd aliō ꝓter ipz idiuiduū. vel nō: aut ēt ī qbusdā est aliud ꝛ in quibusdā nō aliud. Quaz q dem questionem phylosophus determinabit in. vii.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius autem vtrum principia numero aut specie determinata: ꝛ que in rationibus ꝛ in subiecto. Et vtrum corruptibilium: ꝛ incorruptibilium eadem aut diuersa: ꝛ vtrum corruptibilia omnia. aut corruptibilium corruptibilia. Amplius autem quod omnium difficillimum est: ꝛ plurimam habet dubitationez vtrum vnum ꝛ ens quemadmodum pythagorici dicunt ꝛ plato non aliquid alterum esse supra existentiū substantiā aut nō: sz alterum aliqd ipsū subiectū: vt Empe. amorē dicit ali⁹ vero ignē: alius aquā alius aerē. Et vtrū principia sint vniuersalia aut singularia rerum.

¶ Monet qōnes circa modū existēdi principia. et qr ens diuiditur per vnū ꝛ multa: per actū ꝛ potētiā: prīo querit quō sint principia scōz vnitatē ꝛ multitudinē. Scōo quō sint scōz actū ꝛ potētiā. ibi. (Ex potestate aut actu.) ¶ Circa primū monet quattuor qōnes. quaꝝ pria ē vtr principia sint determinata scōz numerꝫ: aut scōz speciē: puta qr dicim⁹ tria esse principia nature. ℣ Pōt aūt intelligi vel qr sunt determinata scōz numerū: ita. ſ. ꝙ sola vna nūero forma sit principiū nature: ꝛ sola vna numero mā ꝛ priuatio. et pōt intelligi ꝙ sit determinata scōz speciez ita ſ. ꝙ sint multa principia mālia que cōueniant ī specie materialis principii: ꝛ sic de aliis. et qr quidā phylosophoꝝ assignabāt causas formales sicut platonici: quidam autez solas causas māles: sicut antiqui nāles addit ꝙ ista qō hz locū (ī rōnib⁹). i. ī cāis formalib⁹ (ꝛ in subiecto) .i. in causis mālib⁹. ¶ Secūda qō ē vtrū corruptibiliuz ꝛ incorruptibiliū sint eadē principia aut diuersa. et si sint diuersa vtrum oīa sint incorruptibilia: vel corruptibilium principia sint incorruptibilia: ꝛ incorruptibiliū incorruptibilia. ¶ Tertia qō ē vtr vnū ꝛ ens significent ipsaz substātiā rez ꝛ non aliquid additum aliud. ſ. substantiam rez sicut dicebant pythagorici ꝛ ℣ Plato: vel non significēt ipsam substātiā rez: sed sit aligd aliud subiectū vnitati ꝛ entitati. ſ. ignis aut aer hmōi aut aliquid aliud: vt antiqui naturales posuerunt. ¶ Hanc aūt questionē dicit esse difficillimam ꝛ maxime dubitabilē: qr ex ista questione dependet tota opinio ℣ Platonis ꝛ ℣ Pythagore qui ponebant numeros esse substātiā. rez. ¶ Quarta questio est vtr principia rez sint siē q̄dā vniuersalia: vel siē aliq̄ singularia. idest vtrū ea q̄ ponunt esse principia habeant rōnē principii scōm rationem vniuersalem vel secundum ꝙ vnumquodqz eorum est aliquid ꝛ singulare.

¶ Deinde cum dicit:

¶ Et potestate aut actu. Amplius vtrum aliter aut secundum motum. hec enim dubitationem prestant magnam.

¶ Querit vtruz principia sint scōz potētiā vel scōz actū. Et ℔ qō maxie vr̄ ptinere ad principia mālia. pōt. n. eē dubitatio: vtruz primuz māle principiū sit aliqd corp⁹i actu vt ignis aut aer: vt antiqui naturales posuerunt: aut aligd exīs in potētia tātuz vt plato posuit. et qr mot⁹ē act⁹ existentis in potentia. ꝛ est quodāmō mediū inter potentiā ꝛ actuz: ideo adiungit aliā qōnē. Utruz principia sint cāe rerum soluz scōz motuz sicut nāles posuerūt sola principia mot⁹ vel mālia vel efficientia: vel etiā sint principia aliter q̄ ꝙ motū siē plato posuit ꝙ quādā ꝓticipatiōez hmōi sensibilia ab imālib⁹ cāri. Has autez qōnes ideo se monisse dicit quia magnam dubitationem habent: vt patet ex discordia phylosophorum circa eas.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem, vtrum numeri aut longitudines ꝛ figure ꝛ puncta substantie sunt quedam aut non. Et si substantie vtrum separate a sensibilibus: aut in eis. De his omnibus non solum difficile veritatem inquirere: sed nec dubitatur facile bene.

¶ Monet qōnes pertinētes ad mathematica q̄ quidaz principia rerū posuerunt: et monet duas qōnes: q̄ruz prima est: vtrum nūeri ꝛ longitudies ꝛ figure ꝛ puncta sint q̄dā substātie: vt pythagorici vel platonici posuerunt: vel nō: sicut posuerūt nāles. ¶ Scōa questio est si sūt substātie vtrum sint separate a sensibilib⁹ vt posuerunt platonici. aut in sensibilibus vt pythagorici. Mouentur autem q̄stiones iste tanquam disputande infra ꝛ determinānde. quia in his non solum difficile est veritatem inquirere: sed etiam non est facile bene dubitare de eis inuemendo scilicet probabiles rationes dubitationis.

¶ Lectio quarta.

p Rimum ergo de quibus in primis dixim⁹: vtrum vnius aut pluriuz scientiarum sint speculanda omnia genera causarum.

p Ostq̄ phylosophus mouit qōnes que faciunt dubitationē ī ista scia, hic incipit de eis disputare: diuidit ī tres ptes. ¶ In prima disputat de qōnib⁹ ptinētib⁹ ad ꝓsideratiōez hui⁹ scie. ¶ In scōa de qōnib⁹ ptinētib⁹ ad substātias. ibi. (Amplī⁹ aūt vtr sensibiles substātie ꝛc.) ¶ In tertia parte de qōnib⁹ ptinētib⁹ ad principia substātiarū. ibi. (Et de principiis vtr oporteat genera ꝛ elemēta ꝛc.) ¶ Circa primū tria facit. prīo. n. disputat de considerātiōe hui⁹ scie quātū ad cās p q̄s demōstrat. ¶ Secundo quātuz ad pria demonstratiōis principia. ibi. (At vero de principiis demōstrationis ꝛc.) ¶ Tertio quātuz ad ipsas substantias. ibi. (Totaliter que substantiaꝝ vtruz vna ē ꝛc. (Circa primū duo facit. primo. n. resūit qōnē de q̄ disputare intendit ꝓcludens ex ipso enumeratiōis ordīe ꝙ prīo disputādū ē ō illis ō gb⁹ pmū dictū ē ī enūeratiōe qōnū vtr. ſ. ad vnā sciaz vel ad plures pti neat speculari oīa genera cāꝝ: vt sic ordo disputatiōis ordini qōnuz motaꝝ respondeat. Secundo ibi.

¶ Unius enim scientie quomodo erit nō cōtraria principia existentia cognoscere.

¶ ℣ Ponit rationes ad qōnē. Et circa hoc tria facit. primo enī ponit rōnē ad ostēdenduz ꝙ ꝓsiderare oīa genera cāruz nō ptineat ad vnā sciaz. Secundo mouet alterā qōnē suppositō ꝙ ad diuersas scias ptineat diuersa genera cāruz ꝓsiderare. cui⁹ cāe ꝓsideratio pertinet ad pbm prīuz. Et disputat ad diuersas qōnis ptes ꝛ hoc ibi. (At vero si scientia cāruz sūt plures ꝛc.). Tertio ex hac disputatione scōa ꝓcludit ꝓclusiōez primarū ratōnuz. ibi. (Qua ꝓpter videtur alteri⁹ esse scie ꝛc.) Circa primū pōit duas rationes. dicēs ꝙ cuz vni⁹ scie sit ꝓsiderare ꝓtraria qūo erit vni⁹ scie ꝓsiderare principia cuz non sint ꝓtraria. que quidē ratio si scōz suppiciez ꝓsideret nulli⁹ vr̄ esse momēti. Videtur enī ꝓcedere ex destructione añcedētis. ac si sic argumētaret. Si principia sunt ꝓtraria sunt vni⁹ scie. ergo si non sunt ꝓtraria non sunt vni⁹ scie. ℣ Posset ergo dici ꝙ pbs in his disputationib⁹ non soluz ꝓbabilib⁹ rationibus vtitur: sed etiaz interdum sopḥcis ponens rationes que ab aliis inducebantur. Sed non videtur esse rationabile ꝙ in tanta re tantus phylosophus tam frivolaz ꝛ parum apparentem rationem induxisset. Unde ali/

UVA. BHSC. IyR_086_1

ter dicēdū est ꝙ si quis recte considerat naturaz diuersorum que ad eandez sciam pertinent: quedā pertinent ad vnā sciaz seōz sui diuersitatez: quedā vero secūduz quod reducunt ad aliquod vnum. ¶Multa quidem igitur alia diuersa inueniuntur pertinere ad vnam scientiam secundum ꝙ reducuntur ad aliquod vnum: puta vt ad vnum totum vel ad vnam causam vel ad vnum subiectum. Sed contraria ꝛ quelibet opposita pertinent ad vnaz scientiam secundum seipsa: eo ꝙ vnum est ratio cognoscendi alterum. Et ex hoc efficitur ista propositio probabilis ꝙ ōia diuersa q̄ fūt ꝓtraria ptineāt ad vnā sciaz: Uñ seq̄tur si principia sunt diuersa ꝛ nō sunt contraria ꝙ non ptineant ad vnam scientiam. ¶Secūdaz rōnē pōit ibi.

¶Amplius autem multis existentium non insunt omnia. Quo nanq̄z modo possibile est motus principium esse in omnibus immobilibus: aut boni naturam. Siquidem omne quod bonum est secundum se ꝛ propter suam naturam finis est: ꝛ ita causa ꝙ illius causa ꝛ fiunt ꝛ sunt cetera. Finis autem ꝛ cuiꝰ causa actus cuiusdam est finis: sed actus oēs cuz motu. quare in immobilibus non continget hoc esse principium neq̄z esse aliquid autoagathon. ¶Unde ꝛ in mathematicis nihil ꝙ bāc ostenditur causam: neq̄z est demonstratio nulla: eo ꝙ melius aut deterius. Sed nec omnio nullus talium alicuius reminiscitur. Quapropter ꝛ sophystarum quidam vt aristippus ipsas preneglexit. In aliis enī artibꝰ ꝛ illiberalibus vt tectonica ꝛ coriaria: eo ꝙ melius aut deterius dici omnia: mathematicas vero nullam de bonis aut de malis rationem facere.

¶Que talis est. Diuersorum pertinentium ad vnam scientiam quecunq̄ scientia considerat vnum considerat ꝛ aliud: vt patet in contrariis: quorum diuersitas ſm se pertinet ad vnam scientiam non per reductionem ad aliquid vnum. sed non quecunq̄ scientia considerat vnam causam considerat omnes causas. ergo consideratio omnium causarum non pertinet ad vnam scientiam. minozē probat per hoc ꝙ diuerse scientie sunt de diuersis entibꝰ ꝛ multa existentia sunt quibus non possunt attribui omnes cause. Quod primo manifestat in causa que dicit vnde principium motus. Non enim videtur ꝙ possit esse principium motus in rebus immobilibus. Ponuntur autem quedam entia immobilia ꝛ precipue secundum platonicos ponentes numeros ꝛ substantias separatas. Unde si qua scientia de his considerat non potest considerare de causa que est vnde principium motꝰ. ¶Secundo manifestat idem de causa finali que habet rationez boni. Boni enim natura non videtur posse inueniri in rebus immobilibus si hoc concedatur ꝙ omne quod est bonum secundum se ꝛ propter suam naturam est finis. Et hoc modo causa est in quantum propter ipsam ꝛ causa eius omnia fiunt ꝛ sunt. Patet autem ꝙ est bonum secundum se ꝛ propter suam naturam: ad excludendum bonum vtile: quod non dicitur de fine sed magis de eo qō est ad finem. Unde que sic solum dicuntur bona inq̄tuz sunt vtilia ad aliud non sunt bona secundum se ꝛ propter suam naturam: sicut potio amara non est secundum se bona: sed solum secundum ꝙ ordinatur ad finem sanitatis que est secundum se bona. Finis autez ad cuius causa fit aliquid videtur eē terminus alicuius actus. Omnes autem actiones videntur esse cum motu. ergo videtur seq̄ ꝙ in rebus immobilibus non possit esse hoc principium scilicet causa finalis que habet rationem boni. et qz que sunt per se existentia absq̄ materia necesse est ꝙ sint existentia immobilia: ideo non videtur esse possibile ꝙ sit aliquid autoagathon: ideſt per se bonuz vt ¶Plato ponebat. Omnia enim immaterialia ꝛ non participata vocabat per se existentia sicut ideam hominis vocabat hominem per se: quasi non participatum in materia. Unde ꝛ per se bonum dicebat id quod est sua bonitas non participata. ſ. primum principium omnium. ¶Et ad hanc rationem confirmandam inducit quoddam signum. ex hoc enim ꝙ finis non potest esse in rebus immobilibus videtur procedere ꝙ in scientiis mathematicis que abstrahunt a materia ꝛ motu nihil probatur per hanc causam: sicut probatur in scientia naturali que est de rebus mobilibus aliquid per rationem boni. Sicut cum assignamus causam quare homo habet manus: quia ꝙ eas melius potest exequi conceptiones rationis. In mathematicis autem nulla demonstratio fit hoc modo ꝙ hoc modo fit quia melius est sic esse. aut deterius si ita non esset. ¶Puta si diceretur ꝙ angulus in semicirculo est rectus: quia melius est ꝙ sic sit q̄ ꝙ sit acutus vel obtusus. ¶Et quia posset forte aliquis esse alius modus demonstrandi per causam finalem. puta si diceretur si finis erit necesse est id quod est ad finem precedere: ideo subiungit ꝙ nullus omnino in mathematicis facit mentionem alicuius talium pertinentium ad bonum vel ad causam finalem. ¶Propter quod quidam sophyste vt Aristippus qui fuit de secta epicuriorum omnino neglexit dimōstrationes que sunt per causas finales: reputans eas viles ex hoc ꝙ in artibus illiberalibus sine mechanicis vt i arte tectonica ideſt edificatoria ꝛ coriaria omnium rationes assignantur ex hoc ꝙ est aliquid melius vel deteriꝰ. in mathematicis vero que sunt nobilissime ꝛ certissime scientie nulla fit mentio de bonis ꝛ malis.

¶Deinde cum dicit.

¶Ut vero si scientie causarum sunt plures ꝛ altera alterius principia que earum ē dicenda queritur. Aut quis maxime res quesitas est eas sciens habentium est.

¶Interponit aliā qōnē ꝛ prio ꝓponit eaz. Et hz duas partes. prima enim pars questionis est. si diuerse cause considerentur a pluribꝰ scientiis ita ꝙ altera scia sit alterius cause consideratiua: que illarū dz dici scia que q̄rit id est philosophia prima vtrum scilicet illa que considerat causam formalem: aut que considerat causam finalem vt̄ que considerat aliquā aliarum. Secunda pars questionis est. Si alique res sint que habeant plures causas qs maxime cognoscit rem illam eorum qui considerāt illas diuersas causas. ¶Secundo cum dicit.

¶Contingit enim eidem omnes modos causarum inesse: vt domus. Undē quidem motꝰ ars ꝛ edificator: cuius vero causa opus ꝛ materia terra ꝛ lapides: species vero ratio.

¶Manifestat partē secūdā qōnis per hoc ꝙ vna ꝛ eadez res inuenit q̄ hz oēs modos cārū: sicut domꝰ cā vnde principiū motus est ars ꝛ edificator. Id vero cuius causa vel finis causa domus (est opus). ideſt vsus eius qui est habitatio. Causa vero sicut materia est terra ex q̄ fiunt lateres ꝛ lapides. Causa vero sicut species vel forma ē ipsa rō domus qua artifex preconcepta mēte i mā ponit.

¶Tertio ibi.

¶Igitur ex dudum determinatis quam docet vocare scientiarum sapientiam. Habet. n. rationem qualibet appellari inquantū senioz ꝛ principalioz. cui veluti seruientes nō contradicere sciētias alias certum est que finis ꝛ boni talis ē huius enim causa sunt cetera.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Reassumit questionem. s. quã dictarum scientiarum possumus vocare sapientiam secundum ea que de sapiẽtia prius determinauimus in principio libri: vtrum .s. illam que considerat causam formalem vel que considerat causam finalem vel aliquam aliarum causarum. Et pro nit consequenter rationes ad singulas istrium causarum dicens. q̃ ratio quedam videtur de qualibet scientia id est que est per quãcunq; causam q̃ appelletur nomine sapientie. Et primo quantum ad scientiam que est per causam finalem. Dictum est enim in principio libri q̃ ista scientia que sapientia dicitur est maxime principalis
Lec.2. ⁊ ordinatiua aliarum. q. subditarum. Sic igitur inchoatus sapientia (est senior). i. prior ordine dignitatis ⁊ principalior quadam auctoritate ordinãdi alias: quia non ẽ in istũ q̃ alie scientie contradicant ei sed ab ea accipiãt sua principia: sicut ei seruientes: videtur q̃ illa scientia que est finis ⁊ boni. i. que procedit per causam finalem sit talis q̃ sit digna nomine sapientie. Et hoc ideo. quia oĩa alia sunt propter finem. Unde finis est quodammodo causa omnium aliarum causarum. Et sic scientia que procedit per causam finalem est principalior. Cuius signum est q̃ artes ille ad quas pertinent fines principiantur ⁊ precipiũt aliis artibus: sicut gubernatoria nauifactiue. Unde si sapientia est principalis ⁊ preceptiua respectu aliarum maxime videtur q̃ procedat per causam finalem.

¶ Inquantum vero primarum causarum ⁊ maxime scibilis diffinita est esse: substantie vti q̃ erit talis. Multis enim modis rationem scientibus: magis quidem scire dicimus eum qui nouit in ipso esse quid ipsa res q̃ in non esse ⁊ horum eorundem aliud alio magis: ⁊ maxime quid est ⁊ non quantum aut quale: aut aliquid facere aut pati: apta nata est. Amplius autem ⁊ in aliis scire singula ⁊ quorum demõstrationes sũt: tũc putam⁹ existere: quando scimus quid ẽ: vt tetragonizare quid ẽ. q̃ medie inuentio. similiter autem in aliis.

Lec.2. ¶ Inducit rationem de causa formali. Dictum est enim in proemio libri q̃ sapientia est primarum causarum ⁊ eius q̃ est maxime scibile ⁊ q̃ est maxime certus. Et secundum hoc videtur q̃ sit substantie. i. per causam formalem: quia inter diuersos modos sciendi magis dicimus scire illum qui scit aliquid esse q̃ qui scit aliquid non eẽ. Unde ⁊ in posterioribus philosophus probat q̃ demõstratio affirmatiua est potior q̃ negatiua. Inter eos autẽ
Li.i.le. 39.40. qui sciunt aliquid affirmare vnum alio magis dicimus scire. Sed inter omnes maxime dicimus scire illum qui cognoscit quid est res: non autem qui scit quanta est vel qualis ⁊ quid possit facere vel pati. Sic igitur in cognoscendo ipsam rem absolute perfectissimum est scire qd ẽ res quod est scire substantiam rei. Sed etiam in aliis cognoscendis: puta proprietatibus rei magis dicimus scire singula de quibus sunt demonstrationes quando etiam de ipsis accidentibus vel proprietatibus scimus quod quid est: quia quod quid est non solum inuenitur in substantiis sed etiã in accidentib⁹. Et ponit exẽplum de tetragonismo. i. de quadratura superficiei eque distãtũ lateruz nõ quadrate quã quadrare dicimur cũ inuenim⁹ q̃dratũ ei eq̃le. Cum aũt ois superficies eque distãtiuz laterum ⁊ rectorum angulorum ex duabus lineis contineatur que rectum continent angulum ita q̃ totalis superficies nihil est aliud q̃ ductus vnius earum in aliam: tunc inuenimus quadratum equale superfici predicte quando inuenimus lineã que sit media in proportiõe inter duas lineas predictas. Puta nõ linea. a. ad lineã. b. se habeat sicut linea. b. ad lineam. c. quadratum linee. b. est equale superficiei que cõtinetur in. c. ⁊ a. vt probatur in. vi. Euclidis.

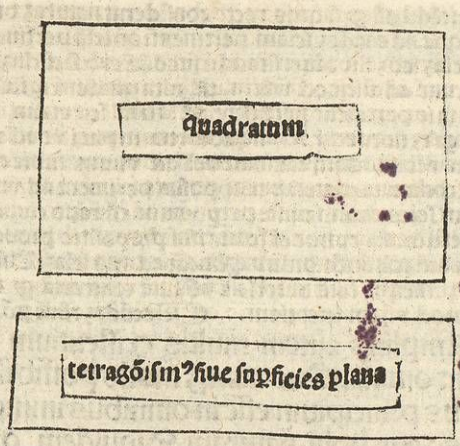

¶ Ad inueniendũ quadratũ equale tetragonismo. q̃ accipere lineam mediam in proportione inter duas lineas vt patet in istis lineis sequentibus.

¶ Et apparet manifeste in numeris. Sex. n. est medius in proportione inter nouem ⁊ quattuor. Nouem enim se habet ad sex in proportiõe sex qui altera ⁊ similiter sex ad quattuor. Quadratum autem senarii est. xxxvi. Quod etiam perficitur ex ductu quaternarii in nouenarium. Quater enim nouem sunt. xxxvi. Et simile est i aliis.

¶ Deinde ponit rationem de causa mouente.

¶ Circa generationes vero ⁊ actus ⁊ circa omnem generationem quando cognoscimus principium motus hoc aũt alterum ⁊ oppositum fini. Quapropter videtur alterius esse scientie: causarum harum singulas speculari.

¶ Videmus enim q̃ circa generationes ⁊ actiones ⁊ circa omnem transmutationem maxime dicimur aliquid scire quando cognoscimus principium motus eo q̃ motus nihil est aliud q̃ actus mobilis a mouente vt dicitur in tertio physicorum. ¶ Premittit autem de causa materiali quia illa imperfectissime se habet ad hoc q̃ sit principium cognoscendi. Non enim fit cognitio per id quod est i potẽtia: sed per id quod est in actu: vt infra in nono dicetur. ¶ His igitur positis ad quandam questionem pertinentibus: inducit rationem ex eisdem rationibus supra positis ad primam questionem .s. q̃ alterius scientie sit considerare omnes istas causas eo q̃ in diuersis rebus diuerse cause videntur habere principalitatem sicut in mobilibus principium motus in mobilibus qõ quid est. Finis autem in his que ordinantur ad finẽ. Hãc autem questionem Aristo. in sequentibus expresse soluere non inuenitur. Potest tamen eius solutio ex his que ipse inferius in diuersis locis determinat colligi. Determinat enim quarto q̃ ista scientia cõsiderat ens inquantũ est ens. Unde ⁊ eius est considerare primas substantias non autem scientie naturalis: quia supra substantiam mobilem sunt alie substantie. Omnis autem substantia vel est ens per se ipsam si sit forma tantum vel si sit composita ex materia ⁊ forma est ens per suam formam. Unde inquantum hec scientia est consideratiua entis considerat maxie cãz formales. Prime autem substãtie non cognoscuntur a nobis vt sciamus de eis quod quid est vt potest aliqualiter haberi ex his que in. ix. determinantur.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Et sic in earū cognitione nō habet locum causa formalis. Sed quāuis ipse sint ūmobiles secūdū seipsas: sūt tamen
Lec. xi. causa motus aliorū per modū finis. Et ideo ad hanc sciē tiam inquantū est considerativa primarum substantiarū precipue pertinet considerare causā finalē: et etiā aliqualiter causas mouentē. Causam autem materialem scōz seipsas nullo modo: quia materia nō quenienter causa est eius: sed alicuius determinati generis scilicet substātie mobilis. Tales autem cause pertinent ad cōsiderationē particularū scientiarum: nisi forte consideretur ab hac scientia inquantū continentur sub ente. Sic enim ad omnia suas consideratione extendit: ¶His autē visis rationes inductas facile est solnere. primo enim nihil prohibet diuersas causas ad hanc scientiam pertinere vnam existentem licet non sint contrarie: quia reducuntur ad vnum scilicz ad ens commune: sicut dictum est. Similiter nihil prohibet et si non quelibet scientia consideret omnes causas qualiqua scientia possit considerare omnes vel plures earuz inquantum reducuntur ad aliquod vnum. Sed specialiter descendendo dicendum est q nihil prohibet in immobilibus considerari et principium motus et finez siue bonum in immobilibus que sunt tamen mouentia sicut sūt prime substantie. In his autem que neq mouentur nec mouent: non est consideratio principii mot⁹ nec finis sub ratione finis motus: quāuis possit considerari finis sub ratione finis alicuius operationis sine motu. sicut si ponātur esse substantie intelligentes nō mouentes (vt platonici posuerunt): nihilominus tamen inquantuz habent ītellectum et voluntatem oportet ponere in eis finem et bonum quod est obiectum voluntatis. Mathematica autē non mouentur nec mouent nec habent voluntatem. Unde in eis nō consideratur bonum sub nomine boni et finis. Consideratur tamen in eis id quod est bonuz scilicet esse et quod quid est. Unde falsum est quod in mathematicis non sit bonū sicut ipse infra in. xi. phat. ¶Ad qō dē vero scōz iam patet responsio. qz ad hāc scientiam pertinet consideratio triū causarū de qbus rōnes inducit.

¶Lectio sexta.

Lo. 4. T vero et de principiis demonstrationis vtrum vnius scientie est aut plurium: dubitatio est. Dico autem demonstratiuas communes opiniones ex quibus demonstrant: vt quoniam omne necessarium est aut dicere aut negare et impossibile simul esse et non esse: et quecunq tales propositiones. Utrum harum vna scientia et substantie: aut alia. Et si non vna est quā oz appellare que nunc est quesita.

Postq disputauit de prima questione que erat de consideratione causarum. Hic intendit disputare de consideratione principiorum demonstrationis ad quam scientiam pertineant. Et circa hoc tria facit. primo mouet questionem. scōo disputat ad vnam partez ibi. (vnius igitur cause etc.) tertio disputat ad aliam partem ibi. (At vero si alia etc.). Dicit ergo primo q dubitatio ē de principiis demōstrationis vtrum considerare de his pertineant ad vnam scientiam vel ad plures. Et exponit que sunt demonstrationis principia. Et dicit q sunt communes conceptiones omnium ex quibus procedunt omnes demonstrationes inquantum. s. singula principia propria rum conclusionum demonstratarum habent firmitatez virtute principiorum communium. Et exemplificat de primis principiis maxime: sicut q necesse est de vnoquoq affirmare aut negare. Et aliud principiū est q impossibile est idem simul esse et nō esse. Est ergo hec questio vtrum hec principia et similia pertineant ad vnam scientiam vel ad plures. et si ad vnam: vtrum pertineant ad scientiam que est considerans substantiam: vel ad aliam et si ad aliā quā earum oportet nominare sapientiam vel philosophiam primam quam nunc querimus.

¶Deinde cum dicit.

¶Unius igitur esse non est rationabile: quid enim magis geometrie q̄z qualiscūq̄z de his est ꝓprium audire. Si igitur similiter qualiscūq̄z sit: omniū vero nō cōtingit sicut nec aliarum: ita neq̄z ipsas substātias cognoscentes ꝓprium est de ipsis cognoscere.

¶Obicit ad vnam partem questionis. scilicet ad ostendendum q non est vnius scientie considerare principia omnia supple demonstrationis et substantiam. et ponit duas rationes. quarum prima talis est. Cum omnes scientie vtanē predictis principiis demonstrationis nulla ratio esse videtur quare magis pertineant ad vnum q̄z ad aliam. nec etiam videtur rationabile q eorum consideratio pertineat ad omnes scias: qz sic sequeret q idē tractaretur in diuersis scientiis q esset superfluum. Videt igitur relinqui q nulla scientia consideret de principiis istis: ergo per quam rationem non pertinet ad aliquam aliarum scientiarum tradere cognitionem de huiusmōi demonstrationis principiis: per eandem rationem non pertinet ad scientiam cuius est considerare de substātia.

¶Secunda ratio ponitur ibi.

¶Simul autem qūo erit ipsoruz scientia: q enī et vnūquodq̄z horū exiltens et nunc nouimus: vtuntur ergo eis vt notis artes alie. Si autem de his demōstratio: oportebit aliquod igitur esse subiectum: et hec quidem passiones: illa vero dignitates eorum: nāq̄z de oībus eē demonstrationez ē impossibile: Necesse eniz ex aliquo esse et circa aliquid et aliquorum demonstrationem. Quare accidit esse vnum genus aliquid monstratorum. Omnes enim demonstratiue dignitatibus vtuntur.

¶Que talis ē. Modus de aliquib⁹ est cognitio in scientiis ē duplex. Un⁹ modus scōz q de vnoquoq̄z cognoscitur quid ē. Alius mod⁹ scōz q cognitio p demōstrationē acquirit. Prio aūt mō nō ptinet ad aliquā sciaz tradere cognitiōez de principiis demōstratiōis: qz talis cognitio principioz presupponit añ oēs scias. Oō. n. vnūqōq̄z horū existit ens et nūc nouim⁹. i. statī a principio cognoscim⁹ qd significēt termini horū principioz p quoz cognitiōez statī ipsa principia cognoscūtur. Et qz talis cognitio principiorū inest nobis statim a nā: concludit q oēs artes et scientie que sūt de qbusdā aliis cognitiōib⁹: vtunt̄ p̄dictis principiis tāquā nāliter notis. ¶Similiter āt phat q predictoz principioz cognitio nō tradit i aliqua scia p demōstrationē: qz si eēt aliq̄ demōstratio de eis oporteret tria tunc principia ꝓsiderari. s. gen⁹ subiectū passiones et dignitates. et ad hui⁹ māifestatiōez subdit q impossibile ē de oi b⁹ eē demōstratiōez: Nō. n. demōstrāt subiecta sz ō subiectis passiones: de subiectis vō oz pcognoscere an est et qd ē: vt dr i prio posterioz. Et hoc ideo qz necesse ē demōstratiōez eē ex aliqb⁹: sicut ex principiis q̄ sūt dignitates: et circa aliqō qō ē subiectū: et aliquoz q̄ sūt passiones. ex ō aūt statī māifestū ē ex vno horū triū qō dignitates nō demōstrāt. qz oporteret qō haberēt aliqs dignitates pores qō ē impossibile. Uā ptermissio ō mō pcedēdi tāquaz māifesto pcedit ex pte subiecti. Cū. n. vna scia sit vni⁹ generis subiecti oporteret q illa scia q̄ demōstraret dignitates hēret vnū subiectū. Et sic oporteret q oiuz sciaz ō mōstratiuaz eēt vnū gen⁹ subiectū. qz oēs scie ōmōstratiue vtunt̄ hui⁹ dignitatibus. ¶Deinde cum dicit. Lec. 2.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ At vero si alia que substantie: et que de his que earum principalior et prior est: vniuersaliter enim maxime omnium principia sunt dignitates: et si non est philosophi cuius erit alius determinare veritatem et falsitatem.

¶ Obicit ad aliaz partē. Si enim dicat q alia sciētia sit que est de hmōi pricipiis: et alia q ē de substātia: remanebit dubitatio que ipsaz sit pricipalior et prior. Ex vna enim parte dignitates sūt maxime vniuersales et principia omniū que traduntur in quibuscūq sciētiis. Et scōz hoc vt q scia que est de hmōi principiis sit principalissima. Ex alia vero parte cum substātia sit primū et principale ens: manifestum ē q prima philosophia est scia substantie. et si nō est eadē scia substātie et dignitatū: nō erit ō facili dicere cuius alterius sit considerare veritatem et falsitatez circa dignitates si non est primi philosophi qui cōsiderat substantiam. ¶ Hanc autē qnē determinat philosoph⁹ in quarto huius. et dicit q ad philosophuz potius pertinet ꝓsideratio dignitatū inquantū ad ipsum pertinet cōsideratio entis in cōi ad quod per se ptinēt hmōi principia prima vt maxime apparet in eo quod est maxime primū principiū scilicet q impossibile est idem esse et nō esse. Unde oēs scie particulares vtuntur hmōi principiis sicut vtunt ipso ente quod tamē principaliter considerat philosophus primus. Et per hoc soluit rō pma. Secūda aūt ratio soluitur per hoc q philosoph⁹ nō cōsiderat hmōi principia tanq̄z faciens ea scire diffiniendo vel absolute demonstrando: sed soluz elenchice. i. cōtradicendo disputatiue negantibus ea: vt in quarto dicetur.

Lec. 5.

¶ Lectio sexta.

Co. 5.

t Otaliter que substantiarum vtrum vna omnium sit: aut plures scientie.

p Ostq̄z disputauit duas qōnes pertinentes ad ꝓsiderationē hui⁹ scie: hic disputat tertiā q ē de cōsideratione substātiarum et accidentiū. et diuidit i partes duas. scōz qō circa hoc duas questiones disputat. secūda incipit ibi. (Amplius autem vtrum circa substantiam etc.) Circa primum tria facit. primo monet questionem que est vtrum omnium substantiarum sit vna scientia aut plures scientie cōsiderent diuersas substantias.

¶ Secūda ibi.

¶ Siquidem ergo non vna: cuius substantie ponenda est scientia.

¶ Obicit ad primā partē scilicet ad ostendēdū q vna scia sit de omnibus substantiis: quia si non esset vna ō omnib⁹ substantiis: non posset assignari vt videt cuius substantie sit cōsideratiua. hec scia: eo q substantia inquātuz substantia est principaliter ens. Unde non videtur q magis pertineat ad considerationem principalis scientie vna substantia q̄z alia.

¶ Tertia ibi.

¶ Una vo oiuz nō est rōnabile: et enī demonstratiua vna de oib⁹ erit vtiq̄z p se accidentib⁹ siquidē demonstratiua oīs circa aliquod subiectū speculat p se accidētia ex cōib⁹ opinionib⁹: et circa idē igit gen⁹ accidētia p se eiusdem ē speculari ex eisdē opinionib⁹: nā circa ipz qz vni⁹ et ex quo vni⁹ siue eiusdem siue alius: quare et accidētia siue hec speculet: aut ex his vna.

¶ Obicit in contrariū dicens q non est rationabile ponere vnam esse scientiam omnium substantiarū. Sequitur enim q esset vna scientia demonstratiua de omnib⁹ per se accidentib⁹. Et hoc ideo quia omnis scientia ōnō stratiua aliquorum accidentium speculatur per se accidētia circa aliquod subiectum. et hoc ex aliquibus concep-

tionibus communibus. Quia igitur scientia demōstratiua nō speculat accidentia nisi circa subiectū aliquod: sequit q ad eādez sciaz pertineat considerare aliquod genus subiectū: ad quā pertinet considerare per se accidentia illius generis: et econuerso: dummodo demonstratio fiat ex eisdē pricipiis. Sed qñq̄z cōtingit q demonstrare qz ita est per aliqua principia pertinet ad aliquā sciaz: et demonstrare principia ex quib⁹ demōstrabaz qz ita est ptinet ad vnā sciētiā. Quādoq̄z quidē ad eandē quādoq̄z vero ad aliā. ad eandē qō sicut geometria demonstrat q triangulus hz tres angulos equales duob⁹ rectis: p hoc q angulus exterior triāguli est equalis duobus interioribus sibi oppositis quod tantū demonstrare pertinet ad geometriā: Ad aliam vero scientiā sicut musicus probat q tonus non diuiditur in duo semitona equalia per hoc q portio sexquioctaua cum sit super particularis nō potest diuidi in duo equalia. Sed hoc probare non pertinet ad musicum sed ad arithmeticum. Sic ergo patet q quandoq̄z accidit diuersitas in scientiis propter diuersitatem principiorum: dum vna scientia demonstrat principia alterius scientie per quedam altiora principia. Sed suppoſita idemptitate principiorum non potest esse diuersitas in scientiis: dummodo sint eadem accidentia et idem genus subiectum: quasi vna scientia consideret subiectum et eadem accidentia. Unde sequitur q scientia que considerat substātiā consideret etiā accidentia. ita q si sint plures scie cōsiderātes substantias. erūt cōsiderātes accidentia. Si vo vna earū sola sit q ꝓsideret substātias: vna sola erit q ꝓsiderabit accidentia. Hoc aūt ē ipossibile. qz sic sequeret non ee nisi vnā sciam cū nulla scientia sit que nō demonstret accidentia de aliquo subiecto. Non ergo ad vnam scientiam pertinet considerare omnes substantias. Hec autem questio determinatur in quarto huius vbi ostenditur quod ad primam scientiam ad quam pertinet ꝓsiderare de ente inquātū ē ens ptinet ꝓsiderare de substātia inquātū ē substātia: et sic ꝓsiderat oēs substantias scōz cōez rōnē substātie. et p ꝓs ad eam pertiet cōsiderare cōia accidētia substātie: particularia vo accidentia quarūdā substātiarū pertinet ꝓsiderare ad pticulares scientias: q̄ sūt de particularib⁹ subiis. sic ad sciaz nālē ptinet ꝓsiderare accidentia substantie mobilis. Uerūm i subiis ē etiā ordo. Nā prime substātie sūt subē imales. Unde et earū ꝓsideratio pertiet propzie ad philosophū primū. Sicut si nō eent alie substantie potes substantiis mobilibus corporalib⁹: scia naturalis esset philosophia prima: vt dicitur infra in quarto.

Lec.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius aūt vtrū circa substātiā solū theoria ē aut circa ipsas et accidētia. ¶ Dico aūt vt si solidum quedā substātia est et linee et superficies: vtrū eiusdē scientie est eadē cognoscere et accidentia circa vnūmquodq̄z genus: de quibus mathematice ostendunt aut alius.

Co.

¶ Ponit aliaz qōnē de cōsideratione substātie et accidētis. et circa hoc etiaz tria facit. ¶ Primo monet qōnē q̄ est vtrū cōsideratio huius scientie sit solum circa substantiam: aut etiaz circa ea que accidūt substantiis. puta si dicamus q linee superficies et solida sint quedā substantie vt quidā posuerūt: querit vtruz eiusdē scie sit ꝓsiderare ista et per se accidētia horū que demonstrantur in sciētiis mathematicis aut alterius.

¶ Secundo ibi.

¶ Nam si eiusdem demonstratiua quedam esset: et que substantie est: non autem videtur eius quod quid est demonstratio.

¶ Obicit ad vnā partē. Si. n. eiusdē scie ē ꝓsiderare accidentia et substantias cū scia q̄ ꝓsiderat accētia sit demonstratiua accidētiū sequit q scia q̄ ꝓsiderat substantiā sit ō monstratiua substantiarum quod est impossibile: cum

UVA. BHSC. IyR_086_1

diffinitio declarans substantiam que significat quod qd est non demonstretur. Sic ergo non erit eiusdem scientie substantias considerare ⁊ accidentia. ¶Tertio ibi.

¶Si vero diuerse: que erit speculans circa substantiam accidentia. hoc enim reddere est valde difficile.

¶Obicit in cōtrariū: qz si diuerse scie cōsiderāt substātiā ⁊ accns. non erit assignare q̄ scia speculet accidentia circa substātiā: qz talis scia ꝓsiderabit vtrūqz: cuz tñ hoc videat ad oēs scias ptinere: qz ois scia considerat per se accidentia circa subiectum vt dictum est. ¶Hanc autem qōnē determinat pbs i cōto hui⁹ dicēs: qp ad eādē scia ad quā ptiet ō sba ⁊ ente: ptiet ēt ꝓsiderare ō p se accidē tibus substātie entis. nō tñ sequit qp eodē mō consideret vtrūqz. s. demōstrādo substātiā sicut demōstrat accidēs sed diffiniendo substantiā ⁊ demonstrādo accidens inesse vel non esse: vt plenius habetur in fine noni huius. 2.1.3.4

¶Lectio septima.

Co.7: a Amplius autem vtrum sensibiles substantie sole cause sint dicende: aut preter eas alie. Et vtrum vnū genus aut plura genera substantiarum sunt ⁊ dicentes species intermedia: circa que mathematicas dicunt esse scientias.

p Hanc disputauit pbs qōnes pertinentes ad cōsiderationē huius scientie: hic disputat qōnes ptinentes ad ipsas substātias de quib⁹ pncipaliter cōsiderat ista scientia. Et circa hoc tria facit. ¶Primo monet qōnes. Secūdo oñdit vndē accipi possint rationes ad vnā partem ibi. (Quō ergo dicimus. c.) Tertio obicit ad partē cōtrariā. ibi. (Multis aūt modis hñtib⁹ difficultatē ⁊c.)

¶Circa primū monet duas qōnes: quaz pria est vtruz i vniuersitate rerū sole substantie sensibiles inueniant: sicut aliqui antiqui nāles dixerunt: aut ēt inueniant quedā alie substātie preter sensibiles: sicut posuerunt platonici.

¶Scōa q̄stio est supposito qp sint alique substantie p̄ter sensibiles: vtrū ille substātie sint vnius generis: aut magis sint plura genera harum substantiaz. Utrūqz. n. oppositionē recipit. Quidā. n. posuerūt p̄ter substātias sensibiles esse solas spēs separatas. i. p se hoīem immateriale: ⁊ p se equum ⁊ sic de aliis speciebus. Alii vero posuerunt quasdā alias intermedias substātias iter spēs ⁊ sensibilia. s. mathematica: de qbus dicebāt esse mathematicas scientias. Et huius ratio est: qz ponebant duplicē abstractionē rerū: puta abstractionē intellectus q dicit abstrahere. vno mō vle a pticulari: iuxta quā abstractionem ponebāt spēs separatas p se subsistentes. Alio modo formas quasdā a materia sensibili: in quaz. s. diffinitiōe nō ponitur materia sensibilis: sicut circulus abstrahit abere. Iuxta quā ponebāt mathematica abstracta q̄ dicebāt media inter spēs ⁊ sensibilia: qz cōueniunt cuz vtrisqz. Cū spēbus inquātum qdē sunt separata a mā sensibili cū sensibilibus aūt inquātum inueniunt plura ex eis i vna specie: sicut plures circuli ⁊ plures linee.

¶Deinde cum dicit.

¶Quomodo ergo dicim⁹ species causasqz ⁊ substantias scōm se dictum est in prioribus de omnibus ipsis sermonibus.

¶Ostendit qūo ad vnā ptem argumentari possit: ⁊ dicit qp hoc dictū est (in primis sermonibus). i. in primo libro qūo species ponant cause rerum sensibiliuz ⁊ substātie quedā p se subsistētes. Unde ex his q̄ ibi dicta sūt in recitationes opinionis ¶Platonis: accipi possunt rationes ad partem affirmatiuam.

¶Deinde cum dicit.

¶Multis autem modis habentib⁹ difficultatē nullo minus absurdū dicere quidē alias aliquas eē naturas p̄ter eas q̄ i celo sunt: has ät easdē dicere sensibilibus: nisi qz hec quidem sempiterna: illa vero corruptibilia. Nā p se hoīem dicūt hoīem esse ⁊ equū ⁊ sanitatē aliud autem nihil simile facientes deos esse ostendentibus ⁊ humane speciei esse: nihil. n. aliud illi fecerunt q̄z homines sempiternos: nec hi spēs nisi sensibiles sempiternas.

¶Obicit ad ptē negatiuā ⁊ primo ad oñendū qp non sunt species separate a sensibilibus. Secundo ad ostendendum qp non sunt mathematica separata. ibi. (Amplius autem siquis preter species ⁊c.) Supra autem in primo libro multas rationes posuit contra ponentes species. Et ideo illis rationibus pretermissis: ponit quādam rationez que videtur efficacissima: ⁊ dicit qp cū positio ponentium species separatas multas habeat difficultates: illud quod non dicetur non continet minorem absurditatem aliquo aliorum scilicet qp aliquis dicat q̄sdam esse naturas preter naturas sensibiles que sub celo continentur. Nam celum est terminus corporum sensibilium: vt in primo de celo ⁊ mundo probatur. ¶Ponentes autem spēs non ponebant eas esse infra celuz nec extra. vt dicitur in tertio physicorum. Et ideo conuenienter dicit qp ponebant quasdam naturas preter eas que sunt in celo. Dicebant autem contrarias naturas esse easdem secundum speciem ⁊ rationem: ⁊ in istis sensibilibus quinimmo dicebant illas naturas esse species horum sensibilium: puta qp homo separatus est humanitas hominis huius sensibilis: qui homo sensibilis est homo participatione illius hominis. ¶Hanc tamen differentiā ponebāt inter ea: qz ille nature imateriales sunt sempiterne: iste vero sensibiles sunt corruptibiles. Et qp ponerent illas naturas easdē istis p̄z per hoc qp sicut in istis sensibilibus inuenitur homo equus ⁊ sanitas: ita in illis naturis ponebant hominem per se. i. sine materia sensibili ⁊ similiter equuz ⁊ sanitatem. Et nihil aliud ponebāt in substātiis sepatis: nisi qp erat materialiter in sensibilibus. Que quidem positio videtur esse similis positioni ponētiū deos esse humane speciei que fuit positio epicureorū: vt tullius dicit in libro de natura deorum. Sicut enim isti q ponebāt deos humane speciei: nihil aliud fecerunt q̄s ponere hoīes sempiternos scōm suā naturaz: ita illi q ponebāt spēs nihil aliud faciunt q̄s qp ponūt res sensibiles sempiternas vt equum bouem ⁊ similia. Est aūt valde absurdum qp id qđ scōm suam naturā est incorruptibile: fit eiusdem spēi cū eo qp p suam nām est corruptibile: qn potius corruptibile ⁊ incorruptibile differūt spē vt infra dicet in. x. huius. ¶Pōt tamen contingere qp id qđ scōm suā naturam est corruptibile virtute diuina perpetuo conseruetur in esse. 2.ec.10. 2.ec.5. 2.ec.3. 2.ec.vl.

¶Deinde cum dicit.

¶Amplius autem siqs preter species ⁊ sensibilia intermedia ponat: multas hēbit dubitationes. ¶Palā. n. qz similiter linee preter ipsas sensibiles erūt: ⁊ vnūquodqz aliorū generum. igitur quoniam astrologia vna harum est: erit quoddā celū preter sensibile celum: ⁊ sol ⁊ luna ⁊ alia similiter celestia. ⁊ qūo bis credere oz: neqz. n. imobile rōnabile esse: mobile vero impossibile omnino. Similiter autem ⁊ de quibus perspectiua tractat ⁊ in mathematicis harmonica: etenim hoc impossibile esse preter sensibilia propter easdem causas: naz

UVA. BHSC. IyR_086_1

fi sunt sensibilia intermedia ⁊ sensus palam ⁊ manifestum: qz ⁊ animalia erunt intermedia ⁊ ipsorum ⁊ incorruptibilium.

¶ Obiicit ꝯ ponẽtes mathematica media iter spẽs ⁊ sensibilia. ⁊ prio ꝓtra illos q ponebãt mathematica media ⁊ a sensibilib⁹ sepata. scdo cõtra illos q ponebãt mathematica: sed in sensibilib⁹ eẽ. ibi. (Sunt aut alig q dicũt ⁊c.) Circa primũ duo facit. primo ponit rõnes cõtra primaz opinionẽ. scdo obiicit pro ea. ibi. (At vero nec sensibiliũ ⁊c.) Cõtra primũ obiicit tribus viis: quaꝝ pria est qz si sicut scia quedã mathematica est circa lineã: ita ẽt sunt q̃dã mathematice scientie circa alia subiecta. Si igit̃ sunt q̃dã linee p̃ter lineas sensibiles de quibus geometra tractat: pari rõne in oibus aliis generibus de quib⁹ alie scientie mathematice tractãt: erũt q̃dã p̃ter sensibilia. Sed hoc ponere oñdit eẽ inconueniẽs in duab⁹ sciẽtiis mathematicis. ¶ Primo qdẽ i astrologia q̃ est vna sciẽtiarũ mathematicarũ: cuius subiectũ est celũ ⁊ celestia corpora. Sequet̃ ergo scom p̃dicta qz sit aliud celũ p̃ter celuz sensibile: ⁊ silr alius sol: ⁊ alia luna: ⁊ silr de aliis corporibus celestibus. Sed hoc est icredibile: qz illud aliꝺ celũ aut est mobile aut imobile. Si ẽ imobile: hoc videt̃ esse irrõnabile. cũ videamus nãle esse celo qz sp moueatur. Vñ ⁊ astrologus aligd ꝓsiderat circa motũ celi. Dicere vero qz celũ sit sepatũ: ⁊ sit mobile est ipossibile: eo qz nihil sepatum a materia põt esse mobile. ¶ Deinde oñdit idẽ esse iconueniens in aliis sciẽtiis mathematicis i. in pspectiua q̃ cõsiderat lineã visualẽ ⁊ (in harmonica) i. musica q̃ cõsiderat ꝓportiones sonorũ audibiliũ. Impossibile est aũt hec esse iter media iter spẽs ⁊ sensibilia: qz si ista sensibilia sint itermedia. s. soni ⁊ visibilia: sequetur ẽt qz sensus sunt intermedii. Et cum sensus nõ sint nisi in aiali sequet̃ qz ẽt animalia sint intermedia inter spẽs ⁊ corruptibilia quod est omnino absurdum.

Co. 8.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Dubitabit aũt aliquis ⁊ circa que existentiũ q̃rere oz has scientias. Nam si in hoc differt geometria a geodesia solũ: qz he quidem horũ ẽ q̃ sentimus: illa vero nõ sensibiliũ: palam vero ⁊ p̃ter medicinam: ⁊ alia erit scientia: ⁊ p̃ter vnamquanqz aliarum inter ipsaz medicinalem ⁊ hãc medicinalem: sed quomodo hoc possibile. etenim salubria quedam vtiqz erunt p̃ter sensibilia ⁊ aut sanum.

¶ Que talis est. Si in illis generibus de quibus sunt scie mathematice. Inuenit̃ triplex gradus rez. s. sensibilia spẽs ⁊ itermedia: cũ de oib⁹ spẽb⁹ ⁊ oibus sensibilibus videat̃ eẽ filis ratio vt sequi qz iter q̃libet sensibilia ⁊ suas spẽs sunt aliqua media. Vñ remãet dubitatio ad q̃ rerũ genera se extẽdãt scie mathematice. Si. n. scia mathematica puta geometria differt a geodesia q̃ ẽ scia de mensuris sensibilibus in hoc solo geodesia est de mensuris sensibilibus. geometrica vero de itermediis non sensibilibus: pari rõne p̃ter oẽs scias q̃ sunt de sensibilib⁹ erũt scom p̃dicta q̃dã scie mathematice de intermediis. puta si scia medicinalis est de gbusdaz sensibilibus: erit q̃dã alia scia p̃ter sciam medicinalẽ: ⁊ p̃ter vnãquãqz similẽ sciam: q̃ erit media iter medicinalẽ: que est de sensibilibus ⁊ medicinalẽ que est de speciebus. Sed hoc ẽ ipossibile qz cũ medicina sit circa salubria. i. circa sanati ⁊ na: si medicina ẽ media. sequit̃ qz ẽt sanatiua sint media p̃ter sensibilia sanatiua ⁊ p̃ter autosanũ. i. p se sanũ qꝺ ẽ species sani separati qꝺ est manifeste falsum. ¶ Relinquitur ergo qz iste scie mathematice non sunt circa aliqua q̃ sunt media inter sensibilia ⁊ species separatas.

¶ Tertiam viam ponit ibi.

¶ Similiter autez nec hoc videtur qz geodesia sensibilium sit magnitudinum ⁊ corruptibilium corrupta vtiqz corruptis.

¶ Per quã destruit̃ quoddam qz p̃dicta positio ponebat. s. qz esset aliqua scia circa sensibiles magnitudines. vt sic se inueniret̃ alia scia circa magnitudines ex hoc habereꝯ qz essent magnitudines medie. Vñ dicit qz hoc nõ est verũ qz geodesia sit scia sensibiliũ magnitudinũ. quia sensibiles magnitudines sunt corruptibiles. Sequeret̃ ergo qz geodesia esset de magnitudinibus corruptibilibus. Sed scia videt̃ corrũpi corruptis rebus de quib⁹ est. Socrate. n. nõ sedente: iã nõ erit vera opinio qua opinabamur eũ sedere. Sequeret̃ ergo qz geodesia vl geo sophia (vt alii libri hñt) corrũpant̃ corruptis magnitudinib⁹ sensibilib⁹. qꝺ est ꝓtra rõnẽ scie q̃ est necessaria ⁊ incorruptibilis. ¶ Posset tñ hec ratio ad oppositũ induci. Ut dicat̃ qz per hanc rationem intendit probare qz nulle scientie sunt de sensibilibus. Et ita oz qz oẽs scientie vl sint de rebus mediis vel sint de speciebus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ At vero nec sensibiliũ erit magnitudinuz: nec circa celum hec astrologia. Nec enim sensibiles linee sunt tales: quales dicit geometra. nihil. n. rectum sensibilium ita nec rotundum tangit. n. regula non secunduz punctum circulus: sed vt pythagoras ait geometras redarguens nec motus: nec reuolutiones celi simiLes: de quibus astrologia sermones dicit: nec astris puncta naturam habent eandem.

¶ Obiicit pro p̃dicta positione in hunc modum. De ratione scientie est qz sit verox. Hoc autẽ non esset nisi eẽt de rebus prout sunt. Oportet igit̃ res de quib⁹ sunt sciẽtie tales esse quales tradunt̃ in scientiis. Sed sensibiles linee nõ sunt tales quales dicit geometra. Et hoc ꝓbat p hoc qz geometra probat qz circulus tangit (regulam) i. rectã lineam solum in puncto vt pz in tertio Euclidis. Hoc autẽ nõ inuenit̃ verum in circulo ⁊ linea in sensibilibus. Et hac ratione vsus fuit ¶ Pithagoras destruens certitudines sciarum cõtra geometras. Similiter etiam motus ⁊ reuolutiones celestes nõ sunt tales q̃les astrologus tradit. Videt̃. n. nature repugnare qz ponant̃ motus corpoꝝ celestiũ per ecentricos epyciclos ⁊ alios diuersos motus quos in celo describunt astrologi. Similiter ẽt nec quãtitates corpoꝝ celestium sunt tales sicut describunt eas astrologi. Utuntur. n. astris vt p̃ctis cũ tamen sint corpora magnitudinẽ habentia. Unde videt̃ qz nec geometria sit de sensibilibus magnitudinib⁹: nec astrologia de celo sensibili. ¶ Relinquitur igitur qz sint de aliquibus aliis mediis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt aũt ⁊ aliqui qui dicunt esse quidem intermedia hec infra species ⁊ sensibilia: non extra sensibilia: sed in his quibus accidentia impossibilia oia quidem pluris est orationis pertranfire. sufficit enim ⁊ talia speculari.

Co.

¶ Obiicit cõtra aliã positionẽ. Et primo ponit intentaz. scdo iducit rõnes ad ꝓpositum. ibi. (Non. n. in talibus ⁊c.) Dicit ergo primo qz qdam ponunt esse quasdã naturas medias inter species ⁊ sensibilia: ⁊ tamen nõ dicũt ea esse separata a sensibilibus: sz qz sunt in ipsis sensibilibus. Sicut pz de opinione illoꝝ q posuerũt dimẽsiones quasdã p se existẽtes q̃ penetrant oia corpora sensibilia: qs qdẽ dicunt esse locum corpoꝝ sensibiliũ. vt dicit̃ in q̃rto physice: ⁊ ibidẽ improbat̃. Unde hic dicit qz p prosequi oia impossibilia q̃ sequunt̃ ad hanc positionez maioris ẽ negocii. Sz nũc aliã breuiter tãgere sufficit.

Co.

¶ Deinde cum dicit.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Nō.n.i talibus cōgruū ē habere sic soluz sed palā qz ⁊ species cōtingit in sensibilibus esse: eiusdem.n. rationis vtraqz ea sunt.

¶ Inducit quattuor rationes contra predictā positionē. quarū prima talis est. Eiusdē rōnis videt esse q̄ preter sensibilia ponantur spēs ⁊ mathematica media: qz vtrū q̄ ponit̄ pp abstractionē intellectus. Si igit̄ ponunt̄ mathematica esse in sensibilibus cōgruū est q̄ nō solū ita se habeat in eis: sed ēt q̄ spēs ipse sint in sensibilibus: qō ē cōtra opinionē ponentiū spēs: Ponunt.n. eas esse separatas ⁊ nō esse alicubi. ¶ Secūdā rōnē ponit ibi.

¶ Amplius autem duo solida in eodem necesse loco esse.

¶ Que talis est. Si mathematica sunt alia a sensibilib⁹ ⁊ tñ sunt in eis cū corpus sit quoddā mathematicū: sequitur q̄ corpus mathematicū simul est in eodem cum corpore sensibili. ergo (duo solida).i. duo corpora erunt in eodem loco: quod est impossibile nō solum de duobus corporib⁹ sensibilibus: sed ēt de corpore sensibili ⁊ mathematico: qz vtrūqz hz dimensiones ratione quarum duo corpora prohibentur esse in eodem loco.

¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Et non esse mobilia in motus existētia sensibilibus.

¶ Motoz.n. aliquo monet id qō in eo ē. Sed sensibilia monent. Si igit̄ mathematica sunt i sensibilibus sequitur q̄ mathematica moueant q̄ est cōtra rōnez mathematicoꝝ: q̄ nō solū abstrahūt a materia: sed ēt a motu.

¶ Quartam rationem ponit ibi.

¶ Totaliter autē cuius cā positionis ē qdez hec i sensibilibus. Eadē.n. cōtingunt ī cōuenientia eis q̄ dicta sunt. Erit.n. celū aliqō p̄ter celū: nō tamen extra: sed in eodem loco: quod est magis impossibile. de his ergo dubitatio multa qūo oz positam habere veritatem.

¶ Que talis ē. Nihil rōnabiliter ponitur nisi ꝓpter aliquā cārum: ⁊ precipue si ex tali positione maius incōueniens sequat̄. Sed ista positio ponit̄ fine cā. Eadē.n. inconuenientia sequent̄ ponentibus mathematica esse media ⁊ in sensibilibus: q̄ sequunt̄ ponentibus ea nō esse in sensibilibus. ⁊ adhuc quedā alia ꝓpria ⁊ maiora: vt ex ꝓdictis pz. Hec igit̄ positio est irrōnabilis. ¶ Ultimo aūt cōcludit q̄ predicte qōnes hñt multaz dubitationem qūo se hēat veritas in istis. ¶ Has autē qōnes ptractat pbs infra in .xii. .xiii. ⁊ .xiiii. hui⁹ ostendens nō esse mathematicas substātias sepatas: nec ēt species: Et rō q̄ mouebat ponētes mathematica ⁊ spēs sumpta ab abstractiōe intellectus soluit̄ in principio .xiii. Nihil.n. phibet aliqd qō est tale: salua veritate considerari ab intellectu: nō in quātū tale: sicut hō albus pōt considerari nō inquantum albus. Et hoc mō intellectus pōt considerare res sensibiles. non inquātū sunt mobiles ⁊ materiales: sed inquātum sunt quedā substātie vel magnitudines. Et hoc ē in ītellectu abstrahere a materia ⁊ motu. Non autē sic abstrahit secundū intellectum q̄ intelligat magnitudines ⁊ spēs esse sine materia ⁊ motu. Sic.n. sequeret q̄ vel essz falsitas intellectus abstrahentis: vel q̄ ea que intellectus abstrahit sint separata secundum rem.

¶ Lectio octaua.

¶ De principiis vtrum oz genera elemēta ⁊ pricipia suscipere: aut magis ex qb⁹ cū sint ē vnūquodqz pmis.

¶ Ostq̄ pbs disputauit de qōnibus motis de substantiis: hic disputat de qōnibus motis de principiis. ¶ Et diuidit in ptes duas. In prima disputat de qōnibus quibus querebat̄ que sint principa. Secundo de q̄stionibus quibus querebat̄ qualia sint principia ⁊ hoc ibi. (Adhuc aūt vtrum substātia.) Circa primū disputat ō duab⁹ qōnibus. Primo vtrū vniuersalia sint principia. Scōo vtrū sint aliqua pricipia a materia separata. ibi. (Est aūt hīta bis disputatio ⁊c.) ¶ Circa pmuz disputat duas qōnes. q̄rū prima ē: vtrū genera sint principia. Scōa q̄ genera: vtrū.s. pria genera vel alia. ibi. (Adhuc aūt si qua maxime pricipia sunt genera ⁊c.) Circa pmū duo facit. Primo monet qōnem. Scōo disputat. secunda. ibi. (Ut vocis elemēta ⁊c.) Est ergo questio prima de principiis vtrū oz. recipe vel opinari q̄ ipsa genera q̄ de pluribus p̄dicant̄ sint elementa ⁊ principia reruz: vel magis sint dicēda pncipia ⁊ elemēta ea ex qbus vnū quodqz ē: sicut ex ptib⁹. Sz addit duas cōditiones. quarū vna ē (cū insint) q̄ ponit̄ ad differētiā cōtrarii ⁊ priuatiōis. Dicit̄.n. albū fieri ex nigro vel non albo: q̄ tñ non īsunt albo. Nā nō sunt eius elemēta. Alia conditio ē. qua dicit (primis) qō ponit̄ ad differentiaz secundoꝝ cōponentiū. Sunt.n. corpa aīaliuz ex carnibus ⁊ neruis que īsunt aīali: non tñ dicunt̄ animalis elemēta. qz non sunt ex prima ex quibus aīal cōponit̄: sz magis ignis aer aqua ⁊ terra ex quibus etiam existunt carnes ⁊ nerui.

¶ Deinde cum dicit.

¶ At vocis elementa ⁊ principia videntur esse ex quibus componuntur voces omnes primū: sz nō cōe vox ⁊ diagrāmatum ea dicim⁹ elemēta quoruz demōstratiōes īsunt ī deoꝝ demōstrationibus: aut oīuz: aut plurimoꝝ.

¶ Disputat ad hāc qōnem. et circa hoc tria facit. Primo oñdit q̄ ea ex qbus primis aliqd cōponit̄ sint principia ⁊ elemēta. Scōo obicit ad ptē cōtrariā. ibi. (¶ In quātū āt cognoscimus vnumqōqz ⁊c.) Tertio excludit q̄dam rīsionem qua posset dici q̄ vtraqz sunt principia ⁊ elemēta. ibi. (At vero nec vtrobiqz ⁊c.) Circa primū pmo ponit tres rōnes. q̄rum prima pcedit ex rationabilibus in quibus manifestat ꝓpositum scōm duo exēpla. quoꝝ primuz est de voce littera ⁊ articulata cuius principium ⁊ elemētum non dicit̄ esse cōe qō est vox: sz magis illa ex quib⁹ primis componunt̄ oēs voces que dicunt̄ littere. ¶ Scōm exēplum ponit. (In diagrāmatibus).i. in demonstrationis descriptionibus figuraꝝ geometricaꝝ. Dicunt̄.n. hoꝝ diagramatum eē elemēta nō in hoc cōe qō est diagramma: sed magis illa tħoremata quoꝝ demonstrationes insunt demonstrationibus alioꝝ tħorematum geometricalium: aut oīum: aut pluriuz: qz sz alie demonstrationes pcedunt ex suppositione primarū demōstrationū. Nā ⁊ liber Euclidis dicit̄ liber elementoꝝ: qz.s. in eo demonstrant̄ prima geometrie theoremata ex quibus alie demonstrationes procedūt.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Amplius aūt corpoꝝ qui dicunt eē plura elementa: ⁊ qui vnum ex quibus cōponuntur ⁊ constant principia dicunt esse: vt Empe. ignem ⁊ aquam: ⁊ que sunt infimul hec elemēta dicit esse ex quibus sunt entia que sunt: sed non vt genera dicit ea eoꝝ que sunt.

¶ Que procedit in rebus naturalibus. Et dicit q̄ illi q̄ ponunt elementa corpoꝝ vel plura vel vnum: illa dicunt esse principia ⁊ elementa corpoꝝ ex quibus corpora cōponunt̄ ⁊ constāt tanq̄ in eis existentibus sicut Empedo. dicit elementa corpoꝝ naturalium eē ignē ⁊ aquam ⁊ alia huiusmodi: que simul cum his elementa rerū dicit: ex quibus primis cū insint corpora naturalia constituunt̄. Ponebant autem preter hec duo alia q̄ttuor principia. s. aerem ⁊ terram litem ⁊ amicitiaz: vt in primo dictum est. Non autez dicebat nec Empedo.

UVA. BHSC. IyR_086_1

nec alii naturales philosophi: q genera rerū essent eax principia ⁊ elementa.

¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Adhuc autē ⁊ ad aliorū siquis vult naturā speculari: vt lectū ex quibus ptibus est ⁊ qūo cōpositis: cognoscet eius naturā: ⁊ ex his qui dē rōnibus nō sunt prīcipia genera existētiū.

¶ Que ꝓcedit in artificialibus ⁊ dicit q siquis vellit speculari naturā. i. diffinitionē indicantē essentiam alioꝝ corporum a corporibus naturalibus. s. artificialium: puta si vult cognoscere lectum: oz considerare ex quib⁹ partibus cōponitur ⁊ modum compositionis earum. ⁊ sic cognoscet naturam lecti. Et post hoc concludit q genera non sunt principia entium.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quid si cognoscimus vnūquodq; p diffinitiones ⁊ principia diffinitionum sunt ipsa genera. necesse ⁊ diffinitorū prīcipia eē genera.

¶ Obicit ad partem cōtrariā ⁊ ponit tres rationes. quarum prima talis est. Vnūquodq; cognoscit p suā diffinitionē. Si igitur idē est principium essendi ⁊ cognoscēdi. videtur q id quod est principiuz diffinitionis sit ꝑncipium rei diffinite. Sed genera sunt prīcipia diffinitionum. q; ex eis primo diffinitiones constituuntur: ergo genera sunt principia rerum que diffiniuntur.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

¶ Et si est eorum que sunt accipienda scientie specierum acceptio: ⁊ scōm quas dicuntur esse entia: specierū aūt principia sunt genera.

¶ Que talis est. ¶ Per hoc accipit scīa de vnaquaq; re: q scitur species eius secundum quā res est. Non. n. potest cognosci socr. nisi p hoc q scitur q est homo. Sed genera sunt principia specierum: q; species constituitur ex genere ⁊ differentia: ergo genera sunt principia eorū que sunt.

¶ Tertiam rationem ponit ibi.

¶ Videntur autez quidam dicentium elemēta existentium vnum aut ens aut magnum vt paruum vt generibus eis vti.

¶ Et sumitur ex auctoritate platonicorum q posuerunt vnum ⁊ ens esse principia ⁊ magnū ⁊ paruū quib⁹ vtūtur vt generibus. ergo genera sunt principia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed non possibile dicere vtrobiq; principia ipsa: ratio nanq; substantie est vna: diuersa ergo erit que ē per genera diffinitio: ⁊ que dicit ex quibus est que insunt.

¶ Excludit quandam responsionem qua posset dici q vtraq; sunt principia: dicēs q ñ est possibile dicere vtrobiq; esse principia vel elementa. s. partes ex quibus cōponitur aliquid: ⁊ genera. Et hoc probat tali rōne. Unius rei vna est ratio diffinitiua manifestans eius substantiam: sicut ⁊ vna est substātia vniuscuiusq;: sed nō est ea dē ratio diffinitiua q̄ datur per genera ⁊ que datur per partes ex quibus aliquid cōponitur: ergo non potest eē vtraq; diffinitio indicans substantiaz rei. Ex principiis autem rei potest sumi ratio diffinitiua significans substātiam eius. Impossibile est ergo q principia rerum sint simul: ⁊ genera: ⁊ ea ex quibus res componuntur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem si maxime principia sunt genera: vtum prima generum oportet existimare principia: aut vltima prēdicata ⁊ de indiuiduis: etenim hec dubitationem habet.

¶ Disputat secundā qōnē. ⁊ primo mouet eā. secundo ad eā rōnes inducit. ibi. (Nā si q; vlia sunt magis principia ⁊c.) Dicit ergo q si ponamus q genera sunt maxime principia q̄ oz existimare magis esse principia vtrū pria de numero generuz. s. cōissima: aut ēt infima q̄ proxima predicant de indiuiduis. s. spēs specialissimas. hoc enim hz dubitationem sicut ex sequentibus patet.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam si vniuersalia sunt magna principia: palā: q; suprema generuz: ea nanq; maxime dicunt de oībus existentibus: tot igit erunt entiū principia: quot ⁊ prima genera: quare erit ens ⁊ vnū principia ⁊ substantie: ea nāq; de oībus maxime dicuntur existentibus. non est autez possibile genus entiū esse vnū: neq; vnū: neq; ens: nam necesse est differentias cuiusq; generis ⁊ esse ⁊ vnā esse quālibet. ⁊ impossibile autē predicari aut species de ꝓpriorū generū differētiis: aut genus sine suis speciebus. quare si vnū genus: aut ens nulla differentia neq; vnū neq; ens erit: sed si non genera nec principia erunt si principia ⁊ genera.

¶ Obicit ad ꝓpositā qōnē. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo. n. inducit rōnes ad oſtendendum q prima genera nō possent esse principia. Scōo inducit rōnes ad ostendendum q species vltime magis debent dici principia. ibi. (Sed si magis.) Tertio obicit ad oppositum. ibi. (Iterum autē qūo oz ⁊c.) ¶ Circa ꝑmum ponit tres rōnes. quarum prima talis est. Si genera sunt prīcipia magis. q; sunt vniuersalia oz q illa que sunt maxie vniuersalia que. s. dicunt de oībus sint prima inter genera ⁊ maxime principia. Tot ergo erunt rez prīcipia quot sunt huiusmodi genera cōmunissima. sed communissima omnium sunt vnum ⁊ ens q̄ de oībus predicant. ergo vnum ⁊ ens erunt prīcipia ⁊ substātie oīum rerum. Sed hoc est ipossibile: q; nō pōt oīum rerum esse genus vnum ⁊ ens. q; cū ens ⁊ vnum vniuersalissima sint. si vnū ⁊ ens essent prīcipia generum sequeretur q prīcipia nō essent genera. Sic ergo positio qua ponit communissima generum eē ꝑncipia est ipossibilis: q; segtur ex ea oppositū positi. s. q̄ principia non sunt genera. Quod autē ens ⁊ vnum non possunt esse genera: probat tali ratione: q; cum dīa addita generi constituat spēm de differētia predicari nō poterit: nec spēs sine genere. nec genus sine speciebus. ¶ Qđ aūt spēs de differentia p̄dicari non possit ꝑz ex duobus. ¶ Primo qdem q; differentia in plus est q̄ spēs. vt porphy. tradit. Scōo q; cum dīa ponat in diffinitione speciei non posset species predicari per se ō differētia nisi intelligeretur q differentia esz subiectum speciei: sicut numerus est subiectum paris in cuius diffinitione ponit. ¶ Hoc autē non sic se hz: sed magis differētia est quedā forma spēi. Nō ergo posset spēs p̄dicari de differentia nisi forte p accidens. Similiter ēt nec genus p se sumptum potest predicari de differentia p̄dicatione p se. Non. n. genus ponit in diffinitione dīe: q; differētia non participat genus: vt dicit in quarto topicoꝝ. Nec etiā differentia ponit in diffinitione generis. ergo nullo modo p se genus predicat de differētia. predicat tū de eo quod hz differentiaz. i. de specie: que hz differentiā in actu. Et ideo dicit q de propriis differentiis generis nō predicatur spēs: nec genus sine speciebus. q; s. genus predicat de differētiis scōm q sunt in speciebus. Nulla aūt dīa pōt accipi de qua non predicet ens ⁊ vnū: q; ālibet differentia cuiuslibet generis est ens ⁊ est vna. Aliogn non posset constituere vnā aliquā spēm entis. ergo ipossibile est q vnum ⁊ ens sint genera.

¶ Secundam rationem ponit ibi.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Amplius autem que sunt intermedia accepta cum differentiis erunt genera vsqz ad indiuidua: nunc autem hec quidem videntur illa autem non videtur. ¶Adhuc magis differentie sunt principia qz genera: 7 si he sunt principia infinita: vt si ita dicat erunt principia aliter: 7 si primū qdē genus principium ponit.

¶Que talis est. Si genera dicuntur principia qr sunt cōia 7 p̄dicantur de pluribus oportebit q̄ oia que pari rōne erunt principia: qr sunt cōia 7 predicata de pluribus sunt genera. Sed oia que sunt media iter prima genera 7 indiuidua q̄. s. sunt coaccepta cū differentiis aliq; bus sunt cōia predicata de pluribus. ergo sunt principia 7 sunt genera. qō p̄z esse falsum. Quedā. n. eorū sunt genera sicut spēs subalterne: quedā vero nō sunt genera sicut spēs specialissime. Nō ergo verū est q̄ p̄ria generatione sue cōmunitatis sint principia prima. ¶Preterea si p̄ria gnā sūt principia: qr sunt principia cognitiōis spērum multo magis dr̄ie sunt principia: 7 qr differētie sunt principia formalia specierū. Forma autez 7 actus est maxime p̄ncipiū cognoscēdi. Sed dr̄ias esse principia rerū est inconueniens: qr p̄m hoc erunt q̄si infinita principia. Sūt enim (vt ita dicat) infinite rerū differētie: nō quidez infinite p̄m rerum naturā: lz quo ad nos. Et q̄ sint infinite p̄z dupliciter. Uno modo siquis consideret multitudinem ipsam differētia q̄ sēm se. Alio modo siquis accipiat primum genus quasi primum principium. Manifestum n. est q̄ sub eo cōtinent innumerabiles nobis differentie. Non ergo prima genera sunt principia.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed si magis principiū speciale sit vnū 7 vnū autē idiuisibile: indiuisibile vero omne siue secūdū quātitatē: siue secundū spēm: 7 prius quod est scōm spēm: genera vero diuisibilia in spēs magis erit vnū vltimū predicatuz. non. n. est genus homo aliquorum hominuz.

¶Oñdit q̄ spēs spālissime sunt magis principia q̄z genera. Et ponit tres rōnes: quarū prima talis est. Unuz p̄m platonicos maxime vr̄ habere (spēm). i. rōnē principii. vnū vero lz rōnē idiuisibilitatis: qr vnū nihil ē aliud q̄z ens idiuisum. Dupl̄r ē āt aliqd indiuisibile. s. p̄m quātitatē 7 secundū spēm. scōm quātitatē sicut punctus 7 vnitas. 7 hoc idiuisibile opponit diuisioni quātitatis. Secūdū spēm āt: sicut q̄ non diuidit in multas species. Sed inter hec duo idiuisibilia prius 7 principalius est qō ē idiuisibile scōm spēm: sicut 7 spēs rei ē prior q̄z quātitas eius. ergo illud qō est indiuisibile scōm spēm ē magis principiū eo qō est indiuisibile scōm quātitatez. Et qō secundū quātitatis numeralis diuisionē videt ee magis idiuisibile genus: qr multarū spērum est vnum genus. Sed scōm diuisionem spēi magis est indiuisibilis vna spēs. Genera. n. diuidunt in spēs. Et sic vltimū p̄dicatū de pluribus qō nō est genus pluriū spērum. s. spēs specialissima est magis vnū scōm spēm q̄z genus. Sicut homo 7 q̄libet alia spēs specialissima non est genus aliquorum hoium. Est ergo magis p̄ncipiū spēs q̄z genus.

¶Secundam rationem ponit ibi.

¶Amplius in quibus 7 prius 7 posterius est nō est possibile q̄ in his est aliquid eē preter ea: vt si prima numerorum est dualitas: nō erit numerus aliquis preter spēz numerorū. Similiter autē nec figura aliqua preter spēs figurarū: si autē nō horū schola 7 aliorum generā erunt: preter spēs. n. horum maxime videntur esse genera: in indiuiduis vero nō hoc est primum 7 aliud posterius.

¶Que p̄cedit ex quadā p̄one platonis qui qñ aliquid vnū de pluribus predicat nō scōm prius 7 posterius posuit illud vnū separatum: sicut hoiem preter oēs homines. Quando vero aliqd predicat ō pluribus scōm prius 7 posterius nō ponebat illud separatuz. Et hoc est qō dicit q̄ (in qbus prius 7 posterius est). s. qñ vnū eorū de quibus aliqō cōe p̄dicat est altero prius: non ē possibile in his aliquid esse separatum preter hec multa ō q̄bus p̄dicat. Sicut si nūeri se hñt secundū ordinem ita q̄ dualitas ē p̄ma spēs nūerorū nō inuenie idea nūeri p̄ter oēs spēs numerorū. Eadē rōne non inuenit figura separata p̄ter oēs spēs figurarū. et huius rō ē pōt: qr iō aliqō cōe ponit separatum vt sit quoddā primuz q̄ oia alia p̄ticipēt. Si igit vnum de multis sit primū quo oia alia p̄ticipēt nō oz ponere aliqō separatum qō oia p̄ticipāt. Sed talia vident ee oia genera: qr oēs spēs genez inueniunt differre scōm pfectius 7 minus pfectum. et p̄ ñs scōm prius 7 posterius scōm naturā. Si igit eorū quoz vnū ē prius altero nō ē accipere aliqd cōe separatuz: si genus p̄ter species inueniat erūt (schola alioz). i. erit eoz alia doctrina 7 regula: 7 nō salvabit in eis p̄dicta regula. Sz manifestū est q̄ iter idiuidua vnius spēi nō ē vnū primū 7 aliō posterius p̄m nām. sed solū tpe. et ita spēs scōm scholā platonis ē aliqd separatū. Cū igit cōia sint p̄ncipia iquātū sunt separata: segtur q̄ sit magis p̄ncipiū spēs q̄z genus.

¶Tertiam rationem ponit ibi.

¶Amplius autem vbi hoc quidem melius: illud autem vilius: semp quod est melius prius quare nihil horum erit genus. Ex his igit magis videntur que de indiuiduis sunt predicata esse generum principia.

¶Que sumit ex meliori 7 peiori: qr ī qbuscunq; inuenit vnū alio melius sp illud qō est melius est prius p̄m nām. Sed hoz q̄ sic se hñt non pōt poni vnū genus cōe separatum: ergo eoz quoz vnū est melius 7 aliud peius nō potest poni vnū genus separatum. et sic redit in idē qō prius. Hec. n. ratio reducit q̄si confirmatio precedentis ad oñdēdum q̄ ī spēbus cuiuslibet generis inuenit prius 7 posterius. et ex tribus his rationibus ꝯcludit ꝓpositū scz q̄ spēs specialissime q̄ immediate de indiuiduis predicant magis vident ee principia q̄z genera. Ponit. n. genuinus generum loco ablatiui more grecoz. Unde littera Boetii planior est q̄ exp̄sse ꝯcludit hmōi p̄dicata magis esse principia q̄z genera.

¶Deinde cum dicit.

¶Iterū quomodo oz suscipere principia dicere facile nō ē. Principiū. n. 7 cām oz ee preter res: quarū ē principiū 7 possibile ab eis se paratū esse. tale vero aliquid preter singularia esse. quare aliquis suscipit: nisi quia vniuersaliter: 7 de oibus predicatur: sed si propter hoc magis vniuersalia magis ponenda sunt principia. quare principia erunt genera.

¶Obicit in ꝓtrariū tali ratione. Principiū 7 cā ē preter res q̄z ē principiū 7 cā: 7 possibile ē ab eis ee separatum. et hoc iō qr nihil est cā sui ipsius. et loquit hic de principiis 7 cauis extrinsecis q̄ sunt cause totī rei. Sz aliqd ee preter singularia ñ ponit nisi qr ē cōe 7 vr̄ de oib⁹ predicatū: ergo q̄nto aliqd ē magis vr̄e: tāto magis est separatum 7 magis oz poni p̄ncipium. Sed genera p̄ria sunt maxime vr̄a. ergo genera prima sunt maxime p̄ncipia.

¶Hanc āt q̄onum solutio inuenit ex hac vltima rōne. Scōm hoc. n. genera vel spēs vr̄a principia ponebant inq̄tum ponebant separata. q̄ āt nō sint separata 7 p̄ se subsistentia ostendetur in. vii. huius. Ubi 7 cōmentator in

UVA. BHSC. IyR_086_1

viii.phy.ostendet q̄ principia rerū sunt māteria ⁊ forma:ad quoꝝ similitudinē sē habent genus ⁊ spēs. Nam genus sumit̄ a materia: differentia vero a forma. vt in eo dē lib. manifestabit̄. Uñ cum forma sit magis principium q̄ materia: ꝑm hec ēt erunt spēs magis principia q̄ genera. Quod vero contra obiicit ex hoc q̄ genera sunt principia cognoscēdi spēm ⁊ diffinitionis ipsius eodem modo soluitur sicut ⁊ de sepatione. Quia.n. separatim accipitur a ratione genus sine spēbus est principiū in cognoscendo. Et eodem modo esset principium in essendo si haberet esse separatum.

¶ Lectio nona.

Lc.12. ¶ Est autem habita de his dubitatio ⁊ omnium difficillima ⁊ ad considerandum maxime necessaria: de qua ratio nunc existit.

p ¶ Ost q̄ pbs disputauit q̄nem de vtrū sint principia. Hic consequēter mouet q̄nem de separatis. vtrum. s. aliquid sit sepatum a sensibilibus quod sit eoꝝ principium. Et circa hoc ptractat duas q̄nes. quarum prima est. An vlia sint sepata a singularibus. Scōa ē an sit aliquid formale sepatuꝝ ab his que sunt cōposita ex materia ⁊ forma. ibi. (Amplius autē si q̄ maxime ⁊c.) Circa primū. ꝫ. f. primo describit dubitationē. scōo obiicit ad vnā partē. ibi. (Nā si nūc est aliqd p̄ter singularia ⁊c.) Tertio obiicit ad partē aliā. ibi. (At vero si hoc ē necesse.) Est ergo hec dubitatio de eo quod tactum est in vltima rōne p̄cedentis q̄nis vtrū. s. vle sit sepatum a singularibus sicut premissa ratio supponebat. et hoc est quod dicit (De quo ratio nunc extitit). i. de quo immediate precedens ratio p̄cessit. ¶ De hac autē dubitatione ita dicit. Primo q̄ (est dicta). i. ꝑr se habēs ad premissa: q̄ sicut iam dictū est ex hoc dependet cōsideratio precedentis q̄nis. Nā si vlia nō sunt separata non sunt principia. Si autem sunt separata sunt principia. ¶ Secondo dicit de ea q̄ est difficillima oīum dubitationum huius scie. Quod oñditur ex hoc q̄ eminentissimi pbi de ea diuersimode senserunt. Nam platonici posuerunt vniuersalia esse separata aliis pbis contraponentibus. ¶ Tertio dicit de ea que est maxime necessaria ad considerandum q̄. s. ex ea dependet tota cognitio substantiarum tam sensibilium q̄ immaterialium.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam si non est aliquid p̄ter singularia: singularia vero ifinita: quomodo accipere cōtingit scientiam: nam inquantum vnum aliqd ⁊ idem ⁊ inquantum vniuersale aliquid est: in tantum omnia cognoscimus.

¶ Obiicit ad ostendendum q̄ vniuersalia sint separata a singularibus. Singularia.n. sunt infinita. Infinita autem cognosci non possunt. vnde singularia oīa cognosci non possunt nisi inquantū reducunt̄ ad aliquid vnū qō ē vle. Sic igit̄ scia de rebus singularibus nō ꝫ nisi inquantū sciunt̄ vlia. Sed scia nō est nisi verox ⁊ exfitium. ergo vlia sunt aliqua per se existentia p̄ter singularia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ At vero si hoc ē necesse ⁊ oportet aliquid esse p̄ter singularia erit necesse esse genera p̄ter singularia aut vltima aut prima: hoc āt quia impossibile: nunc dubitauimus.

¶ Obiicit in contrariū hoc mō. Si necesse est vlia eē aliquid p̄ter singularia oꝝ q̄ genera sint p̄ter singularia
Lec.13. 14. vel prima generum vel ēt vltima que sunt immediate ante singularia. Sed hoc est ipossibile: vt ex precedenti dubitatione ꝑz: ergo vlia non sunt a singularibus separata. ¶ Hanc autem dubitationem soluit pbs in. vii. huius vbi ostendit multipliciter vniuersalia non esse substantias p se subsistentes. Nec oꝝ sicut multotiens dictum ē q̄ aliquid eunō modū eēndi habeat in reb⁹ p quē modum ab intellectu scientis cōprehendit̄. nā itellectus imateria liter cognoscit materialia. ⁊ similiter naturas rex q̄ singulariter in reb⁹ existūt intellectus cognoscit vlr. i. absqꝫ cōsideratiōe p̄incipioꝝ ⁊ accñtiū indiuidualium.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius autem si q̄ꝫ maxime est aliqd p̄ter simul totū quādo p̄dicat̄ aliquid de materia: vtrum si est spēs aliqua p̄ter oīa opꝫ aliquā esse: aut p̄teer quedam esse ⁊ p̄ter quedam non esse: aut p̄ter nihil.

¶ Prosequit̄ de alia q̄ne vtruꝫ. s. aliqd sit sepatum a cōpositis ex materia ⁊ forma. Et circa hoc. d. f. Primo mouet q̄nem. scōo p̄sequit̄ eā. ibi. (Si qdē igit̄ ⁊c.) Circa primū cōsiderādū est q̄ p̄io mouet q̄nē vtrum vle esse sepatū a singularibus. Cōtingit autē aliquod singulare eē cōpositū ex materia ⁊ forma. nō tñ oē singulare ex materia ⁊ forma est cōpositū: nec scōm rei veritatex q̄ substantie separate sunt q̄dā pticulares substātie: q̄ p se stātes ⁊ p se opantes: nec ēt ꝑm opi. plonicoꝝ q ponebant ēt in mathematicis sepatis eē quedā pticularia ponēdo plura ex eis in vna spē. et q̄uis dubitari possit vtꝝ ēt in his q̄ nō sunt cōposita ex mā ⁊ forma sit aliqd sepatū: sic̄ vniuersale a singulari. tñ hoc maxime hꝫ dubitatōnem in rebus cōpositis ex materia ⁊ forma. et ideo dicit q̄ maxime ē dubitabile vtrū sit aliqd (p̄ter simul totum ⁊c.). i. p̄ter rē cōpositā ex materia ⁊ forma. Et quare dicat simul totū cōpositū exponit subdens: vt q̄s predicat̄ aliquid de materia. ponebat.n. plato q ꝑfibilis materia pticipabat vniuersalia sepata. et ex hoc erat q vlia predicant̄ de singularibus. et ipse pticipationes vlium formarum in mālibus sensibilibus cōstituunt simul totū quasi vniuersalis forma p modum pticipationis cuiusdā sit ō materia predicata. In his aūt q̄nem trimēbrē proponit: vtrū. s. p̄ter oīa huiusmodi sit aliquid sepatuꝫ p̄ter q̄dā eoꝝ ⁊ nō p̄ter alia: aut p̄ter nihil eorum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si igitur nihil est p̄ter singularia: nihil ē intellectuale: sed oīa sensibilia ⁊ scia nullius: nisi quis dicat sensum esse scientiam.

¶ Prosequit̄ p̄dictaꝫ dubitationē. et circa hoc. d. f. primo obiicit ꝓtra hoc q̄ poni posset nihil sepatum esse ab his q̄ sunt composita ex materia ⁊ forma. Scōo obiicit ad ꝓpositū. ibi. (Sed si hoc itex qs pōit ⁊c.) ¶ Circa primū obiicit duplici via. Primo qdē ex hoc q̄ ea que sunt cōposita ex materia ⁊ forma sunt sensibilia. vnde p ponit q̄ ea que sunt cōposita ex materia ⁊ forma sunt singularia. Singularia āt non sunt intelligibilia: sed sensibilia. Si igit̄ nihil ē p̄ter singularia cōposita ex materia ⁊ forma nihil erit intelligibile: sed oīa entia erūt sensibilia. Scia āt nō est nisi intelligibiliū. ergo seqtur q̄ nulli⁹ rei sit scia. nisi aliqs dicat q ꝑsus ⁊ scia sunt idē: vt antiq nā les posuerūt: sicut dicit in ꝑmo de aia. Utrūqꝫ autē horū est incōueniens. s. vel q nō sit scia. vl q scia sit sensus. ergo ⁊ ꝑmū est incōueniens. s. q nihil sit p̄ter singularia cōposita ex materia ⁊ forma. ¶ Scōo obiicit ex hoc q̄ composita ex materia ⁊ forma sunt mobilia.

¶ Amplius autem neqꝫ sempiternum est aliquid nec immobile: nam sensibilia omnia corrumpuntur ⁊ in motu sunt. sed si sempiternū nihil est: nec generationeꝫ possibile est esse. necesse. n. est aliquid esse quod factum est: ⁊ ex quo fit: ⁊ horum vltimuꝫ ingēitum fistat ⁊ ex non ente generari impossibile.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Inducit talem rõnez. Omnia ꝓsibilia cõpositа ex materia ⁊ forma corrumpuntur ⁊ i motu sunt. Si igit nihil sit preter hmõi entia sequet ꝙ nihil sit sempiternuz: nec immobile. Et hoc qdez. ibi. (At vo si sempiternũ ⁊c.) ostẽdit esse inconueniens. s. ꝙ nihil sit sempiternũ ⁊ immobile. Et primo ex parte materie. Scõo ex pte forme. ibi. (Amplius aũt cũ sint genera ⁊c.) Dicit ergo prio ꝙ si nihil ẽ sempiternũ nõ est possibile esse generationem alicuius rei. Et hoc probat sic. qz in oi generatione necesse ẽ aliquid quod fit ⁊ aliquid ex quo fit. Si ergo id ex quo fit aliquid itez generaꝫ o3 ꝙ ex aliquo generetur. aut ergo necesse est ꝙ in infinitum procedatur in materijs. Aut ꝙ stet processus i aliquo primo ꝙ sit aliqꝺ primũ materiale principium non generatuz. nisi forte dicaꝫ ꝙ generet ex nõ ente qꝺ est impossibile. Si aũt in infinitũ ꝓcederetur nunqꝯ posset cõpleri generatio: qz infinita non est transire. ergo vel o3 ponere aliquid ingenitũ materiale principium: aut impossibile est esse aliquam generationem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplio aũt cũ sit gñatio ⁊ motꝰ finẽ eẽ necesse ẽ. motꝰ. n. nullꝰ ẽ ifinitꝰ: sz ois ẽ finitꝰ gñariqz ipossibile qꝺ ẽ impossibile factum eẽ: qꝺ autẽ gñatuz ẽ: eẽ necesse ẽ quando primum factum est.

¶ Ostendit iꝺ ex pte cause formalis. Et ponit duas rõnes. quarum prima talis est. Omnis generatio ⁊ motus necesse est ꝙ habet aliquem finem. Et hoc ꝓbat qz nullus motus est infinitus: sed cuiuslibet motꝰ est aliquis finis. hoc autẽ planum est in illis motibꝰ qui finiunt i suis terminis. Sed videtur habere instantiã in motu circulari q̃ pot esse ꝓpetuus ⁊ infinitus: vt probaꝫ i. 8. phy. Et quãnis suppositа sempiternitate motus tota cõtinuitas circularis motus sit infinita: ꝺm ꝙ circulatio succedit circulationi: tamen quelibet circulatio ꝺm spẽm suam cõpleta ⁊ finita est. Qꝺ aũt ei succedat alia circulatio hoc accidit ꝑtum ad circulationis speciem. Et qꝺ dixerat de motu vniuersaliter spãliter ostendit de generatione. non. n. potest esse aliqua generatio vna infinita. qz nõ potest aliqd generari quod impossibile est peruenire ad finem generationis cuius finis est factuz esse. Et ꝙ factum eẽ fit terminus generationis: hoc pz: qz quod generatum est necesse est esse (ꝺo pꝰ factum est). i. quando prio terminatur generatio eiꝰ. Opz igitur ꝙ cum ꝺm quam aliquid esse fit terminꝰ generationis ꝙ nõ fit procedere in infinitum in formis: sed ꝙ fit aliqua forma vltima cuius non sit aliqua generatio. omnis. n. generationis finis est forma vt dictum est. Et sic videtur ꝙ sicut materiam ex qua aliquid generatur oportet esse ingenitã: ex eo ꝙ ñ proceditur in infinitũ. ita etiã ꝙ formã aliquã o3 esse ingenitam. ex hoc ꝙ in infinitum non ꝓcedaꝫ in formis.

¶ Secundã rationẽ ponit

¶ Amplius ãt si materia ẽ: qz ẽ ingẽita: multo rõnabiliꝰ ẽ eẽ ſbãz: qñ hec aliqñ fit eẽ: nã si nec hec erit: nec illa nihil erit oio. Sz si hoc ẽ impossibile necesse ẽ aliquid eẽ preter synolõ formã ⁊ spẽz.

¶ Que talis ẽ. Si mã aliq̃ ẽpª qz ẽ igenita. mlto rõnabiliꝰ ẽ ꝙ fit ſbã. i. forma igenita: cuz ꝙ formã res hẽat esse. materia vero magis fit subiectuz generationis ⁊ trãsmutationis. Si vero neutz eoz sit ingenituz nihil oio erit ingenitum: cum oẽ qꝺ est ptineat ad rõnez materie vel forme: vel fit cõpositum ex vtroqꝯ. hoc aũt est impossibile vt nihil sit ingenitum sicut ꝓbatum ẽ. Ergo relinqtur ꝙ nec/cesse ẽ aliqd esse (ꝑter synolõ). i. simul totũ. i. ꝑter singulare cõpositum ex materia ⁊ forma. Et hoc dico aliquid qꝺ sit forma ⁊ spẽs. Materia. n. ꝙ se nõ pot esse separata a singularibꝰ: qz nõ hz eẽ nisi per aliud. De forma vo h magis vt ꝙ quã ẽ esse rez. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sz si hoc iterũ qs põit dubitatio in q bus hoc ponit: ⁊ in quibus nõ. naz qz in oĩbus ñ existimatur mãifestũ. nõ. n. põemus domũ aliquã ꝑter domos aliquas.

¶ Obiicit in cõtrarium. Si. n. aliquis ponat aliquaz formã esse sepatã ꝑter singularia cõposita ex materia ⁊ forma erit dubitatio i qbus hoc sit ponẽdũ ⁊ in quibus nõ. Manifestũ. n. est ꝙ hoc non ẽ ponẽdũ in oibꝰ precipue i artificialibus. Non eni est possibile ꝙ sit aliqua domus Lec. 6. ꝑter hanc domũ sensibilez ꝓpositã ex materia ⁊ forma. Hanc aũt dubitationez soluit Arist. pti quidez in. 12°. bius. vbi oñdit esse q̃sdã ſbãs a sensibilibꝰ sepatas que sunt ꝺm seipsas intelligibiles. partim vo in. 7. buiꝰ. vbi oñdit formas ⁊ spẽs rez sensibilium nõ esse a materia sepatas. Nõ tamen segtur ꝙ de rebus sensibilibus nõ possit haberi scia: vel ꝙ scia sit scia sensus. non. n. o3 ꝙ eũdem modũ eẽndi hẽant res in seipsis quem hñt in cõsideratione scientis. Que. n. in seipsis materialia sunt ab intellectu i materialiter cognoscũtur: vt ẽt. ꝺ. dcm ẽ. Hec ẽt o3 si forma nõ ẽ sepata a materia ꝙ generetur: qz formarum non est generatio sz cõpositorum: vt in. vij. buiꝰ oñdit. Ipz g in quibus o3 ponere sepatas formas ⁊ in quibus nõ. naz oium eoz q̃ sunt scõm suã naturam sensibilia forme non sunt sepate: sed illa q̃ sunt scõm naturaz suã intelligibilia sũt a mã sepata. nõ. n. ſbe sepate sũt nature hoz sensibilium: sed sunt altioris nature aliũ habentes ordinẽ i rebꝰ.

¶ Lectio decimanona.

a ¶ Dhuc aũt vtruz ſbã vna est omnium vt hominum.

p ¶ Ostq̃z pbũs ingsiuit que sunt principia. ⁊ vtrũ sint aliq̃ a mã sepata. hic i grit q̃lia sint principia. Et prio ingirt de vnitate ⁊ multitudine ipsoꝝ. Scõo ingrit vtrũ sint in potentia vel in actu. ibi. (Mis aũt a fine ẽ quere ⁊c.) 3° vtz principia sint vlia vel singularia. ibi.) Et vtrũ vlia sint ⁊c.) Circa primũ. d. f. prio ingrit q̃lit principia se hẽant ad vnitatẽ. Scõo q̃lr ipz vnũ se hẽat ad rõnẽ principij. ibi. (Oium ãt aliud ꝓsiderandũ ⁊c). Circa pm. 3. f. prio igrit spãliter de principio formali vtz sit vnũ oiuz exñtiuz i vna spẽ. Scõo ingrit iꝺ de oibꝰ gñaliter principijs. ibi. (Amplioꝰ aũt ⁊ de principijs ⁊c.) Tertio igrit vtrũ eadẽ sint principia aut diuersa corruptibili ⁊ incorruptibiliũ. ibi. (Nõ mior autẽ dubitatio ⁊c.) Circa pm. d. f. primo mouet dubitatõnez. 2°. obiicit ad qõnẽ. ibi. (Sz impossibile ẽ ⁊c.) Est g dubitatio vtz sit vna subã. i. forma oiuz exñtiũ i vna spẽ puta hominuz. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Sz ipoſe ẽ. ñ. n. vnũ omnia quoꝝ ſbã vna sz multa ⁊ dꝛa: sed hoc extra rõnez.

¶ Obiicit ad vnã ptẽ qõnis. s. ad oñdẽdũ ꝙ non sit vna forma oium exñtiũ i vna spẽ. ⁊ hoc duabꝰ rõibus: quarũ prima talis est. Ea que sunt in vna spẽ sunt multa ⁊ differẽtia. Si igitur oium in vna spẽ exñtium sit vna subã sequetur ꝙ ea quoꝝ subã ẽ vna sint multa ⁊ differentia: qꝺ ẽ irrationabile. ¶ Secundã rationẽ ponit ibi.

¶ Sil'r aũt ⁊ quõ fit materia horum singulum et synolon ea ambo.

¶ Que talis ẽ. Illud qꝺ ẽ in se vnũ ⁊ indiuisũ ñ ꝓpriẽ cũ aliquo diuiso ad ꝓstitutionẽ multoꝝ. Sz mãifestuz est ꝙ materia diuidit i diuersis singularibꝰ. Si igit subã formaꝫ eẽt vna ⁊ eadẽ nõ eẽt assignare qũo singulũ hoꝝ singulariũ sit materiã hñs talẽ subãz q̃ ẽ vna ⁊ indiuisa ita ꝙ singulariter sit simꝫ totũ hñs ꝺ duo. s. materiã ⁊ ſbãm formalem q̃ ẽ vna ⁊ indiuisa. In contrariũ autẽ non obsicit: qz rõnes ꝺ ad sequẽtẽ qõnẽ ꝓponunt ad oppositum predcãrũ rõnũ sunt. ⁊ ẽt ille q̃ sũt ꝓpositi. ꝺ. de separatiõe vliũ. nam si sit vle sepatũ necesse est ponere vnã numero

f

UVA. BHSC. IyR_086_1

subāz eoꝝ q̄ ꝓueniūt i spē. qz vle ē subā singulariū: buiꝰ ātLec. 5. qōnis vītas determinaī in. vij. buiꝰ, vbi oñdeī ꝙ qd ē. i. eēntiā cuiuslibet rei nō cē aliō ꝙ rē ipsam nisi ꝑ accidens vt ibi dicetur. ¶ Deinde cū dicit.

Lo. 14. ¶ Ampliꝰ aūt ⁊ ō ꝓ̄cipiis hoc dubitās Naz si spē sūt vnū nihil erit nūero vnū nec vnū iterū vnū ipz ⁊ ens. Et scīī quo mō erit nisi qd vnū fuerit i oibꝰ.

¶ Mouet dubitationem de vnitate ꝓncipioꝝ in cōi: vtz. s. ꝓncipia rez sint eadē numero: vel eadē spē ⁊ numero diuersa. Et circa hoc. d. f. ¶ Primo ponit rōnes ad ostendendū ꝙ sint eadē nūero. Scōo ad oppositum. ibi. (At vero si numero vnū ⁊c̄) Circa primū pōit tres rōes ⁊ premittit dubitationē dicens ꝙ idem pōt queri vniuersaliter de ꝓncipijs rerū qō quesitum ē de sbā: vtrum. s. ꝓncipia rez sint eadē numero. Et inducit primā rōnez: ad ostendendū ꝙ sint eadē nūero. Nō. n. inuenītur in ꝓncipiatis nisi qō ex ꝓncipijs bēnt. Si igitur in ꝓncipijs nō inueniaī vnū numero sz solū vnuz spē: nihil erit i ꝓncipiatis vnū numero sed solū vnum spē. Scōa rō talis ē qz illud qō est ipsum vnum vel ipm ens opz ꝙ sit vnum nūero. Dicit aūt ipsum vnū vel ipsum ens vnitatem: aut esse abstractū. Si igiī ꝓncipium rerū nō sit vnum numero sed solum vnum specie sequetur ꝙ nihil sit ipsum vnū ⁊ etiam ipsū ens. i. ꝙ ens ⁊ vnū non per se subsistant Tertia rō est: qz scientia habetur de rebus ꝑ hoc ꝙ vnuz inuenītur in multis: sicut hō cōis inueniī oibus hoibus Nō. n. est scia de singularibus sed de vno qō inuenitur i eis. omnis aūt sciētia vel cognitio ꝓncipiatoꝝ dependet ex cognitione ꝓncipioꝝ. Si igiī ꝓncipia nō sunt vnū numero: sed solum vnum specie sequitur ꝙ scientia non sit de rebus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ At vo si numero vnū et vnū qōlibet ꝓncipioꝝ. et nō quēadmodū i ꝓsibilibꝰ alia alioꝝz: vt i hac syllaba spē exīte et ꝓncipia spē eadē: eteniz ea sūt nūero diuersa ꝙ si nō ita sz que sūt entiū ꝓncipia nūero vnū sūt ñ erūt ꝑter ea nihil aliō. Nā dicere nūero vnū aut singulare nihil dīt. sic. n. dicimus vnūqōꝙ numero vnum. vniuersale vero qō in his ē: vt si vocis elemēta nūero eēnt determinata tot līas eē neče eēt quot elemēta duobꝰ quidē eisdē ñ existētibus nec pluribus.

¶ Obijcit in cōtrarium tali rōne: si ꝓncipia sunt vnum numero: ita ꝙ qōlibet ꝓncipioꝝ in se consideratum sit vnum: non erit dicere de ꝓncipijs existentiū ꝙ hoc mō se habent sicut ꝓncipia sensibilium. Videmus. n. i sensibilibus ꝙ vsuersoꝝ sunt diuersa ꝓncipia scōm numerum: sed eadē scōm speciē: sicut et eoꝝ quoꝝ sunt ꝓncipia sunt diuersa �means numerū sed eaō �means speciem. Sicut videmus ꝙ diuersaꝝ syllabaꝝ �means numeꝝ que cōueniūt in specie sunt ꝓncipia eedem littere �means speciem: sed nō secundum numerum. Si quis aūt dicat ꝙ non est ita in ꝓncipijs entium: sed omnium existentium ꝓncipia sūt vnuz nūero: seqtur ꝙ nihil sit in rebꝰ ꝑter ipsa elemēta qz quod ē vnum numero est singulare. Sic. n. appellamꝰ singulare quod est vnum numero: sicut vniuersale quod est in multis. Quod autem est singulare non multiplicatur nec inuenītur nisi singulariter. Si igiī ponatur ꝙ omnium syllabarū essent ꝓncipia eedem littere numero: seqreī ꝙ ille līe nūc ꝑ posset multiplicari vt. s. eēnt duo. a. aut plura. Et sic non posset seoꝝsū inueīri. a. ꝑ se ⁊ seoꝝsū inueniri in syllaba ista ba vel da. Et eadē ratio est de alijs litteris. ¶ Pari igitur rōne si omnium entium sint ꝓncipia eadem nūero sequetur ꝙ nihil sit ꝑter ꝓncipia quod videtur incōueniens: qz cū ꝓncipiuz alicuius sit nō erit ꝓncipium nisi sit aliquid ꝑter ipsuz. Hec aūt qō solūetur in. xij. Ibi. n. ostendetur ꝙ ꝓncipia que sunt intrinseca rebus. s. materia ⁊ forma vel ꝓuatio nō sunt eadē numero oium: sed analogia sine ꝓportione. ¶ Principia aūt sepata. s. subē intellectuales: quaꝝ supma est deꝰ sūt vnum numero vnaqueqz secunduz seipsā. Id autē quod est ipsum vnū ⁊ ens deus est. ⁊ ab ipso deriuatur vnitas secunduz numeruz in rebus oibus. Scientia autē est de rebus: non qz sit vnuz numero in omnibꝰ: sz qz ē vnum in multis secundum rōnē. Rō āt que ē ad oppositum verificatur in ꝓncipijs essentialibus: nō āt i ꝓncipijs separatis: cuiusmodi sunt agens ⁊ finis. ¶ Multa enim ꝑnt ꝓduci ab vno agente vel mouente ⁊ ordinari i vnū finē.

¶ Lectio vndecima.

¶ Nō aūt minor dubitatio modernis ⁊ priorib⁹ relinquitur: vtrū eadē corruptibilium et incorruptibiliuz sint ꝓncipia aut diuersa.

p ¶ Ostēdz pbūs iquisiuit vniuersaliter vtruz ꝓncipia sint eadē nūero omnia q̄ sunt vnius specieī vel eadē specie. Hic inquirit vtrum eadez numero sint ꝓncipia corruptibilium ⁊ incorruptibilium. Et circa hec tria facit. ¶ Primo proponit questionē. Secundo inducit rationem ad ostendendum ꝙ non sunt eadez ꝓncipia corruptibiliū ⁊ incorruptibilium. ibi. (Nam si eadem sunt ⁊c̄.) Tertio inducit rationes ad ostendendum ꝙ non sunt diuersa. ibi. (Si vero diuersa principia ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ quedam dubitatio est que non minus relinquitur modernis phylosophis ¶ Platonez sequentibꝰ ꝙ fuerit aꝺ antiquos phylosophos qui etiam dubitauerunt: vtrum corruptibilium ⁊ incorruptibilium sint eadez ꝓncipia vel diuersa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nā si eadē sint: quō hec qdē icorruptibilia: illa vero corruptibilia et ꝓpter quam causam.

¶ Obijcit ad ostendendum ꝙ non sunt eadem ꝓncipia corruptibilium ⁊ incorruptibiliuz. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ponit rationem. Secundo improbat solutionez posite ratiōis quā poete theologi adhibebāt. ibi. (Qui quidem igitur circa ⁊c̄.) Tertio excludit solutionez quā adhibebant quidam phylosophi naturales. ibi. (Adiscētibus vero per demonstrationes ⁊c̄.) Dicit ergo primo ꝙ si ponantur corruptibilium ⁊ incorruptibilium eē eadem ꝓncipia: cum ex eisdem ꝓncipijs idem sequatur effectus: videī ꝙ omnia vel sint corruptibilia: vel omnia sint icorruptibilia. Relinquitur ergo questio quomodo quedam sunt corruptibilia ⁊ quedaz incorruptibilia: ⁊ ꝓp quam causaz. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui qdē igiī circa hesiodum et oēs q theologi erant solū apud ipsos psuasionē curauerunt: nos āt neglexerūt deos aūt facientes ꝓncipia et ex deis eē facta q̄ ñ gustauerūt nectar et manna mortalia facta esse dicunt.

¶ Excludit solutionē poetarum theologoꝝum. ⁊ primo ponit eoꝝum solutionem. secundo obijcit cōtra predictaz positōez breuiī excludēdo eū. ibi. (Palā ꝙ ea noia sibi nota dicētes ⁊c̄.) Tertio se excusat a diligētiori improbatōe bꝰ positōis. ibi. (Sz qz fabulose ⁊c̄.) Circa primū ꝑsiderandum est ꝙ apud grecos ante naturales pylosophos fuerunt quidam sapientie studētes qui de diuinis se intromiserūt occultantes veritatē diuinoꝝ sub quodā tegmine fabularuz: sicut orpheus: hesiodus ⁊ qdā alij

UVA. BHSC. IyR_086_1

ficut ēt ꝓclo postmodū occultauit vītatem pbie sub mathematicis: vt dicē Simplicius ꝓmēto pdicantoꝝ. Dicit ergo q̄ sectatores Hesiodi ⁊ oēs q̄ dicebāt theologi cū rauerūt psuadeꝛ solis sibi: ⁊ nos alios spreuerūt: qz. s. vītatē quā itellexerūt taliꝫ tradiderūt q̄ eis solū potuit esse nota. Si. n. p fabulas veritas obūbꝛet: ñ pōt sciri qd vez sub fabula lateat nisi ab eo q̄ fabulā ꝓfixerit. Jj igr̄ hesiodiste ꝓia rez ꝓncipia deos noiauerūt: ⁊ dixerūt q̄ illi ō nūero deoꝝ q̄ ñ gustauerūt de quodā dulci cibo q̄ vocaꝫ nectar vl̄ māna facti sūt mortales. Jlli vero q̄ gustauerūt facti sūt ĩmortales. Jpotuit āt sub hac fabula aliqd veritatis occulte latere. s. p nectar ⁊ māna itelligaꝫ ipsa suꝑma bōitas ꝓmi pncipii. Mā ois dulcedo dilectionis ⁊ amoꝛis ad bōitatē referꝫ: oē āt bonū a ꝓio bono ꝺriuaꝫ potuit ḡ eē itellectꝰ eoꝝ q̄ ex pticipatione ꝓpinq̄ summe bōitatis aliq̄ icorruptibilia reddāt sic pfcā pticipāt diuinū eē. Que dā vo pp lōge distare a ꝓio pncipio qō ē nō gustare māna ⁊ nectar: ñ pñt ꝓpetuitatē cōseruare ꝗz idem nūero ꝗz idē spē: sic dicē phūs i ſo de gñatiōe. Sz vtꝝ ꝗ itēderit occulte tradeꝛ vl̄ aliō ex ꝗ ocō plēi⁹ pcipi ñ pt.

¶ Deinde cuz dicit.

¶ Palā q̄ ꝗ noia sibi nota dicēteſ egdē de allatōe harū cārū sup nos dixerūt: nā si gratia voluptatis ipsi tāgūt: ñ ē cā exñdi nectar ⁊ māna. Si vo exñdi quomō erūt sēpiterni cibo egentes.

¶ Obijcit ꝺ ꝑ icās pōnē ⁊ dicit q̄ predicti besiodiste qd significare voluerit p̄ ista noia nectar ⁊ māna fuit eis notū: ꝗz ñ nobis. Et ō quo afferāt iste cāe ad istā qōnē soluēdam ⁊ ad corruptionē pstādā rebꝰ ꝺirerūt. ꝺ. nostꝝ itellectū. Si. n. itelligaṅ ista verba ꝗz q̄ sonant nulliꝰ efficacie eē videnṫ. Dij. n. q̄ gustauerūt nectar ⁊ māna: aut gustauerūt pp delectationē: aut pp necessitatē eēndi: Mis. n. de causis aliq̄ sumunt cibū. siquidē sumpserūt ista pp delectationē nō pñt nectar ⁊ māna eē eis cā exñdi ita q̄ per hoc incorruptibiles reddaṅ: qz delectatio est qdā ꝓns ad eē. Si aūt propter necessitatē eēndi pdcā sumpserūt nō erunt semp iteruz cibo idigentes. Uſ ergo q̄ corruptibiles exītes priꝰ tanq̄ cibo indigentes per cibuz facti sunt incorruptibiles. qō itez videtur incōueniens: qz cibus nō nutrit in sua spē nisi corruptꝰ transeat i spēz nutriti. Qō āt ē corruptibile ñ pōt aliꝫ icorruptionē pstare.

¶ Deinde cū dicit.

¶ Sz de fabulose sophisticātibꝰ ñ ē dignū cū studio intēdere.

¶ Excusat se a diligentiori buiꝰ opionis iuestigatiōe. Et dicit q̄ de illis q̄ pbylosopbari voluerunt fabulose veritatē. s. sapie sub fabulis occultantes nō ē dignū cū studio itēdere. qz siquis ꝺ dcā eoꝝ disputaret scōm q̄ exterius sonant ridiculosa sunt. Si vo aliq̄s velit de bis igrere ꝗz veritatē fabulis occultatam ĩmanifesta ē. Ex quo accipiṫ q̄ aristo. disputans ꝓplatonē ⁊ alios bmōi q̄ tradiderūt suā doctrinā occultantes sub qbusdā aliꝭ rebꝰ nō disputat ꝗz veritatē occultam: ꝗz ea que exterius ꝓponunṫ.

¶ Deinde cuz dicit.

¶ A discētibus vo p demōstrationē oz scisciṫari iterrogātes: qr̄ ex eisdē exītia hec qdem sēpiterna ꝗz nāz sūt: illa vero corrūpūtur exītiū. Qm̄ āt nec cām dicūt nec rōnabile ē sic se habere: palā q̄ nec eadē principia nec cause ipsoꝝ erunt.

¶ Disputat contra responsionē quoꝝundā phoꝝ naturaliū. Et circa hoc tria facit. ꝓmo recitat rōnē. Secundo ponit rñsionem ibi. (Etenim quā existimabit ⁊c.) Tertio improbat ipsaz. ibi. (Uidebitur autem nibil minus ⁊c.) Dicit ergo primo q̄ premissis illis q̄ sub fabulis veritatē tradiderunt oz a tradentib⁹ veritatē p̄ modum demonstrationis ingrere de qōne predcā. s. si ex eisdem pncipijs sunt oia exītia. quare q̄dā exītiuz naturaliter sunt sempiterna. q̄dam vero corrūpūt: ⁊ qz nec ipsi cāz dicūt q̄re hoc sit: nec rōnabile ē sic se habere: vt ex eisdē pncipijs existentiū q̄dā sint corruptibilia: quedaz sempiterna videtur manifeste sequi q̄ non sunt eadem principia nec cause corruptibiliū ⁊ sempiternoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Etenim q̄z eſiabit aliqs vticz marie dicet ipsi cōfesse epedocles ē ⁊ iō passꝰ ē pōit. n. qōdā pncipiū cāz cōruptōis odiū

¶ Ponit quandam solutionez ⁊ dicit q̄ rō assignata circa predictam dubitationem q̄ marie videt eē icōueniens ad qōnē est quā assignauit empe. qui tamē idē passus est cum alijs: qz. s. ratio quā assignauit nō est cōueniēs sicut nec alioꝝ: vt ostendet. Posuit. n. qdā principia communia corruptibilium ⁊ incorruptibilium: ꝗz posuit qōdam pncipiū eē cām spālē corruptiōis. s. odiū clemētoꝝ. Ita s. q̄ adūctio buiꝰ cause ad alia pncipia facit corruptionē in rebus. ¶ Deinde cū dicit:

¶ Uidebit āt nihilominus ⁊ ꝗ gñare extra vnū. naz oia ex hoc alia sūt ꝓter deū ꝺicē ergo ex qꝰ oia q̄cunq̄ erant ⁊ arbores pululauerant ⁊ viri ⁊ fēine: bestie qz ⁊ vultures: ⁊ aq̄ nutriti pisces: et dii lōgeui ⁊ ꝓter hec palā: qz si ñ eēt i rebus eēnt vnū oia: vt ait. Mā q̄n cōuenerunt tunc vltimum omnium stabit odium.

¶ Improbat pdictā rōnē Empe. ⁊ hoc tripliciter. ꝓma qdē oñendo q̄ rō ab eo assignata nō ꝓuenit ſppositioni. Secundo oñdēdo q̄ nō ē sufficiens. ibi. (Simul quo qz ipsi⁹ transmutatiōis ⁊c.) Tertio oñdēdo q̄ nō est ad ꝓpositū. ibi. (Actū tātū solū dicit ꝓsesse ⁊c.) Circa primum tria facit. Jpio oñdit suā rōnē nō ꝓuēire aliꝭ eiꝰ positionibꝰ ex pte odij. scōo ex pte ipsiꝰ dei. ibi. (Jpropē qō ⁊ accidit ipsi ⁊c.) Tertio ex pte amoris. ibi. (Similiter aūt nec amor ⁊c.) Dicit ergo pio q̄ inconuenienter Empe. pōit odiū eē cāz corruptionis: qz nō minꝰ scōz eiꝰ pōnē videt eē cā gñatōis i oibꝰ rebus nisi vna re tm̄. Jponebat. n. q̄ oia alia entia sūt ꝓposita ex odio sil̄ cum alijs pncipijs nisi solꝰ deꝰ quē ponebat ꝓposituz esse ex alijs pncipijs ꝓter odiū. Deum aūt appellabāt celū: sicut. ꝺ. dictū ē i ꝓio: q̄ Xenopbānes ad totū celū respiciens ipsū vnū dicit eē deū. Jponebat aūt Empe. celū esse compositū ex ḡttuor elis ⁊ ex aicitia ñ aūt ex lite siue ex odio cōsideras idissolubilitatē celi. Sed q̄tū ad alias res dicebat q̄ oia sūt ex odio q̄cūq̄z sūt erunt vel fuerunt: sicut arbores pululantes ⁊ viri ⁊ feie ⁊ bestie q̄ sūt aialia terrestria ⁊ vultures que sunt volātia diu viuentia ⁊ pisces nutriti i aq̄ ⁊ dij lōgeui. Uidetur aūt bos deos vocare vel stellas qs ponebat qñq̄ corrūpi: ꝗz pꝰ longuz tps. vel demones quos ponebāt pfonici eē aialia aerea: vel ēt dij quos ponebāt epicurei i forma hūana: sicut. ꝺ. dictuz ē. Et hoc ḡ q̄ oia aialia ꝓter vnū sūt gñata ex odio: potest bri q̄ odiuz sic cā generationis: ⁊ ꝓter hoc ēt ex alia rōne. Manifestum est. n. ꝼm̄ pōnē Empe. q̄ si non eēt odium in rebus oia essent vnū. Odium. n. est cā distinctiōis ꝼm Empe. Unde iducit verba Empe. dicentis q̄ qñ omnes res in vnū ꝓueniūt. vtputa qñ sit chaos tūc vltimū stabit odium sepans ⁊ dissoluens. Unde littera Boetij bz (ea enī ꝓuenit tūc vltimā scit discordiā.) Et sic pz q̄ cū eē mūdi ꝓsistat in distinctiōe rez odiū ē cā gñationis mundi.

¶ Deinde cuz dicit.

¶ Jpropē qō ēt accidit ipsi felicissimuz deū minꝰ prudētē alijs. Mō. n. cognoscit

UVA. BHSC. IyR_086_1

elemẽta oĩa.nã odiũ ñ hz.notitia :ho silr simili.trã nãqz ait p terrã cognoscim⁹:7 p aquã aquã.7 p.affectũ affectũ.7 adhuc odiuz p odiuz difficile.Sed vñ rõ hec ẽt palam:qr accidit ei odiũ ñ magis corrup tionis q̃z existendi causam.

¶Ponit icõaz rõnẽ isũptã er pte dei.7 dicit q̃ cum Empe.ponẽt odiũ non eẽ de cõpositione dei qõ accidit scõm rõnes ei⁹ q̃ de⁹ q est felicissimus scõm omnium dcã.7 per ꝯnõ marie cognoscẽs sit minus prudens oibus alijs cognoscentibus.Sequetur.n.scõm põnẽ Empe. q̃ non cognoscat oĩa elementa:qz non hz odium vñ non cognoscit ipm.Cognoscit autem sise silr ẽm opionẽ Emp.q dixit q̃ per terraz cognoscim⁹ terrã.p aquã cognoscim⁹ aquã 7 affectũ amorem vel ꝯcordiã cognoscimus p affectũ.i.amorẽ vel ꝯcordiã.7 silr odiũ p odiũ qõ ẽ difficile sine graue vl malũ ꝟz lkaz Boetij q dicẽ discordiã ãt discordia malũ Sic igit̃ pz q̃ Aristo.reputat icõuenies.7 ꝟ qõ ponit̃ de⁹ felicissim⁹:q̃ ipse ignoret aliqd eoꝝ q̃ nos scim⁹. ¶Sed qr ista rõ videbat̃ eẽ ꝑter ꝓpositũ. Ideo ad pricipale pro positũ rediẽs dicit q̃ redeũdo ad illud vnde ꝑus erat rõ manifestum est q̃ accidit empedocli q̃ odiũ nõ sit magis cã corruptionis q̃z existendi. ¶Deinde cuz dicit.

¶Similiter autẽ nec amor existẽdi colligens enim in vnum corrumpit alia.

¶Ponit tertiã rõnẽ ex parte amoris.7 dicit q̃ sil ter ẽt amor ñ ẽ cã gñatiõis vel exidi:vt ipse ponebat si alia ei⁹ positio attẽdat̃. Dicebat.n.q̃ cũ oĩa elementa i vnũ ꝯgregabant̃ tũc erit corruptio mũdi.Et sic amor corrũpit oĩa. ergo q̃tũ ad totũ mũdũ amor erat cã corruptionis.odiũ ãt gñatiõis.Quãtũ ãt ad singulares res odiũ erat cã corruptionis:7 amor generationis. ¶Deinde cuz dicit.

¶Sil⁹ quoqz ipsi⁹ trãsmutatiõis causã nullam dicit nisi qr sic aptũ natum fuit.

¶Oñdit q̃ rõ ei⁹ ñ fuit sufficiens.Dicebat.n. quãdã trãsmutationẽ eẽ in reb⁹ odij 7 amicitie:ita.s.q̃ amor quãdo q̃z omnia vniebat:7 postmodũ omnia odium separabat. Sz cãz q̃re sic trãsmutabat:vt quodã tpe dñaret̃ odiũ:7 alio tpe amor:nullã aliã dicebat:nisi qr sic aptũ natũ est eẽ.et põit cõsequẽt̃ ꝟba empe.q̃ qr i greco metrice scripta sũt bñt alicq̃ difficultatẽ 7 diuersitatẽ a cõi mõ loq̃ndi.

¶Sz itaqz magnũ odiũ i mẽbris nutritũ ẽ:et ad honorẽ tẽdebat pfecto tpe q mutabil⁹ dissoluit sacramẽtũ.q̃re necriũ ens trãsmutari.cãz ꝟo necitatis nullã oñdit.

¶Sunt autem hec verba eius (Sed itaqz) magnũ odium in membris nutritum est.7 ad honorem intendebat perfecto tpe qui mutabilis dissoluit sacramentum (Littera vero Boetij sic habet) Sed cum magna discordia i mẽbris alita fit i honores: qr processit completo anno q illis mutatis amplo rediit sacramento. ¶Ad cuius intellectũ notandum est q̃ loquitur poetice de toto mũdo ad similitudinẽ vni⁹ animalis:in cui⁹ mẽbris 7 ptibus primo quidem ẽ magna ꝯsentia quam amorem nominabat siue cõcordiam:sed postea paulatim incipit aliqua dissonãtia eẽ quam dicit discordiam.Et similiter in ptibus vniuersi a principio erat magna concordia:sed postea paulatim nutritur odium quousqz odiũ ꝓcedat (ad honorẽ).i.ad b⁹ q̃ dñet̃ sup elementa.Quod quidem fit perfecto tempore quodã determinato vel cõpleto qõdã anno quẽ ponebat empe.q.s.odium 7 discordiã. Vel annus mutabilis existẽs dissoluit (sacramẽtũ).i.vnionẽ ꝑfitẽ elemẽtoꝝ vel ãn⁹ sine odiũ rediit amplo sacramẽto:qr q̃dã potenti 7 secreta virtute rediit ad dñandum i rebus. ¶Post que ꝟba empe.Aristo.faciens vi i hoc q̃ dixerat mutabilis: subiungit exponens q̃si necessarium ens transmutari.q. d.sic p̃dicta dixit empe.ac si necessariũ sit esse transmutationes odij 7 amoris.sed nullã cãz oñdit bui⁹ necessitatis in vno.n.aiali ẽ manifesta cã trãsmutationis 7 odij 7 amoris pp modũ celi q̃ causat gñationẽ 7 corruptiõem i rebus.Sz tal cã nõ põt assignari toti⁹ vniuersi:sic transmutari p amicitiaz 7 litẽ. Vñ pz q̃ eius ratio fuit ĩsufficiens. ¶Deinde cum dicit.

¶Attñ tãtũ solũ dicẽ cõfesse:ñ.n. exñtiũ hec qdẽ corruptibilia:illa ꝟo icorruptibilia facẽ:sed oĩa corruptibilia ꝑter elemẽta.Dicta vero dubitatiõẽ:cur hec q dẽ:illa vero ñ:si er eisdẽ sũt.qõ qdẽ igit̃ si vtiqz erũt eadẽ pricipia: tot dicta sũt.

¶Ostendit q̃ p̃dicta rõ empe.nõ ẽ ad ꝓpositum.7 dicit q̃ hoc solũ vt dicẽ (ꝑesse).i.manifeste q̃ nõ ponit quedam existentiũ ex ꝑncipijs esse corruptibilia: 7 quedam non corruptibilia:sed omnia ponit esse corruptibilia pre ter sola elta.7 ita vt euadere predictam dubitationem q̃ dubitabatur:quare q̃dã sũt corruptibilia 7 quedam ñ:si sunt ex eisdez ꝑncipijs.Vñ ẽt pz q̃ ei⁹ rõ ñ ẽ ad propositũ qr iterimit id de quo ẽ dubitatõ. ¶Sed potest queri qõ hic dicit q̃ empe. põebat oĩa esse corruptibilia ꝑter elta:cũ.s. dixerit vnũ eẽ deũ.s.ex alijs ꝑncipijs ꝓpositũ ꝑter q̃ ex odio 7 p ꝟis eẽ icorruptibilẽ. ¶Sz dicẽdũ q̃ emp.põebat duplicẽ corruptionẽ i reb⁹:siẽ ex predictis pz. Vnã qdẽ scõm cõfusionẽ toti⁹ vniuersi quã faciebat amor:7 ab hac corruptione nec ipsũ deũ faciebat immunem:cũ in eo poneret amorẽ q̃ alia ei cõmiscebat. Aliam aũt corruptionẽ ponebat singulariũ rex q̃rũ pricipiuz ẽ odiũ.7 hanc corruptionẽ excludebat a deo per hoc q̃ in eo odiũ nõ ponebat. Sic igitur Aristo. epilogãdo cõcludit tot dicta esse ad oñendũ q̃ nõ sũt eadẽ pricipia corruptibiliũ 7 icorruptibilium. ¶Deinde cũ dicit.

¶Si vero diuersa pricipia:vna qdẽ dubitatio:vtruz 7 icorruptibilia ꝟ erũt aut corruptibilia:nã si cõruptibilia.mãifestũ qr necariũ 7 ea q̃ ex aliqb⁹ eẽ.oĩa.n.corrũpũt i ea ex qb⁹ sũt:q̃re ꝓtigit ꝑncipioꝝ alia eẽ ꝑncipia ꝑora.ꝟ ãt7 impossibile si ue stet si i infinitũ vadat. Ampli⁹ ãt qũo erũt corruptibilia. si destruẽt pricipia. Si vero incorruptibilia. cur ex eis quidem incorruptibilibus existentibus corruptibilia erũt.ex diuersis vero icorruptibilia.hoc eniz nõ ratiõabile est.sz aut impossibile. aut multa ratione eget.

¶Obijcit ad ꝟiã prẽ p duas rõnes. q̃rũ prima est. Si nõ sint eadẽ principia corruptibiliũ 7 incorruptibiliuz:relinquit̃ qõ vtꝝ principia corruptibiliũ sint corruptibilia an incorruptibilia.Si dicatur q̃ sint incorruptibilia ostẽdit hoc esse falsum duplici ratione : quarum prima est. omne corruptibile corrũpitur in ea ex quibus est.Si igit̃ principia corruptibilium sunt corruptibilia:oportet itꝝ ponere alia principia ex quib⁹ sint.7 hoc incõueniẽs ẽ si ponãt̃ principia ꝓcedere in infinitũ.Ostẽsũ eni est i secũdo q̃ secũdum nullũ genus cãe ꝓtigit i pricipijs ꝓcedẽt in infinitũ.Silr ẽt ẽ icõueniens si dicat̃ q̃ sit stat⁹ i principijs corruptibilibus:corruptio videat̃ esse ꝓ resolutione in aliq̃ priora. ¶Scda rõ ẽ.qr si principia corruptibiliuz sint corruptibilia:oꝝ q̃ corrũpãt̃:qr oẽ corruptibile corrumpit̃.Sed post̃q̃ sũt corrupta nõ ꝑsit esse principia:qr qõ corrũpit̃ vel corruptum ẽ nõ pot̃ cãre aliqd

UVA. BHSC. IyR_086_1

Cum ergo corruptibilia sp causent p successionē: non pōt dici q principia corruptibiliū sint corruptibilia. Si aūt dicaī q principia corruptibiliū sūt incorrupti bilia. manifestū ē aūt similiter q principia incorruptibi liū sunt incorruptibilia. Relingīt ergo questio quare ex qbusdā corruptibilibus principiis producant effe ctus corruptibiles. z ex quibusdam effectus incorrupti biles. Hoc.n. non videtur esse rationabile. sed aut est ipossibile: aut indiget multa mānifestatiōe.

¶ Secundaz rōez ad principale propositū ponit ibi.

¶ Amplius aūt nec cōatur ē aligs diuer sa dicere. sz eadē oium dicūt pricipia verū primū dubitatū comodūt tāquaz hoc paruum aliquid accipientes.

¶ Et sumitur ex cōi opinione oium. Nullus.n. cona tus est hoc dicere q sint diuersa pricipia corruptibi lium z incorruptibiliū. Sed oēs dicūt eadē ee princi pia omniū z tñ id q prio obiectū ē. s. p pria parte ac si eēt aligd modicū oēs leuiter trāseūt q ē corrodere
Lec4 Unde littera Boetii bz (sz primū obiectū deglutiūt sicut hoc paruū Qdā opinātes). Huius āt dubita tionis solutio ponit i. xij. vbi phs oñdit prima qdem principia actiua vel motiua ee eadē oiuz sz quodā or dine. Mā prima qdē sūt principia simpliciter incorru ptibilia z imobilia: sūt āt secunda corruptibilia z mo bilia. s. celestia corpa q p sui motū cānt gñationem z corruptionē i rebus. Pricipia āt extrinseca nō sunt eadē nūero corruptibiliū z incorruptibiliū sz ꝑz analogiaz.
Lec.13. nec tñ prima principia extrinseca corruptibiliū q sūt mā z forma sunt corruptibilia p se: sz solū p accns. sic.n. cor rūpit mā z forma corruptibiliū vt bētur i p° phycox.

¶ Lectio duodecima

Adniuz autem ad considerandum difficillimū et ad cognoscendum veritatem maxime neceſſariū: vtz vnū et ens substantie entiū sunt. et vtrū ipsoz nō alterum aliquid ens. ꝟ qdē vnū. hoc aūt quidē ens ē. Aut oz q̄rere qd sit ipsuz ens et vnum quasi subiecta alia natura.

p Ost q̄z phs iqsiuit vtz pricipia sint ea dē vel diuersa: hic iqrit qūo se bē at ipz vnuz ad ꝟ q sit principiū. et circa hoc tria facit prio iqrit an ipz vnū sit pricipiuz. Scdo inq rit an numeri q er vno oriunt vel cōsequūt sint prici pia rez ibi. (bis āt bita dubitatio zc). tertio iqrit vtz spēs q̄ sūt qdā vnitates seperate sūt pricipia ibi (Om nino vero dubitabit aligs zc.) Circa primū tria facit. prio mouet dubitationē. Scdo pōit opiniōes ad vtrā qz ptē ibi (bi nāqz illo mō). Tertio ponit rōnes ad vtranqz ptē ibi. (Accidit autē siquidē zc.) Dicit g̃ p mo q iter oēs alias cōnes moras vna ē difficilior ad ꝙsiderādū pp efficaciā rōnū ad vtrāqz ptē in q̄ ēt ve ritatē ꝙgnoscere ē marie neceſſariū: q̄ ex hoc depen det iudiciū de substātiis rez. est g̃ qō ista vtrū vnuz z ens sint sbe rez: ita. s. q neutz eoz oporteat attribue re alicui alteri nature q̄ q̄si iformet vnitate z entitate sz potius ipsa vnitas z eē rei sit ei° sba. vel ecōtrario oz iqrere qd sit illō cui ꝙuēit eē vnū vel eē ens q̄si q̄dam alia nā subicta entitati z vnitati. ¶ Deide cū dicit.

¶ Di nāqz illo mō: illi hoc mō putāt naturā se habere. plato nāqz et pitha gorici nō aliquid aliud ens nec vnū: sz hoc ipsoz naturā eē quasi eñte sba ipsum vnū eē et ens aliquid. ali vero de natura: vt Empedocles vt aliquid noti° reducens dicit q vnum ens est. videbitur.n. vtique dicere hoc amo rē esse. Causa nanque ē hoc vnuz oi bus esse: alii vero ignē: alii aerē dicūt esse vnum hoc et ens: ex quo entia eē et facta eē. similiter et q plura elemēta ponūt: neceſſe nāqz et his tot dice re ens et vnuz quot pricipia dicūt eē.

¶ Ponit opiones ad vtrāqz ptē. et dicit q phorum quidā opinati sunt naturaz rez se habere vno mō: qdā alio. plato.n. z pythagorici nō posuerunt q vnum z ens aduenirent alicui nature: sed vnū z ens eēnt na tura rerū: quasi hoc ipsum qd est eē z vnitas sit sba re rū. Alii vero phi de naturalib° loquētes attribuerunt vnū z ens aligb° aliis naturis: sic empe. reducit vnuz z ens ad aliquid noti° quos dicebant eē vnum z ens et hoc videtur eē amoz qui est cā vnitatis in oib°. Alii vero phi naturales attribuerūt qbusdā causis elemē taribus siue ponerēt vnū principiū vt ignē vel aerē si ue etiā ponerent plura principia. Cū.n. ponerent prin cipia rerū materialia eē sbas rez oportebat q in vno quoqz eoz cōstituerēt vnitatē z entitatē rez: ita q qc quid aliquis poneret eē principiū ex cōsequēti opina rer q p illud attribuit oib° eē z vnū: siue poneret vnū principiū siue plura. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Accidit āt siquidē gs ñ pōit eē quā dam sbaz vnū et ens: neqz aliorū esse vniuersaliū nullū: hec nanqz vtia sūt maxie oium. Si vero ñ ē aliquid vnū ipm: nec ipm ens nir aliorū aligd erit ꝑter ea q̄ dcā sūt singula. amplius aūt ñ erūte vni° sbā: palam: q: nec nūerus erit quasi nā alia ab erñtibus sepata nūerus eniz vnitates: vnitas vero qō vere vnum aliquid ē. Si aūt ē aligd ipsum vnum z ens: neceſſe est sbaz ip soz esse ipm vnū et ens. nō.n. aliquid vniuersaliter predicatur sed hec ipa

¶ Ponit rōnes ad vtranqz partē. et primo ponit rō nes ꝓ opione platonis z pythagore. Secūdo ponit rōnes i ꝓtrariū ꝓ opione naturaliū ibi. (At vero fiēt zc.) Circa primū vtik tali diuisiōe: neceſſe ē ponē q vel ipsū vnū z ens separatū sit quedā sba vel nō. Si dicaī q nō ē aliq̄ sba q̄ sit vnū z ens sequūtur duo in conueniētia quoz primuz ē q vnuz z ens sunt marie vniuersalia inter oia. Si igīt vnū z ens nō sūt sepata quasi ipsum vnū aut ens sit sba quedā. sic sequitur q nullū vniuersale sit separatū. et ita sequeī q nihil erit in reb° nisi singularia: quod videī eē incōueniēs: vt i superiozib° qōnib° habituz est. aliud incōueniens est: qr nūerus nō ē aliud ꝑ vnitates. ex vnitatibus.n. cō ponitur nūer°. vnitas.n. nihil aliud ē ꝑ ipm vnū. Si igīt ipsuz vnuz nō sit separatū q̄si sba p se existēs seq tur q nūerus ñ erat quedā natura separata ab his q̄ sunt in materia. Qō pōt ꝓbari eē incōueniens scōz ea que dcā sunt in supiozib°. Sic ergo nō pōt dici q vnū z ens nō sit aliq̄ sba p se existēs. Si ergo deī alia ps diuisionis. s. q aligd sit ipm vnū z ens sepatuz exñs neceſſe ē q ipsuz sit sba oium eorū de qbus dicīt vnū z ens. Qē.n. sepatū exñs qō de plurib° predicaī ē sba eorū de quibus p̄dicaī. Sed nihil aliud predicaī ita vniuersaliter de oibus sicut vnū z ens. g̃ vnum z ens erit substantia oium. ¶ Deinde cum dicit.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶At vero si erit aliqd ens ipm ꝛ ipm vnū multa erat dubitatio qūo erat, oi uersū aliqd ꝓter hec. Dico aūt qūo erunt vno plura entia. quod enim oi uersum est ab ente nō est quare scōm parmenidis rōnem accidere necesse est vnum oia esse entia: ꝛ hoc eē ens.

¶Obicit ad partē cōtrariā: ꝛ ponit duas rōnes. quarum scōa incipit ibi. (Amplꝰ si indiuisibile ꝛc.) Circa primū duo facit. ¶Primo ponit rōnē. Secūdo oñdit qūo ex rōe inducta questio redditur difficilis ibi. (Utrobiqꝫ aūt difficile ꝛc.) Est ergo prima rō talis. Si ē aliqd quod est ipsuꝫ ens ꝛ ipsuꝫ vnuꝫ quasi separatū existēs: oportebit dicere ꝙ idipsuꝫ sit vnū ꝙ ens Sed quicquid ē diuersuꝫ ab ente nō est. ergo sequeꝝ scōm rōnē parmenidis ꝙ quicquid ē ꝓter vnum sit non ens. Et ita necesse erit oia eē vnuꝫ: qꝛ nō poterit poni ꝙ id quod est diuersum ab vno quod ē per se separatū sit aliquod ens. ¶Deinde cum dicit.

¶Utrobiqꝫ ꝝo difficile siue nāqꝫ ñ sit ipsum vnū sc̄a siue sit vnum idē sc̄ām eē numerū ē ipossibile: siquidē igiꝝ nō sit dictū ē pri ꝓpꝓ quid: si āt fuerit: eadē ē dubitatio ꝛ ō ente: ex aliquo nāqꝫ et ꝓter ens erit ipꝫ aliō vnum: nihil.n. eē est necesse oia autē entia: aut vnū aut multa quoꝝum est vnumquodqꝫ.

¶Ostendit qūo ista rō difficultatē facit in opinione platonis ponentis numeꝝ esse sc̄aꝫ reꝝ. et dicit ꝙ ex utraqꝫ ꝑte sequiꝝ difficultas ꝓtra euꝫ: siue dicaꝝ ꝙ ipsum vnū separatuꝫ sit sc̄a quedā: siue ꝙ nō sit. quodcūqꝫ.n. boꝝ ponaꝝ videtur ipossibile esse ꝙ numerus sit sc̄a rerum: quia si ponatur ꝙ vnum nō sit substantia. dictum est prius quare numerus non potest poni substantia. Si autem ipsum vnum fuerit substantia oportet ꝙ eadem dubitatio ponatur circa vnū ꝛ ens: aut enim ꝓter ipsum vnum: qō ē separatū ꝑ se exñs ē aliud aliquod vnum aut non. Et siquidē nō sit aliqō aliō vnū non erit iā multitudo: sicut permenides dicebat. Si autem sit aliquod aliud vnū oportebit ꝙ illud aliō vnuꝫ cuꝫ nō sit hoc ipsuꝫ quod est vnuꝫ ꝙ fit materialiter ex aliquo qō est ꝓter ipsuꝫ vnuꝫ: ꝛ per ꝓñs ꝓter ens. et sic necesse ē vt illō aliud ex quo fit aliqd sc̄ꝫ vnuꝫ nō sit ens. et sic ex ipso vno quod est ꝓter ipꝫ vnuꝫ nō pōt constitui multitudo in entibus: qꝛ oia entia aut sunt vnū: aut multa: quoꝝ vnū quodqꝫ ē vnū. hoc āt vnū est materialiter ex eo ꝙ nō est vnum nec ens. ¶Deinde cum dicit

¶Amplꝰ si idiuisibile ē ipm vnuꝫ ꝑm zenōis dignitatē nihil vtiqꝫ ꝙ. n. nec additū nec ablatū faē maiꝰ nec minus si ait eē ꝫ exñtiū: tāquā palam ꝙ exñte magnitudie tāquā ipso ēte: ꝛ si magnitudo corpalis: hoc.n. oio ens alia ꝝo aliqlr qdē addita faciēt maiꝰ aliqualr autē nihil vt supficies ꝛ linea: punctū vero et vnitas nullatenus.

¶Ponit secundam rationem. Et circa hoc tria facit. ¶Primo ponit rationem. Secundo soluit eam ibi. (Sed quoniam hoc speculatur.) Tertio ostendit adhuc difficultatem remāere ibi. (Sed quomō ex vno tali qui ꝛ cetera.) Dicit ergo primo ꝙ si ipsum vnum separatum sit indiuisibile sequitur secundum hoc aliud quod supponebat zeno: ꝙ nihil sit. Supponebat enim zeno: ꝙ illud quod additum non facit maius. ꝛ ablatum non facit minus non est aliquid existentiū. Hoc autem supponit ac si idem sit ens quod magnitudo. Quantum enim est aliquid quod non est magnitudo. illud. s. qō additū nō facit maiꝰ ꝛ subtractuꝫ nō facit minꝰ. Sic ergo si oē ens esset magnitudo sequeꝝ ꝙ illud qō nō faē maiꝰ ꝛ minꝰ additū ꝛ subtractū nō sit ens Et adhuc ꝑfectiꝰ si aliqs velit hoc verificare oportebit ꝙ oē ens sit magnitudo corpalis. Corpus.n. secūdū quācūqꝫ dimēsionē additū ꝛ subtractū facit maiꝰ ꝛ minꝰ. Alie vero magnitudines vt supficies ꝛ linea secūdū aliquā dimēsiōez additā faceret maius. Secūdū aūt aliquā nō. Linea.n. addita linee sc̄ꝫ longitudinē facit maiꝰ. nō aūt sc̄m latitudinē. Supficies aūt addita supficiei facit qdē maiꝰ: secūdū latitudinē ꝛ lōgitudinē: sed nō secūdū ꝓfunditatē. ¶Punctꝰ autē ꝛ vnitas nullo mō faciūt maiꝰ vel minꝰ. Sic ergo scōm principiū zenōis sequeꝝ ꝙ pūctꝰ ꝛ vnitas sint oīno nō entia. corpꝰ autē oi mō ens: superficies ꝛ linea quodāmō entia ꝛ quodāmodo nō entia.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed qm̄ sic hec speculanꝝ oneroſe et nō cōtingit esse indiuisibile: vt ꝛ sic ad illū aliqua habeatur rñsio maiꝰ. non faciet: sed plus additum tale.

¶Soluit ꝓpositā rōnē. Et dicit ꝙ qꝛ zeno ꝓponēdo tale principiū speculaꝝ (oneroſe). i. ruditer ꝛ grosse: ita ꝙ sc̄ꝫ ipm nō ꝓtingit aliqd eē indiuisibile oꝛ ꝙ aliqua rñsio ꝑdicte rōni deꝝ. ꝛ si nō sit ad rē sit tñ ad boinē. Dicemꝰ tñ ꝙ vnū ꝛ si additū alteri nō faciat maius facit tñ plꝰ. Et hoc sufficit ad rōnē entis ꝙ faciat maiꝰ in cōtinuis. ꝛ plus in discretis. ¶Deinde cū dicit.

¶Sed quomodo ex vno tali aut pluribus erit magnitudo. simile nanqꝫ ē et lineam ex punctis esse dicere.

¶Ostēdit difficultatē q̄ adhuc remanet platonicis ꝑ ꝑdictā solutionē. ꝛ inducit duas difficultates q̄rū ꝓma est: qꝛ platonici ponebāt ꝙ illud vnū indiuisibile nō solū ē cā numeri q ē pluralitas q̄dā: sed ēt est cā magnitudinis. Et si igiꝝ deꝝ ꝙ vnū additū faciat plꝰ qō videtur sufficere ad hoc ꝙ vnū sit cā nūeri. qūo poterit esse ꝙ ex tali vno indiuisibili: aut ex pluribꝰ talibꝰ fiat magnitudo: vt platonici posuerūt Simile.n. boc videꝝ: si aliquis ponat lineā ex punctis. ¶Nam vnitas est indiuisibilis sicut ꝛ punctus.

¶At vero et siquis ita putat vt factꝰ sit: vt qdā dicūt ex vno ipso et alio non vno aliquo nūerus: nihil minus ē querendū quare ꝛ quomō: quādoqꝫ quidē nūerus: quādoqꝫ autē magnitudo erit qō factū ē: si non vnū ineqlitas et eadē natura erat nec.n. quomodo ex vno et hac: nec quomodo ex numero aliquo: et hac fient vtiqꝫ magnitudines palā.

¶Secūdā difficultatē pōit ibi (At ꝝo ꝛ figs ita putat ꝛc). Et dicit figs extimet ita ꝙ numerꝰ sit effectus ex vno idiuisibili: ꝛ ex aliquo alio ꝙ nō sit vnū: sed ꝑticipet vnū sicut q̄dā materialis nā: vt qdā dicunt nihil omiꝰ remāet querēdū ꝓpꝓ qd: ꝛ ꝑ quēadmodū illō qꝫ fit ex illo vno formali ꝛ alia nā māli q̄ dicit nō vnū. qñqꝫ ē numerꝰ: quādoqꝫ āt ē magnitudo: ꝛ ꝑcipue si illō nō vnū materiale sit ineqlitas q̄ significaꝝ ꝙ magnū: ꝛ sit eadē natura. Nō.n. ē mānifestū qūo ex hac ineqlitate q̄si materia ꝛ vno formali fiāt magnitudines: nec ēt qūo ex aliquo nūero formali ꝛ hac ineqlitate q̄si mate

UVA. BHSC. IyR_086_1

rtali fiãt magnitudines. ponebãt. n. platonici q̃ ex pri
mo vno ⁊ ex prima dualitate fiebat nũerus: ex quo nu
mero ⁊ a qua iequalitate materiali fiebat magnitudo.
lec. vi. Huius ãt dubitatiõis solutio ab Aristo. in sequẽtibus
tradit. Q. ō. n. fit aliqō sepatũ q̃ fit ipm vnũ ⁊ ens ifra
in. xij. pbabit: Oñdẽs vnitatẽ primi principij oino se
parati: qō th nō est substãtia oium eox q̃ sũt vnũ: sicut
platonici putabant. sed ẽ oiba vnitatis cã ⁊ pricipium
Unũ autẽ scõm q̃ de alijs rebꝰ dicit dicit dupliciter.
Uno mõ scõm q̃ cõuertit cũ ente: ⁊ sic vnaquecz res ẽ
vna p suã essentiã: vt infra in quarto pbabit: nec aliqd
addit vnũ supra ens nisi solã rõnẽ idiuisiõis. Alio mõ
dicit vnũ scõm q̃ significat rõne prie mẽsure vel sim
pliciter: vel in aliquo genere. Et hoc qdẽ si sit simplici
ter minimũ ⁊ indiuisibile. indiuisibile aũt est vnũ q̃ ẽ
principiũ ⁊ mẽsura nũeri. Si aũt nõ sit simpliciter mi
nimũ ⁊ indiuisibile: sed scõm positionẽ erit vnũ ⁊ men
sura: vt as in ponderibꝰ: ⁊ diesis in melodijs. ⁊ mẽsu
ra pedalis in lineis: ⁊ ex tali vno nihil pbibet cõponi
Lec. i. magnitudinẽ. ⁊ hoc determinabit in. x°. buiꝰ. Sed q̃
platonici estimauerũt idẽ eẽ vnũ qō est principiũ nũe
ri: ⁊ qō cõuertit cũ ente: ideo posuerũt vnũ qō est pri
cipiũ numeri eẽ substãtiã cuiuslibet rei. Et p cõsequẽs
numerũ in ꝯtũ ex plurib⁹ substãtialib⁹ principijs rex
cõpositax substãtia cõsistit vel cõstat. hãc aũt qõnẽ dif
fusius pertractabit in. xij°. ⁊. xiij°.

¶ Lectio decimatertia.

Dnũ ãt habita ẽ dubitatio vtz nũeri ⁊ corpora ⁊ superficies ⁊ pũcta sbe aliqua sunt aut nõ.

Ostq̃ pbũs iquisiuit vtz vnũ ⁊ ens sint sba rex. hic iqrit vtz nũerꝰ ⁊ ma
gnitudo sint sbe rex. ⁊ circa hꝰ tria facit. Prio mouet dubitationẽ. Scõo obiicit p vna pte ibi (Maz si nõ sunt ⁊c.) Tertio obiicit ad õria ibi (At vo sigdẽ hoc ꝓfessũ ẽ ⁊c.) Dicit ergo pº q̃ dubitatio (bita) i. õis ad pmissaz ẽ vtz nnmeri ⁊ magnitudines. s. corpa ⁊ supficies ⁊ termini eox vt pũcta sint aliqne substãtie vel a rebꝰ sepate: vel ẽt sint sbe ipsorũ ꝟsibiliũ aut nõ. Dicit ãt hãc dubitationẽ eẽ q̃ntẽ ad pmissã: qz in pmissa dubitatiõe q̃rebat vtz vnũ sit substãtia rex. vnũ ãt ẽ principiũ numeri. Numerꝰ ãt videt eẽ substãtia magnitudinis: sicut ⁊ pũctũ qō ẽ principium magnitudinis nihil aliud videt ꝯ vnitas positiõez habẽs ⁊ linee dualitas põnẽ hñs. Prio ãt supficies ẽ tnariꝰ põnẽ hñs: corpꝰ ãt q̃ternariꝰ põnẽ hñs. ¶ Deinde cũ dicit

¶ Nam si nõ sunt: diffugit aliquid ipsuz ens ⁊ quedã entiũ sbe passiões. n. et motus et ad aliquid et dispositiões et oratiões nullius videtur sbãz significare dicuntur enim oia ō subiecto aliquo et nihil hoc aliquid: q̃ vero maxime substantiam significare videntur aqua et ignis et terra ex quibus corpora cõposita cõstant: horum calores quidem et frigiditates et similes passiones non sunt sbe corpꝰ verobec patiens solum remanet vt ens aliquod et substantia aliqua existens

¶ Obiicit ad oñdẽdum q̃ pdcã sint substãtie rex ⁊ clr. ca b. d. f. Prio. n. obiicit ad oñdẽdũ q̃ pdcẽ sũt substãtie rex 2° oñdit qũo pbi pcedẽtes secuti fuerũt rõnes primas ibi (pp qõ multi) Circa pmuz. d. f. p°. n. obiicit ad oñdẽdũ q̃ corpꝰ sit substãtia rex. 2° q̃ multo magis alia ibi (At vero corpꝰ ⁊c.) Dic g° pº q̃ si pdcã si sunt substãtie ẽdã: fugiet a nobis qd sit substãtialiter ens ⁊ q̃ sunt substãtie entiũ. Mãifestũ ẽ. n. q̃ passiões ⁊ motꝰ ⁊ relones ⁊ dispõnes seu ordines ⁊ orationes scõm q̃ voce pferunt put ponunt in genere quãtitatis nõ vident alicui⁹ significare substãtiã. qz oia hmõi vident dici de aliquo subiecto: ⁊ nihil eox significare hoc aliqd. i. aliqd absolutũ ⁊ p se subsistẽs. Et hoc spãliter manifestũ ẽ in pmissis q̃ nõ õitur absolute sz eox rõ in q̃dax relatiõe ꝓsistit inter oia vero q̃ marie videntur significare substantiã sunt ignis ⁊ terra ⁊ aq̃ ex qbꝰ cõponunt corpa multa. Pretermittit ãt aerẽ qz minꝰ ẽ sensibilis. vñ aliq opinati sunt aerẽ nihil eẽ. in his ãt corpib⁹ iueniunt q̃dã dispõnes. s. calox ⁊ frigus ⁊ alie hmõi passiões vel passibiles q̃litates q̃ nõ sunt substantie ꝟz pdcã. vñ relingit q̃ solum corpus sit substantia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ At vero corpus est minus substantia superficie. ⁊ hec linea et hec vnitate et puncto. his enim diffinitur corpus et hec quidem sine corpore contingere videntur esse corpus vero sine his impossibile.

¶ Procedit vlteriꝰ ad alia q̃ ẽt vident magis eẽ substantia ꝯ corpꝰ. ⁊ dicit q̃ corpꝰ videt minꝰ eẽ substantia ꝯ supficies: ⁊ supficies minꝰ ꝯ linea: ⁊ linea minꝰ ꝯ punctꝰ aut vnitas. ⁊ hoc pbat p duo media quox vnũ ẽ qz id p qō aliqd diffinit vr eẽ substãtia: ei⁹. nã diffinitio significat substantiã. Sz corpꝰ diffinit p supficiẽ: ⁊ supficies p lineã ⁊ linea p punctũ ⁊ punctꝰ p vnitatẽ. qz dicũt q̃ punctꝰ ẽ vnitas positionẽ hñs ergo supficies ẽ substantia corpis. ⁊ sic de alijs. Secũduz me diũ ẽ qz cũ substãtia sit primũ in entib⁹ illō qō ẽ prius videt eẽ magis substãtia: sed supficies natura prior ẽ corpe qz supficies põt eẽ sine corpe nõ aũt corpus sine supficie. ergo supficies ẽ magis substantia ꝯ corpus. Et idez põt argui de oibus alijs per ordinem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod multi quidez et priores substantiam et ens putabant corpus esse. alia vero huiusmodi passiones. quare et principia corporum entium esse principia. Posteriores et sapientiores his esse opinabantur numeros: quem admodum ergo dicebamus si non sunt substantia: hec omnino nulla substantia est: neque ens nullum. Non enim horuz accidentia dignum est vocare entia.

¶ Oñdit qũo pbi precedẽtes secuti fuerũt pdcãs rõnes. ⁊ dicit q̃ pp pdictas rõnes multi antiquorũ phõrũ. ⁊ marie illi q̃ fuerũt priores nihil opinabant eẽ ens ⁊ substantiã nisi corpꝰ: oia vo alia eẽ q̃dax accñtia corporis. Et idẽ ẽ q̃ qñ volebãt ingrere pncipia entiũ inq̃rebãt pncipia corpox: vt supra i prio circa opiniões antiquox nãliũ bituz ẽ. Alij vo posteriores pbi q̃ reputabant sapiẽtiores pdictis pbis q̃si altiꝰ attingentes ad pncipia rex. s. pythagorici ⁊ plonici opinati sunt nũeros eẽ rex substantiã inquãtũ. s. nũeri cõponunt ex vnitatibus. Unũ aũt videt eẽ vna substãtia rex. Sic ergo videt ꝟm pmissas rõnes ⁊ pbõruz opiniões q̃ si pdcã nõ sũt substãtie rerũ. s. nũeri: ⁊ linee ⁊ supficies ⁊ corpa nihil erit ens. Nõ ẽ. n. dignuz vt si ista nõ sunt entia q̃ accñtia eoruz entia vocẽtur. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ At vero si hoc idẽ cõfessuz ẽ: qa magis sba sunt longitudines corporib⁹ et

UVA. BHSC. IyR_086_1

puncta hoc aũt nõ videm⁹ qualiũ vti qz erũt corporũ. nã in sensibilib⁹ ipossibile eẽ: nõ vtiqz erat substãtia nulla.

¶ Obicit in cõtrariũ. ⁊ põit quattuor rõnes quaruz prima talis ẽ. Sigs cõfitek ꝙ lũgitudines ⁊ puncta sint magis substãtie ꝙ corpa sequetur ꝙ si hmõi non sint substãtie ⁊ corpa nõ sint substãtie: ⁊ ꝙ cõsequens nihil erit substãtia: qz accidẽtia corpoꝝ nõ sũt substãtie: vt supra dictũ est. Sed pũcta ⁊ linea ⁊ supficies ñ sunt substãtie. hoc.n. oportet aliquoꝝ corpoꝝ eẽ terminos: nã pũct⁹ est termin⁹ linee linea supficiei ⁊ supficies corpis. nõ aũt videk qualiũ corpoꝝ sint ille supficies q̃ sũt substãtie vel linee vel pũcta. ¶ Manifestũ eni ẽ ꝙ linee ⁊ supficies sensibiliũ corpoꝝ nõ sũt substãtie variank.n. ꝑ modũ alioꝝ accidẽtiuz circa idem subiectũ: Sequetur ergo ꝙ nihil erit substantia.

¶ Secundam rõnem ponit ibi.

¶ Amplius aũt hec oia videtur dimẽsiões corpis. hoc qdẽ ad latitudinez. ꝟ ꝟo ad ꝓfũditatẽ: aliud ad lõgitudinẽ.

¶ Que talis ẽ. Oia ꝓdcã videnk eẽ q̃dã corpis dimẽsiões vel scõm latitudinẽ vt supficies: vel scõm ꝓfunditatẽ: vt corp⁹: vel scõm lõgitudinẽ vt linea. Sed dimensiões corpis nõ sũt substãtie. ergo hmõi nõ sunt substantie. ¶ Tertiã rõnẽ ponit ibi.

¶ Adhuc aũt siliter ẽ in solido q̃cũqz figura. q̃re si nec in lapide mercuri⁹: nec medietas cubi i cubo sic̃ segregata. non igitur neqz supficies. nã si que cunqz ⁊ hoc vtiqz erat. q̃zuis.n. sit determinãs medietatẽ: eadem.n. rõ ⁊ linea ⁊ in pũcto ⁊ vnitate. quare si marie qdẽ substãtia ẽ corpus. hoc ãt magis ea nõ sũt ea substãtie aliq̃. diffugit qdẽ ipm ens ⁊ que substãtia entium.

¶ Que talis ẽ. in corpe solido simili modo ineſt. ſ. potẽtialiter q̃libet figura q̃ põt ꝓtrahi ex illo solido per aliquã dimẽsionẽ. Sz mãifestũ ẽ ꝙ in quo dã magno lapide nõdũ secto nõ iest (Mercuri⁹). i. figura mercurij in actu sed solũ in potẽtia. g̃ silr (in cubo). i. in corpe bñte ser supficies quadratas nõ ineſt medietas cubi q̃ ẽ q̃dã alia figura actu sed hoc mõ ẽ actu qñ iaz cub⁹ diuidik i duas medietates. Et qz oĩs ꝓtractio nue figure in solido excisio fit ꝑm aliquã supficiẽ q̃ terminat figurã: mãifestũ ẽ ꝙ nec ẽt supficies talis erit i corpe in actu sed solũ in põ: qz si q̃cũqz supficies ꝓter exteriorẽ eẽnt in actu in corpe solido pari rõne eẽt i actu supficies q̃ terminat medietatis figurã. Nõ aũt dcm̃ ẽ de supficie intelligẽdũ ẽ in linea pũcto ⁊ vnitate. hec.n. ĩ ꝓtinuo nõ sũt in actu nisi solũ ꝯtũ ad illa q̃ determinãt ꝓtinuũ: q̃ mãifestũ ẽ nõ ẽ substãtiã corporis. Alie ꝟo supficies vel linee nõ ꝓſit eẽ corpis sb̃stãtie: qz nõ sũt actu in ipso. substãtia aũt actu ẽ in eo cui⁹ ẽ substãtia. Añ ꝓcludit ꝙ si inter oia marie videtur eẽ substãtia corpis. Supficies ãt ⁊ linee magis videẽ eẽ substãtia ꝙ corp⁹. hec ãt si nõ sũt entia in actu nec sũt aliq̃ substãtie videk effugere cognitionẽ nr̃az: gd sit ens: ⁊ q̃ sit rex sb̃a. ¶ Quartã rõnez põit ibi.

¶ Nã ad dicta ⁊ q̃ sũt circa generatõnẽ ⁊ corruptionẽ accidũt irrõnabilia. Videtur.n. substãtia nõ ens pri⁹ nunc eẽ aut pri⁹ existẽs posteri⁹: nõ ⁊ cũ gnatiõe ⁊ corruptiõe ea pati. pũcta ꝟo et lineas et supficies ñ cõtingit neqz fieri et corrũpi q̃qz erũtes: q̃qz ꝟo nõ erũtes nã q̃ cõplãtur aut distinguũtur corpa sik. q̃qz qdẽ vna copulatorũ: quãdoqz due diuiũctorũ sicut: quia nõ cõpositorũ ẽ: diuersorũqz sũt prius nõ existẽtes. Nõ.n. indiuisibile pũctũ diuisũ est in duo: et si in duo: et si gnãntur et corrũpũtur: ex aliquo gnãntur.

¶ Et prio põit ipsã. secũdo mãifestat eã in quodã simili ibi (Silr ãt se bz ꝛc.) Dicit ergo prio ꝙ cuz dictis incõueniẽtib⁹ alia ẽt irrõnabilia accidũt ex pte generatõis ⁊ corruptiõis ponẽtib⁹ lineas ⁊ supficies eẽ substãtias rex. Oĩs.n. substãtia q̃ pri⁹ nõ fuit. ⁊ postea ẽ: aut pri⁹ fuit: ⁊ postea nõ ẽ videk hoc pati cũ gnatiõe ⁊ corruptiõe. ⁊ hoc mãifeste apget in oib⁹ bis q̃ ꝑ modũ causank ꝛz. ¶ Puncta ãt ⁊ linee ⁊ supficies qñqz qdẽ sũt: qñqz vero nõ sũt: ⁊ tñ nõ gnãnk nec corrũpunk. ergo nec sũt substãtie. ¶ Probat ãt vtrũqz suppositoꝝ ꝑmo qdẽ ꝙ qñqz sint ⁊ qñqz nõ sint. Cõtingit.n. corpa pri⁹ diuisa copulari in vnũ: aut pri⁹ copulata diuidi. Qñ aũt corpa ꝑmũ diuisa copulank: fit vna supficies duoꝝ corpoꝝ: qz ptes corpis ꝓtinui copulãt ad vnũ cõem terminũ q̃ ẽ supficies vna. qñ vero corp⁹ vnum diuidik in duo efficiũtur due supficies. q̃re nõ põt dici ꝙ qñ corpa duo cõponũk: ꝙ due supficies eoꝝ maneãt: sed vtraqz corrũpunk. i. desinũt eẽ. Similiter qñ corpa diuidunk incipiũt eẽ de nouo due supficies prius nõ existẽs. ¶ Nõ.n. põt dici ꝙ supficies q̃ ẽ indiuisibilis secũdũ ꝓfunditatẽ diuidak in supficies duas scõz ꝓfunditatẽ aut linea q̃ ẽ indiuisibilis secũdũ latitudinẽ diuidat secũdũ latitudinẽ aut pũctũ qõ oio est indiuisibile quocũqz mõ diuidak. ⁊ sic pz ꝙ ex vno nõ possent fieri duo in via diuisiõis. ¶ Nec ex duob⁹ predictorũ ꝑt fieri vnũ in via cõpositiõis. Unde relinqt ꝙ pũcta ⁊ linee ⁊ supficies qñqz eẽ incipiãt: ⁊ qñqz esse deficiant. Cõsequẽter ꝓbat secũdũ ꝙ supponebak scilicet ꝙ ista nõ generãtur nec corrũpunk. Oẽ.n. qõ generak ex aliquo generak. Et oẽ qõ corrũpik: in aliqd corrũpik sicut in materiã. Sed nõ ẽ dare aliquã materiã ex qua ista generenk ⁊ in qua corrũpank pp eoꝝ simplicitatẽ. g̃ nõ gnãnk nec corrũpũk.

¶ Deinde cũ dicit.

¶ Silr autẽ se habet circa nũci tẽpore. nõ eniz hoc cõtingit fieri et corrũpi: attamen videtur semp eẽ nõ substãtia alia vl alia existẽs. Silr ãt palã qa se habz et circa pũcta et lineas et supficies. eadẽ eniz rõ: nam oia simil aut termini aut diuisiones sunt.

¶ Manifestat ꝓdictã rõnez in simili. Jta.n. se habet nũc in tpe sicut pũctus in linea: Nũciãt nõ videk generari ⁊ corrũpi: qz si generarek: vel corrũperek: oportet ꝙ gnatio ⁊ corruptio ipsi⁹ mẽsurarẽtur aliquo tpe vel instãti. Et sic mẽsura ipsi⁹ nũc eẽt vel aliõ nũc infinitũ vel tps: qõ ẽ ipossibile. Et licet nũc nõ generetur ⁊ corrũpat: tñ videk semp eẽ aliud ⁊ aliud nũc nõ quidẽ ꝙ differãt secũdũ substãtiã sz scõm eẽ: qz substãtia ipsius nũc respõdet subiecto mobili. variatio autẽ ipsi⁹ nunc secũdũ eẽ respõdet variatiõi motus: vt oñditur in quarto phyſicoꝝ. Similiter ergo videt se habere de puncto in cõparatione ad lineaz: ⁊ de linea in comparatione ad superficiẽ: ⁊ de superficie in comparatione ad corpus. ſ. ꝙ nõ corrumpantur nec generẽtur: ⁊ tamen aliqua variatio attendatur circa hmõi. Eadem enim ratio est de omnibus bis. Oia.n. huiusmodi similiter sunt termini secundũ ꝙ in extrẽo consti

UVA. BHSC. IyR_086_1

derantur: vel diuisiē eos ſm q̄ ſunt in medio. Unde ſicut ſm defluxum motus variatur nunc ſecundū eſſe: ꝛ maneat idem ſm ſubſtantiam, ꝓpter idemptitatē mobilis: ita ēt variatur punctus: nec fit aliud ⁊ aliud pp diuiſionem linee ꝛ nō corrumpat nec generet ſimplr. Et eadē rō eſt de aliis. Hanc aūt qōnem pbūs ꝓtractat in. xiij. ⁊ xiiij. Et veritas qōnis huius eſt q̄ huiſmodi mathematica nō ſunt ſubſtantie rerum: ſed ſunt accidentia ſuperuenientia ſubſtantiis. Deceptio aūt quātū ad magnitudines, puenit ex hoc q̄ nō diſtinguit de corꝑe ſm q̄ eſt i genere ſubſtantie ⁊ ſm q̄ eſt in genere quātitatis. In genere. n. ſubſtantie eſt ſm q̄ ꝓponit ex mā ⁊ forma quam ꝓſequunt dimēſiones in mā corporali. Ipſe aūt dimenſiones ꝑtinent ad genus quātitatis q̄ nō ſunt ſubſtantie ſed accidentia q̄bus ſubiicitur ſubſtātia ꝓpoſita ex mā ⁊ forma: ſicut ēt. ō. dictū eſt: q̄ deceptio ponētiū nūeros eſſe ſubſtātias rerū ꝓueniebat ex hoc q̄ nō diſtinguebāt inter vnum q̄ eſt principiū numeri ⁊ vnū q̄ quertitur cū ente. ¶ Lectio decimaquarta.

o **Ad nō vero dubitabit aliqs ꝗre querere q̄dā ꝑter ſenſualia: vt que ſunt intermedia quas ponimus ſpecies.**

p **Poſtq̄ pbūs inquiſiuit vtrū mathematica ſint principia rerū ſenſibiliū. hic inqrit vtrū ſupra mathematica ſint aliq̄s alia principia: puta q̄ dicunt ſpēs q̄ ſunt ſubſtantie ⁊ ꝓncipia horū ſenſibiliū. Et circa hoc tria facit. ꝓmo monet dubitationē. ſecundo iducit rōnē ad vnā ptē. ibi. (Mā ſi ideo.) ꝛ° obiicit ad ptē ꝛiam. ibi. (At vero ſi ponim⁹ ꝛc.) Dicit ergo ꝓmo q̄ ſuppoſito q̄ mathematica nō ſunt principia rerū ſenſibiliū ⁊ horū ſubſtātia. Ulteri⁹ aliqs dubitabit q̄ eſt rō q̄re ꝑter ſubſtātias ſenſibiles ⁊ ꝑter mathematica q̄ ſunt media iter ſenſibilia ⁊ ſpecies: ꝛ° ite ponere entiū tertium genus. ſ. ipſas ſpēs. i. ideas vel formas ſeparatas. ¶ Deinde cum dicit,**

¶ Nam ſi iō q: mathematica a pñtibus in aliquo quodā ſpē differt: eē vero pla ſibl nō erunt eorū ꝓncipia nūero determinata: quēadmodū nec ꝓnciꝑū lr̄arū nūero q̄dē oīum nō principia determiata ſed ſpē: niſi quis ſūat h⁹ ſyllabe aut h⁹ vocis: harū. n. erūt ⁊ nūero determiata. Silr aūt ⁊ in eis que ſūt intermedia. infinita. n. ⁊ illic ſunt que eiuſdē ſpēi: q: ſi ñ ꝑter ſenſibilia ⁊ mathematica alia quedam qualia dicūt ſpēs ipſas quidā non erit vna nūero et ſpē ſuba nec principia entiū numero exiſtūt quāta alia ſed ſpē: ergo ſi hoc eēt neciū ⁊ ſpēs neciuz ē ꝓp hoc eē. eteni ſi nō bñ dearticulatū dicētes: ſed hoc ē q̄ volūt ⁊ eos ea neceſſe ē dicere: q: ſpērum ſingula ſubſtantia q̄dam eſt: ſed nō ſecundū accidens.

¶ Obiicit ad vnā partē. Et videt hec eſſe rō q̄re oꝛ ſpēs ponere ꝑter ſenſibilia ⁊ mathematica: q: mathematica a pñtibus. ſ. a ſenſibilibus que i pſpectu ſunt differunt q̄dem i aliquo: q: mathematica abſtrabūt a mā ſenſibili: nō tñ differunt i hoc ſed magis cōueniunt: q: ſicut in ſenſibilibus ſueniunt plura numero differentia eiuſdē ſpēi: vtpote pſes boies: aut plures equi. ita ēt i mathematicis ſueniunt plura nūero vria eiuſdē ſpēi: puta plures trianguli equilateri ⁊ plures linee equales. Et ſi ita eſt ſequit q̄ ſicut principia ſenſibiliū nō ſunt determinata ſz nūero: ſed ſm ſpēm. ita ēt ſit in intermediis. i. in mathematicis. ¶ Manifeſtum eſt. n. q̄ in ſenſibilibus ꝓpter hoc q̄ ſūt plura indiuidua vnius ſpeciei ſenſibilia ꝓncipia ſenſibilium nō ſunt determinata a numero ſed ſpecie: niſi forte accipiant principia propria h⁹ idiuidui q̄ ſunt ēt i numero determinata ⁊ idiuidualia. ⁊ ponit exēplū in vocibus. ¶ Manifeſtū eſt. n. q̄ vocis litterate lre ſunt principia: nō tñ ſunt aliquo numero determinato indiuidualium litterarū: ſed ſolūz ſm ſpeciem ſunt determinate lre ſm aliquē numerum quarum quinq̄ ſunt vocales ⁊ alie cōſonantes. Sed hec determinatio eſt ſm ſpeciem non ſm numerum. Nō. n. vnum ſolum eſt. a. ſed multa. ⁊ ſic de aliis litteris. Sed ſi accipiant be littere que ſunt ꝓncipia huius determinate ſyllabe vel dictionis aut oratiōnis: ſic ſunt determinate numero. Et eadē rōne cuz ſint multa mathematica numero differentia i vna ſpē nō poterunt eſſe mathematica ꝓncipia mathematicoꝝ determinata numero: ſed determiata ſpē ſolum. ꝙuta ſi dicamus q̄ principia triangulorꝝ ſunt tria latera ⁊ tres anguli. Sed hec determiatio eſt ſm ſpēm. Contingit enim quodlibet eoꝝ i infinitū multiplicari. Si igit nihil eēt ꝑter ſenſibilia ⁊ mathematica: ſequereť q̄ ſubā ſpeciei nō eſſet vna ſm numerum: ⁊ q̄ principia entium non eſſent determinata in aliquo numero: ſed erūt determinata ſolum ſecundū ſpēm. Si ergo eſt neceſſarium q̄ ſint determinata ſm numerum: alioquin contingeret eſſe principia rerum infinita numero: ſequitur q̄ neceſſe ſit ſpecies eſſe ꝓter mathematica ⁊ ſenſibilia. Et hoc eſt q̄ platonici volunt dicere q̄ ſequit ex neceſſitate ad poſitōes eorū q̄ ſit in ſingularū ſubſtātia ſpēs aliq̄d vnū cui nō cōueniat aliquid ſm accidēs. Hoi. n. indiuiduo cōuenit aliquid ſm accidens. ſ. albū vel nigrū: ſed homini ſeparato qui eſt ſpēs ſm platonicos nihil conuenit per accidens: ſed ſolum quod pertinet ad rationez ſpeciei. Et q̄uis ꝑ dicere intendant: non tamen bene dearticulant: id eſt nō bene diſtinguunt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ At vero ſi ponim⁹ ſpēs eē et vnū nūero ꝓncipia et nō ſpecie dirim⁹ que cōtingere neceſſe eſt impoſſibiliter. Lo. 19.

¶ Obiicit i ꝛium ⁊ dicit q̄ ſi ponamus ſpēs ſeparatas eſſe. ⁊ q̄ principia rerū non ſunt ſolum determinata ſpē ſz ēt numero q̄dā icōueniētia ſequūť que ſuperius i q̄dā qōne ſunt tacta. ¶ Hanc aūt dubitationez pbūs determinat. xij. ⁊ xiiij. hui⁹ libri. ⁊ veritas hui⁹ dubitatiōis eſt. q̄ ſicut mathematica nō ſunt ꝑter ſenſibilia. ita nec ſpecies rerū ſeparate ꝓter mathematica ⁊ ſenſibilia. ꝙncipia aūt rerum efficientia ⁊ mouentia ſunt q̄dē determinata numero: ſed principia rerū formalia quorū ſunt multa indiuidua vnius ſpeciei: nō ſunt determinata numero: ſed ſolum ſpecie. ¶ Lectio decimaquinta.

b **Is autem affine eſt: quare vtrū poteſtate ſunt elementa aut aliquo alio modo.**

p **Poſtq̄ pbyloſophus inquiſiuit que ſunt principia: hic inquirit quomodo ſunt. Et primo vtrum ſint in potentia vel i actu: ſecūdo vtrū ſint vniuerſalia vel ſingularia ibi. (Et vtrū vlia ꝛc.) ¶ Circa primū tria facit. ꝙimo monet dubitationem. Secundo obiicit ad vnam partē. ibi. (Nam ſi aliter ꝛc.) Tertio obiicit in contrarium. ibi. (Si vero poteſtate ꝛc.) Querit ergo primo vtrum prima principia ſint in potentia: vel aliquo alio modo: idēſt in actu. ⁊ hec dubitatio inducitur ꝓpter antiquos naturales qui ponebāt ſola principia materialia que ſūt in potentia. ꝙlatonici aūt ponentes ſpecies quaſi ꝺn cipia formalia ponebāt eas eē i actu. ¶ Deide cū dicit,**

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Nam si aliter prius aligd erit principiis aliō:prior erit ptās cā illa: sed pole nō est necessariū illo mō se habere.

¶Probat q principia sint i potētia. Si.n.eēt aliter .s.i actu sequereť q aligd eēt pr⁹principijs. ¶Potētia.n.actu prior est.q p3 ex hoc qz qō prius est a quo nō q̄uertit ꝓsequētia eēndi.sequit aūt si est q possit esse. Nō autez ex necessitate sequit si est pole q sit actu. Hoc aūt ē iconueniēs q aligd sit pr⁹ p" principio:g impole est q pmuz principiū sit aliter ꝫ i potētia. ¶Deinde cū dicit.

¶Si vero ptāte sunt eā nihil entiū eē q̄ēit:nam pole ē eē qō nōdū ē ens:fit n. nō ens:nihil aūt fit impossibiliū eē: has igitur dubitatiōes querere necesse est.

¶Objcit in ꝛriū:qz si principia rerū sint in potētia seqtur q nihil sit entiū i actu. Haz illud qō est possibile esse nōdū ē ens. Et hoc ꝓbat p hoc q id qō fit nō est ens. qō .n.est nō fit:sed nihil fit nisi qō possibile ē eē.ergo oē qō est possibile eē est nō ens. Si igit principia sint tm in potētia erunt nō entia. Si aūt principia nō sint nec effectus sunt. Sequit g q ptingit nihil esse i entib⁹. Et concludit epilogādo q pm predicta necessariū est dubitare de pncipijs ꝓpter pmissas rōnes. ¶Hec aūt qō determinabi
Lec.7.t.8. tur in.lx.hui⁹.vbi ostendeť q act⁹ē simplr prior potētia. Sed potētia ē prior actu tpe in eo qō monet de potētia ad actū. Et sic oz primū principiū eē in actu z nō in potē
Lec.5. tia.vt ostēdit in.xij.huius. ¶Deinde cum dicit.

Co.20. ¶Et vtrum vniuersalia sint:aut vt dicimus singularia.

¶Ingrit vtrū principia sint p modū vniuz aut p modū singulariū. Et circa hoc tria facit. ¶Prio ꝓponit dubitationē. Scōo objcit ad vnā partē. ibi. (¶Hā si vlia ꝛc.) Tertio objcit ad aliā. ibi. (Si aūt nō vlia ꝛc.) Est g dubitatio vtrū principia sint vniuersalia vel exist̄at p modū quoꝝdā singulariū. ¶Deinde cum dicit.

¶Nam si vlia nō erūt subē nihil.n. cōi um hoc aliquid significat sed quale qd: substantia vero hoc aliquid est.

¶Probat q principia nō sūt vlia tali rōne. Nullū cōit predicatū de multis significat hoc aligd sz significat tale sive quale:nō quidē ꝑm qualitatē accidētalē: sed ꝑm q̄litatem substantialē. Est.n.quedā substātialis q̄litas: vt infra in.vi.huius dicet. Et rō huius ē:qz hoc aligd dicit ꝑm q in se subsistit. Qō aūt i se subsistit nō pōt esse i multis ens qō est de rōne cōis. Qō.n.in multis est nō est i se subsistens nisi z ipm esset multa qō est ꝫ rōnem cōmūis
Lec.19. ¶Nam cōe est qō est vnū in multis. Sic igit p3 q nullum cōmunium signficat hoc aligd:sed significat formā i multis exist̄em. Addit aūt minorē. s.q substātia significat hoc aligd. Et hoc qdē vez est ꝫrū ad ꝓias substātias q̄ marie z ꝓpie substātie dicunt vt bētur in ꝓdicamētis. Hui⁹āt substantie sunt in se subsistentes. ¶Relinquitur ergo q principia si sunt vniuersalia non sunt substantie. Et ita vel ꝑm Ax. nō erūt aliq̄ principia vel oportebit dicere q non substantie sint substantiaz principia.

¶Sz si ē hoc aligd:z pōitur quid cōiter qō predicatur multa erūt aialia. Socr. ipseq̄ hō z animal si significat singuluz hoc aliquid z vnum. Si igitur vniuersalia sint principia ea contingunt.

¶Sed quia aliquis posset concedere q aliquid communiter predicatum significet hoc aliquid:consequenter cū dicit (sed si hoc ꝛc.) ostendit qō inconueniens ex hoc sequitur. Si enim id qō cōmuniter predicatur sit hoc aliquid:sequeretur q omne id de quo illud cōmune predicatur sit hoc aliquid qō est commune. Sed planum ē q de Socra. predicatur z homo z animal quoꝝm vtrunqz scilicet homo z aial ē quoddā commune predicatuz. Ñ si omne cōmune predicatū sit hoc aliquid sequitur q Socra. sit tria hoc aliquid:qz Socr. est Socra. qō est hoc aliquid. Ipse etiam est homo qō est secunduz predicta hoc aliquid. Ipse etiam est aial qō similiter est hoc aliquid. Erit ergo tria hoc aliquid. Et vlterius sequitur q sit tria animalia. Haz animal p̄dicatur de seipso z de hoie z de Socr. Cum ergo hoc sit inconueniens:inconueniēs est q aliquid cōiter predicatū sit hoc aliquid. Nec igitur sunt i conuenientia que sequuntur si vniuersalia sint principia.

¶Deinde cum dicit.

¶Sī aūt nō vniuersalia: sed quasi singularia nō erūt scibilia:vniuersales.n. sunt omnes scientie:quare erunt diuersa priora principiis vniuersaliter predicata: si futura est eoruz scientia.

¶Objcit in contrariū. Cum etiam oēs scientie sint vniuersales nō sunt singulariuz sed vniuersalium. Si igitur aliqua principia non sint vniuersalia:sed singularia:non erunt scibilia secundum seipsa. Si ergo de eis debet aliqua scientia haberi oportebit esse aliqua priora principia que sunt vniuersalia. Sic igitur oportet prima principia esse vniuersalia ad hoc q scientia habeatur de rebus: qz Lec.
ignoratis principijs necesse est alia ignorare. ¶Hec autem questio determinatur in.vij.huius. vbi ostendit q vniuersalia nō sunt substantie nec principia rerum. Nō tamen ꝓpter hoc sequitur q si principia z substantie rerum sint singularia:q eorum non possit esse scientia:tuz qz res materiales ēt si sint singulariter subsistentes:sunt tamen etiam intelligibiles:tum etiam qz de singularib⁹ est scientia secundum vniuersales eorum rationes per intellectum apprehensas.

¶Diui Thome aquinatis in quartum librum metaphysice Aristotelis preclarissima commentaria.

¶Lectio prima.

St scientia quedam que speculatur ens inquantum ens: et que huic insunt secundum se.

¶Precedēti libro phūs disputatiue ꝓcessit de illis que debēt in hac scia cōsiderari: hic incipit procedere demonstratiue determinando veritatem questionum prius motarum z disputatarū. fuit autem in precedenti libro disputatum tam de his que pertinēt ad modū huius scie. s. ad que se extendit huius scie consideratio: ꝫ ēt de his que sub consideratione huius scie cadunt. Et qz prius oz cognoscere modū scie ꝫ ꝓcedere in scia ad ea ꝓsiderāda de qbus est scia: vt in scōo libro dictum est: ideo diuidit hec ps in duas. ¶Primo dicit de quibus est ꝓsiderādo huius scie. Secūdo dicit de rebus que sub cōsideratiōe huius scie cadunt in quinto libro. ibi. (principiū dicitur aliud quidē ꝛc.) ¶Prima in duas. ¶Primo subiectū stabilit huius scie. Scōo ꝓcedit ad soluendū qōnes motas in libro precedēti de ꝓsideratione huius scie. ibi. (Ens autē multis) Circa primum tria facit. ¶Primo supponit aliquā sciam esse: cui⁹ subm̄ sit ens. Secundo ostendit q ista nō est aliqua particulariū sciaz. ibi. (Hec aūt ꝛc.) Tertio ostēdit q hec ē scia q̄ pmanib⁹ bz. ibi. (Qm aūt pncipiū ꝛc.) Quia vō scia nō solum oz speculari subiectū: sed ēt subiecto per se accidentia: ideo dicit primo q est quedam scia que speculatur ens scōm q ens, sicut subiectū: z speculat (ea q̄ in sunt enti per se). i. entis per se accidentia. Dicit aūt ꝑm

UVA. BHSC. IyR_086_1

q̄ est ens: q̄ scie alie q̄ sunt de entib⁹ ꝑticularib⁹: ꝓsiderāt qdē de ente cū oia subiecta sciarum sint entia. ¶Non tñ ꝓsiderant ens ꝑm q̄ ens: sed ꝑm q̄ est b⁹i ens .ſ. vel numerus vel linea vel ignis: aut aliquid b⁹i. Dicit etiaz q̄ que huic insunt ꝑ se z nō simpliciter q̄ huic insunt ad significandū q̄ ad sciam nō ꝑtinet ꝓsiderare de his que ꝑ accidēs insunt subiecto suo: sed solū de his q̄ ꝑ se insunt. Geometria.n.nō ꝓsiderat de triāgulo vtrū sit eupus vl ligneus: sed solū ꝓsiderat ipm absolute ꝑm q̄ bz tres angulos eḡles zc̄. Sic igit buiusmōi scia cuius ē ens subiectū: nō oz q̄ ꝓsideret de oib⁹ q̄ insunt enti ꝑ accīs: qa sic ꝓsideraret accītia quesita i oib⁹ sciētijs: cū oia accidētia sint alicui enti: nō tñ ꝑm q̄ est ens. Que.n. sunt per se accidētia iferioris. ꝑ accidēs se bñt ad superius: sicut per se accidētia hois nō sunt ꝑ se accidētia aialis. Necessitas aūt huius scie que speculat ens z ꝑ se accītia entis ex hoc apparet q̄ b⁹i non debent ignota remanere: cum ex eis aliorum dependeat cognitio: sicut ex cognitione cōium dependet cognitio rez ꝓpriarum.

¶Hec aūt nlli ē i ꝑte dictaz eadē: aliarū.n.nulla intēdit vl̄r de ente inquantū ē ens: verū ꝑtē eius abscidētes aliquā: circa quidē hanc speculantur ipm accidens: veluti sciarum mathematice.

¶Hic oñdit q̄ ista scia nō sit aliqua ꝑticulariū sciarum tali rōne. ¶Nulla scia ꝑticularis ꝓsiderat ens vniuersale inquantū b⁹i: sed solum aliquā partez entis diuisam ab alijs: circa quā speculat ꝑ se accidēs: sicut scie mathematice aliq̄ ens speculant .ſ. ens quantū: scia aūt cōis: ꝓsiderat vniuersale ens ꝑm q̄ ens: ergo nō est eadē alicui scientiarum particularium.

¶Oñ aūt ꝑncipia z extremas q̄rimus cās palā q̄: cuiusdā eas nature ꝑz hanc eē neče ē: si ergo z ētū el'a querētes ea quesierūt ꝓncipia: necesse z entis el'a eē nō ꝑm accidēs: sed inquantū sunt entia: vñ et vobis entis inquantuz est ens prime cause sunt accipiende.

¶Hic ostēdit q̄ ista scia que ꝑmanibus habetur bz ens ꝑ subiecto tali rōne. Oē ꝓncipiū z cā est ꝑ se ꝓncipiū z cā alicuius nature. sed nos querim⁹ ꝓma rez ꝓncipia z altissimas cās: sicut in ꝓmo dēm est. ḡ sunt ꝑ se cā alicuius nāe: sed nō nisi entis. Oē ex hoc ꝑz: q̄ oīes pbi el'a querentes ꝑm q̄ sunt entia: querebant b⁹i ꝓncipia. ſ. ꝓma z altissima. ergo i hac scia nos q̄rimus ꝑncipia entis inquantum est ens. ergo ens est subiectū huius scientie: quia quelibet scientia est querens causas ꝓprias sui subiecti.

¶Ens aūt mltis qdē dr̄ mōis: ſz ad vnū et ad vnā naturam aliquā: et ñ equoce.

¶Sz quēadmōz salubre oē ad sanitatē boc qdē ad cōseruationē: id vero in actione: aliud q̄ ē signū vt vrina sanitatis boc aūt q̄ illius ē susceptibile et medicinale a medicina: hoc.n.hñdo medicinas dr̄ medicinale: illō vo susceptibile ad eā: aliō vero ꝑ actus exūtiū medicie. Sil'r autē alia sumemus his dicta. Ista vero et ens multipliciter dr̄ qdē: sed oē ad ꝓmū ꝓncipiū: hec.n.q̄ subē entia dicuntur: illa vero q̄ passiōes subē oñr alia q̄ via ad subām: aut corruptiones: aut ꝓnatiōes: aut qualitates: aut effectiua: aut gñatiua subē: aut ad subām dictorū: aut quorūdā horuz negatiōes aut subē: quare z nō ens eē nō ens dicim⁹.

¶Hic ꝓcedit ad soluēdū qōnes in ꝓcedēti libro motas de ꝓsiderātiōe huius scie. Et diuidit i tres. ¶Primo soluit qōnē qua querebat vtrum b⁹ scie esset ꝓsideratio de substātijs z accidētib⁹ simul: z vtrū de oibus substātijs Secundo q̄ querebat vtrū hui⁹ scie esset ꝓsiderare de oibus istis que sunt vnū z multa: idē z diuersum: oppositum ꝓrium z b⁹i. ibi. (Si igit ens z vnuz zc̄.) Tertio solvit qōnem q̄ querebat vtrū huius scie esset ꝓsiderare demōstrationis ꝓncipia. ibi. (Dicendū est autē vtruz hui⁹ zc̄.) ¶Circa ꝓmū tria facit. ¶Primo ostēdit q̄ b⁹ scie est ꝓsiderare tā de substātijs q̄ de accītibus. Secundo q̄ ꝓncipaliter de substātijs. ibi. (Ubiq̄ autē ꝑ ꝓie zc̄.) Tertio q̄ de oibus substātijs. ibi. (Ois autez generis.) Circa ꝓmū vtit tali rōne. Q. necunq̄ cōiter vni⁹ recipiūt predicationē: ilz nō vniuoce ſz analogice de bis predicet: ꝓtinēt ad vnius scie ꝓsiderationē: sed ens boc mō p̄dicat de oibus entib⁹. ergo oia entia ꝓtinent ad ꝓsiderationē vnius scie q̄ ꝓsiderat ens inquātū ē ens ſ. tam substātias q̄ accidētia. In hac aūt rōe primo ponit mīnorē: secūdo maiorē. ibi. (Sicut igit z sanatio ē.) Tertio ꝓclusionē. ibi. (Manifestū igit zc̄.) Dicit ḡ ꝑmo q̄ ens siue qō est dr̄ multipliciter. Sed sciēdū q̄ aliqd predicat de diuersis multipliciter: qñq̄z qdē ꝑm rōnem oio eandē: tunc dr̄ ō eis vniuoce p̄dicari. sicut al de equo z boue. qñq̄z vero ꝑm rōnes oio diuersas: z tūc dr̄ de eis equiuoce predicari sicut canis desidere z aiali qñq̄z vero ꝑm rōnes que partim sunt diuerse z partim nō diuerse. Diuerse qdem ꝑm q̄ diuersas habitudines important: vna autē est ꝑm q̄ ad vnum aliquid: z ideż iste diuerse habitudines referuntur: z illud dicitur analogice predicari. i. proportionaliter ꝓut vnūquodq̄z scōm suam habitudinē ad illud vnum refert. ¶Itē sciendum q̄ illud vnum ad quod diuerse habitudines referuntur in analogicis est vnum numero: z nō solū vnum rōne: sicut est vnum illud qō per nomen vniuocum designatur. Et ideo dicit q̄ ens z si dicatur multipliciter. nō tamen dr̄ equiuoce sed per respectum ad vnum nō quidem ad vnū q̄ sit solū rōne vnū: sed ad vnū qō est vnū sicut vna quedā nā. Et boc ꝑz in exemplis infra positis. ponit enim primo vnū exemplū qñ multa comparant ad vnū sicut ad finē: sicut ꝑz de boc noie sanatiuū vel salubre. Sanatiuum enim nō dicitur vniuoce de dieta medicina vrina z aiali. ¶Nam rō sani ꝑm q̄ dr̄ de dieta ꝓsistit in ꝓseruando sanitatem. Scōm vo q̄ dr̄ de medicina in faciēdo sanitatem. ¶Prout vero dr̄ de vrina inquantū est signū sanitatis. Scōm vero q̄ dr̄ de aiali rō eius est qñ est receptiuum vel susceptiuum sanitatis. Sic igitur oē sanatiuum vel sanū dr̄ ad sanitatem vnam z eandē. Eadem.n. est sanitas quam aial suscipit: vrina significat medicina facit: z dieta conseruat. ¶Scdo ponit exemplum quando multa comparant ad vnū sicut ad principiū efficiēs. Aliqñ.n. dicitur medicatiuū q̄ bz artez medicine: sicut medicus peritus. Aliquid vo q̄ est bene aptuz ad habēdum artē medicine: sicut boies qui sūt dispositi vt de facili artē medicine acquirant. Ex quo ꝓtingit q̄ ingenio ꝓprio quedā medicinalia operant. Aliquid vero dr̄ medicatiuū vel medicinale qñ eo opus est ad medicinā. sicut instrumenta quibus medici vtuntur medicinalia dicī pñt: z ēt medicine quibus medici vtunt ad sanādū. Et similiter accipi pñt alia q̄ multipliciter dicunt: sicut z ista Et sicut est de predictis ita etiaz z ens multipl'r dicitur. Sed tñ oē ens dicitur ꝑ respectū ad vnū ꝓmū. Sed boc ꝓmum nō est finis vel efficiēs: sicut in ꝓmissis exēplis: sed subiectuz. Alia enī dicuntur entia vel eē q̄ ꝑ se habēt

UVA. BHSC. IyR_086_1

esse sicut sbē q̄ principaliter ⁊ prius entia dr̄. Alia verò qz sunt passiões siue ppietates sbē: sicut p se accidētia vniuscuiusq; sbē. Q uedam aūt dr̄ entia qz sunt via ad sbām sicut gnatiōis motus. Alia autē entia dr̄ qz sunt corruptiões sbe. Corruptio.n. est via ad nō eē: sic gnatio via ad sbām. Et qz forma terminat ad priuationē: sic gnatio ad formā: ꝙueniēter ipse ēt priuatiões formarum sbālium esse dr̄. Et itez q̄litates vel accñtia q̄dā dicūt entia: qz sunt actiua vel gnatiua subē: vel eoz q̄ fz aliquā bitudinē p̄dictoz ad subām dicunt: vel fm quācūq; aliam. Itē negatiões eoz q̄ ad subām bitudinē bnt vel etiam ipsius subē eē dr̄. Añ vicim⁹ q̄ nō ens est non ens. Q nō nō diceret nisi negatiōi aliquo modo esse ꝓpeteret.

¶ Sciendū tñ q̄ p̄dicti modi eēndi ad q̄ttuor p̄nt reduci. Nā vnū eoz qō est debilissimū est tm̄ in rōne. s. negatio ⁊ priuatio quā dicim⁹ in rōne esse: qz rō de eis negociat q̄si de qbusdā entib⁹: duz de eis affirmat vel negat aliqd. Scōm qd autē differāt negatio ⁊ priuatio infra dicetur. Aliud aūt huic primuz in debilitate ē fz q̄ gnatio ⁊ corruptio ⁊ motus entia dicunt. Bñt.n. aliqd admixtuz de priuatiōe ⁊ negociatiōe. Nā mot⁹ est actus impfect⁹: vt dī. iij. physicoz. Tertiū autē dr̄ q̄ nihil fz de nō ente admixtū: fz tñ esse debile: qz nō p se: sed i alio: sicut sunt q̄litates: quātitates ⁊ subē ppietates. Q uartū aūt genus ē qō ē pfectissimū: qō. s. fz eē in nā absq; admixtiōe ꝑuatōis: ⁊ fz eē firmū ⁊ solidū: q̄si p se exīs sicut sūt substātie. ⁊ ad fz sicut ad primū ⁊ p̄ncipale oia alia referunt. Nā q̄litates ⁊ quātitates dicunt eē iquantū isunt substātie: motus ⁊ gnatiões iquantū tendunt ad subām vel ad aliquid p̄dictoz: priuatiões autē ⁊ negatiões inquantū remouent aliquid triū predictorum.

¶ Sicut ergo salubriū oium vna ē scia: ita hoc ēt et in aliis. Nō.n. solum circa vnū dictorum vnius est sciētie speculari: sed ad vnam dictorum naturam. etenim ea mō quodam circa vnum dicūt.

¶ Hic ponit maiorē prime rōnis dicēs q̄ est vnius scie speculari nō solum illa q̄ dr̄ (fm vnum). i. fm vnā rōnem oīno: sed ēt eoz que dr̄ p respectum ad vnam nāz fm habitudines diuersas. Et huius rō est. ppter vnitatem eius ad qō ista dicunt: sicut patet q̄ de oibus sanatiuis cōsiderāt vna scia. s. medicinalis ⁊ simīliter de aliis que eodem modo dicuntur.

¶ Manifestū igitur qz entia vni⁹ ē scie specl'ari inquantū entia. Proprie vero vbiq; primi ē scia: et ex quo alia pēdēt: et pp qō dr̄. ergo si hoc ē subā substantiarum opz principia et causas habere phylosophum ipsum.

¶ Hic ponit ꝯclusionē itentā que p se est manifesta. vbi cūq; aūt ⁊ē. Hic ponit q̄ hec scia principalit ꝯsideret de substantijs: ⁊ si de oibus entibus ꝯsideret tali rōne. Ois scia que est de plurib⁹ que dr̄ ad vnū primū: est ppria ⁊ principaliter illius primi ex quo alia dependēt fm esse: et ppter qō dr̄ fm naturam. ⁊ hoc vbiq; est verū. Sz sba est hoc primū inter oia entia: ergo pbus q̄ cōsiderat oia entia primo ⁊ principaliter dz bre in sua ꝯsideratiōe p̄ncipia ⁊ cās subārum. ergo p ois eius consideratio prio ⁊ principaliter de substātijs est.

¶ Dis autē gñis vnius et sūs vnus et sciētia: vt grāmatica vna ens oēs speculatur voces: quapp et entis inquantum ē ens quecunq; spēs speculari vnius ē sciētie genere et spēs specierum.

¶ Hic oñdit q̄ primi pbi est ꝯsiderare de oibus substātijs tali rōne. Oium eoz̄ que sunt vni⁹ gñis est vn⁹ sūs ⁊ vna scia: sicut visus ē de oibus coloribus: ⁊ grāmatica cōsiderat oēs voces. Si igit oia entia sunt vnius gñis aliq̄ mō: oz q̄ oēs spēs eius ptineāt ad ꝯsiderationē vni⁹ scie q̄ ē gnālis: ⁊ spēs entiū diuerse ptineāt ad ꝯsiderationē vni⁹ scie diuersas. Hoc autē dicit qz nō oz q̄ vna scia ꝯsideret de oibus spēbus vni⁹ gñis fm ppias rōnes singulaz spēz. sed fm q̄ conueniunt in genere. Scōm autē ppias rōnes pertinent ad scias spāles: sicut est in proposito. Nā oēs substantie inquantū sunt entia vel subē ptinēt ad cōsiderationē huius scie: inquantez autē sunt talis subā vt leo vel bos pertinent ad scias spāles. ¶ Lectio. 2

Igit ens et vnū idē et vna eius dē natura: qz se adinicē cōsequūtur vt principiū ⁊ cā: fz nō vt vna rōne oīsa. ¶ Nihil āt differt: nec si sil'r suscipimus: sed primū preope magis.

Jc procedit ad oñdēdū q̄ ad cō siderationē vni⁹ scie ptineat ꝯsiderare b'i cōia. s. vnū ⁊ multa idē ⁊ diuersū. Et circa hoc. d. f. ¶ Primo oñdit hoc de singulis per ppias rōnes. Secō de oibus simul per quasdā rōnes cōes. ibi. (et pbi est de oibus posse speculari.) ¶ Circa primū duo facit. ¶ Primo ostendit q̄ de oib⁹ bis considerare debet philosophus. Secūdo docet modum considerandi. ibi. (Q ñ multipliciter ⁊ē.) ¶ Circa primū duo facit. ¶ Primo ostēdit q̄ ad bāc sciam pertineat ꝯsiderare de vno ⁊ de speciebus vnius. Secūdo q̄ ad eandē scientiā ptineat considerare ō omnibus oppositis. ibi. (Quoniam autē vnius ē opposita ꝯsiderare.) ¶ Circa primū duo facit. primo enim oñdit q̄ huius scientie est considerare de vno. Secundo q̄ eius sit considerare de speciebus vnius. ibi. (Quare quecūq; vere) Dicit ergo primo q̄ ens ⁊ vnū sunt idē ⁊ vna natura. Hoc ō dicit qz quedā sunt idē numero que nō sunt vna natura sed diuerse sicut Socrates. ⁊ hoc albū ⁊ hoc musicuz. Unū aūt ⁊ ens nō diuersas nās: sed vnā significāt. Hoc aūt ptingit dupliciter. quedā. n. sunt vnū que ꝯsequūt se adinicē ꝯuertibiliter sicut p̄ncipiū ⁊ cā: q̄dā vo nō solū ꝯuertūt vt sint idē subiecto: sed ēt sūt vnū fm rōnem: sic vestis ⁊ indumētum. Unum aūt ⁊ ens significant vnam nām fm diuersas rationes. Unde sic se habent sicut p̄ncipium ⁊ cā: sed nō sicut tunica ⁊ vestis q̄ sunt noia penitus synonima: nihil tñ differt ad ppositū si sil'r accipiamus ea dici sicut illa q̄ sunt vnū ⁊ subiecto ⁊ rōne. Sz b erit (magis pope). i. magis vtile ad hoc qō itēdit. Intendit.n. probare q̄ vnū ⁊ ens cadūt sub eadē ꝯsideratōe ⁊ q̄ habent spēs sibi correspondētes. Q uod manifesti⁹ probatur si vnum ⁊ ens essent idem re ⁊ ratione: q̄s si sint idem re ⁊ non ratione. Quod autem sint idem re ꝑbat duabus rationibus: quarum primam ponit ibi.

¶ Idē.n. vnus hō et ens hō et hō: et nō diuersum aliqd oñdit fm repetitam dictionē ipm ē hō et hō et vnus hō. palaz aūt qz nō separatur nec in gñone neq; in corruptiōe: Sil'r autem et in vno. q̄ palam qz additio in his hoc ostendit et nihil aliud vnum preter ens.

¶ Q ue talis est. Quecūq; duo addita vni nullā diuersitatē afferūt: sūt pēit⁹ idē: sed vnū ⁊ ens addita boi vel cui cūq; alij nullā diuersitatē afferūt: g̃ sūt pēit⁹ idē. Minor pz. Idē.n. ē dēm: hō ⁊ vn⁹ hō. Et sil'r ē idē dēm: ens hō: vel qō ē hō: ⁊ nō demōstrat aliqō alterū cū sēam dictionē replicam⁹ dicēdo est ens hō ⁊ hō ⁊ vn⁹ hō. Quod quidem ꝑbat sic. idē.n. est generari ⁊ corrumpi hominem et id quod est homo. Q ō ex hoc patet: qz generatio est via

UVA. BHSC. IyR_086_1

ad esse: ⁊ corō. mutatio ab esse ad nō eē. Uñ nunq̄ generat hō qn generet ens hō: nec nunq̄ corrumpit hō qn corrūpat ens hō. Que āt simul generant ⁊ corrumpuntur sūt vnū. Et sicut dictū est q̄ ens ⁊ hō nō separātur i generatione ⁊ corrūptiōe: sīr appet de vno. Nam cū generat hō generat vn⁹ hō ⁊ cū corrūpit: sīr corrūpit. Uñ manifestū est q̄ appositio in istis oñdit idē idest p hoc q̄ addit vnū vel ens nō intelligit addi aliqua nā supra hōiez. ex quo manifeste apparet q̄ vnum non est aliud p̄ter ens. qz q̄cūq̄ vni ⁊ eidē sunt eadē: sibi inuicem: sūt eadē. Patet āt ex p̄dicta rōe. ñ solus q̄ sē vnus re: sz q̄ differūt rōne. nā si nō differūt ratione: essent penitus synonima: ⁊ sic negatio esset cuz dicit ens hō vel vn⁹ hō. ¶ Sciēdū ē. n. q̄ hoc nomē hō ipōit a quidditate sine nā hois: ⁊ hoc nomē res ipōit a q̄dditate tñ: hoc vero nomē ens imponit ab actu essendi. ⁊ hoc nomen vnū ab ordine vel indiuisiōe. Est enī vnū ens idiuisuz. Idē autē est q̄ habet essentiā ⁊ q̄dditatem p illam essentiam ⁊ q̄ est in se indiuisum. vñ ista tria res ens vnū significāt omnino idē: sed sēm diuersas rationes.

¶ Ampli⁹ aūt cuiuslz substantia vnū est nō secundum accidens: similiter ⁊ q̄ ens aliqd.

¶ Hic ponit sēdaz rationē ad idē q̄ talis est. Quecunq̄z duo p̄dicant de substātia alicui⁹ rei p se ⁊ non p accidēs illa sunt idē sm rem. sz ita se habēt vnū ⁊ ens q̄ predicātur per se ⁊ non sm accidēs de substātia cuiuslibet rei. Substātia enīz cuiuslibet rei est vnum p se ⁊ non sēm accidens. ens ergo ⁊ vnuz significāt idē sēm rem. Q̄ autē ens ⁊ vnum p̄dicent de substāna cuiuslibet rei per se ⁊ non sēm accidens sic pōt p̄bari. Si enī p̄dicarent de substātia cuiuslibet rei p aliq̄ ens ei additur. de illo itez necesse est p̄dicari ens: qz vnūq̄q̄z est vnuz ⁊ ens. Aut ergo itez de hoc p̄dicat p se aut p aliquod aliō additū. Si p aliqd aliud itez esset q̄ de illo addito. ⁊ sic erit p̄cedere vsq̄z ad infinituz. hoc āt est impossibile: ergo necesse est stare i p̄mo. q̄ substātia rei sit vna ⁊ ens p se ipsaz: ⁊ nō p aliqd additum. ¶ Sciēdum ē āt q̄ circa hoc Auic. alu sensit. Dixit. n. q̄ vnum ⁊ ens non significant substātiā rei. sed significant aliqd additu: Et de ente qdez hoc dicebat q: in q̄libz re q̄ hō esse ab alio. aliud est esse rei ⁊ substātia siue essētia ei⁹: hoc autē nomē ens significat ipsum esse. Signat igit vt videt aliquid additum essentie. De vno aūt hoc dicebat: qz extimabat q̄ illud vnuz q̄ cōuertit cū ente sit idē q̄ illud vnū q̄ est principiū numeri. Unū autē q̄ est principium numeri. necesse ē significare quādā nām additā substātie. Alioquin cuz numer⁹ ex vnitatib⁹ p̄stituat nō esset numerus spēs q̄titatis. q̄ est accidēs substātie superadditum. Dicebat āt q̄ hoc vnū q̄uertit cum ente nō qz significat ipsam rei substantiā vel entis: sed qz significat accidēs q̄ inheret oī enti. sicut risibile q̄ q̄uertit cū hoie. ¶ Sed in primo q̄dem nō videt dixisse recte. Esse enī rei quātus sit aliud ab eius essentia nō tñ est itelligendū q̄ sit aliq̄ superadditū ad modū accidentis. sed quasi p̄stituit per principia essentie. Et ideo hoc nomen ens q̄ ipōit ab ipso esse significat idem cū nōie q̄ ipōit ab ipsa essentia. De vno aūt non videt esse verū q̄ sit idē q̄ cōuertitur cū ente ⁊ q̄ est principiuz numeri. Nihil enīz q̄ est indeterminato genere videt p̄sequi oīa entia. Unde vnū q̄ determinat ad spāle genus entis. s. ad genus q̄titatis discrete: nō videt posse cuz ente vniuersali cōuerti. Si vnū enī est p̄prium ⁊ p se accidens entis: oz q̄ ex principiis causet entis inquātuz ens: sicut quodlibet accidens p̄prū ex principiis sui subiecti. Ex principiis āt cōibus entis inquātuz est ens: nō intelligitur causari aliquod pticulariter ens sufficienter. Uñ non pōt esse ens aliquod determinati generis ⁊ speciei sit accidens oīs entis. vnum igitur q̄ est principiuz numeri aliud ē ab eo quod cū ente conuertitur. Unū enīz quod cū ente cōuertitur ipsum ens designat supaddens indiuisionis rationē q̄ cū sit negatio vel p̄uatio: nō pōit aliq̄z nāz entī additū. ⁊ sic i nullo differt ab ente scōz rē sz solūz rōe. Nāz negatio vel p̄uatio nō est ens nature: sz rōnis sicut dcūz est. Unuz vō q̄ est principiuz numeri addit supra substātiā rōnē mensure: q̄ est p̄pria passio q̄titatis. ⁊ p̄ inuenit in vnitate. Et dicitur p̄ p̄uationē vel negationē diuisionis: q̄ est sm q̄titatē cōtinuā. Nāz numer⁹ ex diuisione cōtinui causatur. ⁊ iō numerus ad sciētiaz mathematicā p̄tinet cui⁹ substātia extra materiā esse nō potest q̄uis sine mā sensibili p̄sideret. Hoc aūt nō eēt si vnum q̄ ē principiū numeri scōz esse a mā separaret in rebus immaterialibus existens quasi cum ente conuersum.

¶ Quare quot vnius sūt spēs tot enti ⁊ de q bus quidem est eiusdem scientie genere speculari. Dico autem vt de eodez ⁊ simili ⁊ aliis talibus fere autem omnia referunt contraria ad p̄incipium illud. ¶ Speculata sūt autez ⁊ ea a nobis in egloga contrariorum.

¶ Hic cōcludit q̄ pbi est p̄siderare de ptib⁹ vnius sicut de partibus entis. Et primo hoc ostendit. Sēdo etiam oñdit q̄ sēm diuersas partes entis ⁊ vni⁹ sunt diuerse ptes pbie. ibi. (Et tot ptes pbie ⁊c.) Dicit ergo primo q̄ ex quo vnū ⁊ ens idē significant: ⁊ eiusdē sunt species eodem: oz q̄ tot sint spēs entis quot sunt spēs vni⁹ ⁊ sibi inuicem rñdentes. Sicut enim ptes entis sunt substātia q̄litas ⁊ quātitas ⁊c. ita ⁊ ptes vnius sunt idē eq̄le ⁊ sile. Idē enim vnuz in substātia est. Simile vnuz in q̄litate: eq̄le vnū in q̄titate. Et sēm alias ptes entis posset sumi alie partes vnius si essent nomina posita. Et sic ad vnā sciētiā. s. ad phylosophiā p̄tinet consideratio ō omnibus p̄tibus entis: ita ⁊ de oib⁹ ptib⁹ vni⁹. s. eodē ⁊ sili ⁊ huiusmodi. Et ad hoc p̄incipiū. s. vnum reducuntur omnia p̄traria (fere) Et hoc addit qz in q̄busdā non est ita manifestuz. ⁊ tñ hoc esse necesse est: qz cū in oib⁹ contrariis alterū habeat p̄uationē inclusam: oz fieri reductiones ad p̄uatiua p̄ima inter que p̄cipue est vnuz. Et iteruz multitudo q̄ ex vno causat. cā est diuersitatis differētie ⁊ cōtrarietatis: vt infra dicet. Et hec dicit esse cōsiderata (in egloga). i. in electione cōtrariorū. i. i tractatu q̄ est pars electa ad tractandum de cōtrariis. s. in. x. hui⁹.

¶ Et tot partes sunt phylosophie quot substātie: quare aliquā eē p̄imā necesse ⁊ bas habentem. exiſtunt. n. recte genera entis ⁊ vnum habentia: quapropter ⁊ hec sequuntur sciētie est enīz phylosoph⁹ vt mathematicus dict⁹: Et enim ea partes habet ⁊ prima quedam: ⁊ scōa est scia: ⁊ alia deinde in mathematicis.

¶ Hic oñdit ptes pbie distingui scōz ptes entis ⁊ vni. us. ⁊ dicit q̄ tot sunt ptes pbie quot sunt ptes substantie: de qua dicit p̄incipaliter ens ⁊ vnuz: ⁊ de qua p̄cipalis est hui⁹ scie p̄sideratio ⁊ intētio. Et qz partes substātie sunt ordinate adinuicez. Nā substātia imaterialis est p̄ior substātia sensibili nāliter: ideo necesse est inter partes pbie esse quādā primam. Illa tñ que est de substātia sensibili ē prima ordine doctrine: qz a notioribus nobis oz recipere disciplinā. Et de hac determinat in. vii. ⁊. viii. huius. illa vō que est de substātia imateriali est p̄ior dignitate ⁊ intentiōe huius scie q̄ tradit i. xii. hui⁹ ⁊ tñ quecūq̄ sūt p̄ia: necesse ē q̄ sint cōtinua aliis ptib⁹: qz oēs ptes hūs p genere vnuz ⁊ ens. Uñ in cōsideratione vni⁹ ⁊ entis diuerse ptes hui⁹ scie vniunt q̄uis sint ō diuersis ptib⁹ hie. vt sic sit vna scia iqz tū ptes p̄dicte diuerse sūt p̄ites (hec) idest vnū ⁊ ens sicut cōe sbm. Et in hoc phs est similis mathematico. nā mathematica hz diuersas ptes ⁊ quādā p̄ncipaliter sicut aritmeticā: quādā secundario sicut geometriam. ⁊ alia consequēter se habent his sicut perspectiua astrologia ⁊ musica.

Lec. i. [illegible] q̄rti lic. dr q̄d q̄uario ibi nō [illegible] ad explicādū q̄ q̄dē [illegible] q̄ de deo q̄ [illegible] q̄d p̄natoes q̄ [illegible] esse [illegible] ⁊ ē bo [illegible] ⁊ ē [illegible] q̄ p̄uatoes sūt duplices [illegible] ⁊ p̄uatio ē [illegible] g. ē [illegible] g̃ p̄uatoes sūt duplices [illegible] indiuisio ⁊ p̄uatio sēm [illegible]

Co. 4t

[illegible] dubitari nāz sīm [illegible] eq̄le [illegible] relatois. ad dubiū q̄sderāt. s. [illegible] sūt spēs rela. ut [illegible] ⁊ sūt q̄li [illegible]

[illegible] ⁊ sēda vō ad q [illegible] ostēdēdū. s. q̄d ad hāc sciā p̄ [illegible] rare de bno⁹ spēcb⁹ ens q̄ ad [illegible] q̄ spāre debēt ad duo [illegible] cātā ad vnū ut. s. ad [illegible] reduci.

[illegible] q̄ illoꝝ q̄ est [illegible] q̄ ens ⁊ vnū [illegible] ⁊ [illegible] ⁊ [illegible] ⁊

Lectio tertia.

q Quoniam autem vnius est opposita speculari: ⁊ vni opponit pluralitas ⁊ negationem ⁊ priuationē vni⁹ est speculari: qz vtrūqz speculat vnum cui⁹ negatio aut priuatio hec aūt q̄ simpliciter dicit: qz nō inest illi nec alicui generi: huic igit vni differē tia adest: ꝓpter qō est in negatiōe: illius.n. absentia negatio est ī priuatiōe vo subiecta quedam fit natura de qua dicitur priuatio.

b Ic ostendit qz cōsiderare de oppositis ptinet ad scientiam istaz. Et circa hoc duo facit. ¶Primo oñdit qz eius est cōsiderare de negatione ⁊ priuatione. Secundo de ptrariis ibi. (Sed ⁊ vni pluralitas opponit.) Dicit ergo qz cuz ad vnā scientiā ptineat ꝓsiderare oppositas: sicut ad medicinā ꝓsiderare sanuz ⁊ egruz: ⁊ ad grāmaticā cōgruuz ⁊ incōgruuz: vni aūt opponit multitudo: necesse est qz illius scie sit speculari negationem ⁊ priuationem: cui⁹ est speculari vnuz ⁊ multitudinē. ¶Propter qō (vtrunqz) est cōsiderare vnum. s. ex vtroqz dependet vnius considerratio: de cuius ratione est negatio ⁊ priuatio. ¶Nam sicut dictū est vnū est ens nō diuisum. Diuisio aūt ad multitudinem ptinet que vni opponitur. Unde cuius est considerare vnū eius ē cōsiderare negationē vel priuationē. Negatio aūt est duplex: quedā simplex ꝙ quā absolute dicit qz hoc nō inest illi. Alia est negatio in genere ꝙ quā aliqd nō absolute negatur. sed infra metas alicuius generis: sicut cecum dicit nō simpliciter qō nō bz visum sed infra genus alalis quod natuz est habere visum. Et hec adest differētia huic qō dico vnū ꝓter qō est ī negatione. i. ꝙ quā distat a negatione. qz negatio dicit tātū absentiā alicuius. s. quod remouet sine hoc qz determinet subiectum. Unde absoluta negatio potest verificari tam de nō ente qō nō est natū habeꝝ affirmatiōnē. q̄ de ente qō est natum habere ⁊ nō bz. ¶Nō videns.n. potest dici taz chimera q̄ lapis q̄ et bō. sed in priuatione est q̄daz nā vel subſtātia determinata de qua dicit priuatio. Nō.n. oē nō vidēs pōt dici cecū. sed solū qō est natū habere visum. Et sic pz qz cū negatio q̄ in rōne vnius ꝛcludit sit negatio in subiecto: als nō ens vnū dici posset: qz vnuz differt a negatione simpliciter: ⁊ magis trahet se ad natura priuationis: vt infra. x. huius habeꝝ. ¶Sciēdum est. n. qz q̄uis vnum ꝛportet priuationē implicitā: nō tñ est dicēdum qz ꝛportet priuationē multitudinis: qz cū priuatio sit posterio: naturaliter eo cuius est priuatio: sequeret qz vnū esset posterius naturaliter multitudie. Jtē qz multitudo poneret in diffinitione vnius. Nā priuatio diffiniri non pōt nisi ꝙ suū oppositū: vt qd est cecitas priuatio visus. Unde cū in diffinitione multitudinis ponat vnū. Nā multitudo est aggregatio vnitatū: sequit qz sit circulus in diffinitionibus. ¶Et iō dicēdū qz vnū ꝛportat priuationē diuisionis: nō quidē diuisionis que est fin quātitatē. nā ista diuisio determinat ad vnum pticulare gen⁹ entis: ⁊ nō posset cadere in diffinitione vnius: sed vnum qō cū ente cōuertitur importat priuationē diuisionis formalis que fit ꝙ oppositā: cuius prima radix ē oppositio affirmationis ⁊ negationis. Naz illa diuidunt adinuicē que ita se habēt qz hoc nō est illud. ¶Primo igit intelligitur ipsum ens: ⁊ ex pñti nō ens: ⁊ ꝙ cōsequēs diuisio: ⁊ ꝙ cōsequens vnū qō diuisionē priuat. ⁊ per consequens multitudo in cuius ratione cadit diuisio: sicut in ratione vnius indiuisio quāuis aliqua diuisa modo predicto rationem multitudinis habere non possint: nisi prius cuilibet diuisorum ratio vnius attribuatur.

¶Sed vni pluralitas opponitur: quare oppositā dictis diuersū qz ⁊ dissimile ⁊ inequale ⁊ quecū qz alia dicunt: aut scōm pluralitatem ⁊ vnū: est dicte cognoscere scie: quorum vnū quidem contrarietas est differētia nāqz q̄dā contrarietas est: ⁊ differentia diuersitas.

¶Hic ostendit qz philosophi ē considerare contraria. Uni.n. multitudo opponit: vt dictum est: Oppositā aūt est vnius scie cōsiderare. Cum igitur ista scia consideret vnum ⁊ idē: equale ⁊ simile: necesse est qz consideret opposita his. s. multū: alteruz sine diuersum: dissimile ⁊ inequale. ⁊ quecūqz alia reducunt ad illa siue ēt ad vnum ⁊ pluralitatē. Et inter ista vna est cōtrarietas. Nā cōtrarietas est quedā differētia eorū. s. que maxime differunt in eodē genere. ¶Differētia vero est quedā alteritas siue diuersitas vt ī. x. huius habeꝝ. igitur cōtrarietas pertinet ad considerationem huius scientie.

¶Quare qm̄ vnū multipliciter dicitur. ⁊ eq quidē multipliciter dicent: attamen vnius oia cognoscere. Nō enim simpliciter alteri⁹ quare si nec scōm vnū nec ad vnū rōnes referunt tunc alterius. Qm̄ vero ad primum oia referunt vt quecūqz vnum dicunt: ad primum vnum similiter dicendū est ⁊ de eodē ⁊ diuerso ⁊ contrariis se bēre: ergo diuisum quotiēs dicit singulū sic reducēdū ē ad primū in singulis predicatis qūo ad illud dicit: hoc enim habendo illud: illa vero faciendo illud: alia vero secundum alios dicentur modos.

¶Hic tradit modū quo pbs de bis debet determinare ⁊ dicit qz cuz omnia pdicta deriuent ab vno: ⁊ vnum multipliciter dicat: etiaz oia ista necesse est multipliciter dici. s. idem ⁊ diuersum: ⁊ alia huiusmodi. Sed tñ quānis multipliciter dicant oia: tñ que significantur ꝙ quod libet horuz nominū est cognoscere vnius scientie s. philosophie. Nō.n. sequit qz si aliqd dicit multipliciter qz ꝓpter hoc sit alterius scie vel diuerse: diuersa enim significata si neqz dicunt (secunduz vnū). i. bz vnā rōnez. s. vniuoce nec rōne diuersa referunt ad vnū: sicut est in analogicis: tunc sequit qz sit alterius. i. diuerse scientie ō bis cōsiderare: vel ad minus vnius ꝙ accidens: sicut celeste sydus quod est canis considerat. Astrologus nāli autez canem marinū ⁊ terrestrem. ¶Hec aūt oia referuntur ad vnuz principiuz. Sicut enī que significant ꝙ hoc nomē vnū: bz sint diuersa: reducunt tñ in vnum primuz significatū: similiter est dicenduz de bis nominib⁹ idē diuersum cōtrarium ⁊ huiusmōi. Et iō circa vnūquodqz istoruz pbs duo dz facere: videlz primo dividere quotmodis dicitur vnūquodqz: Et hec diuisio ꝙsequēter assignat in vnoquoqz predicato: idest in vnoquoqz istoruz nominum de pluribus predicatoruz: ad quod primuz dicatur: sicut quid est primum significatum huius nominis idem vel diuersum: ⁊ qūo ad illud primū oia alia referant: aliqd quidē ināgtuz bz illud ad primū aliqd aūt inquantū facit illud: vel secundum alios huiōi modos.

¶Palam ergo qz in qōnibus dictū est: qz vnius est de bis ⁊ de substātia sermonem bare: hoc autem erat vnum dubitatoruz:

¶Inducit cōclusionē ex oībus precedentibus. s. qz hui⁹ scie est rōcinari de bis cōibus ⁊ de substantia. ⁊ hoc fuit vnum quesitum inter questiones in tertio disputatas.

Lectio quarta.

¶Philosophi ē de oībus posse speq v culari. Nam si nō philosophi quis ē qs iuestigat: si idē socrates ⁊ locr.

UVA. BHSC. IyR_086_1

sedēs:aut si vnū vni cōtrariū:aut qd ē cōtrariū aut quotiēs dicitur:silr aūt et de talibus. Qm̄ ergo vni⁹ inq̄ztum est vnū:z entis inquātū est ens:eedē ꝑm se passiōes sūt:sed nō inq̄ztū numeri:aut linee aut ignis:palā q̄ illius scīe z qd ē in eis cognoscere:z eoꝝ accidentia:z iō nō peccāt qui de eis intēdebāt q̄si ñ philosophātes:sed q̄ primū est substā tia de qua nihil audiūt:quare sicut sūt z numeri:z inquātū numeri ꝓprie pas siones sūt:vt ipitas et paritas:et mēsura tio eq̄litas:excedētia z defectio:z ea q̄ ꝑm se ad inuicē insunt numeris. Simi liter aūt et solidō z mobili:et imobili: et leui et graui. sunt alia ꝓpria:sic entis inquātū est ens quedaz ꝓpria et ea sunt de quibus ē pbi pscrutari ꝟitatē.

¶ Lectio quarta.

¶ Hic ondit ꝙ rones cões q̄ de oib⁹ predictis pbs dz cōsiderare. Et prio ondit ꝓpositū. scdo cōclusionē i du cit intētā ibi (Qd qdē igit vni⁹ scie) Circa priuū duo facit. prio ondit ꝓpositū. scdo ex dictis infert q̄dā coz relariū ibi (Et pp boc nō est geometrie ꝛc. ꝛc.) Ondit āt primū trib⁹ rōnib⁹. Scda ibi (Signū āt ꝛc.) Ter tia ibi (Ampli⁹ aūt contrarioꝝ ꝛc.) ¶ Pria rō talis est. Oēs dubitatiões q̄ pñt moueri sūt in aliq̄ scia soluēde. Sed de ꝑdictis cōib⁹ mouent q̄dā q̄stiões:sicut de eo dē z de diuerso mouet illa qō:vtrū sit idē socrates z so crates sedēs:z de ꝟisis mouet ista qō vtrū vnū sit ꝟiū vni:z quot modis dicit ḡ oz in aliq̄ scia ista soluant q̄ cōsideret de eodē z cōtrario z alijs ꝑdictis. Et q̄ boc p tineat ad pbm z ad nullū aliū sic ꝓbat. Ei⁹ ē cōsidera re ꝑmas passiões entis cui⁹ ē ꝟsiderare ens ꝟ q̄ ē ens: ꝟ ꝑdcā oia sūt p se accñtia entis z vni⁹ ꝑm q̄ bmōi. Si cut enī numer⁹ inq̄ztū bmōi bz ꝓprias passiões:vt sup fluū:eq̄le:cōmēsuratū:z bmōi quoꝝ q̄dam insūt alicui nūero absolute:vt par et ipar. q̄dā vni p cōpationē ad alterū vt eq̄le:z ēt substātia bz ꝓprias passiões (vt fir mū) .i. corp⁹ z alia bmōi. Silr z ens inq̄tū ens bz q̄dā ꝓpria q̄ sūt cōia ꝑdcā. ḡ ꝟsideratio eoꝝ ptinet ad pbm Et iō tradētes philosophiā nō peccauerūt de his tra ctādo tāq̄ nō philosophātes. i. tāq̄ ista nō ptineāt ad cōsiderationē pbie:ꝟ q̄ de his tractātes de substātia nihil audiūt:q̄si substātie oīno obliuiscuntur:cū tñ ipsa sit principiū inter illa de quibus pbs dz cōsiderare.

¶ Signū āt dialectici nāqz et sophiste eādē subinduūt figuraz philosopho:q̄ sophista apparēs ē sophia. et dialecti ci de oib⁹ disputāt oib⁹ āt cōe ens est. Disputāt āt et de his. s. q̄ sophiste sūt ea cōia:nā circa idē gen⁹ ;bsatur et so phistica et dialectica cū philosophia. Dz differt ab hac qdaz mō potestatis: ab illa ꝟo vite ꝓpresi. Est autē diale ctica tētatiua de quib⁹ pbia est sciens. sophistica qdem visa:ens vero nō.

¶ Hic ponit secūdā rōnē ad idē ondēdū q̄ qdē est p si gnū que talis ē. Dialectici z sophiste iduūt figurā eādē pbo:q̄si similitudinē cū eo bñtes:sed dialectici z sophiste disputāt de ꝑdictis:ergo z pbi ē ea ꝟsiderare. Ad ma nifestationē āt prie ostēdit qūo dialectica z sophistica cum pbia habeāt similitudinē z in quo differūt ab ea. Conueniūt aūt in b q̄ dialectici ē disputare de oibus. Hoc āt eē nō posset nisi ꝟsideraret oia bz q̄ in aliq̄ vno conueniūt:q̄ vni⁹ scie vnū subiectū ē:z vni⁹ artis vna est mā circa quā opat. Cū igit oēs res nō conueniāt nisi in ente:manifestū ē q̄ dialectice mā ē ens:z ea q̄ sūt entis de qb⁹ ēt pbs ꝟsiderat. Silr etiā sophistica bz q̄dā simi litudinē pbie. Mā sophistica ē visa siue apparēs sapiētia si existēs. Od āt bz apparētiā alicui⁹ rei:oz q̄ buiusmōi alicui similitudinē cū illa bēat. Et iō oz q̄ eadē ꝟsideret pbs dialectic⁹ z sophista. Differt āt ab inuicē pbs a dialectico ꝑm potestatē. Maz maioris virtutis ē ꝟsi deratio pbi q̄ ꝟsideratio dialectici. ¶ Philosophus enī de ꝑdictis cōib⁹ pcedit demōstratiue. Et iō ei⁹ est bēre sciētiā de ꝑdictis z ē cognoscitiuus eoꝝ p certitudinē. Mā certa cognitio siue scia ē effect⁹ demōstratiōis. Dia lectic⁹ āt circa oia ꝑdicta pcedit ex pbabilib⁹:vñ nō fa cit sciētiā:ſz quādā opinionē. z b iō ē:q̄ ens ē duplex: ens. s. rōnis z ens nature. ens aūt rōnis dicit ꝓprie de illis intētiōib⁹ q̄s rō adinuenit in reb⁹ ꝟsideratis:sicut intētio generis ſpēi z similiū q̄ qdē nō inueniunt i rez nā:sed ꝟsiderationē rōis ꝟsequunt. Et hmōi. s. ens rōis ē ꝓprie subiectū logice. Huiusmōi aūt intētões itelligi biles entib⁹ nature eqparāt:eo q̄ oia entia nature sub cōsideratiōe rōis cadūt. Et iō subiectū logice ad oia se extēdit de qb⁹ ens nature ꝑdicat. Vñ ꝟcludit q̄ subie ctū logice eqparat subiecto pbie qō ē ens nāe. ¶ Philo opus igit ex principijs ipsi⁹ pcedit ad pbāduz ea q̄ sūt ꝟsiderāda circa buiusmōi cōia accidētia entis. dialec tic⁹ aūt pcedit ad ea ꝟsiderāda ex intētionib⁹ rōnis q̄ sūt extranea a nā rerū. Et iō dicit q̄ dialectica ē tēptati ua:q̄ tēptatiue ꝓpriū ē ex principijs extraneis pcedē. A sophistica vero differt pbs ꝓpresi. i. electiōe vel vo luptate. i. desiderio vite. Ad aliud enī ordinat vitā suaz z actiōē pbus z sophista. ¶ Philosophus qdē ad sciēdū veritatē:sophista vo ad b q̄ videat scire q̄uis nesciat. Licet aūt dicat q̄ pbia ē sciēs:nō aūt dialectica z so phistica:nō tñ p boc remouet qn dialectica z sophistica sint scie. Dialectica. n. pōt ꝟsiderari bz q̄ ē docēs:z ꝑm q̄ ē vtēs. Scoz qdē q̄ ē docēs bēt ꝟsideratōez de istis intētiōib⁹ institutēs modū quo p eas pcedi possit ad cō clusiões in singulis sciētijs pbabiliter ostēdēdas: z b demōstratiue facit z ꝑm b ē scia. Vtēs vero ē ꝑm q̄ mō adiūcto vtit ad ꝟcludēdū aliqd pbabiliter in singulis sciētijs:z sic recedit a mō scie. z silr dicēdū ē de sophisti ca:q̄ put ē docēs tradit p necessarias z demōstratiuas rōnes modū arguēdi apparēter. Scdm vero q̄ ē vtēs: deficit a pcessu vere argumētatiōis. Sed in pte logice que dr demōstratiua solū doctrina ptinet ad logicam: vsus vero ad philosophiā z ad alias ꝑticulares scienti as q̄ sūt de reb⁹ nē. z b iō q̄ vsus demōstratiue ꝟsistit in vtēdo principijs rez de qb⁹ fit demōstratio:q̄ ad sciētias reales ptinet nō vtēdo intētiōib⁹ logicis. z sic appet q̄ q̄daz pres logice bñt in ipsa scia z doctrinā z vsū sicut dialectica tēptatiua z sophistica quedaz autem doctri nam z nō vsum:sicut demonstratiua.

¶ Amplius cōtrarioꝝ alia coelemēta tio ꝓpriuatio et oia referūtur ad ens et adnō ens et ad vnū et ad pluralitatē: vt status vnius:et motus pluralitatis.

¶ Hic ponit tertiā rōnē q̄ talis est. Quecūq̄z reducunt i vnū z ens debēt ꝟsiderari a pbo cui⁹ ē ꝟsiderare vnū z ens:ſz oia ꝓpria reducunt ad vnū z ens. ḡ oia ꝓpria sūt de ꝟsideratiōe pbi cui⁹ est ꝟsiderare vnū z ens. ¶ Od aūt oia ꝓpria reducant ad vnū z ens:ondit qdē prio quā tū ad ens b mō. Inter duo cōtraria q̄ a pbis principia ponunt:vt in prio bitū est:semp vnū qdē est alteri coz relatiuū z ei coordinatū est vt ꝓpriuatio. Od ex b ꝓz q̄. sē p alterū ꝓpriozū ē ipfectū respectu alteri⁹:z sic q̄dā pfe ctiōis ꝓpriuationē respectu alteri⁹ iportat. ¶ Priuatio aūt est q̄dā negatio:vt dictū est supra z sic est nō ens. Et sic

queuentia siue similitu
z logus ſ. pbilo.

differentia int eos.

differentia eorum vocis

gd oia ꝓpria reducunt in vnū eis.

Lec. 6.

UVA. BHSC. IyR_086_1

patet q̄ oia ꝺ̄ria reducunt in ens ⁊ nō ens. ¶Similr etiā oñdit q̄ reducunt in vnū ⁊ multitudinē p̄ quoddā exemplū. Status eni siue quies reducit in vnitatē. Ille enim quiescere dicit qō vno mō se habet nūc ⁊ pri⁹ vt in. vi. phisicoꝝ tradit. ¶Motus aūt ad multitudinē ptinet: qz qō mouet diuersimode se bēt nunc ⁊ pri⁹ qō multitudinē importat. ¶Deinde ibi.

Lec. 5.

¶Entia vero ⁊ substātia cōfitētur feꝝ oēs ex cōtrariis cōponi oñdentes qdē p̄incipia cōtraria: dicūt hi nāqz īpar ⁊ par: illi vero calidū ⁊ frigidū: alii finitū et infinitum alii amorem et odium.

¶Ostendit alio mō q̄ ꝓtraria reducunt ad ens: qz pri cipia ⁊ principiata sūt vni⁹ ꝓsideratiōis. ¶Principia āt entiū inquātū huiusmōi confitent phi eē ꝓtraria. Oēs enim dicūt entia ⁊ substātias entiū ex cōtrarijs cōponi. vt in primo phisicoꝝ dictū est. ⁊ primo hui⁹. Et quāuis in hoc cōueniant q̄ entiū principia sint cōtraria: differunt tn quātū ad cōtraria q̄ ponūt. Quidam eni ponūt par ⁊ impar. sicut pictbagorici. Et alij calorē ⁊ frigus. sicut ¶Permenides. Quidaz finē siue terminū ⁊ infini tū. i. finituz ⁊ infinitum. sicut idē ¶Pictbagoras. Nam pari ⁊ ipari finitū ⁊ infinitum attribuebāt: vt in primo habitū est. Alij cōcordiaz ⁊ discordiaz sicut Anaragoꝛ. ¶Patet ergo q̄ cōtraria reducuntur in cōsiderationem entis. ¶Deinde vlterius ibi.

Lec. 10.

Lec. 8.

¶Oia vero alia reducta videntur ad vnū et plralitatē: sumaꝝ ergo illa reductio a nobis. ¶Principia vero oia q̄ sunt aliis q̄si ad vnū ⁊ ens genera ea cadūt

¶Dicit q̄ sicut p̄dicta ꝓtraria reducunt ad ens: ita ba bent reduci ad vnū ⁊ multitudinē. Q. ō qdem apparet Naz ipitas aliqd vnitas bz ꝓpter suā idiuisionē. ¶Pa ritas aūt ad nāz multitudinis ptinet ꝓpter suā diuisio nē. Sic aūt finis siue termin⁹ ad vnitatē ptinet q̄ ē ter minus oīs resolutiōis. Infinitū aūt ptinet ad multitu dinē que in ifinitū augeꝝ. Concordia etiā vnitatis ē ma nifeste. Discordia vō multitudinis. Calor aūt ad vnita tē ptinet inq̄tuz bz vnire omogenea. frigus āt ad mul titudinē inq̄tuz bz ea separe. Nec solū ista ꝺ̄ria reducunt sic in vnū ⁊ multitudinē: sz etiā ⁊ alia. Sed ista re ductio siue introductio ad vnū ⁊ multitudinē accipiaꝝ siue sumaꝝ. i. supponaꝝ nūc a nobis: qz lōguz esset p̄ sin gula cōtraria hoc discutere. ¶Deinde oñdit cōsequen ter q̄ oia cōtraria reducūtur ad vnū ⁊ ens. Cōstant eni q̄ ola tā principia q̄ sūt (de alijs). i. pncipiata indu cunt in vnū ⁊ ens tā q̄ in gña: nō q̄ sint vere genera: sz rōe sue cōitatis q̄dā similitudinē generū bñt. Si igiꝝ cōtraria oia sunt p̄incipia vel ex p̄incipijs: oz q̄ ad vnuz ⁊ ens reducaꝝ. Sic igiꝝ pz q̄ dupliciter oñdit ꝺ̄ria re duci ad ens. ¶Prio p nāz priuatiōis. Scdo p hoc q̄ cō traria sūt p̄ncipia. q̄ vō reducaꝝ ad vnū oñdit p exē plū. Et p quādā reductionē. finaliter aūt vna rōe ostē dit q̄ reducaꝝ ad vnū ⁊ ens inquātū sunt genera.

¶Palā igiꝝ ex bis: qz vni⁹ ē scie ens inq̄ztuz est ens speculari. Oia nāq̄ aut ex cōtrariis aut cōtraria: principia vo cōtrariorū vnū ⁊ pluralitas ⁊ ea vnius scie siue p̄m vnū dicūtur siue nō: vt fo rsam bz ꝓpitas: attn et si multipliciter di citur vnū ad principiū oia dicentur: et cōtraria similiter. Et ꝓpter hoc si non ens et vnum vniuersaliter idem in oī bus: aut seperabile: vt forsam non est: sed hoc quidem ad vnū: illud vero ad ea que consequenter sunt.

¶Hic ostēdit cōuersiz. s. q̄ ista scia cōsiderat ens qa cō siderat p̄dicta tali rōne. Oia entia reducūt ad ꝓtraria: qa vel sunt ꝺ̄ria vel sūt ex cōtrarijs. Cōtraria vero redu cunt ad vnū ⁊ multitudinē: qz vnū ⁊ multitudo sūt pri cipia ꝓtrarioꝝ. Unū āt ⁊ multitudo: sc̄ vni⁹ scie. s. ꝓbie ergo ⁊ ei⁹ ē ꝓsiderare ens scōm q̄ ē ens. ¶Sciēdū ē tn q̄ p̄dicta oia in vni⁹ scie ꝓsideratiōez cadūt: siue di cātur (p̄m vnū). i. vniuoce: siue nō sicut fortasse vex ē Sz tn q̄uis vnuz dicaꝝ multipl: oia tn alia. i. oēs signi ficatiōes reducunt ad vnā primā significationē. ⁊ sīr est ēt de ꝺ̄rijs q̄ dicunt multiplicit: sz oēs significatōes ad vnā primā reducunt. ⁊ pp̄ b̄ si ēt vnum ⁊ ens nō est vnū vle q̄si gen⁹ exns: sic. s. p̄oebaꝝ. siue dicam⁹ q̄ vle sit vnū in oīb⁹ bz opinionē nraz: siue q̄ sit aliqd sepatū a reb⁹ bz opinionē ¶Platōis: sic̄ fortassis ñ ē vex: tn di cunt p̄m pri⁹ ⁊ posteri⁹ sic̄ ⁊ alie significatiōes referūt ad vnū primū: ⁊ alie se bñt ꝓr respectu illi⁹ primi. vtr cuz aduerbio dubitādi. q. nūc supponēs q̄ inferi⁹ pba bunt. ¶Sciēduz tn ē q̄ b̄ qō dixit oia entia ꝺ̄ria eē vel ex ꝺ̄rijs: nō posuit bz suaz opinionē: sz acceꝑ q̄si opinio nē pbox antiquox. entia eni imobilia nec sūt ꝺ̄ria nec ex ꝺ̄rijs. Uñ nec ¶Plato circa sensibiles sbās imobiles posuit ꝺ̄rietatē. fecit. n. vnitatē ex pte forme: ꝺ̄rietatez ex pte māe. Antiq vero pbi solūmō sbās sensibiles po suerūt: i qb⁹ neceꝝ ē ꝺ̄rietatē eē bz q̄ mobiles sunt.

¶Deinde cum dicit.

¶Et pp̄ hoc nō est geometrie speculari qd cōtrariū aut pfectū: aut vnuz aut ens: aut idē: aut diuersū: ñ ex cōditiōe.

¶Inducit qōdā corrolariuz ex p̄dictis dicēs q̄ geome trie nō ē speculari de p̄dictis q̄ sūt accia entis inq̄tū ē ens. s. qd ē ꝺ̄riū aūt qd ē pfectuz ⁊ hmōi Sed si ꝓside ret: b̄ erit (ex ꝺditiōe). i. ex suppositiōe: q̄si supponeꝝ ab aliquo priori pbo a quo sumit quātū ē necessarium ad suā materiā. ⁊ b̄ qō dz de geometria sīr est intelligēduz i q̄libz alia ptīculari scia. ¶Deinde cū dicit.

¶Quod igitur vni⁹ sciētie ens inq̄ztū est ens speculari: et que insunt ei inq̄z tum ens manifestum et quia nō solum substantiarū sed accidentium eadem est theoria et dictorum et de priore et posteriore: et de genere et spē: et toto et parte et talibus aliis.

¶Colligit q̄ sūt. s. oste̅sa: dicēs manifestum esse q̄ ad vnā scias ptinet ꝓsiderare ens p̄m q̄ ē ens: ⁊ ea q̄ p se il li insunt. ⁊ p̄ b̄ patet q̄ illa scia ñ solū ē ꝓsideratiua sba rum: sz ēt accidētiū cū de vtrisq̄z ens p̄diceꝝ. ⁊ ē ꝓsidera tiua eoꝝ q̄ dicta sūt. s. eiusdē ⁊ diuersi similis ⁊ dissimi lis: eq̄lis ⁊ ineq̄lis negatiōis ⁊ p̄uatiōis: ⁊ ꝺ̄rioꝝ q̄. s. dixim⁹ eē p se entis accītia. ⁊ nō solū ē ꝓsideratiua ista ruz de qb⁹ oñsuz est sigillati ꝓpriis rōnib⁹ q̄ cadūt i cō sideratiōe hui⁹ scie: sz ēt ꝓsiderat de priori ⁊ posteriori genere ⁊ spē. toto ⁊ pte ⁊ alijs hmōi pari ratione. quia hec etiā sūt accidētia entis inq̄tum est ens.

Lec.

Co.

Lec. ti li

Icendū tamē vtrū vni⁹ aut di uerse scie de vocatis in mate maticis dignitatib⁹ ⁊ substātia.

Lec.

¶Lectio quinta.

¶Hic soluit aliā q̄stionē in tertio motā. s. vtr ad istaz scias ptineat ꝓsiderare p̄ma p̄ncipia demōstratōis ⁊ di uidit in duo. ¶Prio oñdit q̄ ei⁹ ē ꝓsiderare vl: de oīb⁹ hmōi p̄ncipijs. scdo specialr de prio eoꝝ ibi. (Cōgruit āt marie ⁊c.) Circa primū tria facit prio monet cōnem que est vtruz vnius scie sit ꝓsiderare de substantia ⁊ de

UVA. BHSC. IyR_086_1

principijs que in scientijs mathematicis vocant dignitates aut est alteri⁹ ⁊ alterius scientie considerare. Appropriat ⁊ ista principia magis mathematicis scientijs: quia certiores demonstratiões habẽt. ⁊ manifestius istis principijs p se notis vtunt omnes suas demõstratiões ad hec principia resoluentes. Secũdo soluit ibi.

¶ Palam aũt qa vni⁹ ẽ ⁊ eius que est philosophi que ⁊ de is perscrutatio.

¶ Que quidẽ solutio est quia scientia intẽdit de vtrisq; ꝓdictis. Et hec philosophia que ꝑmanibus habetur.

¶ Omnib⁹ enim insũt existẽtib⁹: sed nõ generi alicui separati ab aliis ꝓprio: ⁊ vtũtur oẽs qa entis inq̃ztũ est ens: vnũ qȯq; enim gen⁹ ẽ ens intãtũ vero vtunt inq̃ztũ eis ẽ sufficiẽs: hoc ãt ẽ q̃ztũ cõtinet gen⁹: de quo demõstratiões ferũt. quare quoniã manifeũ est ꝙ inquãtuz sunt entia insunt omnibus: hoc enim eis est cõe de ente: inquãtũ est ens cognoscẽtis: ⁊ de eis est speculatio.

¶ Tertio ꝓbat solutionẽ propositaz. Et circa hoc duo facit primo ꝓbat propositũ. scõdo cõclusionẽ principalẽ inducit ibi. (Que quidẽ videt: ⁊c.) ꝓbat autem solutionẽ ꝓpositaz dupliciter primo p rationẽ. secũdo per signũ ibi (vnde nullus ⁊c.) Ratio tãlis ẽ. Quecũq; insunt omnib⁹ entib⁹ ⁊ nõ solũ alicui generi entium separatiz ab aliis hec ptinẽt ad cõsideratiõem philosophi. sz ꝓdicta principia sunt huiusmodi. Ergo ptinẽt ad cõsiderationẽ philosophi. Minorẽ sic ꝓbat. Illa quib⁹ vtunt oẽs scientie sunt entis inq̃tu⁹ huiusmodi: sz prima principia sunt huiusmodi: ergo ptinent ad ens inq̃tuz est ens. Rationẽ aũt quare oẽs scie eis vtunt sic assignat. quia vnũquodq; genus subiectũ alicuius scie recipit predicationẽ entis. Utunt ãt principijs ꝓdictis scie particulares nõ secũdũ suã cõitatẽ ꝓut se extendunt ad oia entia. sed quantũ sufficit eis. Et hoc ꝑm cõtinẽtiam generis qȯ in scia subiicitur de quo ipsa scia demõstrationes affert: sicut ipsa phia nãlis vtit eis ꝑm ꝙ se extendunt ad entia mobilia. nõ vlterius.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Unde nullus ꝑticulariter intẽdẽtium nititur dare aliqd de eis si vera aut nõ: neq; geometra neq; arithmeticus.

¶ ꝓbat qȯ dixerat p signũ Et prio inducit ꝓbationẽ scõdo excludit quorundã errorẽ ibi. (Sed qm̃ est ad huc). Dicit ergo prio ꝙ nullus intẽdens prio tradere scias alicui⁹ ꝑticularis entis. conat⁹ ẽ aliquid dicere de primis principijs. vtrũ sint vera aut nõ nec geometra aut arithmeticus. q tũ istis principijs plurimũ vtuntur vt supra dictũ ẽ. Ad̃ pz ꝙ ꝙsideratio dictoꝝ principioꝝ ad hãc scientiã pertinet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sz physicorũ qdã merito h̄ facientes solũ nãq; putant de tota natura intẽdere ⁊ de ente: sed qm̃ est adhuc phisico aliqd supior: vnũ enim aliqȯ genus ẽ natura entis ipsi⁹ vniuersalis. ⁊ cica substantiã primaz theorizãtis: ⁊ de his erit perscrutatio. Est autem sophia quedã physica: sed non prima.

¶ Excludit errorẽ quorũdã. Et circa h̄. d. f. prio excludit errorẽ eorũ q de ꝓdictis se intromitebãt cũ ad eos nõ ptinerent. scõdo eoꝝ q de eis alio mõ volebãt tractare ꝙ de eis sit tractandũ ibi (Quicũq; ãt vtunt ⁊c.) Dicit ergo prio ꝙ ꝙis nulla scientiarũ ꝑticulariũ de ꝓdictis principijs se intromittere debeat: qdã tñ natura liũ de his se intromiserũt. Et h̄ nõ sine ratiõe. Antiq. nõ opinabãtur aliquã substantia eẽ ꝓter sensibilem corpoream mobilẽ de qua physic⁹ tractat. Et iõ creditum est ꝙ solũ ipsi determinarẽt de tota natura: ⁊ ꝓ ꝙsequens de ente: Et ita etiã de primis ꝓncipijs q̃ sũt fit cõsyderanda cũ ente. Hoc aũt falsuz ẽ qa adhuc ẽ aliqd scia supior naturali. Ipsa. n. natura. i. res naturalis hñs in se principiũ motꝰ in seipsa ẽ vnũ aliquod genus entis vniuersalis. Nõ enim omne ens ẽ huiusmodi: cũ ꝓbatũ sit in viij. physicoꝝ eẽ aliqd ens imobile. Hoc aũt ens imobile supius ẽ ⁊ nobilius ente mobili de quo cõsiderat naturalis. ⁊ qa ad illaz sciam ptinet cõsideratio entis comunis ad quã ptinet consideratio entis primi: ideo ad aliã sciam ꝙ ad naturalẽ ptinet cõsideratio entis cõis: ⁊ eius etiaz erit cõsiderare huiusmõi ꝓncipia cõmunia. Physica. n. ẽ quedã ps philie: sz nõ ꝑma q̃ cõsiderat ens cõe: ⁊ ea q̃ sũt eius inq̃tũ huius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quicũq; vo conãtur dicẽtiũ vre qd de veritate quo oz mõ recipere ꝓpter ignorãtiã analyticorũ hoc faciũt. Oportet. n. de his peruenire scientes: sed nõ audientes querere.

¶ Excludit aliũ errorẽ circa modũ tractãdi huiusmõi ꝓncipia. Quidã. n. tractabãt de istis principijs volẽtes ea demõstrare: ⁊ quecũq; isti dixerũt de veritate ꝓdictorũ ꝓncipioꝝ: quomodo oporteat ea recipere ꝑ vim demonstratiõis: vel quomodo oporteat ptingere veritatẽ in oibus istis ita se habere. Hoc aũt fecerũt ꝓp ignorãtiã vel ꝓpter instructionẽ (ana yticoꝝ) i. illi⁹ ptis logice in qua ars demõstrãdi traditur. qa oz scientes de his puenire. i. ois scia p demõstrationẽ acqsita ex his ꝓncipijs causat. Sz nõ oz (audientes). i. discipulos istruendos in aliqua scia ꝗre de his: sicut de aliqb⁹ demõstrãdis vel ꝑm aliã ſaz (oz de his puenire scientes). i. oportet ꝙ illi q acqrũt sciam p demõstrationẽ pueniant ad cognoscendũ huiusmodi principia comunia ⁊ nõ ꝙ q̃rant ea sibi demonstrari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniã igit philosophi ⁊ de oi substantia speculantis inquãtũ cõgruit: et de omnibus syllogisticis principijs est perscrutari palam.

¶ Concludit cõclusionẽ ꝓncipalẽ intẽtã. s. ꝙ phi erit cõsiderare de oi scia inq̃tũ hmõi ⁊ de primis syllogizmis principijs. ¶ Ad huius aũt euidẽtiã sciendũ ꝙ ꝓpositiões p se note sunt q̃ statim notis terminis cognoscũtur vt dicitur prio posteriorũ. Hoc ãt cõtingit in illis ꝓpositionib⁹ in qbus ꝑdicatũ ponit in diffinitiõe subiecti vel ꝑdicatũ est idẽ subiecto. Sed ptingit aliquã ꝓpositionẽ quãtũ in se est eẽ p se notã: nõ tñ esse p se notã oibus: q ignorãt diffinitionẽ ꝑdicati ⁊ subiecti. Unde Boetius dicit. in libro de ebdomada. ꝙ q̃dã sũt p se nota sapientibus q̃ nõ sunt p se nota oibus illa aũt sũt p se nota oibus quoꝝ termini in cõceptionẽ oiuz cadũt. Huiusmodi autẽ sũt cola: eo ꝙ nra cognitio a cõibus propriis ad propria peruenit vt dicit in prio physicoꝝ. Et ideo iste ꝓpositiones sunt ꝑma demõstrationũ principia q̃ cõponunt ex terminis cõibus: sicut totũ ⁊ ps: vt oẽ totũ est maius sua ꝑte: ⁊ sicut eq̃le ⁊ ineq̃le: vt q̃ vni ⁊ eidẽ sunt eq̃lia sibi sũt equalia. Et eadẽ ratio ẽ de singulis. Et quia huiusmodi cõmunes termini ptinẽt ad cõsiderationez phi iõ hec principia de cõsideratione phi sunt. Determinat ãt ea phus nõ demonstrando sed rões terminorum tradẽdo. vt qd totũ. ⁊ quid ps. ⁊ sic de alijs. Hoc ãt cognito vitas ꝓdictorũ principioꝝ mãifesta relinq̃t.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Ongruit ãt maxime cognoscentẽ circa vnũ qȯqȝ genꝰ hr̃e dr̃e firmissima rei principia: quare ⁊ de entibus iqztũ sunt entia oim firmissima ẽ ãt hic philosophus ipse. ¶ Lectio sexta.

¶ Hic oñdit principaliter ꝙ ad primũ pbũm pertinet considerare de primo demonstatiõis principio. Et circa hoc. d. f. primo ostendit ꝙ eius est de ipso cõsiderare. Scõo de ipso tractare incipit ibi (principiũ aũt ad omnia buius). Circa primũ tria facit. ¶ Primo oñdit ꝙ buiꝰ scie ẽ cõsiderare de pꝛio demonstratõis principio scõo ostẽdit. qd sit illud ibi. (Notissimum aũt principiũ). Tertio excludit quosdã errores circa idem principium ibi. (Sunt ãt quidã ⁊c.) Utitur ãt ad primũ tali rõne. In vno quoqȝ gñe ille est maxime cognoscitus qui certissima cognoscit principia. quia certitudo cognitiõis ex certitudine principioꝝ dependet. sed primus pbũs est maxime cognoscitus ⁊ certissimus in sua cognitione. Hec. n. erat vna de cõditionibus sapiẽtis vt in ꝓhemio huius libꝛi patuit. s. ꝙ esset certissimꝰ cognitor cãꝝ. ergo pbũs debet cõsiderare certissima ⁊ firmissima principia circa entia de quibus ipse cõsiderat sicut de genere sibi ꝓpꝛie subiecto.

¶ Et firmissimũ oĩum pricipiorũ est cõtra qȯ mẽtiri ipossibile ẽ: notissimũ enĩ esse tale est necesse. Naz circa ea que ignorãt decipiũtur oẽs. ⁊ nõ cõditionale: qȯ enim necessariũ habere qȯcũqȝ entiũ intelligentẽ hoc nõ cõditionale: qȯ autẽ cognoscere est necessariuz qȯ cunqȝ cognoscentem ⁊ venire habenti est necesse. Quod quidẽ igiꝝ tale ꝓncipium oĩum sit firmissimum palam.

¶ Hic oñdit quid sit firmissimũ siue certissimũ pricipium. Et circa hoc duo facit. primo dicit que sunt cõditiones certissimi principii. Deinde adaptat eas vni pricipio ibi (Quid vero sit ⁊c.) ¶ Ponit ergo primo tres conditiones firmissimi principii. ¶ Prima est ꝙ circa ꝫ nõ possit aliquis mẽtiri siue errare. Et hoc patet: qz cũ hoes nõ decipiaꝝ nisi circa ea que ignorãt: ideo illud circa qȯ nõ pȯt aliqs decipi oportet ee notissimũ. Secunda cõditio ẽ vt sit (nõ cõditiõale) idest nõ ꝓpter suppositionẽ: habitũ: sicut illa que ex quadaz conditione ponunt. Unde alia translatio habet (⁊ nõ subiiciaꝝ) .i. nõ subiiciaꝝ ea que sunt certissima pricipia Et hoc iõ qz illud qȯ necessariũ est habere intelligentẽ q̃cunqȝ entiũ (hic nõ est cõditionale. i. nõ est suppositũ: sed oz per se ee notũ. Et ꝫ iõ qz ex quo ipm est necessariũ ad intelligendũ qȯcũqȝ oz ꝙ qȯlz qȯ alia ẽ cognoses ipm cognoscat. Tertia conditio ẽ vt nõ acquiratur ꝓ demõstrationẽ vel alio fiñi mõ: sed aduenĩat quasi per nãm hñti ipm: quasi vt naturaliter cognoscaꝝ: ⁊ nõ per acquisitionẽ. Ex ipso. n. lumine naturalis idtellectus agentis prima principia fiunt cognita nec acquirunꝝ per ratiocinationes sed solũ per hoc ꝙ eorũ termini inotescunt. Qȯ quidẽ fit per hoc ꝙ a sensibilibꝰ accipiꝝ memoria: ⁊ a memoria experimentũ: ⁊ ab exꝑimẽto illoꝝ termiꝝ cognitio qbꝰ cognitis cognoscãt buiusmodi prꝝ positiones cões que sunt artiũ ⁊ sciarũ principia. Ꝺa nifestũ est ergo ꝙ certissimũ pricipiũ siue firmissimuz tale oz esse vt circa id nõ possit errari ⁊ ꝙ nõ sit suppositum ⁊ ꝙ aduenĩat naturaliter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quid ẽo sit illud: post hoc dicamꝰ: idẽ. n. simul ee ⁊ non esse in eodẽ scõm idẽ est ipossibile: ⁊ quecũqȝ alia determinaremus vtiqȝ sint determinata ad logicas difficultates: hoc autẽ oĩuz firmissimũ ẽ pricipiũ: hz enĩ dictã determinationẽ. ipossibile nã quẽcunqȝ idẽ suscipere ee ⁊ nõ ee: quẽadmodũ qdez qdã putãt dicere Eraclitũ: nõ enĩz ẽ ne cesse q̃ aliquis dicit hoc ⁊ suscipeꝛ. Si ẽo nõ cõtingit sil'ineẽ eidẽ cõtraria de terminek ergo nobis eadẽ ꝓpositione cõsueta. Cõtraria ẽo ẽ opinio opiniõi que cõtradictiõis palã: qa ipossibile simul suscipe eundẽ ee ⁊ nõ ee idẽ. simul enim hẽbit cõtrarias opiniones qui ỏ hoc ẽ mẽtitus: qua ꝓpter oẽs demõstrantes in hanc reducunt vltimaz opinionem: natura nãqȝ pricipiuz ⁊ alia rum dignitarum hec omnium.

¶ Ostendit cui pricipio ꝑdcã determinatio ꝙñiat. Et dicit ꝙ huic ꝓncipio ꝙñit tãquã firmissimo: ꝙ est impossibile eidẽ sil' ieſe ⁊ non ieẽ eidẽ. Sz addẽtiuz est ⁊ sm idẽ. Et ẽt alia buius sũt determinãda circa ꝫ pricipiũ: quecũqȝ determiari ꝓtigit ad logicas difficultates qbꝰ vr̃ ỏdictio cũ nõ sit. ꝙ ãt ꝑdicta huic ꝓncipio conuẽiãt sic oñdit. Impossibile. n. ẽ q̃cũqȝ (suscipere) siue opinari ꝙ idẽ sit sil' ⁊ nõ sit: ꝙus qdã arbitrẽt heraclitum hoc opinatũ fuisse. Uerũ est autez ꝙ heraclitus hoc dixit: nõ tñ ꝫ potuit opinari. Nõ. n. necessarium ẽ ꝙ qcqd aliquis dicẽ ꝫ mẽte suscipiat vel opinek. Si ãt aliqs diceret ꝙ ꝓtingeret aliquẽ opinari idẽ sil' esse ⁊ si ee: seqr̃ hoc icõueniens ꝙ cõtingit cõtraria eidẽ simul ee. Et ꝫ determinetur nobis. s. oñdãt q̃dam ꝓpositione consueta ⁊ i logicis determinata. Ostẽsũ est enĩz i sine ꝑmenias ꝙ opiniones sũt ỏꝛie: nõ que sũt cõtrariorũ: sed que sunt cõtradictiõis per se loquendo. Hec enĩz nõ sũt cõtrarie opiniones ꝑmo ⁊ per se vt si vnus opinetur ꝙ socrates ẽ albus: ⁊ alius opinek ꝙ socr. est niger: Sed ꝙ vnus opinek soz. ẽ albus: ⁊ alius opinetur soz. nõ est albus. Si igitur quis opinek sil' duo ỏdictoria ee ỽa opinãdo sil' iõ ee ⁊ nõ ee habebit simul cõtrarias opiniones. Et ita cõtraria simul ierunt eidẽ qȯ est ipossibile. Nõ igitur ꝓtingit aliquẽ circa ꝫ iteriꝰ mẽtiri ⁊ qȯ opinek simul idẽ esse ⁊ nõ esse. Et ꝓpter hoc oẽs demõstrationes reducũt suas ꝓpones in hãc propositionẽ sicut in vltimã opinionẽ oibus cõmunẽ. Ipsa enĩz ẽ naturaliter pricipiũ ⁊ dignitas oiuz dignitatũ: ⁊ sic patet alie due ꝓditiones: qa inchr̃ũ in hãc reducũt demonstrãtes oia sic in vltimũ resoluẽdo ꝑz ꝙ nõ habek ex suppositiõe. Inchr̃ũ vero ẽ naturalr̃ pricipiũ: sic patet ꝙ aduenit hñti. ⁊ non habetur ꝑ acquisitionẽ.

¶ Ad huius ãt euidẽtiã sciẽdũ est ꝙ cũ dupler sit operatio intellectus: vna qua cognoscit qȯ qd est: q̃ vocaꝝ indiuisibiliũ intelligẽtia: alia qua cõponit ⁊ diuidit: in vtroqȝ ẽ aliqȯ primũ. In prima qdem opatiõe est aliquod primũ qȯ cadit in cõceptiõe intellectus. s. hoc ꝙ dico ens: nec aliqd hac opatione pȯt mense cõcipi nisi intelligaꝝ ens. ⁊ quia hoc pricipiũ ipossibile est ee ⁊ nõ ee sil' dependet ex intellectu entis sic hoc pricipiuz oẽ totũ est maius sua pte: ex itellectu totiꝰ ⁊ ptis: Iõ hoc ẽt pricipiũ est naturaliter primũ in secunda opatione intellectꝰ. s. cõponẽtis ⁊ diuidẽtis. Nec aliqs pȯt scõz hanc opationẽ intellectꝰ aliqd itelligere: nisi hoc pricipio intellecto. sicut enĩ totũ ⁊ ptes nõ itelliguntꝝ nisi intellecto ente: ita nec hoc pricipiũ oẽ totũ est maius sua pte: nisi intellecto predicto pricipio firmissimo.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt ãt qdã q vt dixim⁹ dicebãt cõtingere idẽ eẽ ⁊ nõ esse existimare ita. vtũtur ãt rõne hac multi eorũ q de natura: nos ãt nũc accipim⁹ q̃si ipossibile existẽte sil' eẽ ⁊ nõ eẽ: ⁊ p hoc ostẽdem⁹ q firmissimũ id pricipiorũ est omniũ.

¶ Ostendit qõ circa predictũ principiũ ab aliqbus ẽ erratũ. Et circa ꝟ duo facit. ¶Primo tãgit errorẽ illorũ q cõtradicebãt pdicto principio: Secũdo eor q ipsum demõstrare volebãt. ibi. (Dignãtur aũt ⁊c.) Dicit ergo sic q quedã sicut dictum est de heraclito dicebãt q cõtingit idem sil' eẽ ⁊ nõ esse. ⁊ q cõtingit hoc existimare. ⁊ hac põne vtunt multi naturales vt infra patebit. Sz nos nõ accipim⁹ supponẽdo pdictũ principiũ esse verũ. s. q ipossibile sit idẽ eẽ ⁊ nõ esse. sed ex sni veritate ostendimus q ẽ certissimũ. ex hoc. n. q ipossibile ẽ esse ⁊ nõ esse. sequit q ipossibile sit cõtrariũ sil' ineẽ eidẽ vt infra dicet. ⁊ ex hoc q ꝟria nõ pñt sil' ineesse sequit q bõ nõ possit bre cõtrarias opiniones. ⁊ per ꝑns q nõ possit opinari contradictoria simul esse vera vt ostensuz ẽ.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dignant ãt ⁊ hoc demõstrare qdaz pp apedeusiã. Est eni apedeusia nõ cognoscere quoz opz q̃rere demõstratione: ⁊ quorũ nõ opz totaliter qdẽ eni oium esse demõstrationẽ est ipossibile: nã in infinitum ꝓcederet: vt nec ita foret demõstratio. Si vero quorũdã nõ opz demõstrationẽ querere qõ dignãtur magis esse tale pricipiũ nõ habẽt dicere.

¶ Tangit errorẽ quorũdaz q predictũ pricipiũ demõstrare volebãt ⁊ circa ꝟ. d. facit. ¶Primo ostendit q non possit demonstrari simpliciter. Secũdo q aliquo modo ꝑt demonstrari ibi. (Est aũt demõstrare ⁊c.) Dicit ergo primo q quidã dignũ dicunt siue demonstrare volunt predictũ principiũ. ⁊ hoc propter apedeusiam idest ineruditionẽ siue in disciplinationẽ. est eniz ineruditio q homo nesciat quoz oportet querere demonstrationez ⁊ quoz non. Nõ eniz possunt omnia demonstrari. Si enim omnia demonstrarent cum idẽ per se ipsum non demõstraretur: sed per aliud. oporteret esse circulus in demonstrationibus qõ esse nõ potest. quia sic idem eẽt notius ⁊ minus notũ. vt pz in primo posteriorum vel oportet ꝓcedere in infinitũ Sed si in infinitũ ꝓcederetur nõ esset demõstratio: qz quelibz demõstratiõis conclusio redditur certa per reductionẽ eius in primũ demõstrationis pricipiũ Quod nõ esset si in infinitũ demõstratio in sursũ ꝓcederet. ¶Patet igitur q nõ sunt omnino demonstrabilia. Et si aliqua sunt nõ demonstrabilia nõ possum dicere q aliquod pricipiũ sit magis idemonstrabile quam predictum.

¶ Est ãt demõstrare elentice ⁊ de hoc qa ipossibile si solũ aliqd dicẽ q dubitat si vero nihil: derisio ẽ q̃rere rõnem ad nullã hñtẽ rõnẽ: inq̃ztũ nõ hñt rõnẽ: similis. n. plãte talis iã ẽ elẽtice ãt demõstrare dico vtiqz differre ⁊ demonstrare: qa demõstrat qdẽ qõ in pricipio alteri⁹ aũt tali existẽte causa elench⁹ vtiqz erit ⁊ nõ demonstratio.

¶ Dic ostẽdit q aliquo modo põt predictum principium demonstrari dicens q contingit predictũ principiũ demonstrare argumentatiue Jn greco bẽtur elẽchice qõ melius transfertur redarguitiue. Nã elẽchus est syllus ad contradicendũ ¶ Cũ inducitur ad redarguendũ aliquã falsam põnem. ⁊ pp hoc isto mõ oñdi põt q impossibile sit idem esse ⁊ nõ esse. Sed solũ ille q ex aliqua dubitatione negat illud principiuz: dicit aliqd. i. aliquid noie significat. Si vero nihil dicit derisibile est querere aliquã rõnem ad illuz qui nulla vtitur rõne loquendo. Talis. n. in hac disputatiõe qui nihil signãt sicut erit plante. Animalia enim bruta etiaz signãnt aliquid per talia signa. Differt eni demonstrare pricipium predictum: ⁊ demonstrare argumẽtatiue siue elenchice: qz si aliquis vellet demonstrare simpliciter pdictum principiũ videret petere principiũ: quia non posset aliquid sumere ad ei⁹ demonstrationẽ: nisi aliqua q̃ ex veritate huius pncipij dependerent vt ex predictis pz. Sz qñ demonstratio nõ erit talis. s. simplr: tũc est argumẽtatio siue elenchus ⁊ nõ demonstratio. Alia lra sic habet ⁊ melius. (Alterius ãt cum huius cã sit argumẽtatio erit ⁊ nõ demonstratio. i. cum huiusmodi ꝓcessus a minus notis ad hoc magis notum pricipium: fiat cã alterius hois qui hoc negat: tũc poterit esse argumentatio siue elenchus: ⁊ non demonstratio. s. sylo contradicens ei poterit esse cũ id qõ est minus notũ simpliciter est ꝓcessus ab aduersario. ex quo poterit ꝓcedi ad predictũ principiũ ostẽdendũ quãtũ ad ipm: licz ñ simplr.

Rincipiũ ꝟo ad oia talia ñ vel p le aut eẽ aliqd dicẽ aut nõ eẽ. ꝟ .n. forsã vtiqz qs opinabit q a pricipio petere. Sz significare qdẽ aliqd ⁊ ipsi ⁊ alii: hoc. n. neẽe ẽ si dicat aliquid ñ eni nõ cũ tali vtiqz nõ erit ꝟmo: nec ipsi ad seipsuz nec ad aliũ. Si quis autẽ hoc dederit: erit demõstratio. Jã enim erit aliquid diffinitũ: sed tãtũ nõ demõstrans sed sustinẽs: interminens enim rationẽ sustinet rationem.

Co .io.

¶ Lectio septima.

Jc incipit elentice disputare ꝟ negantes predictũ ꝓncipiũ. Et diuidit in duas ptes. ¶Prio disputat ꝟ eos q dicũt ꝟdictoria sil' eẽ ꝟa. Secundo ꝓtra illos q dicunt q ꝓtinget ea simul eẽ falsa ibi (vez nec iterũ ꝓtradictionẽ ⁊c.) Circa primũ duo facit. primo disputat ꝓtra predictos errantes in communi. secõ oñdit qõ in spãli sit disputanduz ꝓtra diuersos ibi. (Est aũt idez modus.) Circa primũ. d. f. ¶D. disputat ꝓtra rationẽ negantiũ predictum principium. secõ oñdit q opinio ¶Pithagoze in idem redit cum predicta positione ibi (. Est autez ab eadem positione ⁊c.) Circa primũ ponit vii rationes secõa ibi (Jo vero destruit (Tertia ibi (. Amplius si ꝓtradicentes) quarta ibi (Amplius aũt circa oia ita se habet) Quinta ibi (. Amplius ãt dicitur) Sexta ibi. (Unde ⁊ maxime manifestuz est). Septima ibi (. Amplius si qa maxime) Circa primũ. d. f. primo oñdit er quo principio oportet ꝓcedere ꝟ negantes primuz principium. Secõ er illo principio ꝓcedit ibi (primũ quidẽ igitur manifestũ ⁊c. ¶ Dicit ergo primo q ad oia talia inopinabilia nõ oz accipere ꝓ principio q aliqs vellit supponere hoc determinate esse vel non esse. i. non opz accipere ꝓ principio aliquam ꝓpositionẽ qua asseratur aliqd de re vel negetur ab ea. Hoc. n. esset querere principiũ vt prius dictuz est: Sz oportet accipere ꝓ principio q nomen significet aliqd: ⁊ ipsi qui ꝓfert: in quantũ se loquẽtem intelligit: ⁊ alii qui eum audit. Si autem hoc non concedit: tunc talis non habebit ꝓposituz nec se-

Lec. 8.

Lec. 6.

UVA. BHSC. IyR_086_1

cum nec cū alio. Unde superfluū erit cum eo disputare. Sed cum hoc vederit iam statim demonstratio cōtra eum. Statim enim inuenitur aliquid diffinituz ꝛ determinatum quod per nomen significatur distinctū a suo contradictorio vt infra patebit. Sed tamen hoc nō erit demonstrās predictū principiū simpliciter: sed tātum erit ratio sustinēs cōtra negātes. Ille. n. qui destruit rationem. i. sermonē suū dicendo ꝙ nomē nihil significat: oportet ꝙ substineat quia hoc ipz qō negat ꝓferre nō ꝑt nisi loquēdo ꝛ aliquid significando.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Primum quidē igitur manifestū ꝙ hoc quidē verum quod significat nomē esse aut nō esse hoc: quare neꝙ vtiqz omne sit ꝛ nō sic se habebit.

¶ Procedit ex dicta suppositione ad ꝓpositū ostendendum, Et primo singulariter in vno: Secūdo generaliter in oibus ibi (. Amplius si homo ꝛc.) Dicit ergo primo ꝙ si nomē aliquid significet: primo hoc erit manifestum ꝙ hec ꝓpositio erit vera ꝛ eius cōtradictoria quā negat est falsa. Et sic ad mīm hoc habem⁹ ꝙ non ois affirmatio est vera cum sua negatione.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius si homo significat vnuz: sit hoc animal bipes. Dico aūt vnū significare hoc: si hoc est homo si sit aliquid homo hoc est hominē eē. nihil aūt differt nec si plura quis dicat significare solū aūt diffinita ponetur. n. vtiqz rōnibus alterū nomē. Dico aūt vt si non dicat hominē vnū significare sed multa. quorū vni⁹ quidē vna ratio aial bipes Sunt aūt ꝛ alie plures sed diffinite numero ponetur enim vtiqz ꝓpriuz nomen secunduz vnā quāqz rationē. Si autē nō ponatur: sed ifinita significare dicat: palā quia nō vtiqz erit rō: naz nō vnū significare nihil significare est: nō significātibus aūt nōibus aufertur ad inuicem disputare: Secundū veritatē aūt ꝛ ad seipsuz nihil. n. cōtingit intelligere nisi intelligentē vnum: si autē cōtingit: ponatur huic rei nomē. Sit ita qz sicut a principio dictuz est significās aliquid nomē ꝛ significans vnum.

¶ Ostendit vniuersaliter de omnibus: s. ꝙ cōtradictoria non sint simul vera Et circa ꝑ quattuor facit primo ponit quedā que sunt necessaria ad propositum cōcludendum: Secūdo coucludit propositum ibi. (Necesse itaqz) Tertio ꝓbat qōdam qō suppositum erat ibi (Naz esse hominem ꝛc.) quarto excludit ꝙdam cauillatiōez ibi). Si aūt respondeatur ꝛ Interrogamus). Circa ꝓmum tria facit primo ostēdit ꝙ nomen vnū significat. Secūdo ex hoc ostēdit vlteri⁹ ꝙ hoc nomē bō significet id ꝙ ē boiez eē: Nō aūt id qō est nō eē ibi. (Nec sic cōtingit ꝛc.) Tertio ostēdit ꝙ bō ꝛ nō bō significāt vnuz ibi. (Si aūt ñ significat ꝛc. Dicē ergo ꝓmo ꝙ si bō significat aliqd vnū sit ꝑ vnuz al' bipes. Hoc eiz vnū dī nomen significare qō ē diffinitio rei significate ꝑ nomen vt si est bois eē al' bipes. i. si ꝑ ē ꝙ qd ē hō: ꝑ erit significatū ꝙ ꝑ nomē bō. Si aūt aliqs dicat ꝙ nomē ꝑ̄a significat: aut significabit finita aut infinita. Si āt finita nihil differt ꝓm aliā trāslationē: ab eo qō ponitur significare vnū qa significat multas rōes diuersarū rez finitas: ꝛ singulis eorū ꝑ̄t adaptari diuersa noia vt si bō significet multa: ꝛ vni⁹ eoꝝ sit rō aial bipes ponet vnū nem ꝓm hāc rōnē qō ē bō ꝛ si sunt plures alie rōes. ponet alia ꝑ̄a noia. dūmō rōnes ille sint finite. Et sic redibit primū ꝙ nomē significet vnū: Si āt nomē nō significat finitas rōnes: sed infinitas: manifestuz est ꝙ nulla erit rō siue locutio siue disputatio. Q̄ō sic ꝑz. Oō enim nō significat vnū nihil significat. ꝛ hoc sic ꝓbat. Noia significāt intellect⁹. Si igit nihil intelligit nihil significat. Sed si nō intelligit vnū nihil intelligit: qa oz ꝙ intelligit ꝺ ꝙ itelligit ab alijs distinguat. g̃ si nō significat vnuz nihil significat. Sz si noia nō significāt tollet disputatio ꝛ q̄ est scōz veritatē: ꝛ q̄ ē ad hominez ergo ꝑz ꝙ si noia infinita significēt nō erit rō siue disputatio Sz si ꝓtingit itelligere vnū iponat ei nomē: ꝛ sic teneatur ꝙ nomē significet aliquid ꝛ ꝙ significet.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Nec sic cōtigit hominem esse significare nō esse hominē si homo significat nō soluz de vno sed et vnum. Non enim hoc dignamur vnum significare quod de vno: quoniam sic itaqz musicus ꝛ albū ꝛ homo vnuz significarent: quare vnum omnia erunt: synonyma nāqz: ꝛ nō erunt esse ꝛ nō esse idem nisi scōm equiuocationez: vt siquem nos hominem vocamus: alii nō hominem vocāt dubitatū vero nō hoc est si contingit simul idē esse ꝛ nō esse hominez scōm nomē: sed secundum rem.

¶ Ostēdit secundū. s. ꝙ ꝑ nomē bō nō significet id qō est boi nō eē. Nomē. n. significās vnū nō solū significat vnū subiecto qō ideo dī vnū qa de vno: sz id qō ē vnū simplr. s. secūduz rōnez. Si. n. hoc vellem⁹ dicere ꝙ nomē significat vnuz: qz significat ea q̄ verificanť de vno sic sequereť ꝙ musicū ꝛ albū ꝛ bō vnū significarēt: quod dīa oia verificanť de vno. ꝛ ex hoc sequereť ꝙ oia eēnt vnū: qa si albū dī de boie ꝛ ꝓpter hoc ē vnuz cū eo: cū dicatur etiā de lapide erit vnū lapide ꝛ q̄ vni ꝛ eidem sūt eadē sibi inuicē sūt eadē. Uñ sequereť ꝙ bō ꝛ lapis sit vnū ꝛ vni⁹ rōnis. ꝛ sic sequereť ꝙ oia nomia sint vni uoca. i. vni⁹ rōis vel synonyma secundū aliā litterā. i. oi no idē significātia re ꝛ rōne: quāuis aut eē ꝛ nō esse verificētur de eodē scōm negātes ꝓncipiū ꝓmū tñ opz ꝙ aliud sit hoc qō ē esse boiez: ꝛ hoc qō ē nō esse: sicut aliud est rōne albū ꝛ musicū: ꝙuis de eodē verificētur. g̃ patet ꝙ eē ꝛ nō eē nō erūt idē rōne ꝛ re quasi vno noie significatū vniuoce. ¶ Sciendū est āt ꝙ esse boiez vel esse boi siue bois. hic accipit ꝑ qō qd est bois. Ex hoc ergo ꝛcludit ꝙ hoc qō dico bō nō significat hoc qō dico boiem nō eē. sicut ꝓp aliā rōnē. Sz qa dixerat supra ꝙ idez nomen pōt plura significare scōm diuersas rōnes: ideo subiūgit nisi scōz equocationē ad determinā duz ꝙ bō vniuoce ñ significet esse boiem ꝛ ñ esse boiem sed equoce potest vtrūq; significare. vt si id qō vocam⁹ hominē in vna lingua: vocent alij ñ boiez i alia lingua. Non eniz est nostra disputatio si idem secūdum nomē contingat esse ꝛ non esse: sed si idez secundū rem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si āt nō significet alterū bō ꝛ nō bō palā qz ñ eē boiez ñ erit diuersuz ab eē boiez: q̄re erit boiem eē nō boiem eē:

UVA. BHSC. IyR_086_1

vnū.n.erūt ħ.n.significat eē vnū vt ve stimētū ⁊ idumtū:si rō vna.Si ħo erūt vnū:⁊ vnū significat hoiem esse ⁊ ñ ho minē:sed ostēsū est ꝙ alterū significat.

¶Probat tertiū scilicz ꝙ homo ⁊ nō homo non signi ficant idez tali ratiōe.hō significat hoc qō est esse hoiez ⁊ ꝙ qd est hō nō hō autez significat nō eē hoiez ⁊ qō qd est nō hō. Si ergo homo ⁊ nō hō non significāt aliqd diuersuz tūc id qō est esse homini nō est diuersuz ab ħ qō est nō esse homini vel nō eē hoiem. Et ita vnū eozuz ꝓdicabit de altero.⁊ erūt etiā scōm rōnem vnū cū eniz dicim⁹ aliq vnū signiāre:intelligim⁹ ꝙ significēt rō nem vnā:sicut vestis ⁊ indumentū. Si igit eē hoiem ⁊ nō esse hoiem sūt hoc mō vnū.s.scōm ratiōem:vnum ⁊ idez erit illud qō significabit illud qō est esse hoiez:⁊ id ꝙ ē nō esse hoiez. Sz datū est vel demōstratū qz diuer suz nomen est ꝙ significat vtrūcz.Ostensū est.n.ꝙ hoc nomē hō significat hoiem ⁊ nō significat ñ esse hoiem: ergo pz ꝙ esse hoiem ⁊ nō esse hoiem ñ sunt vnū scōm rōnem ⁊ sic pz ꝓposituz ꝙ homo ⁊ non homo diuersa significant. ¶Deinde cum dicit

¶Necesse itaqz si qdē est verum dice re:quia homo animal eē bipes:hoc.n. erat qō significabat homo:sz si hoc ne cesse nō cōtingit nō eē hoc ipm aial bi pes:hoc eni significat necesse eē ipos sibile ñ eē hoiez ¶Nō igitur cōtingit si mul verū eē dicere idē hoiem eē et nō esse hoiem.Eadē āt rō ⁊ ineſſe hoiez.

¶Ostēdit pricipale ꝓpositū ⁊ priozib⁹ suppositis tali ratiōe.Necesse est ꝙ homo sit animal bipes.Quod pz ex ꝓbabitis.Nec.n.ē ratio quā ħ nomē significat Sz qō neče ē esse:ñ ꝓtingit ñ esse.Hoc.n.significat nečiuz .s.ñ possibile ñ esse vel ñ ꝓtigens ñ esse:vel ipossibile nō esse.ergo ipossibile est sine nō ꝓtigens vl ñ possibile ho minez ñ esse aial bipes.Sic pz g ꝙ nō ꝓtigit vtrūcz ve rū esse de hoie affirmationez ⁊ negationez.s.ꝙ sit aial bipes ⁊ ꝙ ñ sit aial bipes.Et eadez rō ex significationi bus noiuz supta ꝑt accipi de ñ hoie:qa neče ē ñ hoiem esse ñ aial bipes:cū hoc significet nomē.g ipossibile est esse aial bipes.Ea āt q.s.monstrata sūt valēt ad ꝓpo situz.qa si ꝑsidereť ꝙ hō ⁊ ñ homo idez significarēt:vl ꝙ ħ nom̄ hō significaret esse hominez ⁊ nō esse hoiem: posset aduersari⁹ negare istā.necesse ē hoiem esse aial bipes.¶Posset eni dicere ꝙ ñ magis necessariū est dice re hoiem esse aial bipes.cz nō esse aial bipes. si ħ noia homo ⁊ ñ hō idem significarēt:vel si hoc nom̄ hō vtrū cz significet.s.id qō est esse hoiem:⁊ id qō est non esse hominem. ¶Deinde cum dicit.

¶Nā hoiem esse ⁊ nō hominē eē alte terum significat:siquidē albū esse:⁊ ho minē esse alterū:multū.n.opponitur il lud magis:quare significat diuersuz si ⁊ album dixit idē significare ⁊ vnū rōe idem dicemus qō ⁊ pri⁹ dictū ē ꝙ vnū oia sunt ⁊ nō solū opposita:si aūt hoc ñ contingit:cōtingit quod dictum est.

¶Hic ꝓbat qō dā qō supposuerat.Ad ꝓbandum aūt ꝙ hoc nom̄ hō non significat id qō est ñ eē hoiem: assū pſit ꝙ id qō ē eē hoiem ⁊ id qō est ñ eē hoiem sť diuer sa cuius verificenť de eodē.Et ħ intēdit hic ꝓbare tali ratione magis opponūtur esse hoiem ⁊ nō esse hoiem quā homo ⁊ albū.sed hō ⁊ albū sť diuersa, ꝑm rōnem: lz sint idem subiecto.ergo,⁊ esse hoiem ⁊ nō esse hoiez sūt diuersa ꝑm rōnem.Maiorē sic ꝓbat.Si.n.oia que dñr de eodē sūt vnū ꝑz rationē ḡsi significata vno noie sequeť ꝙ oia sūt vnū.sicut supra dictū est ⁊ expositū.Si ergo hoc nō cōtingit:ꝓtinget illud qō dictū est.s.ꝙ eē hoiem ⁊ nō esse hoiem sūt diuersa.⁊ ꝓ ꝑs segtur vltia ꝓclusio supradicta.s.ꝙ hō sit aial bipes ⁊ qō ipossibile ē ipm eē ñ aial bipes. ¶Deinde cum dicit.

¶Si respondeatur interrogatū:si aūt appōat interrogāte simpliciter et nega tiōes nō respōdetur interrogatū:Ni hil eniz ꝓhibet idē et hominē et albū et alia mille secundū pluralitatez:attū interrogāte si verū est dicere hominē hoc eē:aut nō respondēdū ē significat et nō addēdū ga et albū et nigrū et ma gnū:et enim impossibile infinita entia accidētia pmeare:aut igitur omnia p meantur aut nullū.similiter etiā ⁊ simi les ē homo idē et nō homo:nō ē co⁊re spondēduz interrogāti si ē homo:quia ē sil'et nō hō:si nō et alia q̄cūcz accide rūt sūt co⁊respondētia q̄cūcz nō sunt:si autem hoc nō fecerit:nō disputat. autoritas

¶Excludit quādā cauillationem ꝑ quā ꝓditus pro cessus posset impediri. ¶Posset eniz aduersarius inter rogatus an necesse sit hoiem esse animal bipes non re spondere afirmationez vel negationē:sed dicere necel se est hoiem esse animal bipes ⁊ nō esse aial bipes.hoc aūt excludit hic philosophus dicens ꝓdictam cōclu sionem sequi dum mō vellit respondere ad interroga tū simpliciter.si autem interrogāti simpliciter de affir matione.vellit addere negationem in sua responsione vt dictum est:nō ad interrogatū responderet. Quod sic ꝓbat.cōtingit enim vnaz ⁊ eandem rem esse hoiem ⁊ albū ⁊ mile alia huiusmodi.Hic tamen si querať vtrū homo sit albus:respondendū est tātū id quod vno no mine significatur.Nec sunt addēda alia oia. verbi gra tia si querať vtrū hoc sit homo:respōdendū est simpli citer ꝙ est homo.Et non est addendū ꝙ est homo ⁊ al bus ⁊ magnus ⁊ similia:qa aut oportet omnia que ac cidunt alicui simul respondere aut nullū:Oia autem si mul nō possunt cum sint infinita Infinita enim eidem accidūt ad minus secundū relones ad infinita antece dentia ⁊ cōsequētia:⁊ infinita nō est pertransire.in re spondendo ergo nullū eozum que accidunt quesito est respondendū:sed solū qō queritur. Licet ergo suppo natur miles ꝙ sit idez homo ⁊ nō homo:cū tamen que rať de homine:nō est respondendū de non hoie nisi re spondeanť etiam oia que possunt homini accidere.Si enib fieret non esset disputādū:quia nūcz cōpleretur responsio cum impossibile sit infinita pertrāsire.

¶Deinde cum dicit.

¶Omnino vero destruūt q hoc dicūt substantiā:et qō quid erat esse: omnia nācz accidere dicere eis ē necesse. et vere hominē eē aut aial eē et nō esse. Nā si qd fuerit qō ē hoīs esse hoc non erit nō hoiem eē:aūt nō eē hominē et eniz he sūt negatiōes hui⁹:vnū:n.erat qō significabat nomen:et hoc erat ali Lo.152.

UVA. BHSC. IyR_086_1

cuius substãtia significare vero substã tiaz est q̃ nõ aliud aliquid esse ipsi. Si aũt fuerit qõ est esse hominẽ ipsi q̃ nõ hominem esse: esse hominẽ aliud erit: quare dicere eos est necesse: quia nullius talis erit ratio: sed oia scõm accñs hoc enim determinata est substãtia et accidens. Accidit eniz albuz hõi: quia est albus: sed non quod vere album.

¶ Ponit secũdã rõnẽ q̃ sumit ex rõne p̃dicati substã tialis ꝛ accñtalis: q̃ talis est. Si affirmatio ꝛ negatio verificãt de eodẽ: seq̃t q̃ nihil p̃dicabit in qd siue substã tialit: sed solũ p accñs. ꝛ sic in p̃dicabili p accñs erit p cedere in infinitũ. Sz ħ ẽ ipossibile g̃ ꝛ primũ. Circa hãc rõnẽ duo facit. ¶ Prio ponit cõditiõalẽ Scõo ꝓbat destructionẽ ꝙsequẽtis ibi. (Si vero oia secũdũ accidens ꝛ cetera). Circa primũ sic ꝓcedit dicẽs q̃ illi q̃ ħ dicũt s. affirmationẽ ꝛ negationẽ fiẽ ee vera: oino destruũt (substantiã) idest substãtiale p̃dicatũ (ꝛ qõ qd erat eẽ) idest qõ p̃dicat in eo qõ qd. Necesse ẽ igit eis dicẽ (qõ oia accidũt). i. p accñs p̃dicãt: ꝛ q̃ nõ sit hominez esse vt aimal eẽ: ꝛ q̃ nõ sit q̃ significet qd ẽ hõ: aut qd est aial. qõ sic ꝓbat. Si aliqd ẽ qõ est boiez esse. i. qõ qd est hõ sub substãtialit. s. de boie p̃dicatũ: illud nõ erit nõ eẽ hominẽ: nec erit esse ñ hominẽ. Hui⁹. n. qõ est esse boi nẽ sunt p̃dicte due negatiões. s. nõ esse hominẽ vel esse nõ hominez. ¶ Patet ergo q̃ affirmatio vel negatio non verificant de eodẽ: qa. s. de eo qõ ẽ esse hominẽ nõ verificatũr nõ esse hominem vel esse non hominem. ¶ Cõditionalem autem positam q̃ si aliquid sit quod quid est homo q̃ illud nõ sit non esse hominem vel esse non hominẽ: Sic ꝓbat propositũ. Est. n. ẽ. ꝛ ꝓbatuz q̃ hoc qõ significat nomen est vnũ. Et iterũ est positũ q̃ illud q̃ significat nomen est substãtia rei. s. qõ qd ẽ res. Uñ patet q̃ aliqd significat substãtiã rei: ꝛ ideꝛ qõ est significatũ nõ sit aliqd aliud. Si igit illud qõ ẽ esse hominẽ siue qõ qd est hõ: fuerit vel nõ esse boiem vel esse nõ hominez: cõstat qdem q̃ erit alterũ a se. Uñ opz dicere q̃ nõ sit diffinitio significãs qõ qd est esse rei: sed sequeretur ex ħ q̃ oia p̃dicent secũdũ accñs. In hoc eni distinguit substantia ab accñte: idest p̃dicatũ substantiale ab accidentali: qa vnũquodq̃z est vere id qõ p̃dicat substãtialiter deo. ꝛ ita nõ põt dici illõ qõ p̃dicat substantialiter esse nõ vnũ: qa quelibet res nõ est nisi vna. Sz homo dr alb⁹ qa albedo vel albũ accidit ei. Nõ aũt ita q̃ sit id qõ vere est albuz vel albedo. Ergo nõ oz q̃ id qõ p̃dicat p accñs sit vnũ tantũ: Sz multa possũt p accñs p̃dicari. Substantiale vero p̃dicatũ est vnũ tantũ. Et sic patet q̃ ita est esse hominez q̃ ñ est ñ esse hominez. Si aũt vtrũq̃z fuerit iã substãtiale p̃dicatũ: nõ erit vnũ tantum. Et sic nõ erit substantiale sed accidentale.

¶ Deinde cum dicit.

Co. 14. ¶ Si vero oia scõm accidẽs dicantur nullũ erit primũ vniuersale. Si autem semp accñs de subiecto aliquo significat predicationẽ: i infinitũ ergo necesse est ire: sed ipossibile: neq̃z. n. plura duobus cõplectit: accidens. n. accidẽti nõ accidit nisi quia ambo eidẽ accidunt: dico autẽ vt albũ musico ꝛ homo albo quia homini ambo accidũt: sed nõ Socrates music⁹: itaq̃z ambo accidunt alicui alteri. Uñ igit hec qdẽ: ita illa ꝺo illo modo dicũtur accidẽtia quecunq̃z sic dicũtur vt albũ Socrati nõ cõtingit infinita esse in superius: vt Socrati albo alterũ aliquid accidens. Non eniz fit vnuz aliqd ex oibus nec itaq̃z albo erit aliquod aliud accñs vt music⁹. Nihil enim magis hoc illi q̃z illõ huic accidit. ꝛ simul determinatũ est quia hec quidẽ ita accidũt: hec autẽ vt musicus socrati. quecũq̃z vero sic nõ accidenti accidũt per accidẽs: sed quecunqz illo modo: quare non omnia secundũ accidens dicũtur: erit igitur aliquid etiam vt substantiam significãs. Si autẽ hoc ostensum est quia impossibile est simul predicari contradictiones:

¶ Destruit cõsequens ostendens hoc esse ipossibile q̃ aliqd nõ p̃dicet substantialit. sed oia accñtaliter. qa si oia p accñs p̃dicentur: nõ erit aliquod p̃dicatũ vniuersale. Dicit aũt hic p̃dicatũ vniuersale sicut in posteriorib⁹ secũdũ q̃ p̃dicat de aliquo p se ꝛ secũdũ qõ ipsum est ħ ãt est ipossibile: qz si semp aliqd p̃dicat de altero p accñs oportet q̃ accñtalis p̃dicato ꝓcedat in infinitũ: qõ est ipossibile hac rõne. ¶ Predicatio. n. accñtalis ñ cõplectit nisi duos modos. Un⁹ modus est secũduz q̃ accidẽs de accñte p̃dicat p accñs. Et ħ iõ: qa ambo accidũt eidez subiecto: sicut albũ p̃dicat de musico ꝛ ecõuerso qa ambo accidũt homini: Ali⁹ modus est quo accidens p̃dicat de subõ: sic socr. dicit music⁹: nõ qa ambo accidũt alicui alteri sbõ: sed qa vnũ eoꝝ accidit alteri. Cum igit sint duo modi predicationis per accidens in neutro contingit esse p̃dicationez i infinitũ. Cõstat. n. q̃ illo modo quo accidens predicatur de accidente nõ contigit abire i infinitum. qui oportet devenire ab sbõ. Jam eni dictũ est q̃ ħ est rõ predicatiõis huius: quia ambo predicãtur de vno subiecto. Et sic descẽdẽdo a predicato ad subiectum contigit inuenire ꝑ termino ipsũ subiectuz. sz illo mõ p̃dicandi p accñs quo accñs predicatur de subiecto: vt cũ dicit: socr. est albus: non contingit abire in infinitum in superius ascendendo a sbõ ad p̃dicatũ ita vt dicam⁹ q̃ socrati accidit album ꝛ q̃ socr. albo accidit aliqõ aliõ. ħ. n. ñ posset ẽ nisi duobus modis. Uno mõ quia ex albo ꝛ sorte fieret vnum. Et sic sicut socr. est vnũ subiectum albedinis: ita socr. albus esset subiectũ alterius accidentis. Hoc autez nõ potest esse: quia nõ fit aliquid vnũ ex omnibus quibuscunqz predicatis. Ex subiecto enim ꝛ accidente non fit vnum simpliciter: sicut fit vnũ ex genere ꝛ dria. Unde non potest dici q̃ socr. alb⁹ sit vnũ subiectũ. Alius modus esset q̃ sicut socr. est subiectũ albi: ita ipsi albo ẽt aliqd aliõ accidens vt musicũ. Sed hoc etiã nõ potest propter duo: primo: quia non erit aliqua ratio quare musicuz dicatur magis accidere albo quã econuerso. Unde nõ erit ordo inter albũ ꝛ musicum: sed ecõuerso respicient se ad inuicẽ. Secũdo quia simul cũ hoc diffinitũ est vel determinatũ q̃ iste est alius modus predicandi per accidens in quo accidens predicatur de accidente: ab illo mõ quo accidens predicatur de subiecto vt musicũ de socrate. In isto autem modo de quo nũc loquimur ñõ dicitur predicatio accidentalis quia accidens predicetur de accidente: Sed illo modo quo prius locuti sumus. Sic igitur manifestũ est q̃ in accidentali predicatione nõ est abire in infinitum. Quare patet q̃ nõ omnia predicantur secũdum: accidens ꝛ vlterius q̃ aliud erit significãs substantiã: ꝛ vlteri⁹ q̃ ħdictio ñ verificãt de eodẽ. ¶ Sciendũ ãt est circa p̃dictaz rationez. q̃ licẽt accidens nõ sit subiectũ alterius ꝛ sic nõ sit ordo accidentis ad accidens quantũ ad rõnẽ subiiciẽdi

sit modi p̃dicandi p accñs c g̃ hug. ler. 6 ꝑ. ꝙ. ſ. 2. ꝙ. 9. ꝑ ꝓ ꝓ 24.

UVA. BHSC. IyR_086_1

est tamē ordo quātum ad rationē causę ⁊ causari: Nam vnum accidens est causa alterius sicut caliduz ⁊ humidū dulcis. ⁊ sicut superficies coloris. Subiectum enim per hoc q̄ subiicitur vni accidenti est susceptiuum alterius.

¶ Lectio octaua.

20.15. a Amplius si contradictiones simul de eodem vere sūt oēs: palā q̄ oīa vnū erunt: erūt enim trieris ⁊ murꝰ ⁊ bō si ō oī aliqd aut affirmare aut negare cōtigit.

¶ Ponit tertiam rationem que sumitur ex vno ⁊ diuerso. ⁊ est rō talis. Si affirmatio ⁊ negatio verificant simul de eodem omnia sunt vnum. ¶ Hoc autem est falsuz: ergo ⁊ primū. ¶ Circa hanc rationē tria facit. ¶ Primo ponit conditionalem ⁊ exemplificat. quia. s. sequeretur si contradictiones simul verificantur de eodē. q̄ ideꝫ esset triremis ideſt nauis habens tres ordines remorum ⁊ murus ⁊ homo.

¶ Secundo cum dicit.

¶ Quemadmodum est necesse dicentibus rationem pythagore. Nam alicui si videatur non trieris homo palā qz non est trieris quare ⁊ est si contradictio uera: ⁊ fit itaqz Anaxagore simul res oēs esse: ut nihil uere sit unuz indefinitum uidentur dicere: ⁊ putantes dicere ens de nō ente dicunt: nam potestate ens ⁊ non endelechia indefinitum erit.

¶ Ostendit q̄ idē inconueniens sequitur ad duas alias positiones. ¶ Primo ad opinionem pythagore qui dicebat q̄ quicquid alicui videtur hoc totum est verum: qz si alicui videtur q̄ homo non sit triremis non erit triremis. ⁊ si alteri videtur q̄ sit triremis erit triremis. ⁊ sic erunt contradictoria vera. Secundo ad opinionem. Anaxagor. qui dicebat omnes res simul esse quasi nihil sit vere vnum ab alijs determinatum. sed omnia sint vnum in quadam confusione. Dicebat enim q̄ quodlibet sit in quolibet. sicut in primo ꝓhysicorum ostensum ē. Quod ideo accidebat Anaxagore: quia ipse videtur loqui ō de ente indeterminato. i. quod non est determinatum in actu. Et cum putaret loqui de ente perfecto loquebatur ō nō ente: loquebat. n. de ente in potentia sicut infra patebit. Quod autez ē in potentia ⁊ non (endelechia). i. actu ē indefinitum. potentia enim non finitur nisi per actum. Lec. xi.

¶ Tertio cum dicit

¶ Sed dicenda est ipsis de omni affirmatio ⁊ negatio: inconueniens enim si unicuiqz sua quidem negatio ineſt: que uero alterius quidem non ineſt ei. Dico autem vt uerum est dicere hominem quia nō homo: palam q̄ ⁊ nō triremis. ergo si affirmatio necesse ⁊ negationem: si autem existat affirmatio: negatio alia erit magis q̄z illa q̄ sua: ergo ⁊ si illa ieſt. ierit que ⁊ ipsius trieris: ergo si autem hoc ⁊ affirmatio hoc ergo cōtingit hāc dicentibꝰ rōnem.

¶ Probat conditionalem primo propositam esse verā. Et primo quantum ad hoc q̄ omnia affirmatiue dicta vnum essent. Secundo quantum ad hoc q̄ affirmationes suis negationibus non distinguerentur in veritate ⁊ falsitate ibi. (Et quia non est necesse ⁊c.) Dicit ergo primo q̄ illud primum est ab eis supponendum ex quo ponunt affirmationem ⁊ negationem simul verificari de eodem. q̄ de quolibet ē affirmatio ⁊ negatio vera. Constat enim q̄ de vnoquoqz magis videtur predicari negatio alterius rei q̄z negatio propria. Inconueniens enim esset si alicui ineſſet hia negatio: ⁊ non ieſſet negatio alterius rei per quam significatur q̄ illa res non ineſt ei sicut si verum est dicere q̄ homo non est homo multo magis est verum dicere q̄ homo non est triremis. ¶ Patet ergo quod de quocunqz necessarium est predicari negationem q̄ predicatur de eo affirmatio. Et ita per consequens quia aut predicabitur negatio: cum affirmatio ⁊ negatio sint simul vera. aut si nō predicatur affirmatio predicabitur negatio alterius magis q̄z negatio ꝓpria. Sicut si triremis non predicatur de homine: predicabitur de eo non triremis multo magis q̄z non homo. Sed ipsa negatio propria predicatur quia homo est nō homo: ergo ⁊ negatio triremis. predicabitur de eo. Ut dicatur q̄ homo non est triremis. Sz si predicatur affirmatio predicabitur negatio: cum simul verificentur. ergo necesse est q̄ homo sit triremis ⁊ eadem ratione qz libet aliud. Et sic omnia erunt vnum. ¶ Hoc igitur cōtingit dicentibus hanc positionem scilicet q̄ contradictio verificetur de eodem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quia non est necesse aut dicere aut negare. Nam si verum est quia homo ⁊ non homo palam quia nec homo nec non homo erit nam duorum due negationes. Si autē una ex utrisqz illa: ⁊ hec una utiqz erit oppositа.

¶ Deducit aliud inconueniens. q̄ scilicet non distinguuntur negatio ab affirmatione in falsitate: sed vtraqz sit falsa. Dicit ergo q̄ non solum predicta inconuenientia sequuntur ad predictam positionem: sed etiam sequetur q̄ non sit necessarium (affirmare ⁊ negare) ideſt q̄ non sit necessarium affirmationem vel negationem esse veram sed contingit vtranqz esse falsam. Et sic non erit distantia inter verum ⁊ falsum. Quod sic probat. Si verum sit q̄ aliquid sit homo ⁊ non homo: verum est q̄ id nō erit homo: nec erit non homo. et hoc sic patet. ¶ Horum enim duorum que sunt homo ⁊ nō homo sunt due negatiōes .s. non homo ⁊ non nō homo. Si autez ex primis duobus fiat vna propositio: vt dicamus socr. non est homo nec non homo sequitur q̄ nec affirmatio nec negatio sit vera: sed vtraqz falsa.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius autem circa omnia ita se habet ⁊ est album: ⁊ non est album: ⁊ ens ⁊ non ens ⁊ circa alias dictiones ⁊ negationes modo simili: aut non: sed circa quasdam sic circa quasdā autē non ⁊ siquidez nō circa oēs be: utiqz erūt confesse. Si uero. circa omnes iterum: aut de quibuscunqz dicere ⁊ negare: ⁊ de quibuscunqz negare ⁊ dicere: aut de quibus quidem dicere ⁊ negare. Sed de quibuscunqz negare ñ de omnibus dicere ⁊ si sic: erit aliqd firmiter ñ ens: ⁊ hec erit firma opinio. Et si ipsum nō firmum aliquid sit ⁊ notum: notior utiqz erit dictio q̄z oppositа negatio. Si vero negando similiter ⁊ quecunqz contingit negare dicere necesse est de bis aut diuidentem verum dicere: vt q̄ album ⁊ iterum q̄ non album: aut nō. ⁊ siquidem non verum diuidentem dicere nō dicet ea: ⁊ non erit nihil. non entia autem quomodo utiqz ꝓnũciabunt aut ibūt ⁊ oīa utiqz erūt vnū ut prius dictū est: ⁊ idē erit bō ⁊ deus ⁊ triremis ⁊ ipsorum contradictiones. Similiter si de vnoquoqz nihil differret aliud ab alio: Lo.16.

UVA. BHSC. IyR_086_1

namq; si differret: erit hoc verū ⁊ proprium. Similiter aūt si diuidentem contingit verum esse: accidit quod dictum est. Adhuc q; oēs dicent verum: ⁊ omnes mentientur ⁊ idē ipse seipsū falsuz dicere cōfitetur: simul āt palā q; de nullo ē adhuc pscrutatio: nihil.n. dicit: nec enī ē ita dicit: sed ita ⁊ nō ita: ⁊ iterū hec negat ambo: q; nec ita nec nō ita: nā si nō: iam vtiq;
Co.17. erit aliqd determinatū. ¶ Amplius si quādo ē affirmatio vera: ⁊ negatio est falsa ⁊ hec vera affirmatio falsa nō erit vtiq; dicere simul idē affirmare ⁊ negare vere. Sz forsam dicet vtiq; aliquis hoc esse qđ a principio positum est.

¶ Ponit quartam rationem que sumitur ex certitudine cognitionis: ⁊ est talis. Si affirmatio ⁊ negatio simul verificantur: aut ita est in omnibus: aut ita est in quibusdam: ⁊ in quibusdā nō. Si autē nō ē verū in oībus: ille in quib⁹ nō est verus erunt (cōfesse). i. simplr ⁊ absolute concedēde vel (erūt certe). i. certitudinaliter vere secunduz aliā trāslationē. i. in eis ita erit vera negatio q; affirmatio erit falsa: vel ecōuerso. Si autez hoc est verus in oībus: q; cōtradictio verificet de eodē. Hoc contingit dupliciter. vno mō q; de quibuscūq; sūt vere affirmationes sunt vere negatiōes ⁊ ecōuerso. Alio modo ō quibuscunq; verificāt affirmatiōes verificēt negatiōes sed nō ecōuerso. Et si hoc ꝓm sit verum. sequitur hoc inconueniens q; aliqd firmiter vel certitudinaliter est ñ ens ⁊ ita erit firma opinio q̄. s. est de negatiua. Et hoc ideo q; negatiua semper ē vera: eo q; q̄nq; est affirmatiua vera: est ēt negatiua vera. Hō autem affirmatiua semper erit vera: q; positū ē q; non de quocūq; ē vera negatiua sit vera affirmatiua. Et ita negatiua erit firmior ⁊ certior q̄ affirmatiua. Quod videtur esse falsum: q; dato q; nō esset sit certū ⁊ notum: tū semp erit certior: affirmatio q̄ negatio ei opposita. quia veritas negatiue semper dependet ex veritate alicuius affirmatiue. Unde nulla cōclusio negatiua iferī nisi in premissis sit aliqua affirmatiua. Conclusio vero affirmatiua ex negatiua non probat.

¶ Si autem dicatur primo mō. s. q; de quibuscūq; est affirmare ita de eis est negare: similiter de quibuscūq; est negare de eis est affirmare vt. s. affirmatio ⁊ negatio cōuertantur. Hoc contingit dupliciter: quia si semper negatio ⁊ affirmatio sunt simul vera: aut erit diuisim dicere de vtraq; q; sit vera: verbi gratia q; sit diuisim dicere q; hec est vera. homo est albus ⁊ iterum hec est vā homo non est albus: aut nō est diuisim vtranq; dicere veram. sed solū cōiunctiz; vt dicamus q; hec copulatiua sit vera hō ē albus ⁊ hō nō ē alb⁹. ¶ Et sigdē dicam⁹ hoc scdo mō: vt. s. ñ sit vtraq; vā diuisiz: sed solū ꝓiūcti: tūc sequunt duo icōueniētia: quoz primū ē. q; (nō dicet ea). i. q; nō asseret nec affirmationē nec negationē: ⁊ q; ambe erunt nihil. i. q; ambe sūt false. vel scdm aliā trāslationē (⁊ nō erit nihil). i. segtur q; nihil sit verū nec affirmatio nec negatio. Et si nihil ē vez nihil poterit dici nec itelligi. Qūo. n. aliqs pnunciabit vl itelliget nō entia. q. d. nullo mō. ¶ Secundū icōueniēs ē: q; segt q; oia sint vnū qđ i priori rōne ē dictū. Segt. n. q; sit idē homo ⁊ deus ⁊ triremis: ⁊ ēt ꝓtradictiones eoz. s. nō hō ⁊ non deus ⁊ non triremis. Et sic patet q; si affirmatio ⁊ negatio simul dñr de vno quoq;: tunc nihil differt vnum ab alio. Si. n. vnuz ab alio differret: oporteret q; aliquid diceret de vno q; ñ diceret de alio. et sic segret q; aliquid eēt vez determiate ⁊ ꝓprū huic rei q; ñ conuenirz alteri. Et sic ñ de quolibet verificaret affirmatio vl negatio. Cōstat aūt q; ea q̄ nullo mō differūt sunt vnum: ⁊ ita sequet oia vnū eē. ¶ Si āt dicat primo mō. s. q; nō soluz ꝓiuncti ē dicere affirmationē ⁊ negationē: sed etiaz diuisim: sequūtur ḡttuor icōueniētia. quoz vnū ē q; hec positio (significat ipsum dictuz). i. demonstrat hoc esse verū q; imediate est dictū. Unde alia littera hz (Accidit qđ dictū ē). s. q; oia sunt vnuz: q; sic ēt silr affirmatio ⁊ negatio de vnoquoq; dicet. ⁊ ñ erit differentia vnus ad aliud. ¶ Secundū ē q; oēs vez dicerēt. quia quilibet vel dicit affirmationē vel negationē. ⁊ vtraq; ē vera ⁊ omnes mētient q: ꝓtradictoriuz eius q; qsq; dicit erit verū. Et idē ēt hō seipsū dicere falsuz confitetur q; cūm dicit negationē esse verā: dicit se falsum dixisse cuz dixit affirmationē. ¶ Tertiū ē q; manifestū ē q; adhuc nō poterit esse pscrutatio vel disputatio. Non enim potest disputari cum aliquo qui nihil concedit. Ille enim nihil dicit q; nec dicit absolute q; est ita nec dicit q; nō est ita: sed dicit q; ē ita ⁊ nō ē ita: Et iterum ambo ea negat dicens q; nec ē ita nec nō ita sicut ex p̄cedenti ratione apparet. Si enim nō oīa ista neget sequit q; ipse nouerit aliquid determinate verū qđ ē ꝓtra positū. Vel secūdū q; alia trāslatio hz ⁊ planius. (Jā vtiq; erit determinatū.) ¶ Quartū sequit p diffinitionē veri ⁊ falsi. Verum enī ē cū dicit esse qđ est: vel nō eē qđ nō ē. falsuz autem est cuz dicit nō eē qđ ē: aut esse qđ nō est. Ex quo patet p diffinitionē veri ⁊ falsi: q; qñ affirmatio est vera: tunc negatio ē falsa. tūc enī dicit nō esse qđ est. ⁊ si negatio est vera: tunc affirmatio est falsa: tunc enī dicitur eē ō eo qđ nō est. Non ergo cōtingit vere idē affirmare ⁊ negare. ¶ Sed forte aduersarius ad hoc vltimum poterit dicere q; hic est petitio principii. Qui enī ponit ꝓtradictōez simul esse veram: nō recipit hanc diffinitionem falsi. s. q; falsum est dicere quod non est esse vel quod est nō esse.

¶ Lectio nona.

b Amplius igitur quomodo aut habere existimans: aut nō habere: mentitus est: qui autem ambo verum dicit nam si verum dicit quid utiq; qđ dicit: q; talis est entiū natura verus dicit. si vero non verum dicit: magis verum dicit qui isto mō existimat iā aliqualiter se habebūt entia: ⁊ verus vtiq; erit ⁊ non simul ⁊ non verum. Si autez similiter ⁊ omnes mentiuntur: ⁊ vera dñt: nec pronunciandū est nec dicendum est tali simul enim hec ⁊ non hec dicit. Si autem nihil suscipiat: sed similiter existimat: ⁊ non existimat: ⁊ quid vtiq; habebit differenter a plantis.

Jc ponit quintā rōnem q̄ sumit ex vitatis rōne que talis est. ¶ Dictū ē q; affirmatio ⁊ negatio simul verā ponunt: ergo ille q; suscipit siue opinat (sic se habere). i. affirmationē tū (aut nō sic se habere). s. ille q; opinat negatiōez eē verā tātū mētitus est: q; vero opinatur ambo simul dicit verū. Cū igit verum sit qñ ita in re sicut ē in opinione vel sicut significat voce sequitur q; ipsū qđ dicit erit aliqd determinatū ī rebus. s. q; entiū talis erit q̄lis dicit vt non patiat affirmationē ⁊ negationem simul. vel secūdū aliā litterā (q; talis ē entiū natura). q. d. ex quo hoc q; dicit est determinate verum sequitur q; res habeat naturā talē. Si autē dicatur q; ille qui existimat simul affirmationem ⁊ negationē ñ opinatur vez: sz magis ille q; existimat illo modo q; vel tantuz affirmatio vel tātum negatio sit vera. Adhuc manifestū est q; entia se habebunt in aliquo modo determinate. Unde alia translatio habet planius (quodammodo. Et hoc erit verum determinate ⁊ non erit simul non vez) ex quo sola affirmatio vel negatio est vera. Sed si oēs predicti. s. ⁊ illi q; dicunt vtrāq; partem contradictōis ⁊ illi qui dicunt alterā mētiunt. et omnes etiā verum dicunt: tali qui hoc ponit nō est disputandum nec aliquid

UVA. BHSC. IyR_086_1

dicēdū vt disputeť cū eo: vel secundū aliā. t. talis bō nō asserit aliqd nec affirmat. Sicut enī alia trāslatio dicit. ¶Nec asserere nec dicere aliqd huiusmōi ē: qa sīr vnuz qōqz z dicit z negat z si ipse sicut sīr affirmat z negat exteri⁹ ita z sīr interi⁹ opinať z nō opinať: z nihil suscipit q̄si determinate verū: in nullo videť differre a plantis: qr ēt bruta aialia habēt determinatas cōceptiones Alia. t. bz (ab aptis natis.) Et est sensus qr taľq nihil suscipit nihil differt i hoc ꝙ actu cogitat ab illis q apti nati sūt cogitare z nōdū cogitāt actu: q. n. apti nati sūt cogitare de aliqua questiōe neutrā ptē asserūt z simili ter nec isti. ¶Deinde cum dicit.

Co. 8. ¶Unde et maxime māifestū est quia nullus itaqz disponitur nec aliorū dicentiū hanc rōnez. Quare nāqz vadit domū: et nō quiescit putās ire: nec statim diluculo vadit ī puteū aut torrētez si cōtingat sed videtur timens tāqz nō similiter putās nō bonū esse incidere et bonū. palā ergo qr hic quidē melior existiat: hic aūt nō melius si aūt hoc in bono et nō bono necesse ē et sic in aliis. et hoc quidē boiem. hoc aūt nō hominē. et hoc quidē dulce. illud vero ñ dulce putare est necesse. Non. n. existimant qñ putāt melius esse aquā bibere qz boiez videre. Deinde ea querit quānis oportebat si idez erat similiter hō et nō hō sed qō dictū nullus qui nō videtur hec quidē dicim⁹: illa vero ñ: q̄re nō sic vr oēs existiat hre simplr sz nō circa oīa. sed circa melior et ōteri⁹.

¶Ponit sertā rōnē q̄ sumiť ab electiōe z fuga Et circa ꝟ duo facit. ¶Prio ponit rōnē. Scōo excludit quādā cauillosaz respōsionez ibi. (Si āt nō sciētes ꝛc.) Dicit ergo prio ꝙ qa bō q nihil suscipit nihil differt a plātis manifestū ē ꝙ nullus hō sic disponit vt credat affirmationē z negationē sīl verificari: nec illi q hāc positionē ponūt nec ēt alii. Si enī idē eēt ire domū z ñ ire: quare aliqs iret domū z nō gesceret: si putaret ꝙ hoc ipsum gescere eēt ire domū. ¶Dz ergo ex quo aliqs vadit z ñ gescit ꝙ aliud putat eē ire z nō ire. Et sīr si aliqs incidit p aliquā viā q̄ forte directe vadit ad puteuz vel ad torrētē nō recte icedit p viā illā. sed videť timere casuz in puteū aut in torrentē. Et hoc iō qr incidere in torrentē vel puteū nō putat eē sīr bonū z nō bonū Sz absolute putat eē nō bonū. Si aūt putaret eē bonū sicut z nō bonū nō magis vitaret ꝙ eligeret. Cuz ergo vitet z nō eligat palā est ꝙ ipse suscipit siue opinať ꝙ vnū sit melius. s. nō incidere in puteū z qui novit eē melior. Et si ꝟ est in nō bono z bono sīr necesse ē eē in alijs vt vz opinēť qō boc sit bō z illud nō bō z boc sit dulce. z illud ñ dulce. Qō ex hoc pz qr nō oīa eq̄lr q̄rit z opinať cū ipse putet melior aquā bibē dulcē ꝙ nō dulcē z melius videre boiem ꝙ nō boiem. Et ex ista diuersa opinione sequiť ꝙ determinate q̄rit vnū z nō aliud. Oporteret sīg dē ꝙ similr vtraqz q̄reret. s. dulce z nō dulce: boiem z nō boiem si existimaret ꝙ eēnt eadē ꝓtradictoria. Sed sicut dictū est nullus ē q nō videať hoc timere z illa nō timere. Et sic p hoc ipm ꝙ bō afficiť diuersimode ad diuersa dū q̄dā timet z q̄dam desiderat oz ꝙ nō existimet idē eē qōlibet z nō eē. Sic ergo pz qō oēs opinantur se bēre veritatē vel in affirmatiua tātū vel negatiua z nō vtraqz simul. Et si nō in oib⁹ saltē in bonis z malis vel in meliorib⁹ z in deteriorib⁹. Et hac. n. differentia ꝓuenit ꝙ q̄dā q̄rūtur z quedā timentur.

¶Deinde cum dicit.

¶Si aūt nō sciētes sed opinātes multomagis curādū vtiqz erat de veritate: quēadmodū ifirmo existēti q̄z sano de sanitate. Et. n. opinās ad sciētē non salubriter disponitur ad veritatez.

¶Excludit quādā cauillationē. ¶Posset enī aliqs dicē ꝙ boies qdā desiderāt tāqz bona z alia fugiūt tanqz ñ bona. Nō q̄si sciētes veritatē sed quasi opinātes ꝙ nō idē sit bonū z nō bonū licet idē sit secūdū rei veritatez. Sed si boc ē vez ꝙ boies nō sunt sciētes sz opinantes multo magis debēt curare vt adiscāt veritatē. Qō sic pz: qr infirm⁹ magis curat de sanitate q̄z san⁹. Ille aūt q opinať nō vez nō disponit salubriter ad veritatez in cōparatiōe ad sciētē. Habet enī se ad sciētē sicut ifirm⁹ ad sanitatē. Defect⁹ enī scie ē opinio falsa sicut egritudo sanitatis. Et sic pz ꝙ boies debēt curare de veritate inueniēda. Quod nō esset si nihil esset verum determinate sed simul aliquid verum z non verum.

¶Deinde cum dicit.

¶Amplius quia si marie sic se habēt oīa z nō sic: sed magis z minus ineſt in natura entiū: nō enī similiter dicemus esse duo paria z tria: neqz similiter mētitus est qui quattuor esse pente opinatus ē z qui mille. Si igitur nō similiter palam quia alter minus quare magis verū dicit. Si igitur magis qō affinis⁹ qō magis verū: z vtiqz si ñ ē: sed iaz aliquid est firmius z verius: z a rōne remoti vtiqz erimus incognita z ꝓhibēte aliquid mente determinare.

¶Ponit verā rōnē q̄ sumiť ex diuersis gradib⁹ falsitatis. Dicit ergo ꝙ z si marie verū sit ꝙ oīa sic se habeant z nō sic. i. ꝙ affirmatio z negatio sint sīl vera ꝙ oīa sint simul vera z falsa: sed tñ in natura entiū oz ꝙ aliqd sit magis z min⁹ vez cōstat enī ꝙ nō sīliter se bz ad veritatē dicere ꝙ duo sūt paria z tria sūt paria nec similr se bz ad mēdaciū dicere ꝙ q̄ttuor sūt pēte. i. qnqz z ꝙ sint mille. Si enī sūt falsa sīr manifestū ē qō alterū est minus falsū. s. dicere quattuor eē qnqz q̄z dicere q̄ttuor esse mille. Qō aūt ē min⁹ falsuz ē vez magis vel ꝓpinquius vero sicut z minus nigrum: quod est albo ꝓpinquius. ¶Patet ergo ꝙ alter eorū magis dicit verum. s. magis appropinquat veritati. s. ille q dicit q̄ttuor esse qnqz. Sed nō eēt aliqd affini⁹ vero vel ꝓpinqui⁹ nihil eēt aliqd simplr vez cui ꝓpinqus vel affini⁹ eēt magis vez z min⁹ falsus. Relinquiť ergo ꝙ aliqd opz ponere eē absolute vez z ñ oīa va z falsa qa sequiť ex hoc ꝙ cōtradictio sit simul vera. Et si p ꝓdictā rōnē nō sequitur ꝙ aliqd sit absolute vez tñ iaz tantū bētur ꝙ aliqd est veri⁹ z firmi⁹ siue certius alio. Et sic nō eodē modo se habet ad veritatē z certitudinē affirmatio z negatio. Et ista p bāc rōnē z p alias ꝓcedētes erim⁹ liberati vel remoti a ratiōe. i. opiniōe nō mixta. i. nō tēperata. Unde alia. t. habet distēperata. Tūc enīz opinio ē bene ꝓtēperata qñ ꝓdicatū nō repugnat subiecto. Cum autem opinio implicat oppositā tunc nō bene cōtemperatur. Talis autē est predicta positio que dicit ꝓtradictionē verificari. Itē ꝓhibet ne mēte aliquid possumus diffinire vel determinare ¶Prima enim ratio distinctiōis cōsideratur in affirmatione z negatione. Unde qui affirmationē z negationē vnū esse dicit omnez determinationē

UVA. BHSC. IyR_086_1

sine distinctione excludit. ¶ Deinde cū dicit.

Co.19. ¶ Est hec ät ⁊ ab eadē opinione ⁊ non pythagorica rō: ⁊ necesse sit̄ ipas ambas aut eē aut nō eē. Nā si qua videtur oia sūt va ⁊ apparētia: necesse oia sit̄ vera ⁊ falsa. Multi nāq; cōtraria sibi iuicē existimāt ⁊ nō eadē opinātes sz sibi ipsis mētiti putant. Quare necesse idē eē ⁊ nō eē: ⁊ si hōc est necesse putata oia eē va: opposita nāq; iuicē oppinātes mētiētes ⁊ verū dicētes: igit̄ entia si sic hñt se uerum dicūt: quare qō qd sibi ab eodez sunt intellectu vtreq; rationes palam.

tri pasti ḡ gregorii de arimi ait nō ee inquemes qd' verificet de eodē ⁊ ssimil' esse. s. p potiā a soluto h potiale ordinati ꝑ aī oria nec de potentia ordinata nec de absoluta posit esse sim ne ḡria ꝑ ⁊ qz ḡria indu ḡ dictoria qz negationez alteri ait ꝑ:

¶ Ondit ꝙ opinio ꝟ Pytagore reducitur in eandē sententiā cū ꝓdicta positiōe. Dicebat.n. ꝟ Pitagoras ꝙ oia que videtur alicui eē vera oia sunt vera. Et sigdez hec positio ē vera necesse ē primā pōnem eē verā. s. ꝙ affirmatio ⁊ negatio sint simul vera. et ꝑ pñs ꝙ oia sint sil̄ vera ⁊ falsa sicut ex hac positiōe sequit̄ vt supra oñsum ē. Sō sic oñdit. Multi eni hoies opinātur sibi inuicez ḡria: ⁊ putant ꝙ illi qui nō eandē opinātur que ipi mētiātur ⁊ ecōuerso. Si ergo qcqd alicui vī hoc ē verū sequit̄ ꝙ vtiqz mētiantur: ⁊ vex dicāt: ꝙ idē sit ⁊ nō sit. Et sic ad opinionē ꝟ Pytagore segtur ꝙ ꝺictio simul verificetur. Sil̄r ēt si hoc ē verū ꝙ ꝺictio simul verificetur necessariū ē opinionē pytagore esse verā. s. ꝙ oia q̄ videtur alig̃ eē va sint va. Cōstat.n. ꝙ alig̃ hñt diuersas opiones quox qdā sē mētiētes. ⁊ qdā sūt vex dicētes qz opināt sibi iuicē opposita. Si ḡ oia opposita sūt sil̄ vera qō segtur si ꝺictoria simꝫ verificēt̄ necessario segtur ꝙ oēs dicāt vex ⁊ qō vī alicui sit vex. ⁊ sic ꝑz ꝙ einsdē snie vel intellectus vel rōnis est vtraq; positio quia ad vnam sequitur alia de necessitate.

¶ Lectio Decima.

St ät non idē modus homelie e ad oēs. Ni nāq; psuasiōe egēt illi vi gcūq; erdubitasse existimauerūt: ita horū curabilis ignorātia nō ad oratiōem: sz ad mētem obuiatio ipsox q̄cūq; orōnis cā dicūt horū argumētatio ē medela et eius que in voce orationis et eius q̄ in nominibus.

Quā determinauit philosophus et posuit rationes contra negātes p mū principiū. hic ostēdit qūo diuersimode est ꝓcedēdū quo ad diuersos qui ex diuersis viis in predictum errorem deuenerunt. Et diuiditur in duas ptes. ¶ Primo ostēdit ꝙ diuersimode ē proceden dum cōtra diuersos. Sc̄o incipit ꝓcedere alio mō ꝛc supra. ibi (Uenit enim dubitātib⁹) Dicit ergo primo ꝙ nō ē idem modus (Homelie). f. popularis allocutionis: vel (bone cōstructionis) scom aliā translationem. i. ordinate dispositionis (vel intercessionis) sicut in greco habet. i. psuasiōis ad oēs ꝓdictas positiones. s. de veritate ꝺictiōis ⁊ veritate eorum que apparēt. ¶ Dupliciter eni alig incidūt in predictas positiones. Quidā eniz ex dubitatiōe. Cuz eni eis occurrūt alique sophistice rationes ex qb⁹ videant seq ꝓdicte positiones ⁊ eas nesciūt soluere cōcedūt cōclusionē. Ñ eox ignorantia ē facile curabilis. Nō eniz obuiandū ē eis vel ocurendū ad rōnes quas ponūt: sed ad mentē vt. s. soluatur dubitatio de mētibus per quam in huiusmodi opiniones inciderūt. Et tūc ab istis positionib⁹ recedunt.

¶ Alis vero ꝓdictas positōes ꝓsequūtur nō pp aliquā dubitationē eos ad huiusmodi inducentē: sed soluz cā orōnis. i. ex q̄dā ꝓteruia volētes huiusmōi rationes impossibiles sustinere pp seipsas: qz ꝺicia earū demōstrari nō posset. Et box: medella est argumētatio vl̄ arguitio (q̄ ē in voce oratiōis ⁊ in nominib⁹). i. ꝙ ipsa vox oratiōis alqd significat. Significatio. ät oratiōnis a significatione nominū dependet. Et sic oportet ad hoc principium redire: ꝙ nomina aliquid significant sicut supea phūs vsus est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Uenit ät dubitātib⁹ hec hec opinio ex sensibilib⁹: q̄ qdē ⁊ ei⁹ qō sil̄ cōtradictiōis: ⁊ cōtraria eristere videtibus ex eodē facta cōtraria: ergo si nō cōtingit fieri nō ens ꝑfuit silr̄ res ambo ens: vt ⁊ Anarag. mixtū oē i oi ait ⁊ Democritus. Et eni inane ⁊ plenū silr̄ scōz quācūq; eristere ptē: quānis hoc qdez horū esse nō ens: illud vero ens.

¶ Onia supius obuiauit sup hoc ex significatiōe nominū: hic incipit obuiare dubitātib⁹ soluēdo eox dubitationes. Et prio quātuz ad illos q ponebāt cōtradictoria esse simul vera scōo quātū ad illos q ponebāt oia apparentia esse vera ibi (. Similiter autē). Circa primū. d.f. ¶ Primo ponit dubitationē q̄ mouet quosdā ad cōcedendū ꝺictoria esse sil̄ va. Secūdo soluit ibi. (Igitur ex his). Dic ergo ꝙ opinio de hoc ꝙ ꝺictio sit̄ verificet̄ qbusdā venit p modū dubitatiōis ex sensibilib⁹ in quibus apparet generatio ⁊ corruptio ⁊ motus. Uidebant.n. ꝙ ex aliquo vno fiebāt cōtraria: sicut ex qua fit ⁊ aer qui ē calidus ⁊ terra que ē frigida. Sz omne qō fit: fit ex pr̄i⁹ existēte: Quod.n. nō est nō contingit fieri: cū ex nihilo nihil fiat. Oportet ergo ꝙ res fuerit simul in se habēs cōtradictionē: qz si ex vno ⁊ eodē fit calidū ⁊ frigidū: fit ꝑ cōsequēs calidū ⁊ nō caliduz ¶ Propter hāc aūt rōnē Anar. dixit ꝙ oia in oib⁹ miscētur Sr hoc eniz ꝙ videbat qōlz ex quolz fieri: putabat ꝙ nihil posset fieri ex alio nisi ante fuisset ibi. Et huic ratiōi videt aquiesse Democritus. ¶ Posuit eni vacuū ⁊ plenū in qualibet pte corporis cōtīgi. Que quidē se habēt sicut ens ⁊ nō ens. Plaz plenū se bz sicut ens: Uacuuz vero sicut non ens. Deinde cum dicit.

¶ Igitur ex his ad suscipiētes dicem⁹ qz modo quodā recte dicunt ⁊ mō quo dā ignorāt. Ens eni dupliciter diciur ē ergo quomō cōtingit fieri aliqd ex nō ente: ē aūt quomodo nō. Unde ⁊ simul idē eē ens ⁊ nō ens: sed nō secundū idē ens. ¶ Potētia nāq; cōtingit idem esse contraria perfecte vero non.

¶ Soluit predictā dubitationē dupliciter. ¶ Primo sic dicēs ꝙ sicut dictū est: illis q ex dubitatiōe opinātur ꝓdicta incōuenientia obuiandū est ad mentē. Igit̄ (ad suscipiētes). i. opinātes cōtradictoria simul verificari ex his idest ꝓdicta rōne dicim⁹ ꝙ quodāmō recte dicūt ⁊ quodāmodo ignorāt qō dicūt incōueniēter loquētes Ens.n. dupliciter dicit̄ ens actu ⁊ ens in potētia. Cuz igitur dicūt ꝙ ens nō fit ex nō ente quodāmodo verū dicunt ⁊ quodāmodo nō Nam ens fit ex nō ente actu: ente vero in potētia. Unde etiam aliquo modo idē potest esse simul ens ⁊ nō ens ⁊ aliquo modo nō potest. Contingit eniz ꝙ idem sit cōtraria in potētia: nō tamē perfecte idest in actu. Sic enim tepidum est in potētia calidum ⁊ frigidum: neutrum tamen in actu.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Ampliꝰ aũt dignificemus ipſos exiſtimare ⁊ aliam ſubſtantiaz eſſe entiũ: cui nec motus exiſtit nec coꝛruptio nec generatio omnino.

¶Secundam ſolutionem ponit ibi dicens q̃ dignum dicimus qꝫ ipſi ſuſcipiant vel opinentur aliquam ſubſtantiam eſſe cui nec inſit motus nec generatio nec coꝛruptio: qꝫ pꝛobatum eſt. viij. phyſicoꝝ. Tali ſubſtãtie autem nõ poterit concludi ex ratione pꝛedicta q̃ inſint cõtraria: quia ex ea nõ fit aliquid. Et hꝫ ſolutio videtur pꝛocedere ſecundum platonicos qui pꝛopter mutabilitatem ſenſibilium coacti ſunt ponere ideas ⁊ immobiles. ſ. de quibus dentur diffinitiones ⁊ fiant demonſtrationes ⁊ certa ſciẽtia habeatur quaſi de his ſenſibilibꝰ pꝛopter eoꝝ mutabilitatem ⁊ ammixtionem contrarietatis in eis certa ſcientia eſſe non poſſit. Sed pꝛima ſolutio ſufficentioꝛ eſt.

¶Lectio decima.

Co. 26.

Jmiliter ãt ⁊ que circa apparẽtia veritas quibuſdam ex ſenſibilibꝰ venit ſimul. verum eniz nõ pluralitate iudicari putãt oporꝛtere nec paucitate. Jdẽ vero bis guſtãtibꝰ dulce videt illis vero amarũ: quare ſi oẽs laboꝛauerint: aut oẽs deſipuerint duo ãt vel tres ſani ſint: aut intellectũ hẽant: hos quidẽ videri laboꝛare ⁊ deſipere: alios vero nõ. Amplius ãt multis alioꝝ animalium cõtraria videri ⁊ nobis ⁊ ipſi aũt vnicuiqꝫ ſeipſũ: nõ aũt eadem ſecũdũ ſenſum ſemper videri: que igitur boꝛ vera aut falſa nõ manifeſtũ: nihil eni magis hec quã illa ;va: ſz ſiꝛ pp qõ Democritus ait: aut nihil eſſe verũ: aut nobis nõ manifeſtum.

Oſtquam ſoluit dubitationez ex qua inducebant antiq ad ponendũ contradictoꝛia ſimul eſſe vera: Hic remouet illa ex quibꝰ aliqui inducebantur ad ponendũ omne q̃ apparet eẽ verũ. Diuidit aũt pars iſta in duas. pꝛima ponit dubitatiões ex quibus aliqui monebãtur ad p̃dictã poſitionẽ ponẽdam. Secunda remouet dubitationes pꝛedictas ibi (Nos aũt in hanc oꝛationem). Circa pꝛimũ duo facit. pꝛimo ponit rõnem eoꝝ ex qua mouebant ad ponẽdum omne qõ apparet eẽ verũ. Secũdo aſſignat cauſam pꝛedicte rationis ibi (Omnino vero quia ſuſcipitur (. Dicit ergo pꝛimo q̃ ſicut opinio que ponebat contradictoꝛia ſimul eſſe vera veniebat ex quibuſdam ſenſibilibus in quibus contingit cõtradictoꝛia fieri ex aliquo vno Similiter (⁊ veritas que eſt circa apparẽtia). i. opinio de veritate apparentiũ venit quibuſdam ex ſenſibilibus: illis. ſ. qui nõ pter venientes ſed dubitãtes in hanc poſitionẽ incidunt. ⁊ hoc ideo quia de eiſdẽ ſenſibilibus inueniuntur contrarie opiniones diuerſoꝝ. ⁊ hoc triꝑliciter: pꝛimo quia quibuſdã guſtãtibus videtur dulce qꝫ alijs videtur amarum eẽ. ⁊ ſic homines de omnibus ſenſibilibus cõtrariam opinionẽ habẽt. ſcõo quia multa ali animalia contraria iudicant de ſenſibilibus nobis. Illud enim quod videtur ſapidum boui vel aſino mali ſapoꝛis ab homine iudicatur. Tertio quia idẽ homo in diuerſis tẽpoꝛibꝰ diuerſimode iudicat de ſenſibilibus. Quod eniz nũc videtur ſibi dulce ⁊ ſapiduz alio tempoꝛe ſibi videtur amarum ⁊ inſipidum. Nec poteſt aſſignari ratio certa per quã fiat manifeſtuz que opinionũ iſtarum ſit vera: aut que ſit falſa quia nõ magis vna earum videtur vera vni quam alteri altera. Ergo oporꝛtet qꝫ equaliter ſint vere vel equaliter falſe. ⁊ ideo dixit Democritus: quod aut nihil eſt determinate verum in rebus aut ſi quid eſt verum nõ eſt nobis manifeſtum. Cognitionem enim rerum accipimus per ſẽſus. Judicium autem ſenſus nõ eſt certuz cum nõ ſemper eodem modo iudicet. Unde nulla certitudo videt nobis eẽ de veritate: vt poſſimus dicere q̃ hec opinio determinate eſt vera: ⁊ contraria determinate eſt falſa. ¶Sed quia poſſet aliquis dicere contra hanc opinionem q̃ aliqua regula poteſt ſumi per quã diſcernitur inter cõtrarias opiniones que earum ſit vera: vt videlicet dicamus q̃ illud eſt verum iudicium de ſenſibilibus qꝫ dant ſani: non quod dant egrotantes: ⁊ de veritate hꝫ eſt verum iudicium quod dant ſapientes ⁊ intelligentes: nõ aũt qꝫ dant inſipientes vel ſtulti: ideo in pꝛincipio remouet iſtam reſponſionẽ per hoc q̃ iudicium certum de veritate nõ cõuenienter poteſt ſumi ex multitudine ⁊ paucitate: vt. ſ. dicatur eſſe verum qꝫ multis videtur: falſum autem quod videtur paucis: cũ quandocũqꝫ illud q̃ eſt pluribus opinabile nõ ſit ſimpliciter verum. Sanitas autem ⁊ egritudo ſiue ſapientia ⁊ ſtultitia nõ videntur differe niſi ſecũdũ multitudinem ⁊ paucitatem. Si eniz omnes vel plures eſſent tales quales ſunt illi qui nũc reputãtur deſipientes vel ſtulti: illi reputarentur ſapientes Et qui nũc reputant ſapientes reputarentur ſtulti. Et ſimiliter eſt de ſanitate ⁊ egritudine. Nõ ergo credenduz eſt magis iudicio ſani ⁊ ſapientis de ſanitate ⁊ veritate: q̃ iudicio infirmi ⁊ inſipientes.

¶Lectio vndecima.

Omino vero ꝓpter exiſtimare pꝛudẽtiã quidẽ ſenſũ: ⁊ hiſ ẽ alteratio: qꝫ videtur ſcõm ſenſum ex neceſſitate verum dicunt.

Stendit cãz p̃dicte põnis ⁊ pꝛimo ex pte ſẽſus ſcõo ex pte ſẽſibiliũ ibi (Quiꝰ ãt opiniõis cã ⁊c.) Circa p̃mũ tria facit. ¶Pꝛimo ponit cãm pꝛedicte poſitionis ex pte ſenſus ſcõo recitat diuerſoꝝ opiniões qui in hãc cãz cõcoꝛdauerũt ibi. (Ex his empedo. ⁊c.) ʒo inuebit ꝓtra eos ibi (Aut grauiſſimũ.) Dicit ergo pꝛio q̃ anti qui hoc opinabãtur q̃ pꝛudentia ſiue ſapientia vel ſcia nõ eſſet niſi ſenſus. Nõ enim ponebãt differentiam inter ſenſum ⁊ intellectũ. Cognitio aũt ſenſus fit per quãdam alterationez ſenſus ad ſenſibilia. Et ita q̃ ſenſus aliquid ſentiat pꝛouenit ex impꝛeſſione rei ſenſibilis in ſenſibilium. Et ſic ſemp cognitio ſenſus reſpondet nature rei ſenſibilis vt videt. Oporꝛtet igitur ſecundũ eos q̃ illud qꝫ videtur ſecundũ ſenſum ſit de neceſſitate verum Cum aũt cõiunxerimꝰ q̃ oĩs cognitio eſt ſenſitiua ſequit q̃ oẽ q̃ alicui apparet quocũqꝫ modo ſit verũ. Huius aũt rõ nõ ſolũ deficit in hoc q̃ ponit ſenſuz ⁊ intellectũ idẽ: ſed in hoc q̃ ponit iudiciũ ſenſus nũquam falli de ſenſibilibus fallit eni de ſenſibilibꝰ cõmunibus ⁊ per accidẽs: ſz nõ de ſenſibilibus ꝓꝓijs niſi forte ex in diſpoſitione oꝛgani. Nec oporꝛtet q̃ quãuis ſenſus alteret a ſenſibilibus q̃ iudiciũ ſenſus ſit verũ ex cõditionibus rei ſenſibilis Nõ eni oꝛ q̃ actio agentis recipiatur in patiẽte ſecũdum modum agẽtis ſed ſecundũ modũ patientis ⁊ recipientis. Et inde eſt qꝫ ſenſus ſi eſt qñqꝫ diſpoſitus ad recipiendũ formaz ſenſibiꝫ ſcõz q̃ eſt in ipſo ſenſibili quia alter aliqñ iudicat q̃ rei veritas ſe habeat. ¶Deinde cum dicit.

¶Ex his. n. Empedocles ⁊ Democritus ⁊ alioꝝ nõ cõſequẽs dicere vnuſq

UVA. BHSC. IyR_086_1

qz talibus opinionibus facti sūt rei. Et enim Empedocles pmutātes hītū per mutare dicit prudētiā ad pūs cōsilium augere hoīb⁹ in aliis dicit q̄ quātū alteri trāsformati sūt tm̄ ipsis et semp sapere altera affuit. Parmenides vero enūciat eodē mō vt nō quādocūqz habuerūt mēbrorū cōplexionē multe flexionis hominib⁹ intellect⁹ inest Idez .n.ē qō qdē sapit natura mēbroz hominibus et oīb⁹ et oīa:qō.n.plus ē intelligētia. Anaxago. quoqz pnūciatione recordatur ad quosdā socioz̄:q: talia erāt ipsis entia qualia vtiqz existimauerūt. Dicūt āt et Homerū hāc habē-tem:q: fecit Hectorē tāqz in extasi fuerit a plaga iacere aliud sapientē tanqz sapiētes quidē et despiciētes sed nō secundū eādē:palā ergo q̄ si vtreqz prudētie et eēntia sīl' sic et nō sic se habēt.

¶ Recitat diuersorū opiniōes assenciētiūt causis p̄dictis. Oia aūt dicta eorū q̄ inducit tendūt ad duo. Quorū primū ē q̄ intellect⁹ sit idē cū sensu. Aliud ē q̄ oē qō videt sit verū. Dicit ergo q̄ ex p̄dictis rōnib⁹ Empedo. z Democrit⁹ z singuli aliorū sūt facti rei talib⁹ opiniōi bus vt ē dicere verisimile.i. sicut verisimiliꝛ cōiecturare possum⁹ ex eorū dictis. Dicit.n. Empe. q̄ illi q̄ pmutāt habitū.i. dispositiōez corpis pmutāt ēt prudētiā quasi intellect⁹ cui⁹ ē prudētia sequaī habitudinē corpis sic̄ z sensus. Nā nulla.s. prudētia crescit in hoibus ad apparēs.i. p hoc q̄ aliqd de nouo incipit apparere homini nullus pfect⁹ scie in hoīe extimādū est. Sz hoc fit p hoc q̄ dispositio corpis variaī. Alia trās. meli⁹ ad pre sens eni volūtas vel cōsiliū augeī hoīb⁹ quasi dicat sz dispositiōes diuersas pātes hoīs augeī quasi cōsiliū siue noue voluntates: siue noue prudētie hoībus augeī quasi cōsiliū siue volūtas nō sequaī aliquā vim intellectiuā in homine q̄ sit pter sensū sz solā dispōnē corpis q̄ variaī secundū p̄sentiā diuersarū rerū. In alijs autē libris suis dicit. Empedo. qō quātū ad alterationē trāsformat id est secundū qualitatē qua hō trāsformaī in alteraz dispositionē corpis tāta eis est sp cura in inquisi:i. qō tot cure siue sollicitudines:seu prudētie hoīb⁹ aduenīunt: qō qdē est difficile. alia trāslatio meli⁹ sic se habet. qa quantūcūqz mutati fiāt:intantū secundū ipsas semper sapere alia statutū est siue stultū vel ipsis affuit secūdū aliā litterā. q̄si dicat q̄ quātūcunqz homo mutaturi in dispositiōe corpis intantū semp alia sapuerit quasi alium intellectū z aliā sapiētiam habēs. ¶ Deinde ponit opinionē Permenidis ad idē dicēs:q̄ Permenides de rerū veritate enūciat eodē modo sicut Empedocles Dicit.n.q̄ sicut vnusquisqz habet dispositionē mēbrorū valde circū flexoz:vel (multe flexiōis) secundū aliā litterā.ita itellect⁹ hoīb⁹.q.d.q̄ in mēbris hois ē multa varietas z circūuolutio ad hoc q̄ talis mēbrorū dispō adaptet ad opationē intellect⁹ q̄ sequtur mēbroz cōplexionē secundū eū. Ipse.n. dicit q̄ iō ē q̄ cura.i. q̄ curā hz siue prudētiā de mēbris ex natura mēbrorū z q̄ est in oībus.i. in singulis ptib⁹ vniuersi. z q̄ ē in oī .i. in toto vniuerso:sed tamē aliter notatur in toto vniuerso z in singulis ptib⁹ vniuersi z ēt in hoīe. Et hoc i toto vniuerso dicit deus in singulis autē ptib⁹ vniuersi dicit nā. In hoīe aūt dicit intellectus. Et sic hoc bēt plus in hoīe q̄ in aliis ptibus vniuersi. q: in hoīe intelligit ꝓpter cōplexionē determinatā mēbrorū:nō āt in alijs reb⁹. In quo ēt dat intelligi q̄ itellect⁹ sequtur cōplexionem corpis z p cōsequēs nō differt a sensu. Alia trāslatio plani⁹ hēt sic. Idē.n.q̄ qdā sapit mēbrorū si in hoīb⁹ z oībus z oiuz plus.n.ē intellect⁹. Deinde ponit opi. Anax.q̄ pnūciauit ad quosdā suos socios vt ad cos reducendo eis ad memoriā.q: talia sunt eis entia: qualia suscipiūt siue opinant. Et hoc ē scōm q̄ in illis dictis pbōrum tāgit. s. q̄ veritas sequaī opinionē. Dei de ponit opinionē Homeri de quo dīt q̄ videbaī eandem opinionē habere. Fecit eni in sua recitatiōe Hectorē iacere quasi in extasi a plaga sibi illata aliud cūctantem:idest aliud cogitantē ꝙ pri⁹:vel aliena sapiētē secundū aliā translationē:si ab his que pri⁹ sapuerat:q̄si cūctantē qō z nō cūctārē.i. in illo strato in quo iacebat pcussus eēt sapiēs z nō sapiēs. Sed nō quātū ad eādē: quia quantū ad illa que tūc sibi videbaī sapiēs erat. quātum autē ad illa que prius sapuerat z nō sapere desiderat nō erat sapiēs. Alia trāslatio sic hz. Sapientes quidē z desipiētes:quasi dicat:sicut fuit de Hectore q̄ sapiebat aliena post plagā ita cōtingit z de alijs q̄ sūt simul sapiētes z desipiētes nō secundū eadē sed secundū diuersa. Ex omnib⁹ autē p̄dictis philosophorū opinionib⁹ cōcludit cōclusionē intentā:scilicet q̄ si vtreqz sint prudētie:scilicet secundū quas homo existimat contraria mutatus de vna dispositiōe in aliaz q̄ oē id qō existimaī sit verū.nō.n.eēt prudentia existimare falsuz. Unde sequiī q̄ entia similiter se habeāt sic z nō sic.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quibus z grauissimū accidens est. Nam siquid maxime cōtingens verū videtur:ibi autem sūt maxime querētes ipsam z amantes:hi tales habent opiniones z talia enunciant de veritate quomodo nō ē dignū respuere philosophari conātes nam volantia psequi erit vtiqz veritatem inquirere.

¶ Inuebiī cōtra p̄dictos philosophos dicens:q̄ grauissimū accidēs est qō eis accidit. Naz si illi qui maxime viderūt verū inquantū contingit ab homine posse videri.s. predicti philosophi q̄ etiā sunt maxime querētes z amātes:verū tales opiniōes z tales sentētias p̄ferūt de veritate quomodo nō est dignū paratos philosophari dolere de hoc q̄ eorū studiū frustraī:si veritas inueniri nō potest. Alia.t. habet quomodo quādo ē dignū relinquere vel respuere philosophari conātes idest q̄ homo nō adhereat aliis qui nolūt philosophari:sed eos cōtemnat. Nam si nullū verū potest ab homine de veritate sciri querere veritatē est querere illud quod non potest homo habere: sicut ille qui prosequiī vel fugat volatilia. Quanto enim magis prosequitur: tanto magis ab eo elongatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Huius aūt opiniōis causa:q: de entib⁹ qdē veritatē intēdebāt: entia .ho putabāt eē sensibilia soluz:in his vero multa q̄ indeterminate natura cōsistit z que entis sicut dixim⁹. Propter qō decenter qdē dicūt:nō vera autē dicūt sic enim cōgruit magis dicere q̄z sicut Epicarius ad zenophanem.

¶ Assignat cām premisse opinionis ex pte sensibiliū: scilicet que ē eā predicte cāe etiā ex pte sensibiliū ponebatur. Nā cū sensibile sit prius sensu naturaliter oportet q̄ dispositio sensuz sequaī sensibiliū dispositionē.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Assignat aut ẽ er pte sensibiliũ duplicẽ cãm: quarũ secũ da ponit ibi (Ampli⁹ autem oium ⁊c. Dicit ergo ꝓio ꝙ causa opinionis predictorum philosophorum fuit: qz cum ipsi intenderent cognoscere veritatẽ de entib⁹: ⁊ videt eis ꝙ sola sensibilia entia essent toti⁹ veritatis doctrinam indicauerũt ex natura sensibilũ rerũ. In re⁊ bus sensibilibus .n. multũ ẽ de natura ifiniti siue inde⁊ terminati. qz in eis ẽ materia: que quãtũ ẽ de se nõ de terminat ad vnũ: sz ẽ i potẽtia ad multas formas. ⁊ ẽ in eis natura entis. Similiter eni dixim⁹: videlz ꝙ esse rerũ sensibiliũ nõ est determinatũ: sed ad diuersa se ba bens. Unde nõ est mirũ si nõ determinatã cognitionẽ ingerit sensibilib⁹: sed huic sic ⁊ alteri aliter. Et ꝓpter hoc predicti philosophi decenter siue verisimiliter lo⁊ quũtur ratione predicta. Nõ tamẽ verũ dicũt in hoc ꝙ ponũt nihil determinatũ eẽ in reb⁹ sensibilib⁹. Maz lz materia quãtũ est de se ideterminate se habeat ad mul tas formas. tamen ꝓ formã determinat ad vnũ modũ essendi. Unde res cũ cognoscũtur per suã formaz ma⁊ gis ꝙ per materiã nõ est dicẽdũ ꝙ nõ possit haberi de rebus aliqua determinata cognitio Et tamẽ quia veri similitudinẽ aliquam habet eozũ opinio magis cõgru it dicere: sicut ipsi dicebãt ꝙ sicut dicit Epiphan⁹ ad Lenophanem: qui forte dicebat omnia immobilia ⁊ ne⁊ cessaria esse ⁊ per certitudinem sciri.

(Deinde cum dicit.

(Amplius ãt omniũ videtes hãc mo tam naturã. De pmutatiõe autẽ nihil verũ dicimus. circa vero oino semp p mutãs nõ cõtingere verũ dicere: nã ex hac existimatiõe pullulauit opinio dictarũ sũma que ẽ dicẽtiũ eradicare ⁊ q̃ lem Eraclitus habuit qui tandẽ opina tus ẽ nihil oportere dicere. sed digitũ mouebat solũ ⁊ Eraclitũ increpauit di centem bis in eodem flumine non est intrare ipse existimauit nec semel.

(Ponit secundã causam er pte sensibiliũ sumptã di cens ꝙ philosophi viderũt oẽm banc naturam scilicet sensibilẽ in motu esse. Viderũt etiã de pmutante: idest de eo qõ mouetur nihil verũ dicitur inquantũ mutat. Quod enim mutat de albedine in nigredinem nõ est album nec nigrum in quantũ mutat. Et ideo si natura rerũ sensibiliũ semper pmutatur. ⁊ omnino: idest quã tum ad omnia ꝙ nihil in ea est firum nõ est aliqd deter minate verũ dicere de ipsa. Et ita sequit ꝙ veritas opi nionis vt ꝓpositionis nõ sequat modum determina⁊ tuz essendi in rebus. Sed potius id qõ apparet cogno scenti vt hoc sit esse verũ vnũquodq̃z quod est alicui ap parere. Et ꝙ ista fuerit eozũ ratio ex hoc pz. Nã ex hac susceptiõe siue opiniõe pullulauit opinio dictorũ philo sophoꝝ sũma vel extrema: i. q̃ venit ad summũ vl extre mũ bui⁹ sentẽtie que dicebat eraclitare: idest sequi opi nionẽ eracliti: vel sedentiũ eralitare secũdũ aliã litterã: idest qui dicebãt se opiniõez eracliti sequi q̃ posuit om nia moueri: ⁊ ꝓ hoc nihil esse verũ determinate. ⁊ banc opinionẽ ha⁊ buit Eraclitus: q̃ ad vltimũ ad hãc demen⁊ tiam deuenit ꝙ opinatus est ꝙ nõ oportebat aliqd ver bo dicere: sed ad exprimẽdũ qõ volebat mouebat solũ digitũ. ⁊ hoc ideo: qz credebat quod veritas rei quam volebat enunciare primo transibat ꝙ omnino finiret. Breuiori autẽ spatio digitũ mouebat. Iste autẽ eracli tus ꝓbuit aristippo: idest eũ reprehendit vel increpuit eraclitũ secundũ aliã litterã. Eralitus eniz dixit ꝙ non potest homo bis intrare in eodẽ flumine: qz antequam intret secundo: aqua que erat fluminis iam deflurerat. Ipse autẽ existimauit: ꝙ nec semel potest homo itrare in eundem fluuiũ: qz ante etiaz ꝙ semel intraret aqua fluminis defluit ⁊ supuenit alia. Et ita nõ solũ etiã non potest homo bis loqui de relaliqua antequã dispositio mutet: sed etiam nec semel.

& no demenaaz isty philo

(Lectio septuagesimaquinta. 4ta decima.

Os autẽ ⁊ ad hãc rationẽ dice mus: quia pmutãs quando per mutat habet quãdaz in eis ve ram rõnem nõ existimari esse.

Jsputat cõtra ꝓdicta, ⁊ primo quã tuz ad hoc qõ ponebãt de mutabilitate rerũ sensibiliũ. Secũdo quãtũ ad hoc ꝙ dicebat de apparentia sensuuz ibi (De veritate vero q̃ nõ oẽ) Circa primũ ponit ser rõ⁊ nes: quaruz prima talis est. Qui extimat nõ esse, de eo qõ nõ est verũ opinionem habet ⁊ verã orõnem ꝓfert si hoc enunciat. Sed qõ mutat dum mutat nõ est nec illud ad qõ mutat: nec illud er quo mutat. ergo aliqd vere potest dici de eo quod mutat. Sic ergo possum⁹ dicere cõtra predictam rõnem (vel orationẽ) idest opi nionẽ dicentẽ ꝙ de eo qõ mutatur nihil potest verũ di ci qz (pmutans) i. quod mutatur (quando pmutat) .i. quãdo pmutat bẽt quandã orationẽ vel rõnez verã (in eis) .i. secundũ ꝓdictorum opinionẽ (nõ existima ri) .i. qõ nõ existimetur aliquid eis ineſſe.

(Est ẽt dubitatio: abiiciẽs eniz hz aliqd e⁹ qõ abiicitur: ⁊ facti iã necesse ali qd eẽ oino: qa si corrũpitur existens ali qd ens: ⁊ si fit er quo fit: ⁊ a quo gñatur necesse est eẽ: ⁊ hoc nõ esse infinitum.

(Secundã eõnem ponit que talis est. Omne qõ per mutatur habet iaz aliqd de termino ad quẽ pmutatur: quia qõ mutatur dum mutatur ptim est in termino ad quẽ: ⁊ ptim in termino a quo: vt ꝓbatur in .vi. physico rum. vel secundũ aliã litterã (abiiciens habet aliqd ei⁹ quod abiicit) Et er hoc dat intelligi ꝙ in eo qõ moue tur sit aliqd de termino a quo: qz ꝙdiu aliquid moue tur tã diu terminus a quo abiicit. Nõ autẽ abiceretur nisi aliquid ei⁹ ineſſet subiecto mobili (⁊ facti) .i. eius qõ fit necesse est iam aliqd eẽ: qz omne qõ fit fiebat: vt ꝓbatur. vi. physicoꝝ. (Sz etiaz ꝙ si aliqd corrũpitur: ꝙ adhuc aliqd sit: qz si omnino nõ eẽt iaz eẽt oio incorru ptũ esse ⁊ nõ incorrũpi. Similiter aũt si aliqd generat: oz ꝙ sit materia ex qua generat ⁊ agẽs a quo generat Lect. 8. Hoc autẽ nõ est possibile ꝓcedere infinitũ. qz vt ꝓbat in secundo: nec in causis materialib⁹: nec in agentibus in infinitũ ꝓceditur. Sic igitur est magna dubitatio ꝟ eos qui dixt ꝙ de eo qõ mouet nihil potest vẽ dici. tuz qz in eo quod mouet ⁊ generat ẽ aliquid de termino ad quẽ. tum qz in omni generatione ⁊ motu oz ponere aliquid ingenitum ⁊ imobile ex pte materie ⁊ agẽtis. Lec. 14.

(Sz hec ꝓtermitẽtes ita dicam⁹ qz ñ idẽ ẽ pmutãs scõm q̃ztitatẽ ⁊ scõz q̃lita tẽ scõz quãtitatẽ igitur sit nõ manẽs sz secũdũ speciẽ omnia cognoscimus.

(Tertiã rõnẽ ponit. ⁊ hec rõ ꝓtradicit eis ꝙtũ ad cãz ex qua opinionẽ sumpserũt: qz oia sensibilia semp mo uentur. Moti .n. sunt ad hoc dicẽdũ er his que augẽt: viderunt .n. ꝙ aliquid per vnũ annũ crescit scõm modi cam q̃titatẽ. ⁊ crediderũt ꝙ motus augumẽti eẽt cõti nuus: ita ꝙ quãtitas scõm quã attẽditur augumẽtum diuideret ꝓportionaliter secundũ partes tẽporis ita ꝙ in qualibet pte fieret augmentũ alicuius quãtitatis: cuius ꝓportio eẽt ad totaz quantitatem: sicut ꝓportio partis temporis ad totũ tẽpus. vnde cum iste motus sit insensibilis extimauerũt silr ꝙ ea que vident gesce

UVA. BHSC. IyR_086_1

re mouenť ſz motu iſenſibili. Dic̄ g̃ ꝯ illos q̄ ꝑmiſſis illis q̄ dicta ſt pz q̄ nō ē idē mot⁹ ſcōz quātitatē ⁊ ſcōz q̄litatē vel formā. Et quāuis cōcedať eis q̄ mot⁹ ſcōm quātitatē ſit ꝯtinu⁹ in reb⁹ ⁊ q̄ oia b̄ motu ſp inſenſibi lit̄ moueanť ſcōz quātitatē vel formā. nō tñ oz ꝙ pp b̄ ſp oia moueanť. ⁊ ita poterit hēri cognitio de reb⁹ determinata. q̄ res magis cognoſcūtur per ſuam ſpeciē q̄ per ſuam quantitatem.

Co.23. ¶Amp̄ āt dignū icrepare ſic exiſtimātes q̄ ſſibiliū in miozib⁹ nūerū ſciētes ſic hñtē ō celo toto ſil'r enūciauerūt: nā citcanos ſſibilis loc⁹ in gñatōe ⁊ coꝛruptōe pſeuerat ſolū ens. Sz iſte vt dicatur nulla ps ē ois: ārē iuſti⁹: ſi pp b̄ enarrarentur q̄z ꝑpter hec illa diiudicare.

¶Quartam rōnē ponit dicēs q̄ dignū eſt renuere ſiue increpare (ſic recipiētes) ideſt opinātes: ſcilicet q̄ oia ſenſibilia ſunt ſemp in motu: ꝑpter hoc q̄ paucoꝛū ſenſibiliū numerū inueniunt ſic ſe habentē: cū tñ plura ſenſibilia imobilia ſūt niſi quantū ad motū localē. Cōſtat enim q̄ ſola ſenſibilia que ſunt hic circa nos in ſpera activoꝛū ⁊ paſſiuoꝛū ſunt in generatiōe. ⁊ coꝛruptiōe. Nu iuſmodi aūt locus eſt q̄ſi nihil reſpectu vniuerſi. Nam tota terra nō habet ſenſibilē quantitatē reſpectu ſupreme ſpere. Ideo ſe hz ad eā: ſicut ad cētrū: ſicut aſtrologi ꝓbāt ꝑ hoc q̄ ſemp ſer ſigna zodiaci ſup terrā apparēt. Quod nō eēt ſi terra aliquā ptē celi ſenſu notabilez a nobis occultaret. Stultū. n. fuit de tota natura ſenſibili iudicare ꝑ illa paucioꝛa: imo tollerabili⁹ fuiſſet q̄ tota nā ſenſibilis fuiſſet diiudicata ſcōm motum celeſtium coꝛpoꝛū que multū excedunt alias inquantitate.

¶Ampli⁹ āt palā q̄ ad hos eadē olim dictis dicem⁹ q̄ ē imobili natura q̄daz oſtēdendū ipſis ⁊ credendū eſt eis.

¶Quintā rōnē ponit dicēs q̄ ꝓtra hec dicēda ſunt ea que ſupꝛa ſunt dcā in hoc eodē libꝛo. ſ. q̄ ſit q̄dam nā imobil. ſ. nā primi motoꝛis: vt ꝓbatū ē in. viij. phyſicoꝛ. Et hoc ē dicēdum cōtra eos. ⁊ ipſi debēt hoc credere: ſicut alibi ꝓbatū eſt. Et ideo nō eſt verū q̄ oia ſint ſemper in motu: q̄ nihil vere de aliquo poſſet dici.

¶Et ēt cōtingit ſil' dicētib⁹ eē ⁊ nō eē: geſcere magis dicere oia q̄z moueri ſi ē. n. i q̄ō aliqd ꝑmitteť. nā oia iſt oib⁹.

¶Sextā rōnem ponit dicēs q̄ illa poſitio qua ponūt oia moueri repugnat ꝓme eoꝛū poſitiōi: qua ponunť ꝓtradictoꝛia ſil' verificari de eodē: q̄ ſi aliqd ſimul eſt: ⁊ nō eſt magis ſeqtur q̄ oia quieſcāt q̄ oia moueantur. Nihil. n. ꝑmutať ad hoc q̄ iā ineſt ei: ſicut q̄ iaz eſt albū nō mutať ad albedinē. Si aūt idē cōuenit ſimul eē ⁊ nō eē oia inſunt oibus: vt ſupꝛa ꝓbatū ē: q̄ oia ſūt vnū. Et ita nō erit in q̄ poſſit aliquid permutari.

Lec.24. E ꝓbitate āt q̄ nō ē appens vez ꝑmū qdē q̄ neq̄z ſenſus falſus ꝓpꝛii eſt: ſed ꝓbātaſia nō idem ſenſui.

Lect.13. Hic incipit ꝓcedere cōtra ipſaz rōnē de veritate appentiū. Et circa hoc duo facit. Primo ipꝛobat bāc opinionē. Secūdo iducit cōcluſionē intētā ibi (Ergo q cūctoꝛ) Circa primum duo facit. Primo diſputat cōtra illos q̄ ꝓdictā pōnē pp aliquā rōnem vel dubitationē poſuerūt. Secūdo cōtra ꝑterniētes ibi (Sūt aūt alīq) Circa primū ponit. vii. rōnes. Circa primā ſic dicit. Oſtenſum ē q̄ nō oia ſunt mutabilia: ſed de vitate q̄ nō oē appens ſit verū. Iſta cōſiderāda ſunt: quoꝛ primū eſt q̄ ſenſus nō eſt ꝓpꝛie cā falſitatis: ſz ꝓbantaſia: q̄ nō eſt idē ſenſui. q. d. diuerſitas iudicioꝛ: q̄ dant de ſenſibilib⁹ nō ꝓuenit ex ſenſu: ſed ex ꝓbātaſia: ad quā ꝓp aliqō ipedimētuz nature ꝑ ueniūt acceptiōes ſenſuū. ꝓbātaſia aūt nō ē eaō ſenſui: vt ꝓbať tertio tertio de aia: ſed ē motus factus a ſenſu ſecundū actū Vñ q̄ ipſi attribuerūt ſenſui iſtā diuerſitatē iudiciozū ꝑ quā vn⁹ iudicať falſū ſentire de hoc de quo ali⁹ verū ſentit nō cōueniēter faciūt. Alia trāſlatio meli⁹ hz (Et primū qdē) q̄ nec ſenſus falſus ꝓpꝛii ē. Sed ꝓbātaſia nō idē eſt ſenſui. q. d. q̄ nullus ſenſus ō ꝓpꝛio obiecto decipitur: ſicut viſus nō decipiť de coloribus. Ex quo pz q̄ iudiciū ſenſus de ſenſibili ꝓpꝛio ē determinatū. Vñ oz determinatā veritatē eē in rebus

¶Et ſi obiiciať q̄ aliqñ ēt circa ſenſibilia ꝓpꝛia error accidit. reſpondet q̄ hoc nō eſt ex ſenſu: ſed ex ꝓbantaſia ꝑ cuius indiſpoſitionem aliqñ cōtingit q̄ id qō ꝑ ſenſuz accipitur aliter ad ipſaz ꝓuenit q̄ ſenſu ꝓcipiatur: ſicut pz in freneticis quibus oꝛganū ꝓbantaſie eſt leſum.

¶Deide dignū mirari: ſi hoc dubitať: vtrū tāte ſūt magnitudines ⁊ coloꝛes tales q̄les a rēotis vidētur: aut q̄les de ꝑpe: ⁊ vtrū q̄lia ſanis: aut q̄lia laboꝛātib⁹ ⁊ grauioꝛa: vtrū qualia ōbilib⁹ aut qualia robuſtis. ⁊ vera vtrū qualia dormientib⁹: aut qualia vigilātibus. Nō q̄ ñ putāt palā. null⁹ ergo ſi putauerit ō nocte athēis eē ens i lybia: vadit ad odiū

¶Secundā rōnem ponit. Circa quā ſic dicit. Dignum eſt admirari ſi aliq̄ de hoc (querūt) vel (dubitant) ſecundā aliā litterā vtz magnitudines tales ſint quales videnť a remotis: vel quales videnť a ꝓpinquis. Quia ſi enim ꝑ ſe verū eſt q̄ ſenſus ꝓpinquas magnitudines iudicat tales eē: quales ſunt remotas autē minoꝛes ſint: q̄ nō a remotioꝛi videť: videť minus vt in ꝑſpectiua ꝓbať. Et ſimile ē ſigs dubitat vtrū coloꝛes ſint tales: quales videnť a remotis: vl quales videnť a ꝓpinquis. Conſtat enī q̄ virtus agētis quāto plus in remotis poꝛrigiť in agēdo: tanto deficiētioꝛ ei⁹ inueniť effect⁹. Ignis. n. min⁹ caleſecit que diſtāt q̄ que ſūt ꝓpinqua. Unde ⁊ coloꝛ coꝛpis ꝑfecti ſenſitiui nō ita imutat ꝑfecte in remoto vt in ꝓpinquo vyapbanū. Et pp hoc verius eſt iudiciū ſenſus de coloꝛib⁹ ſenſibilib⁹ in ꝓpinquo q̄ in remoto. Et ſimile ē ēt ſi qs dubitat vtrū aliqua talia ſint qualia vidētur laboꝛātib⁹. i. infirmis. Sani. n. bñt oꝛgana ſenſuū bñ diſpoſita. ⁊ ideo ſpēs ſenſibiliū in eis recipiūť ꝓut ſunt: ⁊ ꝓp hoc verū eſt iudiciū ſanoꝛū de ſenſibilib⁹. Oꝛgana. n. infirmoꝛ ſūt indiſpoſita. Unde nō q̄uenienter imutanť a ſenſibilib⁹. Et pp hoc eoꝛū iudiciū de eis nō eſt rectū: vt pz in guſtu cui⁹ oꝛganuz q̄ in infirmis coꝛruptis būoꝛib⁹ ē infectū: ea que ſūt boni ſapoꝛis eis inſipida videnť. ⁊ ſimile iterū ē vtz pondera ſint ita grauia ſicut videnť debilib⁹: vel ſicut vidētur robuſtis. Cōſtat. n. q̄ robuſti de pōderib⁹ iudicāt ſecundū q̄ ſunt Nō aūt ita ē in debilib⁹ in quibus difficultas ad ſuſtinēdū pondus nō ſoluz ꝓuenit ex magnitudine pōderis quēadmodū in robuſtis: ſed ēt ex paucitate virtutis. Vñ ēt q̄a pōdera eis magna videnť. Simile ē ſi aliq̄ dubitāt vtrū veritas ſic ſe bēat ſicut videť dormiētib⁹: aut ſicut videť vigilātibus. In dormiētib⁹ enim ligati ſunt ſenſus. ⁊ ita iudiciū eoꝛ de ſenſibilib⁹ nō pōt eē libex: ſicut ē iudiciū vigilātiū quoꝛū ſenſus ſūt ſolūti. Supꝛa aūt dictū eſt q̄ mirandū ē ſi dubitāt: q̄ ex eoꝛū actib⁹ appet q̄ nō dubitāt nec exiſtimāt oia ꝓdicta iudicia equal' eē vera. Si. n. aliquis exiſtēs in lybia in ſomnis videat ſe eē Athenis: vel aliqs exiſtēs Pariſius videat ſe eſſe in Ungaria in ſomnis a ſomno ſurgēs nō talia opatur: qualia opaꝛetur ſi in vigilia hoc ꝓcepiſſet. Iret enī ad oderiū: ideſt ad lo

UVA. BHSC. IyR_086_1

cū quēdaz q ē Athēis: si in vigilia se Athēis eē videret qō nō iacit ñ ℔ somniauit. ḡ ꝑz ꝙ nō ꝓutat silr eē verū qō videt dormiēti ⁊ vigilāti Silr ꝑūt argui de aliis, q̄ ſtiōib⁹ ꝓdictis. Licz. enī ozeten⁹ de talib⁹ querāt: tñ de eis in mēte nō dubitāt. Uñ ꝑz rōnē eē nullā: quā pone bāt oē qō videt eē vex. Hoc enī ponebāt: qz diuersaz opinionū nō pōt accipi q̄ verioz sit: sicut supza dictū ē.

¶ Amp̄ āt ō futuro: vt ⁊ pla. dic̄ nequa q̄z silr ꝓpria medici opio ⁊ ignorantis: velut ō futuro sanos fore: aut ñ futuro.

¶ Tertiā rōnē pōit dicēs qō futus: sic̄ ꝙd dicebat ñ silr (ē ꝓpria). i. ꝓcipalis firma ⁊ va ⁊ digna credi opinio medici ⁊ ignozātis medicinā: sic̄ de ℔ futuro qō ē i firmatū sanari vel nō sanari. Nā medic⁹ q scit cāz sanitatis pōt aliq̄ signa sanitatis future ꝓscire q̄ nescit artis medicinalis ignarus. Unde ꝑz ꝙ stulta est opinio qua creditur omnes opiniones equaliter esse veras.

¶ Amp̄ āt ⁊ ñ silr ī ꝓsibilib⁹ ꝓprie alik ⁊ ꝓprii aut ꝓping ⁊ ei⁹ qō ipsi⁹: ⁊ ō coloꝛi bus gdē visus nō gustus de chymis ve ro gustus nō visus. Lo. 25.

¶ Quartā rōnē pōit. qz in ꝓsibilib⁹ nō silr ē ꝓpria. i. va ⁊ credibilis iudicatio ꝓsus de aliō sensibili. ⁊ de ꝓprio Sic̄ visus nō silr iudicat de coloꝛib⁹ ⁊ gust⁹. ſz credēdū ē de coloꝛib⁹ iudicio visus (de chymis). i. sapoꝛib⁹ iudicio gust⁹. Uñ si visus iudicet aliq̄d dulce eē ⁊ gustus ꝓcipit idē eē amarū credēdū ē magis gustui q̄ visui. ⁊ silr ēt nō ē eq̄lis pōderis iudiciū ꝓsus de ꝓprio ꝓsibili. ⁊ de eo qō ē ꝓprio ꝓpinquū. ꝙd ꝛopinq̄ aūt ꝓpriis sensibilib⁹ Hic dñtur ꝓsibilia cōmunia: vt magnitudo nūe rus: ⁊ hmōi: circa q̄ magis decipit sensus q̄ circa sensibilia ꝓpria: min⁹ tamē q̄ circa sensibilia alteri⁹ sensus vel circa ea q̄ sunt sensibilia per accidēs. Et ita patet ꝙ stultum est dicere omnia iudicia equaliter esse vera.

¶ Quoꝝ in eodē tpe circa idē nūquā dicit ita ⁊ nō ita silr hēre: ſz nec in altero tpe circa passiōez āt nō dubitauit: ſz circa id cui accidit passio. dico āt puta idē qdē videbit vinū: aut mutatū vinū. aut coꝛpe mutato qñq̄z qdez dulce eē. qñq̄z āt nō dulce: ſz qō nō dulce: quale ē qñ fuerit nūquā mutatus ſz sp de ipso vex dic̄ ⁊ ex necitate futuꝛ tale dulce.

¶ Quintā rōnē ponit dicēs ꝙ null⁹ sensus in eodē tpe silr dicit circa idē ita se hēre ⁊ nō habere. in eodē. n. tpe nō dicit visus aliq̄d eē albū ⁊ nō albū: nec bicubitū ⁊ ñ bicubitū: nec dulce ⁊ nō dulce. Sz q̄uis in diuersis tē poꝛib⁹ videat iudiciū sensus opposita de eodē iudicaꝛe: nūq̄ tñ dubitatio accidit ex iudicio circa passionem ipsaz sensibilē: sed circa passiōis subiectuz. verbi gratia de eodē subiecto. s. vino gustui qñq̄z videt qō ē dulce. ⁊ qñq̄z qō nō ē dulce. qō ꝓuenit vel ꝓp mutationē coꝛ poꝛis sensibilis vel instrumēti qō ē infectū amaris bu moꝛib⁹. Et sic gcqd gustat ei nō dulce videt vel ꝓp mu tationē ipsi⁹ vini sed nūquā gustus mutat iudiciū suuz qn ipsaz dulcedinē talē iudicet eē q̄lem ꝓpēdit in dulci qñ iudicauit eā eē dulcē. sed de ipsa dulcedine sp verū dicit ⁊ semp eodē mō. Uñ si iudiciū sensus ē verū: sicut ipsi ponūt ſequtur ēt ꝙ nā dulcis ex necessitate sit talis. ⁊ sic aliq̄d erit determinate veruz in reb⁹. Segtur ēt ꝙ nun q̄ affirmatio: vel negatio sunt simł vera. qz nunq̄ sensus silr dicit aliq̄d eē dulce ⁊ nō dulce: vt dictum est.

¶ Unde ⁊ he rōes oēs auferūt quēad modū ⁊ subām nō eē nullius: ita nec ex necessitate nihil. Necessariū. n. qō nō cōtingit aliter ⁊ aliter se hēre quare ⁊ siqdē ē ex necitate nō hēbit ita ⁊ nō ita Totaliꝛq̄ si est actu sensibile solū nihil vtiq̄ erit solū nō eñtibus aīatis. sēsus enī nō erit: neq̄ qdē igit sēsibilia eē et nō sensatōes forsā vex. sentiētis. n. pas sio ℔ ē. subiecta ℔o ñ eē q̄ sensū faciūt: ⁊ sine sensu ipole. Nō. n. sensus sumet ē: ſz aliq̄d alterū ꝑter sensū: qō ꝓus eē sēsu neče ē. mouēs. n. moto ꝓus ē nā. ⁊ vti q̄z si adiuicē dicātur ℔ ipsa nihil min⁹.

¶ Sextā rōnē ponit dices ꝙ ꝓdicte rōnes oēs vel opi niones sic̄ auferūt oia substātialia ꝓdicata: vt supza oñsū est. ita auferūt oia ꝓdicata necessaria. Segtur. n. ꝙ nihil de altero ꝓdicatur substātialr aut necessario. Et ꝙ non substantialr ex supza dictis ꝑz Qō aūt nō necessario sic ꝓbat. qz necessariū ē: qō nō ꝓtingit aliter se hre. Si ḡ oē qō ē sic vel alit fecōdū eos q dicūt ꝯdictoria silr esse va: ⁊ opposita opiones sequet: ꝙ nihil sit necrīū in re bus. Septimā rōnē pōit ibi (Et toto si sensibile q̄ talis ē. Si oē appens ē vex: nec aliq̄d ē vex nisi ex hoc ipso qō ē appens sensui. sequet ꝙ nihil ē nisi inquātū sensi bile ē in actu. Sz si solū sic aliq̄d ē. s. inquātū ē sensibile sequet ꝙ nihil sit si nō erūt sensus. Et ꝓ cōsequēs si nō erūt aīata vel aialia. hoc aūt ē ipossibile. Nā hoc pōt eē vex ꝙ sensibilia in ct̄o sensibilia nō sūt. i. si accipiātur ꝑut sūt sensibilia in actu ꝙ ñ sūt sine sensib⁹. Sūt. n. sen sibilia in actu secūdū ꝙ sūt in sensu. Et secūdū ℔ oē sen sibile in actu ē q̄dā passio sentiētis. q̄ nō pōt eē si sentiē tia nō sūt. Sz ꝙ ꝓsibilia q̄ faciūt hāc passionē in sensu si sint. hoc āt ē ipole: ꝙ sic ꝑz. Rēoto. n. posterioꝛi ñ rēo net ꝑus: ſz res faciēs passiōes in ꝓsu ñ est ipemet ꝓsus: qz ꝓsus nō ē suimet: ſz alteri⁹: qō oz eē ꝑus ꝓsu nāl: sic̄ mouēs moto nāl ē ꝑus. Ulisus. n. ñ videt se ſz coloꝛe. Et si ꝯ ℔ dicat ꝙ ꝓsibile ⁊ ꝓsus sūt rela adiuicē dcā ⁊ ita silr nā. ⁊ iterēpto vno iterimit aliud. nihilomin⁹ segtur ꝓpositū. qz ꝓsibile ī potētia ñ dr relatiue ad ꝓsū q̄si ad ipz referat: ſz qz ꝓus refert ad ipz vt i. 5° huj⁹ bētur. ꝑz igit ꝙ ipole ē dici ꝙ ex h⁹ sūt aliq̄ ꝑa: qz sensui appēt qō ponūt illi q ponūt oia appentia eē ꝑa: vt ex ꝓdictis ꝑz. Lo. 26.

¶ Ant āt qdā q dubitāt hmōi ꝓsua soꝝ et bas rōes solū dicētiū. q̄rūt. n. qs q iudicat sanū: ⁊ oino circa singu la recte iudicāt: tales ℔o dubitatiōes silꝛs sūt dubitatiōi vtrū doꝛmim⁹ nūc aut vigilam⁹. Possūt āt oēs dubitatō nes tales iō oiuz. n. rōnū hii dignifica būt eē ꝓncipiū. n. q̄rūt: ⁊ ℔ ꝓ demonstra tiōez accipere: qñq̄z ꝙ nō ꝓsuasi sūt: māi festi sūt in actibus: scōz qō qdē dixim⁹ hec eoꝝ passio ē rōnē. n. q̄rūt: quoꝝ ñ ē rō. demōstratiōis. n. ꝓncipiū nō ē de mōstratio. hi qdez vtiq̄z facile hoc cre dent. est. n. non difficile sumere. Lec. 24.

¶ Jsputat ꝯ illos q ꝓdictā rōnē ñ ex rōe ſz ex ꝓtinacia ſuscepērūt. ⁊ cir ca ℔. d. f. ꝙd ꝛio pōit q̄lit isti mouenť ad hāc opi nionē ponēdū. 2° ostēdit q̄lit est resistēdū. ibi (Qui ℔o viz in ℔bo ꝛc.) Dic̄ ḡ ꝓio ꝙ ꝑter ꝓdictos g in ꝓdictaz opinionē ex quibus dā dubitationibus inciderunt sunt

Lec. 27.

UVA. BHSC. IyR_086_1

aliqui q interrogant (psuasos in his) scilicet opinioni bus: idest deceptos: vt eos in deceptione detineant: 7 has solas rones habent ad suam opinionē cōfirmādā. Alia translatio habet. Sunt autē quidaz q deficiunt si ne dubitant huiusmodi psuasoz̄ has rationes solū di centium. Et est sensus q3 qdam deceptoz̄ qui pdictaz opinionē tenēt has solas dubitatiões tenent. 7 his rō nibus vtuntur que infra dicentur. Si enim dicatur eis q inter cōtrarias opiniones credendū est magis sanis q3 infirmis 7 sapientib⁹ q3 ignorantibus 7 vigilantib⁹ q3 dormientibus: ipsi iterato querūt quomodo possit diiudicari sanus per certitudinē ab infirmo 7 vigilās a dormiēte. 7 sapiēs a stulto. 7 breuiter in oibus diuer sitatibus opinionū quomodo possint discerni qs illoz iudicat recte in omnibus cum quibusdam videatur ali quis esse sapiēs qui alijs videtur stultus 7 sic de alijs. Sed iste dubitationes stulte sunt. Similes. n. sunt illi dubitationi qua dubitatur vtruz nunc dormiamus an vigilemus. Horū. n. oiuz distinctio p se nō est. Omnes autē dubitationes predicte idem valent: quia ex eadez radice pcedunt. Volunt. n. isti sophiste q3 omniuz pol sūt accipi rones demōstratiue. Patet. n. q3 ipsi q3rebāt accipere aliqō principiuz q3 eēt eis quasi regula ad di scernēdum inter infirmū 7 sanū inter vigilantē 7 dor mientē. Nec erant cōtenti istam regulam qualitercūq3 scire: sed eam volebant p demonstrationē accipere. Er go q3 ipsi decepti sunt manifestū est in eoz̄um actibus secundū q3 dixim⁹. Et quibus apparet q3 positio eoz̄ sit falsa. Nam si equaliter efficax esset iudiciū dormiē tis 7 vigilātis: eadē sequerētur in actib⁹ boiuz ex vtro q3 iudicio: qō p3 esse falsum. alia littera h3. Quandoq3 vero psuasi sunt 7 ē sentētia cōueniētioz̄ premissis. Ip si enim licet hoc ponant 7 oretenus querant nō tamē mente in hoc decipiuntur q3 credant similiter esse verū iudicium dormiētis 7 vigilātis: qō ex eoz̄um actib⁹ pa tet vt dictū est. Sed quāuis non sint decepti vt in hoc dubitēt. hec tamē est passio eoz̄ū: idest infirmitas men tis q3 querūt rōnem demonstrare eoz̄um quoz̄uz nō est demonstratio. Nam principiū demōstratōis nō est de monstratio: idest de eo demonstratio esse nō potest. Et hoc est eis facile ad credēdum: q2 nō est hoc difficile su mere etiaz p demōstrationē. Ratio enim demonstrati ua pbat q3 nō omnia demonstrari possūt. qa sic eēt ab ire in infinitum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qui vero vim in solo ꝟbo querūt ī possibile querūt cōtraria namq3 dice re significant statim cōtradicentes.

¶ Disputat cōtra istos vel ꝓtra alios: qui nec hac rōne mouentur ad ponēduz omnia apparētia eē vera. quia nō potest per demōstrationē accipi regula p quam cer titudinaliter possit discerni inter iudicātes vere 7 non vere: sed solū ex quadam potentia rōnem predictaz po nunt. Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit q3 tales ꝑ ternientes tendant ducere ad impossibile. Secundo q̄ liter resistēdum est eis apparenter ibi verū si nō oia. 3° qualiter eis obuiandum est secundū veritatē ibi. 7 sicut prius dictū est 7c. Dicit ergo primo q3 illi qui querunt vim in solo verbo. i. qui nō mouent ex aliqua rōne nec ꝑpter difficultatem alicuius dubitationis: nec ꝑpter defectum demonstratiōis: sed solū verbis inituntur: 7 credunt q3 omnia possunt dicere que improbari nō pos sunt. Isti tales querunt ducere ad aliquod impossibile Volunt. n. ad hoc ducere q3 cōtraria sint simul vera ꝑ hoc q3 omnia apparentia sunt vera.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Verū si nō oia sunt ad aliqd: sz q̄daz secundū se nō erit vtriq3 oē qō apparet vere: nā qō appet: alicui appet: q̄re qui omnia que appent esse vera dicit oia que sunt facit ad aliqd. Propter qō 7 obseruāduz vim in sermōe querētib⁹: simul autē 7 sustinere sermonē dignisi cantib⁹: pp qō vt appet ē: qō appet: cui appet: 7 quādo appet inquātū 7 vt. Si autē sustineant quidem sermōem: non sic autē sustineant accidet ipsis contra ria cito dicere. Cōtingit enim secundū visum eisdē vl appere: gustu vero nō: 7 oculis duob⁹ existentibus nō eadē vtri q3 visui si sunt dissimiles: qm̄ ad ipsos propter iam dictas causas qō appens dicētes vere esse: 7 ꝑpter hoc similiter omnia eē vera 7 falsa. Neq3 enī omni bus eadē apparere cōtingit: nec enim accidēt semp eadē: sz multotiēs cōtra ria secundū idē tēpus: tactus enim duo dicit in digitoz̄ū varietate 7 visus vnū aut nullatenus idē 7 secundū idē sen sui 7 similiter 7 in eodez tēpore: quare hoc sit verū: sed forsaz ideo erat neces se dicere: non propter dubitatiōez. sed orationis causa dicentibus: quia hoc non est verum sed huic verum.

¶ Docet ex eoz̄ū positiōe eis resistere: 7 predictū incō ueniens euitare dicēs q3 nisi ponātur oia que sunt esse ad aliqd nō pōt dici q3 omne apparens sit verū. Si. n. sunt quedam in rebus q̄ scōm se habent esse absolutuz nō per relatiōis sensū vel opinionē nō idem erit eis eē qō appere. Hoc. n. dicit relatiōez ad sensū vel opiniōez q2 apparēs alicui appet. 7 ita oportebit q3 nō apparēs sit verū. Patet igit q3 qcūq3 dicit oia appentia eē va facit oia entia eē ad aliqd. s. in respectu ad opinionē vel sensum. Et iō ꝺ predictos sophas q querūt viz in oratione si aliqs dignet eis dare oronē. i. pcedere hāc po sitionē quā ipsi ponūt custodiendū siue obseruandum est eis ne deducant ad cōcedendū cōtradictoria simul eē vera. q2 nō est dicendū absolute q3 omne apparēs est verū si qō appet ē verū cui appet 7 quantū appet 7 qñ apparet 7 sicut apparet. Hoc. n. licitū erat nobis appo nere ex quo res nō habēt esse absolutū: sed relatū tātū. Ideo aūt hoc obseruandū est volētibus hāc pōnem cō cedere. q2 si aliquis cōcedat eis: q3 oē appens est verū. 7 ita ñ cōedat cuz pdictis determinatiōibus sicut dictū est sequetur q3 statim dicat cōtraria simul eē vera. Con tingit. n. q3 idē scōm visum videt mel pp simile colorē mellis 7 secūdum gustuz nō mel ꝑpter dissimile sapo rem. Et similiter cū duo oculi sint dissimiles: nō eadez est viso que fit p vtrūq3 oculuz: vel nō eadem videtur vtriq3 visui qui fit p vtrūq3 oculū. Ut si pupilla vnius oculi infecta sit aliquo grosso vel nigro vapore. alia vo pura videbūtur per oculū infectū oia nigra vel obscu ra p aliū aūt nō. Ideo āt dico hoc esse custodiēdum vel obseruandū. q2 hoc est necessariū apud pdictos sophi stas qui dicūt ex causis predictis oē apparēs esse vez. Et ex hoc sequi pōt q3 oia similiter sunt vera 7 falsa pp hoc q3 nō omnibus eadē apparent nec etiam eadez ad seipsum cū multotiens idē homo secundum idem tem tempus iudicet cōtraria secundū diuersos sensus sicut visus iudicat esse vnū qō tactus iudicat esse duo ꝑpter variationē digitoz̄ū. ex qua cōuenit q3 idē tangibile per

UVA. BHSC. IyR_086_1

diuersa istrumēta tāgibilia. s. tactꝰ p diuersos digitos adviz tactiuā puenit ac si eēnt duo tāgibilia. Nullatenus āt eidē homini secūdū eūdē sensū sīlr ⁊ in eodē tē pore videt qꝫ hoc sit verum scilicet cōtraria simul esse. Ideo aūt forsaz ē necessariū sic respōdere predictis sophistis q dicant nō propter dubitationē sed orationis causa quasi ex pteruia ipsam orationē ppter seipsaz cōcedentibꝰ qa hoc nō est verū simpliciter sed huic verū. Et hoc eni nō sequit ꝓtradictoria simile esse vera. Esse enim huic verū ⁊ nō esse verū illi nō est contradictoriū.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et sicut predictum est necesse ad aliquid facere oīa: ⁊ ad opinionē ⁊ sensū: quare nec factū est nec erit nihil nulli us opinātis: si vero factum est: aut erit palā qꝫ nō erūt omnia ad opinionem.

¶ Docet resistere sophistis predictis secunduz veritatē ⁊ nō solū ad hoiem scilicet nō cōcedēdo falsā opinionē quā ipsi ponūt. Et hoc duabꝰ rōnibꝰ q̄ruz prima sic dicit sicut dictū est prius. Si omne apparēs est verum necesse est facere omnia ad aliquid scilicet ad opinionē ⁊ sensum. Et ex hoc segtur hoc incōueniens q nihil sit nec fiat nullo opināte. Si aūt hoc falsuz est quia multa sūt ⁊ fiūt de quibus nulla est opinio vel cognitio. sicut que sunt in pfundo maris vel in viscerib⁹ terre manifestū est q non oīa sunt ad aliquid īdest ad opinionē ⁊ sensum. Et ita nō omne apparens est verum.

¶ Amplius si vnum ad vnū: aut ad determinandum: ⁊ si idem dimidium et equale: sed nō ad dupluz equale verū ad opinans: si idem ē homo ⁊ opinatū: nō ē homo opinās: sed opinatū. Si vero vnūquodqꝫ fuerit ad opinās: ad infinita erit specie opinans.

¶ Secundam rōnem ponit ibi. Dicēs q vnū nō refert nisi ad vnū ⁊ nō ad qōcūqꝫ vnū sed ad vnū determinatum sicut patet q si sint idem subiecto dimidiū ⁊ eqle nō tamē equale dicit ad duplū sed magis ad dimidiū equale. Vō dicetur ad equale. Et similiter si ipse homo qui est opinās sit etiam opinatus nō refertur homo ad opinās inquantū est opinatus. Si igit omnia entia in quantū sunt huiusmodi referunt ad opinās inquātuz opinās est sequetur q hoc qō dico opinās nō sit vnum cum ad vnū nō referatur nisi vnum sed infinita secundum speciem cū infinita referūtur ad ipsum qō ē impossibile. Unde nō potest dici q omnia relatiue dicantur ad opinās nec per cōsequēs q omne apparens vel opinās sit verū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Igitur quia cīctorum est opinio firmissima. non esse simul veras oppositas dictiones. ⁊ quid accidit ita dicentibus. et quare ita dicūt. tot sunt dicta. Quia autem.

¶ Concludit conclusionē suā intentā. Et circa hoc duo facit primo ponit ipsam principalem cōclusionē Secūdo inducit quoddā corelariū ex ea ibi. Si igitur impossibile Dicit ergo prio q ex p̄dictis patet q inter omnes opinīones vel sentētias ista est firmissima qua dicīt opositas dictiones siue propositiones siue cōtradictiones nō simul esse veras. Et etiā dictū est que incōuenientia accidūt dicētibus eas simul esse veras ⁊ ex qua cā moti sunt ad illa dicēdum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Impossibile est cōtradictionem veram simul esse de eodem. palam quia nec contraria simul ineſſe eidem contingit: contrariorum enim alterum est priuatio. nō vero minus substantie priuatio negatio est ab aliquo genere determinato: si igitur impossibile est simul affirmare et negare vere impossibile est contraria simul ineſſe sed vel quo ambo vel alterum quo alterum vero simpliciter aut non.

¶ Concludit corelariū. dicens ex dictis q quia impossibile est simul cōtradictionē verificari de eodem manifestum est q nec etiam cōtraria eidem ineſſe possūt qa manifestū est q nō minus in cuntrariis alterū eorū est priuatio quā in aliis oppositis licet vtruncqꝫ cōtrariorꝫ sit natura aliqua. quod nō est in affimatiōe ⁊ negatione vel in priuatiōe ⁊ habitu. Alterū enim eorū est imperfectum respectu alterius: sicut nigrū respectu albi ⁊ amarum respectu dulcis. ⁊ sic habet priuationē quandam adiunctam. ¶ Priuatio autem est aliqua negatio substātie idest in aliquo subiecto determinato. Et est etiaz ab aliquo genere determinato est enim negatio infra genus. Nō enim omne nō videt dicitur cecum sed soluz in genere videtium. Sic igitur patet q cōtrariuz includit priuationē ⁊ priuatio est quedā negatio. Si igitur impossibile est simul affirmare ⁊ negare impossibile ē cōtraria simul ineſſe eidem simpliciter sed vel ambo insunt quo idest secūdum aliquid sicut quādo vtrūqꝫ in potentia vel secundū partem vel vnum secūdum quid ⁊ alterum simpliciter. Sicut quando vnum est in actu ⁊ alterum est in potentia vel vnum secūdum plures ⁊ principaliores partes alterum tm̄ secūdum aliquā ptē sicut ethiops est niger simpliciter ⁊ albus dentem.

¶ Lectio. 15.

Verum nec inter contradictiones nihil medium esse contingit. sed necessarium aliquid dicere aut negare vnū de vnoquoqꝫ: palam autem primum quidem diffinientibus quid verum est et falsum Dicere namqꝫ ens non esse aut non ens esse falsum est et ens esse. et nō ens nō esse verum est. Quare qui dixerit ita esse. aut non verum dicet aut mentietur. sed nec ens dicitur nō esse. aut eē. neqꝫ non ens.

Postquam disputauit cōtra ponētes cōtradictoria sīl eē vera. Hic disputat cōtra ponētes eē mediū inter cōtradictionē. Hii enim dicunt nō semper alteram partē cōtradictiōis esse veraz. Et circa hoc duo facit primo disputat cōtra ipsam positionē. Secūdo contra quasdam alias questiones inopinabiles hanc ⁊ superiorem positionē comitātes ibi. ¶ His āt diffinitis. ¶ Circa primū duo facit. Primo ponit rōnes ꝓtra dictā positionem. Secundo ostendit causam quare aliqui moti sunt ad positionē illā ponēdam ibi. ¶ Euenit autē qbusdā ꝛc. ¶ Circa primū ponit. vii. rōnes dicens primo q sicut ꝓtradictoria nō possunt simul esse vera: ita nec pōt esse mediū iter ꝑdictionē. sed de vno quoqꝫ necessariū est aut affirmare aut negare. Et hoc manifestum est primo ex diffinitione veri vel falsi. nō enim aliud est falsum q̄ dicere nō esse quod est: ⁊ dicere esse qō non est. ⁊ nihil aliud est verum q̄ dicere esse quod est:

Lino diffinitivis veri et fa

UVA. BHSC. IyR_086_1

aut nō esse qđ nō est. ¶Patet igitur q̄ quicunq; dicit aliquid esse aut dicit verum aut dicit falsum. si dicit verū oportet ita esse. qz verum est esse quod est si dicit falsū oportet illud nō esse. qz falsum nihil aliud est q̄ nō eē qđ est. ⁊ similiter si dicit hoc nō esse: si dicit falsum opz esse. si verum oportet nō esse. ergo de necessitate aut affirmatiua aut negatiua est vera. Sed ille qui pōit medium inter cōtradictionem nō dicit q̄ necesse sit dicere de ente esse vel nō esse: neq; q̄ necesse sit de non ente Et ita nec affirmans nec negans de necessitate dicit verum vel falsum.

¶Amplius aūt mediū erit cōtradictō nis: quēadmodū viride nigri ⁊ albi: et quēadmodū neutrū bois ⁊ equi: ergo si sic ē nō mutatur natura ex bono in nō bonū: pmutatur āt ex hoc in bonū: non aūt semp apparet nō ē. n. pmutatio nisi in cōtraria ⁊ media: sed si ē mediū ⁊ ita cōtradictio in albū: ⁊ nō albi gño: ⁊ sic erit aliqua in album: non ex non albo gño: nunc autem nō videtur.

¶Secundam rōnem ponit que talis est. medium. inter duo aliqua accipi potest vno modo vel participatōi vtriusq; extremi⁹ qđ est mediuz in eodem genere: sicut viride vel pallidum inter album ⁊ nigrum. Alio modo per abnegationem quod etiam est diuersum in genere sicut inter hominem ⁊ equum: quod nec est homo nec est equus vt lapis. Si ergo inter cōtradictoria ē mediū. aut hoc erit primo modo aut secundo. Si secundo modo tūc nihil permutatur: quod sic patet. Omnis. n. permutatio est ex nō bono in bonum. aut ex bono in nō bonum. quare etiam cum est mutatio inter cōtraria: vt inter album ⁊ nigrū est mutatio inter cōtradictoria opposita. ¶Nam nigrum est nō album: vt ex predictis p3. Secundum aūt predicta nō posset fieri mutatio ex non bono in bonum vel ecōuerso. ergo nulla esset mutatio: cum tamen semper hoc appareat vel videatur: q̄ ex nō bono in bonū fiet mutatio vel ecōuerso. Quod aūt oīs talis mutatio tollatur ex predicta positione facta sic patet. nō. n. potest esse mutatio nisi inter cōtraria ⁊ media que sunt vnius generis. nec potest esse mutatio de vno extremo in alterum nisi per medium Si igitur est medium inter cōtradictoria per abnegationem: idest alterius generis nulla poterit esse mutatio de extrēo in medium. ⁊ ita per cōsequens de extremo in extremuz. Si autē primo modo. s. q̄ sit medium in cōtradictione. q. eiusdē generis participatione vtriusq;: sicut pallidum inter album ⁊ nigrum. sequitur hoc incōueniens q̄ sit aliqua generatio que terminetur ad albuz: ⁊ nō fiat ex nō albo. quia ad vnum extremum nō tantū fit mutatio ex alio extremo: sed etiā ex medio. ¶Hoc aūt nō videtur esse verum scilicet q̄ sit aliqua generatio terminata ad albuz que fiat ex nō albo. Et sic patet q̄ nullo modo potest esse medium in cōtradictione.

¶Amplius oē sentētiale ⁊ intellectuale ens aut affirmat aut negat: hoc āt ex diffinitōe palā qa verū dicit aut mētitur: qñ qđā sic cōponit dicens: aut negans verū dicit: aut nō sic mentitur:

¶Tertiaz rōnem ponit que talis est: Intellectus in oī cōceptione sua qua sentit ⁊ intelligit aut affirmat aliqd aut negat. Ex diffinitione autem veri ⁊ falsi apparet q̄ siue aliqs affirmet siue neget oportet vt verū dicat: aut mentiatur: qz quando intellectus sic cōponit vel affirmando vel negando sicut est in re verum dicit: quādo aūt nō sic mētitur. Et ita patet quia semper oportet q̄ sit vera vel affirmatio vel negatio. qz oportet q̄ aliqua opinio sit vera. ⁊ omnis opinio affirmatio est vel negatio. Unde oportet q̄ semper affirmatio vel negatio sit vera. Et sic nō est medium in cōtradictione.

¶Amp aūt pter oēs oportet esse cōtradictiōes nisi orōnis cā dicāt: quare nec verū dicit aliquis nec nō verum: et pter ens ⁊ ñ ens erit: q̄re ⁊ pter gñonē ⁊ corruptionē trāsmutatio quedā erit.

¶Quartam rōnem ponit que talis est. Si in contradictione ponatur medium oportet hoc in omnibus contradictionibus dicere: q̄ scilicet pzeter omnes cōtradictiones sit aliquid verum quod est medium inter eam: nisi hoc dicat aliquis oratiōis cā. s. absq; omni ratiōe solū: qz placet ei ita dicere. Sed hoc nō potest verum eē in omnibus: qz verum ⁊ nō verum sunt contradictoria quedam. ⁊ ita sequeretur q̄ aliquis esset qui nec verum diceret nec nō verum. Cuius cōtrarium patuit ex diffinitione veri ⁊ falsi. Similiter cum ens ⁊ nō ens sint cōtradictoria sequitur q̄ aliquid sit pzeter ens ⁊ nō ens. Et ita erit quedam transmutatio pzeter generationem ⁊ corruptionem. ¶Nam generatio est trāsmutatio ad eē ⁊ corruptio ad nō esse. ergo in nulla cōtradictione erit medium. ¶Deinde cum dicit.

¶Amp in qbuscūq; gñib⁹ negatio cōtrariū iest: his erit in numeris: nec par nec ipar numerus: sed impossibile: ex diffintione vero palam.

¶Quintam rōnem ponit dicens q̄ negatio in quibusdam generibus inest loco cōtrarie differentie. Uel secundum aliam litteram (negatio implet contrarium) qz alterū cōtrariozum implet que necesse est esse in eodem genere ex negatione rationē habet: sicut patet de pari ⁊ impari iusto ⁊ iniusto. Si igitur inter affirmationem ⁊ negationem esset aliquod medium in omnibus istis ⁊ contrarijs esset aliquod medium: cum affirmationē ⁊ negationem manifeste sequantur: sicut in numero si esset aliquis numerus qui nec eēt par neq; ipar. ¶Hoc aūt patet esse impossibile ex diffinitione paris ⁊ imparis. nam par. est quod pōt diuidi in equalia. Impar vero quod nō potest. ¶Relinquitur ergo q̄ inter affirmationem ⁊ negationem nō potest esse medium.

¶Deinde cum dicit.

¶Amp in infinitū vadit ⁊ nō soluz bemiolia que sunt erunt: sed plura: iterū enim est hoc negare ad dictionē ⁊ negationem: ⁊ hoc erit aliquid nam substantia est quedam eius alia.

¶Sextam rōnem ponit que talis est. ¶Ponētes aliqd medium inter affirmatiōem ⁊ negationē ponūt aliqō tertium pzeter illa duo qui ponūt oēs cōiter dicnetes nihil inter ea esse mediū. Tria aūt ad duo se habent in bemiolia. i. ser qui altera ꝓportione. Secunduz igitur opinionem eoruz qui ponūt inter affirmationē ⁊ negationem medium in primo aspectu apparet q̄ oia erūt bemiolia idest in sexquialtera ꝓportione ad ea que ponuntur. qz nō solum erūt affirmationes ⁊ negationes: sed etiā media. ¶Non solū aūt hoc sequetur: sed etiā q̄ sint in infinitū plura cōstat enim q̄ omne qđ contingit affirmare: cōtingit negare. Contingit autem affirmare hec tria esse. s. affirmationē: negationē ⁊ medium ergo contingit ista tria negare. Et sicut negatio est aliud ab affirmatione. ita illud erit quoddam quartum pzeter tria predicta. Erit enim eius substantia ⁊ ratio alia a predictis: Sicut ⁊ negationis alia ab affirmatione.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Item ista quattuor ꝓtingit negare. ⁊ horū nēgatio erit verū. ⁊ sic in infinitū. Erunt igit plura in infinitū ꝙ mō ponat: qđ videt incōueniēs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Amp quando interrogāti si est albū dicit qm sic: nihil aliud negauit q3 ipm esse: negatio vero est nō esse.

¶ Septimā rōnē ponit q talis est. Siqs interrogaret vt̄ hō vel aliqd aliud sit albū or ꝙ respondēs vel assentiat vel nō assentiat. Et si assentiat planū ē ꝙ dic affirmationē esse verā. Si aut nō assentiat respondēdo nō cōstat qđ negat. nec negat aliqd aliud ꝙ illud qđ ille interrogauit. ⁊ ipsa negatio ē nō eē. qz est negatiua. Relingtur igit ꝙ respondēs ad qōnem: vel necesse hz cōcedere affirmationē vel ꝓferre negatiuaz. ⁊ ita inter hec duo nō est mediū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Euenit aut̄ qbusdā ea opinio sicut alie iopinatorū quoniā soluere nō pos sunt orōnes cōtētiosas ānuētes orōni cōfirmāt verū eē qđ ē syllogizatuz: igit hi talem causam dicūt: illi vero ꝓpter omnem rōnem inquirendam.

¶ Ostēdit cāz q̄re qdā in hāc opinionē incidūt. Et circa hec tria facit. Prio eni ostēdit q̄re qdā hāc opinionē posuerūt. Secūdo modum disputandi contra eos ibi (Principiū aūt ad hos oēs.) Tertio ad quas opiniōes philosophorū p̄dicte opiniōis sequunt ibi (videt aut̄ eracliti) Dicit ergo prio ꝙ p̄dicta opinio euenit quibusdā sicut ⁊ alie opiniones iopinabiliū er duplici cā: q̄ruz prima ē: qz qm aliq nō pñt soluere (orōnes cōtentiosas) idest rōnes litigiosas siue sophisticas facras eis ab aliis: vel a seipsis cōsentiūt ratiōi ꝓbāti: ⁊ ꝓcedūt ꝓclusiōez dicētes vez eē ꝙ syllogizatū ē. Et vltr̄ius ipaz nitunt cōfirmare aliqs alias rōnes adinueniendo Secūda ē pp hoc ꝙ qdā volūt ingrere rōnē ꝓbātem de oib⁹. Et ideo illa q̄ ꝓbari nō possūt nolūt cōcedere sed negāt. Prima aūt principia q̄ sunt oiuz cōceptiōes cōmunes ꝓbari nō possūt ⁊ ideo eas negāt per hoc in positiōes inopinabiles incidētes.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Principiū aūt ad hos oēs ex diffinitiōe: diffinitio vo sit ex significare aliquid necessario res eē: oratio nāq3 cuius nomē est signum diffinitio est.

¶ Ostēdit ex quo principio debeat ꝓcedi cōtra tales opiniōes. ⁊ dicit ꝙ ex diffinitiōe veri vel falsi vl aliquorū alioꝝ noium: sicut ex supra dictis rōnib⁹ p3. Necesse ē. n. eis cōcedere diffinitiōes rez si ponūt ꝙ noia aliqd significēt: nā ratio quā nomē significat est diffinitio rei. Si aut nō cōcedūt noia significare aliqd tūc nō differūt a plantis: sicut supra dictum est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Videtur aūt Heracliti oratio dicēs qdē oia eē ⁊ nō esse: oia vero facere: q̄ vero Anaxagore esse aliqd mediū cōtradictiōis: quare oia falsa: nā quando miscentur nec bonū nec nō bonum est mixtum: quare nihil est dre verum.

¶ Ostendit opiniōes p̄dicte positiōis cōsequēter. ⁊ dicit ꝙ ad positionē Eracliti q dicebat oia moueri simul ⁊ p cōsequēs eē ⁊ nō esse. Et qz id qđ mouet hz nō esse ad mixtū. cū eē sequatur ꝙ oia sunt vera. ad positionē vero Anaxa sequit ꝙ aliqd sit mediū cōtradictiōis. Ipse eni⁹ ponebat ꝙ qlibet miscet cuz quolibet pp hoc ꝙ qlibet fit ex quolibet. De ꝓmixto aūt neutrū extremorū pōt dici: sicut colores mediꝰ nec sunt albedo nec nigredo. Unde illud qđ ē mixtū nec ē bonū nec nō bonū nec albū nec nō albū. Et sic est aliqd mediū cōtradictionis. ⁊ p cōsequēs sequit oia eē falsa. Nihil eni secundū cōmunē opinionē ponim⁹ nisi affirmationē ⁊ negationē. Unde si affirmatio ⁊ negatio sunt falsa sequitur omnia falsa esse. ¶ Deinde cum dicit.

¶ His aūt diffinitis palā q: ⁊ vniuoce dicta: ⁊ de oib⁹ ipossibile ē eē: sicut quidā dicūt: hi qdē dicētes nihilnerū esse: nihil eni ꝓhibere dicūt sic oia eē: sicut diametz cōmēsurabilē eē: illi vero oia vera: fere nāq3 he orōnes eedē ipsius Heraclit: nā qui dicit ꝙ oia sūt vera: ⁊ omnia falsa: extra orōes has vtrucq3 dicit: quare si sunt impossibilia illa: et ea esse: est impossibile.

¶ Disputat cōtra quasdā positiōes q̄ ad p̄dictā ꝓsequūtur. ⁊ prio cōtra quosdā q destruūt ꝓncipia logice. Secundo ꝩ quosdā q destruūt principia phȳsice ibi (Palā aūt q̄ nec oia ⁊c.) phūs eni⁹ prim⁹ oz disputare cōtra negātes principia singularū sciētiarū. q̄ oia principia firmant sup hoc ꝓncipiū ꝙ affirmatio ⁊ negatio nō sunt sīl vera. ⁊ ꝙ nihil ē mediū inter ea. Illa aūt sūt prioꝝ notissima huiꝰ scie: cū sequatur rōnē entis qđ ē huiꝰ ꝓbie primū subiectū. Verū aūt ⁊ falsū ptinēt ꝓprie ad cōsiderationē logici. cōsequūtur. n. ens in rōne de quo cōsiderat logicus. nā verū ⁊ falsū sunt in mēte: vt in. vi. buius hēt̄ur. mot⁹ aūt ⁊ qes sunt ꝓprie de cōsideratione naturalis p hoc ꝙ natura diffinit ꝙ ē principiū mot⁹ ⁊ qetis. Ad errorē aūt q accidit circa eē ⁊ nō eē sequitur error circa verū ⁊ falsū. Maz p eē ⁊ nō eē verū ⁊ falsū diffinit: vt supra habitū ē. nā vez est cū dicit eē qđ est vel nō eē qđ nō ē. falsum aut̄ ecōuerso. Similiter aut̄ ex errore q ē circa eē vel nō eē sequitur error q ē circa mouerī ⁊ qescere. nā qđ mouet inquātū huiusmodi nōdū est qđ āt qescit ē. Et iō destructis errorib⁹ circa eē ⁊ nō eē er cōsequēti destruunt errores circa verū ⁊ falsū: qetez ⁊ motū. Circa primū aūt duo facit. prio ponit opiniones falsas circa verū ⁊ falsū. Secūdo reprobat eas ibi (Amplius aut̄ palā ⁊c.) Dicit ergo ꝙ diffinitis. i. determinatis p̄dictis q̄ erāt dicēda cōtra p̄dcās inopinabiles opiniones manifestū ē ꝙ ipossibile ē qđ qdā dixerūt ꝙ (vniuoce). i. vno mō sniandū est de oib⁹: vt dicamus oia sīl eē falsa vel simīl eē vera. Quidā. n. dixerunt nihil eē verū: sed oia esse falsa ⁊ ꝙ nihil ꝓbāz q̄ dicam⁹ oia sic eē falsa: sicut illa ē falsa. diameter est cōmēsurabilis lateri q̄drati qđ ē falsū. Alij vero dixerunt ꝙ oia sunt vera ⁊ huiusmōi oratiōes cōsequunt ad opinionē eracliti sicut dictū est Ipse. n. dixit sīl eē ⁊ nō eē. er qua sequit oia eē vera. ⁊ ne forte aliqs diceret ꝙ p̄ter has opiniones est ēt tertia q̄ dicit ꝙ oia sīl sūt vera ⁊ falsa: quasi tacite obiectiōi respondens dicit ꝙ qui hoc ponit vtrūq3 predictoꝝ pōit. Uñ si due prime opiniones sūt ipossibiles illā tertiā oz eē impossibilem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius autē palam quia cōtradictiones sunt quas nō est ipossibile simul eē veras nec falsas oēs: et etiā putabimur magis cōtingere ex dictis.

¶ Ponit rōnes cōtra p̄dcās opiniones quarū prima talis ē. Cōstat quasdā esse cōtradictiones quas impossibile est simul eē veras nec simul falsas: sicut verū ⁊ falsum. ens ⁊ nō ens. ⁊ hoc magis potest sciri ex dictis Si igit̄ harū cōtradictionū necesse est alterā eē veram ⁊ alterā falsam. nō oia sunt vera nec oia sunt falsa.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Sed ad oēs tales oratiōes querere oportet: quēadmodū in supioribꝫ orō-
nibus dictū ē eē aliqd: aut nō eē: sed si-
gnificare aliqd: quare: ex diffinitiōe di
Lo.29. sputare opz accipiētes qd significat ve
rū aut falsū. Sed si nihil aliud q̄z verū
dicere aut negare falsū est: etenim im
possibile oia falsa esse: necesse ē enim
cōtradictiōis partē alterā esse veram.

¶Secūdā rōnē ponit q̄ talis ē dicēs ꝙ ad ista oratio
nes. i. positiōes nō oz q̄rere. i. petere cōcedēdū aliqd eē
vel nō esse in rebꝫ quēadmodū supra dictū est qz boc vi
dek petere principiū. sed boc petendū est ꝙ detur noia
aliqd significare: quo non dato disputatio tollik. Hoc
autē dato oz ponere diffinitiōes: sicut iaz supra dictū ē
Et ideo ex diffinitiōibꝫ ꝫ eos disputare oz. ⁊ precipue
in ꝓpositio accipiēdo diffinitionē veri ⁊ falsi. Si āt q̄ē
aliud vex ꝗ illud affirmare: qđ falsuz ē negare ⁊ econ-
uerso. ⁊ silr falsuz nō aliud ē ꝗ affirmare id qđ negare
ē vex ⁊ ecōuerso segtur ꝙ ipossibile sit oia esse falsa. qz
necesse erit vel affirmatiōez vel negatiōē eē verā. pz. n.
ꝙ verū nihil ē aliud ꝗ dicere eē qđ ē: vel nō eē qđ nō ē.
Falsuz aūt dicere nō eē qđ ē: vel esse qđ nō est. Et iō pz
ꝙ verū ē dicere illud esse qđ falsuz ē nō esse: vel nō esse
qđ falsuz est eē. ⁊ falsuz ē dicere id eē qđ verū est nō eē:
vel nō esse qđ veruz est esse. Et ita ex diffinitiōe veri vel
falsi patet ꝙ non sunt oia falsa. Et ratione eadem patet
ꝙ non omnia sunt vera.

¶Amplių si oia aut dicere aut negare
ē necesse: vtraq̄z falsas eē ē ipossibile:
altera nāq̄z ps cōtradictiōis est falsa.

¶Tertiā rōnē ponit q̄ talis ē. Cōstat ex p̄dictis ꝙ ne-
cesse ē de quolibet aut affirmare aut negare cū nihil sit
mediū in cōtradictiōe. igit impossibile est oia falsa esse.
Et eadē rōne ꝓbat ꝙ ipossibile ē oia esse vera ꝙ boc ꝙ
ostensuz est ꝙ nō est simul affirmare ⁊ negare.

¶Contingit autē ꝙ famatū oibus tali
bus rōnibus seipsas destruere. Naz q
oia vera dicit oratiōis sue cōtrariā ve
ram facit: quare eiusdē verā cōtrariā
dicit esse verā q vero oia falsa: et ipse
seipsū: sed si auferāt hic qdē contrariā
quia nō vera sola: ille vero suā ꝓpriaz
quia nō falsa: nō minus erit infinitas si
gnificare eis querere oratiōes veras
et falsas: nam q veram orationē dicit:
verus est: ⁊ boc infinitum vadit.

¶Quartā rōnē ponit q̄ talis ē. Ad oēs p̄dcās orōnes:
idest positōes cōtingit boc incōuenēs ꝙ seipsas destru
unt. ⁊ boc (est famatū). i. famosuz ab oibus dictū. Usi
alia. t. bz. (Accidit aūt ⁊ id vulgare) qđ sic ꝓbat. Ille
ens q dicit oia esse vera facit opinionē cōtrariā sue opi
nioni eē verā: sed cōtraria sue opiniōis ē ꝙ sua opinio
nō sit vera. ergo q dicit oia eē vera dicit suā opinionē si
eē verā. ⁊ ita destruit suā opiniōez eē ⁊ similit māifestū
est ꝙ ille q dicit oia esse falsa: dkit ēt seipsuz dicere fal
sū. ⁊ qz posset aligs dicere ꝙ dicēs oia vera excipit aut
aufert ab ista vniuersalitate, suā cōtrariā. ⁊ similit q di-
cit oia esse falsa excipit suā opinionē. ideo hāc respō
nē excludit ⁊ dicit ꝙ si ille q dicit oia esse vera accipiat
suā cōtrariā dicēs solā eā eē nō verā ⁊ dicēs oia esse fal
sa excipiat suā opinionē dicēs ꝙ ipsa sola nō est falsa.
nihilominꝰ segtur ꝙ cōtingat eis (q̄rere). i. repetere
infinitas eē orōnes veras cōtra ponētes oia esse falsa: ⁊
infinitas falsas contra ponētes oia vera eē. Si. n. detur
vna opio vera sequek infinitas eē veras. ⁊ si detur vna
opinio falsa sequek infinitas eē falsas. Si. n. hec pō vt
opio vera Socr. sedet. ergo ⁊ hec erit vera socra. sede-
re ē verū ⁊ si illa est vera vlteriꝰ hec erit vera esse veruz
socr. sedere ē vex. ⁊ sic in infinituz. Semp. n. q dicit de
oratione vera ꝙ sit vera verus est. ⁊ q dicit de oratione
falsa ꝙ sit vera falsus ē. ⁊ boc potest ꝓcedere ininfinitū.

¶Deinde cum dicit.

¶Palā aūt qa neq̄z qui omnia gesce
re vera dicūt: nec qui omnia moueri.

¶Disputat cōtra opiniōes destruētes principia natu
re: scilicet motū ⁊ quietē. ⁊ circa boc tria facit. ꝓio tan
git falsitatē bar opinionū dicēs ꝙ ex p̄dictis est manifestum: ꝙ nec opinio dicēs omnia moueri. nec opinio
dicens omnia quiescere vera est.

¶Nam si gescūt oia: semp eadē vera
⁊ falsa erūt. Uidetur aūt boc trā mutatum: nam qui dicit: is quidē aliquādo
nō erat: ⁊ iterum non erit.

¶Secūdo ostēdit bas opiniōes eē falsas. ⁊ ꝓio ostē-
dit ꝙ opinio sit falsa q̄ ponit oia gesceee: qz si oia quie
scunt tūc nihil remouek a dispositiōe in qua aliqñ est. ⁊
iō qcqd ē vex semp erit vex. ⁊ opiniōis quicqd ē falsū:
semp ē falsuz. sed boc videk incōueniēs. Trāsmutatur.
n. veritas ⁊ falsitas ꝓpositiōis. Nec hoc ē mirū. quia
homo qui opinak vel ꝓfert ꝓpositionē aliquando nō
erat postmodum fuit ⁊ iterum nō erit.

¶Si vero omnia mouentur: nihil erit
verum: ergo omnia falsa: sed ostēsum
est q̄m possibile:

¶Secūdo ostēdit eē falsaz opinionē: quę ponit omnia
moueri duabus rōnibꝫ quarū: primā ponit ibi (Si ve
ro oia) que talis ē. Si oia mouenk. ⁊ nihil ē quiescens
nihil erit verū in rebꝫ: qz qđ est verū iaz est: qđ aūt mo
uek nōdū est. ergo oportet oia esse falsa: quod est ipossi
bile: vt ostensum est.

¶Amplius autem ens permutari est
necesse nam ex aliquo in aliqd fit per-
mutatio.

¶Secūdā rōnez ponit que talis est. Oē qđ ꝓmutatur
necessario ē ens: qa oē qđ ꝓmutak ex aliquo in aliud ꝙ
mutak. ⁊ oē qđ in aliquo ꝓmutatur ineſt ei qđ ꝓmutak.
Unde nō oz dicere ꝙ quicqd ē in re ꝓmutata mutetur
sed aliqd sit manens: ⁊ ita nō omnia mouentur.

¶Sed nec oia quiescūt aut mouētur
aliqñ: semp autē nihil sunt. n. quedam
que semp mouenk: ⁊ mota: ⁊ primū mo
uens immobile id ipsum.

¶Tertiā rōnē ponit excludens quādaz falsam opinio
nem q̄ posset occasionari ex predictis. Posset enim ali
quis credere ꝙ qz non oia mouenk nec oia quiescūt. ꝙ
ideo omnia quandoq̄z mouentur ⁊ quādoq̄z quiescūt.
⁊ boc remouens dicit ꝙ nō est verus ꝙ omnia quando
ꝗ quiescunt ⁊ quandoq̄z moueantur. Sunt enim que
daz mobilia que semper monentur: scilicet corpora su
perceleſtia. ⁊ est quoddam mouens scilicet primum qđ
semper est immobile. ⁊ semper eodem modo se habet
vt probatum est octauo phisicorum.

¶Diui Thome aquinatis in quintum librū metaphy
sice Aristotelis preclarissima cōmentaria.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Rincipiuz dicitur aliud q dem vnde aliqs rem moueat primũ: vt lõgitudine z via hinc qdẽ principiuz ipsum econuerso vero diuersuz. Aliud vnde optime sit vnũ qõ q: vt z disciplinatũ: nam nõ a primo z rei principio inchoandũ est aliqñ: sed vnde opportunius discat. Aliud vnde principiũ generatur in existente: vt nauis sedile z dom⁹ fũdamẽtũ z aníalíũ: alii cor: alii cerebrũ: alii qõcunqz taliũ suscipiũt. Aliud autẽ vnde fit primuz ñ existente: z vnde primũ motus natus ẽ iniciari: z permutatio: vt puer ex pte z matre: z bellũ ex cõuicio. Aliud secundum cui⁹ volũtatez mouẽtur mobilia: z mutãtur mutabilia: vt ciuitatũ princi pat⁹ z potestates z iperia. z tyrãnides z secũdũ q principia dicũtur z artes z archtiectõice marime. Amplius vnõ res nota sit primũ. z id pricipiũ rei dici tur. vt demonstrationũ suppões totiẽs ãt et cãe dicũtur: oẽs. n. cãe principia.

Lectio prima.

dcpmpro

A precedenti libro determinauit pbus qd ptineat ad cõsiderationẽ bui⁹ scie. Hic icipit determinare de reb⁹ qs scia ista cõsiderat. Et qz ea q in hac scia cõsiderãtur sũt oib⁹ cõia: nec dñtur vniuoce scõm pri⁹ z posteri⁹ de diuersis vt in ẽrto libro est bitũ. Ideo pri⁹ distinguit intẽtiões nominũ: que in huius scie cõsideratiõe cadũt. Secũdo incipit determinare de rebus que sub cõsideratiõe huius scie cadũt in sexto libro: q incipit. ibi (Principia z cause). Cuiuslibet aũt scie est cõsiderare subiectũ z passiones: z cãs z ideo hic quintus liber diuiditur in tres ptes. Primo determinat distinctiões nominũ que significant cãs. Secũdo illoruz nominũ: que significant subiectũ huius sciẽtie vel ptes eius ibi (Unũ dicit aliud secundũ accñs). 3° nominũ q significãt passiões entis inquãtũ est ens ibi (pfectũ vero dicit ꝛc). Prima in. d. prio distinguit noia significãtia cãs Secũdo qõdam nomẽ significãs quoddã qõ cõsequit ad cãz. s. ne cessariũ. Nam cã est ad quã de necessitate seqtur aliũ ibi (Necessariũ dicitur sine quo nõ ptingit). Prima diuidit in. d. prio distinguit noia significãtia cãs generaliter. 2ª distinguit qõdaz nomẽ qõ significat quãdaz causaz in speciali: scilicet hoc nomẽ natura ibi (Natura vero dicit ꝛc.) Prima diuidit in tres. prio distinguit hoc nomẽ pncipiũ. Secũdo hoc nomẽ cã ibi (Cã vero dicitur) Tertio hoc nomẽ elemẽtuz ibi (elementum vero dicit) Procedit autẽ hoc ordine. qz hoc nomẽ principiũ cõmunius est q cã. Aliqd. n. est principiũ qõ nõ est cã sicut principiũ motus dicit termin⁹ a quo Et iterũ cã est in plus q elementũ. sola. n. causa intrinseca potest dici elemẽtũ. Circa primũ duo facit. primo ponit significatiões huius nois principiũ. Secũdo reducit oẽs ad vnum cõmune ibi (Omnium igit principiorũ.) Sciendũ est autẽ q principiũ z causa licet sint idẽ subiecto. differũt tamẽ rõne. Nam hoc nomẽ principiũ ordinẽ quẽdaz iportat. Hoc nomẽ vero causa importat influxũ quẽdam ad eẽ causati. Ordo aũt priozis z posteriozis inuenit in diuersis: sed secundũ id quod primo ẽ nobis notũ ẽ ordo inuentus in motu locali. eo q ille ẽ motus sensui manifestior. Sunt autez ordines triũ rerũ sese cõseruãtes. s. magnitudinis motus z temporis. Nam secundũ pri⁹ z posterius in magnitudine est prius z posterius in motu. z secundũ prius z posterius in motu ẽ prius z posterius in tpe: vt bñ 4° phicorum. Quia igit principium dr q est in aliquo ordine. z ordo q attẽdit scõz prius z posterius in magnitudine est pri⁹ nobis notus secũdũ autẽ q res sunt nobis note: secundũ hoc a nobis nominant: ideo hoc nomẽ pncipiũ scõz ppriã sui ingsitionẽ significat id qõ ẽ primũ in magnitudine sup quã trãsit motus. Et ideo dicit q principiũ dicit illud vnde aliqs rẽ primo moueat. i. aliqua ps magnitudinis a q incipit mot⁹ localis. Uel secundũ aliã litterã (vñ aliqd rei mouebitur). i. ex q pte rei aliquis incipit primo moueri: sicut in longitudine z in via quacũqz: ex illa pte est principiũ. vñ incipit mot⁹. Ex pte vero opposita siue cõtraria ẽ diuersũ vel alterz: idest finis vl termin⁹. Sciendũ est q ad hũc modũ pti net principiũ motus z principiũ tẽporis rõne iã dicta: Quia vero mot⁹ nõ semp incipit a principio magnitudinis: sed ab ea pte vnde ẽ vnicuiqz in promptu magis vt moueat. Ideo ponit secundũ modum dicẽs q alio modo dicit principiũ mot⁹. (vnde vnũquodqz sit maxime optimuz). i. vnusqsqz incipit optime moueri. Et hoc manifestat p simile in disciplinis. s. qbus nõ semp incipit aliqs addiscere: ab eo q ẽ principiũ simpliciter z secũdũ naturã: sed ab eo vnde aliqs facili⁹ siue oportunius valet addisce. i. ab illis que sũt magis nota quo ad nos. Que quãdoqz posteriora sunt scõm naturam. Differt ãt hic modus a prio. Nam in prio mõ ex principio magnitudinis designat principiũ motus. Hic aũt ex pncipio motus designat principiũ in magnitudine. Et ideo etiã in illis motibus q sunt sup magnitudines circulares nõ habẽtes principiũ accipit aliqõ pricipiũ a quo optime vel oportune mouet mobile secundũ suam naturam: sicut in motu primi mobilis principium est ab oriente. In motibus etiã nostris nõ semp incipit homo moueri a principio vie sed quãdoqz a medio: vl a quocunqz termino. vnde ẽ ei oportunũ prio moueri. Ex ordine autẽ q consideratur in motu locali fit nobis etiã notus ordo in aliis motibus. z ideo sequunt significatiões principij que sumũtur secundũ principium in generatiõe vel fieri rerũ. Quod qdem principiuz dupliciter se hz. Aut eni est (inexistẽs). i. intrinsecũ vel (nõ est inexistẽs) idest extrinsecuz. Dicitur ergo primo modo principium illa pars rei que primo generatur ex q generatio rei incipit: sicut in naui fit prio sedile vel carina: que ẽ quasi nauis fundamẽtuz sup qõ oia ligna nauis cõpaginãtur. Similiter qõ prio in domo fit ẽ fundamentũ. In animali vero prio fit cor secundũ quosdã z secũdũ alios cerebrũ aut aliud tale membrũ. Animal enim distinguitur a nõ animali sensu z motu principiũ autem motus apparet esse in corde. Operatiões autez sensus maxime manifestãtur in cerebro. Et ideo qui cõsiderauerunt animal ex parte motus posuerũt cor pncipiũ esse in generatiõe animalis. Qui autẽ cõsiderauerunt animal solum ex pte sensus posuerũt cerebruz esse principiũ: quãuis etiam ipsius sensus primũ principiũ sit in corde: z si opatiões z sensus perficiãtur cerebro. Qui autẽ cõsiderauerũt animal inquantũ agit vel secũdum aliquas eius operatiões posuerũt mẽbrũ adaptatum illi operationi: vt eparvel aliud huiusmodi esse pmã ptẽ gñatam in animali. Secundũ aũt phpilosophi sententiam prima pars est cor: quia a corde omnes virtutes anime per corpus diffundunt. Alio autẽ modo

Lec. 16.

UVA. BHSC. IyR_086_1

dicitur principiū: vnde incipit rei generatio: qđ tñ ē extra rem. Et hoc quidē manifestatur in tribus. Primo quidem in rebus naturalibus in quibus principium dicit generationis. vnde primum natus est motus incipere in his que fiunt per motum: sicut in his que acquirunt̄ p alterationē: vel per aliquem aliū motum huiusmodi: sicut dicitur homo fieri magnus vel albus vel vnde incipit permutatio: sicut in his que nō per motum: sed p solam fiunt mutationē: vt patet in factione substantiarum: sicut puer est ex patre ⁊ matre qui sunt eius principium: ⁊ bellum ex cōtentio quod cōcitat animos hominum ad bellum. Secundo etiā manifestat in rebus agibilibus siue moralibus aut politicis: in quibus dicitur principium id ex cuius voluntate vel proposito mouentur ⁊ mutantur alia. Et sic dicuntur principat⁹ in ciuitatibus illi qui obtinuerunt potestates ⁊ imperia vel ēt tyrannides in ipsis. Nam ex eorum voluntate fiunt ⁊ mouentur omnia in ciuitatibus. Dicuntur autē potestates habere homines qui in particularibus officiis i ciuitatibus preponunt̄: sicut iudices ⁊ huiusmodi. Imperia autem illi qui vniuersaliter quibuscunq; imperāt vt reges. Tyrannides autē obtinēt qui per violentiam ⁊ preter iuris ordinem ad suam vtilitatē ciuitates ⁊ regnum detinent. Tertium exemplum ponit in artificialibus: quia artes etiam simili modo principia esse dicūtur artificiatorum: quia ab arte incipit motus ad artificii cōstructionē. Et inter has maxime dicuntur principia architectōice que a principio nomē habēt. idest principales artes dicte. Dicuntur enim artes architectonice que aliis artib⁹ subseruiētibus imperat: sicut gubernator nauis iperat nauifactiue ⁊ militaris equestri. Ad similitudinē autē ordinis que in motibus exterioribus cōsideratur: attēditur etiam quidam ordo in rerum cognitionē. ⁊ precipue scōm q intellectus noster quādaz similitudinem motus habet discurrens de principiis in cōclusiones. Et ideo alio modo dicitur principiū. vnde res primo innotescit: sicut dicimus principia demonstrationuz esse suppositiones: idest dignitates ⁊ petitiones. His etiam modis ⁊ cause dicuntur quedam principia. nam oēs cāe sunt quedam principia. Ex causa. n. incipit motus ad esse rei lz nō eadē rōne causa dicat̄ ⁊ principiū: vt dictū est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnium igitur principiorum est cōmune primū omne vñ aut ē: aut fit aut cognoscūtur. Horū autē hec quidē inexistētia sūt: illa vero extra: qua ꝑpter natura principiū ⁊ elemētum ē ⁊ mēs et prevoluntas ⁊ substātia: ⁊ qđ ē cui⁹ cā: multorum enim ⁊ cognitiōis ⁊ motus principiū est bonum et malum.

¶ Reducit omnes predictos modos ad aliquid commune. ⁊ dicit q cōmune in oib⁹ dictis modis est: vt dicatur principiū illud qđ est primum: aut inesse rei. sicut prima pars rei dicit principiū aut in fieri rei: sicut primum mouēs dicitur principiū: aut rei cognitiōe. Sed huis oia principia in hoc vt dictū est: cōueniant. differunt tamē. q; quedam sunt intrinseca quedam extrinseca: vt ex ꝑdictis patet. Et ideo natura potest ēe principium ⁊ elementum que sunt intrinseca. Natura quidē sicut illud a quo incipit motus. Elementū autē sicut ps prima in generatiōe rei. (Et mēs. idest intellect⁹ (Et prevoluntas) idest ꝓpositū dicunt̄ principia. q. extrinseca. ⁊ iterū quasi intrinsecum dicitur principiuz substātia rei: idest forma que ē principiū in essendo: cū secundum eam res sit in esse. Et secundū etiā predicta finis cuius causa fit aliqd dicitur ēt ēe principiū. Bonum. n. qđ bēt rōnem finis in ꝓsequendo ⁊ malū inuitando in multis sunt principia cognitiōis ⁊ motus: sicut in omnibus: que aguntur ꝓpter finem. In naturalibus. n⁹ ⁊ moralibus ⁊ artificialibus precipue demōstratiōes ex fine sumuntur.

Ausa vero dicitur vno qdē modo ex quo fit aliquid vt in existēte: vt es statue et argentum phiale et hoꝝ genera. Alia vero spēs et exēplum. hec ātem rō ipsi⁹ quidqd erat eē et hui⁹ genera: vt diapason duo ad vnuz et ex toto numerus et ptes in diffinitiōe. Amplius vñ principiū pmutatiōis primū aut' qetis: vt cōsiliator ē cā et pater pueri primū et oio efficiēs facti et cōmutabilis matās. Amplius vt finis: hoc aūt ē qđ ē cuius causa vt ambuladi sanitas. nam quare ambulauit dicimus vt sanetur et dicētes ita putamus reddidisse cām. et quecūq; mouēte alio fiūt infra finē: aut attenuatio aut purgatio aut pharmacia: aut organa. ⁊ nā q omnia finis cā fuit. Differūt ātem ab inuicem tanquaz entia hec quidez vt organa: illa vero vt opa. ergo causa fere totiens dicuntur.

¶ Lectio secunda.

Hic distinguit quot modis dicitur causa ⁊ circa hoc duo facit primo assignat spēs cāz: scōo modos cārum. i. (modi vero cārum) Circa primū duo facit. ¶ Primo enumerat diuersas species cārū. Secundo reducit eas ad quattuor ibi (Omnis vero cāe dicte (Circa ꝑmū duo facit. ¶ Primo enūmerat diuersas species cāruz. Secūdo manifestat quedam circa species predecās ibi (Accidit autē multotiēs ⁊c. Dicit ergo primo q vno modo dicitur causa id ex quo fit aliqd. ⁊ ē ei (ineristēs). i. intus existēs. Quod qdem dicit ad differētiam priuationis ⁊ ēt cōtrarii. Nā ex cōtrario vel priuatiōe dicit aliquid fieri: sicut ex nō inexistente: vt albū ex nigro: vel album ex nō albo. Statua autē fit ex ere: ⁊ phialia ex argento sicut ex inexistēte. Nam cū statua fit nō tollit̄ ratio eris: nec si fit phiala tollitur ratio argēti. Et ideo es statue ⁊ argentū phiale sunt cā per modū materie ⁊ horum genera quia cuiuscunq; materia ē species aliqua materia est eius genus: sicut si materia statue est es: ei⁹ materia erit metallum ⁊ mixtū ⁊ corpus. ⁊ sic de aliis. ¶ Alio autez modo dicitur cā species ⁊ exēplum idest exemplar. Et hec ē causa formalis que cōparatur dupliciter ad rem. vno modo sicut forma intrinseca rei. Et h dicitur species. Alio modo autē sicut extrinseca a re ad cuius tamen similitudinē res fieri dicitur. Et secundum hoc exēplar rei dicitur forma per quē modum ponebat plato ideas eē formas. Et quia vnumquodq; cōsequit̄ naturam vel generis vel speciei p formam suaz. natura aūt generis vel spēi est id qđ significat diffinitio dicēs quid est res. ideo forma ē ratio ipsius quod quid erat esse: idest diffinitio per quā scitur quid est res. Quānis enim in diffinitiōe ponant̄ alique partes materiales. tamen id quod est principale in diffinitione oportet q sit ex parte forme. Et ideo hec est ratio. quia forma est causa: quia perficit rōnez quidditatis rei. Et sicut id qđ est genus materie est etiam materia. ita etiā genera formarum sunt forme rerum: sicut forma cōsonantie diapason est proportio duorum ad vnum. Quādo. n. duo

UVA. BHSC. IyR_086_1

soni se habent adinuicez in dupla proportione tunc est inter eos consonantia diapaso vnde dualitas est forma eius. Nam proportio dupla ex dualitate rationem habet. Et quia numerus est genus dualitatis. ideo vt vniuersaliter loquamur etiaz numerus est forma diapason: vt scilicet dicamus q diapason est secundum pportionum numeri ad numerum. Et non solum tota diffinitio comparatur ad diffinitū vt forma. sed etiā ptes diffinitionis: que scilicet ponuntur in diffinitione in recto. Sicut enim animal gresibile bipes est forma hominis: ita animal z gressibile z bipes. ponitur autē interdum materia in diffinitione sed in obliquo: vt cū dicitur q anima est actus corporis organici phy sici potētia vitam habentis. Tertio modo dicitur causa vnde primū est principium permutatiōis z quietis. z hec est causa mouens vel afficiēs. Dicit autē motus: aut etiam, quietis. quia motus naturalis z quies naturalis in eandem causaz reducūtur. z similiter quies violenta z motus violentus. Ex eadem enim causa ex qua mouetur aliquid ad locum quiescit in loco: sicut cōsiliator est causa. Nam ex cōsiliatore incipit motus in eo q secundum consilium agit ad rei cōseruationem. Et sic pater est causa filii. In quibus duobus exemplis duo principia motus tetigit: ex quibus omnia fiunt: scilicet propositum in cōsiliatore: z natura in patre. Et vniuersaliter omne faciens est causa facti per hunc moduz: z permutās permutati. Sciēduz est autē q scōm Auicenam quattuor sunt modi cause efficientis scilicet pficiens disponens: adiuuans z cōsilians. Perficiens aūt dicitur causa efficiens que vltimā rei perfectiōem causat: sicut qō inducit formā substantialē in rebus naturalibus: vel artificialem in artificialibus: vt edificator domus. Disponēs autem qō nō inducit vltimā formā perfectiuā: sed tantūmodo preparat materiam: ad formaz: sicut ille qui dolat ligna z lapides dicitur domū facere. Et hec nō ppie dicitur efficiens domus: qz id quod ipse facit nō est domus nisi in potentia. Magis tamē proprie erit efficiēs. si inducat vltimā dispositionem ad quam seqtur de necessitate forma: sicut homo generat hominē nō causans intellectū qui ē ab extrinseco. Adiuuans autē dicitur causa secundum qō operat ad principalē effectum. In hoc tamē differt ab agente principali: quia principale agens agit ad finem ppriū. adiuuans autē ad finē alienū sicut q adiuuat regem in bello operat ad finē regis. Et hec est dispositio cause secundarie ad primā. Nā cā secūda operatur propter finē prime cause in omnibus agētibus p se ordinatis: sicut militaris propter finē ciuilis. Consiliās aūt differt ab efficiente principali: inquantū dat finem z formā agendi. Et hec est habitudo primi a gentis per intellectū ad omne agens secūdum. siue sit naturale siue intellectuale. Nā primū agēs intellectuale in omnib⁹ dat finē z formā agēdi secūdo agēti: sicut architector naui operāti. z prim⁹ intellect⁹ toti nature. Ad hoc aūt genus cause reducit qcquid facit aliquid quocūqz modo esse: non solū secūdum esse substātiale. sed secūdum accidentale. quod contingit in omni motu. Et ideo nō solū dicit q faciens sit causa facti: sed ēt mutans mutati. Quarto modo dicit causa finis. Hoc autē ē cuius causa aliquid fit. sicut sanitas est causa ambulandi. Et qz de fine videbat minus q eēt cā pp hoc q est vltimū in esse. vnde ēt ab aliis priozibus philosopbis hec est cā pretermissa: vt in primo libro prebabitum est ideo specialiter probat de fine q sit causa. Nam hec questio quare vel propter quid querit de causa. Cum aūt querit quare: vel propter quid quis ambulat conueni enter respondentes dicimus vt sanetur. Et sic respondentes opinantur reddere causam. Unde patet q finis est causa. Nō solum aūt vltimū pp quod efficiens operatur dicitur finis respectu precedentiū: sed etiam oia intermedia que sunt inter primū agens z vltimū finē dicuntur finis respectu precedētiū. z eodem modo dicuntur causa vnde principium motus respectu sequentiū. sic inter medicinam: que est primū agens in boc ordine: z sanitatē que est vltimus finis sunt ista media: scilicet attenuatio q̄ est ppinquissima sanitati in bis: q superabundant in humoribus: z purgatio per quā acq ritur attenuatio (z pbarmacia) idest medicina laxatiua: ex q purgatio causat. z organa: idest instrumēta quibus medicina vel pbarmacia preparat z ministratur. Huiusmodi etiā omnia sunt propter finē z tamē vnuz eorum est finis alterius. Nā attenuatio est finis purgationis: z purgatio pbarmacie. Hec aūt intermedia posita differūt adinuicē in hoc q quedā eorū sunt organa sicut instrumēta quibus medecina preparat z ministratur: z ipsa medecina ministrata qua natura vtitur vt instrmento. quedam vero sunt opera: idest operatiōes: sine actiones vt purgatio z attenuatio. Concludit ergo q cause totiens dicuntur: idest quattuor modis. Et addit (fere) propter modos causarum quos infra ponet. vel etiam ideo: quia ille causarum species non eadem ratione oibus inueniunt. ¶ Deinde cū dicit:

¶ Accidit autē multotiens dictis causis multas eiusdem causas esse: non secundum accidens: vt statue effector statue z es non secunduz aliud aliquid: sed inquantum statua: verum non eodem modo: sed hoc quidem vt materia: illud vero vt vnde motus.

¶ Ponit quedam que consequuntur circa causas exp dictis. z sunt tria quorum primū est q qz cā multis modis dicitur. cōtingit multas causas esse vni rei nō scōm accidens sed scōm se. Qō. n. secundum accidens multe sint cause vni⁹ rei boc difficile nō videbat: quia rei que est cā p se alicuius effectus multa possunt accidere: que oia illius effectus possunt ēt cā per accidens dici. Sz q cause per se sint multe vnius: boc fit manifestuz ex boc q cause multipliciter dicuntur. Statue enim causa per se z non per accidens est factor statue z es: sed non eodem modo. Hoc enim est impossibile q eiusdem secundum idem genus sint multe cause per se eodem ordine: licet possint esse plures cause boc modo q vna sit proxima alia remota: vel ita q neutrum sit causa sufficiens sed vtrumqz cōiunctim: sicut patet in multis qui trabunt nauem. Sed in proposito diuersis modis ista duo sunt causa statue. Es quidem vt materia: artifex vero vt efficiens.

¶ Et adinuicem cause sunt: vt dolor causa est sanitatis z causa est dolendi: sed non eodem modo: verum hoc quidem vt finis: illud vero vt principiuz motus.

¶ Secundum ponit dicens q etiam contingit q aliqua duo adinuicem sibi sunt cause: quod impossibile est in eodē genere cause. Manifestum vero fit multipliciter dictis causis. Sicut dolor ex incisione vulneris est causa sanitatis vt efficiens siue principium motus. Sanitas aūt est causa illi⁹ doloris: vt finis. Secundū eniz idem genus cause aliquid esse causam z causatum est impossibile. Alia littera babet melius (laborare causa est euerie). i. bone dispositionis que causatur ex labore moderato qui ad digestionem confert z superfluos humores consumit. Sciendum est autem q cuz sint quattuor cause superius posite earum due sibi inuicez correspondent z alie due similiter. Nam efficiens z finis

UVA. BHSC. IyR_086_1

sibi correspondēt inuicē: qr efficiens est principiū motus: finis autē terminus ⁊ similr materia ⁊ forma. Mā forma dat eē, materia autē recipit. Est igit efficiēs causa finis: finis autē causa efficiētis. Efficiēs est causa finis quantū ad esse quidē: quia mouēdo perducit efficiens ad hoc q̄ sit finis. Finis autē est causa efficiētis nō quantū ad esse sed quātū ad rōnem causalitatis. Nam efficiēs est causa inquātū agit: nō autē agit nisi causa finis. Unde ex fine habet suā causalitatē efficiēs. Forma aūt ⁊ materia sibi inuicē sunt causa quantū ad esse forma quidē materie inquātū dat ei esse actu: materia vero forme inquantū subsētat ipsaz. Dico aūt vtrūq; horum sibi inuicē eē cām essendi vl simpliciter vel secūdū quid. Nam forma substantialis dat eē materie simpliciter: forma aūt accidētalis secundū q̄d: prout etiā forma est. Materia etiā quādoq; nō subsētat formā secūdum esse simpliciter: sed secundū q̄ forma huius habens esse in hoc sicut se habet corpus humanū ad animam rationalem.

¶ Amplius aūt idē quādoq; cōtrariorum ē causa: qō enīz presens huius est causa: hoc absens: causamur quādoq; de cōtrario: vt absentia gubernatoris de pditiōis cuius erat presentia causa salutis: vtraq; horū ⁊ presentia ⁊ priuatio cause sunt quasi mouētes.

¶ Tertiū pōit dicēs q̄ idē cōtrariorū cōtingit esse cām. Qō ēt difficile videbaē vel ipossibile si simpliciter ad vtrūq; referaē sed. Sz dissimiliter est cā vtriusq; Illō enīz qō per sui presentiā causa ē huiusmodi: quādo est absens (cāmur). i. accusamus ipsuz de cōtrario. i. dicimus ipsuz esse cām ꝓtrarii. Sicut patet q̄ gubernator per sui presentiā est cā salutis nauis dicimus eius absentiam esse cām perditiōis. Ne aūt putetur q̄ hoc sit referrēdū ad diuersa genera causarū sicut ⁊ ꝓra: duo: ideo subiungit q̄ vtrūq; istorū reducitur ad idē genus cause. s. ad causaz mouētem. Eodem. enīz modo oppositum est cā oppositi quo hec est cā huius.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnes vero cause dicte in quattuor modos cadūt manifestissimos: nam elementa syllabarū ⁊ materia factorū: vt ignis ⁊ terra ⁊ huius oia corporū: et ptes totius: ⁊ suppositiōes cōclusionis: vt ex quo cause sunt: horū aūt hec quidem quasi subiectū: vt ptes: illa vo vt qō qd erat esse: vt totū cōpositio ⁊ species. Sperma vero ⁊ medic⁹ ⁊ cōsiliator: ⁊ omnino efficiēs omnia sunt vnō principia permutatiōis aut status: alia vero vt finis ⁊ bonū: aliorum nāq; est cuius causa optimum ⁊ finis aliorum.

¶ Reducit omnes causas in quattor modos causarū predictos dicens q̄ oia que dicuntur cause incidunt in predictos quattuor modos. Dicūtur enī elemēta idest littere cause syllabarū: ⁊ materia artificialiū dicitur eē causa p artē factorū: ⁊ ignis ⁊ terra ⁊ huiusmodi omnia simplicia corpora eē dicunē cause corporū mixtorū. Et ptes dicunē esse causa totius. (Et suppositiones. i. ꝓpositiōes premisse ex quibus ꝓpositis syllogizatur dicuntur esse causa cōclusiōis. Et in oibus istis est vna ratio cause: secundū qō dicitur causa illud ex quo fit aliquid: qō est ratio cause materialis. Sciendū est aūt q̄ ꝓpositiōes dicuntur esse materia cōclusiōis nō quidez secundū qō sub tali forma existūt: vel secundū virtutez earū: sic enim magis se habēt in rōne cause efficientis: sed quantū ad terminos ex quibus cōponunē. Naz ex terminis premissarū cōponiē ꝓclusio scilicet ex maiori ⁊ ex minori extremitate. Inter ea aūt ex quib⁹ res integratur aliquid se habet per modū subiecti. Sicut ptes ⁊ alia que predicta sunt Alia vero se habēt vt qō quid erat esse scilicet totū ⁊ cōpositio ⁊ species que pertinēt ad rationē forme secūdū quā quiditas rei cōpleē. Sciendū est enīz q̄ quādoq; vna res simpliciter est alicui⁹ materia: sicut argentū phiale ⁊ tūc forma correspōdēs tali materie potest dici speties. Quādoq; autē plures adinuicē adunate sunt materia alicuius rei qō quidem cōtingit tripliciter. Quādoq; enim adunanē secundū ordinē tantū: sicut homines in exercitu: vel domus in ciuitate ⁊ sic pro forma respondet totū q̄ designaē nomie exercit⁹ vel ciuitatis. Quādoq; aūt nō solū adunātur ordine sed cō tactu ⁊ colligatiōe sicut apparet in partibus domus: ⁊ tūc respōdet pro forma cōpositio. Quādoq; autē super hoc additur alteratio cōponētiū quod cōtingit in mixtione: ⁊ tūc forma est ipsa mixtio que tñ est quedā cōpositiōis spēs. Ex quolibet autē triū horū sumitur qō qd est rei. s. ex cōpositiōe ⁊ spē ⁊ toto: sicut pz si diffinirēē exercitus: dom⁹. ⁊ phiala. Sic ergo habemus duos modos cāe. Sed secundū aliā rōnem dicitur causa sperma ⁊ medicus ⁊ cōsiliator ⁊ vniuersaliter omne faciens ex eo scilicet. q̄ sunt principia motus ⁊ quietis. Unde iam hoc est aliud genus cause ꝓpter aliam rōnem causandi. ꝓponit autē sperma in hoc genere cause: quia secundū eius sentētiā sperma vim habet actiuā: mēstruū autē mulieris cedit in materiā concepti. Quarta vero ratio causandi est secūduz q̄ aliqua dicuntur cause per modū finis ⁊ boni respectu aliorum. Illud enīz cuius causa fit aliquid est optimū inter alia (⁊ vult esse) idest habet aptitudinē vt sit aliorū finis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Nihil autē refert dicere siue bonuz siue apparens bonum: cause igitur he sunt et tot species.

¶ Quia vero posset aliquis obicere q̄ nō semp bonū est finis cū quādoq; aliqui inordinate agētes maluz sibi cōstituāt: ideo respondet q̄ nihil ad ꝓpositum refert dicere q̄ simpliciter sit bonū vel apparēs bonū. Qui enīz agit. agit per se loquēdo ꝓpter bonum. Hoc enim intēdit. ꝓper accidēs autē ꝓpter malū inquantū accidit ei quod existimat bonū esse. Nullus enim agit ꝓpter aliquid intēdens malū. Sciendū autē est q̄ licz finis sit vltimus in esse in quibusdā: in causalitate tamē est prior semp. Unde dicitur causa causarū quia ē causa causalitatis in oibus causis Est enīz causa causalitatis efficiētis vt iā dictū est. Efficiens autē est causa causalitatis ⁊ materie ⁊ forme. Nam facit per suū motuz materiā esse susceptiuā forme ⁊ formā ineſſe materie. Et per cōsequēs etiā est causa causalitatis ⁊ materie ⁊ forme. Et iō potissime demōstratiōes sumuntur a fine in illis in quibus agitur aliquid ꝓpter finē sicut in naturalibus in moralibus ⁊ artificialibus. Concludit igit q̄ predicta sunt cause ⁊ q̄ cause secundū tot species distinguntur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Modi vero causarū numero quidē sunt multi: capitulati vero ⁊ hi pauciores: dicuntur enīz cause multipliciter ⁊ earuz cōspecialium pri⁹ et posterius altera alia: vt sanitatis medicus et artifex. diapason duplū et nūerus. et semper que singula sunt cōtinētia. Ampli⁹ autē vt accidens et horū gña. velut sta

UVA. BHSC. IyR_086_1

tue aliter pollicletus. ⁊ aliter statue factor qui accidit statue factori pollycle tū'e ẽ. ⁊ cōtinentia accīs: aut hō cā statue aut ex toto aīa: qa policlet⁹ hō ẽ: ⁊ homo aīal. Sūt ẽt ⁊ accītiuz alia aliis remotiora ⁊ ꝓpinquora: vt si albū ⁊ musicū cā dicūtur statue: ⁊ nō solū policletus aut hō. ¶Preter autē oēs et dictas ꝓprie que sunt scōm accīs: hec qdē vt potētia dicūtur: illa vero vt agētia: vt edificatiōis edificator aut edificās. Similiter āt dicētur: vt qb⁹ cause sūt causa dictis: vt hui⁹ statue aut statue: aut oino imaginis: aut eris: aut eris huius aut oino materie: et ī accidētibus similiter. Ampli⁹ āt cōplexa et ea et illa dicētur: vt nec ¶Policletus nec statue factorū: sed policletus statue factor: atta mē ea oia sūt pluralitate ser: sed dupliciter dicta. aut enī vt singulare aut genus et scōm se aut scōm accidens. aut vt gen⁹ accītis. aut vt ea cōplexa. aut simpliciter dicta. Ampli⁹ aūt vt agentia aut secūdū potentiā. differūt aūt in tantū ꝙ agētia quidē singularia simul sūt. et nō sūt cū his quoruz sūt cause: vt hic medens cū hoc cōualescēte. et hic edificator cū hoc edificio. ꝙ vero sunt secūdū potentiā nō semper. corrūpitur enī non simul edificatū et edificator.

¶Distinguit modos causaꝝ. Est āt distinctio cause ꝙ spēs ⁊ ꝙ mōs: ¶Nā distictio ꝙ spēs ẽ penes diuersas rōnes cāndi. Et iō ẽ q̄si diuisio ꝙ differētias eēntiales species cōstituētes. Diuisio āt ꝙ modos ẽ penes diuersas habitudines cause ad cātū. Et iō est in his que bēnt eā dē rōnē causandi sicut per se ⁊ ꝙ accidēs remotū ⁊ ꝓpinquū. Uñ est q̄si per differētias accidētales nō diuersificantes spēm. Dicit ergo ꝙ multi sūt modi causarū sed pauciores inueniunt q̄n capitulatim ideſt ī quo dā compēdio cōprehendunt. ¶Per se. n. ⁊ per accidēs sunt duo modi tamē reducunt ad vnū capitulū secundū ꝙ est eadē ꝓficeratio de vtroq̄. Et similiter est de aliis mōis oppositis Cause enī multis mōis dicunt nō solū quātū ad diuersas spēs cause. sed ẽt quātū ad cās speciales que reducunt ad vnā spēm cāe. Dicit. n. vna prior ⁊ altera posterior. ¶Prius āt ⁊ posteri⁹ in causis inuenit dupliciter. Uno mō in causis diuersis numero adinuicē ordinatis quaꝝ vna ẽ prima ⁊ remota ⁊ alia secūda ⁊ ꝓpinqua sicut ī causis efficiētib⁹ hō gñat hominē vt causa ꝓpinqua ⁊ posterior. Sol. aūt vt cā prior ⁊ remota. Et similiter pōt cōsiderari in aliis spēbus causaꝝ. Alio mō in vna ⁊ eadē cā numero scōm ordinē rōnis q est iter vniuersale ⁊ particulare. Nā vniuersale naturaliter ẽ prius particulare posteri⁹. ¶Pretermittit aūt ꝑmiū mōz ⁊ accip̄ secūdū In secūdo mō eniz immediate effect⁹ ab vtraq̄ cā exiſtit. ſ. priori ⁊ posteriori qō in prio nō cōuenit. Uñ dicit ꝙ sanitatis cā est medicus ⁊ artifex in gñe cāe efficiētis. Artifex quidem vt vniuersale ⁊ pri⁹ medicus vero vt particulare siue spāle ⁊ posteri⁹. Similiter ẽt in cāis formalib⁹ dupliciter est cā formalis vt dyapason duplū vel ꝓportio dupla vel qualitas est cā formalis vt spāle ⁊ posteri⁹. numerus aūt vel ꝓportio nūeri ad numeꝝ vel ad vnū vt vniuersale ⁊ pri⁹. Et ita semp ea q̄ ꝓtinēt singularia. ſ. vniuersalia dicunt cause priores. Alia diuisio ẽ causaꝝ scōm ꝙ aliqd dicit esse cā ꝑ se ⁊ per accidēs. Sicut. n. cā ꝑ se diuidit in vniuersale ⁊ particulare siue ī prius ⁊ posteri⁹ ita ẽt cā ꝙ accidens. Uñ nō solū ipse cause accidētales dicunt cause ꝙ accidēs sed ẽt ipsaꝝ genera vt statue factor statue cā est ꝑ se. ¶Policletus aūt ꝙ accidēs est cā ī ☞tū accidit ei factorē statue eē. Et sicut policlet⁹ est cā statue ꝙ accidēs ita oia vniuersalia ꝓtinentia accidēs. ſ. cām ꝙ accidēs dicūtur ꝙ accidēs cause sicut hō ⁊ aīal que sub se cōtinēt ¶Poli. q est hō ⁊ aīal. Et sicut causaꝝ ꝙ se quedā sunt ꝓpinq̄ quedā remote vt dictū est. ita ⁊ iter causas ꝙ accidēs. Nā policletus ẽ cā statue, magis ꝓpinqua quā albū ⁊ musicū. Magis. n. remotus modus ꝑdicatiōis ꝙ accidēs ẽ cū accidēs predicat de accidēte ☞ cū accidēs predicat de subiecto. Accidēs. n. nō predicat de accidente nisi ga ambo ꝑdicant de subiecto. Uñ magis remotū est vt attribuat vni accidēti qō est alterius sicut musico qō est hedificatoris ☞ qō attribuat subiecto qō est accidētis sicut ¶Polliclito qō ẽ hedificatoris. Sciēdū est qō aliqd pōt dici cā ꝙ accidēs alterius dupliciter. Uno mō ex pte cause: qz. ſ. illud qō accidit cause dicit cā. ꝙ accidēs sicut si albus dicatur cā domus. Alio mō ex pte effectus. vt. ſ. aliqd dicat causa ꝙ accidēs alicuius ꝙ eo accidit ei qō est effectus ꝙ se. Quod qdem pōt esse tripliciter. Uno mō ga habet ordinē necessarium ad effectū sicut remotio ipedimēti bēt ordinē necessariū ad effectū vnde remouēs ꝓhibens dicit mouens ꝙ accidens siue illud accidēs sit cōtrariū sicut cosa ꝓhibet frigiditatē. Unde scamonea dicit infrigidare ꝙ accidens nō qa causet frigiditatē. sed qa tollit ipedimentū frigiditatis qō est ei contrariū. ſ. cosaz siue etiā si nō sit contrariū sicut columpna ipedit motū lapidis. Unde remouēs colūpnaz dicitur per accidēs mouere lapidē superpositū. Alio mō quādo accidens habet ordinē ad effectū nō tamen necessariū. nec vt in pluribus sed vt in pauciorib⁹: sicut inuentio thesauri ad fossionē in terra. Et hoc mō fortūa ⁊ casus dicunt cause per accidēs. Tertio quādo nullū ordinē habent nisi forte secnndū existimationē sicut si aliquis dicat se esse causaz terremotus: qa eo intrante domū accidit terremotus. Tertia distinctio est secūdū ꝙ preoibus bis vel preter omnia b̄ que dicunt esse secundū se siue ꝙ se ⁊ secundū accidens quedā sunt cause in potentia: quedā vt agentia ideſt in actu sicut hedificatiōis causa est hedificator in potētia. Hoc enim sonat in habitū vel officiū vel hedificans actu. Et eisdem modis ꝙbus diuidunt cause pōt diuidi cāta in quibus vel quoꝝ cause sūt cause. ¶Poteſt. n. diuidi causatū per prius ⁊ posterius siue particulare ⁊ vniuersale sicut si dicamus ꝙ statue factor est causa huius statue qō ẽ posterius aut statue qō est vniuersalius ⁊ prius aut imaginis qō est aduc vniuersalius. Et similiter aliquid est causa formalis huius eris aut eris qō est vniuersalius aut materie quod ẽ adhuc vniuersalius. ⁊ similiter poteſt dici in accidētibus scilicet in effectibus ꝙ accidēs. ¶Nam statue factor q est causa statue etiā causa grauis vel albi vel rubei q̄ accidūt ex parte mātē. Et nō sunt ab hoc agēte cāta. Ulterius ponit quartā distinctionez cāe q̄ est in simpler ⁊ in cōpositū vt simpler cā dicat se eundnm quod accipit causa statue per se solum vt statue factor siue per accidens tantū. ſ. ¶Policletus composita autem secundum ꝙ vtrū ☞ simul accipitur vt dicatur causa statue ¶Pollicletus statue factor. Et autez alius modus quo cause possunt dici composite secundum ꝙ plures cause cōcurrunt ad vnius rei constitu-

UVA. BHSC. IyR_086_1

tionē: sicut plures homines ad trabēdū nauē vel plures lapides vt sint materia domꝰ. Sed hoc ꝓtermisit: qꝛ nullū illoꝝ est cā sed pars cāe. Mis autē modis positis colligit istoꝝ modoꝝ numeꝝ dicens ꝙ isti modo causarū sūt. vi. ⁊ variant᷑ dupliciter ⁊ ita efficiūtur. xii. Mii eni modi. vi. sunt vt singulare genus qō supius dixit ꝓius ⁊ posterius ⁊ secundū se ⁊ ꝓ accidēs ad qō ēt reducit᷑ genus accidētis. Mā genus accidentis est cā ꝓ accidēs ⁊ itez ꝓ cōplexum ⁊ simplex. Mii aūt. vi. modi vlteris diuidunt᷑ ꝓ potentiā ⁊ ꝓ actū ⁊ sunt. xii. Jō aūt oportet oēs istos mōs per potentiā ⁊ actū diuidi qꝛ potentia ⁊ actus diuersificāt habitudinē cause ad effectū. Mā cause in actu particulares sūt simul ⁊ tollun tur cū suis effectibꝰ sicut ḃ medicās cuz hoc cōvalescē te ⁊ hoc bedificans cū hoc bedificato. Mō eni pōt aliqd in actu bedificari nisi sit in actu bedificās. Sed cāe secundū potentiā non semꝑ remouent᷑ cū effectibus sicut domus ⁊ edificatoꝛ nō simul corrūpūtur. Jn qbusdā tamē conuenit ꝙ remota actiōe efficientis tollitur substātia effectꝰ sicut in bis quoꝝ esse ē in fieri vel quorū cā non solū est effectui cā fiendi sed essendi. Ūñ remota illuminatiōe solis ab aere tollit᷑ lumē. Dicit aūt causas singulares qa actus singulariū sūt vt in primo huius habitum est.

de cōis quare aliq requiruntur supra ꝓ ꝙ. 109.

¶ Lectio tertia.

de finitio elemēti

Elementuz vero dicit᷑ ex quo aliqd cōponitur primo in existente idiuisibili specie in aliam spēm: vt vocis elementa ex quibus cōponitur vox ⁊ in que diuiditur vltima: illa vero nō in alias voces ab eis specie diuersas ac ⁊ si diuidātur particule sūt cōformes: vt aque ꝑticule sūt a qua sed nō syllabe. Similiter aūt ⁊ corꝑoꝝ elementa dicūt dicentes in que diuidūtur corꝑora vltima: ⁊ illa nō i alia specie differētia corꝑora: ⁊ siue vnū siue plura talia ea elementa dicūtur. Similiter vero ⁊ que sunt diagrāmatum dicuntur elemēta ⁊ ex toto que sūt demōstrationū: nam prime demōstrationes in pluribus demonstrationibus existētes esse demōstrationuz elementa dicūtur. Sūt aūt tales syllogismi primi per vnum medium ex tribus terminis.

elemēto

b Jc distinguit boc nomē elemētū. Circa qō duo facit. ꝓio assignat diuersos mōs elemēti. Secūdo ostēdit qd i oibus sit cōmune ibi. (Oium aūt cause.) Circa primū duo facit. ꝓio ostendit quomō elemētū ꝓprie dicat᷑. secūdo quomō dicatur trāsumptiue ibi. (Transferētes elemētū ꝛc.) ponit ergo ꝓio quandā elemēti descriptionē ex qua colligi pōt ꝙ ꝗtuoꝛ sūt de ratiōe elementi: quoꝝ primū est vt sit cā sicut ex quo per qō patet ꝙ elementū ponit᷑ in genere cāe materialis. Scōm est ꝙ sit principiū ex quo aliqd fiat ꝓio. Cuprū eni est ex quo fit statua nō tamē est elementū qꝛ habet aliquā aliam materiā ex qua fit. tertiū est ꝙ sit in existens siue intrinsecū per qō differt elementū ab oi eo ex quo fit aliqd sicut extrāseūte siue fit priuatio aut cōtrariū siue materia ꝓtrarietatis ⁊ priuatiōi subiecta q̄ est materia trāsiens vt cū dicimus ꝙ hō musicus fit ex homine nō musico: vel musicū ex nō musico. Elemēta eni oportet manere in bis quoꝝ sūt elementa. Quartū est ꝙ habeat aliquā speciē que nō dividat in diuersas species ꝓ qō differt elemētū a materia ꝓia que nullaz spēm habet ⁊ ēt ab oibus materiis q̄ in diuersas spēs resolui possūt sicut sāguis ⁊ huiusmodi. Propter boc dicit ꝙ elemētū est ex quo aliqd cōponit᷑ quantū ad primū. primo quantū ad secunduz in existēte quantū ad tertiū idiuisibile specie in aliā speciem quantū ad quartū. Māc aūt diffinitionē manifestat in ꝗtuoꝛ in qbus vtimur nomine elemēti. Dicimꝰ eni ipsas litteras esse elemēta vocis: qa ex eis ois vox cōponitur ⁊ ꝓio. Quod ex boc patet qa oēs voces in litteras resoluunt᷑ sicut in vltima. Quod est eni vltimū in resolutione oportet esse primū in cōpositiōe. Littere aūt non resoluunt᷑ vlterius in alias voces specie diuersas. Sed si aliquo mō diuidāt᷑ ꝑticule in ꝙs sit diuisio erūt ꝓformes. i. vniꝰ speciei sicut oēs ꝑticule aque sūt aqua. Diuidit᷑ aūt littera secundū tēpoꝛa ꝓlationis ꝓ ut littera longa dicit᷑ habere duo tēpoꝛa breuis vero vnū. Nec tamē ꝑtes in ꝙs sic diuidunt᷑ littere sūt diuerse scōm speciē vocis. Nō est aūt ita de silla. Mā eiꝰ ꝑtes sūt diuerse secūdū spēm. Alius eni sonus est secūdū spēm quez facit vocalis ⁊ ꝓsonans ex qbus syllaba cōponit᷑. Secūdū exēplum ponit in corꝑoribus naturalibus in qbus etiā quedā dicimꝰ elementa quoꝝundā. Illa eni dicunt᷑ corꝑoꝝ eē elemēta in queultimo resoluunt᷑ oia corꝑoꝛa mixta. Et ꝓ consequēs ea sūt ex qbus ꝓio cōponunt᷑ huiusmodi corꝑoꝛa Ipsa aūt corꝑoꝛa que elemēta dicunt᷑ nō diuidunt᷑ in alia corꝑoꝛa specie differētia Sed in ꝑtes cōsimiles sicut quelibet ꝑs aque est aq̄. Et quicūq; posuerūt tale corꝑus esse vnū scilicet i qō oia resoluunt᷑ ⁊ ipsū nō resoluit᷑ i alia: dixerūt vnū esse elementū. Q uidā vero aquā: qdā autē aerē: quidā aūt ignē. Qui vero posuerūt plura talia corꝑoꝛa dixerūt etiā esse elemēta plura. Sciendū est ꝙ cū i diffinitiōe elemēti ponat᷑ ꝙ nō diuidit᷑ i diuersa secūduz spēm: nō est intelligendū de partibꝰ in ꝙs aliqd diuidit᷑ diuisione quātitatis. Sic eni lignū esse elementū: qa quelibet pars ligni est lignū: Sz de diuisione q̄ fit secundū alterationē: sicut corꝑoꝛa mixta resoluunt᷑ in simplicia. Tertiū exemplū ponit i demōstrationibꝰ in qbus ēt vtimur nomine elemēti: sicut dicit liber elementoꝝ Euclidis ⁊ dicit ꝙ mō, simili ⁊ ꝓpin quo dictis dicunt᷑ elemēta que sunt diagrāmatū. i. descriptionū geometrialiū elementa. Et nō solū hoc pōt dici in geometria: sed vbi in oibus demōstrationibꝰ ille cū demōstratiōes q̄ existūt in pluribus demōstrationibus dicunt᷑ esse alioꝝ elemēta. Mā ex bis cōponunt᷑ alie demōstrationes ⁊ i ea resoluunt᷑ Qō sic patet. Secunda. n. demōstratio accipit ꝓ principio cōclusiones prime demōstratiōis inter cuius terminos ꝛtelligitur mediū qō fuit prime demōstratiōis principiuz. Et sic secūda demōstratio erit ex ꝗtuoꝛ terminis: prima ex tribus tātū: Tertia vero ex qnqz Quarta ex ser. Et sic q̄libet demōstratio vnū terminū addit. In quo manifestū ē demōstratiōes primas i postremis ꝛcludi. vt si sit bec demōstratio pria. Oē b. est. a. omne. c. est. b. ergo oē. c. est. a. boc includet᷑ in bac. Oē. c. est. a. omne. d. est. c. ergo omne. d. est. a. Et vlterius ista in alia q̄ cōcludit oē. e. est. a. vt q̄si videat᷑ esse ad bāc vltimā cōclusiones vnus syll̄s ex pluribꝰ syllis compositꝰ plura media babēs. vt dicatur sic. Oē. b. est. a. ⁊ q̄ē. c. est. b. ⁊ oē. c. est. c. ⁊ oē. c. ē. d. ergo. oē. e. ē. a. Prima igit᷑ demōstratio q̄ habebat vnū mediū ⁊ solū tres terminos: ē simplex ⁊ nō resoluit᷑ in aliā demōstrationē: Sed oēs alie resoluūtur in ipsam. Et iō syll̄i primi q̄ fiunt ex terminis tribus ꝓ vnum mediū elementa dicuntur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et transferētes elemētuz vocāt hic quodcūq; vnū ens ⁊ paruuz ad multa

UVA. BHSC. IyR_086_1

est vtile: quapropter paruū ⁊ simpler ⁊ idiuisibile dicitur elemētū: vnde euenit marie vniuersalia elemēta esse: ga vnū quodqꝫ eorū vnum ens ⁊ simpler multis ineſt. aut oibus. aut plurimis: ⁊ vnū ⁊ punctū pricipia quibusdā viden tur eē. Quoniā ergo vocata gīa sunt vniuersalia: sūt idiuisibilia Una. n. est eorū ratio. elemēta gīa dicūt aliqui ⁊ magis q̄ꝫ differentiā: quoniā vniuersa le magis gen⁹: nā cui differētia ineſt ⁊ gen⁹ id seqtur. Sed cui gen⁹ nō eē dif ferentiā oium aūt cōmune est elemētū cuiuslibet quod primū est cuicunqꝫ.

Ostēdit quomodo elemētū dicat trāsumptiue dicēs: q ex hac p̄missa rōne ⁊ significatiōe elemēti transtulerūt qdā hoc nomē elemētū ad significandū aliqd qđ est vnū ⁊ paruū ⁊ ad multa vtile. Ex hoc eni q elemētum est idiuisibile in diuersas spēs: acceperūt q sit vnū. Ex eo vero q est primuz q sit simpler ex eo vero q ex elementis alia componuntur: acceperunt q sit vtile ad multa. Unde hāc rationē elemēti constituerūt vt elemētū dicerent oē illud qđ ē paruū in quātita te ⁊ simpler q̄si ex aliis nō cōpositū ⁊ idiuisibile i diuersa: Hac ratione āt elemēti p̄stituta p trāsumptionē cōtingebat eis vt duos mōs elemētoꝝ adinuenirēt: quorū primꝰ est vt ea q̄ sūt marime vtia dicerēt elementa. Uniuersale eni ē vnū scōm rationē ⁊ ē simpler: ga eiꝰ diffinitio nō cōponit ex diuersis ⁊ est i multis ⁊ sic est ad multa vtile siue sit i oibꝰ sicut vnū ⁊ ens: siue i pluribus sicut alia genera. Per eandē vero rōnez cōtingebat eis secūda q punctū ⁊ vnitatē dicerēt esse pricipia vel elemēta: ga vtrūqꝫ eorū ē vnū simpler ⁊ ad multa vtile. Sz in hoc a vera rōne elemēti defecerūt: ga vniuersalia nō sūt materia ex qbus cōponunt pticularia: sed predicant eoꝝ substantiā. Similiter ⁊ pūctus non est materia lineaꝝ. Nō eni linea ex punctis cōponitur.

Hac aūt transūptiua elemēti rōne constituta: patet solutio cuiusdā questiōis in tertio libro disputate. s. qđ sit magis elemētū vtrū genus vel spēs ⁊ vtrū gen⁹ magis ꝯ differētia. Patet eni conseq q genera magis sūt elemēta ga genera magis sūt vniuersalia ⁊ i diuisibilia. Nō eni ē rō earū ⁊ diffintio quā oz cōponi ex genere ⁊ differētia: sed diffinitiōes p̄prie dūr de speciebus. Et si aliqꝫ genus diffinit nō diffinit inquātū est genus sed inquātū est species. Et ideo spēs diuidit in diuersa. Et pp hoc nō bēt rationē eli. Genus aūt non diuidit in diuersa. Et ideo dixerūt genera eē elemēta magis ꝯ spēs. Alia trāslatio bēt (vna eni est eoꝝ rō) idest idiuisibilis: ga genera ⁊ si nō habeant diffinitionē: tamē id qđ significat per nomē generis est quedaz cōceptio intellectus simpler que ratio dici pōt. Et sicut genus est magis elementū ꝯ species: ga est simplicius: ita etiā magis ꝯ differētia. licet ipsa simpler sit: qr gen⁹ est vniuersalius. Qđ ex hoc p̄z: ga cuicunqꝫ ineſt differētia ineſt genus cū per se differētie nō trāsendāt gen⁹. nō tamē oportet q ad oē id sequat differētia cui ꝙuenit gen⁹. Ultimo aūt dicit q oibus p̄dictis modis elemēti hoc ē cōe eē primū i vno quo ꝯ sicut dictū est

Natura vero dicitur vno quidem modo nascentiū generatio. vt si quis ponigens dicat ȳ. vno modo ex quo generatur primū generatuz in existente. Amplius vnde motus primus in qualibet natura entium. ⁊ est in eo inquātuum id existit. Nasci vero dicuntur quecū que augmentū habent per diuersū in tangēdo et simul apte eē et adesse apte: vt embrya. Differt aūt cōnascentia a tactu. Dic enim nihil preter tactuz diuersuz est necesse esse insimul vero apte existētibus est aliud vnū idē i ambobus qđ facit p tactu simul apte esse et vnū esse secundū q̄ztitatē et cōtinuitatē. sed nō secundū q̄litatē. Amplius āt natura dī ex quo p̄mo aūt est. aut fit aliqd entiū natura cū iforme sit ⁊ īmutabile a sua ꝓprietate vel ptāte. vt statue ⁊ yasoꝝ ereoꝝ es nā dicit ⁊ ligneorū lignū. Similiter āt i aliis ex his. n. ē vnunqđqz saluata p̄ria mā Hoc. n. mō ⁊ existentiū natura elemēta dicūt natura. alii ignē alii terrā alii aquā. alii aerē. alii aliqd aliud tale dicētes alii q̄dā horū alii oia ea. Amplius alio mō dicitur natura existentiuz natura subā. vt dicētes naturā primā eē cōpositionez. Empedocles dicit qa nā nullī ē entiū sed solū mixtio ⁊ pmixtio pmixtorū nā vero in oibus noiaī. Quapropter ⁊ q̄cunqꝫ natura sūt. aut fiūt iam existēte ex quo apta nata sunt fieri aut esse nō dicimus naturaz habere si nō habent spetiem et formam. ergo natura qdez ex vtriſqꝫ ē vt animalia et eorū ptes.

Lectio quarta.

b Ic distinguit boc nomē natura cuius qdē cōsideratio licet ñ videaī ad primū pbilosopbū sed magis ad naturalē ptinere: iō tñ hic boc nomē nā distiguit: qr natura scōm sui quādā acceptionē de oi substātia dī: vt patebit: Et p cōsequēs cadit in ꝯsideratione pbī primi: sicut ⁊ subā vniuersalis. Circa hoc āt duo facit. p̄mo distiguit diuersos mōs qbus nā dī. Secūdo reducit oēs ad vnū primū ibi. (Ex dictis igiī.) Circa primū duo facit. Primo ponit. v. mōs principales. Secūdo pōit duos alios adiūctos duob⁹ vltimis ibi. (Et ēt nā dicit) Dicit ergo p̄mo q nā dicitur vno mō gīatio generatoꝝ: vel vt alia lra bēt melius. Nascentiū. Non eni oia generata nascētia dici possūt: sed solū in viuētibus sicut in plātis siue i aialibus ⁊ in ptibus eoꝝ Nō āt generatio rerum nō viuētiū pōt dici natura p̄prie loquendo secūdum cōmunez vsum vocabuli: Sed solū generatio viuētiū vt dicaī natura ipa natiuitas vel ipsa nascētia: qđ ipsū nomē sonare videī (vt si qs ponigēs dicat naturā) Lra ista corrupta ē. Quod ex alia trāslatiōe patet q̄ sic bēt (vt si qs p̄ducēs dicat ipsuz.) Obysis eni qđ apud grecos naturā significat: si p generatiōe viuentiū accipiaī habet primū ideſt p̄ductū: si vero pro principio sicut cōmuniter vtimur habet primū. y. breue. Posset tamen per hāc

de natura

Lec. 8.

Lo. 5.

nō dicto vocabulo nā

UVA. BHSC. IyR_086_1

litteram intelligi q̄ hoc nomē natura de generatiōe viuentiū dicatur secundū quandā ꝓportionē vel porrectionē.i. extensionē. Et hoc autē patet q̄ ipsa natiuitas primo natura dicta ē. ¶ Secund⁹ est modus: vt.s. generatiōis principiū ex quo aliq̄d generat̄ siue illud q̄ nascitur generatur primo sicut ex intrinseco principio: hoc dicatur natura. Et p similitudinē natiuitatis ad alios mot⁹ vlterius ꝓcessit huius nois significatio: vt natura Tertio modo dicat̄ id vnde ē principiū motus in quolibet entiū secūdū naturā: dūmodo sit in eo inquantū huiusmodi ⁊ nō p accidens: sicut in medico q infirmatur ineſt principiū sanatiōis.s. ars medicine: nō tamē inquātū est infirmus: sed inquantū medicus. Sanat̄ aūt nō inquantū est medicus sed inquantuz infirmus. Et sic principiū motus non est in eo inquantum mouetur. Et hec est diffinitio nature posita in secundo pbycorum. Et ga de nascentibus mentionem facit: Ostendit quid sit proprie nasci vt habet alia littera: loco cuius hec littera impropꝛie habet generari. Differt enim generatio in viuentibus a gnatione inanimatoꝝ q̄a inanimatū generatur non vt coniunctum siue vnitū generāti vt ignis ⁊ ab igne ⁊ aqua ab aqua. In viuentib⁹ autem fit generatio per quandaz vnionem ad generationis principiū Et quia additio quanti ad quantum facit augmentū: ideo in generatiōe viuentiū videt̄ esse quoddā augmentū: sicut est cuz ex arbore nascitur fructus aut foliuz. Et ideo dicit q̄ nasci dicuntur quecūq̄ augmentū habent. idest quoddā augmentū cū generationis principio. Differt aūt hoc augmentum a specie motus que augmentū dicitur qua mouent̄ iam nata. Nam in augmento aliquid augetur in se ipso per hoc q̄ id quod additur transit in substantiam eius cui additur: sicut nutrimentum in substantiam nutriti. Id āt quod nascitur apponitur ei ex quo nascitur tanq̄ alterū ⁊ diuersum: nō sicut in eius substantiā transiens Et ideo dicit q̄ habet augmentum (p diuersum) siue p alterum. q.d. q̄ hoc augmentum fit per appositionez alicuius alterius vel diuersi. Sed appositio augmentum faciens pōt intelligi dupliciter. Uno mō (tangendo).i. per solum cōtactū Alio mō per hoc q̄ est simul. s. aliqua duo simul producuntur adinuicem coaptata: sicut brachium ⁊ neruus: ⁊ aliquid esse apte.i. q̄ aliq̄d adaptetur ad alterū iam preexīs: sicut capilli capiti ⁊ dentes gingiuis Loco autem huius alia littera habet melius cōnasci ⁊ ad nasci. In hac autem generatiōe viuentiū nō solum fit appositio per tatcum: ſz etiam per quandā coaptationem siue cōnascentiā. vt patet in embrionibus q̄ non solum tanguntur in matrice. sed etiaz alligantur in principio sue generationis. Ostendit aūt quid inter duo predicta differat dicēs q̄ cōflatio.i. colligatio (siue cōnascentia) vt alia littera hēt differt a tactu quia in tactu non est necessariū aliquid eē preter tāgentia q̄ ea faciat vnū. In colligatis autem siue coaptatis siue cōnatis vel adnatis oportet esse q̄d vnuz in ambobus qō p tactu.i. loco tact⁹ faciat ea simul apta esse.i. coaptata vel ligata siue simul nasci. Intelligēdum est aūt q̄ id quod facit ea vnū facit esse vnū secundū ēntitatē ⁊ cōtinuitatem ⁊ non secundū qualitatem: quia ligamentū non alterat ligata a suis dispositionibus. Et hoc autē apparet: quia quod nascitur semp est cōiunctū ei ex quo nascit̄: ideo natura nunquā dicit principium extrinsecū sed secundū omnes suas acceptiōes dicit principiū intrinsecuz. ¶ Et hac aūt tertia ratiōe nature: sequit̄ quarta. Si.n. principiū mot⁹ rex naturaliū natura dicit̄: principiū aūt mot⁹ rex naturaliū quibusdā videbatur eē materia. cōsequēs fuit vt materia nā diceret̄ que quidē est principiū rei ⁊ quātum ad esse ⁊ quātum ad fieri. Ipsa etiam scōm se absq̄ oi forma cōsiderata nec a se ipsa mouet̄ nec ab alio. Et ideo dicit q̄ natura dicitur ex quo aliquod entium primo est aut fit. Quod iō dicit ga materia cēndi ⁊ fiēdi ē principium. Et quo dico (existēte iordinato).i. absq̄ forma. Uñ alia.t. hēt (cū iforme sit). In qbusdā eni ipse ordo hētur p forma sicut i exercitu ⁊ ciuitate. Et quo dico (imutabili ex sua potestate) idest moueri q̄ nō pōt p suā ptātē sed ꝛz ptātē sui supioris agētis. Nā mā nō mouet se ipsā ad formā sed mouet̄ a supiori exteriori agēte. sicut si dicerem⁹ eē māz statue ⁊ uasoꝝ ereoꝝ: ⁊ ligna ligneoꝝ si huiusmōi vasa nālia corpa eēnt Similiter ē in oibus aliis q̄ ex materia sūt vel fiūt. Unūquodq̄z eni eoꝝ fit ex sua materia: ea salutata. Dispositiōes aūt forme nō saluant̄ in gnatione. Una eni forma introducit̄ altera abiecta. Et pp hoc forme videbāt esse qbusdā accidētia ⁊ sola mā substātia. ⁊ natura: vt dicit̄ secūdo phyſicoꝝ. Et h̄ ideo qa similiter existimabāt formā ⁊ materiā in reb⁹ nālibus sicut in rebus artificialibus in qb⁹ forme sūt accidētia ⁊ sola mā substātia. Unde isto mō naturales dixerūt ekta esse materiā existētiū secūdū naturā vel aquā vel aerē vel ignez aut terrā: cū nullus elemētū naturaliū posuit solā sed alīq nō naturales vt in ꝓio libro ē habitū Quidā aūt posuerūt alīq eoꝝ eē elemēta ⁊ natura rex sicut Empedocles. Quidaz vero alīqt aliud sicut heraclitus vaporē. ¶ Quia vero motus rex naturaliū magis causat̄ ex forma cū ex materia iō supuenit q̄ntus mod⁹ quo ipa forma dicit̄ nā. Et sic alio mō natura dicit̄ ipsa subā.i. forma rex existentiū scōm naturā sicut naturā dixerūt eē rex ipsā cōpositionē mixtoꝝ: sicut Emp. dixit q̄ nō est aliqt entiū absolutū: sed solūmodo ptinuatio vel relaratio vel cōmixtio pmixtoꝝ Scōm aliā translationē nā apōboies dicit̄. Dicunt̄ eni que sūt pmixtiōis diuise naturā diuisā hēre Ad ponēdū aūt formā esse naturaz hac rōe inducebant̄ qa q̄cūq̄z sūt ⁊ fiunt nāliter nō dicunt̄ hēre naturā existētē materia ex q̄ nata sūt fieri vel eē: nisi habeāt spēz ꝓpriā ⁊ formā per quā spēm cōsequunt̄. videt̄ āt nomē speciei poni p forma sbāli ⁊ forma p figura q̄ consequit̄ spēm ⁊ est signū speciei Si igit̄ forma est nā nec aliqt potest dici hēre naturā nisi qñ hēt formā: illud ergo qō cōpositū est ex mā ⁊ forma dicit̄ esse natura.i. scōm naturā vt animalia ⁊ ptes eoruz sicut caro ⁊ os ⁊ huiusmodi.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et etiā natura pria materia ⁊ ea dupliciter: aut que ad id prima: aut ex toto pria vt operū ereorū: ad ea qdē primū es: totaliter vero forsam aqua sicut quescētia aqua. ⁊ species et substātia: hoc aūt finis. generatiōis. metaphora vero iā et omnino omnis substātia natura dicitur propter hāc quia et natura substantia quidam est.

¶ Ponit duos mōs adiūctos duob⁹ vltimis pcedētib⁹ quoꝝ prim⁹ addit̄ ērto mō quo mā dicebat̄ nā. Et dicit q̄ mā dicit̄ nā nō q̄cūq̄z sed pria. Qō pōt itelligi duplicit̄ aut quātū ad aliqō gen⁹. aut ex toto vel simplicit̄ pria: sicut opeꝝ artificialiū q̄ fiūt ex ere: pria mā secūdū gen⁹ illud ē es. Pria vero simplicit̄ ē aq̄ Nam oia q̄ liquescūt calido ⁊ idurāt frigido sūt aquea magis vt dicit̄ ērto meteoroꝝ. ¶ Secūd⁹ mod⁹ adiacet qntō mō ꝓdicto quo forma dicebat̄ nā. Et ꝑm hūc mōz nō solū forma ꝓis dicit̄ nā: sed spēs ipsa q̄ ē forma totī⁹. Ut si dicam⁹ q̄ hois natura nō solū ē aia sed hūanitas ⁊ sbā qnā significat diffinitio. Secūduz hoc eni Boeti⁹ dicit q̄ natura ē vnūq̄q̄z iformans specifica differētia. Nā specifica differētia ē q̄ cōplet sbām rei ⁊ dat ei spēm. Sicut aūt forma vel materia dicebātur natura: qz ē principiū generatiōis q̄ secūdū primas

UVA. BHSC: IyR_086_1

nois ipositionē natura dicit: ita spēs ꝛ subā dicit natura quia ē finis generatiōis. Nā gnatio terminat ad spēz gnati que resultat ex vniōe forme ꝛ materie. Et ex hoc secūdū quādā metaphorā ꝛ nois extensionē ois subā dicit natura: qz nā quā diximus q̄ ē generatiōis terminus subā q̄dam ē. Et ita eo qō natura dicitur ois substātia similitudinē habet. Et hūc modū ēt ponit Boetius. Rōne aūt istius modi distinguit ꝫ nomē natura inter noia cōmunia. Sic eni cōe est sicut ꝛ substantia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex dictis igit̄ pria natura ꝛ ppria dicta ē substātia: q̄ principiū motus hēntiū i sei q̄stū ea materia namq; qz eius est susceptibilis eē dicit natura: ꝛ genetiones ꝛ generari quia sūt ab ea motus ꝛ principium motus natura existentiuū idest existens aut potestate: aut perfectione.

¶ Reducit oēs modos p̄dictos ad vnū. Sciendū est aūt q reductio aliox modorū ad vnū primū fieri p̄t dupl̄r. Uno mō ꝼm ordinē rerū: Alio mō ꝼz ordinē q̄ attēdit quātū ad nois ipositionē. Noia eniz ponūtur a nobis secūdū q res intelligimus: qa noia intellectuū sūt signa. intelligimus autē qñq; priora ex posteriorib⁹. Unde aliq̄d per prius apud nos sortit nomen cui res nomis p posterius cōuenit. Et sic est i ꝓposito. Quia .n. forme ꝛ virtutes rex ex actibus cognoscunt p prius ipsa generatio vel natiuitas nature nomē accepit: ꝛ vltimo forma ꝛ scōm rerū ordinē forme pri⁹ cōpetit rō nature: qa vt dictū ē nihil dicit habere naturā nisi secūdū qō hz formā. Unde pz ex dictis q̄ prio ꝛ ppria natura dicit ſbā. i. forma rerū habentiū in se principiū motus inc̄tū huiusmodi. Materia. n. dicit eē natura qa ē forme susceptibilis. Et gnationes hūt nomē nature qa sūt motus p̄cedētes a forma: ꝛ itex ad formas ꝛ id ipsū. ſ. forma que ē principiū mot⁹ rex existētiū scōm naturā aut i actu aut in potētia forma eni nō semp facit motū in actu sed qñq; in potētia tm̄: sicut qñ ipedit motus naturalis ab aliquo exteriori ꝓhibente. vel ēt quādo impedit actio naturalis ex materie deffectu.

¶ Necessariū dicit sine quo nō cōtingit eē aut viuere q̄stī cōcāli: vt spirare et cibus aialiū ē necessariū: nā sine his esse ē impossibile.

¶ Lectio quinta

Postquam philosophus distinxit nomia que significat causas. Hic distinguit nomē qō significat aliquid pertinēs ad rationē cause. ſ. necessarium. Causa eniz est ad quam de necessitate sequitur aliud. Et circa ꝫ ergo duo facit. Primo distinguit modos necessarii secūdo reducit oēs ad vnū primum ibi. (Et secūdū ꝫ necessariū.) Ponit autē in pria parte quatuor modos necessarii. Primus est secunduz q̄ dicit aliquid necessariū sine quo non potest aliquid viuere aut esse: quod licet non sit principalis causa rei est tamen quedā cōcausa. Sicut respirare est necessarium aiali respiranti quia sine respiratione viuere nō potest. Ipsa enim respiratio ꝛ si nō sit causa vite: ē tamen cōcausa: inc̄tum cooperat ad cōtemperamentū calotis sine quo nō ē vita. Et similiter est de cibo sine quo aial viuere nō potest inq̄ntū cooperat ad restaurationē deperditi ꝛ impedit totalē consumptionem humidi radicalis quod est causa vite. Igitur huiusmodi dicuntur necessaria quia sine eis impossibile est esse.

¶ Et sine q̄bus homini bonum nō cōtingit esse aut: fieri: aut aliquid malus expellere aut p̄uari: veluti bibere pharmacus necessariū vt nō laboret: et ad eginā nauigare: vt pecuniā recipiat.

¶ Secūdū modū ponit dicēs q̄ secūdo mō dr̄ necessaria sine q̄b⁹ nō p̄t eē vel fieri bonū aliq̄d vel vitari aliq̄d malū vel expelli: sicut bibere pharmacū. i. medicinā laxatinā dicimus eē necessariū nō quia sine hoc viuere aia non possit: sed ad expellendū. ſ. hoc malū q̄d est infirmitas vel etiā vitandum. Est eni hoc necessariū (vt non laboret (. i. vt nō infirmet aliqs. Similiter nauigare ad eginā. i. ad illum locū est necessariū: nō qa sine hoc nō possit bō esse: sed qa sine hoc nō p̄t acquirere aliq̄d bonū. i. pecuniā. Unde dicit q̄ necessaria est talis nauigatio vt aliqs pecuniā recipiat.

¶ Tertium modum ponit. i.

¶ Amplius vim faciēs: et vis sed hoc secundū et p̄uoluntatem impediens et ꝓhibens vim faciens necessariū dicitur: qua p̄opter triste etiā: sicut euenus ait. Omnis enim res necessaria lamētabilis est facta et vis necessitas q̄daz: vt Sophocles dicit: ꝫ vis ea me facer̄ cogit. et videt necessitas nō iculpabile eē recte cōtrariū eni ē motui secūdū p̄uolūtatē et scōz excogitationē.

¶ Dicens q̄ id qō infert violentiā ꝛ ēt ipsa violentia necessarii nomē accepit. Nā violentia necessaria dr̄: ꝛ qō vim patit dicit de necessitate id facere ad qō cogitur. Quid aūt sit faciēs vim māifestat i naturalibus ꝛ in volūtariis. In naturalibus quidē est impetus siue inclinatio ad aliquē finē cui respondet volūtas i natura rōnali. Uñ ꝛ ipa naturalis iclinatio appetitus dicit. Utruz q̄ aūt. ſ. ꝛ ipetum naturalis iclinationis ꝛ ꝓpositū volūtatis cōtingit impediri ꝛ ꝓhiberi. Impediri q̄dē in p̄secuutiōe mot⁹ iā incepti. Prohiberi aūt ne ēt motus iciat. Illud ergo dr̄ eē violentū qō est p̄ter ipetū. i. p̄ter iclinationē rei naturalis ꝛ ē ipediēs p̄ter volūtatez (. i. ꝓpositū in p̄secuutiōe mot⁹ volūtarii iā icepti ꝛ ꝓhibēs etiā ne incipiat. Alia littera hēt. Et ꝫ est scōm hormen. i. secūdū ipetū. Uiolētia eniz est cū aliq̄d agit secundū ipetū exteriozis agētis p̄tra volūtatē vim passi. Uiolentū aūt est scōm ipetū vim faciens. Ex hac aūt violenti diffinitiōe duas cōclusiones iducit quaꝝ prima est q̄ oē violentū est triste siue flebile. Quod ꝓbat p cuiusdam poete siue doctoris dictū dicēs q̄ ois res necessaria siue violēta ē tristis siue lamētabilis. Necessitas eni ē quedā violētia sicut Sophocles poeta dicit Uiolētia me facere coegit ea. i. necessitas. Dictū ē. n. q̄ violētia ē ipediēs volūtatē. Ea aūt q̄ volūtati sūt p̄traria cōtristāt. Tristitia eni est de bis q̄ nobis nolēt⁹ accidūt. Secūda cōclusio ē q̄ necessitas recte dicit q̄ est iculpabilis ꝛ irreprehensibilis. Dicit eni q̄ necessitas magis meretur veniā quā increpationē. ꝛ hoc iō qz nō culpamur nisi de bis q̄ voluntarie facimus de q̄bus ēt rationabiliter increpamur. Necessitas autem violentie est contraria voluntati ꝛ excogitationi vt dictum ē ꝛ ideo rōnabil⁹ dicitur q̄ violenta nō sūt culpabilia.

¶ Quartum modum ponit. i.

¶ Amplius q̄ō non contingit aliter se habere necessariū dicim⁹ sic se hēre.

¶ Dicēs q̄ necessariū ēt dicimus sic se habere q̄ō nō cōtigit aliter se hēre. ꝛ hoc ē necessariū absolute. Pria autez necessaria sūt secundū quid. Differt aūt necessa-

UVA. BHSC. IyR_086_1

rsum absolute ab aliis necessariis:qz necessitas absolu
ta cõpetit rei setũdũ id qõ ẽ intimũ ⁊ primũ ei:siue sit
forma siue mã siue ipsa rei eẽntia sicut dicim⁹ animal
necesse ẽ esse corruptibile:quia hoc cõsequit̃ ei⁹ mate
riã inc̃tũ ex cõtrariis cõponit̃. Dicim⁹ ẽt aial necessa
rio eẽ sensibile qz cõsequit̃ ei⁹ formã:⁊ aial necessario
esse substantiã aiatã sensibilẽ qa ẽ eius eẽntia. Neces
sariũ autẽ secundũ qd ⁊ nõ absolute ẽ cuius necessitas
dependet ex cã extrinseca. Causa autẽ extrinseca est du
pler.s.finis ⁊ efficiens. Finis autẽ ẽ vel ip̃z eẽ absolutũ:
⁊ ab hoc fine necessitas sumpta ptinet ad primũ modũ
vel bene eẽ siue aliquod bonũ bẽre.⁊ ab hoc fine sumi
tur necessitas secũdi modi. Necessitas aũt que ẽ a mo
uẽte exteriori ptinet ad tertiũ modũ. Nã violẽtia ẽ qñ
aliquid mouet̃ ab exteriori agẽte ad aliud ad qõ ex p̃
pria natura aptitudinẽ nõ habet. Si eni secũdũ suã na
turã ordinet̃ ad hoc ꝙ recipiat motũ ab exteriori agen
te.tũc motus nõ erit violent⁹ sed nãlis:sicut p̃z de mo
tu celestiũ orbiũ a substãtiis sepatis:⁊ de motu inferio
rũ corp̃or a sup̃oribus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et secundũ hoc necessariũ:⁊ alia di
cũtur oĩa necessaria vim eni patiẽs ne
cessariũ dr̃.aut facere.aut pati.tũc eni
nõ cõtingit secundũ impetũ ꝑpter coa
ctũ quasi ea necessitate existẽte.ꝑpter
quã nõ cõtingit aliter ⁊ in cõcausalib⁹
viuẽdi ⁊ boni similiter.nam cũ nõ con
tingit hic quidẽ bonũ illic vero viue
re ⁊ esse sine aliquibus ea necessaria
causa necessitas quedam est hec.

¶ Reducit oẽs modos ad vnũ.⁊ circa hoc tria facit p̃
mo ostẽdit ꝙ oẽs modi necessitatis q̃ in reb⁹ inueniunt̃
ad hũc vltimũ modũ ptinẽt. Secundo ostẽdit ꝙ secun
dũ vltimũ modũ accipit̃ necessarium in demõstratiuis
ibi. (Amplius demõstratio). Tertio infert quoddaz
corrclariũ ex p̃missis ibi (Hoc quidẽ itaq̃) Dicit er
go primo ꝙ secũdũ istũ vltimũ modum necessarii oẽs
alii modi aliqualiter dicunt̃. Qõ primo ostẽdit in ter
tio modo. Illud.n.ꝙ vi⁹ patit̃ de necessitate dr̃ aliqd
facere vel pati ꝓp hoc ꝙ nõ cõtingit secundũ ꝓpriũ im
petũ aliquid agere ꝑpter violentiã agẽtis q̃ est quedã
necessitas ꝑpter qõ nõ ꝓtingit aliter se bẽre.⁊ sic̃ ostẽ
dit hoc in primo ⁊ secũdo modo in q̃bus necessitas su
mit̃ ex causis viuẽdi vel eẽndi simplicit̃ quantũ ad pri
mũ modũ vel ex causis boni quãtũ ad secũdũ modu⁹.
Sic eniz in aliis modis necessariũ dicebat̃ sine quo nõ
poterat eẽ ex vna pte bonũ:⁊ ex alia pte viuere ⁊ esse.⁊
sic illa causa sine qua nõ cõtingit viuere vel eẽ vel bonũ
habere vel malo carere necessitas dicit̃:quasi ex hoc sit
p̃ma ratio necessarii:quia ip̃ossibile ẽ aliter se habere.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius demõstratio necessariorũ
ẽ qr nõ cõtingit aliter se habere qõ de
mõstratũ ẽ simpliciter.huius autẽ cau
sa ẽ qr prima sunt.si impossibile est ali
ter se habere ex quibus ẽ sillogismus.

¶ Ostendit ꝙ secundũ vltimũ modũ accipit̃ necessari
um in demõstratiuis ⁊ quantũ ad cõclusiões ⁊ c̃tum
ad principia. Demõstratio eniz dicit̃ esse necessario:uz
⁊ dicit̃ eẽ ex necessariis:Necessariorũ qdẽ eẽ dicitur:
quia illud qõ simpliciter demõstratur nõ cõtingit aliter
se habere. Dicit̃ aũt simpliciter demõstratũ ad ei⁹ dif
ferẽtiã qõ demõstrat̃ in demõstratiõe que ẽ ad aliquẽ:
⁊ nõ simpliciter:qõ in quarto libro dixit demonstrare
ad hominẽ arguẽtẽ. In talib⁹ eniz demõstratiõib⁹ que
sunt ad aliquẽ cõtingit etiã ip̃ossibile cõcludi ex aliqb⁹
impossibilibus positis. Sed qr cãe ꝓclusiõis in demõ
stratiõib⁹ sunt p̃misse cũ demõstratio simpliciter scire
faciat qõ nõ est nisi per cãm oportet etiaz principia ex
quibus ẽ syllogismus esse necessaria que ip̃ossibile sint
aliter se habere. Nam ex causa nõ necessaria nõ potest
sequi effectus necessarius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Horũ quidẽ itaq̃ diuersa causa ne
cessaria ẽ:aliorũ vero nulla:sed ꝓp ea
alia sunt ex necessitate:quare p̃mũ ⁊
ꝑprie necessariũ ipsũ simpler ẽ:hoc.n.
habere ñ cõtingit pluribus modis: qua
re nec aliter et aliter:iaz enĩ pl⁹ habe
ret:ergo si qua sunt sempiterna ⁊ imo
bilia:nihil illis ẽ vi nec ꝓter naturã.

¶ Concludit ex p̃missis tres cõclusiões se inuicẽ sequẽ
tes quarũ prima est ꝙ ex quo in demõstratiõibus pre
misse sunt cause cõclusiõis ⁊ vtraq̃ est necessaria: sequit̃
ꝙ aliqua sunt necessaria dupliciter. Quedã quidẽ quo
rum altera sit causa necessitatis:quedã vero quoz nul
la sit cã necessitatis. Sed alia sunt necessaria ꝑpter se
ipsa.⁊ hoc ẽ cõtra Democritũ qui dicebat ꝙ necessario
rum nõ sunt querẽde cause ⁊ bẽtur in.vlis. pb̃ycorum.
Secũda cõclusio est qr cũ oporteat esse vnũ primũ ne
cessariũ a quo alia necessitatẽ bñt qr in causis nõ ẽ ꝓce
dere in infinitũ vt in secũdo oñsum est:oportet ꝙ hoc
primuz necessarium qõ etiam maxime ꝓprie est ne
cessariũ quia est omnib⁹ modis necessariũ:ꝙ ipsuz sit
simpler.ea enim que sũt cõposita sunt mutabilia:⁊ ita
pluribus modis se possunt habere. Que aũt pluribus
modis habere se possũt possũt se habere aliter ⁊ aliter:
qõ ẽ cõtra rationẽ necessarii. Nam necessariũ ẽst qõ ẽ
impossibile aliter se habere. Unde opz ꝙ primũ neces
sariũ nõ aliter ⁊ aliter se habeat ⁊ p̃ cõsequens nec plu
ribus modis ⁊ ita oportet ipsuz eẽ simpler. Tertia cõ
clusio est ꝙ cũ violentũ sit ꝙ mouet̃ ab aliquo exteriori
agente ꝓter nãm ꝑpriaz:principia aũt necessaria sũt
simplicia ⁊ imobilia:vt oñsuz est:necessariũ est vt si sũt
aliqua sempiterna ⁊ imobilia sicut sunt substantie sepa
te ꝙ ip̃ illis nõ sit aliquid violentuz nec ꝓter naturã.
⁊ hoc dicit ne deceptio accidat in nomine nessitatis cũ
dicitur de substantiis imaterialibus:ne per hoc intelli
gatur aliqua violentia in eis esse.

D. Num dicitur aliud autem secũ
dum accidens:aliud secunduz
se:Secundum accidẽs quidẽ:
vt coꝛiscus et muficus:et coꝛiscus mu
ficus:idẽ enim ẽ dicere coꝛiscus et mu
ficus:et coꝛiscus muficus:et muficuz et
iustum:et muficus iustus coꝛiscus: om
nia namq̃ ea vnum dicuntur secundũ
accidẽs:iustum quidem et muficuz qa
vni subſtantie accidũt:muficum vero
et coꝛiscus quia alteruz alteri accidit.
Similiter autẽ et modo quodã mufic⁹
coꝛiscus cũ coꝛisco vnũ.qr altera parti
uz alteri accidit earũ que sũt i oratiõe
vt muficũ coꝛisco ⁊ muficus coꝛiscus iu
sto coꝛisco:qr utriusque pars eidẽ vni
accidit vna.nihil.n.differt q̃z Coꝛisco

UVA. BHSC. IyR_086_1

musicū accidere. Similiter autē siue genere siue in vlis alicuius nominib⁹ dicatur accidēs: vt q⁹ homo idē ⁊ musicus homo: aut. n. q⁹ homini vni existēti substantie, accidit musicuz: aut q⁹ ambo singulariū alicui accidūt vt coriſco: tñ nō eodē mō ambo insunt: sed hoc quidem forsam vt genus ⁊ substātia illud vero vt habit⁹ aut passio substātie: ergo quecunqz secundū accidens dicuntur vnū: hoc modo dicuntur.

¶ Lectio sexta.

Ostquam pbus distinxit nomia que significāt cās. Hic distinguit nomina que figificāt id qđ ē subiectū aliquo modo in sciētia. ⁊ diuiditur i. d. p. Primo ponit siue distinguit nomina que significāt subiectū huius scientie. Secundo ea que significāt partes subiecti ibi. ¶ Eadem dicunt ¶ Subiectū aūt huius scie pōt accipi vel sicut cōmuniter in tota scia cōsiderat̄: cuiusmodi est ens ⁊ vnum: vel sicut id de quo est principalis intētio vt subā. Et iō primo distinguit hoc nomē vnū secundo hoc nomē ens ibi ¶ Ens dicit ⁊c. 3ª. hoc nomē subā ibi ¶ Subā dicit ⁊c. Circa pmū duo facit pio distinguit vnū ꝑ se scōo h nomē es i ¶ ens dr ⁊c. Circa primū duo facit primo distinguit vnuz p se ⁊ p accidēs: ⁊ ostēdit quot modis dicitur vnum per accidens. Secūdo quot modis dicitur vnū per se ibi ¶ Secundū se vero vnū ⁊c. Dicit ergo q⁹ vnum dicit ⁊ per se ⁊ p accidēs. Per accidēs aūt vnū docet cōsiderare primo in terminis singularib⁹ ⁊ hoc dupliciter. Uno mō secundū q⁹ accidēs cōparatur ad subm̄. Alio mō scōm q⁹ vnū accidēs cōparatur ad aliud. In vtroqz aūt istoz tria ē accipere scilicet vnū cōpositū ⁊ duo simplicia. Si enim vnum per accidēs accipiat secūdū cōparationez accidētis ad subm̄: sicut sūt ista tria primū est. coriſc⁹: Secundū est musicus: tertiū Coriſcus musicus. Et hec tria sūt vnum per accidēs. Mā idē subō est Coriſc⁹ musicus. Et coriſcus ⁊ music⁹: ⁊ silr qñ cōparatur accidēs ad accidēs tria ē accipere quorū primū est musicū. Secundū est iustū: tertiū est musicus iustus Coriſcus. Et omnia predicta dicūtur esse vnum secundū accidēs tñ alia ⁊ alia rōne. Justū enim ⁊ musicū que sunt duo simplicia in secūda acceptiōe dicunt vnū per accidēs q⁹ accidunt vni subiecto. Musicus vero ⁊ Coriſcus que sūt duo simplicia in prima acceptōe dr vnū per accidēs: q⁹ (alterū eoruz). s. musicū (accidit alteri). s. Coriſco. Et similter quantū ad aliqd musicus Coriſcus cū Coriſco qđ ē cōpositū cū vno simpliciuz in prima acceptiōe dicunt vnuz p accidēs q⁹ inter ptes istas q̄ sunt in hac oratiōe. i. in hoc termino cōplexo. s. coriſcus music⁹ altera pars termini cōpleri. s. musicus accidit alteri parti per se signate. s. Coriſco. Et eadē rōne pōt dici q⁹ musicus coriſcus ē vnū cum iusto Coriſco: q̄ sunt duo cōposita in secūda acceptiōe qa ambe ptes vtriusqz cōpositi accidūt vni. s. coriſco. Si. n. idez est music⁹ ⁊ musicus coriſcus: ⁊ iustus. Et iustus coriſc⁹: cuicūqz accidit musicū accidit musicus coriſcus: ⁊ qcqd accidit coriſco accidit Coriſco iusto. Unde si musicū accidit Coriſco sequitur q⁹ music⁹ coriſc⁹ accidit iusto coriſco. ⁊ sic nihil differt dicē musicū coriſcū accidē iusto coriſco. q̄ musicū accidē coriſco. Q⁹ vo hmōi p̄dicata p accōs p pri⁹ p̄dicant de singularib⁹ ⁊ p posteri⁹ de vlib⁹: cū tñ ecōuersio sit de p̄dicatis p se: mānifestat consequēter in terminis vniuersalibus qđ in singularibus ostenderat. dicens q⁹ similter accipitur vnum per accidens: si aliquod accidens dicat cū aliquo nomine alicuius generis vel cuiuscūqz vniuersalis sicut accipit vnū p accidēs in p̄dictis quando accidens adiungit nomini singulari: sicut cū dicit q⁹ hō ⁊ musicus hō sūt vnū p accidens licet quātū ad aliqd differāt. Singulares enim substātie nec sūt i subiecto: nec de sbō p̄dicātur. Unde tā tū substāt ⁊ nihil eis substat. Substātie qdē vniuersales dicunt de subō: sz nō sūt in subō. Unde non substāt accidentib⁹ ⁊ eis aliqd substat Cū ergo accidens adiungit pticulari substātie: nō pōt esse alia rō dicti: nisi qa accidēs in est substātie pticulari. vt qa musicū ineſt Coriſco cū dicit Coriſcus musicus. Sz cū dicit hō music⁹ potest esse duplex ratio dicti. Aut enim hoc dicit qa vniuersalit vna accidit homini p qđ significat substātia. ⁊ ex hoc cōpetit sibi q⁹ possit substare accidēti. Aut hoc ideo dicit qa ambo. s. hō ⁊ musicus i sūt alicui singulari sicut Coriſco: sicut musicū dicebat iustū qa eidē singulari insūt: ⁊ eodē modo s. p accidēs. Sed forsan hoc nō eodē modo: sed vlis substantia iest singulari vt genus: sic hoc nomē aial. Et si nō sit genus: saltim est i substātia subi. i. vt substantiale p̄dicatū sic hoc nomē hō. Sed aliud. s. musicū nō est vt genus vel essentiēle p̄dicatū sed vt habitus vel passio sbi vel q̄ecūqz accidens. Ponit aūt hec duo habitū ⁊ passionē qa quedam accidētia sunt manentia in sbō: sicut habitus q⁹ sunt difficile mobiles. quedā autē sunt accidētia ptranseūtia ⁊ non manentia sicut passiones. patet igit q⁹ isti sunt modi qb⁹ aliq̄ dicunt vnū p accidēs.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Secūdū se vero vnū dictoruz alia dicunt eo q⁹ cōtinua st vt on⁹ vinculo ⁊ lignū cū visco ⁊ linea: ⁊ si flexa fit cōtinua aūt vna dicit sic ⁊ partiū singule. tybia ⁊ brachiū ipsorum aūt magis vnū natura cōtinua q̄z arte. Cōtinuū vo dicitur cuius motus vnu⁹ secūdū se: ⁊ nōpossibile aliter vn⁹ aūt vni⁹ indiuisibilis: indiuisibilis aūt scōm tps. Lo. 8ª

¶ Ponit mōdos vnius p se. Et circa hoc duo facit primo ostendit quot modis dr vnū: secūdo quot modis dñr multa ibi. (palā autē ⁊ qa multa.) Circa p̄mū duo facit primo distinguit modos vnius natura liter. i. secundū cōditiones in rebus inuētas Secūdo vero logice. i. secūdū intentiones logicales ibi (Amplius aūt alia rē) Circa pmū. d. f. pmo distinguit modos vni⁹. Scōo vo pōit q̄ dā ꝓprietatē ꝓsequētē ad vnū ibi (vni vo ꝓncipiū.) Circa pmū duo facit pmo ponit modos vnius scōo reducit eos oēs ad vnū ibi (vniuersalit aūt q̄cūqz). ponit aūt in pma ptē qnqz modos vni⁹ quoz pmus est q⁹ eoz q̄ scōm se dicunt vnū: q̄dā dicunt vnū esse (nā ꝓtinuitatz). i. essendo cōtinua vel (in eo qđ sūt ꝓtinua) sic dicit alia trās. Sz ꝓtinua dicunt aliq̄ dupliciter Quedā eni sunt ꝓtinua sic dicit alia trāslatio p aliud q̄dā scōz se ꝓsequit g̃ continua primo secundum aliud dicens q⁹ cōtinua per aliud sunt sicut onus lignorum continuum est rō ne ligaminis vel vinculi. Et hoc modo ligna adinuicē cōuisceata dicunt vnū p viscū Qđ ēt ꝓtingit dupliciter q⁹ q̄ndoqz ꝓtinuatio alligatoruū fit scōm lineā recta: sicut est linea reflexa angulū ꝓtinēs q̄ fit ex ꝓtactu duaꝝ i vna superficie quaꝝ applicatio nō est directa directa. p hunc eni modū ptes aialis dicunt vnum ⁊ ꝓtinuū: sicut tibia q̄ habet reflexionē ⁊ angulū ꝓtinet ad genu dicit vna ⁊ ꝓtinua ⁊ silr brachiū. Sed cū talis ꝓtinuatio q̄ ē p aliō possit eē vel fieri nāliter ⁊ arte magis vnū sunt q̄ sūt ꝓtinua p naturā q̄ sunt cōtinua per artem: quia in his que sunt continua p naturā illud vnum per qnod fit cōtinuatio non est extra

UVA. BHSC. IyR_086_1

neum a natura rei que per ipsum cõtinuatur: sicut accidit in bis que sunt vnum per artificiũ: in quibus vinculum vel viscus vel aliquid tale est oio extraneum a natura colligatorum. Et ita ea que sunt naturaliter colligata prius accedũt ad ea que sunt secundũ se cõtinua que sunt marime vnum. Et ad euidentiaz huius diffinit cõtinuũ dicens q cõtinuum dr̃ id cui⁹ est ꝑz se vnus motus tm̃. z nõ est possibile aliter. Mo.n. possibile ẽ in cõtinuo vt diuerse ptes diuersis motibus moueãtur: sed totum cõtinuum mouetur vno motu Dicit autez (secũdum se) quia possibile est vt cõtinuum moueatur vno motu per se z vno alio vel plurib⁹ per accñs sicut si homo mouetur in naui per se ꝫ motum nauis z mouetur nihilominus motu nauis per accidẽs. Ad hoc autẽ q sit vnus motus oz q sit indiuisibilis. z hoc dico scõm tempus vt videlicet simul dum mouetur vna pars ptinui moueatur z alia. Non enim cõtingit in cõtinuo qñ vna pars moueatur z alia quiescat vel q vna quiescat z alia moueatur: vt sic motus diuersarum partium cõtinui sint in diuersis partibus temporis. Ideo autem hic diffinit pbus cõtinuum per motum z nõ per vnitatem termini ad quem: partes enim cõiunguñ sicut in predicamẽtis z in libro pbycoꝝ habetur qa ex ista diffinitiõe potest sumi diuersus gradus vnitatis in diuersis cõtinuis: sicut postea patebit: nõ autẽ ex diffinitiõe ibi data. Siendum est autẽ q hoc q hic dicitur q motus cõtinui indiuisibilis est secũdũ tẽpus: nõ est ꝫrium ei q ꝓbatur in. vi. pbycoꝝ. s. q tempus motus diuidit ꝑm partes mobilis Dic enim loquitur pbs ẽtũ ad motum absolute: quia. s. nõ ante incipit moueri vna ps cõtinui quã alia. ibi autẽ loquitur referẽdo ad aliquod signum qñ signatur in magnitudine per quã fit motus. Illud. n. signũ qñ est prioꝝ ps magnitudinis in priori tẽpore transit: ꝝ ẽt in illa priori parte tẽporis alie ptes mobilis cõtinui moueãt. Sed secũdum se dr̃ ꝓtinua q nõ sunt vnũ pp cõtactũ cui adiũgatur colligatio duo enim ligna se cõtingẽtia nõ possunt dici vnũ lignum: nec vnũ corpus nec vnũ quod est continuũ: sed illa que sunt cõtinua per se dr̃ vnũ. Unde patet q illa q̃ solo contactu cõiunguntur nõ vere dicunt cõtinua. Sed cõtigua q̃ vnum dicunt dupl̃r se habẽt qa quedã habẽt curuitatẽ z tñ cõtinua sũt: qdã nõ habẽt curuitatẽ: z sũt magis cõtinua Alia. t. hz meli⁹ loco curuitatis reflexũ. Mã linea recta nõ ẽ magis vna ẽ curua sed ẽ magis vna ẽ reflexa continẽs angulũ sicut tibia z femur alia trãsiatio hz (vt crura z femur) Crus. n. hic accipit scdz q i se cõtinet tibiã z coxam q̃ sil duo cõiuncta ꝓstituunt vnum membrum continuũ qñ tñ põt se habere ad modum linee reflexe z anguluum continentis.

¶ Deinde cm dicit.

¶ Secundũ se ãt cõtinua quecũqz nõ tactu sunt vnũ: nã si ponis se tãgẽtia ligna: nõ dices hec vnũ eẽ nec lignũ nec corp⁹ nec aliꝺ cõtinuũ nullũ: que itaqz oino sunt cõtinua: vnũ dicũtur: quãuis reflexionẽ habeant adhuc magis que nõ habẽt reflexionẽ: vt tybia aut crus ſubcleos: qz nõ cõtingit vnũ eẽ motuz ſuclei et recta q̃z reflexa magis vnuz. Reflexã veroet angulũ habentẽ vnaz et nõ vnã dicimus: qz cõtingit et nõ sil eẽ motũ eius et simul: recte vero sem per simul et nulla pars habẽs magnitudinẽ: hoc quidem mouetur: hoc ꝥo quiescit quẽadmodũ reflexe.

¶ Prosequtur de illis que sunt scõm se cõtinua dicens q illa sunt scõm se cõtinua q̃ nõ dicũtur vnũ p contactũ quod sic probat. Illa enim q̃ se tãgunt vt duo ligna nõ dicũt vnũ lignũ nec vnũ corp⁹ nec vnũ aliqd aliud qꝺ ptineat ad genus cõtinui. Et sic patet q alia est vnitas cõtinuoꝝ z alia tãgentiũ. Que. n. sũt se tãgẽtia nõ bñt vnitatẽ cõtinuitatis per se ipsa sed p aliquod vinculũ qꝺ ea cõiungit. Sed illa que sũt cõtinua dicũtur vnũ secundũ se ẽ̃uis habeãt reflexionẽ. Due. n. linee reflexe cõtinuantur ad vnũ cõmunẽ terminũ q est punctus in loco vbi cõstituitur angulus. Sed tñ magis sunt vnuz que per se sunt cõtinua sine reflexiõe. Cuius ratio est q linea recta nõ põt bre nisi vnum motũ in oibus ptibus suis Linea vero reflexa põt bre vnuz motũ z duos motus. Põt. n. intelligi linea reflexa tota moueri, in vnaz ptem: z itez põt intelligi q vna pte quiescẽte: alia pars que cũ pte quiescẽte cõtinet angulũ approꝑinquat p suũ motũ ad ptem quiescentẽ sicut qñ tibia vel crus applicatur ad coxã que hic dr̃ femur. Ex vtrũqz eoꝝ. s. tibia vel coxa sunt magis vnũ ẽ̃ sucleos vt bẽtur in greco. s. ẽ̃ id qꝺ ẽ cõpositum ex tibia z coxa. ¶ Sciẽdũ aũt q littera que habet curuitatẽ loco reflexionis ſta est. Constat. n. q ptes linee curue angulũ nõ cõtinẽtes oz q sil moueant z sil quiescãt: sicut ptes linee recte: qꝺ ſñ accidit in reflexa vt dictũ est. ¶ Scõm modũ ponit ibi.

¶ Ampli⁹ alio mõ dicit eo q subiectũ sit forma specie indifferẽs. indifferẽs vero indiuisibilis spẽs secundũ sensuz subiectũ ãt primũ aut vltimuz ad finez: vnũ enizvnũ dr̃ et aqua vna inquãtuz indiuisibile secũduz speciẽ: et liquores omnes vnũ dicunt vt oleũ vinũ et fluida: quia oium vltimũ sbñ idem: nã aq aut aere omnia hec fiunt.

¶ Dicẽs q secũdo modo dicitur vnũ nõ tantum rõne cõtinue quãtitatis: sed ex eo q subiectũ totum ẽ indifferens forma ꝑm spẽm. Quedã. n. eẽ possunt cõtinua que tñ in subiecto sunt diuersa ꝑm spẽm. sicut si ꝓtinueẽ aurum argẽto vel aliqua huiusmõi. Et tũc talia duo erũt vnum si attendaẽ sola quãtitas nõ aũt si attẽdatur nã subi. Si vero totũ subiectũ ꝓtinuũ sit vnius forme ꝑm spẽm. erit vnum z ꝑm rõnem quãtitatis z scõm rõnem nẽ. Subiectũ ãt dr̃ esse idifferẽs scõm spẽm. qñ eadem species sensibilis non diuidit ita q sint diuerse forme sensibiles in diuersis ptibus subi. sic qñqz contingit q vni⁹ corpis sensibilis vna ps ẽ alba z alia nigra. Hoc autẽ subñ indifferẽs põt accipi dupl̃r. Uno mõ subñ primũ Alio mõ subñ finale sine vltimuz ad qꝺ pueniẽ in fine diõis. sic ꝑz q totũ vnũ dr̃ vnũ eẽ qz ptes ei⁹ cõcant in vno prio subõ qꝺ est idefferẽs scõm spẽm. Et similiter ẽ de aq. oẽs ãt liquores siue humores dr̃ vnũ in vno vltio. Nam oleũ z vinũ z oia h⁹i resoluunt vltimo in aquã vel aerẽ. q̃ in oibus est radix hũiditatis.

¶ Dicuntur autẽ vnũ et quoꝝ genus vnum differẽs oppositis differẽtiis: et hec dicũtur oia vnũ qꝺ subiicit differẽtiis: vt hõ canis z equ⁹ vnũ qdẽ qa oia alia: z modo ꝓpinquissimo sicut materia vna hec ãt qñqz qdẽ ita vnũ dicuntur qñqz vero genere supiore qꝺ idez dicitur: si sint vltie species generis superiores his: vt isosceles et isopleurul sũt vna et eadẽ figura: qz ambo triãgulus: sed trianguli vero nõ idem.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Tertium modū ponit ibi dicēs ꝙ aliq̄ dicūt vnū quoꝝ gen⁹ ē vnū oppositis dīijs diuisum. Et iste modus hēt aliquā silitudinē cū p̄cedenti. Ibi enīz aliq̄ dicebātur eē vnū: quia gen⁹ subz ē vnū hic ēt aliq̄ dicūtur esse vnum: quia eoꝝ genus qō ē subm dīijs est vnū sicut hō ⁊ equ⁹ ⁊ canis dicūtur vnuz q: cōicant in aīali q̄si in vno genere subo dīijs. Differt tamen h modus a p̄dcō q: in illo mō subm erat vnū nō distinctum p formas hic āt gen⁹ subm ē vnū distinctum p diuersas dīias: quasi per diuersas formas. Et sic patet ꝙ ꝓpinquissimo mō dicūtur aliqua eē vnū gñe: ⁊ silr aliq̄ dīr eē vnū mā. Mā illa ēt que dīr eē vnū mā distinguūtur p formas. Gen⁹ enim lz nō sit mā q: non p̄dicaret de spē cū mā sit ps. tñ rō generis sumitur ab eo qō ē māle in re: sicut rō dre ab eo qō est formale. Nō enī aīa rōnalis ē dīia hois cum de hoīe nō p̄dicet. sed hīs aīam rōnalē qō significat hoc nomen rōnale. Et silr nā sensitiua nō ē gen⁹ hois lz ps hīs ēt mām sensitiuā qō noīe alīs significatur ē hois gen⁹. Silis ergo ⁊ ꝓpinqu⁹ modus ē quo aliq̄ sunt vnū mā ⁊ vnū gñe. ¶ Sed sciēdū ē ꝙ vnū rōe generis dr dupl̄r. Quīqz. n. aliq̄ dīr ita vnuz in genere sic dcm ē: q: s. eoꝝ vnū ē genus q̄litercūqz. quīqz vo nō dīr aliq̄ eē vnū in genere nisi i genere supiori. qō cū aductione vnitatis vel ideptitatis p̄dicatur de vltimis spēb⁹ gīus inferioris qñ sūt aliq̄ alie supioris species suprem gīis i q̄z vna ifime spēs cōueniunt: sic figura ē vnū gen⁹ suppīmū ꝓtinēs sub se multas spēs. s. circulū: triangulū q̄dratū ⁊ hmōi. Et triangulus ēt ptinet diuersas spēs. s. eglatex qui dr isopleuros ⁊ triangulū duoꝝ eq̄lū latex q dr equilatex vel isosceles. Isti igit duo trianguli dīr vna figura qō ē gen⁹ remotū: sed nō vni⁹ triangulus qō ē gen⁹ ꝓximum. Cui⁹ rō ē q: ēt hi duo trianguli nō dīnt p dīias quib⁹ diuidit figura. Dīnt aūt p dīias qb⁹ diuidit triāgulus. Idē āt dr a q̄ aligd ñ dīt dīia. ¶ Deide cū dic.

¶ Amplius aūt vnū dicuntur quoꝝcūqz ratio que quod quid erat esse dicit indiuisibilis est ad aliam significantez quid erat eē rei ipsa enim secūdū se oīs ratio diuisibilis: sic enim argumentatū ⁊ minutum vnuz sunt: q: rō vna sicut ī supficieb⁹ que speciei vna.

¶ Quartū modū ponit ibi dicēs ꝙ vnū ēt dicūt que cunqz ita se hīnt ꝙ diffinitio vnius que ē rō significās qd ē eē: nō diuidit a diffinitione alterius q̄ significat ēt qd ē eē eius. Ipsa enī diffinitio. s. fm se oz ꝙ sit diuisibilis: cū consistet ex genere ⁊ dīia. Sed pōt esse ꝙ diffinitio vnius sit indiuisibilis a diffinitiōe alterius qñ duo hīnt vnā diffinitiōem siue ille diffinitiones significent totū hoc qō ē in diffinito: sicut tunica ⁊ indumentū ⁊ nunc sūt simplr vnū quoꝝ diffinitio ē vna sine illa cōis diffinitio non totalr comphēdat rōnem duoꝝ: que in ea ꝓuenīt: sicut bos ⁊ equ⁹ cōueniunt in vna diffinitiōe alis. Vñ nūq̄ sūt vnuz simplr: sed fm qd: inq̄tū. s. vtrūqz eoꝝ ē aīal. Et silr augmentū ⁊ diminutio ꝓueniūt in vna diffinitiōe generis: quia vtraqz ē modus fm quātitatē. Silr in oībus superficiebus ē vna diffinitio bn⁹ spēi quod est superficies.

¶ Quintum ponit ibi.

¶ Omnino vero quoꝝ intelligentia indiuisibilis intelligens quid erat esse: ⁊ nō potest separari neqz tempore neqz loco neqz rōne maxime hec vnū ⁊ horū quecūqz subā.

¶ Dicens ꝙ (omnino). i. perfecte ⁊ maxie sūt vnuz quoꝝ intellectus intelligēs quiditatē eoꝝ est oīo indiuisibilis: sicut simplicia q̄ non ꝓponūtur ex p̄ncipiis materialibus ⁊ formalib⁹. Unde intellectus accipiens qditatē eoꝝ non comprehēdit ea q̄si cōponens diffinitionē eoꝝ ex diuersis p̄ncipijs: sed magis per modum negatōnis: sicut punctus ē cuius pars non est vel ēt per modum habitudinis ad composita: sicut si dicatur ꝙ vnitas ē p̄ncipiū numeri. Et q: talia habent intellectum indiuisibilē in se ipsis: ea aūt que sūr quocūqz mō diuisa possunt intelligi sepatim: iō sequitur ꝙ hmōi sunt iseparabilia ⁊ fm tēpus ⁊ scōm locum ⁊ scōz rōnem. Et pp hoc sunt maxime vnū p̄cipue illud qō ē idiuisibile ī genere sube. Mā qō est indiuisibile in genere accidētis ⁊ si ipsuz in se nō sit ꝓpositum ē tamen alteri cōpositū. i. subiecto ī quo est. Indiuisibilis āt suba neqz fm se composita ē: nec alteri componitur. Uel li suba pōt eē ablatiui casus. Et tūc est sensus: ꝙ lz aliqua dicātur vnū quia sunt indiuisibilia fm locū vel tempus vel rōnem tamen inter ea illa maxime dicūtur vnū que non diuidūtur scōz substātiā ⁊ redit ī eūdū sensū cū ꝓte. ¶ Deinde cū dic.

¶ Uniuersaliter enim quecūqz non habent diuisionez inquantū non habent: sic vnuz dicūtur vt si inquātum hō non habet diuisionē vnus homo si vero inquātum aīal: vnū aīal: ⁊ si inquātum magnitudo: vna magnitudo. ¶ Plura qd ēigit vnū dicūtur p alterū aligd facere aut pati: aut habere: aut aligd eē vnuz que ēt primo dicūtur quoꝝ suba vna: vna vero aut continuatione aut specie aut ratiōe etenim numeramus vt plura: aut que nō cōtinua: aut quoꝝ nō vna species: aut quorum ratio nō vna.

¶ Reducet oēs modos ad vnū primū. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo ponit reductionē predictā secūdo super modos positos. ponit aliū modū vnitatis ibi. (Amplius autē ē quid ⁊c). Dicit ergo primo ꝙ ex hoc pz ꝙ illa que sunt penitus indiuisibilia maxime dicunt vnū: q: ad hunc modū oēs alij modi reducūtur: q: vlr hoc ē verū ꝙ quecunqz non habēt diuisionem scōm hoc dicūtur vnum inq̄tum diuisionē nō habent: sicut q̄ non diuidūtur in eo qō ē homo dicūt vnū in hoīe sicut Socra. ⁊ ¶ Pla. Et q̄ nō diuiduntur in rōne aīalis dicuntur vnū in aīali. Et q̄ non diuiduntur in magnitudine vl mēsura dicūtur vnū scōm magnitudinē sicut ꝓtinua. Et ex hoc pōt accipi etiam numerus ⁊ diuersitas modoꝝ vni⁹ supꝛapositorū: q: vnū aut ē indiuisibile simplr aut indiuisibile fm qd. Si qdem simplr. Sic est vltimus modus q̄ ē principalis. Si autē ē indiuisibile scōm qd aut scōm quātitatē tm̄: aut scōm nām. Si scōm quantitatē sic ē p̄m⁹ modus. Si fm naturā: aut q̄tum ad subm: aut q̄tuz ad diuisionem que se tenet ex parte forme. Si quantuz ad subiectuz, vel quātum ad subiectū reale: ⁊ sic est secundus modus vel quantuz ad subiectū rōis ⁊ sic est tertius modus. Indiuisibilitas autē forme q̄ ē indiuibilitas rōnis. i. diffinitionis facit q̄rtum modū Ex his āt modis vlterius aliq alij modi deriuantur. ¶ Plurima āt sunt q̄ dicūtur vnuz ex eo ꝙ faciūt vnū sicut plures hoīes dīr vnū ex hoc ꝙ trahūt nauem. Et etiā dicūtur aliqua vnum ex eo ꝙ vnuz dīrum patiuntur sicut multi hoīes sunt vnus populus ex eo ꝙ ab vno rege regūtur: quedā vo dicūt vnū ex eo ꝙ habent aligd vnum: sicut multi possessores vni⁹ agri sunt vnū ī dominio eius. quedā etiam dicūtur vnuz ex hoc ꝙ sunt aligd vnū: sicut multi hoīes albi dicuntur vnum q: quilibet eoꝝ albus est. Sed respectu oīuz istorum modoꝝ secūdariorum: primo dicūtur vnum illa que sunt vnū scōm suā subaz de qbus supꝛa dcm̄ est in quīqz modis supꝛa positis. Una nāqz substātia est aut rōne ꝓtinuitatis sicut in primo mō: aut ꝓpter spēm subiecti: sicut in secūdo modo ⁊ ēt in tertio aut vnitas generis aligd hēt silē cum vnitate spēi: aut ēt ꝓpter rōnem: sicut in q̄rto ⁊ inqnto modo. Et ꝙ ad hoc ex his modis aliq̄ dicāturvnū pz per oppositum

UVA. BHSC. IyR_086_1

Aliq̃ enim sũt numero plura: vel numerantur vt plura q: nõ sũt ꝓtinua vel q: nõ hñt spẽm vnã: vel q: non ꝓueniunt in vna rõne. ¶Deinde cũ dicit.

¶Amplius aũt est quidez vt qõcũqz vnuz ꝓtinuitate dicim⁹ esse: si sit quantũ ⁊ ꝓtinuũ est autem nõ: si nõ aliqõ totum sit: hoc autez si nõ spẽz hẽat vnã: vt nõ videtes vtiqz dicem⁹ sitr vnũ q̃litercũqz ptes ꝓpositas calciamẽti: nisi ꝓp ꝓtinuitatez: sz si sit vt calciamẽtũ sit: ⁊ spẽz hẽat aliquaz iã vnũ: q̃propter ⁊ q̃ circuli maxie vna linearũ q: tota ⁊ pfecta est

Ceruz maxie vnuz est

¶Addit aliũ modũ a supꝛadictis q non sumũtur ex rõne indiuisionis sicut pdicti: sed magis exꝛõne diuisionis ⁊ dicit ꝙ qñqz aliq̃ dicũtur vnum ꝓp solũ continuitatẽ: qñqz vero nõ: nisi sit aliqõ totũ ⁊ pfectũ: qõ qdẽ ꝓtingit qñ hz aliquã vnã spẽm nõ qdẽ sicut subm bomogeneũ dr vnũ spẽ qd ptinet ad ꝑm modũ positum pꝛ: sz ꝑm ꝙ spẽs in quadã totalitate cõsistit requirẽs determinatũ ordinẽ partiũ: sicut pz ꝙ nõ dicimus vnũ aliqd vt artificiatũ qñ videm⁹ ptes calciamenti qualitercũqz ꝓpositas: nisi ꝑm ꝙ accipit vnũ ꝓ continuo: sed tũc dicim⁹ eẽ vnũ oẽs partes calciamenti qñ sic sũt ꝓposite ꝙ sit calciamentũ ⁊ hẽat aliquaz vnã spẽm. s. calciamẽti. Et ex hoc pz ꝙ linea circularis ẽ maxime vna: q: non solũ hz ꝓtinuitatem siẽ linea recta: sed ẽt hz totalitatez ⁊ pfectõem quod nõ hz linea recta. pfectũ est. n. ⁊ totũ cui nihil deest qõ quidẽ ꝓtingit linee circulari. Non enim põt sibi fieri additio sicut fit linee recte. ¶Deinde cum dicit.

Lo. 12.

¶Vni vo esse est principium alicui numero esse: pꝛia nam qz mensura pꝛincipiũ naz quo pꝛio cognoscim⁹ hoc est pꝛia mensura cuiuslibet generis: pꝛincipium ergo cognoscibilis circa qõlibet vnũ: ¶Nõ idem aũt i oĩb⁹ generib⁹ vnũ hz qdem. n. est diesis illic autem vocalis aut cõsonans grauitatis aũt alterũ ⁊ in motu aliud vbi qz vo vnum aut quantitate: aut specie idiuisibile: scõm quantũ quidem igit ⁊ inquantũ quantũ idiuisibile: qõ qdem oio ⁊ fine põne dicit vnitas: qõ ãt oio ⁊ positiõem hñs punctum: qõ aũt scõm vnum: linea qõ aũt scõm duo: supficies. oio vo ⁊ tripliciter diuisibile scõm quantitatem corp⁹ facta aũt cõuersione dupl'r quidem diuisibile: supficies: vnice aũt linea nullaten⁹ diuisibile scõm quantitatem punct⁹ ⁊ vnitas: hoc quidem nõ hñs põm: vnitas: illud vero habens positionem punctus.

¶Ponit quãdã ꝓpꝛietatẽ ꝓpriam vnũ ⁊ dicit ꝙ rõ vni⁹ est in hoc ꝙ sit pꝛinᵐ alicui⁹ numeri. Nõ ex hoc pz ꝙ vnũ ẽ pꝛima mẽsura numeri quo oĩs numerus mensurat. ¶Mẽsura ãt hz rõnem pꝛincipij q: p mẽsurã res mẽsurate cognoscũt. ¶Res ãt cognoscũt p sua ꝓpꝛia pꝛincipia. Et ex hoc pz ꝙ vnũ ẽ pꝛinᵐ noti vel cognoscibilis circa ꝙ hz ⁊ ẽ in oĩb⁹ pꝛinᵐ cognoscendi. ¶Hoc tñ vnũ ꝙ ẽ pꝛinᵐ cognoscendi nõ ẽ idẽ i oĩb⁹ generib⁹. In genere. n. ꝓsonãtiaꝝ ẽ vnũ quod ẽ diesis qõ ẽ minimũ in ꝓsonãtijs. Dyesis. n. ẽ semitonuz vni⁹. Diuidit. n. ton⁹ in duo semitona ineq̃lia quoꝝ vn⁹ dr dyesis. In vocib⁹ ãt vnũ pꝛimũ ⁊ minimum ẽ lꝛa vocalis aut ꝓsonãs: ⁊ magis vocalis q̃z ꝓsonãs vt in. x. dicetur ⁊ in granitatib⁹ siue põderib⁹ ẽ aliqd minimũ quod ẽ mẽsura. s. vncia vel aliqõ aliud hꝰi. Et in motibus est vna pꝛima mẽsura que mẽsurat alios motus. s. motus simplicissimus ⁊ velocissimus sicut ẽ motꝰ diurnus. In oĩb⁹ tñ istis hoc est cõe ꝙ illud quod ẽ pꝛia mẽsura ẽ indiuisibile ꝑm q̃titatez vel ꝑm spẽm. Quod igit ẽ in genere quãtitatis vnũ ⁊ pꝛimuz: oz ꝙ sit indiuisibile ⁊ ꝑm q̃titatẽ. Si ãt sit oio indiuisibile ⁊ ꝑm q̃titatẽ ⁊ nõ hẽat põnem dr vnitas. ¶Punct⁹ vero ẽ id qõ ẽ oio indiuisibile ꝑm quãtitatẽ ⁊ tamẽ hz positiõem. Linea vo ẽ quod ẽ diuisibile fz vnã dimẽsionẽ tñ. Supficies vero ꝑm duas corpus ãt ẽ oĩb⁹ mõis diuisibile ꝑm q̃titatẽ. s. ꝑm tres dimẽsiones. Et he descriptiones ꝓuertũtur. Nã oẽ qõ duabus dimẽsionib⁹ diuidit est supficies: ⁊ sic de alijs.

¶Sciendũ ẽ ãt ꝙ cẽ mensurã est ꝓpꝛia rõ vnius fz quod est pꝛincipiũ numeri. Hoc ãt nõ ẽ idẽ cum vno quod ꝓuertit cũ ente: vt in q̃rto dcm ẽ. ¶Rõ enĩ illius vni⁹ in sola indiuisione cõsistit. ¶Hõis ãt vni⁹ in mensuratione. Sed tamẽ hec rõ mensure: licz pꝛio ꝓueniat vni qõ ẽ pꝛinᵐ numeri: tñ per quãdã similitudinẽ derivatur ad vnũ in alijs generibus. vt in. x. hui⁹ phũs oñdit. Et ꝑm hoc rõ mẽsure ĩuenitur i q̃libet genere. ¶Hec ãt rõ mẽsure ꝓsequit rõem indiuisionis: sicut bitũ ẽ. Et iõ vnũ nõ oio equoce dr de eo quod ꝓuertit cuz ente: ⁊ de eo quod ẽ pꝛincipium numeri. sed ꝑm pꝛi⁹ ⁊ posterius. ¶Deinde cum dicit.

¶Amplis⁹ aũt alia scõm nũerum sunt vnuz alia scõm spẽm: alia scõm gen⁹: alia scõz analogiam: nũero quidem quoꝝz materia vna specie quoꝝ rõ est vna gñe quoꝝ eadem figura ꝓdicatiõis ꝑm ꝓportiõez q̃cunqz se habent vt aliud ad aliud: sp itaqz posteriora ꝓcedentia sequunt: vt q̃cunqz numero specie vnum: sz q̃cunqz specie non oĩa numero sed gñe oĩa vnum q̃cunqz ⁊ specie: q̃cunqz vero gñe nõ oĩa specie sed ꝓportione: ⁊ quecũqz vnum ꝓportionẽ nõ oĩa genere.

¶Ponit aliã diuisionẽ vnius que est magis logica dicens ꝙ quedã sũt vnũ numero quedã spẽ q̃dã genere quedã analogia. Numero qdẽ sunt vnũ quoꝝ mã ẽ vna. Nã. n. ꝑm quod stat sub dimensionib⁹ signatis ẽ pꝛinᵐ individuationis forme. Et pp hoc ex mã hz singulare ꝙ sit vnũ numero ab alijs diuisuz. Specie ãt dr vnũ quoꝝ vna ẽ rõ. i. diffinitio. Mã nihil ꝓpꝛie diffinit nisi spẽs cũ oĩs diffinitio ergñe ⁊ differẽtia ꝓstet. Et si aliqõ gen⁹ diffinit hoc ẽ inq̃ntuz ẽ spẽs. Unũ vo gñe sunt q̃ ꝓueniũt in figura ꝓdicatiõis. i. q̃ hñt vnũ modũ ꝓdicãdi. Ali⁹. n. ẽ modus quo ꝓdicat subã ⁊ quo ꝓdicat q̃litas vel actio: sed oẽs subẽ hẽnt vnũ modũ ꝓdicãdi inq̃ntũ ꝓdicãt nõ vt in subo existẽtes. ꝓportiõe vo vl' analogia sit vnũ q̃cũqz ĩb⁹ cõueniũt qõ hoc se hz ad illud sicut aliud ad aliud. Et hoc qdẽ põt accipi duob⁹ modis vel in eo ꝙ aliqua duo hñt diuersas bitudines ad vnũ: sicut sanatiuum de vrina dcm bitudinẽ signi ficut signi sanitatis. De medicina vo q: significat bitudinẽ cãe respcũ eiusdẽ. Vel i eo ẽ ꝙ eadẽ ꝓportio duoꝝ ad diuersa sicut tranquillitatis ad mare ⁊ serenitatis ad aerem. Trãquillitas enĩ est quies maris ⁊ serenitas aeris. In istis ãt modis vnius semp posteri⁹ sequt ad ꝓcedẽs ⁊ non ꝓuertit. Quecũqz. n. sũt vnũ numero sũt spẽ vnum ⁊ nõ ꝓuertit: ⁊ idẽ ꝓz i alijs. ¶Deinde cũ dicit.

¶Palã aũt ⁊ qz multa opposita dicentur vni: nam alia nõ exñdo cõtinua: alia inhabendo materiam diuisibilem scõm speciem aut pꝛimam aut vltimam: alia i habendo rõnes plures qõ quid erat esse dicentes.

¶Ex modis vnius accipit modos multoꝝ dicit ꝙ multa dicũtur ꝓ opposita ad vnũ. Et iõ quot modis

UVA. BHSC. IyR_086_1

dr vnū tot modis dicūt multa: q: quotiens dr vnum oppositor totiens dr r reliquū. Unde aliqua dicuntur multa pp hoc q nō sūt ⁊tinua. Qō ē p oppositum ad pm modū vni. Alia dicūt multa pp hoc q materiā hēnt diuisam fm spēm: siue intelligam de māteria. i. pria aut de finali siue vltima in quā vltimo fit resolutio. Per diuisionē quippe prime māe dicūtur multa vinū r oleū: p diuisionē vo māe remote vinū r lapis r si mā accipiat tā p mā nāe q̄ q mā rōnis .s. p genē qō hz silitudinē māe hic mōus multitudinis sumit per oppōm ad fm r tertiuz modū vnius. Alia vo dicūt multa q̄ hēnt rōnes qō qd ē eē dicētes plures r hoc sumit p oppositū ad quartū modū. qō at opponitur ⁊nto mō nōdū hz rōem pluralitatis nisi fm qd r in potētia. Non.n. ex hoc q aliquid ē diuisibile ꝓpter hoc ē multa nisi in potentia.

Lectio septima.

Lo.13 Ns dicit hoc quidē scōm accidens illud vero scōm se.

e

Icphūs distinguit quot modis dr ens. Et circa hō tria

b facit. Primo distinguit ens in ens per se r per accidens. scōo distinguit modos entis p accūs: ibi (Scōz accūs qdā rē). 3o modos entis per se: ibi (Scōm se vero) Dicit ergo q ens dr q̄dam fm se: r quoddā fm accidēs. Sciēdū tamen ē q illa diuisio ētis nō ē eadē cū illa diuisiōe q̄ dicit ens in subam r accidēs: qō ex hoc pz q: ipse postmodū ens fm se diuidit in decē p̄dicamēta quoz. ix. sūt de genere accidētis. Ens igit dr suba r accidēs fm absolutā entis ꝓsideratiōem: sicut ipsa albedo in se cōsiderata dr accidens r hō suba. Sed ens fm accidēs ꝓut hic sumitur opz accipi p ꝓparatiōem accidētis ad subam. Que qdē ꝓpatio significatur hoc verbo est cū dr hō ē albus. Unde hoc totū hō ē albus est ens p accidens. Unde pz q̄ diuisio entis fm se r fm accidens attēdit pz q̄ aliqd p̄dicatur de aliquo per se vl per accidēs. Diuisio vo entis in subam r accidēs attenditur fm hoc q aliquid in nā sua est vel substātia est vel accidens. Deinde cum dicit.

Lo.13. Scōm accideus quidem vt iustm musicum esse dicim⁹ r hoiem muficum: r musicum hoiem. Silr at dicentes vt musicū edificare: q̄re accidit edificatori musicū esse aut musico edificatorē: hoc.n. esse hō significat accidere hoc huic. Sic at r ī dictis hoiem q̄ musicum dicim⁹ r musicum hoiem: aut album muficum: aut hunc album hō quidē qz ambo eidem accidunt: illud vo qz enti accidit hoc aliud at musicum hoiem: qz huic musicum accidit: sic at dicit r album esse: qz cui accidit ille est. Que quidem igit scōm accidens esse dicunt: sic dicunt: aut eo q eidem enti ambo isunt: aut qz enti illud inest: aut qz ipm est cui iest de quo ipsum predicatur.

Ostēdit quot mōis dr ens p accidēs: r dic q trib⁹ quoz vn⁹ ē q̄n accidēs predicat de accidente: vt cuz: dr iustus ē music⁹. Scōs cū accidēs p̄dicat de subo vt cū dr hō ē music⁹. Tertiꝰ cū subm p̄dicat de accidente: vt cū dr music⁹ ē hō. Et qz supius iā manifestaut quō cā p accidēs differt a cā per se. iō nūc ꝓtr p cām p accidēs manifestat ens p accidēs. Et dic q sic assignātes cām p accidēs dicim⁹ q music⁹ edificat eo q musicū accidit edificatori vel ecōtra cōstat enī (q hō eē hoc). i. musicū edificare nihil aliud ⁊gnificat q̄ (hēc accidere huic) ita ē ēt in predictis modis entis p accidēs q̄n dicim⁹ hoiem eē musicū accidēs p̄dicādo de subo: vel musicū eē hoiem p̄dicādo subm de accidēte: vt albū eē musicū vel ecōuerso. s. musicū eē albū p̄dicādo accūs de accidēte. In oīb⁹. n. his eē nihil aliud significat q̄ accidere. Hoc qdem. s. quando accidēs ō accidēte p̄dicatur significat q̄ ambo accidētia accidūt eidē subo. Illud vo. s. cū accidēs predicat de subo dr eē: qz enti. i. subo accidit accidēs. sed musicū eē hoiem dicim⁹: qz huic. s. predicato accidit musicū quod ponit ī subo. Et ē q̄si silis rō predicādi cū subm p̄dicat de accidēte r accidēs de accidente. Sicut enī subm p̄dicatur de accidēte ea rōne qua p̄dicat subiectū de eo cui accidit accidens in subo positū. ita accidēs p̄dicat de accidēte: qz p̄dicat de subiecto a accidētis. Et pp hoc sicut dr musicū ē hō sīlr dr musicū eē albū. qz. s. illud cui accidit eē musicū. s. subiectū ē albū. Pz igit qō ea q̄ dicūt eē subz fm accūs dicūt triplici rōne: aut eo q ambo. s. subm r p̄dicatū insunt eidē: sicut cū accidēs p̄dicat de accidēte aut qz illud. s. p̄dicatū r musicū inest enti. i. subo quod dr eē musicū r hoc ē cū accūs p̄dicat de subiecto aut qz illud. s. subm in p̄dicato positū ē illud cui inest accūs ō quo accidēte illud. s. subiectū p̄dicat. Et hoc ē. s. cū subiectū predicat de accidēte: vt cū dicimus music⁹ est homo. Deinde cum dicit.

Scōm se vo esse dicuntur q̄cunq̄z significant figuras p̄dicatiōis: quotiens. n. dicit totiens esse significat. Quoniā q̄ p̄dicatorum alia quid est significant: alia q̄le: alia quātuz alia ad aliquid: alia facere: alia pati: alia vbi: alia quando: horum vnicuiq̄z idem esse significant: Nihil. n. refert hō cōualescens est aut hō cōualescit: vel hō vadens est aut secans: vel hoiem vadere aut secare: sīlr at r ī aliis. Lo.14.

Distinguit modos entis p se. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit ens qō ē extra aīam p decē p̄dicamenta quod ē ens pfem. Secūdo ponit aliū modū entis fm q ē tm in mente: ibi (Amplius at esse significat (Tertio diuidit ens p potentiā r actum. Et ens sic diuisum ē cōius q̄z ens perfectum. Mā ens in potentia ens ē secūdū qd tm r imperfectū: ibi (Amplius at significat r ens) Dicit ergo primo q illa dicūtur eē fm se: quecūq̄z significant figuras predicatiōis Sciendū ē enī q ens nō pōt hoc mō ꝓtrahi ad aliquid determinatū sicut genus ꝓtrahitur ad spēs per dīas. Mā dīa cū nō pticipet genus ē eē eēntiam generis. Nihil at pōt eē extra eēntiam entis: quod per additiōem ad ens aliquā spēm entis cōstituat. Namq̄d ē extra ens ē nihil r differētia eē nō pōt. Unde in tertio hō probauit phūs q ens genꝰ eē nō pōt. Unde oz q ens ꝓbatur ad diuersa genera fm diuersum modū p̄dicādi. q ꝓsequitur diuersū modū eēndi: quia (quotiēs ens dicitur). i. quot mōis aliquid predicatur (totiens eē significatur). i. tot modis significat aliquid esse. Et ꝓpter hoc ea in que diuiditur ens prīo dicuntur esse predicamēta: quia distinguuntur secundum diuersum modū predicandi: q: igitur eorum q̄ predicantur quedaz significant quid. id est substātiaz quedam quale: quedā quātum: r sic de alijs. Opz q vnicuiq̄z modo predicandi eē significet: idem vt cuz dicitur homo est aīal: li eē significat substantiam. Cū autem dicitur hō est albus significat qualitatez r sic de alijs. Sciendū enim est q predicatuz ad substantiam tripliciter se potest habere. Uno modo cuz est id quod ē subiectū: vt cum dico Socra. est animal Mā Socra. ē id quod est aīal. Et hō predicatū dr significare substantiam prīmā que est substantia particularis de qua oīa predicantur. Secūdo mō vt p̄dicatū sumatur fm quod inest subiecto: quod quidē predicatum vel inest ei per se r absolute: vt consequēs mat eriā. Et sic ē q̄litas

Lec.8.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Uel ineſt ei nō abſolute: ſed ī reſpectu ad aliud ⁊ ſic ē ad aliqd. Tertio mō vt predicatū ſumatur ab eo qō ē extra ſubm̄. Et hoc duplr. vnomodo vt ſit oīo extra ſubm̄ quod quidē ſi non ſit mēſura ſubiecti predicat̄ p modū hītus: vt cū dī ſocra. eſt calciatus vel veſtit⁹ Si aūt ſit menſura eius cū menſura extrinſeca ſit vel tempus vel locus ſumitur predicamentum vel ex tē poze ⁊ ſic erit qñ vl ex loco ⁊ ſic erit vbi nō ꝓſiderato ordine ptium ī loco quo ꝓſiderato erit ſitus. Alio mō vt id a quo ſumitur predicamentū ſcōz aliquid ſit in ſubō de quo predicatur. ¶Et ſi quidē ſcōz principiuz ſic predicabitur vt agere. Nam actionis principiuz in ſubiecto eſt. Si vero ſcōm terminū ſic predicabit vt in pati. Nā paſſio in ſubm̄ patiens terminatur. qz vero quedā predicātur in quibus manifeſte non ap/ ponitur hoc verbum ē ne credatur ꝙ ille predicatio nes non ptineant ad predicationē entis: vt cum dici tur homo ambulat: iō ꝓter hoc remouet dicens ꝙ in oīb⁹ hmōi predicationibus ſignificatur aliqd eē. Uerbū. n. quodlibet reſoluitur in hoc verbū eſt ⁊ pti cipium. Nihil enī differt dicere hō qualeſcēs ē ⁊ hō conualeſcit ⁊ ſic de alijs. Unde pz ꝙ quot modis p/ dicatio fit: tot modis ens dī. ¶Nec eſt vex ꝙ Anic. dicit ꝙ ꝑdicata que ſunt in generib⁹ accidētis princi paliter ſignificant ſubām. ⁊ per poſterius accidēs ſic hoc qō dico album ⁊ muſicū. Nam albū vt in predi camentis dī ſolam qualitatē ſignificat. ¶Hoc aūt nō mē albū ꝓſignificat ſubm̄ ex conſequēti ūqz tū ſignifi cat albedinem per modū accidentis. Unde oz ꝙ ex ꝓſequenti includat in ſui rōne ſubm̄. Nam acciden tis eē eſt ineſſe. Albedo. n. ⁊ ſi ſignificet accidens nō tamē per modū accidentis: ſed per modū ſubſtantie Unde nullo mō conſignificat ſubm̄. Si enim princi paliter ſignificaret ſubm tūc predicata accidentalia nō ponerent̄ apōo ſub ente ſm ſe: ſed ſub ente ſcōm accidens. Nam hoc totum ꝙ eſt homo albus ē ens ſm accidēs: vt dcm̄ ē. ¶Deinde cum dicit.

¶Amplius autez ⁊ eſſe ſignificat: qz verū: non eſſe: qz non verum ſed falſum. Sīlr ī af/ firmatione ⁊ negatione: vt qō eſt Socra. mu ſicus: qz hoc verum: aut qō eſt Socra. alb⁹: qz verum ens: hoc eſt autem non diameter ī commenſurabilis qz falſum.

¶Ponit alium modū entis ſm ꝙ eſſe ⁊ eſt ſignifi/ cant ꝓpōm ꝓpōnis quam facit intellectus ꝓponens ⁊ diuidens. Unde dicit ꝙ eſſe ſignificat veritatē rei: vel ſicut alia tran. melius habet ꝙ eē ſignificat: qz ali quod dictum eſt verum. Unde veritas ꝓpōnis pōt dici veritas rei per cām. Nam ex eo ꝙ res eſt vl nō ē oratio vera vel falſa eſt. Cum. n. dicimus aliqd eſſe ſignificamus ꝓpōem eſſe veram. Et cum dicim⁹ nō eē ſignificamus nō eſſe veram: ⁊ hoc ſiue in affirmā do ſiue in negando. In affirmādo quidē ſicut dicim⁹ ꝙ ſocrates eſt albus quia hoc verum ē. In negando vero vt ſocra. non eſt albus: qz hoc ē vex. ſ. ipſuz eſſe non albū. Et ſīlr dicimus ꝙ non eſt diameter nō cō/ menſurabilis lateri quadrati: qz hoc ē falſū. ſ. nō eſſe ipm nō cōmenſurabilē. Sciēdū eſt aūtē ꝙ iſte ſēdus modus ꝓparatur ad pr̄m̄ ſicut effect⁹ ad cām. Ex hoc enī ꝙ aliquid in rez nā ē: ſequitur veritas ⁊ falſitas ī ꝓ poſitione quā intellectus ſignificat per hoc verbū eſt: put eſt verbalis copula. Sed quia aliquid quod ē in ſe nō ens intellectus conſiderat vt quoddā ens ſicut negōnem ⁊ hmōi: ideo quādocūqz dī eē de aliquo hoc ſcōo mō ⁊ nō primo. Dicit. n. ꝙ cecitas ē ſcōo mō ex eo ꝙ vera ē ꝓpō qua dī aliquid eſſe cecū non tñ dicitur ꝙ ſit primo modo vera. Nam cecitas non hz aliquod eſſe in rebus ſed magis eſt priuatio alic⁹ eſſe. Accidit enim vnicuiqz rei ꝙ aliquid de ipſa ve re affirmetur intellectu vel voce. Nam res nō refer tur ad ſciam ſed econuerſo. Eſſe vō quod in ſui natu ra vnaqueqz res hz ē ſubſtantiale. Et iō cum dicitur ſocra. ē. ſi lr. ēpīo modo accipiat ē de predicato ſub ſtantiali. Nam ens ē ſuperius ad vnūquodqz entiuz ſicut aīal ad hoīem. Si āt accipiatur ſcōo modo ē de predicato accidentali. ¶Deinde cum dicit.

¶Amplꝰ eſſe ſignificat ⁊ ens hoc quidem ptāte dicibile: illud vō actu: horum dictorūz terminorū. n. eē dicim⁹ ⁊ qō ptāte eſt dicibile terminorum: ⁊ qō eſt actu: ⁊ ſcire ſīlr: ⁊ po/ tens vti ſcia ⁊ vtens ⁊ geſcens: ⁊ cui iā ineſt ges: ⁊ potens geſcere. Sīlr āt ⁊ ī ſubſtātiis Etenim mercurīū ī lapide dicim⁹ eē ⁊ medi etatem linee: ⁊ frūmtū nōdū pfcīū: qñ vō po tens: ⁊ quando non in aliis determinanduz.

¶Ponit diſtinctionem entis per actum ⁊ potentiā dicens ꝙ ens ⁊ eſſe ſignificant aliquid dicibile vl ei fabile in potentia: vel dicibile in actu. In oīb⁹ enīz predictis terminis que ſignificant decē predicamēta aliquid dicitur in actu ⁊ aliquid in potentia. Et exhō accidit ꝙ vnūquodqz predicamētum per actū ⁊ po/ tentiam dimidiat. Et ſicut in rebus que extra aīaz ſunt dicitur aliquid in actu ⁊ aliquid in potentia: ita ī acti bus anime ⁊ priuationibus que ſunt res rōnis tantū Dicitur enim aliquis ſcire: qz poteſt vti ſcia: ⁊ quia vtitur: ſīlr quieſcens quia iam ineſt ei quieſcere: ⁊ qz poteſt quieſcere. Et nō ſolum hoc ē in accidentibus ſed ēt in ſubſtantijs. Et enīz Mercurīū. i. imaginez Mercurij dicimus eſſe in lapide in potētia: ⁊ medīū linee dicitur eē in linea in potentia. Quelibet enī pa continui ē potentialiter in ſuo toto. Linea vero inter ſubſtantias ponit ſcōz opinionē ponentiū mathema tica eſſe ſubās: quā nōdum reprobauerat. Frumentū ēt quando nondū eſt perfectum: ſicut quando ē ī her ba dicitur eſſe in potentia. quādo vero aliqd ſit in po tentia. ⁊ quando nondum ē ī potētia determinanduz eſt ī alijs. ſ. in. ix. huius.

¶Lectio octaua.

Ubſtantia dicit ⁊ ſimplicia corpa vt
s terra ⁊ ignis ⁊ aq̄ ⁊ q̄cūqz talia ⁊ vl corpa ⁊ ex his ꝓſtantia ⁊ aialia ⁊ de monia ⁊ ptes hoīum: hec āt oīa dicunt ſubā qz non de ſubiecto dicunt: ſed de his alia.

Jc oſtendit quot modis dicit
b ſubſtantia. Et cir/ cā hoc duo facit. ¶Prīo ponit diuerſos mo dos ſube. Scōo reducit oēs ad duos. ibi. (Accidit itaqz) Circa primū ponit quattuor modos quoꝝ primus eſt ſm ꝙ ſube particulares dicūt ſube ſicut ſimplicia corpa: vt terra ignis ⁊ aqua ⁊ hmōi. Et vl oīa corpora ēt ſi non ſint ſimplicia: ſicut mixta ſimiliuz partium vt lapis ſanguis caro ⁊ hmōi. ⁊ ite rum animalia que conſtant ex hmōi corpibus ſenſi/ bilibus ⁊ ptes eorum: vt manus ⁊ pedes ⁊ huiōi: et demonia. i. idola que in templis poſita colebantur. p dijs. vel demonia dicit quedam aīalia rōnabilia ſm platonicos que Apuleus ſic diffinit. Demones ſunt aīalia corpe aereamente rōnalia animo paſſiua tpe eterna. Hec. n. oīa predcā dicuntur ſubā: qz non dicūtur de alio ſubiecto ſed alia dicūtur de his. Et hꝰ eſt de criptio prime ſube in predicamentis.

¶Secūdum modum ponit ibi.

¶Alio vō modo quodcunqz fuerit cā erī/ ſtendi ineriſtens in talibus q̄cunqz non di/ cuntur de ſubō: vt anima in animali.

¶Dicens ꝙ alio modo dī ſubā que eſt cā eſſēdi pre dictis ſubſtantijs que non dicūtur de ſubō. non q̄dē

UVA. BHSC. IyR_086_1

extrinseca sic efficiēs: sz intrinseca eis. vt forma sic dr aia subā animalis. ¶Tertiū modū ponit ibi.

¶Amplius q̄cūq; pticule exñtes sūt i tali bus terminātes: ⁊ ꝺ aliqd significātes: qꝺ ꝺstructis destruit totū: vt superficie corpꝰ: vt qdā dicunt: ⁊ supficies linea ⁊ totaliꝝ numerꝰ videtur quibusdam esse talis. nam ꝺstructio nihil esse ⁊ terminare omnia.

¶Et est ſm opinionem platonicoꝝ ⁊ pythagoricorum dicēs q; quecūq; particule sunt in predictis substantijs que sūt termini earū ⁊ significāt hoc aliquid ſm opinionē eorū quibus destructis destruitur totū: dicūtur etiam substantie. sicut superficie destructa destruit corpꝰ: vt qdā dñt ⁊ destructa linea destruit superficies. ¶Patet etiam qꝺ superficies est terminus corporis ⁊ linea terminus superficiei. Et ſm dictorum pōem linea est ps superficiei. ⁊ supficies pars corporis. ¶Ponebāt enim corpora cōponi ex supficiebus: ⁊ supficies ex lineis: ⁊ lineas ex punctis. Unde sequebatur q; punctū sit subā linee: ⁊ linea supficiei. e sic de alijs. Numerus aūt ſm hanc positionē videtur eē subā totaliter oīum rerū: quia remoto numero nihil remanet in reb⁹. quod enī nō ē vnū nihil ē. Et similiter que nō sunt plura nō sunt. Numerus ēt inuenitur terminare omnia eo q; oīa mēsurātur per numerū. Iste aūt modus nō ē verus. Mā hoc quod cōmuniter inuenitur in oībus. ⁊ sine quo res eē nō pōt nō opz q; sit subā rei. sed pōt eē aliqua ꝓprietas. consequens rei subām vel principium subē. ꝓuenit ēt eis error spāliter q̄tum ad vnum ⁊ numerū eo q; nō ꝺistinguebant inter vnū quod cōuertitur cū ente ⁊ vnū qꝺ ē prinm numeri. ¶Quartum modū ponit ibi.

¶Amplꝰ qꝺ quid erat esse cuiꝰ rō est diffinitio: ⁊ hec subā dicitur vniuscuiusq;.

¶Dicēs q; etiam quiditas rei quā significat diffinitio dicitur subā vniuscuiusq;. ¶Hec aūt quiditas sine rei eēntia cuius diffinitio ē rō: differt a forma quā dixit eē subām in scōo modo: sicut differt hūanitas ab aīa. Mā forma est pars eēntie vel qditatis rei. Ipsa aūt quiditas vel eēntia rei includit oīa eēntialia principia. Et iō genus ⁊ spēs dicūtur eē subā eorū de quibus predicātur. ¶Hoc vltimo modo. Naz genꝰ ⁊ species non significant tantū formā: sed totaz rei eēntiā.

¶Deinde cum dicit.

¶Accidit itaq; ſm duos modos subāz dici subm vltimū qꝺ nō adhuc ꝺ alio dicitur ⁊ qꝺcūq; hoc aliquid ens ⁊ sepabile fuerit. tale vero vniuscuiusq; forma ⁊ spēs.

¶Reducit dictos modos subē ad duos dicēs q; ex predictis modis ꝓsideraꝝ pōt q; subā duobus mōis dī quorū vn⁹ ē ſm q; subā dī id qꝺ vltimo subijcitur in ꝓpositionibus: ita qꝺ de alio nō ꝓdicētur sic subā prima. Et hoc ē qꝺ ē hoc aliquid quasi p se subsistēs: ⁊ quod est sepabile: q: ē ab oībus distinctū ⁊ nō cōicabile multis. Et q̄tū ad hec tria differt subā pticularis ab vl̄i. ¶Primo quidē: q: subā pticularis nō predicatur de aliquo inferiori sicut vl̄is. Scōo q: substātia vl̄is nō subsistit nisi rōe singlaris q̄ per se subsistit. Tertio q: subā vl̄is ē in multis non autē singularis. sed ē ab oībus sepabilis ⁊ distincta: sed etiā forma ⁊ spēs vniuscuiusq; rei dī tale. i. subā. In quo includit ⁊ ſm ⁊ q̄rtū modum. Essentia. n. ⁊ forma in hoc cōueniūt q; ſm vtrūq; dī esse illud quod aliquid ē. Sz forma refertur ad mām quā facit esse in actu: quiditas aūt refertur ad suppositum quod significat vt habens talē eēntiam. Unde sub vno ꝓprehendūtur forma ⁊ spēs. i. sub eēntia rei. Tertiū āt modum prętermittit: q: falsum est: vel q: reducibilis est ad formaz que bz rōnem termini mām vo que subā dicitur pre termittit: quia non est subā in actu. Includitur tñ in primo mō: quia substātia particularis nō bz q; sit substantia ⁊ q; sit individua in rebus materialibus nisi ex materia. ¶Tertio nona.

Adem dñr scōz accīs qdē: vt albū ⁊ musicū: idē q: eidez accidūt: ⁊ hō ⁊ musicū: q: alterꝰ alteri accidit: sz ⁊ musicū hō: q: musicuz hoī accidit ⁊ vtrique horū vtrūq; illi: ⁊ enī hoī musicum ⁊ hō musico idez dñr ⁊ his illō. Quapropter ⁊ oīa ea vl̄r nō dicūtur: nō enim verū dicere q: oīs hō idem ⁊ musicū: nā vl̄ia ſm se exīstunt ⁊ acidentia nō ſm se: sz in singularibꝰ simpl̄r dñr. Idē. n. vł Socr. musicꝰ ⁊ socr. eē: nā Socr. nō i multis. quapp nō oīs socra. dicit quēadmodū oīs homo: ⁊ hec quidem sic dicuntur eadem.

p Ostquam pbs distinxit noīa q̄ significant subm huius scie. ¶Hic distinguit noīa que significāt ptes eoz que sunt subiecta huius scie. Et diuiditur in ptes duas. In prima distinguit nomina que significant partes vnius. In scōa noīa que significant partes entis. ⁊ hoc ibi (¶Ptās dicit) Subā. n que ēt posita ē vt subm huius scie ē vnū solū predicamētū non diuisum in multa predicamēta. ¶Prima diuiditur in duas. primo distinguit noīa que significāt ptes vnius. In scōa noīa que significāt aliqꝺ oīs ad rōnem vni⁹. s. prius ⁊ posteri⁹. Mā vni⁹ esse ē prinm eē: vt supra dcm ē: ⁊ hoc ibi (¶Priora ⁊ posteriora dicunt). ¶Prima diuiditur in duas. In prima distinguit noīa que significant primas ptes vni⁹ ⁊ ei⁹ oppositi. s. multitudinis. In scōa distinguit noīa que significāt quasdā scōarias partes. ibi (Opposita dicūtur) partes āt vnius sunt idē qꝺ ē vnū in subā: ⁊ silē quod vnū in qualitate ⁊ eq̄le quod ē vnū in quantitate. Et ecōtrario ptes multitudinis sunt diuersū dissimile et iquale. Circa primū duo facit. primo distinguit hoc nomen idem. ⁊ ea que ei opponūtur. Scōo distinguit hoc nomē simile ⁊ dissimile oppositum eius. ibi (Silia dñr) De equali aūt ⁊ eius opposito mētiōez hic non facit: q: in eis multiplicitas non ē ita manifesta. Circa primū tria facit. primo distinguit hoc nomē idē. Scōo hoc nomē diuersum. ibi (Diuersa vo dñr) Tertio hoc nomē differens. ibi (Differentia vero) Circa primū duo facit. primo ponit modos eiusdem per accīs: scōo eiusdē per se. ibi (Alia vo secundum se.) Dicit ergo q; aliq̄ dñtur easdē per accidēs trib⁹ modis. Uno modo sicut duo accidētia: vt albū ⁊ musicū dicūtur idem: q: accidūt eidē subiecto. Secūdo mō quādo predicatū dī idem subō inq̄tuz de eo ꝓdicatur: vt cum dicit hō est musicus q̄ dicit idē q: accidit musicū homini. i. predicatū subiecto. Tertio mō dicūtur idem p accīs: q̄ subm dī eē idē accidenti q̄si de eo predicatū: vt cū dī musicus ē hō significatur q; hō sit idem musico. quod enī predicatur de aliquo significatur idē esse illi. Et hec rō idēptitatis ē quia subm accidit predicato. ¶Preter hos aūt tres modos eiusdem per accīs in quib⁹ sumuntur accidēs per se ⁊ subm per se sunt alij modi in qbus accipitur accīs cū subō compositū. Et i hoc variātur duo modi quoz vnus significatur quando accidēs simpl̄r ꝓdicatur de cōposito ex accidente ⁊ subō. Et tūc significatur hoc. s. accīs esse idem vtrisq; simul acceptoꝝ sicut musico hoī musicū. Alius modus significat q̄ cōpositū predicatur de subo simplici: vt cū dī homo ē homo music⁹. Tūc. n. (illi). i. subō simplici significatur eē idez hoz vtrunq; sil acceptū. s. hoc quod dī

UVA. BHSC. IyR_086_1

homo musicus. Et silis rō ē si accidens accipitur vt simplex ⁊ subm solū cū ꝓpōne: vt si dicam⁹ musicus ē homo music⁹ aut ecōuerso: q: ⁊ hoī musico quod ē ꝓpositū: dñr idē p accūs ⁊ hō ⁊ musicū. qñ ḃ duo de illo vno predicātur ⁊ ecōuerso. Ex hoc āt concludit vlterius conclōnem q in oībus predictis modis pre dicādi in qb⁹ idē p accūs predicat: nō ꝑdicatur aliqō nomē vīr. Nō.n.ē vex dicē q oīs hō sit idē musico: quod sic pz. Et.n.ea sola de vlibus ꝑdicant vīr q̄ pz se insunt eidē. ¶Propter hoc enī modus ꝑdicādi qui ē vīr ꝑdicari: ꝙuenit cū ꝓditiōe subi quod ē vle: q: pre dicatū per se de subo predicat. Sz accūa nō predicā tur ꝑm se de vlib⁹ pz rōne singulariū. Et iō de vlib⁹ nō ꝑdicantur vīr pz de singularib⁹ ꝑdicāt simplr: q: idē vī ee subo Socra. ⁊ socr. music⁹. nō tñ ꝑdicāt de singulari vīr: q: de nullo pōt ꝑdicari aliqd vīr qō nō ē vle. Socr. āt nō ē vle. Mā nō ē in multis. Et iō non ꝑdicat vīr aliqd de Socrate vt dicatur oīs socra. sic oīs hō. Igit̄ que dictum⁹ sic dñr eadē. s. per accidens vt dictum est. ¶Deinde cum dicit.

¶Alia vō scōz se tāquā ⁊ vnū. Et.n. quorū materia vna aut spē aut nūero eadē dicunt: ⁊ quorū subā, vna, q̄re pala q̄ idētitas vnio quedaz est pluriū eēndi: aut qñ vtit vno, vt plurib⁹ veluti quādo dicit idez ei dem idez: nam vt duobus vtitur eodez.

¶Ponit modos eiusdē p se ⁊ dicit q aliq̄ dñr fz se eisdē modis qb⁹ dī vnū p se. Oēs enī modi qb⁹ aliq̄ vnū p se dicūt reducūtur ad duos quoz vnus ē fz q dicūt vnū. illa quoz mā ē vna: sine accipiam⁹ mām eandē ꝑm spēm: sine ꝑm numez ad quod pertinet se cūdus ⁊ terti⁹ modus vnius. Alio mō dicūt vnum quoz subā ē vna vel rōe cōtinuitatis: quod ptinet ad primū modū vel pp vnitatē ⁊ idiuisibilitatē rōnis: qō ptinet ad q̄rtum ⁊ qntū. Unde ⁊ his modis dicūtur aliq̄ ee idē. ¶Ex hoc aūt vlteri⁹ concludit q idemtitatis ē vnitas vl vnio aut ex eo q illa que dñr idē sūt plura ꝑm eē: ⁊ tū dicunt idē inātum in aliquo vno ꝙueniūt. Aut q: sunt vnū ꝑm esse: sed intellect⁹ vtit eo vt pluribus ad hoc q relatiōem intelligat. Nam nō pōt intelligi relatio nisi inter duo extrema sicut cū dī aliquid esse idē sibi ipsi. Tunc.n. intellect⁹ vtitur eo quod ē vnū ꝑm rem vt duobus. Alias eiusdē ad se ipm relatiōem designare nō posset. Ulī pz q si relatio semper regrit duo extrema: ⁊ in hmōi relationibus non sunt duo extrema ꝑm rem: sed secūdū intellectuz solum: relatio idēptitatis non erit relatio realis: sz rō nis tm: scōm q aliquid dī idem simplr. Secus aūt est qū aliqua duo dicūtur ee idem vel genere vel spe cie. Si enim idēptitatis relatio eēt res aliqua p̄ter illud quod dicitur idemares etiam que relatio est cū sit idē sibi: pari ratione haberet aliam relationez que sibi eēt idē: ⁊ sic in infinitū. Non est aūt possibile in re bus in infinitū ꝓcedere: sed in his que sunt ꝑm intel lectū nihil ꝓhibet. Mā cū intellectus reflectatur sup suū actū itelligit se itelligē. Et hoc ipm pōt et intelli gere: ⁊ sic in infinitum.

¶Lectio decima.

Diuersa vō dicūt quorū aut species plures aut materia aut rō substātie: ⁊ oīo oppōite eidē dicitur diuersū.

Jcostēdit quot modis dī diuer sum: ⁊ dicit q diuer sa dñr aliqua triplr. Dicūtur.n. aliq̄ diuer sa specie quoz spēs sunt plures: sicut asinus ⁊ bos. Quedā vō dicūt diuersa numero q: differunt ꝑm mām sicut duo individua vnius spēi. Quedā vō dñr diuersa ꝑm rōnem substantie. i. secūdū, diffinitio nem declarantē subam rei. Contingit.n. quedam eē idē numero. s. subiecti: sed diuersa rōne: sicut Socra tes ⁊ hoc albuz. Et quia plures modi diuersitatis ac cipi pñt sicut q dicat diuersū genere ⁊ diuersum pp ꝓmi diuisionē. ideo subiungit q diuersum dī oppo situ totalr ad idem. Cuilz enim modo eius qō ē idez, opponit aliquis modus ei⁹ quod ē diuersum. Et pp ḃ quot modis dī idē tot modis dī diuersuz. Et tamē alij modi vnius vel ei⁹qō ē idem pñt reduci ad istos hic tactos. Diuersitas enim generis ꝛcludit in diuer sitate spēi. Diuersitas vero cōtinuitatis in diuersitate materie eo q partes q̄titatis se habent per modum materie ad totum.

¶Deinde cum dicit.

¶Differentia vero dicunt quecunqz diuer sa sunt idem aliquid entia: ⁊ nō soluz i nume ro: sed specie aut genere: aut ꝓportōe. Am plius quorum diuersum genus contraria et quecunqz habent in subā diuersitatem.

¶Hic distinguit quot modis dī hoc nomē differēs Assignat aūt duos modos. Quorum primus ē q aliq̄d ꝓprie dicit dīens secūdum q aliqua duo que sūt (aliquid idē entia). i. in aliquo vno cōuenientia sunt diuersa sine conueniant in aliquo vno secūdū nūerū sicut: socra. sedens a sorte non sedente: sine conueniāt in aliquo vno specie: sicut socra. ⁊ plato in hoīe: sine i aliquo vno genere sicut homo ⁊ asinus in aīali: sine in aliquo vno secūdum ꝓportionem: sicut quantitas ⁊ qualitas in ente. Ex quo pz q differens omne ē di uersum sed non conuertitur. Nam illa diuersa que i nullo conueniunt nō possunt ꝓprie dici differentia: quia nō differunt aliquo alio sed se ipsis. Differens aūt dicitur q aliquo alio differt. ¶Secūdus mōus ē put differens cōiter sumitur pro diverso: ⁊ sic diffe rentia dicuntur etiaz illa que habent diuersum gen⁹ ⁊ in nullo cōueniant. ¶Docet autem quibus conueni at esse differens scōm primum modum qui ē ꝓprius Cum enī oporteat ea que proprie dicuntur differen tia in vno aliquo cōuenire: ea vō que conueniūt i spe cie nō distinguunt nisi p accidentales differentias vt Socra. albus vel iustus. ¶Pla. niger vel musicus: que vero conueniunt in genere ⁊ sunt diuersa secun dum spēm differunt differentius substantialibus: illa proprissime dicūtur differentia que sunt eadem gene re ⁊ diuersa secūdum spēm. Omne autem genus di uidit̄ in contrarias differentias. Non autez omne genus diuiditur in contrarias species. Coloris enim species sunt contrarie. s. album nigrum: ⁊ differētie etiam. s. congregatiuum ⁊ disgregatiuum. Animalis autem differētie quidez sunt contrarie. s. rationale ⁊ irrōnale: sed species animalis vt homo ⁊ equus ⁊c. non sunt contrarie. Illa igitur que proprissime dicun tur differentia sunt que vel sunt species contrarie sic album ⁊ nigrum vel sunt species vnius generis non cōtrarie sed habentia cōtrarietatem in substantia ra tione contrariarum differētiarum que sunt de substā tia specierum. ¶Deinde cum dicit.

¶Silia dicūntur que idē sunt oīno passa ⁊ plura idem passa aut diuersa: ⁊ quorum qualitas vna.

¶Ostendit quot modis dicitur simile. Circa hoc ꝛ duo facit. Nam primo assignat quot modis dicit̄ si mile. Secūdo quot modis dicitur dissimile ibi (Op posite vero) Circa primum duo facit. ¶Primo osten dit quot modis dicitur simile: secūdo quomodo dica tur aliquid maxime simile. ibi (Et secūdū quecunqz Alterari). ¶Ponit autem tres modos similitudinis constat enim q vnum in qualitate facit simile. ¶Pas sio autem est affinis qualitati: eo q precipue passioi mutatiōe qualitatis que est alteratio attendit̄. Un

UVA. BHSC. IyR_086_1

de ⁊ quedã ſpēs qualitatis eſt paſſio ⁊ paſſibilis qualitas. Et propter hoc ſimilitudo nō ſolum attenditur ſecūdum conuenientiã in qualitate ſed ſcōm conuenientiam in paſſione. Quod quidē poteſt eſſe dupliciter aut ex parte paſſionis: aut ex parte ei⁹ ad qō paſſio terminatur. Sic igit triplr aliq̄ ſunt ſimilia: vno mō q: patiuntur idem ſicut duo ligna que ꝓburūtur poſſunt dici ſimilia. Alio mō ex hoc ſolo ꝙ patiunt aliq̄: plura filia dñr ſine patiãtur idē ſine diuerſa: ſicut duo hoīes quoz vn⁹ fuſtigat ⁊ alter incarceratur dicunt ſiles in patiendo. Tertio modo dicūtur ſilla quorum vna ē q̄litas ſicut duo albi ⁊ duo ſydera in celo habẽtia ſimilem ſplēdorē aut virtutē. ¶ Deide cū dic.

¶ Et ſm q̄ alterari ꝛtingit horum ꝛriorum qō plura bz: aut magis ꝓprium: hoc ē ſile. oppoſita vero ſimilibus diſſimilia.

¶ Oſtdit vnde aliquid maxime dicatur ſile qñ enim ſunt plures ꝛrietates ſcōz quas attenditur alteratio: illud qō ſcōm plures illarum ꝛrietatū ē alicui ſimile dr magis ꝓprie ſile: ſicut alluin qō ē calidū ⁊ ſiccuz dr magis ꝓprie ſimile igni q̄z zucarum ꝙ ē calidum ⁊ humidum. Et idē ē inter duo quoz vtrunq̄z ē ſimile alicui: tertio ſcōm vnã qualitatem tm illud qō eſt ſimile ſcōm qualitatē magis ſibi ꝓpriã magts⁹ ꝓprie dr ſimile ei: ſicut aer magis ꝓprie ſimilis eſt igni q̄z terra. Aer enim aſſimilatur igni ī caloꝛe que ē q̄litas ſibi ꝓpa magis q̄ſi ſiccitas ī qua aſſimilatur ſibi terra Conſequēter dicit ꝙ diſſilia dñr ꝓ oppoſitū ad ſimilia

¶ Deinde cū dic.

¶ Oppoſita dicuntur ꝛria ꝛdictio: ⁊ ad aliquid: ⁊ priuatio ⁊ habitus.

¶ Hic diſtīgnit ſcō ariaſ ptes pluralitatis: que .ſ. cōtinẽtur ſub differẽti ⁊ diuerſo: que ſūt partes p̄me. Et circa hec tria facit. ¶ Primo oſtdit quot mōis dñr oppoſita. Scōo quot modis dñr contraria ibi (Contraria dñr) Tertio quot modis dñr diuerſa ſpē. ibi. (Diuerſa vero ſpē) Circa primū duo facit. ¶ Primo enī dicit quot modis dñr oppoſita: q: q̄tuor modis. ſ. ꝛdictoria: ꝛria: priuatō ⁊ habitus: ⁊ ad aliqd. Aliqd. n. ꝛtra ponit alteri: vel opponit aut rōne dependentie q̄ dependet ab ipſo. ⁊ ſic ſunt oppoſita relatiue. Aut rōne remotionis: q: ſ. vnū remouet altez. Quod qdem ꝛtingit triplr. Aut. n. totaliter remouet nihil relinquens. ⁊ ſic eſt negatio. Aut relinqt ſubiectū ſolum ⁊ ſic ē priuatio. Aut relinqt ſubiectū ⁊ gen⁹. ⁊ ſic eſt ꝛriū. Nã ꝛria nō ſūt ſolū ī eodē ſubo: ſz ēt ī eodē gñe.

¶ Et ex qb⁹ ⁊ ī q̄ vltia vt gñatões ⁊ q̄cūq̄z nō ꝛtīgūt ſi ad eē ãborū ſuſceptibili ea opꝓi dñr: aut ex ea ex qb⁹ ſūt. nã pallidū ⁊ album ſimul eidem non inſunt: vnde ex quib⁹ ſiunt hec opponūtur.

¶ Scōo põit duos modos ſz quos põt cognoſci ꝙ aliq̄ ſūt oppoſita quoz p̄m ē ꝙ ꝓpatiõez ad motū. naz in q̄libet motu vl mutatiõe termin⁹ a quo oppõitur termio ad qnē. Et iō ea ex qb⁹ ē mot⁹: ⁊ ī q̄ ē mot⁹ ſūt oppoſita. vt pz ī gnãtionib⁹. Nã gnãtio albi ē ex non albo: ⁊ ignis ex nō igne. Scōo mō ꝙ ꝓpatiõnem ad ſubm. Nã illa q̄ nō põt ineē ſil eidē ſuſceptibili oz ꝙ ad inuicē opponãt vl ipa vl ea ex qb⁹ ſunt. Nō enīz põt idē coꝛ⁹ ſil eē albū ⁊ nigrum: q: ſūt ꝛria. Nō vo ⁊ alīn⁹ nō põt de eodē dici: q: hñt in ſuis rōib⁹ ꝛtias oppoſitas. ſ. rōnale ⁊ irrōnale. Et ſil pallidū ⁊ albū: q: pallidū ꝓponit ex nigro qō ē oppoſitū albo. Et notãdū ꝙ ſignãter dicit eidē ſuſceptibili: q: q̄dã nō põt alicui eidē ſubō ſil ineē nō ꝓp oppōem quã hẽant ad inuicē: ſz qa ſubm nō ē ſuſceptibile vtriuſq̄z: ſicut albedo et muſica non poſſunt ſimul ineſſe aſino. poſſunt autem ſimul ineſſe homini.

¶ Deinde cū dicit.

¶ Contraria dicūt q̄ non poſſunt ſil adeſſe eidem differentiã ſm gen⁹. ⁊ que plurimuz differūt eoꝛū q̄ ſunt in eodem genere ⁊ que plurimū differūt eoꝛū que ſūt ī eodez ſuſceptibili ⁊ q̄ plurimū differūt eoꝛū que ſub eadem ptãte: ⁊ quoꝛū differentia maxima aut ſimpliciter aut ſm gen⁹ aut ſcōm ſpēz.

¶ Hic oſtēdit quot mōis ꝛria dicūt. Et circa hec. 3. .ſ. Quoꝛ primū ē ꝙ aſſignat modos gbus aliq̄ principaliter dicūtur ꝛria inter quos ponit vnū primum imꝓꝓriū. ſ. ꝙ aliq̄ dñr ꝛria q̄ poſſūt ad eē eidē: licz differant ſm gen⁹. ꝓprie enī ꝛria ſunt q̄ ſunt vm⁹ generis: ſicut ſi diceret ꝙ grauitas ⁊ motus circularis non ſunt in eodem ſubō. Alium modū ponit ꝓpriuz ſcōz ꝙ ꝛria dñr in aliquo ꝓuenientia. Cõueniunt. n. ꝛria in trib⁹. ſ. in eodē genere ⁊ in eodē ſubō ⁊ in eadem ptãte. Et iō notificat ſcōm iſta tria illa q̄ ſūt vere ꝛria dicens: ꝙ illa q̄ plurimū differunt eoꝛuz que ſunt in eodē genere dñtur ꝛria ſicut albū ⁊ nigruz in genere colorꝰ. Et itez illa q̄ plurimū differunt in eodem ſuſceptibili exñtia: ſicut ſanum et egz in aniali. Et itez q̄ plurimū differunt in eadem ptãte contẽta ſicut cõgruū ⁊ incongruū in grãmatica. ¶ Ptãtes .n. rõnabiles ad oppoſita ſunt. Dicit aũt (plurimū) ad differentiã mediorum inter ꝛria: q̄ etiã conueniunt ī eodē genere ſubō ⁊ poteſtate: non tamen ſunt plurimū differentia. Unde ſubiūgit vlẽm rõnem ſm quã aliq̄ dicūtur cõtraria: quia. ſ. eoꝛ dꝛia eſt maxia vel ſimpliciter vel in eodē genere vel in eadem ſpē. Simpliciter qdem ſicut in motu locali extrema ſunt maxime diſtãtia ſicut pũctus orientis ⁊ occidentis q̄ ſunt extrema diametri totius orbis. In eodē genere ſicut ſpecifice dꝛie q̄ diuidunt genus. In eadem ſpecie ſicut accidẽtales dꝛie ꝛrie per q̄ differunt individua eiuſdē ſpēi.

¶ Secūdum ponit ibi.

¶ Alia vo ꝛria dicūt hec qdē taliū hītu alia taliū ſuſceptiõe. alia exiſtendo aut actiua aut paſſiua taliū. alia agẽtia alia patientia. aut expulſiones aut acceptiões aut habit⁹ aut priuationes talium.

¶ Scilicet q̄liter aliqua ſecundario modo dñr ꝛria .ſ. que habent habitudinem ad ea que principaliter ſunt contraria: ſcilicet quia vel hñt contraria in actu ſicut ignis ⁊ aqua dicuntur contraria: quia alteruz ē calidum ⁊ alterum frigidum: vel quia ſunt ſuſceptibilia contrariorꝰz in potentia: ſicut ſanatiuuz ⁊ egrotatiuū: vel q: ſunt actiua vel paſſiua ꝛriorum in potẽtia: vt calefactiuū ⁊ ifrigidatiuū: calefactibile ⁊ infrigidabile: vl q̄liter ꝛrioꝛ agẽtia ⁊ patiẽtia in actu ſic calefaciẽs ⁊ ifrigidãs calefactū ⁊ ifrigidatū. vl q: ſūt expulſiões: ſiue abiectiões ſiue acceptiões ꝛrioꝛ vel ẽt hīt⁹ aut ꝓnatiões eoꝛ. Nã ꝓnatio albi oppoſita ē ꝓnatõi nigri ſle hīt⁹ hītui. ¶ Sz g⁹ ꝙ tãgit triplicẽ hītudinẽ circa ꝛria vna q̄ ē ſubi ī actu vl ī potẽtia. Alia q̄ ē actui ⁊ paſſiui ī actu ⁊ potẽtia. Tertia q̄ ē gñatiõis ⁊ corꝛuptiõis vl fm ſe. vl q̄ztum ad eoꝛ terminos qui ſūt habitus ⁊ priuatio. ¶ Tertium ponit ibi.

¶ Sed qñ ens ⁊ vnū multiplr dicūt ſeq eſt neceſſe ⁊ alia quecūq̄z ſm ea dicūt. q̄re idez ⁊ diuerſum ⁊ ꝛriū. quare eſt diuerſum ſecūdum vnamquãq̄z cathegoriam.

¶ Scilicet q̄ de cã ꝓdicã dñr multiplr. Qz. n. vnū et ens dñr multiplr oz ꝙ ea q̄ dñr ſcōm eã multiplr dicãt: ſic idē ⁊ diuerſū q̄ ꝛſequũt vnū ⁊ multa. ⁊ ꝛriũ qō ſubdiuerſo ꝛtinet. Et ita oz ꝙ diuerſū diuidat ſz .v. ꝓdicamẽta ſicut ens ⁊ vnū. ¶ Deide cū dicit.

¶ Diuerſa vo ſpecie dicūt quecunq̄z eiuſ-

UVA. BHSC. IyR_086_1

dem generis existentia non sunt subalterna ⁊ quecunq; sub eodem genere existentia differentiam habent ⁊ q̃cũq; in substantia ꝺ̃rie tatem habent ⁊ ꝺ̃ria diuersa sunt specie ab ĩuicem: aut omnia aut dicta p̃mũ: ⁊ quozũcũque in finalis generis specie rationes diuerse: vt homo ⁊ equus indiuidua genere ⁊ rationes eorum diuerse ⁊ quecunq; in eadem substantia differentiam habent eadem vero specie oppositę bis dicta.

¶ Hic ostendit quot modis dicãt aliq̃ diuersa spẽ. Et ponit quinq; modos: quoz primus ẽ: qñ aliq̃ sunt ĩ eodẽ gñe ⁊ nõ sunt subalterna: sicut scia ⁊ albedo sub qualitate. Iz ñ ꝓra se diuidãt oppositis ꝺ̃rijs. Secũs est qñ sunt in eodẽ gñe. ⁊ diuidũtur ꝓtra ĩuicẽ p aliquã differẽtiã: siue differentie sint ꝺ̃rie siue non: vt bipes ⁊ q̃dripes. Tertius modus ẽ qñ sua subiecta hñt ꝺ̃rietatẽ vtpote q̃ diuidunt̃ per ꝺ̃rias ꝺ̃rias: siue ipsa sint ꝺ̃ria. vt albũ ⁊ nigz q̃ diuidũtur per ꝓgregatiuum ⁊ disgregatiuũ: siue nõ: vt bõ ⁊ asinus que diuiduntur p rõnale ⁊ irrõnale. Contraria.n.oz ee diuersa spẽ: vl oĩa vel illa q̃ principalr dicunt̃ ee ꝺ̃ria. Quartus modus ẽ qñ sunt diuerse spẽs vltẽ. i. spãlissime in aliquo gñe: vt bõ ⁊ equus. Ast agis enĩ ꝓprie dicuntur spẽ differre q̃ solũ spẽ differunt q̃z que spẽ ⁊ gñe. Quintus modus ẽ qñ aliqua ãccñtia sunt in eodẽ subo: ⁊ tamen differũt ad inuicẽ. eo q̃ impossibile ẽ plura accidentia vni⁹ spẽi in eodẽ subõ ee. Eadem vo spẽ dñr p oppositã ad p̃dcã. ¶ Lectio vndecima.

Lo.16 p Riora ⁊ posteriora dicũt q̃daz qui dem tanquam existente aliquo primo ⁊ principio in singulo genere aliud ꝓpinquius principio aliiquo determinato: aut simplr: aut natura: aut ad aliqnid: aut ad vbi: aut ab aliquibus.

p Postquam distinxit noĩa que significant ptes vni⁹. Hic distinguit noĩa significantia ordinẽ. s. prius ⁊ posteri⁹. Unũ.n.quẽdã ordinẽ iportat eo q̃ vni. ee ẽ p̃ncipium ee: vt supra dcm est. Et circa hoc duo facit. Primo assignat rõem cõem prioris ⁊ posterioris. Secõ distinguit diuersos modos prioris et posterioris ꝺ̃m cõez rõem ibi (Ut q̃ sunt ꝺ̃m locum) Dicit ergo p̃o q̃ significatio prioris dependet a significatione principij. nã principiũ in vno quoq; gñe est id qõ est primũ in genere illo. Pri⁹ aũt dr qõ ẽ ꝓpinquus alicui determinato principio. hmõi ãt ordo principij ⁊ ei⁹ quod ẽ p̃ncipio ꝓpinquũ põt attendi multipliciter. Aut.n.aliqd ẽ prim⁹ ⁊ primũ simplr fz nãz: sic pr ẽ prim⁹ filij. Aut ẽ prim⁹ ad aliqd. i. p ordinẽ ad aliquid extrinsecũ: sicut dr id qõ est ꝺ̃m se posterius est prius q̃tum ad aliquid. vel q̃tũ ad cognitõem vl perfectiõem vel dignitatẽ: vel aliquo tali mõ: vel ẽt dicitur aliqd ee prim⁹ ⁊ prius q̃tum ad vbi. aut ẽt aliquibus alijs modis. ¶¶ Deinde cum dicit

¶ At q̃ sũt ꝺ̃m locũ existendo, ꝓpinqui⁹ aut natura aliq̃ determinata loco: vt medio: aut vltimo: aut sicut euenit: quod vero remotius posterius.

¶ Distinguit modos diuersos quibus dr aliqꝺ pri⁹ ⁊ posterius. Et q: prius ⁊ posterius dñtur in ordine ad principium aliquod. principium autẽ est: vt supra dcm ẽ. quod ẽ primum in ee aut in fieri: aut in cognitione. Ideo pars ista diuiditur in ptes tres. In pma dicit: quomodo dr aliquid esse prius scõm motum ⁊ Lect.i. quãntitatẽ. Mã ordo in motu sequitur ordinẽ inq̃titate. Per prius enĩ ⁊ posterius in magnitudine ẽ pri⁹ ⁊ posterius motu: vt dr ĩ quarto pḥycoz. Secõ ostẽdit quõ aliquid dicitur prius altero in cognitione ibi (Alio vero modo) Tertio quomodo dr altero prius in eẽndo. i. ꝺ̃m nãm ibi (Alia vero secũdum naturã) Circa primũ duo facit. primo ostẽdit qũo aliqd sit prius ⁊ posterius secũdum quantitatem in rebus continuis. secũdo quomodo ĩ rebus discretis ibi (Alia fz ordinem) Et circa primũ ponit tres modos. Primus modus attendit scõm ordinem in loco: sicut aliqd dr esse prius scõm locum in hoc q̃ est ꝓpinquus alicui loco determinato: siue ille locus determinatus accipiatur vt medium in aliqua magnitudine siue vt extremũ. põt enĩ in ordine locali accipi vt principiũ cẽtrum mũdi ad quod feruntur grauia: vt sic ordinemus elementa: dicentes terrã ee primũ: aquã secundũ ⁊c. Et põt etiam accipi vt principiũ ẽt ipm celũ: vt si dicamus ignẽ ee primum: aerem secũdum. ⁊ sic deinceps. ꝓpinquitas aũt ad principium in loco quicqd sit illud potest ee duplr. vno modo ꝺ̃m ordinem naturalem: sicut aqua propinquior est medio naturaliter q̃z aer: aer vero propinquior extremo. s. celo. Alio modo (sicut euenit). i. secũdu q̃ ordinantur aliqua in loco a casu: vel a quacũq; cã p̃ter nãm: sicut in lapidibus suppositis ĩuicem in a cerno supremus est prior vno ordine ⁊ alio est prior ĩfimus: ⁊ sicut id qõ ẽ propĩquus p̃ncipia ẽ prius. ita q̃ remoti⁹ a principio est posterius.

¶ Alia ꝺ̃m tps alia nanq; re ipsa remotiora ab ipso nunc: vt in factis priora nanq; troica medis: q temotiora ab ipso nũc: alia affiniora ipsi nũc: vt in futuris. pus.n.qz ꝓpinquus nũc: ⁊ ipso nũc vt principio ⁊ primo vsi sũt.

¶ Secũs modus attẽdit ꝺ̃m ordinẽ tpis: qué põit ibi dicẽs. q̃ alia dicũt̃ ꝓra fz tps ⁊ diuersimode. Quedã nãq; dr priora eo q̃ sũt remotiora a pñti nũc: vt accidit (in factis). i. in ptẽritis. Bella.n.troiana dicũt̃ priora bellis medis ⁊ psicis qb⁹ xerses ⁊ rex persarũ ⁊ medoz grecia expugnauit qz remotiora sunt a pñti nũc. Quedã vo dicũt̃ priora qz sũt affiniora vel ꝓpinquiora ipsi nũc sic dr q̃ pri⁹ ẽ menelaus pyrrho qz ꝓpinqu⁹ alicui nũc pñti respcũ cui⁹ vtrũq; erat futurũ. Uidet̃ ãt hec lra falsa ee. qz vtrũq; erat ptẽritũ tempore Aristotelis quando hec sunt scripta. In greco ãt habetur q̃ prius est nemea phyton: q̃ qdẽ erant duo festa. quoz vnũ erat propĩquus illi nũc quo hec scripta sunt: cũ tñ vtrũq; esset futurũ. Ipsi aũt: q̃ in hoc vtimur ipso nunc vt p̃cipio ⁊ primo in tempore. qz per ꝓpinquitatem vel remotionem respectu eius dicimus aliqd esse prius vel posterius: ⁊ hoc necessarium ẽ dicere ꝺ̃m ponẽtes eternitatem tpis. Nõ enĩ potest accipi hac positione facta aliquod p̃ncipiũ in tempore nisi ab aliquo nunc: quod ẽ medium ꝓteriti ⁊ futuri: vt ex vtraq; pte tps ĩfinitũ ꝓcedat

¶ Alia ꝺ̃m motuz: ꝓpinquus enĩ primo moueti est prius: vt puer viro: principiũ aũt ⁊ id qõdam simplr est: alia ꝺ̃m potestatem excedens: n. potestate prius est: ⁊ qõ est potentius: tale vo est cuius ꝺ̃m preuoluntatem sequi est necesse alterum ⁊ posterius: qz non mouente illo non moueatur: ⁊ mouente moueatur: ⁊ est preuoluntas principium.

¶ Tertius modus ẽ scõm ordinẽ in motu. Et hoc primo ponit quãtũ ad naturalia: dicens q̃ aliq̃ dñr esse ꝓra secũdũ ordinẽ ĩ motu. Illud enĩ quod ẽ ꝓpĩquius p̃cipio moueri ẽ pri⁹. sicut puer ẽ pri⁹ viro. qz ẽ propinquior p̃cipio. s. generãti. Ex hoc ẽt prius dr per propin-

UVA. BHSC. IyR_086_1

quitatem ad aliquod principium. Jd. n. s. mouens ꝛ generās ē principium quodāmodo qualiter cūqꝫ sic ī loco accidebat: sed simplr ꝛ scōm nām. Scōo ponit hunc ordinem motus ēt in rebus voluntarijs dicens ꝙ quedā priora dicuntur scōm ptātem: sicuti boies qui sunt in potestatibus constituti. Jlle enim q excedit potestatē ꝛ qui ē potentior dicit esse prior. Et hic est ordo dignitatis. pꝫ autem ꝙ hic ordo etiam ē secundū motū: quia potentius ꝛ potestate excedens est scōm cuius prevoluntatem. i. ꝓpositum necesse ē seq aliquid quod est eo posterius in monēdo. ita. s. ꝙ nō mouente illo potentiori vel priori non moueatur posterius ꝛ mouente moueatur: sicut se hꝫ princeps in ciuitae. Nam ex eius imperio mouentur alij ad exequendum imperata. Eo vero non imperante nō mouentur. Et pꝫ ꝙ hoc ēt pr⁹ dī pp ꝓpīquitatē ad aliqō principiū. Mā prevolūtas. i. propositum imperātis. Hic accipitur vt prīcipiū cui ꝓpīquiores sūt: ꝛ per ꝓīs priores quos propositū ꝛ imperium princip is ad subditos defert. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Alia scōm ordinez: ꝛ ea sunt quecūqꝫ ad aliquid vnū determinatum distant scōm: rōnem: vt parastata: ꝛ tricōstata: ꝛ parauite vitis: hic enim qui sumitur illud medium principium: ergo ea priora dicūtur hoc modo.

¶ Ponit modum scōm ordinem in rebus discretis dicens ꝙ alia dicuntur priora scōm ordinem qui inuenitur in aliquibus rebus tantūmodo quodā ordie associatis sibi: non per continuitatem: vt precedentibus accidebat. Jlmō autem sunt que distant ab aliquo vno determinato scōm aliquā rōnem determinatam: vt parastata tricostata: parastata est prius tricostata Jlperastata dicitur ille qui stat iuxta aliquē puta regē Tricostata ār ē ille qui stat tertius ab eo. Unde alia .hꝫ prestans tertio stantē prius est. Jlpꝫ autē ꝙ alia rano distantie est distare vt scōz vel vt tertium. Et similiter parutate sunt priores vitis. Jn cordis enim ꝓpate dicuntur que sunt graues vite vero acute dicūtur: mediocres autē vocātur messe. Jlparauite ār dīr que sunt iuxta vitas messis propinquiores. Jlpatet etiam ꝙ hic dicitur ēt esse aliquid prius per ꝓpinquitatem ad aliquod principium. Sed differenter in vtroqꝫ ꝑdictorū exemplor: q: in illis. s. parastata ꝛ tricostata accipitur principium id quod est vex inicioz ꝛ extremum. s. ille qui est summus inter alios vl' vertex alioꝝ: vt rex vel aliquis alius talis. Sed ī cordis accipitur vt ꝑncipium medīū ꝛ media corda: que dī messa. Cui ꝓpinquiores dicūtur parauite: ꝛ per hoc ꝓres dicuntur vitis. Jsta ergo dicūtur priora p hūc modū. s. p ordinē quātitatis vel ꝓtinue vel discrete.

¶ Alio vo mō qō cognitiōe ē prius. vt simpliciter prius. Horū ār al'r ꝛ que scōm rōez ꝛ que scōm sensum. Nam scōm rōnem vlia priora: scōm aūt sensum singularia.

¶ Scōo ondit qūo aliquid dicitur prius altero in cognitione. Jllud aūt prius est cognitiōe quod ēt prius est simplr non scōm quid: sicut erat in loco. Naz res per sua principia cognoscitur. Sed cum cognitio sit duplex. s. intellectus vel rationis ꝛ sensus: aliter dicimus aliqua priora scōm rōnem: ꝛ aliter secūdū sensum. Jlponit autem tres modos scōm quos aliquid ē prius ratione siue cognitione intellectiua quorum primus est scōm ꝙ vlia sunt priora singularibus hꝫ cognitione sensitiua accidat econuerso. Jbi. n. singularia sunt priora. Rō enim ē vlium. Sensus aūt singularium. Unde sensus nō cognoscit vlia nisi per accidens ingtum cognoscit singularia de qb⁹ vlia predicātur. Cognoscit. n. hoiem ingtum cognoscit socratē qui ē hō. Cōtrario aūt intellect⁹ cognoscit socratez ingtum cognoscit hoiem. Semper autez quod est per se est prius eo quod est per accidens.

¶ Et scōm rōem accidēs toto prius: vt musicū musico hoie nō ē. n. rō tota sine pte: ꝛ nō ꝓtingit musicū esse nō existēte aliquo musico

¶ Scōm modum ponit dicens ꝙ scōm rōnem pr⁹ est accūs qꝫ totum. i. qꝫ compositū ex subō ꝛ accidente vt musicū qꝫ hō musicus: tota enim rō hois musici cognosci nō pōt sine rōne huius partis qō ē musicuz. Eodē mō quecūqꝫ alia simplicia sunt priora ꝭz rōez ꝓpositis: cū ī sēsu sit eꝰ. Mā sēsui pº ꝓposita offerūt.

¶ Amplius priora dicuntur priorum passiones: vt rectitudo leuitate: hoc. n. linee scōm se passio: illud vo supficiei: alia quidez sic dicuntur priora ꝛ posteriora.

¶ Tertiū modū ponit dicēs ꝙ priora dīr ēt ꝭz rōez passionis sicut rectitudo dī prior leuitate. Rectitudo .n. ē p se passio linee lēitas āt supficiei linea vo nāliē ē prior supficie. Scōm āt sensū accidit eꝰ. Mā prior est supficies linea: ꝛ passiōes cōpositoꝝ passionibus simplicium. Hec igitur dicūtur priora p hūc modū .s. p ordinē cognoscēdi. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Alia vo scōm naturā ꝛ scōm subām que cunqꝫ ꝓtingit esse sine alīs: ꝛ alia sint illis: non qz diuisione vsus est. Jlplato Et qm̄ eē multipl'r dicit. primum qdem subm̄ prius. pp qō subā prius. deinde al'r que sunt ptāte ꝛ perfectione: nā alia potestate priora: alia perfectione: vt scōm potestatem q̄dem dimidietas toto: ꝛ pars toto: ꝛ materia substātia scōm perfectionem vo posterius. nam⁹ dissoluta scōm perfectionem erunt

¶ Ponit modos quibus dicitur aliquid prius secūdum ordinē in essendo. Et circa hoc duo facit. primo ponit tres modos quibus dicitur aliqd esse prius in eēndo. Secūdo reducit eos ad vnum ibi (Et modo quodam) Dicit ergo primo ꝙ quedā dicuntur eē priora (scōm naturam ꝛ substantiā). i. scōm naturalem ordinem in eēndo ꝛ hoc triplr. Jlprimo rōe cōitatis aut dependentie scōm quod priora dicūtur que possunt esse sine alijs: ꝛ illa non possunt esse sine eis. Et hoc est prius a quo nō ꝙuertitur essendi ꝓsequentia. vt dicitur in predicamentis (Et hac diuisione). i. isto mō priorus ꝛ posteriorus contra alios diuisio vsus ē Jlplo Uolnit enim ꝙ pp hoc vniuersalia eēnt priora ī esse do qꝫ singularia ꝛ superficies qꝫ corpora ꝛ linee quā superficies ꝛ nnmerus qꝫ oīa alia. Scōs modus attenditur scōm ordinem subistantie ad accidens. Ens enim multipliciter dicit ꝛ nō vniuoce. oꝫ ꝙ oēs significationes entis reducantur ad vnam primaz secūdum qꝫ dicitur ens quod ē subm aliorum entiuz p se exīs. Et pp hoc primū subiectum dicitur esse ꝓpr⁹ Unde substantia prius est accidente. Tertius mōus attenditur scōm diuisionem entis in actum ꝛ potentiam. Nam vno modo dicitur aliquid esse prius secūdum potentiam: ꝛ alio modo scōz actū. Scōz potētiā qdē dimidiū rei ē prius re ipa ꝛ quelibet ps toto ꝛ mā (qꝫ subā. i. qꝫ forma) Jlhec. n. oīa sic ꝓparāt ad ea respectu quoꝝ sic dīr priora vt potētia ad actum. Scōm actū vo dīr pdcā eē posteriora. Mā predicta nō efficiūt ī actu nisi p dissolutiōem. Resoluto. n. toto ī ptes incipiūt ptes eē in actu. ¶ Deinde cū dic.

¶ Modo quodaz. Oia igit prius ꝛ posterius dicta scōm ea dicuntur: alia namqz generatiōez sine diuersis esse contingit: vt totū partibus: alia scōm corruptiōem: vt pars toto similiter autem ꝛ alia.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Concludit q̄ oēs mōi p̄ioris ⁊ posterioris possūt reduci ad hos vltimos modos ⁊ p̄cipue ad p̄m̄. put p̄i⁹ dī q̄ pōt eē sine alijs ⁊ nō econuerso. Quedā enīz pūt eē sine alijs ſz gñatiōem: p quē modū totū ē p̄i⁹ ptib⁹ qa q̄n tā totū gnātū ē: ptes nō sūt in actu sed in potētia. Quedā vō ptingit eē sine alijs ſm corruptionem: sicut ps sine toto. quādo ē tā totū corruptū ⁊ dissolutū in ptes. Et silr̄ ēt alij mōi p̄ioris ⁊ posterioris ad hūc modū reduci possūt. Cōstat. n. q̄ p̄ora nō dependēt a posterioribus sic econuerso. Unde oīa p̄iora aliquo mō possūt eē sine posterioribus ⁊ non econuerso.

¶ Lectio duodecima.

Xo. 17. Ostestas dicit quidem p̄ncipiū motus aut mutatiōis in diuerso inquantū diuersus: vt edificatiua potestas quē non existit in edificato. Sed ars medicinalis est potentia: ⁊ existit in sanato: sed nō inquantum sanatum est. ergo totaliter p̄ncipium p̄mutationis aut motus dicitur potestas indiuerso inquantum diuersum.

p Ostquā distinxit pbs noīa significātia ptes vnius. Hic incipit distinguere noīa significātia ptes entis. Et p̄mo ſz q̄ ens dīuidit p actū ⁊ potētiā. Scōo aut dīuidit ens in. x. p̄dicamēta ibi (Quātuz dī eē diuisibile) Circa p̄mū distinguit hoc nomē potētia vl̄ ptās. Nomē ät act⁹ ptermittit q: ei⁹ significatiōem sufficiēter explicare nō poterat nisi p̄i⁹ nā fore maz eēt mānifestata q̄ faciet in. vij. ⁊. viij. Uñ statiz in. ix°. silr̄ determinat de potētia ⁊ actu. Dīuidit ergo ps ista in ptes duas. In p̄ia ostendit quot modis dicit potētia. In secūda reducit oēs ad vnū p̄m̄ ibi (Que vō ſm potētiā) Circa p̄m̄ duo facit. ¶ Primo distinguit h° nomē potētia: secūdo h° nomē ipotētia ibi (Impotentia ät) Circa p̄m̄ duo facit. ¶ Primo ponit mōs potentie. Scōo mōs possibilis ibi (Dcā vō ptāte) ponit ergo ī p̄ia pte q̄tuoz modos potētie vl̄ potestatis Quoz p̄m⁹ ē q: potētia dī p̄m̄ mot⁹ ⁊ mutatiōis in alio inq̄ntū ē aliud. Est. n. q̄ddā p̄m̄ mot⁹ vl̄ mutatiōis ī eo q̄ mutat. ipa. ſ. mā vl̄ aliq̄ō p̄m̄ formale ad q̄ō ꝓsequtur mot⁹ sicut ad formā grauis vl̄ leuis sequtur mot⁹ sursū aut deorsuz. Sz h⁹ p̄m̄ nō pōt dici de potētia actiua ad quā ptīnet mot⁹ ille. Oē. n. quod mouet ab alio mouet. Neqz aliqd mouet seipm nisi p ptes inq̄ntū vna ps ei⁹ mouet aliā: vt pbat in. viij. phy. Mā igitur scōm q̄ ē p̄m̄ mot⁹ in eo in quo est nō ꝓprehēdit sub potētia actiua: sed magis sub passiua. Grauitas. n. ī terra nō ē p̄i⁹ vt moueat: ſz magis vt moueat. ¶ Potētia igit̄ actiua mot⁹ oz q̄ sit in alio ab eo q̄ mouet sic̄ edificatiua ptās nō ē ī edificato: ſz magis ī edificāte. Ars ät medicinalis q̄nis sit potētia actiua: q: per eaz medic⁹ curat ptīgit tñ q̄ sit ī aliquo sanato: nō inq̄ntū ē sanatū ſz p accidēs inq̄ntū accidit eidem eē medicū ⁊ sānatū. Sic igit̄ vl̄ loquē do ptās dī vno mō p̄i⁹ mutatiōis aut motus in alio inq̄ntū ē aliud. ¶ Scōm modū ponit ibi.

¶ Alia a diuerso inquantum diuersū. Nam ſm quam patiens patit̄ aliquid quādoque quidem si q̄cunq̄z pati sit possibile: dicim⁹ esse pati vt pati: quandoqz vō nō. scōm omnem passionem: sed si scōm excellentiorem.

¶ Dicens q̄ quodam alio mō dicit potestas dī p̄ncipiū motus vel mutatiōis ab altero inq̄ntū est aliud. Et hec ē potētia passiua secūdū quā patiēs aliqd patitur. Sic̄. n. oē agēs ⁊ mouēs aliud a se mouet ⁊ in aliud a se agit. ita oē patiēs ab alio patit̄: ⁊ oē motum ab alio mouet̄. Illud. n. p̄m̄ p q̄ō alicui cōpetit: vt moueat̄ vl̄ patiat̄ ab alio dī potētia passiua. Posse ät pati ab alio dī dupl̄r: aliqñ q̄dē q̄cqd sit illud q̄ō aliqd pōt pati dicim⁹ ipz eē posse ad aliud patiendū sine sit bonū sine malū. Aliqñ vō nō dī aliquid potens eo q̄ pōt pati aliq̄ō malū: ſz ex hoc q̄ pōt pati aliq̄ō excellētius sicut si aliquis pōt vinci nō dicim⁹ potentē: sed si aliquis pōt doceri vl̄ adiuuari dicim⁹ posse. Et hoc ió q: posse pati aliquē defectū q̄nq̄z attribuitur ipotētie: ⁊ posse nō pati idē attribuit potētie: vt infra dicet. Alia tñ. t. hz aliqñ ät nō ſm oēm passionē sz vtiqz ī ōrū q̄ō q̄dē sic dz itelligi. passio. n. dī cōiter ⁊ ppie cōiter q̄dē dicit pati quicqd recipit aliquam pfectiōem ab aliquo sicut itelligere dī quoddā pati: ppie ät pati dī quod recipit aliqd cū sui trāsmutatione ab eo quod ē ei nāle. Unde ⁊ talis passio dī esse abijciēs a subā. Hoc ät nō pōt fieri nisi p aliquod cōtrariū. Uñ qñ aliqd patit̄ ſm q̄ō ē ōrū sue nāe vl̄ cōditiōi ꝓp⁹ pati dī ſm q̄ō ēt egritudines passiones dīr. Qñ vō aliqs recipit id q̄ō ē ei ꝓueniēs ſz suā nāz: magis dī pfici quā pati. ¶ Tertū modū ponit ibi.

¶ Ampli⁹ alia bene hoc pficiendi aut ſm p̄uoluntatem: nam quandoqz solū, pgrediēntes aut dicentes nō bene vero: aut vt malue runt non dicimus posse dicere: aut vadere: similiter autem ⁊ in pati.

¶ Dicēs q̄ alia ptās dī que ē p̄n̄m faciēdi aliquid non quocūqz modo vz bene. aut scōm (p̄uoluntatē) idest secūdū q̄ hō disponit. Quādo enī aliq pgrediūtur vel loquūtur sed nō bene aut ſm quod volūt dicūtur n̄ posse loq aut pgredi. Et silr̄ est in pati. Dicitur. n. aliqd posse pati illō q̄ō bñ pōt pati: sic̄ dīr aliq ligna ꝓbustibilia: q: de facili ꝓburūt: ⁊ icōbustibilia q̄ nō p̄nt de facili ꝓburi. ¶ Quartū modū pōit ibi.

¶ Ampli⁹ quicunqz habit⁹ ſm quos impassibilia omnino: ⁊ immurabilia: aut non facile in peius mobilia potestates dicuntur: frangunt̄ autem ⁊ cōuertuntur: curuantur: omnino corrumpunt̄: nō p potentiam: sed p nō potentiam ⁊ alic⁹ ōfectiōem: impassibilia vō talium q̄ vir ⁊ paulatim patiuntur pp potentiam ⁊ posse aliquo modo habere

¶ Dicens q̄ etiā ptātes dicūtur oēs habitus sine forme vel dispōnes quibus aliqua dicuntur vel reddūtur cīo impassibilia vel īmobilia aut nō de facili mobilia in peius. Quod. n. in pei⁹ aliq̄ mutent̄ sic̄ q̄ frāgant̄ vel curuent̄ vel ꝓterātur. vl̄ q̄litercūqz corrumpātur nō inest corp⁹ p aliquā potētiam: ſz magis p ipotētiā ⁊ defectū alicui⁹ p̄ncipij quod corrumpenti resistere nō pōt. Nūq̄. n. corrūpit aliquid nisi ꝓpter victoriā corrūpētis sup: a ipz. Qō q̄dē ptingit ex debilitate ꝓprie vīrtis. Illis vō q̄ nō p̄nt tales defect⁹ pati aut vir ant paulatim. i. tarde vel modicū patiūtur: accidit eis pp potētiā: ⁊ in eo q̄ hūt aliquo mō posse. i. cū q̄dā pfectiōe. vt nō superēt a ōrijs. Et per hunc modū dī ī p̄dicamētis q̄ dux vl̄ sanatiuum signific at potētiā nāle nō patiēdi a corrūpentib⁹. Mollē aūt ⁊ egrotantū ipotentiā. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicta vō potestate totiens: ⁊ posse dicet vno quidem mō qō hz mot⁹ p̄ncipium aut mutatōis: ⁊. n. statiuum possibile q̄dam in diuerso inquantum est diuersum. Alio vero mō si q̄dem ab eo aliō potestatem hz talem

¶ Ponit modos possibilis cōuūdentes p̄dictis modis ptātis. prio ät mō ptātis rūdent duo modi possibilis. scōz ptātē. n. actiuā aliqd dī potēs agere dupl̄r Uno mō q: ipse p se ipz agit īmediate. Alio mō quia agit mediāte altero cui potētiā suam cōicat sicut rex agit p ballīuū. Dē ergo q̄ cū potētia tot mōjs dicat:

UVA. BHSC. IyR_086_1

possibile ēt ⁊ potēs plurib⁹ modis dicetur: vno qdez mō qō hz prin^m a cuiꝰ mutationis in seipso(sic sta/tuum vl' sistitiuꝰ).i.id qō facit aliud stare dī eē po/tens ad sistendū aliqd aliud diuersum ab eo. Alio vo mō qñ ipsa non īmediate opatur: sed aliud hz ab eo talē potestatem: vt possit immediate agere.

¶Alio si hz pmutari ī quolibet scōz ptātez siue ī peius: siue ī meli⁹ eteni corruptibile vl' ⁊ posse corrūpi: aut nō corrūpi si sit īpossibi/le: nūc ät quādā dispōez hz ⁊ cāz: ⁊ talis pas/sionis pncipiū aliqñ qdez p habere aliqd vi/deē aliqñ p priuari tale esse. Sz si ꝑuatio est hit⁹ aliquo mō ī habendo oia erat aliquid: ens vo dcm equoce. Quare habere priuati/onez: aliquā ⁊ pncipiū est pōe hmōi habe/re priuatiōem si cōtingit habere priuatiōem.

¶Scōo ponit scām modū rndēt. 2^oo potēte. i. po/tētie passiue dicēs q alio mō a ꝑdicto dī pōe siue po tens qō pōt mutari in aliqd qcqd sit illud. s. siue pos/sit mutari in pei⁹ siue ī meli⁹. Et fm hoc aliqd dī cor/ruptibile: qz pōi corrūpi qō ē in pei⁹ mutari vel non corruptibile: qz pōt non corrūpi si sit īpōe illud ipsuꝫ corrūpi. Opz ät illud qō ē pōe ad aliqd patiendū ha bere ī se qndā dispōem q̄ sit cā ⁊ pn^m talis passionis. Et illud pn^m vocat potētia passiua. ¶Prim^m ät passio ms pōt meē alicui duplr passibili. Uno mō p hoc hēt aliqd sicut hō ē possibilis pati infirmitatē pp abūdan tiā alic⁹ inordinati humoris in ipo. Alio vo mō ē ali qd potēs pati p hoc q primat aliquo qō poss⁹et repu/gnare passioni sicut si hō dicat potēs īfirmari pp sub/tractiōem fortitudinis ⁊ vtutis nālis. Et hec duo oz eē in quolz potēte pati. Nūq̄z. n. aliquid pateret nisi eēt in eo subm qō eēt receptiuū dispōis vl' forme q̄ p passionē īducit: ⁊ nisi eēt debilitas virtutis ī patiente ad resistēdū actioni agētis. ¶Di. n. duo mōi pncipij pa tiendi pōt reduci in vnū: qz pōt priuatio significari vt hit⁹. Et sic sequeē q priuari sit hre priuatiōem. Et ita vterqz modus erit ī aliqd hēndo. Qō ät ꝑuatio pos/sit significare vt hit⁹ ⁊ vt aliqd hītū ex hoc contigit q ens equoce dī. Et fm vnū modū ⁊ primatio ⁊ negō dī ens vt hituz ē ī prin^o q̄rti. Et sic segē q ēt negatio ⁊ priuatio pōt significari vt hit⁹. Et iō possumus vl' die q aliqd possibile sit pati pp hoc q hēt in se quen dam hitum ⁊ quoddā pncipiū passionis: cū ēt ꝑua/ri sit hēre aliqd si contingat priuatiōem hēre.

¶Alio ī nō habendo ipsi⁹ ptātem aut pn/cipium in alio inquātum est aliud corruptū:

¶Tertiū modū pōit ibi. Et rndēt q̄rto mō potētie se cūdū q potētia dicebat ineē alicui qō nō pōt corrū pi vel ī pi⁹ mutari. Dicit g^o q alio mō dī possibile vel potēs ineē tū nō hz ptātem vel prin^m aliquod ad hoc quod corrūpēē. Et hoc dico ab alio ineē tum ē ali ud: qz fm hoc aliqd dī potens ⁊ virtuos⁹ um q ab ex terioꝛi vinci non pōt vt corrumpatur.

¶Ampli⁹ ät ea oia aut ex solo accidere fie/ri: aut nō fieri aut bene. Mā in inaiatis est ta lis ptās vt in organis: alia enim dicunt posse sonare lyrā. alia nō si est nō bene sonans.

¶Quartū modū pōit ibi rndet. 3^oo potētie scōz quē dicebat potētia ad bñ agēdū vl' patiēdū. dicē g^o fz pre dictos mōs q pnēt ad agēdū vel patiēdū pōt dici ali qd potēs vl' ex eo solū q aliqd accidit fieri vel nō fie/ri: vel ex eo q accidit ēt bene fieri. Sicut ēt dī potens agere: qz pōt bene ⁊ facilē agere: vl' qz pōt agere sim plr. Et silr potens pati ⁊ corrūpi quia ō facili hoc pa ti pōt. Et iste modus ptātis ēt inuenit in reb⁹ inaiatis. (Ut in organis).i. in lyra musicis instrumentis. Dī enī q̄ aliq̄ lyra pōt sonare qz bñ sonat: alia nō potest sonare qz non bene sonat. ¶Deinee cum dicit.

¶In potentia ät est priuatio potentte ⁊ ta/lis pncipii sublatio q̄dā q̄lis dicta ē aut oio aut aptonato aut quando aptū natuz est iam habere. Non enim silr dicuntur impossibile generare puerum ⁊ virum ⁊ eunuchuz.

¶Ondit quot mōis dī īpotētia. Et circa hoc duo fa cit. Primo distīguit hoc nomē īpotētia. Scōo hoc nomē īpoē. ibi(impossibilia vo) Circa primuz duo facit. primo. n. ondit cōem rōnem huius nōis impo/tentia. Scōo ostēdit q mōis dī ibi(Amplius autē) Dicit ergo pmo q īpotētia ē priuatio potētie. Ad ra/tiōem ät priuatiōis duo regrūt quoꝝ primū ē remo/tio hītus oppositi. Id ät quod opponit īpotētie ē po/tentia. Unde cū potētia sit quoddā pncipiū īpotētia erit sublato qdē talis pncipij q̄lis dcā ē eē potētia. 2^m ē q regrit q priuatio ppie dcā sit circa determinatuz subm ⁊ determinatū tps. Improe ät sumit absqz ō terminatiōe subiecti ⁊ tpis. Non. n. cecū ppie dī ni si qō ē aptū natū hre visū. ⁊ qñ ē natū hre visū. Im potētia ät sic dcā dicit remotiōem potentie(aut oio) .i. vl' vt. s. ois remotio potētie īpotētia dicat: siue sit aptū natū hre sine nō: aut dī remotio potentie in eo q ē aptū natū hre q̄ncūqz aut solū tūc qñ aptū natuz ē hre. Mō. n. simplr accipit īpotētia cū dicun^o puez nō posse gnare ⁊ eū q ē vir ⁊ eunuch⁹ simul. ¶Puer .n. dī īpotēs gnare qz subm ē aptū ad gnandū: nō tñ p illo tpe. Uir ät eunuch⁹ dī īpotēs ad gnandū qz p illo tpe eēt qdē apt⁹: nō tñ pōt qz caret pncipijs acti nis gnatiōis. Uñ ß magis saluat rō ꝑuatiōis. Mu/lus ät vl' lapis dī īpotēs ad gnandū: qz nō ꝑt nec ēt hz aptitudinē in subo exīte. ¶Deinde cum dicit.

¶Ampli⁹ ät scōz potētiā vtraqz est īpoten tia opposita solū mobili ⁊ bene mobili.

¶Dat itelligē īpotētie mōs p oppositū ad mōs potē tie. Sic. n. potētia ē duplex. s. actiua ⁊ passiua ⁊ iteruz vtraqz aut ad agēdū ⁊ patiēdū simplr: aut ad bñ agē dū ⁊ patiēdū. ita fm vtrāqz potētiā ē īpotētia oppos ta. Et solū mobili ⁊ bñ īmobili. i. potētie actie q̄ ē ad mouēdū simplr vl' bñ mouēdū ⁊ potētie passiue q̄ ē ad moueri simplr vl' bñ moueri. ¶Deinde cū dic.

¶Impossibilia vero aut scōm īpotentiam eā dicūt: aut alio mō: vt possibile ⁊ īpossibi/le: īpossibile qdem cui⁹ ꝯriū de necessitate est vez: vt diametrū cōmensurabilem esse ī/possibile: qz falsū tale cui⁹ ꝯriū nō solū vez: sz ⁊ necesse nō ꝯmēsurabilem esse. ergo ꝯmē surabile nō solū falsū: sz ex necessitate falsuz.

¶Ondit quot mōis dī possibile. Et circa h^o duo facē primo distīguit modos īpossibilis. Scōo reduc oēs modos īpossibilis ⁊ īpossibilis ad vnū. ibi (Que vo scōm) Circa pri^m tria facit. primo dicit q vno modo dīr aliq̄ impossibilia fm q hēnt impotētiā predictaz q̄ opponit potētie. Et h^oi modus ī quattuoꝛ diuidit sic ⁊ impotētia. Scōo ibi(Alia alio mō) ponit aliū modū qno dīr aliq̄ īpossibilia nō pp ꝑuationē alic⁹ potentie: sed ppter repugātiam terminoꝝ ī ppoſi/tiōib⁹. Cū. n. posse dicat in ordine alī eē: sicut ens dī nō solū q ē in rez nā: sz fm cōpōnem ꝓpōnis ꝓout ē in ea vez vel falsum: ita possibile ⁊ impossibile dī nō solū pp potētiā vl' īpotētiā rei: sed pp veritatem ⁊ falsitatē ꝓpōnis vel diuisionis in ꝓpōnibus. Uñ im/possibile dī cui⁹ ꝯriū ē vez de necessitate: vt diame/truz q̄drati eē ꝯmēsurabilē ei⁹ lateri ē impossibile. q: hoc ē tale falsum cui⁹ ꝯriū nō solū ē vez: sed ēt necel sariū: qō ē nō ꝯmensurabile eē. Et ppter hoc eē con mensurabile ē falsuz de neēitate ⁊ hoc ē impossibile.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Contrariū vero huic possibile: quādo nō necesse est contrariuz falsū esse: vt sedere hominem possibile: non enī ex necessitate nō sedere falsum ergo possibile ⁊ vno modo sic dictum est qđ nō ex necessitate falsum significat. alio vero verum esse: alio contingens verum iam.

¶ Tertio ibi manifestat qđ sit possibile oppositū impossibile scđo mō dcō: impossibile enim opponitur possibili scđo modo dicto. sicut dcm ē. Dicit ergo ꝙ possibile cōtrarium huic scđo impossibili ē cuius cōtrariū de necessitate ē falsum sicut sedere hoiez ē possibile: qz nō sedere qđ ē eius oppositū non ē de necessitate falsum. Ex q̄ pz ꝙ ille modus possibilis in tres mōs dividitur. Dicit enī vno mō possibile qđ falsū ē sed non ex necessitate. Sicut hoiem sedere duz mō sedet: qz ei⁹ oppoz nō ē vez ex necēcitate. Alio nō dicitur possibile qđ ē vez sed nō de necessitate: quia ei⁹ oppositū nō ē falsum de necēcitate: sed sortez sedere dū sedet. tertio modo dī possibile qz ls nō sit vez tū contingit in pño vez ee. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Scđm metaphoram autez que in geometria dicitur potentia: hec qdem igitur possibilia non secūdum potentiam.

¶ Oñdit quo potentia sumatur metaphorice. ⁊ dicit ꝙ in gēometria dī potentia scđm metaphorā. ¶ Potentia enī linee: geometria dī q̄dratū: linee per hanc silitudinē: qz sicut ex eo ꝙ est in potentia fit illud qđ ē in actu: ita ex ductu alicui⁹ linee in se ipsam: resultat q̄dratū ipsius. Sicut si diceremus ꝙ ternarius pōt ī nouenarium qz nouenarius ꝓsurgit ex ductu ternarij inseipm. Nam ter tria sunt nouem. Sicut aūt impossibile scđo mō acceptū nō dī scđm aliquā impotētiā ita ⁊ modi possibilis vltimo positi nō dīt scđm aliquā potentiā: sed scđm silitudinem vel scđm moduz veri ⁊ falsi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que vero scđm potentiam oia reducunt ad primā vnam: ⁊ ea est principiū mutatōis in alio inquātum aliud. Alia nanqz dicūtur possibilia: hec quidem eorum in habēdo ad aliquid talem potentiaz: illa vero in nō habēdo: alia in sic habendo: similiter autem ⁊ im possibilia: quare ꝓpria diffinito prime potentie erit principium permutationis in alio inquantum aliud.

¶ Reducit oēs mōs possibilis ⁊ impossibil: ad vnū pmū. Et dicē ꝙ possibilia q̄ dīr scđm potētiā oia dīr respectū ad vnā primā potētiā q̄ ē prima potētia actiua de q̄ supra dcm ē ꝙ ē pncipiū mutationis in alio ī quātum ē aliud. Mā oia alia possibilia dīr p respectuz ad istā potētiā. Aliqd. n. dī possibile per hoc ꝙ aliqd aliud hz potētiā actiuā in ipm: scđz qđ dī posse scđm potētiā passiuā. Quedā vero dīr possibilia in nō habēdo aliqd aliud talē potētiā in ipa sic q̄ dīr potentia qz nō pñt corūpi ab exteriorib⁹ agētib⁹. Quedā vo potētis (in sic habēdo. i. in hoc ꝙ hīt potētiā vt beneant facīr agāt vl patiāt. Et sic oia possibilia q̄ dīr pz aliqs potētiā reducūt ad vnā primā potētiā. ita oia ī possibiliaq̄ dīr scđz aliquā ipotētiā reducūt ad vnā pmā ipotētiā q̄ ē opposita prie potētie. ¶ Pz igit ꝙ ꝓpria diffinito potētie primo mō dicte ē principiuz p mutatiōis ī alio inq̄tū ē aliud qđ ē rō potētie actiue.

Lo.18. ¶ Lectio tertiadecima.

Quantū vero dicitur quod est diuisibile ī eis q̄ īsunt quorū vtrūqz aut singulū vnū qd: ⁊ bocaptū natū est.

Quoniam ens nō solū dīuidit in potētiā ⁊ actū: sed etiā in decez p̄dicamēta: postqz distīxit hoc nomen potētia: hic incipit distinguere noīa q̄ significāt p̄dicamēta. ⁊ primo nomē quātitatis. scđo nomen qualitatis ibi (Quale autē) Tertio distīguit modos ad aliquid ibi. (Ad aligd dīr). Alia vo predicamēta pterm ittit qz sunt determinata ad aliquod genus rerum naturaliū vt pz ꝑcipue de agere ⁊ pati: ⁊ de vbi ⁊ q̄n. Circa primā tria facit: primo ponit rōnem q̄ntitatis dicēs ꝙ q̄ntum dicitur qđ ē diuisibile in ea que insunt. Qđ qdē dī ad differentiā diuisionis mixtoz. Nam corpus mixtū resoluitur in elementa que non sūt actu ī mixto sed virtute tm̄. Unde non ē ibi tm̄ diuisio q̄ntatis sed opz ꝙ adsit aliq̄ alterius per quā mixtū resoluitur in elementa. Et iterū addit ꝙ vtrūqz aut singulū ē natuz ee (vnū aliquid) hoc est aligd demonstratū. Et hoc dicit ad remouēdum diuisionē in partes eētiales que sunt mā ⁊ forma. Nam neutrum eorum aptum natum est ee vnū aliquid per se. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Pluralitas ergo quantū quid numerabile est: ⁊ mensura mensurabilis est. Dicitur autem pluralitas quidem quod est diuisibile potestatē in non continua: magnitudo aūt qđ in continua. Mensura vero alia in vnuz continuum longitudine. alia in duo latitudie alia in tria ꝓfunditate. Horum autem pluralitas quidem finita numerus: sed longitudo linea: latitudo superficies: ⁊ profūdū corp⁹.

¶ Secūdo ibi (pluralitas igitur). ¶ Ponit spēs quātitatis in ter quas prime sūt due. s. multitudo siue pluralitas: ⁊ magnitudo siue mensura. Utrūqz autē eorum hz rōnem quāti inq̄tuz multitudo numerabilis ē: ⁊ magnitudo ē mensurabilis. Mēsuratio enī ꝑtinet ad quantitatem. Diffinitur aut ē multitudo sic. Multitudo est quod ē diuisibile scđm potentiam in partes non continuas. magnitudo autem quod ē diuisibile in partes continuas. Quod quidē contīgit tripliciter. Et scđm hoc sunt tres spēs magnitudinis. Nam si sit diuisibile scđm vnam tm̄ dimensionem in partes continuas erit longitudo. Si aūtē in duas latitudo. Si aūtē in tres ꝓfunditas vlterius autē qđ pluralitas vel multitudo est finita dicitur numerus. Longitudo autē finita dicitur linea. Latitudo finita corpus. Si enim esset multitudo infinita nō eēt numerus: qz qđ infinitum est numerari non pōt. Similiter si esset longitudo infinita non esset linea. Linea enim est longitudo mensurabilis. Et ꝓpter hoc ī ratione linee ponitur ꝙ ei⁹ extremitatis sunt duo puncta. Simile est de superficie ⁊ corpore.

¶ Amplius autem dicūtur scđm se quanta alia secūdum accidens: vt linea quātum quidem scđm se: musicum vero scđm accidens.

¶ Tertio ibi (Distinguūt modos quātitatis). Et circa hoc tria facit. ¶ Primo distinguit quantū in id qđ ē quantum per se: sicut linea: ⁊ in id quod est quantuz per accidens sicut musicum.

¶ Eorū vero que sunt scđz se: alia scđz substantiā sūt vt linea quātū qdem. nā ī rōe qđ est dicente quātū quid existit. Alia passiones ⁊ habitus talis sunt substantie. vt multum paucum ⁊ productum ⁊ breue: ⁊ latum ⁊ strictū ⁊ profundū ⁊ humile ⁊ graue ⁊ leue: ⁊ alia talia. Sūt āt magnū ⁊ puū: ⁊ maiꝰ ⁊ minꝰ secūdū se ad inuicē dcā quāti passiones. scđm se

UVA. BHSC. IyR_086_1

tranferuntur ad alind ea nomina.

¶Secundo distinguit q̃tum per se q̃ q̃dez duplex ē. Quedā enim significātur per modū substātie ⁊ subi sicut linea vel supficies vl' numerus. Quolibet enim istoꝝ subāliter ē q̃tum: q: in diffinitione cuiuslibz ponitur q̃titas. Nam linea ē q̃litas ꝓtinua scōm lōgitudinez diuisibilis finita ⁊ similiter est de alijs. Quedam vero per se ꝓtinent ad genꝰ q̃titatis ⁊ significantur per modū habitus vl' passionis talis substantie. s. linee q̃ ē subāliter q̃titas vl' aliaꝝ similiuꝫ q̃titatū: sicut multū ⁊ paucū significantur vt passiones numeri ⁊ ꝓductum ⁊ breue vt passiones linee: ⁊ latū ⁊ strictum vt passiones supficiei: et ꝓfundū ⁊ humile sine altum vt passiones corꝑis: ⁊ similiter graue ⁊ leue ꝑm opinionē illoꝝ q dicebant multitudinem supficierum: vl' atomoꝝ esse cām granitatis in coꝓoꝝb⁹. paucitatē vero eorūdem cām leuitatis. Sed secūdū veritatem graue ⁊ leue non ꝓtinent ad q̃titatez: sed ad q̃litatem vt infra ponet. Et silr est de alijs talibus Quedam ēt sunt q̃ cōiter cuiuslibet q̃titatis cōtinue passiones sunt: sicut magū ⁊ parū: maius ⁊ minꝰ. siue hec dicātur ꝑm se. i. absolute: siue dicātur adinuicem. sicut aliqd dr̃ magnum ⁊ parū respectiue: sic ī predicamētis bētur. Ista āt noīa q̃ significant passiones q̃titatis per se transferunt ēt ad alia q̃ ad q̃titates. Dr̃ enim albedo magna ⁊ pua ⁊ alia huiusmōi. Sciēdum āt ē q̃ q̃titas iter alia accidentia ꝓpinqor ē sube. Unde qdā q̃titates esse subas putant. s. lineaz numez ⁊ supficiem ⁊ coꝓus. Nam sola q̃titas hēt diuisionem in ptes ꝓpas post subam. Albedo enī nō pōt diuidi: ⁊ per ꝙsequens nec intelligit idiuiduari nisi per subm̃. Et inde est q̃ in solo q̃titatis genē alique significātur vt subiecta: alia vt passiones.

¶Secundū accidens vero dictarum quantitatum alie fic dicuntur sicut dcm̃ est. q: mutum quantū est ⁊ album per esse quantum aliquid cui in sunt alia. vt motus ⁊ tempus. Et enim hec quanta quedam dicuntur ⁊ cōtinua: quia illa sunt diuisibilia quoꝝuꝫ sūt he passiones. Dico autem non quod motū sed quo motū est. nā per esse quātuꝫ illud. ⁊ motus est quantus tps vo ꝓ esse ipsuꝫ.

¶Tertio ibi distinguit modos q̃titatis per accidēs ⁊ ponit duos modos q̃titatis per accidēs: quoꝝ vn⁹ ē secūdū q̃ aliq̃ dicūtur q̃ta ꝓ accns. Exo hc solo q̃ sunt accidētia alicuius q̃ti: sicut albū ⁊ musicū ꝓ hoc q̃ sūt accidētia alicui⁹ subiecti quod ē q̃tū. Alio mō dicūtur aliq̃ q̃ta per accidēs: nō rōne subi in quo sūt sed ex eo q̃ diuidūtur scōm q̃titatem ad diuisionem alic⁹ q̃titatis. sicut motus ⁊ tps q̃ dicūtur q̃dam q̃ta ⁊ ꝓtinua ꝓpter hoc q̃ ea quoꝝ sunt passiones diuisibilia ⁊ ipsa diuidūtur ad diuisionez eoꝝ. Tps enim est diuisibile ⁊ continuū ꝓpter motū: motꝰ autē ꝓpē magnitudinē: nō qdē ꝓpter magnitudinē eius quod mouetur: sed ꝓpter magnitudinē eius in quo aliquid mouetur. Ex eo. n. q̃ illa magnitudo est q̃ta ⁊ motꝰ ē q̃tus. Et ꝓpter hoc q̃ motus ē q̃tus seqtur tempꝰ ē q̃tum. Unde hec nō solū per accidēs q̃titates dici possunt: sed magis per posterius inq̃tū quātitatis diuisionē ab aliquo priori sortiūtur. Sciendum ē aūt q̃ pbs in predicamentis posuit tps q̃titatē per se cuz hic ponat ipsam q̃titatē per accidēs: q: ibi distinxit spēs q̃titatis scōm diuersas rōnes mensure. Alia. n. rōnez mensure hēt tps quod est mensura extrinseca: ⁊ magnitudo q̃ est mensura intrinseca. Et iō ponitur ibi vt alia spēs q̃titatis. hic autem considerat species q̃titatis q̃tum ad ipm ee q̃titatis. Et ideo illa q̃ non hēnt ee q̃titatis nisi ex alio: non ponit hic spēs q̃titatis sed q̃titates ꝓ accidens: vt motū ⁊ tēpus. Ad otꝰ āt non hz alia rōnez mensure q̃ tēpus ⁊ magnitudo. Et iō nec hic nec ibi ponitur q̃titatis spēs. Locus āt ponitur ibi spēs q̃titatis non hic quia hz aliam rōez mēsure sed non aliud esse q̃titatis.

¶Lectio quartadecima.

q Uale dicitur multiplr. Nā vno mō dicitur substantie vt quale quid hō. quia aīal bipes. equus q̃drupes. et circulus qualis q: quedaz figura. q: agonū quasi differentia scōm substantiam qualitate existente: vno quidem modo hec dicitur qualitas differentia substantie. Lo. 19.

b Ic distinguit modos qualitatis. Et circa hꝰ duo facit. ¶Primo ponit q̃tuor modos q̃litatis. scōo reducit eos ad duos ibi (. Fere itaq; secūdū duos modos) Dicit ergo primo q̃ vnꝰ modus q̃litatis ē hz q̃ qualitas dicit (dr̃ia substātie) .i. differētia per quā aliqd ab altero subāliter differt que ītrat ī diffinitiōez substātie. Et ꝓpter hec dicitur q̃ dr̃ia predicatur in q̃le quid. Ut si q̃ratur q̃le aīal ē hō respondemus q̃ bipes: ⁊ q̃le aīal equꝰ respondemus q̃ quadrupes ⁊ q̃lis figura ē circulus. ¶Rñdemus q̃ agonum. i. sine angulo: ac si ipa dr̃ia substātie qualitas sit. Uno igitur modo ipsa dr̃a substātie q̃litas dr̃. ¶Hunc autem modum q̃litatis Aristo. in predicamentis ꝓtermisit q: non continetur sub predicamento q̃litatis de quo ibi agebat. ¶Hic autem agit ō significationibus huiꝰ nois qualitas.

¶Alio vero immobilia vt mathematica sicut numeri qualis quedā quēmadmodū cōpositi: ⁊ nō solum ad vnum entes: sed quoꝝ ītmutatio supficies ⁊ solidū. ¶Hi vo sūt quotiens quanti aut quotiens quot quāti quotiens ⁊ totaliter quod ꝓpter quātitatem existit in substantia: nā substantia cuiuslibet qō semel vt sex non bis tres sunt sed semel sex enim semel sex. Lect. 1.

¶Scōo ponit scōz modū ibi dicens q̃ alius mōus q̃litatis vel qualis ē scōm q̃ immobilia ⁊ mathematica dr̃ qualia. Ad mathematica enī abstrahūt a motu vt in. vi. hꝰ dicetur. ¶Mathematica enim sūt nūeri ⁊ magnitudines. ⁊ ī vtrisq; vtimur nominc qualis. Dicimus. n. supficies ee quales inq̃tum sunt q̃drate vel triangulares. Et silr nūeri dicūtur q̃les inq̃tū sūt ꝓpositi. Dicūtur aūt numeri ꝓpositi q cōicant in aliq nūero mēsurante eos: sicut senarius numerꝰ ⁊ nouenarius mensurātur ternario: ⁊ non solū ad vnitatem ꝓportiōem habent sicut ad mensurā cōem. Numeri aūt in compositi vel primi in sua ꝓportione dr̃untur: quos nō mēsurat alius numerus cōiter nisi sola vnitas. Dicūtur etiam numeri quales ad similitudinez supficiei (⁊ solidi). i. corpis hz qdem immutatiōem supficiei: inq̃tum numerus ducit in numerū vel eūdem vel alium cū dr̃ bis trta vel ter tria. Et hoc ē qō dicit (quotiens q̃ti) Nam designatur quasi vna dimēsio ī hoc quod dr̃ (tria) quasi vero scōa dimēsiō hic quod dr̃ (bis tria) vel etiam (ter tria) Ad imitationē vero solidi qñ ē duplex ductus vel eiusdē numeri in seipm̃: vel diuersoꝝ numeroꝝ in vnum: vt cum dicit ter tria ter: vl' bis tria bis: vl' bis tria quater. Et hoc ē q̃ dicit (Quotiens quot quāti) Sic enī consideratur in numero quasi tres dimēsiones ad modū solidi. In hac aūt numeroꝝ ordinatione aliq̃ consideratur per modum sube: sicut hoc quod dico tria: vel quecunq; numerus qui in altū ducitur. Aliquid vo ꝓ

UVA. BHSC. IyR_086_1

modū q̄titatis: sicut ipse ductus vni⁹ numeri i alterum: vel in se ip̄m vt cum dico bis tria: binari⁹ significatur per modū q̄titatis mensurātis: ternari⁹ vo p modū subē. Jd ergo qđ existit in subā nūeri p̄ter ip̄am q̄titatem q̄ē numeri subā: dī q̄litas eius: vt hoc qđ significat p hoc qđ dī bis vel ter. Alia ifa hz (secūdū q̄titatē) t tūc subā numeri dicit ipse nūerus simplex platus vt hoc qđ dico tria. Quātitas autē fm quā attendit eius qualitas dī ipsa multiplicatio nūeri in numez. Et huic ꝯcordat littera sequēs q̄ dicit q̄ subā cuuslibet numeri ē id qđ semel dī sicut substantia senarij ē qđ dī semel sex: non qđ dī bis tria vel ter duo sed hoc pertinet ad ei⁹ q̄litatē dicere. n. numez ee sup̄ficialē vel solidū sine q̄dratū sine cubitū: significat eum ee qualē. Hic aūt modus q̄litatis est quarta spēs in predicamentis posita.

¶ Amplius q̄cunq; passiōes sunt earū que mouent substantiaruz: vt calor t frigiditas: albedo t nigredo: grauitas t leuitas. t que cunq; talia secundum que dicuntur mutari corpora permutantium.

¶ Tertio ponit tertiū modū ibi dicens q̄ et q̄litates dr̄ passiones subāz mobilium scōm quas corpora per alterationem mutant vt calidū frigidū t hmōi. Et hic modus pertinet ad tertiā spēm q̄litatis in predicamentis positam.

¶ Amplius scōm virtūtem t vicium t oio bonum t malum.

¶ Quartuz modū ponit ibi dicens q̄ q̄litas siue q̄le dī q̄rto modo fm qđ aliqd disponitur p virtutē t vicium: vl q̄litercūq; p bonū t p malum sicut p sciam t ignorātiam: sanitatē t egritudinē t hmōi. Et hec ē pria spēs q̄litatis in predicamētis posita. Pretermittit āt inter hos modos scōdam q̄litatis spēm: q; magis ꝓprehendit sub potētia cū nō significet nisi vt puncti pium passioni resistens: sed pp spālē modū denoiandi ponitur in predicamētis inter spēs q̄litatis. Scōm āt modū eēndi magis ꝓtinetur sub potentia sicut t supa posuit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fere vo scōm duos modos dicitur quale t horum quoddā maxie scōm priorem: nam prima qualitas substātie differentia ei⁹ vero quedā est que i numeris q̄litas ps naz differentia q̄dam subārum: sed aut non motorum aut non inquantū mota: passiōes vo motorum inquantū sunt mota t motuū differentie t virtus t viciū passionū ps q̄dam: differentias. n. ostendunt motus t actus fm quos faciunt vl patiunt bene aut praue que sūt i motu passibilia: nāq; sic ita moueri aut agere bonum: qđ vo nō sic sed ꝯrie prauuz: maxime vo bonum t malum significant q̄le inaiatis: t horū maxie i habētib⁹ ꝓberesiz.

Lec. 12 ¶ Reducit q̄tuor positos modos ad duos dicens q̄ q̄le dī aliqd fere fm duos modos inq̄tum alij duo de q̄tuor reducūtur ad alios duos. Hoz autem vn⁹ ꝓncipalissimus est primus modus scōm qnē differētia substantie dicitur q̄litas: quia per eū aliqd significatur informatum t q̄lificatuz. Et ad hūc modū reducitur q̄litas que est in numeris t in mathematicis alijs sicut q̄dam ptes. Hmōi enī q̄litates sunt quasi quedam differentie substātiales mathematicoz. Nā ipa significātur per modū subē potius q̄z alia accidentia vt in capitulo de q̄titate dcm est. Sunt āt hmōi qualitates differentie substātiarū aut nō motaruz aut nō inq̄tum sunt mote. Et hoc dicit vt ostendat quantuz ad ꝓpositū non differre vtruz mathematica sūt quedam substantie per se existētes scōm esse: vt dicebat Plato a motu sepate: siue sint in substātijs mobilib⁹ scōm esse sed separate secūdum rōnem. Primo enī modo essent qualitates non motoz. Secūdo aūt modo torum. sed non inq̄tum sunt mota. Secūdus p̄cipalis est vt passiones motorum inq̄tum mota: t etiam differentie motuum dicūtur qualitates que quidē dicūtur differentie motuū quia alterationes differūt secūdum hmōi qualitates: sicut calefieri t infrigidari scōm calidum t frigidum. Et ad hunc modū reducitur ille modus secundū quē vicium t virtus dicitur qualitas. Hic enim modus est quasi quedā pars illius. Virtus enim t vitium ostēdunt quasdā differentias motus t actus scōz bene t male. Nam virt⁹ est per quā se aliquis habet bene ad agendum t patiendum. Vicium autē scōm qđ male. Et simile est de aliis habitibus siue intellectualibus: vt scīe siue corporalibus vt sanitas. Sed tamen bene t male maxime ꝓtinet ad qualitatem in rebus aiatis t in precipue in habētibus (ꝓheresim). idest electiōez. Et hoc ideo quia bonum habet rationē finis. Ea vero q̄ agunt p electiōem agunt ꝓpter finem. Agere autē ꝓpter finez maxime competit rebus aiatis. Res autē inanimate agunt vel mouētur ꝓpter finem non tanq̄ cognoscentes finem: neq; tanquā se agentes ad finem: sed potius ab alio diriguntur qui eis naturalem iclinationem dedit sicut sagitta dirigitur in finez a sagittante. Res autem irrōnales animate cognoscunt qdē finē t appetunt ip̄z appetitu animali t mouent se ipsa localiter ad finem tanquā iudicium habentes d̄ fine. Sed appetitus finis t eorū que sunt ꝓpter finez determinatur eis ex naturali inclinatione. Propter quod sunt magis acta quā agentia. Unde nec in eis ē iudicium liberum. Rōnalia vero in quibus solum ē electio cognoscunt finem t proportiōnē eorum que sunt in finem ipsum. Et ideo sicut seipsa mouent ad finem: ita etiam ad appetendū finem vel ea que sunt ꝓpter finem ex quo ē in eis electio libera.

¶ Lectio quintadecima.

a ¶ Dicit aliqd dicunt alia p se vt duplū ad dimidiū t triplū ad tertiam ptez t totalr multiplicatū ad multiplicati ptem: t ꝓtinens ad ꝓtentū. Alia vt calefactiuū ad calefactibile: t sectiuuz ad secabile: t omne actiuum ad passiuum. alia vt mensurabile ad mensuram t scibile ad sciam t sensibile ad sensum.

b ¶ Jc determinat ꝓpus de ad aliquid. Et circa hoc duo facit. Primo ponit modos eorum que sunt ad aliquid scōm se. Scōo eorum que sunt ad aliquid rōne alterius ibi (Illa vo quia sua genera) Circa primū duo facit. Primo enumerat modos eorum que scōm se ad aliqd dicuntur. Scōo ꝓsequtur de eis ibi (Dr̄ autem primo) Dicit ergo tres modos eorum que ad aliqd dicūt quorū primus est secūdū numez t q̄titatem: sicut duplū ad dimidiū: t triplū ad tertiā partem t multiplicatum (idest multiplex ad partem multiplicati) idest ad submultiplex (. Et continens ad ꝓtentū) Accipit autē ꝓtinēs pro eo qđ excedit scōz q̄titatē. Omne. n. excedens scōm quātitatē continet in se illud: qđ excedit. Est enim hoc t adhuc amplius. sicut. v. continet in se quattuor. t tricubitū continet in se bicubitū Secūdus modus est prout aliqua dicuntur ad aliqd scōm actiōem t passionem vel potentiam actiuam t passiuā: sicut calefactiuum ad calefactibile: qđ per

UVA. BHSC. IyR_086_1

tinet ad actiones nales. ⁊ sectibiliū ad sectibile qō p/
tinet ad actiōes artificiales. ⁊ vniuersaliter oē actiuū
ad passiuū. Tertius modus est scōm q mensurabi/
le dicitur ad mensurā. Accipitur aūt hic mensura et
mensurabile: nō secūdū q̄ titatem. Hoc enī ad p̄mū
modum pertinet in quo vtrūq; ad vtrūq; dicit. Mā
duplum dicitur ad dimidiū. ⁊ dimidiū ad duplum.
Sed scōm mensurationem esse ⁊ veritatis. Veritas
enim scie mensuratur a scibili. Ex eo enim q res ē vl
nō est oratio scita vera vel falsa ē ⁊ non ecōuerso. Et
similiter est de sensibili ⁊ sensu. Et ꝓpter hoc nō mu/
tuo dicūtur mensura ad mensurabile ⁊ ecōuerso sic ī
alijs modis: sed solū mensurabile ad mensurā. Et si/
militer ēt imago dicitur ad id cui⁹ ē imago tanq̄ mē/
surabile ad mensurā. Veritas enī imaginis mensura
tur ex re cuius ē imago. Ratio autē istoꝝ modoꝝ
hec ē. Cum enī relatio que ē in rebus cōsistit in ordi
ne quodā vnius rei ad aliā: oportet tot modis bui⁹ re
lationes eē quot modis cōtingit vnā rem ad aliā ordi
nari. ordinatur autem vna res ad aliā vel secūdū eē:
pt esse vnius rei dependet ab alia. ⁊ sic est tertius mo
dus. vel secūdum virtutē actiuā ⁊ passiuam secūduꝝ
q vna res ab alia recipit: vel alteri confert aliquid.
⁊ sic est secundus mōdus: vel scōm qō q̄titas vnius
rei pōt mensurari per aliā. ⁊ sic est primus modus.
Qualitas autē rei inquātuꝝ hmōi nō respicit nisi sub
iectū in quo est. Unde ſm ipsam vna res non ordiā/
tur ad aliam nisi secūdū q qualitas accipit rōnē po/
tentie passiue vel actiue ꝓut est principium actiōis
vel passionis: vel ratione q̄litatis: vel alicuius ad q̄li
tateꝝ pertinentis: sicut dicitur aliquid albius alio: vl
sicut dicitur simile quod habet vnam aliquā q̄litateꝝ
Alia vero genera magis consequūtur relationem: q̄
possint relatiōem causare. Nam quando consistit in
aliquali relatiōe ad tempus. Ubi vero ad locū. Si/
tio autem ordinem partiū importat. habitus autem
relationem habentis ad habitum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicuntur autem prima qdem secunduꝝ numerum aut simpliciter aut de termiate ad eos. aut ad vnum: vt duplum ad dimidium: vt numerus ad determinatum. multiplicatō vero scōm numerum ad vnum sed nō determinatum: vt bunc ad bunc: sed emiolium ad ſ demiolium: scōꝝ numerum ad numerum determinatū: ⁊ superparticulare ad subsuperparticulare ſm indeterminatos: vt multiplicatio ad numerum: ⁊ continens ad contentū omne indeterminatum ſm numerum. Numerus enim conmensurabilis scōm non inconmensurabilem numerum dicitur. ꝓtinēs enim ad contentum tm̄ quidem est ⁊ amplius: sed hoc indeterminatum. quodcunq;. n. euenit aut equale est: aut nō equale. Hec igitur ad aliquid omnia ſm numerum dicūtur ⁊ numeri passiones.

¶ Prosequitur tres modos enumeratos. Et primo p
sequit primū. Secūdo psequitur scōm ibi (Actiua vo
⁊ passiua) Tertio initū ibi (Eoꝝ vero que secūdum
numerū) Circa primū duo facit. Primo ponit rela/
tiones que ꝓsequūtur numeꝝ absolute. Secūdo po/
uit relationes que consequūtur vnitatē absolute ibi.
(Amplius eq̄le) Dicit ergo q primus modus rela/
tionū q est scōm numerum distinguit hoc modo: q
vel ē scōm comparationē numeri ad numeū. vel ſm
cōparationē numeri ad vnuꝝ ⁊ vtrūq; dupliciter. q:
vel est ſm comparatiōem numeri indeterminate ad
numeꝝ: aut ad vnum determinate. Et hoc ē qō dicit
q p̄ima que dicūtur ad aliquid ſm numerum: aut
dicūtur (simplr) id est vlr vel indeterminate aut de/
terminate ⁊ vtrolibet modo ad eos (. ſ. nūeros) Aut
ad vnū) id est ad vnitatē. Sciēdum est aūt q oīs mē/
suratio que ē in q̄titatib⁹ ꝓtinuis aliquo modo deri/
uatur a numero. Et ideo relationes que sunt ſ quā/
titates continuas ēt attribuūtur numero. Sciendum
ē etiā q ꝓportio numeralis dividitur. ſ Primo ī duas
. ſ. eq̄litatem ⁊ ī inequalitatem. Ineq̄litatis autē sunt
due species. ſ. excedens ⁊ excessum magis ⁊ minus.
Ineq̄le autem excedens in gnq; species dividitur.
Numerus enī maior quādo est respectu minoris est
multiplex tōtēdo. ſ. aliquotiens continet ipsum: sic sex
ꝓtinet duo ter. Et sigdē ꝓtineat ipm bis dicit duplus
sicut duo ad vnū: vel q̄tuor ad duo: Si ter triplus: si
q̄ter q̄druplum. ⁊ sic inde. Quādoq; vero numer⁹
maior continet totū numerum minorem semel ⁊ in/
super vnā aliquā partē eius: ⁊ tūc dicit supparticula
ris. Et si qdem contineat totū ⁊ medium vocatur ses
quialter sicut tria ad duo. Si āt tertiaꝝ sexqtertius sic
q̄tuor ad tria: si quartā sexquiquart⁹: sicut. v. ad quat
tuor: ⁊ sic inde. Quandoq; nūerus maior cōtinet mi
norē totum semel. ⁊ insup non solum vnā partez sed
plures partes. ⁊ sic dicitur suppartiens. Et si qdē cō
tineat duas ptes dī superbipartiens. sicut quinq; se
hēnt ad tria. Si vero tres dī supertriparticus. sic se/
ptem se hñt ad q̄tuor. Si autē quattuor sic ē subqua/
dripartiens. ⁊ sic se habent nonē ad quinq;. Q̄nq; vo
numerus maior ꝓtinet totū minorē pluries. ⁊ insup
aliquā partē eius. ⁊ tunc dī multiplex superpticula/
ris. Et si qdē contineat ipm bis ⁊ mediā partē ei⁹ dz
duplum sexqualtex. sicut quinq; ad duo. Si autem
ter ⁊ medium ptē eius vocabit triplū sexqualteruz:
sicut se habent septē ad duo. Si āt quater ⁊ dimidiā
ptem eius dī quadruplū sexqualtex. sic nouem ad
duo. Possent ēt ex parte supparticularis hmōi ꝓpor
tionis spēs sumi vt dicatur duplex sexquitertius quā/
do maior numerus hz minorem bis ⁊ tertiā partem
eius sicut se hēnt. vij. ad tria vl duplex sexquiquartus
sicut. 9. ad. 4. ⁊ sic de aliis. Q̄nq; ēt numerus maior
hz minorē totū pluries ⁊ ēt plures partes eius. ⁊ tūc
dī multiplex suppartiens. Et silr ꝓportio pōt dividi
scōm species multiplicitatis ⁊ secūdū spēs superpar
tientis: si dicatur duplū superbipartiens: quādo hēt
maior numerus totum minorē bis ⁊ duas ptes eius
sicut octo ad tria vel etiam triplum supbiptiens sicut
. xi. ad. 3. vel etiaz duplum supertripartiens: sicut. xi.
ad q̄tuor. hz. n. totū bis ⁊ tres partes ei⁹. Et totidem
spēs sūt ex pte ineq̄litatis ei⁹ q excedit. Mā nūer⁹ mi
nor dī submultiplex subpticularis subptiēs. submul/
tiplex pticularis submultiplex subptiens. ⁊ sic ō alijs
Sciēdū āt q p̄ia spēs ꝓportiōis. ſ. multiplicitas ꝓsi
stit ī ꝓpatiōe nūeri ad vnitatē. Quelibet. n. ei⁹ spēs i/
uenit p̄io ī aliq̄ nūero respcū vnitatis. Duplū. n. p̄o
inuenit ī binario respcū vnitatis. Et silr ꝓportio tri/
pli ī ternario respcū vnitatis ⁊ sic de alijs. Primi āt
termini in qb⁹ inuenit aliq̄ ꝓportio dāt spēm ipi ꝓpor
tiōi. vñ ī qbuscūqz alijs terminis ꝓñr inueniat inuenī
tur ī eis ſm rōnez p̄ioꝝ termiōꝝ: sic ꝓportio dupla
p̄io inuenit iter duo ⁊ vnū. vñ ex hoc ꝓportio recipit
rōem ⁊ nomē. Dī. n. ꝓportio dupla ꝓportio duoruz
ad vnū: ⁊ pp h⁰ si ēt vn⁹ nūer⁹ respcū alterī⁹ nūeri sit
dupl⁹. ē tm̄ decisus q mior nūer⁹ accepit rōez vni⁹ ⁊
maioꝝ rōnē duoꝝ. Sex. n. se hz in dupla ꝓportiōe ad
tria inq̄tū tria se hñt ad sex vt vnū ad duo. Et silr ē ī
tripla ꝓportiōe ⁊ ī oīb⁹ alijs spēb⁹ multiplicitatis. Et
iō dicit q ista relo duplex ē p hoc q nūer⁹ determīa
tus. ſ. duo refert ad vnū. i. ad vnitatē. Sz h⁰ q dico
multiplex ip̄ortat relatiōem nūeri ad vnitatē: sed non

UVA. BHSC. IyR_086_1

alicuius determinati nūeri sed nūeri in vlī. Si.n. determiat nūer accipiat vt binari vl ternari eēt vna spēs multiplicitatis. vt dupla vl tripla. Sic āt duplū se hz ad duo: t triplū ad tria q̄ sūt nūeri determinati. ita multiplex ad multiplicitatē. qz significat nūex ide termiatū. Alie āt ꝓportiões nō pūt attēdi fm nūerū ad vnitatē. s. neqz ꝓportio supparticularis nec superpatiēs nec multiplex supparticularis. Oēs.n. hec ꝓportionū spēs attēdūt hz q maior nūer ptinet mīorē sel vl aliquotiēs t insup vnā vl plures ptes ei. Unitas āt ptē hēre nō pōt. Et iō nulla harū ꝓportionū pt attēdi hz ꝓpatiōem nisi ad vnitatē. sz fm ꝓpationem nūeri ad nūex. Et sic ē duplex vl hz nūex determinatū vl fm nūex indeterminatū. Si āt fm nūex determinatū sic ē hemiolū. i. sexqualtex. aut subhemioluz .i. subsexqualtex. ꝓportio. n sexq̄ltera p̄tio ꝓsistit i his terminis. s. ternario t binario. t sub rōe eox in oīb alijs inuēit. Uñ q dī hemiolū vl sexq̄ltex ꝓportat relationē determiati nūeri ad determiatū nūerū. s. triū ad duo. Cū vo dī supparticulare referē ad subpticulare nō fm determiatos nūeros: sic ēt multiplex refertur ad vnū: hz fm nūex indeterminatū. ꝓprie .n. spēs i eq̄litatis supi nūerate accipiūt fm indeterminatos nūeros vt multiplex supparticulare suppartiens t ē. Spēs vo istox accipiūt fm nūeros determiatos: vt duplū triplū sexqualtex sexqtertiū t sic de alijs. Cōtin git. n. aliqs q̄titates ꝓtinuas habere ꝓportiōez adinuicē: hz nō fm aliquē nūex nec determiatū nec indeterminatū. Oīum. n. q̄titatū finitax ē aliq̄ ꝓportio nō tamē ē ꝓportio nūeralis. Quorūlibet. n. duox nūerox ē vna mēsura cōis. s. vnitas q̄ aliquotiens sūpta quēlibet nūex reddit. nō āt quarūlibet q̄titatū ꝓtinuax inuenit ee vna mēsura cōis. hz sūt q̄dā q̄titates ꝓtinue incōmēsurabiles sicut diameter quadrati ē icōmēsurabilis lateri. t hoc iō qz nō ē ꝓportio eius ad lat sic ꝓportio nūeri ad nūex. vl nūeri ad vnū. Cū ergo dī in q̄titatibus q hec ē maior illa vel se hz ad illā vt cōtinēs ad ptētū. nō solū hec rō nō attēdit fm aliquam determinatā spēz nūeri: sed nec ēt determiat q sit hz nūex. qz eis numer ē alteri ꝓmensurabilis. Oēs enī nūeri hūt vnā cōem mēsurā. s. vnitatē. sed ptinēs t cōtētū nō dīr fm aliqz ꝓmēsuratiōnē nūeralē. Cōtinēs enī ad ptētū dī q ē tm t adhuc amplī. Et hoc ē indeterminatū vtz sit ꝓmēsurabile vel nō ꝓmensurabile. Quātitas. n. q̄lifcūqz accipiat vel est eq̄lis vel inequalis. vñ si nō ē eq̄lis seq̄t q sit ineq̄lis t ptinens: ēt si nō sit ꝓmēsurabilis. ꝓpz igit q oīa predcā dicuntur ad aliquid fm numex t fm passiones numerox q̄ sunt ꝓmēsuratio ꝓportio t hmōi. ¶ Deide cū dic.

¶ Et amplius eq̄le t sile t idem fm alium modū. hec. n. fm vnū modū dīr oīa eadem nāqz quoruz vna ē subā. Sil ia vo quorū q̄litas ē vna. Eq̄lia vo quorū q̄ztitas est vna. vnitas vo est nūeri p̄cipiū t metrū. q̄re ea oīa dīr ad aliqd hz nūerū qdē nō eodē mō.

¶ Ponit relatiua q̄ accipiūt fm vnitatē t nō p ꝓparatōez nūeri ad vnū vl ad nūex. t dicit: q alio mō a p̄dictis dīr relatiue eq̄le: sile t idē. Hec. n. dīr hz vnitatē. Nā eadē sūt: quox subā ē vna. Silia quox qualitas ē vna. eq̄lia quox q̄ztitas ē vna. Cū āt vnū sit pn̄m nūeri t mēsura. pz ēt q hec q̄ dīr ad aliqd (hz nūerū). i. hz aliqd ad genus nūeri ptinēs nō eodē mō tū hec vltra cū primis. Nā p̄ie relatiōes erant hz nūerum ad nūex vel fm numex ad vnū. hoc autez fm vnū absolute. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Actiua vo t passiua fm potentiā actiuaz t passiuā sūt t actiōes potentiarū: vt calefactiuū ad calefactibile: qz pōt t iterū calefaciens ad calefcm: t secās ad sectū tāquā agentia. Eorū vo q̄ sunt fm numerū nō sūt actiones: nisi quēadmodū i alīs dcm est: hz actiones nō existūt istorū hz potentiaz t fm tpa dicūt ad aliqd vt faciens ad qō fit. t facturū ad faciendū. Sic. n. pater filii dicit pater. hz .n. faciens t illō passiuum qd est. Amplius q̄ dam fm p̄uationem potentie vt impossibile t quecunqz sic dicuntur.

¶ Prosegtur de scdo mō relationū que sūt i actionis t passiuis. t dicit q hmōi relatiua sūt relatiua duplī. Uno mō fm potentiā actiuā t passiuā. t scdo modo fm actiuā vl act hax potētiax: q sunt agē t pati: sic calefactiuū dī ad calefactibile fm potētiā actiuam t passiuaz. Nā calefactiuū ē qō pōt calefacere. Calefactibile vo qō pōt calefieri. Calefaciens āt ad calefactū t secās ad id qō secat dīr relatiue fm act ꝓpredictax potētiarū. Et differt iste modus relationum a p̄missis. Que enī sunt fm nūex nō sunt aliq̄ actiones nisi hz sīlitudinē: sicut multiplicare dividere t h i vt ēt in alijs dcm ē. s. in scōs pby. vbi oñdit q mathēatica abstrahunt a motu. t iō in eis ee nō pūt h i actiones que fm motū sunt. Sciēdū ēt ē q eox relatinorum q̄ dīr fm potētiam actiuā t passiuā attenditur diuersitas fm diuersa tpa. Quedā. n. hox dicūt relatiue fm tps p̄teritum: sicut qō fecit ad illud qō fcm ē: vt p̄ ad filium: qz illud generat illud genit est que differunt fm fecisse t passum ee. Quedā vero secundum tps futurū: sicut facturus referē ad faciendū. Et ad hoc gen relationū reducūtur ille relationes que dīr fm p̄uatiōem potētie vt impossibile t inuisibile. Dī. n. aliq ipossibile huic: q visibile t sīl inuisibile.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Ergo fm numerum t potentiā dicta ad aliqd sic oīa ad aliqd. eo q ipm q quid est alteri dicit id qō est: sed nō eo qō aliud ad aliud. mensurabile vo t scibile t intellectuale eo q aliud dicitur ad ipm ad aliqd. dicuntur: sed nō eo q aliud ad aliud. nā itellectuale significat q ei est itellect: nō est ad hoc cuius est intellectus. bis. n. idem diceret. Et sīl alicuius visus est visus: nō cuius est visus. t est verum hoc dicere: sed ad colorem aut ad aliquid tale: illo vero modo bis diceretur: quia est visus cuius est visus. Ergo secundum se dicta ad aliquid sic dictum.

¶ Prosequitur de tertio modo relationū. t dicit q in hoc differt ille tertius modus a premissis: q i premissis vnūquodqz dicitur relatiue ex hoc q ipm est ad aliud referri nō ex eo q aliō referatur ad ipsuz. Duplū enim refertur ad dimidiū t econuerso. t similiter pater ad filium. Sed hoc tertio mō aliquid dicit relatiue ex eo solum q aliquid refertur ad ipm sicut pz q sensibile t scibile vel intelligibile dicūtur relatiue quia alia referuntur ad illa. Scibile enim dicitur aliquid ꝓpter hoc q habetur sciētia de ipso. Et similiter sensibile dicitur aliqd quod pōt sentiri. vnde nō dicitur relatiue ꝓpter aliquid q sit ex eorum parte q sit qualitas vel quātitas vel actio vel passio sicut in premissis relationibus accidebat: sed solū pp actiōis aliorū: que tamen in ipsa nō terminatur. Si enim videre esset actio videntis pertenies ad rē visam: sicut calefactio pertenit ad calefactibile: sic calefactibile refertur ad calefaciens. ita visibile refert

UVA. BHSC. IyR_086_1

ad vidēte. Sed videre ⁊ intelligere ⁊ hm̄i actiones: vt in.ix. huius dicet manēt in agentib⁹ ⁊ nō trāseunt in res passas. vñ visibile ⁊ scibile non patiūt aliquid ex hoc qō intelligit vel vī. Et pp hoc non ipsa met referūtur ad alia: sed alia ad ipsa. ⁊ sic est in oībus aljs in quib⁹ relatiue aliquid dī pp relationem alterius ad ipm: sicut dextrum ⁊ sinistrum in columna. Cū.n. dextrū ⁊ sinistrum designent principia motuū in reb⁹ aīatis colūne āt ⁊ alicui inaīato attribui non pūt nisi scōm q aīata aliquo mō se hēant ad ipsam sicut colūna dī dextra q: hō est ei sinister. Et sic est de imagine respectu exēplaris. ⁊ denario quo fit p:eciū emptiōis. In oībus āt his tota rō referēdi ī duobus extremis pēdet ex altero. Et iō oīa hmōi quodāmodo se hūt vt mēsurabile ⁊ mēsura. nā ab eo q̄libz res mēsuratur a quo ipa dependet. CScīdū ē aūt q quāntis scīa scōm nomē videat referri ad scientē ⁊ ad scibile. dī enī scīa scientis ⁊ scīa scibilis. ⁊ intellect⁹ ad intelligētē ⁊ intelligibile. tū intellect⁹ scōm q ad aliquid dī ad hoc cuius est sicut subī. sequeret. n. q idē relatiuū bis diceret. ⁊stat enī qm̄ intellect⁹ dī ad intelligibile sicut ad obm̄. Si āt diceret ad intelligētez bis diceret ad aliqd. Et cū eē relatiui sit ad aliō quodāmodo se hēre seq̄retur q idē hēret duplex eē. Et similiter de visu pz q nō dī ad vidētē sed ad obiectū qō ē color: (vl aliqd aliud tale). Qō dicit pp ea que vident in nocte nō p ppriū colo:ē vt hī in 2° de aīa: q̄nis ⁊ hoc recte possit dici. s. q visus sit vidētis. refert aūt visus ad vidētē: nō inq̄tū ē visus: sed inq̄tum ē accns vl potētia vidētis: relatio.n. respicit aliquid extra nō āt subm̄ nisi inq̄tū ē accidens. Et sic pz q isti sunt modi qbus aliqua dicūtur secundz se ad aliquid. CDeinde cum dicit.

Lec.2.

CJlla vō q: sua genera sūt talia: vt medicina ad aliqd: q: suum gen⁹ scīa videt ad aliquid esse. Amplio⁹ q̄cūq; p̄m habentia dicūt ad aliqd vt eq̄litas q: eq̄le. ⁊ fil̄itudo: q: fil̄e. alia vero p̄m accidens: vt hō ad aliquid quia ei accidit duplum esse. ⁊ hoc est ad aliquid vt album q: ei accidit album ⁊ duplum.

CJsponit tres modos: qbus aliqua dūr ad aliqd: nō scōm se: sed scōm aliud. Quoz p:im⁹ ē qñ aliq̄ dūr ad aliqd pp hoc q sua gnā sunt ad aliqd: sicut medicina dī ad aliquid: q: scīa est ad aliqd. Dicit enīz q medicina ē scīa sani ⁊ egri: ⁊ isto mō refertur scīa ad hoc qō ē accidens eius. Scōus modus ē qñ aliq̄ abstracta dūr ad aliqd q: ocreta habētia illa abstracta ad aliud dūr. sicut eq̄litas ⁊ fil̄itudo dūr ad aliquid q: simile ⁊ equale ad aliquid sunt. eq̄litas aūt ⁊ fil̄itudo scōz nomē nō oūditur ad aliqd. Tert⁹ mōus est qñ subm̄ dī ad aliquid rōne accītis. sicut hō vl album dī ad aliquid: q: vtriq; accidit duplum esse. et hoc mō caput dī ad aliquid q est pars.

Perfectū vō dicit vnū qdē extra qō
p nō est accipe nullā quidez pticulam tp̄s pfcm̄ singulo:um extra qō non est accipe tp̄s aliqō: qō fit h⁹ tpis ps. Et q̄ sunt p̄m vtutem ⁊ bñ nō habētia hyp̄bolem ad gen⁹: vt pfectus medicus ⁊ pfect⁹ fistulator qñ p̄m spēm ,ppriē vtutis in nullo deficiunt. Sic aūt trāsferentes ad mala dicim⁹ fi:cophantā pfcm̄ ⁊ latronem pfectum: qñ et bonos dicimus eos vt latronem bonum fi:cophātā bonum est. n. vtus pfectio q̄dā. qō libet enī pfcm̄ ⁊ subā oīs tunc pfecta quādo p̄m speciem ,ppriē vtutis in nulla deficit pte secundum naturam mensure.

CLectio Decimasexta.

p Ost quam pbs distinxit noīa q̄ significāt cās ⁊ subiectū ⁊ ptes subo:z huius scīe. Hic incipit distinguere noīa: q̄ significāt ea que se habent per modū passionis. Et diuiditur in duas ptes. In p:ia distinguit noīa ea q̄ ptinēt ad pfectionē entis. In scda distinguit noīa q̄ ptinēt ad entis defectū ibi. (Falsū dī vno mō). Circa p:imū duo fac. p:ima distinguit noīa significātia ea q̄ ,petinēt ad pfectionē entis. 2ª ptinētinētia ad totalitatē pfcm̄. n. ⁊ totuz aut sunt idē: aut fere idem significant: vt dī in 2° pb̄ycoz ibi. (Ex aliquo eē dī). Circa p:imū duo fac. p:ia distinguit hoc nomē pfcm̄. 2ª distinguit q̄dā noīa q̄ significāt q̄sdā ꝺditiōes pfecti ibi. (Termin⁹ dī). Circa p:imū duo facit. p:io p̄mit modos qb⁹ aliq̄ dūr p̄fcā p̄m se. 2° modos qb⁹ aliq̄ dūr pfcā per respectū ad alia ibi. (Alia vō). Circa p̄m. d. f. p:io p̄mit mōs qb⁹ aliqd scōz se dī pfcm̄. 2° oñdit qūo scōz hos modos aliq̄ diuersimode pfcā dūr ibi. (Scōz se dcā q dē igit) Dicit g° p:io q̄ pfcm̄ vno mō dī extra qō ī accipe aliq̄z eius pticulā sicut hō dī pfect⁹ qñ nulla deest ei ps. Et dī tpe pfcm̄ qñ ē accipe extra aliquid qō sit tpis pars: sic dī dies perfectus qñ nulla ps diei deest. Alio mō dī aliqd perfcm̄ scōz vtutē. ⁊ sic dī aliqd pfcm̄ qō nō hz (hyp̄bolē). i. superexcellētiā vel superabūdātiā ad hoc q aliqd bñ fiat scōm gen⁹ illud ⁊ silr nec defcm̄. hoc.n. dicim⁹ bñ se hēre: vt dī in 2° ethy. q nihil hz nec plus nec minus q̄z dz hr̄e. Et sic dī pfect⁹ medic⁹ ⁊ pfect⁹ fistulator qñ nō ōficit ei aliqd qō ptineat ad spēm ,ppriē vtutis scōm quā dicit q ñ ē bon⁹ medic⁹ ⁊ ille bon⁹ fistulator. vtus enim cuiuslibet ē q̄ bonū facit habētē: ⁊ opus ei⁹ bonū reddit. Scōm āt hunc modū vtimur trāslatiue noīe perfecti ēt ī malis. Dicim⁹.n. pfcm̄ (sicophātā). i. callidū iniato:ē. ⁊ pfectū latronem. qñ in nullo deficit ab eo q competit eis inq̄tum sunt tales. Nec ē mirum z si in ūtis que magis sonant defcm̄ vtimur noīe pfectiōis q:ēt cūsit mala vtimur ī eis noīe bonitatis p q̄dā similitudinē. Dicim⁹.n. bonū furē ⁊ bonū calūniato:ē. q: sic se hūt ī suis opatiōib⁹ hz malis. sicut bōi ī bonis. Et q aliqd dicat pfcm̄ p ꝓpatiōem ad vtutē p:iā. ⁊ hoc p̄uenit. q: vtus ē quedaz pfectio rei. Unūquodq; .n. tūc ē pfcm̄ qñ nulla ps magnitudinis nālis: q̄ ꝓpetit ei scōz spēm ,ppriē vtutis deficit ei. Sic .n. q̄libet res nālis hz determinatā mēsurā nālis magnitudinis scōm q̄titatez ptinuā vt dī in scō ō aīa ita ēt q̄libet res hz determinatā q̄titatē sue vtutis nālis. Equ⁹. n. hz q̄titatē dimēsiuā determinatā secūdū nām cū aliq̄ latitudine. Est. n. aliq̄ q̄titas vltra quaz nullus equus ptēdit in magnitudīe. Et silr ē aliq̄ q̄titas quā nō trāscēdit ī putate. Ita ēt ex vtraq; pte determinat aliqb⁹ terminis q̄titas vtutis eq. Nā aliq̄ ē vt⁹ eq q: maio: in nullo equo inuenit. Et silr ē aliq̄ tā pua q̄ nulla ē mino:. Sicuti igit p:im⁹ mōus perfecti accipiebat ex hoc q nihil rei deerat de q̄titate dimensiua sibi nāliter determinata. ita hic scōus modus accipit ex hoc q nihil deest alicui de q̄titate virtutis sibi debite scōm nām. Uterq; āt modus perfectionis attenditur scōm interio:em perfectionem.

Lec.6.

Lec.8.

CAmplio⁹ cuius est finis studiosus: ea dūr pfecta: eteni p̄m habere finem pfcā. q:re qñ finis vlrioz̄ aliquis est. Et ad p:aua transferentes dicimus pfecte pdi ⁊ pfecte coz̄pi quādo nihil deest coz̄uptiōi ī malo: si ī vltio est. Quap:opter moz̄s p̄m metaphoz̄ā dicit

UVA. BHSC. IyR_086_1

finis: qz ābo vltīa finis ātr cuiꝰ cā vltmū.

¶ Tertiū modum ponit per respectū ad exterius dicens: qz illa dicūt tertio mō pfcā (qbꝰ ineſt finis). i. q̄ iā ꝓsecuta sūt suū finē. Si tū ille finis fuerit (studiosus). i. bonꝰ: sicut hō q iā ꝓsequitur beatitudinez: Qui ātr ꝓsequitur finē suū in malis magis dī deficiens q̄ perfectꝰ. qz malū ē p̄uatio pfectiōis debite. In quo pz q̄ mali q̄ suā perficiūt volūtatē nō sūt feliciores sed miseriores. Qz vo oīs finis ē quoddā vltimū. iō per quādā silitudinē transferim⁹ nomē pfectiōis ad ea q̄ puenīūt ad vltimū: lz illud sit malū: sicut dī aliqd pfecte pdi: vt corrūpi q̄ nihil deest de corruptōe vl pditione rei. Et p hāc metaphorā mors dī finis: qz ē vltimū. Sz finis nō solū hz q̄ sit vltimū: sz ēt q̄ sit cuiꝰ cā ut aliqd. Qđ nō ꝓuigit morti vl corruptioni.

¶ Deinde cū dicit.

¶ Ergo fm se dicta perfecta totiens dicunt alia quidez qz fm bene i nullo deficūt: nec hyperbolem nec extra aliquid accipiunt.

¶ Ostēdit quō aliqua diuersimode se hēant ad p̄dictos modos pfectiōis. ⁊ dicit q̄ quedā dicūtur scōm se pfecta. ⁊ hoc duplr. Alia quidem vlr pfecta: quia nihil oīo deficit eis absolute. nec aliquā hēnt (hyperbolē). i. excedentiā: qz a nullo vz penitus in bonitate excedūtur: nec aliqd extra accipiūt. qz nec indiget exteriori bonitate. Et hec ē pditio p̄mi p̄cipij. s. dei i quo est pfectissima bonitas cui nihil deest ꝺ oībꝰ pfectionibꝰ in singulis generibus inuētis. Alia dicūtur pfecta in aliquo genere ex eo q̄ q̄stum ad illud genꝰ pertinet: nec habēt hyperbolē. i. excedētiam quasi aliqd eis deficiat eoꝝ que illi generi debētur nec aliqd eorum que ad perfectiōem illius generis ptinēt ē extra ea quasi eo careāt. sicut hō dicitur pfectꝰ quādo iā ade ꝓtus est beatitudinē. Et sicut fit hec distinctio quātuz ad secūdum modū pfectionis supra positū: ita pōt fieri q̄stum ad p̄mū vt tangit in p̄o celi ⁊ mundi. nā quodlibet corpus particulare ē q̄stitas perfcā secūdū suū genꝰ. qz hz tres dimēsiones quibus nō sūt plures sed mundus dicitur perfectus vlr quia omnino nihil extra ipsum est. ¶ Deinde cum dicit. Lec. i.

¶ Alia oīo fm q̄ nō hēnt hyperbolē in vnoquoq̄ gne: nec aliqd est extra. alie vo spēs nō fm se aut in faciendo aliqd tale aut habē do aut cognoscendo tali quia aliquid dicuntur fm primum dicta perfecta.

¶ Pōit modū secūdū quē aliq̄ dicūt pfcā p respectū ad aliud. ⁊ dicit q̄ alia dicūt pfecta secūdū ipsa. i. p ꝓpatiōem ad perfecta q̄ sunt secūdū se pfcā. vel ex eo q̄ faciūt aliqd perfectū aliquo p̄oꝝ modoꝝ. sic̄ medicina est perfcā: q̄ facit sanitatē perfectā. Aut ex eo q̄ habēt aliquid perfectū. sicut hō dī perfectꝰ qui hz pfectā sciam. aut representādo tale perfectum: sicut illa dicūt silitudinē ad pfcā vt imago dī perfcā q̄ representat hoīem pfecte. Aut q̄litercūq̄ alr referātur ad ea que dicuntur per se perfecta p̄mis modis.

Lo. 22. t Termin⁹ dī q̄ ē cuiuslibz vltimū: ⁊ extra quod nihil est accipere p̄imi ⁊ infra qđ oīa p̄imi.

¶ Lectio Decimaseptima.

b Ic prosequitur de noībus que significāt ꝓditiones pfecti pfcm̄ ātr vt ex p̄missis pz ē terminatū ⁊ absolutū: nō dependēs ab alio ⁊ nō p̄uatū sz hīs ea q̄ sibi scōm suū genꝰ ꝓpetunt. Et iō p̄o pōit hoc nomē termin⁹. 2º hoc quod dī p se ibi. (Secūdū quod dī). Tertiꝰ nomē hītus ibi. (Hītus vo dī). Circa pm tria facit. pꝰ ponit rōnē termini dīs: q̄ termin⁹ dī quod ē vltimū cuiuslibet rei ita q̄ nihil de p̄imo terminato ē extra ipsum terminū. ⁊ oīa q̄ sūt eius ptinēt intra ipm. Dicit aūt (primum) qz ptingit q̄ id quod est vltimū p̄imi ee p̄cipiū secūdi sic nūc qđ ē vltimū pteriti ē p̄imꝰ futuri.

¶ Er q̄cūq̄z fuerit spēs magnitudis aut habentis magnitudinez ⁊ finis cuiuscq̄z. tale vo ad qđ motꝰ ⁊ actꝰ ⁊ nō a quo. ⁊ q̄nq̄z ābo ⁊ a quo ⁊ in qđ: ⁊ cuius causa ⁊ subā cuiuslibet. ⁊ quid erat cuiq̄z cognitionis enim hic terminus: sed si cognitionis ⁊ rei.

¶ Secūdo ponit q̄ttuoꝝ modos quibꝰ dicitur terminus: quoꝝ p̄imus est secūdū q̄ i qualibet spē magnitudinis finis magnitudinis vel habentis magnitudinem dicitur terminꝰ linee ⁊ superficies corpis: vel ēt lapidis habētis quātitatē. Secūdus modus est silis p̄imo secūdū q̄ vnū extremum motus vel actōnis dicitur terminꝰ huius. s. ad quod est motus ⁊ nō a quo sicut terminꝰ generatiōis ē eē: nō aūt nō eē: q̄nis quādoq̄z ambo extrema motus dicantur terminus largo modo scilicet a quo ⁊ in quod. put dicimus q̄ oīs motus ē iter duos terminos. Tertio mō dī terminꝰ cuiꝰ cā fit aliqd hꝰ enim ē vltimū intētionis sicut terminꝰ secūdo modo dictus vltimū motus vel opationis. Quartꝰ modus ē fm q̄ subā rei que est eēntia ⁊ diffiō significans q̄ quid est res dī terminus. est enī terminus cognitōis. Incipit enim cognitio rei ab aliqbus signis exterioribus quibꝰ peruenīt ad cognoscendā rei diffinitiōem quo eā peruentū fuerit hētur perfecta cognitio de re. Vel dī terminus cognitionis diffinitio: qz infra ipaz ptinentur ea per que scitur res. Si autem muteē differentia vl addaē vl subtrahatur iam nō eēt eadē diffinitio. Si ātr ē terminꝰ cognitōis oz q̄ sit rei: qz cognitio fit p affimilatiōez cognoscibilitatis ad rē cognitā.

¶ Palāq̄z qz quotiens p̄cipia dicunt: totiens terminus ⁊ amplius p̄cipiū. n. terminus qđ est sed terminus nō oīs p̄cipiū.

¶ Concludit per ꝓparatiōem termini ad p̄cipium dicens q̄ quotiens dī p̄cipium totiens dī terminꝰ Et adhuc amplius: qz oē p̄cipium ē terminus sed non terminus oīs ē p̄cipiū. Id enī ad quod motꝰ ē terminus est. ⁊ nullo mō p̄cipium est. Illud vero a quo est motus est p̄imꝰ ⁊ terminꝰ vt ex p̄dictis pz.

Tt hz qđ ē p se dicit multiplr. Anoqdez mō spēs ⁊ subā cuiuslibz rei vt fm q̄ bonū p se bonū. Alio vo in quo p̄imū aptū natū ē fieri: vt color in superficie. Ergo p̄imū dcīn fm q̄ spēs est hz qđ natura cuiuslibz ⁊ cuiuslibz subiī p̄imum est. Oīo vo ipm fm q̄ pariter ⁊ cā existit. nam fm qđ venit aut cuiꝰ cā venit dicit. ⁊ fm qđ paralogizatū est: aut syllogizatū est: aut quia cā syllogismi sūt: aut palogismi. Amplⁱ oē qđ fm pōnem dicit fm qđ existit: aut hz qđ vadit: ea nāq̄z oīa pōnem significant ⁊ locū. Lo

¶ Hic determinat de per se. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo determinat de hoc quod dicitur secundū q̄ est cōius q̄stum quod secundum se. Secundo concludit modos eius: quia dicitur secundum se ibi. (Quare secundum se). Tertio: qz vtrumq̄z dictorum modorum fm aliquem modum significat dispositionem: determinat de noīe dispositionis ibi. (Dispositio) Lec.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Circa primuz ponit quattuor modos eius quod dicitur secūdum quod. quoruz primus est: prout (spēs) .i. forma ꝛ (subā rei) .i. eēntia est id secundum quod aliquid esse dicit sicut secūduz platonicos p se bonū .i. idea boni ē illud secūdū qd aliquid bonuz dicitur. Secūdus modus est put subñ in quo primo aliquid natū est fieri dicitur secundū qd sicut color primo fit i superficie. Et ideo dicitur qd corpus est coloratū secūdum superficiem. Hic āt modus differt a predicto: qz predict⁹ pertinet ad formā. ꝛ hic pinet ad mām. Tertius modus est put vir quelibet cā dicitur secundum quod. Cñ totiens dī ꝑm quod quotiēs ꝛ causa. Idē. n. est querere secūdū quod venit a ꝛ cui⁹ cā vēit: sīr secūdū qd paralogizatur: aut syllogizatū ē: ꝛ qua causa facti sunt syllogismi aut paralogismi. Quartus modus ē prout secūdum quod significat positiōez ꝛ locū sicut dī iste stetit secundū hūc. i. iuxta hunc. ꝛ ille vadit secūdū hunc. idest iuxta hunc. que oīa significant pōnem ꝛ locum. Et hoc manifestius in greco idiomate apparet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare ꝺz se dici multipliciter est necesse vnū .n. ꝑm se: qđ qd erat esse vnicuiqz vt callias ꝑm se callias: ꝛ qđ qd erat esse callias. Alia vo qd existūt q̄cūqz vt aīal: Callias ꝑm: naz i rōe inest aīal. aīal. n. qđā est Caltias amplius āt sīi ipso oīsum est prio aut i ei⁹ aliquo: vt superficies alba ꝑm se: ꝛ viuū ꝺz se bō aīa nāqz ps est q̄dam hois in q̄ primum est ipsum viuere amplius cui⁹ nō est alia causa: hois. n. multe sūt cāe aīal bipes: attamen ꝺz se bō est bō. Amplī⁹ q̄cūqz soli in sunt ꝛ in quantum soli eo qđ sepatum scōm se.

¶ Concludit ex predictis quattuor modos dicēdi p se vel secundum se: quorum primus est quādo diffinitio significans quid ē esse vnicuiusqz dicitur ei ineē secundū se sicut Callias ꝛ (secūdum quod quid erat eē Calliam) .i. ꝛ eēntia rei ita se habent qp vnū inest secūdū se alteri. Non aūt soluz tota diffinitio dicitur ne diffinito secunduz se: sed aliquo mō etiā quecūqz insunt in diffinitione dicente quid est predicāt de diffinito secundum se: sicut Callias ē aīal secundum se. aīal. n. inest in rōne callie. Nam callias est quoddaz aīal. ꝛ poneretur in eius diffinitione si singularia diffinitionē habere possent. ꝛ hij duo modi sub vno ꝓp̄hendūt. Nam eadez rōne diffinitio ꝛ pars diffōnis per se de vnoquoqz predicātur. est enim hic primus modus per se q pōit i libro posteriox. ꝛ rñdet primo modo ei⁹ quod dī secūdum qp supius posito. Secundus modus est qñ aliqd ostenditur esse in aliquo sic in prio subiecto: cū inest ei per se. Quod quidem contingit duplr. qz vel primū subñ accidentis est ipsuz totum subñ de quo p̄dicat: sicut superficies dī colorata vl alba secūduz seip̄am. primū. n. subñ coloris ē superficies. ꝛ iō corp⁹ dī coloratū rōne superficiei: vl et aliq̄ ps ei⁹: sicut hō dī viuens ꝑm se: qz aliqua ps ei⁹ ē pri⁹ subñ vite. s. animal. ꝛ hic est secundus modus dicēdi per se in posteriorib⁹ posit⁹ quādo. s. subm ponit in diffōne predicati accidētis. Subiectū .n. primū ꝛ ꝓpriū ponitur in diffōne ꝓpij. Tertius modus est put ꝑm se eē dī illud cui⁹ nō est aliq̄ alia cā: sic oēs ꝓpōnes imediate q̄. s. per aliquod mediuz nō ꝓbātur. Mā medīū in demōstratiōib⁹ ꝓpter qđ cā qp p̄dicatū insit subō. vnde ꝺz hō bēat multas cās sicut aīal ꝛ bipes q̄ sunt cāe formales eius tamen hō ꝓpōnis hō est hō: cū sit imediata nihil ē cā. ꝛ ꝓpter hoc hō est hō ꝑm se ꝛ ad hunc modū reducit q̄rtus modus dicendi per se i posteriorib⁹ posit⁹: quādo effectus p̄dicat de cā: vt cū dī iterfect⁹ interit ꝓpt iterfectiōem: vl infrigidatū infriguit: vl refriguit ꝓpter refrigerū. Quartus modus est put illa dicunt secūdum se ineē alicui que insunt ei soli: inq̄tum soli sūt. Quod dicit ad dīam prioz modoz in qb⁹ nō dicebatur secundū se ineē: q̄uis ēt ibi aliqd soli ineēet vt diffinitio diffinito. hic āt scōm se dī rōne solitudinis nā hoc quod dico secunduz se significat aliqd separatum secūdum qp hō secundum se esse quādo solus inest. ꝛ ad hunc reducit tertius modus in posteriorib⁹ positus ꝛ quartus modus dicendi secunduz qđ qui ꝓpōnem importabat.

b Ipositio dicit hītis ptes ordo aut ꝑm locū: aut scōm potentiā: aut ꝑm spēm: pōnem. n. opz quandam esse: sicut ꝛ ipsum hoc nomen dispō ostendit

¶ Lectio decimaoctaua.

q Alia vno mō secundum qp positione significat. ideo consequēt pbus pseqt de noīe dispōnis. ꝛ pōit raōez cōez hui⁹ nominis dispositio: dicens qp dispositio nihil est aliud q̄ ordo partiuz in habente partes. Ponit āt modos quibus dicit dispositio q sunt tres quoꝝ primus est secundum ordinem partium i loco. ꝛ sic dispositio siue situs est quoddam predicamētum. Secundus mōus est prout ordo partium attēditur secundum potentiā siue virtutem. ꝛ sic dispositio ponitur in primo specie q̄litatis. Dicitur enī aliquid hoc modo esse dispositum: vt puta secunduz sanitatem vel egritudinem ex eo qp partes ei⁹ habent ordinem i virtute actiua vel passiua. Tertius modus est prout ordo partium attenditur secundum speciem ꝛ figurā toti⁹. ꝛ sic dispō siue sit⁹ ponit dīa in genē q̄titatis. Dividit. n. q̄titas prio sic. qz alia ē habens pōm: vt linea superficies corp⁹ ꝛ loc⁹. alia non habens vt numerus ꝛ tps. ostendit etiā qp hoc nomē dispō ordinez significet. Significat. n. pōm sic ipā nominis impō demōstrat. De rōe āt pōnis est ordo.

b Abitus vo dicit vno mō quidem tanquā actio quedaz habentis ꝛ habiti vt act⁹ quidam aut motus: nam qñ ꝺ quidem facit: illud vo fit est intra ꝛ ita i fra habentem idumentū ꝛ bitū indumentuz itermedi⁹ est bitus. Ergo palam qz nō ꝓuenit habere bitum in infinitū. n. vadit si habiti fuerint bitū. Alio vo mō bitus dispō dicit ꝑm quā bñ ꝛ male disponit dispositū: ꝛ aut ꝑm se aut ad aliud. vt sanitas est bitus quidam ꝛ dispō est talis. amplius. n. dicit si est pars dispōnis taī. q̄ pp ꝛ ptiū bit⁹ ē qdam. Lec. 15.

b Ic prosequt denoīc bit⁹. Et p⁹ distinguit ipz nomē bit⁹. 2⁹ qdā noīa q̄ hēnt ꝓpriq̄ ꝓsideratiōez ad h⁹ nomē ibi. (Passio dī) Ponit g⁹ p⁹ duob⁹ modis qb⁹ hoc nomē dī quoꝝ ꝑm ē aliqd mediū inter habētē ꝛ bitū. Nēre. n. ꝺz nō sit actio: significat tamen p modū actiōis. Et iō inē habētē ꝛ bitū itelligit bit⁹ eē medi⁹ ꝛ q̄si actio q̄dā sic calefactio itelligit eē media iter calefcñ ꝛ calefaciēs: siue illud mediū accipiatur vt act⁹: sic quādo calefactio accipit actīe. siue vt mot⁹: sic qñ calefactio accipit passiue. Qñ. n. h⁹ fac ꝛ ullō fit ē media factio. In greco hr ptesis qđ factiōez significat. Et si qdē vlēri⁹ ꝓcedat ab agēte i patiens ē mediū. factio actīa q̄ ē faciētis. Si vo ꝓcedat a facto i facientē sic ē mediū factio passiua q̄ ē mot⁹ facti

UVA. BHSC. IyR_086_1

Ita ẽt inter hoiem habẽtẽ vestẽ ⁊ vestẽ hitã ẽ medius hit⁹: q; si ꝓsideret ꝓcedendo ab hoie ad vestem: erit vt actio ꝓut significatur i hoc qđ dr hẽre. Si vo econuerso erit vt passio mot⁹: put significat in hoc qđ. dr hẽri. Quãuis ãt hitus itelligat ee medi⁹ iter hoiem ⁊ vestẽ inẽtũ hz eã tñ manifestũ ẽ ꝙ nõ contigit iter ipm hitũ ⁊ habẽtẽ ee aliud meditũ: ꝙsi adhuc sit alius hitus medius int habẽtẽ ⁊ ipz medium hitũ. Sic .n. ꝓcederetur in infinitũ. Si dicat ꝙ quẽit hẽre hitum (habiti). i. rei hite. hõ enĩ hz rẽ hitã. i. vestẽ. Sz illũ hitũ rei hite nõ hz hõ alio medio hitu. sicut hõ facies facit fcm factiõe media: sz ipam mediã factiõem nõ fac aliq̃ alia factiõe media. Et ꝙ hoc ẽt relatiões qb⁹ subñ refert ad alind nõ referũtur ad subiectum aliqua alia relatiõe media. nec ẽt ad oppositũ. sicut pñi tas neqz ad pẽm neqz ad filiũ refert aliq̃ alia rõne media. Et si alique relatiões medie dicãtur fũt rõis tñ: ⁊ nõ rei. Hitus ãt sic accept⁹ ẽ vnũ predicamẽtũ. Scõo mõ dr hitus dispõ fm quã aliquid disponitur bñ ⁊ male. sicut sanitate aligd disponit bñ egritudie male. Utroqz ãt. s. egritudine ⁊ sanitate aligd disponitur bñ ad male dupl̃r. s. aut fm se aut ꝓ respectũ ad aligd. sicut sanũ ẽ qđ ẽ qñ dispositũ fm se robustuz ãt qđ ẽ bñ dispositũ ad aliquid agẽdũ. Et iõ sanitas ẽ habitus gdã: q; ẽ talis dispõ qualis dcã ẽ. ⁊ nõ solũ hit⁹ dr dispõ totius: sed ẽt dispõ ptis: que ẽ ps dispõnis totius: sicut bñ dispões ptiũ aĩalis fũt ptes bone hitudinis in toto aĩali. ⁊ vtutes ẽt ptũ aĩe sunt qdã hitus: sicut tpantia concupiscibilis ⁊ fortitudo irascibilis ⁊ prudentia rationalis.

Lo.26. Assio dicit vno qdez mõ q̃litas fz
p q̃z alterari ptigit vt albũ ⁊ nigrum dulce ⁊ amarũ: grauitas ⁊ leuitas: ⁊ q̃cũqz fũt talia. alia vo horum actões ⁊ altẽ rões. Amplius horum magis nociue alterationes ⁊ motus ⁊ maxie lamentabiles ⁊ nociue. Amplius magnitudies exultationũ ⁊ lamentationum passiones dicuntur.

b Ic prosequitur de illis q̃ ꝓsequunt ad hitũ. ⁊ prio de his q̃ se hz ad ipm p modũ oppõnis. Scõo de eo qđ se hz ad ipsuz p modũ effect⁹. s. de hẽre qđ ab hitu denoiatur. ibi. (Hẽre multipl̃r dr). Hitũ ãt oppõit aligd. s. passio sicut impfcm pfecto. Priuatio ãt oppõne directa. vñ prio determinat de passione. scõo de priuatione ibi. (Priuatio vo dr). Põit ergo prio q̃tuor modos: q bus passio dr. Uno mõ dr q̃litas fm quã fit alteratio sicut albũ ⁊ nigr ⁊ h⁹i. ⁊ ẽ tertia spẽs q̃litatis in predicamẽtis posita: que dr passio vl passibilis qualitas pbatũ. n. ẽ in. vij. phycoz ꝙ in sola tertia spẽ q̃litatis põt ee alteratio. Scõs modus ẽ fm ꝙ hmõi actiões
Lec.5. q̃litatis ⁊ alteratiões q̃ sunt fm eas dicũt passiones ⁊ sic passio ẽ vnũ pdicamẽtũ: vt calefieri ⁊ infrigidari ⁊ hmõi. Tertio mõ dicũt passiones: nõ q̃libet alteratiões: sed q̃ fũt nociue ⁊ ad malũ terminate: ⁊ q̃ fũt lamentabiles siue tristes. Nõ. n. dr aligd pati fm hũc modũ ꝙ sanat: sz ꝙ ifirmat: vl ẽt cuicũqz aligõ nocumẽtũ accidit. ⁊ hoc rõnabil̃r. patiẽs. n. ꝙ actiõez agẽtis sibi ꝛij nãli trahit a sua dispõne in dispõnem similẽ agentis. ⁊ iõ magis ꝓprie dr pati cũ subtrahitur aligd de eo qđ sibi ꝙgruebat. ⁊ vñ agit ĩ ipõ ꝛia dispositio: q̃z qñ fit eꝛrio. Tunc. n. magis dr pfici. Et q; illa q̃ fũt modica quasi nulla reputãt. iõ q̃rto modo dr passiones: nõ q̃cũqz nociue alterationes: sed q̃ hñt magnitudinẽ nocumẽti: sicut magne cãlitatis et magne tristitie. Quia ãt excedẽs letitia fit nociua euz qñcũqz ꝓ excessum letitie aliq mortui sunt ⁊ infirmati. ⁊ silr supabundantia pspitatis in nocumentũ vertit̃ bis q ea bñ vti nesciunt. iõ alia littera hz (Ingnitudines lamẽtationũ ⁊ exultationũ passiones dicũtur). Cui ꝓcordat alia. t. q̃ dicit magnitudies doloꝛum ⁊ pspoꝛ. Sciẽdũ ẽ ãt ꝙ q; hec tria. s. dispositio: hit⁹: ⁊ passio: nõ significãt gen⁹ pdicamẽti ẽt nisi fm vnũ modũ significati õis: vt ex phitis pz. iõ nõ posuit ea cũ aljs ptib⁹ ẽtis. s. q̃titate q̃litate ⁊ ad aliqd. in illis enĩ vel oẽs vel plures mõi ad gnã predicamẽti significata per illa nomina ptinebant.

Riuatio dicitur vno modo quidez:
p si non habet aliquid aptoꝛum natoꝛum haberi. ⁊ si nõ fit id natum habere vt oculus priuari dicit planta Alio vo si aptum natum habere aut vt ipsum aut vt genus non habet vt aliter homo cecus visu priuari dicit̃ ⁊ talpa. hoc qdem est fm genus. illud vo fm se. Amplius si aptum natum est habere non habere. Cecitas enĩ priuatio quedã est: sed cecus non est fm etatez sed in qua aptum natum est habere: si nõ habet. Similiter autem ⁊ in quo ⁊ secundum quid ⁊ ad quod. ⁊ si non habet aptum natuz Amplius cuiusqz per vim ablatio priuatio.

(Lectio Decimanona.

b Ic distinguit modos qb⁹ dicitur priuatio.

Et q; priuatio includit in sua rõne negatiõnẽ ⁊ aptitudinẽ subi: iõ p⁹ distinguit modos priuatiõis ex parte aptitudinis. Scõo ex parte negatiõis ibi. (Et quotiẽs ãt ab eo). Et circa primũ põit quattuor modos. Primus modus ẽ fm ꝙ aptitudo ꝓsideratur ex pte rei priuate nõ ex parte subiecti. Dicitur. n. hoc mõ priuatio qñ ab aliquo nõ hr̃ id quod natũ est haberi licet hoc qđ ipso caret non sit natum habere: sicut planta dicit̃ priuari oculis: q; oculi nati sunt haberi ⁊ non a planta. In his vo que a nullo nata fũt haberi nõ põt dici aliquid ꝓuari sicut oculus visu penetrãt ꝙ corpa opaca. (Scõs mõus attẽdit fm aptitudinẽ subiecti. Hoc enĩ mõ dr priuari i hoc solũ qđ natũ ẽ illũ hẽre aut fm se aut fm gen⁹ suum. Scõm ẽ sicut hõ cecus dr priuari visu quẽ natus ẽ habere fm se. Talpa ãt dr priuari visu nõ q; ipsa scõm sit nata hẽre visũ: sz q; gen⁹ eius. s. aĩal natũ ẽ habere visum. Multa enĩ sunt a qb⁹ aligd nõ ipedit̃ ratiõe generis: sed rõe dẽ sicut hõ nõ ipedit̃ quin habeat alas rõne generis. ⁊ rõne dẽ. (Tertio mõos attẽditur ⁊ aptitudinẽ q̃ erat ex pte circũstãtiaꝝ. Unde hoc mõ dr aligd priuari aliquo si non hz ipm hitum cũ natũ sit habere: sicut cecitas que est quedaz priuatio: ⁊ tñ aĩal non dicitur cecum secũduz, oẽm etatez sed solũ si nõ hz visum: in illa etate in qua natum est habere. Unde canis non dicitur cec⁹ ante nonũ diẽ. Et sicut est de hac circunstantia quando ita est ⁊ de aljs circunstantijs. s. (in quo) vt in loco sicut nox dr priuatio lucis in loco vbi nata est esse lux i cauernis ad quas lumen solis peruenire non põt. (Et secũdũ quid) sicut homo non dicitur edentulus si non habet dentes in manu: sed si non habet scõm illam partem secundũ quã natus est habere (⁊ ad quodã) sicut homo non dicitur paruus vl deficientis statuꝛe si nõ est magnus respectu montis vel respectu cuiuscunqz alterius rei ad cuius comparatiõem non est natus habere magnitudinẽ. Et sic homo nõ dr tardus ee motu si non currat ita velociter sicut lepus vel ventus: vel ignoꝛans si nõ intelligit sicut deus. (Quartus

UVA. BHSC. IyR_086_1

modus est scom q ablatio cuiuslibet rei p violentia: di privatio. Violetu enim e cotra ipetu nale vt hitz e supra: t ita ablatio p violentia e respectu ei9 quod quis natus e habere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quotiens autem a prio negatiões dicuntur totiens t privatiões dicuntur. Nam inequale no habere equalitatem aptum qui dem natum dicitur: iuisibile vero t eo qo no habere omnino colorez: t eo quod turpiter t sine pede t no habere oio pedes t turpes Amplius t parum habere vt hoc aut turpiter aliquo modo habere. Amplius no facile aut non bene vt insecabile no solum q non secatur sed quia non facile aut quia non bene. Amplius non habere oio. Cecus enim non dicitur monoculus: sed qui in ambob9 non habet visum. Propter quod non omnis bonus aut malus aut iustus iustus est: sed quidem est medium.

¶ Distiguit modos privatois ex parte negationis. Greci enim vtuntur hac prepositione .a. in compositionibus ad designandas negationes. t privatões sicut nos vtimur hac prepõne in. Dicit ergo q quotiens dicitur negationez designate ab hac ppõne a posita in principio dictionis per opõnem: totiens dicitur et privationis. Dicitur enim inequale vno mo quod no habet equalitate si aptum natum e habere: t iuisibile quide non hz colore: t sine pede quod no hz pedes. ¶ Sco modo dicitur hmoi negationes non p hoc quod e omnino non habere: sz p hoc qo e prave vl turpiter habere: sicut dicit non habere colorem quia habet malum colorem vl turpem: t no habere pedes quia hnt pravos vl turpes. ¶ Tertio modo significat aliquid privative vel negative ex hoc q e parum here sicut dicitur in greco. Apiron. i. non ignitum vbi e modicum de igne. Et hic mod9 quodammodo continetur sub secudo: quia parum habere e quoda modo parve vel turpiter habere. ¶ Quarto modo di aliquid privative vel negative ex eo non facile vl non bene: sicut aliquid dicitur isecabile no solum quia non secatur: sed quia non e facile aut non bene. ¶ Quinto modo dicitur aliqd negative vl privative ex eo q e omnino no habere. Unde monocul9 non dicitur cecus sed ille qui in ambobus oculis caret visu. Ex hoc inducit quoddam corelarium. s. qo inter bonu t malu t iustum t iniustu e aliquid medium. Non enim ex quocuqz defectu bonitatis efficitur aliqs malus: sicut stoici t dicebat ponetes oia peccata esse paria: sed quando multu a virtute recedit t in contrarium habitu inducitur. Unde in secudo ethi. dicitur ex eo q homo recedit parum ame // dio virtutis non vituperatur.

Lo.28.

Habere multipliciter dicitur. Uno q dem modo deducere sm suam naturam aut scom suum impetum propter quod febris dicitur habere hoiem t tyrani civitatem t vestimentum induti. alio in quo existit vt susceptibili: vt es habz speciez statue: t infirmitatem corpus. alio vt continens contentum. Nam in quo est contentus aliud haberi ad hoc dicit vt lagenam habere humidum dicimus t civitatem homines t naves nautas: sic autem t totu habere partes. Amplius t prohibens scom suum impetum aliquid movere aut operari habere dicitur hoc ipsum vt columne poderosa sup posita vt poete Athlantez faciunt habere celum taqua casurum super terram: quemadmoduz physiologorum quida dicunt. Hoc at non mo continens dicitur que contiet habere quasi seperata secunduz suuz impetuz singula Et i aliquo esse simili modo dicitur t consequenter haberi.

p Ic ponit qttuor modos eius qo e here: quoz prim9 est sm qo here aliquid e ducere: illud sm sua nam in reb9 nalibus aut sm suum impetu i rebus volutarijs. Et hoc mo febris dicit hre hoiez q: ho traducit a nali dispone in disponem febrilem. Et hoc mo hent tyranni civitates: q: scom voluntate t impetu tyrannoz res civitatu agantur. Et hoc et mo induti dntur habere vestimentu: q: vestimentuz coaptat induto t accipit figura eius. Et adhuc modum reducitur et here possessionem: q: ho re possessa vtitur sm suam voluntate. ¶ Secudus modus e put illud in quo existit aliqd vt i proprio susceptibili dicitur here illud sicut es hz spez statue t corpus het infirmitate. Et sub hoc modo coprehenditur here scientiam vel qtitate t quodcunqz accidens vel quacuqz formam. ¶ Tertius modus e sm qo continens dicit here ptentum t ptentu here a ptinente: sicut dicim9 qo lagena het humidu. i. humore aliqe vt aqua vl vinu t q civitas habet hoies t naves nautas. Et secundu hunc modu et di q totum habet partes. Totum enim ptinet pte sicut t loc9 locatu. In hoc. n. differt locus a toto: q: loc9 e divisus a locato no at totuz a ptibus. Usu locatu e sic ps divisa vt hetur in qrto physicoru. ¶ Quart9 modus e fz qo aliqd di here alterum ex eo q habet ipm opari vl moveri sm suu impetu: sicut colupne dnt hre corpa poderosa iposita sup eas q: prohibet ea descendere deorsum fz inclinatioez nale. Et hoc et mo poete dixerut q Athlas hz celu. Fingut. n. poete q Athlas e qda gigas q substinet celuz ne cadat sup terra. Qo et qda nales dnt q podebat q celu qnz corupet t resolutu cadet sup terra. Qo pz pcipue ex opinione Empedo. q posuit mudu infinities corupi t infinities gnari. Habuit at poetica fictio ex vitate origine Athlas qde magn9 astrolog9 subtilr motus celestiu corpoz perscrutat9 e ex quo fictio pcessit q ipse celu substinet. Differt at hic modus a prio. Na in pria hus habitu cogebat vl seq sm suu impetu t sic erat causa mot9 violetu. Hic at hus phibet habitu moveri motu nalu: vu e ca getis violete. Ad huc at modu reducitur tertius modus quo ptines di hre ptenta suo pprio ipetu singula separent ab invice nisi ptines phiberet sic pz in lagena ptinete aqua q phibet ptes aqe ab invice separari. Dicit at i fine q ee i aliquo silr di sicut t here t modi eendi in aliquo sequut ad modus habendi. Octo at modi eendi i aliquo i qrto physic. positi sut quoz duo sut fz qo totu integrale e i prib9 t econverso: duo vo sm q totu vle e in prib9 t econverso t ali9 modus fz q locatu e i loco sequut ad tertiu modu habendi fz qo totu hz ptes t loc9 locatu. Modus at sm qo aliquid di ee in aliquo vt i efficiete vl monete: sicut que sut regni i rege p̃sequt p̃m modu hendi hic positu. Modus at eendi in sm q forma e in ma reducit ad scoz modu habendi hic positum. Modus aut quo aliqd e in fine reducit ad modum habendi quartu hic positum: vel etiam ad primum quia sm finem movemur t quiescut ea que sunt ad finem.

Lec.5. t.14.

Lec.4.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Lectio. Vigesima

Ex aliquo eē dicit. Uno qdez mō ex quo est vt materia. Et ꝟ dupl'r: aut ſm gen⁹ primū: aut ꝟz vltimā ſpēz: vt ſunt qdā tanqz oīa fluida ex aq̄: eſt āt velut ex ere ſtatua. Alio vo ex p̄ncio mouente p̄cipio: vt ex quo pugna ex ꝓuicio: id. n. ē p̄ncipiū pugne alio ex ꝓpoſito ex materia ⁊ forma vt ex toto ptes ⁊ ex Iliade vſus: et ex domo lapides. finis. n. eſt forma. pfectum vo bñs finem. hoc āt tanquā ex pte ſpecies: vt hō ex bipede ⁊ ſyllaba ex eleñto āt aliter .n. boc. ⁊ ſtatua ex ere. nā ex ſenſibili materia eſt ꝓpoſita ſubā. ſz ⁊ ſpēs ex ſpeciei materia igit̄ alia ſic dñr. Alia vo ſi ſm ptem aliquam horū aliqs exiſtit modorū vt ex patre ⁊ matre pueri ⁊ ex terra plante q̄ ex aliq̄ pte eorum. Alia vero p̄r⁹ qdem tpe. vt ex die nox ex ſerenitate hyems: q̄ hoc p⁹ hoc. Horuz āt alia q̄ habent trāſmutatiōem ad inuicem ita dicunt. vt q̄ nūc ſunt dicta: alia q̄ ꝟz ꝑs ſolum. vt ex equinoctio fit nauigatio q̄ poſt equinoctium. ſic feſtiuitates ſunt vt ex dioniſiis tragilia. q̄ poſt dioniſia. ¶Pars dicitur vno mō ī quā diuidit̄ quātitas quocūqz mō ſemp. n. ablatū a quātitate quantumcunqz.

ℓ **Jc incipit** ꝓſequi de his que pertinent ad rōnem toti⁹ ⁊ partis. Et p̄ō de his q̄ pertinēt ad ptez. Secūdo de his que ptinēt ad totū ibi (Do tū dicit) Et q̄ ex ptib' cōſtituitur totum: ſō circa p̄m duo facit. ¶Primo oñdit quot modis dī aliqd eſſe ex aliquo. Secūdo quot modis dī pars ibi (¶Pars dicitur vno qdā mō) Circa p̄mū tria facit. ¶Primo ponit modos qbus aliqd ex aliquo fieri dicitur ꝓpue ⁊ p̄mo. Secūdo mō quo fit aliquid ex aliquo ſed nō p̄mo ibi (Alia vero ſi ſcōm partē) Tertio mō qb⁹ fit aliqd ex aliquo nō ꝓpue ibi (Alia vero) Circa p̄m ponit quattuor modos quoꝝ p̄mus eſt ſm qō aliqd dicitur eē ex aliquo vt ex mā. Qō qdem ꝓtingit dupliciter. Uno mō ſm q̄ accipit mā p̄mi generis. ſ. cōis: ſicut aq̄ ē mā oīum liq̄biliū ⁊ oīa dñr eē ex aq̄. Alio mō ſm ſpēm vltimā. i. ſpāliſſimam ſiē ſpecies que eſt ſtatua dicitur fieri ex ere. Secūdo mō dicitur aliqd fieri ex alio vt ex p̄mo p̄ncipio mouente ſicut pugna ex ꝓuitio qō eſt p̄ncipium mouens animi ꝓuiciati ad pugnāduz. Et ſic etiā dī q̄ domus ex edificante ⁊ ſanitas ex medicina. Tertio mō dicitur fieri ex aliquo ſicut ſimplex ex compoſito ex mā ⁊ forma. Et hoc eſt in via reſolutionis: ſicut dicim⁹ q̄ partes fiūt ex toto: ⁊ verſus ex iliade. i. ex toto tractatu Homeri de Troia. Reſolutur enim ilias in verſus ſicut totum in partes. Et ſimiliter dicitur q̄ lapides fiunt ex domo. Ratio āt vnius eſt: quia forma ē finis in generatione. ¶Perfectum enī dicit̄ qō habet finē. vt ſupra habitum eſt. Unde pz q̄ perfectū ē q̄ hz formam q̄ igit̄ ex toto perfecto fit reſolutio partiuz
Lec. 16. eſt motus quaſi a forma ad materiaz ſicut econuerſo quādo partes cōponūtur ē motus a mā in formā. Et iō hec ꝓpoſitio ex qua p̄ncipiū deſignat vtrobique cōpetit quia ⁊ in via cōpoſitionis: q̄ determinat p̄ncipium māle: ⁊ in via reſolutionis: q̄ ſignificat p̄ncipiū formale. ¶Quarto modo dicitur aliquid fieri ex aliquo ſicut ſpeciei ex parte ſpeciei. ¶Pars autem ſpeciei poteſt accipi dupl'r aut ſcōm rōnem aut ſcōm rem. Secūdum rōnem: ſicut bipes eſt pars hominis q̄ eſt pars diffinitiōis eius: q̄uis ſcōm rē non ſit ps quia aliter non predicaretur de toto. Toti enim homini competit habere duos pedes. Secundū rē vo ſicut ſyll'a eſt ex el'o. i. ex littera ſicut ex parte ſpeciei. Hic autē quartus modus differt a primo. Nam ibi dicebat aliqd eē ex parte materie: ſicut ſtatua ex ere Nā hec ſubā que eſt ſtatua eſt compoſita ex ſenſibili mā tanqz ex parte ſue ſube. Sed hec ſpēs cōponitur ex pte ſpēi. Sūt enī partiū qdā ptes ſpēi ⁊ quedā partes māe. ¶Partes qdē ſpēi dñr a qbus dependet perfectio ſpēi ⁊ ſine qbus eſſe nō ē ſpēs. Uñ ⁊ tales ptes in diffinitione totius ponūtur: ſicut aīa ⁊ corpus īdiffinitiōe aīalis: ⁊ angulus in diffinitōe trianguli: ⁊ littera in diffinitione ſyllabe. ¶Partes vero māe dicuntur ex qb⁹ ſpēs nō dependet ſed quodāmō accidūt ſpēi ſicut accidit ſtatue q̄ fiat ex ere vel ex q̄cunqz materia. Accidit etiam circulo q̄ diuidat in duos ſemicirculos ⁊ angulo recto q̄ angulus acutus ſit eius ps. Unde hmōi partes non ponunt in diffinitione totiꝰ ſpecieiſed potius econuerſo. vt in. vij. huius erit manifeſtum. Sic ergo pz q̄ ſic quedam dicūtur ex aliq̄ fieri p̄mo ⁊ p̄opue. Aliqua vero dicuntur ex aliquo fieri non p̄mo ſed ſcōm partem. Et hoc ſecūdū quēcunqz predictorum mōꝝ: ſicut puer dicitur fieri ex patre: ſicut p̄ncipio motiuo ⁊ matre ſicut ex materia quia quedam pars patris monet. ſ. ſperma: ⁊ q̄dam pars matris ex materia. ſ. menſtruum. Et plāte fiunt ex terra non tamen quidem ex toto: ſed ex aliqua eius parte. Alio vero modo dicitur fieri aliqd ex aliquo non ꝓpue: ꝑpe enīz hec prepoſitio. ex. importat non ſolum ordinem ſm cauſam: quandoqz tñ ponitur p̄out importat ſolum ordinem. ⁊ ſic aliquid fieri dicitur ex aliquo poſt quod fit: ſicut nox fit ex die ideſt poſt diem ⁊ hymber ex ſerenitate. ideſt poſt ſerenitatem. Hoc autem dicitur dupliciter. Quādoqz enim inter ea quorum vnum dicitur fieri ex altero attenditur ordo ſecundum motum ⁊ non ſolum ſecundum tempus quia vel ſunt duo extrema eiuſdez motus: vt cum dicitur q̄ album fit ex nigro: vel conſeqz̄tur aliqua extrema motus: ſicut nox ⁊ dies conſequūtur diuerſa vbi ſolis. Et ſimiliter hyems ⁊ eſtas. Unde in quibuſdam dicitur hoc fieri poſt hoc quia habent tranſmutationem adinuicem vt in predictis patet. Quandoqz vero attenditur ordo ſecundum tempus tantum: ſicut dicitur q̄ ex equinoctio fit nauigatio ideſt poſt equinoctium. Hec enim duo extrema non ſunt duo extrema vnius motus: ſed ad diuerſos motus pertinent. Et ſimiliter dicitur ex Dionyſijs. fiunt Thargelia quia fiunt poſt Dionyſia. Hec autem ſunt quedam feſta que apud gentiles celebrantur quorum vnum erit p̄mus ⁊ alind poſterius.

¶Pars dicit illi⁹: vt trium duo ps dñr. Alio vo mō q̄ talia dīmſurant ſolū pp qō trium duo ſunt vt dicit ps: ſunt āt vt nō. Ampli⁹ ⁊ īque diuidit̄ ſpecies ſine quantitate ⁊ ea ptes hic dicuntur:: q̄re ſpecies generis dicūt eſſe ptes. Ampli⁹ inque diuidant̄. aut ex quibus componitur totū: aut ſpecies: aut habens ſpeciem vt ſpere ēnee aut cubi erei: es ps eſt hoc an eſt materia: ⁊ angulus ps. Amplius q̄ ſunt in rōe vnum quodqz oſtendere ⁊ ea ptes ſunt totius: pp qō ⁊ genus ſpeciei pars dicitur: alr autem ſpecies generis pars:

UVA. BHSC. IyR_086_1

b Ic ponit quattuor modos qbus aliqd dī ee ps. ¶Prio mō ps dī inquā diuidit aliqd fm q̄titatē Et hoc dupliciter. Uno enim mō q̄tūcūqz fuerit q̄titas minor ī quā q̄titas maior diuiditur: dicit eius ps. Semp enī id qō auferē a quātitate dī pars eius sicut duo aliquo mō sūt ptes triū: Alio mō dicit solū ps quātitas minor q̄ mēsurat maiorē. Et sic duo non sunt ps triū: sz sic duo sunt ps q̄ttuor: q: bis duo sunt q̄ttuor. Secūdo mō dicūtur partes in q̄ diuidit aliqd sine quātitate. Et per hūc modū spēs dicuntur ee ptes generis. Diuidit enī genus ī spēs nō sicut quātitas in ptes quātitatis: Nā tota quātitas nō ē in vna suaꝝ partiū. Genus aūt est in qualibet spē. Tertio mō dicūtur ptes ī quas diuiditur aut ex quibus ꝛponitur aliquod totuz: sine sit spēs: sine aliquid habens spēm. s. indiuiduū. Sunt enī sicut dcm̄ est quedā partes spēi: ꝛ quedā ptes materieque sūt ptes indiuidui Et eniz est ps spere enee: aut cubi enei sicut mā ī qua spēs est recepta. Usi es nō ē ps spēi: sed ps habentis spēz. Est āt cubus corp⁹ ꝛtentū sex superficieb⁹ q̄dratis Angulus āt est ps trianguli sicut spēi: sicut supra dicū ē. Quarto mō dicūtur ptes que ponūtur ī diffone cuiuslibet rei que sūt ptes rōis: sicut aīal ꝛ bipes sūt ptes hois. Ex quo pz q genus q̄rto mō est ps spēi aliquo. s. secūdo mō spēs est pars generis. In scō enī mō sumebatur pars p pte subiectiua totius vlis. In alijs aūt tribus p parte integrali. Sed in prīa p pte q̄titatis. In alijs aūt duobus p parte subē. Ita tū q ps scōz tertiū modū ē pars rei siue sit ps spēi siue ps indiuidui. Quarto aūt mō ē pars rōnis:

t Otum dicit cuius nulla partiū abest ex qbus est: ꝛ dicitur totum natura et continens contenta. Unde vnum aliquid sunt illa.

b Ic prosequitur de bis que pertinēt ad totū. Et primo de toto in cōi. Scōo de toto quodā. s. de genere ibi (genꝰ dī) Circa pm duo facit. primo pseqt de ipso noīe totus. Secūdo de eiꝰ opposito. s. ō colobon ibi (Colobon āt dicitur) Circa primū tria facit. prio ponit rōez cōem totius q̄ ꝓsistit in duob⁹. prio in hoc q pfectio totius integrat ex partib⁹ ꝛ significat hoc cuz dicit q (totū dicit cui nulla suaꝝ partiū deest. Ex qbus dī totum nā (idest ex qb⁹. s. partib⁹ totiū scōm sua nāz constituitur. secū dū ē q ptes vniūtur in toto ꝛ sic dicit q totum continens (est ꝓtēta). s. ptes ita q illa contenta sunt aliqd vnum in toto.

¶Secundo ibi.

¶Hoc autem dupliciter: aut enim vt vnum quodqz vnum: aut vt ex bis vnum.

¶Ponit duos modos totius dicens q totū dicitur dupliciter. aut ita vnūquodqz ꝓtētoꝝ a toto ꝓtinēte sit ipz vnū. s. ipm vnū ꝓtinens: qō ē in toto vli de q̄libz suarum partiū p̄dicato: aut ex partib⁹ ꝓstituatur vnū: itaqz nō quelibet ptiū sit vnū illud. Et hec ē rō totiꝰ integralis quod de nulla suarum partium integraliū p̄dicatur.

¶Tertio ibi.

¶Ale qdem enim ꝛ qō totaliter dicit: vt aliquid ens vnum: Sic. n vle q̄si multa ꝓtinēs q̄ p̄dicā ē de vnoquoqz: ꝛ vnum oīa sunt tanquā vnū quodqz vt bō ꝛ equus ꝛ deus: q: omnia animalia.

¶Exponit p̄dictos modos totius. ꝛ primo primū dicens q vle (ꝛ q totaliter). idest qō cōiter p̄dicatur: dicitur q̄si sit aliquod vnū totū ex hoc q p̄dicatur de vno quolibet sicut vle quasi multa continēs vt partes in eo q p̄dicatur de vnoquoqz. Et oīa illa sunt vnū ī toto vli: ita q vnūquodqz illoꝝ ē illō vnū totū. sicut aīal ꝓtinet hoīem ꝛ equū ꝛ deū: q: omnia sunt aīalia. i. q: aīal p̄dicatur de vnoquoqz. Deum āt hic dicit aliquod corp⁹ celeste vt solē vel lunam q̄ antiq aīata corpora ee dicebant ꝛ deos putabant vel aīalia quedā aerea que platonici dicebāt ee demōes: ꝛ p⁹ dijs colebāt a gēlib⁹.

¶Secundo ibi.

¶Cōtinuum vero ꝛ finitum quādo ex pluribus q̄ insunt maxime qdem perfectiōe. sin autez potestate: sin vero maxime potestate: sin autem ꝛ energia.

¶Exponit modū scōm totius qui pertinet ad totuz integrale. Et circa hoc duo facit. ¶Primo ponit rōnē cōmunem huius totius ꝛ p̄cipue de toto quod diuiditur in partes quantitatiuas quod est manifestus dicens q aliquid dicitur (continuum ꝛ finituz (idest perfectum ꝛ totum. Nam infinitum nō hēt rationem totius: sed partis: vt dicitur in tertio phȳcoꝝ. quando. s. vnum aliquod fit ex plurib⁹ que insunt toti: ꝛ hoc dicit ad remouendum moduz quo aliquid fit ex aliquo sicut ex contrario. ¶Partes autē ex quibus cōstituitur totum dupliciter possunt ee in toto. Uno mō in potentia: alio modo in actu. ¶Partes quidez sunt in potentia in toto continuo: actū vero in toto nō cōtinuo sicut lapides actu sunt in acerno magis autez ē vnum ꝛ per ꝓsequens magis totum continuū q̄ nō ꝓtinuum. Et ideo dicit q opz partes inesse totu maxime qdem in potentia: sicut in toto continuo: ꝛ si nō in potentia saltem energea. i. in actu. Dicit enī energea interior actio. Licet autem magis sit totū qñ partes sunt in eo in potentia: q̄ quādo sūt actu tamen si respiciamus ad partes: magis sūt partes qñ sūt actu q̄ quādo sunt in potentia: Unde alia littera hz (maxime quidem pfectione ꝛ actu. Sin autem ꝛ ptāte) Et subiungit etiam qō prius dcm̄ est. ꝛ maxime potestate (Sin autē ꝛ energia (Unde videt q trāslator duas inuenit litteras ꝛ vtrāqz transtulit ꝛ errore factum est sic vt conīūgātur ambe quasi vna littera. Et hoc pz ex alia trāsla. que non hz nisi alterum tm̄. Sic enim dicit (Continuū aūt ꝛ finitū est cū vnū aliquod sit ex pluribus in herentib⁹ maxime quidem potentia) Si autem nō actu sunt.

¶Horū vo eorundem magis que sunt natura quā arte talia: quemadmodum ꝛ ī vno dicim⁹ tāquā exīte totalitate vnione aliqua.

¶Scōo ibi oñdit duas diuersitates in isto scōo mō totiꝰ. q̄z prīa ē q ꝓtinuoꝝ quedā sūt ꝓtinua per artez q̄dā p nāz. Et illa q̄ sūt ꝓtinua p nāz magis sūt (tale .i. tota quā q̄ sūt p artē. Sic de vno dcm̄ ē. s. q illa q̄ sūt ꝓtinua p nāz magis sūt vnū: ac si totalitas sit aliq̄ vnio. Ex q̄ pz q: qō est magis vnū ē magis totū.

¶Amplius quātitate habēte principiū ꝛ mediū ꝛ vltimū quorū qdem nō facit potentia differentiā omne dicit: quorū vo facit totum ꝛ q̄cunqz ambo dicūt ꝛ omne ꝛ totum. Sūt āt ea quorum natura qdem eadem māet trāspositiōe: forma vo non: vt cera ꝛ vestis: ꝛ. n. omne ꝛ totum dicunt habent. n. ambo: aqua vero. ꝛ quecunqz sunt humida ꝛ numerus omne qdem dicuntur. totus vero numerus ꝛ tota aqua non dicit nisi metaphorice. Oīa vero dicuntur in quibus omne vt in vno in bis omnia vt in diuersis omnis bic numer⁹ omnes he vnitates.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Secūdā diuersitatem ponit ibi. Cū enī ita sit ꝙ in q̄titate sit ordo partium: qr est ibi principiū medium ⁊ vltimū in quo. rō positionis consistit: opz ꝙ oīa tota ista continua habeant positionē in suis partib⁹: sed ad positionē partium totum continuū triplr se inuenitur habere. Quedā enim tota sunt in quibus diuersa potentia partiū non facit diuersitatē: sicut pz in aqua Qualitercūq; enīz transponātur ptes aque nihil differunt. Et silr est de alijs humidis: sicut de oleo vino ⁊ hmōi. In his aūt significatur totū per hoc qō dicit oē: non aūt ipso noīe totius. Dicimus enim oīs aqua vel oē vinum vel oīs numerus: non aūt totus nisi secundū metaphorā. Et hoc forte est scōm ꝓpietatem greci idiomatis. Nam apud nos dicit ꝓprie. Quedaz. vero sunt in qbus pōt differentiam facit: sicut in homine ⁊ in quolibet aīali ⁊ in domo ⁊ hmōi. Non enim ē domus qualitercūq; partes ordinētur. sed ꝑz determinatū ordinē partiū. Et silr nec homo aīal. Et in his dicimus totum ⁊ nō omne. Dicimus enīz de vno solo animali loquentes totuz animal non omne animal'. Quedam vero sunt in quibus contingunt ambo: qr potentia quodāmodo facit differentiā ī eis In his aūt dicimus vtrūq;z. s. ⁊ oē ⁊ totum. Et ista sūt in quibus facta transpositione partiū manet eadē materia: sed non eadē forma siue figura vt pz in cera cui⁹ q̄litercūq; transponātur partes nihilominus ē cera: iz nō eiusdez figure. Et silr est de vestimento ⁊ ō oībus que sunt similium partiuz retinentiū diuersaz figurā. Numida. n. ⁊ si sunt similiū partiū nō' tamen figurā possunt habere ꝓpriam qr non terminātē terminis proprijs: sed alienis. Et ideo transpositio ī eis nihil variat quod sit ex parte eorum. Rō autem huius diuersitatis est qr omne distributiuum ē. Et ideo regrit multitudinem in actu vel in potentia ꝓpinq̄. Et quia ea que sunt similium partiū diuidūtur ī partes ꝓsimiles toti: fit ibi multiplicatio totius. Mā si q̄libet pars aque est aqua: in vnaquaq; aqua sūt multe aque: iz in potentia: sicut in vno numero sunt multe vnitates in actu. Totū vero significat collectionem partium in aliquo vno. Et ideo in illis ꝓprie dicitur totuz in quibus ex oībus partibus acceptis simul fit vnū perfectum cuius perfectio nulli partiū competit: sicut domus ⁊ aīal. Unde omne animal nō dicit de vno animali: sed de pluribus. Et ideo in fine dic ꝙ in illis totis in qbus dicit omne vt de vno referrente ad totum pōt dici oīa in plurali vt ī diuersis referendo ad partes sicut dicitur omnis hic numerus ⁊ oēs he vnitates ⁊ omnis ꝟ aqua: demōstrato toto: ⁊ oēs he aque demonstratis partibus.

c Olobon vero dicitur quantitatum non quelibet. sed particulare oz illō esse ⁊ totum: nam duo non sūt colu-

Lo. 31: ba altero ablato vno: nō enīz equale colobonio ⁊ reliquum nunquā est. nec totaliter numerus vllus: ⁊ enim substantiam opz manere: si calix colobos adhuc opz esse calicem: sed numerus non est idem. Adhuc ⁊ q̄ sunt partiū dissimilium non hec omnia: numerus enim quāq̄z similes bz partes vt dualitatez ⁊ trinitatem: sed ⁊ totaliter quorum non facit differentiam: nullūz enī colobon vt aqua aut ignis: sed oportet talia esse que in substantia positionem habeant. Amplius continua nam harmonia est ex his que sunt dissimilium partium ⁊ positionem habent. sed colobon non est.

b Jc determinat de eo quod est oppositum tori qō est colobon pro quo alia trāslatio habet (Diminutū mēbro) sed nō vsq; quaq; conueniēter. Nam colobon nō dicitur solum in aīalibus in quib⁹ solis sunt membra. Uidetur aūt esse colobon quod nos dicimus truncatū. Uñ Boetius transtulit (mācum). i. defectuū. Est ergo intentio pbi ostendere quid regratur ad hoc ꝙ aliqd dicā, tur colobon. Et primo quid regratur ex pte totius. secundo quid requiratur ex parte partis deficientis ibi. (Adhuc autē neq; quelibet) Ad hoc aūt ꝙ aliquod totū dici possit colobon. vij. regruntur. ¶Primū ē vt illud totū sit q̄titum habens partes in quas diuidatur scōm q̄titatem. Non enim totū vl'e pōt dici colobon: si vna species eius auferat. ¶Scōm ē ꝙ nō quolibet q̄titum potest dici colobon: sed oz ꝙ sit (particulare). i. distinctionē habens (⁊ totuz). i. ex diuersis partibus integratū. Unde vltime partes in quas aliquod totū resolnitur iz habeant quātitatē: non pūt dici colobe sicut caro vel nervus. ¶Tertiū ē ꝙ duo nō sunt coloba vel aliquid habēs duas partes: si altera earū auferatur. Et hoc ideo qr nūq̄z coloba. i. qō aufertur a colobon est equale residuo: sed semper oz residuū esse maius. ¶Quartū est ꝙ numerus nullus pōt esse colobus quotcūq; partes habeat: qr substantia colobi manet parte subtracta sicut si calix truncetur adhuc manet calix: sed numerus nō manet idem ablata quacūq; parte. Quelibet enīz vnitas addita vel subtracta variat numeri speciez. ¶Quintuz est qr opz ꝙ habeat partes dissimiles. Ea enim que sūt similium partiū nō pūt dici coloba: qr rō totius saluatur in qualibet parte. Unde si a linea auferatur aliq̄ partiū altera pars non dicitur coloba nec tamen oīa que sunt dissimiliū partiū possunt dici coloba. Nūerus enī nō potest dici colobus vt dictū ē: q̄tus quodāmodo habeat dissimiles partes: sicut duodenari⁹ habet ꝓportionē dualitatem ⁊ trinitatē. Aliquo tamē modo oīs numerus habet ptes similes: put omnis numer⁹ ex vnitatib⁹ constituitur. ¶Sextū est ꝙ nullum eorū potest dici colobū in quibus positio non facit differentiā: sicut aqua aut ignis. Opz enim colabatalia ē ꝙ in sue rōne substātie habeant determinatā positiōem: sicut homo vel domus. ¶Septimū est ꝙ opz ee continua coloba. Harmonia enim musicalis nō pōt dici coloba voce vel corda subtracta: licet sit dissimilium partiū qr constituitur ex vocibus grauibus ⁊ acutis: ⁊ iz partes eius habeant determinatā positiōem. Non enim qualitercunq; voces graues ⁊ acute ordinate talem constituunt harmoniam.

¶Deinde cum dicit.

¶Adhuc autem nec tota nec ea cuiusq; ptī culare ꝓuatione coloba: non enī hec nec q̄ sunt ꝓpria substantie namq; sunt vbique entia vt si perforaretur calix non: colobon sed sia uris aut extremitas aliqua ⁊ bō non si carnem: aut splenem sed si extremitatez: ⁊ hoc non omnem sed que non habet generationem ablata a toto: quapropter talium nō sunt colobi.

¶Ostendit que sunt conditiones colobi ex parte partis diminute. Et pōit tres dicens ꝙ sicut nō quelibz tota possūt dici coloba: ita nec cuiuslibet pticule ablate pōt aliquid dici colobon. Opz enim primo ꝙ ps ablata non sit pars substantie principalis: que. s. rei substantiā constituit ⁊ sine qua subā esse non possit: quia vt supra dictum ē colobon opz manere ablata parte. vnde homo nō potest dici colobus capite abciso. ¶Secūdo vt pars subtracta non sit vbi: sed sit

UVA. BHSC. IyR_086_1

in extremitate. Unde si perforatur calix circa mediū aliqua parte eius ablata non potest dici colobus. Sz si accipiatur (auriscalicis). i. particula que ē ad similitudinem auris: aut quecunqz alia extremitas. Et sl militer homo non dicitur colobus si amittat aliquid de carne vel in tibia vel in brachio vel circa mediuz corporis: aut si amittens splenem vel aliquam eius partē: sed si amittat aliquā eius extremitatem vt manum aut pedē. ¶ Tertio vero vt non omni particula in extremitate existente ablata aliquid dicatur colobū: sz si sit talis pars que non regeneratur iteruz si tota auferatur sicut manus aut pes. Capillus autem totus incisus iterum regeneratur. Unde per eorum subtractionem licet in extremitate sint non dicitur colobus: ꝛ propter hic calui non dicunt colobi.

Lo. 33.

g Genus dicitur hoc quidez si sit generatio continua speciem hūtium eandē: vt dicit dū est hominū genus quadum est generatio eoruz continua. Illud vo ex quo sunt primo mouente ad esse: sic enim dicitur ellines generare ꝛ iocies: quia illi ab elline: illi a iocie generāte. Et magis qui a generante q̄z qui a materia. dicunt enim ꝛ a femina genere vt a pyrrha. Amplius autez vt superficies figurarū genus vt superficieruz ꝛ solidum solidorum. Figurarum enim vna quēqz superficies quidem talis: solidum vero tale: sed hoc subiectum differentiis. Amplius vt in rationibus quod primum inest. ꝛ dicitur in eo quod quid est hoc genus cuius differentie dicuntur qualitates. Genus igit totiens dicitur aliud quidem secundum generationem continuam speciei: aliud quidez secundum primuz mouens eiusdem speciei: aliud vt materia: cuius enim differentia ꝛ q̄litas est hoc subiectū quod dicimus materiā.

¶ Lectio vigesimaprima.

b Jc determinat de quōdam toto. s. de genere. Et primo ostendit quod modis dicitur genus secundo quot modis dicunt aliqua diuersa ibi (Diuersa vero genere) Dicit ergo p mo q genus dicit quattuor modis. ¶ Primo gñō continua aliquoꝝ habentiū eandē speciē: sicut dicit (dū erit genus hoīm). i. dum durabit generatio cōtinua hominū. Iste est primus modus positus in ¶ Dorphirio. s. multitudo hūtiū relationē adinuicem ꝛ ad vnū principiū. ¶ Secūdo modo dicit genus illud a quo primo mouente ad esse. i. a generāte procedūt aliqua sicut dicuntur elines gñe quia descendunt a quodaz. Eline nomine. ꝛ aliqui dicuntur ionei genere qa descēdunt a quodā Jone sicut a primo generante. Ma gis aūt denominātur aliq a patre qui est generās q̄z a matre q̄ dat materiā in generatiōe ꝛ tamen aliqui denominatur genere a matre sicut a quadaz femina nomine ¶ Pleia: dicuntur alique pleiades. Et iste est secūdus modus generis in ¶ Dorphy. posit⁹. ¶ Tertio modo dicit genus sicut superficies est genus figurarū superficialiū (ꝛ solidū). i. corp⁹ dicit esse genus figurarū solidaꝝ. i. corporeaꝝ. Genus aūt hoc nō est quod significat essentiam speciei: sicut animal est genus hois. sed qō est ppriū subm̄ dziam spē differenti um accidentiū. Superficies enī est subm̄ oīum figuraꝝ superficialiū ꝛ habet similitudinē cū genere q: primū subiectum ponit in diffinitione accidentis. sicut genus in diffinitione speciei. Unde subiectū proprū de accidente predicat ad similitudinē generis. Una queqz enim figurarū hec quidē. i. superficialis est talis superficies. Hoc aūt. i. figura solida est talis solidū. ac si figura sit differentia qualificans superficiem vel solidū Superficies. n. se habet ad figuras superficiales ꝛ solidū ad solidas sicut genus quod subicitur cōtrarijs dziis. Mā dzia predicat in eo quod q̄le. Et ppter hoc. sicut cū dz aīal rōale significatur tale animal. ita cū dz superficies q̄drata significatur talis superficies. ¶ Quarto mō gen⁹ dz q primo ponit in diffinitiōe ꝛ predicatur in eo qō quid. ꝛ dzie sūt ei⁹ q̄litates. Sicut in diffōne hois primo ponit aīal ꝛ bipes sine rōnale qō est quedā subālis qualitas hois. ¶ Sz ergo q tot modis dz gen⁹ vno mō sm gnātiōem ptinuā i eadez spē qō ptinet ad primū modū. Alio mō scōm primū mouēs qō ptinet ad secūduz. Alio mō sicut materia qō ptinet ad tertiū ꝛ q̄rtū moduz. Hoc. n. modo se hz gen⁹ ad dziam sicut subm̄ ad q̄litatē. Et ideo pz q gen⁹ predicabile ꝛ gen⁹ subm̄: quasi sub vno modo⁹ prehēdūtur: ꝛ vtrūqz se hz per modū māe. Sz enī gen⁹ predicabile nō sit mā sumitur tū a mā sic̄ differentia a forma. Dicit. n. aliqd aīal ex eo qō hz nāz sensitiuā. Rōnale vo ex eo q hz rōalē nām que se hz ad sensitiuā sicut forma ad mām.

d Diuersa vero in genere dicuntur quorum diuersum primum est subiectū ꝛ nō resoluitur alterum in alterum: nec ambo in idem vt species ꝛ materia diuersum genere. Et quecunqz secundum diuersam figuram cathegorie entis dicuntur: alia nāqz quid significant entiuz: alia quale quid alia vt diuisiuz est prius: nec. n. ea resoluunt in inuicem: nec in vnum aliquod.

b Jc ostendit quot modis dicūtur aliqua diuersa genere. Et ponit duos modos respōdentes vltimis duobus mōs generis. ¶ Primi enī duo modi non multum pertinēt ad pbicam ꝯsiderationem. ¶ Primo igit mō dicūt aliqua diuersa. i. q: eorum primū subiectū est diuersum: sicut primuz subm̄ colorum ē superficies: primū aūt subiectū sapor ē humor. Unde q̄tuz ad genus subiectū sapor ꝛ color sūt diuersa genere. Opz aūt q duo diuersa subiecta talia sint quoꝝ vnū non resoluitur in alterum. Solidū enī quodāmodo resoluitur i superficies. Unde figure solidi ꝛ figure superficiales non sunt diuersorum generum. Et ita opz q ambo nō resoluātur in aliqō idem sicut spēs ꝛ materia sunt diuersa genere si scōm suam eēntiam cōsiderentur: q nihil est cōmune vtriqz. Et similiter corpa celestia ꝛ inferiora sunt diuersa genere inq̄tum nō hēnt materiā cōmunē. ¶ Alio mō dicūtur diuersa genere que dicūtur scōm diuersa figurā cathegorie. i. predicationis entis. Alia nāqz entia significant quid ē alia quale alia alijs modis sicut diuisum est prius vbi tractauit de ente. Iste. n. cathegorie nec resoluuntur inuicez quia vna non continetur sub alia: nec resoluuntur in vnum aliquid: quia non est vnum aliquod genus commune ad omnia predicamenta. ¶ Patet autem ex dictis q aliqua continentur sub vno predicamento ꝛ sunt vnum genere hoc modo secūdo: que tamen sunt diuersa genere primo modo: sicut corpora celestia ꝛ elaria ꝛ colores ꝛ sapores. ¶ Primus autē modus diuersitatis secūduz genus consideratur magis a naturali ꝛ ēt a pho quia ē magis realis. Secūdus autem modus consideratur

UVA. BHSC. IyR_086_1

a logico quia est rationis.

Co.34 f Alsum dicitur vno modo vt res falsa ⁊ huiusmodi hoc quidem per nō componi aut impossibile esse componi: sicut dicitur diametrum esse commensurabilem. aut te sedere. horum enim falsum hoc quidem semper: illud vero quandoq; sic enim non entia hec: alia vero que sunt quidem entia ⁊ apta nata quidem videri: aut non qualia sunt: aut que non sunt vt fragagraphia ⁊ somnia: ea nāq; sunt aliquid quidem: sed non quorum faciunt phantasiam. Res ergo falsē dicuntur: aut quia non sunt aut quia ab eis phantasia non entis est.

b Ic distinguit noia que significant defectū entis vel ens incōpletū Et primo hoc nomen falsum. scdo hoc nomē accīs ibi (accidens ē). Circa primū tria facit. primo oñdit qūo dicatur falsū in reb⁹. secūdo qūo in diffinitionibus ibi. (rō vo falsa). Tertio qūo sit falsuz i hoīb⁹ ibi. (Hō aūt falsus). Dicit ergo primo q falsum dī vno mō in reb⁹ p hoc q oīo significans rē non ꝓgrue ꝓponitur. Quod quidē ꝓtingit dupliciter. Uno mō per hoc qō aliqd ꝓponit qō nō dz componi: sicut ē in falsis contingētibus. Alio mō per hoc q ē impoſe componi: sicut est in falsis impossibilib⁹. Si enī dicamus diametrum eē ꝓmensurabilē quadrati lateri est falsum ipossibile: q; ipoſe est ꝓmensurabile componi diametro. Si āt dicatur te sedere te stante ē falsum contingens: q; predicatū nō ineſt subō: iz nō est ipossibile ineſſe. Uñ vnū istoꝝ. s. impoſe ē falsum semp: sed aliud .s. contingens nō ē falsum semp. Sic igit falsa dicūtur que oīo sunt non entia. Nā oīo tūc eē falsa dī qñ non ē id qō oīone significatur. ¶ Scdo mō dicitur falsū in rebus ex eo q aliqua qdem sunt entia in se sed tamē sunt apta nata videri aut q̄lia nō sunt aut que nō sunt sicut ſygraphia. i. vmbrosa descriptio. Umbre enim qñq; vidētur res quaꝝ sunt vmbre: sic vmbra hois vi hō. Et eadē rō ē de somnijs que videt res vere tū nō sunt nisi rerum silitudines. Et silr dī aurum falsum qō habet similitudinē auri veri. Differt autez hic modus a primo: q; in primo dicebatur aliqd falsum ex eo q nō erat: hic autē dicūtur aliqua falsa que quidez in se sunt aliqd sed non sunt illa quoꝝ faciunt phantasiam. i. quoꝝ habent apparentiā patz ergo q res dicūtur falsē aut q; nō sunt: aut q; ab eis est apparentia eī⁹ qō nō ē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ratio vero falsa est que non entiuz i ntum falsa: vndē omnis ratio falsa diuersa est ab eo cuius est vera: vt qui circuli falsa trigoni: cuiuslibet autem ratio est quidem quasi vna que est eius quodquiderat esse est ⁊ quasi multe quoniam idem aliqualiter ipsum ⁊ ipsuz vt Socr. ⁊ Socr. musicus: sed falsa ratio nullius est simpliciter ratio. Quapropter Atesis opinatus est fatue: nihil dignatus dici nisi propria ratione semper vnum. Ex quibus accidit nō esse contradicere sed fere nec mentiri Est autem vnumquodq; dicere nō solum sua oratione: sed ⁊ ea que alterius: falso quidez ⁊ oīo est. est autē ⁊ vere, sicut octo dupla dualitatis rōe: hec igit ita dñr falsa.

¶ Oñdit qūo est falsum in diffōnibus. Et dicit q rō .i. diffinitio inq̄tum ē falsa est nō entiū. Dicit autez (inq̄tum ē falsa) q; diffinitio dī falsa dupliciter: aut sm se: ⁊ sic nō ē diffinitio alicuius: sed ē penit⁹ nō entis: aut ē diffō vera in se: sed falsa ē put attribuit alteri ꝑ ppria diffinito. Et sic dī falsa inq̄tuz nō ē eius. Uñ pz q oīs diffō que ē vera diffō alicuius rei: ē falsa diffinitio alterius: vt diffinitio que ē vā de circulo ē falsa de triangulo. Diffinitio āt cuiuslibet rei significās qō qd ē quodāmō ē vna tñ vni⁹ ⁊ quodāmodo sunt multe vni⁹. Aliquo enī mō ipm subiñ p se sumptum (⁊ ipm passū). i. cū passione sumptū ē idē: sicut socr. ⁊ socr. musicus: aliquo mō nō. Est. n. idē per accīs sed nō p se. ¶ Pz aūt q eoꝝ sūt diffōnes diuerse. Alia enī est diffinitio socra. ⁊ socr. musici ⁊ tñ ambe sunt quodāmō eiusdē. Sed illa diffinitio q̄ ē falsa secūdū se nō pōt eē diffinitio alicuius rei. Diffinitio āt falsa scōm se vl simplr dī ex eo q vna pars diffōnis non pōt stare cū altera: sicut si diceret aīal iaīatū. ¶ Pz ār hoc q stulta fuit opinio Aatistenis. Uolebat enīz q; voces sunt signa rez q sicut res nō hz aliā essentiam nisi ppriā: ita in ꝓpone nihil posset predicari ō aliquo nisi ppria ei⁹ diffinitio: vt simplr vel semper de vno subō dicatur vnū ꝑdicatū. Et ex hoc sequitur q nō sit ꝑdictio q; si de hoīe predicat aīal qō ē i eius rōne: nō poterit de ipso predicari nō aīal: ⁊ ita nō poterit formari negatiua ppō. Et ex hac pōne etiā segt q nō ꝓtingit aliquē mētiri q; ppria diffinitio rei vere ꝑdicatur de re. Unde si de nullo pōt predicari nisi ppria diffinitio: nulla ꝓpositio erit falsa. ¶ Est autez ei⁹ opinio falsa. q; ꝓtingit ꝑdicari de vnoquoq; non solū suā diffinitiōem sz ēt alteri⁹. Qō qñ fit vlr ⁊ oīo ē falsa ꝑdicatio aliquo tñ mō pōt eē vera predicatio. sicut. viij. dñr dupla inq̄tū hīt rōnem dualitatis. q; rō dupli ēt se hēat sicut duo ad vnū. Octo aūt inq̄tū sunt duplū sunt quodāmodo duo: q; diuidūtur i duo equalia. Hec ergo dñr falsa modo predicto.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ⁊ hō falsus licet rōnum ꝓboretic⁹ nō pp aliud aliqd nisi propter idipm. Et q aliis taliū factor rōnū sicut res dicimus esse falsas quecunq; falsam faciunt phantasiam.

¶ Oñdit qūo falsum dicat de hoīe. Et circa h⁹ duo facit. prīo ponit duos modos qb⁹ hō dī falsus quoꝝ ꝑmus ē q hō dī falsus q ē ꝓptus vel gaudens i h⁹i rōnib⁹. s. falsis ⁊ q ē pheretic⁹. i. electiuus taliū rōnū nō pp aliqō aliud: iz pp se vnicuiq;. n. habēti hītum fit delectabilis ⁊ i promptu opatio q̄ ē fz hītū illum. Et sic hīs hītū opat sm hītū illū nō pp aliqō extrīse cū. sicut luxuriosus fornicat pp delectatiōem coitus. Si āt fornicet pp aliquod aliud puta vt furet magis ē fur quā luxuriosus. Silr ⁊ q eligit falsū dicere ppt lucrū magis est auar⁹ quā falsus. Scōs modus ē. put hō dī falsus q fac alijs falsas rōnes: q̄si ofilī mō sic supra dicebam⁹ res eē falsas q̄ faciūt falsam phantasiā. ¶ Pz āt ex pmissis q falsū ptinet ad nō ens ex quo hō dī falsus p respectū ad rōnes falsas ⁊ rō dī falsa iquātum est non entis.

¶ Quare in hipia oratio refutatur que eadē vera ⁊ falsa: potentem. n. mentiri accipit falsum hec autem scientes ⁊ prudentes.

¶ Scdo ibi excludit ex premissis duas falsas opiniones de quaꝝ pria cōcludit ex predictis. d. q ex quo falsus hō est electiuus ⁊ factiu⁹ falsaꝝ opinionū: rōnabilr refutatur ⁊ reprobatur in hipia qui ē liber q̄dam. ¶ Platonis oīo quedā qui dicebat eandē rōnez eē verā ⁊ falsam. Hic enī accipiebat illum homines

UVA. BHSC. IyR_086_1

eē falsum qui pōt mentiri cum idē homo potest mentiri. Et verū dicere: idē hō eēt verus ⁊ falsus similiter eadē oīo eēt vera ⁊ falsa q: eadē oīo vera ⁊ falsa pōt eē vt socra. sedet eo sedēte est vera non sedēte ē falsa. Constat āt q: hic incōuenienter accipit: q: etiam homo sciens ⁊ prudēs potest mētiri: nō tamē est falsus q: est factiuus vel electiuus falsaꝝ rōnum vel opinionum. ex qua rōne dicit hō falsus vt dcm̄ est.

¶ Amplius volētes turpia meliores ⁊ hoc falsum accipit p ꝯductionē: nā voluntate claudicans nō voluntarie dignio claudicāte imitari dicimus qm̄ sic claudus voluntarie indignior forsam sicut in more ⁊ hoc.

¶ Secūdā falsam opinionem excludit dicebat hec opīo q hō q facit turpia ⁊ prava volēs melior est eo q facit nolens qō ē falsum. Nā quilibet ꝟiciosus ex hoc diffinitur q ē prōptus vel electiuus malor. Et tm̄ hoc falsū ꝟult accipe p quādā ꝯductionē ex simili. Ille enī q claudicat voluntarie melior ⁊ dignior est eo qui claudicat nō voluntarie. Et ita dicit q ꝟprava agere imitatur hoc q est claudicare vt. s. sit eadez rō de vtroqz. Et hoc quodāmodo verū ē. Nā claudicās volūtarie deterior ē q̄tū ad morē: lz sit pfectior q̄tuz ad virtutē gressiuā. Et sīl̄ q agit prava voluntarie deterior est q̄tū ad morē: lz forte non sit deterior q̄tuz ad aliq̄s aliā potētiā sicut ille qui dicit falsum volūtarie lz sit peior sm̄ morē. ē tm̄ intelligentior eo qui credit se verꝝ dicere cū falsum dicat voluntarie.

a Ecidēs ē qō ineſt alicui: ⁊ ē verū dicere nō tm̄ ex necessitate nec secūdū magis vt si qs fodiēs plātā forsam thesaurū inueniat: hoc qdē accīs fodiēti foueā ꝟeire thesaurū nec. n. ex necessitate hoc ex hoc. aut p⁹ hoc: nec quasi fz magis si qs plātat inueniat thesaurū. Et music⁹ si qs ē albus fz qm̄ nec ex necessitate fz qm̄ ineſt alīqd alicui. ⁊ horū q̄dā ⁊ alicui. ⁊ q̄nq̄z q: ineſt fz si nō eo qō hz fieri nūc. aut accīs erit. nec ē aliq̄ cā determīata accītis. fz forte ⁊ hec ē indeterminata. Accidit. n. alicui eginā venire. fz si nō. pp hoc aduēit vt illic vēiat. fz ab hyeme deter⁹ aut a latronib⁹ capt⁹ euenit qdez ⁊ ē accīs. At nō inq̄tū ipsū fz diuersū. hiēs enim ē cā nō quo nauigaret veniendi. ⁊ hoc erat egina. Dī ⁊ alr accīs ⁊ q̄nq̄z ⁊ vnoquoqz sm̄ se nō in subā entia velut ī triangulo duos rectos hēre. Et ea qdē ꝟtingit sempiterna eē: illorū vero nullū cui⁹ rō ē ī aliis.

b Ic ultimo distīguit nomē accidentis. Et ponit duos modos quibus dī hoc nomē accidens quoꝝ prim⁹ est q accīs dī id qō ineſt alicui. ⁊ q ꝟuenit vere affirmare non tm̄ ex necessitate (nec sm̄ magis). i. vt in plurib⁹. sed in pauciorib⁹. Sicut si aliquis fodiens aliquā, fossam ad plantādaz aliquā plantam inueniat thesaurꝝ. Hoc ergo quod ē fodientē fossam inuenire thesaurum est quoddam accidens. Neqz enim vnū est cā alterius ex necessitate vt hoc sit ex hoc necessario. Neqz enim de necessitate se ꝟmittātur vt hoc sit post b̄ sicut dies consequitur noctē q̄uis vnū nō sit tā alterius. Neqz ēt scōm magis hoc ꝟtingit sine vt in plurib⁹ b̄ contingit vt ille q plantat inueniat thesaurꝝ. Et sīl̄ modo music⁹ dī esse albus sed tm̄ hoc non est ex necessitate nec fit vt ī pluribus. iō dicimus hoc eē per accidēs. Differt āt hoc exēplū a primo. Nā in primo exēplo sumebat accidens q̄tū ad fieri in scō vero q̄tum ad eē: q: ergo sicut aliquid ineſt alicui subō determīate ita ⁊ aliqd ꝟsideratur eē alicubi. i. in aliquo loco determīato (⁊ qñq̄z). i. in aliquo tpe determinato in oībus contingit inesse per accīs si non insit scōm qō hmōi sicut si albū dicitur de musico hoc ē p accīs q: non iest musico inq̄tum h⁹. Et sīl̄ si sit abūdantia pluuie in estate hoc ē per accīs q: non accidit in estate inquātum ē estas. Et sīl̄ si graue sit sursum hoc ē per accidens. Nō. n. est in tali loco sm̄ q talis loc⁹ ē: sed per aliq̄ cām extraneā. Et sciēdum q accidētis hoc mō ꝟdicti non ē aliqua cā determīata. (sed ꝟtingens). i. qualis cunqz ꝟtingat vel (q: forte). i. cā fortuita que ē cā ī determinata: sicut accidit alicui q veniat. Eginā. i. ad illā villam si nō ꝓpter hoc aduenit vt illuc veniat. i. si non pp hoc incepit moueri vt ad hunc terminū perueniret sed ab aliqua extranea cā illuc adductus ē: sicut q: impulsus ē ab hyeme ꝟcitante tempestatez in mari. aut ēt captus ē a latronibus ⁊ illuc perduct⁹ ꝓter intentiōem. Unde pz q hoc ē per accīs ⁊ causari pōt ex diuersis cāis. Sed tm̄ q iste nauigās ad hūc locū perueniat non est inq̄tū ipm̄. i. inq̄tū erat nauigans cuz intēderet ad aliū locū nauigare: sed hoc cōtingit (inq̄tū alterz). i. sm̄ aliquā aliā cāz extraneā. Hyems enī ē cā veniendi in quo non nauigat. i. ad Eginā: aut latrones aut aliquid aliud h⁹ī. ¶ Secundo mō dī accidens q ineſt alicui sm̄ se ⁊ tm̄ nō est de subā eius. Et hic ē scōs modus dicēdi per se. vt supra dcm̄ ē. Nā prim⁹ modus erat ꝑut scōz se dī ō aliquo quod in eius diffōne ponitur aīal: vt aīal de homine q nullo mō ē accidēs. Sz triāgulo ineſt p se duos rectos hēre ⁊ nō ē de subā ei⁹: vñ ē accīs. Differt autē b̄ mōus a prīo q: accidētia hoc scōo mō cōtingit esse sempiterna. Semp. n. triangulus hz tres angulos eq̄les duob⁹ rectis. Accidētiū vero sm̄ primū modum nullū ꝟtingit eē sempiternū: q: sunt semp vt in pauciorib⁹. Et h⁹ rō hēbur in alijs: sicut infra in. vj. hui⁹ et in secūdo phy. Accīs ergo sm̄ primū modū opponitur ad scōm se. Accidens vero secūdo mō opponitur ad subſtantialiter. Lec. 2.

p Rincipia ⁊ cāe querūt entiū: palaz aūt q: inq̄tū entia: ē eniz aliqua cā sanitatis ⁊ qualescētie. Sunt autez ⁊ mathematicorū principia ⁊ elementa ⁊ cāe ⁊ totaliter oīs scīa intellectualis ptīcipās aliquid intellectus circa cās ⁊ principia est aut certiora aut simpliciora. Lo. 1.

¶ Lectio ꝟprima.

p Ostquam phus in ūrto h⁹ ostēdit q hec scīa considerat de ente ⁊ de vno ⁊ de his que ꝟsequūt ad ens inq̄tū h⁹ī ⁊ q oīa ista dicūtur multiplr. ⁊ in .v. h⁹ eoꝝ multiplicitatē distinxit. hic incipit de ente determīare ⁊ de alijs que ꝟsequūt ad ens. Diuidit āt pars ista in duas. In prima oñdit per quē moduz b̄ scīa dz determinare de ente. In scōa incipit ō ente determinare. s. in principio septimi ibi. (Ens dicitur multiplr). ꝟprima pars diuidit in duas. In prima oñdit modū tractādi de entib⁹ qui ꝟpetit huic scīe p dām ad alias scīas. In scōa remouet a ꝟsideratiōe h⁹ scīe ens aliquibus mōis dcm̄: sm̄ quos mōs ens nō intēdit pncipaliter in hac scīa ibi. (Sed qm̄ ens simplr). ꝟprima āt pars diuidit in duas. ꝟIn prima pte oñdit dām h⁹ scīe ad alias per hoc q cōsiderat pncipia entis inq̄tum est ens. Scōo q̄tum ad modū tractādi de h⁹ī pncipijs ibi. (qm̄ vero physica).

UVA. BHSC. IyR_086_1

Lec.i. Circa primū dno facit.primo ostendit quō b scīa ꝓcēdit cū aliis in ꝓsideratione principioꝝ dicens q ex quo ens ē subm in hʾi scīa vt in q̄rto ostensum est ⁊ quelibet scīa dz ingrere principia ⁊ cās sui subi que sunt eius inq̄tū hʾi. oz q in ista scīa ingrātur pncipia ⁊ cāe entium inq̄tū sūt entia.ita.n.ē ⁊ in aliis scīetijs. Naz sanitatis ⁊ qualescētie ē aliqua cā quā querit medicus. Et silr ēt mathematicoꝝ sūt principia ⁊ etā ⁊ cāe vt figure ⁊ numeri ⁊ aliaꝝ hmōi que pquirit mathematicus. Et vlr ois scīa itellectualis q̄litercūq; ptinet intellectū siue sit solū circa intelligibilia sicut scientia diuina siue sit circa ea que sunt aliquo modo imaginabilia vel sensibilia ī particulari Jn vniuersali autem intelligibilia pnnt de his est scīa sicut in mathematica ⁊ in naturali siue etiaz ex vniuersalibus principiis ad particularia procedāt in quibus est operatio: sicut in scientijs practicis semper oportet q talis scientia sit circa cās ⁊ principia.que qdē pncipia aut sunt certiora quo ad nos sicut in naturalibus quia sunt ꝑpinquiora sensibus aut simpliciora ⁊ priora secūdū naturā sicut est in mathematicis. Cognitiones aūt que sūt sensitiue tantū nō sunt per principia ⁊ causas sed per hoc q ipsū sensibile obijciē sensui. Discurere enim a causis in causata vel econtrario nō ē sensus: sed solus intellectʾ. Uel certiora pncipia dicit ea que sunt magis nota ⁊ exquisita. Simplicia autem ea q̄ magis superficialiter exquiruntur sicut est in scientijs moralibus quoꝝ pncipia sumunt ex his q̄ sūt vt ī plurib⁹.

¶ Sz oēs ille circa vnū qd ⁊ genus aliqd circūscripte de hoc tractāt.sz nō de ente simpliciter nec inq̄tū ē ens:nec de ipso qd quid est nullā faciunt mētionē. Sz de hoc qdem alie id ⁊ sensu facientes palā alie suppositōez accipientis qd quidē.sic scom se q̄ insūt q̄ñi circa qd sunt demōstrāt:aut magis necessarie:aut infirmus. Qua pp palā qz nō est demonstratio substantie nec eius qd qd est.ex tali inductōe:sz alius modus ē ostensionis. Similiter aūt nec si ē aut nō ē genus circa quod versant nihil dicūt,pp eiusdez eē sme ipsum qd qd est manifestum facere.⁊ hoc si est.

¶ Secūdo ibi ostendit differentiā aliaꝝ scientiaruz ad istā quātū ad ꝓsiderationē principioꝝ ⁊ cārū: dicens q oēs iste scientie particulares de quibus nunc facta est mētio: sunt circa vnū aliquod particulare genus entis sicut circa numerū vel magnitudinē aut aliquid huiusmodi. Et tractat vnaquaqz (circūscripte) de suo genere subō. i. ita de isto genere q non de alio sicut scīa q̄ tractat de numero non tractat de magnitudine. Nulla eniz eaꝝ determinat de ente simplicit i. de ente in cōi nec etiā de aliquo particulari ente in q̄tū est ens sicut arithmetica nō determiat de numero inq̄tū ē ens: sed inq̄tū est numerus. De quolibet enī ente inq̄tū est ens ꝑtinet ē metaphysici cōsiderare. Et quia einsdē est cōsiderare de ente inq̄tuz est ens ⁊ de eo qō quidē. i. de quiditate rei ga vnūqōqz habet cē per suā qditatē: ideo etiā alie scientie particulares(nullā mētionē). i. determinationez faciunt(de eo qō q̄d est). i. de qditate rei ⁊ de diffinitione que ipsā significat(Sed ex hoc). i. ex ipso qō qd est ad alia procedūt vtentes eo q̄si demōstrato principio ad alia probanda Jpsū aūt qō qd est sui subiecti alie scīetie faciunt esse manifestum per sensum: sicut scīa que est de aīalibus accipit qd ē aīal per id qō apparet sensui .i. per sensum ⁊ motū quib⁹ aīal a nō aīali discernit Alie vo scīe accipiūt qō quid ē sui subiecti p suppositionē ab aliq̄ alia scīa: sicut geometria accipit quid ē magnitudo a ꝑbo ꝑimo. Et sic ex ipso qō quid ē noto per sensum vel per suppositiōem demonstrant scīe tie ꝑpias passiones q̄ scōm se insunt generi subō circa quod sunt. Mā diffinitio ē mediū. i. demōstratiōe ꝓpter qd. Modus aūt demōstrationis ē diuersus quedā demonstrant magis necessarie sicut mathematice scīe: q̄dam vero(infirmius). i. nō in de necessitate sicut scīe naturales in qbus multe demōstratiōes sumūtur ex his q̄ nō semp insunt sz frequēter. Alia trāslatio habet loco(suppositiōis) Cōditionē). Et ē idē sensus. Mā quod supponit quasi ex ꝓditōe quasi accipit. Et qa pncipiū demōstratiōis est diffinitio palaz est ex tali inductiōe q demōstratio nō ē de subā rei. i. essentia eius nec diffinitiōe q̄ significat qd est res sz est aliqs alius modus quo diffinitōes ostēdunt. s. diuisione ⁊ aliis modis q ponūt ī scōo posteriorꝝ. Et sicut nulla scīa ptcularis determinat de qō qd est: ita ēt nulla eaꝝ dicit de genere subiecto circa qō versat: si ē aut nō ē. Et b rōnabilr accidit qa eiusdē scīe est determinare q̄stionē an ē ⁊ manifestare qd est. Oportet .n. qō qd ē accipere ut mediū ad ostēdendū an ē. Et vtraqz ē ꝓsideratio ꝑbi q ꝓsiderat ens inq̄tum ens. ⁊ iō quelibet scīa ptcularis supponit de subiecto suo q̄ est ⁊ qd ē: vt dicit in ꝑimo posteriorꝝ. ⁊ hoc est signū q nulla scīa ptcularis determiat de ente simplr nec de aliquo ente inq̄tū ē ens. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quoniā vero phīca scīa ē circa genꝰ qō dā entis:nā circa talē ē substātiā in qua ē pncipiū motꝰ ⁊ qetis ī ea palā qa nec actiua nec factiua ē. Factiuarū. n. in faciente pncipiū: aut intellectꝰ:aut ars:aut potētia q̄daz actiuorū vero ī agēte,pheresis. Jdē.n. agibile ⁊ eligibile. Quare si ois scīa aut actiua aut factiua:aut theorica.phīca theorica q̄dā est. Sz theorica circa tale ens qō ē possibile moueri ⁊ circa substātiā q̄ ē scōz rationē vt secūdū magis non separabile solum.

¶ Ostēdit dām huius scīe ad alias inq̄tū ad modū ꝓsiderādi pncipia entis inq̄tū est ens. ¶ Et quia ab antiqs scīa nālis credebat eē ꝑma scīa ⁊ q̄ ꝓsideraret ens iq̄tum ē ens ideo ab ea quasi a manifestiori incipiēs ꝑmo ostēdit dām scīe nālis a scīetijs practicis. Secūdo dāz eius a scīetijs speculatiuis in q̄ ostēdit modus ꝑprius ꝓsideratiōis huius scīe ibi. (Oz āt qd erat esse). Dicit ergo ꝑmo q scīa nālis non est circa ens simplr: sed circa quoddā genꝰ entis. s. circa subāz nālē q̄ hz in se pncipiū motus ⁊ qetis: ⁊ ex hoc apꝑet q neqz est actiua neqz factiua. Differūt enīz agere ⁊ facere. Mā agere est ꝑm opationē manentē in ipso agēte sicut est eligere ⁊ intelligere ⁊ hʾi. Uū scīe actiue dicūtur scīe morales. Facere aūt secūdū operationē q̄ transit exterius ad materie trāsmutationē: sīc secare vrere ⁊ hʾi. Uū scīe factiue dicūt artes mathematice. Quod aūt scīa nālis nō sit factiua: patet qa pncipiū scīaruz factiuarū est ī faciēte nō ī facto qō ē artificiatū sz pncipiū motꝰ rex nāliū ē in ipsis rebꝰ nālib⁹. Uocaūt pncipiū rex artificialiū qō ē ī faciēte pº ē intellectus q ꝑmo artē adiuenit ⁊ scōo ars q̄ est habitꝰ intellectʾ ⁊ tertio aliqua potētia exeqnēs sicut potētia motiua p quā artifex exeqt cōceptionē artis. Uñ pz q scīa nālis nō est factiua. Et p eandē rōnem pz q ñ est actiua. Mā pncipiū actiuarū scīetiaꝝ est in agēte nō in ipsis actiōibus siue motib⁹. Uoc āt pncipiū (ē pheresis). i. electio. Jdē.n. ē agibile ⁊ eligibile. Sic ergo pz q nālis scīa nō fit actiua neqz factiua. Si igit ois scīa ē actiua aut factiua aut theorica: seqt q nālis scīa theorica sit ita tñ ē theorica. i. speculatiua circa de

UVA. BHSC. IyR_086_1

terminatū genus entis: qō. ſ. ē possibile moueri. Ens enim mobile ē subiñ nālis phie. Et ē solū circa talem subām. i. qditatē ⁊ essentiā rei que fm rōem ñ ē separabil a mā vt i plurib⁹. Et hoc dicē pp ī itellectū q aliq mō cadit sub ꝯsideratiōe nālis phie. ⁊ tñ subā eius ē separabilis. Et sic pz q nālis scia ē circa determinatuz subiñ qō ē ens mobile ⁊ habet determinatū moduz diffiniēdi. ſ. cum mā. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Oportet aūt qō qd erat esse ⁊ rōnē ⁊ quo modo ē nō latere qa sine hoc querere nihil ē facere diffinitorum ⁊ qd est: hoc qdez ita fit vt simū: illa vero vt cōcauū. Differūt aūt ea qa simū cōceptū ē cū materia: ē tñ simus nasus cōcauus: cōcauus vero sine materia sensibili: sed oīa physica similiter simo dicūtur: vt nasus: oculus: facies caro os totaliter aīal foliū: radix: cortex: totaliter plāta: nullus enī sine motu ratio eorū: sed semp hēt materiā. Palā quō oz in physicis ipm qd est qrere ⁊ diffinire. Ideoq ⁊ de aīa aliq speculari ē phisici qcunq nō sine materia est ergo quia physica theorica manifestum est ex his.

¶ Oñdit differētiam nālis scie ad alias speculatiuas quātū ad modū diffiniēdi. Et circa hoc. d. ſ. Primo ostēdit dīam pdictā. ſcdo ꝯcludit numerū sciarū theoricarū ibi. (Quare tres). Circa pmū tria facē. Primo oñdit mōm ppriū diffiniēdi nālis phie dicēs q ad cognoscēdū differentiā scia speculatiuaz admiticē: oz nō latere qditatē rei (⁊ rōnē). i. diffinitionē significantē ipsaz: quō est assignāda in vnaquaq scia. Quere re. n. dīaz pdictā sine hoc. i. sine cognitione modi diffiniēdi nihil facē ē. Cū. n. diffinitio sit mediū ōmōstrationis. ⁊ p ꝯsequens principiū sciēdi oz q ad diuersum modū diffiniēdi sequat diuersitas ī scientijs speculatiuis.

¶ Sciēdū ē aūt q eoz q diffiniunt qdā diffiniunt sic diffinit simū qdā sicut diffinit cōcauū. Et h duo differūt qa diffinitio simi ē accepta cū mā sensibili. Simū. n. nihil aliud ē q nasus curuus vel cōcauus: sed cōcauus diffinit sine mā sensibili. Nō. n. ponit ī diffinitōe cōcaui vt curui aliqō corpus sensibile vt ignis aut aqua aut aliqō corpus h⁹i. Dicit. n. cōcauū cui⁹ mediū exit ab extremis. Oīa āt nālia sīt mō diffiniū tur sic simū vt pz ī ptib⁹ alis tā dissimilib⁹ vt sunt nasus oculus ⁊ facies: q̄ silibus vt sūt caro ⁊ os ⁊ ēt in toto aī. Et similiter ī ptibus plantarū q̄ sunt foliū radix ⁊ cortex: ⁊ sīr ī tota plāta. Nullus. n. pdictoz diffinitio pōt assignari sine motu: sz qōlibet eoz hz māz sensibilē in sui diffinitōe ⁊ p ꝯs motū. Mā cuiuslibz materie sensibili ꝯpetit mot⁹ ppriꝰ. In diffinitōe. n. carnis ⁊ ossis oportet q ponat calidū ⁊ frigidū aliq mō cōtēperatū ⁊ similiter ī aliis. Et ex hoc palā ē qs est modus ingrēdi qditatē rei nālium ⁊ diffiniēdi in scia naturali: qa. ſ. cū mā sensibili. Et pp hoc ēt de aīa quedā speculat naturalis qcūq. ſ. nō diffinit sine materia sensibili. Dī enī in secūdo de aīa q aīa est actus pmus corporis phīci organici potētia vitam habētis. Aīa aūt secūdū quod non ē actus talis corporis ñ pertinet ad ꝯsiderationē naturalis: si qua aīa pōt a corpore separari. Manifestū ē ergo ex pdictis q phīcā ē qdam scia theorica ⁊ q hēt determinatū modū diffiniēdi.

¶ Sed ē ⁊ mathematica theorica sz si ī mobiliū ⁊ separabiliū adhuc nō manifestuz qa tñ mathematica ī qztū sūt ī mobilia: ⁊ inqztū separabilia speculat palā. Si vo īmobile aliqd ⁊ sempiternū ⁊ separabile palā. ⁊ qa est theorice id nosce ⁊ nō physice. nā de mobilibus qbusdā est physica. sz nec mathematice. sed abstriusqz diuerse prioris. physica nāqz circa ī separabilia forsam qdē sz nō īmobilia. ⁊ mathematica qdā circa īmobilia: sz ⁊ īseparabilia: forsā verū qa ī materia pria vero circa separabilia ⁊ īmobilia: necesse vo cōes qdē cās sempiternas ⁊ maxie has be nāqz cause manifestis sensibilium sunt.

¶ Secūdo ibi oñdit modū ppriū mathematice dicēs q ēt mathematica ē quedā scia theorica. Constat enī q neqz ē actiua neqz factiua: cū mathematica ꝯsideret ea q̄ sunt sine motu sine q̄ actio ⁊ fcio eē ñ pñt. Sz vtz illa de quib⁹ ꝯsiderat mathematica scia sint mobilia ⁊ separabilia a mā secundū suū eē adhuc nō ē manifestū. Quidā. n. posuerūt modos ⁊ magnitudines ⁊ alia mathematica esse separata ⁊ media inter species ⁊ sensibilia. ſ. platōici vt in prio ⁊ tertio libro habitū ē cuius q̄stionis veritas nōdum ē ab eo pfecte determinata. Determinabit aūt ifra. Sed tū hoc ē manifestū q scia mathematica speculat q̄dā inq̄ꝝ sūt immobilia ⁊ inqztū sūt separata a mā sensibili: licet scōm eē nō sint īmobilia vel separabilia. Nō enī eoz est sine mā sensibili sic rō ꝯcaui vel curui. In h⁹ ergo differt mathematica a phīca qa phīca ꝯsiderat ea quo q̄dā finitōes sunt cū mā sensibili. Et iō ꝯsiderat nō separata inqztū sūt tñ separata. Mathematica vo ꝯsiderat ea quorū diffinitōes sunt sine mā sensibili. Et iō ⁊ si sunt nō separata ea q̄ ꝯsiderat: tñ ꝯsiderat ea inq̄ꝝtū sunt separata.

¶ Tertio ibi. (si vo ē īmobile aliqd). Oñdit moduz ppriū scientie huius dīs q fi est aliquid īmobile fm eē ⁊ per cōsequens sempiternū ⁊ separabile a materia secundū esse palaz est q eius cōsideratio est theorice scientie: non actiue vel factiue quarum consideratio est circa aliquos motus: ⁊ tamen consideratio talis entis nō est phīca. Mā phīca cōsiderat de quibusdam entibus. ſ. de mobilib⁹. Et similiter ꝯsideratio huius entis nō est mathematice qa mathematica nō ꝯsiderat seperabilia secundū eē sed secundū rōnez vt dictū est. Sed oportet q ꝯsideratio huius entis sit alterius scientie prioris ambabus predictis. ſ. phīca ⁊ mathematica. Phīca enīz est circa īsepabilia ⁊ mobilia ⁊ mathematica quedā circa īmobilia que tamen nō sūt separata a materia secūdū esse: sed solū secūdū rōnem. Secūdū vero esse sunt in materia sensibili. Dicit autē (forsan) qa hec veritas nōdum est determinata. Dicit autē quasdā mathematicas esse circa immobilia sicut geometriā ⁊ aritmeticā quia q̄dam mathematice applicātur ad motū sicut astrologia. Sed prima scientia est circa separabilia secunduz esse ⁊ que sūt oīo īmobilia. Necesse vero ē cōmunes cās eē sempiternas. Primas enim causas entium gñatiuoz oz esse ingenitas ne generatio in infinitū pcedat: ⁊ maxime has que sunt omnino īmobiles ⁊ imateriales. De nāqz cause imateriales ⁊ īmobiles sunt cause sēsibilib⁹ manifestis nobis qa sunt maxime entia ⁊ per cōsequens cause alioz vt in secundo libro ostēsuz ē. Et per hoc patet q scia que huiusmodi entia communia ptractat prima est inter oēs ⁊ considerat cōmunes cās oīum entiū. Unde sunt cause entium fm qō sunt entia q̄ inquiruntur in prima phīa: vt in primo proposuit. ¶ Ex hoc autē apparet manifeste falsitas opinionis illoz qui posuerunt Aristo. sensisse q deus nō sit cā subē celi: sed solum motus eius. ¶ Aduertenduz est autē q licet ad ꝯsiderationē prime phīe pertineant ea que sūt separata scōm esse ⁊ rōnem a mā ⁊ motu nō tamen soluz ea sed ēt de sensibilibus inqztum sunt entia phīs perscruat. nisi forte dicamus vt Auic.

Lec. 2.

UVA. BHSC: IyR_086_1

dicit q̄ h⁹i cōia de q̄bus hec scientia p̄strat dicunt̄ sepata secundō eē nō qa semp sit sine mā sz qa non de nēcitate hñt eē i mā sic̄ mathēatica. ¶Deide cū dic̄.

¶Quare tres erūt philosophie theorice. mathematica. phyfica ⁊ theologia.

¶Concludit numerū scīaꝝ theoricarū. Et circa hoc tria facit. ¶Primo ꝓcludit ex p̄missis q̄ tres sūt partes philosophie theorice. s. mathematica phyfica ⁊ theologie que est p̄hia p̄ma.

¶Non eniz manifestū si alicubi diuinū existit in tali existit natura.

¶Secundo ibi assignat duas rationes quare ꝑ scīē tia dicat̄ theologia. Quaruz p̄ma est quia manifestum est q̄ (si alicubi). idest in aliquo genere rerū existit aliquod dīnum qđ existit i tali natura. s. entis im mobil⁹ ⁊ a materia seperati de quo ꝓsiderat ista scīa.

¶Et honorabilissimam scientiaruz oportet circa honorabilissimū genus eē ergo theorice aliis scientiis desiderabiliores sunt.

¶Secundam rōnem ponit ibi que talis est. ¶Honorabilissima scientia est circa honorabilissimum gen⁹ entiū in quo ꝓtinentur res diuine. Ergo cum hec scīē tia sit honorabilissima inter omnes qa est honorabilior theoricis vt p̄ius ostensum est q̄ qdē sunt honorabiliores p̄aticis: vt in p̄mo libro habitum est manifestum est q̄ ista scientia est circa res diuinas. Et iō dicit̄ theologia quasi sermo de diuinis.

Lec. 1.

¶Dubitabit autē aliquis vtrū p̄ma philosophia sit vniuersalis. aut circa aliquid genus aut naturam vnam. non enim idem modus nec mathematicis. s. ga geometria ⁊ astrologia circa aliquaz naturā sunt. alia vero vniuersaliter omnium est communis.

Lo. 3.

¶Tertio ibi monet q̄dā questionē circa p̄determinata. Et p̄mo monet eā dicens q̄ aliqs potest dubitare vtrum p̄ma p̄hia sit vniuersalis quasi considerās ens vniuersaliter. aut eius cōsideratio sit circa aliquod genus determinatum ⁊ naturam vnā. Et hoc non videtur. Non enim est vnus modus huius scīē tie ⁊ mathematicarum quia geometria ⁊ astrologia que sunt mathematice sunt circa aliquaz naturaz determinatā. Sed philosophia p̄ma est vniuersaliter cōis omnium ⁊ tamen econuerso videtur q̄ sit alicuius determinate nature propter hic q̄ est seperabilium ⁊ immobilium vt dictum est.

¶Si igitur nō est aliqua diuersa subſtantia p̄ter naturas cōsistentes: phyfica erit p̄ma scientia: sz si est aliq̄ subſtantia immobilis ea prior ⁊ p̄hia p̄ia ⁊ vniuersal⁹: ita qa p̄ia et de ente inq̄tum est ens eius ē speculari ⁊ qd est ⁊ que insūnt inquantum ens.

Lo. 4.

¶Secūdo ibi solvit dicens q̄ si nō est aliq̄ alia subā p̄ter eas que cōsistūt scōm nām de quibus est phyca: phyca erit p̄ma scīa: sed si est aliqua sbā imobil⁹ ista erit p̄ior subā naturali ⁊ per ꝓns p̄hia cōsiderās hu insimodi subſtātiā erit p̄hia p̄ma Et q: ē p̄ma ideo erit vniuersalis. Et erit eius speculari de ente inq̄tū est ens ⁊ de eo quod quid est: ⁊ de his que sunt entis inq̄tū est ens Eadē enī est scīa primi entis ⁊ entis cōmunis vt in principio quarti habitum est.

ſ Ed quoniā ens simpliciter dictum est multipliciter: quoꝝ vnū quidez accidens: aliud quasi verū: ⁊ nō ens quasi falsuz. ¶Preter hec autē sunt figure categorie: vt quid quale q̄ztum vbi quando ⁊ si quid aliud significat hoc modo. Amplius p̄ter ea oīa qō ē potestate ⁊ actu.

¶Lectio secunda.

b Hic ostendit de quibus entibus p̄cipaliter hec scīentia tractare intendit. Et circa hoc tria facit. ¶Primo repetit modos qb⁹ aliq̄d dicit̄ ens scdo determinat nām entis p̄ duos modos de q̄bus p̄cipaliter non intendit ibi. (Quoniā itaq̄ multipliciter dicitur ens). Tertio oñdit q̄ de his modis entis p̄n cipaliter nō intendit ibi (quoniā autez complexio) Dicit ergo primo q̄ (ens simpliciter) idest vniuersaliter dictum dicitur multipliciter vt in .v. est habituz ⁊ Uno modo dicitur aliquid ens secunduz accidens: Alio modo dicitur ens idem qō veruz p̄positionis nō ens idē q̄ falsū. Tertio mō dict̄ ens qō continet sub se figuras p̄dicamētoꝝ vt qd. q̄le q̄tū ⁊c. Quarto mō p̄ter p̄dictos oēs: quod diuidit̄ per pōz ⁊ actuz.

¶Deinde cum dicit.

¶Quoniam vero multipliciter dicitur ens p̄mum de eo quod scōm accidens est: dicendū est: quia nulla est circa id speculatio: signum autem. Nulla enim scientia studiosa est de eo: nec practica theorica: non enim faciens domum facit quecūq̄z simul accidunt domi facte: infinita enim sunt: his enim voluptuosam: illis vero nociuam: aliis vtilem Nihil enim p̄hibet factaz ⁊ diuersaz: vt si est dicere ab oībus entibus: quoꝝ nullius ē edificatiua factiua. Eodem vero modo nec geometer speculat̄ si accītia figuris: nec si alterū ē trigonū ⁊ trigonū duos rectos hñs:

¶Determinat de modis entis quos p̄termittere itēdit. Et p̄mo de ente p accidēs: secūdo de ente q̄ est idē q̄ verū. (Quod aūt vt verū ⁊c: Circa p̄muz duo facit p̄mo ostendit q̄ de ente p accidēs nō pōt esse aliqua scīa. scdo determīat ea q̄ sūt ꝓsiderāda circa ens p accidēs ibi. (Attamē dicēdū ē ⁊c). Dicit ergo p̄mo q̄ cū ens multipliciter dicat̄ vt dictū ē p̄mo dicēdū est de ente p accidēs. vt quod minus habet ō ratiōe entis p̄mo ad cōsiderationē huius scīe excludat̄. ¶Hoc aūt oñdum ē de eo: q̄ nulla speculatio cuiuscūq̄z scīe pōt eē circa ipsuz. Et hoc ꝓbat dupl⁹. p̄mo p signū dicēs signuz esse huius q̄ de ente p accīs no possit eē speculatio: qa nulla scīa q̄tūcunq̄z sit (studiosa) aut mediatiua vt alia trāslatio hēt. i. diligēter inqsitiua eoꝝ que ad ipsaz ptinēt inuenīt esse de ente p accidēs: sz nec ēt p̄atica q̄ diuidit p actiuā ⁊ factiuā vt s. dcm ē neq̄z scīētia theorica. Et hoc manifestat̄ p̄mo i p̄aticis scīētijs: qa ille q facit domū si facit eā si facit ea q̄ insūt domui facte nisi p accīs cū illa sint infinita. ⁊ sic ñ possūt cadere sub arte: ¶Nihil p̄hibet domū factā eē (istis voluptuosā (. i. delectabilē illis. s. q in ea ꝓspere viuūt: aliis aūt nociuā: q. s. occasiōe dom⁹ aliqō detrimētū īcurrūt: ⁊ alijs vtilē q in domo aliquod emolumentū cōgrunt ⁊ ēt eē alterā ⁊ dissimilē oībus entibus. Nulli⁹ āt eoꝝ q̄ p accīs insunt domui factiua ars ē edificatiua: sz solū ē factiua domus ⁊ eoꝝ q̄ p se īsunt domui. Et deinde oñdit idē i scientijs speculatiuis qa simili mō nec geometria speculatur ea q̄ sūt accītia figuris p se speculat̄. n. h⁹ q̄ triangulus ē hñs duos rectos. i. tres angulos eq̄les duob⁹ rectis: sed non speculatur si aliqd alterz: vt puta lignū

UVA. BHSC. IyR_086_1

vel ānoꝛuꝫ vel aliqd huiuſmodi ẽ trigonũ ⁊ trigonuꝫ hīs duos rectos. ¶Nec.n.p accīs ꝓuenit̃ triangulo.

¶Et hoc rationabiliter accidit: quēadmodum enim nomine ſolum accidens eſt.

¶Secũdo pbat idẽ p rõnẽ ibi. dicẽs q rõnabiliꝛ hꝰ accidit q ſcia nõ ſpeculaꝫ de ente p accīs q: ſcia ſpeculaꝫ de his q̃ ſunt entia ſcõm rẽ. Ens aũt ſcõz accīs eſt ens q̃ſi ſolo noie inq̃ntũ vnũ de alio p̃dicaꝫ. Sic enī vnũquodq; ẽ ens inq̃ntũ vnũ ẽ. Ex duobꝰ ãt quoꝝ vnũ accidit alteri ñ fit vnũ niſi ꝛ nomi put. ſ. vnũ ō altero p̃dicaꝫ vt cũ muſicũ dī eẽ albũ aut econuerſo. nõ ãtita q aliq̃ reſ vna ꝓſtituat ex albedĩe ⁊ muſico.

¶Unde ¶Plato modo quodaꝫ nõ male ſophiſtica circa non ens ordinauit. Sunt enīz ſophiſtarũ rõnes circa accidens: vt eſt dicere maxime omniũ vtrum diuerſum: aut idez muſicum ⁊ grammaticum: ⁊ muſicus coꝛiſcus ⁊ coꝛiſcus. ⁊ ſi omne quod eſt: ⁊ nõ ſemper factum eſt quare ſi muſicus ens grammaticus eſt factus: ⁊ grammaticus ens muſicus: ⁊ quecunq; alie rationum tales ſunt: ¶Videꝛ enim accidens ꝓpinquum non enti.

¶Qꝺ ãt ens p accīs ſit q̃ſi ſolo noĩe ens pbat duplĩ primo p auctoꝛitatẽ platõis ibi. (¶Uñ plato ⁊c.) dicẽs q ꝓpter hoc q ens p accīs quodãmõ ẽ ens ſolo nomine. ió plato quodãmõ ñ malefecit cũ ordinãdo diuerſas ſcias circa diuerſa ſubã: ordinauit ſciaz ſophiſticã circa ñ ens. ¶Rõnes.n. ſophicoꝝ maxĩe ſunt circa accīs. Scõm.n. fallatiã accīs fiũt maxĩe latentes palogiſmi. Et iõ dī ĩ p̃mo elẽchoꝝ q ſcõm accīs faciunt ſyllos ꝓtra ſapiẽtes: vt patet ĩ iſtis palogiſmis in gbus dubitatur vtrum diuerſum an idẽ ſit muſicũ ⁊ grammaticum: vt ſi fiat talis palogiſmus. ¶Muſicũ eſt aliud a grãmatico: muſicũ aũt eſt grãmaticũ ergo muſicũ eſt alterũ a ſe. ¶Muſicũ enim eſt aliud a grammatico per ſe loquẽdo: ſed muſicus eſt grammaticus per accidens. Unde nõ eſt mirũ ſi ſeq̃tur icõueniens non diſtincto qõ eſt per accidens ab eo qõ eſt per ſe. Et ſimiliter ſi ſic dicaꝫ Coꝛiſcus eſt alterum a coꝛiſco muſico ſed coꝛiſcus eſt coꝛiſcus muſicus ergo coꝛiſcꝰ eſt aliud a ſe hic etiã non diſtinguitur qõ eſt p accīs ab eo qõ eſt per ſe. Et ſimiliter ſi dicaꝫ omne quod ẽ ⁊ nõ fuit ſemp ẽ factuz: ſed muſicus ẽ grammaticꝰ ⁊ nõ fuit ſemp ergo ſequitur q muſicus ſit factus grãmaticus. Quod quidem eſt falſum: qꝛ nulla generatio terminatur ad hoc q eſt grãmaticum eſſe muſicũ ſed vna ad hoc q eſt grãmaticum eſſe: alia ad hoc q ẽ muſicũ eſſe. ¶Patet ẽt q in hac ratione p̃ma eſt vera de eo qõ ẽ per ſe: ſed in ſecunda aſſumit̃ quod ẽ ens per accīs. Et ſimiliter ẽ in oĩbꝰ talibus rõnibus que ſunt ſm fl'am accidentis: ¶Videtur enīz ens per accidens eſſe ꝓpinquũ nõ enti. Et ideo ſophiſtica q̃ ẽ circa apparẽs. ⁊ nõ exĩs ẽ ꝑcipue circa ens p accīs.

¶Palam autem ⁊ ex his rõibus: naz alio mõ entiũm generatio ẽ ⁊ coꝛruptio: eoꝝm, vero que ſunt ſecundum accidens non eſt

¶Secũdo ꝓbat idẽ per rõnẽ ibi dicẽs q ẽt ex his rationibus quibus vtũt ſophiſte palam ẽ q ens per accīs ẽ ꝓpinquum nõ enti. ¶Mã eoꝝm que ſunt entia alio mõ q̃ per accidens eſt generatio ⁊ coꝛruptio ſed entis per accidẽs nõ eſt neq; generatio neq; coꝛruptio. ¶Muſicũ enim vna generatione fit ⁊ grãmaticum alia. ¶Nõ ẽ autez vna generatio grãmatici muſici ſicut animalis bipedis: vel ſicut hominis riſibilis. Unde patet q ens per accidens nõ vere dicit̃ ens.

¶Deinde cum dicit.

¶Attamen dicendum eſt amplius de accidente inquantum contingit que eius natura ⁊ ꝓpter quam cãm eſt: ſimul.n. forſam palam erit ⁊ quare eius non eſt ſcientia.

¶Determinat de ente p accīs ſm quod ẽ poſſibilis de eo determinatio. Quãms.n. ea quibus ꝓuenit eẽ p accidẽs non cadant ſub ꝓſideratione alicuius ſcie tamen ratio huius quod eſt eſſe per accidẽs per aliq̃z ſcientiam ꝓſiderari poteſt. Sic etiam licet id quod ẽ infinitum ſecũdum q ẽ infinitũ ſit ignotũ: tamẽ de infinito ſcõm q ẽ infinitũ aliq̃ ſcia tractat. Et circa hoc duo facit. ¶Primo determinat ea q̃ ſunt conſideranda circa ens p accīs. Secundo excludit q̃daz opinionẽ p quam remouetur ens p accīs ibi. (Quod aũt ſint principia ⁊ eẽ ⁊c.) Circa p̃mum duo facit. ¶Primo dicit quod ẽ dicẽdum de ente p accīs inq̃ntum contingit de ipſo tractare tria. ſ. q̃ ẽ eius natura ⁊ que ẽ eius cauſa: ⁊ ex his erit tertium manifeſtum quare eius non poteſt eſſe ſcientia.

¶Qm̃ igitur in entibus ſunt hec quidẽ ſp ſimiliter ſe hñtia ⁊ ex neceſſitate non ſecundum vim dicta: ſz ſecundum q dicimus in non contingere aliter: illa vero ex neceſſitate quidem non ſunt: nec ſemper: ſed q̃ſi ſecundum magis hoc p̃incipium et hec cauſa eiꝰ eſt quid eſt accidens eſſe.

¶Proſequitur tria p̃dicta. Et p̃mo que ſit cauſa entis per accidens dicens q qa in entibus quedã ſũt ſemper ſimiliter ſe habentia ex neceſſitate: non quidẽ ſecundum q neceſſitas ponitur pro violentia. ſed, p, ut neceſſitas dicit̃ ſm quã non contingit aliter ſe hẽre vt hominẽ eẽ animal. quedam vero non ſunt ex neceſſitate nec ſemper ſed ſunt (ſecundum magis) ideſt vt in pluribus. Et hoc. ſ. ens vt in pluribus ẽ cauſa ⁊ p̃incipium q aliquid ſit p accidens. In rebus.n. que ſunt ſemper non poteſt eſſe aliquid per accidens quia ſolum quod eſt per ſe poteſt eſſe neceſſarium ⁊ ſempiternum vt etiam in. v. habitũ eſt. Unde relinq; Lec. 5.
tur q ſolum in contingentibus poteſt eſſe ens per accidens. Contingẽs aũt ad vtrũ lz nõ poteſt eſſe cauſa alicuius inq̃ntum huiuſmodi. Secũdum enim q eſt ad vtrũlz habet diſpoſitionem materie qua eſt in potentia ad duo oppoſita. ¶Nihil enim agit ſecundũ q ẽ in potentia. Unde oportet q cauſa que eſt ad vtrũlz vt volũtas ad hoc q agat ĩclinetur magis q̃ ad alia ad vnã partẽ p hoc q monet̃ ab appetibili. Et ſic fit cã vt in plurib⁹. Contingens autem vt in pauciorib⁹ eſt ens per accidens cuius cauſa queritur. Unde relĩquitur q cauſa entis per accidens ſit contingens vt ĩ pluribus quia eius deffectus eſt vt in pauciorib⁹. Et hoc eſt ens per accidens.

¶Quod enim nec ſemper: nec quaſi ſecundum magis eſt hoc dicimus eſſe accidens vt ſub cane ſi fuerit hyems ⁊ frigus hoc accidere dicimus: ſed non ſi eſtuatio ⁊ calor: quia hoc quidem ſemper: aut ſecundũ magis: illud vero non: ⁊ hoiem album eẽ accidit: nec enim ſemper: nec ſcõm magis: aĩal vero nõ ſecundum accidens. ⁊ edificatoꝛem ſanitatez facere accidens: quia non eſt natus hoc facere edificatoꝛ: ſed medicus. Sed accidit medicum eſſe edificatoꝛem ⁊ opſopios voluptatem coniectans faciet vtiq; alicui

UVA. BHSC. IyR_086_1

salubrē: sed nō secūduz opsopei. Quapro pter accidens dicimus ⁊ est vt facit: simplici ter aut nō aliozum enim alie quandoqz potē tie factiue sunt. horum vero nulla est ars nec potētia determinata. nā scōm accīs entium aut factorū causa est secundū accidens.

¶ Sēcūdo ostēdit naturā entis p accidens dīs: ⁊ iō dico q id qō est ī pluribus est causa entis per accīs. quia quoti non est semper neqz secundum magis h dicimus esse per accidens. Et hoc est defectus eius quod ē ī pluribus vt si fuerit hyems. i. tempus plu uiosum ⁊ frigus sub cane. i. ī diebus canicularibus: hoc dicimus esse per accidens non tamen si tunc fue rit extuatio. i. siccitas ⁊ calor. Hoc enī est semper vt ī pluribus. sed illud non. Et similiter dicimus homi nem esse album per accidens qa hoc non est semper nec ī pluribus hominem vero per se dicimus esse al non p accīs: qa hoc est semper. Et sīr edificatōr fa cit sanitatem per accīs: qr edificator nō est aptus na tus facere sanitatez iqtum huiusmodi: sed sol⁹ medi cus: edificator autē facit sanitatē inqtū accidit euz ee medicum. ⁊ similiter opsopios. i. cocus cōiectans. i. ītendens facere voluptatem. i. delectationem ī cibo faciendo aliquē cibum bene sapozatum facit aliquid salubre. Cibus enī bonus ⁊ delectabilis quādoqz est vtilis ad sanitatē: sed hoc non est hz artē opsopeticā i. pulmentarium quod facit salubre: sed q faciat. de lectabile. Et propter h dicimus hoc accidere. ¶ Et notandum q ī prīo exemplo fuit ens per accidens se cundum concursum ī eodem tempore ī secundo per concursum ī eodem subiecto sicut album cum hoīe. In tertio fm cōcursum ī eadē cā agente sicut edifica tor est medicus. In quarto fm cōcursuz ī eodez effe ctu fiē ī pulmēto salubre ⁊ delectabile. quānis aūt co cus faciat pulmētū delectabile tū hoc fit p accīs salu bre cocus qdem faciat motu quodā salubre scōm qd hz simpr̄citer non facit. qr ars oppatur per ītentionez. Unde quod ē preter intentionem artis non fit ab ar te p se loquendo. Et ideo ens per accidens quod est pter ītentionem artis nō fit ab arte. Alioz. n. entiū q̄ sunt per se sunt quandoqz aliq potentie factiue deter minate. Sed entiū p accidens nulla ars neqz potētia determinata ē factiua. Eoz. n. q̄ sunt aut fiūt scōm ac cidēs oz eē cām scōm accīs ⁊ non determinatā. Effe ctus. n. ⁊ cā proportionant adinuicē. ⁊ iō effectus p accidens hz cāz p accidēs: sicut effectus p se cāz p se.

Lo. 6. ¶ Quare quoniā qdē nō oīa qdē ex necessi tate sunt ⁊ semp aut entia. aut que fiunt sed plurima fm magis necesse eē quod fm acci dens ens vt nec semp: nec fm magis album musicus est. Quoniā vero fit aliqn fm acci dens erit. si aūt non oīa erunt ex necessitate: quare materia erit cā cōtingēs preter quod: vt in plurib⁹ aliter accidentis. ¶ Principium aūt hoc oz sumere vtrū nihil ē nec semp: nec fm magis: aut hoc impossibile. ē igit aliquid preter hoc qō vtrunqz cōtingit ⁊ fm accīs sed vtrū hoc quod in pluribus: ⁊ q semper nulli insunt: aut sunt quedam sempiterna: de bis quidem igitur posteri⁹ perscrutādū est.

¶ Et qr supra dixerat q ens ut ī pluribus ē cā entis p accīs. psequenter cum dicit. (Quare qm quidez) ostendit qualiter ex eo quod est in pluribus sequitur ens per accidens dicens. q qr non omnia ex necessi tate ⁊ semper existunt ⁊ fiunt: sed plurima sunt secun duz magis. i. vt in plurib⁹. ideo necesse est esse quod est secundū accidens q neqz est semper neqz secun dum magis: vt hoc qō dico albus est music⁹. Quia tamē aliqn fit hz non semp nec vt in plurib⁹: Sequit q fit per accidens. Si. n. nō fieret aliqn id quod est i pauciorib⁹ tunc id quod ē in plurib⁹ nunqz deficeret: sed eēt semp ⁊ ex necessitate. Et ita oīa eēnt sempiter na ⁊ necessaria quod ē falsuz. Et qr defect⁹ eius qō ē vt in plurib⁹ est ppter materiā q̄ nō subdit perfecte vtuti agēti vt in plurib⁹. i. materia ē cā, accītis aliter qz vt in plurib⁹. s. accītib⁹ vt in pauciorib⁹ cā inqz ñ necessaria: sed cōtingens. Habito aūt q nō oīa sunt necessaria: sed aliqd ē nec semp. nec fm magis prīci pium hoc oz hic sumere vtrū nihil sit nec semp nec se cundū magis: hz hoc pz ēe impossibile. q: cū id quod ē vt in plurib⁹ sit cā entis p accidēs oz esse ⁊ id qō ē semp: ⁊ id quod ē vt in plurib⁹. Igitur qō est preter vtrūqz dictoz est ens fm accīs. Sed vtrū itez id qō ē vt in plurib⁹ ineſt alicui. qō aūt ē semp nulli ineſt: aut etiā in sunt aliqua sempiterna: cōsiderādū ē posterius ī. xii. vbi ostēdet quasdā subās eē sempiternas. Sic igi tur p primā q̄stionē q̄rit vtr oīa sint p accidēs. ¶ Per secūdā vo vtruz oīa possibilia ⁊ nihil sempiternum.

¶ Quod aūt scīa nō est accītis palā: scia nā qz ois aut ē eius qō semp: aut eius qō scōm magis. eteniz qūo docebit: aut docebit aliū. Oportet. n. diffiniri aut per semper: aut per magis: vt qr vtile mellicratū febricitanti: vt fm magis: q aūt preter hoc nō habebit di cere quādo puta noua luna: aut. n. semp aut in plurib⁹. ⁊ q noua luna accīs: aut ē preter hoc Quid quidem igitur est accīs: ⁊ ppter quā cām: ⁊ quia scientia nō ē eius: dictum ē.

¶ Ostēdit tertiū p̄missoz. s. q scia nō sit de ente p ac cidens. Quod quidē dicit eē palā ex hoc q ois scītia ē: aut eius quod est semper: aut ei⁹ quod ē in pluribus Unde cū ens per accidēs nec sit semper: nec sit in plu ribus de eo nō poterit eē scientia. ¶ Primā sic probat Nō enī pōt aliqs doceri ab alio vel docere aliū ō eo quod nec ē semp nec vt frequēter. Hoc. n. de quo est doctrina oz esse diffinitū. aut per hoc q est semper aut per hoc q est in plurib⁹. sicut mellicratū mixtum ex aqua ⁊ melle vtile febricitantibus determinatū est vt in plurib⁹. Sed quod est preter hoc. i. preter id quod ē semper ⁊ magis nō pōt dici quando fiat sicut q fi at in tēpore nouilunij. qa quod determinatur fieri ī tē pore nouilunij vel est semper vel vt in plurib⁹. vel po test eē hoc quod dicit de noua luna aliud exēplū ei⁹ scilicet q determiat semper. Et quod addit aut ī plu ribus fit ppter differentiam eius per accidens: quod nec sic nec sic est. Unde subdit q accidēs sit pter hoc scilicet preter ens semper ⁊ ens vt magis. Et hec mi nor ē rōnis principalis supius posite. Ulterius ār epi logando dicit quod dictū est: qd est ens per accidens ⁊ q̄ est causa eius. ⁊ q de eo non potest esse scientia.

Quod ār sint prīcipia ⁊ cāe generabi q lia ⁊ corrudtibilia sine gñari ⁊ corrū pi palā. si. n. ñ hz ex necitate oīa erūt. Si eius qō fit ⁊ corrūpit nō fm accīs: cāz aliquā necesse ē eē. vtrū. n. erit hoc aut non si hoc fiat: si ār nō. nō hoc aut si aliud: ⁊ ita ma nifestum: qr semper tempore ablato a finito tēpore venit vsqz ad nūc. quare hic morit infirmitate aut vi: si exit: aut si facit. Sed hoc

UVA. BHSC. IyR_086_1

si aliud ⁊ ita veniet ad quod nūc ē: aut in factorum aliqd vt si sint. hoc autem si comedit mortificātia: sed hoc aut ē: aut nō quare ex necessitate morief: aut non morif. Similiter āt ⁊ si superfiliat aliqs ad facta eadē rō. iā. n. est hoc in aliquo. dico autē factuz ex necessitate. Ergo oīa erunt q̄ sunt futura vt moriturum fore viuentem Jam enim aliquid factūm est vt contraria in eodem corpore: sed si infirmitate aut vi nondum nisi hoc factum fuerit.

¶ Lectio tertia.

Postquam determinauit de ente per accīs. Hic excludit quandam opionē per quam tollit totū ens p accidēs. Quidā enī posuerūt q̄ quicquid fit in mūdo habet aliquā causam per se: ⁊ iterū q̄ qualibet causa posita necesse est sequi effectum ei⁹ Unde sequebatur q̄ p quandā cōnexionē causarum omnia ex necessitate accideret. ⁊ nihil eēt preter accidens in rebus. Et ideo hanc opionem phūs intendit destruere. Et circa hoc tria facit. primo. n. destruit p̄dictam opionē. Secūdo infert quandā cōclusionez ex p̄dictis ibi. (Palā ergo qz vsqz ad aliqd ⁊c.) Tertio mouet quandam questionem: que ex predictis occasionatur ibi. (Sed ad principium quale). Dicit ergo primo q̄ palā erit ex sequētib⁹ q̄ principia ⁊ cause generationis ⁊ corruptionis aliquorum sunt generabilia ⁊ corruptibilia. i. ptingit generari ⁊ corrūpi sine generatione ⁊ corruptiōe. idest sine hoc q̄ sequatur generatio ⁊ corruptio. Non enim oportet q̄ si generatio alicuius rei vel corruptio est causa generationis aut corruptiōis rei alterius q̄ posita generatione vel corruptione cause de necessitate sequatur generatio vel corruptio effectus: quia quedam cause sunt agentes: ut in pluribus. Unde eis positis adhuc potest impediri effectus p accidēs sicut propter indispositiōe materie: vel propter occursum contrarij agentis: vel propter aliquid huiusmodi. Sciendum tamen q̄ Auicenna probat in sua metha. q̄ nullus effectus sit possibilis in compatione ad suam cām: sed soluz necessarius. Si enim posita cā possibile est effectū nō poni: ⁊ poni id aūt quod ē in potentia: inquantū huiusmōi reducit in actū per aliqd ens actu. oportebit ergo q̄ aliquid aliud a cā faciat ibi seq effectū in actu. Cū igitur illa nō erit sufficiēs cā effectūs. Et hoc vī p̄ id quod pōus hic dicit. Sed sciēdum q̄ dictū Auic. intelligi debet supposito q̄ nullus impedimētū cāe aduenīat. Necesse est enim cā posita seq effectū: nisi sit impedimētū qd tū quandoqz contingit esse per accidēs. Et ideo pōus dicit q̄ non est necessariū generationē seq vel corruptionē positis causis generationis vel corruptionis. Si. n. nō est verū hoc quod dictum ē sequet q̄ oīa erūt ex necessitate: si tamē cū hoc quod dictū ē q̄ posita cā necesse est seq effectū: ponat etiaz alia positio: scilicet q̄ cuiuslibet qd̄ fit ⁊ corrūpitur necesse sit ē aliquaz causam per se ⁊ non per accidens. Ex hīs enim duabus ppositionibus seqtur oīa esse de necessitate. Quod sic probat. Si enim q̄ratur de aliquo vtr fit futurū vel nō seqtur ex predictis: q̄ alterū sit de necessitate verum: quia si omne quod fit habet causam per se siue factionis: qua posita necesse est ipsum fieri: seqtur q̄ res illa de qua q̄ritur vtrum sit futura fiat: si fit hoc qd̄ ponē causa eius. ⁊ si illud non fuerit q̄ nō fiat. Et similiter oportet dicer q̄ ista causa erit futura si aliqd̄ aliud qd̄ ē cā eius erit futurū. Cōstat aūt q̄ tē pus ḡtūcunqz futurū accipiat siue post cētum ānos: siue post mille ē finitū incipiēdo a p̄sīti nunc vsqz ad illū terminū. Cū āt gñatio cāe p̄cedat tpe gñationem effectus: oportet q̄ p̄cedēdo ab effectū ad cām auferamus aliquid de tempore futuro: ⁊ appropinquemus magis ad presens. Omne autem finitum consumitur aliquotiens ablato quodaz ab ipso. Et ita sequitur q̄ procedendo ab effectu ad causam. ⁊ iterum ab illa cā ad eius causam. ⁊ sic deinceps auferatur totum tempus futurum cum sit finitū. ⁊ ita peruēiat ad ipz nūc Quod quidez pz in hoc exemplo. Si enim omnis effectus habet aliquam causam perse: ad quam de necessitate sequitur oportetq̄ iste de necessitate moriat: vel per infinitatem vel per violentiam: si exit domū suam. Exitus enim a domo eius inuenitur causa esse mortis eius: vel violentie: puta si exiens domū inuēitur a latronibus ⁊ occidit: vel per infirmitatez puta si exiens de domo ⁊ estu in currit febrē ⁊ moritur. Et eodē mō hoc erit ex necessitate. s. q̄ exeat domuz ad hauriēdū aquam si sitit. Nam sitis inueniet cē causa vi exeūt domū ad hauriendum aquam. Similiter p eandē rationē hoc erit de necessitate scilicet q̄ sitiat si aliquid aliud erit quod est causa sitis. Et ita sic procedens de effectu ad cāz perueniet ad aliquod quod nunc est. i. ī aliquod pūs (vel ī aliquod factoz) idest in aliquod preteritoz. Sicut si dicamus q̄ sitis erit si comedit mordicātia: vel falsa q̄ faciūt sitim. Hoc āt scilicet q̄ cōedat falsa vel nō comedat ē ī pūti. Et ita seqtur q̄ p̄dictū futurz scilicet q̄ iste moriat vel non moriatur ex necessitate erit. Cum. n. q̄libet ꝯditionat vera sit necessaria oportet q̄ exquo aīs est positū q̄ pūs ex necessitate ponat. Sic hec ē vera si sor. currit mouet. Posito ergo q̄ currat necesse erit ipm moueri dum currit. Si autez quilibet effectus habet causā per se ex qua de necessitate sequitur: oportet q̄ sit illa cunditionalis vera cuius aīs est causa ⁊ cōsequēs effectus. Et iz inter cām que nunc ē presens. ⁊ effectuz qui erit futurus: quandoqz sint plurima media quoz vnumquodqz est effectus respectu precedentiū. ⁊ cā respectu sequentium. tamen sequitur de primo ad vltimuz q̄ conditionalis sit vera cuius aīs est presens ⁊ eius consequens quandoqz futurum. Sicut hic si comedit falsa occidetur. Antecedens autē ponitur: exquo presens est. ergo de necessitate erit q̄ occidatur. Et ita omnia alia futura erunt necessaria: quoz cause proxime vel remote sunt presentes. Et similis ratio ē si aliquis p̄cedens ab effectibus ad causas superfiliat ad facta: id est ad preterita: hoc est dicere si reducat effectus futuros in aliquam causam preteritam non presentem: quia hoc quod preteritum est: iam est secundum aliquem modum. Hoc autem dico inquantum est factum vel preteritum. Licet enīz vita Cesaris nō sit nunc vt in presenti: est tamen in preterito. Verum. n. est Cesarem stitisse. Et ita nunc est ponere verum cē antecedens conditionalis ī cuius antecedenti est causa preterita ⁊ in consequenti ē causa futura. Et sic sequeretur cum omnes effectus futuros oporteat redigere ī tales causas presentes vel preteritas q̄ oīa futura ex necessitate eueniant. Sicut nos dicimus q̄ viuentem fore moriturum est necessariū absolute: qz seqtur ō necessitate ad aliqd: qō iam factū ē scilicet duo cōtraria esse in eodē corpore p cōmixtionē. Hec. n. cōditionalis ē vera si aliqō corpus ē cōpositū ex cōtrarijs corrumpet. hoc autem est impossibile q̄ oīa futura ex necessitate eueniāt. ergo illa duo sūt īpossibilia. ex qbus hoc seq̄bat. s. q̄ qlibet effectus hēat cām per se. ⁊ q̄ causa posita necesse sit effectū poni. qz ex hoc ipso seq̄retur quod iam dictū ē q̄ quorūlibet effectuū futuroz eēnt aliq̄ cause iaz posite. Sicut corruptionis aīalis. iā sunt aliq̄ cause positeſz q̄ iste hō moriat p infirmitatē: vel violētiā nōdum bēt aliquā cām positā ex qua de necessitate sequat.

¶ Deinde cum dicit

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Palaz ergo quia vsqz ad aliquod vadit principium: hoc autem non adhuc ad aliud. Erit ergo eius quod vtrūqz euenit ipsum et cā ipsius gñationis nulla.

¶ Infert quādā cōclusionē ex predictis dicens gº ex quo non quolibet qō sit hz cām per se palā: q in futuris ptingentib⁹ effectus futuri reductio ad cām per se vadit vsqz ad aliqō principium: quod quidē principiū nō reducitur in aliquod principiū adhuc per se sed ipsum erit cui⁹ cā erit (quodutcunqz euenit). i. casualis. ꝛ illius cāe casualis nō erit aliqua alia causa sicut iam predictū est q ens per accīs nō hz cām vz generatiōem. vbi gra q iste occidatur a latronibus hz cām per se: q: vulneratur. ꝛ hoc ēt habet cām per se: q: a latronibus inuenit. Sed h⁹ nō hz nisi cāz per accidēs. Quod enī iste qui negociatur vadens inter latrones incidat ē per accadēs: vt ex predictis pz. Unde eius non opz ponere aliquā cām. Ens enim p accīs: vt supra dcm ē nō hz gñationez: ꝛ ita ei⁹ gñationis cāz per se querere nō opz. ¶ Deide cū dicit.

Lec. 2.

¶ Sed ad principiū quale ꝛ cām qualē reductio talis: vtruz vt ad materiam: vt ad qō cuius gra: aut vt mouens maxime pscrutanduz. Ergo de ente scōm accidens pretermittatur determinatum ē enim sufficienter.

Lo: 8.

¶ Monet quandā qōnem occasionatam ex dictis. Dixit enim supra immediate q cāe entium p accīs reducūtur vsqz ad aliquod principium cuius non est ponere aliam cām. Et iō hic inquirit de hac reductione: vel anogoge: quod est ad quale principiuz ꝛ ad qualem cām debeat fieri. i. ad quod genus cāe vl pncipij. s. vtz ad aliquā cāz primā q̄ sit cā mā: aut aliqz q̄ sit cā finis: cui⁹ gratia aliqd fit: aut ad aliquā que sit causa sicut mouens. ¶ Pretermittit autem de causa formali: quia questio hic habetur de causa generationis rerum que fiunt per accidens. In generatiōe āt forma non habet causalitatem nisi per moduz finis. Finis autem ꝛ forma in generatione incidunt in idē numero. Hanc autez questionem hic motā non solnit: sed supponit eius solutionem ab eo quod est determiatum in secundo phycoruz. Ibi enīz ostensū ē q fortūa ꝛ casus que sunt cause eorum que sunt per accidens reducūtur ad genus cause efficientis. Ergo concludit ex premissis q pretermittendum est loqui de ente per accidens: ex quo determinatum est sufficienter secūdum id quod de eo determinari potest.

Lect. 10.

Attendendū est autem q ea que phūs hic tradit videntur remouere quedam que scōm philosophiam ab aligbus ponuntur scilz fatum ꝛ prouidentiā. vult enim hic phūs q non oia que fiunt reducantur in aliquam causam per se ex qua de necessitate sequantur. alias sequeretur q oia essent ex necessitate. ꝛ nihil p accidens esset in rebus. Illi autem qui ponūt fatum dicunt contingentia que hic fiunt que videtur p accidens esse reducibilia in aliquā virtutem corporis celestis: per cuius actiōem ea que sunt secūdum se considerata per accidens fieri videntur: cum quodaz ordine producantur. Et silr illi qui ponunt prouidētiaz circa ea que aguntur hic dicūt eē ordinata secunduz ordinem prouidentie. Ex vtraqz igitur pōne duo videntur sequi que sunt contraria hij que hic phūs determinat: quoz primū est: in rebus nihil fit per accidens neqz a fortūa ꝛ a casu. Que. n. fm aliquez ordinem pcedunt non sunt per accidens. Sunt enīz vel semp vel in maiori parte. Scōm autem ē q oia ex necessitate eueniant. Si enī oia ex necessitate eueniunt quoz cā vel ponitur in pūti. vel iam ē posita in preterito: vt nō pbi pcedit. eoz āt que sunt sub prouidē tia vel fato causa ponit in pūti ꝛ iā posita ē in pterito. eo q prouidētia ē imutabilis ꝛ eterna: motº ēt celi ē inuariabilis. Unde videt seq q ea q̄ sunt sub prouidētia vel fato ex necitate ptingat. Et ita si oia q̄ hic aguntur fato et prouidētie subdūtur seqt q oia ex necessitate puenient. Videt ergo q scōz intētionē philosophi nō sit ponere neqz prouidētiā neqz fatū. Ad hoz aūt euidētia cōsiderādū est q ēto aliqua cā est altior: tāto eius cālitas ad plura se extendit. Habz. n. cā altior ppriuz causatū altius: quod ē cōis ꝛ i plurib⁹ inuētū. Sicut in artificialib⁹ patet q ars politica que est supra militarē ad totū statū cōitatis se extendit. Militaris autē solū ad eos qui in ordine militari cōtinent. Ordiatio aūt que ē in effectibus ex aliqua cā tantū se extēdit q̄tum extendit se illius cause cālitas. Ois. n. cā per se hz determinatos effectº quos scōm aliquē ordinē producit. Manifestū igitur est q effectus relati ad aliquā inferiorē causam nullum ordinē habere videntur. Sz per accidens sibiipsis coincidunt. Qui se referūt ad superiorem causaz ꝛ cōmunez ordinati inueniuntur. ꝛ nō per accidens cōiūcti: sed abvna p se causa simul producti sunt. sicut floritio huius herbe vel illius si referatur ad pticularē virtutem que est in hac planta: vel in illa nullum ordinem habere videtur: immo videtur esse per accidens q hac herba florente illa floreat. Et hoc ideo q: causa virtutis huius plāte extendit se ad floritionē huius ꝛ nō ad floritionē alterius. vnde est quidem causa q hec planta floreat: non aūt q simul cum altera. Si autez ad virtutem corpis celestis que est causa cōmunis referatur inuenitur hoc non esse per accidens: q hec verba florente illa floreat: sed esse ordinatum ab aliqua prima cā hoc ordinante: que simul monet vtranqz herbam ad floritionez. Inuenitur autem in rebus triplex cāruz gradus. Est enim primo causa incorruptibilis ꝛ immutabilis scilicet diuina. Sub hac secunda est causa incorruptibilis: sed mutabilis scilicet corpus celeste. Sub hoc tertio sunt cause corruptibiles ꝛ mutabiles. Hec igitur cause in tertio gradu existentes sunt particulares ꝛ ad proprios effectus secundum singulas species determinate. Ignis enim generat ignem ꝛ homo generat hominem. ꝛ planta plantam. Causa autem secundi gradus est quodammodo vniuersalis ꝛ quodammodo particularis. ¶ Particularis quidem quia se extendit ad aliquod genus entium determinatum scilicet ad ea que per motum in esse producūtur. Est enim causa mouens ꝛ mota. Uniuersalis autē quia non ad vnam tantum speciem mobilium se extendit causalitas eius: sed ad omnia que alterātur ꝛ generantur ꝛ corrumpuntur. Illud enim quod ē prīo motum oportet esse causam omnium cōsequenter mobilium. Sed causa primi gradus est simpliciter vniuersalis. Eius enim effectus proprius est esse. Unde quid est ꝛ quocunqz modo est sub causalitate ꝛ ordinatione illius cause proprie continetur. Si igitur ea que hic sunt contingentia reducamus in causas proximas particulares tantum: inueniuntur multa fieri per accidens. tum propter concursum duarum causarum quarum vna sub altera non continetur: sicut cum preter intentionem occurrunt mihi latrones: hic enim concursus causatur ex duplici virtute motiua scilicet mea ꝛ latronum. tum etiam propter defectum virtutis agentis cui accidit debilitas: vt non possit peruenire ad finem intentum: sicut cum aligs cadit in via propter lassitudinem. tum etiam propter indispositionem materie que non recipit formam intentam ab agente: sed alterius modi: sicut accidit in monstruosis partibus animaliuz. Hec autem contingentia si vlterius in causam celestez reducantur multa horum inuenient non eē per accidens q: cāe pticulares ꝛ si nō ptinēt subintricez continētur

UVA. BHSC. IyR_086_1

tamen sub vna cā cōi celesti. Unde ꝓcursus eax pōt
bere aliquā vnam cām celestem determinatā. Quia
eius virtus corpis celestis ⁊ incorruptibilis est ⁊ im/
passibilis non pōt exire aligs effectus ordinem cālita
tis ei⁹ pp defectum vel debilitatē ipsius virtutis. Sz
qz agit mouēdo: ⁊ oē tale agens requirit māz deter/
minatam ⁊ dispositā potest contingere qz ī reb⁹ nāli
bus virtus celestis nō ꝓsequat suum effectū pp mae
indispōnem. Et hoc erit per accidens. Quānis igit
multa que videtur eē p accūs reducendo ipa ad cās
pticulares inueniātur non eē per accidēs reducendo
ipsa ad cām cōem ylem. s. virtutem celestem: tamen
in hac reductione facta inueniūtur eē aliqua p accūs
sicut superius ē hitum a pbo. Quādo enim agens
aliquod inducit effectum suū vt in plurib⁹. ⁊ nō sem
per sequetur qz deficiat in pauciorib⁹. ⁊ hoc p accūs
est. Si igitur corpora celestia effect⁹ suos inducunt
in inferiora corpa: vt in pluribus ⁊ nō semp pp mae
indispōnem sequeē qz ipm sit per accūs qz vtus cele
stis effectū suū nō ꝓsequatur. Lz ēt ex hoc inueniatur
aliqua per accūs. facta reductione ad corpus celeste:
quia in istis inferioribus sūt aliqe cāe agētes que pnt
per se agere absqz impressione corpis celestis. s. anie
rōales ad quas nō pertingit virtus corpis celestis
cum sint forme corpibus non subo nisi forte p accūs:
inquantuz. s. ex impressione corpis celestis fit aliqua
immutatio in corpe. ⁊ per accidens in viribus anie
que sunt actus quarūdā partū corporis: ex quib⁹ aia
rōnalis inclinatur ad agendū: sed nulla necessitas in
ducatur: cum hēat libex dīnum super passiōes vt eis
dissentiat vel consentiat. Illa igitur que in his inferi
oribus inuenūtur per accidēs fieri reducēdo ad has
cās. s. alias rōnales put nō sequūtur inclinationē que
ē ex impressione corpis celesti nō inuenietur per se fie/
ri per reductiōem ad virtutē corpis celestis. Et sic pz
qz positio fati que ē quedā dispō inherēs reb⁹ inferi/
oribus ex actiōe corpis celestis nō remouet ea que sūt
p accūs. Sed si vlteri⁹ ista ꝓtingentia reducāt ī cāz
altissimā diuinaz nihil inueniri poterit qz ab ordine
ei⁹ exeat cū ei⁹ cālitas excedāt se ad oia inqntū sūt en/
tia. Nō pōt igit sua cālitas ipedirī per indispōnem
mae: qz ⁊ ipsa mā ⁊ eius dispōnes nō exeūt ab ordie
illius agētis: qō ē agens per modū dantis eē: ⁊ nō so
lum p modū mouētis ⁊ alterātis. Nō. n. pōt dici qō
mā ꝑsupponat ad eē sicut ꝑsuppōit ad moueri vt ei⁹
subm quinmo ē pars eētie rei. Sicut igitur virtus
alterantis ⁊ mouētis nō ipeditur ex eēntia mot⁹: aut
ex termino ei⁹ sed ex subō qō ꝑsupponit. ita vt⁹ dātis
eē nō ipedit a mā vel a quocūqz qō aduenīat qliter
cūqz ad eē rei. Ex quo ēt pz qz nulla cā agens pōt eē
in illis iferioribus q ei⁹ ordini nō subdat. Relinquitur
igit qz oia q hic fiūt: put ad primā cāz diuinā referū
tur inueniūt ordinata ⁊ nō p accūs existere. Iz p ꝓpa
tiōem ad alias cās p accūs eē inueniātur. Et pp hoc
sm fidē catholicā dz qz nihil fit temere sine fortuito in
mundo. ⁊ qz oia subdūtur diuine ꝓuidentie. Aristote
les āt hic loqtur de ꝓtingentibus que hic fiunt ī ordi
ne ad cās pticulares: sicut p eius exemplum apparet
Nūc āt restat videre cūo positio fati ⁊ ꝓuidētie non
tollit a rebus contingētiā. qsi oia ex necessitate nō ene
niant. Et de fato qdē manifestū ē p ea q dcā sūt. Jaz
ēn. ē ostensum: qz Iz corpa celestia ⁊ eox mot⁹ ⁊ acti/
ones qtū in ipsis ē necessitatē hēant: tñ effect⁹ eorum
in istis inferioribus pōt deficere vel pp indispōnem
mae vel pp aiam rōnalem que hēt liberā electionez
sequēdi inclinatiōes que sunt ex impressione celesti vel
nō sequēdi. Et ita relinqtur qz b⁹i effectus non ex ne
cessitate: sed ꝓtingēter pueniant. Non. n. positio cau/
tur effectus. sicut ad ꝓpōnem ex ꝺnijs sequitur mors
Aialis: vt in lra tangit. Sed de ꝓuidētia maioꝛez Iz

difficultatem. Ꝓuidētia. n. diuina falsi non potest.
Hec enī duo sunt incōpossibilia qz aligd sit ꝓuisuz a
deo ⁊ non fiat. Et ita vī qz exquo ꝓuidentia iā po/
nitur: qz eius effectum necesse sit sequi. Sed scien/
dum est qz ex eadē causa dependet effectus: ⁊ omnia
que sunt per se accidētia illius effectus. Sicut enī ho
mo est a natura ⁊ oia eius per se accidētia: vt risibile
⁊ mētis discipline susceptibile. Si aūt aliqua alia cā
nō faciat hoiem simpliciter: sed hominem talē: eius
nō erit ꝓstituere ea que sunt per se accidētia hois: sed
solum vti eis. Politicus enim facit hoiem ciuilem:
non tamen facit eum mentis discipline susceptibilez
sed hac eius proꝓietate vtute ad hoc qz homo fiat ci
uilis: sicut autem dictum est ens inqtum ens est: hz
causam ipsam deum. Unde sicut dīne ꝓuidētie sub
ditur ipsum ens. ita etiam omnia accidentia entis in
qtum est ens: inter que sunt necessarium ⁊ cōtīgēs.
Ad diuinam ꝓuidentiam pertinet non solum qz fa
ciat hoc ens: sed qz det ei contingentiam vel necessi/
tatem. Secundum enim qz vnicuiqz dare voluit cō/
tingentiam vel necessitatem ꝓparauit ei causas me
dias ex quibus de necessitate sequatur vel contingen
ter. Inuenitur igitur vnusquisqz effectus secundum
qz est sub ordine diuine ꝓuidentie necessitatē habe
re. Ex quo contingit qz hec ꝺditionales ē vera si ali/
quid ē a deo ꝓuisum hoc erit. Scōm āt qz effect⁹ ali
quis ꝓsideratur sub ordine cāe ꝓxime: sic nō ois effe
ctus ē necessarius: Iz qdā necessarī⁹ ⁊ qdā ꝓtingēs hz
analogiā sue cāe. Effect⁹. n. in suis naturis sīlant cau
sis ꝓximis: nō āt remotis ad quaꝛ ꝺditiōem pertige
re nō pnt. Sic ergo pz qz cū de diuina ꝓuidentia lo/
quimur non ē dicēdū solum hoc est ꝓuisum a deo:
vt fit. sed hoc ē ꝓuisum a deo vt ꝓtingēter fit vl vt ne
cessario fit. Unde non segtur sm rōnem Aristotelis
hic inductam qz ex quo diuina ꝓuidentia est posita
qz oēs effectus sint necessarij: sed necessariū est effcūs
eē contingenter vel de necessitate. Qō quidē est sin/
gulare in hac cā. s. in diuina ꝓuidentia. Reliqz. n.
cause non ꝓstituūt legem necessitatis vel contingētie
sed ꝓstituta a superiori cā vtuntur. Unde cālitati cu/
iuslibet alterius cause subditur solum qz ens effectus
fit. Quod autē sit necessario vel cōtingēter dependet
ex causa altiori que est cā entis inquātum est ens: a q̄
ordo necessitatis ⁊ contingentie in rebus ꝓuenit.

q Quod autem vt verū ens: ⁊ non ens
vt falsum: qm̄ secūdum cōpositionē
⁊ diuisionem: totaliter āt circa partī
tionē cōtradictionis. Verū quidem enī affir
mationez ꝺdictionis in composito hz: negatio
nē vero in diſiuncto: sed falsum huius par
titionis cōtradictionem.

Lectio Quarta.

p Dit quam determinauit pbus
ō ente per accidēs.
Hic determinat de ente: qō significat vita
tē ꝓpōnis. Et circa hoc duo facit. Ꝓmo ō/
terminat q̄liter dicatur hmōi ens. Secundo remo/
net ipsum a principali consideratione huius scientie
ibi. (Quoniā autē complexio ⁊c.) Circa ꝓmū tria
facit. Ꝓmo ostēdit qualiter hmōi ens dicatur. Se
cundo respondet cuiusdam questioni ibi. (Quomo
do autez simul ⁊c.) Tertio manifestat quod dixerat
ibi. (Non enim est falsuz ⁊ verū in rebus ⁊c.) Dic
ergo qz ens quoddam dicitur quasi verū. idest quod
nihil aliud significat nisi veritatem. Cum enī ītorro/
gamus si homo ē aīal: respondetur qz est per quod si
gnificatur ꝓpositionem ꝓmissam esse verax. Et eo
dem mō non ens significat quasi falsum. Cum enim
respōdetur non est significatur qz ꝓposita oratio sit

UVA. BHSC. IyR_086_1

falsa. Hoc enim ens quod dicitur quasi verū: ⁊ non ens quod dicit quasi falsum consistit circa cōpositionem ⁊ diuisionē. Voces enim in complexe neqz verū neqz falsum significant. Sed voces complexe per affirmationē aut negationē veritatē aut falsitatē habēt Dicit aūt hic affirmatio cōpositio quia significat predicatuz in esse subiecto. negatio vero dicit hic diuisio quia significat predicatū a subiecto remoueri. ⁊ cūvoces sint signa intellectuū. similiter dicendū est de conceptionibus intellectus. Que enim sunt simplices nō habent veritatē neqz falsitatē. Sed solū ille q̄ sunt cōplexe p affirmationē vel negotionē. Et q: p̄dictū ens ⁊ nō ens scilicet verū ⁊ falsum cōsistit in cōpositiōe ⁊ diuisione. ideo similiter cōsistit circa ptitionē cōtradictionis. Unaqueqz enī cōtradictionū partiunt sibi inuicem verum ⁊ falsum: ita q̄ altera pars est vera ⁊ altera pars est falsa. Cū enī cōtradictio ex affirmatione ⁊ negatione cōstituant: vtraqz aūt harū ex predicato sit ⁊ subiecto: predicatū ⁊ subiectū dupliciter se possunt habere. Aut enī sunt coiuncta in rerū natura: sicut hō ⁊ aīal: aut sunt disiuncta vt hō ⁊ asinus. Si ergo formant due cōtradictiones: vna ex terminis cōiunctis: vt hō est animal ⁊ hō non est animal. alia ex terminis disiunctis: vt homo est asinus homo nō est asinus: vtranqz cōtradictionē iter se cōdiuidūt verū ⁊ falsum ita q̄ verū pro parte sua habet affirmationē in cōposito. idest in terminis cōiunctis: ⁊ negationē in disiuncto. idest in terminis distūctis. Ille enī due sunt vere homo est animal. ⁊ hō nō est asinus. Iz falsum pro sua parte habet cōtradictionē partitionis idest cōtradictoria eoz q̄ cedūt in parte veri. Habet enī falsum pro sua parte negationem in coniuncto. ⁊ affirmationem in disiuncto. Ille enim due sunt false: homo non est animal ⁊ homo est asinus. –

Deinde cum dicit.

Quomodo autem quod simul aut quod separatiz intelligere accidit alius sermo. Dico autem quod simul ⁊ separatim non vt eo consequenter: sed in vnum aliquid fieri.

Remouet quandā dubitationē que posset occasionari ex dictis. Dixerat enim q̄ verū ⁊ falsum consistunt in cōpositione ⁊ diuisione vocū quidē secundario intellectus autem primo ⁊ principaliter. Omnis autē compositio vel diuisio plurium est. ⁊ ideo potest esse dubiū quō ista que cōponunt ⁊ diuidunt intellectus intelligat: vtrū scilicet simul aut separatim. Sed dicit q̄ hoc pertinet ad alium sermonē: scilicet ad libruz de anima. Et quia simul dupliciter dicit. Quādoqz enim significat vnitatē sicut dicimus simul esse secundū temp⁹ que sunt in vno ⁊ eodē instāti. Quandoqz vero significat cōiunctionē ⁊ vicinitatē eorū que cōsequenter se habent. sicut dicimus duos homines esse simul secundū locū: quorū loca sunt coiuncta: ⁊ cōsequēter se habentia vt secundū tempus que se ipa cōsequunt. ideo exponit questionē motā: qua quesiuit vtrū simul aut separatim intelligat intellect⁹ ea: que cōponunt ⁊ diuiduntur dicens q̄ non intelligit simul secundum q̄ aliqua dicunt esse simul: vt cōsequenter se habent: sed secundū q̄ aliqua dicūtur esse simul in eo q̄ fit aliquid vnum. Et in hoc innuit solutio questionis. Si enim intellectus itelligat hominez ⁊ animal vnumquodqz secundū se: vt sunt duo quedā intelligit ea cōsequēter duab⁹ cōceptionib⁹ simplicibus nō formans ex eis affirmationē neqz negationē. Cū aūt ex eis formet cōpositionē vl diuisionē intelligit ambo vt vnū inqz̄tū. s. ex eis aliqō vnū fit. Sic ēt partes cuiuslibet totius intelligit intellectus: vt vnū intelligendo ipsum totū. Non enim intelligit domū intelligendo prius fundamētū ⁊ postea parietē ⁊ postea tectum. Sed omnia ista intelligit simul inquantum ex eis fit vnum. Similiter intelligit predicatum ⁊ subiectum simul in quantū ex eis fit vnum scilicet affirmatio ⁊ negatio.

Deinde cum dicit.

Non est enim verum ⁊ falsuz in rebus vt quod quid bonum ⁊ verum: quod autez malum falsuz: sed in mente: circa vero simplicia: ⁊ quid est nec in mente est: igitur quecunqz oportet speculari circa sic ens ⁊ non ens: posterius perscrutanduz est.

Manifestat quoddam quod dixerat: scilicet q̄ verum ⁊ falsum sint in compositiōe ⁊ diuisione. Quod quidem probat per modum cuiusdā diuisionis. Eorum enim que dicuntur voce: quedā sunt in rebus extra animam. quedam autem sunt in anima tantū. Album enim ⁊ nigrum sunt extra animaz: sed rationes horuz sunt ī anima tantum. Posset aūt aliquis credere q̄ verum ⁊ falsum sint ēt ī rebus sic̄ bonū ⁊ malum. ita q̄ verum sit quoddā bonū ⁊ falsum sit quoddam malum. Hoc enim oporteret si verum ⁊ falsuz essent in rebus. Bonū enim quandā perfectionē nature significat. Falsum vero defectum. Omnis autem perfectio in rebus existēs ad pefectionem ⁊ bonitatē nature pertinet. Defect⁹ vero ⁊ priuatio ad malitiaz Sed ipse hoc negat dicens q̄ verus ⁊ falsum nō sūt in rebus ita q̄ verum rationis sit quoddam bonum nature: ⁊ falsum sit quoddam malum: sed sunt tantū in mente idest in intellectu. Intellectus autem habet duas operationes quarū vna vocatur indiuisibilum intelligentia per quam intellectus format simplices conceptiones rerum intelligendo quod quid est vniuscuiusqz rei. Alia eius operatio est: per quam componit ⁊ diuidit. Uerus aūt ⁊ falsum. ⁊ si sint in mente: non tamē sunt circa illam operationē mentis qua intellectus format simplices cōceptiones ⁊ quod qd est rerū. Et hoc est quod dicit q̄ verum ⁊ falsum non sunt circa simplicia. ⁊ q̄ nec in mēte est. Unde relinquitur per locum a diuisione: q̄ exquo non est in rebus: nec est in mente circa simplicia ⁊ quod quid est q̄ sit circa compositionem ⁊ diuisionē mentis primo ⁊ principaliter ⁊ secundario vocis: que significat cōceptionē mentis. Et vlterius concludit q̄ quecunqz oportet speculari circa ens ⁊ nō ens sic dictum: scilicet q̄ut ens significat verum ⁊ non ens falsum posterius per scrutandum est scilicet in fine. ix. ⁊ etiam in libro de anima ⁊ in logicalibus. Tota enīz logica videtur esse de ente ⁊ non ente sic dicto. Sciendum est autem q̄ cum quelibet cognitio perficiatur per hoc q̄ similitudo rei cognite ē in cognoscente. sicut perfectō rei cognite ꝓsistit in h⁹ q̄ hz talē formā per quam est res talis. ita perfectio cognitionis consistit in hoc q̄ habet similitudinem forme predicte. Ex hoc autē q̄ res cognita habet formaz sibi debitaz dicitur esse bona. Et ex hoc q̄ aliquem defectum habet dicitur esse mala. Et eodem modo ex hoc q̄ cognoscens habet similitudinem rei cognite dicitur habere veram cognitionem. Ex hoc vero q̄ deficit a tali similitudine dicitur falsam cognitionem habere. Sicut ergo bonum et malum designant perfectiones: que sunt in rebus. ita verum ⁊ falsum designant perfectiones cognitionum. Licet autem in cognitione sensitiua possit esse similitudo rei cognite: non tamen rationem huius similitudinis cognoscere ad sensuz pertinet: sed solum ad intellectū. Et iō hz sensus de sensibili possit esse verus: tamen sensus veritatē non cognoscit: sed soluz intellectus. Et ꝓpter hoc hic dicitur q̄ verū ⁊ falsum sunt in mente. Intellectus aūt habet

UVA. BHSC. IyR_086_1

apud se similitudinē rei intellecte: scōm q rationes incōplexorum concipit. Nō tamen ꝓpter hoc ipsam similitudinem diudicat: sed solū cū componit vel diuidit. Cū.n. intellectus cōcipit hoc quod ē animal rationale mortale apō se similitudinē hominis habet: ꝫ pp hoc cognoscit se hanc similitudinē habere: quia iudicat hominē esse animal rationale ⁊ mortale. Et ideo in hac sola secūda operatione intellectus est veritas ⁊ falsitas secundū quā non solū intellectus habet similitudinem rei intellecte: sed etiā super ipsam similitudinez reflectitur: cognoscēdo ⁊ diudicādo ipsā. Ex his igit patet q veritas nō est in rebus sed solū in mente ⁊ etiā in cōpositione ⁊ diuisione. Et si res dicaf aliquādo falsa vel etiā diffinitio: hoc erit in ordine ad affirmationē ⁊ negationem Dicitur enī res falsa vt in fine quinti habitū est: aut q nō est oio: sicut diametrū cōmensurabilē aut quia est quidē sed est apta nata videri aliter q fit. Et similiter diffinitio dicit falsa: aut qa assignat alteri q ei cuius est. In oibus.n. his modis patet q falsum in rebus vel in diffinitionibus dicit rōne falsē nunciatiōis de ipsis. Et similiter patet de vero. Nā res dicit vera quādo hēt ꝓpriam famā que ei ostēdit inesse. Et diffinitio vera que vere cōpetit ei cui assignat. Patet etiā q nihil ꝓhibet verū esse quoddā bonū: secundū q intellectus cognoscēs accipit vt quedā res. Sicut enī quelibet alia res dicit bona sua pfectione, ita intellectus cognoscēs sua bonitate. Apparet etiā ex his que hic dicunt q verū ⁊ falsū que sunt obiecta cognitionis sūt in mēte. Bonū vero ⁊ malum que sunt obiecta appetit⁹ sūt in rebus. Item q sicut cognitio pficitur p hoc q res cognite sūt in cognoscente. ita appetitus quscūq perficitur per ordinem appetentis ad res appetibiles.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniā aūt cōplexio ⁊ diuisio in mente ⁊ nō in reb⁹: quidē autē ita ens alterum ens appropriis: aut. n. quia qō quid est: aut qa quale: aut qa quantū: aut si quid aliud copulat. aut diuidat mens: qō quidē vt accidēs et qō vt verū ens ꝓtermittēdū causa enī hui⁹ quidē idefinita: illius vero mētis aliqua passio: et vtraq circa reliquum gen⁹ entis et nō extra ostēdunt entē aliquā naturaz entis. Quapropter ea qdē prętermittā tur pscrutande vero sūt ipsi⁹ entis cause et principia: inquātū ens. Palā aūt in qbus determinauim⁹ quotiēs vnūquodq dicitur qa multipliciter dicit ens. significat enī hoc quod quidest.

¶ Excludit ens verū ⁊ ens p accidens a principali consideratiōe huius doctrine dicēs: q cōpositio ⁊ diuisio in qbus est verū ⁊ falsum est in mente ⁊ nō in rebus: Inuenit siquidē ⁊ in reb⁹ aliqua cōpositio: Sed talis cōpositio efficit vnā rem: quā intellectus recipit vt vnū simplici cōceptione Sed illa cōpositio vel diuisio qua intellectus cōiungit: vel diuidit sua cōcepta est tantuz in intellectu: nō in rebus. Cōsistit enī in quadā duorū cōparatione cōceptorū: siue illa duo sint idē secundū res siue diuersa. Utit enim intellect⁹ quādoq vno vt duobus conceptionē formans: sicut dicit homo est bō. Et quo patet q talis cōpositio est solū in intellectu non in rebus. Et ideo illud: qō est ita ens sicut in tali cōparatione cōsistens est alterū ab his que ꝓprie sunt entia q sunt res extra animā: quarū vnaqueq est (aut qō. q. d. est) idest substātia) aut quale: aut quantū: aut aliqō aliud incōplexū quod mens copulat vel diuidit. Et iō vtrunq est prętermittendū scilicet ⁊ ens p accidens ⁊ ens qō significat verū: quia huiusmodi scilicet entis p accidēs cā ē ideterminata. Et ideo nō cadit sub arte: vt ostensuz est. Illius vero: scilicet entis veri cā est (aliq (passio mentis). idest opatio intellect⁹ cōponētis ⁊ diuidentis. Et ideo ptinet ad scientiā de intellectu. Et alia rō est. qz vtrūqz. s. ens verū ⁊ ens p accidēs sūt circa aliqō genus entis: nō circa ens simpliciter p se qō ē in reb⁹: ⁊ nō ostēdit aliquā aliā naturā entis existentez extra p se entia. Patet. n. q ens per accidēs est ex concursu accidē taliter entiū extra animā: quorū vnūqō q ē ens per se: sicut grāmaticū musicū: ꝫ sit per accidēs: tamē ⁊ grāmaticū ⁊ musicū est p se ens. qz vtrūq p se acceptū hz cām determinatā: sicut intellect⁹ cōpositionem ⁊ diuisionē facit circa res q sub p̄dicamentis cōtinent. Uñ si determinet sufficiēter illud gen⁹ entis qō cōtinet sub p̄dicamēto: māifestū erit ⁊ de ente p accidēs ⁊ de ente vero. Et pp hoc hūiusmōi entia ptermittunt: sed pscrutāde sunt cāe ⁊ principia ipsi⁹ entis p se dicti inquātū est ens. De quo palā ē ex his que determinauim⁹ in quito lib. vbi dictū est: quotiēs vnūquod qz taliū nominuz dicit q ens dicitur multipliciter sicut infra in principio septimi sequetur.

Ns dicit multipl'r sicut diximus i his q̄ de quotiēs. Signifi e cat enī hoc qd est: et hoc aliquid: illud vero qō quale aut quantū: aut aliorum vnū quodqz sic p̄dicamentorū totiens autē de ente dicto palā quia horū primuz ens quid est quod significat substantiam.

¶ Diui Thome aquinatis in septimū librum metha physice Aristotelis p̄clarissima commentaria.

¶ Lectio prima.

Postquam phūs remouit a principali cōsideratiōe hui⁹ scie ens p accidēs ⁊ ens scōm q significat verū. Hic incipit determiare de ente p se qō est circa aiam ō quo ē principalis ꝓsideratio hui⁹ scie. Diuidit aūt ps ista i duas ptes. Nec. n. scia ⁊ determiat ō ente inq̄tū ē ens: ⁊ de p̄mis principiis entiū vt in. vi. li. est bitū. In prima ergo pte determinat de ente. In scōa de primis principiis entis i. xii. li. ibi (De subā qdē ⁊c.) Quia vō ens ⁊ vnū se cōsequūtur ⁊. sub eadē cōsideratiōe cadūt vt i principio quarti ē habitū. iō pria pars diuidit in partes duas. In pria determinat de ente. In seēūda de vno ⁊ de his q̄ cōsequūtur ad vnū in. x. li. ibi (Unū qz multis dicit) Ens āt p se qō est extra aia: dupliciter diuidit: vt in qnto li. ē bitū. Uno mō p. x. p̄dicamenta. alio mō p potentiā ⁊ actū. Diuidit ergo pria pars in duas. In prima determinat de ente scōm q diuidit p. x. p̄dicamēta. In scōa determinat de ente scōm q diuiditur p potentiā ⁊ actū in. ix. li. (Ergo de prio ente ⁊c.) Pria aūt ps diuidit in duas. In pria ostēdit q ad determinādū de ente put in. x. p̄dicamēta diuidit: oz determiare de sola subā. In secūda incipit de subā determiare ibi (Dicit āt subā siue multipliciter ⁊c.) Circa pmū. d. f. Prio oñdit q ō subā ē determinādū. 2ª oñdit qō ō ea sit tractādū ibi (Uidet aūt subā) Circa primū. d. f. primo oñdit q intēdēs tractare de ente de sola subā oz tractare p rōnē. secūdo p cōsuetudinē alioruz ibi (Et q oli ⁊ nunc ⁊c.) Intēdit ergo in pria pte talē rōnez ponere. Illud qō ē primū iter entia qsi ens simpliciter ⁊ nō scōm q sufficiēter demōstrat natura

UVA. BHSC. IyR_086_1

Lec.7. entis.ſz ſubā buiuſmōi:ergo ſufficit ad cognoſcēdum nām entis determinare ō ſubā. Circa hoc āt.d.f.primo oſtendit:q ſubā ſit primū ens.Secundo oſtendit quomodo dicatur primū ibi (Multipliciter quidez dicitur primū ꝛc.) Circa primum duo facit.¶Primo ꝓponit itentū q ens dz multiplr: vt dcm ē in.v^a li.i quo diuiſat quotiens dicunt buiuſmōi noia:quia quodda ens ſignificat (qd ē ꝛ hoc aliqd) idest ſubſtantiā vt p (quid intelligat eſſentia ſubſtātie per hoc aliqd) ſuppoſitū ad que duo oēs modi ſubſtātie reducunt vt in.v^o.eſt habitum. Illud vero ſignificat qualitatem vel quantitatē:aut aliquid aliorū predicamentorū.Et cuz ens tot modis dicatur palā eſt q inter oia entia: primū eſt qō quid eſt ſcilicet ens quod ſignificat ſubāz.

¶Secundo ibi.

¶Nā quando dicimus quale qd: hoc aut bonū aut malum:ſed nō tricubitū aut hominē:quando vero quid ē: nec albū nec caliduz nec tricubitū:ſed hominē aut deuz.Alia vero dicuntur entia eo q totaliter entis:hec quidē q̄litates eſſe:illa vero quātites:alia paſſiones:alia aliud quid tale.

¶Probat ꝓpoſitum ꝛ vtitur tali ratiōe.Quod eſt ꝑpter ſe:ꝛ ſimpliciter in vnoquoqz genere est prius eo qō eſt ꝓpter aliquid aliud:ꝛ ſecundū quid.Sed ſubſtantia eſt ens ſimpliciter ꝛ ꝓpter ſe ipſam.oia autem alia genera a ſubſtātia ſūt entia ſecundū quid ꝛ ꝓpter ſubſtantiā:ergo ſubſtantia eſt prīa inter alia entia.Adnotandum aūt dupliciter manifeſtat.¶Primo ex ipſo modo loquēdi ſiue predicandi dicēs q ex hoc palaz eſt q ſubſtantia ſit primū entiū:quia quādo dicimus de aliquo quale qd ſit: dicimus ipſuz eſſe aut bonū aut malum.Hec enim ſignificant q̄litatem que aliud eſt a ſubſtantia ꝛ ☩titate Tricubitū autez ſigificat ☩titatem ꝛ homo ſignificat ſubſtantiā.Et ideo quando dicimus q̄le eſt aliquid:nō dicimus ipſū eſſe tricubitū vz hoiez. Sed qñ dicim⁹ qd eſt de aliquo nō dicim⁹ ipſū eē albū nec calidū que ſignificāt qualitatē:nec tricubitū qō ſignificat quantitatē:ſed hominē aut dictū que ſignificāt ſubſtantiā.Ex quo patet q illa que ſignificant ſubſtantiā dīt quid eſt aliquid abſolute.Que autē predicant qualitatē non dicūt quid eſt illud de quo predicatur abſolute:ſed quale quid.Et ſimile eſt in quantitate ꝛ in aliis generibus.Et ex hoc patet q ipſa ſubſtantia dicitur ens ratione ſui ipſius quia abſolute ſignificantia ſubām ſignificāt qd ē hoc. Alia vero dīr entia non quia ipſa habeant ſecundum ſe aliquam quiditatem q̄ ſi ſecundū ſe entia.cū non ita dicant abſolute quid:ſed eo q ſunt talis entis.i.eo q habent aliquam habitudinē ad ſubſtantiā:que eſt per ſe ens ☩ abſolute ſignificans qnditatē:inquātū.ſ.quedā ſunt qualitates talis entis.ſ.ſubē:ꝛ quedā quantitates ꝛ alie paſſiones vel aliquid aliud tale quod ſignificatur ꝑ alia genera.

¶Secundo ibi.

¶Unde ꝛ vtiqz dubitabit aliqs vtrū videre ꝛ ſanare ꝛ ſedere vnumquodqz ipſorum ſit ens aut non ens.Similiter autē ꝛ in aliis talibus:nihil eniz ipſorum nec ſecundum ſe aptum natuz: nec ſeparari poſſibile a ſubſtātia: ſed magis ſiquidem vadens entiuz eſt aliquid ꝛ ſedens ꝛ ſanans:hec autem apparent magis entia:quia aliqd eſt ſubiectū ipſis determinatuz:hec autem eſt ſubſtantia ꝛ vnumquodqz quod q dē in cathegoria tali apparet bonum enī aut ſedēs nō.ſine hoc dicitur palaz ergo quia ꝓp eam ꝛ illorū ſingula ſūt. Quare primū ens ꝛ nō ſecundum ens aliqd ſz ens ſimplicit ſubā vtiqz erit.

¶Probat idē per quodā ſignū Quia enim alia entia non ſunt entia niſi ſecūdū qō referunt ad ſubſtantiā:ideo pōt eſſe dubitatio de aliis entib⁹ in abſtracto ſignificatis quando nō ſignificant cū aliq̄ habitudine ad ſubſtantiā vtrū ſint entia vel nō entia.ſ.vtrū videre ſanare ꝛ ſedere ꝛ vnūquodqz iſtorū in abſtracto ſignificatoꝝ ſit ens:aut nō ens.Et ſimiliter eſt in aliis talibus que in abſtracto ſignificantur ſiue ſignificent per modū actiōis vt ꝑdicta:ſiue nō vt albedo ſiue nigredo.¶Pro tanto aūt vident accidētia i abſtracto ſignificata eſſe nō entia:quia nihil ipſoꝝ eſt aptū natuz ſecūdum ſe eſſe.Immo cuiuslibet eorū eē eſt alteri ineſſe. Et nō eſt poſſibile aliqd eoꝝ ſperari a ſubſtantia.Et iō quādo ſignificant in abſtracto q̄ſi ſint ſecundū ſe entia ꝛ a ſubſtātia ſperata:videt q ſint nō entia:licet modus ſignificandi vocū non cōſequat imediate modus eſſendi reruz:ſed mediante mō intelligēdi:quia intellectus ſunt ſimilitudines rez. Voces autē intellectū vt dicit in primo ꝓ.Licet aūt modus eſſendi accidentiū nō ſit vt p ſe ſint:ſed ſoluz vt inſint:intellectus tamen pōt ea per ſe intelligere cū ſit natus diuidere ea que ſecundū naturā coniuncta ſūt. Et ideo noia abſtracta accidentiū ſignificāt entia que quidē inherent.licet nō ſignificent ea p modū inherentiū. Eſſent aūt ſignificata p huiuſmodi noia nō entia ſi nō ineſſent in re. Et quia iſta in abſtracto ſignificata vident nō entia magis videtur entia noia accidentiū concreta. Magis autē videt aliquid entiū eſſe vadens ꝛ ſedēs ꝛ ſanans qa determinat eis aliqō ſubiectū per ipſā nois ſignificationez in ☩tū ſignificant in cōcretione ad ſubiectū. Hoc aūt ſubiectū eſt ſubſtantia. Et ideo vnūquodqz talium nominū que ſignificāt accūs in cōcreto apparet in tali cathegoria.i.videt iportare ꝑdicatū ſubē nō ita q ꝑdicatum ſubē ſit pars ſignificatiōis taliū noium. Albus.n. vt in ꝑdicamēntis dicit ſolam qualitatē ſignificat.Sed in ☩tū huiuſmodi noia ſignificāt accidentia vt inhērētia ſubiecto.Bonū autez aut ſedens nō dicit ſine hoc. i.ſine ſubſtantia.Significat eni accidēs concretū ſubē. Et quia accidētia nō vident entia ꝓut ſecundū ſe ſignificant ſed ſolū ꝓut ſignificant in cōtractione ad ſubſtantiā:palā eſt q ſingula aliorū entiuz ſūt entia ꝑpter ſubām. Et ex hoc vlterius apparet q ſubā eſt primū ens:ꝛ ens ſimpliciter ꝛ nō ens ſecundū aliqd.i.ſecundū quid:ſicut eſt in accidentibus.Eē eni albū non eſt ſimpliciter eſſe: ſed ſecūdū qd.Quod ex hoc patet: quia cū incipit eſſe albus non dicimus q incipiat eſſe ſimpliciter ſed qa incipiat eē albus.Cū enim ſocr. incipit eſſe homo dicit ſimpliciter q incipit eſſe.Unde patet q eſſe hominē ſignificat eſſe ſimpliciter.Eſſe autez album ſignificat eſſe ſecundū quid.

¶Deinde cum dicit.

¶Multipliciter quidē igitur dicit qō primū ſed ſubſtantia oīum primuz eſt ꝛ natura:ꝛ tēpore aliorū enī cathegoreumatū nullum ē ſeparabile hec autem ſolā et ratione hoc primū neceſſe eſt enī in vnuſcuiuſqz rōne ſubē rōnē eē.et ſcire tūc ſingula maxie putam⁹:

UVA. BHSC. IyR_086_1

qñ qd est hō cognoscím⁹:aūt ignis magis qz aūt ql̃e aut quantū:aut vbi:quoniam tūc horuz eorumdē singula scím⁹:quādo qd est ipsum quale:aut quantū scimus.

¶Oñdit qūo subā dicaṫ primū. Et dicit q cum hoc qō dico primū dicaṫ multis mōis vt in.v.est hītum tribus mōis subā est pria iter oīa entia.s.scōm cognitionē ⁊ diffinitionē ⁊ scōz tps. Et q sit pria tpe alius ex hoc ꝓbaṫ q nullū aliorū p̄dicamētoz est sepabile a subā. Sola aūt subā est sperabilis ab aliis. Nullū. n.accīs inuenīt sine subā sed aliqua subā inuenīt sine accīte. Et sic patet q nō qñcunqz est subā: est accīs sz ecōtrario. Et pp hoc subā est prioz tpe. Et q ēt sit pria scōm diffinitionē patet: qa in diffinitiōe cuiuslibet accītiū oz ponere diffinitionē subē. Sicut. n. in diffinitiōe simi ponīt nasus: ita in diffinitiōe cuiuslibet accītis ponīt ꝓpriū eius subiectuz. Et iō sicut aial. est pri⁹ diffinitiōe qz hō q: diffinitio aialis ponitur ī diffinitiōe hois eadem rōne subā ē prioz diffinitiōe accidētibus. Qō ēt sit prioz ordīe cognitiōis pz. Illō. n. ē primū scōz cognitionē qō ē magis notū magis mānifesta rez. Res āt vnaqueqz magis nascīt qñ scīt ei⁹ subā: qz qñ scīt ei⁹ qlitas aut qlitas aut scōm aliqō ad p̄dicamētoz. Tūc. n. putam⁹ nos maxīe scīre singula qñ nascīt qō ē hō aut ignis: magis qz qñ cognoscimus ql̃e est aut qtū aut vbi aut scōz aliqō aliud p̄dicamētū. Quare ēt de ipsis que sūt in p̄dicamētis accidentiū: tūc scim⁹ singula qñ de vnoquoqz scimus qd est. Sicut qñ scim⁹ qd est ipsū ql̃e scimus qlitatē ⁊ qñ scimus qd est ipsū quantū: scim⁹ quātitatē. Sicut. n. alia p̄dicamēta nō hēnt ee nisi p hoc q īsūt subē: ita nō hēnt cognosci nisi inquātū participāt aliqd de mō cognitiōis substātie: q est cognoscere qd ē.

¶Deinde cum dicit.

¶Et quod olim ⁊ nūc ⁊ semp quesitū est ⁊ semp dubitatū qō ens: hoc est que substantia. Hoc enim quidē vnum esse dicūt: illi vero plura qz vnum: ⁊ finita quidem: illi vero infinita: quapropter nobis maxime ⁊ primū ⁊ solum vt est dicere de sic ente speculanduz est quod est.

¶Oñdit idē. s. q de subā sola est agendū ex cōsuetudine alioꝝ phōꝝ dñs q cū sit quesitū ⁊ semp dubitatū ap̄ud phos (⁊ olim qtū ad preteritū (⁊ nūc) quātū ad p̄sens: qd ē ens: hoc nihil aliō est q̄rere ⁊ dubitare qz qd est subā rerū. Hoc. n. ens. s. subām quidā dixerūt ee vnū vel īmobile sicut Parmenides ⁊ Melissus: vel mobile sicut antiq naturales ponētes vnū tm̄ materiale principiū rez. Solaz aūt materiā putabāt ens esse subām. Et sic patet q cū ponerēt vnum ens pp vnū materiale principiū p vnū ens intellige bāt vnā subām. Quidā vero posuerūt plura entia. qz vnū q. s. posuerūt plura p̄incipia materialia ⁊ p cōs plures rerū subās. Quoꝝ qdaz posuerūt ea finita vt Emp. qtuoꝝ elemēta: qdā vero infinita vt Anarag. ī finitas ptes cōsimiles: ⁊ Democritus īfinita īdiuisibilia corpora. Et iō si alii phi tractantes de entibus attēdebāt ad solas subās: ⁊ nobis etiā specnlādū est de sic ente. i. de subā quid ipa sit. Et hoc inq̄z maxīe: q: de hac principaliter ītendim⁹. Et primo q: p cāz la determinādo de oībus aliis noticiam facit. Et ita quodā mō solū de subā determīata: ⁊ quodā mō nō solū. Hoc aūt significat cū dicit (vt est dicere) vel vt ita dicunt qō consueuim⁹ dicere de his que nō vsqz quaqz sunt vera.

¶Deinde cum dicit.

¶Videtur autem substantia exīstere mānifestissime quidē corporibus: vnde animalia ⁊ plante ⁊ eorum partes substantias esse dicimus ⁊ naturalia corpora: vt ignem aquam ⁊ terram: ⁊ talium singula quecunqz ⁊ partes eorum: aut ex his sūt: aut partibus: aut omnibus: aut celū ⁊ partes eius astra ⁊ luna ⁊ sol. Vtrum vero he sole substantie sunt: aut ⁊ alie: aut horum quidem nullum: altere autem quedam perscrutandum.

¶Oñdit quid determinādū sit de subā. Et circa hoc duo facit. Primo ponit opiniões alioꝝ de subā Secūdo dicit q de eaz veritate est ingrendū ibi (De his ergo ⁊c.) Circa primū duo facit prio ꝓponit quid sit mānifestū circa subās: dñs q esse subām manifestissime ineſt corporibus. Vñ alia ⁊ plantas ⁊ ptes eorū dicim⁹ ee subās ⁊ etiā alia naturalia corpora vt ignē terram ⁊ aquā (⁊ talium singula (ideſt talia elementaria corpora sicut aerē ⁊ vaporem secundū opinionez. Heraclīti alia media secundū opinionē alioꝝ ⁊ etiā omnes partes elemētorū: ⁊ etiā corpora que sūt cōpōsita ex elemētis vel ex aliquibus pribus elementoruz: sicut particularia corpora mixta (aut ex oībus elementis) ideſt totis sicut tota ipsa spera activorū: ⁊ passivorū: ⁊ sicut etiā celuz qō est quoddā corpus naturale p̄ter elemēta dicimus esse substantiā ⁊ partes eius vt astra ⁊ luna ⁊ sol. Sed vtrum he sensibiles substatie sint solū substātie secūdū q pōebāt antiqui naturales: vel etiaz sint alique alie substantie ab istis: sicut ponebant. Platonici vel etiam iste nō sint subē sed solum sint alie substātie ab istis pscrutādū ē.

¶Secundo ibi.

¶Videntur quibusdam corporis terminī vt superficies linea: ⁊ punctus ⁊ vnitas esse substantie magis qz corpus ⁊ solidū. Amplius p̄ter sensibilia hi quidem non opinātur aliquid esse talium: illi vero plura ⁊ magis entia sempiterna: vt plato species, ipsas: ⁊ mathematica duas substantias. Tertium vero sensibilium corporum substantiaz. Sz Leucippus plures substantias ab vno inchoans ⁊ principia cuiuslibet substantie: aliud quidem numerorum: aliud autez magnitudinum: deinde anime ⁊ hoc modo p̄roten dit substantias. Quidam vero species: ⁊ numeros eandem habere dicunt naturam: alia vero habita lineas ⁊ superficiē vsque ad primam celi substantiam ⁊ sensibilia.

¶Recitat opiniones philosophorū de substātijs nō manifestis dicens q quibusdā videt q termini corporis sint rerū substātie vt scilicet superficies ⁊ linea ⁊ punctus ⁊ vanitas sint magis substātie qz corpus ⁊ solidū. Et hec opinio diuidit quia qdā nihil talū terminorū opinabant esse separata a sensibilib⁹ scilicet pithagorici. Alij vero ponebāt quedā entia sempiterna sensibilibus sepata q̄ sūt plura ⁊ magis entia quā sensibilia: magis inq̄z entia qa ista sunt ī corporalia ⁊ īmobilia hec aūt corruptibilia ⁊ mobilia. Plura vero qa sensibilia sunt vnius ordinis tantuz sparata vero duorū. Sicut Plato posuit duas subās sepataz. id. est duos ordies subārū seperataz. s. species vt ideas ⁊ mathematica. Et tertiū ordinē posuit substās cor-

UVA. BHSC. IyR_086_1

porum sensibiliuz. Sed leucippus q̄ successor fuit platonis ⁊ ex sorore nepos posuit plures ordines substātiax: ⁊ in vno quoqz etiā ichoauit ab vno q̄ pōebat esse pricipium i qualibet ordīe substantiax Sed aliud qdez vnū ponebat esse principiū numerox quos ponebat esse prias substantias p⁹ speties: aliud antē magnitudines quas ponebat esse scōas subās. Et demū ponebat subām aie. Et hoc modo protēdebat ordinem subārum vsqz ad corruptibilia corpora. Sed qdam differebant a platone ⁊ leucippo qa non distinguebant inter spēs ⁊ primū ordinem mathematicorū q est numerorum. Dicebāt.n. spēs ⁊ numeros habere eandem natūrā ⁊ oīa alia esse habita. i. cōsequenter se habentia ad numeros. s. lineas ⁊ superficies vsqz ad primam celi substantiam ⁊ alia sensibilia que sunt in vltimo ordine.

¶ Deinde cum dicit.

Co 6. ¶ De his igitur quid dicitur bene. ⁊ que sunt substantie. ⁊ vtruz sint alique preter sensibiles aut non sunt ⁊ iste quomodo sunt. ⁊ vtrum est aliqua separabilis substantia. ⁊ q̄re. ⁊ quomodo: aut nulla preter sensibiles p scrutandum ponentibus primo substantiaz quid est.

¶ Ostendit qd circa p̄dicta dicendū sit dicēs q̄ dicē dū ē qd de p̄dictis dicit bene aut nō bene: ⁊ que sūt subē: ⁊ vtrū p̄dicta mathematica ⁊ spēs sint aliqd p̄ter res sensibiles aut nō. Et ille subē si sint p̄ter sensibiles quē modū essendi habeant. Et si iste nō sunt p̄ter sensibiles subās vtrū sit aliq̄ alia subā separabilis: ⁊ quare ⁊ qūo aut nulla ē subā p̄ter sensibiles. Hoc.n. determinabit. in. 12. huius ⁊ infra. Sed tamē anteq̄z hec determinet oportet prio ponere ⁊ describere qd sit subā in istis sensibilib⁹ i qbus subā manifesta inuenitur. Quod qdē facit in hoc. vii. ⁊. in. viii. sequenti.

Co 7. d Icitur autez substantia nō multipliciter de quatuor maxime etenz qō qd erat eē ⁊ vniuersale ⁊ gen⁹ videtur substantia cuiusqz esse. Et quartū horū subiectum. Subiectum vero est de quo alia dicuntur: ⁊ illud ipsum nō adhuc de alio ꝓpter quod primum de hoc determinandum est. maxime namqz videtur esse substantia subiectum primum.

¶ Lectio secunda.

p Ostquam oñdit q̄ principalis intētio huius scie est cōsiderare de subā: hic incipit de subā determinare. Et diuidit hec ps i duas. In p̄ma oñdit modū ⁊ ordinē tractandi de subā. In secūda psequit tractatū subē ibi. (Et primū dicemus q̄dam de eo) Modū aūt ⁊ ordinē tractandi de subā oñdit diuidendo substantias i suas ptes ⁊ dicēdo de qua partiū eius prio ⁊ principalius ē determinādū: ⁊ que partiū ipsius pretermittende sūt: ⁊ que prius vel posterius ꝓsiderande. Unde diuidit prima pars i partes tres scōm diuisiones ⁊ subdiuisiones q̄s ponit de subā. Scōa incipit ibi (Tale vero mō quodaz.) Tertia vero incipit ibi. (Confitenē aūt ⁊c.) Dicit ergo p̄mo q̄ subā ad minus dī quatuor modis si nō dicatur (multiplicius). i. plurib⁹ modis. Sūt.n. plures modi qbus aliqd subām noiant: vt patet de dicētib⁹ terminos corporis esse subās q modus hic pretermittitur. Quox qdem mōrū: primus est secundū qō (qd erat eē). i. qditas vel ēntia sine natura rei dicit ei⁹ subā. Secūdus modus est qñ vniuersale dicit substātia esse secundū opinionē ponentiū ideas spēs que sunt vniuersalia de singularibus p̄dicata: ⁊ sunt horū particularū subē. Tertius modus est scōm qō p mū genus videt esse subē vniuscuiusqz. E per hunc modū vnū ⁊ ens ponebant subās eē oīum rex tamē prima oīum genera. Quart⁹ modus est secūdū qō subiectū. i. subā ptic̄laris dicit esse subā. Dicit aūt subiectū de quo alia dicunt vel sicut suprioza de inferioribus vt genera ⁊ spēs differētie: vel sicut accīs p̄dicat de subō vt accidētia coia ⁊ ꝓpria: sicut de forte p̄dicat homo aīal rōnale risibile ⁊ albū Ipsuz aūt subiectū nō predicat de alio. Qō est intelligendū q se. Per accīs.n. nihil phibet for. de hoc albo p̄dicari: vel de aīali vel de hoīe: qa id cui iest albū aut aīal aut homo for. est. De se ipso aūt p̄dicat p se: vt cū dī for. ē for. Patet aūt q̄ subiectū hic dicit q̄ i p̄dicamētis noiat subā prima ex hoc q̄ eadē difficulto datur de subiecto hic: ⁊ ibi de subā prima. Unde cōcludit q̄ determinandū est (de hoc). i. de subiecto vel de subā prima q̄ tale subiectū maxie videt subā eē. Uū in predicamētis dī q̄ talis subā est q̄ ꝓprie ⁊ p̄ncipaliter ⁊ maxime dī. Huiusmōi.n. scōm se oībus alijs substāt. s. spēbus ⁊ generibus ⁊ accidētib⁹. Substātie vero scōe. i. genera ⁊ spēs substāt solis accidētibus. Et hoc ēt nō hūt nisi rōne primax subārū. Hō. n. ē alb⁹ inq̄tū hic hō ē albus. Uū patet q̄ fere eadē est dīo subē hic posita cū illa que ponit i predicamētis. Mā per subiectū itelligit hic subā prima. Qō aūt dixit genus ⁊ vniuersale qō videt ad spēs pertinere ꝓtinet sub substātijs secūdis. Hoc aūt qō qd erat eē hic ponit sed ibi ptermittit qa nō cadit in p̄dicamētorū ordine nisi sicut principiū. Neqz.n. ē genus neqz spēs neqz idiuiduū: sz hoc oīuz formale principiū.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Tale vero modo quodā materia dicit ⁊ alio mō forma Tertio modo qō. ex his. Dico aūt materiā quidem es formam aūt figuram speciei: quod aūt ex his statuam totam.

¶ Subdiuidit ārtū moduz p̄missę diuisionis hoc. s. qō dixerat subiectū. Et circa hoc tria facit. Prio nā qz ponit diuisionez. Secūdo cōparat ptes diōis ad inuicez ibi (Quare si spēs ⁊c̄). Tertio oñdit qūo de istis ptibus diuisiōis sit agendū ibi. (Attamē ea que nūc ex ambob⁹ ⁊c̄.) Dicit ergo primo q̄ subiectuz qō est pria substantia ptic̄laris in tria diuidit scilicet in materiā ⁊ formā ⁊ cōpositū ex eis. Que quidē dīo non ē generis in spēs: Sed alicui⁹ analogice predicati quod de eisq̄ sub eo ꝓtinent p prius ⁊ posterius p̄dicatur. Taz enī cōpositionē q̄z materia ⁊ forma ptic̄laris subātia dī sed eodē ordine. Et nō posterius ingret quid horū per p̄us sit subā. Exēplificat aūt hic mēbra in artificialib⁹ ingbus es est vt materia: figura vt forma speciei. i. dans speciē. statuā aut cōposituz ex his. Que qdē exēplificatio nō est accipienda secundū veritatē sed secundū similitudinē ꝓportionis figura enī ⁊ alie forme artificiales nō sūt substantie sed accidētia q̄dā. Sed quia hoc modo se habet figura ad es in artificialibus sicut forma substantialis ad materiā in naturalibus pro tanto vtitur hoc exēplo: vt demōstret ignotū per manifestum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare si species materia est prior ⁊ magis ens ⁊ ipso quod ex vtrisqz prior erit ꝓpter eandem rationē. Hunc quidē igit tpo dictū est quod substantia: qa q̄ nō de subiecto sed de quo alia. Oportet autem non solum ita non enim sufficiens ipsum: hoc enīz

UVA. BHSC. IyR_086_1

manifestum est.

¶Coparat ptes diuisiois pmisse adinuicē. Et circa hoc tria facit prio ostendit q̄ forma sit magis sbā quā cōpositū. Secūdo ostendit q̄ mā sit maxime subā qō erat opinio quorūdā ibi. (Et ad huc mā sbā sit.) Tertio ostendit q̄ tā forma q̄z cōpositū est magis subā quā mā ibi. (Sz iposibile tē.) Dicit ergo prio q̄ spēs. i. forma prior est mā. Materia enī ē ens in potētia: ⁊ species est actus eius. Actus āt naturaliter prior ē potentia: ⁊ simplr loquēdo prior tpe q̄ nō monet potētia ad actū nisi p ens actu: sz i vno ⁊ eodē qō q̄ilibz est in potētia q̄libz in actu potētia tpe p̄cedat actū. Vñ pz q̄ forma ē prior q̄z mā ⁊ etiā est magis ens q̄z ipsa q̄ q̄ vnūquodq̄z illō magis. Mā āt nō fit ens actu nisi p formā. Vñ oz q̄ forma sit magis ens q̄z mā. Et ex hoc alterius segtur q̄ eadē rōne forma sit prior cōposito ex vtriusq̄z inq̄tū est i cōpositio aliqd de mā. Et ita pticipat aliquid de eo qd est posterius secūduz naturā. s. de mā. Et itez pz q̄ mā ⁊ forma sūt principia cōpositi. Principia aūt alicuius sūt eo prioza. Et ita si forma ē prior mā erit prior cōposito. Et q̄ posset alicui videri q̄ ex quo phs ponit oēs mōs ex quibus dī subā q̄ hoc sufficeret ad sciēdū quid est subā: iō subūgit. d. q̄ nūc dictū ē quid sit subā solū i tpo. i. dictū ē soluz in vniuersali q̄ subā est illud qō nō dī de subō sed de quo dicunt alia. Sed oz nō soluz ita cognoscere subāz ⁊ alias res. s. p diffinitionē vniuersalez ⁊ logicaz. Hoc enī non ē sufficiēs ad cognoscēduz naturaz rei q̄: hoc ipsuz: qō assignatur p diffinitione tali ē mānifestuz. Non enī huiusmōi diffinitiōe tangūtur principia rei ex quib⁹ cognitio rei dependet. Sed tāgitur aliq̄ cōmunis cōditio rei p quā talis notificatio datur. ¶Deinde cum dicit.

¶Et adhuc materia subā sit: si enī nō ipsa: q̄ est alia diffugit: aliis enī ablatis nil apparet remanēs: nā alie qdē sūt corpoꝝ passiones ⁊ factiōes ⁊ potētie: lōgitudo vero latitudo ⁊ pfunditas quātitates quedā sūt: sed nō subē. Quātitas enī nō subā sed magis cui insunt hec ipsa primū illo modo est subā. At vero ablata longitudine: latitudine: ⁊ pfundo nihil videm⁹ remanēs nisi si qd est determinatū ab aliis. Quare materiā necesse est videri solam substantiā sic intendentibus.

¶Ostendit q̄ mā maxie sit subā. Et circa hoc duo facit. Prio ponit rationē antiquoꝝ p quā ponebāt materiā maxie ⁊ solū eē subāz. Secūdo notificat qd sit mā ibi (. Dico aūt materiā que secūdū se.) Dicit ergo primo q̄ nō solū forma ē subā ⁊ cōpositū: sz ⁊ mā sit subā secūdū rōnez p̄dictā. Si. n. ipsa mā nō sit substātia fugit a nobis q̄ sit alia subā p̄ter materiā qa si remoneātur a rebus sensibilib⁹ in qbus māifeste est subā alia q̄ planū est nō eē subāz nihil remanet vt videt nisi materia. In istis. n. corporibus sensibilibus q̄ oēs pfitētur eē subās quedā sūt sicut corpoꝝ passiones: vt calidū frigidū ⁊ hui⁹ de qbus māifestū est q̄ nō sūt subē. Sūt. n. i eis quedā factiōes. i. gnationes ⁊ corruptiōes ⁊ mot⁹ de qbus ēt planū est q̄ nō sūt subē. Sūt ēt in eis potētie q̄ sunt pncipia p̄dictaꝝ factionū ⁊ motuū. s. potētie q̄ sūt in rebus ad agendū ⁊ patiendū. Quas ēt patet nō esse subās sed magis ponūtur sub genere q̄litatis. Et post aīa ista inueniunt i corporibus sensibilibus dimēsiones. s. lōgitudo latitudo ⁊ pfunditas q̄ sunt quātitates quedā ⁊ nō subē. Quātitas. n. manifestū est q̄ nō est subā. Sed illud cui p dicte dimēsiones insunt vt primū subiectū eaz est subā. Sed remotis istis dimēsionib⁹ nihil videt remanere nisi subiectū eaz quod est determinatū ⁊ distinctū p huiusmōi dimēsiones. Hec aūt est materia. Quātitas. n. dimēsiua videt ineſſe materie imediate cū materia nō diuidat ad recipiendū diuersas formas in diuersis suis ptibus nisi p huiusmōi quātitatē. Et ideo per huiusmōi cōsideratiōnē videt necessariū eē nō solū q̄ materia sit subā: sed q̄ ipsa sola sit subā. Decepit aūt antiquos phos hanc rationē inducētes ignorātia formē subālis. Nō. n. adhuc tñ p̄fecerāt vt intellectus eoꝝ se eleuaret ad aliqd qō est. s. sensibilia. Et ideo illas formas tantū cōsiderauerūt. q̄ sunt sensibilia ꝑpria vel cōmunia. Huiusmōi aūt manifestuz est esse accidētia: ut albū ⁊ nigrū magnū ⁊ paruū ⁊ huiusmōi. Forma aūt subālis nō est sensibilis nisi p accīs. Et iō ad eā cognitionē nō peruenerūt vt scirēt ipsaz a materia distinguere sed totū subiectū qō nos ponimus ex materia ⁊ forma cōponi ipsi dicebāt eē pmā materiā: vt aerē aut aquā aut aliqd huiusmōi. Formas autē dicebant esse que nos dicimus accidētia vt quātitates ⁊ q̄litates quoꝝ subiectuz ꝑpriū nō est materia prima sed substātia cōposita que est subā in actu. Omne enim accīs ex hoc est q̄ substātie inest: vt habitū est. ¶Deinde cum dicit.

¶Dico aūt materiā que secūdū se: nec qd: nec quātitas: nec aliud aliqd dicit: quib⁹ est ens determinatū. Est enī quoddā de quo p̄dicatur horū quodlibet: cui est esse alteruz ⁊ cathegoriarū vnicuiq̄z: alia nanq̄z de subā p̄dicant: hec vero de materia. Quare qō est vltimū secūdū se: neq̄z quid: neq̄z quātitas: neq̄z aliud aliquid est: neq̄z vtiq̄z negatiōes eteni erūt hec secūdū accidens. Ex his ergo speculātibus accidit subām esse materiam.

¶Quia ratio p̄dicta ostēdens solaz materiā esse substantiā videtur ꝓcessisse ex ignorantia materie vt dictum est: ideo cōsequenter dicit qd sit materia secunduz rei veritatē: put declaratuz est in prio phy. Materia enī i se nō pōt sufficiēter cognosci nisi p motuz. Et eius inuestigatio precipue videt ad naturalē pertinere. Unde ⁊ phs accipit hec de materia q̄ in physicis sunt inuestigata dicens. Dico autez materiā esse (que secunduz se) idest secunduz sui essentiā cōsiderata nullatenus est (neq̄z qd) idest neq̄z substātia (neq̄z qualitas) neq̄z aliqd alioꝝ generuz qb⁹ ens diuidit vel determinat. Et hoc precipue apparet motu. Oportet enim subiī mutationis ⁊ motus alteruz esse per se loquēdo ab vtroq̄z terminoruz motus vt p batum est primo phie. Unde cuz materia sit primuz subiī subās non soluz motibus qui sunt scōm qualitatem ⁊ quantitatē ⁊ alia accidentia: sed etiam mutationibus q̄ sunt scōm substantiaz: oportet q̄ materia sit alia secundum sui essentiam ab oībus formis substantialibus ⁊ earuz priuationibus que sunt termini generationis ⁊ corruptionis: ⁊ non soluz q̄ sit aliud a quātitate ⁊ qualitate ⁊ alijs accidētibus. Attamen diuersitatez materie ab omnibus formis non probat philosophus per viaz motus: que qdem pbatio est per viaz naturalis philosophie: sed per viam predicationis que est ꝑpria logice: quā in 4° huius dicit affinem esse huius scientie. Dicit ergo q̄ oportet aliquid esse de quo omnia predicta p̄dicentur ita tamen q̄ sit diuersuz esse illi subō de quo predicant: ⁊ vnicuiq̄z eorum que de ipso predicant. i. diuersa quiditas ⁊ essentia. ¶Sciendum autē est q̄ id qō hic dicit non pōt intelligi de vniuoca predicatiōe secunduz q̄ genera predicātur de spēbus in q̄rum diffinitionibus ponuntur: qa nō est aliud per essentiā asal ⁊ bō. Sed oz hoc intelligi de denominatiua p̄dicatione ſ

Lec. 12. t. 5.

Lec. 1.

Lec. 4.

UVA. BHSC. IyR_086_1

cut cũ albũ predicat de hoie. Alia. n. gditas ẽ albi ⁊ hois. Uñ subiũgit ꝙ alia gña pdicant hoc mõ ō substãtia. s. denoiatiue subã vo pdicat de mã denoiatiue. Nõ est aũt intelligẽdũ ꝙ subã actu exñs de qua hic loqmur de mã pdicet: pdicatiõe vniuoca siue q̃ est p essentiã. Jam. n. ꝫ. dixerat ꝙ mã nõ ẽ qd nz aliqd alioꝝ. Sz itelligendũ ẽ de denoiatiua pdicatiõe: per quẽ modũ accia de subã pdicant Sicut. n. hec ẽ mã homo est albus: ñ ãt hec hõ ẽ albedo vl hũanitas ẽ albedo ita hec ẽ ya hoc materiatũ ẽ hõ: ñ ãt hec mã est hõ vel mã est hũanitas. Ipsa ergo ꝓcretia siue ō noiatiua pdicatio oñdit ꝙ sicut subã ẽ aliud p eẽntiã ab accidẽtibus: ita per eẽntiã aliud ẽ materia a formis substãtialibus. Quare sequet ꝙ illud qõ est vltimũ subiectũ p se loquendo nz est quid. i. subã nz quã titas. Neqz aliqd aliud qõ sit in aliquo genere entium nz ipse negatiões possũt p se predicari de materia. Sicut. n. forme sũt pter eẽntiã materie: ⁊ ita quodãmodo se hñt ad ipz per accñs. ita ⁊ negatiões formaꝝ que sunt ipse priuatiões secundum accñs insũt materie. Si. n. per se ineẽnt materie nunqz forme in materia possent recipi saluata materia. Hoc aũt dicit pbs ad remouẽdũ opinionẽ. Platonis q nõ distinguebat iter priuationẽ ⁊ materiã vt in prio phie. hẽtur. Cõcludit etiaz finaliter ꝙ ꝓsiderantib⁹ scõm pdictas ratiões accidit solaz materiam eẽ sbãm vt prius inducta rõ cõcludebat. ¶ Deinde cum dicit.

Lec. 13.

¶ Sed impossibile etenim separabile ⁊ hoc aliquid ineſſe videtur maxime substantie: q̃ propter species ⁊ ex ambobus substantia videbitur esse magis qz materia.

¶ Ostẽdit cõtrariũ huius ꝯclusionis dicẽs ꝙ ipossibile est solã materiã esse subãm: vel ipsaz ẽt esse maxime subãz. Duo. n. sunt que maxie ꝓpria videnť eẽ subẽ: quoꝝ vnũ est ꝙ sit sepabilis. Accidẽs enĩ nõ separat a subã: sed subã põt separi ab accidẽte. Aliud est ꝙ subã est hoc aliqd demõstrat si. Alia. n. genera nõ significãt hoc aliqd sed magis q̃le vel quãtũ: subã aũt ẽ q̃ significat ꝓprie hoc aliqd: Hec ãt duo. s. esse separabile ⁊ eẽ hoc aliqd nõ ꝙueniũt materie. Mã. n. nõ põt per se existere sine forma per quã est ens actu cũ de se sit in potẽtia tantũ. Ipsa etiã nõ est hoc aliqd nisi p formã per quã fit actu. Unde esse hoc aliqd maxime cõpetit cõposito. Et ideo patet ꝙ spẽs. i. forma ⁊ cõpositũ ex ambob⁹. s. ex materia ⁊ forma magis videť eẽ subã q̃s materia: qz cõpositũ ⁊ est sepabile ⁊ est hoc aliqd. Forma aũt ⁊ si nõ sit separabilis ⁊ hoc aliqd tñ per ipsaz cõpositũ fit ens actu: vt sic possit eẽ sepabile ⁊ hoc aliqd. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Attamẽ eã que nũc ex ambobus subãz: Dico autẽ eã que ex materia ⁊ forma dimittendũ: posterioꝝ enim est ⁊ aperta. Manifesta aũt equaliter ⁊ materia de tertia aũt perscrutandũ: hec namqz maxime dubitabit.

¶ Oñdit qũo sit ꝓcedendũ circa ptes huius diuisionis subẽ quã psecutus est prout. s. diuidit ĩ materiaz ⁊ in formã ⁊ cõpositũ: ⁊ dicit ꝙ licet taz spẽs quã cõpositũ sit magis subã q̃s materia tñ ad presens dimittẽda est subã que ex ambobus cõposita. s. ex materia ⁊ forma. ⁊ hoc pp duas ratiões. Una rõ est qz ipsa ẽ posterioꝝ secundũ naturã vtraqz. s. q̃s materia ⁊ quã forma: sicut ꝓpositũ est posteriꝰ simplicibus ex qbus cõponit. Et ideo cognitio materie ⁊ forme precedit cognitionẽ subẽ cõposite Alia rõ est qz huiusmõi substãtia (est apta. i. mãifesta cũ sensui subiaceat.) Et iõ circa eius cognitionẽ nõ oz ĩmorari: materia aũt licet nõ sit posterioꝝ sed quodãmodo prioꝝ tñ aliq̃liter ẽ mãifesta. Dicit aũt (aliq̃liter) ga secundũ essentiã sua nõ hẽt vñ cognoscať cũ cognitiõis principiuz sit forma. Cognoscit aũt per quãdaz similitudinẽ ꝓportiõis. Mã sicut huiusmõi subẽ sensibiles se hñt ad formas sensibiles vt lignũ ad formã scamni: ita prima materia se hẽt ad formas sẽsibiles. Propter qõ dicitur primo phy. ꝙ materia prima est scibile secundũ analogiaz. Et ideo restat de tertia pscrutanduz. s. de forma qa ista est maxie dubitabilis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Confitentur autem substãtie esse sensibilium quedaz: quare querendũ in his prius.

¶ Oñdit moduz ⁊ ordinẽ quõ ꝓcedenduz sit circa partes tertie diuisionis subẽ ⁊ prout substantia scilicet diuidit in substantias sensibiles ⁊ ĩ sensibiles. Et circa hoc tria facit. Primo oñdit ꝙ de substantijs sensibilibus prius est agendũ ga huiusmõi substãtie sensibiles sũt ꝓsse apud oẽs Omnes enim cõfitent q̃sdam sensibiles esse subãs. Substãtias aũt nõ sensibiles non oẽs cõfitentur. Unde prius querendũ est de substantijs sensibilibus sicut de notioribus.

¶ Quoniam autem in principio diuisimus quot modis determinauimus substantiam ⁊ horum vnum videtur esse quod quid erat esse speculandum est de ipso.

¶ Secũdo ostẽdit quid de substãtijs sensibilibus sit determinãdũ. Et dicit ꝙ cũ prius dictuz sit quot modis dicať substantia inter istos modos vnus modus est put qõ qd erat eẽ idest qditas ⁊ essentia rei dicit substantia. Unde speculãdũ est de ista primo modo ostendẽdo scilicet qditas substantiaz sensibilium.

¶ Preopere enĩ transeundũ ad qõ notius ẽ. Disciplina. n. ita fit oĩbus p mi⁹ nota natura ad nota magis: ⁊ hoc op⁹ est: quẽadmodũ in actibus facere ex vniuscuiusqz bonis totaliter bona vnicũiqz bona: sic ex ipsis notioribus q̃ nature qdem nota ipsi nota: que aũt singulis nota ⁊ prima: multominus debiliter nota: ⁊ parum aut nihil entis habẽt. Attamen ex male qdez noscibilib⁹ ipsi aut noscibilib⁹: q̃ oĩno noscibilia noscere tentandũ procedẽtes sicut dictũ est per hec ipsa.

¶ Tertio ibi Assignat rõnem p̃missi ordinis. Et dicẽ ꝙ ideo prius dicẽdũ est de essentijs subãrum sensibilium ga hoc est (ꝓpere). i. ante opus sicut ꝓparatoriũ ⁊ necessariũ ad opus: vt ex his substãtijs sensibilib⁹ que sũt magis manifeste q⁹. ad nos: trãseamus ad illud qõ est notius simpliciter ⁊ secundũ naturã. i. ad substãtias itelligibiles de qb⁹ pricipaliter itẽdit. Ita. n. fit disciplina in oĩbus rebus siue oĩbus hoĩbus p ea que sũt min⁹ nota scõm naturã procedẽdo ad ea que sũt magis nota secundũ naturã. Cũ. n. omnis disciplina fiat per ea q̃ sunt magis nota adiscenti quez oz aliqua pcognoscere ad hoc vt adiscat: oz discipli nã nostraz ꝓcedere ad ea q̃ sunt magis nota quo ad nos que sũt sepe minus nota secundũ naturaz. Nobis. n. quoꝝ cognitio a sensu incipit sũt notiora q̃ sũt sensui ꝓpinquiora. Secundũ aũt naturaz sunt notiora q̃ ex sui nã sunt magis cognoscibilia. Et hec sũt q̃ sunt magis ẽt ⁊ magis actualia. Que qdẽ sũt remota a sensu cuz forme sensibiles sũt forme in mã. Et iõ in disciplinis oz ꝓcedere ex min⁹ notis scõz naturã ad magis nota. Et hoc (op⁹ ẽ). i. necessariũ hoc facere (sicut ĩ actibus) hoc ẽ in artibus vel potẽtijs actuisi qbus (ex bõis vniuscuiusqz). i. ex his q̃ sũt bona isti ⁊ illi fiunt ea q̃ totaliter) sũt. i. vniuersaliter bona. Et p ꝓsequẽs ⁊ vnicuiqz bona. Militaris. n. puerit ad

UVA. BHSC. IyR_086_1

victoriaz toti⁹ exercit⁹ q̄ ē quoddā bonū cōmune ex singularib⁹ victorijs huius ⁊ illius. Et silr ars hedifi catiua ex cōpositiōe hoz lapidū ⁊ illoz puenit ad cō stitutionē totius domus. Et silr oz in speculatiuis ex his q̄ sunt notioza ipsi. s. adiscenti puenire oportet ad ea q̄ sunt nature nota q̄ etiaz fiunt vltimo ipsi adiscē ti nota. ¶Hoc aūt nō est ꝓpter hoc ꝙ illa q̄ sūt magis nota huic vel illi sint simplr magis nota qa illa q̄ sūt (singulis nota). i. quo adhuc ⁊ illiz ⁊ prima in co gnitione eoz sunt multotiēs debiliter nō secundū na turā. Et hoc ideo q: pauz vel nihil habēt de entitate. Secundū enī ꝙ aliqd est ens secundū hoc est cogno scibile. Sicut patet ꝙ accidētia ⁊ mot⁹ ⁊ priuatiōes parū aut nihil hūt de entitate: ⁊ tñ ista sūt magis no ta quo ad nos: quā subē rerū: quia sunt vicinioza sen su: cuz p se cadant sub sensu q̄si sensibilia ꝓpria vel cōmunia. Foꝛe autē subāles ꝙ accidens. Dicit autez (multotiēs) qa q̄doqz eadē sunt magis nota ⁊ quo ad naturaz ⁊ secunduz nos sicut in mathematicis q̄ abstrahunt a materia sensibili. Et ideo ibi semp ꝓce ditur a notioribus secundū naturā qa eadē sunt no tioza quo ad nos ⁊ tamē licet illa q̄ magis sunt nota quo ad nos sint debiliter nota secundū naturā: tñ ex huiusmōi male notis secundū naturā que tñ sūt ma gis noscibilia ipsi discenti: tēptandū est cognoscere il la q̄ sunt (oīno). i. vniuersaliter ⁊ pfecte cognoscibi lia: pcedentes ad ea cognoscenda per hec ipsa que sunt debiliter nota secundū se sicut iam dictum est.

¶Lectio tertia.

T primo dicemus quedā de eo lo
e **gice: qō est quod quid erat esse vnū quoqz quod dicitur secunduz. Nō enim est tibi eē: musicum. Non enim secun dum teipsum ē musicus quod ergo dicitur secundum teipsum.**

Postquam determiauit pbus o: dinē ꝓcedenti circa subās: hic incipit determiare de subīs sen sibilib⁹ sic̄ pdixerat. Et diuidit i duas ptes. In pria determiat de eēntia subātiaz sensibiliū ꝙ rō nes logicas ⁊ cōmunes. In scda ꝙ principia subārū sensibiliū in. viii. li. ibi. (Ex his igit̄ q̄ dicta sūt syllo gizare oportet). ¶Prima pars diuidit i duas. In pri ma ostēdit cuiusmodi sit eēntia substātiarū sensibiliū. In secnnda oñdit ꝙ huiusmōi eēntia habet rationez principij ⁊ cāe ibi (. Quod aūt oportet dicere). ¶Pri ma autē pars diuidit i partes duas. In prima deter minat de eēntia subārū sensibiliū. In scda oñdit vni uersalia nō esse subās rerum sensibiliū vt quidā dice bant ibi. (Quoniā vero de subā perscrutant). ¶Pria aūt pars diuidit in. d. In prima oñdit eiusmodi sit subā rerū sensibiliū. In scda ex qbus cōstituat̄ sicut ex qbus ibi. (Quoniā vero diffinitio rō est). ¶Pria diuidit in duas. In prima ingrit cuiusmōi sensibili um sit eēntia substantiaz. In secunda ingrit cām ge neratōis earū ibi. (Que vero sūt alia natura). ¶Pri ma diuidit in duas. In prima oñdit qd sit eēntia re rū sensibiliuz. In secunda q̄liter se hēat ad ipsa sensi bilia: vtrū scilicet vt idē vel vt diuersū ibi (. Utruz āt idē). ¶Prima diuidit in duas in pria oñdit qd est qō qd erat esse. Secundo quoz est ibi. (Quoniaz vero sunt ⁊ secundum alias.) Circa primum duo facit p/ mo remouet ab eo quod quid erat esse predicata per accidens. Secundo ea que predicantur per se sicut propie passiōes de subō ibi (. Neqz certū hoc ⁊c̄). Dicit ergo primo ꝙ de substantijs sensibilibus: pri mo dicendum est ⁊ ostendendum est in eis quod quid erat esse. Ideo primum dicemus de eo quod quid erat esse quedam logice. Sicut enim supza di cium est: hec scientia habet q̄ndam affinitatez cū lo gica pp vtriusqz cōmunitatem. Et ideo modus logi cus huic scīe ꝓprius est: ⁊ ab eo cōuenienter inci pit. ¶Magis aūt logice dicit se de eo quod qd est di cturum inquātū inuestigat quid sit qō quid erat esse ex modo predicandi. ¶Hoc enim ad logicum ꝓprie pertinet. ¶Hoc autē primo sciendum est de eo quod quid erit esse: Quod oportet ꝙ predicet̄ secundū se. Illa enim que predicantur de aliquo per accidens non pertinent ad quod quid erat esse illius. ¶Hoc enī intelligimus per quod qd erat esse alicui⁹: quod cō uenienter responderi pōt ad questionē de eo factam quod quid est. Cum autem de aliquo querimus qd est: non possumus cōuenienter respondere ea que in sunt ei p accidēs. Sicut cū queritur qd est homo nō potest responderi ꝙ sit albus vel sedens vl musicus Et ideo nihil eoz que predicant̄ per accidens de ali quo pertinent ad quod qd erat esse illius rei. Nō enī musicum esse est tibi esse. Sciendū autem est ꝙ in oībus sequētibus per hoc quod dicit hec esse vel hu ic esse intelligitur quod quid erat esse illius rei: sicut homini esse vel hominē esse intelligit id qō pertinet ad hoc quod quid est homo. Quod est autez musicū esse idest hoc ipsum quod quid est musicus non per tinet ad hoc quod qd est tu. Si enim queratur tu qd sis non potest respōderi ꝙ tu sis musicus. Et ideo se quitur ꝙ musicū esse non est tibi esse quia ea que per tinent ad quiditatem musici sunt extra quiditatem tu am: licet musicus de te predicetur ⁊ hoc ideo qa (tu non secundū te ipsum es musicus) idest qa musicum non predicatur de te p se: sed per accidens. Illud er go pertinet ad quod quid tui quod tu es secunduz te ipsum idest quia de te predicatur p se ⁊ non p acci dēs sicut de te predicatur p se homo animal substan tia rationale sensibile ⁊ alia huiusmodi que oīa perti nent ad qō quid est tui.

¶Deinde cum dicit.

¶Neqz ēt hoc eē: non enim qō ita secūduz se vt supficiei album: quia non ē supficiei eē album eē. At vero neqz quod ex vtrisqz su pficiei albe eē: quare quia adest ei hoc: in q̄ igitur non inerit ratione ipsum dicente ipsū: hec ratio eius quod quid erat esse singulis. Quare si supficiei albe eē est supficiei semp eē: albo ⁊ leui eē idem erit ⁊ vnum.

¶Excludit ab eo quod qd ē quod predicatur secun dum se sicut passiones de subiectis dicēs nz etiā hoc eē quod predicatur secundum se de aliquo ptinet ad hoc quod quid erat eē eius. ¶Predicatur. n. p se pas sio de ꝓprio subiecto sicut color de supficie. Non ta mē quod quid erat eē est ꝙ ita ineſt alicui secundū se sicut supficiei ineſt albū: q: nō supficiei eē ē albū eē. i. hoc ipsū qō quid ē supficies non ē quod quid ē albū. Alia. n. ē. quiditas supficiei ⁊ albedinis: ⁊ non soluz hoc quod ē esse album non est quod quid est superfi ciei: sed nec ipsum compositum ex vtrisqz. s. superfi ciei ⁊ albedine quod est esse superficiem albam vel esse superficiei albe. Quiditas. n. vel essentia superfi ciei albe non est quiditas vel essentia superficiei Et si queratur quare. Respōderi potest (quia hoc adest ei). i. quia cum dico superficiem albam dicitur aliqd quod adheret superficiei tanq̄ extrinsecum ⁊ non tā q̄ intrans essentiam eius Unde hoc tantum: quod est superficies alba non est de essentia superficiei. ¶Predicant̄ āt passiōes de ꝓprijs subiectis ea rōne: q: ꝓpria subā in eaz diffinitiōibus ponunt̄: sic̄ nasus ponit̄ in diffinitiōe simi ⁊ numerus i diffinitiōe pa ris. Quedā vero ita p̄dicant̄ p se: ꝙ subiecta in eoz

UVA. BHSC. IyR_086_1

diffinitiõibus nõ ponunt: sicut aĩal p se de hoĩe: nec hõ ponit in diffinitione animalis. Cum ergo ea q̃ p̃dicantur per accidẽs nõ ptineãt ad qd est: nec illa q̃ p̃dicanť p se i quoz diffinitionib⁹ ponunť subiecta: relinquit̃ qz illa ptineãt ad qõ qd ẽ q̃ ponunť pse: ⁊ tñ in eoz diffintiõibus nõ ponũtur subiecta. Et ideo ꝯcludit dicẽs qz hec erit rõ in singulis quod qd erat esse: in qua rõne (dicẽte ipsuz) .i. describente p̃dicatuz (nõ merit ipsuz) .i. subiectuz sicut i rõne aĩalis ñ ineſt hõ. Uñ aĩal ptinet ad qõ quid ẽ hõ. Probat ãt deducẽdo ad inconuenies qz ea q̃ p̃dicãtur p se de aliquo sicuti ppria passio de subiecto nõ ptineant ad qõ quid ẽ. Lõtingit. n. de eodẽ subõ plures passiões diuersas p se p̃dicari: sicut p se p̃dicatur ppria passio: coloratuz ⁊ asperuz ⁊ lene que sunt passiões supficiei. Eiusdẽ ãt rõnis est oĩa huiusmodi p̃dicata ad qõ qd ẽ subi ptinere. Ergo si albedo ptinet ad qõ quid ẽ supficiei: pari rõne ⁊ lenitas. Que ãt vni ⁊ eidẽ sunt eadẽ sibi inuicẽ sunt eadẽ (Quare si supficiei albã eẽ ẽ supficiei eẽ semp) .i. si semp ⁊ vniuersaliter hoc verũ ẽ qz qditas ppria passiõis sit idẽ cũ qditate pprij subi: sequtur qz albo eẽ ⁊ leui eẽ sit idẽ ⁊ vnũ. i. qz qditas albedinis ⁊ lenitas sit vna ⁊ eadẽ. Hoc ãt patet falsũ eẽ. Relinqt̃ ergo qz qõ qd erat eẽ ppria passionis ⁊ subi nõ est idẽ ⁊ vnũ. Co iz.

Deinde cum dicit.

Quoniã vero sũt ⁊ secũdũ alias categorias cõposita: est enĩ aliqd subiectũ cuiqz: vt q̃ztitati ⁊ q̃litati: ⁊ quãdoqz ⁊ vbi: ⁊ motui. Perscrutãdũ ergo si est rõ ipsius qd erat cuiusqz ipsorũ esse: ⁊ ineſt his ipsum qõ qd erat esse: vt albo homini qd erat albo homini sit itaqz nomẽ ipsi vestis qd est vesti esse.

Ingrit quoz sit qõ qd erat eẽ. Et p̃mo mouet questionẽ. Scõdo soluit eã ibi. (At vero scõm se dictoz) Dicit ergo p̃mo qz sũt quedã cõposita i alijs p̃dicamẽtis ⁊ nõ solũ in subã. Qõ qdẽ dicit pp hoc qz subãrũ sensibiliũ q̃ sũt cõposite qditatẽ ingrit Sicut. n. in subãtijs sensibilib⁹ cõpositis ẽ mã que subiicitur forme subãli ita ẽt alia p̃dicamẽta hñt suũ subiectũ. Et .n. aliqõ subñ vnicuiqz eoz sic q̃litati ⁊ q̃ztitati qñ ⁊ vbi ⁊ motui sub quo cõprehẽdit agere ⁊ pati. Uñ sicut quoddã cõpositũ ẽ ignis ex mã ⁊ forma subãli: ita ẽ quedã cõpositio ex substãtijs ⁊ accidẽtibus. Et iõ pscrutandũ ẽ cũ aliq̃ sit diffinitio subãrũ cõpositarũ ex formis ⁊ materiis: si ẽt cuiuscũqz istorũ cõpositoz ex accidẽtibus ⁊ subiectis (est rõ eius qõ qd erat esse) .i. dest si hñt diffinitionẽ que ẽ rõ significãs qõ qd erat eẽ Et itez si ẽ in eis (hoc ipsũ qõ qd erat esse) qõ significat diffinitio. i. si hñt aliquã quiditatẽ sine aliqd qõ põt responderi ad qd. Sicut hoc ipsũ qõ est alb⁹ hõ est quoddã cõpositũ ex subiecto ⁊ accidẽte: vtruz scilicet albo homini sit qõ qd erat eẽ ei inquãtũ huiusmõi. Et qz forte aliqs posset dicere qz albus hõ sunt due res ⁊ nõ vna: iõ subiũgit qz hoc ipsũ qõ dico albus hõ habeat vnuz nomẽ qõ cã exẽpli sit vestis. Et tũc q̃stio erit de isto vno scilicet de veste vtrũ habeat quod qd est: vt possimus dicere qd ẽ vestẽ esse. Tũc enĩ sicut hoc nomẽ hõ significat aliqd cõpositũ scilicet aĩal rõnale: ⁊ ita vestis significat aliqd cõposituz scilicet hoiem albũ. Et ita sicut hõ hẽt diffinitionez: ita vestis poterit hẽre diffinitionem sicut videtur.

Deinde cum dicit.

Ut vero secũdũ se dictorũ nec hoc aut ipsuz nõ secundũ se dicit dupliciter: ⁊ hoc est aliqd: hoc qdez ex additione: illud vero nõ. Hoc qdem enĩ esse qõ ipsuz additur qõ diffinitur vt si albo esse diffinitiones dicat albi hois rationẽ: hoc aũt eo qz aliud ipsi: vt si significat vestis albũ hominẽ: diffiniat vestez: vt albũ albus: itaqz hõ est quid albũ: nõ tñ quod qd erat esse albo esse sed vesti eẽ: ergo est qõ qd erat esse aliqd aut totaliter: aut nõ qõ quidẽ ẽ quid erat eẽ est id qõ aliqd erat eẽ. Quãdo vero aliud dẽ alio dicitur: nõ ẽ quod qdẽ aliqd hoc aliqd: vt albus hõ: non est qz vere hoc aliqd: si quidẽ esse hoc substãtiis solũ iest. Quare qõ quid erat eẽ est quoruncũqz rõ est diffinitio. diffinitio vero est si nomẽ rationẽ idẽ significet. oĉs enĩ essent rõnes. termini erit nomẽ qõ cuilibet rationi idẽ. quare ⁊ ilias diffinitio erit. si primi alicuius fuerit, talia vero sũt quecũqz dicunť. non eo qz aliud de alio dicat. Non erit igit nulli generis spẽi existẽs qõ quid erat eẽ: sed his solũ: hec nanqz videnť secundũ pticipatiões dici ⁊ passionẽ: ⁊ vt accidẽs: sed rõ qdez erat cuiuslibet ⁊ aliorũ qd significat si est nomẽ: qz hoc huic ineſt aut p sermonẽ simplici certior. diffinitio vero nõ erit qõ qd erat esse.

Solut p̃dictã questionẽ. Et diuidit hec ps in duas ptes secundũ qõ duas ponit solutiões. Scõa ps incipit ibi. (Aut ẽ diffinitio sicut est) Dicit ergo p̃mo qz hoc ipsũ qõ dico albus hõ siue vestis q̃ hic ponit significare: nõ est aliqõ eoz q̃ dicunť secundũ se: immo ẽ aliquid eoz q̃ dicunť p accidẽs Hoc enĩ qõ est hõ albus est vnũ p accidẽs: ⁊ nõ p se: vt superi⁹ habitũ. Qõ aũt aliquid dicat alteri esse vnũ p accñs ⁊ nõ scõm se dr dupl'r alio. n. modo dr p accñs hõ est albus: ⁊ alio mõ albũ est hõ. Hoc enĩ aliud quidez est ex additiõe aliud vero nõ. In diffinitiõe. n. hois nõ est necessariũ qz addat diffinitio albi vel nomen eius In diffinitiõe vero albi necesse est qz ponat hõ vel nomẽ hois vel eius diffinitio: si hõ ppriũ subiectũ eius ẽ: vel aliqd aliud qõ est eius ppriũ subiectũ Et iõ ad hoc exponẽdũ subiũgit qz istoz duoz q̃ dicũtur nõ secũdũ se: vnũ adiungitur alteri: eo qz ipsũ accidẽs addit illi subiecto qõ i accidẽtis diffinitiõe ponitur cũ diffinitur. Sicut si aliquis diffiniat albũ oz qz dicat rationẽ hois albi qz oportet qz i diffinitione accidẽtis ponat subiectũ. Et tũc diffinitio cõplectit hoiem albũ. Et sic erit q̃si rõ hois albi ⁊ nõ albi tñ. Et hoc ẽ intelligendũ est vt dictũ ẽ si hõ sit ppriũ ⁊ p se subiectũ albi. Hoc ãt adiũgitur alteri p accñs nõ qz ipsũ ponat in diffinitiõe alterius: sed qz aliud appoĩtur ipsi i sua diffinitiõe sicut albũ adiũgit hoi per accidẽs: nõ qz ponat in diffinitõe hois: sed qz hõ ponitur in diffinitione eius. Unde si hoc nomen vestis significat hominem album: sicut positum est oportet qz ille q diffinit vestẽ eodẽ modo diffiniat vestẽ sicut diffinit albũ. Mã sicut in diffinitõe vestis oportet qz ponat ⁊ hõ ⁊ alb⁹: ita i diffinitõe albi oz qz ponat qz vtrũqz Itaqz ex dictis patet qz albũ predicat de homine albo. Hec. n. ẽ vera alb⁹ hõ ẽ alb⁹: ⁊ econtrario tũ hoc ipsuz qz est albũ esse hoiem non qõ qd erat eẽ albo: sed nz vesti que significat cõpositũ hoc qõ ẽ albus hõ vt dictũ est. Sic igitur pz qz nõ põt esse idez qõ qd erat esse eius qõ est albũ ⁊ ei⁹ qõ est alb⁹ hõ siue vestis p hoc qz ẽ albũ. Et si p̃dicat de albo hoie nõ tñ est qõ qd est esse eius. Itẽ pz qz si albũ hẽt qõ qd erat eẽ nõ habet aliã q̃ illã q̃ est albi hois: qz cuz in diffinitiõe accñtis ponat subiectuz oportet qz hoc

UVA. BHSC. IyR_086_1

mō diffiniat albū sicut albus hō vt dictū est. Et hoc sic patet q: hoc ꝙ ē albū nō habet qō qd erat esse ꝫ soluz hoc de quo dicit. s. hō vel hō albus: ⁊ hoc est qō dicit. (Ergo est qō quid ēe aliquid totaliter aut nō) id est ergo ex ꝓdictis sequit ꝙ quid erat ēe non est nisi ei⁹ qō est aliqd siue illud aliqd sit totaliter. i. cōpositū vt hō albus siue nō totaliter vt hō. Albū āt nō significat aliqd sed quale ⁊ id qō qd erat ēe nō est nisi eius qō est aliqd Et hoc patet ꝙ qdez quid erat esse est aliqd. Ēē. n. qd significat esse aliqd. Ūñ illa q̄ nō significant aliqd nō habent qō quid erat ēe. Sed qñ aliquid de aliquo dī vt accidēs de subiecto: nō ē hoc aliquid: sicut cū dico hō ē albus nō significat ꝙ sit hoc aliqd sed ꝙ sit q̄le. Esse enī hoc aliqd cōuenit solū substātijs Et ita patet ꝙ albū ⁊ similia nō possūt habere qō qd erat ēe. Sed ga aliqs posset dicere ꝙ sicut iueniunt alique rōnes noīum significantium subāz: ita iueniunt alique rōnes nominū significantiū accidētia: ideo cōcludit ꝙ qō qd erat ēe nō est omnium que hēnt qualēcunqz rōnez notificantē nomen sed eoꝝ solum quoꝝ ratio est diffinitio. ¶Ratio aūt alicui⁹ diffinitua nō est ñ solū sit talis rō que significat idem cū noīe: sicut hoc qō dico armigerēs significat idē cum armigero: ga sic sequeret ꝙ oēs rōnes essent (termini) id est diffinitiones. ¶Dōt. n. poni cuilibet rōni nomē sicut pōt poni huic rōni ꝙ est hō ambulās vel hō scribēs: nec tamē pp hec segtur ꝙ illa sint diffinitiones q: scōm hec segtur ꝙ etiā ilias. i. poema factū de bello troiano ēēt vna diffinitio. Est enī totū illud poema vna rō exponēs bellū troianū ¶Patet igr ꝙ nō quecūqz rō significans idē cū noīe ē: eius diffinitio: sed solū ē diffinitio si fuerit alicui⁹ prim. i. si significet aliqd per se dictū. Hoc. n. est. primū ī ꝓdicationibus qō ꝓ se ꝓdicat. Talia vero. s. prima sūt q̄cunqz ꝓdicant ꝓ se ⁊ nō ga aliud de alio dī. Sicut albū ꝓdicat de hoīe non ꝓ se q̄si sit idē qō albus ⁊ qō hō. Sed ꝓdicatur de se inuicē per accidēs. Aīal vero ꝓdicat de hoīe ꝓ se ⁊ similiter rōnale de aīali. Et ideo hoc ꝙ dico aīal rōnale ē diffinito hois. Sic ergo qō qd erat esse nō erat alicui qō nō sit de numero specierū alicuius generis: Sed (solū his). i. solū specieb⁹. Spēs. n. sola diffinit cuz oīs diffinitio sit ex genere ⁊ differentijs. Illud aūt qō sub genere ponet ⁊ differē tijs cōstituit est spēs. Et ideo solius spēi ē diffinitio. Sole. n. spēs videtur dici nō scōm participationē ⁊ passionē nec vt accidēs. In quo remouet tria que videtur impedire ꝙ aliqd nō diffiniat per aliqō genus. ¶Primo nāqz eadē de qbus genus ꝓdicatur scōz participationē nō possunt diffiniri per illud gen⁹ cū illō genus nō sit de essentia illius diffiniti. Sicut ferrum ignitū de quo ignis ꝓ participationē ꝓdicatur nō diffinit ꝓ ignē sicut per genus: ga ferrū nō est ꝓ essentiā suā ignis: sed ptcipat aliqd eius Genus aūt nō predicatur de speciebus ꝓ participatiōnē sed ꝓ eētiā. Homo. n. ē aī essentialiter nō solum aliqd aīalis participans. Homo enī est qō verum est aīal. Item subiecta ꝓdicantur de ꝓprijs passionibus sicut nasus ō simo ⁊ tñ essentia nasi non est essentia simi. Spēs enī non se habent ad genus sicut ꝓpria generis passio: sed sicut id qō est per essentiā idē generi. ¶Potest etiā albū predicari de hoīe per accidēs: nec essentia hois est essentia albi: sicut essentia generis est eētia spēi. Unde videt ꝙ sola rō speciei q̄ ex genere ⁊ differentijs cōstituit sit diffinitio. Sed in aliys quidē si est eis nomē positū pōt esse rō declarās. qd significat nomē Quod qdem cōtingit dupliciter. Uno mō sicut quādo nomē minus notū manifestatur ꝓ magis notū qō dat̄ ꝓ ꝓdicatur vt si hoc nomē philosophia notificet aūt huic inest) scilicet quādo rō exponēs nomē accipit ab aliquo noīe notiori quod ꝓdicat de ea. Alio mō quādo accipit ad expositionē nois simplicis aliqua oratio notior: sicut si ad exponendum hoc nomen philosophus accipit hec oratio amator sapientie. Et hoc est qō dicit. (Aut ꝓ sermone simplici) qua si ad cōpositionē huius simplici dictiōis certior oratio accipitur. Tamē talis ratio nō erit diffinitio nec id qō per eam significat erit quod quid erat esse.

a **Ut ⁊ diffintio sicut ⁊ quod quid est multipliciter dicitur: eniz qō qd est vno mō significat substantiā: ⁊ hoc aliqd. Alio vero mō quodcūqz ꝓdicamentorum quātitatē ⁊ qualitatē: ⁊ alia quecunqz talia: sicut enim ens existit in omnibus: sed non similiter: sed hoc primū: illud vero consequenter. ita ⁊ quod qd est simpliciter qdez substantie: alio vero mō aliis. etenim qualitatē dicimus vtiqz quid est. Quare ⁊ qualitas eorū que qd est sed nō simpliciter: sed sicut de nō ente: logice dicunt quidaz nō ens: non simpliciter: sed nō ens sic ⁊ qualitatez.**

¶Lectio quarta.

b **Jc ponit** ponit secundā solutionē ꝓpositе q̄stionis. Et circa hoc tria facit. ¶Dicio ponit solutionē. Secundo ꝓbat eā ibi. (Illud autē palā ⁊ c.) Tertio remouet quasdā dubitatiōes que possent ex ꝓdictis oriri ibi. (Habet aūt dubitationē.) Circa primū duo facit. ¶Primo ostendit qūo diffinitio ⁊ qō quid est inuenit in subā ⁊ accidētibus. Scōo qūo de vtriqz ꝓdicetur ibi (Oz igit intendere). Dicit ergo primo ꝙ dicendū est sicut in predicta solutione est dictū ꝙ qō quid est ⁊ diffinitio nō sit accidentiū sed subāruz aut oportet secundū aliam modū solvendi dicere ꝙ diffinitio dicit multipliciter sicut ⁊ qō qd est. Ipsuz enīz qō qd est vno modo significat substantiā ⁊ hoc aliquid. Alio mō significat singula alioꝝ predicamētoꝝ sicut qualitatem ⁊ quātitatē ⁊ alia huiusmōi talia. Sicut aūt ens predicatur de oībus predicamētis: nō aūt similiter sed primū de subā ⁊ per posterius de aliis ꝓdicamentis ita ⁊ qdem simpliciter cōuenit subē (aliis āt alio modo). i. scōm qd. Quod. n. aliq modo. i. secundū quid aliis cōueniat qd est ex hoc patet ꝙ in singulis ꝓdicamentis rīdetur aliqd ad questionē factam per qd interrogamus. n. de quali sive qualitate qd ē: sicut qd est albedo: ⁊ respondemus ꝙ est color. Unde patet ꝙ qualitas est de numero eoꝝ in qbus ē qō quid est. Nō tamē simpliciter in qualitate est quid ē: sed quid ē qualitatis. Cū. n. quero qd est homo ⁊ respondetur aīal ly animal quia est in genere subē nō solū dicit quid est hō: sed etiā absolute significat qd idest substantiā. Sed cuz queritur quid ē albedo ⁊ respondetur color licet significet quid est albedo nō tñ absolute significat qd: sed quale. Et iō qualitas non habet quid simpliciter: sed secundū quid. Inuenitur enī ī qualitate quid huiusmodi. Ut cū dicimus ꝙ color est quid albedinis. Et hoc quid magis est substātiale q̄z subā. ¶Propter hoc. n. ꝙ oīa alia ꝓdicamenta habēt rationē entis a subā: ideo modus entitatis substantie. s. esse qd participatur secundū quandā similitudinem proportionis ī oībus aliis predicamentis. Ut dicam⁹ ꝙ sicut aīal ē quid hois ita color albedinis: ⁊ numerus dualitatis. Et ita dicim⁹ q̄litatem hēre qd non simpliciter sed huius sicut aliq dicūt logice de non ente loquentes nō ens est: non ga nō ens sit simpliciter sed ga non ens est nō ens ⁊ simpliciter qualitas non habet quid simpliciter: sed quid qualitatis.

¶Deinde cum dicit.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Co.15. ¶ Oportet quidem igitur intendere ⁊ quo modo oportet dicere circa vnūqō qz: non tamen magis q̄z quomodo habet. Quapropter ⁊ nunc qm̄ quod dicitur manifestum: ⁊ quod quid erat esse. Similiter inerit primū quidē ⁊ simpliciter substantie: deinde aliis quemadmodum quid est nō simpliciter qd erat esse: sed qualitati aut quātitati quid erat esse. Oportet enim aut equiuoce hoc dicere esse entia: aut addētes aut auferentes: quemadmodum ⁊ quod nō scibile scibile: quoniā hoc quidem rectum est: neqz equiuoce dicere: neqz eodem modo: sed quemadmodum medicinale: eo q̄ ad idem quidem ⁊ vnum: nō idem autem ⁊ vnū: non tamen neqz equiuoce nihil est medicatiuū cōpus ⁊ opus: ⁊ vas dicit: nec equiuoce nec secundū vnum: sed ad vnum. Hoc quidem igitur quocunque modo quis velit dicere: differt nihil.

¶ Ostēdit qūo quod qd est: ⁊ diffinitio p̄dicet de eo quod inuenitur i substantijs ⁊ accidētibus. Et dicit q̄ ex quo diffintio ⁊ qō qd est inuenitur aliquo mō i accidentibus ⁊ i subā: oportet igitur intendere ad considerādū quomodo oportet (dicere) ideſt p̄dicare diffinitionē circa singula: non tamen magis q̄z quomodo se hēnt: vt videlicet nō ea dicamus vniuoce p̄dicari quorū nō est vna ratio in essendo. Quapropter id quod dictū est de diffinitione: ⁊ qō quid est subā ⁊ accidentis est manifestū. ſ. q̄ quod qd erat esse primo ⁊ simpliciter inest substātie ⁊ cōsequenter alijs: non qdem ita q̄ in alijs sit simplr quod qd erat esse. Sed quod qd erat eē huic vel illi scilicet quātitati vl qualitati manifestū est enī q̄ oz diffinitionē ⁊ quod qd est vel equiuoce p̄dicari in substantia ⁊ accidētibus vel addentes ⁊ auferētes secundū magis ⁊ minus siue secundū prius ⁊ posterius: vt ens dī de substantia ⁊ accidēte. Et sicut dicimus q̄ nō scibile est scibile secundū qd ideſt per posterius: qa de non scibili hoc scire possumus q̄ nō scitur: sic ⁊ de nō ente hoc dicere possumus qa nō est. Non enī est rectuz q̄ quod qd est: ⁊ diffinitio dicatur de subſtātia ⁊ de accidētibus neqz equoce (neqz simpliciter) ideſt vniuoce: sed sicut medicabile dicit de diuersis pticularibus p respectū ad vnū ⁊ idē nō tamē significat vnuz ⁊ idē de oībus de q̄bus dicitur. Nec etiam dī equoce. Dicitur enī cōpus medicabile qa est subiectuz medicine: ⁊ opus medicabile: qa exercet a medicina vt purgatio: ⁊ vas medicinale qa eo vtit medicina: vt clistere. Et sic patet q̄ non dicit omnino equiuoce medicinale de his tribus cū in equocis non habeatur ad aliquod vnū. Nec iterū vniuoce dicit secundū vnam rationē. Non enī est eadē ratio secūdū quā dicit medicinale id quo vtit medicina ⁊ qō facit medicinam. Sed dicitur analogice per respectū ad vnum scilicet ad medicinā. Et similiter qō qd est ⁊ diffinitio non dicitur nec equoce nec vniuoce de substantia ⁊ accidente: sed p respectum ad vnū. Dicitur enī de accidēte in respectu ad substantiā: vt dictum est. Et qa posuerat duas solutiones: subiungit q̄ nihil differt qualitercunqz aliqs velit dicere de p̄missa questiōe: siue dicat q̄ accidētia nō habent diffinitionē siue q̄ habent sed per posterius secūdū qd. Quod tamē dicit in prima solutione q̄ non habent diffinitionē accidētia intelligit p prius ⁊ simpliciter.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Illud autem palam: qz quē primo ⁊ simpliciter diffinitio: ⁊ quod quid erat esse substantiarum est: ⁊ non solum: sed ⁊ aliorum similiter est: verum tamen non primo. Non enim est necesse sed hoc ponimus huius diffinitionez esse qō vtiqz rationē: idē significat sed cuidā rōni hoc ātē si vni⁹ fuerit non eo q̄ cōtinuū sicut Ilias: aut q̄cunqz colligatiōe. Sz si quotiēs dicit vnū. vnū vero dicit sicut ens: ens autem hoc qdem hoc aliquid: aliō vero quantitatem aliud qualitatez significat quapropter erit albi hois ratio ⁊ diffinitio: alio vero modo albi ⁊ substantie.

¶ Probat secundo positā solutionē dicens illud palā esse q̄ diffinitio ⁊ qō qd erat esse primo ⁊ simpliciter est subāruz non tm̄ solū est subāz cum etiā accidētia aliquo mō hēant diffinitionez: ⁊ quod qd erat esse: nō tamē primū. Et hoc sic patet. Non enī oīs ratio qua nomē per rationē exponit: idē est qō diffinitio: nec nomē exposituz per q̄cunqz rationē semper est diffinitū. sed alicui determinate rationi cōpetit q̄ sit diffinitio illi. ſ. que significat vnuz Si enī dicaz q̄ socr. est albus ⁊ muſicus ⁊ crispus ista ratio nō significat vnū sed multa: nisi forte per accidēs. Et ideo talis ratio nō est diffinitio. Non tamē sufficit q̄ sit vnū illud qō per rationē significatur ad hoc q̄ sit diffinitio. Sic enī (ilias) .i. poema de bello troiano eēt diffinitio: qa illud bellū in quadā cōtinuitate temporis est per actū. Aut etiā nō sufficit q̄ sit vnū per colligationē sicut hec ratio nō esset diffinitio Dom⁹: si dicerē q̄ dom⁹ est lapides ⁊ cementū ⁊ ligna. Sed tūc rō significās vnū erit diffinitio si significet vnum aliqō illoz mōz quoz quotiēs vnū p se dī. Unū enī dicit multipl'r sicut ⁊ ens. Ens autē hoc quidē significat hoc aliqd: aliud quantitatē: aliud q̄litatē ⁊ sic de alijs. Et tm̄ p prius subām ⁊ consequēter alia. Ergo similiter vnū p prius erit in subā ⁊ p posteriꝰ in alijs. Si igit ad rōnem diffiniti oīs p̄net q̄ significet vnū sequit q̄ erit rō albi hois diffinitio: qa albꝰ hō est quodāmō vnū Sed alio mō erit diffinitio rō albi ⁊ ratio substātie qz ratio substātie erit diffinitio per prius: ratio albi per posterius: sicut vnū per prius ⁊ posterius de vtroqz dicitur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Habet autez dubitationē si qs non dicit diffinitionem etiam ex additione rationē: cuius erit diffinitio ipsorum non simplicium: sed copulatorum: ex additione enīz necesse facere. Dicitur autez vt est nasus ⁊ concauitas ⁊ simitas ex duobus dictum. eo q̄ hoc i hoc vel aglū: ⁊ nō secundū accīs: nec concauitas: nec simitas passio nasi sed secunduz se: nec vt album Callie aut hōi: qa Callias albus: cui accidit hoiem esse: sed nō masculinū aīali ⁊ quantitati equale: ⁊ oīa quecunqz secundū se dicunt existere: hoc aūt in q̄buscunqz existit: aut ratio: aut nomen cuius hec passio: ⁊ nō contingit ostēdere sepatim: sicut albū sine hoīne contingit: sed nō femininū sine aīali: quare horū quod qd erat eē: ⁊ diffinitio aut nō est alicuius: aut si est: alicuius ē:

UVA. BHSC. IyR_086_1

quemadmodum diximus.

¶Remouet quasdaz dubitationis circa ꝓterminata ꝛ diuidit in duas scm duas dubitatiões qs remouet secuda ibi. (Est aũt ꝛ alia dubitatio.) ¶Prenominada aũt sunt duo ad euidentiã prime ptcule quoz primũ est: ꝙ quidã dicebant nullã diffinitionẽ esse (ex additione) idest ꝙ in nulla diffinitiõe ponit aliquid qõ sit extra essentiã diffiniti. Et videbant ꝓ se habere hoc ꝙ diffinitio significat essentiã rei. Unde illud qõ est extra essentiã rei: nõ debet poni in eius diffinitiõe: vt videt. Secundũ est ꝙ quedã accidentia sũt simplicia ꝛ quedã copulata. Simplicia dicũt que nõ hẽnt subiectũ determinatũ qõ in eoz diffinitiõe ponat: sicut curuz ꝛ concauz ꝛ alia mathematica. Copulata aũt dicunt que hẽnt determinatũ subiectũ sine quo diffiniri nõ ꝓsit. Est ergo dubitatio si aliqs velit dicere ꝙ rõ q̃ est ex additiõe non ẽ diffinitio illoz accidentiũ que sũt simplicia: sed copulatoz erit diffinitio. Videt enim ꝙ nullius eoꝝ possit esse diffinitio. ¶Palã est ergo ꝙ si illa diffiniũtur: necesse est eoꝝ diffinitionẽ ex additione facere cũ sine ꝓprijs subiectis diffiniri nõ possit. Sicut si accipiam⁹ hec tria. s. nasus ꝛ cõcauitas ꝛ simitas cõcauitas est simpliciter accidens precipue in cõparatiõe ad nasum: cũ nõ sit nasus de intellectu cõcaui. Simitas aũt est accidens cõpositũ cũ sit nasus de intellectu eius. Et ita simitas erit quoddã dictũ ex duobus. (Et inquãtũ) significat (hoc in hoc). i. determinatũ accidẽs in determiato subiecto: ꝛ nec cõcauitas nec simitas est passio nasi secundũ accidẽs sicut albũ inest Callie ꝛ homini ꝙ accidẽs: inquantũ Callias est albus cui accidit boiem esse. Sed simũ est passio nasi secũdũ se. Naso. n. in ⁊tũ huiusmõi cõpetit esse simũ. Alia autem translatio loco eius qõ est concauũ hẽt aquilũ. Et est planior sensus: qa in diffinitiõe aquili ponit nasus sicut in diffinitiõe simi. Sed sicut masculinũ per se cõpetit animali: ꝛ equale quãtitati ꝛ oia alia. quecũqz secundũ se dicunt existere in aliquo: qz de oibus est eadẽ ratio ꝛ huiusmodi sunt (in qbus). i. in quoz rõnibus existit nomen eius (cuius est passio). i. subiecti: aut ẽt ratio eius. Semp enim in diffinitionibus põt poni ratio loco nominis sicut si dicimus ꝙ hõ est aial rationale mortale põt repõi loco nois aialis diffinitio: vt dicatur ꝙ homo est subã aiata sensibilis rõnalis mortalis. Similiter si dicam ꝙ masculus est aial potens generare in alio: possum etiã dicere ꝙ masculus est subã aiata sensibilis potens generare in aliquo alio. Et sic patet ꝙ nõ cõtingit ꝑatim (ostẽdere). i. notificare aliqõ predictoz accidentiuz que diximus copulata: sicut contingit notificare albũ sine hoc ꝙ in eius diffinitiõe sine ratione ponat hõ. Sed nõ contingit ita notificare femininũ sine ali: qz oꝫ ꝙ aial ponat in diffinitione feminini sicut ꝛ in diffinitiõe masculini. Quare ꝑz ꝙ nõ est alicui⁹ predictoz accidentiũ compositoz qõ quid erat esse ꝛ diffinitio vera: si nulla diffinitio est ex additione sicut contingit in diffinitiõibus subãrum. Aut si est aliqua diffinitio eoꝝ: cũ non possit nisi ex additione diffiniri: aliter erit diffinitio eoz ⁊ subãz: quẽadmodũ diximus in solutiõe scda. Et sic in hac ꝯclusione finit solutionẽ dubitatiõis premisse. Nõ. n. dicebat ꝙ nulla diffinitio est ex additione: verũ est de diffinitiõe ꝓut inuenitur in substantiis. Sic autem predicta accidentia nõ hẽt diffinitionẽ: sed alio mõ per posterius.

¶Deinde cum dicit.

¶Est aũt ꝛ alia dubitatio de eis. si enim idem nasus simus ꝛ concauus nasus: idem erit simum ꝛ concauũ: si vero nõ quia impossibile est dicere simuz sine re cuius est passio secundum se: ꝛ est simum cõcauitas in naso: nasum simum dicere nõ est: aut bis idem est dictũ nasus nasus cõcauus. nasus autez simus nasus cõcauus erit: ꝓpter qõ inconueniens ẽ ineſſe talibus qõ quid erat eẽ: si autem non in ifinitum sunt: naso nãqz nasi simum adhuc aliud inerit. ¶Palam itaqz qa solius substãtie est diffinitio nam etsi aliarum cathegoriarũ necesse est ex additiõe esse: vt equalis ꝛ iparis non est sine numero: neqz que est feminini sine animali. Ex additiõe vero dico in quibus accidit idem bis dicere sicut in bis: si vero hoc verum non copulatorum erit: vt nũeri impis. Co.19.

¶Ponit secũdã dubitatonẽ circa ⁊ duo facit. ¶Prio mouet dubitationẽ Scõo põit solutionẽ ibi. (Sz latet ꝛc.) Dicit ergo prio ꝙ ẽ alia dubitatio, dẽdictis. Aut enim ẽ idẽ dicere nasus sim⁹ ꝛ nasus ꝯcau⁹: aut nõ. Si idẽ sequet ꝙ idẽ sit simũ ꝛ cõcauũ: qõ patet eẽ falsũ cũ alia sit diffinitio vtriusqz. Si aũt nõ ẽ idẽ dicere nasũ simũ ꝛ nasũ cõcauuz: ꝓp hoc ꝙ simũ nõ põt itelligi (sine re cuius est ꝑ se passio). i. sine naso cũ simum sit concauitas in naso: cõcauum vero põt dici sine naso: sequet si hoc qõ dico simũ plus hẽt ⁊ cõcauuz ꝙ hoc. s. qõ est nasus vel nõ possit dici nasus sim⁹: vel si dicatur erit bis idẽ dictũ: vt dicam⁹ ꝙ nasus sim⁹ ẽ nasus nasus cõcauus. Semp. n. loco nois põt poni diffinitio illius nois. Unde cũ dicit nasus sim⁹ poterit remoueri nomen simi ꝛ addi naso diffinitio simi q̃ est nasus cõcauus. Sic ergo videt ꝙ dicere nasuz simũ nihil aliud est ⁊ dicere nasuz: nasum cõcauum qõ est inconueniẽs. ¶Propter quod inconueniẽs videtur dicere ꝙ in talib⁹ accidentibus nõ sit qõ qd erat eẽ. Quod si hoc non est verũ ꝙ in eis non sit qõ quid erat esse: in infinitũ fiet repetitio eiusdẽ nois semp posita nois diffinitione ꝙ noie. Cõstat. n. ꝙ cũ dico nasus cõcau⁹ loco cõcaui põt accipi simũ qz cõcauitas in naso nõ est nisi simitas: ꝛ loco simi iterũ nasus cõcauus ꝛ sic in infinitum. ¶Palã ẽ itaqz vt videt ꝙ solius subẽ diffinitio. Si. n. eẽt aliorũ ꝑdicamentorũ oportet ꝙ esset ex additiõe subiecti: sicut diffinitio equalitatis ꝛ diffinitio imparis oportet ꝙ sumat ex diffinitione suorũ subiectoz. Nõ enim diffinitio imparis ẽ sine numero: nec diffinitio femini ni qõ significat quãdã qualitatẽ aialis est sine aiali. Si ergo diffinitio aliquorũ est ex additiõe sequetur ꝙ bis accidat idem dicere: sicut in premissis est ostensũ. Unde si verũ est ꝙ inconueniens sequat: sequitur ꝙ accidentia copulata non habẽt diffinitionem.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed latet: qa non certe dicuntur rõnes: si vero sũt: ꝛ hoz termini alio modo sunt: aut quemadmodum dictuz ẽ: multipliciter oꝫ dicere esse diffinitionez: ꝛ qd erat esse quare sic quidẽ nullius erit diffinitio: et qd erat eẽ alicui erit: nisi substãtiis: sic autẽ erit. Nõ q dẽ igit est diffinitio q̃ ipsius qd erat eẽ: rõ et qd erat eẽ: aut solũ substãtiaz ẽ: aut maxie ꝛ primũ: et simpliciter palã.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Solvit premissam questionē dicēs q̄ movente predictā questionē latet q̄ rationes nō vicunt (certe) .i. certitudinaliter q̄si ea que dñr vniuoce: sed dñr sc̄m p̄ Lec.3. us et posterius. vt supra dictum est. Si aūt predicta accidentia copulata habent terminos .i. ratiōes aliquas: oporet q̄ alio mō sint illi termini & diffinitiones: aut q̄ diffinitio et q̄ quid erat eē q̄ significat p̄ diffinitionē dicat multipliciter. Quare (sic quidē) .i. simpliciter per prius nullius erit diffinitio nisi substātie: nec ēt q̄ quid erat eē (Sic aūt) idest secundū quid et posterius erit etiā aliorū. Substantia enī que habet quiditatē absolutā nō dependet in sua q̄ditate ex alio. Accidēs aūt dependet a subiecto: licet subiectū nō sit ō eēntia accidētis: sicut creatura dependet a creatore: et tñ creator nō est de eēntia creature: ita q̄ oporteat exteriorē eēntiā in eius diffinitiōe poni. Accidētia vero nō hēnt esse nisi per hoc q̄ insūt subiecto. Et ideo eorū quiditas est dependens a subiecto. Et p̄pter hoc ors q̄ subiectū in accidētis diffinitiōe ponat q̄nq̄ quidē in recto: q̄nq̄ vero in obliquo. In recto q̄dē quando accidēs significat vt accidēs in cōcretione ad subiectū vt cuz dico simus est nasus cōcauus. Tūc. n. nasus ponit in diffinitiōe simi quasi gen⁹: ad designādū q̄ accidentia nō hēnt substantiā nisi ex subiecto. Quādo vero accidēs significat per mōz substantie in abstracto tūc subrñ ponit in diffinitiōe eius in obliquo vt differentia sicut dicit simitas est p̄canitas nasi. ¶Patet igit q̄ cū dico nasū simū nō oporet loco simi accipe nasū cōcauū: q̄ nasus non ponit in diffinitiōe simi q̄si sit de essentia eius: sed q̄si additū eēntle. Ūñ simū et cōcauū p eēntiā idē sunt. Sz simū addit. s. cōcauū habitudinē ad determinatū subiectū. Et sic determinato subō q̄ est nasus nihil differt simus a cōcauo. Nec ors aliq̄d loco simi ponere nisi cōcauuz. Et sic non erit differētia loco eius nasus cōcauus: sed solum cōcauus. Ultimo cōcludit ex p̄dictis q̄ palā est q̄ diffinitio q̄ est ratio eius q̄ q̄d erat eē et ipsuz q̄ q̄d erat esse solū est subārūz sicut prima solutio hēbat. Vel est primo et simpliciter earum et per posterius et secundū quid accidentium: vt in secūda solutione dicebatur.

Lo.201 ¶Trum aūt idez est: aut alterum v q̄ quid erat esse et vnūquod q̄z perscrutandū est. Est enī aliquod preopere ad de substantia perscrutationem.

¶Lectio quinta.

p. ¶Postquam determinauit pb̄s q̄d id est q̄ quid erat eē et quor: ñr ingrit q̄o se hēat q̄ q̄d erat eē ad id cuius est: vtrū. s. vt idem vel vt diuersū. Et circa hoc tria facit. ¶Primo monet questionē. Secūdo solvit eam ibi (Singulū enīz nō aliud). Tertio oñdit q̄ ex solutiōe predicta possunt solui sophistice rōnes que circa hec fiūt ibi. (Sophistici vero elenchi). Dicit ergo primo q̄ perscrutandū est vtrū q̄ q̄d erat esse cuiuscunq̄ et vnūq̄q̄z cuius est q̄ quid erat esse sit idē aut diuersū sicut vr̄ q̄ q̄d erat esse boi et bō sit idē aut diuersū et similiter de aliis. ¶Hoc. n. ingrere et manifestare est aliq̄d (preopere) .i. pre necessariū ad perscrutationē de subā quā intendim⁹ facere de sequētibus. Intendit. n. ingrere inferius: vtrū vniuersalia sint subē rerū: et vtrū partes diffinitor̄ intrent i diffinitionē eor̄: et ad hoc valet ista perscrutatio quā nunc proponit.

¶Deinde cum dicit.

¶Singulum. n. nō aliud videtur esse ea suimet substantia: et quod quid erat esse dicitur singuli substantia.

¶Solvit p̄positā questionem. Et circa hec tria facit. ¶Primo ponit questionis solutionē. Secō probat eaz ibi (In dictis vero scōm se. Tertio oñdit contrarium solutionis p̄dicte esse absurdum et impossibile ibi (Absurduz vero apparebit). Circa primū duo facit. ¶Primo. n. oñdit quid prima facit circa questionez propositā verū esse videat. Secūdo ostendit in quō ei⁹ cōtrarium accidat ibi (. In dictis quidem itaq̄z). Dicit ergo primo (q̄ statim) .i. primo aspectu hoc videt esse dicendū q̄ i oibus rebus singulū nō sit aliud a suis substantia. ¶Hoc aūt quod est q̄ q̄d erat esse est substātia eius cuius est quod q̄d erat esse. Unde videtur p hanc rationez in primo aspectu q̄ quid erat sit idem et nō alterum ab vnoquoq̄z cuius est.

¶Deinde cum dicit.

¶In dictis q̄dē itaq̄z secūdū accidēs videbit vtiq̄z diuersū esse: vt albū hō alterum: et albo homini esse. Si. n. idē hoi esse: et albo hoi idem: idem. n. hō et albus homo. vt dicūt: quare et albo homini: et homini aūt nō necesse est quecunq̄z secundum accidens esse eadez nō. n. simpliciter extremitates fiūt eedem: sed forsitan illud videtur accidere extremitates fieri easdē secūdū accidēs: vt albo eē: et musico: videtur nō.

¶Ostendit in quibus q̄ō premissum est nō sit verum dicens q̄ q̄dem q̄d erat esse p̄o tanto videt esse nō aliud ab eo cuius ē: q̄a est eius subā. Itaq̄ in illis que p̄dicant̄ secūdū accidēs et nō dñt substantiā subiecti: videt esse diuersuz quod quid erat esse predicati: a subiecto. Alterū enim est id (quod est esse albo homini) .i. quod quid erat esse albi hominis ab eo quod est albus homo. Quod sic videtur q̄a cū dicitur hō albus supponitur homo. Idez. n. ē homo: et homo albus: vt dicit. Si. n. albus haberet esse aliud a subiecto aliquid predicaretur de cōposito cōe albi: vel posset predicari q̄ non esset cōtra rationē eius. Quod enī predicat̄ de homine albo nō predicat̄ de eo nisi q̄ predicat̄ de boie. Accidēs. n. non est subiectū nisi ratione substantie. Ūñ secundū q̄ō in albo intelligitur homo et homo alb⁹ sūt idem. Et p̄o tanto id q̄ō erit esse albo homini erit et esse homini. Si igitur q̄ō quid erat eē albi hominis sit idem albo homini: erit etiā idem homini. Sed nō est idē homini: ergo quod q̄d erat eē albi hominis nō est idem albo homini. Et sic in bis que sunt secundū accidens q̄ō quid erat esse alicuius nō erit idem cū eo cuius est quod q̄d erat esse. Quod autē quod q̄d erat eē albi hominis non sit idē homini: patet q̄ nō est necesse q̄ quecunq̄z dicunt̄ secundū accidens de aliquo subiecto q̄ sint eadez illi. Subiectū enī est quodāmodo mediū inter duo accidentia que predicant̄ de ipso: inquātū illa duo accidentia nō vniuntur nisi vnitate subiecti: sicut album et musicū vnitate hominis de quo p̄dicantur Est ergo homo vt medium. Albū autez et musicum sūt extremitates. Si aūt albū esset idem homini per essentiā: pari ratione musicū. Et ita ista duo extrema album et musicū essent per essentiā idem: q̄ quecunq̄z vni et eidem sunt eadē etiā sibi inuicem sūt eadem. ¶Hoc aūt est falsum q̄ iste extremitates sint eedem per essentiā. Sed forsan hoc videtur esse verum q̄ sint eedem per accidens. ¶Hoc autem certum est q̄ album et musicū sunt idem per accidens. Sed ex hoc posset aliquis opinari q̄ sicut albū et musicum sūt idem per accidens: ita etiā (hoc quod est esse albo et quod ē esse) .i. quod quid est vtriusq̄z sit idem per accidens. Sed hoc nō videtur esse verū. Albū. n. et musicuz sunt idem

UVA. BHSC. IyR_086_1

mini. Non autez quod quid ē esse albi: nec hoc quod quid est musici: sunt idem cum eo quod est quod qd est esse hominis. Unde quod quid est esse albi: ⁊ qō quid ē esse musici non sunt idem per accidens sed solum album ⁊ musicum.

¶ Deinde cū dicit.

¶ In dictis vero scōm se semp necesse idez esse: vt si que sunt substantie: a quibus altere nō sunt substantie: nec altere nature priores quales dicunt ideas eē quidam. Si eniz erit alterum ipsum bonū ⁊ quod bono esse ⁊ aīal ⁊ quod aīali eē: ⁊ ens. ⁊ qō enti erunt alique substantie ⁊ preter ⁊ idee predictas ⁊ priores subē illis: si qō qd erat eē: subē est.

¶ Manifestat solutionē ꝓpositā. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat eā q̄tuz ad ea q̄ dīr p se. Scōo q̄tū ad ea q̄ dīr p accīs ibi. (Scōm accīs vero dictū). Circa primū duo facit. Primo manifestat ꝓpositam q̄stionem q̄tū ad ea que dicunt p se. Secundo ꝯcludit ꝯclusionē intenta ibi (Necesse igitur vnū eē.) Circa primū duo facit. Primo ondit q̄ in his que dīr p se non ē aliud quod quid erat esse ⁊ id cuius ē. Secundo q̄ non ē separatum ibi. (Et si quidē absolute) Dicit ergo primo q̄ in illis que dicuntur per se semper necesse ē idem esse quod quid erat esse ⁊ id cuius est. Quod pz si ponantur alique substantie abstracte ab istis sensibilibus a quibus non sunt alique alie substātie abstracte nec alique nature priores eis. Huiusmodi. n. subās platonici dicunt eē ideas abstractas. Si eniz quo quid erat esse ē aliud ab eo cuius ē: oportebit hoc eē verum in omnibus in quibus ē quod qd erat esse. Cuiuslibet autem substātie ē quod quid erat esse. Erit ergo aliqd aliud a qualibet subā quod quid erat eē eius. Et ita etiā qō qd erat eē subē idealis erit aliud ab ea. Et ita (si ipsuz bonū). i. si idea bōi (⁊ qō ē bono eē). i. quod qd erat eē huius idee ē aliud: ⁊ similiter ipsum aīal ⁊ qō ē aīali esse: ⁊ ipsum ens: ⁊ qō ē enti eē: ⁊ ita in oībus aliis ideis sequet q̄ sicut iste substātie idealis ponūtur preter substātias sensibiles ita erunt alie substantie ⁊ alie nature ⁊ idee preter ideas dictas a platōicis que erāt qō qd erat eē illaz idearuz: ⁊ ēt ille alie subē sint priores ideis. Et hoc dico sequetur (si quod quid erat esse substantie) idest si quelibet subā hēt qō quid erat esse: vt dictuz ē: vel si hoc quod quid erat eē pertinet ad substantiam rei. Illud enim a quo subā rei dependet ē prius ea.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et figdē absolute ab inuicez harum quidem nō erit scīa: hec aūt non erunt. Dicitur aūt absolui: si nec bono ipsi existit esse bono nec huic esse bonuz. Scīa. n. cuiuslibet hoc qō qd erat eē illi ⁊ in bono ⁊ in aliis similiter se habet. Quare si non bono esse bonuz: nec enti ens: nec quod vni vnum: similiter autem omnia sunt aut nullum quod quid erat esse: quare si nec enti ens. nec aliorum nullum. Amplius enim non inest bono esse bonum.

¶ Ostendit q̄ hoc ē quod quitī erat esse non ē separatū ab eo cui⁹ ē dicens. (Et si qdē sunt) absolute adinicē. i. si quod quid erat eē ⁊ id cuius ē nō solum sunt diuersa sed etiam sunt abinuicem separata sequuntur duo incōuenientia quorū primū ē q̄ harum rerū non fit scīa quaz quod qd ē ab eis sepatur. Secundum inconueniens ē q̄ hec eadē erunt nō entia. Et expōit quod dixerat absolute vt videlicet (nec ipsi bono). i. idee boni: q̄ ponūtur scōz platonicos (insit hoc quod ē esse bono) idest quod ē esse bom. Nec iteruz. s. huic bono inest (esse bonum) idest quidditas boni. quasi dicat ad absolutionē predictā esse intelligendam separationē quidditatis boni ab idea boni. ⁊ a particulari bono quod dicitur p pticipationē idee. Ut aliter (Nec huic eē bonum) idest nec hoc scilicet quod qd erat eē cōperit eē bonum: vt scilicet quod qd erat esse bōi sit separatū a bono ⁊ ecōtrario. Et q̄ predicta inconuenientia sequantur hac positione facta patet. quia scientia vniuscuiusq̄ in hoc cōsistit: q̄ sciatur q̄ quid erat esse illi. Et hoc similiter se habet ⁊ in bono ⁊ in oībus aliis. Quare sequtur q̄ si huic quod est (esse bono) idest quidditati boni non inest bonum: nec etiaz ei (quod est esse enti). i. quidditati entis inest ens: nec similiter ei quod ē eē vni iest vnū. q: similiter aut oia aut nullū eorū sunt eadē cū suis quidditatibus. Si āt bonū ꝓpter separationē predictā nō inest ei quod ē eē bonū. ergo nec ecōtrario eē bonū inerit bono. Quare etiā nec quod est eē enti erit idez cū ente. nec aliquod aliaz habebit in se suuz quod quid ē. Et ita si vnūqō q̄ scītur p quod qd est nulla res poterit sciri qō fuit ꝓmū inconueniens. Iteruz patet qō sequit falsum. i. q̄ nihil erit ens nec bonū nec animal nec aliquid huius modi. q: nō poterit bonū eē illud cui nō inest hoc qō ē bono eē. i. quod quid ē boni. Si igitur qō qd est bonū ē separatū a bono. ⁊ quod quid erat entis ab ente seq̄tur q̄ ista que dicuntur bona ⁊ entia non sunt bona: nec entia: quod fuit secundum inconueniens.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Necesse igitur ē vnū eē benignuz: ⁊ benigno esse. ⁊ bono' ⁊ bonuz esse. quecūq̄z non secundū aliud dicūtur: sz primo ⁊ ꝑm se. ⁊. n. hoc sufficiēs si extiterit: quāq̄z non sint spēs magis aut forsam ⁊ si sint spēs. Simulq̄z palaz quia si sunt idee q̄les quidam dicūt. nō erit substantia subiectuz: bas. n. spēs esse est necesse non de subiecto. erunt. n. ꝑm participationem. Ex his ita rōnibus vnuz ⁊ idem non ꝑm accīs ipm vnūquodq̄z: ⁊ quod qd erat eē: ⁊ qō scire vnūquodq̄z horū est quod quid erat esse. ⁊ qō scire vnūquodq̄z horum est quod qd erat esse scire: q̄re ꝑm expositionem necesse est vnum esse aliquod ambo. Lo. 21.

¶ Concludit ꝓpus conclusionem principaliter intentam dicens: q̄ exquo per diuersitatē ⁊ seperationem eius quod qd erat eē a rebus sequitur q̄ res nec sunt scīe nec entes quod est inconueniens. necesse est igit eē vnū benignū. (Et hoc qō est benigno eē) id ē quod qd est benigni (⁊ bonū ⁊ bono eē) idest quod quid ē boni. Et ponit hic duo vt benignū pertineat ad bona particularia que platonici dicebāt bona per pticipationem. bonū autē ad ipsam ideā boni. Et similiter ē de omnibus aliis que dicuntur per se. ⁊ primo ⁊ non per aliud siue per accidens. quia in illis est alia rō vt dictum est. Ad hoc enim q̄ res sint scite. ⁊ quod sint entes hoc est sufficiens scilicet q̄ quid erat rei fit idez cum re (si extiterit) idest si fuerit verum. q̄uis nō sint species ideales quas platonici ponebant: licet non propter aliud ponerent platonici species: nisi vt eas possit haberi scīa de istis sensibilibus. ⁊ vt per earum participationem eēnt. Sed forsan magis est sufficiēs ad predictam positionem q̄ qdem quid est esse rei fit idem cum re q̄s ipse species: etiā si verum sit q̄ sint species: quia species sunt separate a reb⁹. Magis au

UVA. BHSC. IyR_086_1

ē aliquid cognoscitur. ⁊ hēt eē p id quod ē sibi coniūctum ⁊ idē: quam p id quod ē ab eo sepatū. Ex hoc autē philosophus dat intelligere destructiones spērū Si.n. spēs nō ponuntur nisi pp sciētiam rerum ⁊ eē earum. ⁊ ad hoc sufficit alia positio: ēt ipso non posito magis q̄ hoc eo posito segtur q̄ vanū sit ponere spēs Similiter ad idē ostēdēdum: scilicet q̄ non sunt spēs palam ē: quia si sunt idee quales platonici eas eē dicebant: seq̄tur q̄ id quod ē subīm: scilicet q̄ hec res sē sibilis non sit substantia. ¶Ponebant.n. platonici q̄ necesse ē ideas eē substantias ⁊ non eē de aliquo subiecto. ¶Proprīū .n. ē substantie in subiecto nō eē. Sz si ista subiecta. idest si ista sēsibilia sint subē opz q̄ sint scōm participationē illarum spērum. ⁊ ita ille spēs erunt de subiecto. Ex his itaq̄ rationibus manifestum ē q̄ vnuz ē ⁊ idē non scōm accidēs vnūquodq̄z ⁊ quod quid erat eē eius. Et similiter in sciēdo idē ē scire vnumquodq̄z ⁊ scire quid ē eius. Quare scōm expositionē p̄ou vnum eē dicuntur q̄ sunt vnum in essendo ⁊ in sciēdo necesse ē ambo scilicet rē ⁊ quod quid erat eē eius eē vnum aliquid.

¶Deinde cum dicit.

¶Secūdū accīs vero dictum vt mūsicum aut albū pp duplr̄ significare. non est verū dicere. quia idem quod qd erat esse ⁊ ipsum ⁊ enī cui accidit albū ⁊ accīs. q̄re est quidez vt idē est. aut vt nō idem. quod qd erat esse ⁊ ipm. nam homini ⁊ albo homini non idez passioni autem idem.

¶Manifestat solutionem positam quantum ad ea: que dicuntur secundum accidens: dicens q̄ in his q̄ dicuntur secundum accidens non ē verum dicere: q̄ sit idē quod quid erat eē ⁊ ipsum cuius ē quod qd erat eē. ⁊ hoc propter duplex significare. Cum.n. dicitur homo albus ex parte subiecti potest aliquid attribui ei ratione subiecti vl̄ accidētis ratione. Si ergo diceremus q̄ quod quid est albi hominis sit idē homini albo duo possunt significari scilicet q̄ sit idez homini: vel q̄ sit idez albo. Et hoc ē quod dicit. (Et enim potest significari subiectū cui accidit album ⁊ accidēs). Quare patet q̄ quodammodo ē idē quod quid est albi hominis cum homine albo ⁊ quodam modo non idem. Non enim est idem homini: nec etiam albo homini respectu subiecti. sed tamē ē idem (ipsi passioni) idest albo. Idem enim est quod quid erat album ⁊ albo: lz non possit dici q̄ sit idē cum homine albo ne intelligatur eē idē cum subiecto.

¶Deinde cum dicit.

¶Absurdum vero apparebit: ⁊ siquis vnī cuiq̄ nomen imposuerit ipsorū quod quid erat esse. erit enim ⁊ preter illud aliud ei qō qd erat eē: vt equo ipsi quod quid erat esse equo alterū. ⁊ quod prohibet nūc esse statiz qd erat esse. si qdem substantia est quod qd erat esse. At vero nō solū vnū: sed est rō eadem ipsorū. sicut palā est ex dictis. non enim fm accīs vnū quod vni esse ⁊ vnum.

¶Ostēdit q̄ contrarium dicte solutionis ē absurdum Quod quidē necessarium fuit ppter hoc quod superius probauit solutionē positam eē veram: suppositis spēbus quas postmodum destruxerat. Unde necessarium fuit vt reiteraret probationē: probans ex parte eius quod quid erat eē quod supra probauerat ex parte spērum. Et circa hoc ponit duas rationes. Circa quarum prima dicit q̄ dicere aliud eē quod quid erat eē rei ⁊ rē ipsam apparebit absurdum siquis vnicuiq̄z eorum quod quid erat eē imposuerit nomē. Tunc enim eadem ratione ⁊ ipsum ⁊ quod quid erat esse erit aliud quod quid erat esse. Verbigratia. equus est quedam res habens quod quid erat eē equo. Quod quidem si sit alia res ab equo habeat hec res quoddam nomē ⁊ vocetur: A. A. ergo cū sit quedam res habebit quod quid erat eē alteruz a se sicut equus. Et ita huic quod ē equo eē erit aliud quod quid erat eē quod p̄z eē absurdum. ¶Procedit aūt hec ratio eodē modo circa quod quid ē: sicut prius ratio processerat circa ideas. Et si aliquis dicat q̄ quod quid est eē quidditatis equi ē ipsa substantia q̄ ē quidditas equi: quid prohibet statim a principio dicē q̄ q̄dam sunt suum quod quid eē quasi dicat nihil. Sz sciēdum q̄ non solum res ⁊ quod quid erat eē eius sunt vnum quocunq̄z modo: sz ēt sunt vnum scōm rationē vt ex dictis pōt eē manifestum. Non .n. ē vnuz scōm accīs vnum ⁊ quod quid erat eē vni sz ē vnuz p se. ⁊ ita sunt scōm rationē vnum.

¶Amplius si aliud erit. in infinitū sunt. hoc qdem qō quid erat esse vni: illud vero vnum quare ⁊ ī illis erit eadē rō. Qō qdem igitur in primis ⁊ fm se dictis vnicuiq̄z eē ⁊ vnum quodq̄z idem ⁊ vnum palam.

¶Secundam rationem ponit: q̄ talis ē. Si aliud ē quod quid erat eē rei ⁊ res hoc procedit in infinitum. Oportet.n. dicē q̄ sint due res: quaruz altera sit vnū ⁊ altera quod quid erat eē vni. Et eadē ratione erit tertia res q̄ est quod quid erat esse ei: que ē quod quid esse vnius. ⁊ sic in infinitū. Cū ergo non sit procedere in infinitū: palā est q̄ vnum ⁊ idē est in his que dicūtur primo ⁊ p se ⁊ non p̄ accidens vnumquodq̄z ⁊ id quod est vnicuiq̄z esse.

¶Deinde cum dicit.

¶Sophistici aūt elenchi ad opinionē hanc palā q̄ eadē resoluuntur solutione. ⁊ si idem Socr. ⁊ Socrati esse. nihil.n. differt. neq̄z ex qbus ī terrogabit vtiq̄z aliqs. nec ex quibus soluēs fuerit. Quō quidē igit̄ quod qd erat esse idem. ⁊ quomodo non idem vnicuiq̄z. dictum est.

¶Dicit palam ēē q̄ eadem solutione qua soluta est prima questio soluūtur sophistici elenchi qui faciunt ad hanc positionē ad ostēdēduz scilicet q̄ non idē sit: quod quid erat eē rei ⁊ res. Ut cum querunt sophiste si ē idem Socrates ⁊ Socratis eē. Et ostendunt q̄ non. q: si idem est Socrates ⁊ Socrati eē. Socrates autē est albus sequetur q̄ idem sit album ⁊ Socratem eē ⁊c. Solutio patet ex precedētibus (Sic.n. non differt nec ex quibus interrogabit aliquis nec ex quibus fuerit solūs). i. non differt ex quibus p̄cedat aliquis argumētādo: nec quibus q̄stionibus adaptet aliquis solutionē dūmō sit eadē radix solutiōis. ¶Sz igitur ex dictis quomodo quod quid eē vniuscuiusq̄z ē idē cū vnoquoq̄z ⁊ quomodo non. Est.n. idē in his q̄ sunt p se non in his que sunt p̄ accidēs. Sciēdum est etiam ad enidētiam eorum q̄ dicta sunt q̄ quid ē eē ē id quod diffinitio significat. Unde cum diffinitio p̄dicetur de diffinito oz quod quid ē eē de diffinito p̄dicari. Non igitur ē quod quid ē eē hominis. humanitas q̄ de homine non p̄dicatur sed animal rationale mortale. humanitas enim non respondetur q̄renti quid ē homo: sz animal rationale ⁊ mortale. Sz tamē humanitas accipitur vt principium formale eius quod ē quod quid erat eē: sicut animalitas sumitur vt principium generis: et non genus. rationalitas vt principium differentie: ⁊ non vt differentia. Huma-

UVA. BHSC. IyR_086_1

tas autem p̄o tanto non ē omnino idem cum homine quia importat tantum p̄incipia essentialia hominis ⁊ exclusionem omnium accidentium. Est enim humanitas qua homo est homo. Nullum autem accidentium hominis est quo homo sit homo. Unde omnia accidentia hoīs excluduntur a significatione humanitatis. Hoc autē ipsum quod est homo ē q̄ hz p̄incipia essentialia ⁊ cui possunt accidentia ineſſe. Unde lz in significatione hominis non includantur accidētia eius. non tamē homo significat aliquid sepe ratum ab accidentibus. Et ideo homo significat vt totum. humanitas significat vt pars: Si autem ē aliqua res in qua non sit aliquod accidens ibi necesse ē quod nihil differat abstractum a concreto quod manifestum patet in deo.

Lectio decimasexta.

Orum autem que fiunt .hec quidē natura fiunt. hec autem arte. alia autem automato.

Postquam p̄bs ostendit quid est q̄ō qd erat eē: ⁊ quorum ē ⁊ q̄ non ē aliud ab eo: cuius ē. Hic intēdit ostendere q̄ quidditates: ⁊ forme existētes in istis sensibilib⁹ non generantur ab aliquib⁹ formis extra materiā existētibus sed a formis que sūt in materia. Et hic erit vn⁹ modo⁹ quo destruitur positio platōis ponentis species sepatas quas ponebat ē necessarias ad hoc q̄ p eas scientia de istis reb⁹ sēsibilibus haberet. ⁊ ad hoc q̄ earum p̄ticipatiōe res sensibiles existerēt. ⁊ ad hoc q̄ eēnt p̄incipia generationis rez sensibiliū. Ostendit aūt iā in precedenti capitulo q̄ spēs sepate non sunt necessarie ad scientiā rerum sensibilium. nec ad eē earum. cum ad hoc sufficiat q̄ quid ē rei sensibilis in re sensibili existēs ⁊ idē ei. Unde restat ostendere q̄ species separate nō sunt necessarie ad generationem sensibilium: quod intēdit in hoc capitulo. Dividitur ergo in partes duas. In prima premittit quedam que sunt necessaria ad p̄positum ostendēdum. In secunda ostendit p̄positū ibi. (Quoniam vero ab aliquo fit quod fit). Circa primum duo facit. Primo p̄oponit quasdam diuisiones circa rerum generationem. Secundo manifestat eas ibi. (Et generationes autem naturales). Ponit autem duas diuisiones: quarum prima accipitur penes ea que generantur. ⁊ modum generationis. Secunda penes ea que ad generationem requruntur. ⁊ hanc ponit ibi. (Omnia vero que fiunt.) Dicit ergo primo q̄ eorum que fiunt. quedam fiunt a natura. quedam ab arte ⁊ quedam a casu. (Sine automato) idest per se uano. Cuius diuisionis ratio est. quia causa generationis aut est causa per se: aut est causa per accidens. Si enim est causa per se: vel est p̄incipium motus in eo in quo est. ⁊ sic est natura. vel est extra ipsum. ⁊ sic est ars. Natura enim ē p̄incipium motus in eo in quo est. Ars vero non ē in artificiato quod fit per artem: sed in alio. Si vero ē causa per accidens: sic est casus ⁊ fortuna. Fortuna quidēm in his que aguntur ab intellectu. Casus aūt etiam in aliis. Utrunq̄ vero (sub automato) idest sub per se uano comp̄ehenditur: quia vanum ē quod est ordinatum ad finem: ⁊ non attingit ad illum. Et tam casus quam fortuna inuenitur in his que fiunt p̄opter aliquid: cuius accidit aliquid p̄eter id: qō intēdebatur ab aliqua causa per se determinata. Unde ⁊ per se dicuntur inq̄ntum cām determinatā habz ⁊ vanum inq̄ntum p̄eter intentionē accidit.

Deinde cum dicit.

Omnia vero que fiunt ab aliquo fiunt: ⁊ ex aliquo ⁊ aliquid. Hoc autez aliquid dico scōm quālibet cathegoriaz. aut enim hoc aut quantum aut quale aut quando.

Ponit secundaz diuisionē q̄ sumit penes ea q̄ ad gñationē requruntur. Oīs. n. q̄ fiunt fiūt ab aliquo agēte ⁊ ex aliquo sicut ex mā. Et iterū fiunt aliqd quod ē terminus generationis. Et quia supra dixerat q̄ hoc aliquid. ppriē ē in substantijs. ideo hic docet generalius eē sumēdum vt p aliquid intelligat quodlibet p̄dicatuz in quo pōt eē gñatio simplr vl scōm quid p se vl p accidēs. Hoc. n. q̄ dixit aliqd l significat (hoc). i. subāz aut q̄tū aut quale: aut q̄do vl aliquod aliud p̄dicamētū. Et huius diuisionis rō ē: q: in oī generatione fit aliqd actu qō p̄ius erat in potētia. Nihil aūt p̄t dici de potētia in actū p̄cedere nisi p aliqō ens actu qō est agēs a quo fit generatio. potētia vero p̄tinet ad materiā ex qua aliquid gñatur. Actus vero ad id quod generatur. Deinde cum dicit.

Et generationes naturales quidē he sunt quarum generatio ex natura est.

Manifestat q̄ hec tria inuēiantur in tribus modis gñationis Et circa hoc duo facit. Primo manifestat p̄positum. Secundo inducit conclusionē p̄cipalē intēta ibi. (Quare sicut dicitur) Circa primū tria facit. Primo ostēdit hoc in gñatione naturali. Scōo q̄ in gñatione q̄ fit scōm artē ibi. (Gñatiōes vero alie) Tertio i gñationibus: q̄ fiunt a casu ibi (Si vero a casu). Circa primū quattuor facit. Primo manifestat q̄ generationes sunt naturales dicēs q̄ iste gñationes sunt nāles: cārū p̄ncipiū ē nā. ñ ār ars aut aliqs intellect⁹: sicē gñat ignis aut plāta aut aīal ex vtute nāli reb⁹ idita

Hoc autem ex quo fit quam dicimus materiā. hoc aūt a quo eorū q̄ natura aliquid sūt hoc aūt aliqd vt hō vel plāta: aut aliud aliqd talium: que maxime dicimus subās esse.

Exemplificat in generationibus naturalibus tria p̄missa dicēs q̄ in generatiōe naturali hoc quidē ē ex q⁹ fit qō gñatur qō dicit mā. Hoc aūt a quo generat aliquid eor q̄ sunt scōm nām qō dicit agēs. hoc vo ē aliquid. s. qō generatur vt hō aut plāta aut aliqd talium q̄ maxime dicim⁹ eē subās (. i. subās pticulares cōpositas ō quibus magis ē manifestū q̄ sunt subē: vt s. habitū. Mā aūt ⁊ forma q̄ ē p̄incipiū actiōis in agēte nō sunt subē nisi inq̄ntū sunt p̄ncipia subē composite. Inter aūt h tria duo se hēnt vt gñationis p̄ncipia scilicet mā ⁊ agēs. tertiū aūt se hēt vt gñationis terminus. i. positū qō generat. Et q: mā ē generatiōis p̄ncipiū tā mā q̄ forma q̄ ē p̄incipiū generationis i agēte dicit natura vt p̄z in 2° phy. Cōpositū aūt generatū dicitur eē a natura vel secūdum naturam. Lec. 2.

Oia vo que fiunt aut natura aut arte habent materiā. possibile enim esse ⁊ non esse eorum quodlibet hec autem est que in vnoquoq̄ materia.

Probat q̄ vnū tertiū. s. p̄incipiū ex quo inuēiat in oī gñatione nō soluz in nāli: sed ēt in artificiali. De alijs. n. duobus ē manifestū dicēs: q̄ oia q̄ fiūt vel scōz naturā vl scōm artē hēnt materiā ex qua fiat. Oē enī quod gñatur vel p artē vl p naturā ē possibile eē ⁊ nō eē. Cū. n. gñatio sit de ñ eē i eē mutatio: oz ad qō gñatur qñz qdē eē qñz nō eē: qō ñ eēt nisi eēt ipz possibile eē ⁊ ñ eē. Hoc aūt qō ē i vnoq̄z i potētia ad eē ⁊ ñ eē ē mā. ē. n. i potētia ad formas p q̄s res hñt eē ⁊ ad puationes p q̄s hñt ñ eē vt ex supra hītis p̄z relinquitur ergo q̄ in omni gñatione oz eē materiam.

Uniuersaliter vero ⁊ ex quo natura: et secundū q̄ natura. factū enim habet naturam

UVA. BHSC. IyR_086_1

vt planta aut aīal ⁊ a quo que scōm speciem dicta natura q̄ eiusdem spēi hec autē in alio homo nāqz hominem generat. Sic quidem igitur fiunt q̄ fiunt propter naturam.

¶ Oñdit qūo p̄dicta tria se habēt ad nām dicens q̄ vniuersaliter qōlibet p̄dictoꝝ triū quodam mō ē nā. Nā principiū ex quo ē gñatio nālis scilicet mā dī nā. Et pp̄ hoc gñatōes simpliciū corpoꝝ dīr nāles: lz̄ pn cipiū actiū gñationis eoꝝ sit extrīsecū q̄ō vī eē ꝓtra rationē nature. q; nā ē p̄ncipiū ītrīsecū ī q̄ ē nālis apti tudo ad talē formā. ⁊ ab hoc p̄ncipio tales gñatiōes dīcūtur nāles. Et itez illud ꝑm q̄ō fit gñatio. s. foꝛa gña ti dī ee nā: sic plāta aut aīal. Gñatio. n. nālis ē q̄ ē ad nāz sic dealbatio q̄ ē ad albedinē. Et itez p̄ncipiū a q̄ fit gñatio sic ab agēte ē nā dicta scōm spēm. q. s. ē eiusdē spēi cum natura generati: sed tamē ē in alio scōm numez: ll̄ō. n. generat hoīem: nec tamē genitū ⁊ ge nerās sunt ıō nūero sed spē tm̄. ⁊ pp̄ hoc dicitur in se cūdo phy. q̄ forma ⁊ finis generationis incidūt ī idē
Lec. il. nūero. Agens aūt incidit cū eis in idē spēz: lz̄ nō in idē nūero. mā vō neqz ī idē spēz neqz ī idē nūero. Alia lra hz q̄ (p̄incipiū a quo ē scōm spēm dcā nā aut confoꝛ mis. q; videlz nō sp generās ⁊ genitū sunt eiusdē spēi lz̄ sp̄ hñt aliquā ꝓformitatē. sicut cū equꝰ gñāt muluz Et vltio ꝯcludit q̄ illa q̄ genānt̄ p nāz sic generanē si cut expositū est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Generationes vero aliē dicunt̄ factiones omnes autē factiones sunt aut ab arte aut a ptāte: aut a mēte. Noꝛ aūt q̄dā fiunt ⁊ a ca/ su ⁊ a foꝛtuna similiter vt in factis a natura.

Lo. 23. Quedaz ⁊ illic eadē ⁊ ex spmate fiunt ⁊ sine spmate: ō his qdē igit̄ posteriꝰ pscrutandū.

¶ Dec innūat ō his q̄ gnānt̄ p artē. Et circa bꝰ. d. f. p̄ō distīguit gñationē q̄ ē fm artē ab alijs gnātiōibꝰ q̄ sūt scōz nāz. 2ª oñdit q̄ō fiat gnāº abarte ibi (ab ar te vō fiūt (Dicit gº pº q̄ gnātōes q̄ st alie a nālibꝰ dīr factōes: q̄uis. n. nō ie factiōis q̄ ī greco dī ꝓxis posꝰ sumꝰ vti ī rebꝰ nālibꝰ: sicut cū dicūs q̄ calidū ⁊ ens actu fac actu ee tale. magis tñ ꝓpie vtīur ī his q̄ fiūt p ītellectū ī qbꝰ ītellectꝰ agēris hz dñiū sup illō qō fac vt possit sic vl alr facē: qō ī rebꝰ nālibꝰ ñ cōtīgit imo agūt ad aliquē effectū ō terminato, mō ab aliq̄ supiori pstito eis. huiusmōi aūt factiōes vel fiunt ab arte vel a ptāte vl a mēte. ptās aūt hic videt̄ p violētiā sumi. q̄dā n. ī his q̄ ñ nā fiūt ostituunt̄ ex sola vtute agētis ī qbꝰ ñ multū req̄rit̄ ars aliq̄ vl aliqs ordiatꝰ ꝓcessus ītelle ct̄ qō maxie ꝯtīgit ī corpibꝰ trahēdis vl pīciēdis aut expellēdis. Cū aūt ordo ītellectꝰ ad effectū req̄rat̄: qñz qdē hoc ꝯtīgit p artē qñz vō p solū ītellectū hītu artis nōdū pfcō. sicuti. n. aliqs argumētat̄ p artē. aliqs vō sine arte vt idiote. ita ēt aliqō opꝰ artis aliquis p artē aliqs sine arte facē pōt ī huiusmodi p artē factibilibꝰ Noꝛ aūt gñationū q̄ fiunt vl arte vel ptāte: vel mēte q̄dā fiūt a cāu ⁊ a foꝛtūa qñ. s. aliqō agēs p ītellectū ītē dit finē alique p suaz actionē ⁊ ꝓuēit aliquis finis p ter intētionē agētis. Sicut cum aliquis intēdit se con fricare. ⁊ ex hoc sequitur sanitas. vt postea dicetur. ⁊ hoc similiter contingit in artificialibus sicut in factis a natura. Uirtus enim que est in spermate: vt infra dicetur simulatur arti Sicut enim ars per determina ta media peruenit ad formam quam intendit ⁊ ita ⁊ virtus formatiua que est in spermate. Sicut etiam contingit effectum qui fit p artē etiam p̄ter intentionē artis aut intellectus fieri ⁊ tūc dī a casu accidē. ⁊ ita ēt in illis scilicet in rebus naturalibus eadē fiunt ⁊ ex spmate ⁊ sine spmate. Que quidē cum fiunt ex spma te fiunt a natura. Cum autē sine spmate fiunt a casu. ⁊ de his pscrutādum est posterius in hoc eodem capi/ tulo. Hec autem verba hic posita duplicem habēt dubitationem. Prima. q; si cuiuslibet rei naturalis sit determinatus modus gñationis non videntur eē eadē que generanē ex spmate ⁊ per putrefactionem quod Auerois in. vii. physicoꝝ sentire videtur dīs q̄ non potest esse idem animal in specie quod genera tur ex spermate ⁊ quod generatur ex putrefactione. Auicenna autem econtrario sentit q̄ omnia que gene rantur ex semine eadez specie possunt generari sine se mine per putrefactionem: vel per aliquē modum cō mixtionis terrene materie. Sententia Aristotelis vide tur esse media ītēr has duas opiniones q̄ scilicet ali qua possunt ⁊ sine semine generari ⁊ ex semine: non omnia vt infra dicet. Sicut nec artificialibus omnia possunt fieri per artem ⁊ sine arte. sed quedam fiunt per artem: vt domus. Animalia enim perfecta viden tur non posse generari nisi in semine. Animalia vero imperfecta que sunt vicina plantis videntur posse ge nerari ⁊ ex semine ⁊ sine semine. sicut plante, pducun tur aliquando sine semine per actionem solis in terra ad hoc bene dispōsita. Et tamen plante sic pducte p/ ducunt semina ex quibus plāte similes in specie gene rantur. ⁊ hoc rationabiliter accidit. quia quāto aliqd perfectius est: tanto plura ad eius complexionem requiruntur. ⁊ propter hoc ad plantas ⁊ ad anima/ lia imperfecta sufficit ad agēdum sola virtus celestis Lo. In animalibus vero perfectis requiritur cum virtu te celesti etiam virtus seminis. Unde dicitur in secū do physicoꝝ q̄ homo generat hominem ⁊ sol. Secū da dubitatio est. quia videntur animalia generata si ne semine ⁊ putrefactione non fieri casu. lz̄ ex deter/ minato agēte scilicet ex virtute celesti que in gñatio ne eoꝝ supplet vicem virtutis generatiue: que ē in semine. ⁊ hoc etiam vult commentator in. xi. huius. Sed sc endum est q̄ nihil prohibet aliquam genera tionem esse per se: cum referatur ad vnam causam q̄ tamen est per accidens ⁊ casualis: cum referatur ī ali am causam: sicut in ipso exemplo philosophi patet. i. Cum. n. sanitas ex confricatione sequitur p̄ter intē tionem confricantis: ipsa quidem sanatio si referatur ad naturam: que est coꝛporis regitiua. non est per ac cidens sed per se intēta. Si vero referatur ad intelle/ ctum cōfricantis erit per accidēs ⁊ casualis. Simi liter etiam generatio animalis ex putrefactione gña ti si referatur ad causas ꝑticulares hic inferius agē tes inuenitur eē per accidens ⁊ casualis. Non. n. ca/ loꝛ qui cāt putredinē intendit naturali appetitu gene rationē huius vel illius animalis que ex putrefactio ne sequitur. sicut virtus q̄ ē in semine intendit produ ctionē talis spēi. Sed si referatur ad virtutem cele/ stē que est vniuersalis regitiua virtus generationum ⁊ coꝛruptionum in istis inferioꝛibus non ē p accidēs hz p se intēta: quia de eius intētione ē vt educantur in actu omnes forme que sunt in potētia materie. Et sic recte assīmilauit hic Aristoteles ea: q̄ fiūt ab arte his q̄ fiunt a natura. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ab arte vero fiunt quoꝛūcūqz spēs est in anima: Spēm aūt dico qō quid erat eē cuiuſ libet ⁊ subām primā spēm. etenī contrarioꝝ modo quodam eadem spēs. priuatiōis enīz substantia que substantie est oppōsita: vt sa nitas infirmitatis. illius. n. absentia ostendi/ tur infirmitas. sanitas autem que in anima ra tio est in scientia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Ostēdit modū generationis que est ab arte ⁊ preci pue quantū ad principiuz effectuū. De principio. n. naturali iam supra dixerat cuz locutus fuerat de gene

UVA. BHSC. IyR_086_1

ratione nāli. Circa hoc aūt. d. k. ¶Primo oñdit qd sit pncipiū actiuū in gñatione quē ē p artē. Secūdo oñdit quomō ab hoc pncipio gñatio pcedat. ibi. (Fit ita qz sanitas). Dicit ergo pmo q illa fiunt ab arte quoz spēs factiua ē in aīa. ¶Per spēm aūt exponit qō quid erat eē cuiuslz rei facte p artē vt qō qd erat eē domus qñ fit dom⁹. (Et hoc nōiat pmā substāz). i. pmā formā. & hoc. qz a foīa q ē in aīa nīa pcedit forma: que est in materia in artificialibus. In naturalibus autez econtrario. Hec autez forma que est in anima differt a forma que est in materia. Maz contrarioz forme in materia sunt diuerse & contrarie. In anima autez est quoddammodo vna species contrarioz. & hoc ideo quia forme in materia sunt propter esse rerum formarum. Forme autem in anima sunt secundum modū cognoscibilem & intelligibilez. esse autem vnius contrarij tollitur per esse alterius. Sed cognitio vni⁹ oppositi nō tollit̄ p cognitionē alteri⁹: sed magis iuuat. Vnde forme oppositoz in aīa nō sunt oppositē quinmo (subā) idest quodquid erat esse pnationis est eadē cū subā oppositi. sicut eadē est rō in aīa sanitatis & infirmitatis. ¶Per absentiā enim sanitatis cognoscitur infirmitas. Sanitas autē que est in aīa ē qdam rō p quā cognoscit̄ sanitas. & infirmitas ēt ꝓsistit (i scia) i. i cognitione vtriuslz. ¶Deinde cum dicit.

¶Fit itaqz sanitas intelligente ita quoniam hec sanitas necesse est si sanitas erit hoc existere puta regularitatem. sed si hoc calorem & ita semper intelligit donec vtiqz adducat in hoc q ipse valet vltimum facere: deinde iam ab hoc motus factio vocatur ad sanandum. quare accidit modo quodam ex sanitate sanitatem fieri. & domum ex domo sine materia materiam habentem. medicinalis enim est & edificatoria species & domus sanitatis. dico autem substantiam sine materia quod quid erat esse. Nota hunc textum

¶Ostendit quomodo ab hoc principio procedatur ad sanitatez. Et circa hoc duo facit. ¶Primo ostendit quomodo sanitas que est in anima sit principium sanationis. Secundo quomodo diuersimode accipitur principium in actione artis ibi. (Generationū vero & motuum). Dicit ergo q cum sanitas que est in anima sit principium sanitatis que fit per artez ita fit sanitas in materia aliquo intelligēte: q sanitas est (hoc) scilicet vel regularitas vel adequatio caliditatis frigiditatis humiditatis & sicci. Et iō necesse est si sanitas debet contingere q hoc existat: scilicet regularitas vl equalitas humorum. Et si regularitas vel equalitas debeat eē oportet q sit calor per quem humoris reducantur ad equalitatem. & ita semper procedendo a posteriori ad prius intelliget illud quod est factuum calōris: & qō ē factiū illius donec reducat ad aliqō vltimū q ipe statī possit facē sic hoc qō ē dare talem positionē. Et demum motus incipiens ab illo quod statim potest facere: nominatur factio ordinata ad sanandum. ¶Dz ergo q sicut in nālibus ex hoīe generatur hō. ita i artificialibus accidit quodāmo ex sanitate fieri sanitatē. & ex domo domū. s. ex ea q ē sine mā i aīa existēs illa q hz māz. Ars. n. medicinalis q ē pncipiū sanationis nihil ē aliud qz spēs sanitatis: q ē in aīa. & ars edificatiua ē spēs domus in aīa. & ista spēs sine substantia: sine mā est quod qd erat eē rei artificiate.

¶Deinde cum dicit.

¶Generationū vo & motuū hec qdem intelligētia vocat̄. illa vo factio. similiter aūt & i aliis itermediis vnūquodqz fit. Dico aūt si cōualescit oz equari. qd igit̄ est adequari hoc: hoc aūt erit si calefactū fuerit. hoc vero qd ē hoc. existit aūt hoc ptāte: hoc aūt in ipo faciēs itaqz & vñ inchoat motus sanandi siqdem ab arte species est que in anima.

¶Ostendit quomodo diuersimode accipit̄ principium in actionibus artis. Et dicit q in generationibus & motibus artificialibus est aliqua actio que vocatur intelligentia. & aliqua que vocatur factio. Ipsa enim excogitatio artificis vocatur intelligentia que incipit ab hoc principio que est spēs rei fiende per artem & hec opatio protēditur vt supra dcm̄ ē vsqz ad illud qō ē vltimū in intētiōe & primū in ope. & ideo illa actio: q icipit ab vltio ad qō itelligētia termiat̄ vocat̄ factio que est motus iam in exteriorē materiā. Et sicut diximus ō actione artis respectu forme q ē vltius finis generationis artificialis similiter ē de oīb⁹ aliis intermediis. sicut ad hoc q cōualescat oz q adequēter humores. ¶Hoc igit̄ ipsuz qō ē adequari ē vnuz de intermediis quod est ꝓpinqssimū sanitati. Et sicut medic⁹ ad hoc q faceret sanitatē icipiebat a ꝓsiderādo qd ē sanitas ita ad hoc q faciat adequationē oz q sciat quid ē adequatio. videlz q adequatio ē hoc. s. ōbita ꝓportio hūoz respectu ad naturā hūanā. hoc aūt erit si corp⁹ fuerit calefactū qñ. s. qs infirmat̄ pp defectū caloris Et itez oz q sciat qō qd ē hoc. s. calefieri. sic si dicat̄ q calefieri ē mutari a medicīa calida. & hoc. s. dare medicinā calidā existit statī in ptāte medici. & ēiā ē ipso. i. i ptāte ei⁹: vt talē medicinā det. Sic igit̄ patet q principiū faciēs sanitatē vñ incipit mot⁹ ad sanādū ē spēs que ē in aīa vel ipsi⁹ sanitatis vl alioz itremedio per q acgrit̄ sanitas. & hoc dico si sanatio fiat ab arte Si aūt fiat alio mō non erit pncipiū sanitatis spēs q ē in aīa. ¶Hoc enim est ꝓprium in operationibus artis.

¶Deinde cum dicit.

¶Si vo a casu ab hoc qō qdem faciēdi est principiū facienti ab arte: vt qz i mederi forsan a calefactiōe pncipiū. hoc aūt facit fricatione. calor itaqz i corpe aut pars est sanitatis: aut segtur eum aliqd tale qō ē pars sanitatis aut p pt̄a hoc vltimū aūt faciēs & qō ē ita: ps ē sanitatis & dom⁹ vt lapides & aliorum.

¶Māifestat qūo fiunt generationes casuales. Et dic q quādo sanatio fit a casu tūc pncipiū sanitatis fit ab hoc qō ē pncipiū faciēdi sanitatē apud eū q facit sanitatē. scōm artē. Sz hoc ē intelligēdum de pncipio factiōis qō ē vltimū i itelligēdo & primū in exequēdo. Sicut i medicādo pncipiū sanitatis: aliqñ forsan fit a casuali fricatōe. Et hic ēt incipit sanato qñ aliqs a casu sanatur. q: calorē aliqs excitat cōfricatōe pter itentionē ꝓpriā. Calor itaqz i corpe excitatus p fricatōnē vel medicationē aut ē ps sanitatis. q. intrās subām sanitatis. sic cū ipa alteratio calefactōis ad sanitatis sufficit aut segt ad calorē aliqd qō est ps sanitatis. Sicut cū p calorē fit sanitas p hoc q calor dissolvit aliquos hūores ꝓpactos quoz dissolutio ē iā ꝓstituens sanitatē. Aut ēt hoc pōt eē p plura media. sicut cuz calor ꝓsumit hūores superfluos ipedientes aliquos meat⁹ i corpe qbus ꝓsūptis fit debit⁹ mot⁹ spirituū ad aliqs determinatas ptes corpis. & hoc vltimū ē iā faciēs sanitatē (& quod est ita) scilicet quod est proximum sanitatis factiū (est aliqua pars sanitatis) idest itrans in constitutionem sanitatis. Et similiter est in alijs artificibus. Nam partes domus sunt lapides. quorum compositio iam est aliquid domus.

¶Deinde cum dicit.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Lo.24. ¶Quare sicut dicit ipossibile factū eē si nihil ꝑexistit. q; qdē ps ex necitate existit palā materia nāq; pars. iest. n. ⁊ fit hoc. sic igitur ⁊ eoruz q̄ in rone vtroq; mō dicimus ereos circulos qdē sunt ⁊ materiā: dicētes qa es ⁊ spēm: qa figura talis. ⁊ hoc ē gen⁹ ī qō ꝑmū ponit ereus. Itaq; circul⁹ bz ī rōe materia.

¶Concludit conclusionez principaliter intētam. Et circa hoc duo facit. ¶Primo inducit conclusionem intentam. Secundo remouet quandam dubitationem ibi (Ex quo vero vt materia fit). Dicit ergo primo: q; ex quo omne quod generatur generatur ex materia. ⁊ iterum generatur a suo simili: impossibile est aliquid esse factum nisi aliquid preexistat: sicut dicit cōmuniter. Cōmunis enim philosophoꝝ naturaliū sententia erat: q; ex nihilo nihil fit. ¶Palam est aūt q; id quod ꝑexistit oportet q; sit pars rei generate. Constat enim q; materia que preexistit est pars generati. Quod ex hoc probari potest. quia materia est ī generato ⁊ ipsa fit generatum dum in actum educit. Nec soluz pars que ē materia preexistit: sed sicut ex dictis pz etiā preexistit pars que ē in rōne. s. forma. ¶Nec. n. duo. s. materia ⁊ forma sunt partes generati. Utroq; enim mō possumus assignare qd sint circuli erei: vel circuli multi secūdū aliā litterā. i. pticulares ⁊ distincti ⁊ dicentes materiā que ē es. ⁊ dicētes spēm. i. formā: que est talis figura. Et recte dicit multos circulos pticulares. nā circulus scōm spēm ⁊ formā est vnus tantum. ¶Multiplicatur autem ⁊ indiuiduatur per materiam. Et hec scilicet figura ē genus ī quod primo collocat circulus ene⁹. Et ita pz ex dictis q; circul⁹ ere⁹ in sua diffinitōe bz māz. q; aūt spēs geniti ꝑexistat. s. oīsum ē ī nālib⁹ ⁊ in artificialibus gnationibus.

¶Deinde cum dicit.

Lo.25. ¶Ex quo vo ⁊ vt materia fit: q̄dam dr̄ qñ fiūt ñ illud: sz illiusmodi: vt statua nō lapis: sz lapidea. bō āt qualēs non dr̄ illud ex quo cā vo qa fit ex priuatiōe ⁊ subō qō dicimus materiā vt ⁊ bō ⁊ laborās fit san⁹. magis tamē dicim⁹ fieri ex priuatōe vt ex laborāte sanus q̄z ex hoie. pp qō laborās qdē q san⁹ nō dr̄ sed bō ⁊ bō san⁹: quorum vo priuatio ñ manifesta ⁊ inominabilis: vt in ere figure cuiusz aut ī lateribꝰ ⁊ lignis domus ex bis vī fieri: vt illic ex laborante: propter qō sicut nec ibi ex quo hoc: illud non dr̄: nec hic statua lignū sed producitur lignea non lignum: ⁊ enea nō es lapidea sed non lapis: vt domus lateritia sed non lateres. Qñ neq; quod ex ligno fit statua. aut ex lateribus domus: si quis valde inspexerit nō vtiq; simpliciter dicet: quia oportet preimutationem fieri ex quo sed non per manente propter hoc quidem igitur ita dicitur.

¶Remouet quandam dubitationē. Illud. n. ex quo aliquid fit vt ex materia quādoq; ꝑdicat in abstracto sed denoiatiue. Quedā. n. dicūt nō esse (illud): idest materia (sed illiusmodi) sicut statua nō dicit lapis: sz lapidea. Sz bō connalescens (nō dicit illud ex quo) idest nō recipit predicationē eius ex quo fieri dr̄. Fit enim cōualescens ex infirmo. Nec dicit q; connalescens sit infirmus. Huiusmodi aūt cā est: q; dupliter dicit aliqd fieri ex aliquo. s. ex priuatione. ⁊ ex subō: quod dicit materia. sicut dicitur q; hō fit sanus. ⁊ q; laborās fit sanus. Dicit aūt magis aliqd fieri ex priuatione q̄z ex subō. sicut magis dicitur aliqs fieri sanus ex laborāte q̄z ex hoie. Sed hoc fieri hoc magis dicimus in subō q̄z in priuatione. ¶Magis. n. dicim⁹ ꝑpe q; hō fit sanus q̄z q; laborās. Et ideo ille q ē sanus nō dicit laborās: sz magis dicitur homo. ⁊ ecōuerso hō dicit sanus. Sic ergo id quod fit ꝑdicat de subiecto: non aūt de priuatione. Sed in qbusdā priuatio ē non māifesta ⁊ innoiata. sicut priuatio cuiuscunq; figure ere non bz nomē. nec etiā priuatio domus in lateribꝰ ⁊ in lignis. Et ideo vtimur materia p materia ⁊ priuatione simul. Et ꝑpter hoc sicut illic dicim⁹ q; sanus fit ex laborāte. ita hic dicimus q; statua fit ex ere. ⁊ domus ex lapidibꝰ ⁊ lignis. Et ꝑpter hoc ēt sicut ibi id ex quo fit aliqd sicut ex priuatione non ꝑdicat de subō q: nō dicim⁹ q; sanus fit laborās. ita nec hic dicimus: q; statua fit lignū: sed ꝑducit abstractū in concretū. Dūdo q; nō ē lignū: sed lignea. nec es sed erea. nec lapis sed lapidea. Et similr̄ domus nō ē lateris sed laterea. q: siqs diligēter inspiciat nec fit statua ex ligno: nec domꝰ ex lateribus simpliciter loquēdo: sed p aliquā ꝓmutationē. Fiūt. n. ista ex istis sicut ex aliquo ꝓmutato ⁊ non sicut ex ꝓmanente. Es. n. figuratū non manet vī fit statua nec lateres incompositi dū fit domus. Et propter hoc in predictis (ita dicitur) idest talis fit predicatio.

Quoniam vero ab aliquo fit quod fit q hoc autem dico vnde principiuz generationis est: ⁊ ex aliquo: fit autem non priuatio hoc: sed materia. Jam. n. diffinitum est quando hoc dicimus ⁊ quod fit: hoc autem spera: aut circulis: aut quodcunque euenit aliorum: quemadmodum en subiectum facit es: sic nec speram nisi secundū accidens: quia enea spera est: ⁊ illam facit: nā hoc aliquid facere ex totaliter subiecto hoc facere est. Dico autem quia es rotundum facere est nō rotundū. aut sperā facere: sed alterum aliquid aut spēm banc in alio naz si facit ex aliquo facit aliud. hoc. n. subiiciebat. vt facere eneam sperā. hoc aūt ita qa ex hoc qō ē es hoc facit qō est spera. si igit ⁊ hoc facit ipsum ¶palam qa similiter faciet ⁊ ibūt generationes in infinitū. ¶Palā ergo q; nec spēs nec quodcūq; oportet vocare in sensibili fit nec eius est generatio: nec qō qd erat esse huic. hoc eniz est quod in alio fit. aut ab arte. aut a natura aut a potestate.

¶Lectio septima

p **Remisit** supius pbs qdā de gnatiōibꝰ rez q̄si necia ad suaz ꝓpositū oīdēduz. s. ad oīndendū q; cē gnatiōis rez ī sunt ponēde spēs sepate. Ex qbus duo sunt iā māifestata p ꝓmissa. s. q; ois gnatio ē ex aliquo mā. ⁊ q; vnūqōq; qō gnat: gnat a suo simili. Nūc aūt intēdit oīdere ꝓpositū ex bis q̄ supza inuestigata sunt. Et diuidit ī ptes tres. In ꝑma oīdit qd sit illō quod gnatur. In scda oīdit q; cā generatōis nō ē spēs separata ibi. (Utrū igit est qdaz. (In tertia determinat q̄dam q̄ possent eē dubia circa ꝑdeterminata ibi (Dubitabit aūt aliqs). Circa primū duo facit. ¶Primo ostēdit q; forma non generat nisi per accns. Secūdo oī

UVA. BHSC. IyR_086_1

dit ꝙ cõpositũ generat ibi. (Ereã vo spam). Dicit ergo primo ꝙ ea q̃ sunt ostẽsa supra vera sũt. Quoꝝ vnuꝫ ẽ ꝙ oẽ quod fit fit ab aliquo. ⁊ hoc ẽ agẽs vl gñans a quo ẽ principiuꝫ generatiõis. Et aliud ẽ: ꝙ oẽ qđ gñatur generatur ex aliquo. vt intelligatur id ex quo ẽ generatio non priuatio sꝫ materia. Dictum ẽ. n. supius ꝙ aliter fit aligd ex materia ⁊ aliter ex ꝓuatiõe. Et tertium ẽ ꝙ in oĩ gñatione oportet eẽ aliquid qđ fit. Et hoc ẽ vl spa vl circulus: vel quodcũqꝫ aliorꝫ. Ex istis suppositis oꝫ cẽ manifestũ ꝙ sicut agẽs gñando nõ facit materiam vl subiectum gñationis q̃ est es. ita ẽt ñ facit formã. s. hoc ipsum quod ẽ sphera nisi forte p accidẽs. facit. n. enea spheram quod ẽ compositum. Et quia enea sphera ẽ sphera. ideo p accidẽs facit sphe/ram. Quod autẽ agẽs non facit materiam p se ẽ manifestum eo ꝙ materia ꝓexistit factioni. Uñ nõ oportuit eum probare ꝙ materia non fieret. Sed de formis poterat eẽ dubium: eo ꝙ forma non inuenitur ni si in termino actionis. Et ideo oportuit eum probare ꝙ forma non fieret nisi p accidens. ⁊ hoc ideo est: qꝛ forme non proprie habent eẽ: sꝫ magis sunt quibus aliqua habent esse. Unde si fieri est via in esse: illa tantum p se fiunt: que per formas habent esse. Forme autem inciprunt eẽ eo modo quo sunt in illis factis q̃ per formas esse habent. Et ꝙ forma non fiat sic probat. Facere. n. hoc aliquid ẽ facere hoc ex aliquo subiecto. Quod ẽ (totaliter) idest vniuersaliter i omni gñatione. Facere. n. hoc quod ẽ es rotundum: non ẽ facere hoc ipsum (quod ẽ rotundum) scilicet rotunditatem. aut hoc ipsum quod est facẽ (sphera) scilicet formam sphere. sꝫ est facere aliquid alteruꝫ: scilicet spẽm non qualitercunqꝫ (sꝫ in alio:) scilicet i materia quod est facẽ compositum. Quo sic patet Si enim agẽs facit aliquid oportet ꝙ faciat ex aliquo alio sicut ex materia. Hoc. n. supius subiiciebatur: scilicet ꝙ omnis generatio ex materia fit propter probationẽ superius inductam. sicut agens dicitur facẽ sphẽram eneam. Et hoc ideo quia facit hoc quod ẽ sphera enea ex hoc quod ẽ es. Si igitur ẽt ipsam formam faciat palam erit ꝙ faciet eam similiter scilicet ex aliqua materia. Et ita sicut sphera enea erit composita ex mã ⁊ forma: sic ⁊ forma sphere enee erit composita ex materia ⁊ forma. Et redibit eadẽ questio de forma forme. ⁊ sic in infinitum. ⁊ ita gñationes procedẽt in infinitum. quia omne generatum habet materiaꝫ ⁊ formã. Palam igitur ẽ ꝙ non fit species rei gñate nec aliquid aliud quodcunqꝫ fit quod oportet vocare formam in rebus sensibilibus. sicut ordo ⁊ compositio ⁊ figura q̃ in aliquibus tenẽt locum forme maxime in artificialibus. Et quia gñatio est eius quod fit: palam est ꝙ nec gñatio ẽ forme sꝫ cõpositi. Nec iterum quod quid erat esse rei generate generatur nisi per accidens. Sed forma ⁊ quod quid erat esse ẽ: quod fit in alio. idest in materia non p se. Et dico quod fit vl ab arte vl a natura (vel potestate) idest a quocunqꝫ agẽte per violentiam. Dicit autẽ quod quid erat eẽ non fieri: q̃nis sit idem rei facte. Supra. n. ostẽsum ẽ vnumquanqꝫ rẽ eẽ idẽ cum suo quod quid erat eẽ. Sed tamẽ quod quid erat eẽ est quod per se pertinet adspẽm. Unde ab eo excluduntur conditiones indiuiduales q̃ per accidẽs sunt spẽi. Spẽs autẽ ⁊ alia vniuersalia non gñantur nisi p accidẽs singularibus generatis. Sciẽdum tamẽ ꝙ sꝫ in ifa dicatur ꝙ forma fit in mã. non tamẽ proprie dicitur. Forma. n. proprie non fit sꝫ compositum. sicut ẽt dicitur eẽ forma in mã sꝫ forma non fit sꝫ cõpositum p formã. Ita ẽt ꝓprius modus loquẽdi ẽ vt dicamus compositum gñari ex mã in talẽ formã. Forme: n. proprie non fiunt: sed educuntur de potẽtia materie inq̃tum materia q̃ ẽ in potẽtia ad formam fit actu sub forma quod ẽ facere compositum.

Deindecum dicit.

Eneam vero sperã eẽ facit. facit. n. ex ere ⁊ spera. nã in hoc banc spẽm facit. ⁊ est hoc spera enea. Hoc ãt spere eẽ: eius vo quod est spere esse oio si ẽ generatio ex aliquo aliquid erit. Oportebit. n. diuisibile eẽ semp quod fit: ⁊ esse hoc qdẽ hoc ⁊ hoc hoc. Dico ãt ꝙ hoc qdẽ materiaꝫ: illud vo spẽm. si igitur est spera ex medio figura equalis: huius hoc qdem est in quo erit qđ facit. hoc autem in illo hoc aũt oẽ quod factũ est vt enea spera. Palaꝫ igiꝫ ex dictis qa qđ qdem vt spẽs: aut vt subã dicitur non fit synodus aut scõm banc dicta fit. ⁊ ꝙ in omni generato materia inest. ⁊ est hoc quidem hoc ⁊ hoc hoc.

Ostẽdit ꝙ ꝓposita fiãt dicẽs ꝙ generãs facit eẽ sperã eneã. facit. n. eã ex ere qđ est mã: sicut ex principio gñationis ⁊ ex spera: q̃ est forma ⁊ generationis terminus. Facit. n. (hanc spẽm). i. figurã spere (in hoc): idest in hac mã: inq̃tũ. s. trãsmutat hoc es in speram Et hoc ẽ spera enea. s. forma spere in ere. (Sed hoc) scilicet figurã spere (ẽ esse spere) idest: qđ qd ẽ spere. (Eius aũt qđ est esse spere). i. ipsi⁹ quod qd ẽ forme nõ est omnino gñatio. qa si eẽt eius gñatio oporteret ꝙ eẽt ex aliquo sicut ex materia. Oẽ. n. quod fit oꝫ eẽ diuisibile ita. s. ꝙ e⁹ (hoc fit b⁹). a. vna ps fit hoc (⁊ b⁹ fit hoc). i. alia ps fit hoc. Et hoc exponit. s. ꝙ vna ps eius sit mã. ⁊ alia pars eius sit spẽs. Si igiꝫ quid est spe q̃tum ad ipsam formaꝫ ẽ (ꝙ sit figura equalis ex medio). i. ꝙ sit q̃dam figura solida a cuius medio ad extremitates oẽs linee ducte sint equales oꝫ ꝙ huius scilicet spere enee. hoc quidẽ. s. materia sit in quo erat id quod facit generans. s. materia: ⁊ hoc sit illo. s. forma q̃. s. ẽ figura ex medio eq̃lis. ⁊ hoc. s. oẽ. i. totuꝫ qđ factũ ẽ. s. enea spera. Palã igiꝫ ẽ ex dictis: ꝙ si omne qđ fit pꝫ eẽ diuisibile: ꝙ id qđ ẽ vt spẽs. aut quod est (vt subã). i. vt qđ quid erat eẽ nõ fit: sꝫ synodus. i. cõpositũ qđ dicit ⁊ denoiat a tali forma vel qdditate: vel quod qd ẽ fit. Et itex manifestũ est ꝙ oĩ generato inest materia. ⁊ ꝙ cuiuslꝫ generati hoc ẽ hoc ⁊ hoc ẽ hoc. idest vna pars est materie ⁊ alia forma.

Deinde cum dicit.

Utruꝫ igitur est ne quedã spera ꝑter has aut domus ꝑter lateres: aut nunquam facta est⁹ si sic erat hoc aliqd: sed qa dom⁹ tale significat: hoc aũt ⁊ terminatum non ẽ: sed facit ⁊ generat ex hoc tale hoc ⁊ quãdo generatum est: est hoc tale. hoc aũt est oẽ hoc. Callias ãt ⁊ Socrates est quẽadmodũ spera enea. hec homo vero ⁊ aĩal quẽadmoduꝫ spera enea. totaliter. Manifestum ergo qa specierum cã sicut consueti sunt dicere quedam spẽs: si sunt ꝓter singularia ad generatiões ⁊ substantias nihil vtiles neq̃ erunt vtiq̃ ꝓter hoc substantie secundum se. Lo. 27.

Ostendit ꝙ ex quo forme non gñantur sed composita ꝙ non oꝫ ponere spẽs separatas eẽ causas generationis in istis inferioribus. Sciẽdum ẽ autẽ: ꝙ platonici ponebant spẽs eẽ causas generationis duplicĩter. Uno modo per modum gñantis. Et alio mõ per modũ exẽplaris. Primo ergo ostendit ꝙ spẽs separate non sunt causẽ gñationis per modum generãtis.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Secundo q̄ nō per modū exēplaris ibi (In qbusdaz vero palā). Dicit ergo p̄ō q̄ considerandum ē vtz sit aliqua forma vniuersalis p̄eter huiusmodi singularia scilicet q̄ sit quedam spera a materia separata p̄ter has speras q̄ sunt i materia. aut etiam sit aliqua domus vniuersalis sine materia p̄ter lapides: ex qb⁹ ꝟstituunt ste domus ꝑticulares. Mouet autē q̄stionem i artificialibus ꝓpter naturalia quoz spēs. Plato separatas posuit a materia. Ut intelligitur ē quesitum vtrū sit hō vniuersalis p̄ter carnes ⁊ ossa ex q̄bus ꝑticulares hoīes cōstituunt. Ad solutionē aūt hui⁹ q̄stionis hic p̄mo p̄mittit q̄ si sit aliqua subā hoc mō fcā nullo mō erit hoc aliqd: qz significabit tm̄ qua le qd qō non ē determinatū. Socra. n. significat hoc aliqd ⁊ determinatū. Hō vero significat q̄le qd: q: si gnificat formā cōez ⁊ idetermiatā q: significat absq̄ determinatione hui⁹ vel illi⁹. Ut si sit hō p̄ter Socra tem ⁊ platonē ⁊ alios huiusmōi. nō tamē erit hoc ali quid nec determinatū. Sz nos videmus q̄ i genera tionibus semp illud quod facit ⁊ generat (ex hoc) id ē ex tali mā ē (tale h⁹). i. hoc ꝺterminatū hīs ꝺtermia tam spēm. Oz. n. sicut gnatum ē hoc aliquid. ita ⁊ ge nerās eē hoc aliqd: cū generās sit simile genito: vt su pra ꝓbatū ē. Et q̄ genitū sit hoc aliquid ex hoc pz. q: qō generatur ē cōpositū. sed hoc eē. s. cōpositū: quan do ē hoc. i. determinatū est: vt Callias: aut Socrates sicut cū dicit hec spēra enea. Sed hō ⁊ aīal nō signi ficāt hanc materiā ex qua est generatio. sicut nec spa enea vniuersaliter dcā. Si ergo cōpositū generat ⁊ ñ generat nisi ex hac materia p̄ quā est hoc aliquid: oz q̄ id qō generat sit hoc aliqd. Et cū generatū sit simi le generāti oz ēt q̄ generās sit hoc aliquid. Et ita non sit spēs vniuersalis sine materia. Manifestum est ergo ex dictis q̄ si sunt alique species p̄eter singularia nī hil sunt vtiles ad generationes ⁊ subās rerū: sicut cō sueti sunt quidā dicere spēz cā: idest ad hoc q̄ ponāt spēs. Hec enim erat vna causa: quare platonici speci es ponebāt vt essent causa generationis in rebus. Si igitur species separate non possunt esse causa genera tionis manifestum erit q̄ non erunt species quedam substantie secundum se existentes. Sciendum est autem q̄ omnes qui non considerauerunt hoc quod philosophus supra ostendit q̄ forme non fiunt passi sunt difficultatem circa factionem formarum. Propter hoc nanq̄ quidam coacti sunt dicere omnes for mas esse ex creatione. nam ponebant formas fieri: et non poterant ponere q̄ fierent ex materia: cum mate ria non sit pars forme. Unde sequebatur q̄ fierēt ex nihilo. Et per consequens q̄ crearentur. E contra rio autem quidam posuerunt ꝓpter hanc difficulta tem formas p̄existere in materia in actu. quod ē po nere latitationē formaruz: sicut posuit Anaxago. Sen tantia autē Aristotelis qui ponit formas non fieri: sed compositum vtrunq̄ excludit. Neq̄z enim oportet di cere q̄ forme sint causate ab aliquo extrinseco agente neq̄z q̄ fuerint semper actu in materia: sed in potētia tantum. ⁊ q̄ in gnatione cōpositi sint educte de po tentia in actum.

Deinde cum dicit.

In quibusdam vero palā: qz generās ta le quidē est quale generatū. nec tamen idez nec vnū numero: sed vnuz spē: vt in phificis hō nanq̄ boiem generat nisi quid p̄eter na turam fiat: vt equus muluz. ⁊ hoc quoq̄ fi mile. cōe. n. super equuz ⁊ asinuz non est no minatuz p̄oximū genus. sunt autē ābo for tan velut mulus. quare palā qa nō oz quasi exemplum spēm ꝓbare. maxime. n. in bis ex

quirerentur. nam substantie maxime be: sed sufficiens est generans facere: ⁊ spēi cām eē in materia. Bis vero talis spēs in bis carni bus ⁊ ossibus Callias ⁊ Socrates: ⁊ diuer sa quidem ꝓpter materiaz. diuersa nanq̄z idem vero specie. indiuidua enim species.

Ostendit q̄ species separate non possunt esse causa generatiōis p̄ modum exemplaris dicens q̄ lz i aliq bus sit dubiū vtrū generās sit simile generato: tamen in qbusdam palā est q̄ generans sit quoddā tale qua le ē generatū: non quidē idē nūero: sed idē spē: vt pz i naturalibus. Hō. n. generat hoiem. similiter equus equum. ⁊ vnaquaq̄z res naturalis aliā similē in spe cie sibi nisi accidit aliquid p̄eter naturā. sicut est cum equus generat mulū. Et dicitur ista generatio p̄eter naturā. q: est p̄eter intentionē nature ꝑticularis. Ui rtus. n. formatiua que ē in spīmate maris naturaliter ē ordinata vt ꝓducat oīo simile ei a quo spīma ē deciſuz Sed de secundaria ītentione ē quando pfecta simili tudo īduci nō pōt inducatur qualiscunq̄z pōt simlis. Et q: in gnatione muli sperma equi non pōt induce re spēm equi in materia: ꝓpter hoc q̄ non est ꝓpor tionata ad suscipiendum spēm equi inducit spēm ꝓpin quam. Unde etiā in generatione muli ē aliquo modo generās simile generato: Est. n. aliquod primū gen⁹ qō non ē noiatum cōe equo ⁊ asino. Et sub illo gene re cōtinetur etiā mulus. Unde scōm illud genus pōt dici q̄ simile generet simile: vt si verbi gratia dicam⁹ q̄ illud primū genus sit iumentuz poterim⁹ dicere q̄ lz equus non generet equū sed mulū: iumentum tamē generat iumentū. Oz igitur q̄ oīa generata cōsequū tur spēi similitudinē ex virtute generantis. Quare pa laz ē q̄ non oz ꝓbare aliquā speciē separataz quasi exemplar rebus gnatis. ex cuius imagine res genera te spēi similitudinē cōsequātur: vt platonici ponebāt. Maxime. n. huiusmodi exēplaria requirerent in pre dictis substātijs nālibus que sunt maxime subē respe ctu artificialiū. Sufficiens autē ē i predictis generās ad faciēdū similitudinē spēi: ⁊ est sufficiēs ponere cāz spēi in materia. i. q̄ illud quod facit hoc generatū cō sequi talē spēm nō sit spēs extra materiam sed spēs in materia. Bis autē spēs que ē in materia. s. in his car nibus ⁊ i bis ossibus est aliquod singulare vt Callias ⁊ Socrates. Et ista ēt spēs causans similitudinē spēi in generando ē diuersa a spē generati scōm numeruz ꝓpter diuersaz materiā. Cuius diuersitas ē principiū diuersitatis indiuiduoꝝ in eadē spē. Diuersa nanq̄z ē materia in qua ē forma hois generantis ⁊ hois gene rati. Sed vtraq̄z forma est idē scōm spēm. Nam ipa spēs est (indiuidua) idest non diuersificatur in genera te ⁊ generato. Relinquitur ergo q̄ non oportet po nere aliquam speciem p̄eter singularia que sit causa speciei in generatis: vt platonici ponebant.

d Habitabit aūt aliqs cōre alia fiūt arte ⁊ a casu: vt sanitas: alia nō vt dom⁹.

Lectio octaua

p Postquam ostendit phs q̄ spēs sepa te ñ sūt cā gnatōis in ists iferioꝝ ub⁹ hic manifestat q̄daz q̄ possent esse dubia circa predeterminata. Et diui ditur in partes tres. secundum q̄ tria dubia sunt q̄ mānifestare intendit. Secunda pars incipit ibi (Pa lam vero ex dictis). Tertia ibi. (Non solum au tem de substantia. Circa primum duo facit. primo ponit dubitationem. Secundo soluit eam ibi. (Sa na vero ⁊ cetera.) Oritur autem hec dubitatio ex eo quod supra dixerat quod quando principium sa nitatis est species que est in anima tunc sanitas fit

UVA. BHSC. IyR_086_1

ab arte. Quando vo sanitas non ē ab hoc principio: ſz a calefactiõe tantum: tunc fit sanitas a casu. Sicut cum accidit sanitas ex cõfricatione. Hoc autē non põt accidere in oibus q̄ fiunt ab arte. Domus. n. nunq̄ fit ab aliquo principio nisi a spē domus in aīa. Et sic semper fit ab arte ⁊ non a casu. Et iõ ē dubitatio quare q̄dam sint quandoq̄ quidē ab arte quandoq̄ qui dē a casu vt sanitas: q̄dam vero non: ſz fiunt tantum ab arte ⁊ nunq̄ a casu vt domus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Causa vero ē: qz horuz quidem materia incipiēs generationis in facere ⁊ fieri aliquid eorū que ab arte in qua existit aliqua rei ps hec qdem talis ē: qualis moueri ab ea: illa vero non. ⁊ huius hec quidez sic potens. hec aūt impotens. multa nāq̄ possunt ab ipsis moueri: sed non sic: puta saltare. quorum igitur talis est materia vt lapides impossibile sic moueri nisi ab alio. sic tamē ⁊ vtiq̄ ignis ꝓpter hoc. hec quidē nō habent sine habēte artem hec autem anime nō erunt. ab his enīz mouebuntur nō habētibus artē qua si artez moueri vero potentibus eis ab aliis non habentibus artem aut ex parte.

¶ Soluit q̄stionē ⁊ dicit cām p̄dicte differētie in artificialibus hanc eē. q: materia a qua icipit generatio secundum quā contigit facē ⁊ fieri aliqd eorūz q̄ sunt ab arte talis ē in qua existit aliqua pars rei. Oz nāq̄ mām quamlibet eē aptitudinē ad formā. Non. n. qō libet artificiatū põt fieri ex qualibet materia: ſz ex determinata: sicut serra non fit ex lana: sed ex ferro. Ipa ergo aptitudo ad formam artificiati: que ē in materia tam ē aliqua pars artificiati que ē in materia. q: sine tali aptitudine artificiatuz eē non põt. Sicut serra nō põt eē sine duricie per quam ferrum est ordinatuz ad formam serre. Sed hec pars dupliciter inuenitur ī materia. Quandoq̄ quidē ita ⁊ per eam põt moueri a se ipsa p partem forme in ea existente. Quandoq̄ vero non. sicut in corpore hūano quod ē materia sanatiōis inest vtus activa p quā corpus põt sanare seipm. In lapidibus aūt ⁊ lignis non ē aliqua virt' activa p quā possit moueri ad formā domus. Et si quidē materia sic possit moueri p partem forme quā in se hēt ad formam. hoc contingit dupliciter. q: quandoq̄ põt sic moueri p principium intrinsecum: quod ē pars predicta: sic mouentur per artē: vt accidit in sanatione. naz natura hūani corporis eodē modo agit ad sanitatem: sicut ⁊ ars. Quandoq̄ vero non põt moueri materia per principium intrinsecum eodē modo sicut mouetur ab arte ſz aliquo modo p ipsum moueri possit. Multa enim sunt que possunt a seipsis moueri: sed non sic sicut mouentur ab arte: vt patet in saltatione. Homines enim non habentes artē saltandi pñt quidem mouere seipsos: sed non illo modo. sicut mouēt se qui habent artē p̄dictam. Illa igitur artificialia q̄ habent talem naturam: sicut lapides sunt materia domus non possunt a seipsis moueri. Impossibile ē enī moueri ea nisi ab alio ⁊ hoc non solū ē in artificialib' ſz etiam in naturalibus. Sic. n. ⁊ materia ignis ī potest moueri ad formā ignis nisi ab alio. ⁊ inde ē q̄ forma ignis non gñatur nisi ab alio. Et ꝓpter hoc q̄daz artificialia nō pñt fieri sine hñte artez que. s. ī sua materia vel non habent aliquod principium motiuū ad formā. vel nō sic motiuū. sicut ars mouet. q̄ vero ab aliquo extrinseco prius moueri possunt nō habēte artem possunt esse ⁊ fieri etiā sine habente artē. Mouebuntur. n. eorum materie ab his que non habent artē. Quod quidem ostendit dupliciter. Uno modo inq̄tuz possunt moueri ab aliquibus aliis extrinsecis principiis non habētibus artem. sicut arborem plantare põt: etiam qui non habet artem plantandi. Alio modo quando materia mouetur (ex parte) ideſt ab aliquo principio intrinseco: quod ē aliqua pārs forme. sicut cum corpus humanum sanatur ab aliquo principio intrinseco quod est aliqua pars forme. Sciendum est autem q̄ occasione horum verborum: que hic dicuntur quidam ponunt: q̄ in omni gñatione naturali ē aliquod principium actiuum in mā quod quidem est forma in potentia, preexistēs in materia: que ē quedaz inchoatio forme: vnde hec forme pars dicitur. Quod quidē abstruē nituntur. ¶ Primo ex hꝰ q̄ hic dicitur. Videtur. n. hic Aristot. dicēre q̄ illa in quorum materia non ē principium actiuum fiunt tantum ab arte. Oz igitur q̄ in materia illorum: q̄ fiunt a natura insit aliquod principiū actiuū. Scōo ex hoc q̄ ois motus: cuius principium non est in eo quod mouetur: ſz extra ē motus violentus: ⁊ nō naturalis. Si igitur in his que gñantur per naturam non eēt aliquod principium gñationis actiuum in materia: tūc eorum gñationes non eēnt naturales: ſz violente: aut non esset aliqua differentia inter generationem artificialē ⁊ naturalē. Et si obiiciatur contra eos: q̄ tunc ea que gñantur naturaliter non indigent extrinseco gñante: si eorum gñatio ē a principio intrinseco. Respondent q̄ sicut principium intrinsecum non ē forma completa: ſz quedam inchoatio forme. ita ēt non est pfectum principium actiuum vt per se posset agē ad generationē: sed habet aliquid de virtute actiua vt coopetur exteriori agēti. Nisi. n. aliquid conferret mobile exteriori agenti esset motus violentus. Violētum aūt est cuius principium est extra nil conferente vim passio: vt in primo ethi. dicitur. Hec aūt opinio vī propinqua ponētibus latitationē formarū. Luz. n. nihil agat nisi sim q̄ est in actu: si partes vl' inchoationes formarum q̄ sunt in materia habent aliquaz virtutem actiuam. sequitur q̄ sint aliquādo actu: quod ē ponē latitationem formarum. Et preterea cum esse sit ante agē non põt imiligi forma prius habē agere q̄ sit in actu. Et ideo dicendum est: q̄ sicut sola viuētia inueniuntur se monē secundum locum. Alia vero mouentur a principio extrinseco vel generante vl' remouente. prohibens vt dicitur. viij. physi. ita secūdum alios motus sola viuentia inueniuntur mouere seipsa. Et hoc ideo quia inueniūtur habē diuersas ptes quarum vna potest esse mouens: ⁊ alia mota qō oz eē in omni mouēte seipsum: vt probatur. in. viij. physi. Sicut igitur inuenimus in gñatione viuētium eē principium actiuum intrinsecum: quod ē virtus formatiua in semine. Et sicut est potētia augmentatiua mouēs in motu augmenti ⁊ decremēti. Ita est ⁊ in motu alterationis que ē sanatio principium mouēs intra. Nam cum coz non sit susceptiuum infirmitatis: virtus naturalis que ē in corde sano. totum corpus ad sanitatē alterat. De tali igitur materia habēte in se principium actiuum loquitur hic philosophꝰ ⁊ non ō rebus inanimatis. Quod ex hoc pz q: materiam ignis comparat materie domus ī hoc q̄ vtraq̄ mouetur ad formam a principio intrinseco: non tamē sequitur q̄ generatio inanimatorum corporum non sit naturalis. Non enim oz ad motuz naturalē q̄ semper principium motus quod est in mobili sit principium actiuū ⁊ formale: sed quandoq̄ est passiuū ⁊ materiale. Unde ⁊ natura in secūdo physi. distinguitur p materiā ⁊ formā. Et ab hoc principio dicitur naturalis generatio simplicium corporum: vt dicit commentator in secundo physico. Differentia tñ est inter materiā naturalium ⁊ artificialiuz: q: in materia rez na

Lec. 1.

Lec. 4.

Lec. 10

UVA. BHSC. IyR_086_1

turalium ē aptitudo naturalis ad formam. ⁊ potest reduci in actuꝫ p agens naturale. non autem hoc contingit in materia artificialium.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palā vero ex dictis: qz modo quodam oīa fiunt ex vniuoco quēadmodum naturalia: aut ex pte vniuoco: vt domus ex domo aut ab intellectu. ars enīz spēs: aut ex parte: aut ex hīte aliquā ptem: nisi fm accīs fiat.

¶ Manifestat fm qd poterat esse dubium ex pdictis. Dixerat. n. supius qd oē quod generatur generatur a simili scōm spēm. hec aūt non eodē modo se habet in oībus. Et ideo hic mānifestare intēdit qūo hoc diuersimode in diuersis inuēiatur. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit diuersos modos qbus generatuꝫ ē simile generāti. Scōo manifestat eos ibi. (Cā nāqz faciēdi). Sciēdum ē autē circa primū qd oē qđ generatur ab aliquo aut generatur p se. aut generatur ab eo p accidens. Quod autē generatur ab aliquo p accidens non gīatur ab eo secundum qd huiusmodi. Unde non oportet in generante esse similitudinē gīati. sicut inuētio thesauri non hēt similitudinē aliquaz in eo qui fodiens ad plātandum inuēit thesaurum p accidēs. Sed generans p se generat tale scōm qd huiusmodi. Unde oportet qd in gīante p se sit aliqualiter similitudo generati. Sz hoc contingit tripliciter. Uno modo quando forma gīati pcedit in gīante: secundum eundē modum eēndi ⁊ in simili mā. Sic̄ cum ignis gīat ignem. vel homo gīat hominē. Et hꝰ ē gīatio totaliter vniuoca. Alio modo quando forma gīati pcedit in gīante: non quidē scōm eundē modū eēndi: nec in subā eiusdē rōnis sicut forma domus p cedit in artifice non scōm eē materiale: sed secūdum eē in materiale quod hēt in mēte artificis nō in lapidibus ⁊ lignis. Et hec gīatio ē partiz ex vniuoco q̄z tū ad formā: partim ex equoco q̄z tū ad eē forme ī subiecto. Tertio modo quando ipsa tota forma generati nō pcedit in gīante. sed aliqua pars eius. aut aliq̄ ps partis. sicuti in medicina calida pcedit calor qui ē pars sanitatis. aut aliquid ducens ad partē sanitatis Et hec gīatio nullo modo ē vniuoca. Et ideo dicit. q̄z palā ex dictis ē qd aut fiunt oīa quodāmodo ⁊ totaliter vniuoca sicut naturalia: vt ignis ab igne. ⁊ homo ab homine. aut ex eo: quod ē ex pte vniuocū q̄z tū ad formam ⁊ ex pte equocū q̄z tū ad eē forme ī subiecto: sic̄ dom⁹ fit ex domo q̄ ē ars in artifice. aut ab intellectu: siue artis habitu. Ipsa. n. ars edificatiua est species domus. Aut tertio mō fiunt aliqua ex pte forme pēxistētis in gīante. siue ex ipso gīante habente partē pdictā. Pōt. n. dici qd gīratio fit vl ex forma: siue parte forme. vl ex hīte formam vl partē forme. Sz ex hīte quidē sicut ex gīanto. Ex forma siue parte forme. sicut ex eo quo gīans gīat. Nam forma non gīat nec agit: sz habēs formam per eam. Et hoc dico quia aliquid fit ex eo alio simili scōm aliquē pdictorum modorum: nisi fiat ex eo p accidēs. Tūc enim non oportet huiusmodi similitudinem obseruari sicut dictum est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Causa nanqz faciendi pria scōm se pars. calor. n. in motu calorez in corpore facit. is vero est aut sanitas aut pars: aut sequitur eū pars aliqua sanitatis. aūt sanitas ipsa propter quod ⁊ dicitur facere: qz illud facit sanitatem cui consequitur ⁊ accidit calor. Quare quēadmodū in syllogismis oīum pricipium est substantia. naz ex quod quid est syllogismi sunt: ⁊ hic generationes.

¶ Manifestat modos predictos. Et primo in rebus artificialibus. Secūdo ī rebus naturalibus ibi. (Similiter itaqz bis). Dicit ergo primo qp iō oz quod fiat ex aliqua parte: quia prima cā faciēdi secundum se ē pars generati pēxistentis in generante: q̄ est vel ipsa forma generantis vel pars forme. Cum. n. p motum calor generatur in ipso motu ē quodammodo calor sicut in virtute actiua. Nam ipsa virtus causandi calorē que est in motu est aliquid de genere caloris. ⁊ iste calor in motu exists virtute facit calorem in corpore nō quidem generatione vniuoca: sz equoca. qz calor in motu ⁊ in corpore calido non ē vnius rationis. Is vero scilicet calor aut ē ipsa sanitas: aut aliqua pars sanitatis. aut segtur eum aliqua pars sanitatis: aut sanitas ipsa. Per hec quatuor q̄ ponit dat intelligere quattuor modos: qbus pōt se habere forma generātis ad formā genitā. Quorū primus est quando forma generati totaliter ē in generante: sicut forma domus ē in mente artificis. ⁊ sicut forma ignis generati est in igne generante. Secūdus modus est quādo pars forme generati ē in generante. sicut cum medicina calida sanat calefaciendo. naz calor factus ē in sanato pars sanitatis. Tertius modus ē quando pars forme ē in gīante non actu sed virtute: sicut quando motus calefaciēdo sanat. Calor. n. ē in motu virtute ⁊ non actu. Quartus modus ē quādo ipa tota forma est in gīante virtute sed non actu. sicut forma stuporis ē in pisce stupefaciente manus. Et similiter ē in aliis que agunt in tota specie. Primum ergo modū designat in hoc qp dicit (aut sanitas). Secūdū in hoc qp dicit. (Aut ps) Tertiū in hoc qp dicit (Aut sequit eum aliq̄ pars sanitatis.) Quartū in hoc qp dicit (Aut sanitas ipsa) Et qz motꝰ cāt calorez ad quem sequit sanitas. ꝓpter hoc etiā dicitur motus facē sanitatē. qz id facit sanitatem cui consequitur vel accidit sanitas. Uel melius (qđ cōsequit ⁊ accidit ex motu). s. calor facit sanitatem. Quare pz: qp sicut ī syllogismis oīum principium (est subā). idest quod quid ē rei: nam syllogismi demonstratiui sunt ex quid est: cum in demonstrationibus medium sit diffinitio (⁊ huiusmodi). s. in opatiuis gīationes sunt ex qđ quid est. In quo ostenditur similitudo intellectus speculatiui ⁊ practici. Sicut. n. intellectus speculatiuus procedit ad demonstranduz passiones de subiectis: ⁊ cōsiderationes eius quod quid est. ita intellectus pcedit ad operandum ex specie artificiti: que est eius qđ qd est: vt supra dictum est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter itaqz bis ⁊ que sunt natura constituta se habēt. nam sperma facit sicut que ab arte habet. n. potestate spēm: ⁊ a quo sp ma est aliqualiter vniuocum. Non enim omnia oportet querere: vt ex homine homo: etenim semina ex viro: vnde mulus non ex mulo: sed si non orbatio fuerit: quecunqz autem a casu: sicut ibi fit quorumcunqz materia potest a seipso moueri hoc motu quo sp ma mouet quorumcunqz vero non ea impossibilia sunt fieri aliter q̄z ex ipsis.

¶ Manifestat quod dixerat de artificialibus in rebus naturalibus dicens quod similiter se habeant ea que sunt constituta secundum naturam his que fiunt per artem. Sperma enim operatur ad generationem. Sicut contingit in his que fiunt per artem. Sicut enim artifex non est actu domus nec habet formam que sit domus actu: sed po-

Co. 3.

UVA. BHSC. IyR_086_1

testate. ita spma non est aial actu. nec hēt aiam que ē species aialis actu: sed potestate. Est. n. in semine vir tus formatiua: q̄ hoc mō ꝓparatur ad mām concepti ficut ꝓparat forma dom⁹ in mēte artificis ad lapides ⁊ ligna: nisi q forma artis ē oīo extrinseca a lapidib⁹ ⁊ lignis. vtus aūt spmatis ē intrinseca. Quauis aūt gñatio aialis ex spmate nō fit a spermate: sicut ab vni uoco. q: spma ñ ē aial. id tamē est a quo sperma ē ali/ qualr vniuocū ei qō fit ex spermate. Nam sperma fit ab aiali. Et in hoc est dissimilitudo inter generationē naturalem ⁊ generationē artificialem. q: non oportet q forma domus in mente artificis sit a domo lz q̄do q̄ hoc accidat: vt cuz aligs ad exēplar vni⁹ dom⁹ fac aliā. Sed semper oz q sperma sit ab aiali. Expōit āt quod dixerat (aliqualiter vniuocū) q: non oz ī omni generatōe naturali eē omnimodā vniuocationē. sicut cum dicitur q hō fit ex hoīe. fit enim femina ex viro sicut ex agente. ⁊ mulus nō fit ex mulo lz ex equo vel asino in quo tamē est aliqua similitudo: vt supra dixit Et quod dixit q a quo ē sperma oz ēe aliqualiter vni uocum subiungit intelligendū ē (si nō fuerit ozbatio) idest si non fuerit defectus naturalis virtutis ī semīe. Tunc. n. degenerat in aliqd: quod nō est simile gene ranti. sicut pz in monstruosis ptibus. Et sicut illis. i. in rebus artificialibus aliqua fiunt nō solum p artem sed a casu quādo materia pōt moueri a seipsa eo motu quo mouet ab arte. Quādo vō non pōt hoc mō mo/ ueri tūc nō pōt id quod fit ab arte ab alio fieri: q̄z ab arte. ⁊ hic possunt aliqua fieri a casu ⁊ sine spmate il la quoz materia hoc mō pōt moueri a seipsa eo mo/ tu quo mouet spma. i. ad generationē animalis. sicut pz in his que generāt exputrefactione: que quō dicā tur eē a casu ⁊ quomō nō supius expositū est. Illa āt materia quoz nō pōt moueri a seipsa eo motu quo a spermate mouet impossibilia sunt fieri aliter: q̄z ex ip sis seminibus. sicut pz de hoīe ⁊ equo ⁊ aliis aialib⁹ pfectis. Pz āt ex his que hic dicūtur q neqz omnia aialia pūt generari ⁊ ex semine ⁊ sine semine: vt Avi cenna pōit: neqz nulla generātur vtroqz mō: vt pōit Aueroys. Est autē aduertēdū q p ea que hic dicun tur pūt solui dubitationes illoz qui ponebāt formas ī istis generatis nō eē a generātibus naturalibus: sz a formis q̄ sunt sine materia. Hoc. n. maxime visi sunt ponere pp animalia generata exputrefactione quoz forme non videnē procedere ex aliquibus similib⁹ se cundū spēm. Ulterius aūt in animalibus ēt q̄ gene/ rantur ex semine virtus activa generatōis: que est in semine non est aīa vt ex hoc possit anima sequi ī aiali generato. Adhuc autē procedunt q: in inferioribus istis non inueniuntur aliqua principia activa ad gña tionem nisi calidū ⁊ frigidū que sunt forme accidēta les. Et sic non videtur q per ea possint pduci forme substantiales. Nec videtur q rō philosophi quaz su pra posuit contra ponētes exemplaria teneat ī omni/ bus vt scilicet ad similitudinē speciei in generatis sufi ciant forme generantium. Sed omnes hec dubita tiones soluuntur per litteram Aristotelis si diligenter inspiciatur. Dicitur. n. in litera q virtus activa que ē in spermate ⁊ si non sit anima in actu. est tamē aīa in virtute. sicuti forma domus in aīa nō est domus actu sed virtute. Unde sicut ex forma domus que est ī mē te potest fieri forma dom⁹ in materia. ita q ex vtute se minis potest fieri anima completa preter intellectuz q ē ab extrinseco: vt dicit. in. xvi. de aialib⁹: ⁊ adhuc amplius inq̄ntum virtus q̄ est in semine ē ab anima perfecta cuius vtute agit. Media. n. principia agunt ī v tute primoꝝ. In his vero que generant exputrefa ctione etiā est in materia aligd principiū simile virtu ti active q̄ ē in spmate ex quo cātur aīa in talib⁹ aiali/ bus. Et sicuti virtus q̄ ē in spermate ē ab aīa comple ta aialis ex virtute celestis corporis. ita vtus que est in materia putrefacta generatiua animalis: est a solo corpore celesti in quo sunt vtute oēs forme generate: sicut in principio actiuo. Qualitates etiā active: lz sint actiue nō tamē agunt solū in vtute ppria sed in virtu te formarū substantialium ad que se habēt sicut istru menta. sicut dicitur in secūdo de anima q calor ignis est sicut instrumentum anime nutritiue. Lec.9

¶ Deinde cum dicit.

¶ Non solum autem de substantia ostendit ratio nō fieri spēm: sed de oībus similiter pri mis cōis rō: vt q̄ztitate ⁊ qualitate ⁊ aliis ca thegoriis. fit. n. velut enea spera: sed non spe ra nec es sed in ere si fit. semp. n. oz preexiste re materiā ⁊ spēm ⁊ in qd ⁊ in qualitate ⁊ in quantitate ⁊ aliis similiter cathegoriis. Non enim fit qrale sed quale lignum nec quantū sed qnantum: lignum aut animal. Lo.32.

¶ Manifestat tertiū q poterat ex dictis esse dubiuz Probauerat. n. q forme non generātur: sed cōposita posset aūt aliquis dubitare vtrū hocvez sit in formis subālibus aut ēt in accidētalibus. Cui dubitatiōi hic satis facere intēdit.. Unde duo facit. Primo ondit q hoc ē veruz in vtrisqz. dicēs q rō superius posita nō soluz ostēdit (spēm) .idest formā nō fieri (de subā). i. circa pdicamētuz subē: sed cōmunis ē similiter (ō oī/ bus primis). i. de pdicamētis. sicut de qualitate ⁊ q̄z titate ⁊ alijs pdicamētis. fit. n. vt enea spera (sed nō fit spera). i. quod ē cōpositum sicut enea spera. sine sit spera siue non sit spera. i. quod se hēt p modum forme (Nec es). i. quod se hēt p modum materie. ⁊ si fit spe ra aliquo mō loquēdi nō fit p se. lz in ere. quia semp oz preexistere ad generationē materiam ⁊ spēm: vt su/ pra ē ostēsum. Illud quoqz quod ē (vt enea spera). s. compositum fit (⁊ in quid) hoc ē in pdicamēto subē ⁊ in qualitate ⁊ quantitate. ⁊ similiter in alijs pdicamē tis. Non. n. fit (quale). i. ipsa qualitas: lz hoc totum quod ē quale lignuz. nec fit (q̄ztū). i. ipsa q̄ztitas. Sz lignum quantum aut animal quantum. Lec.6.

¶ Sed propriuz substantie ex his accipere est: q: necesse preexistere semper alteraz sub stantiā actu existente que facit vt animal qua le vero ⁊ quantum non necessarium nisi po/ testate solum.

¶ Ostēdit qd differat inter substantiā ⁊ accidētia: di cēs q hoc oz accipere vt propriuz subē p compositio nē ad accidētia. q: quando subā generatur: necesse ē preexistere alteram substantiaz q̄ facit generationē. Si cut si animal gñatur oz q preexistat animal generans in his que generantur ex semine. Sz in quali ⁊ quā to ⁊ in aliis accidentibus non oz q preexistat quale aut quantum actu: sed solum in potētia quod ē materiale principium ⁊ subiectū motus. principium. n. actiuū subē non pōt eē nisi substantia. sed principium acti/ uum accidētium pōt eē non accidens. s. subā.

Quoniam vō diffinitio rō ē ⁊ oīs rō q ptes habet: vt āt rō ad rē. ⁊ pars ra/ tionis ad partē rei similiter se habet. Lo.33.

Dubitatur iam an oportet partium ratio/ nem esse in totius ratione an non. in quibus dam enim videntur esse: in quibusdam non. nam circuli ratio non habet eam que incisio num. ⁊ tamen diuiditur circulus ī incisiones vt syllaba in elementa.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Lectio nona.

p Postquam pbs oñdit qđ ẽ qđ erat eẽ: ⁊ quorum ẽ ⁊ quo se hẽt alĩ ea quoꝝ ẽ. ⁊ ꝙ nõ oꝫ ponere qdditates rerũ sepatas pp generationem. Hic intẽdit ostẽdere ex qbus ꝓstituĩt quod qđ erat eẽ Et diuidit in duas ptes. In pria oñdit ex quib⁹ quod qđ erat ꝓstituĩt. In scđa oñdit quomõ ex eis fiat vnũ ibi. (Nunc aũt dicimus ꝓnũ.) In pria aũt pars diuidi tur ĩ duas. In pria mouet dubitationẽ. In secũda sol uit eã ibi. (Aut multipliciter dĩ pars.) In pria ps diui ditur ĩ duas dubitatiões: quas mouet ad idẽ pertinen tes ibi. (Amplius aũt si priores sunt ptes). Dicit er go primo ꝙ omnis diffinitio est qđã rõ. i. qđã compo sitio nosium ꝑ rationẽ ordinata. Unum. n. nomẽ non põt eẽ diffinitio. qz diffinitio oꝫ ꝙ distincte notificet ꝓncipia rerũ q̃ concurrũt ad cẽntiam rei ꝓstituẽdam: Alias aũt diffinitio nõ sufficiẽter manifestaret eẽntiã rei. Et pp hoc dicitur in primo phyſi. ꝙ diffinitio (di uidit diffinitũ in singularia) ideſt exꝓmit distincte singula principia diffiniti. Hoc aũt non põt fieri nisi ꝑ plures dictiones. Uñ vna dictio non ꝓt oẽ diffini tio: sed põt eẽ manifestatiua eo mõ quo nomẽ minus notũ manifestatur ꝑ magis notũ. Ois autẽ rõ partes habet. quia ẽ quedam oratio ꝓposita ⁊ nõ simplex no mẽ. Et iõ vĩ ꝙ sicut se habz rõ rei ad rẽ. ita se habẽt ptes rõis ad ptes rei. Et pp hoc dubitaꝫ vtꝝ oporteat rõnẽ ptiũ ponere ĩ rõne totiꝰ aut nõ. Et hec dubitatio exũde confirmatur. qz in quibusdam rõibus totoꝝ vi dẽtur eẽ rationes ptiũ ⁊ in qbusdã nõ. In diffinitione enim circuli nõ põitur diffinitio (incisionũ circuli). i. ptium ex circulo sepatarũ: sicut semicirculi ⁊ q̃rte par tis circuli. Sed diffinitio ſyllabe continet ĩ se diffini tionẽ (elemẽtorũ). i. litterarũ. Si. n. diffinitur ſyllaba oꝫ ꝙ dicaꝫ eẽ aliqua voꝝ ꝓposita ex lr̃is. Et sic in dif finitone ſyllabe ponitur lr̃a: ⁊ ꝑ conseqnẽs diffinitio eius. quia semꝑ vti possumus diffinitione ꝓ noĩe. Et tñ circulus diuidit ĩ incisiões vt in ptes: sicut ſylla ba (in elemẽta). i. in lr̃is. Quod autẽ hic dicitur ꝙ si cut se hẽt diffinitio ad rẽ ita se hẽt ps diffinitionis ad partẽ rei videtur hẽre dubitationẽ. Diffinitio. n. ẽ idẽ rei. Uñ vĩ sequi ꝙ partes diffinitionis sint idẽ in par tibus rei: quod ꝑz eẽ falsum. Nam partes diffinitio nis ꝑdicantur de diffinito sicut de homine: animal ⁊ rationale. Nulla autẽ pars integralis ꝑdicatur de to to. Sz dõdum ẽ ꝙ partes diffinitionis significãt ptes rei inq̃tũ a ptibus rei sumuntur. ptes diffinitiõis nõ. ita ꝙ partes diffinitionis sint partes rei. Non. n. aĩal ẽ pars hominis neq̃z rõnale: sz animal sumit ab vna pte ⁊ rõnale ab alia. Animal. n. ẽ quod hẽt naturã sẽ sitiuã. rõnale vero qõ hẽt rõnem. Natura aũt sensitiua ẽ vt materialis respectu rationis. ⁊ inde ẽ ꝙ ge nus sumitur a materia. differẽtia a forma. Species autẽ a forma ⁊ materia simul. Nam homo ẽ quod hz rationẽ in natura sensitiua.

Deinde cum dicit.

Amplius enim si priores sunt partes toto ⁊ recti acutus est pars ⁊ digitus hominis prior erit acutus recto: ⁊ digitus homine. Uidentur autem illa esse priora. Secunduz rationem nanq̃z dicuntur ex illis esse sine ve inuicem priora.

Ponit scđam dubitationẽ q̃ ẽ de põitate ptiũ. oẽs enim ptes videt eẽ põres toto sicut simplex cõposito. Acutus. n. angulus ẽ ps recti ãguli. Diuidit. n. rectꝰ angulus ĩ duos vl̃ plures angulos acutos. Et sĩr di gitus ẽ ps hois. Uñ vĩ ꝙ acutus angulus sit natura liter ꝓr recto. ⁊ digitus ꝓr hoĩe. Sz ecõtra videtur illa eẽ priora scilicet rectus acuto ⁊ homo digito. ⁊ hoc dupl̃r. Primo quidem scõm rationẽ. Per hunc enim modũ illa dicũtur eẽ ꝓra que in eorum rõnib⁹ ponũtur ⁊ non econtrario. Acutus. n. ⁊ digitus dicũ tur esse scõm rõnẽ. i. diffiniũtur ex illis: scilicet hoĩe ⁊ recto: vt dictum ẽ. vnde videtur ꝙ homo ⁊ rectus an gulus sunt põres digito ⁊ acuto angulo. Secũdo vo put dicũtur eẽ aliqua ꝓra ex eo ꝙ ẽ esse sine inuicẽ. Que. n. possunt eẽ sine aliis ⁊ non econtrario dicunt eẽ priora: vt in quinto ẽ hĩtuz sicut vnuz duobus. Ho mo aũt põt eẽ sine digito. Digitus autem non potest esse sine homine: qz digitus abscisus non ẽ digitus: vt infra dicetur. Unde videtur ꝙ homo sit prior digito. Et eadem ratio est de recto ⁊ acuto.

Deinde cum dicit.

Aut multipliciter dicitur pars: quorum vnus quidem modus est qui mensurat se cundum quantitatem. Sed hic quidem pre termittatur: ex quibus vero substantia est partibus perscrutandum est. Si igitur est hoc quidem materia: illud vero species Ali ud ex his ⁊ substantia est materia ⁊ species ⁊ quod ex his est ⁊ quidem vt materia dicitur pars alicuius. Est autem vt non: sed ex qui bus speciei ratio vt concauitatis non est ps caro. Hec nanq̃z materia in qua fit. simita tis vero pars aliqua est: ⁊ totius quidem statue pars est es: eius aũtem quod species dicitur statue non. Dicendum enim speciem ⁊ inquantum habet speciem vnumquodq̃z. Sed materiale nunquam secundum se est dicendum. Quapropter circuli ratio nõ ha bet eam quę est incisionum: sed que ſyllabe eam que est elementorum. Nam elementa rationis partes sunt sicut speciei: ⁊ non ma teria. Incisiones vero huiusmodi: sicut par tes vt materia in quibus fiunt propinquus tamen speciei: quam quando in ere fit rotun ditas. Est autem vt neque elementa omnia ſyllabe in ratione insunt. vt hec cerea: aut que sunt in aere. Jam enim ⁊ hec pars ſyllabe quasi materia sensibilis. Etenim linea non si in dimidia corrumpitur: aut homo in ossa aut neruos ⁊ carnes. propter hoc ⁊ sunt ex his sicut entibus substantie partibus. Sed vt ex materia. Etenim quidem ꝙ simul to tum partes. Speciei vero ⁊ cuius ratio non adhuc. Quapropter nec in rationibus. Ho rum quidem igitur erit talium partium ra tio: horum vero non oportet inesse si non fue rint simul sumpta. Nam propter hoc qui dem quedam ex his vt principiis sunt in que corrumpuntur: quedam vero non sunt. Quecunqꝫ quidem igitur sumpta species ⁊ materia sunt: vt simum ⁊ eneus circulus. Hec quidem corrumpuntur in hoc ⁊ pars ipsorum materia. Quecunqz vero non con cipiuntur cum materia: sed sine materia: vt

UVA. BHSC. IyR_086_1

rationes speciei solum: hec non corrumpuntur: aut omnino: aut taliter non quare illorū quidem principia ⁊ partes que sunt sub ipsis. speciei vero nec partes nec principia hec. ⁊ omnino corrumpitur lutea statua in lutum ⁊ spera in eis ⁊ Callias in carnē ⁊ ossa. Amplius autem circulus in incisiones. Est enīz aliquis qui concipitur cum materia. Equivoce nanq; dicitur circulus qui simpliciter dicitur ⁊ singuli. quia non est proprium nomen singulorum.

¶ Solut ppositas qōnes. Et dividitur in tres partes. In prima ponit solutionem. In secunda exponit eam ibi (Dictū est igitur nūc ipsum). Tertio determinat quandā dubitationē que ex predicta solutione oriri potest ibi) Dubitabit autē merito)ad euidentiam autē hoz que in hoc capitulo dicunt. Sciendū est q circa diffinitiōes rerū ⁊ earum eēntias duplex est opinio. Quidā. n. dicunt q totas eēntia spēi est ipsa forma: sicut q tota eēntia hois. est aīa. Et propter hoc dicunt q eadē secundū rem ē forma totius q̄ significatur noīe hūanitatis. ⁊ forma ptis que significat noīe aīe: sed differūt solū secundū rationē. nā forma ptis dicit secundū q̄ pficit mām ⁊ facit eā esse in actu. forma aūt totius secūdū q̄ totū cōpositum p eam in spē collocat. Et ex hoc volūt q nulle ptes materie ponant in diffinitiōe indicante speciem: sed solū principia formalia speciei. Et hec opinio videt Auerroys quorundam sequentiū eum. Sed videtur esse contra intentionē Aristotelis. Dicit enīz superius in sexto: q res naturales habent in sui diffinitiōe materiam sensibilem. Et in hoc differūt a mathematicis. Lec.1. Non aūt potest dici q̄ substantie naturales diffiniūtur per id quod nō sit de essentia earum. Substantie enim nō habent diffinitionē ex additione: sed sola accidentia: vt supra est habitum. Unde relinquitur q̄ Lec.4. materia sensibilis sit pars eēntie substantiaz naturalium nō solum quantum ad individua sed etiaz quātum ad species ipsas. Diffinitiones enim nō dantur de idividuis: sed de speciebus. Unde ⁊ hec est alia opinio quā sequitur Auicenna. Et secundū hanc forma totius que est ipsa quidditas speciei differt a forma ptis sicut totū a pte. Mā qditas speciei ē cposita ex mā ⁊ forma: nō tamē ex hac forma ⁊ ex hac materia indivisua. Et his. n. componit individuum vt Socr. ⁊ Callias. Et hec ē sentētia Aristo. in hoc capitulo quam introducit ad excludendū opinionē ¶Platonis de ideis. Dicebat. n. species rerū nālium esse per se exītes sine mā sensibiliū: quasi materia sensibilis nō esset aliquo modo pars spēi. Oīno ergo q̄ materia sensibilis sit pars spēi in rebus nālibus oīditur q̄ impossibile est esse spēs rerum naturaliū sine mā sensibili sicut hoiem sine carnibus ⁊ ossibus: ⁊ sic de aliis. Et hic erit tertius modus destruendi ideas. Lec.10 Qui primo destruxit per hoc q̄ quod qd erat esse non est separatū ab eo cuius. est. Secūdo per hoc q̄ spēs separate a mā non sunt cause generationis neq; p modum generantis: neq; per mōz exēplaris. Nunc aūt tertio improbat eam p hoc q̄ materia sensibilis i cōmuni est ratio spēi. Dicit ergo soluendo q̄ multipliciter dicitur pars sicut in. v°. est habitum ⁊ vno modo totū secundū quantitatem sicut bicubitū est pars cubiti ⁊ binarius senarij. Sed hic modus partium pretermittatur ad presens. Non enim intendimus hic inquirere partes quātitatis: sed intendimus inquirere de partibus diffinitionis que significant substantiam rei. Unde perscrutandum est de illis partibus ex quibus substantia rei componitur. ¶Pars āt subē est ⁊ materia ⁊ forma ⁊ ex quibus est aliquid cōpositum. Et quodlibz istoz trium. s. materia ⁊ forma ⁊ cōpositū ex his est subā vt. s. habitū est. Et iō mā est quidē quodāmō pars alicuius quodāmō nō est: sed solum illa ex quibus est (ratio spēi. i. forma. Intelligimus enim concauitatē q̄si formam ⁊ nasum materiam ⁊ simum q̄si compositum ⁊ scōm hec caro que est materia vel pars materie nō est pars concauitatis que ē forma vel spēs. Mā caro est materia in qua fit spēs. Sed tamen caro est aliqua pars simitatis: si tamen simitas intelligitur esse quoddam compositū ⁊ non solū formā. Et similiter totius quidem statue que est cōposita ex materia ⁊ forma pars est es. Nō autem est pars statue secundū q̄ statua accipitur solum (pro spē). i. pro forma Et vt sciatur quid est species ⁊ qd est materia: dicendū est illud ad spēm pertinere quod convenit vnicuiq; in quantum speciem habet. Sicuti inquantū hēt spēm statue convenit alicui q̄ sit figuratum vel aliquid aliud huiusmodi. Sz id quod est materiale ad spēm nūq̄ dicendum est secundum se de specie. Sciendum tū est q̄ nulla materia nec cois nec indivisuata secundum se se habet ad speciem prout species sumitur pro forma Sed secundū q̄ species sumitur pro vniuersali sicut homi nem dicimus esse spēm sic materia cōmunis per se ptinet ad spēm: non aūt materia indivisualis in qua natura spēi accipit. Et iō dicēdū est q̄ diffinitio circuli non ptinet in se diffinitionē icisionū. i. ptium ex circulo icisaz vt semicirculi vel quarte ptis circuli. Sed diffinitio q̄ est syllabe oz̄ebēdit in se diffinitionē q̄ est (elemētoz). i. litterarū. Et huius ratio est q: (elemēta). i. littere sūt partes syllē quantum ad speciem suam ⁊ nō secundū materiā. Ipsa. n. forma syllabe in hoc consistit q̄ ex litteris componatur. Sed incisiones circuli sunt partes nō circuli secundū speciem accepti: sed huius circuli particularis vel hoz circuloz: sicut materia in qua fit spēs circuli. Et hoc accipi potest ex regula superius posita ¶Hoc aūt dixit ad spēm pertinere quod secundum se inest vnicuiq; spēm habenti: ad materiam vero qō accidit spēi. ¶Per se autem accidit syllabe q̄ ex litteris cōponat. Quod aūt circulus sit actu divisus in semicirculos. hoc accidit circulo non inq̄tū est circulus sed inq̄tū est hic circulus: cuius hec linea dividitur que est ps eius vt materia. Unde patet q̄ semicirculus ē pars circuli secundum materiā individualem. Unde ista mā que est hec linea est propinquio: spēi q̄ es: quod ē mā sensibilis qū rotunditas que ē forma circuli fit in ere: q: species circuli nūq̄ est preter lineā. Est aūt preter es. Et sicut partes circuli que sunt secundum materiam individualē non ponunt in eius diffinitione: ita etiam nec omnes littere ponūtur in diffinitione syllē que. s. sūt partes cū materia vt littere descripte in cera vel prolate in aere. ¶Hec enim iā sunt partes syllē sicut materia sensibilis Non. n. oportet q̄ omnes partes in quas res aliqua resoluta corrumpitur sint partes substantie. Non enim si linea divisa i duo dimidia corrumpitur: aut si homo resolutus in ossa ⁊ neruos. ⁊ carnes corrumpitur: propter hoc sequitur q̄ linea sit ex dimidijs ⁊ homo ex carnibus ⁊ ossibus ita q̄ ista sint partes substantie eius: sed sunt ex istis partibus sicut ex materia. Unde sunt partes eius quod est (simul totum). i. compositū. (Sed speciei). i. forme (⁊ cuius est ratio). i. eius quod diffinitur: non adhuc sunt partes. Quapp mille tales partes ponūtur in rationibus convenienter. Sciendū tamen q̄ ratio talium partium in quorundaz diffinitionibus ponitur. s. in diffinitionibus compositorum quorum sunt partes. In quorūdam vero diffinitionū

¶

UVA. BHSC. IyR_086_1

bus non oportet poni. s. in diffinitione formariū: nisi sint tales forme que sint simul sumpte cū materia. Licet. n. materia nō sit pars forme: tamen materia sine qua non potest concipi intellectu forma: oportet quod ponatur in diffinitione forme: sicut corpus organicum ponitur in diffinitione aīe. Sicut enim accidentia non habent eē pfectum nisi secundum quod sunt in subiecto: ita nec forme: nisi secundum q̄ sunt in propijs materijs. Et propter hoc sicuti accidētia diffiniuntur ex additiōe subiecto: ita ⁊ forma ex additione proprie materie. Cū igitur in diffinitione forme ponitur materia est diffinitio ex additione: nō ātem cum ponitur in diffinitiōe compositi. Vel hoc quod dicit (si nō fuerit simul sumpta) est exemplificatio eiꝰ q̄ dixerat (horuꝫ nō oportet inesse.) In illis enī partes materie non oportet in diffinitionibus poni que scilicet non sumunt simul cū materia: vel que non significant aliquid compositum ex materia ⁊ forma. Et hoc patet: quia propter hoc q̄ in quorundā rationibus nō ponitur materia: in quorundā vero ponit. Contingit q̄ quedam sunt (sicut ex principijs ex his in que corrumpitur). i. ex partibus in quas aliquid per corruptionē resoluitur. Et hec sunt illa in quorum diffinitionibus ponuntur materie. Quedā vero non sunt ex predictis partibus mālibus sicut ex pricipijs: sicut illa in quorum diffinitionibus non ponitur materia. Et quia in istorū diffinitiōibus ponit materia que sunt simul accepta cū materia: nō antez in alijs: (ideo quecunq̄ sunt simul sumpta species cū materia) idest quecunq̄ significant aliquid compositū ex materia ⁊ forma vt simū: aut eneus circulus huiusmodi corrumpunt in partes materiales ⁊ pars istorum est materia. Illa vero que non cōcipiunt in intellectu cū materia: sed sunt omnino sine materia sicut illa que pertinent solum ad rationē speciei ⁊ formē: ista vel non corrūpuntur omnino vel non corrūpuntur (taliter) idest per resolutionē in aliquas partes materiales. Quedam vero forme sunt que nullo modo corrūpunt sicut subē itellectuales p se exītes. Quedā vero forme nō per se exītes corrūpuntur p accidens corrupto subiecto. Quare patet q̄ huiusmodi partes materiales sunt principia ⁊ partes eorum (que sunt sub ipsis). i. que ab eis dependent sicut dependet totum ex partibus ex qbus cōponit. Non autē sunt partes nec principia speciei. Et propter hoc cōpositum vt statua lutea corrūpitur resoluta in materiā idest in lutuz: ⁊ spera enea in es: ⁊ Callias qui ē homo particularis in carnem ⁊ ossa. Et similiter circulus particularis constans ex his lineis diuisis corrūpitur ī icisiones. Sicut enim Callias est aliqs hō qui cōcipitur cū materia idiuiduali: ita circulus cuius sūt ptes iste icisiones: ē aliqs circulus particularis q̄ cōcipit cū idiuiduali mā. Hoc tū differt ga singulares hoīes hīt nomē pprū. Unde nomen spēi nō equinocat ad indiuidua sed nomē circuli equoce dī de circulo (q̄ simpliciter). i. vlr dicit ⁊ de singulis particularibus circulis. Et hoc iō: q̄ singulis particularibus circulis nō sunt noīa posita: sed noīa posita sūt singularū hominū. Attendendū ē autē q̄ nomē spēi nō equoce p̄dicatur de idiuiduo scōm q̄ p̄dicat de eo cōmunē nāz spēi. ‖Predicaret aūt equivoce de eo si p̄dicaretur inq̄tū significaret hoc idiuiduū put huiusmōi. Si. n. dicā Socr. est hō nō equivocat nomē hois. Sed si hoc nomē hō imponat alicui singulari homini vt pprū nomē equivoce significabit spetiem ⁊ hoc idiuiduū. Et sīlr de nomine circuli. q̄ō equinoce significat speciē ⁊ hunc circulū.

Lo. 35. d Dictum est igitur: ⁊ nunc ipsum verum ⁊ causam amplius manifestius dicemus repetentes. Nam quecunq̄ sunt rationis partes: ⁊ in quas diuiditur ratio: he sunt priores: aut omnes: aut quedam. Recti vero ratio non diuiditur in acuti rōnem sed q̄ est acuti in q̄ est recti: vtē aūt diffiniens acutū recto: minor enīz recto acutus: similiter autem ⁊ circulus ⁊ semicirculꝰ se habent semicirculus enim diffintur circulo: ⁊ digitus toto: talis enim hominis pars digitus. quare quecunq̄ sunt partes vt materia: ⁊ in que diuiditur vt materiam sunt posteriora: quecunq̄ vero vt rationis ⁊ subsītie secundum rationem: priora autem omnia aut quedam.

¶ Lectio decima.

q Via solutio superiꝰ posita nō erat vsque quaq̄ mānifesta: nōdū. n. oīderat qūo partes sint priores ⁊ posteriores: nec itez distinxerat compositum vniuersale a particulari: nec ēt spēm a forma: nō hic solutionē supius positā explanat. Diuidit autē in partes duas. In prima explanat solutionē supius positā In scōa docet qualiter fit ad q̄stionē applicanda ibi. Interrogatiōi vero obniare. ‖Prima diuidit in duas. ‖Primo solvit q̄stionē q̄stū ad hoc q̄ q̄situm fuit de prioritate ptū. Scōo q̄stū ad hoc q̄ q̄sitū fuit vtrū partes diffiniri intrēt diffinitionē ibi (. Sz rōnis partes). ‖Prima dinditur in. d. ‖Prio oīdit quo partes sunt priores toto. Scōo manifesta p exēplum ibi. (Qm̄ vero alīz aīa.) Dicit ergo primo q̄ id qō supius est dictū in solutiōe ꝓposita: vex qdē est in setū repetēdū ē vt amplius fiat manifestū: quantuz ad hoc qō dictū ē. Oz. n. q̄ oēs partes rōnis ⁊ in quas rō diuidit sint priores diffinitio vel oēs vel quedaz. Et hoc dicitur pp hoc q̄ partes forme q̄ūq̄ nō sunt de necessitate spēi sed de pfectione: sicuti visus ⁊ auditus que sūt partes anime sensibilis nō sūt de integritate vel necessitate animalis. ‖Dōt. n. eē animal. sine his sensibilib⁹. Sunt. n. de pfectiōe aīalis q̄ animal pfectū hos ēt sensus hēt. Et sic vlr est vex q̄ ille partes q̄ ponūtur in diffinitiōe alicui⁹ sunt vniuersaliter priores eo. Sz acutus angul⁹ q̄ūis sit pars recti: nō tū ponitur in diffinitiōe eius: sed ecōuerso. Nō. n. rō recti anguli resolvitur ī diffinitionē acuti: sed ecōuerso. Qui. n. diffinit acutū vtitur recto diffiniēdo Angulus. n. acutus ē angulus minor recto Et similiter ē de circulo ⁊ semicirculo q̄ diffinitur p circulū. Est. n. media pars circuli. Similiter est de digito ⁊ homine q̄ ponitur in diffinitione digiti. Diffinitur enīz digitus q̄ ē talis pars hoīs. Dictum ē. n. s. q̄ partes forme sunt partes rōnis: nō aūt partes materie. Si igitur sole ptes rōnis sunt priores nō aūt materie: sequitur q̄ quecūq̄ sint partes diffiniti (sicut materia) in qua. s. resolvitur diffinitū vt cōpositū ī mālia principia sunt posteriora. (Quecūq̄ vero sunt partes rōnis ⁊ subē que ē secundū rationem). i. partes forme secundum quā sumitur ratio rei sunt priora toto: aut omnia aut quedam ratione superius dicta.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniā vero animalium aīa: hec. n. substantia est aīati que secundum rōnem: substantia est ⁊ species: ⁊ qō qd erat esse tali corpori: vniuscuiusq̄ pars n. si diffiniatur bene non sine sensu: quare huiusmōi partes priores aut oēs aut quedam simul toto animali ⁊ secundum vnūquodq̄ ita similiter. Lo.

UVA. BHSC. IyR_086_1

pus vero ⁊ huiusmodi partes posteriores sunt hac substantia: diuiditur in hec vt in materiam non substantia sed simul totum eo q̄dem igitur q̄ simul totū priora: quia hec est vt fic: est autem vt nō neq̄. n. p̄t esse separata neq̄. n. quocunq̄ modo se hīs digitus animalis sed equiuocus qui mortuus: q̄daz vero simul quecūq̄ principalia: ⁊ in quo rō ⁊ subā: puta si hoc cor aut cerebrum: nihil. n. differt vtrum tale. Homo autē ⁊ equus ⁊ que ita singularibus. vniuersaliter autez. nō sunt substantia sed simul totum quoddaz ex materia hac ⁊ hac rōne vt vniuersaliter: singularē vero ex vltima materia: Socrates iā est. ⁊ in aliis similiter pars igitur quidem est ⁊ speciei. Speciem aūt dico quod quid erat esse: ⁊ simul totius eius quod ex specie ⁊ materia ipsa.

¶Exponit quod dixerat per exempla dicens q̄ aīa animalium (cuz sit subā aīati secundum rationē). i. forma animati aqua animatū hz propriā rationem: ē subā. i. forma ⁊ spēs ⁊ quod qd erat esse tali corpori. s. organico. Corpus enī organicum non pōt diffiniri nisi p̄ animā. Et secunduz hoc aīa dicitur q̄ quid erat eē tali corpori. Et q̄ hoc si verum pz per hoc q̄ si aliquis bū diffiniat cuiuscunq̄ aīalis partē: nō pōt eam bū diffinire nisi per ppriā operationē. Sicut si dicatur q̄ oculus est pars animalis per quaz videt. Ipsa autē operatio partium nō existit sine sensu vel motu vel aliis operationibus partium aīe. Et sic oz q̄ diffiniens aliquā partem corporis vtatur anima. Et quia ita est. oz q̄ partes huius. s. anime sint priores (vel omnes sicut ipfectis aīalibus) vel q̄dam (sicut in iperfectis aīalibus (simul toto). i. eo qō ē cōpositum ex aīa ⁊ corpore. Et similiter est vnumq̄q̄ aliud: quia semp oportet q̄ partes formales sint priores quolibet cōposito. Sed corpus ⁊ partes corporis sunt posteriores hac subā. s. forma que est anima cuz oporteat animam in eius diffinitione poni: vt iaz dictum est. Et id quod diuiditur in partes corporis vt in materiā non est (ipsa subā). i. forma sed (simul totum). i. composituz. ¶Patet igitur q̄ partes corporis sunt priores (simul toto). i. composito quodāmodo. ⁊ quodāmodo non. Sunt quidem priores sicut simplex composito inquantum animal compositam ex eis constituitur. Sunt autem non priores secundum mōm quo dicit eē p̄i? id quod pōt eē sine alio. Nō enī partes corporis possunt eē separate ab all Non enim dicit? quocūq̄ modo se hīs ē digitus. Ille. n. qui ē decisus vel mortuus nō dicitur digit? nisi equiuoce: sicut digitus sculptus vel depict? Sed secūdū hāc cōsiderationē huiusmōi partes sunt posteriores composito aīali: q: al'. sine digito eē potest. Sed que dā partes sunt que licet non sint priores toto animali hoc mō priozitatis quia nō possunt eē sine eo: sunt tamē scōm hanc ꝯsiderationē simul: q: sicut ipse partes nō possunt eē sine integro aīali: ita nec integrum aīal sine eis. Huiusmōi autē sunt partes principales corporis in qbus primo cōsistit forma. f. aīa. s. cor. vl cerebz. Nec ad propositū differt qcqd tale sit. Sciēdum tñ q̄ hoc cōpositū qō est animal vel hō potest dupliciter sumi vel sicut vniuersale vl sicut singulaī Sicut vniuersale quidē sicut hō ⁊ al'. Sicut singulare vt Soc. ⁊ Callias. Et iō dicit q̄ hō ⁊ equ? ⁊ que ita sunt in singularib? sed vniuersaliter dicta sicut homo ⁊ equus (nō sunt subā). i. nō sunt solū forma: sed sunt simul totū quoddā compositū ex determiata materia ⁊ determinata forma: nō qdē vt singulariter: sz vniuersaliter. Homo. n. dicit aliqd compositū ex aīa ⁊ corpore nō autē ex hac aīa ⁊ hoc corpore. Sed singulare dicit aliqd cōpositū (ex vltima mā. i. mā indiuiduali Est. n. socr. aliqd cōpositus ex hac aīa ⁊ hoc corpore. Et similiter est in aliis singularibus. Sic igitur patet q̄ materia est pars speciei. Spēm autē hic intelligimus non formam tantum: sed qō quid erat esse. Et patet ēt q̄ materia est pars ei? totius qō ē ex spē ⁊ materia idest singularis qō significat naturam spēi in hac mā determiata. Est. n. mā pars cōpositi. Cōpositū autem ē tā vniuersale q̄z singulare.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed rationis partes que speciei solum sunt: ratio vero ipsius vniuersalis: circulo enīz esse ⁊ circulus: ⁊ anime esse ⁊ aīa idem. simul autem puta circuli huius ⁊ singulariū alicuius aut sensibilis aut intellectualis: Intellectuales autem dico vt mathematicos: ⁊ sensibiles vt ereos ⁊ ligneos: horum autem non est diffinitio: sed cum intelligentia aut sensu cognoscuntur: hec autem cum actu videntur: abeuntes vero ex actu non palam vtrum quidem sunt aut non sunt: sed semper dicuntur ⁊ cognoscuntur vniuersalis ratione materia quidem ignata secunduz se. ¶Materia vero alia sensibilis: alia intellectualis: sensibilis quidem vt es ⁊ lignum ⁊ quelibet mobilis materia: intellectualis vero que in sensibilibus existit non inquantum sensibilia: vt mathematica. Quomodo igitur habet de toto ⁊ parte ⁊ priore etiā posteriore dictum est. Lo. 36.

¶Oñdit que partes debeant poni in diffinitiōe. Cū enī oñsum sit que partes sūt speciei: ⁊ que partes indiuidui: q: mā cōiter sumpta est pars spēi: hec autez materia determinata est pars indiuidui: manifestū est q̄ solū ille partes sunt partes rōnis que sunt ptes spēi: non aūt que sunt partes idiuidui. In diffinitiōe enī hoīs ponit caro ⁊ os: sed nō hec caro ⁊ hoc os. Et hoc iō q: ratio diffinitiua non assignatur nisi vniuersaliter. Cū enī qō quid erat eē sit idē cuz eo cuius est vt. s. ostensum est: illius tantū erit diffinitio que ē ratio significans quid erat eē qō est idez cū suo quod quid erat eē. Huiusmōi aūt sunt vniuersalia ⁊ nō singularia. Circulus. n. ⁊ id quod ē circulo eē sunt idez. Et sīr anima ⁊ id quod ē anime eē. Sed ipsoz que sunt cōposita ex spē ⁊ materia idiuiduali: sicut circuli huius: aut alicuius alioz singulariū. Horū non ē diffinitio. Nec differt vtrum singularia sint sensibilia vl intelligibilia. Singularia quidē sensibilia sūt sicut circuli erei ⁊ lignei. Intelligibilia singularia sunt sicut sunt circuli mathematici. Quod autē in mathematicis ꝯsideret aliqua singularia: ex hoc pz ga ꝯsiderantur ibi plura vnius spēi: sicut plures linee q̄les ⁊ plures figure similes. Dicunt aūt itelligibilia huiusmōi singularia scōm q̄ absq̄ sensu cōprehendunt p̄ solā fantasiā: que q̄q̄ intellectus vocat scōm illud in tertio de anima (itellectus passivus corruptibilis ē). Iō aūt singulariū circuloz nō est diffinitio: q: illa quoz est diffinitio cognoscunt p̄ suā diffinitionē. Sed singularia nō cognoscunt nisi dum sūt sub sensu vl ima Lec. 5. Lec. 10

UVA. BHSC. IyR_086_1

ginatiõe que hic itelligẽtia dr quia res cõsiderat sensus sicut intellectus. Sz huiusmõi singulares circuli (abeũtes ab actu). i. recedẽtes ab actuali inspectiõe sensus q̃tum ad sensibiles: aut imaginationis q̃tum ad mathematicos: nõ ẽ manifestũ vtrũ sint inq̃tum sunt singulares. Sed tñ semp dñr ⁊ cognoscuntur p rõnẽ vniuersalis. Cognoscunt̃. n. hi circuli sensibiles etiã qñ non actu vidẽtur: inq̃tũ sunt circuli nõ inq̃tũ sunt hi circuli. Ratio aũt huius ẽ q: mã que principiũ est indiuiduatiõis ẽ secundũ se ignota ⁊ non cognoscit nisi per formam a qua sumit̃ rõ vniuersalis. Et ideo singularia nõ cognoscunt̃ in sua absentia nisi p vniuersalia. Materia aũt non solũ ẽ principiũ indiuiduatiõis in singularibus sensibilibus: sed etiã in mathematicis. Mã. n. alia ẽ sensibilis alia intelligibilis. Sensibilis quidẽ vt es ⁊ lignũ vel etiam quelz mã mobilis vt ignis ⁊ aqua ⁊ huiusmõi oĩa. Et a tali mã indiuiduant̃ singularia sensibilia. Intelligibilis vo mã est q̃ est in sensibilibus nõ inq̃tũ sunt sensibilia: sicut mathematica sunt. Sicut. n. forma hois ẽ in tali materia q̃ ẽ corp⁹ organicũ: ita forma circuli vel triãguli ẽ in hac mã que ẽ continuũ vel supficies vel corp⁹ Cõcludit igit̃ quod dictũ est: quomodo se habet de toto ⁊ parte ⁊ de priori ⁊ de posteriori. i. cuius ps sit pars: ⁊ quomodo sit prior ⁊ quomodo posterior. Partes. n. materie indiuidue sunt partes cõpositi singularis: non aũt spẽi nec forme. Partes ãt materie vniuersalis sũt partes speciei: sed nõ forme. Et quia vniuersale diffinitur ⁊ non singulare: ideo partes materie indiuidualis non ponunt̃ in diffinitione sed solũ partes materie cõmunis simul cuz forma vel partibus forme. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Interrogationi vero obuiare est necesse quando quis interrogat vtrum rectus ⁊ circulus ⁊ animal priora: aut in quas diuidunt̃: ⁊ ex quibus sunt partes: quia non simpliciter. siquidem enĩ est ⁊ anima animal aut animatum aut vnũquodq̃ que vnicuiq̃: ⁊ circulus que circulo esse: ⁊ rectus q̃ recto esse: ⁊ substantia recti quid quidem: ⁊ quo dicendum est posterius puta his que in ratione ⁊ que recto vniuersali: etenim hic quidez est materia qui eneus rectus: ⁊ qui in lineis singularibus partibus prior: simpliciter autem non dicendum. Si vero altera ⁊ non est anima aĩali: ⁊ sic hoc quidem dicendũ: hoc autem non dicendum sicut dictum est.

¶ Adaptat solutionẽ ppositã q̃stioni prius mote dñs q̃ necesse ẽ obuiare p predictã solutionẽ iterrogationi quando qs iterrogat vtrũ rectus angulus: aut circulus ⁊ aĩal sint priora ptibus: aut ecõuerso ptes i q̃s huiusmõi diuidunt̃ ⁊ ex qbus ꝯponunt̃ sũt priores: Dicendũ q̃ nõ est simpliciter rñdendum. Est. n. duplex opinio. Quidã. n. dicunt q̃ idẽ est tota spẽs ⁊ forma sicut aĩa qõ hõ. Quidã aũt q̃ nõ: q: hõ est cõpositum ex aĩa ⁊ corpe. Et scõm vtrãq̃ opinionẽ ẽ diuersimode rñdendũ. Si. n. idẽ est aĩa qõ aĩal vel aĩa tum: aut similiter vnũqõq̃ est idẽ cũ forma vniuscuiusq̃ vt circulus idẽ cũ forma circuli: ⁊ rect⁹ angul⁹ idẽ cũ forma recti: dicendũ ẽ determinãdo qd sit posterius: ⁊ quo sit posteri⁹: q: secundũ hoc partes mẽ sunt posteriores his que sunt in rõne: ⁊ sunt etiã posteriores aliquo recto. s. recto cõmuni: sz sũt priores recto singulari. Hic. n. rectus qui ẽ eneus: ẽ cum mã sensibili. Et hic rectus qui ẽ cum lineis singularib⁹ ẽ cũ materia intelligibili. sed ille rectus qui ẽ sine materia scilicet cõis erit posterio: partib⁹ forme q̃ sunt in rõne: sed erit prio: partibus mẽ q̃ sũt ptes singularium. Hec erit secundũ hãc opinionẽ distinguere inter materiã cõmunẽ ⁊ idiuidualẽ. Sed tñ simpliciter nõ erit rñdendũ: q: erit distinguẽdũ inter partes materie ⁊ partes forme. Si ãt alia opinio sit vera. s. q̃ aĩa sit aliud q̃ aĩal: sic erit dicendũ ⁊ nõ dicendũ ptes ẽ priores toto sicut determinatũ est prius. Secũdũ. n. hãc opinionẽ docuit supius distinguere nõ solũ inter materiã ⁊ formã: sed inter materiã cõez que est pars speciei ⁊ iter materiã idiuidualẽ q̃ ẽ pars idiuidui.

Dubitatur autem merito que speciei sunt partes: ⁊ que non sed simul sũpti: hoc. n. non manifesto existente non est diffinire vnumquodq̃: vniuersalis enim ⁊ speciei est diffinitio: que igit̃ sunt partium vt materia: ⁊ que non fuerint mãifeste: nec ratio erit manifesta que rei

¶ Lectio vndecima.

In ista parte determinat quãdam dubitationẽ que poterat oriri ex solutione p̃missẽ q̃stionis. Distinxerat. n. soluẽdo p̃missã q̃stionẽ inter ptes spẽi ⁊ ptes idiuidui qõ ẽ cõpositũ ex speciei ⁊ ex materia. Et ideo hic querit q̃ sint ptes speciei ⁊ que nõ. Diuidit̃ ergo ista pars in partes tres. In prima determinat hãc dubitationẽ. In scõa ostendit qd restat dicendũ ibi (vnũ aũt pter materiã). Tertio recapitulat ea q̃ dcã sunt ibi (. Quid quidẽ igit̃ ẽ quod quid erat.) Circa primũ tria facit. Primo monet dubitationẽ. Scõo solvit ibi. (Quecũq̃ qdẽ igit̃ ⁊c.) tertio solutionẽ manifestãdo colligit ibi. (Palaz aũt ⁊c.) Dicit ergo pmo q̃ cũ dictũ sit q̃ partes spẽi ponunt̃ in diffinitiõib⁹: nõ ãt ptes cõpositi spẽ ⁊ mã: merito dubitat̃ que sunt ptes spẽi ⁊ que nõ sunt partes speciei (sed simul sumpti). i. idiuidui in quo simul sumitur natura spẽi cũ mã ipsa idiuiduãte. Si. n. hoc non sit manifestũ poterim⁹ aliqd recte diffinire: q: diffinitio nũq̃ ẽ rei singularis sed solũ vniuersalis: vt. s. dictum ẽ. Et iter vniuersalia ꝓprie ẽ spẽs que cõstituit ex genere ⁊ differẽtia ex qbus oĩs diffinitio constat. Genus. n. nõ diffinit̃ nisi etiaz sit spẽs. Vñ pz q̃ nisi sciat̃ que pars sit sicut mã ⁊ que nõ est sicut materia: sed sicut ad speciem ipsam pertinẽs: non erit manifestũ qualis debeat esse diffinitio rei assignanda: cũ nõ assignet̃ nisi speciei: ⁊ oporteat in diffinitione spẽi partes spẽi ponere: ⁊ nõ partes que sunt posteriores specie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quecunq̃ quidem igitur videntur facta in diuersis speciei vt circulus in ere ⁊ lapide ⁊ ligno: hec quidem manifesta esse videtur: quia nihil circuli substãtie es: neq̃ lapis ꝓpter separari ab ipsis: q̃ vero non videtur separari: nihil prohibet similiter his se habere vt si circuli omnes videatur enei: nihil vtique minus erat speciei: hoc autem ferre mẽte non est difficile: vt hominis species semp incarnibus apparet ⁊ ossibus ⁊ talibus partibus. Verum igitur ⁊ sũt partes huius speciei ⁊ rationis: aut non sed materia: sed quia non ⁊ in aliis fiunt: non possumus separare.

¶ Soluit propositam dubitationẽ. Et circa hec tria facit. Primo ponit solutionẽ secunduz opinionẽ platonicorum. 2°. improbat eã ibi. (Accidit itaq̃ vnã). Tertio solvit secundum suã sñiaz ibi. ¶ Quare oĩare

UVA. BHSC. IyR_086_1

ducere) Circa primū duo facit. Primo soluit ppo/
sitam dubitationē q̄stum ad sensibilia. Secundo q̄stū
ad mathematica ibi. (Quoniā autē videt hoc cōtin
gere.) Primo ergo dicit q̄ ī qbusdam manifestuz ē
q̄ materia nō sit pars spēi: sicut ī oibus illis que māi
feste apparēt fieri ī materiis diuersis secundū spēm:
sicut circul⁹ inenit fieri ī ere ⁊ ī lapide ⁊ in ligo. Uñ
manifestuz est q̄ neq; es neq; lapis neq; lignuz est
aliqd de substātia circuli: q̄si pars existat huius spēi
quod est circulus. Est autē hoc manifestū pp hoc q̄
circulus a qnlibet istoz separatur. Nihil aūt potest
separari ab eo quod est pars spēi. Sed quedam sunt
quoꝝ spēs non inueniuntur fieri in diuersis materi
is secundum spēm: sed semp in eisdē. Sicut spēs ho/
minis quantū ad hoc q̄ visibiliter apparet nō inueni
tur nisi ī carnibus ⁊ ossibus. Nihil tamen prohibet
vt ēt ista que non videntur a propria materia separa
ta sīlr se habeant ad suas materias sicut illa que esse
possunt ī diuersis materijs: ⁊ ab vnaquaq; earum se
parari. Si enim ponerem⁹ q̄ non viderentur sensi
biliter aliq circuli nisi ex ere nihilominus tamen nō
esset pars spēi circuli. Et licet tunc non separareť cir
culus actu ab ere separetur tñ mente: qa spēs circuli
posset ītelligi sine ere: ex quo es nō esset pars spēi cir
culi. licet difficile sit mente auferre ⁊ separare ab iui
cem que actu non separantur. Non enī est hoc nisi il
loꝝ q̄ per ītellectū. s. sensibilia elenari possint. Et
sīlr si hois spēs semper apparet ī carnibus ⁊ ossibus
⁊ talibus partibus: oportet querere vtrum iste par/
tes sint spēi humane (⁊ rationis idest diffinitiōis ho/
minis). aut nō sunt partes spēi sed solū materia spēi
sicut es circuli. Sed qa talis spēs non fit ī aliis parti/
bus materialibus q̄s ī istis: ideo de facili non possu/
mus separare hoiem per ītellectum a carnibus ⁊ os/
sibus. Uidetur. n. ratio esse eadem hic ⁊ in circulo: si
omnes circuli essent enei.

Deinde cum dicit.

Quoniam autem hoc videtur continge/
re: manifestum: dubitant autem quidam in
circulo ⁊ in trigono: quare non sit competēs
lineis diffiniri ⁊ continuo: sed omnia hec si/
militer dici: ac si sint carnes ⁊ ossa hominis
⁊ es ⁊ lapis circuli: ⁊ referunt omnes ad nu
meros: ⁊ linee rōnem eam que duoꝝ esse
dicunt. Et ideas dicentium hi quidem ipsā/
met: lineam dualitatem: ⁊ speciem hi autem
dualitatis: in linea vero non adhuc.

Procedit vlterius psequēdo opinionē ptactā q̄s/
tum ad mathematica dicens q̄ qa videtur hoc con/
tingere ī aliqbus. s. q̄ mā non sit pars spē: q̄nis spēs
non ineniatur nisi ī illa materia: sed non est manife/
stum quando ⁊ in qbus hoc contingat vel non con/
tingat: ideo aliq circa hoc dubitant nō solum ī natu/
ralibus: sed etiam ī mathematicis: vt ī circulo ⁊ triā
gulo. Uidetur. n. eis q̄ sicut materia sensibilis non ē
pars spēi in naturalibus: ita etiam q̄ materia intelli
gibilis non sit pars spēi in mathematicis. Materia
autē figurarū mathematicarum ītelligibilis: est conti
nuū vt linee vel superficies. Et ideo vult q̄ linea nō
sit pars spēi circuli vel trianguli: quasi nō sit cōpetēs
q̄ triāgulus ⁊ circulus diffiniantur p lineas ⁊ conti
nuū: cum non sint partes spēi. Sed oīa ista sīlr dicā/
tur ad circulū ⁊ triāgulū: sicut carnes ⁊ ossa ad ho/
minē ⁊ es ⁊ lapides ad circulū. Remouēdo āt a triā
gulo ⁊ circulo continuū q̄ est linea: nihil remanet
nisi vnitas ⁊ numerus: q̄ triangulus est tres lineas
habens ⁊ circulus vnā. Et ideo qa lineas nō dicūt
esse partes spēi referunt oēs spēs ad numeros: dicen
tes q̄ numeri sunt spēs mathematicoꝝ oīum. Dicūt
.n. q̄ ratio duoꝝ est ratio linee recte: propter hoc
q̄ linea recta duobus punctis terminatur. Sed cir/
ca hoc iter platonicos ponentes ideas est differētia
quedā. Quidam enī non potentes mathematica me
dia iter spēs ⁊ sensibilia: dicētes spēs esse numeros:
dicunt ipsam lineam esse dualitatē: q̄ nō ponunt li/
neā mediam differentē a spē linee. Quidam vero di
cunt q̄ dualitas est spēs linee: ⁊ nō linea. Linea. n.
est quoddā mathematicuz mediuz iter spēs ⁊ sensi/
bilia: ⁊ dualitas ⁊ ipsa spēs. Et secunduz eos ī qbus/
dā non differunt spēs ⁊ cuius ē spēs: sicut ī numeris:
qa ipsas spēs dicebant esse numeros. Unde idez di
cebant esse dualitatez ⁊ spēm dualitatis. Sed linee
hoc nō accidit secundū eos: quia linea tā dicit aliqd
participans speciem: cū multe linee ineniant esse in
vna specie: qō nō esset si ipsamet linea eēt ipsa spēs.

Deinde cum dicit.

Accidit itaq; vnam multoꝝ esse speciē
quoꝝ species videtur esse altera quod ⁊
pythagoricis accidit.

Improbat pdictā solutionē. ⁊ ponit tres rōnes q̄/
rum prima est. Si soli numeri sunt spēs: oīa ista que
participant vno numero participant vna spē. Mul/
ta aūt sunt diuersa spē que participant vno numero.
Unus. n. ⁊ idē numerus est in triangulo ppter tres
lineas: ⁊ in syllo ppter tres terminos: ⁊ in coꝝpore
pp tres dimensiones. Accidit igit multoꝝ spē diuer
soꝝ esse vnā spēm. Quod nō solū platonicis sed etiā
pythagoricis accidit qui etiaz ponebant natura om
niū rerū esse numeros. Secūdam ponit ibi.

Et contingit omnium vnam facere per se
speciem: alia vero non species.

Que talis est. Si carnes ⁊ ossa nō sunt partes spe
cie hūane nec linee spēi trianguli: pari ratiōe nulla
materia ē pars spēi. Sed secundū platonicos in nu/
mero dualitas attribuitur materie: vnitas āt spēi. er
go sola vnitas est spēs. Dualitas aūt: ⁊ per cōsequēs
oēs alii numeri tanq̄ materiā implicantes nō erunt
spēs. Et sic vna tantum erit spēs omnium rerum.

Tertiam ponit ibi.

Quanuis sic vnum omnia erunt. Quod
quidem igitur habent dubitationem quan/ Lo. 39.
dam que sunt circa diffinitiones: ⁊ propter
causam: dictum est.

Que talis est. Illa sunt vnū quoꝝ species vna
est. Si igitur oīum spēs est vna: sequetur q̄ oīa sint
vnū scōm spēm: ⁊ non solum que videnť esse diuer/
sa. Pōt tamē dici q̄ hoc tertiū non est alia ratio a se
cūda. Sed ē iconueniens qō ex scōa ꝯclusione segtur
secūde rōnis. Posita ergo ratiōe cui pmissa solutio
ītebať ⁊ positis rōnibus cōtra pmissam solutionez
cōcludit dictū ēē q̄ illa que sunt circa diffinitiōes ha
bēt dubitationē: ⁊ q̄ de cā. Et sic patet q̄ per oīa pre/
missa oīdere voluit difficultatē pmisse dubitatiōis.

Deinde cum dicit.

Quare omnia reducere ita ⁊ auferre ma
teriam superfluum est: quedam enim forsan
hoc in hoc sunt: aut sicut hec habentia: ⁊ pa/
rabola de animali q̄s consueuit Socr. iuni/
or dicere non bene se habet: abducit enim a
veritate ⁊ facit suspicari: quasi cōtingens sit
hominem esse sine partibus sicut sine ere cir
culum: sed hoc non simile: sensibile namq;
forsan aliquid animal ⁊ sine motu non est dif

UVA. BHSC. IyR_086_1

finire: quare nec sine partibus se habentibus qualitercunqz: non enī omni modo bo minis est pars manus: sed potens opus p̄ficere: quare animata existens pars: non animata vero non pars.

¶ Solait p̄missam q̄stionez scōz ꝓpuā sniam. Et p̄mo quantū ad naturalia. Scōo quātū ad mathematica ibi (. Circa mathematica aūt.) Dicit ergo p̄mo q̄ ex quo p̄dicta incōuenientia sequunt remouētib⁹ a spē rei oīa que sunt mālia: siue sint sensibilia siue nō patet ex dictis q̄ supflūū est oēs spēs reruz reducere ad numeros vel vnitatē ⁊ auferre totaliter materiaz sensibilē ⁊ intelligibilē sicut platonici faciebant: q: q̄dam spēs rerum nō sunt forme sine materia: sed sunt (hoc in hoc forsan). i. forme in materia: ita q̄ id qō resolutat ex forma in materia exīte spēs est. Aut si nō sūt sicut forma in materia sunt se hntia sicut illa que habēt formā in materia. ¶ Propie. n. formā in materia hnt naturalia ḡbus quodāmodo similant mathematica etiā inq̄tū ꝓportio figure circuli vel triāguli ad lineas ē sicut ꝓportio forme bois ad carnes ⁊ ossa. Et nō sicut spēs bois nō est forma aliqua sine carnibus ⁊ ossibus ita circuli vel triāguli non est aliqua forma sine lineis. Et ideo parabola quā ꝓsueuit dicere de aīali. Socr. iunior nō se bene hz. Videt autez ipsū ¶ Platonē Socratē iuniorē notare: q: in oībus libris suis introducit Socratē loquentē pp hoc q̄ fuerat magister ei⁹. Opinionē aūt ¶ Platonis de mālita
Lec. 9. te naturaliū spēz vocat parabolā: q: fabulis assiīlat que componunt ad aliquā sniam methaphorice insinuandā. ¶ Propter qō in 3° supius dixit q̄ hec opinio assiīlatur opinionib⁹ fingentiū deos esse: ⁊ q̄ forme eoz sunt siē forme humāe. Jō aūt p̄dicta opinio nō bñ se hz: q: ducit extra veritatē in eo qō facit opiari q̄ hoc mō cōtingat eē hoiez sine partib⁹ materialibus. s. sine carnibus ⁊ ossibus sicut cōtingit circulū eē sine ere qō māifeste nō ptinet ad spēs circuli. Sz hoc nō est simile. Mō. n. similiter se hēt hō ad carnes ⁊ ossa: sicut circul⁹ ad es: q: circulus nō est aliqō sēsibile scōm suā rationē. p̄t. n. ītelligi sine mā sensibili. Uñ es qō est mā sensibilis nō est pars spēi circuli.
Lib. 1. Sed aīal videt esse quoddā sensibile. Mō. n. potest
Lec. 3. ⁊ diffiniri sine motu. Aī. n. discernit a nō aīali sensu ⁊ motu: vt pz in libro de aīa. Et ideo non p̄t diffiniri
Lib. 2. aīal sine partib⁹ corpalibus hñtib⁹ se aliquo mō de
Lec. 3. bito ad motū. Mō. n. man⁹ est ps hois quocūq; mō se hñs: sed qñ est sic deposita q̄ p̄t pficere opus manus qō nō p̄t facere sine aīa que est principiū motus. Quare oportet q̄ man⁹ cuiuscunq; sit pars hois scōm quod est aīata. Secundū vero q̄ est inanimata nō est pars: sicut man⁹ mortua vel depicta. Unde oz q̄ partes tales que sunt necessarie ad pficiendum operationē spēi p̄priā sint partes spēi tam que sunt ex parte forme q̄m que sunt ex parte materie.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa mathematica autem quare non sūt partes rationes rationum vt circuli hemicycla: non enim sunt sensibilia. Aut nihil differat: erit enim materia quorumdam ⁊ non sensibilium: ⁊ omnis q̄ non est quod erat esse ⁊ species eadem secundum se: sed hoc aliquod: circuli quidem igitur non erit eius q̄ vniuersalis: singularium vero erunt partes sicut dictum est p̄ius. Est enim materia hec quidem sensibilis: hec autem intellectualis.

¶ Solut q̄stionē q̄m ad mathematica. Videt enz post solutionē de naturalib⁹ posita adhuc relinq; subdubio de mathematicis. Dixerat. n. q̄ cū animal sit sensibile nō p̄t diffiniri sine ptibus sensibilib⁹: sicut circulus p̄t diffiniri sine arc qō est sensibilis materia. Et iō circa mathematica querit (q̄re rōnes). i. diffinitiones partiū nō sunt partes rōnuz totoz: sicut q̄re (hemicycla) semicirculi nō ponunt in diffinitione circuli. Nō. n. p̄t dici q̄ hec. s. hemicycla sint sensibilia: sicut es ē sensibilis materia. Sz soluit q̄ hoc nihil differt quantū ad ꝓpositū: vtruz. s. ptes mē sint sensibilia vel nō sensibilia: q: ēt nō sensibilium est aliqua mā intelligibilis. Et talis mā que. s. nō est pars spēi ē: oīs eius qō nō est qō qd erat esse ⁊ spēs eadem scōm se: sed est hoc aliqd. i. ꝓticulare aliqō demonstratū. q. d. Jn. oī eo qō non ē ipsa sua spēs: sed ē aliquod indiuiduū determinatū in spē: oz esse aliquas partes mē que nō sunt partes spēi. Socr. n. qa nō est ipsa sua hūanitas: sed est hēns humanitatē: iō hēt in se ptes māles que nō sunt ptes spēi. sed que sunt partes huius mē idiuidualis que est idiuiduatiōis principiū vt has carnes ⁊ hec ossa. Et similiter i hoc circulo sunt he linee q̄ non sunt ptes spēi. Unde pz q̄ huiusmōi non sunt ptes circuli q̄ est vniuersalis: sed sunt ptes sigulariū circuloz sicut dictū est p̄ius. Et pp hoc semicirculi nō ponunt in diffinitione circuli vniuersalis qa sunt ptes singulariū circuloz ⁊ non vniuersalis. Et hoc est verum tam i materia sensibili q̄m i materia ītelligibili. Utroq; n. modo inenitur materia vt ex dictis patet. Si aūt esset aliquod idiuiduum quod esset ipsa sua spēs: sicut si. Socr. esset ipsa sua humanitas: non essent i Socr. alique partes q̄ non essent partes humanitatis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam autem ⁊ q̄ omnia quidem subā prima: corpus autem materia: homo autem animal quod est ex vtrisq; vt vniuersaliter. Socra. autem ⁊ Lozi. vt singulariter siquidem anima dupliciter dicitur: alii namq; vt animam: alii vt totū. Si vero simpliciter anima hoc ⁊ corpus hoc vt quod quidem vniuersale ⁊ singulare.

¶ Recolligit p̄dictā solutionē ⁊ explificādo eam in aīali dicens: palam cē q̄ aīa (est subā prima). i. forma aīalis: corpus autē materia: hō aūt aīal id qō est ex vtrisq; . s. in vniuersali: sed Socr. ⁊ Loziscus qō ē ex vtrisq; in particulari. Quia aīa dī dupliciter. s. in vniuersali ⁊ particulari: vt aīa ⁊ hec aīa. Jdeo autez oz q̄ significatur p̄ modum totius dici vniuersaliter ⁊ singulariter ea rōne: qa anima diuiditur dupliciter: q: hoc cōpetit secundum vtrāq; opinionem hoīum de aīa. Sicut. n. ā. dictū est: alii dicunt hoiem ⁊ aīal ē aīam: alii nō dicunt hominē ⁊ aīal nō esse aīam: sed totū. s. cōpositū ex aīa ⁊ corpore. ¶ Patet ergo q̄ scōm illam opinionē que dicē hoiem esse aīam: si aīa dī vniuersaliter ⁊ singulariter vt aīa ⁊ hec aīa: ⁊ hō ēt dicē vniuersaliter ⁊ ꝓticulariter siue singulariter. s. homo ⁊ hic homo. Similiter ēt scōm hanc opinionem que dicit hoiem esse cōpositū ex aīa ⁊ corpore: segtur q̄ si simplicia dñr vniuersaliter ⁊ singulariter q̄ ēt cōpositū dicatur vniuersaliter ⁊ singulariter siē si anima est hoc ⁊ corpus est hoc que sūt simpliciter dicta tamq̄m partes compositi q̄ dicantur vniuersale ⁊ particulare siue singulare non solum partes sed etiam compositum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrum aūt est p̄ter materiam talium aliq̄ substantiarum alia: ⁊ oportet querere substantiam ipsorum alteram quādam vt numeros

UVA. BHSC. IyR_086_1

aut aliquid tale perscrutandum est posteri⁹.
buius.n.gratia ⁊ de substantiis sensibilibus
tentamus diffinire.quoniam modo quodaz
physice ⁊ secūde philosophie opus circa sē-
sibiles substantias speculatio. Non enim so
lum de materia oportet scire physicum.sed
⁊ de ea que secundum rationē. ⁊ magis. In
diffinitionibus vero quomodo partes que
in ratione.⁊ quare vna ratio diffinitio.palam
enim quia res vna.res vero quomodo vna
partes habens:speculandum est posterius.
¶ Osidit qd de cetero remaneat determinandū cir-
ca subās.Et ponit ꝙ duo remaneant determinānda:
quoꝝ primū ē ꝙ cū determinatū sit ꝙ subā ⁊ qō qd
est rerum sensibiliū ⁊ mālium sunt ipse ptes spēi:restat
determinare vtrū(taliū subārū).s.māliū ⁊ sensibili-
um sit aliq̄ subā p̄ter materiam:ita ꝙ oporteat q̄rere
aliquā subām ultoꝝ sensibiliū alterā ab ea que deter-
mīata ē: sicut qdā dicūt nūeros p̄ter materiā exītes:
(aut aliqd tale).i.spēs vel ideas eē subās hoꝝ sensi-
biliū.Et de hoc pscrutandū est posterius.¶ Hec.n.p-
scrutatio est ꝓpria huic sciētie. In hac.n.sciētia tēpta
mus determīare de subiectis sensibilib⁹(hui⁹ gr̄a)
.i.pp subās īmāles q: speculatio circa subās sensibi
les ⁊ māles quodāmodo ptinet ad phycam que nō
ē prima phia:sed scōa sic ī quarto habitū ē. ¶Prima
.n.phia ē de primis substātiis que sunt subē īmāles ō
gbus speculat nō solū inq̄tū sūt subē:sed inq̄tū sub-
stātie tales inq̄tū.s.īmāles. De sensibilibus vo sub-
stātiis nō speculat inq̄t. sunt tales subē:sed inq̄tuz
sūt subē aut ēt entia: vel inq̄tū p eas manu ducimur
in cognitionē subārū īmāliū. ¶Phycus vero ecōuer-
so determinat de substātiis mālib⁹ nō inq̄tū sūt sub
stantie:sed inq̄tū māles ⁊ hītes in se principiū mo-
tus.Et q: posset aliquis credere ꝙ scientia nālis non
specularet circa totas subās materiales ⁊ sensibiles:
sed solū circa mās eoꝝ:ō hoc remouet dicēs ꝙ phy
cū non solū oz cōsyderare de mā:sed ēt de ea parte q̄
est secūdū rōnē.s.de forma ⁊ magis ēt de forma q̄z ō
materia:q: forma ē magis natura q̄z materia:vt p
batū est in scōo phycoꝝ. Secundū vero qō restat
determinādū:est qūo partes q̄ sunt in rōne.i.in dif-
finitiōe se hīt:vtrū.s.sint subē exītes in actu.⁊ qa ēt
diffinitio cum cōponat ex multis partibus ē vna ra
tio. ¶Palam enim ē ꝙ oportet diffinitionē esse vnaz
tantum rationez quia res est vna. Diffinitio vero si-
gnificat quid est res. Sed per qd aliqua res habens
partes efficiatur vna speculandū est posterius.

¶ Deinde cum dicit

¶ Quid quidem igitur est quod erat esse.⁊
quomodo ipsū secundum sē de omni dictū
est.⁊ quare horuz qdem rō q̄ eius qō quid
erat esse hz partes diffiniti.horum āt non.⁊
quod in subē quidem rōne q̄ sic ptes vt ma
teria non inerunt. neqz.n.sunt illius partes
subē sed totus.h⁹ āt est aliqualiter rō ⁊ non
est nam cū materia non est.indeterminatum
enim est.secundū autē primam substantiam
est.vt hominis que aīe ratio substantia nam
q̄z est species que ī est ex qua ⁊ materia tota
dicit substantia vt cōcauitas:nā ex hac ⁊ na
so fimus nasus ⁊ simitas est.bis.n.⁊ bis in
trit nasus. In tota vero substantia aut naso
simo aut Callia ineſt ⁊ materia.⁊ quod qd Lo.41.
erat esse ⁊ vnum quodq̄z in quibusdā idem
vt in primis substantiis vbi curuitas ⁊ cur-
uitati esse si prima est. Dico autem primam
que non dicitur per aliud in alio esse. At su
biecto vel materia q̄cunqz vero vt materia
aut concepta est materia non idem neqz se-
cundum accidens vnū:vt Socrates ⁊ musi
cum.hec n.eadem secundum accidens.

¶ Recapitulat ea que sunt determinata dicens ꝙ ē
dictum quid est qō quid erat esse:⁊ quomodo id qō
est quod qd erat esse est quod predicatur de omni ⁊
quod p̄dicat secundū se ⁊ itez dictū est:quare quo-
rumdā rō significans quod qd erat esse cōtinet in se
partes diffiniti:sicut diffinito syllē cōtinet litteras ⁊
quorūdam nō:sicut diffinitio circuli nō cōtinet semi
circulos. Dictū est enī ꝙ in ratiōe substātie.i. forme
non ponūtur partes que sūt partes subē sicut mate-
ria:quia tales non sunt partes substantie illius idest
forme:sed partes totius compositi:cuius quidem cō
positi:aliquo modo est diffinitio:aliquo: modo non
est quia si accipiatur cum materia.s. indiuiduali nō
est eius diffinitio:qa singularia non diffiniūtur vt.s.
est habitū. Cuius ratio est quia talis materia indi- Lec.10.
vidualis est quidē infinitū ⁊ indeterminatū. Ma-
teria enim nō finitur nisi per formam:sed cōpositum acce
ptum secundū primam substantiam.i secunduz for-
mā habet diffinitionē. Diffinitur enim cōposituz ac
ceptū in spē non secundū indiuiduū. Sicut autē indi
uiduū per materiā indiuiduātur:ita vnūquodq̄z pōi
tur in sua spē per formā. Nō enim homo est hō quia
habet carnes ⁊ ossa:sed ex eo ꝙ habet animā ratio-
nalē in carnibus ⁊ ossibus. Unde oportet ꝙ diffini-
tio speciei accipiat a forma:⁊ ꝙ ille partes materie
solum ponantur in diffinitione spēi in qbus primo ⁊
principaliter ē forma. Sicut ratio hois est illa que ē
anime. Ex hoc.n.hō est homo ꝙ habet talē animā.
Et ꝓpter hoc si hō diffinitur oz ꝙ diffiniatur p ani-
mā ⁊ ꝙ nihilominus in eius diffinitiōe ponant par
tes corporis in quibus primo ē anima: sicut cor. aut Lec.10.
cerebrū vt.s. dixit. Ipsa nāq̄z subā cui⁹ pars non est
mā (ē species).i.forma que ī est materie ex qua for-
ma ⁊ mā (dicit tota subā).i. determinatur ⁊ diffini-
tur: sicut cōcauitas est quedaz forma. Ex ea enim ⁊
naso dī nasus sim⁹:⁊ simitas. Et similiter ex anima
⁊ corpe dicit hō ⁊ humanitas. Si.n.nasus qui ē si-
cut materia esset pars curuitatis:tūc cū dī nasus cur
uus bis diceret nasus. Semel enī diceret ꝓpio no
mine:⁊ semel prout ī cluderet ī diffinitiōe curui. Si
tū poneret in ei⁹ diffinitiōe sicut ps essentie curuita Lec.9.
tis nō q̄si ex additiōe vt.s. dictū ē. Quāuis āt mā nō
sit ī cēntia forme:ē tū ī tota subā ꝓposita:sic curuitas
ē in naso simo ⁊ ēt mā idiuidualis est ī Callia. Dictū
ē ēt supius qō qd erat eē vniuscuiusq̄z est idē cū eo cu
ius ē. Qō qd ē simplr vez in qbusdā sic in p̄mis sub-
stātiis.i.ī imaterialib⁹ sic ipa curuitas ē idē cū eo qō
qd erat curuitatis.si tū curuitas videt eē forma ī mā
q̄z nō in mā sēsibili q̄z ītelligibili q̄ ē ipsū cōtinuū. Uel Lec.5.
scōm aliā lfaz(si p̄ria ē). Et enī q̄dā curuitas p̄ma si
cut curuitas q̄ est ī spēb⁹ scōm platonicos ī qbus spē
bus cōiter est verū ꝙ q̄libet est idē cū suo qō qd est.
Alia āt curuitas q̄ est ī rebus sensibilib⁹ vel ī mathe-
maticis nō ē p̄ria. Uñ nō ē idē qō suū qō qd erat ēe.
dic āt exponēdo ꝙ p̄mā subāz hic nolat nō subāz pti
cularē:sic ī p̄dicamtis q̄z q̄ nō dicit p hoc ꝙ aliō sit ī
alio.sic in subō ⁊ mā).i.ille res q̄ sūt forme nō mā sic
subē sepate. Quecūqz vo sūt sicut mā vl ēt sūt ꝓcepta
cū materia.sicut cōposita q̄ habent in sui ratiōe mate

UVA. BHSC. IyR_086_1

riã i istis nõ est idẽ quod qd erat eẽ ⁊ id cui⁹ ẽ. Nec etiã ẽ vnũ in his que dicunt secundũ accũs. sicut Socrates ⁊ musicus sunt idẽ per accũs. Attendendũ est aũt q̃ ab hac sñia quã posuerat. s. q̃ quid est. ẽ idẽ cuz vnoquoq̃ cuius est. duo hic excipit. s. illa q̃ dicuntur per accũs ⁊ subãs materiales. cũ superius non excesserit nisi illa que dicunt p accũs Oportet autẽ nõ solum ista excludit. sz etiã subãs materiales. Sicut enĩ .ã. dictũ est q̃ quod quid erat esse est id quod significat diffinitio: diffinitio ãt nõ assignat individuũs sed spẽbus ⁊ ideo materia individualis que ẽ individuationis principiũ ẽ preter id qõ quid erat esse. Impossibile est aũt in rez nã esse spẽm nisi i hoc idiuiduo. Unde oportet q̃ quelibet res nature si habeat mãm que ẽ ps spẽi. que ẽ ptinens ad qõ qd ẽ q̃ ẽt hẽat materiã idiuidualẽ que nõ pertinet ad quod qd est. Uñ nulla res nẽ si mãz habeat est ipsũ qõ quid est. sed ẽ habẽs illud. Sicut sor. nõ ẽ humanitas. sed est hũani tatẽ habẽs. Si aũt esset possibile esse hoiem cõpositũ ex corpe ⁊ anima qui nõ esset hic hõ ex hoc corpe ⁊ ex hac aĩa cõposit⁹ nihilominus esset suũ quod quid erat esse q̃uis haberz mãz. Licet aũt hõ pter singularia nõ sit in rez natura ẽ tamẽ in ratiõe q̃ pertinet ad logicã cõsiderationẽ. Et ideo superius vbi logice cõsiderauit de qõ qd erat eẽ non excluſit subãs mãles. qñ in illis eẽt idẽ quod qd ẽ cum eo cuius ẽ. Homo enĩ cõis est idẽ cum suo quod quid ẽ logice loquẽdo. Nunc autẽ postq̃ iam descendit ad principia naturalia q̃ sunt mã ⁊ forma: ⁊ ostendit quomodo diuersimode cõparant ad vniuersale ⁊ particulare q̃ substitit in natura: excipit hic ab eo qõ. ã. dixerat idẽ esse qõ quid ẽ. eẽ cum vnoquoq̃ subãs mãles i rez natura existẽtes. ℜelinqtur autẽ q̃ ille subẽ q̃ sunt forme tñ subsistentes. nõ habẽt aliquid p qõ indiuiduẽtur qõ sit extra rõnẽ rei vel spẽi significantẽ quod qd est. Et ideo i illis simpliciter verum ẽ q̃ libet illarum
Lo. 42. est suũ quod quid erat esse.

Nc ãt dicamus primum inquãtuz
n in analyticis de diffinitione non dictum est in illis enĩz dubitatio dicta ꝓpere rationibus de substantia est. Dico autez hanc dubitationem pp quod quidem vnum est cuius rationem diffinitionẽ esse dicimus: vt hominis animal bipes: fit. n. hec ipsius ratio propter quod itaq̃ hoc vnum est sed non multa animal ⁊ bibes.

¶ Lectio duodecima.

p Ostquam ostendit pbs q̃ partes in diffinitõe ponunt. hic inquirit qũo diffinitio ex partibus existẽs possit esse vna. Et circa hoc tria facit. ℙrio mouet dubitationẽ. Secũdo obiicit ad vtrãq̃ partẽ ibi. (In hoc nãq̃ hõ.) Tertio soluit q̃stionẽ ibi(. Oportet autẽ intẽdere primũ.) Dicit ergo q̃ nunc primũ debet dicere de diffinitiõe id qõ non ẽ de ea dictuz in analyticis. i. in libro posteriorũ. Ibi enim mota ẽ quedam dubitatio de diffinitiõe ⁊ non soluta quam oportet hic soluere (qa ẽ ꝓpere rationibus de subã) .i. quia solo huius questiõis ẽ pnecessaria ad ea q̃ sũt de subã determinanda de qua ẽ principalis intentio huius scie. Est autẽ ista dubitatio quare illud cuius diffinitio ẽ ratio est vnum. s. qõ quid ẽ. Diffinitio. n. ratio ẽ significans quod qd ẽ sicut diffinitio hominis est animal bipes. ℙponat enim q̃ hec sit eius diffinitio. Quarte igitur hoc quod dicitur animal bipes est vnum ⁊ non multa.

¶ Deinde cum dicit.

¶ In hoc nãq̃ homo ⁊ albũ multa quidez sunt: cum alterum nõ insit alteri: vnum vero quod ineſt ⁊ patitur aliquid subiectum homo tunc enĩ vnum fit: ⁊ est albus homo: hoc autem nõ ꝓticipat alterum altero: genus ãt non videt ꝓticipare dictas: simul enim contrariis idem participaret: naz differentie cõtrarie sunt quibus differt genus.

¶ Obiicit ꝓ vtraq̃ parte ⁊ primo ad ostendẽdum q̃ ex eis nõ fiat vnum scõo ad cõtrariũz ibi(. Oportet autẽ vnuz.) Circa primum duo facit. ℙrio ostendit q̃ ex genere ⁊ differentia non fit vnum. Scõo q̃ nec ex pluribus differentiis ibi(. Si vero ⁊ ꝑticipat). Dicit ergo ꝓ. q̃ i hoc quod est homo ⁊ albũ ista duo sunt multa quãdo alterz eoz non ieſt alteri. Si enĩ albũ nõ ĩsit homini tunc homo ⁊ albuz nullo modo sũt vnum. Unũ vero sunt qñ alterz eorum ieſt alteri ⁊ subiectũ quod ẽ homo (patiẽ alterz). i. suscipit hanc passionẽ que ẽ albũ. Tunc aũt ex his duob⁹ fit vnũ per accidens qõ est albũ homo. Ex his accipitur q̃ ex duob⁹ quoz vnũ nõ ieſt alteri nõ fit vnũ. Sed hic s. cum dicitur animal bipes alteruz eoz. s. animal nõ ꝓticipat altero. s. bipede: sicut hõ albus participat albo. Et hoc ideo qa aĩal est genus bipes vero dĩa. Genus vero nõ videt participare differẽtijs. Sequeret enĩ q̃ idem participaret simul ꝓtis. Dĩe enim sunt cõtrarie (qbus genus differt). i. perãs gen⁹ diuidit. Et pari rõne p quã ꝓticiparet vnaz ꝓticiparet aliaz. Si aũt est ipossibile q̃ idẽ ꝓticipet ꝓtia: ipossibile erit q̃ ex gñe ⁊ differentia fiat vnuz.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si vero ⁊ participat eadem ratio: si sunt differentie plures: vt gressium bipes nõ alatum: quare namq̃ hoc vnum sed non multa: non. n. quia insunt: namq̃ sic ex omnibus erit vnum.

¶ Ostendit q̃ ex plurib⁹ differentiis non potest fieri vnuz dicens q̃ si detur genus ꝓticipare aliquo mõ dĩa: put. s. aĩal nõ accipit i sua cõitate: sed contrahitur p dĩam ad spẽm: ⁊ sic per ꝓñs ex genere ⁊ differentia fieri vnũ: tamen adhuc erit eadem ratio ad ostendẽdũ q̃ diffinitio non significat vnũ: si sunt plures dĩe i diffinitione posite. Sicut si ponãt i diffinitione hominis iste tres dĩe quarũ ꝑma sit gressibile vel hũs pedes: secunda sit bipes: tertia vero nõ alatum: non enĩ poterit dici quare ista sunt vnum ⁊ nõ multa. Non enĩ est sufficiens ad hoc ratio quia ĩsunt vni puta animali quod ẽ homo. Sic enĩ sequeret⁹ eãs oĩa essent vnum sequeret⁹ enĩ q̃ oĩa accũtia que ĩsunt alicui subõ essent vnum per se. Sic enĩ loquimur de vno ⁊ adinuicem ⁊ ad subiectum. Et cũ ea que accidunt vni subiecto accidant etiam alteri: sequeret⁹ q̃ illa duo subiecta ẽt essent vnum puta nix ⁊ cignus quibus ieſt albedo. Et sic de ducendo sequeret⁹ q̃ oĩa essent vnum. Non ergo potest dici q̃ ex pluribus differentiis fiat vnum: etiam dato q̃ ex gñe ⁊ differentia fiat vnum. Et sic ex duabus partibus videtur q̃ diffinitio nõ significet vnũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet autem vnum esse quecunq̃ in diffinitione: enim ratio quedã est vna ⁊ substantia: vna: quare vnius alicuius oportet ipsam esse rationem: enim substantia vnum q̃dem ⁊ hoc aliquid significat: vt diximus.

¶ Obiicit in contrariũ ostendens q̃ diffinitio significet vnũ dicẽs q̃ oportet quecũq̃ in diffinitiõe ponũtur esse vnũ. Ex hoc ideo qa diffinitio est vna ratio ⁊ id quod significatur per ipsam est substantia rei. Uñ

UVA. BHSC. IyR_086_1

oportet q̄ diffinitio sit ratio significatiua vnius alicu
ius: quia substantia rei q̄s diffinitio significat est vnū
c.4. qd. Et etiā. s. dictū est q̄ diffinitio significat hoc ali
qd. vbi ostensū ē q̄ diffinitio est proprie substantiaz.

¶ Deinde cum dicit.

0.43. ¶ Oportet aūt intendere primū de his que secundū diuisiones diffinitionibus. Nihil. n. aliud est in diffinitione quam primum dictum genus ⁊ dīe: alia vero genera sunt primum ⁊ cum hoc cōprehense dīe: vt primū animal: habitum vero animal bipes ⁊ iteruz animal bipes non alatum. Similiter autem ⁊ si per plura dicātur omnino vero nihil differt p plura aut p pauca dici: quare nec per pauca aut p duo: duorum ergo hoc quidem differentia. illud vero genus vt eius qō animal bipes. animal quidem genus. differentia autem alterum. Si ergo genus simpliciter non est preter eas. que vt generis species aut si est quidem vt materia est. vox. n. genꝰ est ⁊ materia. differentie autē species ⁊ elementa ex hac faciunt palā quia diffinitio est ex differentiis ratio.

¶ Solvit premissam questionē ostendens q̄ diffinitio significet vnū. Et circa hoc duo facit. ꝯ Primo ostēdit quomodo ex genere ⁊ differentia fit vnū. Secundo qūo ex pluribus differentijs fiat vnū ibi (. At vō oz diuidi.) Dicit ergo pīo q̄ ad inuestigandū vnitatez diffinitionū: oportet primū intendere de diffinitionib⁹ q̄ dant secundū diuisionē gñis in dīas. Iste. n. sunt diffinitiões vere in qbus nō est aliud q̄s primuz genus ⁊ differētie. Dant enī ⁊ quedā diffinitiões p aliqua accidētia vel p aliquas ppietates: vel etiam p aliquas causas extrinsecas: que nō significant substantiā rei. Et ideo huiusmōi diffinitiones nō sūt ad propositum cū hic agatur de diffinitionib⁹ ad substātias rerum inuestigandas. Ideo aūt dicō q̄ in diffinitione est primū genꝰ cū differētijs: quia ⁊ si aliquando in diffinitionib⁹ ponātur aliq̄ genera itermedia inter genus primū qō est generalissimū ⁊ species vltimas q̄ diffinuntur: tamen illa gña media nihil aliud sūt q̄s genꝰ primū ⁊ differentie cōprehense in ītellectu generis medii (cū hoc). i. cū gñe pīo: Sicut si in diffinitione hoīs ponat aīal. quod ē genus iterme dium patet q̄ aīal nihil aliud est quā substantia que est genus primū cū aliqbus differentijs. Est enī aīal subā animata sensibilis. Et similiter si ītelligam⁹ primū genꝰ esse aīal (hītū bipes: ⁊ iterū tertiū genꝰ aīal bipes nō alatū.) Et similiter si aliqō genꝰ per plures dīas determinatur. Semp. n. posterius genus comprehēdit priꝰ cū aliqua differentia. Et sic patet q̄ oīs diffinitio resoluitur ī primum genꝰ ⁊ aliquas differē tias. Omnino aūt nō differt vtruz p plura aut per pauca diffiniatur aliqō diffinitū. Quare nō differt vtruz p pauca vel p duo: ita q̄ illoz duoz vnuz sit genꝰ ⁊ aliud dīa: sicut eius qō est aīal bipes aīal est genꝰ: ⁊ alterz. s. bipes est dīa. Ostēdēduz est ergo pīo qūo ex istis duob⁹ fiat vnuz qō sic patet. Genꝰ. n. nō est preter ea que sunt spēs gñis. Nō enī inuenīt aī. qō nō sit nec hō nec bos nec aliqd aliud huiusmodi. Aut si inueniat aliqd qō est genꝰ pter spēs sic acceptū vt est qō ⁊ ee genus aliquoz ⁊ mām. Sicut vox ē genꝰ litteraz ⁊ ē materia. Et q̄ sit genꝰ pz p hoc q̄ dīe adite voci faciunt spēs vocuz litterataz. Et q̄ ēt sit mā pz: q: ex hac. s. ex voce faciūt elemēta. i. litteras sicut aliqd fit ex mā. ¶ Sciendum ē autē q̄ licet idē fm nomē possit esse genus ⁊ mā: nō tamē idē eodē mō accepturz. Mā. n. est ps ītegralis rei: ⁊ ideo de re p̄dicari non pōt. Nō. n. pōt dici q̄ hō sit caro ⁊ os. Genus āt p̄dicat de spē Unde oz q̄ significet aliquo mō totuz. Sicut. n. pp hoc q̄ est īnominata priuatio aliqñ simplici noīe māe significat mā cuz priuatione vt. s. dictum ē q̄ es accipit p ere īfigurato cuz dicim⁹ q̄ ex ere fit statua: ita ēt quādo forma est īnoīata: simplici noīe materie ītelligit cōpositū ex mā ⁊ forma: non qdem determinata sed cōi ⁊ sic accipit vt genꝰ. Sicut enī cōpositū ex mā ⁊ forma determinata ē spēs: ita cōpositū ex mā ⁊ forma cōi ē genus. Et hoc ī pluribus pz. Corpus enī pōt accipi ⁊ vt mā aīalis ⁊ vt genus. Si. n. intellectu corporis ītelligat subā cōpleta vltima forma habens in se tres dimensiões: sic corpus ē genꝰ ⁊ spēs eius erūt subē perfecte p has vltimas formas determinatas: sicut p formā auri vel argenti aut olīue aut hominis. Si vero in ītellectu corporis nō accipiat nisi hoc qō est habens tres dimēsiones cū aptitudine ad formā vltimā: sic corpus est mā. Et sili ē de voce. Si. n. intellectu vocis includatur ipa vocis formatio in cōi sēm formā q̄ distingui tur in diuersas formas lfarū ⁊ sylłaz sic vox est genus. Si aūt in ītellectu vocis accipitur solū subā soni cui possibile ē aduenire p̄dictā formationē sic vox erit mā lfaz. Ex quo etiā patet q̄ vox secundū quod ē nō potest esse sine spēbus. Nō. n. pōt esse sonus formatus q̄ aliquā determinatā formā habeat huius vel illius lfe. Sed si omnino careret forma lfali put est mā: sic ineniretur sine litteris sicut ex inuenitur absq̄ his que fiunt ex ere. Si ergo predicta sūt vera palaz est q̄ diffinitio est quedā ratio ex differētijs vnitatez habens ita qō tota essentia diffinitionis in differētia quodā mō cōprehenditur. Ex hoc enī animal qō est genus nō pōt esse absq̄ speciebus ga forme spērum q̄ sunt differētie nō sunt alie forme a forma generis: sed sunt forme generis cū determinatione. Sicut pz q̄ aī est qō habet animā sensitiuā hō aūt est qui habet aīam sensitiuā talē. s. cū rōne. Leo vero q̄z talē. s. cum abundātia audatie ⁊ sic de aliis. Uū cuz differētia additur generi nō additur quasi aliqua diuersa essentia a genere: sed quasi in genere implicite cōtenta sicut determinatū continetur in indeterminato vt abluz in colorato. ꝯ Per qō etiā soluitur rō supius īducta ga nihil phibet idē genus ī se cōtinere diuersas dīas: sicut ideterminatuz cōtinet ī se diuersa determinata. Et etiaz propter hoc soluitur qua nō hoc modo aduenit differētia generi vt diuersa eēntia ab eo existens sicut aduenit album homini.

¶ Deinde cum dicit.

¶ At vero ⁊ oz diuidi differentiē dīam. vt aīalis differentia est pedalitas. Item aīalis hītis pedes dīam oz scire inquantum hīs pedes: quare non est dicendū hītis pedes aliud alatum: aliud non alatum. siqdem hī dicit. Sed ꝓpter nō posse faciet hoc. sed aliud hīs scissos. aliud non scissos pedes he autem sunt dīe pedis nā scisso pedis pedalitas quedaz est ⁊ sic semper vult procedere. donec vtiqz veniat ad non dīa. tunc autem erunt tot species pedis. quot dīe. ⁊ pedes habentia animalia equalia differentiis.

¶ Ostendit q̄ nec etiā multitudo differentiaruz impedit vnitatē diffinitiōis. Et circa ꝫ duo facit. ꝯ Primo ostēdit q̄liter debeāt sumi ī diffinitiõe multe dīe

UVA. BHSC. IyR_086_1

Scõo oñdit q si differẽtie debito mõ sumãtur nõ impediet multitudo dñiaꝝ vnitatẽ diffinitionis ibi. (Si itaqꝫ hec sic se habẽt.) Dicit ergo primo q in diffinitionibus in ghis sũt multe dñe oz nõ solũ diuidi genus in dñiam: sed ẽt diuidi dñiam primã in differẽtiã scõaz Sicut aialis dñia est pedalitas secundũ quã al' dr habẽs pedes vel gressibile. Sed qa etiaz hec dñia multiplr inenit iterũ oz scire differẽtiã alis habentis pedes que sint differẽtie eius inqꝫtũ est habẽs pedes .s. per se ⁊ non p accñs. Et iõ q: habenti pedes accidit hñe alas: nõ ẽ dicendũ diuidẽdo dñiaz: q habẽtis pedes aliud est alatũ aliud nõ alatũ: si hõ hñ velit dicere dñionẽ dñiaꝝ Sed tñ qñqꝫ aligs diuidẽs differentias facit hoc vt .s. diuidat p ea que sunt secunduz accidẽs: pp hoc q nõ potest inuenire ppria ⁊ per se dñias. Aliqnãdo enĩ necessitas cogit vt vtamur loco p se dñiarũ differẽtijs p accñs: inqꝫtũ sunt signa quedam differẽtiarũ essentialiũ nobis ignotaꝝ. Sed hoc mõ est hec dñia diuidẽda hñs pedes. s. huiusmõi aialiuz aliud ẽ hñs pedes scissos ⁊ aliud nõ scissos. Iste .n. sunt dñe pedis. s. scissũ ⁊ nõ scissũ. Et ideo habẽs pedes scissos per se diuidet hãc differentiã que ẽ hñs pedes. Scisso. n. pedis est q̃daz pedalitas. i. hec differẽtia q̃ est habere pedes scissos ẽ quoddã cõtentuz sub hoc qõ est habere pedes ⁊ habent se adinuicẽ sicut est determinatũ sicut diximus de genere ⁊ differẽtia. Et ita semp ꝓcedendũ est in diuisiõe dñiaꝝ: donec diuidẽs veniat ad nõ dñia. i. ad vltimas dñias q̃ nõ diuidunt̃ vlterius in alias dñias. Et tunc tot erũt species pedis quot dñie ⁊ spẽs aialiũ habẽtiũ pedes equales differentijs. quelibet enĩ indiuidualis differentia constituet vnã spẽm specialissimam.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si itaqꝫ hec sic se hẽt. palam quia finalis dñia rei substantia erit ⁊ diffinitio: si nõ oportet multotiens eadem dicere in terminis. superfluum. n. accidit hoc dñtibus. Nã qñ dicit animal hñs pedes bipes: nihil aliud dixit qꝫ aial pedes hñs ⁊ duos pedes habẽs Et si hoc diuidat ppria diuisione multotiẽs dicet. ⁊ equaliter differentijs. siquidem dñie ⁊ differentia fiat. vna erit que finalis species ⁊ substantia.

¶ Ostendit ex ꝑsuppositis q multitudo differẽtiaꝝ nõ impedit vnitatem diffinitionis. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo ostendit ꝓpositum. Secundo inducit conclusionẽ intentam ibi. (Quare palam ⁊c.) Circa primũ duo facit. ¶ Primo oñdit quõ ex multis dñis fit vnũ si differentie per se sumãtur. Secundo q hoc nõ potest eẽ si sumãtur p accidẽs ibi (. Si vero secundꝫ accidẽs). Dicit ergo primo q si sic se habent differẽtie accepte in diffinitione sicut dictum est. s. q semp sumantur p se differẽtie ⁊ nõ p accidẽs palam est q vltima differẽtia erit tota substãtia rei ⁊ tota diffinitio. Includit enim in se oẽs precedẽtes particulas: q enĩ in differentia ĩcludatur genus ostensũ est ex hoc q genus nõ est sine differẽtijs. Sed q vltima includat oẽs precedẽtes palam est ex hoc q nisi hoc dicatur sequit̃ q oporteat (in terminis). i. diffinitionibus multotiẽs eadẽ dicere. Et hoc erit superfluũ ⁊ nugatorium. ¶ Hoc aũt ĩconueniẽs ideo accidit: quia si aligs dicat in diffinitiõe al'. habẽs pedes bipes q oportebit eũ dicere: si bipes sit alia dñia ab habẽte pedes nõ includens eam: nihil aliud dixit sic diffiniens q̃ animal habẽs pedes duos pedes habẽs. Bipes aũt nihil aliud ẽ q̃ duos pedes hñs in quo manifeste includit̃ pedes hñs. Vñ pz q si vtraqꝫ apponat̃ dñia est nugõ. Et iterũ si hoc qõ est bipes diuidat aliquis (ppria diuisione). i. p ea que sunt p se ⁊ nõ per accidẽs: sequet̃ vlterius multotiẽs dici idẽ ⁊ totiẽs quot sumũt̃ differẽtie. Ut si dicã q aialis bipedis aliud ẽ hñs pedes scissos in. v. digitos aliud in quatuor: si qs vellet diffinies hominẽ ponere oẽs dñias itermedias totiẽs repeteret idẽ quot differẽtias apponeret. Diceret enĩ q homo est aial. pedes hñs duos pedes hñs scissos in. v. digitos. Et quia ista sunt ĩconuenientia: igitur manifestũ ẽ q si in diffinitiõe accipiãt̃ differẽtie vna erit vltima. s. (q̃ ẽ spẽs ⁊ substãtia). i. que substantiã ⁊ spẽm diffiniti cõprehendet ⁊ ab eius vnitate diffinitio erit vna.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si vero scõm accidẽs vt si diuidat habẽtis pedes aliud album: aliud nigrũ. tot quot vtiqꝫ sectiones fuerit.

¶ Ostendit q hoc nõ potest dici si differentie p accidens sumãtur dicens q si aligs ĩ diuidendo ⁊ diffiniendo accipiat differentiã secundũ accidẽs: sicut si diuidat̃ q habentiũ pedes aliud est albũ aliud ẽ nigrũ tot erũt vltime differẽtie quot facte sunt diuisiões ga vna earũ alterã nõ includet. Et de differẽtijs sic sumptis procedebat ratio superius inducta cõtra vnitatem diffinitionis. ¶ Huiusmodi enĩ differentie si p accidens accepte nõ essent vnũ nisi subõ quod nõ sufficit ad vnitatẽ diffinitionis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare palã q diffinitio rõ est q̃ ẽ ex differentijs. ⁊ harũ ex finali secundum rectum.

¶ Concludit ꝓpositũ. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo ponit cõclusionem dicens q palam est ex predictis q q̃uis in diffinitione ponat̃ genus ⁊ differentia tamen diffinitio est ratio ex differẽtijs tantuz quia genus nõ est ꝓter differentias vt. s. dictũ est. Et q̃uis ponãtur multe differentie in diffinitione tamẽ tota diffinitio dependet ⁊ constituit̃ ex vltima: quãdo fit diuisio (secũdũ rectũ). i. a cõiori ad minus cõmune descendendo secundũ per se dñias ⁊ nõ accipiendo quasi a latere differentias per accidens.

¶ Palam ãt erit siqs transponat tales diffinitiones vt eam que est bois: dicens aial bipes pedes hñs. superfluum est hñs pedes dicto pede. Sed ordo non est in substantia quõ nãqꝫ oz intelligere hoc qdem posteriꝰ illud vero prius. De diffinitionibus qdem igitur secundum diuisiones tot dicãtur primum quales quedam sunt.

¶ Secundo ibi manifestat conclusionem inductam per quoddã signum dicens. palam aũt erit. s. q tota diffinitio constituatur ex vltima differentia ex hoc q si quis transponat partes talium diffinitionũ: sequet̃ ĩconueniens sicut si aliquis dicat diffinitionem bois esse animal bipes habens pedes. Ex quo. n. dictum est bipes superfluũ est apponere pedes habens. Sz si diceretur primo pedes habens adhuc restaret inquirenduz vtrum esset bipes dicendo pedes habẽs. Ex hoc patet q ille differentie secundum quod sunt multe habent inter se ordinem determinatum. Non autem hoc potest intelligi q in substantia rei sit aliquis ordo. Non enĩm potest dici q hoc substãtie sit prius ⁊ illud posterius quia substantia est tota simul ⁊ non per successionem nisi in quibusdam defectibus. sicut sunt motus ⁊ tempus Unde patet q multe ptes diffinitionis non significant multas partes essentie ex quibus essentia constituitur sicut ex diuersis: sed omnes significant vnum quod determinat vltima differentia. patet etiam ex hoc q cuilibet spe

UVA. BHSC. IyR_086_1

cieī ē vna tantū forma subālis sicut leonis vna est forma per quā ē subā ⁊ corpus ⁊ aīatū corpus ⁊ aīal ⁊ leo. Si enim essent plures forme secundū oīa p̄dicta non possent oēs vna dīa cōprehēdi nec ex eis vnū ostitueretur. Cōcludit ergo finaliter recapitulādo q̄ nūc primo tot sint dicta de diffinitionibus que accipiuntur secundū diuisiones gn̄is in differētias ⁊ differentie in differētias q̄les quedā sunt qa videlicet sūt ex his que p̄dicātur p se ⁊ cōtinētes ī se partes speciei ⁊ etiā vnaqueq̄ ē vnū ¶Hoc enī in p̄cedētibus de diffinitiōib⁹ sūt oīa dicit aūt (primū) qa in sequētibus de diffinitiōe ⁊ qō qd est aliq̄ determinātur.

Quoniam vero de substantia pscrutatio est iterū redeam⁹. Dicīt aūt sicut subiectū substantia esse. ⁊ quod quid erat eē ⁊ qō ex his. ⁊ vniuersale. de duobus qdem igitur dictum est. ⁊. n. dictum q̄ qd erat esse ⁊ de subiecto. quia dupliciter subiicitur aut hoc aliquid ens vt aīal passionibus. aut vt materia actui. Aī aūt vniuersale causa qbusdam esse maxime. ⁊ esse p̄ncipium vniuersale vnde de hoc tractemus.

¶Lectio decimatertia.

Postquam determinauit pbs de subā fz quod subā dicitur qō qd ē: hic determinat de subā scōz q̄ vle a qbusdā dicitur subā. Et circa hoc duo facit. ¶Primo p̄tinuat se ad p̄cedentia. Secūdo psequitur suā intentionē ibi. (Videtur aūt īpossibile.) Dicit ergo primo q̄ qa ī ista scientia ē p̄ncipalis p scrutatio de subā oportet iterū redire ad diuisionē subē vt videat quid est dictum ⁊ quid restat dicēdū. Dicīt aūt subā vt ex p̄dictis patet id qō est tanq̄ subm̄ .s. materia que se habet ad formaz substantialē sicut subiectū quod est substātia cōpleta ad formā accidētalē. Et alio modo dicitur substantia quod quid erat eē quod pertinet ad formam. Tertio modo dicitur substantia (quod ex his). i. compositum ex mā ⁊ forma. Et q̄rto mō dicitur substantia a qbusdā vniuersale. Hec aūt diuisio substātie hic posita in idē reddit cū diuisione posita in p̄cipio huius septimi licet videat eē diuersa. Ibi enim posuit quatuor. s. subiectū quod quid erat esse ⁊ vniuersale ⁊ genus. Et subiecit̄ diuisit in tria. s. in materiam ⁊ formam ⁊ compositum. Et quia iam manifestuz est quod quid erat esse se tenet ex parte forme: ponit quod quid erat esse loco forme. Item quia genus cōmune eadē ratione ponitur substantia qua ⁊ vle: vt ostendetur: ꝯcludit vtrūq̄ sub vno modo. Et sic remanēt tamē quatuor modi qui hic ponunt. De duobus ergo istoz modo rū dictū est. Dictum est enim de qō quid erat esse ⁊ iterū de subiecto qō dī dupliciter. Uno modo sicut id quod ē aliqd ⁊ ens actu sicut animal. subiicit suis passionib⁹ ⁊ quecunq̄ subā particularis suis accidētib⁹. Alio modo sicut materia p̄ma subiicitur actui .i. forme substantiali. De his aūt dictum ē vbi ostensum est quomodo partes materie pertineant ad speciem vel ad indiuiduū. Sed quia nō solū materia ⁊ qō qd est videnť esse cause sed etiā vniuersale (qbusdā). s. platonicis videtur maxime eē causa ⁊ p̄ncipiū ideo de hoc. s. vniuersali tractabimus in hac eodez septimo. De substantiis aūt cōpositis ⁊ similib⁹ tractabiť in. viii. quarū ea que in hoc. viii. tractātur sūt quasi p̄ncipia. ¶Deinde cum dicit.

Videtur. n. impossibile esse substantiam esse quod cunq̄ vniuersaliter dictorum. primum. n. substantia que vniuscuiusq̄ ppria vniuscuiusq̄ que nō ineſt alii: vniuersale vero cōmune: hoc. n. dicitur vniuersale. quod pluribus ineſſe natum est: cuius ergo substantia hoc erit: aut. n. omnium aut nullius: oīum enim nō est possibile. vnius autem si. erit ⁊ oīa hec erunt: quorum. n. vna substantia est. ⁊ quod quid erat esse vnū. ⁊ ipsa vnū

¶Incipit ingrere vtrū vniuersalia sunt subē ⁊ dicitur in. d. ptes. In p̄ia ostēdit q̄ vlia nō sint subē: sicut qdā posuerunt. Scōo ostendit quātū ad qd recte dixerunt ¶Hoc ponētes: ⁊ quātū ad quid errauerunt ibi) Sed spēs dicētes hoc qdem dicunt recte) Circa p̄mū duo facit. ¶Primo ostēdit in cōi q̄ vlia nō sunt subē. Secundo specialiter de vno ⁊ ente q̄ maxime ponebant esse substātie rez ibi. (Quoniā vero vnū dicit.) ¶Prima diuiditur ī duas. In prima ostendit q̄ vlia nō sūt subē. In scōa q̄ nō sūt sepata. (Māifestū aūt ex his.) Circa p̄mū duo facit ¶Primo ostendit vlia nō esse subās ex ea pte qua vlia p̄dicantur ō multis. Secundo ex ea parte q̄ species ex vniuersalibus cōponūtur sicut ex partib⁹ diffinitiōis ibi (Amplius aūt ⁊ īpossibile ⁊ incōueniens.) Dixerat enīz superi⁹ ī. v. q̄ genus quodāmodo ē totuz inq̄tū p̄dicatur de plurib⁹ ⁊ quodāmodo ē pars iq̄tum ex genere ⁊ differētia cōstituit spēs. Circa p̄mū duo facit. ¶Primo. n. ostēdit q̄ vniuersale non ē subsistantia cū de pluribus p̄dicetur. Scōo excludit q̄daz cauillosa respōsionē ibi. (Sz an sit qō nō cōuenit. ¶Sciendū ē aūt ad euidētiam huius capituli q̄ vle dupliciter pōt accipi. Uno modo p̄o ipsa natura cui ītellectus attribuit intētionē vniuersalitatis: ⁊ sic vniuersalia vt gn̄a ⁊ spēs subās rerū significant ⁊ p̄dicātur in qd. Animal. n. significat substātiam ei⁹ de quo p̄dicatur ⁊ hō similiter. Alio modo pōt accipi vle iq̄tū ē vniuersale ⁊ secūdū q̄ natura p̄dicta subest intentiōi vlitatis. i. secundū q̄ cōsideratur aīal vel hō vt vnū ī multis. Et sic posuerūt platonici aīal ⁊ hominē ī sua vlitate eē substātias. Q.ō Aristo. ī hoc capitulo ītedit reprobare: ostēdēs q̄ aīal commune vl homo cōmunis non ē aliqua substantia ī rerum nā. Sed hanc cōitatē hz forma aīalis vel hois secundū q̄ ē in ītellectu q vnam formā accipit vt multis cōez iq̄tū abstrahit eā ab oibus idiuiduantibus. ¶Ponit ergo ad p̄posituz duas rōnes circa quaz p̄mā dicit q̄ videtur ex sequētibus rōnib⁹ īpossibile eē q̄ oīum eoz q̄ vniuersaliter p̄dicātur eē subām secunduz q̄ ī sua vlitate accipitur. Quod p̄mo probatur ex hoc q̄ subā vnuscuiusq̄ ē ppria ei ⁊ nō iest alij. Sz vle ē cōmune multis. Hoc enī dī vle qō natū ē multis ī eē ⁊ ō multis p̄dicari. Si ergo vle ē subā oz q̄ sit alicui⁹ subā. Cui⁹ ergo subā erit. Aut. n. oz q̄ sit subā oīum qbus iest: aut vni⁹. Nō ē aūt possibile q̄ sit subā oīuz qa vnū nō pōt esse subā plurib⁹. ¶Plura enī sūt quoz subē sūt plures ⁊ diuerse. Sz si dicat q̄ sit substātia vni⁹ eoz qbus ineſt. sequeť q̄ oīa alia qb⁹ iest sint id vnū qb⁹ ponit esse subā. Oportet enī q̄ parirōne eoz etiā sit subā: cū ⁊ eis sit insit. Quoz āt substātia ē vna ⁊ qō qd erat esse vnuz oz ⁊ ipsa eē vnuz. Relingitur ergo q̄ ex quo vniuersale nō pōt esse substantia oīum de qbus dī nec vnius alicui⁹ q̄ nullius sit subā. ¶Sciendū antē q̄ ideo dicit q̄ vle ē q̄ natuz est pluribus ineſſe nō āt q̄ plurib⁹ ineſt qa q̄daz vlia sunt que nō continēt sub se nisi singulare sicut sol ⁊ luna. Sz hoc nō est quin ipsa nā spēi q̄tum est de se sit nata eē in plurib⁹: sed est aliqd aliud p̄hibens sicut q̄ tota mā speciei cōprehēditur in vno idiuiduo ⁊ q̄ non est necessarium multiplicari scōm numez speciem que in vno indiuiduo potest esse perpetua:

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Amplius substantia dicitur que nō de subiecto: ⁊ vniuersale de subiecto aliquo dicitur semper.

¶ Secundā rationē ponit ibi dicens ꝙ subā dicitur q̄ non est de subiecto ⁊ vniuersale semper dicitur de aliquo subiecto ergo vniuersale nō est subā. Videtur aūt hec ratio nō valere. Dictū est enī in predicamētis ꝙ de ratiōe subē est ꝙ nō sit in subiecto ꝫ Predicari vero de subiecto nō est cōtra rationē subē: vnde ponunt ibi secūde subē que predicant de subiecto. Sz dicendū ꝙ secundū logicā considerationez loquitur pbs in predicamentis. Logicus autē considerat res secundū ꝙ sunt in rōne. Et ideo ꝓsiderat substantias prout secundū acceptionē itellectus sub sunt itentioni vltatis. Et ideo q̄tum ad p̄dicationē que est act⁹ rationis dicit ꝙ predicantur de subiecto idest de substātia subsistente extra aīmam. Sed pbs primus cōsiderat de rebus secundū qō sunt entia. Et ideo apud eius ꝓsiderationē non differt esse in subiecto ⁊ de subiecto ꝫ Hic enim accipit dici de subiecto qō est in se aliqua res ⁊ ineſt alicui subiecto existenti in actu: ⁊ hoc ipossile est esse substantiam. Sic enī haberet esse in subiecto quod est contra rōnē substantie qō etiam in p̄dicamētis est habitū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed an sic quidem non cōtingit vt quod quid erat esse: in ipso autez existit. vt animal in homine ⁊ in equo: ergo palam qa est quedam ipsius ratio. differt autē nihil: nec si nō omnium ratio est eorūz que sunt in substantia: nihil. n. minus subā erit hec alicui⁹. vt homo hominis in quo existit: quare idem accidit: iterū. n. erit substātia in illius substantia: vt animal in quo est spes ꝓprium existit.

¶ Excludit quādam cauillosā responsionē qua posset aliquis obuiare prime rationi ī qua dixerat ꝙ oīa sunt vnum quorum substantia ⁊ quod quid est sunt vnum: posset enim aliquis dicere ꝙ vniuersale non est sicut substātia vt quod qd erat esse ꝙ qdem sit ꝓprium vni. Et ideo ad hoc escludendū pbs dicit. Sz an potest dici obuiando rationi primo inducte ꝙ nō ꝓtingit vniuersale esse substantiā sicut quod quid erat esse est subā: sed tantū est substantia in ipsis particularibus existens sicut animal. in homine ⁊ equo. Nō enī ita est natura alis in homine ꝙ sit ꝓpria ei cū sit etiā eq. q. d. nō potest sic responderi. Sequit enim si hoc ꝙ est animal cōmune sit substantia ꝙ huius substantie sit aliqua ratio. Nec differt ad propositū si nō est ratio diffinitiua oīum (q̄ sunt in substantia) .i. q̄ ponunt in diffinitiōe: ne in īfinitū ꝓcedat in diffinitionibus Sed oportet omnes partes cuiuslz diffinitionis itez diffiniri. Nihil enī minus illa substantia oz ꝙ sit alicuius: licet nō habeat diffinitionem qnā si hēret. Sicut si dicamus ꝙ licet hoc ipsum qō est hō cōis nō habeat diffinitionē: tamē oportet ꝙ sit hois substātia in quo existit ipsius. s. hois cōis. Quare idē accidit qō ⁊ prius qa oportebit ꝙ ista subā cōi lz nō ponatur ꝓpria alicui inferiori: tamen erit ꝓpria illius subē cōis in qua primo existit. sicut si animal cōe sit q̄dam subā: al' per prius predicabit de illa cōi substātia ⁊ significabit eius substantiā ꝓpriā: sine sit diffinibile sine nō. Unde nō poterit ex quo hec substātia est propria vni de multis predicari.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius āt ⁊ impossibile ⁊ incōueniens hoc esse substantiam. si ē ex aliquibus nō ex substantis esse, nec ex eo ꝙ hoc aliquid. sed ex quali prius enim erit nō substantia ⁊ quale substātia ⁊ hoc ipso: quod est impossibile nec enim ratione nec tempore nec generatione passiones possibile est priores esse substantia: erunt enim separabiles.

¶ Ostendit ꝙ vle nō est substantia accipiēdo rōnes ex ea parte qua vle est pars diffinitionis ⁊ essentie. Et circa hoc duo facit. primo ponit rationes ad ppositum. Secūdo excludit q̄dā dubitationē ibi (. Hēt aūt dubitationem). Circa primū ponit quatuor rōnes quaz prima ponit dicēs ꝙ impossibile ⁊ incōueniens est id quod est hoc aliquid ⁊ substātia nō esse ex substātijs nec ex his q̄ sunt hoc aliquid: sed ex his q̄ significāt quale: si tamē est ex aliqbus. Qō dicit propter substantias simplices. Sequit enī ꝙ cū ea ex quibus est aliqd sint priora. ꝙ prius sit id quod ē nō substātia sed quale: eo ꝙ est subā: ⁊ hoc qō ē hoc aliquod quod ē impossibile quia impossibile ē passiōes ⁊ qualitates ⁊ accidentia esse priores subā ratione aut tempore aut generatione. Quod enī non sint priores rōne. s. ostensum ē ex eo ꝙ subā ponatur in diffinitione accidētium ⁊ nō econuerso. Itē ꝙ non sint priores tpe ex hoc. s. probatū ē ex quo etiā hic probatur: quia sequeretur ꝙ passiones essent spabiles a substātijs qō est impossibile. Esse aūt prius generatione cōtinetur sub eo qō ē prius tempore. Omne enī qō ē prius generatione ē et prius tēpore licet nō ecōuerso. Ea enī q̄ non habēt ordinē ad generationē alicuius licet sint priora tēpore nō tamē sunt priora gnātiōe: sicuti equus non ē prior gnātione leone qui nūc est: licet sit prior tēpore ꝫ Partes aūt ex quibus aliquid constituitur sunt priores gnātione. ⁊ per cōsequēs tpe ⁊ quādoq; etiā ratione sicut. s. oīsum ē. Uñ impossibile ē ꝙ ex non substantijs cōponatur subā. Uniuersalia aūt significant nō subām ⁊ hoc aliquid: sed significant q̄le quid: vt in predicamētis dicitur de secundis substantijs. Ergo patet ꝙ ex vniuersalibus si sunt q̄dam res ꝑter singularia non possunt componi singularia que sunt hoc aliquid. ¶ Sed videtur ꝙ hec ratio inconuenienter procedat Secunde. n. subē que sunt gña ⁊ spēs in genere subā ⁊ si non significēt hoc aliquid tz quale non tamē significat hoc modo quale sicut passiones q̄ significant qualitatē accidētalē: sed significāt qualitatē substātialē. Ipse āt ꝓcedit hic ac si significarent qualitatē accidentalē. ¶ Sz dicendū ē ꝙ si vniuersalia sint res q̄dam sicut platonici ponebāt: oportebit dicere ꝙ non solū qualitatē substantialē: sed accidentalē significēt. Omnis enī qualitas q̄ē alia res ab eo cuius ē qualitas ē accidētalis. Sicut albedo ē alia res a corpore cuius est qualitas ⁊ est in eo cuius est qualitas sicut in subiecto: ⁊ ideo est accidens Si ergo vlia iḡtuz vlia sūt sint res q̄dā: oportet ꝙ sint alie res a singularibus que nō sunt vniuersalia. Et ideo si significant qualitatē eorum: oz ꝙ īsint eis sicut substantijs. Et per consequens ꝙ significant qualitatez accidentalem Sed ponentibus ꝙ genera ⁊ species nō sunt alique res vel nature alie a singularibus: sed ipsamet singularia sicut ꝙ non est homo qui non sit hic homo nō sequitur ꝙ secunde substātie significā accidens vel passionem.

¶ Amplius Socrati inerit substantie substantia: quare duorū erit substantia: totaliter vero accidit si est sustantia homo: ⁊ quecunqz ita dicuntur nihil eorum que in ratione esse nullius substantiam: neqz sine ipsis existere nec in alio: dico autem non esse quoddam animal preter aliqua nec aliorum eo-

UVA. BHSC. IyR_086_1

rum que in rationibus nullius. Ex bis itaqz speculantibus palam quia nihil vniuersaliter existentium est substantia: ⁊ quia nullum predicamentorū significat hoc aliqd sz tale.

¶ Secūdam rationē ponit ibi dicēs ꝙ si vniuersalia sūt subē segtur ꝙ Socrati inerit subē subā. Si.n. oīa vniuersalia sunt substantie. Sicut hō ē substantia Socratis ita aīal erit subā hominis. Et ita iste due subē vna que ē hō ⁊ alia que ē animal. erunt in socrate: Et hoc ē qō cōcludit (quare duorum erit subā). i. quare sequit ꝙ ß ꝙ dico animal. sit subā nō solum hois sed etiam Socr. Et ita vna subā erit in duobus cū tamē .ß. ostensum sit ꝙ vna subā nō est nisi vnius. Et non solum in socrate hoc accidit ꝙ dictū ē sed totaliter in oībus accidit si homo ⁊ alia que sic dicūtur sicut species sint substantie: ꝙ nihil eorum que ponunt ī rōe specierū sit substantia: neqz ꝙ possit eē sine illis ī quo rū diffinitione ponūtur. vel ꝙ sint ī aliquo alio aut ꝙ sit ipsūmet aliud. sicut ꝙ nō erit qōdā animal (ꝓter aliqua animalia). i. ꝓter spēs aīalis. Et similr ē de oībus aliis que ponūtur in diffinitiōibus sine sint genera sine differētie. Et hoc ideo quia cū species sint subē si ea ēt qī diffinitiōibus spēz ponūt sint substantie ī singularibus erunt plures subē ⁊ vna subā erit plurium vt de socrate dictum ē. Patet igit ex dictis ꝙ nullus vle ē subā ⁊ nullū eorum q̄ communiter ꝑdicantur significant hoc aliquid. sed quale.

¶ Sin autem talē alia quoqz multa accidūt ⁊ tertius homo.

¶ Tertiā rōnē ponit ibi dicens ꝙ si ꝑdicta conclusio nō ꝓcedatur accidēt multa inconuenientia inter q̄ erit vnum ꝙ oportebit ponere tertiū hominē. Quod quidem pōt exponi dupliciter. Uno modo vt ꝓter duos homines singulares qui sunt socr. ⁊ plato. sit tertius homo q est cōis. Quod quidē non ē inconueniēs secundū ponētes ideas licet secundū rectam rōnē inconueniēs videatur. Alio modo vt ꝓter hominem singularē ⁊ cōem ponatur tertius q cōmunicet in nomine ⁊ ratione. sicut ⁊ duo homines singulares ꝓter quos ponit tertius homo cōmunis. ⁊ ob hanc cām .s. quia communicant in omne ⁊ diffinitione.

Lo.49.

¶ Amplius autem est ⁊ ita manifestuz. Impossibile.n. substantiam ex substantiis esse in existentibus sic vt actu: duo nāqz sic actu nunqz sunt vnū actu: sed si potestate duo fuerint: erunt vnum vt que dupla ex duobus dimidiis potestate: actus enim seperat: quare si substantia vnū non erit ex substantiis inexistentiibus: ⁊ secundum hunc modum quem dicit Democritus recte impossibile eniz ait ex duobus vnuz aut ex vno duo fieri: magnitudines enim indiuisibiles substantias faciunt. Similiter igitur manifestum quia ⁊ in numero babebit si est numerus compositio vnitatū sicut dicit a qbusdā: aut enī non vnū dualitas: aut non inest vnitas in ipso actu.

¶ Quartā rōnē ponit ibi dicēs ꝙ vlia nō sunt substantie secūdū hāc rōnē. Impossibile ē enim aliquā subāz esse ex pluribus substantijs que sunt in ea actu. Duo enim que sunt ī actu nūqz sunt vnū actu: sz duo q̄ sunt in potētia. sunt vnū: actu: sicut patet ī partibus ꝙtinui. Duo enim dimidia vnius linee sunt in potētia. i ipsa linea dupla q̄ ē vna ī actu. Et hoc ideo q: actus habz virtutem separandi ⁊ diuidendi. Unū quodqz enim diuidit ab altero ꝙ proprian formā. Unde ab hoc ꝙ aliqua fiant vnū actu oz ꝙ omnia ꝓcludātur sub vna forma ⁊ ꝙ nō hēant singula singulas formas ꝙ quas sint actu. Quare patet ꝙ si substantia particularis est vna: nō erit ex substantijs in ea existētib⁹ actu. Et sic si ē ex vniuersalibus: vniuersalia non erunt substātie. Et secūdum hunc modum Democritus recte dicit ꝙ impossibile est vnuz fieri ex duobus: ⁊ ex vno fieri duo. Est enim intelligēdū ꝙ duo in actu existētia nū qz faciunt vnum. Sed ipse non distingnēs inter pōz ⁊ actū posuit magnitudines indiuisibiles esse substantias. Uoluit enim ꝙ sicut in eo quod ē vnum nō sunt multa in actu: ita nec in potētia. Et sic q̄libet magnitudo est indiuisibilis. Uel aliter recte inqz dixit Democritus supposita sua positione que ponebat magnitudines indiuisibiles esse etiaz rerū substantias ⁊ sic eē semper in actu: ⁊ ita ex eis nō fieri vnū. ⁊ sicut ē ī magnitudinibus ita est in numero: si numerus est cōpō vnitatū sicut a qbusdā dicitur. Oportet .n. ꝙ vel dualitas nō sit vnū quid sine quicunqz alius numer⁹ sine ꝙ vnitas nō fit actu in ea. Et sic dualitas nō erūt due vnitates: sz aliqd ex duabus vnitatib⁹ ꝓpositū aliter numerus nō eēt vnū ꝑ se ⁊ vere. sz ꝑ accidēs: sicut q̄ coaceruantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habet āt quod accidit dubitationē si enī neqz ex vniuersalibus possibile est esse nec vnā substantiam ꝓpter tale aliquid: sed nō hoc aliquid significare nec ex substantiis cōtingat actu esse neqz vnam substantiam: in composita erit vtiqz subā oīs. Quare nec ratio vtique erit neqz vnius substantie. At vero videtur omnibus: ⁊ dictum est iā dudum aut, solum substantie esse terminum: aut maxime nunc autem neqz bis. nullius igitur erit diffinitio. aut modo quodam erit. aut modo quodam nō erit manifestum āt erit quod dicitur ex posterioribus magis.

Lo.50.

¶ Conet dubitationē circa ꝑdicta dicēs ꝙ id quod accidit ex ꝑdictis habet dubitationē. Dictum ē enim ꝙ ex vniuersalibus nō pōt esse aliqua subā ꝓpter hoc vniuersale non significat hoc aliqd sed quale Sed dictū est ꝙ ex substatijs in actu nō potest eē aliq̄ subā Et sic vī sequi ꝙ subā nō pōt cōponi neqz ex subīs neqz ex nō substantijs. ergo segtur ꝙ omnis subā sit incōposita. Et ita cū diffinitiones non dentur de substantijs incompositis qō pz ꝙ hoc ꝙ diffinitio est ratio habens partes vt .ß. dictum ē: sequit ꝙ nullius subē sit diffinitio. Sz oībus vī vt .ß. oñsum est ꝙ diffinitio vī ē solū subē vī eius maxime. Nunc autē concluzuz ē ꝙ substantie nō sit diffinitio: ergo sequitur ꝙ nullius sit diffinitio. Dicēdum est autē ad ꝑdictam dubitationē ꝙ quodāmodo substantia ē ex substantijs quodammō nō. Hoc aūt erit manifestuz magis ex posterioribus in hoc capitulo: ⁊ in .viij. Est enīz ex substantiis in potētia: sed non in actu.

Lo.51.

Manifestum āt ex bis ipsis ꝙ euenit ideas dicentibus substātias separabiles esse. ⁊ simul speciem ex genere facientibus ⁊ differentiis. Si enim species sunt: ⁊ animal in homine ⁊ equo: aut vnum aut idem numero est: aut alterum.

¶ Lectio decimaquarta.

¶ Ostquam ꝑbs oñdit vlia nō eē substātias absolute. Hic oñdit ꝙ nō sūt sbe a sēsibilib⁹ separate. Et dimi-

UVA. BHSC. IyR_086_1

dic̃ in partes duas. Jn prima ostẽdit vniuersalia nõ sunt substantie sepate. Jn secũda manifestat qõdam quod i superioribus dubiũ reliquerat ibi. (Ml. manifestum autẽ ẽ q substantiarũ). Circa primũ duo facit. Primo ostẽdit vniuersalia non eẽ substãtias sepatas. Scõo oñdit q si sũt sepate nõ sũt diffinibilis ibi. (quũ vero subã altera). Circa primũ duo facit. Primo oñdit inconueniẽtia que sequuntur ponẽtibus vlia esse substantias separatas comparãdo genus ad species. Secundo cõparãdo genus ad idiuidua ibi. (Amplius autẽ in sensibilibus). Circa primum tria facit prio proponit quandam diuisionẽ. Secũdo prosequit primũ membrum diuisionis ibi. (Ratione nãq palaz) Tertio secundũ ibi. (Sz alterum in vnoquoq). Dicit ergo primo q ex pdictis etiam manifestum cẽ potest qd accidat de inconueniẽtib9 dicẽtibus ideas eẽ substantias et sepabiles que dicuntur eẽ spẽs vniuersales et simul cum hoc ponẽtibus speciem esse ex gñe et differentijs. Ide enim due positiones simul conuincte. s. q species cõponantur ex genere et differentia et q species vniuersales sunt substantie separate q̃ dicũtur idee dicunt ad inconueniẽtia. Si enim ponãtur spẽs eẽ separate: constat q vnũ genus ẽ i pluribus spẽbus simul sicut animal. i hoie et equo. Aut ergo hoc ipm quod ẽ aial in hoie et equo existẽs ẽ vnũ et idẽ numero: aut alterum i hoie et alterũ i equo. Jnducit ãt hanc diuisionẽ quia plato ponebat ideas spẽruz non aũt generuz: cũ tamẽ poneret cõiter vniuersalia esse substantias. Deinde cum dicit.

Ratione namque palam quia vnum. ẽan dem. n. exhibebit rationem dicens i vtroq ergo si est aliquis homo ipsum secundum se hoc aliqd et sepatũ necesse et ex qbus: vt aial bibes: hoc aliqd significare et esse separabilia et substantias. quare et animal.

Prosequitur primuz mẽbrum diuisionis. Et primo oñdit q sit vnum et idẽ al. Scõo oñdit inconueniẽtia q̃ sequũtur hoc posito ibi. (Sigdem ergo.) Dicit ergo q manifestum ẽ q animal. est vnum et idẽ in homine et equo secũdum rationẽ. Si enim assignetur rõ aialis secũdum q dĩ ỏ vtrolz. s. homine vel equo. ea dẽ rõ assignabit q̃ ẽ substantia aiata sẽsibilis. Uniuoce. n. pdicatur genus de speciebus sicut et spẽs de indiuiduis. Si ergo pp hoc q spẽs pdicatur secundum vnam rationẽ de omnib9 indiuiduis ẽ aliquis homo cõis q ẽ ipsum qõ ẽ hỏ secundũ se existens. (et ẽ hoc aliquid). i. qõdam demõstrabile substãs et sepatuz a sensibilibus sicut platonici ponũt: necesse ẽ partẽ rõne et ea ex quibus species constat. s. genus et dĩaz vt al et bipes significare similiter hoc aliquid: et esse separabilia a suis iferioribus et esse substantias p se existentes. Quare sequitur q animal erit vnuz numero p se existens quod pdicatur de homine et equo.

Deinde cum dicit.

Siquidem igitur et in equo sicut tu in te ipso: quomodo in separatim existentibus non erit.

Ostẽdit inconueniẽtia que sequũtur ex hoc posito que sunt tria. Primum ẽ qa cuz genus sit in spẽ sicut substãtiaz rei significans: sic erit animal in equo: sicut tu es in te ipso qui es substantia tui ipsius. Sic aũt nõ est possibile aliquod vnũ eẽ i pluribus separatim existẽtibus. Nõ enim tu es nisi in te ipso. Es enim i pluribus separatiz existentibus sicut in carnib9 et ossib9 q̃ sunt tui partes. Animal igitur si sit vnũ et idẽ nõ potest esse in pluribus speciebus vt in homine et equo cum spẽs separate secundum platonicos sint q̃dam substantie adinuicem diuerse.

Et quãre nõ: sine ipso erit animal hoc.

Secundum ponit ibi Homo enim quia ẽ vnũ de multis pdicatum secundum platonicos: nõ ponit in particularibus sed extra ea. Si ergo sit vnuz animal quod predicatur de oĩbus speciebus: quare hoc ipm qõ est animal vniuersale non est sine ipso. s. sine equo vel quacũq alia specie vt per se separatũ existens. nõ potest ratio conueniẽs assignari ab eis.

Deinde siquidez participatione bipedis et multipedis i possibile aliqd accidit. Contraria nanq simul inerunt ipi vni et huic vni. Si autem non: quis modus cũ dixerit vtiq aliquis aial esse bipes aut gressibile: sed forsan componitur et copulatur: aut miscetur verum omnia inconuenientia.

Tertiũ ponit ibi dicens: constat q species ẽstituitur ex genere et differentia. Aut igitur hoc est per hoc q genus participat differẽtiaz sicut subiectuz participat accidẽs. Ut hoc mõ itelligamus ex animali et bipede fieri hoiem: sicut ex albo et homine fit homo albus: aut p aliquẽ alium modum. Et si quidẽ species fiat p hoc q genus pticipat differẽtiã: sicut q animal p participationẽ bipedis fit homo: et participatione multipedis fit equus vel polipus accidit aliqd impossibile. Cũ enim genus quod pdicatur de diuersis speciebus ponatur eẽ vna subã: sequit q cõtraria simul insunt ipi animali qõ i se ẽ vnũ et hoc ens. s. demonstrabile. Differẽtie enim quibus diuidit gen9 sunt cõtrarie. Si aũt nõ sit ex animali et bipede homo p modũ pticipationis: qs modus erit cuz animali qa dixerit animal esse bipes vel gressibile ẽstituens ex his duob9 vnũ. q. d. de facili nõ põt assignari. Et iõ subiungit. Sz forsã ponit. q. d. Nũqd poterit dici q ex bis duob9 fiat vnũ p compositionẽ sicut dom9 fit ex lapidibus: aut p coplationẽ: sicut archa fit ex lignis cõclauatis: aut p mixtionẽ: sicut electuarium fit ex speciebus alteratis. Nis. n. modis inuenit ex duabus vel pluribus substantijs p se existẽtibus aliquid vnuz fieri. Sz omnes isti modi sunt inconueniẽtes. Non. n. possent genus et differẽtie pdicari de specie: sicut nec partes composite vel copulate vel mixte pdicant de suis totis. Et pterea vnũ non conuenit in compositionẽ diuersoꝝ totaliter: sz partes diuisim sunt: ita q vna pars eius sit in cõpositione huius et alia in cõpositione alterius sicut vna pars ligni venit in cõpositione domus et alia in cõpositione arche. Unde si ex animali et bipede fieret vnũ cõpositione et aliis mõis pdictis sequeret q nõ tota nã animalis eẽt in homine nec in ane: sed alia et alia ps. Et sic iterum nõ eẽt idẽ aial in vtroq. Deinde cum dicit.

Sed alterum in vnoquoq. infinita ergo erunt vt est cõsequens dicere: quoꝝ substantia animal non enim est secundum accidens ex animali homo

Prosequitur secũdũ mẽbrũ diuisionis dicẽs q inconueniẽs segtur si ponat nõ vnũ aial eẽ in oĩbus spẽb9 Ducit aũt ad quatuor inconueniẽtia quoz primuz ponit sic dicẽs. Ostẽsum ẽ qd sequatur ponẽtibus vlia eẽ substantias si ponat vnũ aial eẽ in oĩbus spẽbus. Sz ppter hoc põt aliqs dicere q sit altez aial i vnaqq qz specie: ergo erũt infinita quoz substantia ẽ aial vt ẽ consequens dicere ad predictã positionẽ. Est enĩ aial substantia cuiuslibet spẽi contẽte sub aiali. Non enim põt dici q hỏ sit ex aiali secũdum accidens sed p se et ita aial ad substãtiam equi ptinet et bonis et aliarũ spẽrum q̃ sunt fere infinite. Nõ aũt aliquod vnuz eẽ dat in substãtia infinitoz videt esse inconueniẽs.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Amplius multa erūt ipsum animal: substantia enim ꝙ in vnoquoqz animal non.n. de alio dicitur: si autem non: ex illo erit homo ⁊ genus ipsius ⁊ illud.

¶Secūdū in cōuēiens ponit ibi dicens qō sequet ēt ꝙ ipsū aīal.i.sbā aīalis vlis erit multa: qr aīal qō ē in vnāqqz spē ē subā illi⁹ spēi de q̄ pdicaf. Nō.n.predicaf de spē sicut de quodā alio diuerso a se in subā. Si ā: nō pdicaf aīal ō hoīe sicut de diuerso. poterit dici cōueniēter ꝙ hō erit ex illo.s.ex aīali. sicut ex sua subā ⁊ ꝙ illud.s.aīal sit etiā gen⁹ ei⁹ pdicatū de eo in eo qō gd. Relinquitur ergo ꝙ sicut illa de quibus predicatur aī sunt multa: ita ipsum aī vniuersale esse multa.

¶Deinde cum dicit.

¶Et amplius idee omnia ex quibus hoc: igitur nō alterius quidem erit idea: alterius vero substantia. impossibile. nāqz ipsum igitur animal erit vnumquodqz eorum que in animalibus.

¶Ponit tertiū icōueniēs dicēs ꝙ vlteri⁹ ex pdictis seqē ꝙ oīa illa ex qb⁹ est hō.s.supiora gña ⁊ dīe sint idee. qō est ꝓtra positionē platonicoꝝ q pō ebāt solas spēs eē ideas particulariū ⁊ genera vero ⁊ differētias nō eē ideas spērū. Et hoc iō qa idea est ꝓpie exēplar ideati fm suā formā. forme aūt generis nō est ꝓpria formis spērū sicut forma spēi ē ꝓpria īdiuiduis q̄ cōueniūt secūdū formā ⁊ differūt secūdū mām. Sed si sūt diuersa alia secundum diuersas species vnicuiqz spēi respōdebit aliqd de substantia sui generis sicut ꝓpria idea. Et ita etiam erūt gña idee ⁊ similiter differentie. Non ergo alteri vnius erit ꝙ sit idea ⁊ alterius ꝙ sit substantia: sicut platonici ponebant dicentes quidem genera esse substantias specierū species vero ideas indiuiduoꝝ. Impossibile nāqz est ita eē vt oñsū ē. Segtur igit ex pdictis ꝙ (ipsū aī).i.subā. aīalis vniuersalis sit vnūquodqz eoꝝ (que sunt in aīalibus) ideā que continetur inter species animalis.

¶Amplius ex quo hoc. ⁊ quomodo ex ipo animali: aut possibile est esse animal quod substantia hoc ipsum ꝓter ipsum animal.

¶Quartum ponit ibi dicēs ꝙ iterum videtur eē dubium ex quo constituatur hoc quod est homo: ⁊ quo modo constituatur ex ipso animali scilicet vniuersali (aut qō possibile est animal eē quod substantia hoc ipsum ꝓter ipsum animal).i.qō potest esse vt hō sit aliquid ꝓter animal quasi quedam substantia p se existens: ⁊ tamen animal sit hoc ipsum ꝙ est homo. Nec.n. videf eē opposita ꝙ hō sit ꝑter aīal ⁊ tū aīal sit hoc ipm ꝙ ē hō.

¶Deinde cum dicit.

¶Amplius aūt in sensibilibus hec accidūt ⁊ his absurdiora. Si itaqz impossibile sic se habere: palam quia non est idea ipsorum sicut quidam dicunt.

¶Improbat pdictam positionē p cōparationē generuz ad singularia dicēs ꝙ hec eadem inconueniētia que accidunt ponētibus genera ⁊ vniuersalia eē substantias in speciebus: accidunt ⁊ i sensibilibus singularibus: ⁊ etiam multa his absurdiora: inquantuz natura generis magis remota est a singularibus sensibil⁹ ⁊ imālibus. Si itaqz impossibile ē sic esse: palam ē ꝙ idea nō ē ipsarum sensibilium sicut platonici dicūt.

¶Deinde cum dicit.

¶Quoniam vero substantia altera ⁊ quod simul totum ⁊ ratio. Dico autem quia hoc quidem sic est substantia cum materia concepta ratio: illa vero rō totaliter. quecunque quidem igitur ita dicuntur. horum qdem est corruptio ⁊.n. generatio: rationis autem nō est ita vt corrumpatur. neque.n. generatio nō .n. fit domui esse. sed quod huic domui verum sine generatione ⁊ corruptione sunt ⁊ non sunt. Ostēsum est.n. quia nullus hec generat: nec facit. propter hoc autem ⁊ substātiarum sensibilium singularium nec diffinitio nec demonstratio est: quia habent materiam. Cuius natura talis est. vt contingat ⁊ esse et non esse qua ꝓpter corruptibilia omnia singularia ipsorum. ergo si demōstratio necessariorū. ⁊ diffō sciētifica. ⁊ nō contingit sicut nec scientiam quādoqz scientiam q̄ñqz ignorantiam esse. Sed opinio tale quid est. ita nec demonstrationem nec diffinitionem sed opinio est contingentis aliter se habere Palam quia non vnqz erit ipsorū nec diffinitio nec demonstratio. nō.n. sunt manifesta corrupta sciam habentibus ⁊ cuz a sensu abscesserint. ⁊ saluatis rationibus in anima eisdem non erit nec diffinitio amplius nec demonstratio. Propter quod oportet eorum ad terminum studentem. cum aliqs diffiniat aliquid singulariuz. non ignorare quia semp auferre est. non.n. contingit diffinire. neque itaque idearum nullam est diffinire singularium. n. idea vt dicunt ⁊ separabile.

¶Ostendit ꝙ idee que ponūtur sepate a platonicis nō possunt diffiniri. Et hoc iō quia platonici ad hoc ideo precipue ponebant ideas vt eis adaptarentur ⁊ diffinitiones ⁊ demonstrationes q̄ sunt ō necessarijs cū ista sensibilia videanē oīa i motu ꝓsistere. Et circa hoc duo facit: ꝓmo ondit ꝙ rōnes ꝙ idee nō possunt diffiniri. Scōo ꝙ signū ibi. (Q̄ñ quādo nullus.) Circa ꝓmū ponit tres rōnes quarū ꝓmā ponit sic dicēs ꝙ subārū alia ē (sicut ratio).i. sicut quod quid erat eē ⁊ forma ⁊ alia ē sic compositum ex materia ⁊ forma quod ē totū simul coniunctū ex materia ⁊ forma Dico aūt eas esse alteras (quia hoc quidez).s.substātia que est totum: sic est substantia sicut habens rōnez conceptam cū materia. Illa vero que est sicut forma ⁊ ratio ⁊ quod quid erat esse: est totaliter ratio ⁊ forma nō habens mām indiuidualem adiūctam. Que cunqz igitur dicuntur substantie hoc modo sicut ꝓpositā eoꝝ pōt eē corruptio. Ostēsum est enim.s.ꝙ eoꝝ solum ē gñatio q̄ ex materia ⁊ forma componuntur. Corruptio autē ⁊ gñatio sunt circa idē. Ipsius autem subē q̄ est sicut ratio vel qō qd ē non est ita corruptio ꝙ ipsa p se corrumpatur. Ostēsum ē enim.s.ꝙ non ē eius gñatio: sed solū cōpositi. Nō enz fit qō qd erat eē domui vt.s. ostēsuz est ſz fit qō est ꝓpriū huic domui generaf. enī hec domus ꝑticularis non aūt ipsa spēs dom⁹ Sz tū huiusmodi forme ⁊ qditates aliqñ sūt ⁊ aliqñ nō sunt (sine gñatione ⁊ corruptione.).i. sine hoc ꝙ ipsa generētur vel corrūpanf p se: ſz incipiunt eē ⁊ nō esse aliis gñatis ⁊ corruptis. Ostēsuz ē.n. supra ꝙ nullus in naturalibus (gñat hec).s.formas ⁊ qditates: nec etiā in artificialibus: ſz hoc agens sin

Lo.53.

Lec.7.

Lec.7.

UVA. BHSC. IyR_086_1

gular e generat ⁊ facit hoc singulare: ꝓpter hoc autez ꝙ singularia generant ⁊ corrũpũtur substantiarũ sẽ/sibilium singularium nõ põt eẽ nec diffinitio nec de/mõstratio. ℳ habẽt.n. materiã individualẽ cui⁹ natura ẽ talis vt id qõ ex ea cõstituit̃. contingat esse ⁊ non eẽ quia ipsa mã quantum est in se ẽ in potẽtia ad formã ꝑ quã res materialis est: ⁊ ad priuationẽ per quã res materialis nõ ẽ. Et iõ omnia singularia de numero ipsorum sensibiliũ quorũ materia est in potẽtia ad eẽ ⁊ nõ esse: sũt corruptibilia. Corpora tamẽ celestia nõ habent mãm hoĩsmõi q̃ sit in potẽtia ad eẽ ⁊ nõ esse ꝫ solũ ad vbi. Et iõ nõ sunt corruptibilia. Si ergo de monstratio est necessariorũz vt ꝓbatũ est ĩ posteriori b⁹. ⁊ diffinitio etiã (est scientifica) .i. faciens scire q̃ ẽ quasi medium demostrationis que est sylls faciens scire sicut nõ cõtingit quandoqz eẽ scientiã ⁊ quando qz ignorantiã: ga quod scit̃ semper oz esse verũz (sed id qõ ẽ tale (.i. qõ q̃qz põt eẽ verũ q̃qz falsum est opinio: ita etiã nõ ꝯtingit demõstrationẽ nec diffiniti onẽ eẽ eorũ q̃ possũt se aliter hr̃e: sed solum opĩo ẽ hu iusmodi cõtingentiũ. Si inq̃z ita est palã est ꝙ nõ erit nec diffinitio nec demõstratio ipsoꝝ singulariũ corru ptibiliuz sensibiliũ. Non.n. huiusmodi corruptibilia possũt eẽ manifesta sciam habẽtibus de eis. .s. cũ recedẽrũt a sensu per quã cognoscũtur. Et ideo saluatis eis dẽ rõib⁹ ĩ aĩa ip sorũ singulariũ .i. spẽib⁹ ꝑ q̃s cogno/sci possũt: n on erit de eis nec diffinitio nec demõstra tio. Et ꝓpter hoc oportet cũ aliqs eoꝝ qui studẽt ad assignandum terminuz .i. diffinitionẽ alicuius rei diffiniat aliquod singulare: qõ nõ ignoret qa semper contingit auferre singulare manẽte tali rõne q̃ ipe fin git ĩ anima. Et hoc iõ quia nõ cõtingit vere diffinire singulare. Jn his enim q̃ vere diffinitũ manet cogni tio diffiniti quãdiu manet cognitio diffinitionis ĩ aĩa. Si igit̃ singulare diffiniri nõ põt ita nec ideã possibi le ẽ diffinire: ideã enĩ oz eẽ singularẽ sc̃z ea q̃ ponit̃ de idea. ꝓponit enĩ ꝙ idea ẽ qõdam per se exĩs ab omnibus alijs sepatum. ℳec autẽ ẽ ratio singularis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Necessarium vero ex omnibus esse ratio nem. Nomen autez non faciet diffiniens ignotum. n. erit posita aũt cõmunia omnib⁹ ergo necesse inesse ⁊ alii hoc. Ut siqs te diffi niat animal: dicet gressibile aut albũ. aut ali/ud aliquid: quod in alio sit.

Lo.54

¶ ꝓponit secũdaz rationem. Et circa hoc duo facit. ꝓprimo ponit rationẽ. Secũdo excludit quãdam ca uillosam responsionẽ ibi. (Si quis autẽ dicat) fuit ãt necessarium vt hanc rationẽ superadderet rationi su prapposite: ga ratio tã posita probabat singulare nõ eẽ diffinibile ex eo ꝙ ẽ corruptibile ⁊ materiale q̃ duo platonici ideis nõ attribuebãt. Unde ne per hoc sua probatio ineffica redderet: subiungit aliam rationẽ dicens necessarium esse omnẽ diffinitiuã rationẽ eẽ ex pluribus nominibus. Jlle enim qui diffinit non fa ciet notificationem rei ponẽdo vnum nomẽ tantum quia si poneret vnũ tantum nomẽ adhuc diffinitũ re manebit nobis ignotum. Contingit enim vno nomĩe notiori assignato ipsum nomen diffiniti notificari: nõ autẽ rẽ diffinitam nisi principia eius exprimantur ꝑ que res omnis cognoscitur. ℜesolutio autẽ diffiniti ĩ sua principia: quod diffinientes facere intendunt: nõ contingit nisi pluribus nominibus positis. Et ideo di cit ꝙ si vnuz nomẽ tantuz ponatur ꝙ adhuc remane bit diffinitũ ignotum. Sed si plura ponatur opor tet ꝙ nomina posita sint cõia oĩbus. Si enĩz ĩ diffinitiõe alicuius singularis ponant̃ aliqua nomina que cõue niant ipsi soli: erunt sinonima nomĩa vnius rei singu laris. Unde res nõ notificabitur huiusmodi nomini/bus positis. Sed forte nomẽ etiam minus notuz. Si cut si diceremus quid ẽ tullius ⁊ responderet̃ Mar cus ⁊ Licero. Nõ esset cõueniens diffinitio. Oportet igitur si singulare diffinitur in eius diffinitiõe poni alia nomina que multis conueniant. Ergo necesse erit ꝙ diffinitio nõ solũ huic singulari cõueniat cuius diffinitio queritur: sed etiam alijs qõ ẽ cõtra rõnem vere diffinitionis. Sicut si aliqs te diffinire intẽdat ⁊ dicat ꝙ tu es animal gressibile aut animal albuz. vel quicquid aliud non tibi soli conuenit: sed etiã ẽ in alio Ũñspatet ꝙ singulare nõ solũ ex hoc ꝙ est corrupti/bile ⁊ materiale caret diffinitione sed etiã ex hoc ꝙ ẽ singulare. Unde nec idea diffinitur. Cuius ratio est quã hic tangit ꝑbs: quia si nomina ad diffiniẽdum as sumpta exprimũt ĩdiuiduum quãtũ ad ea ex quibus indiuiduatur erunt nomina sinonima. Si autẽ exprimũt naturam ⁊ accũtia cõmunia absqz indiuiduatio ne non erit diffinitio ꝓpria diffinito. quia omnes for me vel accidentales siue substantiales que nõ sunt ꝑ se subsistentes sũt q̃tũ ẽ de se cõmunes multis. Et si aliqua inueniat̃ in vno solo sicut forma solis: hoc nõ conuenit ex parte forme: quin q̃tum est de se sit nata esse in pluribus: sed ex parte materie. Nam tota ma teria speciei congregata est sub vno vt magis ex par te fims: qua vnius sol sufficit adv̄nersi perfectionẽ.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Siquis autẽ dicat nihil prohibere se/paratim quidem omnia multis: simul vero huic soli inesse. ꝓrimum quidez quia ⁊ an bobus vt animal bipes animali ⁊ bipedi et hoc in supremis quidem.

¶ Excludit q̃dam cauillosã responsionẽ. ꝓsset.n. aliqs dicere ꝙ licet qõlz eoꝝ que ponũtur in diffiniti one singularis idee conueniat separatim multis. non tamẽ simul accepta cõueniunt nisi vni soli: huic. .s. cu ius diffinitio queritur. ℳanc aũt rñposionẽ excludit. duobus modis. ꝓprimo quantũ ad ipsas ideas. Se/cũdo quãtuz ad ea quorũ sunt idee ibi. (Amplius de multis). Circa primu duo facit. ꝓprimo excludit re/ipsõnẽ predictam ostẽdens ꝙ adhuc segtur diffini tionẽ nõ diffinito soli inesse. Secũdo ꝙ nõ primo ibi. (Et necesse esse prioza). Dicit ergo ꝙ cõtra rationẽ predictam: primo est dicendum hic ꝙ diffinitio assi gnata alicui idee etiã alijs inerit sicut si diffinitio idee hois sit animal bipes: ħ duo inerunt animali ⁊ bipe/di .i. idee animalis ⁊ ipee bipedis: quia etiaz ille due idee simul cõiunct̃e erũt animal bipes. Et sic hec dif finitio animal bipes nõ erit ꝓpria idee hois. Et hoc icõuenies qdẽ accidit in sempiternis. i. considerando ẽt diffinitionẽ idee q̃ est quoddam singulare sempi/ternum ſm platonicos: ⁊ considerando ꝙ diffinitio assignata vni idee conuenit alijs.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et necesse esse prioza existentia ⁊ partes compositi: quin immo ⁊ separabilia si homo separabile. aut. n. nihil aut ambo. si quidem igitur nihil. non erit genus preter species si vero erit ⁊ differentia.

¶ Ostendit ꝙ sequitur vlterius ꝙ diffinitio assigna/ta idee hois nõ primo cõueniet ei. qõ ẽ contra rõnez diffinitionis. Nã diffinitio ꝑmo verificat̃ de diffinito hoc aũt ostẽdit tribus modis. ꝓprimo sic dicens ꝙ nõ solũ necesse ẽ ꝙ aĩali ⁊ bipedi cõueniat diffinitio assi gnata hoi: sed etiam necesse est ꝙ illa. .s. aĩal ⁊ bipes existant prioza homine: ⁊ sint partes eius inquantuz hõ ex vtroqz ꝓstituit̃. Quinimo ſm positionez eorum sequeret̃ ꝙ ambo sint sepabilia ab homĩe ⁊ ab alijs aĩalibus. .s. animal ⁊ bipes. si hõ ponit̃ separabilis

UVA. BHSC. IyR_086_1

ab indiuidnis. Sicut enim hō est supius ad idiuidua ita genus ⁊ dīe ad hoiem. Aut enim oz ꝙ nullus cō mune sit sepabile. aut oz ꝙ ambo predicta. ſ. aīal ⁊ bipes sint separabilia ab homie. Si igitur nullū cōe ē sepabile tūc sequet ꝙ genus non erit pter spēs. Et sic genus non significabit subām. Si vero genus erit pter spēs pari ratione ⁊ differētia que ēt ē communi o: spē. Si autē vtraq;. ſ. aīal. ⁊ bipes sunt separabilia ab hoie. sequet ꝙ sint priora eo modo sicut homo se paratus est prior indiuiduis. Et ita sequetur vlterius ꝙ diffinitio assignata homini conueniat quibusdam prioribus. ſ. animali ⁊ bipedi.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Deinde quia priora ipō esse. hec vero nō consequenter auferuntur.

¶ Secundo ibi ostēdit idē alia ratione dicens ꝙ in de patet ꝙ animal ⁊ bipes sunt priora homine secun dum esse. Illa enim sunt priora in esse que non remo uentur alijs ablatis. sed eis ablatis alia remouentur sicut vnuz ē prius duobus. quia remoto vno remo uētur duo ſz non econuerso. Remotis aūt alī ⁊ bipe de remouetur homo. sed remoto hoie hoc. ſ. animal ⁊ bipes non auferetur. Vñ patet ꝙ animal ⁊ bipes sunt priora homine.

¶ Deinde autem si exideis. idee minus cō posita ex quibus

¶ Tertio ostendit idē tertia ratione dicens. Deinde aūt hoc apparet si animal ⁊ bipes non solum sunt se parabilia ab homine quasi quedam idee eius sicut su pra dictum ē in prima rōe. ſz ēt ex ipsis fit hō. vt sic ex ideis sepatis fiat idea separata. ¶ ſz. n. ꝙ minus erūt cōposita aīal ⁊ bipes ex quibus ꝓponitur hō: q̄ hō q componitur ex eis. Quod autē est minus compositū est prius. Vñ sequtur adhuc ꝙ animal ⁊ bipes sunt pō ra homie non solum pter sepationū vt prima ratio p cedebat: sed etiam propter compositionem vt pro cedit hec tertia ratio.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius de multis oportebit ⁊ illa predicari ex quibus idea vt animal bipes: finat quomodo cognoscetur: Erit enim idea que dam quam impossibile de pluribus predica ri q̄z de vno: non videtur autem sed omnis idea esse participabilis.

¶ Ponit aliam rationē ad excludēdum ꝓmissam re sponsionē dicēs ꝙ non solum sequtur ꝙ diffinitio assi gnata idee hominis conueiat alijs ideis prioribus. ſ. aīali ⁊ bipedi ex quibus ponitur constitui idea hois sed etiam illa ipsa vt animal ⁊ bipes oportebit p̄di cari de multis ⁊ nō de homine tantum non solum se cūm accepta vt p̄missa responsio istorum dicebat: ſz ēt cōiunctiz. Si. n. hec ex quibus componitur idea hois. ſ. al' ⁊ bipes non p̄dicantur de multis. quomo do cognoscetur ꝙ sint idee hominis vt. ſ. conclusuz ē Sequtur. n. ꝙ sit aliqua idea q̄ non pōt p̄dicari de plu ribus q̄z de vno. Constat. n. ꝙ idea animalis de plu ribus numero p̄dicari pōt. Si ergo hec duo sil' aīal bipes non pōt p̄dicari nisi de vno. sequtur ꝙ bipes re stringat animal ad vnuz ita ꝙ aliqua idea q̄ ē bipes p̄dicetur de vno tantum. Quod nō videt ēe verū: cū dīs idea sit participabilis a multis. Ab vno. n. exīri nō ta exēplaria fieri contingit: Non igitur p̄dicta rīsio potuit esse vera. ¶ Sciēdum ē autē ꝙ p hanc eadē rationē sufficiēter ostēditur: ēt nullum singulare i his īferioribus diffiniri posse p aliās ꝓprietates vl' for mas adunatas q̄cunq; fuerint. Sicut enim quelibet idea ita ⁊ quelibet forma quantum ē de se nata est i pluribus ēe. Et ita quātūcunq; agregētur nō erit cer ta assignatio huius singularis nisi p accīs: inquātum contingit omnia in simul collecta in vno solo inueni ri. Vñ pz ꝙ collectio accidētium non ē principium indiuiduationis: vt qdam dicunt: ſz mā designata vt pbs dixit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quemadmodum ergo dictum est latet quod impossibile diffinire in sempiternis maxime vero quecunq; vnita: vt sol ⁊ lu na non solum enim peccant additione taliuz quibus ablatis adhuc erit sol: puta aut si enim steterit aut apparuerit non adhuc erit sol: sed absurdum: si non: sol enim quan dam substantiam significat. Amplius que cunq; in alio contingere: vt si alter fiat ta lis palam quia sol erit: communis ergo ra tio: sed erat singularium sol: vt Cleon aut. Socrates: quoniam propter quid nullus ip sorum terminum profert idee: fiet enim vti q; manifestum tentantibus. quia verū quod modo vt dictum est.

¶ Ponit tertiam rationē principalē ad ostēdēdū ꝙ idee non possunt diffiniri dicēs ꝙ quia. ſ. dictum est ꝙ idiuidua non possunt diffiniri pp hoc ꝙ sunt cor ruptibilia. vt prima ratio procedebat. ⁊ quia ea que accipiuntur in diffinitionibus sunt cōmunia vt pce debat rō sc̄da: latet verum ēe hoc. ꝙ dictum ē. ſ. ꝙ im possibile sit diffinire singularia i sempiternis: ⁊ maxi me in illis q̄ sūt vnita in vna spē sicut sol ⁊ luna. Quia enim sunt sempiterna non videtur de eis cōcludē ra tio q̄ ex corruptione singularum procedebat. Quia vō sunt vnita in vna spē nō videtur de eis ratio con cludere q̄ procedebat ex cōmunitate prīum diffinitio nis. Quecūq;. n. cōueniūt soli spēi cōueniūt soli idiui duo. ¶ ſz p tāto decipiūtur q putant hec ēe diffini bilia: quia diffiniētes talia peccant multipliciter. Et vno mō peccāt inquātū addunt aliqua i diffinitiōib? eorum q̄bus ablatis adhuc erunt ipsa. ſ. sol ⁊ luna si cut cum diffiniēdo solē dicunt ꝙ ē pigirion. i. terrā gi rās aut nioitoilifex. i. nocte absconsum. Si enim sol steterit nō girās terrā: aut si apparuerit qa ñ sit nocte absconsum nō. adhuc erit sol si bñ fuerit diffinitū. ſz absurdū ē si ñ sit sol istis remotis. Sol. n. significat q̄ dam subām: illa vero ꝙ que diffinitur sunt q̄dam ac cidētia eius. Nō solum aūt sic peccant: ſz ⁊ amplius diffiniētes solē p aliqd quod conuēit in alio ēe. Si. n. fiat alter talis. i. aliquod corpus habens talem vl' eā dem formam ⁊ speciem palam est ꝙ erit sol secundū ꝙ sol significant spēm: ⁊ hoc modo pōt diffiniri. Ra tio aūt diffinitiua ē cois. i. huius spēi quod ē sol. Sed sol iste erat de numero singulariū: sicut Cleō aut So crates. Et sic pz ꝙ licet ēt idee ponantur sempiter ne: ⁊ vnice in vna spē: adhuc non poterunt diffiniri. Quare nullus ponētiuz ideas protulit (aliquē termi num). i. diffinitionē idee. Si enim aliqua diffinitio ab eis data ēt de aliqua idea puta hominis vl' equi fieret manifestū cōtra tēptantes diffinire ideā qa vez ē quod modo dictum ē. ſ. ꝙ idea ē indiffinibilis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifestum est autem ꝙ substantiarum esse existimarum plurime potestate sunt vt ipse partes animalium. Nihil enim ipsorum separatum est quando autem separata fue runt tūc entia: vt materia omnia terra: ignis

UVA. BHSC. IyR_086_1

ꝛ aer: nihil enim ipsorum vnum est nisi vt cumulus antequam digeratur ꝛ fiat aliquid ex ipsis vnum. ¶ Maxime autem vtiqꝫ aliquis animatorum partes suspicabitur: ꝛ eas que anime propinque ambas fieri entes ꝛ actu fieri ꝛ potentia: eo qꝫ principia motus habeant ab aliquo in iuncturis: propter quod quedaꝫ animalia diuisa viuunt sed tamen potentia omnia erunt: quando vnum fuerit ꝛ continuum natura: sed non vi aut copulatione: tale nanqꝫ est orbatio.

¶ Manifestat quoddā qꝫ superius sub dubitatione reliqt. s. qūo aliqua subā componatur ex partib⁹ cum .s. ostēderit qꝫ subā nō pōt cōponi neqꝫ ex passionib⁹ neqꝫ ex substantijs actu existētibus. Et iō hic ondit qꝫ ptes ex qbus cōponunt subē ñ sunt subē actu exītes: ſz potētia dicēs qꝫ cū .s. dictū sit qꝫ q̄dam sunt que ab omnibus extimantur substantie esse. s. substantie sensibiles ꝛ partes earum: manifestū ē qꝫ plurime huiusmodi subāꝫ sunt ī potētia ꝛ non ī actu: vt patet de ptibus aīalium ꝛ de oībus alijs partibus. Dicē autē partes eē plurimas harum subārum: qa cū vnūqōqꝫ totū ex plurib⁹ cōponat: oz plures eē ptes cōponētes q̄ tota cōposita. Et qꝫ ptes sint ī potētia tm̄ pz: qa nihil de numero earū ē separatū: immo oēs ptes inquātuꝫ sunt ptes sunt vnite ī toto. Omne enim qō ē in actu oz eē ab alijs distinctuꝫ qz res vna dividit ab alia p suum actum ꝛ p formā sicut. s. dictū ē. Quando autez ea q̄ ponuntur partes fuerunt separata adinuicē dissoluto toto: tunc qdē sunt entia ī actu: non qdē vt partes ſz vt mā exīs sub privatione forme totius. Sicut pz de terra ꝛ igne ꝛ aere. q̄ quando sunt partes corporis mixti nō sunt actu existentia sed potentia ī mixto. Cū vero sepantur tunc sunt ī actu existentia ꝛ non partes. Nullū. n. elemētorū (anteq̄ digerat). i. ante q̄ p alterationē debitam vēiat ad mixtionē ꝛ fiat vnū mixtum ex eis ē vnum cum alio nisi sicut cumulus lapidum ē vnū secundum qd ꝛ nō simpliciter. Vl'melius (nihil ipsorum). i. nihil ex ipis ē vnū ꝛc. Quamis. n. oēs partes sint ī potētia: tamē maxime poterit aliqs opinari partes aīatorum ꝛ partes anime eē propinquas: vt fiant actu ꝛ potētia. i. vt sint in potētia ppinqua actui. Et hoc ideo qa corpora aīata sunt corpora organica habētia partes distinctas secūdum formaꝫ vñ maxime sunt ppinqua ad hoc qꝫ sint actu. Et iō qa habent principiuꝫ motus ab aliquo determinato cum vna pars moueat aliam. Sicut patet in iuncturis in qbus videtur eē principium motus alterius ptium cōiūctarū: cū contingat vnā moueri alia qescēte: vt dicitur ī libro de motibus aīalium. Et propter hoc ēt: qa nō solū ptes corporis sunt ī potentia ppinqua actui. ſz etiā ptes anime: ideo quedam animalia post divisionē viuūt sicut animalia anulosa. Quod ex hoc contingit qꝫ ī toto animali erat vna ī actu anima plures autē in potētia. Facta autē divisione fiunt plures aīe in actu. Qō contingit pp imperfectionē talium animaliū que regrunt modica diuersitatē ī partibus eo qꝫ habēt animam iperfecte virtutis nō valentē diuersa operari ad que fit necesse organorū multitudo. Sed tamē q̄nis iste partes anime ꝛ animatoruꝫ sint propinq̄ actu: nihilominus sunt omnia in potētia qñ totū fuerit vnū ꝛ cōtinuum p naturam. Non aūt si fiat vnū p violētiam: sicut si ligētur partes vni⁹ aīalis cum ptibus alterius: aut p explantationē sicut accidit in plātis. Ante enī q̄ surculus īsertus vniatur plāte est in actu: postea vero est in potētia. (Tale nanqꝫ) .s. vnū eē p violentiā: aut p contemplationē (est orbatio) idest aliquid lesiuum nature ꝛ contra naturaꝫ existens.

Lec. 14

Lec. 41

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam vero vnum dicitur sicut ꝛ ens ꝛ substantia vnius vna: ꝛ quorum vna numero: vnum numero: palaꝫ quia nec vnum nec ens contingit substantiam esse rerum: sicut neqꝫ elemēto eē aut principio. Sed querimus quidē principium: vt ad notius reducamus. magis igitur horū substantia est ens ꝛ vnum: quam principium: ꝛ elemētum ꝛ cā.

¶ Ostēdit specialiter qꝫ vnū ꝛ ens nō sūt subē. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo premittit ppositū dicens qꝫ hoc modo predicatur de rebus vnū sicut ꝛ ens: cum sint conuertibilia: ꝛ vnū dicitur de aliqua re propter subām eius. Unius. n. est vna substantia: ꝛ illa sunt vnū numero quorū est substantia vna numero. Qō etiā aliquid dicat ens p suam substantiam hoc ē manifestū: qñ inqꝫ ita est. palam ē qꝫ neqꝫ vnū neqꝫ ens cōtingit eē substantiam rez imo p̄dicantur de subsātia sicut de subiecto. Sicut ē nec hoc quod est (elemēto eē. aut principio). i. ipsa ratio principij ꝛ elemēti dicit substantiam rei q̄ dicitur principiū vel elementū. Sed querimus quid sit principiū vel elemētuꝫ vt ad aliquod notius refferamus. s. ad substantiā subiectaꝫ Sz tamē ens ꝛ vnū magis sunt subā. q̄ principium ꝛ elemētuꝫ ꝛ cā. ¶ Propinquius. n. se habēt ad rem subām. ¶ Principiū. n. ꝛ causa ꝛ elementū important solam habitudinē rei ad rem aliquam: sed ens ꝛ vnū significant id quod conuenit rei rōe sue subē. Et tamē nec ens nec vnum sunt substantia ipsa rei.

¶ Sed nec ista si nec aliud cōe nihil substantia nullius nanqꝫ inest substantia. sed buic ꝛ habenti ipsam cuius est substantiam.

¶ Secundo probat propositum duabus rationibus quarum primaꝫ ponit dicēs qꝫ cum ista. s. ens ꝛ vnū sint cōia non possunt eē subē si nullum commune sit substantia ex hoc pz: quia substantia nulli pōt inesse nisi ipsi habenti eam cuius ē substantia. Unde ipossibile est substantiam esse cōmunem multorum.

¶ Amplius qō vnum apud multa non viquerit simul. qō aūt commune simul apud multa exīstit. quare palam quia nullum vniuersaliū exīstit preter singularia seperatim.

¶ Secundaꝫ rationē ponit ibi dicēs qꝫ hoc ipsuꝫ qō ē vnum non pōt apud multa simul inueniri. ¶ Hoc. n. ē contra rōnem vnius. Si tamē ponat aliquod vnuꝫ p se existens vt substantia. Sed illud quod est commune ē simul apud multa. ¶ Hoc enim ē ratio communis vt de multis predicetur: ꝛ in multis exīstat. ¶ Patet igit qꝫ vnū qō ē cōmune non pōt eē sic vnum .q. vna subā. Et vlterius palam ē ex omnibus predictis ī hoc capitulo qꝫ nullum vniuersale nec ens: nec vnum: nec gña: nec species habēt eē separatum preter singularia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed species dicentes quidem dicūt rēcte separantes eas. si substantie sunt. illic aūt non recte. quia vnam in multis speciem dicunt. Causa vero quia non habent reddere que tales substantie incorruptibiles preter singulares ꝛ sensibiles. ergo faciunt easdem specie corruptibilibus bas. n. scimus autobominem ꝛ autoequum. addentes sensibili-

UVA. BHSC. IyR_086_1

bus verbum ipsum quamuis itaqz si nō vi/demus astra. non minus existimo forent sub stantie sempiterne post eas quas nos vide/mus. Quare ⁊ nunc si non habemus q̄ sunt esse tamen quasdem forsan est necessarium quod quidē igitur neqz vniuersaliter dcōrū nihil substantia. nec est substantia neqz vna ex substantiis manifestum.

¶ Ostēdit quantū ad qd plato recte dixerit: ⁊ q̄tum ad qd non recte. dicens q̄ platonici ponentes spec̄i/es ideales i hoc recte dicunt q̄ ponunt eas/ separatas ex quo ponunt eas substantias singularium. De rōe enim substantie ē q̄ sit per se existēs. Non autē pos/set ee p se existēs si in aliquo singularium esset. preser tim ga si vno singularium existeret in alijs eē nō pos set. Sicut enim iam dictum ēid quod est vnum sub sistēs non pōt in multis esse. Unde in hoc recte facit plato ex quo posuit spēs eē subās q̄ ponunt eas sepa tas. In hoc aūt nō dixerunt recte quia dicunt. vnam speciem esse in multis. Hec enim duo videntur esse opposita q̄ aliqd sit sepatum p se exīs. ⁊ tamē habe/at esse in multis. ¶ Causa autē propter quam indu/cti sunt platonici ad ponēduz huiusmodi substātias se patas: ⁊ tñ esse in multis hec est: quia per rationem inuenerunt q̄ oportet esse aliquas subās icorruptibi/les ⁊ incorporeas cū ratio subē corporalibus dimensi/onibus non sit obligata. Sed q̄ sunt huiusmodi subē que quidē sunt incorruptibiles ⁊ sunt preter has sub stantias singulares ⁊ sensibiles (non habēt reddere) idest non possunt assignare ⁊ manifestare eo q̄ nra cognitio a sensu incipit. Et ideo ad incorporea q̄ sen sum transcendunt nō possumus ascendere nisi quate nus p̄ sensibilia manuducimur. Et ideo vt aliquam notitiam traderent de substantijs incorporeis icorru ptibilibus (faciunt). i. fingunt eas easdem esse specie subijs corruptibilibus sicut in istis subijs corruptibili bus inuenitur homo singularis corruptibilis ⁊ simili ter equus. posuerunt igitur q̄ etiam in illis subijs se/parts esset aliqua substantia que esset homo ⁊ aliqua que esset equus: ⁊ sic de alijs: sed differenter ga has subās separatas scimus ex doctrina platonicor̄ p̄ hoc q̄ dicimus (auto hominem). i. p se hominem (Et au to equū). i. de se equū. Et ita in singulis substātijs sen sibilibus ad designandas subās separatas addimus hoc verbum. i. hanc dictionē auto. i. p se. Ex quo ap paret q̄ platonici volebant illas subās separatas eē eiusdem speciei: cum istis sensibilibus: ⁊ solum i hoc differre: quia separatis attribuebant nomē speciei p se non autē sensibilibus. Cuius rō ē q̄ in singulari/bus sunt multa que non sunt partes speciei sed i illis subijs separatis dicebant tñ eē illa que pertinent ad spēm ⁊ nāz spēi. Ergo homo separatus dicebatur p se homo q̄ hz ea tñ que pertinent ad nām spēi. Sed hic homo singularis habet cum his que ad nām spēi pertinent multa alia. Et pp hoc non dicitur p se hō Est autem similis defectus in hac positione sicut si poneremus q̄ non videremus astra ⁊ alia corpora i corruptibilia: ⁊ tamē constaret per rationem q̄ eēnt aliqua corpora incorruptibilia ⁊ poneremus q̄ icor ruptibilia corpora essent eiusdē speciei cum corpori/bus corruptibilium. Sicut si diceremus q̄ corpora i corruptibilia eēnt bos ⁊ homo ⁊ equus ⁊ alia huius/modi vt poete finxerunt in stellis esse arietem ⁊ tau rum ⁊ alia huiusmodi. Sicut igitur si non videremꝰ stellas non minus vt existimo forēt (substantie corpo ree sempiterne). i. stelle preter eas quas nos tūc vide remus. s. huiusmodi corpora corruptibilia ⁊ alterius speciei ab eis: ita ēt ⁊ nunc q̄uis si habeamus dicere q̄ sunt subē separate: ⁊ cuius nē: tamē forsan necessa/rium ē eē quasdam subās sepatas p̄ter sensibiles ⁊ al terius spēi ab eis. Jō autē dicit (forsan) q: nondum p̄ bauerat subās aliquas eē a mā sepatas. ¶ Probabit āt in sequētibus. Cōcludit aūt vltio cōclusionē intētam in toto capitulo dicēs q̄ mānifesta sunt ex p̄dictis duo quorum vnum ē q̄ nihil vniuersaliter dictor̄ sit sba. secunduz ē q̄ nulla subā fiat ex subijs actu existētibus Uel secundum aliam lram ex non substantijs. Ostē/dit. n. supra q̄ substantia q̄ est hoc aliquid non fit ex cōibus q̄ significant quale quid.

Quid autem oportet dicere ⁊ quale quid substātiā: iterū aliō velud p̄n cipium facientes dicamus forsan. n. ex his erit palam ⁊ de illa substantia que est separata a sensibilibus substantijs. Quo niaz ergo substantia p̄incipium ⁊ causa que dam est: hic est procedendum. Lo.59.

¶ Lectio decimaquinta.

Philosophus i p̄n° huiꝰ. vij. promiserat se tractatuz de subā rerū sensibilium q̄ ē q̄d qd erat eē: q̄z logice notificauerat ondens q̄ ea q̄ per se p̄dicant ptinēt ad q̄d qd ē. ex quo nonduz erat ma nifestū qd sit subā q̄ ē q̄d qd erat eē Hanc autē subāz platonici dicebant esse vniuersalia que sunt species se parate: quod Aristo. supra īmediate reprobauit. Uñ relinquebat q̄ ipse pbs ostenderet quid secunduz rē sit subā que est quod quid erat esse. Et ad hoc etiam ostendendū premittit q̄ subā que est quod quid erat esse se habet vt principiuz ⁊ causa: que est intētio hu ius capituli. Diuiditur ergo in partes duas. In pri ma dicit de quo est intentio. In secunda prosequitur suam intentionem ibi. (Quare autem ipsuz propter quid). Dicit ergo primo q̄ ex quo ostensum est q̄ ni hil vniuersaliter dictorum est subā vt plotonici posue runt: dicamus quid secundum veritatē oz dicere sub stantiam. s. que est quod quid erat esse (⁊ quale quid sit (hec subā vtrum. s. sit forma vel materia vel aliqd huiusmodi: ⁊ hoc inq̄z dicamus interponētes vel di cētes quasi aliud p̄ncipiū ab eo p̄ncipio logico p q̄d ingressi sumus i p̄ncipio. vij. ad inquisitionem predi cte subē. Forsitan enim ex his que dicentur circa qui/ditates rerum sensibilium erat palā de illa substātia que est separata a sensibilibus substantijs. Quanuis enim subē separate non sint eiusdem speciei cū substā tijs sensibilibus vt platonici posuerunt: tamē cogni° istarum subārum sensibilium ē via ad cognoscenduz predictas subās separatas. Subiungit antez qd sit il lud p̄incipium aliud per quod ad p̄positam questio nem ingrediendum est: dicens: q̄ hic procedendū ē ad ostendenduz quid sit predicta subā per hoc q̄ scia mus q̄ ipsa subā est principium quoddā ⁊ cā q̄dam.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Queratur autē ipsum ꝓpter quid semp sic: ꝓpter qd aliud aliquid alii alicui ĩest: nā querere, ꝓpter quid musicus homo: musi/cus homo est: aut est quod dictum est que/rere pp quid homo musicus est: aliud: hoc quidem igitur pp quid ipsum est ipsum ni/hil est querere. Oportet enim ipsum: quia ⁊ ipsum esse existere manifesta entia. Dico au tem vt quia luna patitur eclipsim: ipsius au/tem quia ipsum vna rō ⁊ vna causa in omni/bus: pp quod bō homo: aut musicus mu/ Lo.57

UVA. BHSC. IyR_086_1

ſicus: niſi quis dicat quia indiuiſibile ad ipſum vnumquodq3: hoc autem erat vnum eſſe: ſed hoc commune: quia de omnibus ⁊ quod breue. Querit autem aliquis propter quid homo eſt animal tale: hoc quidem igitur palam quia non querit: quare qui eſt homo: homo eſt: aliquid ergo de aliquo querit ꝓpter quid exiſtit: quia vero exiſtit oportet manifeſtum eſſe. Nam ſi non ita: nihil querit: vt propter quid tonat: quia fit ſonitus in nubibus⁹: aliud enim ita de aliquo eſt: quod queritur: ⁊ propter quid: hec puta lateres vel lapides domus ſunt: palam igitur quod querit cauſam hoc autem eſt quod quid erat eſſe: vt eſt dicere logice quod in quibuſdaz quidem eſt cuius cauſa: vt forſan in domo aut lecto: in quibuſdam vero quod mouet primum: nam cauſa ⁊ hoc ſed talis quidem cauſa in fieri queritur ⁊ corrumpi: altera vero ⁊ ineſſe.

¶ Oſtendit ꝙ ſubā q̄ eſt quod quid erat eē ſit principium ⁊ cauſa. Et circa hoc duo facit primo oñdit qō ſit principium ⁊ cauſa. Secūdo cuiuſmodi p̄ncipiū ſit ibi. (Quoniam vero ex aliquo compoſitū ſit.) Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitū. 2°. excludit quoddā quod poſſet videri propoſite rationi repugnans ibi. (Latet autem maxime ꝙ queritur). Eſt autem vis ſue rationis talis. Illud de quo non q̄ritur non per queſtionem propter quid: ſed in ipſum alia queſita reducuntur: oportet eſſe principiuz ⁊ cauſam. Queſtio enim propter quid querit de cā. Sed ſubſtantia que eſt quod quid erat eſſe eſt huiuſmodi Non enim queritur propter quid homo eſt homo: ſz propter quid homo eſt aliquid aliud. Et ſimiliter eſt in alijs. Ergo ſubā rei que eſt quo quid erat eſſe eſt principium ⁊ cauſa. Dicit ergo primo ꝙ (ipſum propter qd ſemper ſic queritur. i. in ipſa queſtione propter quid vtimur querētes propter quid aliqd aliud ineſt alicui alij: ⁊ non propter quid aliquid ſit ipſum. (Querere enim propter qd homo muſicus ſit muſicus homo: aut ē q̄rere quod dictum eſt propter quid homo muſicus ē homo muſicus: aut aliud). q. d. cuz q̄rimus ꝓpter qd homo muſicus ē homo muſicus: dupliciter p̄t hec q̄ſtio intelligi. Uno modo vt id qō dictum ē ⁊ poſitum q̄ratur. ſ. vt de hoc toto quod ē homo muſicus q̄ratur hoc totum quod ē homo muſicus. Alio modo vt q̄ratur aliud de alio vt. ſ. de homine qui ē muſicus queratur non propter quid ſit homo: ſz propter quid ſit muſicus. Et ſtatī reprobat primum modum intelligendi dicēs ꝙ querere propter qd ipſum ē ipſum: ſicut propter qd homo ē homo: nihil ē querere. In omni enim q̄ſtione qua queritur propter quid. oportet aliquid eē manifeſtum ⁊ aliqd eſſe queſitum quod non eſt manifeſtum. Cum enim ſint quattuor q̄ſtiones vt in ſecundo poſteriorum habetur. ſ. an eſt: quid eſt: quia ē: ⁊ propter qd due iſtarum. ſ. quid ⁊ propter quid in idem coīcidunt: vt ibi probatur. Sicut autem queſtio quidē ſe habet ad queſtionem an eſt: ita queſtio propter quid ad queſtionē quia. Cum igitur queritur propter quid: oportet illa duo eē manifeſta. Secundum enim ꝙ propter quid eſt idem ei quod eſt qd: oz eſſe manifeſtum an ē. Secundum autem ꝙ propter quid diſtinguit a quid ē: oz eē manifeſtum q. Et iō dicit ꝙ cum q̄ritur ꝓpter qd oz exiſtere manifeſta entia iſta duo. ſ. ipſum quia: ⁊ ipſum eē: quod ptinet ad queſtionē an eſt. Sicut cum q̄ritur ꝓpter qd luna eclipſatur: oz eē manifeſtū ꝙ luna patitur eclipſim. Si. n. non ſit manifeſtū hoc fruſtra queritur propter quid hoc ſit. Et eadem ratio ne cum q̄ritur quid eſt homo: oz eſſe manifeſtum hominē eē. Hoc autē non poteſt contingere ſi queratur propter qd ipſum ē ipſum: vt propter qd homo ē homo vel propter qd muſicus ē muſicus. Scito. n. ꝙ homo ē homo ſcitur propter qd. Eſt. n. vna ratio ⁊ vna cauſa i oībus quam impoſſibile ē ignorari: ſicut nec alia communia q̄ dicuntur communes animi cōceptōes ignorari poſſibile ē. Huius autem ratio ē: qa vnumquodq3 ē vnum ſibi ipſi. Unde vnumquodq3 de ſe p̄ dicatur: niſi forte aliquis velit aſſignare aliam cauſaz dicens ꝙ ideo homo ē homo: ⁊ muſicum ē muſicum ⁊ ſic de alijs. quia vnumquodq3 eſt indiuiſibile ad ſe ipſum. Et ita non p̄t de ſe ipſo negari: vt dicatur homo non eſt homo. Unde oz vt de ſe affirmetur. Sz hec ratio non differt a prima quam diximus ſcilicet ꝙ vnumquodq3 vnuz ē ſibi ipſi. (Quia hoc erat vnū eē). i. ſ. poſueramus qō vnum ſignificet indiuiſibile. Et ideo idem eſt dicere qō vnumquodq3 ſit vnuz ſi vnum ſibi ⁊ indiuiſibile ad ſe ipſum. Sz etiam dato qō hec eſſet alia ratio a p̄dicta: tamē hoc etiam ē commune omnibus: quia vnumquodq3 ē indiuiſibile ad ſe ipſum. (Et eſt quod breue). i. ſe habet ad modum principij quod ē paruum quātitate ⁊ maximum virtute. Unde non poteſt queri quaſi ignoratuz: ſicut nec alia principia communia. Alia tranſlatio habet. (Et ē ſimilis toni). q. d. ⁊ conſonat verū i omnibus. Alia vero littera habet. (Et eſt verum) ſubaudiēdum p ſe manifeſtum. Sic igitur patet qō non p̄t q̄ri propter quid ipſum ſit ipſum. Unde relinqtur qō ſemp queritur propter quid, hoc ſit aliud hoc. Et hoc ſubſequēter manifeſtat dicēs: qō ſi aliquis q̄reret ꝓp qō tale aī. eſt homo: hoc quidem igitur palam qō non q̄ritur propter quid homo eſt homo. Et ſic pz qō aliud de aliquo q̄ritur propter quid exiſtit: non idē de ſe ipſo. Sz cum queritur aliquid de aliquo propter qd exiſtit: oportet manifeſtum eſſe. quia exiſtit. Naz ſi non ſit ita vt ſcilz non ſit manifeſtuz qō exiſtat nihil querit. Querit enim fortaſſe de eo quod non ē. Uel aliter vt referatur ad ſuperiora. (Nam ſi non ſit ita). i. ſi non querit aliud de alio: ſed ipſum de ſe ipſo: nihil q̄rit: vt iam oſtēſum eſt. In querendo autem propter quid de aliquo aliqñ queritur cauſa que eſt forma in materia. Unde cum queritur propter qd tonat Rñdetur q: ſonitus fit in nubibus hic. n. oſtat qō aliud de alio ē quod q̄ritur: eſt. n. ſonitus i nubibus vel tonitruū i aere. Aliqñ autē q̄ritur cauſa ipſius forme i. mā q̄ ē efficiēs vt finis: vt cū q̄rimus propter qd hec. ſ. lapides ⁊ lateres ſunt domus. In iſta enim queſtione eſt aliquid de aliquo quod queritur. ſ. domꝰ de lapidibus ⁊ lignis. Et ideo pbs non dixit ſimpliciter q̄ratur qd ē domus: ſz ꝓp qd huiuſmodi ſunt domus Palam igitur ē ꝙ iſta q̄ſtio q̄rit de cā q̄ quidē cauſa q̄ſita: ē quod qd erat eē logice loquēdo. Logicus enim conſiderat modum prādi ⁊ nō exiſtiam rei. Uñ qcqd rñdetur ad qd ē: dicit ptinere ad quod qd ē: ſiue illud ſit intrinſecum vt materia ⁊ forma: ſiue ſit extrinſecū, vt agens vel finis. Sed philoſophus qui exiſtētiam querit rerum finem vel agētem cum ſint extrinſeca non comprehendit ſub quod quid erat eē. Uñ ſi dicamus domus eſt aliquid prohibens a frigore ⁊ cauſa mate logice loquēdo ſignificatur ꝙ quid erat eſſe: nō autem ſecundum conſiderationem pbi. Et ideo dicit qō hoc: quod queritur vt cauſa forme in materiam ē quod qd erat eē: vt eſt dīce logice: qō tñ ſecundū rei veritatem ⁊ pbicam conſiderationem in quibuſdam

Lec. 1.

UVA. BHSC. IyR_086_1

(est cuius causa).i.finis vt in domo:aut i lecto. Exē plificat autem de artificialibus quia in eis est maxime manifestū q̄ sunt ꝓpter finē q̄uis.n.nālia sunt ꝓpter finē:fuit tamē hoc a q̄busdam negatū. ¶Dō igitur cū q̄ritur ꝓpter quid lapides ⁊ ligna sunt domus rideri p causam finalē.s.vt defendamur a frigore ⁊ caumate. In quibusdam vero id quod queritur vt causa forme in materia(est quod mouit primū) deest agēs. Nam hoc etiā est cā. Ut si queritur propter qd lapides ⁊ ligna sunt domus potest rēspōderi propter aīē hedificatiuam. In hoc tamē differt inter causaz agentē ⁊ finalē: qa talis causa.s.agens queritur in fieri ⁊ corrumpi: altera aūt causa.s.finalis non q̄ritur solum in fieri ⁊ corrumpi:sed etiam in eē. Et hoc ideo qa agēs ē causa forme in materia transmutādo mām ad formam:qō fit i gñari ⁊ corrumpi. Finis aūt inq̄ tum mouet agentem per intentionem est causa etiaz in fieri ⁊ corrumpi. Inquantum vero res p suam formam ordinatur in finē: ē etiam causa i essendo. Uñ cum dicitur q̄ lapides ⁊ ligna sunt dom⁹ ꝓp edificatiuam:intelligitur q̄ edificatiua ē causa fiēdi domuz. Cum vero dicitur q̄ lapides ⁊ ligna sunt domus vt defendamur a frigore ⁊ caumate potest intelligi q̄ ꝓpter hoc facta sit domus ⁊ q̄ propter hoc eē domus sit vtile. ¶Hic aūt loqtur philosophus i substantijs sēsibilibus. Uñ itelligēdum ē q̄ hic dicitur solūz de agēte nālī quod agit p motum. Nam agens diuinum quod infuit esse sine motu est causa non solum in fieri:sed etiam in esse.

¶Deinde cum dicit.

¶Latet autez maxime quod queritur in his que non de alijs dicuntur: vt homo quid est queritur propter simpliciter dici. sed non diffinire: quia hoc aut hoc.

¶Quia superius dixerat q̄ cum q̄ritur propter quid semp q̄ritur alio de alio ⁊ hoc videtur i aliquo mō querēdi habere instantiam: ideo monet hic circa hoc dubitationē ⁊ soluit. Unde circa hoc tria facit. ¶Primo monet dubitationem. Secundo soluit ibi. (Sed oportet cognōscētes querere). Tertio infert quoddam corolariuz ex dictis ibi. (¶Palā igit q̄ i simplicib⁹) Dicit ergo primo(q̄ id quod queritur).s.in qualibet questione q̄ri aliud de alio(maxime latet).i.dubitationem habet(in his que non de alijs dicuntur).i.in questionibus in quibus non p̄dicatur aliquid de aliquo.sed fit questio de aliquo vno simplici: vt cum q̄ritur qd ē homo hoc inq̄ latet pp simplr dici. (Sed non diffinite:quia hoc: aut hoc).i.ista ē causa dubitationis quia in talibus simpliciter profertur aliqd vnū vt homo non proferuntur in questione illa quibus conuenit esse homiem:sicut partes vel etiaz aliquod hois suppositum. Sed videtur hec dubitatio non eē ad ꝓpositum. Locutus.n.fuerat supra pbs de questione propter qd est: ⁊ non de q̄stione qd est. Hec autem dubitatio ista de questione quid est. Sed dicendum q̄ questio qd ⁊ propter qd in idem quodammodo icidunt: vt est dictum. Et ideo q̄stio qd est potest transformari in q̄stionem propter qd. Questio.n. qd est querit ō qditate propter quam id de quo qd ē q̄ritur p̄dicatur de quolibet suorum subiectorū ⁊ conuenit suis partibus. ¶Propter hec.n. Sor. est homo: q̄ conuenit ei illud quod respondetur ad questionē qd ē homo. ¶Propter hoc ēt carnes ⁊ ossa sunt hō: q̄ qcqd est homo ē i carnibus ⁊ i ossibus. Idē ergo est querere qd est homo ⁊ querere propter qd hoc.s.Sor. est homo: vel propter qd hoc scilicet carnes ⁊ ossa sunt homo. Sicut ⁊ supra querebatur propter quid lapides ⁊ ligna sunt domus. Et ideo: etiam hic dicit q̄ hoc facit dubitationem q̄ i questione non additur hoc aut hoc. Si enī adderetur manifestum eēt q̄ eēt eadē rō i questione. q: queritur qd ē homo: ⁊ in alijs questionibus de q̄bus supra dixit.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed oportet corrigentes querere: si autem non: commune eius quod nihil querere: ⁊ eius quod querere aliquid sit. Quoniam vero oportet hēre ⁊ existere ipsum esse. palam itaq̄ quia querit materiam propter quod est: vt domus hec propter quod: quia hec existunt quod erat domini esse: ⁊ homo hic: aut corpus tale habens: q̄re causa que ritur materie. Hoc autem est species qua aliquid est: hec autem substantia. Lo.60

¶Soluit predictam dubitationē dicēs q̄ ad hoc q̄ predcta dubitatio circa premissam questionem excludatur (oportet corrigentes querere) ideſt oz questionē premissam corrigere: vt loco eius quod querebatur qd ē homo queratur propter qd sor. est homo: vel propter qd carnes ⁊ ossa sunt homo. Si autē non sic corrigatur ista questio: segtur hoc iconueniens q̄ aliqd sit commune eius quod est nihil querere: ⁊ eius qō est querere aliqd. Dictū est enī.s. q̄ querere ipsum de se ipso ē nihil. Querere autē aliqd de alio est aliqd querere. Cum ergo questio propter qd in qua q̄ritur aliqd de alio ⁊ questio qd: i qua nō videtur q̄ri aliqd de alio nisi p̄dicto modo corrigatur sibi inuicez cōcent: seq̄tur q̄ aliqd sit commune q̄stioni iqua nihil queritur ⁊ i qua aliqd q̄ritur. Uel aliter si non corrigatur q̄stio ista sequetur q̄ aliquid sit commune eius quod est nihil querere: ⁊ eius quod est querere aliquid. Tunc enim aliquid queritur quando fit questio de eo quod est: tunc vero nihil queritur quando fit questio de eo quod non est. Si ergo in questione quare quid est: non oportet aliquid supponere ⁊ aliud querere de illo: posset ista questio fieri ⁊ de ente ⁊ de non ente. Et ita questio que est qd est esset communiter facta ⁊ de aliquo ⁊ de nihilo. Quoniam vero i hac questione qua queritur quid ē homo: oportet habere notum existere verum hoc quod est esse hominē: aliter nihil quereretur. sicut cum queritur propter quid sit eclipsis oportet esse notum quia est eclipsis. ¶Palam est q̄ ille qui querit quid est homo q̄rit propter quid est. Nam esse est presuppositum ad hoc q̄ queritur quid est quia est presuppositum ad propter quid sicut cum querimus quid est domus: idē est ac si q̄reremus propter quid hec scilicet lapides ⁊ ligna sunt domus propter hec.s.(quia partes domus existunt id quod erat domui esse) ideſt propter hoc q̄ q̄ditas domus inest partibus domus. Dictum est enī supra q̄ in talibus propter quid quandoq̄ querit forma quandoq̄ agentem quandoq̄ finem. Et similiter cum querimus quid est homo idem est ac si quereremus propter quid hoc.s.Sor. est homo: quia scilicet inest ei quidditas hominis. Aut etiam idem ē ac si quereretur propter quid corpus sic se habens vt puta organicum est homo. Hec enim est materia hominis sicut lapides ⁊ lateres domus. Quare manifestū est q̄ in talibus questionibus q̄ritur (causa materie) ideſt propter quid materia pertingat ad naturam ei⁹ quod diffinitur. Hoc autem quesitum quod ē causa materie (est species) scilicet forma qua aliquid est. Hoc autem (est substantia) ideſt ipsa substantia que est quid erat esse. Et sic relinquitur quod propositum erat ostendere scilicet quod substātia sit principium ⁊ causa.

¶Deinde cum dicit.

¶Palam igitur quoniam in simplicibus

UVA. BHSC. IyR_086_1

non est questio nec doctrina: sed aliter modus questionum talium.

¶ Infere quoddam corelarium ex dictis dicens q̄ ꝛ quo in omnibus questionibus queritur aliquid de aliquo: sicut de materia causa que est formalis: vel causa forme in materia vt finis ꝛ agēs. ¶ Palam est q̄ in subiectis simplicibus que non sunt composita ex materia ꝛ forma non est aliqua questio. In omni enim questione vt habitum est oportet aliquid esse notum ꝛ aliquid queri quod ignoramus. Tales autem substantie vel tote cognoscuntur vel tote ignorantur vt in .ix. infra dicetur. Unde non est in eis questio. Et propter hoc de eis etiam non potest ee doctrina sicut est in scientijs speculatiuis. Nam doctrina est generatiꝫ scientie. Scientia autem fit in nobis per hoc q̄ scimus propter quid. Syllogismi enim demonstrauti facientis scire medium est propter qd est. Sed ne videatur consideratio talium substantiarum omnino aliena esse a phīca doctrina ideo subiungit q̄ alter est modus questionis talium) In cognitione enim harum substantiarum non peruenimus nisi ex substantijs sensibilibus quarum substantie simplices sunt quodammodo cause. Et ideo vtimur substantijs sensibilibus vt notis: ꝛ per eas querimus substantias simplices: sicut philosophus infra per motum inuestigat substantias immateriales mouentes. Et ideo in doctrinis ꝛ questionibus de talibus vtimur effectibus quasi medio adinuestigandum substantias simplices quarum quiditates ignoramꝰ. Et etiam patet q̄ ille substantie comparantur ad istas in via doctrine sicut forme ꝛ alie cause ad materiam. Sicut enim querimus in substantijs materialibꝰ formam finem ꝛ agentem vt causas materie: ita querimus substantias simplices vt causas substantiarum materialium.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam vero ex aliquo compositum fit: vt vnum fit omne: sed no vt cumulus: sed vt syllaba: syllaba autem non erunt elementa: nec idem .a. ꝛ .b. nec caro: ignis: ꝛ terra: dissolutis enim hec quidem non adhuc sunt vt caro ꝛ similia: elementa vero sunt ꝛ ignis ꝛ terra, est igitur aliquid: syllaba non sunt elementa vocalis consonans: sed ꝛ alterum aliquid: ꝛ caro non solum ignis ꝛ terra: aut calidum aut frigidum: sed ꝛ alterum aliquid.

¶ Ostendit cuius causa ꝛ principium sit subā que ē qđ qd erat ee. Et circa hec tria facit. ¶ Primo p̄mittit qđdam quod est necessarium ad propositum ostendendum. Secundo mouet dubitationem ibi. (Si igr̄ necesse illud). Tertio soluit ibi. (videtur autē vtiꝫ esse aliquid). Circa primū innuit q̄dam distinctionem ꝓpositionis alicuius ex multis. Qñ. n. ex multis fit cō positio: ita q̄ totum compositum ex multis est vnum quoddam: sicut domus composita ex suis partibus ꝛ mixtum corpus ex elemētis. Quandoqꝫ vero ꝛ multis fit composita q̄ totum compositum non est vnuꝫ simpliciter sed solum secundum quid: sicut pz in cumulo vel acerno lapidum: cum partes sunt in actu cū nō sit cōtinue. Uñ simplr̄ quidem est multa: sed solum secundum quid vnum prout ista multa assōciātur sibi in loco. ¶ Huius autem diuersitatis ratio est: q̄ compositum quandoqꝫ sortitur ſpetiē ab aliquo vno quod ē vel forma: vt patet in corpore mixto: vl̄ compositio: vt patet in domo: vel ordo vt patet in syllā ꝛ numero. Et tunc oꝫ q̄ totum compositum sit vnum simplicit er. Quandoqꝫ vero compositus sortitur ſpetiem ab ipsa multitudine partium collocatum: vt patet in acerno ꝛ populo ꝛ alijs huiusmōi. Et ī talibꝰ totum cōpositum nō ē vnū simplr̄: sed solum secundum qd. Dici ergo philosophus q̄ q: aliqđ ē sic ex aliquo compositum (vt omne) .i. totū sit vnū ꝛ non hoc mō sicut cumulus lapidum: sꝫ sicut syllā que ē vnum simpliciter in omnibus talibus oportet q̄ ipsum compositū non sit ea ex quibus componitur: sicut syllā non est elemēta. Sicut hec syllaba que est ba: non ē idē q̄ he due littere .b. ꝛ .a. nec caro est idem quod ignis ꝛ terra. Et hoc sic probat: (quia dissolutis) .i. diuisis ab inuicem bis ex quibus fit compositio (hec) .s. tota non adhuc remanet post dissolutionem: sicut iam diuisis elemētis non remanet caro ꝛ diuisis litteris nō remanet syllaba. (Elemēta vero) .i. littere remanēt post dissolutionem syllabe: ꝛ ignis ꝛ terra remanent post dissolutionem carnis: igitur syllaba est aliquid p̄ter elemēta ꝛ non solum est elementa que sunt vocalis ꝛ consonās: sꝫ alterū aliquid q̄ qđ syllā ē syllā. Et similr̄ ꝛ caro non solum ex ignis ꝛ terra aut caliduꝫ ꝛ frigidū q̄ quorum virtutē elemēta cōmiscētur: sed etiam est aliquid alterum q̄ quod caro ē caro.

¶ Deinde cum dicit

¶ Si igitur necesse ꝛ aliud: aut elementum aut ex elementis esse: si quidem elementum iterum eadem erit ratio: ex hoc enim ꝛ igne ꝛ terra erit caro: ꝛ adhuc ex alio quare in infinitum ibit: si vero ex elemento: palam quia non vno: sed pluribus: aut illud ipsum erit q̄re rursum in hoc eandem dicimus rationez: ꝛ in carne vel syllaba.

¶ Mouet dubitationē circa id quod principaliter intendit. Ostensum est enim q̄ in carne ꝛ syllā est aliquid p̄ter elementa: videtur autem q̄ omne quod est aut sit elementum aut ex elementis. Si igitur necesse id aliquod quod ē in carne ꝛ syllā p̄ter elementa aut elemētum esse aut ex elementis: sequuntur hec inconuenientia. Siquidem enim sit elemētum iterum erit eadem ratio ꝛ de hoc ꝛ de alijs elemētis: Ōnumerandum enim alijs erit. Erit enim caro composita ex hoc quod diximus p̄ter elemēta: ꝛ tunc ponimꝰ elemētum esse ꝛ ex igne ꝛ terra. Et quia iam probatum ē q̄ in omni composito quod ē vnum oportet ee aliquid aliud p̄ter elemēta: erit eadem questio ad huc de illo alio: quod si elemetum iterum caro erit ex primo alio inuēto ꝛ ex elemētis ꝛ adhuc ex aliquo alio. Quare sic ibit in infinitum quod ē inconueniēs. Si ergo istud aliud inuētum non sit elemētum: sed sit ex elemētis: palam ē quia non ē ex elemēto vno tantum sꝫ ex pluribus elemētis: quia si non eet ex pluribus sꝫ ex vno tantum sequētur q̄ eet illud idē elemētum totum. Quod enim ē ex aqua tantum ē ve aqua. Quare si sit ex pluribus elemētis iterum eadē rō erit de hoc q̄ ꝛ de carne ꝛ syllaba: quia .s. erit in eo aliqđ p̄ter elemēta ex quibus ē. Et de hoc iterum redibit q̄stio eadē. Et sic iterum procedit in infinitum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidebitur autem vtiꝫ esse aliquid hoc ꝛ elementum ꝛ causa essendi: hoc quidem carnem: hoc vero syllabam: similiter ꝛ in aliis: substantia autem vniuscuiusq̄ hoc elemētum ꝛ causa prima essendi.

¶ Soluit propositam dubitationē. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo soluit eaꝫ quātuꝫ ad illud quod primo aspectu de ipso apparet. Secundo solutionē cōsi-

UVA. BHSC. IyR_086_1

git ⁊ ad veritatem reducit ibi. (Quoniam vero que dam). Dicit ergo primo ꝙ illud quod ē in compositis aliud ab elemētis videbitur vtiqz in primo aspectu esse aliquid quod non sit ex elemētis: sed si elemētum ⁊ causa ēndi vel carnem vel sylłam ⁊ similiter in alijs. Et iterum videbitur ꝙ hec sit substātia vnius cuiuslz que est quod quid erat esse. Substantia enim que ē quod quid erat eē est prima causa essendi.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam vero quidem non substantie rerum: sed quecunqz substantie secundum naturam: ⁊ natura constitute sunt manifestabitur vtiqz quibusdam hec natura substantia que est non elementum: sed principium: elementum vero est in quod diuiditur inexistens: vt materiam: puta syllabe que a. ⁊ b.

¶ Corrigit predictam solutionem quantum ad duo. Primo quantum ad hoc quod dixerat ꝙ hoc quod ē in compositis preter elementa est substantia vniuscuiuslz. Hoc enim est verum in rebus que sunt substantie: non autem in rebus que non sunt substantie. Forma enim sylłe non ē substantia. Secundo quantum ad hoc quod dixerat ꝙ hoc ipsum ē elementum ⁊ causa essendi. Non enim potest dici elementū sz principium: quia elementum pertinet ad causaz materialem. Dicit ergo ꝙ quia quedam rerum non sūt substantie sicut precipue patet in artificialibus: sed q̄ cunqz sunt (secundum naturam (quantum ad esse (⁊ per naturam constitute) quantum ad fieri: sunt vere substantie: manifestabitur ꝙ he nā quam quesuim⁹ est substantia (in quibusdaz (scilicet in naturalibus ⁊ non in omnibus. Que etiam natura nō est elementū sed principium formale. Elementum vero dicitur id in quo aliquid diuiditur (inexistēs) ideſt intrinsecuz sicut in materia: puta elemēta sylłe sunt. a. b. Unde cum predictum principium non sit materiale sz formale non erit elemētum. Et sic simul pz ⁊ quale principium ē substantia: ⁊ ꝙ neqz ē elemētuz neqz ex elemētis: in quo soluitur dubitatio p̄missa.

Textus libri octaui Metaphisice Aristotelis incipit.

Ex dictis itaqz syllogizare oportet: ⁊ colligentes capitulum finem imponere.

Diui thome aquinatis in octauum librum metaphisice artis preclarissima cōmētaria.

¶ Lectio prima.

Postquam determinauit pbus de substā p mō logico: considerando. s. diffinitionē ⁊ partes diffinitiōis ⁊ alia huiusmodi q̄ secundum rationē considerantur: in hoc libro. viij. intēdit de sensibilibus substantijs ꝺterminare p ppria principia: applicando ea q̄ supius inquisita sunt logice ad substantias illas. Et diuiditur in duas partes. In prima cōtinuat se ad p̄cedētia. In scōa ꝓsequitur suā intentionē ibi. (Sz sensibiles subē oēs mām hnt. Circa p̄mū tria facit. In primo ꝓponit in gñali suaz intentionē. Scōo repetit q̄dam q̄ dicta sunt ibi. (Dictū ē autē). Tertio ponit cōtinuationē dictoꝝ ad dicēda ibi. (Sz qm̄ qd erat eē subā). Dicit ergo primo ꝙ cum multa dicta sint. i. vij. logica ꝓsideratiōe circa subām: oportet syllogizare ex his q̄ dicta sunt vt applicēt q̄ scōm considerationem logicam applicata sunt ad res naturaliter existētes. Et oz (colligētes capitulum) .i. summarie ⁊ recapitulati recolligētes q̄ dicta sunt imponere finē complēdo tractatum de substantia: quod fiet tractando ea q̄ supius tractatis desunt.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dictum est itaqz quia substantiaruz que runtur cause ⁊ principia ⁊ elementa.

¶ Resumit q̄dam eorum q̄ dicta sunt: quia dictum ē in. vij. ꝙ in hac sciētia principaliꝝ q̄runtur cause ⁊ principia ⁊ elemēta subārum. Cū. n. hec scia ꝓsideret ens cōe sicut ꝓpium subiō: qō quidē diuidit ꝙ subām ⁊ .ix. gña accidētium: accidētium vo cog⁹ ex subā dependeat: vt in. vij. probatum ē: relinqtur ꝙ principalis intētio huiusmōi sciētie sit circa subās. Et q: scire vnū quodqz nō ꝓtingit nisi cognitis principijs ⁊ causis eiꝰ sequit ꝙ ad hanc sciētiam ptineat ingrere principia ⁊ causas ⁊ elemēta substantiarum. Que tria qualiter differunt supius in. vº. ostēsum est. Lect. 1. Lect. 1. Lect. 1. 2. ⁊. 3.

¶ Substantie vero be quidem confesse sunt ab omnibus: sed de quibusdam singulariter quidam enuntiauerunt confesse quidem phisice: vt ignis: terra ⁊ aqua. ⁊ alia simplicia corpora. deinde plante ⁊ partes eorum. ⁊ animalia ⁊ partes animalium. ⁊ tandem celum ⁊ partes celi. singulariter vero quidam substantias dicunt esse species ⁊ mathematica.

¶ Resumit aliqd supius dictorum. s. mōs ꝺbus accipitur subā. Et primo ponit q̄ ꝺnr subē i rerum natura exītes: quarum quasdam oēs cōfitētur eē. s. subās sensibiles: vt terra ⁊ aqua ⁊ alia elemēta: ⁊ vlterius secundū ordinē nobilitatis ⁊ pfectionis: plante ⁊ animalia ⁊ partes eoꝝ ⁊ vltimo celū ⁊ partes celi: sicut sunt orbes ⁊ sydera q̄ transcēdunt alias substātias sēsibiles in nobilitate. Quasdam vo subās non oēs cōfitētur in rerum natura subsistē. Sz quidam posuerunt singulariter eas esse qui ponūt species ⁊ mathematica sperata scōm esse volentes ꝙ cuilibet abstractioni intellectus rīdeat abstractio ieſſe rei. Et q: intellect⁹ abstrahit vniuersale a particularibus: vt hoiez a Socrate ⁊ Platone: posuerūt species separatim p se subsistere. Quia vero itellect⁹ abstrahit aliquas formas a materijs sensibilibus vt puta curuuz de cuius intellectu nō est nasus sicut de rōne simi: ⁊ linea ⁊ alia huiusmodi que mathematica dicuntur: posuerunt mathematica separata.

¶ Alias vero accidit ex rationibus substantias esse quod quid erat esse. aut quod subiicitur. aut aliter genus speciebus ⁊ vniuersale singularibus. vniuersali vero ⁊ generi ⁊ idee copulantur: nam secundum eandem rationē substantie videntur esse. Lo. 2.

¶ Ponit modos accipiēdi substantias secundum rationis acceptionē. Et ponit duos modos quorum vnus ē ꝙ subā dicit quiditas alicuius subi nālis q̄ qdē nihil aliud ē quam ipsum quid ē rei naturalis. Alio modo dicitur substantia scōm aliam acceptionē scōm quā genus dī magis subā quam spēs ⁊ vniuersale magis quam singularia: vt quidam posuerunt: prout in tertio libro in questionibus tractatum ē. Et huic acceptioni subē secundum quaz vniuersale ⁊ genus subā ꝺnr coniuncta est ratio de ideis quas supra dixit species. Eadem enim ratione ponuntur idee esse substantie ⁊ vniuersalia. Lec. 5.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem ⁊ quod quid erat esse substantia: huius autem ratio diffinitio pro-

UVA. BHSC. IyR_086_1

pter hoc de diffinitione. ⁊ de secundum se est diffinitum. Quoniam autem diffinitio ratio est. ratio autem partes habet. Necesse ⁊ de parte erat considerare que substantie partes ⁊ que non ⁊ si be diffinitioni opus sunt. Amplius etiam nec vniuersale substantia. Nec genus: de ideis vero ⁊ mathematicis posterius perscrutandum est: nam preter sensibiles substantias quidam dicunt esse eas. nunc autem de confessis substantiis tractabimus: be vero sensibiles.

¶ Continuat se ad precedentia dñs quid determinatuz sit ⁊ quid determinandū restat. Dicit ergo. Quia quod quid erat esse est substantia ⁊ ratio significatiua eius ē diffinitio: propter hoc in precedenti libro determinatū ē de diffinitione. Et q; diffinitio constat ex his q̄ ꝓdicantur p se propter hoc ēt ibi determinatuz ē de eo qđ ē secūdū se. Et q; diffinitio rō ē partes habēs: necessariū hēt ꝺterminare de partibus diffinitionis que. s. sint partes rei diffinite: ⁊ q̄ non: ⁊ vtrum eedē sint diffinitiōis partes ⁊ diffiniti. Et secundū aliā litteram (vtrum partes diffinitōis oporteat diffiniri.) Et primum melius ē. Item in. vij. oñsum est q; neqz vniuersale nec genus ē subā. Et sic tota consideratio que accipitur de rōnibus ⁊ de subā in. vij. libro pertractata ē. Inter has subās vero q̄ in rerū nā existūt ō ideis ⁊ mathematicis posterius ē pscrutandum. quas qdā dicūt p se singulariter sbsistere ꝑter subās sensibiles. De hoc. n. agēt in vltimis libris hui⁹ doctrīe. Nunc autē immediate oportet tractare de illis substantiis quas omnes confitentur esse scilicet de sensibilibus vt ex manifestis ad immanifesta procedatur. Lib. iz. ⁊. 14.

¶ Sensibiles autem substantie omnes materiam habent. Est autem substantia quod subiicit alicui qdem materia: materiaz vero dico que non hoc aliquid ens actu potestate est. hoc aliquid: aliter vero ratio ⁊ forma quia aliquid ens: ratione separabile est. Tertium vero quod est ex bis. cuius solius generatio ⁊ corruptio. ⁊ separabile simpliciter: nam secundum substantiarum rationem hec quidē separabiles, ille vero non.

¶ Posita cōtinuitate dictorum ad dicēdā: hic icipit pbs tractare de substātijs sensibilibus inquīrēdo pncipia eaz. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de materia ⁊ forma que sunt pncipia sbarum sensibiliū. In secūda de vnione eaz admixcē ibi (De dubitatiōe). Circa pmū duo facit. ¶ Primo oñdit q; mā ⁊ forma sunt pncipia subārū sensibiliū. Secūdo determinat ea que sunt cōsiderāda circa vtrūqz ibi. (Oz āt nō ignorare). Circa primū. d. f. ¶ Prio manifestat q; mā sit pncipiū subārū sensibiliū. Scōo manifestat hoc idē de forma ibi. (Sed qm̄ subā quidē). Circa primū tria facit. ¶ Primo oñdit quid sit mā diuidens eā cōtra alias acceptiones subē. Usi dicit q; oēs subē sensibiles hūt materiā: qđ ió est q; oēs sunt ī motu: ⁊ motus nō est sine materia. Sed sciēduz ē q; materia aliter dī subā ⁊ aliter forma ⁊ alr ꝓposituz. Ad materia. n. dī subā non quasi ens aliquid actu existens in se considerata sz quantuz in potētia vt sit aliquid actu quidē hec dicitur eē hoc aliquid. Forma vero q̄ ⁊ rō nōiatur: q; ex ipsa sumit rō spēi: dī subā q̄si ens aliqd actu: ⁊ q̄si ens sepabile scōm rōnem a materia: sz nō scōm rē. Lōpositū vero ex his dī eē subā quasi sepabile simpliciter. i. separatum p se existē potēs in rerū natura: ⁊ eius solius est gñatio ⁊ corruptio. Neqz. n. forma neqz materia gñatur: aut corrumpitur nisi p accidēs. Et licet cōpositum sit separabile simpliciter tñ secūdum rationē aliorū q̄ dīr subē: q̄dam sunt separabilia ⁊ q̄dam non. forma. n. ē separabilis ratione: q; ꝑt intelligi sine mā sensibili indiuiduante. Ad ā vo non pōt intelligi sine intellectu forme. cū non apprehēdat nisi vt ens in potētia ad formaz. Uel pōt eē sensus q; substantiarum scōm rationē. i. formaruz q̄dam sunt ratione separabiles vt mathematice: q̄dam non: vt forme nāles. Uel itez q; q̄dam sunt forme separate absqz mā exītes de quibus inferius determinabit.

¶ Quia vero substantia est materia palam nam in omnibus mutationibus oppositis ē aliquid quod subiicitur mutatiōibus: vt puta secundum augumentum quod nunc quidem tantum: iterum minus ⁊ secundum alterationem: q; nunc quidem est sanum iterū laborat. Similiter autem secundum substantiam q; nunc quidem est in generatione. iterum in corruptione: ⁊ nunc quidem q; subicitur: vt hoc aliquid. Iterum autem q; subicitur sic secundum priuationem.

¶ Scōo ibi dicit q; necesse ē in substantijs sēsibilibꝰ ponē materiam q̄si subām ⁊ subiectū. In oī. n. mutatiōe oz eē subiectū cōe terminis mutatiōis ī cōtrarijs mutattiōibus: sicut in mutatiōe scōm locuz ē aliqđ cōmune subñ qđ nūc ē hic ⁊ iterū alibi. Et in augmēto ē aliqđ subñ cōe qđ nūc hēt tantā q̄titatē: ⁊ itez minorē q̄ntum ad decremētum: ⁊ maiorē q̄ntum ad augmētum. Et in alteratione ē aliquod subñ q; nunc ē sanum ⁊ nunc infirmum. Cuz igit sit q̄dam mutatio secundum subām. s. gñatio ⁊ corruptio: oz eē aliquod cōmune subñ qđ subiiciatur ꝓtrarijs mutatiōibus secundum gñationē ⁊ corruptionē ⁊ hoc positis terminis qui sunt forma ⁊ priuatio: ita. s. q; qñqz sit actu p formam ⁊ qñqz sit subñ puatiōis illi⁹ forme. Ex hac aūt Aristo. rōne apparet q; gñatio ⁊ corruptio substātialis sunt pncipiū veniēdi in cognitionē mē prie Si. n. mā prima de se hēret aliquā formā ppriā p eaz eēt aliquid actu. Et sic cū supinducētur alia forma ī simpliciter materia per eaz esset. sed fieret hoc vel illud ens. Et sic eēt gñatio secundum quid ⁊ simpliciter. Usi oēs ponētes primuz subñ eē aliqđ corpus vt aerē ⁊ aquam posuerunt gñationē idē eē quod alterationē. ¶ Patet aut̄ ex hac ratione qualiter accipiēdus sit intellectus materie prime. quia ita se habet ad omnes formas ⁊ priuationes: sicut se hēt subñ alterabile ad qualitates contrarias.

¶ Et hanc sequuntur alie: mutationes: aliorum vero aut vnam: aūt duas hec nō sequit non enim necesse si aliquid materiam habet localem: hoc ⁊ generabilem ⁊ corruptibilem habere: que enim differentia simpliciter fieri ⁊ non simpliciter: in phisicis dictum est.

¶ Tertio ibi ostendit quod materia non eodem modo est in omnibus substantijs sensibilibus dicens: quod materiam existentem subiectum generationis ⁊ corruptionis sequuntur alie mutationes. Sequitur enim si sit generabile ⁊ corruptibile quod sit alterabile ⁊ secundum locum mutabile: sed ipsa. s. materia subiecta generationi ⁊ corruptioni non sequitur ad quascunqz alias mutationes ⁊ precipue ad illam que est loci mutatio. Non. n. sequitur si aliquid

UVA. BHSC. IyR_086_1

habeat materiam localem.i.p' quam sit in potentia ab vbi q habeat materiã generabilẽ ⁊ corruptibilẽ .i.subiectaz generatiõi ⁊ corruptiõi. Deficit.n.hoc in corporibus celestibus in quibus etiã est alteratio aliqualis secunduz illuminationẽ ⁊ obscurationẽ nõ tamen generatio ⁊ corruptio. Et ideo dixit(vnam) propter loci mutationẽ vel duas ppter talem alterationẽ que tamẽ non vere est motus alterationis: quia illuminatio est nõ motus sed terminus motus. Sic autem secunduz quamlibet mutationẽ oportet accipere materiã sicut in qualibet mutatione est aliquis modus fiendi simpliciter vel secundũ qd que autem est differẽtia eius quod ẽ fieri simpliciter ⁊ secunduz quid dictum ẽ in primo physicoꝝ quia simpliciter ẽ secundum substantiam. Fieri secũdũ quid est secundum accidens.

co.5. Quoniam autez ⁊ quẽ quidem vt subiectum ⁊ vt materia substantia cõfessa est hec autem que potestate. relinquum eam que vt actum substantiam sensibilium differentie que est.

¶ Lectio secunda.

p Postquam philosophus inquisiuit in subiis sensibilibus materiale principiũ: inquirit de principio formali. Et primo cõtinuat se ad precedẽtia dicens q ga substantiã que ẽ vt materia ⁊ subiectũ cõfitentur omnes: cũ etiã antiquissimi materialiũ substantiam rerũ ponerẽt esse materiã. ¶ Huiusmodi vero substãtia ẽ in potẽtia. ¶ Restat igitur de forma que est sensibilium per modũ actus dicere quid sit.

¶ Democritus quidem igit̃ tres differẽtias simul esse existimauit: nã subiectum corpus secundum materiam vnũ ⁊ idem differre autem. aut ritbmo q̃ est figura. aut tropi q̃ est cõpositio. aut diatigi qõ est ordo.

¶ Secundo ibi prosequitur suam intentionem. Et circa hoc duo facit primo inuestigat differẽtias in rebus sensibilibus que formale principium demonstrant. Secundo quoddam corrolariũ concludit ibi. (¶ Palam ergo ex his qa actus). Circa primuz duo facit. ¶ Primo inuestigat quasdam differentias accidẽtales rerum sensibilium. Secundo ostẽdit compationem earũ ad substantiales differẽtias ibi. (¶ Palam igitur ex his quia si substãtia). Circa primũ duo facit. ¶ Primo ponit opinionẽ Democriti de differentijs rerum. Dicens q Democritus similis est existimanti tres esse differentias rerum: ideſt secundũ ea que ponit videtur estimare q omnes differentie rex ad tria genera rerum reducantur. ¶ Ponebat enim principia rerum materialium esse corpora indiuisibilia: que cum sint eiusdez nature cõuenientia sunt adinuicem. diuersitatem autem rerum constituunt propter differentiã positionis figure ⁊ ordinis. Et sic videtur ponere q corpus quod ẽ subiectum quasi materiale principium vnum ⁊ idẽ existens secundũ naturam: cuius sit in ifinita diuisum secunduz numerũ (differt) ideſt diuersificatur i diuersas res ppter differẽtiam figure positionis aut ordinis. Differẽtia enim figure ẽ secundũ rectum ⁊ circulare. ¶ Positionis autem secundũ sursum ⁊ deorsũ. dextrorsuz ⁊ sinistrorsum. Ordinis autem secundum prius ⁊ posterius.

¶ Videnť autẽ multe differentie esse: vt alia quidem cõpositione dicunť materie ficut q̃ cunq̃ mixturã quemadmodũ mellicratum: alia aũtem ligatione vt capitis ligatura. alia viſco vt liber. alia clauo vt archa. alia in pluribus horum. alia positione vt liminare inferius ⁊ supius. hec.n. in positione aliqualiter differunt. alia ratione vt cena ⁊ prandiũ. alia loco vt spiritus alia sensibilium passionib? vt duricie ⁊ mollicie ⁊ spissitudine ⁊ raritate ⁊ ficcitate ⁊ humiditate ⁊ quidem horum q̃ busdam alia omnibus his ⁊ omnino alia superabundantia alia defectu.

¶ Secundo ostendit positione Democriti eẽ insufficientem. q: multe alie videntur eẽ rerum differẽtie: q̃ in predictas nõ reducuntur. Quedã.n. dñt secundum diuersuz moduz compositionis partium materialiuz. In qbusdam enī partes materie cõponuntur p modum mixtionis sicut intellectuz. In quibusdaz vero quia ligantur aliquo vinculo: sicut est ligatura capitis mulieris. In quibusdaz enim cõiungũtur aliqua colla vel viſco sicut fit in libris. In quibusdam vero adunantur partes clauo sicut fit in archa. In quibusdã vero fit adunatio partiuz pluribus p̃dictoꝝ modoꝝ. Alia vero differunt ab inuicez sicut positione. sicut liminare superius ⁊ liminare inferius: que quidem differunt ab inuicẽ ex eo q̃ fic ponunť. s. supra vel infra. Quedam vero differunt tẽpore: vt cena que ẽ comestio serotina. ⁊ prãdium qõ ẽ comestio matutina. Alia differũt loco: vt (spiritus) ideſt venti: quorum aquilo a septentrione flat. fauonius ab occidẽte. auster a meridie: subsolan? ab oriẽte. Alia vero differũt sensibiliuz passiomb? ideſt duricie ⁊ mollicie ⁊ alijs huiusmodi. Et quedaz in ali quibus horum ⁊ quedam his omnibus. Alia per superabundantiam ⁊ defectuz. Hoc autem addit: q: secundum antiquos philosophos omnes huiusmodi sensibilium passiones ad superabundantiam ⁊ defectum reducuntur. Lec.2.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare palam quia ⁊ esse totiens dicitur. limes enim inferior est quia ita ponitur: ⁊ esse sic ipsum poni significat ⁊ cristallum esse sic inspissare. quorundam vero ⁊ omnibus his diffinientur hoc quidem permisceri: hec autem contemperari: illa vero ligari alia inspissari. alia autem aliis differentijs vti ficut manus aut pes.

¶ Ostendit qualiter predicte differentie se habẽt ad ea quorum sunt. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo ostẽdit q̃ in his differẽtijs cõsistit esse eoꝝ quorũ sunt differentie cõstitutiue. Secundo cõcludit q̃ ad cognoscendũ principia essendi oportet reducere differẽtias in aliqua prima genera ibi. (Sumenda igitur sũt). Dicit ergo primo q̃ qa predicte differẽtie sunt constitutiue rerũ: de quibus supra dictũ est manifestum q̃ ipsum eẽ p̃dictaruz rerũ totiẽs dicitur quot sũt differẽtie. Differẽtia.n. cõplet diffinitionẽ significantez esse rei. Limes eniz est huiusmodi (quia ita ponitur ⁊ ipsum sic poni est esse ipsius) ideſt propria eius ratio. Et similiter esse cristalli ẽ ipsaz taliter inspissari. Et ex omnibus predictis differt esse quarũdam rex hoc quidem in eo q̃ cõmiscent. alia qdem in eo q̃ complectunť. ⁊ alia alijs differẽtijs vtunť: sicut manus ⁊ pes: ⁊ alie huiusmodi partes que habent proprias differntias secundum q̃ ordinantur ad determinatas operationes.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sumenda autem sunt genera differen'

UVA. BHSC. IyR_086_1

tiarum.hec nanqꝫ erunt principia essendi:vt que in magis ⁊ minus: aut spisso ⁊ raro: ⁊ aliis talibus.omnia nanqꝫ hec superanbundantia ⁊ defectus sunt. siquidem aut figura aut leuitate.aut asperitate.aut recto aut curuo.his autem esset erit misceri.oppositi vero non esse.

¶Concludit q̄ ex quo ī differentijs consistit eē rerū ⁊ sic intelligēda ē earum cognitio: vtile ē sumere genera differētiarum reducēdo scilicet posteriores differētias generis in primas.quia differētie huiusmodi cōmunes ⁊ p̄ prie erunt principia eēt totius generis: vt patet in differētijs que sunt secundum magis ⁊ minus: ⁊ secundū rarū ⁊ spissum ⁊ alia huiusmodi. Nam rarū ⁊ densum ⁊ similia reducūtur ad magnum ⁊ puū. Omnia enī hec significant superabundantiam ⁊ defectum. Et similiter siquid ptinet ad figuram aut asperitatē ⁊ leuitatē:omnia reducunt ad rectum ⁊ curuum que sunt prime differētie ad figuram ptinentes. Et similiter oportet q̄ aliqua reducā tur ad esse mixtum vel non esse mixtum.quia quedā sunt:quorum esse ē in eo quod miscetur.non eē vero eorum in eo q̄ opposito modo se habent.

¶Deinde cum dicit.

¶Palam itaqꝫ ex his:quia substātia causa eēndi vnumquodqꝫ quod ex his est que renduz que est causa essendi horum vnumquodqꝫ.substantia quidem igitur nihil horum nec combinatum.attamen proportionale in quolibet.⁊ vt in substātijs q̄ de materia predicaī actus ipse ⁊ in aliis diffintionibus maxime:vt si limen inferius oporteat diffiniri lignum aut lapidem ita positum dicemus:⁊ domum ⁊ lateres ⁊ ligna sic posita:aut adhuc ⁊ cuius causa in quibusdā est. Si vero christallum aquam congelataz aut inspissatā:ita simphonia aut acuti ⁊ grauis cōmixtio talis eodē quoqꝫ modo ⁊ in aliis. Lo.6.

¶Ostēdit quomodo p̄dicte differētie se habeant ad substantias.⁊ dicit ex p̄dictis iam mānifestum ē q̄ in p̄dictis differētijs ē q̄rendum q̄ sit causa formalis essendi cuiuslibet p̄dictorum quoz sunt differētie:si ita ē q̄ substātia formalis:vel quod qd est ē causa cuiuslibet eēndi:vt in.vii. manifestum fuit. ¶Predicte.n. differētie significant formam ⁊ quod quid ē p̄dictarum rex. Nulla autē differētiarū p̄dictarum ē substātia neqꝫ aliquid substantie affine quasi ptinēs ad genus substantie. Sz eadē proportio inuenitur in eis q̄ ē in substantia. Sic enim in genere substātie differētie:q̄ p̄dicatur de genere.⁊ aduenit ei ad ystitutionē spēi.comparatur ad ipsum vt actus ⁊ forma.⁊ ita ēt in alijs diffinitionibus. Non enim ē intelligēdum q̄ differētia sit forma aut genus sit materia: cum genus ⁊ differētie p̄dicētur de spē.materia autē ⁊ forma non p̄dicētur de composito. Sed hoc dicitur.ga genus sumitur ab eo quod ē materiale in re.differētia vero ab eo quod ē formale. sicut genus hominis ē animal quia significat aliquid habens naturā sensitiuam:que quidē materialiter se hēt ad naturam intellectiuam a qua sumitur rationale:q̄ ē differētia hominis. Rationale vero significat aliquid habēs naturam intellectiuam.⁊ inde ē q̄ genus habet differētias potestate.⁊ q̄ genus ⁊ differētia proportionantur materie ⁊ formē:vt ¶Porphyrius dicit. Et propter hoc etiam hic dicitur q̄ actus:idest differētia p̄ dicatur de materia:idest de genere. Et similiter ē in alijs generibus. Siquis enīz velit limen diffinire dicet q̄ ē lapis vel lignum taliter positum.ī qua diffinitione lapis vel lignum ē vt materia. positio vero vt forma. Et similiter ī diffinitione domus lapides ⁊ ligna sunt materia.⁊ talis modus cōpositiōis ē vt forma.⁊ ēt vlterius in quibusdā additur finis a quo necessitas forme dependet. Et similiter in diffinitiōe cristalli aqua ē sicut materia. congelatio vo vt forma. Et in diffinitione simphonie acutuz ⁊ graue vt materia.⁊ modus comixtionis: vt forma. Et ita ē in omnibus alijs.

¶Deinde cum dicit.

¶Palam itaqꝫ ex his quia actus alius alterius materie ⁊ ratio: aliorum.n. compositio.aliorū mixtio.⁊ aliorū aliud qd dictorū.

¶Concludit ergo ex p̄dictis duo correlaria: quoꝝ primū ē:q̄ diuersarum materiarū diuersi sunt actus ⁊ forme. Jn quibusdam enī ē actus compositio in quibusdam cōmixtio aut aliqd dictorum.

¶Deinde cum dicit.

¶Propter quod diffinientiū bi quidez dicentes quid est domus qa lapides lateres ligna potestate domū dicunt:materia namqꝫ hec:illi vero vas protectiuuz pecuniarum ⁊ corporum:aut aliud aliqd taleaddētes actū dicunt:alii ambo ea cōponētes tertiam ⁊ eā que ex his est substantiā. Videtur.n. quē q̄dem p differētias ratio speciei ⁊ actus esse:q̄ vero est in exīntibus maxime magis. Similiter autē ⁊ quos Architas approbauit terminos. simul.n. vtriusqꝫ sūt:vt qd est serenitas qes in aeris pluralitate:aer quidem materia actus ⁊ substantia quies.quid est tranquilitas maris equitas subiectū quidem vt materia mare.actus autem ⁊ forma eqtas.

¶Secundū ponit. Et ē q̄ cum ī diffinitione vnū cōparatur ad aliud vt actus ad materiam:qdam diffinientes res p̄ materiā tantum īsufficiēter diffiniunt: sicut diffiniētes domum p̄ cemētum ⁊ lapides ⁊ ligna que sunt materia dom?:quia talis diffinitio nō notificat domum ī actu sed ī potētia. Qui vero dicūt q̄ domus ē cooptura pecuniarum ⁊ corporuz dicūt formam domus:sed nō materiam. Qui vero dicūt vtrunqꝫ diffiniunt compositam substantiaz. Et ideo eorum diffinitio ē pfecta ratio. Ratio vero que sumitur ex differētijs ptinet ad formā. Que vo ex pubus ītrinsecis pertinet ad materiā. Et similes his diffinitionibus sūt ille:quas architas approbat: sicut ⁊ qō significat dispositiones aeris:quādo est sine vento est quies in multo aere. Non enim si modicum de aere in aliquo vase incluso qescat dicitur venemia. Jn hac autem diffinitione aer est vt materia.⁊ quies vt forma. Similiter cum dicitur:tranquilitas est planicies maris.mare ē materia.⁊ planicies vt forma. Materia autem in his diffinitionibus est subiectuz substantia. Forma vero est actus. Jn diffinitione autem domus materia sunt partes.actus autem forma totius.

¶Deinde cum dicit.

¶Palam itaqꝫ ex dictis que sit sensibilis substantia:⁊ quomodo ⁊ hec qdem enīz vt materia:illa vero vt forma quia actus:tertia autem que ex his.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Epilogat q̄ forma dicta sunt. Et est planus in lra.

o ¶Portet autem nō ignorare: qa aliquādo latet vtrū significet nomē cōpositā substantiam: aut actum ⁊ formā vt domus vtruz signū cōmunis: qa tegumentū ex lateribꝰ ⁊ lapidibus sic cōpositis. aut actus ⁊ speciei. quia tegumentū ⁊ linea: vtrū dualitas in lōgitudinē. aut qa dualitas ⁊ animal: vtrū anima in corpore. aut anima: hec nāq substātia ⁊ actus corporis alicuiꝰ.

¶Lectio tertia.

p ¶Ostquam ingsiuit phūs p̄ncipia subē sensibilis oñdēs q̄ subā sensibilis cōponit ex mā ⁊ forma. Nunc de p̄ncipio māli ⁊ formali determinare intendit: ingrendo ea q̄ sunt ꝓsiderāda circa vtrūq̄. Et dividit in duas ptes. In p̄ma ingrit ea q̄ sunt ꝓsiderāda circa p̄ncipiū formale. In scōa ea q̄ sunt ꝓsiderāda circa p̄ncipiuz māle ibi (Sz de māli qdez subā). Et qa plato p̄cipue p̄ncipiuz formale tetigit. iō determinat de p̄ncipio formali scōm ea que plato posuit. ¶Ponit āt plato formas rex esse spēs ⁊ nūeros. Ūn p̄ma pars dividit i duas partes. In p̄ma determinat de p̄ncipio formali per cōparationē ad spēs. In secūda per cōparationē ad numeros ibi. (¶Palaz aūt qa si sunt quodāmodo numeri). ¶Ponebat autē plato ōt tuoz de formis per cōparationē ad spēs: quoz p̄muz est: q̄ nomina spērum significent tantuz formā: non autē formā cum materia. Secundū q̄ forma est aliquid p̄ter ptes materie. Tertium est q̄ ē ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. Quartū est q̄ forme sunt separate a sensibilibus. Unde p̄ma pars dividitur in quatuor: secunduz q̄ Aristoteles de quatuor p̄dictis ingrit. Secunda pars īcipit ibi. (¶Nō videt igitur q̄rentibus) Tertia ibi. (Necessarium itaq̄). ⁊c. Quarta ibi. (Si autē sunt corruptibiliuz subē.) ¶Circa p̄mā tria facit. ¶Prio monet q̄stionē dicens: q̄ necessariū est scire q̄ apud aliquos dubiuz est vtruz nomē spēi significet substantiā compositā aut formā tantuz. siue aliquid: qđ est loco actus: vt hoc nomē domus vtrum significet cōiter materiā ⁊ formā: puta q̄ domꝰ significet tegumentuz cōstitutū ex cemēto ⁊ lapidibꝰ ordinatū vt decet. Nā tegumētuz est sicut forma. cemētuz ⁊ lapides vt mā: aut p̄dictuz nomē significet tm̄ actuz ⁊ spēm. s. tegumentum Sic̄r vtruz hꝰ nomen. lies significet dualitatē ⁊ lōgitudīe aut dualitatē tm̄ ¶Dc āt ideo dicit. q: plonici posuerūt nūeros eē formas magnitudinū. Dicebāt. n. q̄ p̄ctus nihil aliud est q̄ vnitas pōnē hūs. ita q̄ positio sit q̄si māle. vnitas vt formale. Et similiter ponebāt q̄ dualitas erat forma linee. ita q̄ linea nihil aliud ē q̄ dualitas i lōgitudine. Querit ergo phūs vtrū hoc nomen linea significet dualitatē tātū q̄si formā. aut dualitatē in longitudine sicut forma i mā. Et sic̄r vtrū hoc nomē aīal significet aīam i corpe: q̄si formā in materia: aut animā tantū que est forma corpis organici.

¶Erit aut vtiq̄ ⁊ in vtrisq̄ animal non vt vna ratione dictum: sed si ad vnum.

¶Ostēdit qđ sequatur: siqs dicit q̄ noia spērum vtro q̄ mō se hēnt i significādo: vt. s. q̄q̄ significēt formā tm̄. q̄q̄ āt formā i materia. vñ de vtroq̄ i vtraq̄ significatiōe aī accipiet nō vnīoce q̄si vna rōe dictū: sed analogice: sicut est i illis q̄ hūt nomē vnū pp hoc q̄ referunt ad vnū. Nomē. n. spēi nō dicet de compositō nisi secūdū ordinē ad hoc q̄ dicit scōm formā ꝓpositus ex materia ⁊ forma dicit p̄ participationez hōis idealis q̄ est forma tantum:

¶Uerū ⁊ hoc ad aliqd aliud qdez dr̄nt: ad cōnē vero subē sensibilis nihil: nam qō qd erat esse spēi ⁊ actꝰ existit: nā aīa ⁊ aīe eē idē. homini vero eē ⁊ hō nō idez: nisi ⁊ aīa homo dicatur: si alicui quidez: alicui vero non. Lo. 8.

¶Ostēdit phūs ad qd tēdit p̄dcā qō: dicens q̄ si nomen spēi significet subāz ꝓpositā: aut significat formā tm̄: hoc facit differētiā q̄ tū ad aliqd: sz ad cōnē subē sensibilis nullā dīam facit: mānifestuz. n. ē q̄ subā sensibilis cōposita ē ex materia ⁊ forma. Ad quid autez dīa vtruz sic vel sic se hūt ꝓsequēter mānifestat. ¶Manifestuz est enī: q̄ si aliqua res est: q̄ sit forma tantum ⁊ actus quod qd erat eē existit ei: idest qō quid erat esse eius: idē erit cum ea. sicut idē est aīa ⁊ aīe esse. i. aīa est quidditas aīe. Si vero aliquid est ꝓposituz ex materia ⁊ forma. nō erit iō in ipso q̄ quid erat esse ⁊ res ipsa: sicut nō iō est hoi esse ⁊ hō. Nisi forte hō dicat aīa tm̄ scōm illos qui dicunt q̄ noia spērum significāt formā tm̄. Et sic pz q̄ aliq̄ res cui idē est qō quid erat eē suuz. s. q̄ nō ē ꝓposita ex mā ⁊ forma: sed forma tm̄. Et huiꝰ rō ē: q: qō quid erat eē est id quod significat diffō. Diffō autē significāt naturā spēi. Si autē aliq̄ res est q̄ sit cōposita ex materia ⁊ forma oz q̄ i illa re sit aliquid p̄ter naturā spēi. Luz. n. materia sit idiuiduatiōis p̄ncipiū oz q̄ i quolibet cōposito ex materia ⁊ forma sint p̄ncipia idiuiduātia q̄ sunt p̄ter naturā spēi. Uīl hmōi res nō tm̄ ē quidditas sua: sed aliquid p̄ter hoc. Si q̄ vo res ē q̄ sit forma tm̄: nō hz aliq̄ p̄ncipia idiuiduātia p̄ter naturā spēi: cū ipsa forma p se exīs p seipsā idiuidnet. Et iō ipsa res nihil aliud ē q̄ q̄ qd est eē suuz. Sic igr̄ pz q̄ si nomē spēi significet formā tm̄ cuīslibet rei idē est qō qd erat eē ⁊ esse suuz. sicut hō erit q̄ qd est eē suuz: ⁊ equꝰ ⁊ oīa hmōi. Si autē noia spēi significāt cōposituz ex mā ⁊ forma tunc nō idem erit rebꝰ qō qd erat esse earum.

¶Deinde cum dicit.

¶Nō vī itaq̄ querentibꝰ: syllaba ex elemētis ens ⁊ cōpositione. nec domꝰ lateres ⁊ cōpositio ⁊ hoc recte. nō. n. cōpositio ⁊ mixtio ex his quorū est cōpositio ⁊ mixtio. Similit aūt nec aliorū nihil: vt limes positiōe nō ex limine positio: sed magis hoc ex illa: neq̄ ita q̄ est hō aīal ⁊ bipes: sed aliqd oz esse qō preter hoc ē: si hoc materia. neq̄ aūt elemētuz neq̄ ex elementis sed subā q̄ auferētes materiā dicūt. Si g̃ hec cā ipsius esse ⁊ substātia: hec ipsam vtiq̄ substantiā nō dicent.

¶Prosequitur scōm p̄dcōz. s. q̄ forma sit aliqd preter ptes materie dicens q̄ platonicis mouētibꝰ istaz cōnē nō videtur q̄ syllaba sit ex elemētis ⁊ ex cōpositione q̄si cōpositio q̄ est forma syllabe sit ps materialis syllabe. sicut elemēta vel lre. neq̄ videt eis q̄ domus sit cemētum ⁊ cōpositio q̄si domus cōstituat ex his: q̄si ex ptibus mē. Et i hoc recte dicunt. qa si forma esset vna de ptibus materie dependeret ex materia. Et hoc videmus esse falsuz. q: ꝓpositio ⁊ mixtio q̄ sunt formalia p̄ncipia nō cōstituuntur ex his q̄ cōponuntur aut miscētur sicut nec aliqō aliud formale cōstituitur ex sua mā: sed ecōuerso. Subliminare. n. cōstituitur ex cōpositiōe que est forma eius ⁊ nō ecōuerso. Ergo si ponat q̄ aīal. ⁊ bipes sit mā hoīs: hō nō erit aīal ⁊ bipes: sed erit aliquid aliud p̄ter hoc. Nec erit elemētum neq̄ ex elemētis: sed erit tm̄ forma vt dicunt platōici qui auferunt materiā a diffīni

UVA. BHSC. IyR_086_1

tionib⁹. Sed cōtra hāc positionē videtur esse dicendum q⁹ si id qō est forma tantuz p̄ter materiā est substantia ⁊ p̄cipium eēndi: nō poterunt dicere q⁹ hoc particulare sit illa substātia separata scilicet q⁹ homo sensibilis sit compositus ex materia ⁊ forma. homo autem sit forma tantum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Necessarium itaqz hanc aut sempiternā esse aut corruptibilē aut corrumpi aut factā esse siue fieri: mōstratū aūt est ⁊ declaratum in aliis: qz spēm nullus facit: nec generatur: sed efficitur hoc. fit autem quod ex his.

¶ Prosequitur tertium predictorum scilicet q⁹ forme secunduz platōicos sūt sempiterne ⁊ icorruptibiles. Unde cōcludit ex dictis q⁹ necessariū est formā aut esse sempiternam: vt platonici posuerūt ponētes ideas quas dicebāt formas rerum esse sempiternas aut necesse est formam esse corruptibilē per accidēs sine hoc q⁹ corrumpatur per se. Et similiter facta per accidens sine hoc q⁹ fiat per se. Quod conceditur secūdum scientiā Aristotelis q non posuit formas separatas: sed ī materia existētes. Quod autē forme nō possint corrumpi p se: nec generari ex quo vtrunqz predictorum dependet. monstrat consequēter p hoc qō superi⁹ probatū ē q⁹ nullus facit formā. neqz forma generat neqz efficit p se: sed p se efficitur ⁊ generat hoc pticulare. Et ratio ē: qa omne quod fit fit ex materia. Unde hoc pticulare cum sit cōpositum ex materia ⁊ forma fit ⁊ generatur (ex bijs). s. p̄cipijs materialibus ⁊ idiuiduantibus. Supra aūt dictū est q⁹ forma nō ē elemētuz: neqz ex elemētis. Unde seqtur q⁹ forma nec fit nec generatur per se.

Lec. 7.

¶ Deinde cum dicit

¶ Si autem sunt corruptibilium substantie separabiles nondum palam.

Lec. 7.

¶ Prosequitur quatū p̄dictorum scilicet q⁹ plato ponebat formas separatas a materia. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ostendit qd sit dubiū circa hāc positionem dicens q⁹ non ē manifestū si subē. idest forme rerū corruptibiliū sint sepabiles vt platonici posuerūt.

¶ Attamē quia quorumdā non cōtingit palam quecunqz non possibile est p̄ter ipsa alia esse: vt domum aut vas.

¶ Ostendit qd manifestū eē videtur circa hoc. Et dicit manifestū eē q⁹ quorundā corruptibilium formas non contigit separari quecunqz scilicet nō possibile est eē p̄ter materias suas: sicut domus aut vas: qa forma dom⁹ aut vasis nō pōt eē sine ꝓpria materia.

Lo. 9.

¶ Forsan quidem nec substantie sūt nec aliqua ipsa hec nec aliquid aliorum q̄cunqz vero natura constituta sunt. naturam enim solā vtiqz qs pōet eorū q̄ ī corruptibilib⁹ subāz.

¶ Excludit obuiationē dicēs. q⁹ forme artificialium forsan nō sunt subē: nec ipse sunt aliqd p se: vnde leperari nō possunt. Et similiter nullū aliox artificialium que nō sunt scōm naturam. qa solum materia in rebus artificialib⁹ ponit eē subā. Forme aūt artificiales accidētia sunt. Forme vero naturales sunt de genere subē. Et ꝓpter hoc plato nō posuit formas artificiales eē separatas a mā sed solū foīas subāles.

¶ Quare dubitatio quā antisthenici ⁊ hic indocti dubitauerunt hēt tēpus quoddā quod nō est ipsum qd est diffinire. terminū. n. rōnē esse lōgā. Sed quale qd ē. contingit dicere sicut argentū qdē qō est nō qa aut q̄le stagnū quare subē est qdē cui⁹ contingit esse terminū ⁊ rationē puta cōpoīte: siue sensibilis fuerit siue intellectualis. p̄moruū aūt ex qbus hoc nō est siqdem aliqd de aliquo significat ratio diffinitiua. ⁊ oportet hoc quidez vt materiam esse: illud vero vt formam.

¶ Ostēdit qd manifeste sit cōtra positionē platonis dicēs q⁹ sigs ponat eē formas sepatas vt platōici posuerunt dubitatio quā antisthenici dubitauerūt. sz vt derētur idocti habebit locū cōtra platonicos. Dicebant. n. q⁹ nō ē aliqd diffinire diffinitiōe significante qdditatē rei. qz cū qdditas rei sit simpliciter: nō conuenienter significat⁹ per orationē cōpositā ex multis Uidem⁹. n. q⁹ terminus. i. diffinitio q̄ assignat⁹ rei: ē oratio lōga ex multis cōposita. vnde nō significat qd ē: sed quale qd. i. cui simile ē aliqd. Sicut si aliqs dicat q⁹ diffinitio argēti nō significat argētū: sed significat tale q̄le ē plūbū vel stagnū. vñ ad solnēdū istā dubitationē oz dicē q⁹ sbā q̄ diffinit⁹ sine sit ītellectual: sine sit sensibilis oz q⁹ sit cōposita. Ea vero ex qbus p̄mo cōponit⁹ cū sint simplicia nō cōtigit diffiniri. Dictum ē enī. s. q⁹ rō diffinitiua adūgit aliqd alteri quorū vnum ē vt forma. aliud vt mā. nam gen⁹ sumit⁹ a mā ⁊ differētia a forma vt dictum ē. s. vñ si spēs rerū eēnt tm̄ forma: vt platonici posuerūt nō contingeret diffinire.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam āt ⁊ qa si sint aliqualiter numeri subē sic sunt ⁊ nō vt qdam dicūt vnitatū. nqz diffinitio nūerus qdā diuisibilis: qz. n. indiuisibilia. nō. n. ifinite rōnes ⁊ nūer⁹ aūt tale.

¶ Postq̄z determiauit de formis scōm q⁹ pparant ad ydeas īductas a platone: nūc. Determiat ō formis per cōpationē ad nūeros. p̄o enī ponebat foīas ⁊ subās rerū reducēdo p mōz cuiusdā assilatiōis formas ad nūeros. Et dīcit ī q̄ttuor: sz q⁹ q̄ttuor mōis assilat formas nūeris. Dicit ergo p̄o q⁹ manifestū ē q⁹ si nūeri aliquo mō sint subē rex ⁊ forme sic sūt sicut ex p̄missis accipi pōt. nō āt sūt nūeri vnitatū sic p̄onici dīt. Dicit āt nūer⁹ vnitatū nūerus simplex ⁊ absolut⁹. nūer⁹ autē applicat⁹ ad res dicit⁹ nūerus rex sicut q̄ttuor cānes vel q̄ttuor boīes. Quo qō mō subē rex q̄s significāt diffinitōes pūt dici nūeri. Est. n. diffinitio diuisibilis ī duo: quox vnū se hz vt forma. aliud vt mā: vt supius dictuz ē. ⁊ itex ē in īdiuisibilia diuisibīl. Diuisio. n. diffinitiōis oz q⁹ p aliq̄ īdiuisibilia termineť. Mō. n. diffinitiōes pcedunt ī ifinituz. puta si diffō hois dīdat in al ⁊ rōnale. diffinitio aial ī aiatū ⁊ sensibile ñ pcedat hoc ī ifinitū. Cū nō sit pceder in ifinitū ī cāis mālib⁹ foīalib⁹: vt ī scdo pbatū est. ⁊ sic diffinitiōis dio nō assilat dioni q̄titatis cōtinue q̄ ē in ifinitū: sz dioni nūeri q ē diuisibīl in īdiuisibilia.

¶ Et quēadmodum nec a nūero ablato aliquo aut addito ex qbus est nūer⁹ nō adhuc idē nūerus ē: sed alter q̄uis mīmū auferat aut addat. sic nec diffinitio nec q⁹ qd erat eē. nec adhuc erit ablato aliquo aut addito.

¶ Ponit scdaz assilationē subē q̄s significat diffō ad nūeros. Et dicit q⁹ si aliqd addat⁹ vel subtrahat⁹ alicui nūero ēt si sit mīmū nō erit ib nūerus sz spēs. mīmū. n. ī nūeris ē vnitas q̄ si diuidat⁹ ī ternario surgit q̄ternari⁹ q̄ est alia spēs nūeri. Si vero abstrahat⁹ ab eob remanet binari⁹ q est ēt alia spēs nūeri. ⁊ hoc ib qz illa vltima dīa dat spēz nūero. Et sīl⁹ est ī diffōnibus ⁊ ī qb qd erat esse: qō significat diffō. qz q⁹cūqz mō addito vel ablato ē alia diffinitio ⁊ alia nā spēi. si. n. subā aīata ꝓfibil tm̄ ē diffinitio aial⁹ cui si addas

UVA. BHSC. IyR_086_1

q rōnale ꝓstitutis spēz hois. si āt subtrahas ffibile cō stitus spēz plante. q: etiā vltima differētia dat spēm.

¶Et nūerū oz esse aliqd quo vn⁹: qđ nunc non bz dicere quo vn⁹ figdez est vn⁹. aut. n. nō est: sz vt aceru⁹. aut figdem ē: dicēdū. qđ qd est faciēs vnū ex multis q diffinitio vna ē Similiter āt neqz banc bēt dicere. q merito accidit. eiusdē. n. rōnis q subā vnū ita: sed nō vt dicūt qdā vt vnitas q̄dam exīs aut punctum. Sed endelichia q natura quedam.

¶Pōit tertiā assūptionē. q dicit q nūer⁹ ē id qđ ē vn⁹ ē. n. p seipz nūer⁹ iqtū vltia vnitas dat nūero spēz q vnitatē sicut ēt i reb⁹ ꝓpositis ex mā q fōa. p formā ē aliqd vnū. q vnitatē q spēm sortit. Et pp hoc loqntes ō vnitate nūeri ac si nūerus nō eēt vnus p seipm nō pōit dicē quo ē vn⁹ si est vn⁹. Cū. n. ꝓponat ex multis vnitatib⁹: āt nō ē vn⁹ simplr: sz vnitates aggregant i eo p modū coaceruatiōis q̄ nō fac simplr vnū. q p ꝓns nec ens in aliqua spē ꝓstituūt. q sic nūer⁹ est aliq̄ spēs entis. Aut si nūer⁹ est vn⁹ simplr q nō p seipm dicēdū ē quid facit eū vnū ex multis vnitatib⁹: qđ ñ est assignare aliqd. Et silr diffinitio ē vna p seipaz. q sic nō bīt aliqđ assignare p qđ fiat vnū. q hoc rōnabiliter accidit. q: p eandē rōnē subā quā significat diffinitio ē ita vnū sicut q nūerus. s. per se ex hoc q vna ps eius ē vt foza alteri⁹. q nō ē vna vt idiuisibile sic vnitas ac pūctū. sicut qdam dixerūt: sed q: vnaqueqz earum ē vna forma q nā quedam.

¶Et quemadmodum nec numerus habet magis vel minus: nec que secundum spēm substantia: sed siquidem cum materia.

¶Quarto ibi. (Et quēadmodū nūer⁹ nec nūerus.) Pōit q̄rtā assūptionē. Et dicit q sicut nūer⁹ nō suscepit magis aut min⁹. ita nec subā q dī sm spēz sz forte illa q̄ dicit sm māz. sicut. n. rō nūeri i aliquo determiato cōsistit: cui nō ē addere nec subtrahere: vt dictuz ē. ita q rō forme scōm magis q minus cōtingit esse ex hoc q materia pfectius vel minus pfecte formā participat. Unde etiā albedo non suscipit magis q minus: sed albū. ¶Deinde cum dicit.

¶De generatione quidem q corruptiōe dictarum substantiarum quomodo contingit. q quomodo impossibile q de reductione ad numerum sit vsqz ad hoc determinatum.

¶Epilogat que dicta sunt dicēs q dictuz est de generatione q corruptione taliū substantiarū. s. formaliū quomō cōtingit q: p accidēs q quomō est ipossibile. quia per se q de analogia ideſt de reductione earum ad numerum per viam assimilationis.

Lo. 11.

d E materiali autem substantiam oz non latere. qa q si ex eodem oia primo aut eisō aut primis q eadē materia vt principium his que fiunt. est tñ aliqua propria cuiuslibet: vt phlegmati prima materia dulcia aut crassa: cholere vero amara: aut alia quedam forsan autem hec ex eodez.

¶Lectio quarta.

p Postquam Aristo. psecutus ē ea q cōsiderāda erāt circa formale principiū subē. nūc determinat ēt determinat de pncipio materiali. Et diuidit in ptes tres. Pmo ad ea q̄ sunt ex materia. Secūdo p cōparationez ad alias cās ibi. (Cōtingit āt vna mā exīte). Tertio p cōparationē ad transmutationē generatiōis q corruptiōis cuius subiectū est materia ibi. (Quoniā aūt si ne generatiōe.) Circa pmū duo facit. Pmo manifestat vtrū oīum sit vna: vel plures spēs materie. Et dicit q oz non latere circa materiale pncipiū: q: sz oia sint ex eodē primo materiali pncipio qđ est materia prima de se nullā habēs formā. aut ex eisdē materialib⁹ pncipijs: aut pmis qđ dicit ꝓpter q̄ttuor elemēta q̄ sūt pncipia materialia cōiter oīb⁹ generabilib⁹ q corruptibilib⁹. q sz sit eadē materia: vt (principijz his que fiūt): qđ dicit ꝓpter hoc q materia nō ē tantū principiū i esse sed ēt in fieri. sz etiā pria materia q elemēta cōiter se habeant ad elementata tamen cuiuslibet rei est aliq̄ materia ꝓpria: vt materia ꝓpria phlegmatis nō simplr sed i genere sunt dulcia q pinguia. Hec. n. hēnt quandā affinitatē cuz phlegmate rōne sue humiditatis. Cholere vero prima materia sunt amara. Aut alia quedā hmōi. In amaris. n. videtur calor oīo habere dominiū sup humiditatē vsqz ad ei⁹ cōsumptionē. Et sic rōne siccitatis q caliditatis affinitatē hēt cū cholera. Sz he due materie. s. amara q dulcia forsan sūt ex aliq̄ principio materiali prioze. Addidit aūt (forsan) q: quorundaz est sic diuersa materia q eoz materie nō reducunt i aliquā priorē sicut corpora corruptibilia q in corruptibilia. Ex his igitur que hic dicunt accipit q pria materia est vna oīum generabiliū q icorruptibiliū. Sed pro prie materie sunt diuerse diuersarum.

¶Fiunt autem plures materie eiusdez: quādo alterius altera fiunt: aut phlegma ex crasso q dulci. si crassum ex dulci. ex cholera vero per resolui choleram in primam materiā. Dupliciter enim hoc ex hoc: aut qa primuz erit: aut qa ex resoluto in principium.

¶Secūdo dicit qūo ecōtrario vni⁹ sūt plures materie: dicēs q eiusdē rei sūt plures materie q̄do vna earū ē alterius materia. sicut materia phlegmatis sūt pingue q dulce si pingue est ex dulci. Pinguis. n. sapor inter medios sapores cōputatur. Mediī autē sapores fiunt ex extremis: q sunt dulce q amarū. Sed pingue est proximū dulci. Cōsideranduz vero est q i istis exemplis materiā alicui⁹ posuit ex quo aliquid fit sz nō si permanens sed transiens. ne igitur aliquis extimaret q semper aliquid fieri diceret ex materiali: principio: q nō econuerso subiungit: q etiam ex cholera dicitur aliquid fieri per resolutionē cholere in primā materiā. Et ecōtra cholera fit ex prima materia. q: dupliciter dicitur aliquid fieri ex altero. Aut qa illud ex quo fit ē ei pricipiū naturaliter in via generationis. Huiusmodi enim ē materiale principium. Aut quia factio est resolutio in pricipiū materiale. ita scilicet q ex cōposito per resolutionē materiale principiū fieri dicatur. Fit enim corpus mixtū ex elemētis per cōpositionē. Elemēta vero ex corpore mixto per resolutionem.

¶Deinde cum dicit.

¶Contingit autem vna existēte fieri diuersa propter mouentem causam: vtputa ex ligno q archa q lectus: quorundā vero altera materia ex necessitate alteris existentibus vt serra non vtiqz fiet ex ligno: nec in mouente causa hec. nō. n. faciet serrā ex lana aut ligno. nec in mouēre cā hec: nō. n. faciet serrā ex lana aut ligno. Si vo idem cōtingit ex alia materia facere palam: quia ars q principiū: qđ Lo. 12.

UVA. BHSC. IyR_086_1

est vt mouens idem: nam si ⁊ materia altera ⁊ mouens: ⁊ quod factum est.

¶ Determinat de materia per cõparationẽ ad alias cãs. Et primo per cõparationẽ ad agentẽ tantum: qui ex materia aliqd facit: q̃ gdez cõparatio pertinet ad materiã secundus q̃ est p̃ncipiũ fiendi. Secundo p comparationẽ ad oẽs causas: prout materia ẽ p̃ncipium cognoscẽdi ibi. (Quãdo itaqz aliqd q̃rit) Quia vo supius dixerat q̃ vna erat prima mã oiuz posset aliqs dubitare qũo ex mã vna oium diuersitas rerũ p̃cederet. Antiq enĩ naturales attribuebãt hoc casui tollentes causã agentẽ ponentes p raritatẽ ⁊ densitatem ex vna mã rerum diuersitatẽ p̃duci. ¶ Hoc ergo remouẽs pbus dicit primo: q̃ contingit vna mã existente fieri diuersa pp mouentẽ cãm. aut qa est alia ⁊ alia cã mouens. aut qa eadez causa mouẽs hẽt se ad operandũ diuersa diuersimode. Quod maxie in artificialib⁹. patet. Videmus enĩ ex ligno fieri archaz ⁊ lectum ab vno artifice secundũ diuersas formas artis: q̃s apud se hñt. Quia vero licet materia p̃la sit cõmunis oĩbus. tamẽ materie p̃prie sunt diuerse diuersoz ideo ne aliqs totam diuersitatẽ rerũ attribueret mouẽti. ⁊ nullo mõ materiali principio subiũgit q̃ in qbusdã diuersoz ex necessitate ẽ diuersa materia p̃pria scilicet. Non enĩ quodlibet natũ ẽ fieri ex qualibet materia sicut serra nõ fit ex ligno: neqz est in potestate artificis: vt hoc faciat. Nunquã enĩ vnã materiã attribuit cuilibet operi. Nõ enĩ potest facer serram ex ligno vel lana: que pp molliciẽ suã nõ sũt apta ad opus serre qõ ẽ secare. ¶ Patet igitur q̃ diuersitas rerũ est ex monẽte ⁊ materia. Si ergo ꝓueniat aliqd idem secundũ spẽm fieri ex alia materia: sicut phialam ex auro ⁊ argento: manifestũ est q̃ principiuz mouens oportet ẽ idem scilicet artem. Si enĩ materia esset diuersa ⁊ mouẽs diuersuz: necesse esset
Lo.12 q̃ ⁊ factũ esset diuersum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quãdo itaqz aliquis quesierit quid causa quoniam pluribus modis dicuntur cause omnes: dicere oportet causas contingentes: vt hominis que causa vt materia equidẽ menstrua: quid autem vt mouens. equidem sperma quid vt species quod quid erat esse quid vt cuius causa finis. forsan autem hec ambo idem.

¶ Determiat de materia per cõparationẽ ad alias causas scõm q̃ materia ẽ cognitiõis p̃ncipiũ. Et circa hoc duo facit. ¶ Prio ostẽdit q̃ oportet reddere materiã ñ alijs causis i generabilib⁹ ⁊ corruptibilibus. Scõdo ostẽdit qũo se habet materia in substantijs naturalibus ꝓpetuis ibi. (In naturalib⁹ quidẽ). Tertio qũo se habet in accidẽtibus ibi. (Nec quecunqz qdem natura(. Circa primũ tria facit). ¶ Primo enĩ q̃ antiq naturales assignabant tantũmodo cãm materialẽ. dicit primo q̃ quãdo aliqs de aliquo querit qd est causa eius: cũ pluribus mõis dicantur cause. Oportet oẽs causas assignare (cõtingẽtes) idest que cõtingant esse illius rei. Nõ. n. habẽt oẽs causas oĩa. Naturalia tamẽ ⁊ maxime generabilia ⁊ corruptibilia oẽs cãs habent: vt hois causa quasi materia in generatiõe ipsius sunt mẽstrua. cã mouẽs sperma in quo est virt⁹ actiua cause formalis (quod qd erat esse) idest illud qõ significatur p diffinitionẽ eius. Sed finis est cuius cã ille aũt dne cause scilicet finis ⁊ forma forte sunt idẽ numero. Quod qdem dicit qa in q busdã sunt idẽ. in qbusdam nõ. Finis oĩs enĩ gñatio nis est aĩa. Finis vero operationis eius ẽ felicitas.

¶ Oportet autem proximas causas dicere que materia nõ ignẽ aut terrã: sed ꝓpriam.

¶ Secundo ostẽdit q̃ nõ soluz oportet assignare oẽs causas sed oportet etiã dicere causas proximas: vt incipiẽdo a causis primis ꝓueniamus ad cãs proximas. ¶ Per cãs enĩ primas habetur cognitio de re aliqua solum i vniuersali ⁊ iperfecte. ¶ Per causas autem proximas hẽtur cognitio rei ⁊ perfecta. Sicut si qs quereret cãm materialẽ hois non debet assignari pro causa ignis aut terra que sunt materia communis oium generabiliũ ⁊ corruptibiliũm: sed debet assignari p pria materia: vt ⁊ caro ⁊ os ⁊ huiusmodi.

¶ Circa naturales quidem substãtias ⁊ generabiles necesse sit versari: si qs recte versatur. si profecto be cause ⁊ tot ⁊ oportet causas cognoscere.

¶ Tertio epilogat qõ dictum est. ⁊ dicit q̃ circa naturales substantijs ⁊ generabiles necesse ẽ sic versari si qs recte cõsideret cãs vt. s. oẽs assignẽtur ⁊ prime. Et hoc ẽ necesse: ex eo q̃ he cause sunt tot: vt dictum est. ⁊ oportet cãs cognoscere ad hoc q̃ aliqd sciat q̃ scire est cãm cognoscere.

¶ Deinde cum dicit.

¶ In naturalibus quidem autem substantiis alia ratio. forsan quedam non habẽt materiam: aut non talem: sed solum secundum locum mobilem.

¶ Ostendit quomõ sit materia in substãtijs naturalib⁹ ⁊ ꝓpetuis. s. icorporibus celestibus dicẽs q̃ in naturalibus celestibus ⁊ perpetuis substãtijs. s. corporibus nõ est similiter materia: sicut in corpibus generabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹. Forsan qdẽ. n. tales subẽsi hñt materiã. aut si habẽt nõ habẽt talẽ qualẽ hẽnt generabilia ⁊ corruptibilia: sed solũ secundũ potentiã q̃ est in motu locali. Ut. n. supra dictũ ẽ in rebus generabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹ generatio ⁊ corruptio inducit in cognitionẽ materie. qz i generatiõe ⁊ corruptiõe oz ẽ vnũ subiectũ cõe ad priuationẽ ⁊ formã. Vñ cum in corpore celesti nõ sit potẽtia ad priuationẽ forme: sed solũ ad diuersa loca nõ habet materiã que sit in potentia ad formã ⁊ priuationẽ: sed q̃ est in potentia ad diuersa loca. Corpus autẽ compat ad locuz nõ sicut materia ad formã: sed magis sicut subiectuz ad accñs. Et hz compatio subiecti ad accidẽs sit quodãmõ vt materie ad formã. nõ tamẽ subiectuz ẽ oĩo materia sicut infra dicet. ⁊ sic corpus celeste vniuersaliter nullo mõ oz materiã: si subiectuz materia nõ dicit. vel habet materia ad vbi si subiectuz dicatur materia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqz quecunqz ita natura quidem non substantia vero nõ: nõ est his materia sed q̃ subiicitur substãtia: puta eclipsis q̃ materia. nõ enĩ ẽ: sed luna qõ patit. q̃ cã mouẽs ⁊ corrũpens lunẽ terra. Qõ aũt cui⁹ gratia forsã nõ. qõ vero vt species rõ: si nõ mãifesta si vero cõ cã fuerit rõ: vt qd eclipsis. priuatio luminis si vero addat a terra i medio obiecta: q̃ cõcã ratio hec somni vero nõ mãifestũ qd primũ patiens: sed q̃ aĩal etiã primũ verũ hoc secũdũ qd. ⁊ qdem primũ coz: an aliud aliquid deinde a quo: deinde qd passio que illius ⁊ non totius: quia imobilitas talis vtiqz: sed hoc per aliqd pati quod primũ.
Lo.14
¶ Ostẽdit quõ materia attribuit accidẽtib⁹. ⁊ dicit

UVA. BHSC. IyR_086_1

q̄ illa q̄ sunt scōm nām nō tū sunt subst̄ātie sed accidentia nō hēnt materiā ex qua sint: sed subā ē eis subiectū. Subiectū autē hēt aliqd simile materie: inq̄tū ē receptibile accidētis. Differt autē a materia: inq̄tū materia nō hēt actu eē nisi per formā. Subiectū autē nō cōstituit in eē per accīs. Si ergo q̄rat q̄ sit cā eclipsis nō est assignare q̄ sit materia: sz luna ē subiectū patiēs talem passionē. Cā autē mouēs: que corrumpit lumē est terra interposita diametraliter inter solē ⁊ lunā. Cām vero finalē forsitan nō ē assignare. Ea.n. que ad defectū pertinent nō sunt pp finē: sz magis pueniunt ex necessitate nature vel cāe agētis. Dicit autē (forsan) quia cōsideratio causarum circa singula que contingunt in motibus est valde difficilis. Causa vero formalis eclipsis est diffinitio eius. Sed hec diffinitio non ē mānifestata: nisi in ea ponat causa: vt ratio eclipsis lune est p̄uatio lumis i luna. Sed si addat q̄ ista p̄uatio est a terra i medio obiecta inter solē ⁊ lunā diametraliter. hec diffinitio erit cō cā. Similiter hoc pz in hoc accīte q̄ ē somn⁹. Sz in somno ñ ē manifestū qd ē p̄imū subiectū patiēs hāc passionē. Sed hoc ē mānifestū q̄ aīal ē subiectū somni. Sz fz qd p̄io somn⁹ insit aīali: vtrū sit cor vel aliqd aliud tale ñ ē manifestū cū qdā ponunt p̄imū instrumētū eē sensus cerebrum. Quidā vo cor. Sōnus aūt ē ges opatōis sensibilis. Deīde oz p̄siderare hīto sbo sōni a quo sicut a cā agēte sit sōn⁹ vtz ab enaporatiōe alimēti aut laboze aut aliquo h⁹i. Deīde oz considerare q̄ passio sit sōn⁹ illi⁹. s. fz qd p̄io iest sōn⁹ aīali: ⁊ nō tot⁹ aīal. q: sōn⁹ ē q̄dā īmobilitas: sz ea q̄ petit aīali ⁊ p aliq̄ p̄imū q̄ ē subūm talis passiōis. Et illō p̄imū oz poni in diffinitiōe somni sicut ⁊ q̄libet accīs diffinit p p̄priū suū p̄imū subūm. Color.n. diffinitur p superficiē ⁊ ñ p corp⁹. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniā vero quedā sine generatiōe ⁊ corruptione sunt ⁊ nō sunt vt p̄icta si quidē sūt ⁊ totaliter spēs ⁊ forme nō. n. albūm fit sed lignum album: aut ex aliquo: ⁊ aliquid omne quod fit: fit. non oīa vtiq̄z cōtraria fient ex invicem: sed aliter albus homo ex nigro hoīz: ⁊ ablum ex nigro: nec omnis materia est sed quorum generatio est transmutatio adinuicem: quecunq̄z autez sine transmutari sunt aut non: non est horum materia.

¶ Determīat de materia per comparationē ad trāsmutationē vnius ad alterum. Et ideo p̄imo ostēdit quomodo diuersimode fit transmutatio in diuersis. Secundo mouet quasdam dubitationes ibi. (hz aūt dubitationē). Dicit ergo p̄io q̄ q̄dam quādoq̄z sunt ⁊ quandoq̄z non sunt sine generatiōe ⁊ corruptōe). i. sine hoc q̄ ipsa per se generent ⁊ corrumpatur: sicut p̄icta ⁊ vniuersaliter omnes species ⁊ forme siue sint substātiales siue accidentales. Non enim albū per se loquēdo fit: sed lignum album. oc. n. quod fit: fit (ex aliquo). i. materia. ⁊ fit aliquid ad quod terminatur generatio quod ē forma. Et sic oc quod fit est cōpositum ex materia ⁊ forma. vnde ea que sunt forme tantū per se fieri nō possunt. Cū ergo dicit: q̄ contraria fūt ex adinuicē diuersimode intelligendū est in oppositis ⁊ simplicibus. Aliter. n. fit albus hō ex nigro homine. ⁊ aliter nigrū ex albo. q: albus homo significat aliqd cōpositū. ⁊ ideo per se pōt fieri. sed albū significat forma tātū. vnde nō fit nisi per accidēs ex nigro. Hoz ergo ex predictis q̄ nō cuiuslibet rei ē materia: sed illorū que per se generant ⁊ transmutant inuicē. Illa vero que quādoq̄z sunt ⁊ quādoq̄z non sunt: sine hoc q̄ transmutent per se ita se hēnt q̄ eoz materia non est ex qua sint: sed habēt subiectū i quo sunt p mā.

¶ Deinde cum dicit

¶ Habet autem dubitationem quomodo ad contraria materia vniuscuiusque habet. Ut si corpus potentia sanum. Contrarium vero infirmitas sanitatis. Tunc ambo potentia ⁊ aqua potentia vinum. ⁊ acetum aut huius quidem secundū habitum ⁊ secundū speciē materia. illlus vero secūdum p̄uationem ⁊ corruptionem secundum naturā.

¶ Monet duas q̄nes circa predcā. quarū p̄ima ē quomō materia se hēat ad p̄traria: vtrū scilicet ita sit q̄ in oībus que videnē p̄trarietatē aut oppositionem habere materia equaliter vel eodē ordine sit i potētia ad vtrūq̄z oppositoz. sicut sanitati opponitur infirmitas. ⁊ subiectū vnū i potētia ad vtrūq̄z equaliter ē ⁊ eodē ordine. Est. n. sanitas equalitas quedā humoz. Infirmitas vero ineq̄litas. ineq̄litas vero. ⁊ equalitas eodē ordine se hēnt ad suū subiectū. Ut ergo q̄ ad vinū ⁊ acetū sicut ad p̄ria aque q̄ est mā humoz sit i potētia. ⁊ equaliter se hēat ad vtrūq̄z. Sz pbs dicē solnēdo q̄ hoc ñ ē ita. Foīa. n. vini se hz vt habitus qdā ⁊ spēs. Forma aūt aceti ē vt p̄uatio q̄dā ⁊ corruptio vini. Sic igit mā se hz p̄ pus qdē ad vinuz sicut ad habitum ⁊ ad spēm: ad acetū aūt sicut ad p̄uationē ⁊ corruptionē vini. Et ita ñ cōparatur ad acetū nisi mediāte vino.

¶ Dubitatio āt quedam est ⁊ quare vinum non materia aceti nec potentia acetum. quanuis fiat ex ipso acetum: ⁊ viuens potentia mortuū. aut ñ sed scōz accidens corruptiōes aīalis vero materia hoc scōm corruptionem mortui potentia ⁊ materia. ⁊ aqua aceti: fit. n. ex his: vt ex die nox: ⁊ quecunq̄z itaq̄z sic transmutantur ad inuicez ad materiaz oz redire: vt si ex mortuo animal in p̄imam materiam. deinde sic animal: ⁊ acetum in aquā deinde sic vinum.

¶ Secūda āt dubitationē monet q̄ talis ē. Illud ex q̄ fit aliqd vi eē mā illi⁹. sicut ex elemētis fiūt corpa mixta ⁊ sunt eoz mā. Cū igit ex vino fiat acetū. ⁊ ex vino fiat mortuū dubitat q̄re vinū ñ fit mā aceti ⁊ vinum mā mortui cui ordinēt ad ea sicut potētia ad actū. Sz ad hoc rūdet q̄ acetū ē corruptio ipsius vini. mortuū vero corruptio viui. Nō ergo acetū fit ex vino sicut ex mā. neq̄z mortuū ex vino: sed secundū accīs dī ex eo fieri ingtū fit ex mā eius. Ut scyphus ñ ē mā phyale sz argētū. Sitr viuū nō ē mā mortui. sz sunt elemēta. Dō aūt ex vino dī fieri mortuū vel ex vino acetū si referant ad ipam formā vini vel aīalis. hec p̄positio ex significabit ordinē. ga scilicet in eadez mā post formam vini est acetum ⁊ post formam animalis ē mortuum. Per quem modum dicimus q̄ ex die fit nox. Et ideo quecunq̄z sic transmutantur adinuicē. sicut ex vino fit acetum. ⁊ ex animali mortuum: non fit conuersio transmutationis nisi redeatur ad materiam. Sicut si ex mortuo debet fieri animal vinum: oportet quod redeatur ad materiam primaz inquantum corpus mortuum resolutur in elementa. Et ex elementis iterum ordine debito veniūtur ad constitutionem animalis. Et similiter de aceto ⁊ vino. Et huius ratio est: quia quandocunque materia se habet ad diuersa secundum ordinem non potest ex posteriori rediri in id quod precedit secundum ordinem. Sicut in generatione animalis ex cibo fit sanguis. ⁊ ex sanguine semen ⁊ menstruum ex quibus generatur animal. Nō

UVA. BHSC. IyR_086_1

potest aũt mutari ordo scilicet vt ex semie fiat sãguis aut ex sanguine cibus nisi per resolutionẽ ad primaz materiã ex eo q̃ cuiuslibet rei ẽ determiatus modus generatiõis. Et similiter q̃ materia vni nõ compat ad acetũ nisi per vinũ: ingꝛtuz scilicet ẽ corruptio vini. Similiter ẽ de mortuo ꝛ vino: ꝛ de ceco ꝛ vidente ꝛ ceteris. ꝛ ideo a talibus priuatiõibus nõ fit redditus adhabitus nisi p̃ resolutionẽ i primã mãm. Si aũt sit aliqua priuatio ad quã materia imediate ordinatur: q̃. s. nihil aliud significat nisi negationẽ forme i materia sine ordine ad formã: a tali priuatiõe poterit fieri reditus ad formã: sicut a tenebꝛis ad lucem: ga nihil aliud sunt nisi absentia lucis i diapbano.

Lo.16. ¶ Et dubitatione vero dcã circa diffõnes q̃ causa essendi vnũ. oĩum enim quecunqz partes habẽt: ꝛ nõ est vt aceruus quod totũ: sed aliqd inest totũ pꝛeter partes est alia causa. quoniã ꝛ in coꝛporibus bis qdem tactus causa est vnum eẽndi: aliis vero viscositas: aut aliqua passio altera talis diffinitio vero ratio est vna nõ coniunctione quẽadmoduz est ilias: sed per vnius esse. Quid igitur est quod facit vnum hominem. ꝛ pꝛopter quid vnum: sed non multa: puta animal ꝛ bipes.

¶ Lectio pꝛima.

¶ Postquam pbũs determiauit de pꝛincipio mãli ꝛ formali: nũc intẽdit determinare de vnione eoꝝ adinicẽ. Et circa hoc tria facit. ¶ Pꝛimo. n. mouet dubitationẽ. Secũdo soluit ibi. (¶ Palã itaqz. q: si acceptãtibus). Tertio excludit falsas opiones circa p̃dictã q̃stionẽ ibi. (¶ Pꝛopter hanc vo dubitationẽ). Circa pꝛimũ duas ponit rationes ex qbus ostendit questio eẽ dubitabilis dicẽs q̃ circa hanc questionẽ que superius tacta ẽ circa diffinitiões ꝛ numeros qd faciat vtrunqz eẽ vnuz. Hic cõsiderãdũ est: q̃ oĩa que habẽt plures partes. ꝛ totũ in eis nõ ẽ solũ coacernatio partiũ: sed aliquid ex pꝛibus constitutũ qõ est pꝛeter ipsas partes habet aliqd quod facit in eis vnitatem. In quibusdam. n. coꝛporibus sic vnitatem habentibus: cũ vnitatis ẽ conctatus in qbusdam viscositas: aut aliquid aliud huiusmodi. Manifestuz aũt est q̃ diffinitiua rõ ẽ vna ex pluribus constãs. nec est vna per solã coacernationẽ partiũ (sicut ilias). i. poema factũ de histoꝛia troiana: quod p̃ solã aggregationez ẽ vnũ. Diffõ aũt est vnũ simpliciter. Est. n. significatiua vni⁹. Uñ merito dubitat qd est qõ sciat diffinitionẽ hois esse vnã ꝛ hoiem cuius rõ ẽ diffinitio. Cum enĩ homo sit animal ꝛ bipes que videntur esse duo. merito dubitat quare hõ est vnũ ꝛ nõ plura.

¶ Alterqz ꝛ si est: vt aiunt qdam ipsum aliquid aial ꝛ ipsum bipes. Quare nãqz nõ illa ipsa homo ẽ ꝛ ẽrũt secundã pticipationez hoies nõ bois nõ vnius sed duoꝝ. s. animalis ꝛ bipedis: ꝛ totaliter vtiqz non erit homo vnum: sed plura animal ꝛ bipes.

¶ Secũdo ponit secundã rõnẽ que questionẽ reddit dubitabilẽ dicẽs q̃ alia ratio dubitatiõis accidit p̃dicte questioni. Si. n. est verũ quod qdam dicũt si hoc ipsum quod ẽ animal sit aliquod per se existens ꝛ separatum. ꝛ similiter hoc ipsum quod ẽ bipes q̃ platonici posuerunt. si enĩ sic est merito. quare q: homo nõ est illa duo aggregata. ita q̃ hoies pticulares nõ sunt hoies nisi per pticipationẽ bois: nec per participationez alicui⁹ vni⁹: sed per pticipationẽ duoꝝ que sunt animal ꝛ bipes. Et secundũ hoc homo nõ erit vnum: sed duo scilicet animal ꝛ bipes.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palã itaqz qa sic qõ acceptãtibus vt cõ sueuerũt diffinire ꝛ dicere nõ cõtingit reddere ꝛ soluere dubitationẽ. Si aũt: vt diximus hoc qdem vt materia: illud vo forma. ꝛ hoc quidem potentia: illud vero actu: nõ adhuc dubitatio vtiqz videbitur esse qõ queritur.

¶ Soluit p̃dictã dubitationẽ. Et circa hoc. d. f. ¶ Primo pponit vnde appeat via ad solutionẽ dubitatõis dicens manifestũ esse: q̃ si aliq acceptẽt quod dictuz ẽ de positiõe platonis ꝛ transmutẽt sic naturas rerũz q̃ ponãt vniuersalia separata sicut platõici determinare ꝛ dicere cõsueuerũt nõ ꝓtingit reddere cãz vnitatis hois ꝛ soluere dubitationẽ pꝛedictã. Sed si ponatur sicut dictũ ẽ supꝛa q̃ in diffinitiõibus sit vnũ sicut mã. aliud sicut forma. vnũ sicut potentia. aliud sicut actus. questio tamen facilis est ad solnẽdum: qõ dubitationem non videtur habere.

¶ Est. n. hec dubitatio eadem ꝛ si terminus vestimẽti sit rotundũ es. sic. n. vtiqz signuz nomen huius rationis. quare cum queritur qd causa est vnum essendi rotundum ꝛ es: si adhuc itaqz dubitatio videtur. quia hoc quidem materia: illud vero forma. qd igitur huius cã est: scilicet quod est potentia ens actu sit faciẽs i quibus generatio nulla nãqz ẽ cã altera eiũs quod pꝛãte spera actu esse sperã: sed hoc erat quod qd erat esse vtiqz.

¶ Secũdo scõm viaz pmissam soluit ꝓpositam dubitationẽ. Et pꝛimo soluit eã in naturalib⁹: q̃ generãtur ꝛ coꝛrũpunt dicẽs q̃ pꝛedicta dubitatio ẽ eadem ac si q̃ratur quare es ẽ rotũdũ. ¶ Ponam⁹. n. q̃ diffinitio huius nois vestis sit es rotũdũ. ꝛ q̃ hoc nomẽ significet istã diffinitionẽ: cũ q̃ritur q̃ est cã quare ista diffinitio es rotũdũ sit vnũ nõ videt eẽ dubitabilis eo q̃ es ẽ sicut materia: ꝛ rotundũ sicut forma. Nulla. n. alia cã est quare ista sunt vnũ nisi illa q̃ facit id qõ ẽ in potentia eẽ actu. Et hoc ẽ agẽs in oĩbus in qbus ẽ generatio. vnde cũ hoc fit qõ qd erat eẽ significatũ per diffinitionẽ. s. id quod ẽ in potẽtia fieri actu: mãifestũ ẽ q̃ agens ẽ cã in reb⁹ generabilibus ꝛ coꝛruptibilib⁹. q̃re quod qd erat eẽ vna ẽ diffinitio.

¶ Est autem materia alia ĩtellectualis: alia ꝑcibilis. ꝛ sp rõnis hoc qdem materia: illud vero actus ẽ: vt circulus figura superficialis.

¶ Soluit p̃dictã dubitationẽ in mathematicis. ꝛ dicit q̃ duplex est materia scilicet sensibilis ꝛ itelligibilis. Sensibilis qdem est que concernit q̃litates sensibiles calidũ ꝛ frigidũ. rarũ ꝛ densũ. ꝛ alia hmõi: ex qua qdem materia cõcreta sunt naturalia: sed ab ea abstrahũt mathematica. Intelligibilis aũt materia dicit q̃ accipit sine sensibilib⁹ qualitatib⁹ vel differẽtijs sicut ipsũ ꝓtinuũ. Et ab hac materia nõ abstrahũt mathematica. vnde sine in sensibilib⁹: siue i mathematicis semp oportet q̃ sit in diffõnibus aliqd: q̃ si materia: ꝛ aliquid quasi forma. Sicut i hac diffinitione circuli mathematici. Circulus enĩ ẽ figura superficialis. superficies est quasi materia: ꝛ figura q̃si forma. Eadẽ enĩ est ratio quasi diffinitio mathematica ẽ vna. ꝛ quare diffinitio naturalis. licet in mathematicis nõ sit agens sicut in naturalib⁹. q: vtrobiq; alterũ est sicut materia. ꝛ alterum sicut forma.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Lo.16. ¶Quecunqz vero non habēt materiā nec intellectualē nec sensibilem: statim quidem vnum aliqd est vnumquodqz: quēadmodū ⁊ qz ens aliquid hoc quod quale qō quantum: quapropter ⁊ non ineſt diffinitionibus nec ens nec vnum. ⁊ quod quid erat eſſe statim vnū aliquid est sicuti ⁊ ens aliquid. quapropter non est aliqua alia causa vnuz essendi nulli horum neqz essendi ens aliquid. stat enim vnumquodqz ens aliquid ⁊ vnum aliquid non vt in genere ente ⁊ vno nec vt separabilibus existentibus preter singularia.

¶Soluit predictā dubitationē quantū ad ea: q̄ sunt oīno a materia separata dicens: qp quecunqz non habent materiam intelligibilē vt mathematica nec sensibilē vt naturalia: sicut sunt subē separate statū vnū quodqz eoz est vnū aliquid. In hijs. n. q̄ hñt mām nō statim vnūquiqz ē vnū. sed vnitas eoz ē ex hoc qp vnitas aduēit materie. Sed si aliquid sit qō sit forma tantū statiz est vnū: quia nō ē in eo ponere aliqd quo cunqz ordine prius qp expectet vnitatez a forma. Et ponit exemplū. qz cum. x. predicamēta non hoc mō se habeant ex additiōe ad ens sicut spēs se habēt ex additione differentiax ad genera: sed hoc ipsum qō est ens manifestū ē qp ens nō expectat aliqd addituz ad hoc qp fiat hoc: id ē substantia: vel quantū vel quale: sed statim a principio est vel substantia vel quantitas vel qualitas. Et hec est causa quare ī diffinitionibus nō ponunt nec vnū nec ens vt genᵃ. q: oportet qp vnuz ⁊ ens se haberent vt materia ad differentias per quarū additionē ens fieret vel subā vel qualitas. Et similiter id quod ē suum: qō quid erat esse: vt supra dictū est statim ē vnuz: sicut ⁊ statim ē ens. Non. n. est in eo materia expectās formā a qua hēat vnitatem ⁊ esse. Et ideo in talibus nō aliqua ē causa movens ad hoc qp sint vnū ¶Habēt tamē q̄dam eorū cām substituentē subās sine motu subārū earuz ⁊ nō sicut in generalibus q̄ per motū fiūt. Statim. n. vnū quodqz eorum ē aliquod ens ⁊ aliquod vnuz: nō ita qp ens ⁊ vnū sint genera quedam: aut sigillatim existentia preter singularia que platonici ponebant.

¶Deinde cum dicit.

¶Preter hanc vero dubitationē hi quidē pticipationē dicunt ⁊ cām aliquā pticipationis. ⁊ qd est dubitare pticipare dubitant. hi. n. coexistiam aīe: vt Lycophron ait: aīe esse sciam eius quod est scire ⁊ aīe: alū vero compositionē aut ꝯiūctioné aīe cū corpe viuēdo.

¶Excludit quorundā falsaz opinionem circa predictaz questionē. Et circa hoc tria facit. ¶Primo ponit eorū positiones. ⁊ dicit qp propter predictā dubitationē qdam. s. platonici posuerunt participationem: qua scilicet iferiora pticipant superiora vt hic homo hominez ⁊ homo animal ⁊ bipes. Et īquirebant qd est causa participationis: ⁊ qd participaret: vt eis innotesceret. quare ē vnum hoc: quod dico animal bipes. Alij vero ponunt eām vnitatis hois quādaz cō cut si significaret in abstracto aīa cum corpore: quasi diceremus animationē: sicut Lycofron dixit. qp scientia est medium ītер animam ⁊ scire. Alij autem dixerūt qp ipsū vivere est mediū per quod coniungitur anima corpori.

¶Equidez eadē ratio in oībus. Et. n. sanū esse erit aut coexistētia aut colligatio aut coniunctio aīe ⁊ sanitatis ⁊ es esse trigonū compositionis ⁊ trigoni: ⁊ albū vnum esse compositio superficiei. ⁊ albedinis.

¶Excludit dictas pōnes dicēs qp si hoc bene dicit de anima ⁊ corpore qp sit aliquod mediū vivens: eadem ratio erit in oībus que se habent vt forma ⁊ materia. q: secunduz hoc convalescere erit mediuz quasi q̄dam consubstantialitas: aut q̄dam coniunctio siue vinculuz ītер animā per quā subsistit animal ⁊ sanitatē ⁊ esse trigonum erit quoddaz medium componens figuram trigoni ⁊ esse albū erit quoddaz medium: quo cōponitur albedo superficiei: quod ē mānifeste falsum. Unde falsuz ē qp vivere sit mediuz quo cōponitur aīa corpori: cum vivere nihil aliud sit q̄z eē. animatum.

¶Cā vero qz potētia ⁊ actus q̄runt vnū faciens ⁊ dūam. est aūt vt dictū ē ⁊ vltima materia ⁊ forma idē ⁊ potētia hec actu. Quare simile est q̄rere vnius q̄ causa ⁊ vnū essendi. vnū. n. aliqd vnúquodqz ⁊ qō potētia: ⁊ qō actu vnuz aliq̄liter est. quare cā nulla alia nisi vt q̄si moues ex potentia ad actū. quecūqz vero nō hēnt materiaz omnia simpliciter qp vere entia aliquid.

¶Assignat causas erroris predictorū dicens qp causa quare talia posuerunt est: quia īquirebant quid faciens vnum potentiaz ⁊ actū īquirebant differētias eorūz quasi oporteret eas colligari per aliquod vnū medium: sicut ea: que sunt diversa secundum actū. Sed sicut dictum est vltima materia que. s. est ad ppriata ad formam ⁊ ipsa forma sunt idem. Aliud. n. eorum est sicut potentia: aliud sicut actus. Unde simile est querere que ē causa alicuius rei. ⁊ que ē causa qp illa res sit vna: qa vnúquodqz īquantuz ē vnū: est ⁊ potētia ⁊ actus quodāmodo vnum sunt. Quod. n. est in potētia fit in actu. Et sic non oz ea vniri per aliquod vinculuz: sicut ea que sunt penitus diversa. Unde nulla causa ē faciens vnuz ea que sunt cōposita ex materia ⁊ forma nisi qō movet potētiā ī actū. Sed illa q̄ non habēt mām simpliciter p seipsa sunt aliquid vnum sicut aliquid existens.

Lo.1. d ¶Primo qdez igitur ente. ⁊ ad qō oēs alie cathegorie entis referūtur dictum est de substātia. nam scōm substantie rōnē dicūtur alia entia: q̄ztitas ⁊ q̄litas. ⁊ alia sic dicta. Diananqz rōnez habebūt substātie: vt dixim⁹ in primis ſmonibus. Quoniaz vero dicit ens hoc qdem: eo qō qd aut qualitas aut q̄ztitas: aliud secundū potentiā ⁊ actum. ⁊ secundū opus de termīabimus: ⁊ de potētia ⁊ de actu. ⁊ primū de potētia que dicitur qdem maxie proprie: nō tamen vtilis est ad quod volumus nunc. in plus ēniz est potentia ⁊ actus eoruz que dicunt scōm motū solū: sed cuz dixerimus de ea in determinatiōibus de actu oīdemus ⁊ de aliis.

¶Dini Thome aquinatis preclarissima cōmentaria in nonum librum metaphysice.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Lectio prima.

Postquam determinauit phūs de ente secundū q̄ diuidit̄ p. x. p̄dicamenta. Nūc intēdit determinare de ente secundū q̄ diuidit̄ per potētiam ⁊ actū. Et diuidit̄ in duas ptes. In pria cōtinuat se ad p̄cedentia. ⁊ manifestat suam ītentionē in hoc libro. In secunda p̄sequit̄ quod ītēdit ibi. (Horum quidē igitur) Dicit ergo p̄mo: q̄ in p̄missis dictum ē de ente p̄mo ad quod oīa alia p̄dicamēta entis referunt̄. s. ō subā. Et q̄ ad substantiam oīa alia referuntur sicut ad ens primum. manifestat. qa si alia entia. s. qualitas q̄titas. ⁊ huius modi dicūtur scōm rationē subē. Dicit̄. n. q̄titas ex hoc q̄ ē mēsura subē. ⁊ qualitas ex hoc q̄ ē quedam dispō subē. similiter in alijs. Et hoc p̄z ex hoc q̄ oīa accidētia hūt rationē subē q: i diffinitione cuiuslibet accēntis oz ponere p̄mum subiectū. sicut i diffinitione symi ponitur nasus. ⁊ hoc declaratū ē in p̄missis. s. in
2 ec. 4. p̄cipio. vti. Sed q: ens dupliciter dicitur. vno mō scōm q̄ dicit̄ qd. s. subā: aut q̄titas. aut qualitas qō est diuidere ens p. x. p̄dicamēta alio. mō scōm q̄ diuiditur p potētiam ⁊ actū: vel operationē a qua derinatus ē nomē actus: vt postea dicet̄ oz nunc determinare de potētia ⁊ actu. Et primo de potētia q̄ maxime dicit̄ p̄prie. nō tū vtile ē ad p̄sentem ītentionē. potētia enī ⁊ actus vt plurimū dicunt̄ i his q̄ sunt in motu. q: motus ē actus entis i potētia. Sed p̄cipalis intētio huius doctrine nō ē de potētia ⁊ actu scōz q̄ sunt in rebus mobilib⁹ solū: sed scōm q̄ sequūtur ens cōe. vñ ⁊ i rebus imobilibus inuenit̄ potētia ⁊ actus sicut i rebus itellectualibus. Sed cū direrimus de potētia que est i reb⁹ mobilib⁹ ⁊ de actu ei conuenit̄ ostēdere osteder poterim⁹ ⁊ de potētia ⁊ actu scōm q̄ sunt i reb⁹ itelligibilib⁹ que ptinent ad substātias separatas de q̄bus postea aget̄. Et hic ē ordo quem ens cū sensibilia q̄ sunt i motu sint nobis magis mānifesta. Et iō p̄ ea deuēimus i cognitionē substārum rerū imobilium. Ex quo ēt apparet sensus alteri⁹ littere que sic hēt. (Et qdem potētia q̄ dicitur p̄prie nō solum vtilis ē ad quod volum⁹ nūc q: lz potētia que ē i rebus mobilibus maxīe p̄prie dicatur: nō tamē hoc solum dicitur de potētia vt dictum ē. Et vtilis ē ad p̄sentem ītentionē: nō quasi de ea p̄cipaliter intēdatur: sed q: per eas in alias potētias deuēimus.

¶ Deinde cum dicit.

Quod quidem igitur dicitur multipliciter potentia ⁊ posse: determinatum est nobis
Lo. 2. in aliis. Harum autem quecunq̄ quidē eq̄uoce dicuntur potentie p̄termittant̄. Quedam enim similitudine quadā dicuntur quē admoduz in geometria ⁊ possibilia dicim⁹: eo q̄ aliquo modo sunt: aut non sunt. Quecunque autem ad eandem speciem omnes principia quedam sunt: ad primum vnum dicuntur: quod est principium transmutationis in alio inquantum aliud est. Nam quidem patiendi potentia est: que in ipso patiente principium mutationis passiue ab alio: inquantū aliud est. hic autem habitus impassibilitatis eius: que in deterius ⁊ corruptionis ab alio inquantum aliud est a principio transmutato in his ineſt omnibus terminis potentie prime ratio. iterum autem be potentie dicunt̄: aut solū faciendo: aut patiēdo: aut ipsius bene. quare in harū rationibus in sūt aliqualiter priores rationes potentiarum.

¶ Determinat de potētia ⁊ actu. Et diuiditur i partes tres. In pria determiat de potētia. In secunda de actu ibi. (Quoniā vo de potētia secundū motū). In tertia de compatione actus ad potētiaz ibi. (Quoniā vero prius determinatum ē.) ¶ Prima diuiditur i. d. p tes. In pria determinat de potētia secundū se. Secūdo p comparationē ad ea i q̄bus ē ibi (. Quoniā hoc qdem i alīatis) ¶ Pria in. d. In pria determiat de potētia. In secunda de ipotētia ibi. (Et ipotētia ⁊ ipossibile.) Circa primū. d. f. ¶ Pmo ostēdit quot modis dicitur potētia. Scōo mānifestat quādā veritatē ex p̄missis circa potētia ibi. (¶ Palam ergo q: ē qdā vt vna). Dicit ergo p̄mo q̄ ōtermiatū ē in alijs. s. quinto hui⁹ q̄ multipl̄r dicit̄ potētia ⁊ posse. sed ista multiplicitas q̄tū ad quosdā modos ē multiplicitas equocatiōis: sed q̄tū ad quosdā analogice. Quedā. n. dicunt̄ possibilia vl̄ ipossibilia: eo q̄ hūt aliq̄ō p̄ncipiū in seipsis. ⁊ hoc scōz quosdā modos secūdū quos oēs dicūtur potētia nō equoce. sz analogice. Aliqua vo dūtur possibilia vel potētia: nō ppter aliq̄ō p̄ncipiū quod in seipis hēant. ⁊ in ill̄ dicit̄ potētia equoce. Dicit ergo q̄ de mōis potētie illi ptermittēdi sunt ad p̄sens secūduz quos potētia dī equoce. In quibusdā. n. dicit̄ potētia nō ppter aliq̄ō p̄ncipiū habitū: sed ppter similitudinē quādā: sicut i geometricis. Dr. n. potētia alicui⁹ linee ee quadratū ei⁹: ⁊ dicit̄ q̄ linea pōt i sūz q̄dratū. Et simili mō pōt dici i nūeris q̄ ternari⁹ pōt i nouenariū quod ē quadratū ei⁹: eo q̄ ex ductu ei⁹ i seipm facit nouenariū. Ter. n. tria. ix. faciūt. Ex linea. n. q̄ ē radix q̄drati ducta in seipsā fit q̄dratū. Et similiter est i nūeris. Cū radix q̄drati hēt aliquā similitudinē cū mā: ex qua fit res. ⁊ ppter hoc p quādā silitudinē dicit̄ potēs in q̄dratū: sicut dī mā potēs in rē. Silr i logicis dicim⁹ aliqua ee possibilia ⁊ ipossibilia nō ppter aliq̄s potentiā sed eo q̄ aliquo mō sūt aut nō sunt. possibilia enī dūtur quoz oppositā cōuēit ee vera. Impossibilia vo: quoz opposita nō conuenit ee vera. Et hec dīuersitas ē ppter hūtudinē p̄dicati ad subiectū: qō q̄nq̄ ē repugnās ibō. sicut i possibilib⁹. q̄nq̄ vo nō sicut ipossibilibus. His ergo mōis ptermissis cōsiderandū ē de potētijs q̄ reducūt̄ ad vnā spēm. q: q̄libz earū est p̄ncipiū quoddā. ⁊ oēs potētie sic dicte reducūt̄ ad aliq̄ō p̄ncipiū ex quo oēs alie dūtur. ⁊ b est p̄ncipiū actiuū: qō est p̄ncipiū trāsmutatiōis in alio inq̄ntū ē aliud. ⁊ hoc dicit: q: possibile ē q̄ p̄ncipiū actiuū simil̄ sit in ipo mobili. vel passo: sicut cū aliqd monet seipsū: nō tamē scōm idē est mouēs ⁊ motū. agēs ⁊ patiēs. Et iō dicit̄ q̄ p̄ncipiū qō dicit̄ potētia actiua ē p̄ncipiū trāsmutatiōis i alio inq̄ntū ē aliud. q: ⁊ si cōtingat p̄ncipiū actiuū esse i eodem cū passo: nō tamē scōm q̄ ē idē: sed scōm q̄ est aliud. Et q̄ ad illud p̄ncipiū qō dicit̄ potētia actiua reducunt̄ alie potētie: mānifestū ē. Mā alio mō dī potētia passiua q̄ est p̄ncipiū q̄ aliqd moueat̄ ab alio inq̄ntū ē aliud. Et hoc dicit. q: si idē patiat̄ a seipso: non in scōm idē: sed scōm aliud. hec ūt pō reducit̄ ad p̄mam pōz actiuā: q: passio ab agēte cātur. ⁊ ppter hoc etiā potētia passiua reducit̄ ad actiuā Alio mō dicit̄ potētia qdā hūtus ipassibilitatis eius: q̄ est in deteri⁹. i. dispō quedā ex qua aliqd hēt q̄ nō possit pati trāsmutationē in deteria. ⁊ hoc ē q̄ non possit pati corruptionē ab alio i q̄tū ē aliud. s. a p̄cipio trāsmutato qō est p̄ncipiū actiuū. Mānifestū est ūt q̄ vteraz istoruz modoz dicitur p̄ compationē alicui⁹ existētis in nobis ad passionē in quoz vno dicitur potētia ppter p̄cipiuz ex quo aliqs pōt non pati. In alio aūt ppter p̄cipiū: q: ex quo qs potest pati. Cū cū passio ab actiō

ne dependeat oportet q̄ in diffinitiõe vtriusq; illorum modoꝝ ponatur diffinitio potẽtie prime. s. actiue. ꝛ ita iste due reducũtur ad primã. s. ad potẽtiã actiuaꝫ sicut ad priozẽ. Iterum alio mõ dicitur potẽtie nõ solum p ordinẽ ad facere ꝛ pati: sꝫ p ordinẽ ad hoc qõ est bñ in vtroq;: sicut dicim⁹ aliquẽ potentẽ ambulare: non q̄ possit ambulare quoquomõ: sed eo q̄ possit bñ ambulare. ꝛ ecõuerso dicimus eẽ de claudicãte: q̄ non possit ambulare. Similiter dicimus ligna combustibilia eo q̄ comburi possint de facili. Ligna vero viridia que non de facili cõburuntur dicimus incõbustibilia. vnde manifestũ ẽ q̄ in diffinitiõe harũ potẽtiarum q̄ dicitur respectu bñ agere vl pati ꝛ cludunt rõnes ꝑmarũ potẽtiarum q̄ dicebant simpliciter agere ꝛ pati sicut i bñ agere ꝛcluditur agere ꝛ pati: in eo q̄ ẽ bñ pati. Unde mãifestum ẽ q̄ omnes isti modi potẽtiarũ reducunt ad vnũ primuꝫ: scilicet ad potẽtiam actiuam. Et ide pꝫ q̄ hec multiplicitas nõ ẽ secundũ equiuocationẽ: sed secundũ analogiam.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam igitur que est quidem vt vna potentia sciendi ꝛ patiendi. nã possibile est per se ꝛ habere ipsam patiendi ꝛ eo q̄ aliud ab ipso. est autem vt alia. hoc quidem enim in patiente propter habere enim quoddã principium ꝛ esse materiam principium quoddã patitur patiens ꝛ illud ab alio. crassum enim combustibile est cedens autem sic impossibile ꝛ suppositũ fit eunuchizabile. similiter autem ꝛ in aliis: hoc autem in faciente: vt calor ꝛ edificatiua. hoc quidem in calefactiuo: hoc autem in edificatiuo: quapropter inquantum simul natum est nihil patitur ipsum a se ipso. vnum. n. ꝛ non aliud est.

¶ Ex p̄dictis quandam veritatẽ circa p̄dictas potẽtias manifestat ꝛ dicit q̄ potentia faciendi ꝛ patiendi ẽ quodammodo vna potẽtia ꝛ quodãmõ nõ. vna quidẽ ẽ si cõsideretur ordo vnius ad aliam. Una. n. dicitur p respectum ad alterã. ꝑdt enim dici aliqd habẽs potẽtiam patiẽdi. quia ipsum hẽt p se potẽtiã: vt patiatur vel eo quod hẽt potẽtiam: vt aliud patiatur ab ipso. Et hoc secũdo modo potẽtia actiua ẽ idẽ cum passiua. Ex eo. n. q̄ aliquid hẽt potẽtiam actiuã hẽt potẽtiam vt patiatur aliud ab ipso. Si autẽ considerẽtur he due potẽtie: actiua scilicet ꝛ passiua secũdum subiectũ in q̄bus sunt. sic ẽ alia potẽtia actiua ꝛ alia passiua potentia autẽ passiua est in patiẽte. quia patiens patitur propter aliquod principiuꝫ i ipso existens. ꝛ huiusmodi est materia. ¶ Potentia aũt passiua nihil aliud ẽ quã principiũ patiendi ab alio: sicut comburi quoddaꝫ pati ẽ ꝛ principium materiale propter quod aliqd est aptum cõbustioni est pingue vel crassum. vnde ipsa potẽtia est i cõbustibili quasi passiua. Et similiter illud quod sic cedit tangẽti: vi ipressionẽ quandaꝫ recipiat: sicut cera vel aliqd huiusmodi quantũ tale ẽ frangibile vel suppositũ. i. masculinum ꝛ subiectuꝫ propriuꝫ huius passiõis que ẽ eunuchizari. Et similiter est i alijs q̄ patiuntur secundũ q̄ potẽtia passiua. potẽtia vero actiua i agẽte vt calor i calefactiuo ꝛ ara hedificatiua i hedificante. ꝛ qa potẽtia actiua ꝛ passiua i diuersis sunt manifestũ est q̄ nihil patitur a seipso iquãtũ aliqd est aptuꝫ natũ agere vl pati. ¶ Peraccidẽs aũt aliqd pati cõuenit a seipso: sicut medicus sanat seipsum: non vt medicũ: sed sicut infirmũ. Ideo autẽ nõ patitur aliqd a seipso: qa per se loquendo alicui vni ꝛ eidem ineſt vnum dictorum principiorum ꝛ non aliud. Cui. n. ineſt principium agendi ineſt principium patiendi nisi secundum accidens vt dictum est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ipotentia ꝛ ipossibile ꝛ q̃ tali potẽtie contraria est: priuatio est. quare eiusdem ꝛ secundum idem omnis potentia i potentia. ¶ Priuatio autem dicitur multipliciter. etenim non habens ꝛ aptum natum: si nõ habet: aut omnino aut quando aptum natum est. ꝛ aut sic puta perfecte. aut saltem quocũ q̄ modo i quibusdã: si apta nata hẽre non habeãt vi priuata hec esse dicimus.

¶ Determinat de impotentia dicens: q̄ impotẽtia q̃ est cõtraria dicte potentie ꝛ ipossibile quod dicitur secundũ huiusmodi impotentia ẽ priuatio p̄dicte potẽtie. hoc autẽ dicit ad differẽtiam ipossibilis quod significat aliquẽ modũ falsitatis quod nõ dicitur secundũ aliquã ipotentiam: sicut nec possibile secundũ aliquã potẽtiam. Quia. n. priuatio ꝛ habitus sunt eiusdem: ꝛ secundũ idẽ necesse ẽ q̄ potentia ꝛ ipotentia sint eiusdem ꝛ secundum idem. Et ideo quot modis dicitur impotentia: ꝛ tot modis dicitur potentia sibi opposita. Sed secundũ est q̄ priuatio dicitur multipliciter. Uno. n. modo quicquid nõ habet aliqd potest dici eẽ priuatum. sicut si dicamus lapidẽ priuatũ visu: eo q̄ non habet visuꝫ. Alio modo dicitur priuatum sole q̄ est aptum natũ habere ꝛ nõ habet. ꝛ hoc dupliciter. vno mõ vniuersaliter quãdo nõ habet. sicut si dicatur cãis priuatus visu quãdo nõ habet visuꝫ. Alio mõ si nõ habet quãdo aptus natus est habere. vnde ante nonũ diẽ non dicit⁹ priuat⁹ visu. Et iteꝝ hoc diuersificat. Nã vno mõ dicit⁹ priuatũ eo q̄ nõ habet aliquo mõ determinato: scilicet pfecte ꝛ bñ sicut cuꝫ vocamus cecũ cũ q non bñ videt. Alio. modo quando nõ habet omnino sicut dicimus priuatũ visu: q omnino visum nõ habet. Quãdoq; vero in ratione priuationis includitur violentia. Unde quedam dicimus priuari quando per violentiam amittunt ea que nata sunt habere.

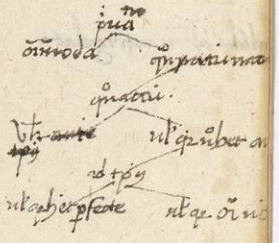

¶ Quoniã aũt hec quidem in inanimatis i sũt principia talia. alia vero i animatis ꝛ in anima ꝛ in ratione habente: palã q̄ ꝛ potentiarũ alie erũt irrationabiles: alie cũ rõne. Quapropter oẽs artes ꝛ factiue scientie potentie sunt. ¶ Principia nãque permutabilia sunt in alio inquãtum aliud.

¶ Lectio secunda.

¶ Postquam philosophus ostendit quot modis dicit⁹ potẽtia. hic determinat de potẽtia p cõparationẽ ad ea q̄bus ẽst. Et diuidit i duas ptes. In prima ostẽdit differẽtiam potentiarũ adinuicẽ secundũ diuersa eorum i q̄bus sunt. In secunda ostẽdit quomodo potẽtia ꝛ actus sint simul vt non sint i subiectis ibi (Sunt aũt qdẽ). Circa primũ tria facit. ¶ Prio ostendit differẽtiam potẽtiarum secundũ ea i q̄bus sunt dicens: q̄ cum potẽtie sint principia q̄dam agẽdi ꝛ patiẽdi: horꝝ principiorꝝ q̄dam sunt i aiatis ꝛ quedam i aiatis. ꝛ quia animata cõponuntur ex corpore ꝛ anima ꝓncipium autem agẽdi ꝛ patiẽdi que sunt i corpore aiatorum non differunt ab his que sunt in animatis. iõ addit (Et i aia). Quia videlicet principia agẽdi q̃ sunt i anima manifeste differũt ab his que sunt in rebus inanimatis. Et iterũ anime plures sunt quarum

UVA. BHSC. IyR_086_1

multe non multū differunt ī agendo ⁊ patiendo a rebus inanimatis que ītinctu nature operāt. nā partes aīe nutritiue ⁊ sensitiue ipulsu nature operantur. Sola autem pars aīe rōnalis est domīa sui actus in quo differt a rebus ānimatis. Et ideō postq̄ dixit differentiā in aīa addit ⁊ aīe in ratione habēte. Quia scilicet illa principia aīatorum a principijs ināatorum specialiter differunt: que sunt in parte aīe rationalis. Unde patet q̄ potentiaꝫ aīe alie sūt irratiōales. alie vero cū ratione. Et q̄ sunt cum rōne exponit cū subdit: q̄ oēs artes factiue: vt fabrilis ⁊ hedificatiua: ⁊ cetere huiusmodi: quaꝫ actiones in materiā exteriorem transeunt: ⁊ oēs scientie que scilicet non habent operationē ī exteriorē materiā trāseuntē: sicut sūt scientie morales ⁊ logice oēs inq̄ huiusmodi artes potentie quedā sunt. Quod exinde concludit: quia sūt p̄ncipia pmutationis in aliud inquantū aliud est q̄ est diffinitio potentie actiue: vt ex predictis patet.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et que quidem cum rōne omnes contrariorū sunt eedem. ⁊ que irrationabiles vna vnius aut calidum calefaciendi solum. medicatiua autem infirmitatis ⁊ sanitatis.

¶ Hic philosophus assignat differentiā iter p̄dictas potentias dicens: q̄ potentie rationales eedē se habent ad cōtraria: sicut ars medicine que ē quedā potentia vt dictum ē se habet ad infirmitatē ⁊ sanitatez faciendā. ¶ Potentie autē irrationales nō se habēt ad oppositā. Sed vna ē ad vnum effectum tantū per se loqnēdo. Sicut calidū solis calefacit per se. ⁊ si p accidens possit ee causa frigiditatis: inquantū aperiendo poros facit exhalare interius calidū: vel cōsumēdo materiā humoris calidi ipsum calidū destruit. ⁊ per consequens infrigidat.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Causa aūt quia rō est sciētia. ratio aūt eadem est ostendit rem ⁊ p̄uationē: non tamē similiter. ⁊ est vt amborum. est autem vt existentis magis. quare necesse ⁊ tales sciētias esse quidem contrariorum: esse vero huius quidem secundum se. illius vero non secundum se. etenim ratio huius quidem secundū se: illius vero quodam modo ⁊ secunduz accidens. nam negatione ⁊ ablatione ostendit contrarium. Etenim p̄uatio p̄ma contrarium. Hec autem ablatio alterius.

¶ Assignat philosophus cām predicte differentie q̄ talis est. Nā scientia que ē potentia rationalis est q̄dam ratio rei scite in anima. Eadem autem ratio rei manifestat eius p̄uationē: licet nō similiter. quia p̄mo manifestat eam rez existentē. ¶ Per posterius autem eius p̄uationē. Sicut per rationem visus per se cognoscitur ipsa visiua potētia. ex consequenti vero cecitas que nihil aliud ē: q̄ ipsa carentia visus in eo quod natū est habere visum. Unde necessariū est: si scientia est quedā ratio rei scite in aīa: q̄ eadē sit sciētia contrariorū vnius quidē per p̄us: ⁊ secundū se. alterius vero per posterius. Sicut enī medicina p prius est cognoscitiua ⁊ factiua sanitatis. per posterius autē infirmitatis. quia ⁊ hoc iam dictū est de ratione rei scite in aīa: que est vnius oppositoꝝ secundum se. ⁊ alterius secunduz accidēs. Et qa q̄ p̄bus supra de p̄uatione dixerat: postmodū ad cōtrariū trāstulit. ostendit q̄ eadē ratio est de cōtrario ⁊ p̄uatiōe. Sicut enī per negationē ⁊ ablationē manifestatur p̄uatio: vtputa ablatio visus manifestat cecitatē. ita p negationē ⁊ ablationē manifestatur cōtrariū. Qa p̄uatio que nihil aliud est q̄ ablatio alterius est quod dā primū p̄incipiuz iter contraria. Oium enim contrariorum vnū est sicut perfectū. alterū vero sicut imperfectum ⁊ p̄uatio alterius. Nigrū enim est p̄uatio albi. ⁊ frigidum ē p̄uatio calidi. Sic igitur patet q̄ eadem sciētia se habet ad contraria.

¶ Quoniam autem contraria non sunt in eodem. scientia autem est potentia in habendo rationem. ⁊ anima motus habet p̄incipium. salubre quidem sanitatem solūz facit. ⁊ calefactiuum caliditatem. ⁊ frigidatiuum frigiditatem. Sciens vero ambo. est enim amborum quedam ratio. non similiter autem ⁊ in anima que habet motus p̄incipiū. quare ambo ab eodē p̄incipio mouebit ad ipsum copulans. propter quod secundū rōnem. potentia sine rōne potentibus faciunt cōtraria. Unū enī p̄incipiū continet rōne.

¶ Hic philosophus supra ūmediate dicta mānifestat cum dicit (Quoniā vero cōtraria) ⁊c. Accedit ergo ad assignādū cām predicte differentie. Manifestuz est enim q̄ res naturales operant per formas sibi inherentes. Non autē possunt eidē ineſſe forme contrarie. Unde ipossibile est q̄ eadez res naturalis faciat cōtraria. Sed scientia est quedā potentia actionis ⁊ motus p̄incipiū: ex eo q̄ aliqs habet rationē rei faciende. Et hoc p̄incipiū motus ē in aīa. Et qa ita ē: sequit q̄ res naturales faciant vnū tantuz. sicut salubre facit solum sanitatē. ⁊ calefactiuuz facit solūz caliditatē. ⁊ infrigidatiuuz facit solum frigiditatē. Sed ille q̄ agit p̄ scientiā operatur vtrunq̄ oppositoꝝ. qa eadē ratio est vtriusq̄ in aīa. qa habet p̄incipium talis motus licet non similiter sicut dictum est. Et ideo sicut actio naturalis p̄cedit ad effectū: quasi copulata ad formā que est p̄incipiuz actionis: cuius similitudo relinquitur in effectū. ita anima mouet per suā operationē ad ambo opposita ab eodē p̄incipio: id est a ratione que est vnum duorum oppositoꝝ copulans ad ipsum p̄incipium vtrunq̄ motum: ⁊ ad ipsum p̄incipium vtrunq̄ terminās inquantū similitudo illius p̄incipij in vtroq̄ oppositorum ineſſe p ductorum salnatur. Manifestum est igitur q̄ potētie rationales contrariū faciunt potentijs irrationalibus. ⁊ quia potētia rationalis facit oppositā: nō autem potētia irrationalis: sed vnū tantū. Et hoc ideo est. quia vnum p̄incipiū oppositorum cōtinetur in ratione scientiali vt dictum est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam autem quia ipsius bene potentiam sequitur solum faciendi aut patiēdi. potentia vero illam nō semper. neceſſe eniz benefacientem facere: sed solum facientem nō neceſſe bene facere.

¶ Ponit comparationē quorundā modorum potētie superius sub eis positorum. Dictum est supra q̄ aliqd dicitur habere potentiā actiuam: vel passiuā quādoq̄z quidem ex hoc solū q̄ potest agere vel pati. quādoq̄z vero ex hoc q̄ p̄t bene agere vel pati. Dicit ergo q̄ ad potentiam bene faciendi vel patiendi sequitur potentia faciendi: sed non econuerso. Sequit enī si aliqs bñ facit q̄ faciat: sed nō ecōuerso.

¶ Ant autem quidaz qui dicūt vt me carici q̄ando opatur solum posse

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ quãdo non operatur non posse: vt non hedificantem non posse hedificare: sed hedificãtẽ quãdo hedificat. similiter aũt ¶ ĩ alijs.

¶ Lectio tertia.

POstquam pbs ꝓparauit supi⁹ posuit sententias admunicẽ. Hic ĩcipit oñdere qũo potentia ¶ actus se hñt ĩ eodem subiecto. Et diuiditur ĩ duas partes. In prima excludit quorundam falsas opiniones. In secunda determinat veritatẽ ibi. (Oibus aũt potẽtijs). Prima aũt diuiditur in duas. In prima excludit opinionem dicentium nihil esse possibile nisi quando ẽ actu. In secunda excludit opionem dicentium econuerso oĩa esse possibilia ꝛ non sint actu ibi. (Si aũt dictũ ẽ possibile). Circa primũ duo facit. primo excludit dictã positionẽ erroneam. Secundo oñdit qõ sit esse possibile ¶ quid sit esse actu ibi. (Est autem possibile). Circa primum tria facit. Primo ponit opinionem. Secũdo destruit eaz ibi.. (Quibus accidẽtia ¶c.) Tertio concludit suam intentionem ibi. (Si ergo cõtingit.) Dicit ergo primo ꝙ quidam dixerunt ꝙ tunc solũz est aliquid in potentia. Quando est in actu vt puta ꝙ ille qui non edificat actu non potest edificare. Sed tunc solum potest quando actu edificãt. Et similiter dicunt de alijs. Et ratio huius positionis esse videtur: quia opinabantur ꝙ omnia ex necessitate contingerent secundum aliqꝫ comextionem causarum. Et sic si omnia ex necessitate eueniunt ꝛegtur ꝙ ea que non eueniunt non possibile est esse.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quibus accidentia inconuenientia non est difficile videre. Palam enim quia non est edificator si non edificet. Nam edificatorem esse est esse potentem edificare: similiter autem ¶ in alijs artibus. Si igitur impossibile est tales habere artes non distantem aliquando ¶ accipientem ¶ non habere non abicientem aliquando. aut enim obliuione aut passione aliqua aut tempore non enim vtiqz re corrupta semper enim est quando cessauerit non habebit artem. Item qui statim edificabit aliqualiter accipiens.

¶ Ponit rationes contra predictam positionez ducentes ad inconuenientia quarum prima talis ẽ. Hedificantem esse est esse potentem hedificare. Si igitur nullus est potens facere nisi quando facit. nõ est aliquis hedificator nisi quando hedificat. Et similiter est de alijs artibus. Nam omnes artes sunt potentie quedam vt dictuz est. Sequitur ergo ꝙ nullꝰ habeat artem aliqꝫ nisi quando secundum eam operatur. Sed id ostenditur impossibile suppositis duobus quorum vnum est ꝙ ille ꝙ prius non habuerit aliqꝫ artem impossibile est ꝙ eaz habeat post modũ nisi adiscat eam vel eaz aliquo modo accipiat scilicet inueniendo. Aliud est si quis habuit aliqꝫ artem impossibile est eum postmodum non habere eandez nisi eam aliquo modo abũciat vel per obliuionem. aut per aliquam infirmitatem: aut per longitudinem tẽporis quo aliquis scientia non vtitur. Hec enim ẽ cãs obliuionis. Non autem potest esse ꝙ aliquis amittat artem corrupta re sicut quandoque conuenit ꝙ vera cognitio amittitur mutata re vt cum quis opinatur vere sortem sedere eo surgente perit eius vera opinio Hoc autem non potest dici circa artem. Nam ars non est cognitio eius quod est: sed eius quod faciendum est. Et ita q̃diu durat materia ex qua ars potest aliquid facere semper res artis est. Unde non põt ars amitti corrupta re quam modis premissis. Ex his autem duobus propositis philosophus sic arguit Si aliquis non habet artem nisi quando ea vtitur tunc quando incipit vti de nouo habet artem. Ergo oportet vel ꝙ discat eam vel qualitercunqz acquirat eam. Et similiter quando desinit vti arte ꝛegtur ꝙ arte careat ¶ ita amittet artem quaz prius habebat vel obliuione vel passione vel tempore quorũ vtrũqz patet esse falsum. Non igitur verum est ꝙ solum tunc aliquis habeat potentiam quando operatur.

¶ Et inanimata vtiqz similiter: neqz enim frigidum neque calidum neque dulce neqz amaruz neque omnino sensibile nihil erit nõ sentientium: quare protagore rationem eis dicere continget.

¶ Secundam rationem ponit ibi que quidem procedit in ratiõalibus que sunt in rebus inanimatis scilicet calidum ¶ frigidum dulce ¶ amarum ¶ alia huiusmodi que sũt principia actiua immutantia sensus. Et ita sunt quedam potentie. Si igitur potentia non inest alicui nisi quando agit: sequit̃ ꝙ nihil est calidũ vel frigidũ dulce vel amaruu ¶ huiusmodi nisi quãdo sentitur immutans sensum. Hoc autem patet esse falsum. Nam si hoc esset verum sequetur ꝙ opinio. Protagore esset vera que dicebat omnes proprietates ¶ naturas rerum consistere solum in sentiri ¶ opinari. Ex quo consequebatur contradictoria simul esse vera cum diuersi circa idem contradictoria opinentur. Contra quam opinionem philosophus in quarto superius disputauit. Falsum est igitur ꝙ potentia non sit sine actu.

¶ At vero neque sensuz habebit nihil si nõ sentiat nec operetur: si ergo cecum non habens visum aptum vero natum ¶ quãdo aptum natum est habere adhuc ens idem cecierunt sepe die vno ¶ surdi.

¶ Tertiã rõnẽ põit ibi q̃ talis ẽ. Sensus ẽ potentia q̃dam. Si igitur potentia non est absqz actu sequetur ꝙ aliquis non habeat sensum nisi quando sentit puta visum. aut auditum. Sed ille qui non habet visum cum sit natus habere ẽ cecus ¶ qui non habet auditũ est surdus. Sic igitur eadem die frequenter erit surdus ¶ cecus quod manifeste est falsum. Nam cecus non fit postea videns neque surdus audiens.

¶ Amplius si impossibile quod priuatum est potentia quod non fit impossibile erit factum esse: sed quod est impossibile factum esse dicens aut esse aut futurum esse mentitur: nam impossibile hoc significauit: quare he rationes auferunt motum ¶ generationem: semper enim stans stabit non enim surgit si sedens impossibile namqz erit surgere: quod non potest surgere.

¶ Quartã rõnẽ ponit ibi q̃ talis est. Impossibile est agere quod caret potentia. Si igitur aliquis non habet potentiã nisi quando agit sequet̃ ꝙ quando aliqs non agit impossibile sit ipsum agere. Sed quicunqz dicit aliquid esse aut futurum esse ꝙ impossibile est fieri mentitur. Et hoc patet ex ipsa significatione huius nominis impossibile. Nam impossibile dicitur falsum quod non potest contingere. Sequitur igitur ꝙ id quod non est nullo modo posset fieri. Et ita ista potentia tollet motum ¶ generationẽ: quia stans semper stabit ¶ sedens semper sedebit. Si enim ali-

UVA. BHSC. IyR_086_1

quis sedet nunquam postea stabit quia dum non stat non habet potentiam standi. Et ita non possibile est cum stare ⁊ per consequens impossibile eum surgere. Et similiter quod non est album impossibile erit esse album. Et ita non poterit dealbari. Et similiter in omnibus alijs.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo non contingit hoc dicere palam quia potentia ⁊ actus diuisa sunt: ille vero rationes potentiam ⁊ actum idem faciunt propter quod: paruum aliquid querunt destruere: quare contingit possibile quidem: aliquid esse: non esse autem: ⁊ possibile non esse: esse autem. similiter autem: ⁊ in aliis cathegorijs possibile vadere ens non vadere ⁊ non vadens possibile esse vadere.

¶ Concludit suam intentionem dominus ꝙ si predicta incouenientia non possunt concedi manifestuz est ꝙ potentia. ⁊ actus diuersa sunt. Sed illi qui ponunt positionem predictam faciunt potentiam ⁊ actum esse idem in eo ꝙ dñt tunc solum aliquid esse in potentia: quãdo est actu. Ex quo patet ꝙ non paruũ quid a natura destruere intendunt. Tollunt enim motum ⁊ generationem vt dictum est. Unde cum hoc non possit sustineri manifestum est ꝙ aliquid est possibile esse quod tamen non est aliquid. est possibile non esse ⁊ tamen est. Et similiter in alijs cathegorijs idest predicamentis quia possibile est aliquez vadere: ⁊ non vadit: ⁊ econuerso non vadere qui vadit.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem possibile: hoc autem si extiterit actus cuius dicitur habere potentiam nihil erit impossibile. Dico autem puta si possibile sedere ⁊ contingere sedere huic si inest sedere nihil erit impossibile: ⁊ aut moueri aut mouere: aut stari aut stare: aut esse aut fieri. Aũt non esse aut non fieri similiter.

¶ Ostendit quid sit esse in potẽtia. ⁊ quid esse in actu Et primo quid sit esse in potẽtia. dicens ꝙ id dicitur esse in potentia quod si ponatur esse actu nihil impossibile sequitur. Ut si dicatur al quem possibile esse sedere si ponatur ipsum sedere non accidit aliquod impossibile. Et similiter de moueri ⁊ mouere ⁊ de aliis huiusmodi.

¶ Uenit aut actus secundum nom nonquiad endelechiam. compositus: ⁊ ad alia ex moribus maxime videtur enim actus maxime motus esse: quapropter ⁊ non existentibus non assignant moueri. Alias autem cathegorias puta intellectualia ⁊ concupiscibilia esse non entia mota vero hec autem quia nõ entia actu erunt actu: non entium enim quedam potentia sunt: non sunt autem quia non endelichia.

¶ Secũdo ibi ostendit quid sit esse in actu ⁊ dicit ꝙ hoc nomen actus quod ponitur ad significanduz endelychiam ⁊ perfectionem scilicet formam ⁊ alia huiusmodi sicut sunt quecunqz operationes veniunt maxime ex motibus quantum ad originem vocabuli. Cum enim nomina sint signa intelligibilium conceptionum illis. ¶ Primo imponimus nomina quepri-
mo intelligimus licet sint posteriora secundum ordinem nature. Inter alios autem actus maxime est nobis notus ⁊ apparens motus qui sensu a nobis videtur. Et ideo ei primo impositum fuit nomen actus ⁊ a motu ad alia deriuatuz est. Et propter hoc moueri non attribuitur non existentibus. licet quedam alia predicata non existentibus attribuantur. Dicimus enim non entia esse intelligibilia vel opinabilia. Aut etiam concupiscibilia. Sed non dicimus ea esse mota: quia cum moueri significet esse actu. Sequeretur quod non entia essent actu quod patet esse falsum. Et si enim quedam non entia sint in potentia tamen ideo non dicunt esse quia non sunt in actu.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem est quod dictum est possibile inquantum sequitur: palam quia non contingit verum esse aliquid dicere quia possibile hoc non erit autem vt ⁊ impossibilia esse sic diffugiant. Dico autem puta siquis dicat possibile diametrum commensurari. non tamen commensurabitur non cogitans esse impossibile: quia nihil prohibet aliquid ens esse aut fieri: non esse vero aut non futurum esse: sed illud necesse ex positis fit ⁊ supponamus esse aut fieri: quod non est quidem possibile: aut quod nihil erit impossibile. Non enim est idem falsum ⁊ impossibile: nam testare nunc falsum quidem est ⁊ non impossibile.

¶ Postquam philosophus distinxit opinionem dicentium nihil esse possibile nisi quando est actu. Hic destruit contrariam opinionem dicentium omnia possibilia. Et circa hoc duo facit. Primo destruit hanc positionem. Secundo determinat quandam veritatem circa consequentiam possibilium ibi. (Similiter autem palam). Dicit ergo primo quod si verum est quod aliquid dicatur esse possibile ex eo quod aliquid sequitur secundum quod dictum est quod possibile est quod si ponatur esse non sequitur impossibile: manifestum est quod conuenit verum esse hoc quod dicunt quidam ꝙ vnumquodqz possibile est etiam si nunquam futurum sit. Ita quod per hanc positionez impossibilia tolluntur sicut si aliquis dicat diametrum quadrati commensurari lateri esse possibile. sed tamen non commensurabitur: ⁊ eodem modo dicatur de alijs impossibilibus ⁊ non cogitet ꝙ diametrum quadrati commensurari lateri est impossibile dico ꝙ ponentes hanc positionem quantuz ad aliquid dicunt verum ⁊ quantum ad aliquid dicunt falsum. Sunt enim aliqua dequibus nihil prohibebit dicere ꝙ sunt possibilia esse. Aut fieri cum tamen nunqz sint futura nec vnqz fiant. Sed hoc non potest dici de omnibus sed secundum ea que superius dicta sunt ⁊ que nunc oportet nos supponere illa solum possibile est esse aut fieri licet non sint quibus positis non sequitur aliquid impossibile. Posito autem quod diametruu commensurareture sequitur aliquid impossibile. Et ideo non potest dici quod diametrum commensurari sit possibile. Est enim non solum falsum sed impossibile.

¶ Diametrum esse commensurabilem lateri quadrati non solum est falsum. Sed etiam impossibile.

UVA. BHSC. IyR_086_1

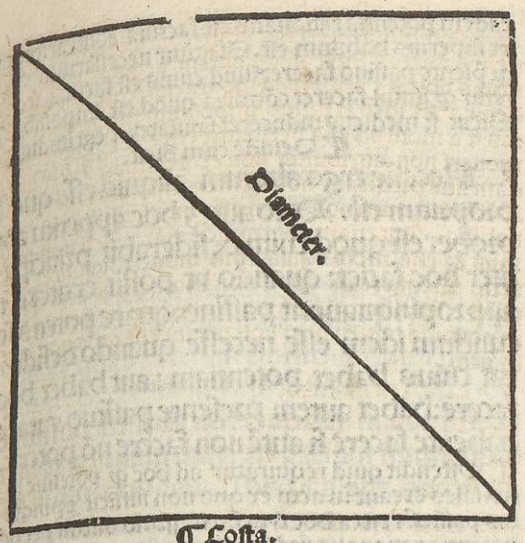

¶ Costa.

¶ Quedam vero sunt falsa tantum sed non impossibilia sicut Sortem sedere ꝛ stare. Non enim idez est falsum esse ꝛ esse impossibile sicut testare nunc est falsum sed non impossibile. Predicta ergo potētia quātum ad aliqua vera est quia quedaz sunt possibilia licet sint falsa non autem quantum ad omnia quia quedam sunt falsa ꝛ impossibilia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Simul autem impossibile quia si.a.ente necesse.b.esse: ꝛ possibili ente.a.ꝛ.b. necesse est possibile. Si enim non necesse possibile esse: nihil prohibet non esse possibile esse si ponatur.a. possibile esse accidit.b. autez necesse est esse: sed erat impossibile sit itaqz impossibile: ꝛ si impossibile necesse esse.a.ꝛ.b. necesse esse sed erat: primum impossibile ergo ꝛ secundum. Si igitur sit.a. possibile ꝛ b. erit possibile: siquidem sic se habebant ergo.a. ente necesse.b est esse. Si itaqz sic habentibus.a.b. non est possibile.b. ita nec a.b. habebit vt positum est. Et si.a. possibili ente necesse.b. possibile esse: si est.a. necesse est.b. Nam possibile esse ex necessitate.b. esse. Si.a. possibile hoc significat si sit.a. ꝛ quando: ꝛ vt erat possibile esse ꝛ illud tunc ꝛ ita esse necesse.

¶ Quia dixerat ꝙ possibile iudicatur aliquid ex hoc ꝙ ex ipso non sequitur impossibile. ostendit qua liter habeāt se cōsequētia possibilia dicens ꝙ ex diffinitione possibilis superius posita nō solū destruit premissa potentia sed etiā simul est manifestuz ꝙ si alicuius cōditionalis antecedēs est possibile ꝛ cōsequens possibile erit. Ut si hec conditionalis sit vera Si ē.a.ē.b. necesse est si.a. sit possibile ꝙ.b. sit possibile. Sciēduz tamē est ad hui⁹ intellectum ꝙ possibile dupliciter dicit vno modo secundū qō diuiditur contra necesse si cut dicimus illa possibilia que cōtingūt esse ꝛ nō esse Et sic accepto possibili non habet locum quod hic dicitur. Nihil enim prohibet ꝙ antecedens sit contingens esse ꝛ non esse consequens tamen sit necessariū Sicut patet in hac cōditionali. Si sor. ridet est homo Alio vero modo possibile dicitur secundum ꝙ est cōmune ad ea que sunt necessaria ꝛ ad ea que cōtingūt esse ꝛ non esse prout possibile cōtra impossibile diuiditur. Et sic loquitur hic philosophus dicens de possibili ꝙ necesse est cōsequens esse possibile si antecedēs fuit possibile. Detur enim hec cōditionalis cē vera sic est.a. est.b. ꝛ detur si antecedens scilicet.a. esse possibile aut igr necesse est.b. esse possibile aut non. Si ē necesse habetur propositum. Si nō est necesse nihil prohibet ponere oppositum scilicet.b. non eē possibile. Sed hec non potest stare. Nam.a. ponitur ēe possibile ꝛ quando ponitur esse possibile simul ponitur ꝙ nihil impossibile sequitur ex eo. Sic enim supius diffinitum est possibile ad quod nihil sequitur impossibile. Sed.b. sequitur ad.a. vt positū est. ꝛ.b. ponebatur esse impossibile. Nam idem est esse impossibile quod non esse possibile igitur.a. nō erit possibile si sequitur ad ipm.b. ꝙ erat impossibile. Ponatur ergo.b. esse impossibile ꝛ si est impossibile ꝛ posito a. necesse est esse.b. Erit ergo impossibile ꝛ primuz ꝛ secundum scilicet.a. ꝛ.b. Vbi aduertendum est ꝙ bene sequitur si cōsequens est impossibile ꝙ aficedēs sit impossibile non tamen ecōuerso. Nihil enim prohibet ex impossibili sequi aliquid necessariū vt i hac conditionali. Si homo est asinus homo est animal. Unde non sic intelligendum est ꝙ philosophus dicit hec si primuz erat impossibile idest antecedens ergo ꝛ secundum erat impossibile scilicet consequens. Sed ita debet intelligi. Si consequens est impossibile vtrumqz erit impossibile. Sic ergo manifestuz est ꝙ si sic se habēt scilicet.a. ꝛ.b. ꝙ.a. existente necesse ē .b. esse ꝛ necessario sequitur ꝙ si.a. est possibile ꝙ.b. erit possibile ꝛ si.b. non est possibile a possibili existēte non ita se habebunt.a. ꝛ.b. vt posituz est scilicet ꝙ ad.a. sequitur.b. Sed oportet ꝙ.a. possibili existente necesse est.b. possibile eē si existente.a. necesse est esse .b. Cum enim dico. Si ē.a. est b. hoc significat ꝙ necesse sit.b. esse possibile si.a. possibile est ita tamen ꝙ quando ꝛ eodem modo sit possibile.b. esse quando ꝛ quomodo est impossibile.a. Non enim possibile ē vt sit quocunqz tempore ꝛ quocunqz modo.

Lo.10. ¶ Omnibus autem potentiis existētibus his quidem cognitis aut sensibus: his autem consuetudine vt que ē fistulandi: aliis autem disciplinatu: vt que est artium: bas quidem necesse eos qui ꝓexercitati fuerunt habere quecunqz consuetudine ꝛ ratione: non tales autem ꝛ eas que sunt in pari non necesse.

¶ Lectio quarta.

p Postquam ꝓbus excluſit falsas opiones circa potentiā ꝛ actū hic determinat veritatē. Et circa.b.d.f. Primo ostendit qūo actus ꝓcedat potētiā in subiecto. Secundo quomodo potentia precedens actum ad actum reducatur ibi. (Quoniam vero possibile). Dicit ergo primo ꝙ cum potentiaruz q̄dā sint indite his quoruz sunt sicut sensus animalibus. Quedam vero per consuetudinē acquirantur sicut ars tibicinandi ꝛ alie huiusmodi artes operative. Quedā vero acquirātur per doctrinam siue disciplinaz sicut medecinam ꝛ alie huiusmodi artes dictarum potentiarum quecunqz per consuetudinem ꝛ rationez nobis insunt necesse ē primū agere ꝛ preexercitari in eorum actibus antecq̄ acquirantur sicut tibicinando aliquis fit tibicinator ꝛ considerando medicinalia aliquis fit medicus: Sed alie potentie que non acquiruntur per consuetudinem sed insunt a natura ꝛ sunt impatiendo. Sicut patet de potentijs sensitiuis que non procedunt a suis actibus. Non enim aliquis videndo acquirit sensum visus. Sed ex eo ꝙ potentiaz

UVA. BHSC. IyR_086_1

visiuam habet sit actu videns.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autē possibile ⁊ quādo ⁊ quomodo ⁊ quecunq; alia necesse ad esse: in diffinitione: ⁊ hec quidem secundum rationem possunt mouere ⁊ potentie ipsorum cum ratione: hec autem irrationabilia. Et potentie irrationales ⁊ illas quidem necesse in animato esse: has vero in ambobus.

¶ Ostendit quomodo potentie precedentes actum reducuntur ad actum. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit quomodo in hoc differunt diuerse potentie adinuicem scilicet rationales ⁊ irrationales. Secūdo ostendit qualiter rationales potētie ad actum reducantur ibi. (Ergo necesse.) Circa primum tria facit. Primo premittit quedam necessaria ad predictam differentiā considerandā quorum vnum est q̄ in ratione possibilis oz multa considerare. Non enim dicitur possibile respectu cuiuscq;. Sz respectu alicuius determinati. Unde oportet possibile esse aliqd possibile. Ut puta ambulare vel sedere. Et simpliciter q̄ potest aliqd facere vel pati non potest illud quocunq; tempore facere. aut pati sicut arbor nō potest fructificare nisi determinato tempore. Et ꝺ cum dicitur aliquid esse possibile oportet determinare quando sit possibile ⁊ similiter oportet determinare quomō sit possibile. Non.n. possibile quocunq; modo potest agere aliquid vel pati sicut aliqs sicut potest ambulare. s. tarde nō autem velociter. Et simile est de alijs circunstantijs que cōsueuerunt determinari in diffinitionibus reruz sicut quo ist̄rumēto quo loco ⁊ alia huiusmodi. Aliud quod premittit est q̄ quedam sunt possibilia secundum rationem: ⁊ potentie horum possibilium sunt rationales. Quedā vero possibilia sunt irrationabilia ⁊ potentie irrationales ⁊ potentie rationales non possunt esse nisi in rebus animatis. Sed potētie irrationales possunt esse in ambobus scilicet in rebus animatis. ⁊ inanimatis ⁊ non solum in plantis ⁊ brutis animalibus que ratione carent sed etiam in ipsis hominibus in quibus inueniūtur quedaz principia actionuz ⁊ passionuim que sūt sine ratione vt potentia nutritiua ⁊ augmentatiua ⁊ grauitas ⁊ alia huiusmodi.

¶ Tales quidem potentie necesse quando vt possint passiuum ⁊ actiuū approximāt: hoc quidem facere: illud vero pati: illas vero non necesse.

¶ Secūdo ibi ponit differētiam predictarum potentiarum dicens q̄ in potentijs irrationabilibus necesse est quādo passiuuz approximat actiuo in illa dispositione qua passiuuz potest pati ⁊ actiuum potest agere necesse est q̄ vnum patiatur ⁊ alteruz agat vt patet quādo cōbustibile applicatur igni in potentijs vero rationabilibus non est necessarium. Non eniz necesse est hedificatorem hedificare quantūcunq; sibi materia approximaret.

¶ He qui quidem enim omnes vna vnius factiua: ille autem contrariorūq;: quare simul facient contraria scilicet si argerent approximata passio sine aliquo determināte. hoc autem impossibile.

¶ Tertio ibi assignat causam predicte differētie dicens q̄ potentie irrationales ita se habent q̄ vna est factiua tantum vnius ⁊ ideo presente passo necesse est q̄ faciat illud vnuz cuius est factiua. Sed vna ⁊ eadem potentia rationalis est factiua contrariorum vt superius habitum est. Si igitur necessarium esset q̄ p̄sente passiuo faceret illud cuius est factiua sequeretur q̄ simul faceret cōtraria quod est impossibile. Sicut si medicus induceret sanitatez ⁊ egritudinez.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Necesse ergo alterum aliquid esse quod proprium est. Dico autez hoc appetitu aut proheresi quod enim desiderabit principaliter hoc faciet: quando vt possit extiterit ⁊ approximauerit passiuo: quare potens secundum idem esse necesse quando desiderat cuius habet potentiam: aut habet hoc facere: habet autem presente passiuo ⁊ ita se habente facere si autē non facere nō poterit.

¶ Ostendit quid requiratur ad hoc q̄ potentie rationales exeant in actu ex quo non sufficit approximatas passi. Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit per qd potentia rationalis reducatur in actum concludens ex dictis. q̄ cuz potentia rationalis se habeat cōmuniter ad duo contraria ⁊ ita a causa cōmuni non procedat effectus determinatus nisi sit aliquid proprius q̄ causam cōmunem ad hunc effectuz magis determinet q̄ ad illum sequitur q̄ necesse est preter potētiam rationalem que est cōmunis ad duo contraria poni aliquid quod approprietur eam ad alterum faciēdum ad hoc quod exeat in actum. Hoc autez est appetitus aut pheresis idest electio quorumcunq; idest electio que ptinet ad rationem. Quod enim aliquis desiderat hoc facit ita tamen si existit in dispositione qua est potens agere ⁊ passiuuz ad sit. Unde sicut potens potentia irrationalis necesse agit passiuo approximante ita omne potens secunduz rationez necesse est quod faciat quādo desiderat illud cuius habet potentiā ⁊ eo modo quo habet. Habet autem potētiam faciendi cum passiuum p̄sens fuerit ⁊ ita se habeat q̄ possit pati aliter facere non posset.

¶ Nullo namq; exteriorum prohibēte adiungere nihil adhuc oportet: potentiam eniz habet vt est potentia faciendi: est autem non omnino sed habentium aliquo modo in quibus excludentur: que exterius prohibēt: remouent enim hec eorum que in determinatione ei ponuntur quedam.

¶ Secundo ibi respondet tacite questioni. Posset. n. aliquis querere quare cuz dixerit q̄ omne potens secundum rationem quando desiderat necessario addit passio presente non adit si nihil prohibeat exterius. Sed ipse respondet q̄ illud scilicet nullo exteriorum phibente non oportet addere. Dictum est eniz q̄ necesse est agere si habeat potentiam que est sufficiens ad faciendum. Sed hoc nō est quolibet modo Sed quando illud quod habet potentiā aliquo modo se habet ⁊ in hac excluduntur ea que exterius prohibent. Nam ea que exterius prohibent remouent aliqua eorum que posita sunt superius in determinatione communi possibile vt scilicet vel non sit possibile tunc vel non possibile hoc modo vel aliquid huiusmodi.

¶ Propter quod nec si simul volunt aut cupiunt facere duo aut contraria non faciēt non ita simul habent ipsorū potentiam: nec est simul faciendi potentia: quoniam quorū est sic faciet.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Tertio ibi docet euitare iconueniēs quod p̄cio sequebatur scilicet q̄ potētia rationalis simul faceret contraria. Non enī sequit̄ q̄ si necesse est q̄ faciat potentia rationalis quod desiderat ⁊ dato q̄ aliqui simul velint secundū rationem aut cupiant secundū appetitū sensitiuū facere duo diuersa aut cōtraria q̄ propter hoc faciant. Non enī sic habet potentiā contrariorū q̄ simul contraria faciant sed sic faciūt sicut habent potentiam vt dictum est.

Quoniam autem de potentia que secundum motum dicitur dictum est: de actu determinemus qd est actus ⁊ quale quid. Etenim possibile simul manifestum erit diuidentibus: quia non solū hoc dicimus possibile quod aptum natū est mouere aliud aut moueri ab alio aut simpliciter aut modo quodam. Sed ⁊ aliter que propter querentes: ⁊ de his superuenimus.

¶ Lectio quinta.

Postquam determinauit de potētia. Hic determiat ō actu. Et diuidit̄ i duas partes. In p̄ia determinat qd est actus. In secunda quando aliqd est i potētia ad actū ibi (. Quādo vero ptāte punire.) Et circa primū duo facit. Primo continuat se ad precedentia dicens q̄ qa dictū est de potētia que iuenitur in rebus mobilibus que scilicet est p̄ncipium motus actiue vel passiue oportet determinare quid est act⁹ ⁊ qualiter se habeat ad potentiā q: p hoc simul mā festum erit de potentia cum diuiserimus actū Act⁹ enī non tantum iuenitur i rebus mobilibus sed etiaz in rebus īmobilibus. Ex quo manifestum est q̄ cuz potentia dicatur ad actum q̄ actiue possibile vel potens non solū dicat̄ quod est natū mouere actiue vl moueri ab alio passiue aut simpliciter secundū quod dicitur potentia respectu actionis aut passionis communiter aut mō quodam secundū q̄ potentia dicit̄ respectu eius quod est bene agere aut bene pati. Sz etiam dicetur possibile vel potens aliter secundū ordinem ad actum q̄ est sine motu Licet enī nomen actus a motu originem sumpserit vt supra dictum est: non tamen solum motus dicitur actus. Unde nec dicitur solum possibile in ordine ad motū. Et iō oportet iquirendo de his tractare.

¶ Est autem actus existere rem non ita sicut dicimus potentia: vt in ligno mercuriuz ⁊ in toto medietatem ⁊ non speculantem: qz auferetur vtiqz ⁊ scientem ⁊ non speculantez si potest speculari hoc actu.

¶ Scōo ibi determiat de actu ⁊ primo oñdit qd sit actus. Secundo quomodo diuersimode dicatur i diuersis ibi. (Dicuntur autez actu). Circa primū duo facit. Primo ostēdit qd est actus dicens q̄ actus est q̄do res est nec tamen ita est sic q̄do est in potentia. Dñs enī in ligno esse imaginem Mercurij potentia ⁊ nō actu anteq̄ lignū sculpat̄ sed si sculptum fuit tunc dicitur esse in actu imago mercurij i ligno ⁊ similiter in aliquo toto cōtinuo pars eius. Pars enī puta medietas est in potentia inq̄tuz possibile est vt pars illa auferatur a toto per diuisionem totius Sed diuiso toto iaz erit pars illa in actu. Et similiter sciens ⁊ non speculans est potens considerari sine cōsideratiōe. Sed hoc. s. speculari siue p̄siderare ē eē in actu.

¶ Palam autem in singularibus inductione quod dicere volumus: ⁊ non oportet omnis terminum inquirere sed proportionale conspicere: quia vt edificans ad edificabile: ⁊ vigilans ad dormiens: ⁊ vidēs ad claudēs quidem oculum: visum autem habens ⁊ segregatum ex materia ad materiam ⁊ laboratum ad illaboratum est aliud ⁊ huius diffinire alteri parti sic actus determinatus alteri' us autem possibile.

¶ Scōo ibi rñdet qōni tacite posset. n. aliquis q̄rere ab eo vt ostēderet qd sit actus p diffinitionē. Sed ipse. respondet dicēs q̄ idūcēdo in singularib⁹ per exē pla manifestari potest illud quod volum⁹ dicere scilicet qd est actus ⁊ nō oportet cuiuslz rei querere terminum idest diffinitionē. Nam p̄ima simplicia diffiniri non possunt cum nō sit indiffinitionibus abire in īfinitum. Actus autem est de p̄imis simplicibus. Unde diffiniri nō potest sed per proportionē aliquorum duorum adinuicez potest videri quid est actus vt si accipiamus proportionē hedificantis ad hedificabile ⁊ vigilantis ad dormientem ⁊ eius qui videt ad eum q̄ habet clausos oculos cum hēat potentiaz visiuam ⁊ eius quod segregat̄ a materia. i. per opationē artis vel nature formaī ⁊ ita a materia īformi segregatur ⁊ similiter per separationē eius q̄ est p̄paratum ad illud quod nō est p̄paratū siue quod ē elaboratum ad id quod non est elaboratum semper quorumlibet sic differentium altera pars erit actus ⁊ altera potētia. Et ita ꝓportionaliter ex particularibus exemplis possumus venire ad cognoscendum quid sit actus ⁊ potentia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicūtur autem actu non omnia similiter sed aut ꝓportionaliter vt hoc in hoc aut ad hoc: hoc quidem vt motus ad potentiam: illa vero vt substantia ad aliquam materiam.

¶ Oñdit q̄ diuersimode dicat̄ actus: ⁊ ponit duas diuersitates q̄rū p̄ia ē q̄ actus dī vel actus vel opatio. Ad hāc diuersitatē actus īsinuandā dicit p̄io q̄ ñ oīa dñs simul esse actu sed hoc diuersimode. Et hec diuersitas cōsiderari pōt per diuersas ꝓportiones. Pōt. n. sic accipi ꝓporno vt dicamus q̄ sic hoc est i hoc ita hoc in hoc vt puta visus sicut est i oculo ita auditus i aure. Et p hunc modū p̄portiōis accipitur cōparatio substantie idest forme ad materiam. Nā forma in materia dicit̄ esse. Alius mod⁹ ꝓportionis ē vt dicamus q̄ sicut habet se hoc ad hoc ita hoc ad hoc. Puta sicut se habet visus ad videndū ita auditus ad audiendū. Et p hunc modū p̄portiōis accipitur cōparatio motus ad potentiam motiuam vel cuiuscunq̄ operationis ad potentiam opatiuaz.

¶ Aliter autem ⁊ infinitum ⁊ vacuū ⁊ quecunq̄ talia dicuntur potentia ⁊ actu multis entium vt videnti ⁊ vadenti ⁊ visibili: hec quidem enim contingunt ⁊ simpliciter verificari: aliquando quidem hoc visibile quia videtur. illud vero qa videri possibile. sed infinitum. non ita potentia est tanq̄z actu futurum separabile sed notitia eo enim q̄ non dēficiat diuisio oñdet esse potentia hunc. actū in separari vero non. Quod quidem igitur actu. ⁊ quid est. ⁊ quale ex his ⁊ similibus mānifestū erit nobis.

¶ Secundo ibi ponit aliā diuersitatem actus dicēs q̄ infinitum ⁊ inane siue vacuum ⁊ quecunq̄ huiusmodi sunt aliter dicunt̄ esse in potētia ⁊ actu q̄ mul

UVA. BHSC. IyR_086_1

ta alia entia. Ut puta vidēs ⁊ vadēs ⁊ visibile. Hꝰ iusmodi autē ꝓuenit aliquādo simpliciter esse vel in potētia tantū vel in actu tantū sicut visibile ī actu tantum qñ videtur ⁊ ī potētia tantū qñ pōt videri ⁊ nō videt. Sed īfinitū nō ita dicitur in potētia vt qñcꝫ sit separatuꝫ in actu tantū. Sed actus ⁊ potentia distinguntur rōne ⁊ cognitione in īfinito. ¶Puta in īfinito secundum diōnem dicitur esse actus cum potentia simul eo ꝙ nunc̄ deficit potētia dīdēdi. Qū.n. diuidit̄ in actu adhuc est vlterius diuisibile in potētia. Nū c̄ꝫ autem separatur actus a potentia vt scilicet qñcꝫ sit totum diuisum in actu ⁊ non sit vlterius diuisibile ī potentia. Et similiter est considerandum in vacuo. ¶Possibile enim est locuꝫ euacuari ab hoc coꝛpoꝛe ſi vt sit totum vacuum. ¶Remanet eniꝫ plenus alio coꝛpoꝛe. Et sic semper in vacuo remanet potentia coniuncta actui. Et inest in motu ⁊ tempoꝛe. Et huiusmodi aliis que non habent esse perfectum. Deinde ī fine epilogat quod dixit. Et est planum ī littera.

Uando autem potētia est vnum qō
Co.12. q q c̄ꝫ: ⁊ quando non determinanduꝫ: non enim quandocunqꝫ vt terra: generatione est potentia homo autem non: sed magis cum fiat sperma: sed neqꝫ hoc simpliciter forsan.

¶Lectio sexta.

p Ostquam manifestauit pbs qđ ē actꝰ. Hic itendit ostē dere qñ in quali dispōe exīs aliquid dicatur eē in potētia ad actū. Et circa hoc duo facit. ¶Primo dicit de quo est itentio dicens qō determinandū est qñ aliquid est ī potentia ⁊ qñ nō. Nō aūt qñcunqꝫ ⁊ qualitercūqꝫ dispositum aliquid pōt dici esse in potentia etiā ad id quod fit ex eo Nūc̄ꝫ enī poterit dici ꝙ terra sit in potentia homo. Manifestū est.n. ꝙ non sed magis tunc dicitur esse ī potentia homo qñ ex precedenti mā iam factū ē sperma Et forte neqꝫ adhuc est ī potētia homo vt īfra patebit.

¶Quemadmodum igitur nec a medicatiua omne vtiqꝫ sanabitur: nec a fortuna: sed est aliquid quod possibile est: ⁊ hoc est sanū potentia: terminus autem eius quod ab intellectu actu fit ex potentia ente quando volitum fit nullo exteriorum prohibēte: ibi autem in eo ꝙ sanatur quando nihil prohibet eorum que in ipso. Similiter autez potentia ⁊ domus si nihil prohibeat eoruꝫ in his materia fieri domuꝫ: nec est quod oporteat addi ci: aut remoueri: aut permutari: hec domus potentia ⁊ ī aliis. Similiter autem quorumcunqꝫ extrinsecus principium est generationis ⁊ quorumcunqꝫ etiam in ipso habente quecunqꝫ nullo exteriorum impediente erit per ipsum quale sperma: nundum oportet enim in alio ⁊ permutari quando vero iam per suum principium est tale iam hoc est potentia: illa vero altero egent principio: vt terra nondum est statua potentia permutata enim erit es.

¶Scōo ibi soluit propositā questionē. Et circa hoc duo facit. ¶Primo ostendit ī quali dispositiōe mā existens dicatur esse in potentia ad actum. Secundo ꝙ a materia in tali dispositiōe denominatur solū id qđ est ī materia ibi. (Videt autem quod dicimus.) Circa primum considerandū est ꝙ sicut. vij. superius dixit quarūdā artium effectus contingūt etiā sine arte. Domus enim nō fit sine arte. Sed sanitas fit sine arte medicine ex sola operatiōe nature. Et licet id qđ fit a natura non fit fortuitū neqꝫ casuale eo ꝙ natura est causa agēs per se fortuna vero ⁊ casus est cā agēs per accidens tamen ex eo ꝙ ille q sanatur a natura sanatur p̄ter intentionē artis dicit sanari a fortuna Nihil enī prohibet aliquit non esse fortuituꝫ in se qđ tamē dicitur fortuitum per cōparationem ad aliquē qui non considerat causam per se talis effectus. Dicit ergo ꝙ non qcunqꝫ vel ī qualibet dispositiōe existens sanatur a medicina vel a fortuna sed est aliqđ possibile in determinata existens dispositiōe qđ sanatur vl a natura vel ab arte. Quibuslibet.n. actiuis respondent determinata passiua. Illud autez possibile quod vnica actione natura vel ars potest ī actum sanitatis reducere est sanū ī potentia. Et vt plenius cognoscatur subiūgit diffinitionē huius possibilis ⁊ c̄ꝫtum ad operationē artis ⁊ c̄ꝫtum ad operationeꝫ nature. Dicit ergo ꝙ est possibile quod ex potentia ente ens fit actu ab ītellectu sine arte. terminus.n. idest diffinitio est c̄ꝫdo statim cū vult artifex facit id eē actu si nihil exterius prohibebat. Et tūc potentia dicit esse sanum qa per vnaꝫ operationē artis fit sanū. In illis autē que sanantur per naturā dicitur esse aliqd ī potentia sanum quando non ē aliqd prohibens sanitatē quod debeat moueri vel transmutari primoꝫ intrinseca virtus sanans effectuꝫ habeat ī sanando. Et sicut diximus de sanatione q̄ fit ab arte ita potest dici de alijs que per artē fiunt. Mā tunc materia est in potentia domus quando nihil eorum que sunt a materia prohibet domū fieri statiꝫ vna actione nec ē aliqd ꝙ oporteat addi vl aufferri vl mutari anteqꝫ materia formet̄ in domū. Sicut lutū oportet transmutari anteqꝫ ex eo fiant lateres. ex arboribus autē oportet aliqd aufferri per dolationē ⁊ adi per cōpagiationem ad hoc ꝙ cōponatur domus vnde lutum ⁊ arbores non sūt potentia domus sed lateres ⁊ ligna iā preparata. Et similiter est ī alijs siue habeant principium pfectiōis extra sicut sunt artificialia siue ītra sicut naturalia. Et tunc semp sunt ī potentia ad actum qñ nullo. ītrinsecus pro hīte per ꝓpriū p̄ncipiū actiuū pōt reduci ī actum Tale aūt nondū est sperma. Oz antez ꝙ mediātibus permutationib⁹ multis ex eo fiat al. Sz quādo iaz per proprīū p̄ncipiū actiuuꝫ pōt fieri tale. s. actu exīs tunc iā est ī potētia. Sz illa q̄ oꝛ trāl mutari aū c̄ꝫ sint statiꝫ reducibilia in actū idiget alio principio actiuo. s. c̄pparante materiā quod iterduꝫ ē aliud a pficiente qō inducit vltimā formā. Sicut pz ꝙ terra nondū ē in potētia statua. Nō.n. vna actiōe nec vno agente reducitur in actū. Sed prius ꝓ nām transmutatur ⁊ fit es ⁊ postea per artē fit statua.

¶Deinde cum dicit.

¶Uidetur autem quod dicimus esse non hoc sed illinum vt arca non lignū: sed lignea nec lignum terra sed terreum: iterum terra si fit non aliud sed illinum sed illud potentia similiter quod posterius est: vt arca non terrea nec terrea: sed lignea: hoc enim potentia arca: ⁊ materia arce: hoc simpliciter quidem ipsius simpliciter. huius vero hoc lignum. si vero aliquid est primum vtrum quod non adhuc de alio dicitur illinum hec prima materia est. vt si terra aerea est. ⁊ aer non ignis

UVA. BHSC. IyR_086_1

sed igneus. ignis enim prima materia hoc aliquid existens. in hoc enim differt vniuersale et subm per esse hoc aliquid.

¶ Ostendit q̄ a tali mā que ē in potētia ad actū denoīatur mixtū. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ostendit q̄liter mixtū a mā denoīat. dicēs q̄ id q̄ fit ex mā m dicit hoc sz illinū q̄ latine n dicit sz p cōsuetudinē grecū est denoīatiuū ad hoc q̄ est illud ac si dicatur materia nō p̄dicat in abstracto de eo q̄ est ex materia sz denoīatiue sicut archa non est lignū sz lignea et lignū id n est terra sed terreum. Et iterū si terra habeat aliam materiā prior ē terra non erit illud sed illinum. i. non p̄dicat de terra in abstracto sed denoīatiue. Ita tamē fiat talis p̄dicatio q̄ semp id q̄ ē i potētia secūdū modū determinatū predicatur de eo quod est immediate posterius. Ut terra que nō p̄t dici potētia archa nō p̄dicat de archa nec i abstracto nec denominatione Archa enim neq̄ est terra neq̄ terrea sed lignea. Lignum enim est in potentia archa et materia arche vniuersaliter est quidem lignuz arche particulariter vero. Hoc lignum huius arche. Si vero est aliquid primum quod non dicitur de alio illinuz idest quod non habet aliquid quod de eo quidez denominatiue predicetur modo predicto hoc erit materia prima: ¶ Sicut si aer est materia terre vt quidā dixerunt aer predicabitur de terra denominatiue vt dicatur terra est aerea. Et similiter dicetur aer igneus et non ignis si ignis est materia eius. Ignis autez si non denominatur ab aliqua priori materia. Erit materia prima secundum positionem Eraditi. Sed hic oportet adiungere si sit aliquid existens ad differentiam vniuersalis. Nam vniuersale predicatur ēt de aliis et alia non predicantur de eo nec tamen est materia cum non sint aliquid subsistens vniuersale enim et subiectum differunt per hoc q̄ subm est hoc aliquid non autem vniuersale.

¶ At puta passionibus q̄ subiicitur homo et corpus et anima. passio autem musicum et album. Dicitur autem musica aduenientе illud non musica sed musicum et non albedo homo sed album: nec ambulatio aut motus sed ambulans aut motum: vt illinum.

¶ Secundo ponit similitudinem predicationis denominatiue dicens q̄ id quod subijcitur. passionib⁹ vt homo corpus et animal recipit denominatiuam p̄dicationem passionum sic id quod est ex materia recipit denominatiuam predicationem materie. Naz passio est musicum et album. Dicit autem subiectū cui aduenit musica non esse musica in abstracto. sed musicum denominatiue et homo non dicitur albedo sed album. Neq̄ etiam homo dicitur ambulatio aut motus abstractiue sed ambulans aut motum vt illinum. i. denominatum.

¶ Quecūq̄z quidem igitur sicut vltimum subiectum: quecūq̄z vero non sic: sed species quedam et hoc aliquid quod predicatur vltimum materia et subiectum materialis et recte itaq̄z accidit illinū dici secundum materiam passiones ambo nanq̄z indeterminata Quando quidem igitur dicendum est potē tia: et quando non dictum est.

¶ Tertio ibi ponit cōparationem vtriusq̄z denomiationis et dicit q̄ quecunq̄z sic predicantur denominatiue sicut ista vltimum quod subsistentat ea est subiectum. Sed quecūq̄z nō predicātur sicut denoīatiue. sz id q̄ predicatur denominatiue ē quedaz species ex hoc aliquid vt lignum aut terra vltimum in talibus predicationibus q̄ subsistentat alia est materia et subiectum materialis. Et conuenienter accidit dici illinum. i. denominatiue secundum materiam et passiones. i. accidentia que ambo sunt indeterminata materia. Nam et accidens determinatur et diffinitur per subiectū et mā p id ad q̄ ē in potētia. Ultimo epilogat q̄ dictū ē et ē manifestuz.

¶ Quoniam autē ipsum prius determinatū est quod modis dicitur palā quia prior est actus potentia. Dico autem potentia non solum determinata que dicitur principium permutatiuū in alio inquantum aliud. sed totaliter omni principio motiuo: aut immobilitatiuo: et enim natura in eodem fit. in codē enim genere poni potentie principiū enim motuū sed non in alio sed in aliquo inquātū idē: omni itaq̄z tali prior ē actus rōne et substātia: tē pore vero est qdem vt sic est. aut non. Lo. 13.

¶ Lectio septima. Lec. xi.

¶ Postquam determinauit pbs ō potētia et actu. Hic p̄parat ea adinuicē. Et diuidit in tres. In p̄ma p̄parat ea adinuicē scōm p̄us et posterius. In secūda secūdum bñ et male ibi. (q̄ō āt melius et honorabilius.) In tertio secūduz cognitionē veri et falsi ibi. (Inueniunt āt et didagramata). Circa primum duo facit. ¶ Primo ponit quod intendit dicens q̄ cū .s. determinatū sit in q̄nto quod modis prius dicit manifestū est q̄ actus est prior potentia diuersis modis. Logmur āt nūc de potētia nō solū scōm q̄ ē p̄ncipiū mot⁹ i alio scōm q̄ ē aliud vt .s. diffinita ē potētia actiua sz vlter de oī principio siue sit p̄ncipium motiuum siue immobilitatis et quietis aut operatiōis absq̄z motu existentis cuiusmodi est itelligere quia et natura ad idem pertinere videtur q̄ō potētia. Est. n. natura in eodem genere cū potentia ipsa quia vtrūq̄z est principium motus in alio sed in eo in quo est inq̄tum huius vt manifestatur in secūdo phy. et tamen natura nō solum ē principiū motus sed etiaz quietis Lec. i. Et propter hoc potentia intelligenda est non solum principiū motus. sed etiam principium immobilitatis. Oī ergo tali potētia actus prior est et rōne et substantia et ēt tpe quodāmō. alio vero modo non.

¶ Rōne qdem igitur q̄ prior palā: nā per cōtingere actu eē possibile est q̄ō primo possibile: puta dico edificatorē potentez edificare. et speculatorē speculari. et visibile potēs videri. Eadem aūt rō et in aliis. quare necesse rōnem preexistere et noticia noticia.

¶ Secundo ostendit propositum et primo q̄ actus ē prior potentia ratione. Secūdo ostēdit q̄ō est prior tempore et quomodo non ibi. (Tempore vero p̄us.) Tertio ostēdit q̄ ē prior secundum substantiam ibi. (Sed ēt substantia prius qdem). ¶ Primum sic probat id per quod oportet alterum diffiniri. est prius eo ratione sicut animal prius homine et subiectū accidente. Sed potentia non potest diffiniri nisi per actū Nam prima ratio possibilis in hoc consistit q̄ contingit ipz agē vel eē i actu sicut hedificatorē dī q̄ p̄t hedificare et speculatorē q̄ p̄t speculari et visibile dī aliq̄d q̄ō p̄t videri et sic ē i aliis. Ergo ē necēz q̄ rō actus p̄cedat rationē potētie et noticia actus noticiaz potentie. Et propter hoc superius Ari. manifestauit potentiaz

UVA. BHSC. IyR_086_1

diffiniendo per actum. actum autem non potuit per aliqđ aliud diffinire sed solum inductiue mãifestauit.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Tempore vero prius specie idem agens prius. sed numero nõ: dico autem hoc quia hoc quidem homine iam ente secundum actum ⁊ frumẽto. ⁊ vidente prius est tempore materia: ⁊ semen ⁊ visiuum qua potentia sũt homo ⁊ frumentuz ⁊ videns. nonduz autez actu sed his tempore priora altera entia actu ex quibus hec acta sunt: semp. n. ex potestate ente fit actu ens ab actu ente. vt homo ex
Lo14. homine. muficus a musico semp mouẽte aliquo primo. mouens autez actu iam est. Dictum est autem in sermonibus de substantia. qa omne qđ fit fit ex aliquo ⁊ ab aliquo. ⁊ hoc specie idem.

¶ Ostẽdit quomodo sit actus potentia prior tempore ⁊ quomodo non. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo manifestat hoc in potentijs passiuis. Secũdo in potentijs actiuis quibusdaz ibi. (Qua propter videtur ĩ possibile.) Dicit ergo primo qꝫ actus ẽ prior tẽpore potentia ita tamen qꝫ idẽ specie ẽ prius agens vt ens actu q̃ ens in potentia sed idẽ numero ẽ prius tempore in potentia q̃ in actu. Quod sic manifestat. Si enĩ accipiamus hunc hoiem qui est iam actu homo fuit prius secũdũ tẽpus materia que erat potẽtia homo. Et similiter prius tempore semen quod potẽtia ẽ frumentũ q̃ frumentũ actu ⁊ visiuuz idest habens potẽtiam videndi q̃ videns in actu. Sed tamen q̃dã existentia in actu fuerũt priora secundũ tẽpus his existentibus in potẽtia. s. agẽtia a qbus reducta sunt in actũ. Semper enim oportet qꝫ id quod est ĩ potentia ens sit actu ens ab agente quod est actu ens. Vñ homo in potẽtia fit homo actu ab homine generante qui ẽ in actu. Et similiter musicũ in potentia respicit musicũ in actu discẽdo a doctore qui ẽ musicus actu. Et ita semper eo quod est in potentia est aliquid prius quod mouet ⁊ mouens est in actu Unde relinquitur qꝫ licet idem numero prius tẽpore sit in potentia q̃ in actu tamen aliquod ens ĩ actu scõm idẽ spẽ est etiam prius tẽpore q̃ ens ĩ potentia. Et qa posset aliqs dubitare de qbusdam que dixerat ideo subinnigit ea esse manifesta a superius. Dictũ est enim in superioribus de substantia. s. i. vij. libro qꝫ omne qđ fit. fit ex aliquo sicut ex materia ⁊ ab aliquo sicut ab agẽte ⁊ hoc etiã agens ẽ spẽ idem cũ eo qđ fit. Quod mãifestuz ẽ in generationibus vniuocis sed in generatio
Lec.6. nibus equiuocis oportet esse aliq̃ similitudinẽ generantis ad genitũ vt ibidẽ ostensum est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quapropter ⁊ videt impossibile esse edificato: est esse qn edificauerit: nihil aut citharedũ qui non citharizauit. Similiter autem ⁊ alii: nam adiscens citharizare citharizans adiscit citharizare: similiter ãt ⁊ in alijs.

Lec.3. ¶ Ostendit ordinẽ actus ⁊ potẽtie secũdũ tẽpus in qbusdam potẽtijs actiuis. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ostẽdit ꝓpositũ. Dictuz enim fuit. s. qꝫ quedam potentia operatiue sũt quas oportet accipere preagẽtes siue ꝓexercitãtes se in eorũ actionib⁹. Sicut que acquiruntur p consuetudinẽ vl disciplinã. Et de his dicit hic qꝫ etiã in eisdez secundũ numerũ actus pcedit potẽtiã. Impossibile. n. videt qꝫ aliqs fiat edificator q nõ prius hedificauerit aut qꝫ fiat citharedus q nõ prius citharizauerit. Hoc aũt inducit concludẽs ex premissis Dictũ est. n. s. qꝫ potẽtia musicũ fit actũ musicũ a musico in actu incẽptuz. s. ab eo addiscit. Et similiter in alijs est actibus Adiscere aũt nõ potest artẽ huiusmodi nisi exercitãdo se ĩ actu eius. Nã aliqs citharizando adiscit citharizare. Et similiter ẽ in alijs artibus Uñ manifestũ est qꝫ ipossibile ẽ habere huiusmodi potentias nisi prius insint actiones earũ etiã in eodẽ secundum numerum.

¶ Unde sophisticus elenchus fact⁹ est: qa non habens quis scientiam faciet cuius scientia est: adiscens enim non habet.

¶ Scõo ibi ponit quãdã sophysticã obiectionẽ cõtra ꝓdicta dicẽs qꝫ qdã sophẽ⁹ elenchus factus est. i. fillis apparens cõtradicens veritati q talis est. Discens artem operat actionẽ artis sed discens artẽ nõ habet artẽ ergo q nõ habet scientiã nec artez facit id cuius est scientia aut ars qđ videt cõtrariũ veritati.

¶ Sed quia eius quod fit: factum est aliqd ⁊ totaliter eius quod mouetur motuz est aliquid: palam in his autem que de motu ⁊ discentem necesse habere aliquid scientie forsan. Sic igit ⁊ hoc palã: quia ⁊ actus ⁊ sit ꝓr potẽtia secundũ generationẽ ⁊ tempus.

¶ Tertio soluit dictã obiectionẽ assignãdo quoddaz qꝫ dictũ est ⁊ ꝓbatũ in. vj. phẽy. Ostensũ est ibi qꝫ oẽ moueri precedit motũ esse ꝓpter diuisionem motus Oportet. n. qꝫ quacũqz pte motus data cũ diuisibilis sit aliq̃z partẽ ei⁹ accipi q̃ tã peracta ẽ dũ pars motus data peragit. Et ideo qcqd mouet tãz q̃tum ad aliqd motum est. Et eadez rõne qcqd fit tam q̃tum ad aliquid factũ est. Licet enĩ factio in substantia q̃tuz ad introductionẽ forme substãtialis sit idiuisibilis tñ si accipiat alteratio precedens cuius termin⁹ est generatio diuisibilis ẽ ⁊ totũ põt dici factio. Quia igitur qđ fit q̃tũ ad aliqd factũ est potest aliqualẽ operationẽ habere qđ fit eius ad qđ terminat factio sicut qđ calefit potest aliquo mõ calefacere licet nõ pfecte sicut id qđ iã factũ est calidũ. Et sic cũ discere sit fieri scientẽ necesse est qꝫ discens quasi aliqd iam scientie ⁊ artis habeat. Unde nõ est icõueniẽs si aliqualiter facit operationẽ artis. Non enĩ eaz facit perfecte sicut q iam habet artem. Sed ĩ ea ratiõe naturaliter pñt quedam semina ⁊ principia scientiarũ ⁊ virtutũ virtute quoz põt homo aliqualiter exire ĩ scientie ⁊ virtutis actum anteq̃ habeat habitũ scientie ⁊ virtutis quo adepto opat pfecte prius aũt imperfecte. Ultimo epilogat quod. s. dictũ est vt patet in littera.

a T vero ⁊ substantia primuz quidẽ: quia nec generatione posteriora specie ⁊ substãtia sunt priora vt vir puero ⁊ homo spermate: hoc quidem enim iam habet speciem illud vero non.

¶ Lectio octaua.

p Ostquam plus ostẽdit qꝫ act⁹ ẽ prior potẽtia rõne ⁊ tpe quodãmodo. Hic ostẽdit qꝫ sit prior secũdũ subãm qđ erat supius tertio ꝓpositũ Et diuidit in ptes duas. In prima ostẽdit propositũ rationibus sumptis ex his que quãdoqz sũt ĩ potẽtia quãdoqz ĩ actu In secũda vero p cõparationez sempiternoz que sp sunt actu ad mobilia q̃ qñqz sunt ĩ potentia qñqz ĩ actu ibi. (At vero magis ꝓprie.) Et qa esse prius secũdũ substantiã est esse prius p pfectionẽ: pfectio autez attribuit duab⁹ causis. i. forme ⁊ fini ĩõ duab⁹ rõnibus in parte prima vtit ad propositũ ostendẽdũ qua rũ pria sumit ex parte forme scda ex parte finis q̃ po

UVA. BHSC. IyR_086_1

nitur ibi(Et quia omne ad principiū vadit.) Dicit ergo primo q̄ nō solū actus est prior potētia ⁊ rōne ⁊ tēpore sed subā.i.perfectione. Nomine enim subē cōsuevit forma significari per quā aliquid est perfectum. Et hoc qdem primū apparet tali ratiōe qa ea que sunt posteriora in generatione sūt priora secūdū subām ⁊ spēm idest pfectione qa gnatio semper pcedit ab imperfecto ad perfectū sicut vir est posterior generatione q̄ puer. Nā ex puero fit vir ⁊ homo posteri⁹ gnatione q̄ sperma. Et ratio vni ē prior subā ⁊ ipē q̄ puer ⁊ hō quā sperma ex quo generatur hō. ⁊. hoc ideo quia vir ⁊ homo iaz habent spēm pfectam puer autem ⁊ sperma nundū. Cū igitur in eodē secūdus numerū actus generatione ⁊ tēpore sit posterior potentia vt ex superioribus patet sequitur q̄ actus sit prior potentia substantia ⁊ ratione.

¶Deinde cum dicit.

¶Et quia omne ad principiuz vadit quod fit: ⁊ finem principium enī cuius causa: finis vero cā: generatiōis finis actus ⁊ huius gratia potentia sumitur.

¶Ostendit idē ratione sumpta a parte finis. Et circa hoc tria facit. ¶Primo proponit rationem. Secundo manifestat quoddam in ratione suppositum ibi. (Non enim vt visū habeat.) Tertio determinat qō dam qō posset facere dubium circa p̄dicta ibi. (Q̄m vero horum.) Dicit ergo p̄o q̄ omne qō fit vadēs ad finē vadit ad quoddā principium. Nam finis cuius causa fit aliquid est quoddā principium. Est. n. p̄us in ītentione agentis quia eius causa fit. generatio. Sed actus est finis potentie ergo actus ē prior potentia ⁊ principium quoddam eius.

¶Deinde cum dicit.

¶Non enim vt visum habeant vident aīalia: sed vt videant visum habent.

¶Ostendit qō. s. posuerat. s. q̄ actus sit finis potentie. Quod qdem primo manifestat in potētijs actiuis naturalibus dicens q̄ animalia nō vident vt habeant potentiā visiuā sed magis habent potētiam visiuam vt videant ⁊ sic manifestum est q̄ potentia est propter actum ⁊ nō ecōuerso.

¶Similiter autem ⁊ hedificandi scientiam vt edificent ⁊ theoricam habeant nisi meditātes: hi autem non speculantur: sed inquantū sic aut quia non egent speculari.

¶Secundo manifestat idē in potētijs rationalibus dicens q̄ ad hoc homines potentiā habēt hedificādi vt hedificent ad hoc habent theoricaz. s. sciam speculatiuā vt speculētur. Nō autē speculantur vt habeant theoricā nisi adiscentes qui meditant ea que sūt scientie speculatiue vt acquirant eam. Et hi non perfecte speculantur sed quoddāmodo ⁊ iperfecte vt. s. dictū est quia speculari nō est propter aliquā indigētiam sed scientia iam habita vti. Discentium autem speculatio est quia indigent acquirere scientiam.

¶Amplius autē materia potētia est donec veniat ad speciem: quando vero actu est: tūc est in specie. Similiter autez ⁊ in aliis ⁊ quorum motus est finis: propter quod sicut docentes operantem ostendentes putant finez reddidisse ⁊ natura similiter.

¶Tertio manifestat idem in potētijs passiuis dicēs q̄ materia est in potentia donec veniat ad formā vel speciem. Sed tunc primo est in actu quando hz spēz Et ita est in omnibus alijs que mouentur propter finem. Unde sicut docentes putant ad finem pertingere quādo demonstrāt discipulum quez instruxerunt operantem ea que sūt artis ita ⁊ natura pertingit ad finem quando consequitur actum. Et sic manifestuz est q̄ actus est finis in motu naturali.

¶Nā si nō fit ita paxonas mercurius erat non manifestus enim ⁊ scientia si īterius aut exterius: quemadmodum ille opus enim finis actus autem opus: ⁊ ppter quod ⁊ nomen dicitur actus secundum opus ⁊ tendit versus endelichiam.

¶Quarto manifestat propositū deducendo ad īconueniens dicens q̄ si perfectio ⁊ finis nō consisterent in actu tunc non videretur differentia inter aliquem sapientem sicut fuit. Mercūrius ⁊ aliquē insipientez sicut fuit. ¶Paxonas. Si enim perfectio scientie non esset in agendo non esset. Mercurius manifestatus in sua scientia seu haberet scientiam īterius. s. quantum ad īteriorem actum aut ex exterius q̄tum ad exteriorem actum ⁊ sicut nec paxonas. Nam per actū scientie manifestatur aliqs esse sciens ⁊ non per potentiam. Operatio enim ē finis scientie Operatio autem est actus quidam propter quod ⁊ nomen actus dicitur ab operatione vt dictum est. Et inde derivatum est ad formā que dicē endelichia siue pfectio.

¶Deinde cum dicit.

¶Quoniam vero est horum quidem vltimum vsus. vt visus visio ⁊ preter hanc nullum fit alterum a visu opus: a quibusdam vero fit aliquid vt ab edificatoria domus p̄ter edificationē: tamen minus quidem hic finis: hic autem magis finis potentie est: nam edificatio in edificato ⁊ simul fit ⁊ est cuz domo: quorūcumq; igitur aliquid alterum est: quod fit preter vsum horum actus in facto est vt edificatio in edificato: ⁊ contexio in cōtexto. Similiter autem ⁊ in aliis ⁊ totaliter motus in eo quod mouetur: quorum vero non est aliquod aliud opus preter actionez: in ipsis existit actio: vt visio in vidente: ⁊ speculatio in speculante: ⁊ vita in anima: quare ⁊ felicitas vita: nam quia qualis quedā ē.

¶Manifestat quoddaz quod poterat esse dubium circa predicta. Quia enim dixerat q̄ opus est finis. posset aliquis credere q̄ hoc esset verum in omnibus. Sed ipse hoc remouet dīs q̄ quarūdam actiarum potentiarum vltimus finis est solus vsus potentie ⁊ non aliquid operatum per actionem potentie sicut vltimus finis potentie visiue est visio. Et preter eam non fit a potentia visiua aliquod opus operatū In quibusdam vero potētijs actiuis fit aliquod op⁹ preter actionem vt ab arte hedificatiua fit domus p̄ter ipsam hedificationē. Tamen hec differentia nō facit q̄ in aliquibus harum potentiarum minus sit actus finis potentie ⁊ in aliquibus magis quia ipsa actio est in facto vt hedificatio in eo quod hedificatur. Et hedificatio. simul fit ⁊ habet esse cum domo. Unde si domus aut hedificatum sit finis non excluditur quin actus sit finis potentie. Talis aūt differētia inter predictas potentias est cōsideranda q̄ quādo preter actū ipsuz potentie qui est actio sit aliquod operatum actio talium potentiarum est i facto ⁊ actus facit vt hedificatio i hedificato ⁊ contexio i contexto ⁊ vniuersaliter motus i moto. Et hoc ideo qa

UVA. BHSC. IyR_086_1

quãdo per actionẽ potentie ꝓstituitur aliquod operatum illa actio perficit operatum ⁊ non operantem. Unde est ī operato sicut actio ⁊ perfectio eius. non autem ī operante. Sed quando non est aliquod op⁹ operatum ꝓter actionem potentie tũc actio existit in agente ⁊ vt perfectio eius ⁊ non transit ī aliqd exterius perficiendum sicut visio est in vidente vt perfectio eius ⁊ speculatio in speculante ⁊ vita in anima vt per vitam intelligamus opera vite. Unde manifestum est quod etiam felicitas in talī operatione consistit que est in operante non que trãsit in rem exteriorem cum felicitas sit bonum felicis ⁊ perfectio eius. Est eius aliqua vita felicis. s. vita perfecta ei⁹. Unde sicut vita est in viuente ita felicitas in felice. Et sic patet ꝙ felicitas non cosistit nec in edificando nec in aliqua huiusmodi actione qua in exterius trãseat sed in intelligendo ⁊ volendo. Ultimo autem cum dicit.

¶ Quare manifestum ꝙ substantia ⁊ species actus quidã est. Secundum hanc itaq; rationem palam qa ꝓior substantia est act⁹ potentia: vt diximus tempore semper ꝓacipitur actus. alius ante aliũ vsq; ad eum q est semper mouentis principium.

¶ Reddit ad concludendum principale ꝓpositũ dicens ꝙ manifestum est ex predictis ꝙ substãtia ⁊ forma ⁊ species est actus quidam. Et ex hoc manifestum est ꝙ actus est ꝓior q̃ potentia secundũ substantiam ⁊ formam ⁊ est ꝓior tempore vt. s. dictuz est qa semp prius exigitur actus secundũ quez generans aut mouens aut faciens est actu ante alterũ actum quo generatuz vel factum est in actu. ℔ Postquã fuit in potẽtia quousq; veniat ad primũ mouens qõ est in actu tantuz Id enim quod exit de potẽtia in actum requirit actum precedentẽ in agente a quo reducitur in actum.

a T vero magis ꝓprie sempiterna ꝓiora substantia sunt corruptibilibus est autem nihil potentia sempiternum.

¶ Lectio nona.

C Uperius probauit Aristo. ꝙ actus erat ꝓior potentia Substantia. i. diffinitione ⁊ perfectione p rationes ex his corruptibilibus sũptas. Hic autem idem ostendit per cõparationẽ sempiternoꝝ ad corruptibilia. Et diuiditur ista pars in duas. In prima ostendit ꝓpositum. In secunda ex ꝓposito ostenso excludit quoddã a ℔ Platone dictum ibi. (Si igit alique sunt vere.) Et circa primũ duo facit. ℔ Primo ostendit ꝓpositũ ⁊ hoc tali ratiõe. Sempiterna cõparantur ad corruptibila sicut actus ad potentiam. Maz sempiterna inquantum huiusmodi nõ sunt in potentia. corruptilia vero inq̃tum huiusmodi in potentia sũt. Sed sempiterna sũt ꝓiora corruptibilib⁹ substantia ⁊ perfectione. Hoc enim manifestum est ergo actus est potentia ꝓior substantia ⁊ perfectiõe. Dicit autem ꝙ hac rõne magis ꝓprie ostendit ꝓpositum quia nõ assumitur actus ⁊ potentia in eodẽ sed in diuersis qõ facit probationẽ magis euidẽtem.

¶ Ratio vero hec omnis potentia simul cõtradictionis est: quod qdem. n. est non possibile existere non vtiq; existet in aliquo: possibile autem omne cõtingit nõ actu. idem igitur possibile esse contingit esse ⁊ nõ esse. idẽ possibile esse ⁊ non esse. ℔ Possibile vero nõ esse contingit nõ esse: contigens autem non esse corruptibile. aut simpliciter hoc ipsum quod dicitur contingere non esse. aut secundum locum. aut secundum quãtum aut secũ dum quale simpliciter autem quod secundũ substantiam.

¶ Secundo probat qõ supposuerat. s. ꝙ nullum sempiternum sit in potentia. Et circa hoc duo facit. ℔ Primo ponit rationẽ ad ostendendũ hoc: que talis talis est. Ois potẽtia simul est cõtradictionis. Dicitur aũt ℏ nõ de potentia actiua. Jam. s. dictum est. n. ꝙ potentie irrationales nõ sunt ad opposita. Sed loquitur hoc de potẽtia passiua secundũ quã aliquid dicit possibile esse ⁊ nõ esse vel simpliciter vel secundum qd. Hoc autez quod ꝓposuerat manifestat per oppositũ: quia vbi nõ est talis potẽtia nõ contingit vtra qz pars contradictiõis. Mã quod nõ est possibile esse nunqz in aliquo est. Si enim non est possibile esse impossibile ẽ esse ⁊ necesse est nõ esse. Sed id quod possibile est esse cõuenit non esse in actu. Manifestũ est ergo ꝙ illud quod possibile est esse cõuenit esse ⁊ nõ esse. Et sic potentia simul contradictionis est quia idem ẽ in potẽtia ad esse ⁊ nõ esse. Sed id quod potest nõ esse cõuenit non esse. Hec enī duo equipollẽt Quod autem cõuenit nõ esse est corruptibile vel simpliciter vel secundũ quid ꝓut dicitur cõtingere non esse sicut si contingat aliquod corpus nõ esse in loco isto corruptibile secũdum locum. Et similiter est de quanto ⁊ de quali. Sed simpliciter est corruptibile quod potest nõ esse secundũ substantiam. Relinquitur ergo ꝙ omne quod est in potentia inq̃tũ huiusmodi corruptibile est.

¶ Nihil ergo incorruptibilium simpliciter potentia est ens. simpliciter aliqd autẽ nihil prohibet: vt quale: aut vbi: actu ergo oĩa.

¶ Secũdo infert conclusionẽ ex positione ꝓmissa ītã. Et circa hoc tria facit. ℔ Primo concludit ꝓpositum circa sempiterna iferens ex predictis ꝙ si omne qõ est in potẽtia est corruptibile. sequitur ꝙ nullum incorruptibiliũ simpliciter sit ens in potẽtia vt accipimus incorruptibile simpliciter ⁊ ens in potẽtia simpliciter secundũ subãm. Sed nihil prohibet id quod est incorruptibile simpliciter esse in potẽtia secundũ quid. aut secundũ quale. aut vbi. Ut luna est in potẽtia vt sit illustrata. a sole ⁊ sol est in potentia cum est in oriente ꝙ fit in occidẽte. patet ergo ex predictis ꝙ omnia sempiterna inq̃tum huiusmodi sũt in actu.

¶ Nec eorũ que ex necessitate sunt: ⁊ qdez ipsa ꝓia: nãq; si hec nõ eẽnt: nihil vtiq; eẽt.

¶ Secundo cõcludit idem de necessarijs qõ cõclu serat de sempiternis qa etiam in ipsis rebus corruptibilibus sunt q̃dam necessaria vt hoiem esse animal. omne totuz esse maius sua parte. Dicit ergo ꝙ necs aliquid eoruz que sunt ex necessitate in potentia est. Que enim necessaria sunt semp sunt in actu ⁊ nõ possunt esse ⁊ nõ esse. Ea vero q̃ sunt necessaria sunt prima inter oĩa: quia eis ablatis nihil remanet aliorum vt pote si tollerẽtur essentialia predicata que necessario predicant non possent ineesse accidentalia ꝓdicta q̃ conuenit ieesse ⁊ non iesse. Et sic relinqtur ꝙ actus est ꝓior potentia.

¶ Neqz vtiqz motus si quis est sempiternus: nec si quid motum sempiternum nõ est secundũ potentiam motum: nisi vnum quo huius aut materiam nihil prohibet existere.

¶ Tertio cõcludit idẽ de motu sẽpiterno qõ ꝓclusꝫ

UVA. BHSC. IyR_086_1

rat ꝺ ſubijs ſempiternis. Et circa hoc tria facit. primo ex predictis concludit ꝓpoſitū dicēs ꝙ ſi aliquis motus eſt ſempiternus ille motus nō eſt in potētia nec id qō mouetur eſt in potentia ad motū. ſed eſt in potentia vnde quo. i. vt ab hoc in id tranſeat. Cum enī motus ſit actus exiſtētis in potentia. oz omne qō mouetur eſſe in potentia ad terminum motus non autem ad ipſū moueri ſed ad aliqō vbi quo tēdit ꝙ motum ꝙ qō moueť oz habere mām: ſubiungit ꝙ nihil ꝓhibet id qō mouetur motu ſempiterno habere materiā quia licet nō ſit in potentia ad moueri ſimpliciter. eſt tn in potentia ad hoc vel ad illud vbi.

¶ Propter quod agit ſemper ſol: ⁊ aſtra ⁊ totuz celum: nō eſt aūt timendū: ne quando ſtent: qō timent: q de natura neqz laborant hec agentia nō enī ineſt potentia cōtradictionis ipſis: vt corruptibilib⁹ mot⁹: vt laborioſa ſit continuatio motus: nā ſubſtantia materia ⁊ potentia nō actu cauſa huius.

¶ Secundo cōcludit qōd az correīm ex dictis. quia enim qō moueť motu ſempiterno nō eſt in potentia ad ipſū moueri. motus autez celi ſempiternus eſt ſecundū qō tradiť in. li. viij. phy. ſegtur ꝙ ſol ⁊ aſtra ⁊ totū celū ſemper agāt quia ſemp mouenť ⁊ ꝓ motum ſuuz agunt. Nec eſt timendū ꝙ alīq motus celi ſtet vt timuerūt gdā naturales. ſ. Empe. ⁊ ſequaces eius q poſuerunt ꝙ per litē ⁊ amicitiā mundus qnqz corrumpiť ⁊ rurſus reparatur. Et ideo dicit non eſſe timendū ga nō ſunt in potentia ad non moueri. Et ꝓpter hoc etiā nō corruptibilia i eo ꝙ mouentur non laborant. Non enī ineſt eis potentia cōtradictionis .ſ. vt moueant ⁊ nō moueant ſicut eſt in corruptibilibus q̄ habēt per motū ⁊ ita per hūc modū continuus motus ſit eis motus cū labore. Qō enī corruptibilia laborent in eo ꝙ mouētur cā eſt: q̄ ſunt i potentia ad moueri ⁊ nō moueri ⁊ nō habent hoc ex natura ſubſtātiali ſua ꝙ ſemp moueant. Unde videmus ꝙ tanto aliqs motus ē laborioſior q̄to etiā natura rei ē ꝓpinquior ad non moueri. Sicut patet ꝙ moueri ſurſum i animalibus laborioſū ē. Quod aūt h̄ dicitur de perpetuitate motus celi dicit ſecundū conuenientiam nature corporis celeſtis: quā expti ſumus. Sed hoc nō ꝓiudicat diuine voluntati a q̄ dependet motus celi ⁊ eſſe eius.

¶ Immittant autem incorruptibilia: ⁊ que in tranſmutatione ſunt entia vt terra ⁊ ignis: ⁊ enim hec ſemp agunt: nam ſecundum ſe ⁊ in ipſis habent motum.

¶ Tertio cōparat corpa corruptibilia corporibus incorruptibilibus i agendo ⁊ primo q̄ntū ad ſimilitudinez dīs ꝙ corpora eoz quoz eſſe eſt i tranſmutatione imitant corpora icorruptibilia in eo ꝙ ſemp agūt ſicut ignis q ſecundū ſe ſemper calefacit ⁊ terra que ſecundū ſe ſemp facit operatiōes ꝓprias ⁊ naturales. Et hoc ideo eſt q: habent motū ⁊ operationē ſuam ꝓpriā ſecundū ſe ⁊ i eis inq̄tū. ſ. forme eorum ſunt principia taliū motuz ⁊ actionum.

¶ Potentie vero alie ex quibus diffinituz eſt omnis contradictionis ſunt: nam poſſibile ſic mouere poteſt ⁊ non ſic quecunqz ſecundum rationem: irrationabiles vero per aliud eſſe: ⁊ non contradictionis erunt eedē.

¶ Secundo ponit cōparationē ſecundū diſſimilitudinē dicens ꝙ alie potentie rerū mobiliū de quibus determinatū ē omnes ſūt contradictionis ecōtrario rebus ſempiternis q̄ ſemp ſunt i actu ſed diuerſimode. Nā potentie rōnales ſunt ꝺ contradictiōis eo qō poſſunt mouere ſic vel nō ſic vt. ſ. dictū eſt. Potentie vero irratiōales operātur vno modo. Sed ⁊ ipſe ſunt contradictionis per hoc ꝙ poſſunt adeſſe ⁊ nō eſſe ſicut alī poteſt amittere potentiam viſinam. Lec. 2.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si ergo aliqe ſunt nature tales aut ſubſtantie quales dicunt: qui in rationibus ideas multo magis ſciens vtiqz erit aliquid q̄ꝫ ꝙ ſe ſcientia: ⁊ motum q̄ꝫ motus: hic enīz actus magis. ille autem potentie horum. Qō quidem igitur eſt prius actus potētia ⁊ omni principio mutabili palam.

¶ Ex premiſſis excludit quoddā a platone poſitum. Ponebat. n. plato formas ſeparatas quas maxime eē dicebat ſicut ſi ponerem ſciam eſſe ſeparatam quā vocabat per ſe ſciam ⁊ dicebat ꝙ hoc erat principaliſſimū in genere ſcibilium ⁊ ſimiliter ꝙ ſe motuz i genere mobiliū. Sed ſecundū ꝓpoſitenſa aliqnd erit ꝓmo i genere ſcibilium q̄ꝫ per ſe ſcientia. Oſtenſuz eſt enīz ꝙ prior eſt actus pfectione q̄ꝫ potentia. Scientia enī ipſa eſt quedā potentia. Unde conſideratio que eſt actus eius erit ea potior. ⁊ ſic de alijs huiuſmodi. Ultimo epilogat quod dictum ē. ſ. ꝙ actus ē prior potentia ⁊ omni principio motus. ex dict⁹ refutat oppīdez plat.

Quod autem ⁊ melior ⁊ nobilior: ⁊ honorabilior ſtudioſa potentia actus: ex his eſt palam: quecunqz. n. ſecundum poſſe dicuntur idem eſt potens contraria vt quod dicitur poſſe conualeſcere idem eſt ⁊ languens ⁊ ſimul: eadē enim potentia conualeſcendi ⁊ laborandi. ⁊ quieſcendi: ⁊ mouendi: ⁊ edificādi. ⁊ deſtruendi: ⁊ edificandi. ⁊ corruendi: poſſe quidem igitur contraria ſimul exiſtit. contraria vero impoſſibile ſimul exiſtere: vt ſanum eſſe ⁊ laborē: quare neceſſe hoc alterū eſſe bonum poſſe vero ſimiliter vtrumqz: aut neutrum: actus vero melior eſt. Lo. 19. hor. ide impdicat ſ. qlit.

¶ Lectio decima.

Poſtquam comparauit philoſophus actum ⁊ potentiam ſecundum prius ⁊ poſterius hic comparat ea ſecundum bonum ⁊ malū. Et circa h̄ duo facit. Primo dicit ꝙ in bonis actus eſt melior potētia. Quod quidem manifeſtuz ex hoc ꝙ id quod eſt in potentia ē idem i potentia exiſtens ad cōtraria. Sic quod pōt conualeſcere hoc quod poteſt ifirmari ⁊ ſimul eſt in potētia ad vtrūqz. Et hoc ideo quia eadez eſt potentia vtriuſqz cōualeſcendi ⁊ laborandi ⁊ quieſcendi ⁊ mouēdi ⁊ aliorum huiuſmodi oppoſitorum. Et ita patet ꝙ aliqd ſimul poteſt cōtraria licet cōtraria nō poſſunt ſimul eē actu. Cōtrariorum igitur vtrū qz ſeorſum ē hoc qdem bonum vt ſanuz. aliud vero malum vt ifirmum. Nam ſemper in cōtrarijs vnuz eſt vt deficiens quod ad maluz ptinet. Sic igitur qō eſt bonum in actu ē tantuz bonū in potētia. Sed potentia ſe habet ſimiliter ad vtrūqz ſecunduz quid. ſ. quod eſt eſſe in potentia. Habet autem neutruz ſimpliciter quod eſt eſſe i actu. Relinquiť igitur ꝙ actꝰ eſt melior potentia qa quod eſt ſimpliciter ⁊ pure bonum eſt melius eo quod ē ſecunduz quid bonum ⁊ coniunctum malo. ordo ſimp hor. ſ. d in q̄ idem malum.

¶ Neceſſe autem ⁊ in malis finem ⁊ actu

UVA. BHSC. IyR_086_1

esse deteriorem potentia quod enim potens idem contraria ambo.

¶Secundo ostenditq ecōtrario in malis est actus peior potentia. Et circa hoc tria facit. primo ostēdit ꝓpositū ex ratione. s. inducta qa id qō est simplr malū ⁊ nō se habens nisi ad malū est peius eo quod est secundū quid malū ⁊ qō se habet ad malū ⁊ ad bonum. Unde cū potentia ad malū nūq̄ habeat malum nisi secundū quid ⁊ eadem est ad bonum. Nam idem est potētia qō est ad contraria. relinquit ergo q̄ actus malus est peior potentia ad malum.

¶Palam ergo qa nō est aliqd ꝓter res posterius. n. ipsi nature malū q̄z potentia.

¶Secundo cōcludit ex dictis q̄ ipsū malū nō est, q̄ dam natura ꝓter res alias q̄ secundū naturam sūt bone. Mā ipsū malū secūdū naturā est posterius q̄z potentia quia est posterius ⁊ magis elongatum a p/fectione nature. Unde cū potētia nō possit esse alia ꝓter res multominus ipsum malum.

¶Non ergo nec ī eis q̄ a principio ⁊ sempiternis nihil est neq̄z malū neq̄z peccato: neq̄z corruptum etenim corruptio malorum.

¶Tertio īducit aliā coclusionē. Si enī malū nō est prius potentia. potētia aūt non inuenitur in reb⁹ sempiternis vt. s. ostensum est nō erit in eis aliqō malū neq̄z peccatū neq̄z alia corruptio. Mā corruptio qō dam malum est. Est hoc autem intelligendum inq̄z/tum sunt sempiterna ⁊ incorruptibilia. Mā secundū quid nihil prohibet in eis esse corruptionem vt secū/dum vbi. aut secundum aliquid huiusmodi.

Lec. 9.

¶Inueniuntur autē ⁊ diagramata actū: nā diuidentes inueniunt: si ergo erūt diuisa manifesta vtiq̄z essent nunc autem insunt potentia: propter quid duo recti trigonū quia qui circa vnum punctum anguli equales duob⁹ rectis: si ergo educeretur qui iusta costam: videnti vtiq̄z statim esset palam propter qō in semicirculo rectus vniuersaliter: qa si eq̄les tres que basses due ⁊ que ex medio supstans recta videnti: palam enim ei qui illud sciuit quare palam quia potentia entia ad actum reducta inueniūtur: causa vero quia intelligentia est actus. Quare ex actu potentia ⁊ pp hoc facientes cognoscunt posterius enī generatiōe que secundū numerū actus.

Lo. 20.

¶Postq̄z comparauit potentiā ⁊ actū secundū prius ⁊ posterius ⁊ bonū ⁊ malū hic comparat eadem secundū intelligentiaz veri ⁊ falsi. Circa hoc duo facit. Primo cōparat ipm fm itelligere. Secūdo vero secūduz veritatē ⁊ falsitatē ibi. (Quoniā vō ens.) Dicit ergo ꝓmo q̄ diagramata. i. dscriptiōes geometrie inueniūtur. i. p inentionē cognoscunt secundū dispositionē figurarū in actu. Geometrie. n. inueniūt verū qō querunt diuidendo lineas ⁊ superficies Diuisio autē reducit ī actum qō erat in potētia. Mā ptes cōtinui sunt potentia in toto ante diuisionē. Si autez oia essent diuisa secundū qō regrit inuentio veritatis manifeste essent cōclusiones q̄site. Sed qa in ꝓia ꝓtractione figurarū sunt ī potentia hmōi diuisiones ideo non statim fit manifestum quod queritur. Hoc autem notificat per duo exempla quorum primum est circa quesitum quare trigonum est duo recti. i. q̄ re triāgulus habet tres angulos equales duobus rectis. Quod quidem sic demonstratur.

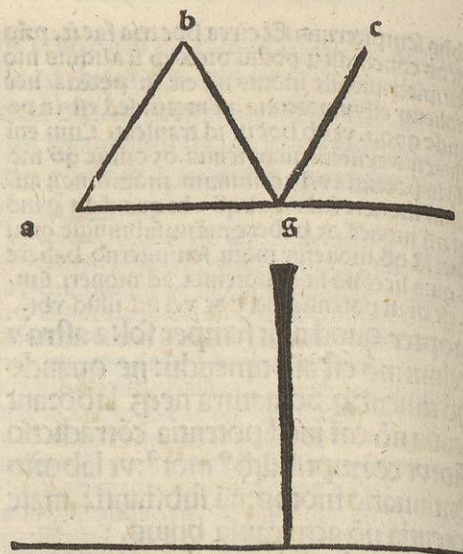

¶Sit triāgulus. a. b. g. ⁊ ꝓtrahatur basis. a. g. in cōtinuum ⁊ directum. Hic igitur basis ꝓtracta faciet cum latere trianguli. b. g. angulum ī puncto. g. qui q dem angulus extra existens equalis est duobus angulis iterioribus sibi oppositis scilicet angulo. a. b. g. ⁊ angulo. b. a. g. Manifestum est autē q̄ duo anguli cōsistentes circa punctū. g. quorum vnus est extra triangulū ⁊ alter ītra sunt equales ex duobus rectis. demōstratū est. n. q̄ linea recta super aliā lineā cadens qualitercūq̄z faciet duos angulos rectos aut equales duobus rectis. Relinquit ergo q̄ angulus interior in puncto. g. constitutū cum alijs duobus q sūt equales angulo exteriori omnes. s. tres sūt eq̄les duobus rectis hoc est ergo qō phūs dicit q̄ ꝓbatur triangulum habere duos rectos: quia duo anguli q sūt circa vnum punctum puta circa punctuz. g. quorum vnus est interior ⁊ alius exterior sunt eq̄les duobus rectis. Et ideo quando producit angulus qui fit extra producto vno latere triāguli statim manifestuz fit videnti dispositionē figure q̄ triāgulus habet tres angulos equales duobus rectis secundū exemplum est quod est circa hoc quesitū quare ois angulus qui est in semicirculo descriptus est rectus. quod quidē demonstratur sic.

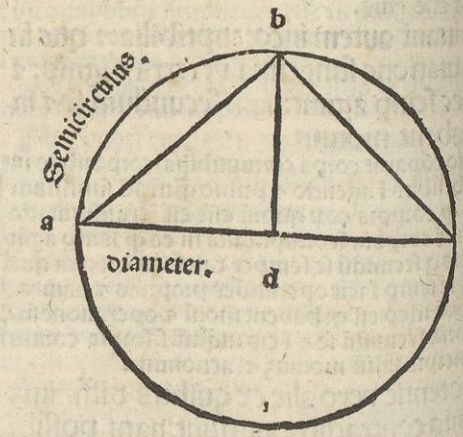

¶Sit semicirculus. a. b. c. ⁊ in puncto. b. q̄liter cuncq̄z cadat constituat angulus cui subtenditur basis. a. c. q̄ est diameter circuli. Dico ergo q̄ angulus. b. ē rect⁹. Cuius probatio est qa cum linea. a. c. sit diametrū circuli opz q̄ transeat per centrū. Diuidat ergo p medium in puncto. d. ⁊ producatur linea. d. b. Sic igitur linea. d. b. equalis est linee. d. c. quia sunt ꝓtracte a centro vsq̄z ad circūferentiam ergo ītrian/

UVA. BHSC. IyR_086_1

gulo.d.b.c.equalis ẽ angulus.b.angulo.c.quia oĩs triangli cuius duo latera sunt eq̃lia anguli qui sũt. ꝫ.bases sũt eq̃les duo igitur anguli.a.ꝛ b.sũt duplũ solius anguli.b.Sed angulus.b.c.d.cũ sit exterior ẽ equalis duob⁹ angulis.a.ꝛ.b.partialibus ergo angulus.b.c..d.ẽ duplus anguli.b.partialis.Et similiter pbatur ꝙ angulus.c.est equalis angulo .b. trianguli.b.c.d.eo ꝙ duo latera.d.b.ꝛ.d.c. sunt equalia cũ sint ptracta a cẽtro ad circũferentiã ꝛ angulus exterior.ſ.a.d.b.equalis vtriq̃ ergo est duplus anguli .b.partialis Sic̃ ergo duo anguli.a.b.d.ꝛ.b.d.c.sũt duplũ totius anguli.a.b.d.Sed duo anguli.a.d.b. ꝛ.b.d.c.sũt.aut recti aut equales duobus rectis: ga linea.d.b.cadit.ſ.lineam.a.c. ergo angul⁹.a.b.c.q ẽ in semicirculo ẽ rectus.Et hoc est qđ pbus dicit ꝙ ideo demonstrat esse rectus ille q est in semicirculo: ga tres linee sunt eq̃les.ſ.due in quas diuidit̃ basis. ſ.d.a.ꝛ.d.c.qa tertia que est media istarum duarum protracta superstat vtriq̃.ſ.b.d. Et hanc dispositionẽ videnti statim manifestũ ẽ scienti principia geometrie ꝙ omnis angul⁹ in semicirculo est rect⁹. Sic igitur cõcludit pbs manifestũ esse ꝙ quando aliqua reducũtur de potentia in actum. tũc inuenit̃ earum veritas ꝛ huius causa est: quia intellectus actus est: Et ideo ea q̃ intelliguntur oportet esse actu. ¶Propter quod ex actu cognoscitur potentia. Unde facientes aliquid actu cognoscũt sicut patet in predictis descriptionibus. Oportet enĩ ꝙ in eodem secundũ numerum posterius secundũ ordinẽ generatiõis ꝛ temporis sit actus cui potentia. vt.ſ. expositum est.

Lo.7. ſ. Co.11.

q Quoniam autem ens dicitur ꝛ non ens: hoc quidem secundum figuras cathegoriarum: illud vero secundum potentiam aut actum: horum autem aut contraria: hoc autem maxime proprie: aut verum: aut falsum.

¶Lectio vndecima.

b Iccõparat pbs actũ ad potentiã ſm veritatem ꝛ falsitatẽ: Et circa hoc tria facit. ¶Primo ponit ꝙ verũ ꝛ falsum precipue dicit̃ secundũ actum. Secundo manifestat.propositum ibi. (Et hoc in reb⁹ est cõponi ꝛ diuidi.) Tertio cõcludit quoddã corrolarium ibi. (¶Palam etiam ga de imobilibus. Dicit ergo primo ꝙ cum ens ꝛ nõ ens ei oppositũ dividat dupliciter vno modo secundũ diuersa predicamenta que sunt substantia q̃titas qualitas ꝛc. Alio modo secundum potentiam ꝛ actum vel vnius vel alterius contrariorũ: quia vtrũq̃ cõtrariorum contingit actu esse ꝛ potentia. hoc qđ ẽ in actu maxime proprie dicitur. aut verum aut falsum.

¶Deinde cum dicit.

¶Hoc autem in rebus est componi: aut diuidi: vnde verus est diuisum putans diuidi: ꝛ compositum componi: mentitur autẽ econtrario se habens res quandocũq̃ est aut nõ est. Quare quod verum dicitur aut falsum: hoc perscrutandum quidem dicimus: non enim propter nos existimare te vere album esse tu albus es propter te eẽ albũ esse nos: hoc dicentes verum dicimus.

¶Probat ꝙ ꝓposuerat. Et circa hoc tria fac̃. ¶Primo manifestat in substantijs continuis. Secundo in sensibilibus ibi. (Circa hoc in ꝓposito). Tertio colligit vtrũq̃ ibi. (esse vero vnus.) Circa primus duo facit. ¶Primo manifestat propositũ dicens ꝙ hoc.ſ.eẽ verum vel falsum in rebus nihil est aliud q̃ componi ꝛ diuidi. Unde qui putat diuidi qđ est diuisum in rebus verus est in sua opinione vt ꝙ putat hominez non esse.asinum. Et similiter q putat componi quod est compositum in rebus vt qui putat hominem esse alĩ. Ille autem mentit in opinando qui ecõtrario habet res aliter in sua opione q̃ res sint i sua natura vt ꝙ putat hominẽ asinũ. aut nõ esse animal. quia quando aliquid est aut nõ est. tunc dicitur verũ vel falsum qđ sic considerandũ est. Non enim ideo tu es albus quia nos vere extimamus te esse albũ. sed econuerso ideo extimam⁹ te albũ: qa tu es oĩbus. Unde manifestum est ꝙ dispositio rei est causa veritatis in opione ꝛ oratione ¶Hoc aũt addit ad manifestandũ qđ.ſ. dixerat qđ verum ꝛ falsũ est in rebus cõponi ꝛ diuidi. Oportet enim veritatẽ ꝛ falsitatem que ẽ in oratione vel opinione reduci ad dispositionẽ rei sicut ad causã. ¶Cum aũt intellect⁹ compositionẽ formet accipit duo quoꝝ vnum se hz vt formale respectu alterius. Unde accipit id vt i alio existens propter qđ ꝑdicata tenentur formaliter. Et ideo si talis operatio ītellectus ad rem debeat reduci sicut ad causam oportet ꝙ in cõpositis substantijs ipsa cõpositio forme ad materiam aut eius qđ se habet p modũ forme vel etiã cõpositõ accidentis ad subiectum respondeat quasi fundamẽtuz ꝛ causa veritatis cõpositum quã ītellectus ītrinsecus formaꝛ ꝛ exprimit voce. Sicut cũ dico sor.est hõ. veritas huius enũtiatiõis causat̃ ex cõpositione forme humane ad materiam idiuidualem per quã Sortes ẽ hic homo. Et cũ dico homo est albus causa veritatis est cõpositio albedinis ad subiectũ. Et similiter ẽ in alijs. Et idem patet in diuisione.

¶Si igitur hec quidem semper componũtur ꝛ impossibilia diuidi: hec vero semp diuisa sunt impossibilia componi: hec autem contingunt esse cõtraria quidem est componi ꝛ vnum esse ꝛ non esse non componi: sed plura esse. Circa contingentia quidem igitur eadem fit falsa ꝛ vera opinio: ꝛ oratio eadez contingit quandoqz verum esse: ꝛ contingit quandoqz esse falsum: circa impossibilia vero aliter se habere: fit aliquando verum: aliquãdo falsum sed semp hec vera ꝛ hec falsa.

Lo.22.

¶Secũdo ꝓcludit ex dictis ꝙ si cõpositio ꝛ diuisio rei est causa veritatis ꝛ falsitatis in opione ꝛ oratiõe necesse est ꝙ secũdũ differentiã cõpositiõis ꝛ diuisionis eius qđ est i rebus ẽ differẽtia veritatis ꝛ falsitatis i opinione ꝛ oratione. In rebus autẽ talis differẽtia inuenitur circa cõpositionẽ ꝛ diuisionẽ ꝙ q̃dã semper cõponuntur ꝛ impossibile est ea diuidi sicut anime rationali coniungitur nã sensitiua semp ꝛ impossibile est ꝙ diuidat̃ ab ea ita.ſ.ꝙ anima ratiõalis sit sine virtute sentiendi licet econuerso posset eẽ anima sensitiua sine ratione. Quedam vero sũt diuisa ꝛ impossibile est ea cõponi sicut nigrũ albo ꝛ formã asini homini. quedam vero se habent ad contraria q: possũt componi ꝛ diuidi sicut homo ꝛ albus ꝛ etiã currens. Esse autem in quo consistit compositio ītellectus. aut actionis compositionem q̃dam ꝛ vnionẽ indicat non esse vero qđ significat negatio tollit compositionẽ ꝛ designat pluralitatem ꝛ diuersitatez Unde manifestum est ꝙ in his que conuenit componi ꝛ diuidi vna ꝛ eadem oratio sit quandoqz vera quandoqz falsa sicut hec oratio Sortes sedet est vera eo sedente. Eadem autem falsa eo surgente. Et similiter ẽ de opinione. Sed in his que non possunt aliter se habere. ſ. que semper componuntur vel diuiduntur nõ

UVA. BHSC. IyR_086_1

est possibile q̄ eadem opinio vel oratio quādoq; sit vera quandoq; falsa. sed que est vera semper est vera. ⁊ que ē falsa semp est falsa. Sicut hoc est vera hō est animal. hoc autem falsa homo est asinus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa incomposita vero q̄ esse ⁊ non eē ⁊ verum ⁊ falsum: non enim est compositum vt sit quidem quandoq; compositum. ⁊ nō sit quandoq; diuisum fuerit sicut album lignum: aut incommensurabile diametrum. nec verum ⁊ falsum. Similiter adhuc existet ⁊ in aliis aut sicut nec verum in his idez sicut nec esse.

¶ Ostendit quomodo in simplicibus possit esse verū ⁊ falsū. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ostēdit q̄ non similiter esse verū in simplicibus ⁊ compositis dīs q̄ circa incomposita ⁊ simplicia cuiusmodi sunt substātie immateriales nō est verū vel falsum per compositionem aut diuisionē que fit in rebus. sed per hoc q̄ cognoscitur qō qd est. aut non cognoscitur. Cum enim attingamus ad cognoscendū quod qd est alicui⁹ simplicis. tunc intellectus videtur verus eē. Cū aūt non attingimus ad cognoscenduz quod qd est. sed aliqd aliud ei attribuit. tunc falsus est. Non enī i simplicibus est cōpositio vt posset dici q̄ q̄ndo componit res tunc intellectus cōponens sit verus vel quādo diuisuz est in re qō intellectus cōponit tunc itellectus nō sit verus. Vel aliter nō est i simplicibus cōpositō ita q̄ cum dicitur de eo affirmatiue q̄ sit significet eius cōpositio. ⁊ cū dicit de eo q̄ nō sit negatiue significetur eius diuisio. Sic i rebus cōpositis cū dicit q̄ lignū sit album significat eius compositio aut cū dicitur q̄ nō sit lignū albū ⁊ q̄ dyametrū nō sit cōmensurabile significat eius diuisio. Et sic pz q̄ verū ⁊ falsum non est filr i simplicibus sicut i compositis. Nez hoc mirū est qa etiam esse nō est similiter in vtrisq; sed esse compositoz surgit ex cōponentibus. nō āt esse simpliciū. Verū autem consequitur ens qa sicut in secūdo huius ē habitum eadem est dispositio rerum in esse ⁊ in veritate. Unde q̄ non sunt similia esse nō sunt similia in veritate.

¶ Sed hoc est verum quidem aut falsum attingere quidem ⁊ representare verum: nō enim idem affirmatio ⁊ representatio: ignorare autem non attingere decipi enim circa quod quid est non est sed aut secundum accidens similiter autem ⁊ circa cōpositas substantias non enim est decipi.

¶ Secūdo ostendit qualiter sit vez ⁊ falsum i simplicibus dicens q̄ hmōi est verū ⁊ falsum i simplicib⁹ vt dicetur. Attingere enī mente ad ipsuz simplex vt. s. apprehēdatur qd est ⁊ dicere. i. significare voce ipsum simplex hoc est verū quod est i simplicibus Et qz differētie quādoq; sumit̄ pro predicatiōe affirmatiua que cū compositione fit hunc itellectū remouet dicens q̄ nō est idem affirmatio ⁊ dictio qa affirmatio est p hoc q̄ aliqd dicit̄ de aliquo qō est cuz compositiōe dictio autez simplex plato alicuius. Sic ergo attingere ⁊ dicere est verum sed nō attingere mēte ipsa simplicia est ea penitus ignorare. Quicūq; n. nō attingit ad quod qd est rei simplicis penitus ignorat ipsaz. Nō enī potest aliqd eius scire ⁊ aliqd ignorare ex quo nō est compositū. Videbat̄ autem q̄ sicut dixerat q̄ attingere simplicia est dicere verum i eis ita nō attingere est falsum. aut decipi. ¶ Hoc autez non dixit sed dixit q̄ nō attingere est ignorare. Et nō subdit causaz quare nō attingere nō est decipi dicēs q̄ circa qō qd est nō est decipi nisi secundū accidēs. Quod sic itelligendū est. Dicit̄ est. n. superius i. vij. ⁊ i. viij. q̄ i substantijs simplicibus idez est res ⁊ qō qd est eius. Si igitur cū subā simplex sit ipsuz qō qd est idem iudiciū ē de cognitione substantie simplicis ⁊ de cognitione eius quod qd est. Sed circa qō qd ē nō decipitur itellectus nisi per accidēs. Aut enī pertellectum attingit aliqs quod qd est rei ⁊ tūc vere cognoscit qd est res. Aut non attingit ⁊ tunc nō apprehendit rem illā. Unde circa eam nō verificatur nez decipitur. ¶ Propter qō dicit Aristo. in Tertio de anima q̄ sicut sensus circa propria obiecta semp est verus ita itellectus circa quod qd est quasi circa primum obiectum Et q̄ itellectus circa qō qd est non decipiatur nō solū est in simplicis substātijs sed etiaz in cōpositis. Quomodo autem per accidens decipitur aliqs circa quod qd ē considerandum ē. Non enīz decipitur qs circa quod qd est nisi componendo aut diuidendo. Quod qdem i substantijs cōpositis contingit duplr. Uno modo p compositionē diffinitiōis ad rem diffinitā. aut diuisionem. Ut si aliqs diceret asinū esse animal rationale īcorporale. aut homo nō est animal rationale mortale vtrobiq; falsū est. Alio modo secundū qō diffinitio constituit̄ ex partibus q̄ nō sunt īuicem compōnibles vt si qs assignaret hac diffinitionē homo ē animal īsensibile. ¶ Primo igitur modo diffinitio dicitur esse falsa qz non ē hums. Secundo mō dicitur falsa per se vt. s. in secundo docuit pbs. In simplicibus vero substantijs non potest esse deceptio circa quod qd est p accidēs nisi primo modo Nō enī eoz quod qd est. est cōpositū ex pluribus circa quoz cōpositionē possit accidere falsum.

¶ Et omnes sunt actu: non potentia: generarentur enim vtiq; ⁊ corrūperentur: nunc autem ipsum nō generatur nec corrumpit: ex aliquo enim vtiq; generaretur. Quecunq; igitur sunt q̄ vere esse enim quidem ⁊ actu: circa hoc nō est decipi sed aut intelligere aut non. sed quid est queritur de ipsis. si talia sunt aut non.

¶ Tertio adaptat qō dixerat de subiis simplicibus ad p̄incipale p̄positū. s. ad ostēdendum q̄ verū magis est actu q̄ in potentia. Ostenderat qdem hoc circa cōposita p eo q̄ verum est circa compositionē ⁊ diuisionem que actum designant. In substātijs vero simplicib⁹ ex eo q̄ nō ē in eis falsū sed tm̄ vez. ¶ Propter quod nō sunt in potentia. sed i actu. Dicit ergo q̄ omnes substantie simplices sūt actu ente ⁊ nunqz entes in potentia qz si quādoq; eēnt in actu ⁊ qñq; in potentia generarent̄ ⁊ corrūperent̄. Sed hoc nō potest esse vt ostensum est Mā huiusmodi substantie sūt forme tantū. Unde etiā secundū se sūt entes. Ens aūt secundum seipsū nō generatur neq; corrūpitur. Omne. n. quod generatur ex aliquo generatur. Ens aūt simpliciter inquantū ens nō potest ex aliquo generari. Nō enī est aliqd extra ens sz extra tale ens vt puta extra hominē est aliquod ens. Unde hoc ens potest generari secundū quid sed ens simplr nō. Id ergo quod est ens secundū se per hoc q̄ ipsuz ē forma ad quā segtur ens nō est generabile. Unde nō ē quādoq; in potentia quandoq; in actu. Et ideo qz circa actum maxime consistit veruz quecunq; sunt talia q̄ sunt soluz in actu ⁊ sunt id quod vere alig est qz sunt gdītates ⁊ forme circa ea nō convenit decipi. aut ee falsuz sed oz vt itelligātur si mente attingātur vel penitus non intelligantur si mente non attingantur. Et quanuis in eis non contingat decipi secundū se p̄ma

UVA. BHSC. IyR_086_1

git tamē cū queritur de eis quod qd est.s.si talia sunt aut nō.Et sic contingit decipi in eis per accidens vt puta si qs querat de aliqua substātia simplici vtrū sit ignis aut substantia corporea vel nō:quia si attribuit ei esse substantiā corpoream erit falsitas per accidēs p pter cōpositionē.

¶Deinde cum dicit.

¶Esse vero vt verum ⁊ non esse vt falsum vnum qdem est si componitur verum ⁊ hoc autem si nō componitur falsum:vnum autē si vere ens sic est:si vero nō ita nō est verū aut intelligere ipsa.falsum vero nō est nec deceptio sed ignorantia nō qualis cecitas,cecitas enī est vt vtiqz si intellectiuum omnino non habeat aliquis.

¶Colligit qō dixerat de vero ⁊ falso tam circa composita q̄ circa simplicia dicens q̄ hoc ipsum esse qō significat veritatem ⁊ nō esse qō significat falsitatez: q; qui dicit homo est albus significat hoc esse verum: qui dicit non est albus significat hoc esse falsum hoc inq̄ eē ⁊ nō esse vno mō dicit.s.i cōpositis.s.q̄ ē verū si cōpnitur i re qō intellectus cōponit.falsū aūt si nō cōponit in re qō intellectus cōponit itelligens āt denūcians.Alio vero modo i rebus simplicibus verū est.si id qō est vere ens.i.qō est ipsum quod qd est idest substātia rei simplex sic est sicut itelligitur.si vero nō est ita sicut itelligitur nō ē verū in itellectu. Et sic est verum itelligere ipsa sed falsū nō est ibi neqz ō ceptio vt expositū est sed ignorātia q; si nō attigit ad quod qd est penitus ignorat rem illā.In cōpositis āt potest vnū scire ⁊ circa alias ꝓprietates eius decipi. Qualis aūt ignorātia est.ostēdit cū dicit.q̄ illa ignorantia nō est talis p̄uatio sicut cecitas q̄ est p̄uatio potētie visiue.Unde illa ignorātia similis cecitati eēt si aliquis nō haberet vim itellectiuā ad attingenduz substantias simplices.Ex quo patet q̄ secundū sentētiam Aristo.humanus itellectus potest ptingere ad itelligendū substantias simplices qō videt sub dubio relinquisse in tertio de anima.

¶Deinde cum dicit.

¶Palam etiā ⁊ quia de imobilibus non ē deceptio:sed quādo si quis putet imobilia: vt trigonū si non permutari putat nō opinabitur quandoqz duos rectos habere : ⁊ qñ qz non:pmutareť enim vtiqz : Oportet aliquid qdem:aliquid vero non:vt parem numerum primum esse nullum:aut aliquos qdem:aliquos vero non. numero vero circa vnuz:nec hoc.Nō enim est aliquē:quidē aliquā vero putabit sed verū dicet:aut mentietur semp sic se habente.

¶Explicit liber nonus.

¶Inducit quoddam corrolariuz dicens q̄ ex dictis manifestū est de imobilibus nō est deceptio secūduz quando.In contingentibus vero contingit decipi secundum quando in his.s.que nō semper sunt vt puta si.Sor.est sessurus ⁊ hoc aligs putet(pōt aliquis decipi i eo q̄ putet eum sessurū) quando nō est sessurus.Et similiter si putet eclipsim futuram quādo nō est futura.Sed in rebus imobilibus ⁊ que sp sūt nō potest contingere nisi modo.s.si qs putet ea esse mobilia ⁊ non semper esse.Tunc enim decipitur in eis secundū quādo.Et ideo dicit si quis putet ea esse imobilia nō decipiť in eis ꝑz qñ vel ß dicit quia si qs putat ea esse imobilia nō putabit ea quandoqz esse ⁊ quandoqz nō esse.Et sic nō decipitur in eis secundū quando.Ut si quis putet triangulum non permutari non opinabitur q̄ quādoqz habeat duos rectos q̄tū ad equalētiā ⁊ quādoqz nō. Sic.n.permutaretur ⁊ nō pmutaretur.Sed in rebus imobilibus ꝓuenit sub aliquo cōmuni accipere aliquid quod sic se habet ⁊ aliquid quod nō sic.puta sub triāgulo aliquem eglaterū ⁊ aliquē nō.Et cōuenit dubitari de numero pari vtrū nullus sit primus vel aliqui sint pmi aliq non.Numerus pmus dī quem sola vnitas mensurat.Unde iter numeros pares solus binarius est primus ⁊ nullus aliorū.Et circa vnum numero i rebus imobilibus nō conuenit errare ac decipi inq̄tuz ad hoc.Non enī in eodē numero potest aliquis putare aliquē sic se habere ⁊ aliquē nō sic.Unum enī numero nō diuiditur i multa.Unde oportebit q̄ simpliciter dicat verū vel falsū cū illud vnum numero semp similiter se habeat nec sit in eo accipere diuersitatem nz q̄tum ad tēpus neqz q̄tum ad suppposita. Ex qb⁹ apparet q̄ verū est magis circa actum imobilia enī inq̄tum huiusmodi semper sunt actu.

¶Diui thome aquinatis in decimū librū metaphisice Arist.preclarissima cōmentaria.

¶Incipit liber decimus.

Num quia multis modis dicit in diuisis de quotiens dictum est prius.multipliciter vero dicto capitales modi sunt q̄ttuor: primorum. ⁊ secundū se dictorum vnū. sed non secūdū accidens.continuum enī aut simpliciter aut maxime q̄ natura ⁊ non tactu.nec ligatione ⁊ horum magis vnū ⁊ prius.cuius indiuisibilior motus est.⁊ magis simplex Co.1.

¶Lectio prima.

Uperius in.4.huius phūs ostēdit q̄ ista sciētia hēt pro subiecto ens ⁊ vnū qō cum ente cōuertitur.⁊ ideo postq̄ determinauit de ente per accidens ⁊ de ente qō significat veritatez propositiōis in .vj.⁊ de ente p se secunduz q̄ diuidit p.x. predicamenta in.vij.⁊ i.viij.⁊ secundum qō diuiditur per potentiā ⁊ actum i.ix:Nūc i hoc.x.itendit determiare de vno ⁊ de his que cōsequuntur ad vnū.Et diuiditur i duas partes.In prima determinat de vno secundum se.In secunda per cōparationem ad multa ibi.(Opponuntur aūt vnum ⁊ multa. ¶Prīa diuiditur in duas.In prima ostendit quot modis vnum dī.In secunda determinat q̄dam proprietatem eī⁹ ibi.(Maxime vero i eo q̄ est necesse esse.) ¶Prima i q̄tes.In prima determinat qō modis dicitur vnū. In secunda reducit omnes illos ad rationē vnaz ibi (Dicitur qdem vnum.) In tertia ostendit quot modis vnū predicať de his de qbus dicitur ibi.(Oportet autem intelligere.)Circa primuz ponit quattuor modis dicendi vnum dicens q̄ in.v.libro ostensuz est quotiens dicantur nomina que pertinent ad considerationē huius sciētie Dictum est.n. q̄ vnū dicit multis modis.Sed cū multipliciter dicatur vnum principales modi sunt quattuor:ita tamē q̄ dicamus modos vnius secundū quo vnuz dicitur p̄mo ⁊ p se ⁊ nō per accidēs.Nam vnū per accidēs habet alios suos modos ⁊ iter modos vnius dicti p se vnus modus est secundū quod cōtinuuz dicitur vnuz. Quod quidem accipi potest dupliciter aut vniuersaliter.s. quocunqz modo sit aliquid cōtinuum dicatur vnuz. aut vnum continuitate soluz quod secunduz naturaz est continuuz quod maxime continuuz est ⁊ non est Lec.3. Lec.8.

UVA. BHSC. IyR_086_1

continuum per violentiaz.aut artem neqz per aliuz modum contactus sicut patet in castraturis lignorũ neqz per aliquã cõtinuitatem sicut in his que continuantur vel ligãtur clauo vel quocunqz vinculo. Continuuz autez secundũ naturaz dicitur dupliciter .s.quod ẽ totum vniforme vt linea recta.aut etiã circulare ⁊ qꝫ non est totuz vniforme sicut due linee cõstituentes angulum in quo continuantur. Maxime autem horũ est vnum ⁊ prius vnum quod dicit linea recta vel circularis.q̃ linee anguluz constituentes. Nam linea recta oportet qꝫ habeat vnum motum. Non enim potest esse qꝫ vna pars eius moueatur ⁊ alia quiescat nec vna sic moueat alia vero aliter. Sed tota simul ⁊ vno motu mouetur. Et similiter etiam i circulari est. Sed i duobus continuis constituentib⁹ angulum hoc nõ conuenit. ¶Possumus enim imaginari qꝫ vna linea quiescat ⁊ altera moueat ei approximans ⁊ minorez angulũ constituat aut ab ea elõgata ⁊ constituens angulum maiorez. Uel etiam qꝫ vtraqz moueat i diuersas partes. Et ideo dicit qꝫ illud continuuz est magis vnuz cuius motus est in diuisibilior ⁊ magis simplex.

¶Deinde cum dicit.

¶Amplius tale ⁊ magis totum ⁊ habens aliquã formam ⁊ speciem. maxime autem si qd natura est tale ⁊ non vi: vt quecunqz visco aut clauo: aut coniunctione. sed habet in se qꝫ est causa sibi qꝫ sit continuum.

¶Ponit secundũ modum. In quo quidem considerat nõ solum qꝫ id quod dicitur vnum sit tale.i. continuuz.sed ⁊ qꝫ plus habeat.s.qꝫ sit quoddam totum habens aliquaz formam aut speciem sicut aial ẽ vnũ ⁊ superficies triãgularis ẽ vna. ¶Hꝰ igit vnũ.s. vnitatẽ ⁊ continuitatis addit vnitatẽ q̃ ẽ ex forma ⁊ quã aliqd ẽ totũ ⁊ speciẽ hñs. Et quia aliquid est totum per naturam aliquid vero per artez addidit qꝫ maxime est vnum siquidez est vnũ per naturã ⁊ nõ per violentiã sicut per violentiã ad aliquod totum cõstituendũ cõiunguntur q̃cunqz vniuntur.aut visco.aut aliqua tali coniunctione. Sed id quod est coniunctuz p naturã est magis vnuz quia.s.est sibi causa.s.qꝫ sit continuum: quia per suã naturam est tale.

¶Deinde cum dicit.

¶Tale vero eo qꝫ i motu vnũ esse ⁊ idiuisibile loco tempore: quia palaz sicut per naturam motus habet principium primi primũ vt puta dico lationis circulationem: qa hec prima magnitudo vna: hoc quidem itaqz sit vnum continuum. aut totum.

¶Ostendit rationez vnitatis in istis duobus modis dicens qꝫ aliquid est tale ⁊ continuuz ⁊ vnum eo qꝫ motus eius ẽ ⁊ vnus ⁊ indiuisibilis loco tẽpore. Loco quidem: quia versus q̃cunqz partem loci mouet vna pars continui ⁊ alia. Tempore vero quia quando mouetur vna ⁊ alia. Unde si aliquod continuum est ⁊ totũ per naturaz.dicitur vnuz qa motus eius ẽ vnus. manifestuz est qꝫ si aliqꝫ continuuz ⁊ totuz habet in se principiũ primi motus.hoc erit primũ vnũ in magnitudine sicut inter motus ꝑmus motꝰ est localis ⁊ inter motus locales.ꝑmus ẽ circularis vt probatur i.viij.phy. Et iter corpora que mouent motu circulari aliquod est qꝫ habet prꝫcipiũ talis motus. s.corpus qꝫ reuoluitur ⁊ reuoluit alia corpora motu diurno. Unde manifestum ẽ qꝫ h̃ est prima magnitudo vna qa habet primũ principiũ motus primi. Sic igitur apparent duo modi vnitatis. aut sicut continuum dicit vnum aut sicut totum dicitur vnum.

¶Deinde cum dicit.

¶Hec autem si ratio vna fuerit. talia vero sunt quorum intellectiua vna. talia autẽ quorum indiuisibilis. indiuisibilis vero eius qꝫ indiuisibile. specie aut numero. numero vero indiuisibile specie vero qꝫ noscibili ⁊ scientie qꝫ vnum vtiqz erit primum qꝫ substãtiis causa vnius.

¶Ponit alios modos vnius dicens qꝫ quedaz alia dicuntur vnuz non propter motum vnum sed propter rationem vnã. ¶Huiusmodi autez sunt quorum intelligentia est vna que vna apprehensione apprehendũtur ab anima. Ẽ dicuntur vna apprehensiõe apprehendi talia quorum est vna apprehensio idiuisibilis. quod quidem cõtingit dupliciter: aut quia apprehensio indiuisibilis est eius quod est vnuz spẽ. aut eius. quod est vnum numero. Numero quidez indiuisibile est ipsum singulare qõ non potest predicari de multis. Specie autez est indiuisibile quod est vnum secunduz scientiaz ⁊ noticiam. Nõ enĩ in diuersis singularibus ẽ aliqua natura vna numero qua possit dici species. Sed intellectus apprehendit vt vnum id in quo omnia iferiora conueniũt. Et sic in apprehensione ĩtellectus species fit indiuisibilis q̃ realiter ẽ diuersa in diuersis indiuiduis. Et qa substãtia prior est ratione omnibus aliis generibus cũ vnuz dicat̃ his modis pp rationẽ vnam ſegtur qꝫ primum vnuz secunduz hos modos sit vnum subã quod.s.est subtãtialis cã vnius sicut secunduz primos duos modos. ¶Primũ vnum erat magnitudo circulariter mota.

¶Deinde cum dicit.

¶Dicitur quidem igitur vnum tot modis continuũ natura. ⁊ totum. ⁊ singulare ⁊ vniuersale. omnia enim hec vnum per indiuisibile esse. horum quidem motum. illorum autẽ intelligentiam aut rationem.

¶Reducit modos vnius.s.positos ad vnã rõez colligendo q̃.s. dixerat. Dicit ergo qꝫ vnuz dicitur q̃tuor modis. ¶Primo quidem continuũ secunduz nãm Secundo secundum totũ. Tertio singulare. Quarto vniuersale vt species. Et omnia h̃ dicuntur vnũ per rõnem vnam.s.per hoc qꝫ ẽ esse indiuisibile. Nã ꝓprie vnum ẽ ens indiuisibile. Sed in primis duobus dicitur vnũ: q est motus idiuisibilis. In aliis ãt duobus qõ est intelligẽtia. aut rõ indiuisibilis vt sub hoc ẽt comprehendatur apprehensio rei particularis.

¶Deinde cum dicit.

¶Oportet enim intelligere quia non similiter dicendum qualia vna dicũtur ⁊ quid est vni esse: ⁊ que ipsius ratio. Dicit̃ enim vnũ tot modis ⁊ vnum quod qꝫ erit vnum horuz cuicunqz exĩsterit horum aliquis modoruz: vni autem horum esse quãdoqz quidem horum alicui inerit: quandoqz autem alii: qꝫ ⁊ magis propinquum nomini est: potentia vero illa. sicut de elemento ⁊ causa si oportet dicere in rebus determinatim ⁊ nominis terminum reddentem est quidem enim. vt elementum ignis est autem forsam secundum se ⁊ infinitum: aut aliud aliquid tale: est autẽ vt non nõ enim idem igni ⁊ elemento ẽ. sed vt quidem re ⁊ natura ignis elementum: no-

UVA. BHSC. IyR_086_1

mẽ vero significat eo q̃ accidit ipsi quia est aliquid ex hoc vt primo inexistente: sic ⁊ in causa in vno ⁊ talibus: propter quod ⁊ vni esse indiuisibili est esse: q̃ quidem hoc enti ⁊ inseparabili: aut loco: aut specie. aut mente. aut ⁊ toto ⁊ determinato.

¶ Ostendit quomodo vnum predicetur de his que dicuntur vnum dicens q̃ oportet intelligere q̃ nõ similiter sumẽdum ẽ vnuz cũ aliqua res dicitur vna. ⁊ cũ dicitur quod qd ẽ vnum quod est ratio vnitatis Sicut etiã nõ hoc modo dicitur lignũ esse album: q̃ lignũ sit hoc ipsum qõ est albũ sed quia album accidit ei. ¶ Hoc autem quod dixerat sic mãifestat: q̃ vnũ dr multis modis vt dictum est quelibet res dicit esse vna ex eo q̃ iest ei aliqs istorum modorum. puta vel continuuz vel totum vel species vel singulare. Sed hoc ipsum q̃ est vnum. quicq̃ qdem accipitur secũdũ q̃ iest alicui dictorum modor̃. puta vt dicam q̃ vnũ secundũ qõ est cõtinuũ vnũ est. Et similiter de alijs. quãdoq̃ aũt hoc ipsuz qõ est vnũ attribuit ei qõ est magis ꝓpinquuz nẽ vnius sicut indiuisibili qõ tñ ꝟz se potestate cõtinet p̃dictos mõs q̃ idiuisibile ꝟz mo tũ est cõtinuũ ⁊ totũ. Indiuisibile aũt secũdũ rõnem est singulare ⁊ vniuersale. Et ad hoc subdit exẽplum de elemẽto ⁊ causa que qdem accipiunt secundũ determinationes ad res put dicimus rẽ talẽ eẽ elementum vel causaz assignando diffinitionẽ nominis put dicimus cãm hoc ipsuz qõ est esse causa. Quomodo dicimus q̃ ignis ẽ elemẽtũ. aut etiã infinitũ secundũ se. i. hoc ipsũ quod ẽ ifinitum qõ pictagorici ponebãt separatum ⁊ elin oium vel aliqd aliud tale ꝓp quod põt dici elemẽtum esse. Sed quodã mõ ignis nõ est elemẽtum nz ifinitũ. Nõ enĩ ignis ẽ hoc ipsuz qõ est elementũ: q̃ nõ est eadẽ ratio ignis ⁊ elemẽti sed q̃ctum in re ẽ ⁊ in nã ignis ẽ elementũ Sed nomen elementi cum de igne p̃dicatur significat aliqd accidisse igni. s. q̃ igni sit ex quo aliqd est vt ex primo interius existente qõ est ratio elementi. Dicit aũt in existente ad remouendũ priuationes. Sicut aũt dictũ ẽ de elemento sic est in cã ⁊ vno ⁊ oĩbus talibus qa res de q bus dr̃ nõ sunt hoc ipsuz q̃ significant nõia sicut hõ albus nõ est hoc ipsũ qõ significat h̃ nomẽ albũ albũ enĩ significat qualitatẽ ꝓp qõ ⁊ hoc vnũ esse ẽ indiuisibile esse. Quod qdem cõpetit enti quod est iseparabile loco ⁊ specie vel quocunq̃ alio modo.

Lec. 2.

Maxime vero in eo quod est metrum esse primum vniuscuiusq̃ generis. ⁊ maxime proprie quantitatis: hic enim ad alia venit metrum.

¶ Lectio secunda.

Postquam oñdit plũs quot modis vnũ dr̃ ⁊ q̃ sit rõ vnus ad q̃s oẽs modi reducunt. s. esse indiuisibile hic ex hac ratione vnius ostẽdit q̃dam eius proprietatem. s. esse mẽsurã. Et diuidit in partes duas. In p̃ma ostendit qũo vni competit ratio mensure ⁊ alijs generibus accidentium in secũda vero ostendit qũo vnuz habens rationẽ mensure inueniat in substãtia ibi. (Secundũ substãtiã vero ⁊ nãm.) Circa primuz duo facit. ¶ Primo ostendit in quo genere ꝓmo inuenitur vnum habens rationem mensure ⁊ quomõ exinde ad alia derivet secundũ ꝓpriam rationẽ mẽsure. Secundo ponit qũo derivet ad alia secundũ quãdã similitudinẽ ibi. (Et scientiã aũt ⁊ metrũ.) Circa primum duo facit. ¶ Primo oñdit vbi primo sit vnũ rõnez mẽsure hẽns ⁊ qũo exinde ad alia fiat derivatio. Secundo ponit quedã ꝓsiderãda circa mẽsuras ibi. (Nõ semper aũt numero vnũ.) Circa primum duo facit primo oñdit qũo vnũ quod est mẽsura inuenitur in q̃titate ⁊ exinde ad alia genera derivetur. Secundo in qua specie q̃titatis est primo ibi. (Ex quo cognoscitur.) Dicit ergo ꝓmo q̃ cũ ratio vnius sit indiuisibile esse id autẽ qõ est aliquo modo indiuisibile i quolibet genere sit mensura maxime dicetur in hoc qõ est esse ꝓmam mensurã cuiuslibet generis. Et hꝰ maxime ꝓprie dicit in q̃titate ⁊ ide derivat ad alia genera ratio mẽsure ¶ Mẽsura autem nihil aliud ẽ q̃ id quo q̃titas rei cognoscit. Quantitas vero rei cognoscit per vnum aut numeruz. ¶ Per vnũ quidẽ sicut cũ dr̃s vnuz stadium vel vnũ pedẽ. ¶ Per numeruz aũt sicut dr̃s tria stadia vel tres pedes. Ulterius autẽ oĩs numerus cognoscit ꝓ vnuz eo q̃ vnitas aliquotiens sũpta quẽlz numerũ reddit. Unde relinquitur q̃ oĩs q̃titas cognoscat per vnũ. Addit aũt inq̃tnz q̃titas vt hoc referat ad mẽsurã q̃titatis. Mã ꝓprietates ⁊ alia accitia q̃titatis alio mõ cognoscũt.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Ex quo primo quantitas cognoscit. Cognoscitur vero aut vno: aut numero quantitas: inquantum quantitas cognoscitur i quã tum quantitas vno: quia oĩs quantitas cognoscitur hoc ipsum vnũ: quapropter vnuz numeri principium secundũ qõ numerus.

¶ Dicit in qua spẽ q̃titatis primo sit vnum ⁊ mẽsura. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo oñdit q̃ ratio mẽsure primo inuenitur in discreta quãtitate. que est numerus dicens q̃ id quo primo cognoscitur q̃titas ẽ ipsum vnuz. i. vnitas que est principiuz numeri. Mã vnum in alijs speciebus quãtitatis non est ipsũ vnũ sed aliquid cui accidit vnum sicut dicimus vnã manum aut vnã magnitudinem. Unde segtur q̃ ipsum vnum quod est prima mensura sit principium numeri secundũ q̃ est numerus.

Lec. 3.

¶ Hinc autem ⁊ in aliis dicitur metrũ quo primo vnumquodq̃ cognoscitur ⁊ metruz vniuscuiusq̃ vnuz in longitudine: in latitudine: in profunditate: in grauitate ⁊ velocitate: grauitas enim ⁊ velocitas cõmune in cõtrarijs: duplex enim eorum vtrunq̃: vt genere ⁊ quod est: vt quantãcũq̃ habens inclinationem: ⁊ quod est habens excessum inclinationis ⁊ velocitas ⁊ quantũcunq̃ motus habens ⁊ excessum motus: est enim velocitas quedam ⁊ tarditas ⁊ grauitas leuioris.

¶ Scõdo oñdit qũo derivetur in alias spẽs q̃ztitatis. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo oñdit ad q̃s species quãtitatis derivetur dicẽs q̃ hinc. s. ex nũero ⁊ vno qõ est principiũ numeri dicitur mẽsura in alijs quãtitatibus id. s. quo ꝓmo cognoscitur vnũquodq̃ eorum ⁊ id qõ est mẽsura cuiuslibet generis q̃ztitatis dicitur vnũ in illo genere. Et hoc exemplificat i tribus generib⁹. s. i dimẽsionib⁹ q̃ sunt. s. lõgitudo latitudo ⁊ ꝓfunditas ⁊ in põderibus i hoc q̃ dicit. In grauitate ⁊ in motib⁹. In hoc q̃ dicit. In velocitate quod referat ad mẽsurã tẽporis. Et de dimẽsiõibus qdez nulli dubiũ erat q̃n quãtitates essent ⁊ q̃ ꝓprie eis primo cõpeteret mẽsurari. Sed de grauitate ⁊ velocitate poterat esse dubiũ eo q̃ magis vident esse q̃litates q̃z quãtitates. Et ideo dicit qũo pertinẽt ad gen⁹ quãtitatis ⁊ quomõ cpetit eis mẽsurari dicẽs q̃ grauitas ⁊ velocitas hñt aliqd cõmune in cõtrarijs. s. in vno cõtrariox̃ inuenit alterũ. Mã graue est aliquo modo leue ⁊ econuerso ⁊ velox est aliquo mo-

UVA. BHSC. IyR_086_1

do tardū. Utrūq; enim eorum est duplex sicut graue vno modo dicitur absolute. s. qō habet iclinationez vt feratur ad mediū sine hoc q cōsideret quātum habeat de tali iclinatione. Et sic nō pertinet ad genus qualitatis nec cōpetit ei mensurari. Alio modo dicitur graue per cōparationē ad aliud. s. qō excedit alterum in iclinatione predicta vt. s. dicamus q terra est grauis i comparatione ad aquā t plūbum in cōparatione ad lignū. Sic igitur ratiōe huius excessus inuenitur aliqua rō quātitatis t mensure. Et similiter velox dicit dupliciter. Uno modo absolute. s. qō habet motū quēcūq;. Et alio modo qō habet excessum motus. Et vno mō cōpetit sibi ratio quātitatis t mēsure. Alio modo nō. Et vt exponat qō dixerat de cognitione grauitatis t velocitatis in cōtrarijs subdit q in ipso tardo inuenit velocitas inquātū id qō ē simplex t absolute tardū per excessū se habet ad tardiora. Et similiter grauitas inuenitur in leui sicut aer est leuis ad terrā t grauis ad ignē comparatus.

¶ In omnibus autem his metrum t principiū vnum aliquid t indiuisibile: quoniam t in lineis vtimur quasi idiuisibili pedali vbi qz: namq; metrum vnum aliquid querunt t indiuisibile. autē t simpliciter. aut quale aut quanto. vbicunq; quidem igitur videtur nō esse aut auferre. aut addere hoc est certū metrum: quapropter numerus certissimus vnitatem enim ponunt omnino in diuisibilem: in aliis vero imitātur tale a stadio eniz t talento t semper maiore latebit vtiq; t additum aliquid t ablatum magisq; a minore: quare a quo primo secundum sensum non contingit: hoc omnes metruz faciunt t humidorū. t siccorum. t grauitatis t magnitudinis: t tunc putant cognoscere quantū quando cognoscunt per hoc metrum.

¶ Ostendit qualiter a numero deriuet ratio mēsure ad alia. Et primo hoc manifestat simul i dimensionibus t pōderibus. Scdo in velocitate motuum ibi. (Et motū simplici.) Dicit ergo primo q hoc modo deriuat ratio mēsure a numero ad alias cōtitates q sicut vnū qō est mensura numeri est indiuisibile ita i oībus alijs generibus cōtitatis aliqō vnū indiuisibile est mēsura t principiuz. Sicut i mēsuratiōe linearū vtunt homines qsi idiuisibile mēsura pedali. i. vnus pedis. Ubiq; n. q̄ritur p mēsura aliqd indiuisibile qō est aliqō simplex vel secundū qualitatē vel secunduz cōtitatē. Secundū qualitatē quidē vt albū in coloribus qō quoddāmō est mensura colorū dicetur infra. Secundū cōtitatem vero vt vnitas in numero t mēsura pedalis in lineis. Assignat aūt rationē quare mēsuram oz esse aliquid idiuisibile quia. s. hoc est certa mēsura a qua nō potest aliqd auferri vel addi. Et iō vnum est mensura certissima qa vnū quod est principiū numeri est omnino idiuisibile nullāq; additionē aut subtractionē suscipiens manet vnū. Sed mensure aliorū generū cōtitatis imitant hoc vnū quod est indiuisibile acciptētes aliqd minimū pro mēsura secundū q possibile est qa si acciperetur aliqd magnū vtpote stadium in longitudinibus t talentum in pōderibus lateret si aliquod modicū subtraheret vl addaretur: t semper in maiori mēsura hoc magis lateret cū in maiori. Et ideo omnes accipiūt hoc p mensura tam in humidis vt est oleum t vinum cū in siccis vt est granuz t ordeū cū in ponderibus t dimensionibus que significantur per graue t magnitudinē quod primo inuenitur tale vt ab eo nō possit aliquid auferri sensibile vel addi quod lateat. Et tūc putant se cognoscere quātitatē rei certitudinaliter qū cognoscunt per huiusmodi mensuraz minimam.

Lect. 3.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et motum aut simplici motu t velocissimo: paruissimum enim hoc habet tempus: quapropter in astrologia tale vnum principium t metrum: motū enim regularem supponunt t velocissimum eū qui celi ad quem alios iudicant: t in musica dyesis quia minimum t in voce elementū: t hec omnia vnuz aliquid ita nō vt cōmune aliquid quod vnū sed sicut dictum est.

¶ Manifestat idē in velocitate motuuz dicens q et motū mensurāt homines motu simplici. i. vniformi t velocissimo qō habet minimū de tēpore. Et ideo in astrologia accipiunt tale principiū ad mensurādū Accipiūt eniz motū primi celi. s. motū diurnuz qui ē regularis etiam velocissimus ad quē iudicant t mēsurant omnes alios motus. Et qa ex velocitate t tarditate motuū contingit grauitas t acuitas i sonis vt determinatur in musica subdit exēpluz de mensuratione sonoz dicens q in musica prima mensura dyesis est. i. dūa duorū semitonoz Tonus enim dumditur in duo semitona equalia vt in musica probat. Et similiter in voce mensura est elemētum qa etiam breuitas t longitudo vocis velocitatem t tarditatē motus cōsequt. Omnes autē iste mensure sunt aliqd vnū nō ita q aliqua mensura sit communis oībus: sed q quelibet mensura in se est aliqd vnum t dictum est.

¶ Non semper autem numero vnum metrum. aliquādo plura. vt dyeses due. que nō secundum auditum. sed in rationibus t voces plures qbus mensuramus. t diameter duobus mensuratur. t latus t magnitudines omnes sit itaq; metrum omnium quod vnum qui cognoscimus ex quibus est substantia. Diuidentes autem secundum quantitatem. aut secundum speciem. t ideo quod vnum indiuisibile. quod primum singulorū indiuisibile. Non similiter autem omne indiuisibile. vt pes t vnitas. sed hoc quidem omnino. illud vero indiuisibile ad sensuz voluit: sicut dictum est iam: nam forsan omne continuum est diuisibile.

¶ Postq; oīdit pbs vbi sit p̄io vnū hūs rōnē mensure hic determinat quedā circa mēsuras cōsideranda. Et ē primo q licet id qō est mēsura habeat rationē vnius inquātū accedit ad indiuisibilitatē nō tū necessariū est vnuz nūero esse qō mensurat Sed aliq̄ plura sunt mensurātia sicut in melodijs sūt due dyesis. i. duo semitona. Sed pp quitatē non discernē secundū auditum. Mā sensus non percipit differentiā valde parvoz sed eoz differentia percipit in rationibus. i. scōm diuersas rōes proportionū qa ex diuersis pportionibus nūeralibus cāntur. Similiter et voces qbus et mēsuramus plures sūt. Quātitas enī vnius metri vel vnius pedis mēsurat ex diuersis filijs quaz alie sūt breues t alie lōge. Similiter et est diameter circuli vel quadrati t etiā latus q̄drati t quelī

UVA. BHSC. IyR_086_1

bet magnitudo mensurat duobus. Non enim inue-
nitur q̃titas ignota nisi p duas q̃titates notas. Hoc
aũt dicto cõcludit epilogando q̃. s. dicta sũt. s. q̃ vnũ
est mensura oĩum. Cuius ratio est quia vnum est ad
qd̃ terminat diuisio ex quibus est. Ea vero ex qbus
est substantia vniuscuiusq; cognoscũtur per diuisionẽ
siue resolutionem totius in componentia siue sint par
tes secũdũ q̃titatem sine sint partes secũdũ speciez ⁊
materia ⁊ forma ⁊ elementa corporũ mixtorum. Et
ideo oportet id quod est per se vnũ eẽ indiuisibile cũ
sit mensura qua cognoscitur res qd̃ in singulis est pri
mum in compositiõe ⁊ vltimũ in resolutione est indi
uisibile. Et per hoc cognoscitur res vt dictũ est. Sed
tamen non similiter in omnibus inuenit indiuisibile
Sed quedam sunt omnino idiuisibilia sicut vnitas q̃
est principiũ numeri. Quedam vero nõ sunt oĩno in
diuisibilia sed indiuisibilia secũdũ sensuz secundũ qd̃
volunt auctoritas instruentiũ tale aliquid p:o mẽsura
sicut mensura pedalis que quidẽ indiuisibilis est p:o
portione sed non natura. Nam omne continuuz for-
san diuisibile est. Dicit aũt forsan propter dubitatio-
nem quorundam ponentiũ magnitudinem compont
ex diuisibilibus quia magnitudines naturales nõ di-
uidũtur in infinitũ sed sole mathematice. Est enim in-
uenire minimam carnem vt tangitur primo phy.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Semper autem cognatũ est metrum: ma
gnitudinum quidem enim magnitudo ⁊ secũ
dum vnũquodq; longitudinis longitudo: ⁊
latitudinis latitudo: vocis vox grauitatis gra
uitas: vnitatum vnitas: sic enim oportet ac
cipere: sed non qd̃ numerorum numerus ⁊
quidem oportebat si similiter: sed non simi-
liter dignificant: sed ac si vnitatuz vnitates di
gnificarent metrum sed non unitatem: nu-
merus autem pluralitas unitatum est.

¶ Ponit scõm qd̃ cõsiderandũ est circa mensurã di
cens q̃ metrũ. i. mensura semp debet esse cognatũ. s.
eusdẽ nature vel mẽsure cũ mensurato. Sicut mensu
ra magnitudinuz debet esse magnitudo ⁊ non sufficit
q̃ cõueniat in natura cõi sic oẽs magnitudines cõue
niunt. Sed oz esse cõuenientiã mensure ad mẽsuratũ
in nã spãli scõm vnũqõq; sicut q̃ longitudinis sit lon
gitudo mẽsura latitudinis latitudo vox vocis ⁊ graui
tas grauitatis ⁊ vnitatũ vnitas. Sic. n. oz accipere vt
absq; calũnia loq̃mur. Sed nõ q̃ numeroz mẽsura
sit numerus. Numerus autẽ nõ hẽt rõnem mensure
prime sed vnitas. Et si vnitas mensura ẽ ad significã
dũ cõuenientiã inter mensurã ⁊ mẽsuratum oz dicẽ
q̃ vnitas sit mensura vnitatũ ⁊ nõ numeroz. Et tũ si
rei veritas attẽdatur oportebit hoc etiã concedere q̃
numerus eẽt mẽsura numeroz aut etiã vnitas nume
roz ⁊ similiter accipet. Sed nõ similiter dignum
videt dr̃e vnitatẽ eẽ mẽsurã vnitatũ ⁊ numez nume
ri vel vnitatẽ numeri ꝓpter dr̃am que videt eẽ inter
vnitatem ⁊ numez. Sed istam dr̃am obseruare idẽ
est ac siquis dignum diceret q̃ vnitates essent mensu
re vnitatũ sed nõ vnitas quia vnitas differt ab vnita
tibus vt singulariter p:olatum ab his que pluraliter
proferuntur. Et similis rõ est de numero ad vnitatez
q: numerus nihil aliud est q̃ pluralitas vnitatũ. Un
nihil aliud est dicere vnitatem esse mensuraz numeri
q̃ vnitatem esse mensuram vnitatum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et scientiam autem rerũ metrũ dicimus
sensum p:opter idem quia cognoscimus ali-
quid ipsis quando mensurant magis quan
mensurãt: sz accidit nobis ũeluti si alio men
surante cognoscam⁹ quanti sumus per cu-
bitum ad tantum nostri adiscere ꝑ Pytago-
ras uero hominem ait omniũ esse metrũ. ac
utiq; si scientem dicere aut sentientem: hos
autem quia habent: hic quidem sensum ille
uero scientiam que dicimus esse metra: eorũ
que subiiciuntur nihil itaq; dicentes super
abundans uidentur aliquid dicere.

¶ Oñdit qualr̃ mẽsura trãsferr̃ ad q̃dã fim silitudinẽ
dicẽs q̃ cũ dictũ sit q̃ mẽsura ẽ q̃ q̃titas rei cognosciť
dñs scientiã eẽ mẽsurã rez scibiliũ ⁊ sensũ rez sensi-
biliũ q: ipis aliqd cognoscim⁹ sensu. s. sensibilia ⁊ scie
tia scibilia ñ tñ eodẽ mõ sic mẽsura. Nã q̃ mẽsurã co-
gnoscit aliqd sic̃ q̃ ꝓncipiũ cognoscẽdi q̃ sensum aũt
⁊ sciam sicut per potentiã cognitiuã aut hẽuz cogno
scitiuũ Sic igit̃ per hãc similitudinẽ dr̃ mẽsure q: se
cundũ rei veritatẽ magis mensurant q̃z mensurent.
Nõ. n. q: nos aliqd sentim⁹ aut scim⁹ ideo sic est ĩ re-
rum nã. Sed q: sic est in rez nã tõ ve aliqd scim⁹ aut
sentim⁹ vt dr̃ 9° metha. Et sic accidit nobis q̃ ĩ sentiẽ
do ⁊ sciẽdo q̃ mẽsuramur p res q̃ ex nos sunt. Nob
aũt cognoscẽtib⁹ ⁊ mẽsurãtib⁹ sic̃ aliq̃ alio nos mẽsu-
rãte cognoscim⁹ q̃ti sum⁹ ĩ q̃titate corpali per men
surã cubitalẽ applicatã nob. Et sic sicut cubit⁹ exteri⁹
appositꝰ ẽ mẽsura q̃titatis corpalis nr̃e ita ~~recte~~ scite
vel p sensũ apꝑhense sunt mẽsure p q̃s põt sciri vtruz
vere cognoscam⁹ aliqd p sensum vel p ĩtellectũ. Si q̃
vo scia ẽ que est cã rei scite oz q̃ sit ei⁹ mẽsura. Ut scia
artificis est mẽsura artificioꝝ q: vnũquodq; artificia-
tum scõm hoc pfectũ ẽ q̃ attingit ad similitudinẽ ar-
tis. Et hoc mõ se hẽt sciẽtia dei respectu oĩuz. Sz py
ctagoras dixit hoiem eẽ mensurã oĩum rez inq̃ztum
est sciens aut sentiẽs q: scia ⁊ sensus sunt mẽsura subã
rum. s. sensibiliũ ⁊ scibiliũ. Dicebãt. n. pyctagorici vt
in q̃rto habitũ est q̃ res sunt tales q: sic sentim⁹ eas
vel sic opinamur in eis. Cũ igit̃ nihil supabũdãs vel
magnuz dicunt videtur tamẽ aliquid dicere quia oc
culte insinuant que dicere volunt.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod quidem igitur uni esse maxime est
secundum nomen quod determinant metrũ
quoddam ⁊ maxime q̃ntitatis: deinde qua-
litatis. ꝑ Palam erit aũt tale: hoc quidem
si est indiuisibile secundum quantitatem: il-
lud autem si secundum qualitatem: p:opter
quod indiuisibile esse quod vnum aut sim-
pliciter: aut inquantum vnum.

¶ Epilogat q̃ dicta sunt. s. q̃ de rõne vnius est q̃ sit
mẽsura ⁊ hº maxie pꝑuz ẽ put ẽ in q̃titate deinde ĩ q̃li
tate ⁊ in alijs generib⁹. Et q: id qd̃ est mensura dr̃
eẽ idiuisibile aut scõm q̃titatez aut scõm q̃litatẽ ⁊ ita
segtur q̃ vnũ sit idiuisibile aut simpliciter sicut vnitas
que est ꝓncipiũ numeri aut secundum quid. i. inq̃z
tum est vnum vt dictum est in alijs mensuris.

Ecundũ substantiam vero ⁊ natu-
ſ rã q̃rendũ ẽ vtroq; mõ se habeat Co. 6.
quẽadmodũ in dubitationibus tra
ctauimus qd qd̃ vnũ est. ⁊ quomodo opor-
tet de eo suscipere. vtrũ velut substantia aliq̃
existente ipsi vno. Sicut pythagorici dicunt
prius. Et Plato posterius. aut magis sup
ponitur aliqua natura. ⁊ quomodo oportet

UVA. BHSC. IyR_086_1

notius dici ⁊ magis. sicut q de natura. illorum enim alius dixit amicitiam esse quidem vnum. alius aerem. alius infinitum.

¶ Lectio tertia.

¶ Postquam ostendit phs quo vnū sit ⁊ titate primus scdm quā ꝫ rones mesure ⁊ exide ad alia gna deriuet nunc determinat de vno qliter se hēat ad subam vtz. s. vnū sit ipa suba rei. Et diuidit in tres ptes. In pma mouet qonē ⁊ pōit opiones diuersas. In scda at determinat vitatē ondēdo q vnū ⁊ ens ñ sūt suba eoz̄ q̄ dr ibi. (Sz itaq; nullū). In tertia cō pat vnū ad ens ibi. (Q̄f vo idē significat) Dic ergo p mo q q: iā mānifestū ē qliter vnū scdm q hz rōnē mesure se hz i ⁊titate ⁊ in alijs gnib⁹ querēdū ē de vno quo se hēat quantū ptinet ad subas ⁊ nas rerū. Que qdē dubitatio est mota supius in. 3° libro in quo mote sunt q̄ones diuerse. Est aūt dubitatio vtrū hoc ipz q̄ dicit vnū sit suba aliq ⁊ p se subsistēs vt dixerunt pictagorici ⁊ postea platonici eos sequētes aut magis ei q̄ est vnuz supponat q̄dā natura subsistens scdm quā notius ⁊ magis debēt dici qd est q̄ dicit vnū. Et hoc suppouerūt nales quoz̄ vnus dixit amorem ee aliqd q̄ est vnum sicut Empe. qui ponebat quatuor principia mālia. s. quatuor elementa qbus poza debent ee principia agētia que ipe ponebat. s. amorē ⁊ odiū. Inter que pcellit amor ⁊ tū pfectū ⁊ bono
Lec. 2. ⁊. 3. rum principiū. Un si id q̄ est primū principiū dicit vnū cōsegtur scdm opiones eius q amor sit illud q̄ est vnū. Q̄ē icōuenēs ⁊tum ē amor vnionē quā dā iudicat amātis ⁊ amati. Alius vero. s. Diogenes ponēs aerē principiū oiuz rez̄ dixit aerē ee id quod ē vnū Alius vero dixit infinitū esse id quod est vnum sicut Ideli ssius quia possuit esse vnū ens infinitum ⁊ immobile vt patet in primo phificorum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si itaq; nullum vniuersalium esse substā tiaz est possibile sicut in sermonibus de substātia ⁊ de ente dictū est: nec ipsuz hec subā nisi vnum aliqd preter multa possibile est. esse cōmune nāq; si ad predicamentū soluz palam q̄ neq; ipsum vnum: naz ens ⁊ unū uniuersaliter predicantur de omnibus maxime. quare nec genera nature quedā ⁊ substantie separabiles ab aliis sunt: nec unum genus contingit esse propter eaſdem causas ꝑpter quidez quas nec ens nec substantia.

¶ Determinat ꝓposita q̄ones dñs q vnū nō est substantia subsistēs de qua dicit q sit vnū ꝓbat autē hoc dupliciter. ꝓmo rone. Scdo similitudine ibi. (Adhuc similiter). Dicit ergo q probatū est supi⁹ i .vij. s. quoagebat de ente ⁊ pcipue de suba q̄ nulluz
Lec. 13. ⁊. 14. vniuersaliū ee pōt suba que. s. p se sit subsistens quia omne vniuersale cōe est multis. Nec possibile ē vniuersale esse subam subsitentem q: sic oporteret q eēt vnum pter multa. Et ita ñ eēt cōe ꝫ eēt quoddā singulare in se. Nisi forte diceret cōe per modū cause. Sz alia est cōitas vniuersalis ⁊ cāe. Nā cā nō pdicat de suis effectibus quia nō ē idez cā sui ipsius. Sz vniuersale est cōe quasi aliquid predicatuz de multis. Et sic oz q aliquo modo sit vnū in multis ⁊ nō seorsuz subsistens ab eis. Sz oportet ens ⁊ vnū magis vniuersaliter ⁊ cōiter de oibus predicari. Nō ergo sunt ipa suba subsistens que dicit ens vel vnū sicut plato ē ipa subsistens suba que dicitur ꝓpō. ꝑ hanc rone cōcludit q nulla genera sunt alique nature ⁊ subē p se subsistētes quasi separabiles ab alijs de qbus dicit. Quod etiam supius inter q̄ones fuit dubitatū. Nec tamē hoc pro tanto dicit q vnuz sit genus. Eadē. n. rone vnum non pōt ee genus qua nec ens quia nec vniuoce predicatur ⁊ propter alia que superius i tertio tacta sunt. Et ex eadē ratione vnum ⁊ ens nō potest esse suba subsistens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem similiter in omnibus necesse est se habere. Dicuntur autem equaliter ens ⁊ unum: ergo quoniam in qualitatibus est aliquid q̄ unum ⁊ aliqua natura: ⁊ similiter in quantis: palam ⁊ quia totaliter querendum quid unum: quemadmodum ⁊ quid ens tanquā non sufficiens q̄ hoc ipm ipsius natura. At uero ⁊ in coloribus est aliquid q̄ color unus: puta albus: ōnde alii ex hoc nigro uidentur geniti. Nigrum uero priuatio albi est: ut lucis tenebra: hec enim est priuatio lucis: quare si entia essent colores essent utiq; numerus quedam entia sed quorum palam vtiq; quia color ⁊ ipsum vnum: esset vtiq; aliquid vnum puta album. Similiter autem ⁊ si melodie essent numerus vtiq; essent diesum equidem: sed non numerus substantia ipsorum ⁊ ipsum vnum esset vtiq; aliquid cuius substantia nō ipsum vnum sed dyesis Similiter autem ⁊ in sonis elementorum essent vtiq; entia numerus ⁊ ipsum vnum elementum vocale: ⁊ figure: recti linee figurarum vtiq; esset numerus ⁊ ipsum vnum trigonum: eadem autem ratio ⁊ in aliis generibus. Quare siquidem in passionibus ⁊ in qualitatibus ⁊ in quantitatibus ⁊ in motu numeris existentib⁹ ⁊ vno aliquo in omnibus numer⁹ quorūdam: ⁊ ipsum vnū aliqd vnū sed non hoc ipsius substantia ⁊ in substantiis necesse est similiter se habere. Similiter enim se habet in omnib⁹ q̄ quidem igitur vnum in omni genere est quedam natura ⁊ nullius natura hoc ipsum q̄ vnum palam: sed sicut in coloribus colorem vnum querendum ipsum q̄ vnū. sic ⁊ in substantiam vnam ipsum vnum.

¶ Ondit idem ex similitudine dñs q oportet q vnū similiter se habeat in omnibus generibus quia ens ⁊ vnam equaliter de omnibus generibus predicatur. In omnibus autez generibus queritur aliquid quod est vnum quasi ipsa vnitas non sit ipsa natura que dicitur vna sicut patet in qualitatibus ⁊ quantitatibus Unde manifestum est q in omnibus generibus non est sufficiens dicere q hoc ipsum quod est vnum sit materia ipsius q̄ vnum dicitur. Sed oportet querere qd est q̄ est vnū ⁊ ens. Et q̄ in ⁊litatibus ⁊ quantitatibus oporteat querere qd est q̄ dicit vnū manifestat per exēpla. Et primo in coloribus. Querimus enim aliquid q̄ est vnum sicut albū q̄ est primū inter colores. Un si in quolibet gne est vnū id q̄ est primum oz q albū sit vnū in genere color ⁊ quasi mensura alioz̄ colorū quia vnusquisq; color tāto perfectior

UVA. BHSC. IyR_086_1

est quāto magis accedit ad albū. Et quod albū sit pri
mum in coloribus ostendit qa colores medij generā
tur ex albo ⁊ nigro. Et ita sunt posteriores. Nigrum
etiam est posterius albo quia est privatio albi sicut te
nebre privatio lucis. Non autem sic est intelligendū
qp nigrum sit pura privatio sicut tenebre cum nigruz
sit species coloris ⁊ per consequens natura coloris in
eo seruetur sed quia in nigro est minimū de luce que
facit colores ⁊ sic comparatur ad albuz sicut deffect⁹
lucis ad lucez. Et quia in coloribus queritur aliquid
quod possit dici primum ⁊ vnum scilicet album: ma
nifestum est qp si omnia entia colores essent haberent
quidem aliquem numerum non tamē ita qp numer⁹
esset ipse res subsistentes sed esset numerus aliquarū
rerū subsistentiuz. s. coloruz. Et per consequens esset
aliquid qō subiiceretur ipsi vni. s. album. Et similiter
esset si omnia essent melodia qa entia haberēt aliquē
numerum qui quidem esset numerus dyesis siue to
norum. Sed tamen numerus non est ipsa substantia
entium. Et per consequēs oporteret querere aliquid
quod eēt vnū. s. qō est dyesis. Non tamē ita qp ipsum
vnum eēt subā. Et similiter si oīa entia essent tom es
set quidem numerus entium q̄si etiā aliquoz subōrū
ipsi numero. s. elementorum. i. litterarz. Et per conse
quens littera vocalis que est prima inter litteras cuz
sine ea consonantes sonum reddere non possint essent
vnum. Similiter si omnia essent figure recti linee nu
merus esset aliquorū subōruz scilicet figurarū ⁊ vnū
esset triangulus que est prima recti linea figura. Oēs
enim figure recti linee in triangulum resolnūtur. Et
eadem ratio est in omnibus generibus. Si igitur ita
ē qp in oibus alijs generibus. s. passionibus ⁊ qualita
tibus ⁊ quantitatibus ⁊ in motu inueniatur numer⁹
⁊ vnū ⁊ numerus ⁊ vnū non sunt subā eorū de qui
bus dicūtur sed numerus dicitur de qbusdā subijs ⁊
similiter vnū requirat aliquod subiectum qō dicat
vnū necesse est qp similiter se habeat ī subīs quia ens
⁊ vnum similiter predicantur de oibus. Manifestuz
est igitur qp in qolibet genere ē aliqua natura ō qua
dicitur vnum non tamen ita qp ipsum vnū sit ipsa na
tura sed quia dicitur de ea. Et sicut in coloribus cum
dicimus vnū querimus aliquez colorem qui dicatur
vnum sic in subā cū dicim⁹ vnū necesse est quere ali
quam subām de qua dicatur ipsum vnuz. Et hoc pri
mo ⁊ principaliter dicatur de eo quod est primuz in
substānijs quod inquiret inferius ⁊ per consequens
de alijs generibus ⁊c.

¶ Deinde cum dicit.

Lo.8. ¶ Quia vero vt idem significant aliqualiter vnum ⁊ ens palam per assequi equaliter ca thegorias: ⁊ quia non sunt in nulla vna: vt neqz in quid est: neqz in quale: sed similiter se habet sicut ens: ⁊ per hoc qō vnus homo non predicat alterum aliquid ab homine: quemadmoduz nec esse preter quid aut qua le aut quantum: ⁊ vni esse id qō vnicuiqz eē.

¶ Quia eandem rōnem dixerat de ente ⁊ de vno oī dit qp ens ⁊ vnum aliqualiter idem significant. Et di cit aliqualiter quia ens ⁊ vnum sunt idem subē diffe rentia tantum sola ratione. Unum enim addit ī divi sionem supra ens. Dicitur enim vnum ens indiuisi bile vel indiuisum ostendit autē qp significat idē trib⁹ rōnibus quaz prima est qp vnū consequitur omnia alia predicamenta ⁊ non est in aliquo vno p̄dicamē to tantum neqz in subā neqz in q̄titate neqz in aliquo alio. Sicut se habet ⁊ de ente secundo quia cum dici tur vnus homo non aliquaz naturā aliā ab homine predicat sicut nec ipsum quod est ens predicat aliaz nām a decez p̄dicamētis qz si p̄dicaret aliā nāz oporteret abire in infinituz quia etiaz in illa natura diceē vnuz ⁊ ens Et sic vnū vnicuiqz idem est. Et si ens de eis predicaret aliā naturam procederetur in infinitū Si autez non pari rōne standum fuit in primo. Ter tia ratio est qz vnūqōqz dicitur vnū inq̄tum est ens. Unde per dissolutionem res ad non esse rediguntur ¶ Uidetur autem in hac determinatione pbs sibi cō trarius esse. Nam primo dixit qp vnuz ⁊ ens nō sunt substantia eoz de qbus dicūtur hic autē dicit qp vnū ⁊ ens non predicāt aliqz aliam naturam ab his de q bus dicuntur. Sciendum est igitur qp substātia dicit dupliciter: vno modo suppositum in genere subē qō dicitur subā prima ⁊ ypostasis cuius proprie est sub sistere. Alio mō quod quid est qō etiam dicitur natu ra rei. Secundum ergo ℣Platonis opinionem cū vni uersalia essent res subsistentes significabant substātiā non solum secundo modo sed primo. Aristo. vero p bat in. vij. qp vniuersalia non subsistunt. Uñ sequitur qp vniuersalia non sunt subē. ℣Primo modo sed secun do mō tñ. ℣Propter qō dī ī p̄dicamētis qp scōe subē q̄ sunt genera ⁊ spēs ñ significant hoc aliqd qō ē subā subsistēs ꝫ significāt q̄le qd. i. nām q̄dā ī genere subē Sic igitur pbs supra probauit qp vnū ⁊ ens nō signi ficant substantiā que est hoc aliquid. sed oportet que rere aliquid quod sit vnum ⁊ ens. Sicut queritur ali quid quod sit homo vel animal vt Sor. vel ℣Plato. ℣Postmodū vero oñdit qp significāt naturam eoz de quibus dñr ⁊ non aliquid: additū sicut accidētia. In hoc. n. differūt cōia ab accidētibus quamuis vtrisqz sit cōe non esse hoc aliquid quia cōia significant ipsaz naturam, suppositorum non aūt accidētia. sed aliquā naturam additam. ℣Hoc aūt nō cōsiderās Anic. po suit qp vnū ⁊ ens sunt predicata accidētalia ⁊ qp signi ficant naturā additā. s. ea ō qbus dñr. Deceptus. n. fuit ex equocatione vnius qō qdē scōm qp est p̄ncipiū numeri hīs rōnem mēsure in gñe q̄titatis significat quādam naturā additam his de qbus dicitur cum sit in gñe accidētis. Sed vnum quod conuertitur cum ente circuit omnia entia. Unde significat aliquam na turā determinatā ad aliqō genus. Similiter etiā de ceptus est equocatione entis. Nā ens qō significat ꝓpo sitionem propositiōis est p̄dicatum accidētale qz con positio fit per intellectum secundum determinatū tē pus. Esse autem in hoc tempore vel in illo est accidē tale predicatum. Sed ens quod diuiditur per. x. pre dicamenta significat ipsas naturas. x. generum secun dum qp sunt actū vel potentia.

Lo.9. ℣Ponuntur autem vnuz ⁊ multa o secundum plures modos quoruz vno vnum ⁊ multitudo ⁊ indiuisi bile ⁊ diuisibile: quod quidem enim diuisuz aut diuisibile multitudo quedam dicitur in diuisibile vero aut non diuisum vnum.

¶ Lectio quarta.

p ℣Ostquam philosophus deter minauit de vno sm seēs determiat de vno p ꝓpationē ad mł titudinē. Et dīdit in. p. d. In pīma ōtermiat ō vno ⁊ mł titudie ⁊ de his q̄ ad ea ꝓsequūt. In scōa ōtermi nat ō ℣rietate q̄ inter vnū ⁊ multa ℣enit eo qp spetia lez difficultatē hēat ꝓsideratio ei⁹ ibi. (Uñ aūt ꝓuēit differe adinuicē:) ℣Prima diuidit in duas. In pīma oñdit qūo vnū opponit multitudini. In scōa ōtermi nat de his q̄ ꝓsequunt ad vnū ⁊ multitudinē ibi (Est aūt vnū.) Circa primū tria facit ℣Prio oñdit scōz qd accipiēda sit oppō q̄ est īter vnū ⁊ multa dīs qp licet vnū ⁊ multa multis mōis opponant vt pz̄ infra: eoz

UVA. BHSC. IyR_086_1

tñ vn⁹ ⁊ pcipalioꝛ est scdm qꝫ vnū ⁊ multitudo opponūt vt disibile ⁊ idiuisibile qꝛ hic oppois mōus attendit scdm pprīā rōnem vtriusqꝫ. Rō.n. multitudinis cōsistit i hoc qꝫ ē eē diuisa adinuicē aut idiuisibilia Dicit aūt diuisa pp ea q̄ actu a se inuicē spata sūt. Et pp hoc mlta dr. Diuisibilia aūt pp ea q̄ sunt actu sepata sz appꝛopinquāt sepatiōi sicut hūida vt aer ⁊ aq̄ ⁊ alia hus similia in qbus ppter facilitatem diuisiōis multitudinez dicimus. Dicitur.n. multa aqua ⁊ multus aer. Ratio vero vnius consistit in hoc. qꝫ est eē in diuisibile aut non esse diuisum. Dicitur enim ⁊ cōtinuum vnū quia non est actu diuisuz lz sit diuisibile.

¶ Quoniam ergo quattuoꝛ modis oppositiones dicuntur: ⁊ hoꝛum secundum priuationem dicuntur alterum: contraria vtiqz erunt: ⁊ nēqz vt cōtradictio: neqz vt ad aliquid dicta.

¶ Secundo ibi ostēdit ad qō genus oppōis p̄dict⁹ modus oppōis reducat dīs qꝫ cū quattuoꝛ sint oppōis genera quoꝝ vnū est oppō que dicitur secundū priuationē manifestū est qꝫ vnū ⁊ multa non opponūtur vt cōtradictio neqz ad aliquid que sunt duo genera oppōis sed opponuntur vt contraria. Et qdem qꝫ non opponantur scdm cōtradictionē manifestū ē qꝛ neutꝝ eoꝝ verificat de nō ente. Nō ens.n neqz vnū neqz multa est. Oportēt aūt alterā ptē cōtradictionis verificari tā de ente qꝫ de nō ente. Similiter ētmāifestum est qꝫ nō opponunt vt ad aliqd dicta. Nā vnuz ⁊ multitudo dr absolute. Sed cū dixerit qꝫ vnuz ⁊ multitudo opponunt vt idiuisibile ⁊ diuisibile quevidentur oppōi scdm priuationē ⁊ hītuz cōcludit tū qꝫ vnum ⁊ multitudo opponuntur vt contraria. Oppositio enim que est secundum priuationē ⁊ hītum ē p̄ncipium oppōnis que ē secundū cōtrarietatē vt infra patebit Alteꝝ.n. cōtrarioꝝ sp est priuatio sz nō priuatio pura. Sic.n. nō participaret natūrā gn̄is cū cōtraria sint eodē gn̄e. Oz igit. qꝫ vtrūqz cōtrarioꝝ sit nā q̄dāz licet alteꝝ eoꝝ participet naturā generis cū q̄dā defectu sicut nigrū se hēt ad albū vt. ē. dictū ē. Qꝛ igit vnū nō significat priuationē purā nō.n. significat ipsam in diuisionē sz ipz ens indiuisum manifestū ē qꝫ vnum ⁊ multitudo non opponuntur secundum priuationem puram et hītum sed sicut cōtraria.

Lec.6. Lib.9. Lect.3.

¶ Dicitur autem ex cōtrario ⁊ ostenditur ipsum vnum ex indiuisibili indiuisibile propter magis sensibile multitudinem esse ⁊ diuisibile quam indiuisibile: quare ratione prioꝛ multitudo indiuisibilt propter sensum.

¶ Tertio ibi rñdet tacite qōm. Qꝛ.n. dixerat qꝫ vnū se hēt ad multitudinēvt diuisibile ad idiuisibile. Judiuisibile aūt videt priuatio ē diuisibilis cū ꝓuatio sit posterioꝛ hītu ⁊ forma videt seqꝫ vnū sit posterius multitudine cū tñ. ē. dixit qꝫ vnū est p̄ncipiū multitudinis ex quo cognoscit. Ad huius igit obōnis solutionem videndā cōsiderandū est qꝫ ea q̄ sunt prioꝛa fm mām ⁊ magis nota sunt posterioꝛa ⁊ min⁹ nota quo ad nos eo qꝫ rez notitiā p sensuz accipim⁹. Lōpositā aūt ⁊ cōfusa pr⁹ cadūt in sensu vt dicit in primo pbȳ coꝝ. Et inde est qꝫ ꝯpositā prius cadūt in nr̄az cognitionē. Simpliciora aūt que sunt prioꝛa ⁊ notioꝛa fm naturā cadūt in cognitionē nr̄am per posteri⁹. Inde est qꝫ prima rez principia nō diffinim⁹ nisi p negatōnes posterioꝝ sic dīs qꝫ pūctūl cui⁹ ps nō ē ⁊ deum cognoscim⁹ per negatōes inḡtū dīs dīz i coꝛpoꝛe unsē emobilē infinitū. Sic igit lz vnū prius scdm nāz sit multitudinē tñ scdm cognitionē nr̄az diffinit ⁊ nominatur ex priuatiōe dionis. Et pp hoc pbs dicit qꝫ ipsuz vnū dicit. i. noiat ⁊ oñdit idest cognoscitur ex

eodē lib. Lect.2. Lect.1.

suo cōtrario sicut idiuisibile ex diuisibili pp hoc quod multitudo ē magis sensibilis qꝫ vnū ⁊ diuisibile magis qꝫ indiuisibile. Unde multitudo rōne prius est qꝫ indiuisibile: nō qdem scdm oꝛdinē nē. sed pp sensum q est p̄ncipiū nostre cognitiōis. Sed ꝓtra ea que hic pbs determinat duplex dubitatio ꝛsurgit. Prima quidez circa hoc qō dicit qꝫ vnū ⁊ multa opponūt vt cōtraria. Hoc.n. videt impossibile qꝛ vnū cōstituit multitudinē. Unū aūt cōtrarioꝝ nō cōstituit aliud sz magis destruit. Sciendum igit est qꝫ cū cōtraria differant scdz formā vt infra dicet cū dicim⁹ aliū ē cōtraria accipiēdū est vtrūqz eoꝝ scdm qꝫ hēt formā nō ut scdm qꝫ ē ps hūtis formā. Loꝛp⁹.n. scdm qꝫ absqz aīa accipit vt aīaz formā hūs oppoit aīali vt iaiatū aiato Scdo vero qꝫ accipit nō qsi aliqō pfectū ⁊ formatū nō oppoit aīal. lz est ps mālis ipsi⁹. Et sic ēt videm⁹ in numeris. Mā binari⁹ scdm qꝫ ē quoddam totum spēm ⁊ formā determinatā hūs est diuersuz spē a ternario. Si vero cōsideret absqz hoc qꝫ sit pfectū p formā est ps ternarij. Sic igit ⁊ ipz vnū scdz qꝫ ꝯsiderat vt in se perfectū ⁊ spēm quādam habens opponitur multitudini qꝛ quod est vnum nō est multa neqz ēē. Prout vero cōsideratū vt nō cōpletum secundū spēz ⁊ formam sic non opponitur multitudini sed est pars eius. Secunda aūt dubitatio oꝛitur circa hoc quod dicit qꝫ multitudo est prioꝛ ratione quam vnum. Quz .n. vnū sit de ratione multitudinis eo qꝫ multitudo si est aliud qꝫ agregatio vnitatum si ipsum vnum est posterius ratione qꝫ multitudo sequitur qꝫ i ratione huius vnius ⁊ multitudinis est qdam circulus ita quod necesse sit per multitudinem intelligi vnitatem ⁊ eōuerso. Circulus autem in rationibus rerum non suscipitur quia esset idem eodem notius ⁊ minus notum quod est impossibile. Dicendum igitur quod nihil prohibet aliquid esse prius ⁊ posterius eodem secundum rationem secundum diuersa in eo considerata. In multitudine.n. cōsiderari potest ⁊ qꝫ multitudo est ⁊ ipsa diuisio. Ratione igitur diuisiōis prioꝛ est qꝫ vnū secundum rationem. Nam vnum est quod nō diuiditur secundum autem qꝫ est multitudo posterius est vno secundum rationem cum multitudo dicatur aggregatio vnitatum. Diuisio autem que presupponitur ad rationem vnius secundum quod conuertitur cum ente non est diuisio quātitatis cōtinue que pr⁹ intelligitur vni quod est p̄ncipium numeri. Sed ē diuisio quam causat contradictio prout hoc ens ⁊ illud dicuntur diuisa ex eo qꝫ hoc non est illud. Sic ergo primo in intellectu nostro cadit ens ⁊ deinde diuisio ⁊ post hoc vnum quod diuisionem priuat ⁊ vltimo multitudo que ex vnitatibus constituitur. Naz licet ea que sunt diuisa multa sint non habent rationem multoꝝ nisi postquam huic ⁊ illi attribuitur qꝫ sit vnum quamuis etiam nihil prohiberet dici rationem multitudinis dependere ex vno secundum qꝫ est mensurata per vnum quod iam ad rationem numeri pertinet.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem vnius quidem sicut ⁊ in diuisione contrariorum descripsimus idem ⁊ similе ⁊ equale pluralitatis vero diuersum ⁊ diuisibile ⁊ inequale:

¶ Determinat de his que causantur ex vno ⁊ multo Et circa hoc duo facit. Primo ponit ea que consequuntur vnum ⁊ multa dicens qꝫ sic superius in v⁹. dictum est vbi diuisit siue distinxit quot modis dicantur contraria ad vnum consequitur idem ⁊ simile ⁊ equale. Nam idem est vnum in substantia simile vnū in qūātitate equale vero vnū in quantitate. Ad pluralitatem vero pertinent contraria horum scilicet diuersum ⁊ dissimile ⁊ inequale: Nam diuersa sunt quoꝝ

UVA. BHSC. IyR_086_1

non est subā vna ⁊ dissimilia que non habent qualitatem vnam ⁊ inequalia q̄ nō hūt vnam quantitatem.

¶ Dicto vero eodem multipliciter. Uno quidem modo secundum numerum: q̄ dicimus aliquando ipsum: hoc autem si ratione ⁊ numero vnuz fiunt: vt tu tibi ipsi ⁊ specie ⁊ materia vnum. Amplius autem si ratione prime substantie vna fuerit vt equalis linee recte eadez ⁊ equalia ⁊ isagonia ⁊ tetragonia ⁊ c̄t plura ſz in his equalitas vnitas.

¶ Secundo ibi ostendit quot modis dicantur predicta. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit modos eorum que consequuntur ad vnum. Secundo distinguit modos eorum que consequuntur pluralitatem ibi. (Quare palā q̄ diuersum ⁊ dissimile). Circa primuz duo facit. Primo ostendit quot mōis dr̄ idē. Secōdo quot mōis dicit̄ simile ibi. (Similia vō ⁊ si nō sunt ⁊c.) Eāle vō ostendit quot modis dicantur predicta. Et circa hoc

vnum diuersum. igitur ⁊ idē ita opponunt.

¶ Prosequitur de illis que cōsequūtur ad pluritatē ⁊ primo de dissimili ⁊ diuerso. secūdo de differēti ibi (Differētia vero ⁊ diuersitas ⁊c). Dicit ergo primo ꝙ qz idem ⁊ diuersū opponunt ⁊ simile ⁊ dissimile: idem aūt ⁊ sic multipliciter dīr: manifestū est ꝙ diuersum ⁊ dissimile multipliciter dicent: qz. s. vnū oppositoꝝ dicit multipliciter ⁊ reliquū vt dicit in pīo topic. Omissa aūt multiplicitate dissimilis qz facile apparet qualiter modi eius accipiantur per oppositum ad modos similis ponit tres modos eius qō est diuersum. Quoꝝ primus est ꝙ diuersuz dicit omne qō est aliud per oppositū ad idē. Sicut enī idez dicebatur omne qō est ipsū quod est relatiuuz idētitatis. ita diuersum dicitur esse qō est aliud qō est relatiuuz diuersitatis. Et ppter hoc vnūquodq; ad aliud cōparatum. aut est idē aut diuersum. Alius modus est quādo nō est vna materia ⁊ vna ratio sicut tu ⁊ ppinqꝰ tibi diuersi ethis. Tertius aūt modus est sicut in mathematicis vt si dicant linee ineqles diuerse. Et qz dixerat ꝙ omne ad oē est idē aut diuersuz ne qs crederet hoc esse vez an in entibus q̄z in nō entibus remouet hoc dicēs. diuersum aūt idē dicit oē ad oē in his que dicunt vnū ⁊ ens: nō aūt in nō entibus. Idē. n. ⁊ diuersum nō opponunt vt cōtradictoriā quoꝝ altez necesse est vez esse de quolibet ente aut nō ente sed opponuntur vt cōtraria que nō verificant nisi de ente. Et iō diuersum nō dicit de nō entibus sed nō idē qō cōtradictorie opponitur eidē. dicit etiā de nō entib⁹ Sed in oībus entibus dicit idē aut diuersū. Oē enīz quod est ens ⁊ vnū in se cōparatū alteri. aut est vnū ei ⁊ sic est idē aut nō vnū aptum natū esse vnū ei ⁊ sic est diuersū. Sic igit diuersū ⁊ idē opponunt. Sigs aūt obijciat ꝙ diuersū ⁊ idē nō sunt in oībus entibus cum idē sequatur vnitatē substātie. diuersitas autez substātie pluralitatē dicēdum est ꝙ qz substātia radix est alioꝝ genez illud quod est substātie transfert ad omnia alia genera sicut de eo qō qd est philosophus dixit supra in. vij. ¶ Deinde cum dicit.

Lec. 4. Lo. 12. ¶ Differētia vero ⁊ diuersitas aliud diuersum enim a quo est diuersum non necesse ali quo esse diuersum: omne nāq; aut diuersuz aut idem quodcūq; est ens differēs vero ab liquo. aliquo differēs. quare necesse ipsū idē aliquid eē quo differūt: hoc aūt ipsum idem genus aut spēs. Omne nanq; differens differt aut genere aut spē: genere quoꝝuz quidē nō est cōmunis materia. Nec generatio ad uicem: vt quoꝝcunq; alia figura cathegorie specie vero quoꝝ idē est genus. Dicitur ār genus secūdū quod ambo idē dicunt scōm substātiam differētia. cōtraria vero differentia esse ⁊ cōtrarietas differētia quedam.

¶ Ostendit in quo differat differētia ⁊ diuersitas do minus ꝙ aliud ē differētia aliud diuersitas. Duo. n. quoꝝ vnum est diuersum ab altero: non est necesse ꝙ aliquid esse diuersa. Sūt enim eē diuersa seipsis. Et hoc ex predictis patet qz quodcunq; ens alteri cōparatum aut est diuersum aut est idem. Sed ꝙ est differens ab aliquo oportet ꝙ per aliquid sit differens. Unde necesse est vt id quo differētia differt sit aligd idem in illis que nō sic differūt. Hoc ār quod est idē in pluribus vel est genus vel est spēs. Unde oē differens differt aut genere aut spē. Genere quidē differunt quoꝝ nō est cōis materia. Dictum est enī. ē. in viij. ꝙ licet materia nō sit genus tamen ab eo quod ē materiale in re sumit ratio generis sicut natura sensibilis est materialis in homine respectu vōis. Et iō illud qō nō cōcat in nā sensibili cū homine est alterius generis. Et qz ea que nō cōcant in materia non generantur adinuicem sequet ea genere esse diuersa quoꝝ nō est generatio adinuicē. Quod etiam necesse fuit addere propter ea que nō habēt materiam sicut accidētia sunt. Ut sint genere diuersa quecūq; sunt in diuersis predicamētis vt linea ⁊ albedo quoꝝ vnum nō fit ex alio. Spē vero differētia dicuntur quoꝝ est idem genus ⁊ secūdum formā differunt. Dicitur aūt genus quod predicatur de duobus spē differentibus sicut de homine ⁊ de equo. Cōtraria autē differunt ⁊ contrarietas est differentia quedam.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod autē hoc bene supponimus palaz ex inductione. omnia. n. differētia vidētur eadem. ⁊ nō solum diuersa entia. Sed hec quidem genere diuersa: hec aūt in eadē coelemētatione cathegorie. quare in eodē genere ⁊ in eadē spē. Determinatuz autē est in aliis que sunt genere eadem. que diuersa.

¶ Probat per inductionem quod dixerat de ratione differētie quia omnia differētia videntur esse talia scilicet quod non soluz sint diuersa. sed aliquo modo diuersa sicut hec quidē diuersa sunt genere hec autez sunt in eodem predicamēto ⁊ in eodē genere sed differunt spē ⁊ quedam sunt eadē specie. Que autē sunt genere eadem aut diuersa determinatum est in alijs idest in quinto huius.

Lec. 4. Lo. 13.

q Uoniam autem differre contingit abinuicem differentia plus ⁊ minus est aliqua maxima differentia.

¶ Lectio quinta.

p Postquam philosophus determinauit de vno ⁊ multo ⁊ de his que ad ea cōsequuntur: quoꝝuz vnum est cōtrarietas que est differētia quedam vt dictum est. hic determinat de contrarietate qz eius consideratio spālem habz difficultatem. Et diuiditur in partes duas. In pīa ostēdit ꝙ contrarietas est differentia maxia. In secūda ingrit vtrum contraria differant genere aut spē ibi. (Diuersum vero spē ab aliquo ⁊c). Pīa diuiditur in duas. In pīa determinat de contrarijs. In secūda de medijs ibi. (Qm̄ vō contrarioꝝ cōuenit ⁊c). Pīa diuidit in duas. In pīa ostēdit nām contrarietatis. In secūda mouet q̄sdam dubitatōes circa predeterminata ibi. (Qm̄ vō vnum vni contrarium est). Pīa diuiditur in duas partes. In pīa ostēdit qd sit contrarietas. In secunda determinat de contrarietate per comparatōez ad alias species oppositionis ibi. (Pīa vō cōtrarietas ⁊c). Circa pmum duo facit. Pīo ostēdit diffinitiō nē contrarietatis secundū ad diffinitionē assignatam reducit oēs alias diffinitōes que de contrarijs assignātur ibi. (Necesse est alios terminos ⁊c). Circa pmū duo facit. pmo ponit diffinitōem contrarietatis. Secundo ex diffinitōe assignata quedam correlaria concludit ibi. (At vō maximū in vnoquodq; genere ⁊c). Circa pmū duo facit. Pīo ostēdit aliquā esse differentiam maximā hoc modo. In quibuscunq; est inuenire magis ⁊ minus est inuenire maximū cum non sit pcedere in infinitū sed cōuenit differre aligd ab altero magis ⁊ minus ergo ⁊ cōuenit aliqua duo maxime differre. Et ita est aliqua differentia maxima.

¶ Et hanc dico contrarietatem: quia vō maxima est differentia palam ex inductione gē/

UVA. BHSC. IyR_086_1

nere nam q3 differentia non habent viam in invicem: sed distant magis ⁊ confirmabiliter differentibus vero spetie generationes ex cō trarijs sunt vt vltimus vltimoꝝ3 vero distā tia maxima est: quare ⁊ que contrariorum.

¶Scō ibi. Oñdit q3 cōtrarietas sit maxima dñia p inductionē. Quecunq3 .n. differūt aut differūt gñe. aut differūr spē. Illa aūt differūt gñe nō sunt cōparabi lia adiuicē sz magis distāt q3 q3 possit ī eis accipi ma gis ⁊ minus differe. Hoc .n. accipit in illis quoꝝ est transmutatio invicem. Intelligitur eniz p:oecessus q dam ⁊ via transmutationis de vno in aliud per hoc p:imo q3 magis differūt. ⁊ postea minus. ⁊ sic quo usq3 vnū transmutatur in alteruz. In illis aūt q̄ dñt genere nō ē accipere h3i viā trāsmutationis vnius in alterum. vñ in eis nō ē accipe magis ⁊ min3 differre ⁊ p ons nec maxie differe. ⁊ sic ī differētib3 gñe nō ē maxia dñia. In illis vo q̄ differūt spē oz maximam dñiam ee iter ctraria. q: gñatiões mutue sūt ex cōtra riis. sic ex vltis gñar qō mediū. ex extrēo āt e3. Aut āt mediū ex medio vt palliduz ex nigro vel ex rubeo Non tamen huiusmodi generationes sunt ex duob3 quasi vltimis. Cum enim generatio ex nigro proce dit pallidum: adhuc vlterius potest p:ocedere ad ad aliquid magis differens. Sed cum iam peruene rit ad album non potest vlterius p:ocedere ad aliqd magis differens a nigro. Et sic ibi est status sicut ī vl timo. Et p:opter hoc dicit q3 generationes fiunt ex cō trarijs sicut ex vltimis. Sed manifestum est q3 distā tia vltimoꝝ semper est maxima. Reliquitur er go q3 inter ea que differunt specie: maxime differunt contraria. Cum autem ostenderimus q3 ea que diffe runt genere non dicuntur maxime differre. ⁊ tamen est aliqua maxima differentia sequitur q3 contrarie tas non sit aliud q̄ maxima differentia.

¶Deinde cum dicit.

¶At vero maximum in vnoquoq3 genere
lec.14. perfectum maximum enim cuius non est ex cessus. Et perfectuz cuius non est adhuc ex tra sumere aliquid possibile. finem enim ha bet perfecta differentia sicut ⁊ alia eo q3 finez habeant dicuntur perfecta. nihil autem ex tra finem. vltimum autem in omni ⁊ continet p:opter quod nihil extra finem nec eget ali quo quod perfectum: Quod quidem igitur contrarietas est differentia perfecta ex his palam. multipliciter autem dictis contrarius sequetur quod perfecte ita sicut vtiq3 quod est contrarijs esse extiterit ipsis.

¶Inducit duo corrolaria ex p:emissis quoꝝ p:imū est q3 contrarietas sit perfecta differētia: quod sic pba tur. Maximū in vnoquoq3 genere est idez quod per fectum est: quod patet ex hoc q3 maximum est quod non excedit. ⁊ perfectuz est extra quod nō potest ali quid sumi. Et sic eadem videtur esse differentia ma xima ⁊ perfecti. Et q3 perfectum sit extra quod nō po test aliquid sumi: patet: quia omnia dicūtur perfecta eo q3 deveniunt ad finem. Extra finem autem nihil est: quia finis est id quod est vltimum in omni re: et quod continet rem. vnde nihil est extra finez. Nec id quod perfectum est indiget aliquo exterioꝝ: sed totū continet sub sua perfectione. Et sic patet q3 perfecta differentia est que peruenit ad finem: ⁊ sic cum con trarietas sit maxima differētia: vt probatum est: se quitur q3 sit differentia perfecta. Sed quia contraria dicuntur multipliciter: vt postmodum dicetur: non omnia contraria dicuntur perfecte differentia: sz ita consequitur quelibet contraria perfecte differre. sicut competit eis esse contraria quibusdaz scilicet p:imoꝝ ⁊ quibusdam secundario.

¶His enim entibus palam q3 non contin git vni plura contraria esse. nec enim vltimo vlterius. Et erit vtiq3 aliqd nec distantia vni us plura sunt q̄z duo vltima.

¶Secundo corrolarū ponit dicēs: q3 cū p̄dicta sint vera manifestū est: q3 non conuenit plura esse cōtra ria vni. Quod quidem probat dupliciter. ¶P:imo q: contrarietas est maxima ⁊ perfecta differentia quasi vltimoꝝ. Unus autem distantie non possunt esse plura vltima q̄z duo. Sicut videmus q3 vnius recte linee sunt duo puncta extrema. nec iterum vltimo est aliquid vlterius. Unde impossibile est si cōtrarietas est vna distantia q3 vni contrariorum contrariarētur aliqua duo ex quo quasi vltima nec q3 vnuz contrarie tur magis: ⁊ alterum minus: quia id quod contraria ret minus non esset vltimuz: sed aliqd hꝫet vlterius.

¶Totaliter autē si est contrarietas differen tia. differentia vero duoꝝ. quare ⁊ perfe cta. necesse autem ⁊ alios terminos esse ve ros contrarioꝝ etenim plurimum differt perfecta differentia. Genere autem differen tibus nō est magis extra accipere ⁊ his que specie ostensum eniz quia ad ea que sunt ex tra genus non est differentia. horum autem hec maxima ⁊ in eodem genere plurimuz dif ferētia contraria maxima nāq3 dīntia horū que perfecta ⁊ que in eodem susceptiuo plu rimum differentia. Eadez eniz est materia contrariis ⁊ que sub eadez potentia pluri muz differentia ⁊ eniz scientia circa vnūz ge nus q̄ vna in qbus perfecta dñia maxima.

¶P:obat idem alio modo dicens: q3 cōtrarietas ē differentia quedam. Omnis autem differentia est ali quoꝝ duoꝝ. Unde ⁊ perfecta differentia ē duo rum. Et sic vnum vni tantum est contrarium. De inde cum dicit. Necesse est autem ⁊ alios terminos Ostendit q3 omnes diffinitiones de contrarijs date secundū p:edictam diffinitionem contrarietatis veri ficantur. Et ponit quattuoꝝ terminos. id est diffini tiones contrarioꝝ ab alijs assignatas. Quarum p:ima est q3 contraria sunt que plurimum differunt. Hoc enim verificat secundum p:edicta: cum contra rietas sit perfecta differentia que facit plurimum dif ferre. Manifestum est enim ex p:edictis q3 in hijs: q̄ differūt genere non est accipere quid magis differēs hijs que differūt specie. quia ad ea: q̄ sunt extra gen3 non est differentia. vt dictum est. Eoꝝ vero: que
Lec.4. differunt spetie maxima differentia est contrarioꝝ. Et sic sequitur q3 contraria sunt que plurimum diffe runt. Secunda diffinitio est: q3 contraria sunt q̄ plu rimum differunt in eodem genere. Que etiam verifi catur secundum p:edicta: quia contrarietas ē p:fecta differentia. Maxima autem differentia eoꝝ: q̄ sūt in eodē genere est perfecta differentia. Unde relingi tur q3 contraria sunt que plurimum differunt in eodē genere. Tertia diffinitio ē q3 contraria sunt. que plu rimū differunt in eodem susceptibili. Quod etiaz ve rificatur ex p:edictis. q: eadē est materia contrarioꝝ cū ex invicē generent. Quarta diffinitio ē q3 cōtraria sunt q̄ plurimū differunt sub eadē potentia. idest arte

UVA. BHSC. IyR_086_1

vel scientia. Nam scientia est potētia rationalis; vt in ix. dictum est. Et hec etiā diffinitio ex predictis verificatur: q; vna scia est circa vnū genus. Cū igitur ptraria sint ī eodē gñe oz ꝙ sint sub eadē potētia sine scia. Et q; ptrarietas ē pfcā differētia ī eodē gñe oz ꝙ contraria plurimū differāt eoz que sunt sub eadē sciētia.

Lect. 2.

Co. 15.

p Rima vero cōtrarietas hītus ⁊ priuatio ē: ſz ñ oīs priuatio. multipliciter. n. priuatō: ſz q̄cūq; pfecta fuerit

¶ Lectio sexta.

p Ostquam pbs diffinit ptrarietatē. ꝙ pat ipaz ad alias spēs oppōnis. Et circa. h. d. f. p. ponit ꝙ intēdit. ſ. ꝙ ptrarietatis pncipiū ē oppō puatiōis ⁊ hītus. scōo máifestat quod suppoſuerat ibi. (Si ergo opponūt ⁊c.) Circa pmū duo facit. ¶Primo enī ponit. ꝙ pncipiū cōtrarietatis ē priuatio ⁊ hītus. q. ſ. ī oī ꝛietate puatio ⁊ hītus includit. Sz ne aliqs crederet ꝙ idez esset opponi scōm puationē ⁊ habitū ⁊ secūdū ꝛietatem. subiungitur ꝙ non omnis priuatio sit contrarium. quia priuatio: sicut in superioribus habitum est multipliciter dicitur. Aliquando enim quocūq; modo si non habeat quod natum est haberi dicitur esse priuatio. Sed talis priuatio non est contrarium: q; talis priuatio non ponit aliquam naturam oppoſitā habitui sz ſupponat subiectum determinatū. Sz priuatio dicitur esse contrariuz: quecūq; fuerit perfecta priuatio. Cum autem priuatio secundum id quod est non recipiat magis ⁊ minus non potest dici perfecta priuatio nisi ratione alicuius nature que perfectaz distantiam habeat ad habituz. sicut non omnis puatio albi est contraria albo. Sed priuatio magis distans ab albo quā oportet fundari in aliqua natura eiusdē generis maxime distante ab albo. Et secundum hoc dicimus ꝙ nigrum est contrarium albo.

Li°. 5. ca°. de p uatione.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Alia autem contraria hoc dicentur: hoc quidez per habere. Alia vero per facere aut facta esse. alia autem per acceptiones esse ⁊ abiectiones horum aūt aliorū cōtrariorum.

¶ Scōo oñdit q̄liter ab ista prima ꝛietate alia contraria deriuent dicens ꝙ alia contraria dicuntur secundum hoc scilicet secundum priuationem et hītuz diuersimode. Quedā. n. dr cōtraria in eo ꝙ hñt ī se inclusaz priuationē ⁊ habitū sic albū ⁊ nigz ⁊ calidū ⁊ frigidū. Alia per hoc ꝙ actu faciūt priuationē ⁊ habitū. sicut sunt calefaciens ⁊ infrigidās. Aut per hoc ꝙ sunt virtute actiua priuatiōis ⁊ habitus: sicut calefactiuū ⁊ infrigidatiuū. Alia vero per hoc ꝙ sunt acceptiones dictorū: sicut calefieri ⁊ infrigidari. Aut p hoc ꝙ sunt abiectiones eoruz: sicut corruptio caliditatis ⁊ frigiditatis. Et non solum aliqua dicuntur ptraria per hoc ꝙ dicunt dictas habitudines ad pma cōtraria: sed ēt per hoc ꝙ habēt habitudines easdē ad contraria sequentia. sicut si dicamus ꝙ ignis ⁊ aqua sunt contraria: quia habent calidum ⁊ frigidum que etiam dicebantur contraria per hoc ꝙ includūt priuationem ⁊ habitum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si igitur opponūtur contraditio ⁊ priuatio ⁊ contrarietas. ⁊ ad aliquid horum autez primum contraditio. Contradictionis autē nihil est medium. contrariorum autem contingit quod quidem non idem contraditio ⁊ contraria palam.

¶ Manifestat quod suppoſuerat: scilicet ꝙ prima cō trarietas est priuatio ⁊ habitus. ⁊ hoc dupliciter. primo per syllogiſmū. Secūdo per inductionē ibi. ¶ Palam aūt ⁊ per inductionem ⁊c. (Circa primum duo facit. ¶Primo ostendit ꝙ contrarietas non est ptradictio. dicens ꝙ cum quattuor modis aliqua alicui opponantur. vno modo vt cōtradictio sicut sedens non sedenti. Alio modo vt priuatio sicut cecus videnti. Tertio modo vt contrarietas sicut nigrum albo. Quarto modo ad aliquid sicut filius patri. inter ista quattuor genera oppoſitionis primum est contraditio. Cuius ratio est. quia contradictio includitur in omnibus aliis tanq̄ prius et ſimplicius. Oppoſita enim secundum quodcunq; oppoſitionis genus impoſſibile est simul existere. Quod quidem contingit ex hoc ꝙ alterum oppoſitorum de sui ratione habet negationem alterius. Sicut de ratione ceci est: ꝙ nō sit non videns. Et de ratione nigri ꝙ non sit album. Et ſimiliter de ratione filij est ꝙ non sit pater eius: cuius est filius. ¶ Manifestum est autem ꝙ in cōtradictione non est aliquod medium. Necesse est enīz aut affirmare aut negare: vt supra in. quarto manifestuz fuit. Contrariorum autem conuenit esse medium. Et sic manifestum est ꝙ contrarietas ⁊ contradictio nō sunt idem.

Lect. 2. q. 3.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Priuatio vero contraditio quedam est aut enīz quod impoſſibile est totaliter habere: aut ſi quod aptum natum habere non habeat priuatum est: aut totaliter aut aliqualiter determinatum est multipliciter iam hoc dicimus: ſicut diuiſum est a nobis in aliis. ego priuatio quedam est contradictio aut in potentia determinata: aut concepta cum ſuſceptione. quapropter contradictionis quidē non est medium: ſed priuationis alicuius ē equale nanq; aut non equale. omne equale vero aut in equale non omne niſi ſolum in ſuſceptiuo qualitatis.

¶ Ostendit qualiter se habeat priuatio ad ptradictionem manifestans qualiter conueniant ⁊ qualiter differant. Dicit ergo ꝙ priuatio est quedam contradictio Dicitur enim priuatio vno modo quando aliquid ſi habet quod nullo modo natum est habere: vt ſi dicerem; ꝙ lapis non habet viſum. Alio modo dicitur aliquid priuari, ſi non habeat quod natum est habere ſicut animal ſi non habeat viſum. Et hoc dupliciter. vno modo qualitercunq; non habeat. Alio modo ſi non habeat cum aliqua determinatione: puta in tempore determinato. aut aliquo modo determinato: ga priuatio multipliciter dicitur ſicut ſupra habitum est quinto ⁊ nono. Ex hijs ergo patet ꝙ priuatio ē quedam contradictio. Et quidem ꝙ ſit contradictio pz ex hoc ꝙ aliquid dicitur priuatum ex hoc quod non habet. Sed ꝙ non ſit contradictio abſoluta: ſed contradictio quedam patet ex hoc ꝙ contradictio de ſui ratione non requirit neq; aptitudinem neq; etiam eſſentiam alicuius ſubiecti. verificatur enim de ente ⁊ de non ente quocunq;. Dicimus enim ꝙ animal non videt ⁊ lignum non videt. ⁊ ꝙ non ens non videt. ſed priuatio de neceſſitate requirit aliquod ſubiectuz. ⁊ quandoq; etiā requirit aptitudinē in ſubiecto. Quod enīz est omnino non ens non dicitur priuari. Et ideo dicit ꝙ priuatio aut est indeterminata potētia ſicut cum aptitudine ad habitum. aut ſaltem concepta cum ſuſceptiuo. ideſt cum ſubiecto: ſz nō habēte aptitudinem ad habitum. Sicut ſi dicamus voces inuiſibilem aut lapidem rem mortuam. Et ideo contradictio non potest habere mediuz. ſed priuatio ali

UVA. BHSC. IyR_086_1

quo modo medium habet. Necesse est enim omne aut equale aut nõ eqle eé siue sit ens siue nõ ens. Sz ñ necesse é dici de omni q̃ sit equale aut inequale: sz sic ium hoc necesse est in susceptiuo equalitatis. Sic igi tur oppositio contradictionis omnino est immediata oppositio vero priuationis est imediata i determina to susceptiuo non ãt est imediata simpliciter. Ex quo pz q̃ contrarietas q̃ nata est habere medium propin quior est priuationi q̃ contradictioni. Mondũ tamẽ habetur q̃ priuatio sit contrarietas.

¶ Si itaq̃ generationes ipsi materie ex cõ trariis fiunt aut ex specie: aut ex speciei habi tu aut priuatione aliqua speciei ⁊ forme: pa lam quia contrarietas priuatio quedam vti q̃ erit omnis.

¶ Restat tertio ostẽdendum q̃ contrarietas sit ẽua tio ibi (Si itaq̃ generatiões ⁊c.) Circa hoc duo facit p̃o ostendit p syllim q̃ cõtrietas sit ẽuatio hoc mõ. oẽ illõ: ex quo fit gnãtio aut ẽ spẽs siue qcũq̃ hñt spẽi. aut est priuatio speciei siue cuiuscũq̃ forme. Omne q dẽ di cit q: est duplex generatio. Generat. n. aliqd simpli citer in genere substãtie ⁊ secundũ quid in genere ac cidentiuz. generationes enim sunt ex cõtrarijs in ma teria. Ad manifestũ est ergo q̃ omnis contrarietas ẽ ali qua priuatio. Si enĩ alterũ extremorũ in qualibz ge neratione est priuatio. ⁊ vtrunq̃ contrariorũ ẽ extre mum generationis: quia ptraria generantur ex inui cem sicut albũ ex nigro ⁊ nigrũ ex albo necesse est q̃ semper alterum contrariorum sit priuatio.

¶ Priuatio vero non omnis forsam cõtra rietas. causa vero quia multipliciter contin git priuari priuatum: ex quibus enim per mutationes extremis contraria.

¶ Ostendit q̃ non omnis priuatio est cõtrarietas q̃ etiam supra dixerat dicens. Non omnis priuatio est contrarietas. ⁊ causa huius est: quia priuatuz contue nit multipliciter vpari. Quocũq̃ enĩz modo id quod natũ est habere aliquaz formaz non habeat illam di ci potest esse priuatũ siue sit in dispositiõe propinqua ad formam illam siue remota sed cõtrariũ est semp i dispositione remota. q: contraria sunt ex quibus fiũt permutationes sicut ex extremis. vnde supra dictum est q̃ sunt maxime distãtia. Aliquid enim priuari di citur albedine si non sit album: siue sit palliduz: siue quocunq̃ alio colore coloratum. Sz iõ nõ dicitur esse contrarium. nisi quando est maxime distans ab albo scilicet quando est nigrum. vnde manifestum ẽ q̃ nõ omnis priuatio est contrarietas. Ex hoc etiam appa ret q̃ cum priuatio nihil aliud requirat nisi absentiaz forme suppoita tantũ habitudine in subiecto sine hoc q̃ determinet aliquam dispositionem in subiecto: per quam subiectũ sit propinquum forme vel distans ab ea q̃ priuatio non significat aliquam naturã in subie cto: sed presupponit subiectum cum aptitudine ptra rium vero requirit determinatam dispositionem sub iecti secũdũ quam maxime distet a forma absente de necessitate aliquam naturam significat in subiecto q̃ ẽ eiusdem generis cũ forma absente. sicut nigrum ẽ in genere albi. Considerandũ est etiam q̃ ẽ duplex pri uatio. q̃dam que habet imediatũ ordinẽ ad subiectuz forme. Sicut tenebra habet immediatum ordinem ad diaphanuz. Et inter huiusmodi priuationẽ ⁊ for mam oppositam est mutua transmutatio. Aer enim de lucido fit tenebrosus ⁊ de tenebroso fit lucidus. Quedam autez priuatio est que non compãratur ad subiectum forme nisi mediante forma: cum sit vt que dam corruptio eius. sicut cecitas est corruptio visus: mors est corruptio vite. Et in talibus non est mutua conuersio sicut supra in nono habitum est. Cum igi tur hic ostenditur contrarietatem esse priuationez ex mutua transmutatione: que est in contrarijs ⁊ priua tione ⁊ forma manifestum est q̃ non dicitur ista esse contrarietas que est corruptio forme: sed que habet immediatum ordinem ad subiectum forme. Et sic cessat illa obiectio: que ponitur in predicamentis q̃ a priuatione ad habitum non fit reuersio. Contraria autem transmutantur inuicem. Lec. 4.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam aũt ⁊ per inductionem. Omnis enim contrarietas habet priuationem alteri us contrariorum: sed non similiter. omnia nãq̃ inequalitas equalitatis: ⁊ dissimilitudo dissimilitudinis ⁊ malitia virtutis.

¶ Ostendit per inductionem q̃ contrarietas sit pri uatio. Et hoc dupliciter. Primo inducendo in sin gulis contrarijs. Secundo reducendo ad prima con traria ibi. (Sufficit autem ⁊ si prima ⁊c.) Circa pr mum duo facit. Primo ostendit per inductionem: q̃ contrarietas sit priuatio dicens q̃ hic supra ratio ne syllogistica ostensum est. Palam est etiam per inductionem. Quia omnis priuatio inuenitur habe re rationem alterius contrariorum. Semper enim duorum contrariorum vnum est defectiuum respe ctu alterius. Sed tamen non in omnibus contra rijs sic inuenitur vnum priuatio alterius: vt infra di cetur. Et q̃ vnum contrariorum sit priuatio alteri us ex hoc apparet: quia inequalitas est priuatio e qualitatis. Et dissimilitudo similitudinis ⁊ malitia virtutis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Differt autem vt dictum est: hoc quidem enim si solum sit priuatum: hoc autem si est aut quãdo aut in quo vt si certe etate aliqua aut principali aut omni vel omnino. quapro pter horum quidem est mediũ est sed neq̃ bonus hõ neq̃ malus. Aliorum vero nõ est sed necesse esse aut parem: aut imparem. Amplius alia quidem habẽt subiectum de terminatum. alia autem non. quare palam quia semper contrariorum dicitur secundũ priuationem.

¶ Ostendit q̃ diuersi mode vnum contrariorum est priuatio alterius. Hoc enim conuenit secundum di uersam rationem priuationis: que quidem diuersi tas attenditur dupliciter. Uno modo ex hoc q̃ priua tio potest dici vel quia solum aliquod priuatum est modo quocunque. Uel quia est priuatum in aliquo tempore determinato: vel in aliqua parte determi nata. In tempore quidem determinato sicut si sit priuatum in aliqua etate. In parte autem deter minata sicut si sit priuatum in aliqua parte principa li. Aut etiam in omni. Id est in toto. Dicitur enĩz Aliquis in sensatus si in etate perfecta discretio ne careat. Non autem in puerili etate. Et similiter aliquis nudus non si aliqua pars eius nõ sit tecta sed si plures aut principales partes intecte remaneãt. Et propter istam diuersitatem priuationis que in contra dictione includitur conuenit q̃ quorundaz contrario rum est medium ⁊ quorundam non. Inter bonum enim ⁊ malum medium est. Est enim aliquis homo neq̃ bonus neq̃ malus. Dicitur enim bonus homo bonus secundum virtutem. Nam virtus est que bo num facit habentem. Non autẽ omnis qui caret vir tute malus est. Nam puer caret virtute. ⁊ tamen nõ

UVA. BHSC. IyR_086_1

dicitur malus. Sed si in etate in qua debz habere vtutem non habeat malus dicitur. Uel etiaz si aliquis virtute careat quantuz ad aliquos actus minimos ⁊ quasi indifferentes ad vitam: non dicitur malus. sed solū si careat virtute quantū ad actus principales ⁊ necessarios ad vitam. Sed par ⁊ impar in numeris nō habet mediuz: quia numerus dicitur ipar ex hoc q̄ quocūq; modo caret paritate. Alia vero diuersitas priuatōis est quod priuatio quedam determinat sibi subiectū. quedaz vero nō. Dicituz est enī supra q̄ id q̄ caret aliquo etiā si non natum sit habere quandoq; dicitur priuatū. Ex hac aūt diuersitate priuationis pōt cōtingere in aliqb⁹ ōrijs q̄ habeāt mediū vī nō habeāt sicut si dicam⁹: q̄ cū hō dicatur bon⁹ secūdum virtutes politicas: si malum quod includit priuationem boni requirat determinatū subiectū rusticus qui nō participat conuersatione ciuili nec bonus nec malus est bonitate vel malitia ciuili. Sic igit̄ patet ex predictis: q̄ alterum contrariozum dicitur secūdum priuationem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sufficit āt ⁊ si pncipia ⁊ gña ꝓxioꝛ: puta vnū ⁊ multa. alia nanq; ad hoc reducunt.

Lo. 17. ¶ Ostendit idem reducendo ad prima contraria: dicens q̄ sufficit ad ostendendū q̄ alterum contrariozꝫ fit priuatio: si hoc inuenitur in primis contrarijs: que sunt genera aliozꝫ contrariozꝫ sicut sunt vnū ⁊ multa. Et q̄ ista sunt prima contraria patet ex hoc q̄ omnia alia cōtraria reducūtur ad illa. Nā ad vnuz ⁊ multa reducunt̄ equale ⁊ inequale simile ⁊ dissimile. idē ⁊

Lc. 15. diuersū. Differētia aūt diuersitas quedā est ⁊ cōtrarietas differētia quedam. vt supra habitum est. Et sic patet q̄ ois cōtrarietas reducitur ad vnum ⁊ multa. Unū autē ⁊ multa opponunt̄ vt diuisibile ⁊ idiuisibi

Lec. 4. le: vt supra habitum est. Et ita relingtur: q̄ omnia cōtraria priuationem includant.

Uoniā autem vnum vni contrariuz
q **est. Dubitabit aliqs qūo opponūtur vnū ⁊ mlta. ⁊ eq̄le magno ⁊ puo**

¶ Lectio septima.

p **Ostquā** pbus ondit qd ē ꝓrietas. b determiat q̄sdā dubitationes circa pdeterminata. Et circa hoc duo facit ꝓio mouet dubitatōes. Scōo pseq̄t eas ibi. (Unū enī semp in oppositōe dicimus ⁊c.). Oritur aūt du-

Lec. 5. bitationes ex hoc q̄ supra dictū est q̄ vnū vni cōtrarium est. Quod quidē in duplici oppositione fallere videtur. Nā vnū ⁊ multa opponunt̄: cū tamē ex multis opponant̄ pauca. Similiter āt ⁊ equale videt̄ opponi duobus. s. magno ⁊ paruo. Unde relinquit̄ dubitatio quomodo pdicta opponunt̄. Si enī opponātur secundū contrarietatez videtur falsum esse qō dictum est q̄ vnum vni contrarium est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Utrum enim semp in oppositione: in oppositione dicimus: ⁊ vtrū album aut nigruz. ⁊ vtrū album aut non album. vtrū vo albuz aut homo nō dicimus nisi ex suppositione. Et querētes vtrū venit Cleon aut Socrates: sed nō necesse in vno aliquo genere hoc: sed hoc inde venit. Nam opposita sola nō cōtingit simul existere: que ⁊ hic vtitur in eo q̄ vter venit. Si enī simul cōtingeret: ridiculosa erit interrogatio: si vo ⁊ ita similiter incidunt in oppositionem in id q̄ vnum aut multa: vt vtrum ambo venerunt aut alter.

¶ Prosequitur pdictas dubitatōes. Et prio dubitationem equalis ad magnū ⁊ paruū. Secūdo pseq̄tur dubitationē de oppōne vnius ad multa, ibi. (Simiter aūt ⁊ de vno ⁊ de multo ⁊c.). Circa primum duo facit. Prio disputat q̄stionē. Secūdo veritatē determinat qōnis ibi. (Restat igitur aut negationē oponi). Et circa primū duo facit. Prio obijcit ad oppositū. Secōo obijcit ad oppositū ibi. (Sz accidit vnū ⁊c). Circa primū tres ponit cōclusiones. in pria: quaz duo facit. Primo manifestat quoddā ex quo rō pcedit dicēs q̄ hac dictione vtrū semp vtimur in oppositis. Ut cū querimus vtrū aliqd sit albū aut nigrū que sūt opposita secundū contrarietatē. ⁊ vtruz sit albū aut nō albū que sunt opposita secundū cōtradictionē. Sed vtrū aliqd sit hō aut albū non dicimus nisi ex hac suppōne q̄ nō possit aliqd esse albū ⁊ hō. Et sic querimus vtrū sit album: vel hō sicut querim⁹ vtrū veniat Cleon: aut Socrates supponētes q̄ nō ambo simul veniant. Sz hic modus querēdi in his que nō sunt opposita in nullo genere est secūdū necessitatē: sed solū ex suppōne. Et hoc iō: q: hac dictōe vtrū vtimur ⁊ solū i oppositis ex sua necitate. In aliis āt ex suppōe tm̄: q: sola opposita ex nā nō q̄enit sit existere. ⁊ hoc. s. si nō simul sit verū vtrūq; quo vtic q̄rit vtrū veniat ſor. aut Cleon q: si cōtingeret eos simul venire ōrisoria eēt ītrogatio. Et si ita est q̄ simul nō cōtingat eos venire incidet predicta qō in oppōne q̄ est inter vnuz ⁊ multa. Opz. n. q̄rere de sorte ⁊ Cleone vtrū ābo veniāt vel alter tm̄. Que quidē qō est scōm oppōnez vnius ad multa. Et supposito q̄ alter veniat tunc demū hz locum questio vtrū veniat Sortes aut Cleon.

¶ Si itaq; in oppositis semp est ipsi⁹: vtrū interrogatio dicit: aut vtrum maius aut minus: aut equale aliq̄ oppositio adhuc equalis. Non enim alteri soli contrarium nec ambobus. qd enī magis vel maiozi aut minozi.

¶ Ex propositione iam manifesta argumentant hoc modo hac particula vtrum interrogantes i oppositis semper vtimur vt supra dictum est: sed vtimur hac particula inequali magno ⁊ paruo. Querimus. n. vtruz hoc illo vt maius. aut minus aut equale. Est ergo aliqua oppositio equalis ad magnū ⁊ paruū. Sed nō potest dici: q̄ alterū horum sit contrarium magno vī paruo: q: nulla rō est quare magis sit contrariuz magno q̄z paruo. Nec iterum secundū predicta vid etur q̄ ambobus sit cōtrarium: q: vnum vni est cōtrariū.

¶ Amplius inequali contrarium est equale quare in pluribus erit aut in vno. Si vero inequale significat idem simul amborum vtiq; erit quidem oppositum ambobus.

¶ Secundam rationem ponit que talis est. Equale ē contrariū inequali: sz inequale significat aliqd inēe ābobus. s. magno ⁊ puo: ergo equale ē ꝓrū ābobus.

¶ Et dubitatio iuuat: dicēres inequale dualitatem esse.

¶ Tertiam rationem ponit que procedit ex opinione Pythagore qui attribuebat inequalitatē ⁊ alteritatē dualitatibus ⁊ numero pari. Idēptitatē vero numero ipari. Et ē rō talis equale opponit̄ iequali. Sz in eq̄le cōpetit dualitatib⁹. ergo inequale ē ꝓrū duob⁹.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed accidit vnum duobus contrarium quod est impossibile.

¶ Obijcit oppositum duabus oppositionib⁹ quarū

UVA. BHSC. IyR_086_1

ꝓia talis ē. Magnū ⁊ paruū, sunt duo. Si igit̄ equale ē cōtrariū magno ⁊ paruo. vnū ē ꝺrū duob⁹. Qđ quidez est impossibile: vt supra ostensum est.

¶ Amplius equale quidem medium videtur esse magni ⁊ pui. cōtrariatio autem inter media: neq; videtur neq; ex diffinitione possibile. Nō n. vtiq; esset pfecta mediatio alicuius existens: sed magis habet semper sui/met aliquod medium.

¶ Secundā rationem ponit ibi. Ampli⁹ equale ⁊c. q̄ talis est. Non ē cōtrarietas medij ad extrema: qđ q dem ⁊ secundum seipsum apparet ⁊ ex diffinitione contrarietatis manifestatur: quia contrarietas perfecta est distantia. Quod autem est medium duoꝝ alicuius non est perfecte distans ab altero eorum: qz extrema magis differunt abinuicem q̄ a medio. Et sic relinquit̄ ꝙ contrarietas non est medioꝝ ad extrema: sed magis cōtrarietas est eorum que habent inter se aliquod medium. Equale autē videtur ee medium magni ⁊ parui. Non igitur equale est contrarium magno paruo.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Restat igitur aut vt negationē oppōi aūt vt priuationez alterius quidē vtiq; itaq; nō cōtingit. Quid. n. magis magni aut parui amboꝝ igitur negatio ꝓpriatiua: quapropter ad ambo vtrum dicitur: ad alterum vero nō vt vtrum maius aut equale: aut vtrum equale aut minus sed semper tria.

¶ Determinat siue diffinit veritatem questionis. Et circa hoc tria facit. ꝯPrimo ostendit equale opponi magno ⁊ paruo alio modo q̄ fm contrarietatem cōcludens ex rōnibus supꝛpositis ad vtrāq; partē. Nā prime rōnes ostenderūt ꝙ equale opponitur magno ⁊ paruo. Secūde autē ꝙ nō est cōtrariuz eis. Restat igitur ꝙ opponatur eis alio modo oppositiōis. Et remota ratione oppositionis secundum quam equale dicitur ad inequale non ad magnum ⁊ paruum restat ꝙ equale opponatur magno ⁊ puo. Aut sicut negatio eoꝝ aut sicut priuatio. Et ꝙ altero istoꝝ modorum opponaē vtriq; eorum ⁊ nō alteri tantū ostendit dupliciter. ꝯPrio quidē qz nō est ratio quare equaliter fit magis negatiue: aut priuatio magni q̄ pui: aut ecōuerso. Unde opz ꝙ sit negatio: aut priuatio amborum. Item ostendit hoc per signum. Quia enim equale opponitur vtriq;. ꝓpter hoc vtimur hac particula vtrum interrogātes de equali per ꝓparationē ad ambo ⁊ nō ad alterum tantuz. Non enim querimus vtꝝ hoc illo sit maius vel equale: aut inequale vel mi⁹: sed semper ponimus tria. scilicet vtrum sit maius aut minus aut equale.

¶ Non priuatio aut ex necessitate. nō. n. oē equale aut maius aut mi⁹. sz in qb⁹ aptuz natum est esse. Est itaq; equale quod neq; magnum neq; paruum aptuz natū magnū ⁊ puū ee ⁊ opponit̄ ābob⁹ vt negatō ꝓpriatio.

¶ Secundo ostendit determinate: quo genere opponatur equale magno ⁊ puo: dicēs: ꝙ hec ꝓticula non que includitur in rōne equalis: cū dicimus equale eē quod nec ē mai⁹ neq; minus nō est priuatio simpliciter: sed ex necessitate est priuatio. Negatio enī absolute de quolibet dicit̄ cui nō ineſt sua opposita affirmatio. Quod nō accidit in ꝓposito. Nō enim esse dicim⁹ equale omne id quod nō est maius aut minus: sed solum hoc dicimus vt illis in qbus aptuz natuz est esse maius aut minus. Hec est igitur ratio equalis ꝙ eq̄le est quod nec magnum nec paruz est aptum tamē natum esse, aut magnum aut paruum sicut alie priuationes diffiniuntur. Et ita manifestum est ꝙ equale opponitur ambobus. scilicet magno ⁊ paruo vt negatio priuatiua.

¶ Quapropter ⁊ mediū est ⁊ ꝙ neq; malū neq; bonū opponit̄ ābobus sed innomiatū Multipliciter. n. dicitur vtrunq;. ⁊ non est vnum susceptiuum: sed magis ꝙ neq; albū neq; nigrum vnū vero non hoc dicitur sed determinati coloris in quibus dicitur priuatiue negatio hec nam necesse aut pallidū aut rubeum esse. aut tale aliquid aliud.

¶ Tertio cōcludendo oñdit ꝙ equale est mediū magni ⁊ parui. Et circa hoc duo facit. ꝯPrimo concludit ex dictis ꝓposituz. Cum enim dictū sit ꝙ equale est quod nec magnuz nec parnū est aptum natum esse. aut hoc aut illud. Quod autem hoc modo se habet ad contraria mediū est inter ea sicut quod nec malum nec bonuz ē opponitur ambobus. ⁊ est medium inter bonum ⁊ malū. Unde sequitur ꝙ equale sit medium inter magnum ⁊ paruum. Sed hec est differētia inter vtrunq;: quia quod nec magnum nec parū est: est nominatum. Dicitur enim equale. Sed quod nec bonum nec malum est innominatum est. Et ratio huius est: quia quandoq; ambe priuationes duoꝝ contrariorum cadunt super aliquid vnum determinatum. ⁊ tunc est vnum tantum medium. Et potest de facili nominari sicut equale. Ex eo enim est aliquid nec maius nec minus: quod habet vnam ⁊ eandem quantitatem. Sed quādoq; illud super quod cadunt due priuationes contrariorum dicitur multipliciter. ⁊ non est vnum tantum susceptiuum vtriusq; priuationis coniuncte. ⁊ tunc non habet vnum nomen: sed vel omnino remanet innominatuz: sicut quod nec bonum nec malum est. Quod multipliciter conuenit. Uel secūduz diuersa nomina sicut hoc quod dicim⁹ ꝙ neq; album nec nigruz est. Hoc enim non est aliqd vnum. Sed sunt quidam colores indeterminati in qbus predicta negatio priuatiua dicit̄. Necesse est enī ꝙ id quod neq; est album nec nigrum: aut esse pallidum. aut croceum: aut aliquid tale.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare nō recte increpāt opinātes similiter dici oīa: vt si calcei ⁊ man⁹ medium ꝙ neq; calce⁹ neq; manus. quoniā quidem ⁊ ꝙ neq; bonū neq; malum boni ⁊ mali tanq̄ oīum futuro aliquo medio nō necesse autez accidere hoc. hec qdem oppositorū cū negatio est quorū est mediū aliquod ⁊ distātia aliqua nata est ee. horum autem non est differētia. nam in alio genere quorum cum negationes. quare non vnum quod subiicitur.

¶ Excludit secundum predicta quorundam irrisionem de hoc ꝙ id quod nec bonum nec malum est ponitur medium inter bonum ⁊ malum. Dicebant enī ꝙ pari ratione possit assignari mediū inter quecūq;. Dicit ergo quod cum dictum sit ꝙ oportet esse aliqđ susceptiuum quod natuz est esse vtrum libet extremorum in his in quibus mediuz predicto modo assignatur per abnegationem vtriusq; manifestum est ꝙ nō recte increpant in assignatione huiusmodi mediꝝ illi qui opinantur sequi ꝙ similiter posset dici in omnib⁹ puta ꝙ calcer ⁊ manus sit medium quod nec calce⁹

UVA. BHSC. IyR_086_1

nec manus est: quia quod nec bonum nec malum est medium est boni ⁊ mali quod propter hunc modum quocūlibet sit futurum aliquod mediuz. Sed hoc nō est necesse accidere qz ista coniunctio negationū que perficit mediuz: est oppositoruz que habent aliquod medium est que sunt in vna distantia quasi vnius generis extrema ⁊c. Sed aliorum de quibus ipsi inducunt: sicut calcer ⁊ manus non est talis differentia qz sint in vna distantia. quia sunt in aliquo genere quorum negationes simul accipiuntur. vnde non est aliquid vnum quod subijciatur huiusmodi negationib⁹ Et sic inter talia non est accipere medium.

Lo. 20. s Imiliter autem ⁊ de vno ⁊ de multis dubitabit vtiqz aliquis. Nam si multa simpliciter vni opponunt accidunt quedam impossibilia.

Lectio octaua.

p Ostquam prosecutus est phs q̄stionez que mota fuerat de oppōne equalis ad magnum ⁊ parum. hic prosequit questionē motam de oppositione vnius ad multa. Et circa hoc duo facit. ¶Primo obijcit ad questionē. Scōo determinat veritatē ibi. (Sed forsan multa dicant ⁊c.). Circa primum tria facit. ¶Primo assignat rationē dubitationis dicens qz sicut dubitabile est de oppositiōe equalis ad magnuz ⁊ parum. similiter quidem potest dubitari de vno ⁊ multis vtrum opponantur adinuicem. Et ratio dubitationis est: quia si multa absqz distinctione opponantur vni sequuntur quedaz impossibilia nisi distinguatur de multo sicut ipse post distinguit.

¶Nam vnum paucum aut pauca erit: nam multa pāucis opponunt. Amplius ipa duo sunt multa: sed duplex multiplex dici autem secunduz duo: quare vnum paucuz ad quid enim sunt multa ipsa duo nisi ad vnuz ⁊ paucum: nihil enī est minus.

¶Probat quod dixerat. probat enim qz si vnum opponitur multis qz vnum sit paucū vel pauca. Et hoc duabus rationibus: quarum prima talis est. ¶Multa opponunt paucis. Si igit multa opponunt vni simpliciter sine distinctione cuz vnuz vni sit contrariuz. sequitur qz vnum sit paucuz vel pauca. Secunda ratio talis est duo sūt multa: quod pbatur ex hoc qz duo est multipliciter: sed multa opponuntur paucis. ergo duo opponunt aligbus paucis. Sz duo non pñt esse multa ad aligd paucū nisi ad vnū. Nihil enī minus est duobus nisi vnū. Segtur igitur qz vnū sit paucuz.

¶Amplius si vt in longitudine productum ⁊ breue: sic in multitudine multum ⁊ paucū ⁊ quodcūqz fuerit multum ⁊ multa ⁊ multa multum: si non aliquid differat forte in continuo bene terminabili paucum multitudo q dem erit: quare vnum multitudo quedā est: siquidem est ⁊ paucum: hoc autem necesse ⁊ si duo sunt multa.

¶Ostendit hoc esse impossibile. s. qz vnuz sit paucuz Ita enī se habēt vnū ⁊ paucū ad pluralitatē: sicut productum ⁊ breue ad lōgitudinē. Utraqz enī vtriusqz passiones sunt. Sed omne breue est longitudo q̄dam. ergo omne paucum est pluralitas quedam. Si ergo vnum est paucum quod necesse videtur dicere si duo sunt multa: sequitur qz vnum sit q̄dam pluralitas. Et ita vnum erit non solum multuz: sed etiā multa. Nam omne multum est etiā multa: nisi forte hoc differat in humidis facile diuisibilibus: vt sunt aqua oleum aer ⁊ hmōi: que nominat hic continua bñter minabilia. Nam humidum est quod bene terminatur termino alieno. In talibus enim etiā aliquid continuum dicitur multum: sicut multa aqua vel multus aer quia propter facilitatem diuisionis sunt propinque multitudini. Sed cum horum aliquid est continuum: ita dicitur esse multuz singulariter qz nō dicit esse multa pluraliter. Sed in alijs non dicimus multum nisi quando sunt diuisa actu. Non enim si lignuz sit continuum dñs qz sit multum sed magnuz diuisione autem actu aduenīte non solū dicimus qz sit multum: sed quod etiam sit multa. In alijs igitur non differt dicere multum ⁊ multa. sed soluz in continuo bene terminabili. Si igitur vnum sit multum: sequitur qz sit multa: quod est impossibile.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed forsan multa dicuntur quidem vt ⁊ multum: sed vt differens velut idoz: ideſt aq̄ est multum: multa autem non: sed quecunqz diuisa in his dicuntur.

¶Soluit propositum dubitationem. Et circa hoc duo facit. ¶Primo ostendit quod multum non eodez modo opponitur vni ⁊ pauco. Secundo ostendit q̄liter multum opponitur vni ibi. (Opponitur itaque vnum multis ⁊c.). Circa primum duo facit. ¶Primo soluit propositam dubitationem. Secundo ex dictis excludit quendam errorem ibi. (Que propter necrete ⁊c.). Duo autem superius in obijciendo tetigerat ex quibus impossibile hoc sequi videbatur: scilicet quod multum sit multa. ⁊ quod multa opponantur paucis. ¶Primo ergo manifestat primum. dicens quod forsan in quibusdam multa dicuntur indifferenter sicut ⁊ multum. sed in quibusdam multum ⁊ multa accipiantur vt aliquid differens: scilicet in continuo bene terminabili. sicut de vna aq̄ continua dñs qz est aqua multa ⁊ non qz sunt aque multe. Sed in his que sunt diuisa actu quecunqz sunt illa in his indifferenter dicitur ⁊ multum ⁊ multa.

¶Uno qdem modo si fuerit multitudo habens excedentiam: aut simpliciter: aut ad aliquid ⁊ paucum similiter multitudo defectū habens. hoc autem vt numerus vt opponit vni soli ita enim dicimus vnum: aut multa: vt si quis dicat vnum ⁊ pluraliter vna aut album ⁊ alba ⁊ mensura ad metrum ⁊ mensurabile. sic ⁊ multiplicia dicuntur multa enim vnusquisqz numerus: quia vnum ⁊ quia mēsurabile vno vnusquisqz: ⁊ vt quod opponitur vni non pauco: si igitur sunt multa: ⁊ ipa duo: vt aut multitudo habens excedentiam: aut ad aliquid: aut simpliciter nō sūt: sed primum pauca simpliciter ipsa duo: multitudo enim est qz defectum habens prima.

¶Manifestat secundum. scilicet qualiter multa opponantur paucis. dicens quod multa dicuntur dupliciter. Uno enim modo significant pluralitatem excedentem vel simpliciter: vel per respectum ad aliqd. Simpliciter quidem sicut dicimus aliqua esse multa eo quod excedunt pluralitatem: que solet communiter in rebus sui generis reperiri. vt si dicamus. multam pluuiam quando vltra communem cursum plnit. ¶Per respectum autem ad aliquid. vt dicamus decem homines multos in comparatione ad tres. Et similiter paucum dicitur pluralitas habens de-

UVA. BHSC. IyR_086_1

fectum. ideſt deficiens a pluralitate excedente. Alio modo dicitur multū abſolute: ſicut numerus dicitur quedam multitudo. ⁊ ſic multū oppōitur tantū vni. non autem pauco. Nam multa ſecundū hanc ſignificationē ſunt quaſi plurale eius quod dicitur vnum: vt ita dicamus vnum ⁊ multa. ac ſi diceremus vnuz ⁊ vna pluraliter. ſicut dicimus album ⁊ alba. ⁊ ſicut menſurata dicuntur ad meſurabile. nam multa menſurantur per vnum: vt infra dicetur. Et ſecundū hāc ſignificationē a multis dicuntur multiplicia. Manifeſtum eſt enim q̄ ſecundum quēlibet numerum dicitur aliqd multipliciter ſicut a biario duplū. ⁊ a ternario triplū ⁊ ſic de alijs. Unuſqſq̄z. n. nūerus ē multa hoc mō q̄: refertur ad vnū. ⁊ q̄: quodlibet mēſurabile eſt vno. ⁊ hoc ſecundū q̄ multa opponunt vni. Non aūt ſecundū q̄ opponunt pauco. vnde ⁊ ipſa duo que ſunt nūerus quidam ſūt multa ſecūdū q̄ multa opponūtur vni. ſed ſecunduz q̄ multa ſignificant pluralitatē excedentē duo nō ſunt multa: ſed ſūt pauca. Nihil. n. ē paucius duobus: q̄: vnū nō eſt paucū vt ſupra ꝓbatū eſt. Paucitas. n. ē pluralitas habens defectum. prima vero pluralitas habens defectum eſt dualitas. vnde dualitas eſt prima paucitas.

Deinde cum dicit.

Quapropter non recte deſtitit Anaxagoras cum diriſſet: quia ſimul omnes res erant infinite ⁊ multitudine ⁊ puitate: oportebat autem dicere ⁊ pro paruitate ⁊ paucitate. non. n. infinite: quoniam paucum non propter vnum vt qdam dicūt. ſed ꝓpter duo.

Excludit ſecundū predcā quendā errorē. Sciēduz eſt. n. q̄ Anaxa. ponit generationē rerū fieri ꝑ extractionē. vnde poſuit a principio oia exiſtere ſimul i quodam mixto: ſed itellect⁹ incepit ſegregare ab illo mixto ſingulas res. Et hec eſt rerū generatio. Et qa generatio ſecundū eū eſt in infinitū. ideo poſuit q̄ res i illo mixto exiſtentes īfinitatē habebāt. Dixit igit q̄ ante diſtinctionē rerū oēs res eēnt ſimul. infinite qdē ⁊ pluralitate ⁊ paruitate. ⁊ q̄ quidē infinitū in paruitate ⁊ pluralitate poſuit recte dictū ē. q̄: i quātitatib⁹ cōtinuis inuenit infinitū ꝑ diōnē: quā quidē infinitatē ſignificauit per puitatē. In q̄ſtitatibus aūt diſcretis inuenit infinitū ꝑ additionē quā qdem ſignificauit per pluralitatē. Cum igit hic recte diriſſet deſtitit ab hoc ſuo dicto nō recte. Uiſuz. n. fuit ei poſtmodū q̄ loco eius quod dixit paruitatē debuit dicer ⁊ paucitatē: que qdē conceptio ideo nō recta fuit: quia res non ſunt īfinite paucitate. Eſt. n. inuenire paucuz primū ſcilicet duos: nō aūt vnū vt quidaz dicunt. vbi enim eſt inuenire aliquid primū nō ꝓceditur in īfinitum. Si aūt vnū eſſet paucū oporteret in īfinitū procedere. ſeq̄retur. n. q̄ vnū eēt multa: q̄: oē paucuz eſt multū vel multa: vt ſupra dictum ē. Si aūt vnū eſſet multa oporteret eē aliquid minus eo qō eēt paucuz. ⁊ illō iterū oporteret eē multū. ⁊ ſic in īfinitū abiret.

Deinde cum dicit.

Opponit itaqz vnū multis vt metrū mēſurabili: hoc autē vt que ad aliquid: quecunqz nō ſecūduz ſe eorū que ad aliqd diuiſuz ē aūt a nobis in alijs: q̄ dupliciter dicūtur: que ad aliquid alia nāqz cōtraria alia vt ſcientia ad ſcibile. q̄ dicit aliqd aliud ad ipſuz.

Oñdit quō vnū ⁊ multa opponant. Et circa hoc duo. f. Primo oñdit q̄ vnū opponit multis relatiue Scōo oñdit q̄ multitudo abſoluta ñ opponit pauco ibi. (Pluralitas aūt). Circa p^m. 3. f. Primo oñdit q̄ vnū opponit multis relatiue: dicēs q̄ vnū opponit multis ſicut mēſura mēſurabili q̄ qdem opponūt vt ad aliqd. nō tamē ita q̄ ſit de nūero eoz que ſunt ad aliqd ſecundū ſeipſa. Supra. n. i qnto dictū ē: q̄ duplū dūr aliqua eē ad aliqd. quedā nāqz referūt adinuicē ex equo. ſicut dūs ⁊ ſeru⁹ pater ⁊ filius. magnuz ⁊ paruū. ⁊ hoc dicit eſſe ad aliqd vt ꝓtraria. ⁊ ſūt ad aliquid ſecundū ſeipſa. q̄: vtrunqz eoz hoc ipſuz: qō ē ad alterū dicit. Alia vero ſunt ad aliqd nō ex equo: ſed vnū eoz dicitur ad aliqd: non q̄ ipſum referatur ſed q̄ aliqd refert ad ipſuz ſicut in ſcia ⁊ ſcibili cōtingit. Scibile. n. dicitur relatiue. nō q̄: ipm refertur ad ſciaz: ſed q̄: ſcia refertur ad ipſum. Et ſic pz q̄ hmōi nō ſunt relatiua ſecundū ſe. q̄: ſcibili nō hoc ipſū qō eſt ad alterū dicitur ſed magis aliud dicitur ad ipſū. Lecas.

Unum vero eſſe minus aliquo puta duobus nihil prohibet. non enim ſi minus ⁊ paucum. Multitudo autem quaſi genus eſt numeri. Eſt enim numerus multitudo vno mēſurabilis. ⁊ opponuntur aliqualiter vnum ⁊ numerus. non vt contrarium: ſed ſicut dictum eſt. Eorum que ad aliquid: quedam īquantum enim metrum. hoc autez mēſurabile ſic opponunt: quapropter non omne quodcunqz fuerit vnum numerus eſt: puta ſi quid indiuiſibile eſt.

Manifeſtat qualiter vnū oppōitur multis vt mēſurabili. Et q̄: de rōne mēſure eſt q̄ ſit mīmū aliquo mō. ideo primo dicit q̄ vnū eſt minus multis ⁊ etiā duobus. Iz non ſit paucū. Nō enim ſeqtur ſi aliquid ſit minus q̄ ſit paucū. licet de rōne pauci ſit q̄ ſit minus. q̄: oīs paucitas pluralitas quedam eſt. Sciendus vero eſt q̄ pluralitas ſiue multitudo abſoluta: q̄ opponit vni qō conuertit cū ente ē quaſi genus numeri: q̄: nūerus nihil aliud eſt q̄ pluralitas ⁊ multitudo mēſurabilis vno. Sic igit vnū ſcōz q̄ ſimpliciter dicitur ens īdiuiſibile cōuertitur cū ente. Scōm aūt qō accipit rōnē mēſure ſic determinatur ad aliquod genus q̄ſtitatis in qua ꝓprie inuenitur rō mēſure. Et ſimiliter pluralitas vel multitudo ſcōm qō ſignificat entia diuiſa nō determinatur ad aliqō gen⁹ Secundū autē qō ſignificat aliquā menſuram determinatur ad genus q̄ſtitatis. cuius ſpecies ē nūerus: Et ideo dicit q̄ numerus ē pluralitas mēſurata vno ⁊ q̄ pluralitas eſt quaſi genus numeri. Et non dicit q̄ ſit ſimpliciter genus: quia ſicut ens genus non eſt proprie loquendo. ita nec vnuz quod conuertitur cū ente nec pluralitas ei oppoſita. ſed ē quaſi genus. qa habetur aliquid de ratione generis inq̄ntum eſt communius. Sic igitur accipiendo vnum quod ē principium numeri. ⁊ etiam habet rōnem menſure ⁊ nūerum qui eſt ſpecies quātitatis ⁊ eſt multitudo mēſurata vno opponūtur vnum ⁊ multa nō vt contraria vt ſupra dictum eſt de vno quod cōuertit cum ente ⁊ de pluralitate ſibi oppoſita ſz opponūtur ſicut aliqua eorum qne ſunt ad aliqō quorum ſcilicet vnum dicitur relatiue: quia alteruz refertur ad ipſum. Sic igitur opponitur vnum ⁊ numerus inquātū vnum ē mēſura ⁊ numerus ē menſurabilis. Et q̄: talis eſt natura horum relatiuoz: q̄ vnū pōt eſſe ſine altero ſed non econuerſo: ideo hoc inuenitur i vno ⁊ numero. quia ſi ē numerus oportet q̄ ſit vnuz ſed non oportet q̄ vbicūqz ē vnuz q̄ ſit numerus: q̄: ſi ē aliqd indiuiſibile vt punctus ibi ē vnum ⁊ nō numerus. In alijs vero relatiuis quoz vtrunqz ſecundum ſe dicitur ad aliquid. neutrum ē ſine reliquo. Nō enim ē ſine ſeruo dominus. nec ſeruus ſine domino.

Deinde cum dicit.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Similiter aũt dicta scia ad scibile nõ simi lit assignat. Videbit enim vtiqz scia metruz esse. scibile vero quod mensurat. Accidit au tem scientiam quidem omnez scibile esse. sci bile vero non esse scientiam: quia modo quo dam scientia mensuratur scibili.

¶ Manifestat similitudinez relatiõis scibilis ad sciẽ tiam ⁊ vnius ad multa: dicẽs ꝙ cũ sciẽtia silr secũdũ rei veritatẽ dicatur ad scibile sicut numerus ad vnũ non similiter assignatur a quibuslã. quia videt quibusdam sicut pithagoricis sicut supra dictum est: ꝙ sciẽtia sit mẽsura ⁊ scibile mẽsuratum. Sed cõtrariũ apparet. Dictũ est. n. ꝙ si est vnum quod est mẽsura nõ est necesse numerũ esse qui est mensuratũ sed ecõuerso. Videmus aũt ꝙ si est sciẽtia oportet scibile eẽ. Non aũt oportet si est aliquid scibile ꝙ sit eius scientia. Unde apparet ꝙ magis scibile est: sicut mensura ⁊ scientia. sicut mensuratũ. Quodam enim mõ mensuratur scibili scientia sicut numerus vno. Ex hoc. n. vera scientia rei hẽtur ꝙ intellectus apphendit rẽ sicuti est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Pluralitas autem nec pauco est contraria: sed huic quidem multum sicut excedens multitudo excesse multitudini: neqz ipsi vni omnino: sed hoc quidem vt dictum est quia diuisibile. illud autem quia indiuisibile. hoc autem vt ad aliquid vt scientia scibili si fuerit numerus. vnum vero metrum.

¶ Ostẽdit ꝙ pluralitas vel multitudo absoluta non opponit pauco dicẽs. Dictũ est ꝙ pluralitas secũdũ ꝙ est mẽsurata opponit vni vt mẽsure: sed nõ est cõtraria pauco. Sed pauco qõ significat pluralitatem excessã opponit multum: qõ significat pluralitatem excedentẽ. Similiter etiã pluralitas nõ vno mõ opponit vni sed dupliciter. Uno mõ sicut supra dictuz est opponit ei vt diuisibile indiuisibile. Et hoc si accipiat cõiter vnũ quod cõuertit cum ente: ⁊ pluralitas ei correspõdẽs. Alio mõ opponit pluralitas vni vt ad aliqd. sic scia ad scibile. Et hoc dico si accipiatur pluralitas que est numerus ⁊ vnum qõ habet rõ nem mensure ⁊ est principium numeri.

Cõ. 22.

q Uoniã autem contrariorum contingit medium esse aliquid ⁊ quorũdã esse necesse ex contrariis esse.

¶ Lectio nona.

p Postquam pbs determinauit de cõtrarijs. hic determinat de medijs cõtrariorz. Et circa hoc duo facit. Primo ꝓponit de quo ẽ intẽtio dicens: qz contrariorũ cõuenit aliqd eẽ mediũ vt. s. dictũ est. ⁊ q̃dã ꝓtrariorz mediũ habẽt: ostendẽdũ est ꝙ necesse ẽ media eẽ ex contrarijs. Nõ aũt hoc solũ ostẽdit. sed ẽt q̃dam alia q̃ ad huius ꝓbationẽ sunt necessaria.

Lec. 5.

¶ Omnia nanqz media in eodez sunt genere ⁊ quorum sunt media. media. n. hec dicimus in quecunqz permutari prius est necesse quod permutatur: vt ab ipate in vitem si transit per mediam rationez veniet prius ad medios sonos ⁊ in colorem si veniet ex albo in nigrũ prius veniet ad puniceum ⁊ ad plũbeum qz ad nigrum. Similiter aũt ⁊ in aliis. permutari vero ex: ex alio genere in aliud genus non est nisi secundum accidens vt ex colore in figuraz. necesse est ergo media ⁊ quorum sunt media in eodem genere esse.

¶ Prosequit suã itẽtionẽ. Et circa hoc tria facit. Primo ostẽdit ꝙ media sunt in eodẽ genere cũ ꝓtrarijs. Secũdo ostẽdit ꝙ media sũt iter cõtraria tantũ ibi. (At vero media ⁊c). Tertio vero oñdit ꝙ media cõponũtur ex ꝓtrarijs qõ est principalit intẽtũ ibi. (Si vero sunt in eodẽ genere). Dicit ergo pmo ꝙ oia media sunt in eodẽ genere cũ his quoz sunt media. Nõ sic ꝓbat: qz hec ẽ dña mediorz ꝙ media sunt: inter q̃ prius venit illud qõ mutat de vno extremorz qz in alterũ extremũ. Et hoc mãifestat per duo exẽpla. Primũ quidẽ in somis. Sunt enim quidã soni graues. ⁊ q dam acuti ⁊ qdã medij. Et secundũ hanc distinctionez sonoz distinguunt corde in musicis instrumẽtis. Ille. n. corde que reddũt graues sonos dicunt ipate q: principales. Ille vero q̃ reddunt acutos sonos dicunt vetere. Si igitur musicus paulatim a graubus ad acutos descendere velit qõ est trãsire per mediaz rationẽ: necesse est ꝙ prius veniat ad sonos mediocs. Secundo aũt manifestat in coloribus. Si enim aliquid mutatur ex albo in nigrum oportet ꝙ primũ veniat ad medios colores qz ad nigrum. Et silr est in alijs medijs. Sic igitur patet ꝙ de medijs fit transmutatio ad extrema ⁊ econuerso. Sed in his que sũt in diuersis generibus nõ fit transmutatio i immediate nisi q accidẽs: sicut patet in colore ⁊ figura. Nõ enim mutat aliqd de colore in figuram aut econuerso: sed de colore in colorem ⁊ de figura in figuraz. vnde necesse ẽ ꝙ media ⁊ extrema sint in eodem genere.

¶ Deinde cum dicit.

¶ At vero omnia media sunt oppositorz quorumdaz. ⁊ in his. n. solis secundũ ẽ ꝓmutari. quapropter impossibile est eẽ media nõ oppositorum. esset. n. permutatio ⁊ non ex oppositis.

¶ Ostẽdit ꝙ media sint iter contraria. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit ꝙ media necesse ẽ esse iter oppositа. Secundo iter que oppositа: qz inter cõtraria ibi. (Oppositorz vero.) Dicit ergo primo: ꝙ oia media necesse est eẽ inter oppositа. Quod sic ꝓbat qz solũ ex oppositis per se loquẽdo fiũt mutationes: vt ꝓbatur in pio physicorz. ex nigro. n. aliquid fit albũ per se loquẽdo. Dulce aũt nõ fit ex nigro nisi p accidẽs ingẽtum dulce cõuenit eẽ albũ. sed media sunt inter illa ex quibus ẽ mutua transmutatio: sicut ꝙ diffinitionez mediorz supraposita pz. Impossibile est ergo ꝙ media sint nõ oppositorz. qz sequeret: ꝙ esset ꝓmutatio non ex oppositis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oppositorũ. n. cõtradictionis qdem medium nõ est. hec. n. est contradictio oppositõ eius cuicũ qz adest altera pars nõ bñtis mediũ nullũ. ceterorũ vero alia ad aliqd. alia vt priuatiua. alia cõtraria. Eorum vero que ad aliqd quecunqz nõ contraria non habẽt media: cã vero qz nõ in eodẽ genere sunt. qd. n. sciẽtie ⁊ scibilis mediuz. sed magni ⁊ pui.

¶ Mãifestat iter q̃ oppositа possint eẽ media dicens ꝙ iter oppositа in cõtradictiõe nullo mõ põt eẽ medium. Cõtradictio enim est oppõ cui altera ps ex necessitate adest cuicũqz subo: siue sit ens siue nõ ens. Ab quolibz. n. ente vel nõ ente necesse ẽ dicere ꝙ sedet: vel nõ sedet. Et sic pz ꝙ cõtradictio nullũ hz mediũ sed aliorum oppositorz alia sunt ad aliqd alia priua-

UVA. BHSC. IyR_086_1

tio ⁊ forma. alia vt cōtraria. Eorum autez: q̄ sūt ad aliqd quedā se habēt vt cōtraria que ex equo adinuicē referunt. ⁊ ista habēt mediū. Quedā vero non se habēt: vt contraria q̄ nō ex equo adinuicem referunt: sicut scia ⁊ scibile. ⁊ ista nō habēt mediū: cuius causa est: q: media ⁊ extrema sūt in eodē genere. hec autez nō sunt in eodē genere: cū vnuz secundū se referatur vt sciētia: nō aūt aliud vt scibile. Quomodo ergo scientie ⁊ scibilis pōt aliqd esse mediuz. Sed magni ⁊ pui potest esse aliquid mediuz. idest equale: vt supra dictū ē. Et similiter eox que referunt adinuicē vt cōtraria. Quomō aūt ea que opponunt priuatiue habeāt media vel nō habeāt. ⁊ quomodo hec oppō aliquo modo ptinet ad cōtrarietatez hic tacet. q: supra exponit.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si vero sunt in eodem genere media vt ostensum est ⁊ media contrariorum: necesse ipsa componi ex his contrariis.

¶ Ostendit tertium qō principaliter intēdit. s. media sunt cōposita ex ꝓtrariis. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo ꝓponit quod intendit dicens q̄ si media in eodez genere sint cū extremis sicut ostensū est. ⁊ si iterū media sint solū contrariorū: vt etiam ostensuz est. necesse est media cōponi ex his cōtrarijs inter q̄ sunt.

¶ Nam erit aut aliquid genus ipsoruz: aut nullum. ⁊ siquidez genus erit ita vt sit ꝓius aliquid contrariis dicere: priores contrarie erunt facientes cōtrarias species vt generis. ex genere enim ⁊ differentiis species. vt si album ⁊ nigrum contraria. est autem hic quidem disgregatiuus color ille vero congregatiuus color hec differentie congregatiuuz ⁊ disgregatiuum priores. quare hec contraria inuicem priora. At vero contrarie differentia magis sunt contraria.

¶ Probat ꝓpositū. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ostendit q̄ cōtrarie spēs habēt priora cōtraria ex quibus constituūtur: qō sic ꝓbat. Oportet enim q̄ contrariorū aut sit aliquod genus aut nullū. Si aūt nullū genus eēt contrariorū nō haberēt mediū. quia medium non est nisi eox que sunt vnius gñis: vt ex dictis pz. Sed si contrariorū: quorum ponit mediū sit aliquod genus: prius ipsis cōtrarijs. nec ē etiā q̄ sint differentie cōtrarie priores spēbus cōtrarijs: que faciāt ⁊ constituāt spēs cōtrarias ex ipso genere vno. Species. n. ex genere ⁊ differētijs ꝓstituunt. Et hoc manifestat per exēpluz. sicut si albū ⁊ nigrum sint cōtrarie species ⁊ habeant vnū gen⁹ quod est color: necesse est q̄ habeant aliquas differentias cōstitutiuas ita q̄ album sit color disgregatiuus visus. Nigrum vero color congregatiuus. Et sic hee dīe congregatiuū ⁊ disgregatiuum sunt priores albo ⁊ nigro vnde cuz vtrobiq̄ sit contrarietas manifestum ē q̄ contraria sunt seinuicem priora. cōtrarie enī differētie sunt pores cōtrarijs speciebus ⁊ sūt etiā magis cōtrarie quasunt cause cōtrarietatis ipsis speciebus. Cōsideranduz tamen q̄ disgregatiuū ⁊ cōgregatiuū visus nō sūt vere differētia cōstitutiue albi ⁊ nigri sed magis effectus eoruz. ¶ Ponūt tamē loco differentiaꝝ signa earum: sicut interduz per accidētia designant differentie ⁊ forme substātiales. Disgregatio. n. visus cōuenit ex vehemētia lucis: cuius plenitudo albedinē cōstituit. ⁊ congregatio visus conuenit ex causa ꝓria.

¶ Et reliqua ⁊ media ex genere erunt. ⁊ differentijs. vt qcunq̄ colores albi ⁊ nigri sūt medii oportet hos ex genere dici. Est autez genus color ⁊ ex differentijs quibusdā. hec vero non erunt ꝓpriis contraria Si autez si erit vnusquisq̄ vt alb⁹ ⁊ niger. altera igitur media. ergo priorū cōtrariorū he erūt.

¶ Ostēdit q̄ etiā medie species habēt priora media ex quibus constituunt dicens q̄ cū media sint species eiusdem generis. ⁊ omnes species ex genere ⁊ differentia constituantur: necesse est q̄ media ꝓstituātur ex genere ⁊ differentijs. Sic qui cūq̄ colores sūt medij inter album ⁊ nigruz: oportet hos diffiniri ex genere quod est color: ⁊ ex q̄busdam differentijs. Et he differētie ex q̄bus constituunt medij colores non possunt esse ¶mediate ꝓria ꝓria: scilicet differentie cōtrarie que cōstituebant ꝓtrarias species albi ⁊ nigri. Aliter oportet q̄ quilibet color medius eēt albus aut niger. Mā color congregatiuus est niger ⁊ disgregatiuus ē albus. oportet igitur q̄ differentie constitutiue mediorum colox sint altere a differentijs ꝓtrarijs que sunt constitutiue contrariorū specierum. Et quia sicut se habent species ad species. ita se habent differentie ad differentias: oportet q̄ sicut medij colores sunt species medie inter species contrarias. ita differentie constitutiue earum sunt medie inter differentias contrarias que dicuntur prima contraria.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Prime autem differentie congregatiuū ⁊ disgregatiuum. quare hec prima. Querēdum autem quecunq̄ contraria si in genere ex quo media ipsorum. Necesse enī que sūt in eodem genere ex incompositis genere cōponi: aut incomposita esse. contraria nanq̄ incomposita sunt ex inuicē. quare principia que aut sunt ītermedia: aut omnia aut nullū. ex cōtrarijs vo fit aliquid. quare erit trāsmutatio in hoc ꝓius q̄z in ipsa. Atriusq̄. n. ⁊ minus erit ⁊ magis. medium igit erit ⁊ hoc contrariorum. ⁊ alia igit omnia cōposita: q̄ sūt media. nā huius qdē magis: illius vo minus compositum ē equaliter ex illis quoruz dicit esse huius qdē magis. illius vo minus. Quoniam aūt nō sunt alia priora eiusdē generis contrariis. oīa vtiq̄ ex contrarijs media erunt. quare ⁊ inferiora oīa ⁊ contraria ⁊ media ex primis contrarijs erunt. Quod q dem igit media ⁊ in eodem genere omnia ⁊ intermedia contrariorum: ⁊ componunt ex contrarijs omnia palam. Lo.24.

¶ Ostendit q̄ medie differentie ex differentijs contrarijs cōponūt dicens q̄ dīe prime cōtrarie sūt disgregatiuū visus ⁊ cōgregatiuū. Usū iste differētie sūt illud primū ex quo componim⁹ omnes spēs generis. Sed si aliqua ꝓtraria nō eēnt in eodē genere: querēdum restaret ex quo eox media constituerent. Sed in his q̄ sunt in eodez genere nō est difficile hoc accipere. q: necesse est oīa que sunt in eodē genere: aut esse incōposita. i. simplicia: aut cōponi ex incōpositis: ideſt simplicibus que sūt in genere illo. Cōtraria enī sūt incōposita ex inuicem. q: nec albuz componit ex nigro: neq̄ nigrum ex albo: neq̄ cōgregatiuū ex disgregatiuo. neq̄ econuerso. Quare oportet q̄ contraria sint principia. q: simplica in quolibet gñe sūt prin-

UVA. BHSC. IyR_086_1

cipia. Sed de medijs oportet dicere q aut oia componãtur ex simplicibus: idest ex cõtrarijs: aut nullũ. quia eadẽ ratio videtur de omnibus. Sed nõ potest dici q nullum: quia aliquod est medium quod componitur ex cõtrarijs. ex quo contingit: q transmutatio primo peruenit ad media q̃s ad extrema. ¶Hoc ãt sic apparet: quia illud in quod primo puenit trãsmutatio est magis ⁊ minus respectu vtriusq; extremoꝝ. ¶Primus enim aliquid fit minus album ⁊ min⁹ nigrũ: q̃s totaliter album ⁊ totaliter nigrũ. ⁊ hoc ipsum qõ ẽ minus album q̃s albũ simpliciter. ⁊ minus nigruz q̃s nigrũ simplr. est etiã magis accedẽs ad album q̃s nigrũ simpliciter ⁊ magis accedẽs ad nigrum q̃s albũ simpliciter. Et sic pz q illud in quod primo venit transmutatio est magis ⁊ minus respectu vtriusq; extremi. Et propter hoc oportet q sit medium cõtrariorum. Et sic sequitur q omnia media sint composita ex contrarijs. Hã idez medium est qõ est magis ⁊ minus respectu vtriusq; extremorũ oportet esse compositum ex extremis simplicibus: respectu quoꝝ dicitur magis ⁊ minus. ⁊ quia non sunt aliqua extrema prioza contrarijs in eodem genere relinquitur q due differentie constitutiue mediorũ sint composite ex contrarijs differentijs. ⁊ ita media erunt ex cõtrarijs. Quod patet: q omnia iferioza. id est omnes species generis tam contraria q̃s media sunt ex primis contrarijs scilicet differentijs. Deinde cũ dicit. Qõ quidem ergo media ⁊c. Concludit epilogando: qõ supza de medijs dictum est. ⁊ est littera plana.

d Diuersũ autẽ specie ab aliquo diuersũ est. ⁊ oportet hoc ambob⁹ inesse: vt si animal diuersũ est specie: ambo animalia necesse ergo in eodem genere esse diuersa specie. tale. n. gñs voco quod ambo vnũ ⁊ idem dicuntur non secunduz accidẽs hẽns differentiã. siue vt materia ens siue aliter: non soluz enim oportet cõmune existere hoc ipsum animalia. puta ambo. sed ⁊ alterũ in talibus hoc ipsum animal: vt hoc qui qdẽ equum: illud vero hominem propter quod hoc commune diuersuz ab inuicem est specie. erit itaq; secunduz se hoc tale quidẽ animal. illud vero tale: vt hoc quidem equus illud vero homo necesse ergo differentiã hãc diuersitatem esse generis. Dico. n. generis differentiam diuersitatem que diuersum facit hoc ipsum.

¶Lectio decima.

q Dia pbs superius ostẽdit contrarietatem esse differentiã quandã. differentia ãt vel est secũdũ genus vel scõm speciez: intẽdit hic Aristo. ostẽdere quomõ contraria se habeãt ad hoc q dãnt genere ⁊ spẽ. Et diuidit ĩ ptes duas. In prima oñdit q differentia scõm spẽm pertinet ad cõtrarietatẽ. In secũda oñdit quomõ de quibusdã cõtrarijs aliter est ibi. (Dubitabit autẽ aliquis q̃re femina ⁊c.) Circa primũ tria facit. primo oñdit q differentia q̃ facit differre spẽ est secũdũ se ipsius gñis quasi ipsã naturã gñis in diuersas species dividens. Secũdo oñdit q hoc cõuenit cõtrarietati ibi. (Cõtrarietas igitur hec ⁊c.). 3° concludit quoddaz corolariuz ex dictis ibi. (Quare palam q: ad id qõ vocat genus ⁊c.) Dicit ergo primo q in oi diuersitate secundũ spẽm oportet duo accipere: scilicet vt hoc sit diuisuz ab aliquo: ⁊ vt sit aliqd diuersificatũ per hec duo. ⁊ hoc qõ est diuersificatũ per hec duo oportet vt esse ambobus: sicut aial est qõ est diuersificatũ in diuersas species. s. in hominẽ ⁊ equuz. ⁊ oportet q amboꝝ. s. hõ ⁊ equus sint aialia. Vñ patet q necesse ẽ ea que sunt diuersa specie adinuicem in eodẽ genere ee. Id enim vocatur genus: qõ est vnum ⁊ idem ambobus non secundũ accidens de vtroq; p̃dicatum: neq; secundum accidens diuersificatum in vtrunq; vnde oportet q habeat differentiã non scõm accidẽs siue genus ponat ens: quasi materia siue q̃liter cunq; aliter. hoc ãt ideo dicit. q: aliter diuersificat materia p formas. ⁊ aliter genus p differẽtias. Forma. n. non ẽ hoc ipsum: qõ ẽ materia: sed facit compositionẽ cũ ea. vnde materia nõ ẽ ipsuz compositũ sed aliqd ei⁹. Differẽtia vo additur gñi non q̃si pars parti: sed q̃si totum toti. vñ genus ẽ hoc ipsum quod ẽ spẽs ⁊ nõ solum aliqd eius. Si aũt esset pars non p̃dicaret de ea. Sz tamen q: totum põt denominari ab vna sola parte sua. puta si hõ denominetur hñs caput: vel habens manus cõuenit ipsum compositũ ex materia ⁊ forma denominari. Et qdem nomẽ quo aliqd totuz denominatur ab eo: quod ẽ materialẽ in ipso ẽ nomẽ gñis. Nomẽ autez quo denominatur a principio formali est nomẽ differentie. Sicut hõ nominat aial a natura sensibili. rationale vero a natura intellectiua. Sicut igit habẽs manuz cõprehendit toti. licet manus sit pars. ita genus ⁊ differentia conueniunt toti. licet sumantur a partibus. Si ergo cõsideretur in gñe ⁊ differentia id a quo vtrunq; sumatur hoc modo gen⁹ se habet ad differentias. sicut materia ad formas. Si ãt consideret secundũ q nominans totuz. sic aliter se habẽt. hoc tamẽ cõmune ẽ vtrobiq;: q sicut ipsa essentia materie diuidit p formos. ita ipsa natura gñis diuersificatur p differẽtias: Sed hoc vtrobiq; distat. q: materia est in vtroq; diuisorum: nõ tamen est vtrumq; eorum. Genus aũt vtrũq; eorum ẽ. q: mã nominat partem. genus aũt totum. Et ideo exponẽs quod dixerat genus esse: quo ambo spẽ ⁊ differentia dicũtur vnum ⁊ idem. subiungit q non solum oportet genus esse cõmune duobus differentibus secunduz speciez: sicut q vtrunq; sit animal: sicut aliquid indiuisũ est cõmune diuersis: vt eadem domus aut possessio: sed oportet hoc ipsum quod est animal esse alterum vtrũq;. ita q hoc animal sit equus ⁊ hoc animal sit homo ⁊ hoc dicit contra platonicos qui ponebãt cõmunia separata quasi ipsamet natura cõmunis non diuersificaretur si natura speciei esset aliquid aliud p̃ter naturam generis. Vnde contra hoc concludebat ex dictis q hoc ipsum quod est cõmune diuersificat secunduz spẽm. vnde oportet q cõmune vt animal ipsum secunduz se sit hoc tale secundũ vnam differẽtiaz. ⁊ illud tale secunduz aliam differentiaz. sicut q hoc sit equus: ⁊ illud homo. Et ita sequitur q si aial sit secunduz se hoc tale ⁊ hoc tale q differẽtia faciẽs differre specie sit quedã diuersitas generis. Et exponit diuersitatem generis que ipsam naturaz generis diuersificat. ¶Per hoc autem q hic philosophus dicit non solum excluditur opinio ¶Platonis ponentis cõmune vnum: ⁊ idem per se existere sed etiam excluditur opinio eorum qui dicunt q illud quod pertinet ad naturam generis nõ differt specie in speciebus diuersis. sicut q anima sensibilis non differt specie in homine ⁊ equo. ¶Deinde cum dicit.

¶Contrarietas igitur hec erit. palam autez ⁊ ex inductione. omnia enim diuiduntur oppositis.

¶Ostendit q differentia diuersificans scõm se gen⁹ modo predicto est contrarietas dicens: cum differẽtia secundũ spẽm sit secunduz se diuersificans genus manifestum est q hec differentia est cõtrarietas. Et

UVA. BHSC. IyR_086_1

hoc primo manifestat ex inductione. Videmus.n. q̄ omnia genera diuiduntur per opposita. Quod q̄dē necesse est. nam ea que nō sunt opposita possunt simul esse in eodem que autem huiusmodi sunt: nō possunt esse diuisa: cum nō ex necessitate sint in diuersis. vnde oportet q̄ solum oppositis aliquid cōmune diuidatur. Non aūt dīo gēris in diuersas species potest fieri per alia opposita. nam cōtradictorie opposita nō sunt in eodem genere: cū negatio nihil ponat. Et si mile est de priuatiue oppositis cum priuatio nō sit nisi negatio in subiecto aliquo. Relatiua etiam: vt supra habitum est nō sunt eiusdem generis nisi que secundum se adinuicem referunt que quodāmodo sūt cōtraria: vt supra dictum est. Et sic relinquitur q̄ sola ōria faciūt differre specie ea que sunt vnius gēris.

Lec.8.

¶Et q̄ contraria in eodē genere sunt: ostēsum est. nam contrarietas erat differentia perfecta. differentia vero q̄ species omnis alicuius aliqd quare hoc idem ⁊ genus in ambobus. quare ⁊ in eadem coelementatione omnia contraria cathegorie quecūq̄ specie differentia ⁊ non genere diuersaq̄ abinuicem maxime perfecta. n. differentia ⁊ simul inuicem non sit. ergo differentia cōtrarietas est. hec enim est diuersa esse specie in eodem genere entia contrarietatez habere entia idiuidua. Eadez vo specie quecunq̄ contrarietatem non habent indiuidua entia in diuisione enim ⁊ mediis fiunt ōtrarietates prius q̄ ad indiuidua ueniatur.

¶Scdo mānifestat idē per rōnem dicens: q̄ contraria sunt in eodē genere sicut ostensū est. Dictuz est. n. q̄ contrarietas est differentia perfecta. ⁊ iteruz dictū est q̄ differentia secunduz speciem est aliquid alicuius ideſt ab aliquo. ⁊ q̄ pter hoc idem genus oportet ee in ambobus differentibus specie. Et ex his duob⁹ segtur q̄ omnia cōtraria sint in eadem correlatiōe cathegorie: ideſt in eadem ordinatione p̄dicamentali. Ut hoc tantū intelligatur de contrarijs: que cūq̄ sūt differentia specie ⁊ non genere. quod qdem dicit p̄seruando se a corruptibili ⁊ incorruptibili. de quibus post dicetur: q̄ sūt diuersa genere ⁊ non solū contraria sunt in vno genere: sed sunt etiā diuersa adinuicē. Quod patet: quia ea que perfecte differunt sicut contraria non sunt inuicem simul. Unde cum ad differētiam secundum speciez requiratur idemptitas generis ⁊ diuersificatio generis per diuersas species. ⁊ cū vtrunq̄ in contrarietate reperiatur: sequitur q̄ differentia secundum speciem sit contrarietas. quod manifestum est quia hoc est aliqua esse diuersa differentia secundum speciem existentia in eodem genere habere contrarietatem differentiaruz: cum sint indiuidua ideſt non vlterius diuisa in species: sicut sunt species specialissime. Que quidem dicuntur indiuidua: inq̄tum vlterius non diuiduntur formaliter. Particularia vero dicuntur indiuidua inquantuz nec materialiter nec formaliter vlterius diuiduntur. Et sicut diuersa specie sunt que contrarietatem habent: ita eadem specie sunt que non habent contrarietatem: cuz sint indiuidua secundum formalem differentiam. Cōtrarietates enim fiunt in diuisione non soluz in supremis generibus: sed etiaz in mediis priusq̄ veniatur ad indiuidua ideſt ad vltimas species. Sic igit mānifestuz est. q̄ lz non in omni genere sit cotrarietas spēcierum in oīum tamē genere est contrarietas dīarum.

¶Deinde cum dicit.

¶Quare palam quia ad id quod vocat gēnus. nec idem neq̄ diuersuz specie nihil est eorum que conueniunt vt generis specieruz nam materia negatione ostendit. genus autē materia quod dicit gen⁹ nō vt heraclitorū. sed vt in natura. neq̄ ad ea que non eodem genere sed dīnt gēne ab illis: specie vo ab eis: que in eodem gēne cotrarietatē. n. necesse est differentiā esse ī differre specie hoc āt ineſt in eodem gēne existentibus solum.

¶Concludit quoddaz corrolarium ex dictis: scilicet q̄ nihil eorum que conueniūt in genere: sicut sūt species generis dicit idem specie. nec diuersum spē ad genus. q: id ad qō aliquid dicit specie idem hēt vnā ⁊ eandē differentiā. Illud autē ad qō aliqd dī diuersum specie habet oppositā differentiā. Si igitur aliq̄ specierum diceretur idē spē vel diuersū ad genus sequeret q̄ genus haberet in sui ratione aliquā differētiam: sed hoc falsū est. Quod sic patet. Materia enim ostenditur negatiōe. ideſt natura materie intelligitur per negationē oīum formaruz. Genus autē est quodāmodo mā sicut expositū est. Et loquimur nūc de genere quod inuenitur in naturis reruz nō de genere qō in hominibus dicitur sicut genus romanoruz vel eraclitoz. vnde patet q̄ etiam genus in sua ratione non habet differentiā aliquā. Et sic patet q̄ nulla species a suo genere differt spē. nec est cum eo idem specie. Et similiter nō differunt aliq̄ specie ab illis que non sunt in eodē genere p̄prie loquendo: sed differeunt genere ab eis. Specie vero differunt ab his q̄ sunt in eodē genere. q: contrarietas est differentia q̄ aliqua differūt specie: vt ostensuz est: non q: ipsa cōtrarietas differentiarū differat specie: licet ōria differant spē sed cōtrarietas est solum in his que sunt eiusdem generis. vnde relinquit q̄ differre specie nō sit p̄prie in his q̄ sunt alterius generis.

Dubitabit autem vtiq̄ aliquis quare femina a viro nō specie differt cō Lo.25.
trario masculino ⁊ femininо existente. differentia autem contrarietate neq̄ alal masculinū ⁊ femininū diuersum esse specie: q̄uis secundum se animalis hec sit differentia: ⁊ non vt albedo aut nigredo: sed inquantum animal masculinū ⁊ femininum est. Est autem dubitatio hec fere eadez. ⁊ quare hec quidem contrarietas facit specie diuerse. hec enim vt ambulatiuum ⁊ volatiuum. sed albedo ⁊ nigredo non.

¶Lectio vndecima.

Quia philosophus iaz ostendit: q̄ differentia secundū speciem est cōtrarietas. Hic ostendit in quibus cōtrarietas nō sit differentia secunduz spēm. Et dividitur in partes duas. In prima oñdit q̄ sunt cōtraria que nō faciūt differre scōm spēm: sed sunt in eadē spē. In scōa oñdit: que sūt ōria que faciūt genere differre nō soluz specie ibi. (Quoniā vero cōtraria diuersa ⁊c.) Circa primū duo facit. Primo mouet dubitationē. Scdo solvit ibi. (Aut q: hoc qdez dicit ⁊c.) Dicit ergo pmo q̄ dubitatio est q̄re femia nō differt spē a viro cū femininū ⁊ masculinū sint ōria ⁊ differētia scōz spēm causetur ex cōtrarietate: vt supra ostensuz est. Et itez cuz oñsum sit q̄ ipsa nā generis diuersificet in diuersas

Lec.6.

UVA. BHSC. IyR_086_1

species p differentias: que sunt p se dñie generis. q̃re aīal masculinū ⁊ aīal femininū nō sunt diuersa secundum spēm: cum masculinum femininuz sint per se differentie aīalis ⁊ nō per se habeāt p accidens ad animal sicut albedo ⁊ nigredo. sed masculinuz ⁊ femininuz predicentur de animali inquantuz est aīal: sicut par ⁊ impar de numero: in quoz diffinitiōe ponitur numerus sicut in diffinitione masculini ⁊ femini animal. Ex duplici ergo rōne questio dubitabilis reducitur tum q: cōtrarietas facit differre speCec.6. cie tum q: differentie diuidentes genus in diuersas species sunt per se differentie generis quorum vtrunq; supra ostensum est. Et q: hanc dubitationē in specialibus terminis monerat reducit eā ad generalioꝛem formam. ⁊ dicit p hec dubitatio fere est eadez: sicut si queratur quare quedaz contrarietas facit differre speciem: ⁊ quedam nō. sicut ambulantium ⁊ volatiuz. siue gressibile ⁊ volatile faciūt differe specie animalia: sed albedo ⁊ nigredo non.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut quia hec quidem sunt proprie passiones generis. illa vero minus. quoniā hec est quidem ratio: hec autem materia. Quecunq; quidem in ratione sunt contrarietates specie faciunt differentiaz. que vero in cōcepto cum materia non faciunt. quapropter hominis albedo nō facit nec nigredo. nec albi hominis est differentia secundū speciem ad nigruz hominem. nec si vnuz nomen imponatur: vt materia enim homo. Non facit autez differentiaz materia. non enim hominis species sunt homines: propter hoc quāuis diuerse carnes ⁊ ossa ex quibus hic ⁊ hic: sed simul totum diuersum qdem: specie vero nō diuersum. quia in ratione non est contrarietas: hoc autem vltimum ⁊ indiuiduū. Callias vero est ratio cum materia ⁊ albus itaq; homo: quia Callias albus: secundum vero accidens homo albus. nec ereus itaq; ciculus: nec ligneus nā triangulus ereus: ⁊ circulus ligneus: nō propter materiaz specie differunt: sed quia in ratione ineſt cōtrarietas. Utrum autem materia non facit diuersa specie ens aliqualiter: aut est vt facit. Propter quid enim equus hic ab hoc homine diuersus est spē: he quidem rationes ipsorum cuz materia aut quia est in ratione contrarietas etenim albi hominis ⁊ nigri equi diuersitas ē spē: sed nō inq̃tū hic alb⁹ ille niger: qm̃ si ambo albi essent: tm̃ essent specie diuersa.

¶ Solvit propositā questionē. Et circa hoc. d. facit. Primo soluit eā in generali: ad quod questionem reduxerat. Secundo adaptat generalem solutionez ad speciales terminos in quibus primo monerat qōnē. ibi. (Masculum vero ⁊ feminā.) Dicit ergo primo q̃ ideo contingit q̃ quedaz cōtrarietas facit differre specie ⁊ quedam non. q: quedam contraria sunt p̃prie passiones generis. ⁊ quedam sunt minus ꝓprie. Quia enim genus a materia sumitur. materia autez per se habet ordinez ad formā. ille proprie sunt differentie generis que sumuntur a diuersis formis perficientibus materiā. Sed q: forma speciei iteruz multiplicatur i diuersa secundū materiā signatā que ē subiecta idiuidualibus ꝓprietatibus cōtrarietas accidentiuz idiuidualiū minus proprie se habet ad genꝰ q̃ contrarietas differentiaꝝ formaliū. Et ideo subiungit: q̃ q: icompositio est materia ⁊ forma. hec quidē est ratio. idest forma que cōstituit speciez. hec autez est materia que est idiuiduationis principium: quecunq; contrarietates sunt i ratione. idest ex parte formefaciunt differre secundū speciem. Ille vero que sunt ex parte materie que sunt ꝓprie idiuidui quod ē accepcum materia non faciunt differre secundum speciem. Et propter hoc albedo ⁊ nigredo nō facit homines differre secundum speciez. Non enī homo albus ⁊ homo niger differunt specie. etiam si vtriq; imponatur aliquod nomen: vt si homo albus dicatur. a. ⁊ homo niger. b. Hoc autem addit quia homo albus non videtur esse aliquid vnum. Sed si ponerētur nomen: videtur esse aliquid vnum. Et similiter ē de homine nigro. Et ideo dicit q̃ hō albus ⁊ niger nō differunt spē: q: homo scilicet particularis cui cōueniunt album ⁊ nigruz est quasi materia. Nō enī dicit q̃ homo si albus: nisi q: hic homo ē albus. Et sic cum hō particularis conceptus sit cuz materia. ⁊ materia nō facit differentiā secundū speciem: segtur q̃ hic hō ⁊ ille hō non differant specie: q: plures homines non pp hoc sunt plures spēs hois q: sunt plures q: non sunt plures nisi pp diuersitatem materie. q:. s. sunt diuerse carnes ⁊ ossa ex qbus est hic ⁊ ille: sed simul totum: idest idiuiduuz congregatū ex materia ⁊ forma ē diuersuz: sed non est diuersuz secūduz speciē. q: nō est contrarietas ex parte forme. Sed hꝰ. s. hō est vltimuz idiuiduū secundū spēm q: non dividitur vlterius dione formali. vel hoc. s. pticulare est vltimū idiuiduuz. q: non dividit vlterius nec materiali: nec formali differentia. Sed q̃uis i diuersis idiuiduis non sit cōtrarietas ex parte forme. est tamē diuersitas idiuiduoꝝ pticulariū q: particulare aliqđ vt callias non solū est forma. sed ē forma cū materia idiuiduata. Et ita sicut diuersitas forme facit differētiam spērum ita diuersitas materie idiuidualis facit differentiaz idiuiduoꝝ. Albuz aūt non predicatur de hoīe nisi rōne idiuidui. Non. n. dicit homo albus nisi q: aliquis homo dicit albus vt callias. Et sic patet q̃ hō p accñs dr alb⁹ q: ñ iq̃tū hō: sz iq̃tū hic hō albus dicit. hic autem hō dicit ꝓpter materiaz. vnde pz q̃ albū ⁊ nigrū non ptinent ad differentiā formalem hois: sed soluz ad mālem. ⁊ ꝓpter hoc nō differunt spē hō albus ⁊ niger. sicut nec circulus ere⁹ ⁊ ligneus dīnt spē. ⁊ i his etiaz q̃ differūt spē non est differentiā spēi pp materiaz: sed pp formā. sicut triangulus ereus ⁊ circul⁹ ligneus nō differunt spē pp materiaz sed ꝓpter diuersitatez forme. vñ si queratur vtruz materia facit diuersa spē aliquo modo vł q̃ faciat q: hic equus ab hoc hoīe diuersus spē. ⁊ tamē mānifestum ē q̃ ratio vtriusq; ē cum mā idiuiduali ⁊ sic vł q̃ materia aliq̃liter faciat dñie spē. sed tñ manifestuz ē q̃ hoc nō ptingit pp diuersitatē materie. sz q: contrarietas est ex parte forme q: homo albus ⁊ equus niger differunt spē. sed hoc nō est ꝓpter album ⁊ nigrum quia si ambo eēnt albi adhuc specie different. Sic igit apparet: q̃ cōtrarietas que ē ex parte ipsius forme facit differre spē. non aūt illa q̃ est ex parte materie. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Masculus vero ⁊ femina animalis proprie sunt passiones Sed nō secundum substantiam: verum tamē materia ⁊ corpore. propter quod idem sperma femina: aut masculus sit patiens passionem aliquam.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Solutionem generalē positā adaptat ad termios speciales in qbus primo questionē monerat. s. ad masculū ⁊ femīnā dicens q̄ masculus ⁊ femina sunt p̄prie passiones animalis quia animal ponitur i diffinitione vtriusq̄ sed non cōueniūt animali secundū substantiā ⁊ formā sed ex parte materie ⁊ corpis. Quod p̄z ex hoc q̄ idē sperma potest fieri masculus ⁊ femina secundū q̄ diuersimode patitur aliquā passionez q̄: cū fuerit calor operās fortis fiet masculus cū autē erit debilis fiet femina. Hoc autē nō posset eē vel cōtingere si masculus ⁊ femina differrent specie. Non enim ex vno semine diuersa secundū speciem p̄ducuntur q̄: in semine vis est actua ⁊ omne agens naturale agit ad determinatā speciem q̄: agit sibi simile. Unde relinquit q̄ masculus ⁊ femina nō differāt secundū formā. nec sunt diuersa secundum speciem.

¶Quod qdē igit̄ est esse diuersū spē: ⁊ quare alia differunt specie: alia non: dictum est.

¶Epilogat q̄ diximus q̄ planum est in littera.

¶Deinde cum dicit.

Uoniā vo ꝫria diuersa spē corrupti
q bile aut icorruptibile ꝫria. priuatio
enī in potentia determīata necesse diuersū esse gñe corruptibile ⁊ incorruptibile.

Lec. duodecima.

co. 26. p Ostquā philosophus ostendit q̄ sunt cōtraria que nō faciūt differre spē: hinc ostendit que sunt cōtraria que ⁊ gñe differre faciūt. Et circa hoc tria facit. ¶Primo determinat veritatē. Scdo excludit quorūdā falsam opinionē ibi (Nunc ergo diximus diuina ex hijs ⁊c) Tertio infert quoddā corelariū ex dictis ibi (palam q̄ nō cōuenit ⁊c) ¶Primo ergo premittit duo ad ostendendū ꝓpositū. quorū primū est q̄ contraria sunt diuersa specie vt supra ostensus est. Secundū est q̄ corruptibile ⁊ incorruptibile sunt cōtraria. Quod sic probat ex hoc q̄ in potentia opposita determinate potentie est quedā priuatio vt in. ix. habitum est. ¶Priuatio autē ē principiuz cōtrarietatis. Uñ sequit̄ q̄ ipotētia sit contrariū potentie. Corruptibile autē ⁊ incorruptibile opponunt̄ secundū potentiā ⁊ impotentiam sed diuersimode. Nam si accipiatur potentia cōmuniter secundū q̄ se habet ad posse agere vel pati quodcunq̄ sit corruptibile secundum potentiam dicetur incorruptibile secundum impotentiam. Si autem dicatur potentia secundum quod est posse aliquid deteri? sic econuerso incorruptibile dicetur secundum potentiam. corruptibile vero secundum impotentiam. Cum autem ex hijs videntur concludendum q̄ corruptibile ⁊ incorruptibile differunt specie. concludit q̄ sunt diuersa genere. Et hoc ideo quia sicut forma ⁊ actus pertinent ad speciem ita materia ⁊ potentia pertinēt ad genus. Uñ sicut contrarietas que ē secundum formas ⁊ act⁹ facit differentiā secundū speciē ita contrarietas q̄ est secundū potentiā facit generis diuersitatē

Lec. p.

Lec. i.

¶Deinde cum dicit.

¶Nunc autem diximus de his vniuersalibus nominibus. At autez videbitur non necesse est esse quodcunq̄ incorruptibile ⁊ diuersa specie esse: quemadmodum neq̄ albū ⁊ nigrum idem enim contingit esse ⁊ simul: si fuerit vniuersalium: quēadmoduz homo erit vniq̄ ⁊ albus ⁊ niger: ⁊ singularium: erit. non simul albus idem ⁊ niger: equidem album contrarium nigro.

¶Excludit quorundam falsaz opinionē. Et circa hoc duo facit. ¶Primo proponit eā. scdo ꝓbat ibi (Sed cōtrariorū ⁊ q̄ ⁊c) Dicit ergo primo q̄ probatio premissa de corruptibili ⁊ incorruptibili ē accepta ex ratione horum vniuersaliū nominum secundū. s. q̄ vnū significat potentiā ⁊ aliud impotentiā. Sed sicut quibusdā videt nō necesse est q̄ corruptibile ⁊ incorruptibile differant spē sicut non est hoc necesse in albo ⁊ nigro. Cōuenit. n. idē esse album ⁊ nigrum ꝫ diuersimode q: si illud quod dicitur album ⁊ nigrū sit aliqō vniuersale simul est albū ⁊ nigrum quantuz ad diuersos. Sicut simul verum est dicere q̄ homo ē albus ꝓpter Sortez niger ꝓpter ¶Platonē. Si vero fuerit aliquid singulariū nō erit simul albū ⁊ nigrum. Sed tamen pōt nunc eē album postea nigrū cum tamen albū ⁊ nigrum sint cōtraria. Et hoc modo dicūt quidam q̄ simul in eadem spē pūt esse quedam corruptibilia ⁊ quedam incorruptibilia. Et idem singulariter quandoq̄z corruptibile ⁊ quandoq̄ incorruptibile.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed contrariorum hec quidem secundū accidens insunt quibusdaz: vt que nūc dicta sunt ⁊ alia multa: hoc autem impossibile quorum est ⁊ corruptibile ⁊ incorruptibile: nihil enim est corruptibile secundū accidens: naz accidens contingit existere ⁊ corruptibile ex necessitate existentium est qbus inest: aut erit idem ⁊ vnum corruptibile ⁊ incorruptibile si contingit non existere ipsuz corruptibile aut substantiam: igitur aut in substantia necesse est inesse corruptibile vnicuiq̄z corruptibilium: eadem vo ratio ⁊ de corruptibili: ex necessitate enim existentium ambo sunt inquātum igitur secundum primum: hoc quidem corruptibile: hoc aūt icorruptibile habet oppositionē: vnde necesse genere esse diuersa.

¶Excludit predictam opinionē dicēs q̄ contrariorum quedam sūt in his de qbus dicūtur ꝫm accidēs sicut album ⁊ nigrū homini de qbus nūc dictū est ⁊ alia multa sūt huiusmodi cōtraria in qbus locū habet qđ dictū est scilicet qđ possūt simul esse in eadem specie ⁊ successiue in eodem singulari. Sed q̄dam contraria sūt de qbus hoc est impossibile de quoz numero sunt corruptibile ⁊ incorruptibile. Non enim corruptibile ineſt secūdum accidēs alicui eorum de qbus predicatur: q: quod est secūdū accidēs contingit non esse. Corruptibile aūt ex necessitate ineſt hijs qbus inest. At si hoc nō sit vez: sequeret̄ q̄ vnū ⁊ idez sit quā doq̄z corruptibile ⁊ quādoq̄z icorruptibile: qđ est impossibile secūdum naturā. Licet per hoc non excludatur qn virtus divina possit aliqua corruptibilia secundum suam naturā incorruptibiliter conseruare. Sic igitur necesse est cū corruptibile non predicet̄ secundum accidens: q̄ aut significet substantiam eius de quo predicat: aut aliquid qđ est in substantia. Est. n. vnūquodq̄z corruptibile per materiam que est de substantia rei. Et similis ratio est de incorruptibili. quia vtrūq̄z ex necessitate inest. Sic igitur patz q̄ corruptibile ⁊ incorruptibile opponūtur sicut secūdum se predicata que scilicet predicantur de aliquo inquantum huiusmodi secūdum q̄ tale. Et ex hoc sequitur ex necessitate q̄ corruptibile ⁊ icorruptibile sint gñe diuersa. Manifestū est. n. q̄ ꝫia que sūt in vno genere nō sunt de substantia illius generis. Non enim rationale ⁊ irrationale sunt de substantia animali. Sed animal est potentia vtrunq̄z. Quod cunq̄z autem genus accipiatur oportet q̄ corruptibile ⁊ icorruptibile sint

UVA. BHSC. IyR_086_1

de intellectu eius. Unde impossibile est q̄ cōmunicent in aliquo genere. Et hec rationabiliter accidit. Nam corruptibilium ⁊ incorruptibilium non potest esse materia vna. Genus autem physice loquendo a materia sumitur. Unde supra dictū est q̄ ea que non communicant in materia sunt genere diuersa. Logice autem loquendo nihil prohibet q̄ conueniant in genere inquātū conueniūt in vna cōi ratione vel substantie vel qualitatis vel alicuius huiusmodi. Lec. 9. ⁊.10.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam igitur q̄ non contingit esse spēs: tales quales dicunt quidam: erit enīz homo hic quidē corruptibilis: hic autē incorruptibilis. equidem specie eadem dicūtur esse species: ⁊ nō equiuoce: diuersa vō genere plus distant q̄z que specie.

¶ Infert quoddaz corelariuz ex dictis scilicet q̄ nō possunt esse species separate sicut platonici posuerūt. Ponunt enīz duos homines vnum sensibile qui est corruptibilis ⁊ vnum separatum qui est incorruptibilis quez dicūt speciez vel ideam hominis. Species aūt sine idee dicūtur esse eadez specie secundū platonicos cūz singularibus. Et nomen speciei nō equinoce predicatur de specie ⁊ de singulari. cum tamen in corruptibile ⁊ corruptibile etiaz genere differant. Et ea que sunt diuersa genere plus distant q̄z que differunt specie. Attendendū est aūt q̄ licet philosophus ostenderit q̄ q̄dam contraria non faciūt differre specie ⁊ quedam faciūt differre etiaz genere: tamen omnia contraria aliquo modo faciūt differre specie si fiat comparatio contrariox ad aliquod determinatuz genus: nam albū ⁊ nigrū licet non faciāt differre specie in genere animalis. faciūt tamen differre specie in gñe colorus ⁊ masculinū ⁊ femīnū faciūt differre spē in genere sexus ⁊ aīatū ⁊ inanimatū licet faciant differre genere quantū ad infimas species tamen quantum ad genus quod per se dividitur in animatū ⁊ inanimatū faciūt differre specie tantū. Nam oēs differentie generis sunt constitutiue speciex quarūdam: licet ille species possint genere esse diuersa. Corruptibile aūt ⁊ incorruptibile dividūt per se ens quia corruptibile est quod potest non esse. Incorruptibile autē quod non potest non esse. Unde cum ens non sit genus non mirum si corruptibile ⁊ incorruptibile non conueniant in aliquo vno genere.

¶ Quod quidem igitur sapientia circa principia scientia est: palam ex primis in quibusdam dubitatuz est ad dicta ab aliis de principiis.

¶ Diui Thome Aquinatis in vndecimū librū de tha. Aristo. Preclarissima Commentaria.

Lectio. prima.

¶ Quia particulares scientie quedam eox que perscrutatione indigent pretermittunt necesse fuit q̄z quādam scientiam esse vniuersalē ⁊ primam que perscrutetur ea de quibus particulares scientie non considerant. Huiusmodi aūt videntur esse tam cōmunia que sequūtur ens cōmune de quibus nulla scientia particularis considerat cū non magis ad vnam pertineant q̄z ad aliam: sed ad oēs cōmuniter q̄z ⁊ substātie separate que excedūt considerationē omniuz particulariū scientiax. Et ideo Aristo. huiusmodi scientiam nobis tradens postq̄z perscrutatus ē de cōibus accedit ad tradenduz specialiter de substātijs separatis ad quax cognitionem ordinant nō solum ea que in hac scientia tractata sunt: sed etiaz que in alijs scientijs tractantur. Et ideo ad manifestioreꝫ consideationem de substantijs separatis habendam primo sub quodam compendio recolligit ea que dicta sunt tam in hoc libro quā in libro phycoruz vtilia ad cognitionē substātiarum separatax. Secundo de ipsis substātijs separatis inquirit circa medietates sequentis libri ibi. (Sed quoniaz tres sunt substātie). Prima pars dividitur in duas. In prima recolligit ea que precedūt consideationem substantie. In secūda recolligit ea que ad consideationez substantie pertinent ibi. (In principio sequentis libri). (De substātia qdem theorica). Tria autem premiserat ante consideationem substātie primo monerat dubitationes in tertio libro quas in hoc primo recolligit. Secundo determinauerat ea quē ad consideationem huius scientie pertinent in quarto libro que ⁊ hic secūdo loco recolligit ibi. (Quoniam autē phy. scientia). Tertio determinat de ente imperfecto. s. de ente per accidēs ⁊ de motu ⁊ infinito de quibus partiz determinat in secundo huius partim in tertio physicox. Et de hijs in tertio loco hic recolligit ibi. (Quoniaz aūt simpliciter ens ⁊c). Prima pars dividitur in duas. primo monet dubitationem circa consideationez huius scientie. In secūda circa res de quibus in hac scīētia determinatur ibi. (Adhuc vnum oportet poni). Circa primum duo facit. Primo inquirit quomodo sit cōsideratio huius scientie circa principia ⁊ substantias Secundo circa que principia ⁊ circa quas substantias ibi. (Sz nec circa dicta a physicis). Circa primū duo facit. Primo dubitationes monet de consideratione huius scientie circa principia. Secundo de consideratione huius scientie circa substantias ibi. (Ad hoc vtrum omniū substantiarum). Circa primū tria facit. Primo supponit consideationē huius scientie esse circa principia. dicens q̄ manifestum est ex primo libro in quo disputauit contra ea que alij physici perunt de primis rerum principijs q̄ sapientia est scientia quedam circa principia. Ostensum est enim in prohemio istius libri quod sapientia considerat causas altissimas. ⁊ maxime vniuersales. ⁊ est nobilissima scientiarum. 1.

¶ Dubitabit autem vtiq̄z aliquis: vtrum vnam existimare esse oportet sapientiam scientiam aut multas: siquidem enīz vnaz: vna autem est semper contrariorum semper: principia autem non contraria: si autez non vna: quales oportet ponere bas.

¶ Secundo ibi monet questionem de consideratione huius scientie que sapientia dicitur circa principia rerum. dicens q̄ aliquis potest dubitare vtrum oporteat sapientiam que considerat principia esse vnaz scientiam aut multas. Et si dicatur q̄ est vna videt hoc esse in contrariuz quia plura de quibus consideratur in vna scientia sunt contraria eo q̄ vnum contrariorum est ratio aīd cognoscendum alterum. Propter hoc videntur sub vna arte cadere. Sed principia rerum cum sint plura non sunt contraria. Alioquin nō possent conuenire in vno principiato. Sapientia ergo que est de principijs non videtur esse vna scientia Si vō dicatur q̄ non est vna sed plures non est eas assignare. Est autem veritas q̄ sapientia est vna scientia que tamen considerat plura principia inquantum reducuntur ad vnum genus: quia in hac ratione cōtraria sub vna scīa cadūt inquantū sunt vni⁹ generis.

¶ Adhuc speculari demōstratiua principia vnius aut pluriuz: siquidez enīz vnius qui-

UVA. BHSC. IyR_086_1

dem magis huius quaz cuiusqz: si autez plu
rium quales oportet eas ponere.

¶Tertio ibi. ¶Mouet dubitationem de conderatio/
ne huius scientie circa principia demonstrationis. di
cens q̄ adhuc dubitabile est vtrum speculari princi/
pia demonstratiua vt oē totum est maius sua parte ⁊
similia sit vnius sciētie aut plurium. Et si dicatur q̄
vnius videtur difficile assignare quare magis sit isti/
us sciētie q̄ alicuius alterius cum oēs scientie com/
muniter eis vtantur. Si aūt detur q̄ sit plurium sciē/
tiarum videbitur difficile assignare plures scientias
tales. Est autem veritas q̄ vna scientia principaliter
considerat ista principia ad quā consideratio pertinet
cōmuniū qui sunt termini illoz principioz sicut ens
⁊ non ens totum ⁊ pars ⁊ alia hmōi ⁊ ab ea alie sci/
entie huiusmodi principia accipiunt.

¶Deinde cum dicit.

¶Adhuc vtrum omniuz substantiaruz: aut
non: siquidem enim non omnium qualium
difficile assignare: si autem omnium vna non
manifestuz quomodo contingit: pluriuz ean
dem scientiam esse.

¶Mouet dubitationes de consideratione huius sci
entie circa substātias. Et querit duo. ¶Primo vtrum
hec sciētia consideret de oībus substātijs. aut non. Et
si detur q̄ nō difficile est assignare de quibus substan
tijs cōsideret ⁊ de quibus non. Et si detur q̄ de omni
bus consideret cum sit vna remanet dubium q̄ eadē
scientia possit esse de pluribus cū vna sciētia sit vna. ⁊
Et veritas est q̄ hec scientia est de omnibus substan
tijs licet de quibusdam principalius. scilicet de sub/
stantijs separatis inquantum omnes conueniunt in
vno genere quod est ens per se.

¶Adhuc vtrum circa substantias soluz: aut
circa accidentia demonstratio est: circa sub/
stantias non est. si enim circa accidentia de/
monstratio est: circa substantias non est: si
autem altera que vtraqz. ⁊ vtrum sapientia
demonstratiua quidem sapientia que circa
accidentia: hec autem circa prima que sub/
stantiarum.

¶Secundo ibi. Querit vtrum demonstratio sit solū
circa substantias aut etiaz circa accidētia. Si enim de
monstratio ppie esset circa accidētia quia ad demō
strationem pertinet concludere per se accidentia de
substantijs non erit demonstratio circa substātia. Sz
si dicatur q̄ alia demonstratiua scientia est substantiā
rum ⁊ alia accidentium per se querenduz restat q̄ sit
vtraqz earum. Et si vtraqz earum sit digna nomine sa
piēne quia ex vna parte videtur q̄ illa que circa acci
dentia sit sapiētia: q̄ demonstratio proprie est accidenti/
um ⁊ demonstratiua scientia certissima est. Et sic vi/
detur q̄ sapientia sit determinatiua que est circa acci
dentia. Ex alia parte videtur q̄ sit circa substantias:
quia cum substantia sit prima in entibus scientia que
est circa substantias videtur esse prima. Est aūt veri/
tas q̄ sapientia substātias ⁊ accidentia consideratam
quantum conueniunt in ente quod est eius subiectuz
sed substantias principaliter sicut per se prima entia:
⁊ de hijs accidentia demonstrat.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed non circa dictas in phyficis causas
quesitam scientiam ponendum: neqz enim
circa quod cuius gratia: tale enim bonum:
hoc autem in operabilibus existit ⁊ existen/
tibus in motu: ⁊ hoc primum mouet. Tale
enim finis primum fuit aut mouens non est
immobilis.

¶Mouet questiones magis spāles de consideratio/
ne huius sciētie. Et primo circa quas substantias sit
consideratio huius scientie. Secūdo circa que princi
pia ibi. (Dubitabit autem vtiqz). Circa primuz mo
uet quatuor questiones. Et prima, questio pertinet ad
causas substantiaz sensibiluz. dicens q̄ nō videtur
ponenduz hanc scientiaz quā querimus circa quatu
or genera causaz de quibus dictuz est in libro phyco
rum quia maxime videtur esse circa causaz finalem:
que est potissima inter alias. Sed non videtur esse
hec scientia circa id cuius gratia. i. circa causaz finalē
quia finis habet rationē boni. Bonuz autez consistit
in operationibus ⁊ in hijs que sūt in motu. Unde im
mobilibus sicut in mathematicis nihil demōstratur
per causam finalez. Et manifestum est q̄ finis est qō
primū mouet. ¶Mouet enī efficientez. ¶Primū autez
mouens nō videtur in rebus mobilibus. Est aūt ve/
ritas q̄ hec sciētia cōsiderat dicta genera causarum ⁊
precipue cām formalē ⁊ finalez. ⁊ vlterius finis qui/
dem est primum mouens est omnino immobile: vt
infra ostendetur.

¶Totaliter autem dubitationez habet vtz
quidem circa sensibiles substantias est que
sita nunc scientia aut non. ⁊ circa quas aut ali
as: si enim circa alias: aut circa species: aut si
cut circa mathematica. species quidez eniz
q̄ non sunt palam.

¶Secūdo ibi. ¶Mouet questionem de consideratio/
ne substantiarum sensibiluz. Et querit vtruz hec sci/
entia sit circa substantias sensibiles: aut nō. Si enī sit
circa substātias sensibiles non videtur differre a scien
tia naturali. Si autez circa alias substantias difficile
est assignare circa quas alias. Aut enī est circa speci/
es idest circa ideas quas platonici posuerunt. Aut est
circa mathematica: que etiaz quidam posuerunt esse
media inter ideas ⁊ substantias sensibiles: sicut sunt
superficies ⁊ linee ⁊ figure ⁊ alia huiusmodi. Sz ma
nifestum est per superiores libros q̄ species non sunt
idest idee seperate. Et de mathematicis statim que/
retur. Est autem veritas huius questionis q̄ ista sciē
tia determinat de substantijs sensibilibus inquantuz
sunt substantie non inquantum sunt sensibiles ⁊ mo/
biles. ¶Hoc enim proprie pertinet ad naturalez. Sed
propria consideratio huius scientie est de substantijs
que non sunt idee nec mathematica seperata sed pri/
mi motores vt infra patebit.

¶Attamen dubitationē habet ⁊ si esse quis
ipsas ponat: propter quid quidez non quē/
admodū in mathematicis sic habet ⁊ in aliis
quoruz sunt species. Dico aūt quia mathe/
matica quidez intermedia specierū ponūt ⁊
sensibiliuz velut tertia quedaz preter species
⁊ que hic: tertius aūt bō non est neqz equus
preter anthon ⁊ singulares.

¶Tertio monet tertiam dubitationem ex incidenti.
Quia enim dixerat manifestum esse q̄ nō sunt speci
es separate monet dubitationem de mathematicis:
vtruz sint separate. Et ostēdit primo q̄ nō: q: si aligs
ponat spēs separatas. ⁊ mathematica sepata preter
substantias sensibiles: quare nō est ita in oībus q̄ hāt
species sicut in mathematicis vt supra. sic mathemati
ca ponūtur media iter species ⁊ sensibilia quasi q̄daz

UVA. BHSC. IyR_086_1

tertia entia ꝓter spēs ⁊ pticularia que sūt hic vt linea mathematica ꝓeter spēz lineā ⁊ lineā sensibilē ita ponēretur tertius homo ⁊ tertius equus ꝓeter actones. i. per se hoiem ⁊ p se equum que appellabant platonici ideas ⁊ equū ⁊ hoiem singulares. Sed in his platonici media non ponebāt sed solū in mathematicis.

¶ Postea vero cum dicit.

¶ Si autez iterū non est vt dicunt circa qualia ponendum negociari mathematicuz: non est eniz vtiqz circa ea que hic: hozuz enī nullum est quale mathematice querunt scientiarum: neqz enim circa mathematica quesita est nunc scientia: separabile eniz ipsozuz nullum: sed neqz sensibilium substantiarum corruptibiles enim.

¶ Objcit in cōtrariū q: si nō sunt mathematica separata difficile est assignare circa que mathematice scientie negociētur. Non enī negociari videntur circa sensibilia inquātum huiusmodi. q: in istis sensibilib⁹ non sūt tales linee ⁊ tales circuli ꝗles scie mathematice q̄rūt. Unde videt necesse ponere q̄sdā lineas ⁊ quosdā circulos separatos. Est aūt veritas ꝙ mathematica nō sunt separata a sensibilibus scōm se. sed solum scm rationē: vt supza ostēsuz est in. vj. et infra reseruatur.

Lect. 6. Et q: hanc dubitationē ex incidēti iterposuerat de separatione mathematicoꝝ ea occasione q: dixerat manifestum esse ꝙ spēs nō sunt separate: cōsequenter cum dicit. Neqz etiā circa mathematica redit ad questionem p̄ncipalē qua querebatur circa quas substātias sit ista sciētia. Et cū oñderit ꝙ nō sit circa spēs: q: species nō sunt separate nunc ostendit eadē rōne ꝙ non est circa mathematica: q: nec ipsa sunt separata. s. scōm esse. Sed nō videt esse circa sensibiles substātias cuz sint corruptibiles ⁊ in motu existentes. Est autez veritas huius questionis que supza posita est.

¶ Totaliter autez dubitabit vtiqz aliquis cuius scientie dubitare: de mathematicaruz materia: neqz eniz phyice: propter circa habentia in ipsis p̄ncipiū motus ⁊ quietis naturalis omne esse negociuz: neqz etiam intendentis de demonstratiōe ⁊ scientia circa hoc ipsum: genus enim inquisitionē facit: relinqtur igitur ꝓpositam philosophiam de ipis considerationem facere.

¶ Quartā rationē ponit ibi. Et querit cuius sciētie sit dubitare de materia mathematicaꝝ scientiaꝝ. i. inqrere de ḡbus mathematice cōsiderent. Nō. n. hoc est scientie nālis ꝓpter hoc ꝙ totum negotiū nālis phyice est circa ea que habent in seipsis p̄ncipiū motus ⁊ getis que nālia dicunt. Unde de hac dubitatiōe se nō intromittit. Similiter etiā consideratio huius dubitationis nō videt ptinere ad illā sciētiā que intēdat de demōstratiōe ⁊ scia mathematicoꝝ que dī mathematica scia: q: hmōi scia presupponit hmōi mām sine hmōi subiectum ⁊ circa ipsum aliqua iquirit. Unde relinquitur ꝙ ad hanc phyam pertineat considerare de quo tractant scientie mathematice.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dubitabit autem vtiqz aliquis si oporet querere quesitam scientiam circa p̄ncipia vocata ab aliquibus elementa: hoc autez omnes in existentia compositis ponunt: magis autem vtiqz videbitur vniuersaliuz oportere esse quesitam scientiam. Omnis enim ratio ⁊ omnis scientia vniuersaliū ⁊ non extremoꝝ. quare erunt vtique sic primorum generum.

¶ Ingrit circa qualia p̄ncipia sit cōsideratio huius sciētie. Et circa hoc mouet tres qōnes. Primo. n. q̄rit vtrū hec scientia sit circa p̄ncipia q̄ a ḡbusdaz elemēta dicūtur. Quod videt ex hoc ꝙ oēs ponunt huiusmodi p̄ncipia esse in existētia. i. intrinseca cōposito Et ita opz ad cognitionē cōpositoꝝ ꝙ ipsa cognoscātur. Sed ex alia rōne videt ꝙ ista scientia sit magis vniuersaliū: q: ois ratio ⁊ ois scientia videtur esse vniuersaliū ⁊ nō extremoꝝ. i. particulariū ad que diuisio cōium terminatur. Et sic videtur ꝙ ista scientia maxime sit p̄ioꝝ genez. Et veritas est ꝙ hec scia precipue cōsiderat cōia nō tamē ꝙ cōia sint p̄ncipia sicut platonici posuerunt. Considerat autē ⁊ p̄ncipia intrinseca rerum sicut materiam ⁊ formam.

¶ Hec autem fient vtique ens ⁊ vnuz: hec enim maxime vtique existimabuntur continere entia omnia: ⁊ maxime p̄ncipia videri quia prima natura sunt: corruptis eniz ipsis conterimuntur relīqua: omnia enim ens ⁊ vnum secundum quod aut differentias ipsis necesse participare: si ponat quis ipsa genera: differentia autez nulla genere participat: sic non vtique videbitur oportere ipsa poni genera neque p̄ncipia.

¶ Secūdo ibi monet secundam dubitationē. Videt enim ex vna parte ꝙ vnum ⁊ ens sint p̄ncipia ⁊ genera quia hoc maxime videtur continere omnia suo ambitu cōitatis. Et maxime videtur esse p̄ncipia q: sunt prima naturaliter quia eis interemptis interimūtur alia. Omnia enī sunt ens ⁊ vnū. Unde si auferat vnum ⁊ ens omnia alia auferūtur: sed non conuertit. Et sic videtur esse prima naturaliter cum prius naturaliter dicatur a quo non cōuertitur cōsequentia ēndi. Ex alia parte videtur ꝙ vnū ⁊ ens nō sint genera ⁊ per cōsequēs nec p̄ncipia si genera sūt p̄ncipia. Nulla enī differētia participat actu genus: q: differētia sumitur a forma: genus autez a materia. Sic ratiōnale a natura itellectiua alā a natura sensitiua. forma aūt nō includitur in essentia materie actu: sed materia est in potētia ad ipsam. Et similiter differentia nō pertinet ad naturā generis: sed genus habet differentiam potestate. Et ꝓpter hoc differentia non participat genus q: cū dico rōnale significo aliqd habēs rationem. Nec est de intellectu rationalis ꝙ sit animal. Illud aūt participatur quod est de intellectu participantis. Et ꝓpter hoc dicitur ꝙ differentia nō participat genus. Nulla aūt posset differētia sumi de cuius itellectu nō esset vnū ⁊ ens. Unde vnū ⁊ ens non possunt habere aliquas differētias. Et ita nō possunt esse genera. Cū oē genus habeat differentias. Est autem veritas ꝙ vnum ⁊ ens non sunt genera: sed sunt omnibus cōmunia analogice.

¶ Adhuc autem si magis p̄ncipiuz quod simplicius eo quod minus tale: vltima autez eoꝝ que ex genere simpliciora generibus indiuisibilia enim genera aut in plura ⁊ differentia diuiduntur: magis vtique p̄ncipium videbitur esse species generibus: quia autem interimuntur generibus species genera p̄ncipiis assimilantur magis p̄ncipiū enim quod iterimit: que qdem igitur dubita

UVA. BHSC. IyR_086_1

tionem habent: hec ⁊ talia sūt altera.

¶ Tertiam questionē ponit ibi. Et est dubitatio vtr̄ principia sint magis genera q̄z species. Et p̄mo ostēdit q̄ spēs magis sint principia q̄z genera: quia quod est simplicius est magis principium. Sed spēs videntur esse simpliciores. Sunt enī indiuisibilia ad q̄ terminatur diuisio generis formalis Sed genera in pluralitate dīa spē diuidūtur ergo magis videntur principia ⁊ dīa spē genera. Sed ex ea parte qua genera constituunt spēs ⁊ nō econuerso videtur genera esse magis principia. Hoc enī est de ratione principij q̄ eo remoto alia remouētur. Est autē veritas q̄ vniuersalia sunt p̄ncipia. ſ. in cognoscēdo. ⁊ sic genera magis sūt principia quia simpliciora. Et q̄ diuiduntur in plura q̄z species hoc est q̄ cōtinēt plura in potentia. Sz species continēt plura in actu. Cū sint magis diuisibilia per modum resolutionis cōpositi in simplicia.

a Adhuc vtrum oporteat poni aliqd p̄ter singularia: aut nō: sed horuz quēsita sciētia: sed hec īfinita: que vo p̄ter singularia: genera aut species sunt: si neutrius horū quesita nūc sciētia: propter quod enim impossibile hoc dictuz est.

¶ Lectio secunda.

p Postquam mouit dubitationem de cōsideratione huius scientie. hic mouet dubitationē de his que in hac scia cōsiderantur. Et p̄mo de substantijs. Secūdo de p̄ncipijs ibi. (Adhuc aūt si quidem est). Circa hoc mouet duas dubitatōes: quaz p̄ria est vtr̄ oporteat aliquid poni in reruz natura existere p̄ter singularia aut nō. Et si dicatur q̄ non videtur seq̄ q̄ hec scia que nūc querit sit singulariū ⁊ quelibet alia. Sed hoc videtur impossibile q̄: singularia sunt infinita ⁊ īfinitoz non est scia. Si aūt dicatur q̄ aliqd existit p̄ter singularia oz q̄ sint vel genera vel species. Et sic hec scia esset de generibus vel spēbus. Sz qua re hoc sit ipossibile dictū est p̄ius: q̄ nec genera nec spēs vident esse p̄ncipia: cum tamē hec sit scia de p̄ncipijs. Et veritas ꝫ ē q̄ nihil est in rez natura p̄ter singularia existens: sed tantum in consideratione intellectus abstrahentis cōmunia a proprijs.

¶ Etenim totaliter dubitationez habet vtrū oporteat aliquam existimari substātiam separabilem p̄ter sensibiles substātias ⁊ eas q̄ hic aut nūc: sed hec esse entia ⁊ circa hec sapientiā existere: querere quidem enī videamur aliam quādam ⁊ proposituz est hoc nobis. Dico autez scire siquidem separabile secūdum se ⁊ nulli sensibilium existēs.

¶ Secundam dubitationem ponit ibi. Et est scilicet vtrum sit aliqua substātia separabilis p̄ter sensibiles substātias que sunt hic ⁊ nunc. Et hec questio necessaria est hic ad querēdū: q̄ si nihil est p̄ter sensibilia tūc sola sensibilia sūt entia. Et cū sapiētia sit scia entiū: sequitur q̄ sapiētia sit circa sola sensibilia: cū tñ in hac scia videamus querere quandam aliam nām separatam. Et sic ad ppositū huius scie ptinet querere si est aliquid separatum a sensibilibus vel non. Et quicqd horum detur sequitur alia questio.

¶ Adhuc autem si p̄ter sensibiles substātias est aliqua alia substantia: p̄ter quales sensibiles oportet ponere hanc esse: quid. n. magis p̄ter boies: aut equos q̄z aliorum aialium ponet quis ipsaz: aut totaliter īanimatorum totaliter equales q̄ sensibilibus ⁊ corruptibilibus substātijs ppetuas alteras constituere extra rōnabilia videbit vtiq̄z cadere.

¶ Et ideo cōsequētur cū dicit p̄ter sensibilia mouet qōnem que videt sequi si ponat aliqd sepabile a sensibilibus: que qdem qō est vtrū p̄ter oēs substātias sensibiles sit aliqd separabile aut p̄ter quasdā tātum. Si p̄ter quasdā tātum difficile est assignare rōnem p̄ter quales substātiaz sensibiliū opz ponere substātiam separatā ⁊ p̄ter quales nō. Nō. n. videt esse rō aliqua quare p̄ter boes ⁊ equos sensibiles sit hō ⁊ equus separatus ⁊ nō similiter: ⁊ de alijs aialibus: ⁊ etiam de alijs īanimatis. Si autem p̄ter oia sensibilia sit aliqua substantia separata: sequitur q̄ oporteat ponere aliquas substātias separatas perpetuas equales numero substātijs sensibilibus ⁊ corruptibilibus vt. ſ. sicut est hō corruptibilis: ita sit homo ico corruptibilis ⁊ equus ⁊ bos. ⁊ etiaz in rebus naturalibus alijs. Et hoc videtur cadere in irrationabilia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si aūt nō sepabile a corporibus quesitū nunc p̄ncipium est quid vtiq̄z aliud qs ponet magis materiā: hec tamē actu quidez nō est: potētia aūt est magis vtiq̄z p̄ncipiuz p̄ncipalius hac videbitur esse species ⁊ forma: hoc autem corruptibile: quare totaliter non est ppetua substantia sepabilis ⁊ secūdū se: sed incōueniēs. Videtur enī ⁊ querit fere a gratiosissimis tanq̄z existens quoddam p̄ncipium ⁊ substantia talis quomodo erit ordo nō existente aliquo p̄ncipio perpetuo ⁊ separabili ⁊ manente.

¶ Adonet aliam qōnem que videt sequi si nō sit aliqua suba separata a sensibilibus. ⁊ est qō qd sit p̄mus p̄ncipium vtrū. ſ. mā vel forma. Ex his enī duob⁹ cō ponunt sube sensibiles. Videtur. n. p̄mo aspectu q̄ nihil magis possit poni p̄ncipiū q̄z mā que est p̄mum subm. ⁊ semper manet sicut p̄mi naturales posuerūt. Sed hoc vt videt nō pōt esse p̄ncipiū q̄: materia nō est in actu sed in potentia. Et ita cū actus nāliter sit p̄or potentia vt in nono habitū est. videtur q̄ sit p̄ncipium species ⁊ forma que ē actus. Sed nec forma pōt esse p̄ncipium vt videtur quia forma sensibilis videtur esse corruptibilis. Et ita si forma sensibilis sit primum principium: videtur sequi q̄ nulla substātia sit perpetua que sit separabilis ⁊ secundum se existens. Quod videtur inconueniens quia a famosis philosophis. queritur aliquod p̄ncipium perpetuum ⁊ separatum. ⁊ aliqua talis substantia ⁊ hec rationabiliter. Non enim esset ordo perpetuitatis in rebus nisi esset aliquod principium separabile ⁊ perpetuum quod daret rebus perpetuitatem. Et veritas haruz questionum est q̄ est aliqua substantia separata a sensibilib⁹ non quidem species rerum sensibilium vt platonici posuerunt: sed primi motores vt infra ostendetur. Lect. 3.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem siquidem est aliqua substātia ⁊ p̄ncipium tale secundum naturam quale nunc querimus: ⁊ hoc vnum oīum ⁊ idem perpetuorum ⁊ corruptibiliuz dubitationē habet: propter quid quidez eodez p̄ncipio existente: hec qdez sunt perpetua eoruz que

UVA: BHSC. IyR_086_1

sub pricipio hec autez nō perpetua: hoc.n. inconuenies: si autem aliud qdem principium est corruptibilium: aliud autem ppetuorum: siquidem perpetuum ⁊ quid corruptibiliuz. Sil'iter dubitabimus propter qūid enim non perpetuo principio existente ⁊ q̄ sub principio ppetua. corruptibili autē existente aliud aliquid principium sit huius: ⁊ illius alterum: ⁊ hoc in infinitum procedit.

¶ Monet qōnem de pricipijs. Et pmo qualia sunt. Secūdo que sunt ibi. (Si autē rursus aliquid). Tertio qūo se hēant adinuicem ibi. (Adhuc aūt vtrū pncipiuz). Querit ergo si sit aliqua substantia separata ⁊ pncipium vt nunc querimus vtrū sit aliqō pncipiū oīum. s. corruptibiliū ⁊ icorruptibilū vel nō. Si sit pncipium aliqō oīum dubitatio remanet quare ex eodē pncipio quedaz sunt perpetua quedam nō perpetua. Si aūt aliud est pncipium corruptibilium ⁊ aliud incorruptibilium adhuc remanet dubitatio quare cum pncipium sit perpetuum quare ea que sunt ex primo nō sunt perpetua. Si aūt pncipium sit corruptibile. omne aūt corruptibile est generabile: oē aūt generabile habet pncipium. sequitur q̄ pncipium corruptibile habeat aliquod pncipium. ⁊ illud aliud: ⁊ sic in infinitum. Quod est impossibile vt oīsum ē. s. in secundo. Et veritas est q̄ primum pncipium oīum est incorruptibile. Sed quedam propter longe distare ab eo sūt corruptibilia in quibus generatio corruptio causatur per causam mediam que est icorruptibilis secundum subam ⁊ variabilis secundum vbi.

¶ Deinde cam dicit.

¶ Si autem rursus aliquis putat maxime pncipia immobilia esse ens ⁊ vnum ponat primo quidam: si non hoc aliquid ⁊ substantiam vtrumq̄ ipsoruz significat: quomodo erunt separabilia ⁊ per se: talia autem querimus perpetua que ⁊ prima pncipia. si vero hec aliquid ⁊ substantiam vtrunq̄ ipsorum significat. omnia erunt substantia entia: de omnibus enim ens predicatur: de quibusdam autem ⁊ vnum: substantiam autem esse omnia entia falsum.

¶ Querit que sūt pncipia. Et pmo querit de opinione illoz qui posuerunt pncipia vnū ⁊ ens: q̄ sunt maxime imobilia. Qualitercūq̄ .n. varietur aliqd semp remanet vnū ⁊ ens. Sed ex eoz opinioē cōsurgit duplex dubitatio: quaz vna est vtz vnū ⁊ ens significat hoc aliqd ⁊ suba. Si enī nō. nō potuerunt esse separabilia ⁊ p se existētia. sed talia pncipia querimus que sint perpetua ⁊ separata existētia. Si āt significat hoc aliqd ⁊ substātiam: sequitur q̄ oīa sint substātie ⁊ nihil sit accidens q̄ ens predicatur de oībus entibus: vnum autem predicatur de quibusdam. Quedā vo sunt que in multitudine consistunt. de quibus vo manifestum est qualiter predicetur vnum. Hoc autem est falsum q̄ oīa sint substantie. Unde videtur q̄ vnū ⁊ ens non significent substantiam.

¶ Adhuc autez primuz principiuz q̄ vnū dicentibus ⁊ hoc substantiam: ex vno autem ⁊ materia numeruz generent primo: ⁊ banc substantiam dicunt esse quomodo contingit quod dicitur verum esse: dualitatez enim ⁊ reliquorum vnumquodque numeruz compositorum quomodo vnum oportet intelligere: de hoc enim neq̄ dicunt nihil: neq̄ facile est dicere.

¶ Secūda dubitatio talis est quā ponit ibi. Ponentes enī vnū pncipiū ⁊ subam dīt q̄ ex vno ⁊ ex materia generat numerus tanq̄ primus effect⁹. Et hūc .s. numez dīt esse subam. Sed hoc non videtur esse verum: q̄ si numerus cōponitur ex numero ⁊ materia: opz q̄ sit aliqd vnum sicut quod componitur ex aia ⁊ materia opz q̄ sit aīatum. Sed qūo dualitas ⁊ quilibet alioz numeroz qui sunt cōposita ex multis vnitatibus sunt vnum vt dicunt platonici: nec facile est assignare vt posit dici esse relictum ab eis quasi de facili intelligibile.

¶ Si vo lineas aut bis babita. Dico autez superficies prima ponat quis pricipia: hec autez nō sunt substātie separabiles: decisiones aūt ⁊ diuisiones he qdē supficiez: hec autem corporuz pūcta aūt linearum.

¶ Secūdo ibi. Prosequitur aliā opinionem de pncipijs. Quidā enī posuerunt lineas ⁊ hīa. i. pter se hīa ad eas. s. supficies eē pncipia q: ponebāt corpa cōponi ex supficiebus ⁊ supficies ex lineis. Sed manifestū est q̄ hmōi non sunt substātie separabiles ⁊ p se existentes: q: sunt quedā decisiones ⁊ diuisiones: linee qdem supficierum superficies corporz puncta vo linearz. Et sunt etiā termini eorūdem puncta. s. linearum: ⁊ sic de alijs. Punctū .n. quod est in extremitate linee ē terminus linee. Quod aūt significat actu infra lineā est decisio linee. Et sil'iter est de linea ad supficiem ⁊ de supficie ad corpus. Ad manifestum ē autez q̄ termini ⁊ decisiones sunt existentia in alijs sicut in subiectis. Unde nō possent esse separabilia. Et sic linee ⁊ superficies non sunt principia.

¶ Adhuc autez termini eorundez horū: oia aūt hec existunt in alijs: ⁊ separabile nullum est. Adhuc quomodo substantiaz existimare oportet vnius ⁊ pūcti. Substantie quidē enī omnis generatio est: pūcti aūt non est, diuisio enim punctum exhibet.

¶ Inducit aliam rationem cum dicit. Adhuc quando substantiam. dicens q̄ non pōt opinari q̄ sit aliq̄ suba vnitatis ⁊ puncti: q: suba non icipit esse nisi per generationē. Cum autē linea diuiditur in actu ipsa diuisio est punctum. Est aūt harum qōnum veritas q̄ nec vnum nec linee ⁊ supficies sunt pncipia.

¶ Exhibet aūt dubitationez: ⁊ oportet quidem scientiam esse vniuersaliū ⁊ talis: substātiam aūt non vl'ium esse: magis autē hoc aliquid ⁊ separabile. Quare fi circa pncipia est scientia quomodo oportet pncipiū existimare substantiam esse.

¶ Tertio ibi. Post qōnem de vno ⁊ ente: ⁊ de dimensionibus: monet questionem de substantijs. Et pmo querit vtrum substantie sint pncipia. Et videtur q̄ non: quia omnis scientia est vniuersalium ⁊ q̄libet sciētia ē talis vniuersalis. i. alicuius subiecti vniuersalis determinati. Sed suba nō ē de numero vniuersaliū sed magis ē hoc aliquid separabile. idest p se existens. Et ita videtur quod de substantijs non sit scientia. Sed scientia ē circa pncipia: ergo substātia nō ē pncipiū. Et veritas est q̄ licet vniuersalia nō p se existant: tamē naturas eorum que per se subsistunt est considerare vniuersaliter. Et secundū hoc accipiūtur genera ⁊ species in predicamento substantie qua

UVA. BHSC. IyR_086_1

dicuntur secundē substantie de quibus est scientia. Quedam etiam per se existentes sunt principia que q: imateriales pertinent ad intelligibilem cognitionem licet excedant intellectus nostri cōprehensionē.

¶ Adhuc vtruz est aliqd preter synolō aut non. Dico autē materiā ⁊ quod cū hac. Si quidē enim nō: que qdem in materia corruptibilia oīa: si aūt est aliqd species: vtiqz erit ⁊ forma hoc igit in qbus ⁊ in qbus non difficile est determinare: in quibusdā enim palā nō existens separabilis spēs: puta domus.

¶ Secūdo querit vtruz sit aliquod principium preter synolō ideſt preter simul totuz quod est compositum aut nō. Et exponit synolon quod est materia ⁊ quod cum materia componitur. Si enim nō sit aliquid preter composituz ex materia ⁊ forma: que autem sūt in materia dicuntur corruptibilia: sequitur q nihil sit perpetuum. Et si est aliquid preter compositū hoc erit species ⁊ forma ⁊ remanebit dubitatio in qbus forma separatur ⁊ in quibus non. Manifestum est enim q in quibusdam forma nō separatur. forma enim domus nō separatur a materia. Unde ⁊ platonici non posuerunt ideas rerum artificialium q: forme rerum artificialium sūt actus que nō possunt per se existere. Et veritas est q est aliquid preter materiam. non tamen forma rerum sensibilium.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc vtruz principia specie aut nūero eadē: si enim numero omnia erunt eadem.

¶ Querit qualiter principia se habeant adinvicem vtrū. s. omnium principia sint eadez numero aut specie tantū. Si enim sint eadem numero: sequit q omnia sint eadem numero. Si autem non sunt eadē numero oportebit querere causam diversitatis. Et veritas est q loquendo de principijs extrinsecis vnū numero sunt cum id quod est primum principium omnium sicut agens ⁊ finis. Principia vero ītrinseca. s. materia ⁊ forma non sunt vnum numero omnium sed secundum analogiam vt infra ostēdetur.

Quoniam autem philosophi scientia entis inquantuz vniversaliter ⁊ non secundum partē: ens autē multipliciter ⁊ non secundum vnum dicitur moduz. Siquidem igitur equoce secundum cōmune aūt nihil: non est sub vna scientia: non enī vnum genus talium. Si autem secundū aliquid cōmune: erit vtiqz sub vna scientia.

¶ Lectio tertia.

Postquā monit questionē. hic incipit colligere ea que ptinēt ad psiderationē huius scientie. Et dividit in. d. p. In prima ostēdit de quibus hec scientia cōsiderat. In secūda cōparat hanc scientiaz ad alias ibi. (Omnis autē scientia). Prima dividitur in duas partes. In prima ostendit q ad hanc scientiaz pertinet considerare de omnibus entibus. In secunda q ad hanc pertinet considerare de principijs demonstrationis ibi. (Quoniam aūt). Circa primum duo facit. Primo ostendit q oīum est reductio equaliter ad vnum: secundo ostēdit q de oībus reductio ad vnuz est consideratio huius scie ibi. (Quēadmodū autē). Circa primum. d. f. Primo ostendit q necessariuz est ad presentē cōsiderationē inquirere vtruz oīa reducā tur aliqualiter ad vnum: dicens q ga scientia philosophie est de ente inquantum est ens ita q cōsiderat de ente secundū vniversalem rationem entis ⁊ non secundum rationem entis alicuius particularis cum ens multipliciter ⁊ nō vno modo dicatur si ista multiplicitas esset pura equocatio q non diceretur secundum aliquid cōmune non caderent oīa entia sub vna scientia quia nō reducerent aliquo modo ad vnum genus. Oportet autem vnam scientiaz esse vnius generis. Sed si ista multiplicitas habeat aliqd cōmune omnia entia possunt esse sub vna sciētia. Unde ad questionez qua querebatur vtrum ista sciētia sit vna cum sit de pluribus ⁊ diversis necessarium est considerare vtrum omnia entia reducantur ad aliquid vnum vel non.

¶ Videt itaqz dicto modo dici: quēadmodū medicatiuū ⁊ salubre: etenī horuz vnum quodqz multipliciter. Dicit aūt secundum vnūquēqz modorū eo q hoc quidē ad medicatiuā scientiā reducit aliqualiter: hoc aūt ad sanitatē: hoc aūt aliter ad idez: aut vnumquōqz. Medicatiuus enī sermo dicitur cultellus: eo q hic quidem a medicatiua scientia fit hic autem huic vtilis fit. Similiter aūt ⁊ salubre: hoc quidem enim quia significativum sanitatis: hoc autem quia factiuum: idē autem modus ⁊ in reliqs. Eodez itaqz modo ⁊ ens omne dicitur eo enī q entis inquātum ens passio. aut habitus. aut dispositio. aut motus. aut aliorum aliqd talium sit. dicitur vnumquodqz eorum ens.

¶ Secūdo ostēdit q oīa reducunt ad aliquid vnū. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit pposituz: scōdo manifestat quoddam qd poterat esse dubiū ibi. quoniā aūt fiunt. Prima dividit in duas. In pria oīdit q oīum reductio est ad vnuz. In secūda ostendit ad quod oīa reducātur ibi. (Differt aūt nihil). Circa primum. d. f. Primo ostēdit q oīa entia reducunt ad aliquod vnū cōe ens: secundo q omnes cōtrarietates reducunt ad vnā cōtrarietatē ibi. (Quoniā aūt omnes ⁊c.). Dicit ergo primo q ens videt dici modo predicto. s. q dicat multipliciter secundū aliquid commune. quod māifestat per duo exempla. s. medicativum ⁊ salubre. Utrunqz enim eorum dicit secūduz diversos modos: tamē p reductionē ad aliquod vnū. Medicativū enim aliqd dicit multipliciter secūduz q hoc refert sic ad medicamentuz ⁊ id aliter. Et sic salubre dr multipliciter q hoc refert sic ad sanitatez ⁊ id aliter. Utrobiqz tn idē est ad qd fit reductio licet diversis modis sicut sermo dicit medicans eo q est a scia medicativa. Cultell⁹ aūt dr medicativ⁹ eo q est vtilis eidē scientie sicut instrumentū. Et similiter hoc dicit salubre: q: est significativū sanitatis sicut vrina hoc autem quia est factiuum sanitatis sicut potio medicinalis. Et similiter est in alijs que hoc eodem modo dicuntur. Manifestū est enim q que sic dicuntur media sunt iter vninoca ⁊ equoca. Ja vninocis. n. nomen. vnū predicat de diversis secundū rōnez totaliter eandē sicut animal de equo ⁊ de bone dictū significat substantiā animatā sensibilē. Ja equocis vero idē nomen predicatur de diversis secundū rōnem totaliter diversaz. Sicut patet de hoc nomine canis prout dicitur de stella ⁊ quadā specie animalis. Ja his vero que predicto modo dicuntur idem nomen de diversis p̄ secunduz rationem partim eādem partim diversam. Diversaz quidē q̄tuz ad diversos modos relationis. Eandē vero q̄tum ad id ad qd fit relatio. Esse enim significativum ⁊ eē effectiuū diversū

UVA. BHSC. IyR_086_1

est. Sed sanitas vna est. Et ꝓpter hoc huiusmodi dicunt̃ anologa qa proportionant̃ ad vnum. Et similiter est de multiplicitate entis. Nam ens simpliciter dicitur id qō in se habet esse. ſ. substantia. Alia vero dicuntur entia qa sunt huius quod ꝑ se est vel passio vel habitus ad aliquid huiusmodi. Nō enī qualitas dicitur ens quia ipsa hēat esse: sed per eam substantia dicit̃ esse disposita. Et similiter est de alijs accidentibus. Et ꝓpter hoc dicit ꝙ sunt entis. Et sic patet ꝙ multiplicitas entis habet aliquid cōmune ad quod fit reductio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem omnis entis ad vnum aliquid ⁊ commune reductio fit: ⁊ contrarietatum vnaqueqz ad primas differentias ⁊ contrarietates reducetur entis siue pluralitas ⁊ vnū siue similitudo ⁊ dissimilitudo prime entis sint differentie: siue alie alique: sunt enim hec speculate.

¶ Ostendit ꝙ reductio oīum cōtrarietatū sit ad vnā primam. Quia enim oium entium fit reductio ad aliqd vnum cōmune: contrarietates aūt entium que sūt opposite differētie ꝑ se consequuntur entia: necesse ē ꝙ contrarietates reducantur ad aliquaz primam cōtrarietatem quecunqz sit illa siue pluralitas ⁊ vnum siue similitudo siue dissimilitudo siue quecunqz alie sint prime differentie entis. Et huiusmodi contrarietates debent considerari in scientia que determinat de entibus ¶ Deinde cum dicit.

¶ Differt autem nihil entis reductionem ad ens aut ad vnum fieri. Etenim si non idē sed est aliud: conuertitur quidem: vnum. n. ens aliqualiter ⁊ ens vnum.

¶ Ostendit quid sit illud cōmune ad qō fit reductio omnium entium. ⁊ dicit ꝙ nihil differt vtrum fiat reductio ad ens vel vnum. Si. n. dicat ꝙ ens ⁊ vnum nō sunt idem sed differunt ratione secundum quod vnum addit indiuisibilitatem. ſ. ens tamen manifestum est ꝙ adinuicem conuertuntur. quia omne vnū est aliqualiter ens. ⁊ omne ens est aliqualiter vnuz. Et sicut substantia est ꝓprie ⁊ per se ens: ita ⁊ ꝓprie ⁊ per se vnum. Quomodo autem vnum ad ens se habeat. ſ. dictum est in quarto ⁊ decimo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem sunt contraria omnia vnius ⁊ eiusdem scientie speculari: dicitur autem vnumquodqz ipsorum secundum priuationem: ⁊ vtiqz quedaz. Dubitabit aliqs quomodo dicuntur secundum priuationem quorum est intermedium aliquid quemadmodum iniusti ⁊ iusti. Circa omnia itaqz talia priuationem oportet poni non totius rationis: sed vltime speciei: puta si est iustus secundum habitum quendam obediens legibus: non semper erit iniustus tota priuatus ratione: tunc persuaderi autem legibus deficiens in aliquo: ⁊ secundum hoc priuatio ineſt ipsi. Eodem autem modo ⁊ in alijs.

¶ Remouet q̄dam dubitationez: dicens ꝙ omnia contraria pertinent ad considerationem vnius scientie. Et huius ratio potissima videtur eē: quia in omnibus contrarijs vnum dicitur secundum priuationez quod cognoscitur ex suo oppositō: remanet dubitatio quomodo contraria dicuntur secundum priuationē inter que est medium cum in oppositis priuatiue nō sit medium. Et ad hoc respondendum est ꝙ in talibus contrarijs alterum contrariorum non ponitur ꝑ uatio quasi tollens totam rationem alterius oppositi sed quia est priuatio vltime specie inquātum. ſ. tollit completam rationem totius speciei. Sicut si aliquis dicitur iustus eo ꝙ est obediens legibus secundum habitum: aliquem non semper dicetur iniustus. eo ꝙ sit priuatus tota ratione iusticie ꝙ in nullo obediat legibus sed. quia ꝑsuasus est vt in alijs deficiat ab obedientia legis. Et sic ineſt ei priuatio iustitie inquantum deficit a perfecta ratione iustitie. Et ꝓpter hoc potest habere medium quia non omnis qui caret iustitia totaliter iustitia priuatur ſ ed aliq̄ parte. Et hoc est medium ꝙ diuersificatur secundum magis ⁊ minus. Et similiter est in alijs contrarijs. Sed priuatio visus dicitur in hoc ꝙ totaliter aliquis caret visu. Et ideo inter cecitatem ⁊ visionem non est medium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quemadmodum autem in aliis mathematicus circa ea que ex ablatione theoricaz facit: circumtollens enim omnia sensibilia speculatur: puta grauitatem ⁊ leuitatem: ⁊ duritiem ⁊ contrarium. Adhuc autem caliditatem ⁊ frigiditatem: ⁊ alias sensibiles cōtrarietates: solum autem derelinquit quantum ⁊ continuum. horum quidem ad vnuz: horum autem ad duo. horum vero ad tria: ⁊ passiones horum inquantum quanta sunt ⁊ continua: ⁊ non secundum aliud aliquid speculatur. ⁊ horum quidem eas que ad inuicem positiones cōsiderat ⁊ in his existentia: horum autem commensurationes ⁊ incōmensurationes: horum vero rationes. Sed tantum omnium vnam ⁊ eandem ponimus scientiam geometricam. Eodez modo se habet ⁊ circa ens.

¶ Ostendit ꝙ de omnibus entibus reductis ad vnū sit consideratio huius scientie. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ex exemplo geometrie ostendit ꝙ ad vnam scientiam pertinet considerare omnia que reducunt̃ ad ens: dicens ꝙ sicut mathematica habet considerationem circa ea que sunt ex ablatione. i. circa abstracta: que quidez abstractio fit: non ex hoc ꝙ ponat ea de quibus considerat in rerum natura esse separata a sensibilibus: sed quia considerat ea absqz consideratione sensibilium. Speculatur enim mathematica auferens a sua consideratione omnia sensibilia sicut leuitatem grauitatem duriciem molliciem caliditatez ⁊ frigiditatem. ⁊ omnes alias sensibiles contrarietates: ⁊ derelinquit in sua consideratione solummodo quantum ⁊ continuum siue sit continuum ad vnam tantum dimensionem vt linea siue ad duas vt superficies siue ad tres vt corpus. ⁊ cōsiderat primo passiones horum inquantum sunt continua ⁊ non secundum aliquid aliud. Non enim considerat passiones superficiei secundū ꝙ est superficies lignea vl lapidea. Et similiter rationes eorum adinuicem considerando figuras etiam considerat accidentia que existunt in figuris. ⁊ considerat mensurationes ⁊ incōmensurationes q̄titatum vt patet in. x. Euclidis ⁊ rationes. i. proportiones earum vt patet in. v. Sed tamē de omnibus his est vna scientia que est geometria. Et sicut est de mathematica: ita est de philosopho qui considerat ens ⁊ pretermittit considerare om//

UVA. BHSC. IyR_086_1

nia particularia entia. Et considerat ea tantū que pertinent ad ens cōmune que licet sint multa: tamen de oībus est vna scientia inq̄tum. s. reducuntur oia in vnum vt dictum est.

¶ Huic enim accidentia inquantū est ens: 7 contrarietates ipsius inquantum ens: non alterius scientie quam philosophie specularis: naturali quidem enim non inquantuz entia: magis autem inquantum motu participant. Theoriam vtiq̄ quis distribuet. Mathematica enim entia 7 sophistica sunt accidentiū quibus entibus: non autem inquantum entia neq̄ circa ens inquantum ens est. Quare relinquitur philosophiam inquantuz entis esse circa dicta speculatiuum.

¶ Secundo ostēdit cuius scīētie sit predicta cōsideratio: dicens q̄ considerare accidentia entis inq̄tuz est ens non est alterius scientie q̄ huius pb̄ye. Si enim esset alterius maxīe videret esse naturalis scientie 7 dyaletice que videntur maxīe inter scientias eē communes. Naturalis quidem secundū opinionem antiquoz qui nō ponebant alias substantias nisi sensibiles. Sic enim sequeretur q̄ ad naturalez pertinet cōsiderare de oībus substantijs. 7 per cōsequens de omnibus entibus que reducunt ad substantiaz. Dyaletica autez videtur esse cōmunis 7 similiter sophystica quia considerāt quedam accidentia entibus. s. intentiones 7 rōnes gñis 7 speciei 7 alia huiusmodi. Unde relinquitur q̄ pb̄s consideret predicta inquantuz sunt accidentia entis.

¶ Quoniam autem ens omne sed vnum 7 commune aliquid dicitur multipliciter dictuz 7 contraria eodem modo. Ad primas enim contrarietates 7 differentias entis: talia enim possunt sub vna scīētia esse. Dissoluetur vtiq̄ que secundum principia dubitatio dicta. Dico autem in qua dubitatum est: quomodo erit multorum 7 differentium genere vna aliqua scientia.

¶ Tertio ex dictis infert conclusionez principaliter intentam: dicens q̄ quia ens dicitur multipliciter secundum aliquid vnum. 7 omnia contraria reducuntur ad primam contrarietatem entis. 7 talia sic reducta in vnum possunt cadere sub vna scientia vt dictū est. per hoc soluitur dubitatio prius mota vtrum scilicet multorū differentium genere sit vna scientia.

Quoniam autem mathematicus vti-
q tur communibus propīe: 7 horuz principia erit vtiq̄ speculari philosophie prime. Quod. n. ab equalibus: equalibus ablatis que relinquuntur equalia: cōmune quidem est omnibus quantis mathematica aut assumens circa per aliquaz partem conuenientis materie facit theoriā. Posita circa lineas aut angulos aut nūeros: aut reliquorum aliquod quantorum non inquātum autem entia: sed inquantum continuuz ipsorum vnumquodq̄ aut vnum aut duo aut tria: philosophia autez de bis que in pte quidem inquantum horum vnicuiq̄ aliqd accidit: non intendit. Circa ens autē inquantum ens vnumquodq̄ talium speculatur.

¶ Lectio quarta.

p Postquam philosophus ostendit quomodo consideratio huius scientie est circa entia 7 ea que consequuntur ens inq̄tum huiusmodi. Hic ostendit quomodo consideratio huius scientie est de primis principijs demonstrationis. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit q̄ ad hanc scientiaz pertinet considerare de bis. In secunda determinat de quodam principio demonstrationis q̄ est inter alia. primum ibi. (Est autem quoddam 7c.). Circa primū duo facit. Primo ostēdit propositū ex consideratione scientie mathematice. Secundo ex cōsideratione scientie naturalis ibi. (Eadem autem haberet). Utitur autem in prima parte tali ratione. Quecunq̄ communia a scientijs particularibus accipiuntur particulariter 7 non secundum q̄ sūt in sua communitate pertinent ad considerationem huius scientie. Sed prima principia demonstrationis accipiuntur a mathematica 7 ab alijs particularibus scientijs particulariter tantū ergo eorum consideratio secundum q̄ sunt communia pertinent ad hanc scientiam que considerat de ente inq̄tum est ens. dicit ergo q̄ mathematicus vtitur principijs cōmunibus propīe id est secundum quod appropriātur sue materie. Oportet autem q̄ ad primam pb̄yam pertineat considerare principia huiusmodi secundum suam cōmunitatem. Sic enim accepta sunt 7 etiam q̄ sūt alicui materie particulari appropriata. Et hoc quod dixerat manifestat per exemplum. Nam hoc principium si ab equalibus equalia demas que relinquūtur equalia sunt est commune in omnibus q̄tis in quibus inueniūtur equale 7 inequale. Sed mathematica assumunt huiusmodi principia ad propriam. consideratiōem circa aliquam partem q̄ti que est materia sibi conueniens. Non est enim aliqua mathematica scientia que consideret ea que sunt quantitatis communia inq̄tum est q̄titas. Hoc enī est prime pb̄ye: sed considerant mathematice scientie ea que sunt huius vel illius q̄titatis sicut arismetrica ea que sūt numeri 7 geometria ea que sunt magnitudinis. Unde arismetricus accipit predictum principium. secundū q̄ pertinet ad numeros tantum: geometria autem secundum q̄ pertinet ad lineas vel ad angulos. Non autem considerat geometra hoc principium circa entia inquantum sunt entia: sed circa ens inquātum est continuum vel secundum vnam dimensionem vt linea vel secundum duas vt superficies vel secundum tres vt corpus. Sed philosophia prima non intendit de partibus entibus inquantum aliquid accidit vnicuique eorum: sed cum speculatur vnumquodq̄ communium speculatur circa ens inquantū est ens.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Eodem autem habet modo 7 circa naturalem scientiam mathematice. Naturalis enim accidentia 7 principia speculatur entium inquantum mota: 7 non inquantum entia. Primam autem scientiam dirimus horum esse. secundum quod entia subiecta sūt: sed non alteruz aliquid propter quod 7 hāc 7 mathematicam scientiam 7 partes sapientie esse ponendum.

¶ Ostendit idem ex consideratiōe naturalis scīētie: dicens q̄ eodem mō se habet naturalis scientia quā

UVA. BHSC. IyR_086_1

tum ad hoc sicut ꝛ mathematica quia naturalis sciẽ
tia speculatur accidentia entium ꝛ principia nõ inq̃
tum sunt entia sed inq̃tum sũt mota. Sed pria scien
tia est de his secundũ q̃ sunt entia ꝛ non per aliqd.
Et ideo naturalem scientiam ꝛ mathematicaz opor
tet partes esse prime pbye sicut particularis scientia
pars dicitur esse vniuersalis. Quod autem huiusmo
di principia cõmunia pertineant ad cõsiderationez
prime pbye huius ratio est quia cum omnes proprie
propositiones per se sint quorũ predicata sunt de ra
tione subiectorum ad hoc q̃ sint per se note q̃tum ad
omnes oportet q̃ subiecta ꝛ predicata sint nota om
nibus. Huiusmodi autem sunt communia que i om
nium conceptione cadunt vt ens ꝛ non ens ꝛ totum
ꝛ pars equale ꝛ inequale idem ꝛ diuersuz ꝛ similia
que sunt de consideratione pbi primi. Unde opor
tet q̃ ppositiones communes que ex huiusmodi ter
minis cõstituuntur sint principaliter de consideratio
ne pbi primi.

Lec. 2. ¶ St autem quoddam in entibus pri
e cipium circa quod non est mentiri:
contrarium autem necessarium sem
per facere. Dico autem verum dicere: puta
quod non contingit idem secundum vnum
ꝛ idem tempus esse ꝛ nõ esse. ꝛ alia ipsis op
posita hoc modo.

¶ Lectio quinta.

p Ostquam ostẽdit pbs q̃ princi
pia cõmunia demon
strationis sunt principaliter de considera
tione huius pbye. Hic determinat de primo princi
pio inter ea. Necesse est enim q̃ sicut omnia entia re
ducuntur ad aliqd primuz ita oportet q̃ principia de
monstrationis reducantur ad aliquid principiuz qõ
principalius cadit in consideratione huius philoso
phie. Hoc autem est q̃ non conuenit simul esse ꝛ nõ
esse. Quod quidem ea rõne primuz est quia termini
eius sunt ens ꝛ non ens qui primo in consideratione
intellectus cadunt. Diuiditur autem hec pars in .d.
In prima determinat veritatẽ circa illud principiũ.
In secũda excludit errorem ibi. (Addiscentes autẽ).
Circa primum duo dicit de isto ꝓncipio. ¶Primo di
cit q̃ est quoddã principium demonstrationuz in en
tibus circa quod non conuenit mentiri. s. secundum
interiorem rationem. Sed necessariuz est semper fa
cere contrarium. s. dicere verum circa ipsuz. Et hoc
principium est q̃ non conuenit idem esse ꝛ non esse
secundum vnum ꝛ idem tempus ꝛ alijs conditioni
bus seruatis que consueuerunt in ꝓtraditiõe apponi
s. secundum idez simpliciter ꝛ alia huiusmodi. Im
possibile enim est q̃ aliquis opinetur hoc principiuz
esse falsum: opinaretur enim contradictoria esse simꝫ
vera. Et sic idem haberet simul ꝓtrarias opiniones.
Nam contrarie opiniones sunt que sunt de ꝓtrarijs
sicut opinio qua quis opinatur Socra. sedere est cõ
traria opinioni qua quis opinatur eum non sedere.

¶ Et de talibus simpliciter quidem non est
demonstratio. adhuc autem est. Non. n. est
ex credibiliori ꝓncipio hoc ipso facere syllo
gismum. Oportet autem siquidem erit sim
pliciter demonstrare.

¶ Secundo dicit q̃ de predicto principio ꝛ simili
bus nõ potest esse simpliciter demonstratio sed pot
eẽ demonstratio ad hominem. Quod autez nõ possit
simpliciter demonstrari: probat ex hoc q̃ non conue
nit facere illiuz ad hoc principium demonstranduz
ex aliquo principio magis noto quod oporteret si cõ
tingeret illud principium simpliciter demonstrare.
Sed ad hominem contingit hoc principium demon
strare qui concedit aliquid aliud licet minus notum
ꝛ hoc negat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad dicentem autem oppositas dictiões
ostendit: quia falsum sumendum aliquid ta
le quod idem quidem erit ei quod est nõ cõ
tingere idem esse ꝛ non esse secundum vnuz
ꝛ idem tempus. non videbitur autẽ esse idẽ.
Sic enim solum vtiq̃ demonstrabitur ad
dicentem contingere oppositas dictiões ve
rificari de eodem.

¶ Excludit opinionez negantium illud principiuz.
Et diuiditur in partes duas. ¶Primo disputat cõtra
negantes hoc principium. Secundo ostẽdit quomõ
ad hanc opinionem possit respõderi ibi. (Soluet au
tem). Circa primum duo facit. ¶Primo disputat con
tra negantes hoc principiuz simpliciter. Secũdo de
scendit ad speciales opiniones ibi. (Cito autẽ). Cir
ca primum duo facit. ¶Primo ponit modũ disputan
di contra hunc errorem: dicens q̃ ille qui contra po
nentẽ contradictorias propositiones esse veras vult
ostẽdere q̃ sit falsuz debet sumere aliquid tale quod
idẽ sit huic principio. s. nõ contingere idez esse ꝛ nõ
esse secunduz idem tempus sed non videatur idem.
Si enim videatur idem non concederet ab aduer
sario. Si autem non sit idem non posset concludere
ꝓpositum q̃ huiusmodi principiũ non potest ex no
tioribus ostendi. Et ideo hoc solummõ potest sumi
demonstratio contra dicentem q̃ cõtradictoria veri
ficantur de eodem. s. illud quod sumitur sit idem cõ
clusioni sed non videatur idem.

¶ Futuros itaque inuicem ratione commu
nicare oportet aliquid ipsorum itelligere. nõ
facto autem hoc quomodo est communica
tio bis adinuicem sermonis. Oportet igit
nominum vnumquodq̃ esse notum ꝛ signi
ficare aliquid ꝛ non multa solum autez vnũ.
Si autem plura significet. manifestum face
re ad quod fert nomen eorum. dicens itaq̃
esse hoc ꝛ non esse hoc quod totaliter esse di
cit non dicit. Quare quidem quod signifi
cat nomen. hoc non in quid significare. hoc
autem impossibile. Quare siquidem signifi
cat aliquid esse hoc contradictionem verifi
cari impossibile de eodem.

¶ Secundo procedit ad disputandum contra predi
ctum errorem. Et circa hoc facit tres rationes: quaꝝ
prima est q̃ si duo homines debeant adinuicem cõ
municare rationem vt. s. vnus alteri rationem suam
cõmunicet disputando: oportet vnum ipsorum itelli
gere aliquid quod ab alio dicitur: q̃ si hoc non esset
nõ cõmunicarent adinuicẽ in ꝛmone secundũ rõnẽ.
Et ita frustra acciperetur disputatio contra eum qui
hoc negaret. Si autez vnus de eis itelligeret qõ alꝰ
dicit oportet q̃ vnũquodq̃ nominum q̃ proferuntur
sit notum in sua significatione. ꝛ per consequens q̃ si
gnificet aliquid ꝛ non multa sed solum vnum. Et si
significet multa q̃ manifestetur ad quod illoruz mul
torum significandum vtatur nomine. Alias necesse
vnus quod alius vellet dicere. Hoc igitur supposito
q̃ nomen significet vnum: manifestuz est q̃ ille q̃ di
cit esse hoc ꝛ nõ est hoc. puta q̃ socra. est homo ꝛ nõ

UVA. BHSC. IyR_086_1

homo illud vnum quod attribuit socrati. s. q̄ est homo negat cum adiungit q̄ non est homo. Et sic negat iam quod primo significauit. Unde reliquitur q̄ nomen non significet id quod significat quod est impossibile. Sequitur ergo q̄ si nomen aliquid determinate significat q̄ impossibile est contradictionem verificari de eodem.

¶ Adhuc autem si quid significat nomen ⁊ hoc verificatur: oportet ⁊ hoc ex necessitate esse. Quod autem ex necessitate est: non contingit tunc non esse: oppositas igit̄ non cōtingit dictiōes ⁊ negatiōes verificari de eodez.

¶ Secundam rationem ponit ibi que talis est. Si nomen significet aliquid ⁊ hoc quod significatur per nomen verificatur de eodem de quo primo predicatur nomen: necesse est hoc inesse ei de quo predicat nomen dum propositio vera fuit. Manifestuz est. n. q̄ hec conditionalis est vera si socra. est homo. Socrates est homo. Omnis autem conditionalis vera ē necessaria. Unde necesse est q̄ si consequens sit verum q̄ antecedens sit verum: quoniam concludit q̄ necesse est qualibet propositionem esse veram duz vera est. Sed q̄ est aliquando nō contingit tunc nō esse quia necesse esse ⁊ non contingens non esse equipollent. Ergo dum ß est vera Socra. est homo non contingit hanc esse veram. Socra. non est homo. Et sic patet q̄ nō conuenit oppositas affirmatiōes ⁊ negationes simul verificari de eodem.

¶ Adhuc autem si nibil magis dictio q̄z negatio verificatur: dicens hominem aut non hominem nibil magis verum dicet. Videbitur autem vtique non equuz esse: dicens hominem ⁊ magis aut non minus verum dicere q̄z non hominem. Quare ⁊ equum dicens esse eundem verum dicet. Oppositas enim similiter erat veruz dicere. Accidet igitur eundem hominem esse ⁊ equuz: aut aliorum aliquod animalium. Demonstratio q dem igitur nulla bonuz est simpliciter: ad potentem tamen hec demonstratio.

¶ Tertiam rationem ponit ibi que talis est. Si affirmatio non est vera magis q̄z negatio ei opposita ille qui dicit socratem esse hominem non magis verū dicet q̄z ille qui dicit socratem non esse hominē. Sz manifestum est q̄ ille qui dicit hominē nō esse equū aut magis verum dicit aut nō minus q̄z ille qui dicit hominem nō esse homine: mergo per locum a simili vel a minori verum dicet qui hominem dicet non esse equū. Sed si opposita contradictorie sunt simul vera si ß est vera homo nō est equus ⁊ hec erit vera homo est equus. Et ita sequitur q̄ homo sit equ⁹ ⁊ qō cunqz aliud animaliuz. Sed quia posset aliquis calumniari predictas rationes ex hoc q̄ ea que assumuntur in eis sunt minus nota q̄z conclusio que itenditur: ideo respōdet dicens q̄ nulla predictarum rationum est demonstratiua simpliciter: sed tamen potest esse demonstratio ad hominem qui ponit hanc rationem quā oportebit concedere ea que assumuntur licet sint minus nota simpliciter quam id quod negat.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Cito autem ⁊ vtique quis ⁊ ipsum. Heraclitum hoc interrogans modo cogeret cō fieri nunquam oppositas dictiones possibile esse de eisdem verificari. Nunc autem nō intelligens seipsum quicquid dicit. banc accipit opinionem. Totaliter autem si quod dicitur ab ipso est verum: neque vtique ipsuz hoc verum erit. Dico autem idem contingere secundum vnum ⁊ idem tempus ⁊ nō esse: ⁊ non esse. Quemadmodum enim ⁊ diuisis ipsis nibil magis affirmatio q̄z negatio verificatur eodem modo ⁊ simul vtriq̄z ⁊ simul complexi velut vna quadaz affirmatione existente nibil magis negatio quam totum vt in affirmatione positum verum erat.

¶ Excludit predictum errorem descendēdo ad speciales opinantes. Et primo ad Eraclitum. Secundo ad Pythagorā ibi. (Simile autem). Ponebat autez Eraclitus duo: scilicet q̄ affirmatio ⁊ negatio sit simul vera. Ex quo sequebatur q̄ omnis propositio tam affirmatiua q̄z negatiua sit vera. Itē ponebat q̄ inter affirmationem ⁊ negationem sit aliquod medium. Et sic sequebatur q̄ contingeret neq̄z affirmationem neq̄z negationem esse veram. Et per consequens omnem propositionem esse falsam. Primo ergo inducit rationem contra primum. Secundo cōtra secundum ibi. (Adhuc autem). Dicit ergo q̄ de facili aliquis hoc modo disputando ad hominez coget ipsum Eraclitum qui fuit auctor huius positionis confiteri q̄ oppositepropositiones non verificantur de eodem. Videtur. n. banc opinionem accepisse q̄ verificentur de eodem ex hoc q̄ non intelligit seipsum quid diceret. Hoc autem modo cogeretur negare quod dicit quia si illud quod dictum est ab eo verum est: scilicet q̄ contingat idem secundū vnū ⁊ idem tempus esse ⁊ non esse: sequitur q̄ hoc ipsum non erit verum. Sicuti enim si diuisim accipiantur affirmatio ⁊ negatio ⁊ non magis vera est affirmatio q̄z negatio ita ⁊ si accipiantur affirmatio ⁊ negatio simul tanquā ex eis vna affirmatio fiat nō erit minus negatio vera huius totius compositi ex affirmatione ⁊ negatione quā ipsa tota affirmatio opposita. Manifestum est enim q̄ conuenit aliquam propositionem copulatam esse veram sicut aliquam simplicem propositionem. ⁊ conuenit accipere eius negationem. Sine autem illa copulatiua componatur ex duabus affirmatiuis sicut dicit socra. sedet ⁊ disputat sicut ex duabus negatiuis sicut cum dicitur verum socratem non esse lapidem neque asinum sine ex affirmatione ⁊ negatione vt cum dicitur verum est socratem sedere ⁊ non disputare: semper tamē copulatiua verificata sumitur i virtute vnī affirmatiue. Et ille q̄ dicit eam esse falsam assumit negationem quasi totius copulatiue. Qui ergo dicit simul esse verum hominem esse ⁊ non esse assumit hoc vt q̄dam affirmationez ⁊ hoc non esse verum est eius negatio. Si ergo affirmatio ⁊ negatio est simul vera: sequitur q̄ ß etiam negatio sit vera qua dicitur non esse verū. s. q̄ affirmatio ⁊ negatio sint simul vera. Oportet enim si aliqua negatio est simul vera cum affirmatione sibi opposita: q̄ omnis negatio sit simul vera cū affirmatione sibi opposita. Eadem eni est ratio in oībus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem si nibil est vere affirmare hoc ipsum vtiq̄z falsum erit dicere nullā veram affirmationem existere. Si autez est aliquid solvetur vtiq̄z quod dicitur ab bis qui talia istant ⁊ penitus auferētibus disputare.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Inducit rationē contra hoc quod ponebat q̄ nulla affirmatio sit vera. Si enim nihil contingat verū affirmare qui autem dicit nullā affirmationem veram esse aliquid affirmat hoc scilicet q̄ verū sit nullā affirmationē esse verā: ergo hoc ipsum falsū erit. Et si aligd affirmatiue dictū verū sit remouebit opinio talium qui cōtra oīa instant. Et qui ista positiōe vtuntur aufferunt totaliter disputationē quia si nihil est verū non potest aliquid concedi ex quo disputatio possit procedere. Et si affirmatio ⁊ negatio sint simul vera non erit significare aligd per sermonē vt supra dictum est. Et sic cessabit disputatio.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Simile autem dictis est ⁊ quod dicitur a Pythagora. Etenim ille dixit omnium rerum esse mensuram hominem: nihil aliud dicens quam quod videtur vnicuiq̄ hoc ⁊ esse firmiter: hoc autem facto idem accidit ⁊ esse ⁊ non esse ⁊ bonum ⁊ malum esse: ⁊ alias secundum oppositas dictiones dicta preter multotiens bis quidem videri esse hoc bonum: bis autem contrarium. Mensuraz autem esse quod videtur vnicuiq̄.

¶ Descēdit ad opinionē Pithagor. ⁊ dicit q̄ id qō dictū est a Pithagor. simile est dictis ab Eraclito ⁊ ab alijs qui ponunt affirmationē ⁊ negationē simul esse verā. Dicit enim. Pithagor. q̄ hō est mensura
Lec. 2. omnium rerum. s. secundū sensuz ⁊ intellectum vt in ix. dictum est quasi esse rei sequat apprehensionez intellectus ⁊ sensus. Et sic qui dicit hominē esse mensuraz oīum: nihil aliud dicit q̄ hoc esse verum qō videtur vnicuiq̄ Quo posito sequit̄ q̄ idem sit ⁊ nō sit ⁊ q̄ idem simul sit bonum ⁊ nō bonum ⁊ malum. Et simile ē in alijs oppositis eo q̄ multotiēs videt hōib⁹ aliquibus aliquid esse bonū ⁊ alijs videtur contrarium ⁊ ipsum videri est mensura rerū secundū opinionem Pitha. vt. s. intantum sit verum rem esse inq̄tum videtur.

Soluetur autē vtiq̄ huiusmodi dubitatio cōsiderātib⁹ vnde venit principium existimationis huius.

¶ Lectio sexta.

Postquā pbs disputauit cōtra ponentes ꝓtradictoria si mī verificari de eodē. hic ostendit quomō hec ratio possit ab eoz mentibus remoueri. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit ꝓpositum. In secunda inducit quedā corelaria ex dictis ibi. (Quare manifestum). Prima pars diuiditur ī partes duas. In prima ostendit quomō predicta ratio in aliquib⁹ solui possit. In secunda ostēdit in quibus possit solui ⁊ in quibus non ibi. (Ad habentes igitur.) Circa primum tria facit. Primo proponit modum quo predicta ratio in aliquibus solui possit. dicens q̄ dubitatio predicta ex qua aliqui mouentur ad ponendum contradictoria simul verificari de eodem poterit solui si quis consideret vnde principiū sumpsit ꝟ positio.

¶ Videtur enim quibusdam qdem ⁊ physiologorum opinione: aliis autem ex non eadem de eisdem omne cognoscere: sed bis qdem delectabile hoc videri: bis autem contrarium.

¶ Secundo assignat duplex principiū predicte positiones. dicens q̄ quibusdā videtur q̄ principium dicte opinionis sit ex opinione naturaliuz philosophoruz qui posuerunt aliquid nō fieri ex non ente. Alijs autem videtur q̄ principiuz sumpserit ex hoc q̄ non omnes eadem iudicant de eisdem. Sed qbusdā videtur hoc esse delectabile ⁊ alijs contrariuz. Ex hoc enim sequitur q̄ opposita sint simul vera si quis credat q̄ omne quod videtur alicui sit verum.

¶ Nihil enim ex non ente fieri omne: aut ex ente fere omnium est commune dogma eorum qui de natura. Quoniam igitur non album fit ex albo perfecte existente ⁊ nequaquam ex non albo: nunc autem factum non album fiet vtiq̄ ex non ente nō albo quod fit non album. Quare ex non ente fiet vtiq̄ secundum illos si non existit non album idē ⁊ album. non difficile autem dissoluere dubitationem hanc. Dictum est enim in physicis quomodo ex non ente fiunt que fiunt: ⁊ quomodo ex ente.

¶ Tertio manifestat quomodo ex premissis duob⁹ principijs dicta opinio sequatur ⁊ quomodo soluat. ⁊ primo quomō sequat̄ ex opinione naturaliū physicoz. Secūdo quomō sequat̄ dicta opinio ex eo qō creditur quodcunq̄ videtur esse verum ibi. (Sed est similiter). Dicit ergo primo q̄ fere oīum eoruz qui de natura tractauerūt cōmune dogma est q̄ nihil fit ex nō ente sed omne quod fit fit ex ente. Manifestū est etiam q̄ aliquid fit non albū ex eo q̄ est perfecte album: nō aūt fit album ex nō albo. Ulterius etiam manifestum est q̄ nō album fit ex eo quod nō est nō album. Quod exinde patet q̄ id quod non est non album fit non albū sicut quod non est nigrum fit nigrū Sic igitur illud ex quo fit non album est album ⁊ nō est non album quod non potest intelligi tanq̄ penitus sit non ens non albuz quia sic videretur sequi q̄ aliquid fieret simpliciter ex non ente. Sicut si diceremus q̄ ignis fit ex non igne quomodo intelligebant q̄ illud quo fit ignis sit penitus non ignis. Sic enim videbatur eis q̄ sequeretur q̄ fieret aliquid ex nō ente. Et propter hoc ponebant q̄ in eo ex quo fit ignis Lec.
erat ignis latens: vt patet ex opiniōe Anaxa. que ponitur in primo phyco. Similiter credebant q̄ si aliquid fit non album ex eo q̄ non est non album q̄ nihilominus non album pexisteret in eo ex quo fit non album vt dictum est. Sequebatur etiam secundum eos q̄ illud ex quo fit non album esset albuz ⁊ non album simul nisi ponatur q̄ aliquid fiat ex non ente. Sed hanc dubitationem vt ait philosophus nō difficile est solvere. Exposituz enim est in primo phyco. quomodo aliquid fiat ex ente. ⁊ quomodo ex non ente. Dictum est enim q̄ aliquid fit ex non ente in actu ⁊ ente in actu per accidens. Sed ex materia que Lec.
in potentia est fit aliquid per se. Accidit enim factioni q̄ materia ex qua fit aliquid fuerit subiecta forme ⁊ priuationi. Et sic non oportet q̄ id ex quo aliquid fit simul sit ens ⁊ non ens in actu sed q̄ de se sit potentia ad ens ⁊ ad non ens. idest ad formam ⁊ priuationem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ⁊ similiter attendere vtriscq̄ opinionibus ⁊ fantasiis ad ipsos dubitantiuz stultum. Palam enim q̄ alterum ipsorum necesse est mentiri. Palam autem hoc ex his que fiunt secundum sensum: nunquā enim videtur idem bis quidem dulce: bis autem contrarium non corruptis ⁊ priuatis alte-

UVA. BHSC. IyR_086_1

ris secundum organuz sensus ⁊ iudicatoruz dictoruz saporum: hoc autez existente tali alteros quidez existimanduz mensuraz esse: alteros autez non putanduz. Similiter autem hoc dico ⁊ in bono ⁊ in malo ⁊ pulchro ⁊ turpi. ⁊ in aliis talibus. Nihil enī differt hoc dicere quaz que apparent submittentibꝰ sub visu digituz ⁊ facientibus ex vno videri duo oportere esse propter apparere tanta. ⁊ iterum vnum. non mouentibus enim visum vnum apparet quid vnum.

¶ Remouet predictam opinionem secunduz qꝫ capitur ex alio pncipio quod est opinari omne quod videtur esse verum. Et pmo remouet hoc pncipium. ⁊ secundo causam eius ibi. (Totaliter autē). Dicit ergo pmo qꝫ sicut stultum ē propter predicta opinari qꝫ contradictoria simul verificentur de eodem. Similiter etiam ē stultum attendere. i. assentire pdictis vtriusqz opinionibus philosophoruz dubitantium contra seipsos. Manifestum ē enim qꝫ necesse ē alterum eorum mentiri. Et hoc palam ē ex his que apparent secundum sensum. Nunqꝫ enī idem videtur his quidem dulce alijs amarum nisi in alteris eorum sit aliqua corruptio aut prinatio secundum organum sensus ⁊ secundum virtutem que iudicat de saporibus. Huiusmodi autem corruptione in alteris eorum existente extimandum ē alteros eorum esse mensuram: ideſt accipiendum ē eorum iudicium quasi regulam ⁊ mensuram veritatis. Illoruz. s. in quibus non ē corruptio. Non autem hoc putandum ē ⁊ de alteris in quibus est corruptio. Et sicut hoc manifestum ē in cognitione sensus similiter dicendum ē tu bono ⁊ malo in pulchro ⁊ turpi ⁊ huiusmodi omnibus que per intellectum cognoscuntur. Si enim quibusdam videatur secundum intellectum hoc esse bonum alijs aūt malum standum ē eorum iudicio in qbus nō ē aliqua corruptio secundum intellectum nec ex prava consuetudine neqꝫ ex prava affectōe neqꝫ ex aliqua huiusmodi causa. Nam si qs dicat qꝫ nihil minus dignum est credere his qꝫ illis nihil hoc differt qꝫ si diceret qꝫ ea que apparent hominibus ponentibus sub visu digitum ideſt mouētibus oculū digito. ⁊ ex hoc facientibus qꝫ id quod ē vnum videātur duo qꝫ propter hoc oporteat esse duo: qz apparent tot. Et iterum oporteat eē vnum qz quādo aliquis non monet oculum apparet vnū id quod ē vnum. Manifestum ē enī qꝫ iudicandum ē de vnitate rerum secundum id quod visus iudicat nulla extranea passione existēte in eo. Nō aūt ꝫm quod iudicat ex pdicta passione. Sic autē iudicat vnū eē duo qz species vnius visibilis duobꝰ modis redditur organo visus: quando mouetur ⁊ secundum vtriusqz dispositionē peruenit ad organum sensus communis quasi essent duo visa.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Totaliter autez incōueniens ex videri presentia permutantia ⁊ nunquam permanentia in eisdem ex hoc de veritate iudicium facere. Oportet enim ex semper secundum eadem habentibus: ⁊ neque vnam permutationem facientibus verum venari. Talia autem sunt que secundum mundum: hec enim non quādoque quidem talia iterum autem alia videntur. Eadem autem semper ⁊ permutatione nulla participant.

¶ Excludit causam propter quaz ponebāt omne qđ videtur eē verum. Hic enī ponebant aliqui qz existimabant res omnes eē in continuo fluxu ⁊ qꝫ nulla natura esset in rebus fixa ⁊ determinata. Et sic sequebatur qꝫ rem esse talem non erat nisi videri. Contra ħ ergo ponit. v. rōnes: quarum pria talis ē. qꝫ totaliter inconueniens ē sumere iudiciuz de tota veritate ex hoc qꝫ ista sensibilia que sūt prope. s. vicina nobis permutantur ⁊ nunqꝫ permanent. Oportet autem magis venari verum ex his que semper se habēt eodem modo ⁊ non patiuntur aliquam permutationē quantum ad substantiam suam: licet appareat in eis motus secundum locum. Talia enim sunt que continent mundum. s. corpora celestia ad que comparata ħ corpora corruptibilia quasi nullius sunt quantitatis vt mathematici probant. Corpora autem celestia sunt semp eadē ⁊ nō videtur quādoqꝫ talia ⁊ alia vice alia: sꝫ nulla pmutatione participant. que. s. sint in eorum substātia.

¶ Adhuc autem si motus est ⁊ motum aliquid: mouetur autem omne ex aliquo ad aliquid. Oportet igitur quod mouetur esse. et adhuc in illo ex quo mouebit. Et non esse in ipso: ⁊ ad hoc moueri ⁊ fieri in hoc secundum contradictionem aut non verificari secundum ipsos.

¶ Secundam rationem ponit ibi. que talis. Si motus est in istis inferioribus oportet qꝫ id quod moueatur sit aliqd. Sed etiam oportet qꝫ id quod mouetur moneat ex aliquo. ⁊ etiam ad aliquid. Unde oportet id qđ mouetur adhuc eē in eo ex quo mouetur: ⁊ nōdum eē in eo ad qđ monet sed moueri ad ipsū ⁊ cōtinue fieri in ipso. Et sic aliqua affirmatio determinate ē vera ⁊ aliqua negatio. Sed nō oportebit qꝫ cōtradictio verificetur de eodem qz secundū hoc nihil moueretur. Si enī idē foret esse in termino ad quem ⁊ nō eē: nulla rō eēt quare moueret ad terminū ad quē aliquid quod nōdum est in illo quia iam esset ibi.

¶ Et si secundum quantum continue presentia fluunt ⁊ mouentur ⁊ quis hoc ponat equidem non verum existens propter quid secundum quale non manet. Videtur enim non minime que secundum contradictiones eiusdem predicari ⁊ existimare quantū non manere in corporibus pp ⁊ esse qđricubitū idem ⁊ non esse. Substantia autem secūduz quale hoc quidem determinate nature: quātum autem indeterminate.

¶ Tertiam rōnem ponit ibi. Ad cuius evidentiā sciendum ē qꝫ Eraclitus videns aliquid augeri longo tē poze: puta per vnum annum secundum aliquam determinatam quantitatem ⁊ modicam: existimauit qꝫ qualibet parte illius temporis aliquod augmentū fieret sed īsensibile propter paruitatem quantitatis que augetur. Et ex hoc īductus fuit ad credendum qꝫ omnes res etiam que videtur quiescentes etiam īsensibiliter moueretur continue sed post longuz tempus sensibiliter earum motus apparet. Est autem hoc falsuz qđ de augmento opinabatur. Non enī cōtinue fit augmentū ita qꝫ in qualibet temporis parte aliquid crescat sed disponitur ad augmētū corpꝰ qꝫ aliquod tempus: ⁊ tunc crescit vt Aristo. expressius manifestat in 8. phyc. Dicit ergo qꝫ si corpa presentia hic apud nos continue fluunt ⁊ mouentur secundum quantitatem ⁊ si hoc aliquis vellit concedere: licet non verum sit: nō ē ratio quare nō possit aliqd moueri secundum qꝫ

Lec. 12.

UVA. BHSC. IyR_086_1

titatem. Videtur enim q̄ non parum hec opinio que ponit contradictiones simul esse eiusdē: precedit hoc ex eo quod existimat q̄ quantum non remanet in corporibus ⁊ sic opinātur q̄ id sit ⁊ nō sit simul quātum cubitum: sed substātia rei determinatur. Secundum quale idest secundum aliquam formam. Quale autē est determinate nature in rebus: ⁊ si quātum sit inde terminatum propter motum: vt dictum est.

¶ Adhuc propter quid iubēte medico hūc cibum offerre offerunt. Quid enim magis panis est: aut nō est: quare nihil vtiq; aliquid habebit comedere aut nō comedere. Nunc autem vt verum dicentes circa ipsum ⁊ existente iusto cibo hoc offerunt hunc: quāuis non oportebat nō permanēte vlla natura firmiter in sensibilibus: sed semper omnibus mōtis ⁊ fluentibus.

¶ Quartam rōnem ponit ibi. que talis ē. In rebus nihil ē fixū neq; quātum ad eē neq; quātum ad nō eē ꝓpter quid deferunt hunc cibū q̄ medicus iuberet nō aliū. Secūdum. n. dictam opinionē quid magis est panis vel nō panis quasi diceret non magis predicatur de eo affirmatio q̄ negatio. Et sic nisi differt q̄ comedat. vel non comedat. Sed nos videmus q̄ ipsi offerunt hunc cibū quē medicus iubet quasi habētes verum inditum de ipso cibo ⁊ quasi hic cibus vere sit ille cibus de quo medicus iubet. Hoc aūt nō oz si nulla natura sit ꝑ certitudinē maneret in sensibilib⁹ sed omnia semp monerentur ⁊ fluerent.

¶ Adhuc si semper alteramur ⁊ nunquam permanemus idem quid mirabile si nūquaz eadem nobis videntur quemadmoduz laborantibus. Etenim his propter non similiter dispositionez secūduz habituz ⁊ quando sani erant nō similia videntur quē secunduz sensus: ipsa tamē nulla propter hoc permutatione participātia sensibilia: impressiones autem alias faciētia laborātibus ⁊ nō eadē. Eodem itaq; modo habere ⁊ dicta permutatione facta forte necessariuz est. Si autem non permutamur: sed si idez permanemus entes: erit vtiq; aliquid manēs.

¶ Quintam rationē ponit ibi. que talis est. Cum secundum opinionē predictam ponatur q̄ propter cōtinuam mutationē que est in rebus non sit aliqua veritas in rebus fixa si sit verum eē quod ē videri necesse est dicere q̄ nos homines qui de rebus alijs iudicamus aut sumus in motu aut nō. Si eniz semper alteramur ⁊ nunq̄ permanemus eodez modo nos habentes nō est mirabile si res non eodem modo vidētur se habere nobis sicut accidit ifirmis. Quia enī trās mutati sunt ⁊ nō in eadez dispositione se habent sicut quādo sani erant nō videntur eis sensibilia que percipiūt ꝑ sensū q̄lia videbant eis añ ifirmitatez. Nā eis qui hūt gustuz infectū ēt q̄ sūt dulcia videnē eis amara vel insipida. Et simile est in alijs sensibilibus. Nō tamen propter hec sensibilia sunt permutata: sed faciunt alias impressiones ifirmis propter hoc q̄ sensus eorū alio modo se habent. Si ergo nos hoīes qui de reb⁹ alijs iudicamus in cōtinua trāsmutatōe sumus diuersimode de rebus qbus iudicamus non ē hoc imputādum rebus sed nobis ipsis. Si autez nos non permutamur sed semper permanemus eodē modo nos habentes ergo in rebus erit aliquid permanens: ⁊ per consequēs aliqua veritas determinata de qua possumus precise diiudicare. Non enī solum iudicam⁹ de rebus alijs: sed etiam de natūra humana.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad habentes quidez igitur dubitatiōes dictas ex ratiōe nō facile dissoluere nō ponētibus aliquid: ⁊ horum nō ad hec ratiōem exquirentibus. Sic enim omnis ratio ⁊ ois demōstratio fit: nihil eniz ponētes interimūt totaliter disputare ⁊ totaliter ratiōem. Quare ad tales quidem nō est sermo. Ad dubitātes autem ex datis defectibus facile obuiare ⁊ dissoluere faciētia dubitatiōem in ipsis: palam autem ex dictis.

¶ Ostendit a quibus predicta opinio remouetur ⁊ a quibus nō. Et dicit q̄ si qui ꝑcidūt in ꝓdictas opiniones ꝓpter aliquā rationē ita q̄ ex pertinacia non cōcedant aliquid neq; inquirant rationē eorum que dicuntur sed pertinaciter inhereāt his que opinabantur nō facile est eis soluere huiusmodi opiniones. Omnis enī rō ⁊ demōstratio fit hoc mō. s. concedēdo ad ⁊ exquirēdo rationē alicuius dicti. Sed illi qui nihil concedunt interimunt disputationem ⁊ omnez argumentatiuam rōnem. Unde ad eos non potest haberi sētētia rōcinationis per quam a suo errore tollant. Sed si aliqui sunt qui dubitant ꝓpter aliquos defectus puta quia non bene aliqua intelligunt facile est obuiare tali errori soluendo ea que faciunt in eis dubitationem. Et hoc palam ex predictis in quibus solute sunt dubitationes que poterant ad predictam positionem inducere.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare manifestum ex his quod nō contingit oppositas dictiōes de eodem secūduz vnum tempus verificari neque cōtrarias ꝓpter dici secūdum priuatiōem omnem cōtrarietatem. Palam autem hec ad principium resoluētibus rationes cōtrariorum. Similiter autem neq; itermediorum nulluz possibile est predicari de vno ⁊ eodem: albo enim existēte subiecto: dicētes ipsum esse neq; album neq; nigrum mētiētur. Accidit enim album esse ipsum ⁊ nō esse: alterum enim complexorum verificabitur de ipso: hec autez est contradictio albi.

¶ Inducit tria correlaria ex dictis: quorum primum est q̄ manifestum ē ex predictis q̄ oppposite propositiones nō verificantur de eodē secundū vnum ⁊ idez tempus. Et per cōsequēs ex hoc patet q̄ neq; etiam contraria possunt simul verificari de eodez. Et hoc ꝓ quia omnis cōtrarietas dicitur secunduz priuationē. Semper enim alterū contrariorū est priuatio. Et hoc palam est si quis velit rationes horuz reducere ad primuz principiū. De ratione eniz nigri est priuatio albi. Cum igitur priuatio sit quedam negatio habens subiectum determinatū: manifestuz est q̄ si contraria de eodem verificarentur oporteret q̄ affirmatio ⁊ negatio simul verificarentur de eodem. Non solum autez duo contraria non possunt simul verificari de eodez sed etiam nulluz mediuz possibile est ꝓdicari de vno ⁊ eodem de quo predicatur alterum extremorum. Et his enim que dicta sunt in. x. manifestum est q̄ medium inter contraria est habens priuationē vtriusq; extremorum siue sit nominatū vno nomine siue pluri

UVA. BHSC. IyR_086_1

bus siue inominatum. Unde mediū inter albū ⁊ nigrum vtpote rubeū vel citrinū habet in sui ratiōe q̄ neq̄ sit albū neq̄ nigrū. Si quis igitur aliquo subiecto existente albo dicat ipz esse rubeū simul dicit ipm esse neq̄ albū neq̄ nigrū. Et ita mentitur. Sequitur enim q̄ id subiectum simul albuz sit ⁊ non sit. Quod si vez est de illo subo q̄ sit neq̄ album neq̄ nigrum: oportet q̄ verificetur de eodem altera pars copulatiue que contradictoria est eius quod est albuz eē. Et ita sequitur q̄ si mediū extremū verificatur de eodez q̄ contradictoria de eodem verificentur.

¶ Neq̄ enim itaq̄ secūdum Eraclituz cōtingit verum dicere neq̄ secūdum Anaxagoram. Si autez nō accidet cōtraria de eodem predicari. Cuz enim in omni dicat omnis esse partē. Nihil magis dicit esse dulce quā amarū aut reliquarū quarūcūq̄ cōtrarietatem. Siquidez in omni existit nō potētia soluz: sed actu ⁊ segregatuz.

¶ Secūdum correlariū ponit ibi. Concludit eniz q̄ si affirmatio ⁊ negatio non sit simul vera q̄ neq̄ opinio Eracliti est vera. neq̄ opinio Anaxa. Et quidem de opinione Eraclit patet ex dictis. Unde hoc manifestat de opinione Anaxa. dicens q̄ si non sit falsa opinio Anaxa. sequitur contraria predicari de eodez. Et per cōsequens contradictoria. Quod sic pz. Ponebat enim Anaxa. quodlibet fieri ex quolibet ⁊ omne quod fit ex aliquo fit vnde non cogebatur ponere aliquid fieri ex nihilo: ⁊ sic ponebat quodlibet esse in quolibet. Cum igitur poneret partem cuiuslibet esse in quolibet puta partem carnis esse in osse ⁊ partem albi in nigro: ⁊ econuerso: sequitur q̄ totum non magis erit dulce q̄z amarum. Et simile est de alijs cōtrarietatibus. Et hoc si pars cuiuslibet est in quolibet toto non solū in potentia sed in actu ⁊ separatim. Hoc autem addidit quia id quod fit ex aliquo oportet preexistere in eo potentia nō actu. Et sic contraria preexistunt in eodem in potentia non in actu. Et hoc non est esse separatim contraria in aliquo: quia eadem est potentia contrariorum. Sed Anaxa. nesciebat distinguere inter potentiam ⁊ actum.

¶ Similiter autez neq̄ omnes falsas neq̄ veras dictiōes possibile esse: ⁊ propter alia multa collectaruz vtiq̄ difficultatū propter hāc positiōem. ⁊ quia falsis quidez existētibus omnibus neque hoc ipsuz quis dicēs verum dicet. veras aut falsas dicēs esse omnēs nō mentietur.

¶ Tertium correlarium ponit ibi. Concludit eniz ex predictis falsam esse vtrāq̄z opinionem ⁊ illorum qui dixerunt omnes propositiones esse veras: ⁊ qui dixerunt falsas. Et hoc manifestum est propter multa difficilia ⁊ grauia consequentia ad has opiniones que collecte sunt: ⁊ hic ⁊ superius in secundo: ⁊ specialiter propter hoc quia scilicet omnes propositiones sūt false. Qui autem dicit. Omnis propositio est falsa q̄dam propositionem dicit. Unde non dicet verum. Et similiter si omnes propositiones sint vere ille qui dicit omnes esse falsas non mentietur: sed dicet verum. Propter quod destruit positio ponentis oīa eē vera.

o Omnis autem scientia querit aliqua principia ⁊ causas circa vnum quodque eorū que sub ipsa scibilium: puta medicatiua ⁊ exercitatiua: ⁊ reliq̄rum vnaqueque factiuarum ⁊ doctrinaliuz. Unaquequē enim haruz circumscribēs aliquod genus sibiipsi circa hoc negociatur tāquām existens ⁊ ens inquantum autem ens sed altera quedam hec preter has scientias est scientia.

¶ Lectio septima.

p Postquam pbus ostendit de quibus sit cōsideratio huius scientie: hic comparat istam scientiam ad alias. Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit quid sit proprium particularium scientiaz. Secundo ostendit differentiam particularium scientiarum adinuicē ibi. (Quando autem est quadaz). Tertio comparat istam ad alias ibi. (Quoniam autem est quedam entis scientia). Circa primum duo facit secundum duo que dicit pertinere ad particulares sciētias. Dicit ergo primo q̄ omnis sciētia particularis querit aliqua principia ⁊ causas circa proprium scibile quod sub ipsa continetur. Dicit autem aliqua principia ⁊ causas quia non omnis scientia considerat omne genus cause. Et ponit exemplū de medicatiua que est circa sanitatem ⁊ de exercitatiua que est circa exercitia ordinata ad bonam valitudinem corporis ⁊ similiter de qualibet sciētia alia siue sit factiua idest practica siue doctrinalis idest theorica quia vnaqueq̄ harū scientiarum particularium circūscribit ⁊ accipit sibi aliqō determinatum genus entis circūscribens illud ⁊ dividens ab alijs entibus ⁊ de illo solo determinans. Negociatur. n. circa hoc genus entis. q. circa aliqō ens sed nō inquātū est ens. Sed hoc. s. cōsiderare de ente inquātū est ens pertinet ad quandam scientiam que est alia preter omnes scientias particulares.

¶ Dictarum autez scientiaruz vnaqueque sumens aliqualiter quod quid est in vnoquoque genere temptat ostendere reliqua debilius aut certius. Sumunt autem quod quid est hec quidem per sensum: hec autez supponentes: propter quod ⁊ palam ex tali inductione quod substātie. ⁊ eius quod quid est non est demōstratio.

¶ Secundo ponit aliud pertinens ad particulares sciētias: dicens q̄ vnaqueq̄z predictarū scientiaz particulariū supponit aliqualiter quod quid est in quocūque genere cōsideretur. Unde ⁊ in primo posteriorū dictum est q̄ de subiecto oportet suppōere ⁊ quia est ⁊ quid est. Et hoc supposito. s. quod quid est quo quelibet scientia vtitur tanq̄z medio ad demonstranduz aliqua sicut passiones ⁊ huiusmodi temptat demonstrare aut debilius. aut certius. quia in quibusdā sciētijs est certio: modus demonstrandi sicut in mathematicis. In quibusdaz autē debilio: sicut in naturalibus. Et quia dixerat quia alie sciētie aliqualiter supponūt qō quid est ideo subiūgit q̄ quedā scientie summunt quod quid est per sensum inquantū ex accidentibus sensibilibus deueniūt in cognitiōez essentie rei. Quedaz vero summūt quod quid est supponētes ab alijs scientijs sicut particulares ab vniuersalibus. Et sic manifestū est q̄ in sciētijs particularibus non est demonstratio de substātia rei nec de eo q̄ qd ē. Utrūque igitur hoz de quibus particulares sciētie non se intromittunt pertinet ad vniuersalem scientiam. i. cōsiderare de substantia ⁊ ente ⁊ gditate rei. Lect. 2.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem est quedaz de natura scientia palam quia ⁊ a practica altera ⁊ factiua erit. Factiue quidem enī in faciente ⁊ non

UVA. BHSC. IyR_086_1

in facto motus principium. Et hoc est: siue ars aliqua: siue aliqua potẽtia. Similiter autem ⁊ practice non in agibili: magis autez in agentibus motus. que autem physici circa habentia in se. motus principium est. quod quidem igitur neque actiuam neque factiuaz sed speculatiuaz necessariuz eẽ naturalẽ sciẽtiam palaz ex his. In vnuz eniz aliquod horum generuz necesse eandez ipsaz.

¶ Ostendit differentiam particulariuz scientiarũ ad alias. Et primo scientie naturalis ad scientias opatinas. Secũdo scientie mathematice ad naturalẽ ibi. (Quoniã autẽ quod quid ẽ). Dicit ergo primo ꝙ cũ sit quedã particularis scientia de natura oportet ꝙ sit altera. ⁊ a practica. idest actiua ⁊ factiua. Omnis eniz scientia operatiua vel est actiua vel factiua. Ad quaz differentiam cognoscendũ sumendũ est quod. s. i. ix. habitum est. s. ꝙ agere ⁊ facere differunt. Naz agere proprie dicitur secundum operationem que permanet in agente ⁊ non transit in materiam exteriorẽ sicut intelligere ⁊ sentire ⁊ huiusmodi. Facere aũt est secundum operationem transeuntem in materiaz exteriorẽ que permutatur sicut calefacere secare ⁊ alia. Est ergo sciẽtia actiua ex qua istruimur ad certe exercendum operationes que actiones dicuntur sicut est sciẽtia moralis. Factiua aũt sciẽtia est p q̃s recte aliqd facimus sicut ars fabilis ⁊ alia huiusmodi. Ab vtra que aũt haruz operatiuarũ scientiarum scientia particularis altera est quia factiue scientie non habẽt principiũ motus in facto sed in faciente. Et hoc principiuz est sicut ars que est principium sicut dirigens siue potentia aliqua que est principiũ sicut exequens. Et similiter scientie practice. i. actiue non habẽt principiũ motus in eo in quod agitur sed magis in agẽtibus. Sz illa que pertinent ad considerationem sciẽtie naturalis sunt habentia principium motus in ipsis cum natura sit principium motus in eo in quo est. Manifestum est igit̃ ꝙ sciẽtia naturalis nõ est actiua neq; factiua sed speculatiua. Necesse est enim ꝙ scientia naturalis cadat in vnũ aliquod horz genez. s. actiua vel factiua vel speculatiua. vnde si non sit actiua vel factiua: segtur ꝙ sit speculatiua.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniaz autem quod quid est necessarium vnicuique aliqualiter scientiarum scire ⁊ hoc vti principio oportet non latere qualiter diffiniendum naturali. ⁊ qualiter substantie ratio sumenda: vtrum vt symum aut magis vt concauum. Horuz enim symi ratio quidem cum materia dicitur ea que est rei. que autem concaui sine materia. Symitas enĩ in naso fit: propter quod ⁊ ratio ipsius cuz hoc dicta est. Symus enim est nasus concauus. Manifestum igitur quod ⁊ carnis ⁊ oculi ⁊ reliquarum partium cum materia semper rationem reddendum.

¶ Ostendit differentiam mathematice ad naturalẽ. Et dicit ꝙ cuz ita sit ꝙ necessariũ sit vnicuiq; sciẽtiaz cognoscere aliqualiter quod qd est ⁊ vti eo quasi principio ad demõstrãduz oportet ꝙ secunduz diuersum modum diffinitiõis diuersificẽtur scientie. ⁊ ita ad cognoscendum qualiter naturalis scia differat ab alijs oportet nõ latere quẽ modũ seruet naturalis in diffiniendo. ⁊ qualiter sit sumenda diffinitio in scientia naturali vtrũ. s. sicut diffinitẽ symũ: aut sicut diffinitẽ concauum. Diffinitio autem symi est cum materia sensibili. Sed diffinitio concaui est sine materia sensibili. Quia enĩ symitas non est nisi circa determinatã materiam sensibilem quia nõ est nisi in naso. ⁊ propter hoc ratio symi oportet ꝙ accipiatur cum materia sensibili. Hec est enĩ diffinitio symi. Symus est nasus cõcauus. Sed in diffinitione cõcaui siue curui nõ ponitur aliqua materia sensibilis. Sicut igit̃ in diffinitione symi ponit̃ materia sensibilis: ita oportet ꝙ in diffinitione carnis ⁊ oculi ⁊ aliarũ partium reddatur materia sensibilis. Et similiter est de alijs rebus naturalibus. Et ex hoc accipitur differentia inter mathematicam ⁊ sciẽtiam naturalem quia naturalis scientia est de hijs in quoz diffinitionibus ponit̃ materia sensibilis. Mathematica vo est de alijs in quaruz diffinitionibus non ponitur materia sensibilis. Licet habeant esse in materia sensibili.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem est quedaz scientia entis inquantum ens ⁊ separabile considerandum vtrum quidem naturali ponenduz esse hanc aut magis alteraz: naturalis quidez igitur circa habentia motus principium in ipsis est. Mathematica autez speculatiua quidez ⁊ circa manentia quedam hec: sed non separabilia circa separabile igitur ens ⁊ imobile ⁊ altera ab his sciẽtijs ambabus est aliqua: siquidem existit aliqualis substãtia talis. Dico aũt separabilis ⁊ imobilis quidẽ. quod quidem tentabimus ostendere. Et siquidez est aliqua talis natura in entibus: hoc vtiq; erit alicubi ⁊ ꝙ diuinũ: ⁊ hoc vtique erit primuz ⁊ principalissimuz principiũ. Palaz igitur ꝙ tria genera speculatiuaz scientiaruz sunt: naturalis: mathematica: theorica.

¶ Cõparat istam scientiã ad alias scias pticulares. ⁊ circa hoc tria facit. Primo cõparat istaz scias ad alias scientias particulares quantũ ad medium separationis. Secundo quantum ad nobilitatem ibi. (Optimum quidem genus ⁊c.). Tertio quantum ad vtilitatem ibi). Dubitabit autem). Dicit ergo primo ꝙ ẽ quedã sciẽtia de ente inquantum est separabile. Non enim solum pertinet ad hanc sciẽtiam determinare de ente in cõmuni quod est determinare inquantum est ens: sed etiam determinare de entibus separatis a materia secũduz esse. Unde considerandum est vtra ista sciẽtia ad quam pertinent ẽ duo sit eadem cuz scientia naturali aut altera ab ea. Et ꝙ sit altera manifestat quia scientia naturalis est circa ea que habent in seipsis principium motus. Et sic oportet ꝙ naturalia habeant determinatam materiam quia nihil movet nisi quod habet materiam. Sz mathematica speculatur circa imobilia: quia ea quoz ratio accipitur sine materia sensibili oportet ꝙ eodem modo eoz̃ ratio sit sine motu cum motus nõ sit nisi in sensibilibus. Sed ẽ de qbus cõsiderat mathematica nõ sunt separabilia a materia ⁊ motu sm eẽ: sed solum secundum rationem. Oportet igitur ꝙ circa illud ens quod est separatum a materia ⁊ motu secũdum esse ⁊ omnino immobile sit quedam scientia alia ⁊ a mathematica ⁊ a naturali. Et hoc dico si tamen sit aliqua talis substantia preter sensibilia que sit omnino immobilis. ⁊ ẽ dicit: qz nõduz est probatuz aliquã talem substantiam esse. Sed ad hoc ostẽdendũ intendit. Si autez est

UVA. BHSC. LyR_086_1

aliqua talis natura in entibus. s. que sit separabilis ⁊ immobilis oportet ꝙ talis natura sit alicubi. i. quod attribuatur alicui substantie. Et id quod habet istaz naturam erit quoddam diuinū ⁊ quoddam principalissimum omnium quia quāto aliquid est simplicius ⁊ formalius ⁊ in entibus tanto est nobilio⁹ ⁊ prius ⁊ magis causa aliorum. Et sic patet ꝙ hec scientia que cōsiderat huiusmodi entia separabilia debet vocari scientia diuina. ⁊ scientia de primis principijs. Et ex hijs vlterius concludit ꝙ tria sunt genera speculatiuarum scientiarum. s. naturalis que considerat ea mobilia que in sui diffinitione materiaz sensibilez recipiunt ⁊ mathematica que considerat immobilia que non recipiunt materiam sensibilem in sui diffinitione licet habeant esse in materia sensibili ⁊ theologia que est circa entia penitus separata.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Optimum quidem igitur speculatiuaruz genus: harum autem ipsarum vltima dicta. circa honorabilissimū enim est entium. Melior autez ⁊ deterior vnaqueque dicitur secūdum proprium scibile.

¶ Comparat istam ad alias secundum nobilitatez. ⁊ dicit ꝙ scie speculatiue sunt nobilissime inter omnes alias scientias quia in eis queritur scire propter seipsū. In scientijs autem operatiuis: queritur scire propter opus. Et in scientijs speculatiuis vltima. s. theologia cum sit circa nobiliora entia est nobilior. Tanto enim vnaquaque scientia nobilior est quanto eius scibile nobilius fuerit.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dubitabit autem quis vtrum entis inquantum ens scientiam vniuersalem oporteat poni aut non. Mathematicarum quidem enim vnaqueque circa vnum aliquod genus determinatum est: que autez vniuersali communiter de omnibus. Si quis idem igitur naturales substantie prime entium sunt: ⁊ naturalis vtique prima scientiarum erit. Si autem est altera natura ⁊ substantia separabilis ⁊ immobilis: alteram necesse ⁊ scientiam ipsius esse ⁊ priorem naturali: ⁊ vniuersalez eo ꝙ priorem.

¶ Comparat istam scientiam ad alias quātuz ad vniuersalitatem ⁊ dicit. Dubitabile est vtrum istam scientiam que est circa entia sepabilia oporteat poni vniuersalem scientiam entis inquātum est ens: aut non. Et ostēdit ꝙ sic quasi per diuisionem. Manifestuz est enim ꝙ predicte scientie operatiue nō sunt vniuersales. ⁊ ideo eas pretermittit. Sed iter speculatiuas scientias. manifestum est ꝙ quelibet mathematicarum scientiarum est circa vnuz aliquod genus determinatum. Vniuersalis autem scientia cōmuniter de omnibus est. Unde nulla mathematicarum scientiaruz est communis omnium entium. Sed de naturali manifestum est: quia si naturales substantie que sunt substantie sensibiles ⁊ mobiles sunt prie inter entia oportet ꝙ naturalis scientia sit prima inter scientias quia secundum ordinem subiectorum est ordo scientiaruz vt iam dictum est. Si autem est alia natura: ⁊ substātia preter substantias naturales que sunt separabiles ⁊ mobiles: necesse est alteram scientiaz ipsius eē que sit prior naturali. Et ex eo ꝙ est pria oportet ꝙ sit vniuersalis. Eadem enim est scientia que est de primis entibus. ⁊ que est vniuersalis. Nam prima entia sūt principia aliorum.

q Quoniam autem simpliciter ens secundū plures dicit modos: quorū vnus est qui secunduz accidens dicitur considerandus primo de sic ente.

¶ Lectio octaua.

p Postquam recollegit ea que prędicta erant de cōsideratione huius scientie. hic icipit recolligere ea que dicta sunt tam in. 6. huius q̄ in libro physicorum de ente imperfecto. ⁊ primo de ente per accidens ꝙ non est: secundo de motu ibi. (Est autem). Circa primum duo facit. ¶ Primo ponit ea que dicta sunt de ente per accidens. Secūdo ea que dicta sunt de causa per accidens ibi. (Quod autem genere huius). Circa primum duo facit. ¶ Primo dicit de quo ē intentio: dicens ꝙ quia ens simpliciter. i. cōmuniter acceptū multis modis dicitur inter quos vnus modus est secūdum quod dicitur ens per accidēs: vtputa cū dicimus musicuz esse albuz: que qdez in. v. superius manifesta sunt prius q̄ dicatur de ente per se considerandū est de ente p accidēs vt huiusmodi ente remoto absolutior fiat sermo de ente per se. Lec. 5. Lec. 10.

¶ Quod quidem igitur nulla traditaruz scientiarum negociatur circa accidens palam. Neque enim edificatiua considerat quid accidet vtentibus domo puta si triste aut contrarie habitabunt. neq; testiua neq; coriatiua neq; coquinaria: quod autem secundum ipsam propriū. vnaqueq; harū cōsiderat scientiarum solū: hoc aūt est proprius finis.

¶ Secūdo prosequitur ꝙ proposuit. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo ostendit ꝙ ad nullam scientiam pertinet cōsiderare de ente per accidens. Secundo remouet huiusmodi ens: ⁊ ens quod significat veritatem propositionis a consideratione huius scientie ibi. (Quod aūt vt vō). Circa pmū duo facit. ¶ Primo ostēdit ꝙ nostra scientia considerat de ente per accidēs. Secūdo ꝙ nec cōsiderare pōt ibi. (Quod aūt videlicet cōtingens). Circa pmū duo facit. ¶ Primo inducendo manifestat ꝙ nulla scientia cōsiderat de ente per accidens. dicens manifestum esse ꝙ nulla scientia tradita nobis negociatur circa accidēs. Non aūt accipit hic accidēs pro eo quod est in aliquo genere accidētis sicut albedo est quoddam accidens. Huiusmodi enī sunt multe scientie que circa huiusmodi accidentia sunt: q̄ huiusmodi accidentia ⁊ secundum se habent spēm quādam ⁊ causas determinatas in subiecto ⁊ accidentia dicuntur q̄ non per se sed in alio habent esse. Accipitur autē hic accidēs pro ente per accidēs sicut album esse musicum est per accidēs. Huiusmodi. n. neq; aliquam speciē habent in se neq; aliquam causaz determinatam. Et circa huiusmodi ens nō negociatur aliqua scia. Et hoc manifestat inducendo. Ars. n. edificatiua nō cōsiderat quid per accidēs eueniat habitātibus in domo quā facit vtrū accidat eis aliquod triste aut habitabūt ibi cōtrarie. i. prospere. Hoc enī accidit domui. Similiter ars textiua nō cōsiderat quid accidat vtentibus panno texto: neq; coriaria quid accidat vtētibus calceis neq; coquinaria de hijs que p accidens se habēt ad cibum: puta quis eo vtatur ad superfluitatem vel ad necessitatem tantuz. Sed vnaqueq; harum scientiarum cōsiderat id quod soluz est proprium sibi. ⁊ subiectum ⁊ per se accidētia ei⁹. Et in hoc est finis considerationis cuiuslibet scientie.

¶ Neq; inquantum musicum ⁊ grāmaticū neq; existentem musicuz: quia factus gram

UVA. BHSC. IyR_086_1

maticus. simul erunt ambo prius non ens. Quod autem non semper ens factuz ⁊ boc. quare simul musicus factus est ⁊ grammaticus: hoc autem nulla querit confesse existentium scientiarum nisi sophistica. Circa accidens enim hec sola negociatur: propter qđ Plato non male dixit: dicens circa non ens sophisticam versari.

¶ Secũdo assignat causam quare nulla scientia confiderat ea que per accidens sunt. Ratio enuz est quia quod per accidens est non est proprie ens: sed magis non ens: sicut non est per se ⁊ proprie vnũ. Maz vnũ ⁊ ens conuertuntur. Omnis autẽ scientia est de ente. Unde relinquitur ꝙ nulla sciẽtia sit de eo quod est p accidens. Dicit ergo ꝙ musicus est etiã grãmaticus: nõ quãtum est musicus. Et si contingat de aliquo qui sit musicus. ꝙ fiat grãmaticus nõ simul factus est ambo grãmaticus. scilicet ⁊ musicus cum prius non fuerit vtrũqz. Sed si aliquod ens est modo ⁊ non fuit sp ens: opz ꝙ sit factũ. Si igitur hoc ꝙ dico musicus est grãmaticus est quoddam ens cum nõ semper fuerit: sequitur ꝙ simul vtrũqz factum. s. musicum ⁊ albuz. quia cuiuslibet entis est aliqua generatio. Unde cum non simul facta sit: manifestum est ꝙ hoc tantum qđ est musicum grãmaticum nõ est aliquod vnũ ⁊ ens. Nec est instantia de hoc ꝙ in generatione substãtiarum preexistit: materia: qz est ingenita: qz forma non fit proprie sed cõpositum vt in. 7. probatũ est. Materia autẽ preexistit nõ quasi ens actu: sed potentia tantum. Hec autem musicus preexistit in actu. Cum igitur ille qui erat musicus fit grãmaticus est generatio grãmatici tantum: nõ autez totius: quod est musicum grãmaticum. Unde hoc totum non ẽ aliquid vnuz ⁊ ens. Et propter hoc nulla scientia que ẽ vere scientia ⁊ certitudinem habet cõsiderat de ente per accidens sed sola sophistica circa ipsum negociatur ⁊ ad decipiendum vtitur eo quod ẽ per accidens ac si p se esset. Unde fit fallatia accidentis que ẽ efficacissima ad decipiendum etiam sapientem: vt dicitur in libro elenchorum. Unde Plato philosophus non male dixit: dicens ꝙ versatur circa non ens: quia versatur circa ens per accidens.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod autem neqz contingẽs est esse accidentis scientiam: manifestum est tentantibus scire quid est accidens. Omne itaqz dicimus esse: hoc quidez semper ⁊ ex necessitate: necessitate autez nõ ſm violentiam dicta: sed secundũ ꝙ vtimur in his que secũdũ demonstrationes: hoc autez vt in plus: hoc autem neqz vt in plus neqz semper ⁊ ex necessitate: sed vt contingit: puta sub cane vtiqz fiet frigus. Sed hoc neqz vt semper ⁊ ex necessitate neqz vt in plus fit. Accidet tamẽ aliquando vtiqz. Est itaqz accidẽs quod fit qdem. non autem semper: neqz ex necessitate: neqz vt in plus. quid quidem igitur est accidens: dictum est. quia autem non est scientia talis: palam. Scientia quidem enim omnis semper entis: aut in plus: accidens autez in neutro horum est.

¶ Ostendit ꝙ etiam nõ possit esse consideratio alicuius scientie de ente per accidẽs. Et hoc dupliciter facit. Primo ex diffinitione de ente per accidẽs. dicẽs ꝙ manifestum erit ꝙ non cõuenit esse scientiam de ente per accidẽs: si consideremus quid sit ens per accidens. Ad quod considerandum vtitur quadaz diuisione trimẽbri: dicens quod eorum que dicuntur esse q̃dam sunt semper ⁊ ex necessitate nõ quidez secundũ quod necessitas pro violentia sumitur: sed secundum quod vtimur necessitate in demõstrationibus. puta dicentes necessarium esse quod triãgulus habet tres angulos equales duobus. Sicut enim necessariũ dicimus quod impossibile ẽ non esse. Quedam nõ sunt vt in pluribus sicut ꝙ homo nascatur cum. v. digitis in manibus. Hoc enim non semper est ex necessitate cũ contingat aliquem nasci cum. vi. digito. Sed ẽ vt in plib⁹. q̃dã vo nec sũt vt in plib⁹. neqz sp ex necessitate sed contingenter eueniunt sicuti si frigus fiat sub cane. i. in diebus canicularibus. Sed non semper ⁊ ex necessitate neqz in pluribus: sed tamẽ quandoqz accidit ⁊ huiusmodi ens. Quia autez raro accidit ⁊ nõ semper ⁊ ex necessitate neqz vt in pluribus vocatur ens per accidens. Que enim semper vel in pluribus contingunt vel ita se habent ꝙ vnum ẽ causa alterius vel ambo reducuntur in vnam causam que per se est causa vtriusqz ⁊ vtroqz modo contingat si quod causa indeficiẽter producit effectum suum erit quod dicitur ex necessitate. Si autẽ possũt deficere propter aliquod impedimentũ erit vt in pluribus. Si aũt ita sit ꝙ duorum vnũ non sit causa alterius neqz habeat vnaz causam per se cõmunem que cõtingat ea simul eorum coniunctio erit raro. Sicut in hoc ꝙ dico musicum bedificare. Nam bedificationis causa non ẽ a musica: sed ab arte bedificatiua que ẽ omnino alia a musica. Similiter ẽ in premisso exemplo. Nam ꝙ sit feruor caloris sub cane est a sole appropinquãte nobis. Qđ autem fit frigus ẽ ex aliqua alia causa: puta ex fumo aliquo modo coniuncto soli. Unde hoc ẽ per accidens ꝙ sole dies caniculares faciente frigus sit. Sic igitur manifestuz ẽ quod ens per accidens quia neqz quod ẽ in maiori parte neqz quod est semper. Omnis aũt scientia est de eo quod semper aut in plus quod probatum ẽ in primo posteriorum. Unde manifestũ est ꝙ sciẽtia non potest esse de eo quod ẽ per accidẽs.

¶ Quod autẽ ſm accidẽs entis nõ sũt cãe ⁊ pncipia talia qualia quidẽ ſz se entis: palaz. Erũt. n. oia ex necessitate. Si. n. hoc qdẽ est buiꝰ entis: hoc aũt buiꝰ: hoc aũt nõ: vt cõtingit: ſz ex necessitate erit: ⁊ cũ hec erit cã vsqz ad vltimũ dictũ cãtũ: hoc autẽ ſm accidens. qua ex necessitate oia erũt. ⁊ ꝙ vtrũqz cõtingit ⁊ accidere ⁊ fieri ⁊ nõ oino ex generatis auferẽ ⁊ si nõ existẽs: sed q̃ fit cã supponat: eadẽ accident. Cẽ. n. ex necessitate fiet. Si. n. cras ecclypsis fiet: si hoc fuerit: hoc aũt si alterũ aliqd ⁊ ꝭ si aliud. Et ꝭ itaqz mõ a finito tpe eo ꝙ a nũc vsqz etas ablato tpe venerit: ⁊ qñqz ad existẽs. q̃re fiqdẽ ꝭ ẽ oia ex necessitate q̃ post ꝭ fiẽt: vt oia ex necessitate fiant.

¶ Secundo ibi. Inducit ad idem manifestandum ꝙ ens per accidẽs nõ habet causas ⁊ principia talia q̃lia habet ens p se. ⁊ sic de eo nõ potest cẽ scia cuz omnis scientia sit ex principijs ⁊ causis. Quod quidẽ sic probat quia si ens per accidens habet p se causas omnia essent ex necessitate. Entia enim per se huius talem causam habent: qua posita de necessitate: segtur effectus. Et si aliqua causa sit ad quam non de necessitate segtur effectus: sed vt in pluribus hoc est propter

UVA. BHSC. IyR_086_1

impedimentū qō per accidens cōuenit. Et sic si ens p accidens tollat a rebus omnis cā per se de necessitate inducit suū effectū. Sic ergo ens per accidēs de necessitate habet causā per se: qua posita ex necessitate sequit effectus licet forte eā poni nō sit necessariū nihilominus tamen sequit q̄ oia ex necessitate eueniant. Quod sic patet. Sit enim aliqd preteritū vel p̄sens qō sit causa futuri effectus hoc quidē iam positū est. Sed posita cā vt tu dicis ex necessitate sequit effectus. Si igitur hoc p̄sens vel preteritū qō iam positū ē. est causa huius entis futuri ⁊ illud alterius non quocunq; mō sed ita q̄ in hoc ex necessitate sequetur effectus posita cā ex necessitate erit illud cuius causa iam posita ē ⁊ hoc vsq; ad vltimū causatū. Sed hoc ponebat esse per accidēs. Et sic qō ponebat per accidens erit ex necessitate. Ad̄ sequit q̄ omnia sint ex necessitate ⁊ q̄ a rebus auferat quod ad vtrunq; cōuenit ideſt qō ē causaliter fortuito accidere ideſt ens per accidēs. Et fieri ⁊ nō fieri ideſt possibile ēe ⁊ nō esse. Sed q: posset aliquis obuiare huic ratiōi dicendo q̄ cā futuroꝝ contingentiū non est iam posita vt p̄sens ⁊ preterita sed adhuc est contingens vt futura ⁊ pp hec effectus sunt ad hec contingentes cōmuniter. ¶Hanc rationē remouet ibi. Et si nō existens. Dicēs q̄ eadem inconuenientia accidēt si ponatur q̄ cā futuroꝝ cōtingentiū nō sit taz ens quasi p̄sens vel preterita sed q̄ in fieri ⁊ quasi futura. Sequit̄ enim q̄ oia ex necessitate accidant sicut ⁊ prius. Si enim cā illa futura sit oportet q̄ sit futura in aliquo tpe determinato. ⁊ determinate distincte a p̄senti nūc puta cras. Si ergo ecclypsis que est per se cā quorundā futuroꝝ accidentium sint futura cras ⁊ omne qō fit. sit ex aliqua cā oportet q̄ ipsa ecclypsis que ē futura cras fiat si hoc fuerit ideſt propter aliqd preexistēs ⁊ hoc iterum ꝓpter aliud ⁊ sic semper propter anticipationem vl ablationem causarum auferetur aliquid a tēpore quod est inter p̄sens nunc ⁊ ecclypsim futurā. Unde cum illud tempus sit finitum ⁊ omne finitum consumitur ablato quodam quandoq; erit deuenire ad aliquam causam nunc existentem. Quare si illa iā ponitur omnes futuri effectus cōsequuntur ex necessitate. Et ita oia ex necessitate euenient. Ergo cū hoc sit impossibile: manifestū est q̄ ea que sunt p̄ accidēs non habent causam determinatā qua posita ex necessitate consequunt̄. Ea autem oia que circa hoc dici possūt supra in sexto posita sūt. ¶Deinde cū dicit.

¶Quod autem vt vere ens ⁊ secundum accidens: hoc quidem est in complexione mētis ⁊ passio in hac. ¶Propter quod circa hec quidem ens: non queruntur principia. Circa autem q̄ extrabere ens ⁊ separabile: hoc autem non necessarium sed infinitum. Dico autem q̄ secundum accidens: talis autez inordinate ⁊ infinite cause.

¶Ostendit q̄ ens per accidēs ⁊ ens q̄ significat veritatem propositionis pretermittendū est in illa scientia: dicens q̄ est quoddā ens qō est vt vere ens ideſt quod significat veritatem propositionis que in compositione consistit ⁊ est ens per accidēs. Sed primū consistit in cōpositione intellectus ⁊ est quedam passio circa operationez anime. Unde huiusmodi entis non queruntur principia in scientia que cōsiderat de ente quod est extra animam ⁊ est separabile vt supra dictum est. Aliud autem scilicet ens per accidens nō est necessarium sed indeterminatum. Et ideo non habet cām ordinatam. Sed ei? sunt infinite cause ⁊ nō habentes ordinem adinuicem. Et ideo de tali ente non considerat ista scientia. ¶Deinde cum dicit.

¶Quod autē gratia huius ī his que a natura fiunt ⁊ a mēte est. Fortuna aūt est: quādo aliqd bonum fiunt secundū accidens. Sicut enim ⁊ ens est. hoc quidem secundū se: hoc autem secundum accidens: sic ⁊ causa. Fortuna autem causa secundum accidens in factis secundum electionem eoruz que gratia huius. ¶Propter quod circa eadem fortuna ⁊ mens: electio enim non sine mente.

¶Colligit hoc quod dictuz est de causa per accidēs scilicet de fortuna in secundo physico. Et dicit hec q̄ tuor circa fortunā. ¶Primo qd sit. Et ad hoc inuestigā duz pretermittit q̄ id quod est gratia huius ideſt aliquid esse propter finem inuenitur ⁊ in hijs que sunt secundum naturam. ⁊ in hijs que sunt ab intellectu. Et hoc manifestū est in scōo physicoꝝ. Et adiungit q̄ fortuna est in hijs que fiunt ꝓpter aliqd sed scōz accidēs. Sicut enim inuenit̄ ens p se ⁊ ens p accīs ita ⁊ cā p se ⁊ causa per accidēs. Sic igit̄ fortuna est causa p accidēs in hijs que fiunt gratia huius ideſt pter finem nō quidē a natura sed secundū electionē. sicut si aliquis eligat fodere in agro vt plantet arborē ⁊ inueniat thesaurū hoc dicimus esse p accidens: q: est preter intentiōes. ⁊ hoc est a fortuna. Secūdo ibi. ¶Propter qō circa eadē ⁊c. Ostēdit in qbus sit fortūa ⁊ dicit q̄ cū electio non sit nisi a mente vel intellectu oportet q̄ circa eadē sit fortuna ⁊ intellectus. Ad̄ in rebus carentibus rōne nō est fortuna sicut plante lapides ⁊ bruta animalia neq; etiam est in pueris qui carent vsu rationis. Lec.4. Lec.4.

¶Cause autē infinite: a qbus vtiq; fiet qō a fortuna: ꝓpp quod icerta būane cognitioni ⁊ cā secūdū accidens: simpliciter aūt nulli?.

¶Tertio ibi ostēdit q̄ fortuna est incerta: dicēs q̄ infinite sunt cause a qbus aliquid potest fieri a fortuna sicut patet in exemplo posito. ¶Potest enī aliquis inuenire thesaurū fodiens in terra vel ad plantandū vl ad faciendū sepulchrum. ⁊ ꝓpter infinita alia. Et quia omne infinitū est ignotum: ideo fortuna est icerta humane cognitioni. Et dicitur esse causa scōm accidens. Nullius aūt est causa simpliciter ⁊ p se.

¶Bona autem fortuna ⁊ mala: cum bonū aut malum euenerit. Enticia autem ⁊ īfortunium circa magnitudinem borum.

¶Quarto ibi ostendit qualiter fortuna dicitur bona vel mala. Et dicit q̄ dicit bona vel mala ex eo q̄ bonum ⁊ malū fortuito euenit. Sed si sit magnum bonum q̄ fortuito euenit dicitur eufortunium. Si sit magnum malum dicitur infortunium.

¶Quoniam autem secundum accidēs nullum prius his que secundum se: neq; igitur causa. Si igitur fortuna aut casus causa celi est: prius intellectus causa ⁊ natura.

¶Quinto ibi ostendit q̄ fortuna nō est prima causa rerum. Nullum enim per accidēs est prius his que sunt secundum se. Ad̄ neq; causa per accidēs est prior ea que sūt per se. Et sic si fortuna ⁊ casus que sunt cause p accidens sint cā celi: oportet q̄ per prius sint cause intellectus ⁊ natura que sunt cause per se.

St autem hoc quidem actu soluz: e hoc autem potentia: hoc autem potentia ⁊ actu: hoc quidem ens: hoc autem quantum: hoc autem reliquorum.

Lec.5.

Lec.6. in.6°.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Non est autem aliquid motus preter res: p mutatur enim semper secundum entis. cathegorias. Commune autem in bis nullum est: q neq3 in vna cathegoria: vnumquodq3 autem dupliciter existit in omnibus: vt puta q hoc istud forma quidem ipsius: hoc autem priuatio. Et secundum quale hoc quidem album: hoc autem nigrum: ⁊ secundu3 quantum: hoc quidem perfectum. hoc autem imperfectum: ⁊ secundum lationez: hoc quidem sursum: hoc autez deorsum: hoc est autem leue hoc autem graue. Quare motus ⁊ permutationis tot species: quot entis.

¶ Lecto nona.

p Ostquam determinauit pbs de ente p accidẽs: hic determinat de motu. Et diuidit ī partes tres. In prima determinat de motu secundū se. In secunda de infinito qđ est q̃dam passio motus ⁊ alioz continuoz ibi. (Infinitū aũt). In tertia determiat de diuisione motus in suas spẽs ibi. (Pretermittat aũt). Prima diuidit in partes. d. In prima ostẽdit qd sit motus. In secũda osidit in quo sint ibi. (Et q est immobili). Circa primũ tria facit. Primo p̃mittit q̃dã q̃si necessaria ad diffiniendũ motũ. Secũdo distinguit ipsuz ibi. (Diuisio aũt ⁊c.). Tertio probat diffinitionez bene esse assignatã ibi. (Qđ aũt bene). Circa primuz ponit q̃ttuor ex quibus cõcludit quintum: quoz primũ est q ens diuidit per actũ ⁊ potentiaz. Et hoc est qđ dicit q entiuz quoddã est actu sicut p̃mum monẽs qđ deus est quoddã potentia tantuz vt materia prima quoddã potẽtia ⁊ actu sicut osa intermedia. Uel esse actu tantum dicit id qđ iam perfecte bẽt formã. puta qđ perfecte iam est albũ. Est aũt potentia tantũ quod nõdũ habet formã. puta quod nullo modo est album. Actu autem ⁊ potentia est qđ ⁊ si nondũ perfecte habet formã: est tamẽ in moueri ad formam. Secundũ est q ens diuidit per. x. predicamenta. Et hoc est qđ dicit q entium quoddã est per se. i. substantia quoddã est quantũ quoddam quale ⁊ sic de alijs generibus. Tertium est q motus non bẽt aliquam aliam naturam separatam a rebus alijs. sz vnaquaeq3 forma secunduz quod est in fieri est actus iperfectus qui dicit motus. Hoc enim ipsum est moueri ad albedinem qđ est albedinez incipere actu fieri in subiecto. Sed non debet esse in actu pfecto. Et hoc est qđ dicit q motus nõ est aliqd p̃ter res. Omne enim qđ mutatur: mutatur secundũ predicamenta entis. Et sicut non est aliquid cõmune. x. p̃dicamẽtis quod sit genus eoruz: ita non est aliquid genus cõmune oĩum motuz. Et propter hoc motus nõ est aliquod vnum predicamentuz distinctum ab alijs predicamentis: sed sequitur alia predicamenta. Quarti est q in vnoquoq3 genere inuenitur aliquid dupliciter scilicet secundũ perfectionẽ ⁊ iperfectionẽ sicut in genere substãtie vnũ est vt forma ⁊ aliud vt priuatio. Et in genere qualitatis hoc est qđ est perfectuz vt album qđ habet perfectum colorem ⁊ hoc est vt nigrũ quod est imperfectum in genere coloris. Et in quantitate vnum ẽ perfectũ quod dicitur magnũ ⁊ aliud imperfectum quod dicitur paruum. Et in vbi in quo ẽ locatio idest motus localis est sursum ⁊ deorsum ⁊ graue ⁊ leue secundũ quod graue dicitur quod actu subsidet ⁊ leue actu quod supereminet. Et horũ vnuz est vt perfectum ⁊ aliud vt imperfectuz. Et ratio huius est: quia omnia genera diuiduntur per cõtrarias differentias. Contrarioz autem semper alterum est vt perfectum alterum vt imperfectum. Ex his quatuor concludit quintũ scilicet q quot sunt species motus ⁊ permutationis tot sunt species entis. Quod quidem non dicit eo q in quolibet genere entis sit motus sed quia sicut ens diuiditur per actum ⁊ potentiã per substantiam ⁊ quantitatẽ ⁊ hmõi ⁊ secundũ perfectũ ⁊ imperfectuz ita ⁊ motus. Et hoc sequitur ex eo qđ dictum est q motus nõ est p̃ter res. Quomodo autem differant permutatio ⁊ motus infra dicetur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Diuisio autem secundum vnumquodq3 genus: hoc quidem potentia: hoc autem actu eius quod potentia inquantum tale actuz dico motum.

¶ Diffinit motum. Et primo ponit diffinitionem ipsam: dicens q cũ ens secunduz vnumquodq3 genus entis diuidatur per potentiam ⁊ actum motus dicit esse actus eius quod est in potentia inquantũ huius.

¶ Quod autem verum dicimus: hinc palã: cum enim bedificabile inquantum tale ipsũ dicimus esse actu in quantum bedificatur: ⁊ ẽ hec bedificatio. Similiter doctrinatio: ambulatio: curatio: saltatio: orbatio. Accidit autem moueri cum fuerit actu eodem: ⁊ neque prius neq3 posterius iam potentia entis: cũ actu ens operatur: non inquantum ipsum: sed inquantum mobile motus est.

¶ Secundo ibi. Exponit posita diffinitionez. Et circa hoc duo facit. Primo exponit id quod ponitur in diffinitione ex parte subiecti motus. Secundo id qđ ponit ī diffinitiõe. q. genus motus ibi. (Hoz quidẽ entiz ẽ). Circa primũ duo facit. Primo exponit hãc particulam eius quod est in potentia. Secundo hãc inquantum huiusmodi ibi. (Dico autez inquantuz). Dicit ergo primo q ex hoc manifestuz est verũ esse motũ esse hoc quidez dictum est. Manifestũ est enim q bedificabile significat aliqd existens in potẽtia. Et ista potentia significatur esse reducta in actuz p hoc quod dicitur bedificari. Et iste actus vocat bedificatio. Et similiter in omnibus alijs motibus vt in ambulatione ⁊ alteratione ⁊ huiusmodi. Dicitur autez aliquid moueri cũ huiusmodi fiant in actu ⁊ huiusmodi fiant in potentia ⁊ nõ prius nec posterius. Cũ ergo ita sit q motus est alicuius existentis in potẽtia cum sit reductum ad actum inquantũ est mobile nam mobile dicit aliquid per hoc q est in potẽtia ad moueri. ⁊ sic reducitur huiusmodi potentia in actuz quãdo monetur actu: non aũt habet reduci in actum per motũ id quod in potentia est inquantum ipsũ idest secundum id q actu est. ⁊ secundũ seipsum. Nam hoc etiam est actu anteq3 incipiat moueri. Neq3 autez reducit ad actum per motum secundum q est in potentia ad terminum motus: quia duz monetur adhuc remanet in potentia ad terminum motus sed solum p motum reducitur aliquid de potentia in actum de illa potentia que significatur cum dicitur aliquid esse mobile idest potens moueri. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Dico autem inquantum sic: est enim es potentia statua: sed tamen non eris actus inquantum es est: motus est: non enim idem esse potentia alicubi. Quoniam si idem erat simpliciter ⁊ secundum rationem: erit vtiq3 eris actus motus quidam: non autem idez:

UVA. BHSC. IyR_086_1

palam autem in contrarijs: posse quidē enīz sanari ⁊ posse laborare non idem. Etenim si sanari ⁊ laborare idem essent: subiectum autem ⁊ sanum ⁊ languens siue humiditas siue sanguis idem ⁊ vnum. Quoniam autem non est idem: quemadmodū neqz color idez ⁊ visibile possibilis inquantum possibile actus motus est.

¶Exponit hanc particulā positā in diffinitione motus scilicet inquantū huiusmodi vel inquantuz tale. Ad cui⁹ expositionē dicit ꝙ es ē in potētia ad statuā. Et sic idem est subiectū es ⁊ es in potentia ad statuā. Tamen nō est idem rōne. Sed alia est rō eris inquātum es ⁊ alia est ratio eris inquatū habet aliquā potentiaz. Et hoc est qđ dicit ꝙ nō est idez eri esse ⁊ alicui potentie. Si enī esset idem simpliciter secunduz rationē: tunc sicut motus est actus eris inq̄tum est es in potentia ita esset actus eris inquantū est es. Sed non est idem secundū rationez es ⁊ potentia eris. Et hoc manifestū est in potētia ⁊ contrarioz qz posse sanari ⁊ posse laborare. i. infirmari nō est idem secundū rationez. Ratio enīz potentie sumit ex actu. Unde si posse sanari ⁊ posse infirmari esset idez secundū rationē: sequeretur ꝙ idem esset infirmari ⁊ sanari qđ est impossibile. Sic igitur non est eadē potentia ad vtrunqz contrarioz secundū rationem potētie sed est eadē subiecto. Idem enim est subiectū quod potest esse sanuz ⁊ languens siue illud subiectū sit quicunqz humoruz in corpore animalis siue sāguis q est naturalior ⁊ magis proprius vite ⁊ animaliū nutrimēto possit esse cā sanitatis ⁊ egritudinis. Quia ergo posse sanari ⁊ posse infirmari non est idem secundū rationem: manifestum est ꝙ neutrum horz est idem secundū rationem cum suo subiecto: qz que vni ⁊ eidem per se sunt eadem sibi inuicem sunt eadem per se. Quia ergo non est idem secundū rationem es ⁊ es in potentia ad statuam sicut neqz color ⁊ visibile quod est potens videri. ideo necessarium fuit ꝙ in diffinitiōe motus dicta ꝙ est actus existentis in potentia adderetur inquantum huiusmodi. ¶Deinde cum dicit.

¶Quod quidem enim est hic ⁊ quod accidit tunc moueri quando fuerit actu sic: ⁊ nec prius nec posterius: palam contingit. n. vnū quodqz aliquando quidem actu esse: aliquādo autem non: puta bedificabile inquantuz bedificabile: ⁊ bedificabilis actus inquantū bedificabile bedificatio est. aut enim hec domus est: aut bedificatio actus. Sed cum domus fuerit, non adhuc bedificabile erit. bedificatur autem bedificabile. Necesse igit̄ bedificationem actum esse. bedificatio autem motus quidam. Eadem autem ratio ⁊ in aliis motibus.

¶Exponit id quod ponit in diffinitiōe motus tanq̄ genus: dicens manifestum esse ꝙ hoc scilicet motus qz dico mot⁹ tūc est qz tunc accidit moueri qū hic. i. actus existētis in potētia fuerit actu ⁊ neqz prius neqz posterius. Ad manifestum ē enīz ꝙ vnumquodqz mobiliuz cōuenit aliqñ esse actu aliqñ non sicut bedificabile inq̄tū bedificabile quādoqz ē in potentia ⁊ qñqz est in actu. Dicit aūt ꝙ bedificabile inquantū bedificabile est: quia materia domus est ad duo in potentia scilicet ad formam domus ⁊ ad hoc ꝙ bedificet. Et quod ad vtrunqz contingit esse. quādoqz est potentia quādoqz in actu. Sed potentia que est in materia dom⁹ ad hoc ꝙ bedificetur significet in hoc ꝙ dicitur bedificabile. Tunc ergo bedificabile inq̄tū bedificabile fit actu quando bedificatur. Et sic bedificatio est actus bedificabilis inq̄tū bedificabile. Qđ sic ꝓbat qz materia domus nō est in potentia nisi ad duos actus scilicet ad bedificationē dom⁹ ⁊ ad formā: bedificabile aūt significat quandā potentiā in materia domus existem. Oportet igitur cū omni potentie rideat aliquis actus ꝙ potētie significate per hoc ꝙ dico bedificabile respondeat alter duoz actuum. s. vī forma domus vel bedificatio. Sed nō est actus bedificabilis inquantuz bedificabile forma domus quia aduenīēte forma domus nō ē adhuc bedificabile sed est iam bedificatū. Sed bedificabile est actu quādo bedificatur actu Necesse est igit̄ ꝙ bedificare sit act⁹ bedificabilis. Bedificare autē est quidaz motus ⁊ sic motus est actus bedificabilis. Et eadem ratio est de omnibus alijs motibus. Unde manifestuz est ꝙ motus ē actus existētis in potētia. ¶Deinde cū dicit.

¶Quod autem bene dictum est palam ex quibus alii dicunt de ipso ⁊ ex eo ꝙ non facile est aliter ipsum diffinire: neque enim in alio poterit aliquis genere ponere ipsum. Palam autem ex quibus dicunt: hi quidez alteritatem ⁊ inequalitatem ⁊ non ens.

¶Probat diffinitionem positaz esse bene assignatā. Et primo ponit probationē i generali: dicens ꝙ manifestū est motum esse bene diffinitū ex hijs que alij dixerunt de motu diffinientes ipsuz. Et iterum ex eo ꝙ non potest de facili aliter diffiniri. Nō enīz potest poni i alio genere nisi in genere actus. Secundo ibi. (Palam aūt ex quibus). Ponit ea que alij dixerūt de motu: dicens ꝙ quidam dixerunt motū esse alteritatem. ⁊ quidā inequalitatem. ⁊ quidam non ens forte: ideo quia illud quod monetur recedit ab eo quod prius erat ⁊ dum monetur semper alio ⁊ alio modo se hēt ⁊ magis ⁊ minus appropinquat ad terminū.

¶Quorum nullum necesse moueri. Sed nec permutatio neqz in hoc: neqz ex his magis quam expositis.

¶Tertio ibi. Ostendit predictas diffinitiōes nō esse conuenientes. Neqz enim cōueniunt motui ex parte subiecti quod monetur. Si enim motus esset nō ens vel sequalitas vel alteritas: sequeret ꝙ omne nō ens vel alterum vel inequale moueretur. Sed nulluz horuz necesse est moueri. Nō est igitur motus quod dictum est. Idem etiam apparet ex parte terminorum motus qui sunt terminus a quo ⁊ terminus ad quez. Nō enim magis est motus ad non ens vel inequalitatem vel alteritatem quam ad opposita horuz neqz magis est motus ex his q̄z ex oppositis. Cōuenit enī moueri ex ñ ente ad ens ⁊ ecōuerso. ⁊ ō alteritate ad similitudinē ⁊ ab eq̄litate ad ineq̄litatē ⁊ ecōnerso.

¶Causa autem in hoc ponendi quia infinitum aliquid videtur esse motus alterius coelementationis aut principia: quia priuatiua sūt indeterminata: neqz enī hoc: neqz tale nulluz ipsorū: neqz reliquorū predicamentorū.

¶Quarto ibi. Ostēdit quare p̄dicto modo diffinierunt motum: dicens ꝙ ista est causa quare posuerūt motum in predicta quasi genera: qa motus videtur esse aliquid indeterminatuz. ⁊ illa sunt indeterminata que sunt priuatiua. Et ideo motū posuerunt quasi p̄uationem quandam. Et sciendum ꝙ sicut in primo huius dictum est. pythagorici posuerunt duos ordi- Lec. 5.

UVA. BHSC. IyR_086_1

nes in quorum vno quem dicebant ordinez agatoz bonoz posuerũt illa que videbantur pfectionem habere sicut lucem dextrum masculũ quietem ⁊ huiusmodi. In alio autem ordine quẽ sub malo constituebant posuerũt tenebras sinistrum femininum motum. ⁊ huius. Et omnia huiusmodi dicebant esse indeterminata ⁊ privativa: qz nullum istoz videbatur significare neqz hoc ideſt substãtiã: neqz tale ideſt qualitatem neqz aliqõ aliud predicamentorum.

¶ Cur autem videatur ideterminatus causa: quia nec in potentiã entium: neqz in actuz est ponere ipsum: neqz enim possibile quantum esse movetur ex necessitate: neqz quod actu quantum: motusqz actus quidem videtur aliquis: imperfectus autem. Causa autẽ quia imperfectum quod possibile: cuius est actus: ⁊ propter hoc difficile ipsum sumere quid est. Aut enim in privationem necesse est poni: aut in potentiam aut in actum simplicem: horum autem nullum videtur cõtingens. Quare relinquitur quod dictum est esse ⁊ actum: ⁊ non actum dictum videre quidem difficile: cõtingentem autem esse.

¶ Quinto ibi. Dicit causam quare motus inter inde terminata ponatur. Et dicit q causa huius est q: motus neqz poterat poni in genere potentie neqz in gñe actus. Si enĩ esset in genere potentie. sequereť q qc quid est in potentia ad aliquid: puta ad esse quantuz mouereť ad illam quantitatẽ. Sed hoc non est necesarium: qz etiam anteqz incipiat aliquid moueri ad quantitatẽ est in potentia ad quantitatem illã. Neqz etiã movetur quando iã actu est quantũ secunduz illam quantitatẽ ad quã erat in potentia sed tunc iã terminatus est motus. Sed oportet q motus sit actus q dam vt supra probatuz est. Sed est actus iperfectus. Et huius causa est: quia illud cuius ẽ actꝰ est ipfectũ. Et hoc est ens possibile sine ens potentia. Si enĩ eẽt actus pfectus tolleret totã potentiã que est i materia ad aliquid determinatũ. Unde actus perfecti nõ sunt actus existentis in potẽtia sed existentis in actu. ¶ Motus autem ita est existẽtis in potentia q non tollit ab eo potentia. Quãdiu enim est motus remanet potentia in mobili ad id qõ intendit per motũ sed soluz potentia q̃ erat ad moueri tollitur per motũ ⁊ tamẽ non totaliter qz id quod movetur adhuc in potẽtia est ad moueri: qz omne quod movetur movetur per diuisio nez motus cõtinui: vt probať in sexto physicorũ. Uñ relinquitur q motus est actus existentis in potẽtia ⁊ sic est actus iperfectus ⁊ imperfecti. Et propter hoc difficile est accipere quid sit motus. Uidetur enim q ant necesse sit ponere motum in genere priuationis sicut patet ex p̃miſſis diffinitionibus. aut in genere potentie. aut in genere actus simplicis ⁊ perfecti quoz nullũ conuenit esse motũ. Unde relinquitur q motꝰ sit id quod dictum est scilicet actus ⁊ q non dicatur actus perfectus. Quod quidem difficile est videre ſz tamen contingens est esse: quia hoc posito nullum sequitur incõueniens. Quidam autem diffinierunt: dicentes q motus est exitus de potentia in actum non subito. Sed errauerunt qz necesse est q in diffinitione exitus ponatur motus cum sit species motus. Et similiter in diffinitione eius quod est subito ponitur tempus ⁊ in diffinitione temporis motus.

Lec. 9.

Lec. 5.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quod est motus i mobili palaz actus. Est enim huius a motiuo.

¶ Oñdit in quo sit motus. Et prio oñdit q in mobili qz omnis actus ẽ in eo cuius est actus. Sz motus est actus mobilis a movente causatus. Uñ relinquiť q sit i mobili. Et q sit actus mobilis ex supioribꝰ patet.

¶ Et motiui actus nõ alius est. Oportet quidem enim esse actum amborum.

¶ Secũdo ibi. Oñdit qualiter se hẽat motus ad movens. Et proponit duo scilicet q motus est actus motiui ⁊ q nõ est alius motus qui est actus motiui ⁊ q est mobilis. Oportet enĩ motũ esse actus amboz.

¶ Et motiuum quidem enĩ est in posse: movens autem in operari.

¶ Tertio ibi. ℙrimũ eorum duoruz probat scilicet q motus sit motiui actus. Illud enim actus est alicuius quo fit actu. Sed motiuum dicitur ex eo q est potens movere. ¶ Movens autem in operari ideſt in eo quod est esse actu. ⁊ ita cum movens dicatur propter motuz: motus erit actus motiui.

¶ Sed est actiuum mobilis Quare similiter vnus amborum actus.

¶ Quarto ibi. ℙrobat secundũ propositũ scilicet q vnus motus sit actus motiui ⁊ mobilis. Hoc mõ. Dictũ est enim q motus est actus motiui inquantuz facit motũ: est aũt mobilis iquantũ fit in eo motus ſz motiuũ facit illum motũ qui est i mobili ⁊ nõ alium. Et hoc est q dicit q movens est actiuũ mobilis. Uñ relinquiť q vnus motꝰ sit actꝰ ⁊ movẽtis ⁊ mobilis.

¶ Quemadmodum eadem distantia vnius ad duo: ⁊ duoruz ad vnuz: ⁊ ascendentis ⁊ descendentis: sed esse non vnum. Similiter autem ⁊ in movente ⁊ in moto.

¶ Quinto ibi. ¶ Manifestat hoc per exẽpla ⁊ dicit q vna est distãtia duoz ad vnuz ⁊ vnius ad duo. Sed differt rõne. ℙropter qõ diuersimode significať. s. q duplũz ⁊ dimidiũ. Similiter vna ẽ via ad ascendendũ ⁊ descendendũ sed differt rõne. Et pp hoc dicũtur hij ascendentes ⁊ illi descendentes. Et ita est de movẽte ⁊ moto. Mã vnus motus secundũ substãtiaz est actus vtriuſqz: sed differt ratiõe. Est enĩ actꝰ movẽtis vt a quo: mobilis aũt vt in quo. ⁊ nõ actus mobilis vt a quo: neqz movẽtis vt i quo: ⁊ iõ actus moventis dicť actio mobilis vel passio. Sed si actio ⁊ passio sũt idez secundũ substantiã: videť q nõ sint diuersa predicamẽta. Sed sciendũ q predicamẽta diuersificanť secundũ diuersos modos predicandi. Uñ idem secunduz q diuersimode de diuersis ꝑdicatur ad diuersa predicamẽta pertinet. Locus enĩ secundũ q ꝑdicať de locante ptinet ad genus q̃titatis: secũdum aũt q predicatur denominatiue de locato cõstituit predicamentũ vbi. Similiter motus secundũ q predicať de subiecto in quo est constituit predicamẽtum passionis: secundũ aũt q predicatur de eo a quo est constituit predicamentũ actionis.

¶ Infinitum autem aut quod impossibile pertransire: eo q non sit natum pertransiri: quemadmodum vox inuisibilis: aut pertransitionem habens imperfectam: aut quod vix: aut quod natuz est habere: ⁊ non habet pertransitionem aut terminum.

¶ Lectio decima.

¶ Postquã phs determinauit de motu. Hic determiat de infinito qõ ẽ passio motus ⁊ cuiuslibz q̃ti vniuersali. Et circa hec tria. s. ℙrio distiguit. quot modis.

UVA. BHSC. IyR_086_1

dicitur in infinitum. Secundo ostendit ꝙ non est ifinitum actum ibi. (Separabile quidez quantū). Tertio quomodo infinitum inuenitur in diuersis ibi. (Infinitum autem). Circa primū duo facit. ¶Primo ostendit quot modis dicitur ifinitū in actu. Secūdo quot modis dicitur infinitum in potentia ibi. (Adhuc aūt appositione). Circa primum considerandū est ꝙ omne finitum diuidendo pertransitur. Unde infinitum proprie est quod mensurando pertransiri nō potest. Tot ergo modis dicitur infinitum quot modis dicit intransibile. Utrumqz autem dicitur quattuor modis quorum primus est secundum quod infinituz siue intransibile dicitur quod non potest transiri mensurando eo ꝙ non est natū scōm suum genus pertransiri sicut dicimus punctum aut vnitatez aut aliquid quod non est quantum ⁊ mensurabile esse infinitum seu intransibile. ¶Per quem modum vox dicitur inuisibilis quia non est de genere visibilium. Secundo mō dicitur infinitum vel itransibile quod nonduz est pertransitum licet inceptum sit. ¶Hoc eniz est quod dicit habens transitionem imperfectā. Tertius modus est secundum ꝙ dicitur infinitum vel trāsibile quod vix transitur. Ut si dicamus profunditatem maris infinitum vel altitudinem celi vel aliquam viam longam immensurabilem seu intransibilem seu infinitū quia excedit vires mēsurantis licet in se sit trāsibilis. Quartus modus est secundum ꝙ dicitur infinituz illud qō natum est habere transitionem aut terminum secundum suum genus sed non habet. ¶Puta si sit linea aliqua interminata. Et hoc est vere ⁊ proprie infinituz.

¶Adhuc appōne: aut ablatiōe: aut ambo.

¶Secundo ibi. Ostendit quot modis dicit infinitū in potentia ⁊ dicit ꝙ dicitur infinitum vno modo de appositione sicut numerus. Semper enī cuilibet numero dato est apponere vnitatez. Et sic numerus est augmentabilis in infinitum. Alius modus secunduz ꝙ infinituz dicitur ablatione ⁊ diuisione secunduz ꝙ magnitudo dicitur diuisibilis in infinitum. Tertius modus cōtingit vtrunqz sicut tempus dicitur ifinitū ⁊ diuisione quia continuum est ⁊ appositione qz numerus est. Et similiter etiam in motu infinitum est.

¶Deinde cum dicit.

¶Separabile quidem itaqz ipsum aliquid ens: sensibile autem nō possibile esse. Si enī nec magnitudo est nec multitudo: substantia autem ipsum ifinitum ⁊ non accidens indiuisibile erit. Quod enim diuisibile aut magnitudo: aut multitudo. Si autem indiuisibile: non infinitum: nisi sicut vox inuisibilis: sz non sic dicunt: neqz nos querimus: sed tanquam impertransibile. Adhuc quomodo contingit per se esse infinitum: si non ⁊ numerus ⁊ magnitudo: quorum passio infinitū.

¶Ostendit ꝙ nō sit infinitū in actu. Circa qō sciendum est ꝙ platonici posuerūt infinitū separatū a sensibilibus ⁊ posuerunt ipsum esse principiū. Naturales autem phy. posuerunt infinitū in rebus sensibilibus nō ita ꝙ ipsum infinitū esset substantia secunduz ꝙ esset accidēs alicui corpori sensibili. ¶Dato ergo oī dit ꝙ nō ē ifinitū separatū. Scōo ꝙ nō ē ifinitū actu in sensibilibus ibi. (Quod aūt in sensibilibus). Circa primū ponit tres rōnes: quarū prima est ꝙ si ipsū infinituz est quedā substantia per se existens ⁊ nō accidens alicui subiecto: oportet ꝙ ipm infinitū sit absqz magnitudine ⁊ multitudine qz magnitudo ⁊ nūerus sunt subiectū infiniti. Si aūt est sine magnitudine ⁊ multitudine: oportet ꝙ sit indiuisibile qz omne diuisibile aut est magnitudo aut multitudo. Si autē est indiuisibile non ē infinitū nisi primo modo sicut vox dicitur inuisibilis quomodo nō inquirimus nos nunc nec ipsi sed de infinito intransibili: secundū quartum modū. Ergo de primo ad vltimum si infinitū sit substantia separata per se existens nō erit vere infinituz. Et sic ista positio destruit seipsam. Secundam rationem ponit ibi. Adhuc quandoqz cōuenit. Que talis est infinitum est passio numeri ⁊ magnitudinis. Sed numerus ⁊ magnitudo non sunt per se existentia separata vt in primo ostensum est ⁊ infra ostēdetur: ergo multominus infinitum separatum est.

¶Adhuc si secundum accidens: non vtiqz elementum entium iquantum ifinitum: quēadmodum neque inuisibile loquele quāuis vox inuisibilis. Et quod non est actu esse infinitum: palam erit enim quecunque ipsius infinita pars accepta: infinito enim esse ⁊ infinitum idem: si quidem substantia infinituz ⁊ non de subiecto. Quare aut diuisibile: aut in infinita diuisibile si partibile: multa autez esse idem impossibile infinita. Quemadmodum enim pars aer aeris: sic infinitum infiniti: si est substantia ⁊ principium. Impartibile igitur ⁊ indiuisibile sed impossibile actu esse infinitum. Quantum enim necesse esse: secundum accidens igitur existit. Sed sic dictum est ꝙ non contingit ipsum esse principium: sed illud cui accidit aerem aut parem: hec quidem igitur inquisitio vniuersalis.

¶Tertiam rationē ponit ibi. Que talis est: si ifinituz ponitur separatū a sensibilibus aut ponit vt substantia per se existens aut vt accidēs inherens alicui subiecto separato puta magnitudini aut nūero que sunt separata secundū platonicos. Si autē ponat esse accidens tunc ipsū infinitū non erit principiuz entium in quantū hoc est infinitū sed magis subiectuz infiniti sicut principiū locutiōis nō dicitur inuisibile. sed vox cuius vox sit sic inuisibilis Si autem infinitū sit substantia ⁊ non predicet de aliquo subiecto: etiā manifestū est ꝙ non potest esse actu infinitū. Aut enī est diuisibile aut indiuisibile. Si aūt est diuisibile ⁊ infinitū hoc ipsum qō est infinitū est substātia: oportet ꝙ quelibet pars eius accepta sit infinita qz idem est ifinito esse ⁊ ifinitū: si infinitū est substantia idest si infinitū est substantia infinitū precedat propriā rationem eius ꝙ est ifinitum. Usi sicut quelibet pars aque est aqua ⁊ quelibet pars aeris est aer: ita quelibet pars ifiniti est infinita si ifinitū est substantia diuisibilis. Quare oportet dicere ꝙ aut sit indiuisibile ifinitum aut sit diuisibile in multa infinita. Sed hoc est impossibile ꝙ multa ifinita cōstituant vnum ifinitū quia ifinitum nō est maius ifinito: omne autem totuz maius ex sua parte. ¶Relinquitur igitur ꝙ ifinitum sit idiuisibile. Sed impossibile est ꝙ id qō est idiuisibile sit actu ifinitum qz ifinitum oportet esse quantū. ¶Relinquitur igitur ꝙ nō sit substantia secūdum accidēs. Sed si est accidēs nō est principium ipsum ifinitum sed illud cui accidit vt dictum est sine sit aer. vt quidam naturales posuerūt sive sit par vt posuerūt pythagorici. ¶Relinquitur igitur ꝙ ifinitum nō possit eē substantia simul ⁊ principium entium. Et vltimo concludit ꝙ hec inquisito est vniuersalis ⁊ excedens naturalium cōsiderationez.

¶Deinde cum dicit.

¶Quod autem in sensibilibus non est binc

UVA. BHSC. IyR_086_1

palam. Si enim corporis ratio superficieb⁹ determinat: non erit vtiqz infinitum corp⁹: neque sensibile: neqz intellectuale.

¶Probat qꝫ infinitū actu nō sit in sensibilibus. Et primo probat hoc per rationes probabiles. Secūdo per rationes naturales ibi. (Naturaliter autē). Dicit ergo primo qꝫ manifestum est qꝫ infinitum actu non est in sensibilibus. Et ostendit duo. Dicit ergo primo qꝫ in sensibilibus non est corpus infinitum. De ratione enim corporis est qꝫ sit superficie determinatuz. Sz nullus corpus determinatuz superficie est infinitum: ergo nullum corpus est infinituz neqz sensibile idest naturale neqz intellectuale idest mathematicum.

¶Neqz numerus vt separatus ⁊ ifinitus: numerabile enī numerus aut habēs nūerū.

¶Secundo ibi. Dicit qꝫ in sensibilibus non est nūerus ifinitus hoc modo. Omnis numerus ⁊ omne habens numeruz est numerale. Sed nullum numerale est infinitum quia numerale est pertransibile nūerando ergo nullus numerus est infinitus. ¶Hę autez rationes non sunt naturales quia non sumunt ex prīcipijs corporis naturalis sed ex quibusdā principijs communibus ⁊ probabilibus non ex necessarijs qa qui poneret corpus infinitum non poneret ipsum terminari superficie. ¶Hoc enim est de ratione corporis finiti. Et qui poneret multitudinem infinitorum non poneret eam numeruz: quia numerus est multitudo mensurata per vnum vt in decimo habituz est. Nullum autem mensuratum infinitum est.

¶Deinde cum dicit.

¶Naturaliter autem ex his palam: nec enī compositum possibile esse: nec simplex: compositum quidem enim non erit corpus: si finita sunt numero elementa multitudine.

Oportet enim equari contraria: ⁊ etiam nō esse vnum ipsorum infinitum: si enim cuicunqz deficit alterius corporis virtus corrumpetur ab infiniro finitum. Unūquodqz autem impossibile infinitum esse. Corpus enim est quod omnino habet distensionem: infinitum autem infinite distat. Quare infinitum corpus omnino erit infinitum. Neque vnum aut simplex contingit infinitum esse corpus: neqz vt dicunt quidam preter elemēta ex quo generant hoc. Non enī est tale corpus preter elementa. Omne enīz ex quo est dissoluitur in hoc. nō videtur autem hoc circa simplicia corpora nec ignis: nec aliqd aliud elementorum nullum. Sine enim eo qꝫ est infinitum esse aliquod ipsorum impossibile omne ⁊ si fit finitū: aut esse aut fieri vnū aliquod ipsorum. Quemadmoduz Heraclitus ait fieri aliquando ignem. Eadem autez ratio ⁊ in vno quod faciunt preter elementa phyſici. Omne. n. permutatur ex contrario. puta ex calido in frigidum.

¶Ostendit qꝫ non sit infinitum in actu in sensibilib⁹ per rationes naturales. Et primo ex pte actiui ⁊ passiui. Secūdo ex parte loci ⁊ locati ibi. (Adhuc sensibile). Actiuū autem ⁊ passiuū. locus ⁊ locatum sunt ꝓprietates corporis nālis inquantuz hutusmodi. Et ideo dicit qꝫ iste rationes sunt naturales. Dicit ergo primo: qꝫ si corpus aliqō sensibile est infinitū aut erit corpus simplex: aut erit corpus cōpositū sine mixtū. Et primo ostēdit: qꝫ corpus cōpositū nō possit esse infinitum: suppositoqꝫ corpora simplicia q̄ sunt elemēta corporū compositorū sint finita multitudie. Quod ita probat qꝫ oportebit qꝫ vel oīa sint infinita in quātitate. aut qꝫ vnum sit infinituz alia finita. Aliter enīz non posset cōponi corpus infinitū ex elemētis multitudine finitis. Non aūt potest esse qꝫ vnū eorūz sit infinitum ⁊ alia finita. qꝫ in corpore mixto oportebit aliqualiter adequari contraria ad hoc qꝫ corpus mixtū cōseruetur. Aliter enim vnū eorum qō esset excedēs corrumperet alia. Si autem vnum sit infinitū ⁊ alia finita non est equalitas: cū non sit ꝓportio infiniti ad finitum. Unde corpus mixtum non poterit cōsistere. sed infinitū corrumpet alia. Sed qa posīz aliquis dicere qꝫ corpus quod est finitū quantitate est potentia virtute. ⁊ ita sit inequalitas: puta si quis dicat qꝫ in corpore mixto sit aer infinitus ⁊ ignis finitus. iō subtungit qꝫ quānis virtus vnius corporis qō ponē infinitum deficiat a virtute alterius cuiuscūqz quod ponitur finitum. nihilominus finitū corrumperet ab infinito. Corporis enim finiti necesse est esse virtutē finitam. Et ita ignis finitus habebit virtutē finitā. Si ergo abscindatur ab aere infinito: aer equalis igni habebit minorez virtutem: q̄ hēat totus aer ifinitus: proportionatā tamen virtute ignis. Si ergo virtus ignis centupla virtutis aeris. Sit ergo accipiamus centuplum de aere ab aere ifinito habebit equalē virtutez q̄ ignis. ⁊ ita totus aer infinitus habebit maiorē virtutem infinitam q̄ ignis ⁊ corrumperet ipsum. Nō est ergo possibile qꝫ in corpore mixto sit vnū elementum infinitū: ⁊ alia finita. Similiter non est possibile qꝫ oīa sint infinita: qꝫ corpus est qō distenditur in omnem dimensionem. Infinituz autem est quod habet dimensionem infinitam. Unde oportet qꝫ corpus infinitum habeat ex omni parte dimensionez infinitā. Duo autem corpora non possunt esse simul. Sic ergo duo infinita non possunt coniungi in vnum. Secundo ibi. Neqz vnum simplex. Ostendit qꝫ non potest esse aliquod corpus simpliciter infinitum. Non enim est possibile qꝫ sit corpus simplex preter elemēta: ex quo omnia generantur. sicut quidam posuerūt vaporem: quia vnumquodqz resoluitur in ea ex quibus componitur. In nullis autem videmus resolui corpora mixta nisi in quattuor elementa. Non est ergo aliquod corpus simplex preter quattuor elementa. Sed neqz ignis: neqz aliquod aliud elementorum potest esse infinitū: quia impossibile esset aliquod elementorum esse preter id quod esset infinitum. quia illud repleret totum vndiqz. Et etiam si esset aliquod infinitum: oporteret qꝫ conuerteretur in illud ifinitū propter excessuz ipsius virtutis: sicut Heraclitus manifeste posuit. Quod quandoqz omnia sint conuertenda in elementum ignis propter nimium excessuz virtutis eius. Et eadem ergo ratione est de vno corpore simplici: siue incomposito: quod quidem faciūt naturales preter ipsa elementa. Oportet enim qꝫ habeat quandam contrariam repugnantiam in ordine ad alia elementa cum permutatio fiat ex illo vno solo corpore ad alia. Omnis autem rerum permutatio fit ex contrario in contrarium. Cum igitur vnum cōtrariorum corrumpat alterum: sequitur qꝫ si illud corpus quod ponitur preter elementa sit infinituz qꝫ corrumpat alia. ¶Pretermittit antē hic philosophus de corpore celesti quod est preter ipsa quattuor elementa. nō tamen habet aliquam contrarietatem siue repugnantiam ad ea nec constituuntur ex eo naturaliter corpora. Non enim naturales philosophi ponentes corpus infinitum actu: peruenerunt in notitiam

UVA. BHSC. IyR_086_1

huius quinte essentie vel nature. Sed tamen in libro de celo Aristoteles probat etiaz de corpore celi quod circulariter mouetur: ꝙ non sit infinitum actu.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc sensibile corpus alicubi: ⁊ idez loci totius ⁊ partis: puta terre. quare si quidem eiusdem speciei imobilis erit: aut semper feretur: hoc aũt impossibile. quid eniz magis deorsum ꝙz sursum: aut vbicũ ꝙz: puta si gleba fuerit: vbi hic mouebit̃ aut manebit: locꝰ eniz ipsius cõnaturalis corporis infinitꝰ. obtinebit igit̃ totum locum qũo. Et que igitur mãsio ⁊ motus si vbiqz manet: nõ mouebitur. si autem vbiqz vo igitur stabit.

¶ Ondit ꝙ non est corpus sensibile infinitũ rõnibus acceptis ex parte ipsius loci ⁊ locati. Et ponit tres. Circa quarum primã premittit duo necessaria. Quorum pmũ est ꝙ omne corpus sensibile est in loco. Et dicit notanter sensibile: ad differentiam corporis mathematici: cui non attribuitur locus ⁊ tactus nisi per similitudinem. Aliud est: ꝙ idem est locus naturalis totius ⁊ partis: scilicet in quo naturaliter quiescit: ad quod scilicet naturaliter mouetur. Sicut patet ō terra ⁊ parte terre. Utriusqz eniz locus naturalis est deorsum. His autem duobus positis proponit rationem ibi. Quare si quidem eius. Et est ratio talis. Si ponatur corpus sensibile infinitum. aut est totum vnius speciei. sicut corpora similium partium: sicut aer ⁊ terra ⁊ sanguis: aut huiusmodi. aut erit diuersarum specierum in partibus. Si autem est eiusdem speciei quantum ad omnes partes: sequetur ꝙ aut totuz erit immobile ⁊ semper quiescens. aut totuz semper mouetur: quoruz vtrumqz est impossibile ⁊ repugnans sensui. Sed ꝙ oporteat alterum sequi: ostendit: cum dicit. Quid enim magis deorsum. Jam enim suppositum est ꝙ idem est locus naturalis totius ⁊ partis. Manifestũ est etiam ꝙ vnumquodqz corpus cum est in loco suo naturali quiescit. Cum autem est extra naturalem locũ suum naturaliter mouetur ad ipsuz Si igitur totus locus in quo est corpus similium partiuz infinitum est ei naturalis oportet ꝙ sit naturalis cuilibet parti. ⁊ ita ipsuz totum ⁊ quelibet pars quiescit. Si vero non est ei naturalis ergo ⁊ totũ ⁊ pars erunt extra proprium locum. Et ita totum ⁊ quelibet pars eius mouebitur semper. Non enim potest dici ꝙ aliqua pars loci sit naturalis toti ⁊ partibus eius: ⁊ aliqua pars innaturalis. quia si corpus esset infinituz ⁊ omne corpus esset in loco: oportet ꝙ locus etiã sit infinitus. In loco autem infinito non potest inueniri ratio diuisionis quare aliquid eius sit naturalis locus corporis. ⁊ aliud non naturalis locus. quia oportet esse aliquam determinataz proportionem ⁊ distãtiã loci naturalis ad nõ naturalẽ: qõ in loco infinito nõ põt inueniri. Hoc est ergo qõ dicit: ꝙ nõ magis mouebit̃ corpus infinitũ aut pars eiꝰ deorsum ꝙz sursum vel versus quamcunqz aliã partẽ. quia in loco infinito non potest sumi aliqua determinata proportio harũ partiũ. Et ponit exemplũ: vt si ponamꝰ terram esse infinitam non erit assignare rationem quare magis moueatur: vel quiescat hic ꝙz ibi: quia totus locꝰ infinitus est connaturalis similiter ipsius corporis infiniti: quod est i loco. Unde si aliqua pars loci est cõnaturalis glebe. ⁊ similiter alia pars: ⁊ si vna non est connaturalis: nec alia. Si igitur corpus infinitum sit in loco optinebit totum locum infinitum. Et quomodo hoc poterit esse. Quomodo etiam poterit simul esse quies ⁊ motus: quia vbiqz quiescit non movetur: aut si moueretr vbiqz: segtur ꝙ nihil quiescat.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autez dissimile totuz: dissimilia ⁊ loca ⁊ primũ quidez nõ vnuz corpus omnis nisi tactu. Deinde aut finita hec erunt: aut infinita specie. Finita qdẽ igit̃ nõ possibile. Erũt enim hec quidẽ infinita: hec aũt nõ. si oẽ infinitum. puta ignis aut aqua. Corruptio autem quod tale contrariis. Si autez infinita ⁊ simplicia ⁊ loca infinita: ⁊ erunt infinita elementa. Si autem hoc impossibile. ⁊ loca finita ⁊ omne necesse esse finitum esse.

¶ Prosequitur philosophus alteram partem disiunctiue: scilicet si totum non est similiũ partium: dicẽs ꝙ primo sequitur ꝙ corpus omnis: ideſt totius: si sit partium dissimilium specie non sit vnuz nisi in tangẽdo. sicut acervus lapidum est vnus. Que autem sunt diuersarum specieruz non possunt esse cõtinua: sicut ignis ⁊ aer ⁊ aqua. Et hoc non est esse vnum simpliciter. Item si istud totum constat ex dissimilibus partibus specie aut esse infinita specie ita scilicet ꝙ sint infinite species diuerse partes totius aut essent finita specie. ita scilicet ꝙ diuersitas specierum que est in partibus aliquo certo numero concludatur. Sed ꝙ impossibile sit esse finita elementa secundum speciez: patet ex eo quod in precedenti ratione est positum. Nõ enī esset possibile ex partibus numero finitis cõstitui totum infinituz: nisi vel omnes partes eẽt infinite qz̃ titate quod est impossibile: cũ corpus infinitũ oportet ad quãlibet partem infinitum esse: vel saltẽ ꝙ aliqua pars vel aliqe partes infinitatem habeant. Sequitur igitur ꝙ si totum est infinitum ⁊ partes specie diuerse infinite numero: ꝙ quedam earum sint infinite in quantitate ⁊ quedaz finite. puta si poneretur: ꝙ aqua esset ifinita. ⁊ ignis finitus. Sed hoc ponere inducit corruptionez in contrarijs quia id quod est infinitum corrumpet: alia vt supra ostensuz est. Non est igitur possibile ꝙ sint finita numero. Sed si sunt infinite secũdum spẽm prime partes vniuersi quas oportet ponere partes simplices: segtur ꝙ loca erunt infinita ⁊ ꝙ elementa erunt infinita quoruz vtrũqz ẽ impossibile. Cum enim vnumquodqz corpus simplex habeat locum sibi connaturalem diuersum a loco corporis alterius secundum speciem: si sint infinita corpora simplicia secundum speciem diuersa. sequetur qõ etiam sint infinita loca diuersa specie. Quod patet eẽ falsum. Nam species locorum sunt sub aliquo numero determinato que sunt sursum ⁊ deorsum ⁊ huiusmodi. Elementa etiam esse infinita impossibile est: quia sic sequeretur ꝙ essent ignota. ⁊ eis ignotis omnia ignorarentur. Si ergo impossibile ẽ elementa eẽ infinita: necesse est ꝙ loca sint finita. ⁊ per consequẽs ꝙ totum sit finitum. Sec. 10ª

¶ Deinde cum dicit.

¶ Totaliter autez impossibile infinituz esse corpus ⁊ locum corporibus. Si omne corpus sensibile: aut grauitatez: aut leuitatez habet: aut eniz ad mediuz aut ad sursum feretur. Impossibile autẽ infinituz aut omne aut dimidium quodcunqz istorum passum esse. quomodo enim diuides: aut quomodo infiniti erit hoc quidem deorsum: hoc autez sursum aut extremum aut mediuz.

¶ Secundam rationem ponit: dicens ꝙ cum omne corpus sensibile habeat locum: impossibile ẽ qõ ali-

UVA. BHSC. IyR_086_1

quod corpus sensibile sit infinitum hac positione facta q̄ omne corpus sensibile habeat granitatem: aut levitate. Quod quidem verum erat ꝑm opinionē antiquorum naturalium ponentium corpus infinitum actu. Sed ipse opinatur q̄ sit aliquod corpus sensibile non habens granitatē neq; levitatē. s. corpus celeste: vt probauit in libro de celo ⁊ mundo. Et iō hoc induxit sub conditione: quasi ab aduersarijs concessum: sed nō simpliciter verū. Si ergo omne corpus sensibile ē graue vel leue: ⁊ per consequēs qō feratur sursum vel ad medium. Diffinitur enī leue quod fertur sursum. ⁊ graue quod fertur ad mediū. Sed hoc est impossibile inueniri in infinito neq; in toto neq; in parte. Non enī inuenitur medium in aliquo corpe nisi proportione habita ad extrema in dividendo totū. Infinitū vō nō pōt dividi secundū aliquam proportionem. Unde non potest ibi inueniri sursum ⁊ deorsum nec extremum ⁊ medium. Considerandum autem q̄ hec ratio valet: etiam si ponatur corpus tertium: quod neq; est graue neq; leue. Tale enim corp⁹ naturaliter monetur circa medium quod non potest in corpore infinito inueniri.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc omne sensibile corpus in loco: loci autem species sex. impossibile autez in infinito corpore hoc esse.

¶ Hic philosophus ponit tertiam rationem: que talis est. Omne corpus sensibile ē in loco. Sed loci species sunt sex. scilicet sursum. deorsum. dextrum: sinistrum ante ⁊ retro. Que quidem impossibile est attribui corpori infinito cum sint quedam extrema distantiarum ⁊ sic corpori infinito impossibile est attribuere locum. Non est igitur aliquod corpus sensibile infinitum: non autem dicit q̄ sunt sex species loci assere re itēdēs: q̄ ista loca distinguunt̄ in elemētis: qr mot⁹ eorum non distinguunt nisi sursuz ⁊ deorsum: sed sicut ab infinito corpore remouetur sursum ⁊ deorsum: ita omnes alie differentie loci.

¶ Totaliter autem si impossibile locum infinitum esse ⁊ corpus impossibile: quod enim in loco alicubi est: hoc autē significat aut deorsum: aut sursuz: aut reliquorum aliqō. hoꝝ autē vnūquodq; terminus aliquis.

¶ Quartam rationez ponit: que talis est. Omne corpus sensibile est in loco. Sed impossibile est cē locuz infinitum: ergo impossibile est esse corpus infinitum. Quomodo aūt impossibile sit locum esse infinituz ex hoc probatur. De quocunq; enim predicatur cōmune aliquod oportet predicari in aliquod eorū que sūt sub illo cōmuni: sicut q̄ est animal oportebit q̄ sit in aliqua specie animalis. Et quod est homo oportet q̄ sit aliquis homo. Et similiter quod est in infinito loco oportet q̄ sit alicubi. idest in aliquo loco: esse autē in aliquo loco est esse vel sursuz vel deorsuz: vel secūdū aliquam aliam speciem: quaruz nullam possibile est esse infinitam: quia vnumquodq; horum est termin⁹ alicuius distantie. ergo impossibile est esse locum infinitum. ⁊ similiter corpus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Infinitum autez non idem in magnitudine ⁊ motu ⁊ tempore: vt vna quedā natura. Sed quod posterius dicitur secundum prius: puta motus secunduz magnitudinez in qua mouetur: aut alteratur: aut augetur tempus: aut propter motum.

¶ Ostendit quomodo infinitum in potentia in diuersis inueniatur. Et dixit q̄ inuenitur in magnitudine ⁊ motu ⁊ tēpore ⁊ nō vniuoce predicatuz de eis: sed prius ⁊ posterius. Et semper quod est in eis posteri⁹ dicitur infinitum secūdum q̄ id quod ē prius dicitur finitum sicut motus secūdum magnitudinez in q̄ aliquid mouetur localiter aut augeꝝ aut alteratur. Et tēpus dicitur infinitum secundum motum. Quod sic intelligendum est. Infinitum enī diuisione attribuit continuo: quod primo attribuit magnitudini ex qua motus habet continuitatem: quod manifestum ē in motu locali: quia partes mot⁹ localis accipiūtur secūdum partes magnitudinis. Et similiter manifestum est in motu augmēti. quia secundum additionem magnitudinis augmentum attenditur. Sed in alteratione non ē ita manifestum. Sed tamen etiam ibi aliq̄liter verum est: quia qualitas secundum quam fit alteratio per accidens dividitur ad diuisionē magnitudinis. Et iterū intensio ⁊ remissio qualitatis attendit secundum quod subiectum in magnitudine existens aliquo modo vel perfectiori vel minus perfecto participat qualitatem. Ad continuitatem aūt motus est ⁊ tempus continuū. Nam tempus secūdum se cū sit numerus nō habet continuitatem: sed solum in subiecto. Sicut. x. mensure pāni continue sunt: eo q̄ pannus quoddam continuum ē. Eodem igitur ordine oꝝ q̄ infinitum de istis tribus dicaꝝ sicut ⁊ continuum.

¶ Permutatur autem quod permutatur: hoc quidem secūduz accidens: vt musicum ambulare: hoc autez eo q̄ huius aliquid permutatur: simpliciter dicitur permutari: puta que secūdum partes. Sanatur enim corpus quia oculus: est autē aliquid ⁊ quod ipsum primum mouetur: ⁊ hoc est per se mobile.

¶ Lectio vndecima.

¶ Postquam philosophus oñdit qd est motus ⁊ determinauit de īfinito quod est passio quedā motus. Hic determinat de partibus motus. Et dividitur in duas ptes. In prima dividit motuz in suas ptes. In secūda manifestat cōcomitantia motū ⁊ partes eius ibi. (Simul secundum totum). ¶ Prima dividit in ptes tres secūdum tres diuisiones motus: quarum tamen vna sub altera accipitur: vtpote dividens aliqō membrum precedentis diuisionis.

¶ Est aliquid ⁊ in mouēre eodē modo: movet enim secundum accidens. hoc quidez secundūm partez. hoc autez per se.

¶ Circa primū duo facit. ¶ Primo dividit motum ex parte mobilis. Secūdo ex parte mouentis ibi. (Est aūt aliquid). Dicit ergo primo q̄ tribus modis aliqd permutatur. Uno modo pmutatur aliqd per accidēs tantum. quādo. s. aliqd dicitur permutari ex eo q̄ illud in quo ē permutatur siue sit in eo vt accidēs in subiecto sicut musicuz dicimus ambulare sine sit forma substalis in materia vt aīa īmoto corpore sine quecūq; ps moto toto: siue etiam contētum moto continente vt nauta mota naui. Secūdo mō dicit aliquid permutari simpliciter eo q̄ aliquid eius permutat sicut ea que monētur secūdum partē. Sicut corpus hoīs dicitur sanari q: sanatur oculus. ⁊ hoc qdē est per se moueri sed nō primo modo. Tertio modo dicitur aliqd moueri. ¶ Primo ⁊ per se: sicut si aliquod totum moueat secundum totum vt si lapis deorsum feratur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem aliquid quod mouetur adhuc in quo tēpore: ⁊ ex quo ⁊ in quot spēs: aut ⁊ passiones ⁊ locus in quo mouentur mota q̄

UVA. BHSC. IyR_086_1

immobilia sūt: puta sciētia: ⁊ caliditas: est autem non caliditas motus sed calefactio.

¶ Ponit eandē diuisionem ex parte mouētis. Dicitur enim mouens tripliciter. Uno modo mouēs secundum accidens: sicut musicus hedificat. Alio modo secundum partem sicut homo manu vulnerat ⁊ percutit. Tertio mō per se: sicut ignis calefacit ⁊ medicus sanat.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem aliquid mouens primum.

¶ Ponit secundam diuisionē motus seu mutationis. Et circa hoc tria facit. Primo premittit quedaz que sunt necessaria ad diuisionē motus accipiendā. Secūdo diuidit motionē ibi. (Que autē nō secunduz autem). Tertio manifestat diuisionē mutationis ibi. (Que qdem igitur nō ex subiecto). Dicit ergo p̄mo: q̄ in qualibet mutatione inueniunt quinq̄. Est enim in omni mutatione aliqd quod est primum mouens. Secundo est aliquid quod monetur. Tertio est tempus in quo fit mutatio. quia omnis motus est in tempore. Quarto est terminus ex quo incipit mot⁹. Quinto est terminus in quē motus tēdit. Mō aūt diuiditur motus siue mutatio in suas spēs: sed mouens neq̄ ex id quod mouet neq̄ ex tempus quia ista sūt cōmunia omni mutationi. Sed diuidit ex terminos ex quo: ⁊ in quē est motus. ⁊ ideo duo vltima posita manifestat. dicēs q̄ spēs. i. forme ⁊ passiones. i. qualitates ⁊ locus sūt termini motuū: q: in ea mouent ea q̄ mobilia sūt. Et dicit spēs propter generationē ⁊ corruptionem passiones ꝓpter alterationes ⁊ locū p̄opter loci mutationē. Et exēplificat de passionibus p̄ sciētiam ⁊ caliditatē. Sed q: quibusdā videbat q̄ caliditas esset idē quod alteratio, ⁊ sic sequeret: q̄ caliditas esset motus ⁊ non terminus motus. Ideo dicit q̄ caliditas nō est motus: sed calefactio.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem nō secūdū accidēs permutatio nuncin omnib⁹ existit: sed in contrariis ⁊ intermediis ⁊ in contradictione. huius aūt fides ex inductione. permutat aūt quod permutat. aut ex subiecto in subiectū: aut ex nō subiecto in nō subiectū. aut ex subiecto in nō subiectū: aut ex nō subiecto i subiectū. dico aūt subiectū qō affirmatione monstrat. quare necesse est tres esse permutationes: que. n. ex nō subiecto in nō subiectū nō est ꝓmutatio neq̄ enim cōtraria neq̄ contradictio ē: quia non oppositio est.

¶ Determinatis duabus partibus p̄ie diuisionis: accipit tertiam. ⁊ eam subdiuidit secūdum terminos. s. mutationē que nō est ꝓ accidens neq̄ fm partez: dicens q̄ ymutatio: q̄ nō est secūduz accidēs nō existit inter quoscūq̄ terminos. sed opz q̄ termini eius sint vel cōtraria: sicut est mutatio de albo in nigrum vel intermedia sicut mutatio de nigro in rubeuz ⁊ de rubeo in pallidū. Aut est mutatio inter cōtradictoria: sicut de albo in nō album: aut ecōuerso. Tacet aūt de p̄natiue oppositis: q: media sunt inter cōtradictoria ⁊ cōtraria ⁊ sub eis intelligunt. Dicit aūt q̄ permutatio: q̄ est fm accidēs nō habet terminos determinatos: sicut. n. permutatio nō habet terminos determinatos. Fit. n. ꝓ accidēs mutatio de albo in dulce: non quidē inquātū est albū: sed inquātū est amaz. Et quia solū inter p̄dictos terminos fit permutatio: ostēdit per inductionē. Quatuor. n. modis possūt variari termini mutationis. Aut ita q̄ vterq̄ sit affirmatiuus: vt si aliquid dicatur mutari ex albo in nigrū. Et hoc est qō dicit ex subiecto in subiectū. Aut ita q̄ vterq̄ sit negatiuus: vt si aliqd dicat mutari de nō albo in nō nigrū. ⁊ hoc est qō dicit ex nō subiecto in nō subiectū. Aut ita q̄ terminus a quo sit affirmatiu⁹: ⁊ terminus ad quē sit negatiu⁹: vt si dicat mutari de albo in nō albū Et hoc est qō dicit. Ex subo in nō subm. Aut ita q̄ terminus a quo sit negatiu⁹ ⁊ termin⁹ ad quē affirmatiuus vt si dicat aliqd mutari de nō albo in albū. ⁊ h⁰ est qō dicit. ex nō subo in subm. Exponit aūt qō dixerat subiectū. s. id qō affirmatiue significat: hax aūt q̄tuo: cōbinationū: vna est inutilis: nō enīz est aliqua ꝓmutatio de nō subiecto in nō subiectū. Due. n. negationes sicut nō albū ⁊ nō nigrū neq̄ sūt cōtraria neq̄ contradictoria: q: non sūt opposita: possunt enim verificari de eodē: multa enī sūt q̄ neq̄ alba neq̄ nigra sūt: vnde cū mutatio sit iter opposita: vt in p̄mo physi cox. pbatū est. Reliqē q̄ de nō subo i nō subz nō fit ꝓ mutatio. ⁊ sic est necesse solū tres eē permutatiōes. s. duas fm cōtradictionē. ⁊ vnā fm cōtrarietatem. Lec. 13.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Que qdē igit nō ex subiecto in subiectū secūdū cōtradictionē generatio: q̄ qdem simpliciter simplex: que aūt alicui⁹ q̄daz. que āt ex subiecto in non subiectū corruptio.

¶ Manifestat q̄ sūt p̄dicte tres ymutationes. Et circa hoc tria facit. Primo ondit q̄ due eax sūt generatio ⁊ corruptio. Scōo ondit q̄ neutra eax est mot⁹ ibi. (Sed itaq̄ nō). Tertio cōcludit q̄ mutatio dicatur motus ibi. (Qm aūt omnis mot⁹ ⁊c.). Dicit ergo p̄mo q̄ triū p̄dictax mutationū illa q̄ est de nō subo in subiectū exīs iter cōtradictorios oppositos vocat gnātio. Sed hoc cōuenit duplr: q: aut est mutatio de non ente simplr in ens simpliciter: ⁊ tūc est generatio simpliciter. Et hoc ē quādo mutabile subiectū ponat fm substātiaz. Aut est de nō ente in ens nō simpliciter sed fm quid: sicut de eo qō nō est albū in albū: ⁊ hec est generatio quedā ⁊ fm qd. Illa vo mutatio q̄ est de subiecto in nō subiectū dicit corruptio. Et simiter in hac distinguuntur simpliciter ⁊ secundum qd sicut in generatione.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Si itaq̄ nō ens dicit multipliciter: ⁊ nec qō secūdū compositionē aut diuisionem cōtingit moueri: nec qō secūdū potentiam qō simpliciter enti oppositū. qd enim nō album aut non bonū tātum contingit moueri secundum accidēs. Erit. n. vtiq̄ homo qō non album: qō aūtē simpliciter non hoc nequaq̄ impossibile enī nō ens moueri. Si āt hoc ⁊ generationē motuz esse: generat enī nō ens. Si enī ⁊ q̄z maxime fm accidens generat: sed tamen verum dicere qō existit nō ens de generato simpliciter. Similiter autez ⁊ quiescere: hec itaq̄ accidunt difficilia: ⁊ si omne quod mouet in loco: non ens autem non est in loco. Erit enim, vtiq̄ alicubi. Neq̄ itaq̄ corruptio motus: contrarium enī motui motus aut qes. corruptio autem generationi.

¶ Ostēdit philosophus q̄ neutra harum mutationū est motus. Et primo ostendit hoc de generatione. Secundo de corruptione ibi. (Neq̄ itaq̄ corruptio motus). Dicit ergo primo q̄ non ens dicit multipliciter sicut ⁊ ens. Uno enim modo dicitur quod est secūdum compositionem ⁊ diuisionem propositionis. Et hoc cum nō sit in rebus sed in mente non potest moueri. Alio modo dicitur ens ⁊ non ens secunduz po-

UVA. BHSC. IyR_086_1

tentiaz ⁊ actū. ⁊ id qđ est actu est simpliciter ens. Qđ autem est secundū potentiam: tantum est nō ens. Dicit ergo ꝙ neqz conuenit moueri hoc nō ens: quod quidem est secundum potentiam ens: sed nō ens actu. ⁊ quod est quasi oppositū enti in actu simpliciter. Sed quare dixerit quod est oppositū enti simpliciter manifestat: cū subdit. (Quod enim non albū). Ens enī in potentia quod opponit enti in actu ꝙ non ē ens simpliciter conuenit moueri: quia qđ non est nō album in actu: aut nō bonum in actu cōuenit moueri: sed tamen secūdum accidens. Non enī ipsum nō albū mouetur sed subiectuz in quo est hec priuatio qđ est ens actu. Quod enim est nō albuz potest esse homo. Sed quod est nō ens in actu simpliciter: idest secūduz substantiam: nequaqz conuenit moueri: sed inquantum hec omnia vera sūt. Impossibile enī est nō ens moueri. Et si hoc verum est: impossibile est generationē esse motū: quia nō ens generatur. Est enim generatio vt dictū est de nō ente in ens. Unde si generatio simpliciter esset motus: sequeret ꝙ nō ens simpliciter moueretur. Sed huic processui posset aliquis obuiare: dicēs ꝙ nō ens nō gñat nisi p accīs: p se enī generatur id qđ est subiectū generatiōis. i. ens in potentia. Nō ens autē significat priuationē in materia. Unde nō generat nisi per accidēs. Sed hanc obuiationem excludit ibi. Si enī ⁊ quoniā maxime: dicēs ꝙ licet non ens nō generatur nisi secūdum accidens: tamen de eo quod generat simpliciter verum est dicere ꝙ est nō ens. Et de quocūqz est hoc verū dicere impossibile est id moueri: ergo subiectū mutationis impossibile est moueri. Et similiter ipossibile est ipm quiescere: qz nō ens simpliciter nō mouet neqz geſcit Hec enī incōuenientia accidunt: siquis ponit generationem ⁊ motū. Ad ostendēdum autē ꝙ non ens nō mouetur: subiūgit ꝙ omne qđ mouet est in loco: qz motus localis est prior motū. Non ens aūt simpliciter nō est in loco: qz alicubi esset nō ens. igit nō pōt moueri: ⁊ sic generatio nō est motus. Et ex hoc vlterius ostendit ꝙ neqz corruptio est motus ibi. (Neqz itaqz corruptio). qz motui nō cōtrariatur nisi mot⁹ vt quies. Sed corruptioni cōtrariatur generatio. Si ergo corruptio sit motus opz ꝙ generatio sit vel motus vel quies. Quod nō pōt esse vt ostensum est.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autē omnis mot⁹ ꝓmutatio q̄dam: ꝓmutationes āt tres dicte: harum āt q̄ ſm generationē ⁊ corruptionē nō mot⁹. hec āt q̄ ſm cōtradictionē: necesse ē eaz q̄ ex subiecto in subiectuz mutationē ee ſolaz. Subiecta autē cōtraria aut ītermedia. Eteniz priuatio ponitur cōtrariuz. monſtrat autē affirmatione: puta nuduz ⁊ edētuluz ⁊ nigrum.

¶ Ostendit que mutatio dicatur motus: dicēs ꝙ oīs motus ē aliqua ꝓmutatio. ¶ Permutationēs aūt sūt solum tres: quaz due sūt que secūdū contradictionē. s. generatio ⁊ corruptio nō sūt motus. Relinqtur ergo ꝙ sola mutatio. s. de subiecto in subm sint mot⁹. Et cū substātia ista ītēr q̄ est mot⁹ opōteat ee oppositā: necesse ē ꝙ sit cōtraria vel intermedia: qz ꝓuatio ꝛ affirmatiue mōſtret: sicut nudū ⁊ edentulū ⁊ nigz: tū ad cōtrariū reducit: qz priuatio est ꝑma cōtrarietas: vt in. ix. ostēſum est. Dicit aūt nigrū esse ꝓuationē nō ſimpliciter: ꝛ inquātū defectiue ꝑticipat generis naturā

Lec. 6.

¶ Igitur predicamenta diuisa sunt substantia ⁊ qualitate hoc loco facere: aut pati ad aliquid: quanto necesse tres esse motus qualis quanti loci.

¶ Lectio duodecima.

¶ Postquam diuisit trāsmutatōez in generationem ⁊ corruptionē ⁊ motū. Hic subdiuidit alteꝛ mēbꝛ diuisionis. s. motū ſm genera in qbus pōt esse motus Circa hoc duo facit. ¶ Prio ostēdit in qbus generibus possit esse motus. Secūdo ostēdit quot modis dicit ītmobile ibi. (Immobile autē quāto). Circa primum tria facit. ¶ Prio ꝓponit quod intēdit. Secūdo ꝓbat ꝓpositū ibi. Secūdū substātiā aūt). Tertio cōcludit ꝓncipale intētionē ibi. (Quoniā aūt neqz). Dicit ergo ꝓmo ꝙ cū predicamēta dividunt p substātiā. qualitatē ⁊ hmōi ⁊ in alijs generibus nō possit ee motus secūdum tria genera entis in qbus pōt esse mot⁹: q̄ sūt substantias quātitas ⁊ vbi: loco cui⁹ ponit locū: qz nihil aliud significat eē vbi nisi ee in loco ⁊ moueri secūdū locuz nihil est aliud q̄z moueri ſm vbi: nō enī motus ſm locum attribuit subiecto loci: in quo ē locus. sed ei qđ est in loco. Attēdendū ē autē ꝙ ptermittere videt tria genera scilicet quādo situz hēre. Cū enīz quādo significat esse in tempoꝛe: tempus aūt sit numerus motus eiusdem rationis est non esse motum in genere quando: ⁊ non esse motum in genere actionis ⁊ passionis que significant aliqualiter ipsum motum. ¶ Positio vō nō addit supra vbi nisi ordinē partū determinatū qz nihil ē aliud q̄z determinata relatio partū adinuicem. ¶ Habitus etiā ipoꝛtat habitudinē induméti ad indutum. Et sic eiusdez rationis videtur esse ꝙ non sit motus in situ: ⁊ habere ꝙ nō sit in ad aliquid.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Secundum substantiam autem non. ꝓpter nullum esse substantie contrarium.

¶ Probat ꝓpositū. Et Circa hoc tria facit. ¶ Prio ostēdit ꝙ nō sit motus in substātia. Secūdo ꝙ non sit motus in ad aliquid ibi. (Neqz ad aliqd). Tertio ꝙ nō est motus in agere ⁊ pati ibi. (Neqz faciētis ⁊ patientis). Ostēdit ergo ꝓmo ꝙ secūdū substātiā nō pōt esse motus: qz motus est mutatio de subiecto in subiectum. Duo ergo subiecta inter q̄ ē motus sūt cōtraria aut media. Cū igit substātie nihil sit cōtrariū. ¶ Relinquitur ꝙ secūdū substātiā nō possit esse motus. Sz generatio ⁊ corruptio tantū: quoꝝ termini sūt oppositi ſm cōtradictionē: ⁊ nō ſm cōtrarietatē: vt supra dictum est. Videt autē ꝙ hoc quod dictū ē: substātie nihil ē contrariū falsuz esse cū ignis manifeste appareat cōtrarius aque. Et cū Aristoteles in ꝓio de celo ꝓbauit ⁊ celū nō ē corruptibile qz nō habet ꝛnum. alia vō corpoꝛa que sūt corruptibilia cōtrariū habent. Dixerunt igit quidā ꝙ toti substātie cōposite nō ē aliqd contrariū: qz oporꝛtet cōtrarioꝛuz esse vnū subiectum. Sed forme substātiali nihil prohibet esse ꝙtrariū. Dicebant enī ꝙ calor ē forma substātialis ignis. hoc aūt nō pōt esse verus qz forme substātiales nō sūt sensibiles p se. Et itez manifestū ē ꝙ calor ⁊ frigus in alijs coꝛpoꝛibus sunt accidētia. Quod aūt ē in genere substātie nulli pōt accidens esse. Unde alij dixerūt ꝙ calor ⁊ frigus nō sūt forme ſubales ignis ⁊ aque: sed tamē eorum forme substātiales sūt cōtrarie ⁊ recipiunt magis ⁊ minus: ⁊ sūt quasi medie inter substantiā ⁊ accidens. Sed hoc omnino irrationabiliter dicit. Nam cū forma sit principiū speciei: si forma ignis ⁊ aq̄ nō sunt vere substātiales: neqz ignis ⁊ aqua sūt vere species in genere substātie. Nō ē igitur possibile ꝙ inter substantiā ⁊ accidēs sit aliquod mediū: tamē quia sūt diuersoꝝ generū: inter hmōi aūt nō cadit mediū: vt supra in decimo oīsum ē: tamē qz etiam differentiōes subē et accidentis imediate sūt. Est enī subā ens per se. accidens vō ens p se nō ē: sed in alio. Dicēdū ē ergo ꝙ nec forme substātiales possunt esse cōtrarie: quia cōtraria sūt extrema quedā cuinsdaz determinate di

UVA. BHSC. IyR_086_1

ſtātie: ⁊ quodāmodo cōtinue: cū ſit motus de vno cō/trario in aliud cōtrariū. Unde in illis generibus in q bus talis diſtātia continua ⁊ determinata nō inuenīt non pōt cōtrariū inueniri. Sicut patet in numeris. Diſtantia enī numeroꝝ adinuicē nō intelligīt ſecun/dum aliquā cōtinuitatē: ſed ſm additionē vnitatum. Unde numerus numero nō ē contrarius. ⁊ ſimiliter nec figura figure. Eodē aūt modo eſt in ſubſtātijs: qa ratio cuiuſlibet ſpeciei cōſtituīt in quodā determina to indiuiſibili. Sed cū forma ſit differētie principiū: ſi formę ſubales nō ſunt adinuicē cōtrarie. ſequīt q nō ſit cōtrarietas in differētijs: cū tamē ſup̄a oīum ſit: q genus diuidīt in cōtrarias differētias. Dicēdū eſt igitur q forma ſubalis ſm q in ſe conſideraī conſti/tuit ſpēm in genere ſube. Secūduz aūt q vna forma habet ſibi intellectā p̄nationē alteri⁹ formę: ſic diuerſe formę ſūt contrariaꝝ dziaꝝ p̄incip̄ia. nā p̄uatio quo/dāmodo cōtrariuz ē. Et per hunc moduz opponunt animatū ⁊ inaīatū. rōnale ⁊ irrōnale ⁊ huiuſmodi.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqz ad aliqd. Eſt enīz altero nihil per mutatio: verificari alterum nihil permutatū. quare ſecūdum accidens motus ipſorum.

¶ Oſtendit nō per ſe eſſe motū in genere ad aliquid: ſz ſolū per accidēs. Sicuti. n. aliquid mouet per acci dens quādo nō fit motus in eo niſi quodā altero mo/to. ita ⁊ in aliquo dicīt eē mot⁹ p accidēs quādo nō fit motus in eo niſi quodā altero moto. Hoc aūt inueni mus in genere ad aliqd q niſi aliqd alter permutetur nō vez eſt dicere q in eo fiat permutatio. Sicut non fit de equali inequale nō facta p̄mutatione ſecūdū q̄/titatem. Et ſimiliter non fit de diſſimili ſimile: niſi fa cta p̄mutatione ſecūdum qualitatez. Uidemus etiaz q vnū relatinoꝝ dicitur permutari facta p̄mutatiōe circa alterꝝ: ſicut alterꝝ per ſe manēs de ſiniſtro fit de/xtrum: altero ſm locum p̄mutato. Relinqtur igitur q aliquid nō eſt motus niſi per accidens.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqz faciētis ⁊ patiētis vt mouētis ⁊ mo ti: qz nō eſt mot⁹ mot⁹ neqz generationis ge neratio. Dupliciter. n. cōtingit motus eē mo tum: aut vt ſubiecti velut hō mouet: qz ex al/bo ī nigrū p̄mutat. q̄re ſic ⁊ mot⁹: aut calefit aūt ifrigidat aut locū p̄mutat: aut auget: hāt ipoſſibile. nō enī ſubiectoꝝ aliqd p̄mutatio aut eo q alteruz aliquod ſubiectū ex p̄muta tione permutatur in aliā ſpēz velut homo ex lāgore in ſanitatē. Sed nec hoc poſſibile niſi ſm accidēs. Omnis enī motus ex alio in ali ud eſt permutatio ⁊ generatio ⁊ coꝝruptio. eodē modo veꝝtamen: que quidē ex oppoſi tis: ſic aūt nō. ſic nō mot⁹. Simul igit p̄mu/tatur ex ſanitate in egritudinē: ⁊ ex hac ipſa p̄mutatione in aliā. Palaz autē qz ſi lāgue/rit: p̄mutatus erit in qualiacūqz: contingit enī quieſcere. Et adhuc in nō contingentem re oppoſita erit ſanatio ſed p accidēs velut ex reminiſcentia in obliuionez p̄mutat: quia cui exiſtit p̄mutat: quandoqz quidem in ſci entiam: quandoqz autem in ſanitatem.

¶ Oſtendit q neqz in agere ⁊ pati ſit motus. Et hoc quatuoꝝ rationū: quaꝝ p̄ia talis ē. Agere ⁊ pati ſūt motus ⁊ ſignificāt motū. Si igit in agere ⁊ pati eſſet motus: ſequet q mot⁹ ſit alicui⁹ mot⁹. ⁊ generatio ge nerationis ⁊ p̄mutatio p̄mutatōis. Sed hoc eſt ipoſ/ſibile: ergo ⁊ hoc q in agere ⁊ pati ſit motus: q autez ipoſſibile ſit motū eſſe motus. ſicut oſtēdit. Motum enim eſſe motus conuenit dupliciter: aut eius qō mo uetur: aut termini. Aut eius quidem quod mouetur ſicut dicimus motū eſſe hominis: quia homo moue/tur: quia ex albo in nigrū permutatur. Unde ⁊ ſimili ter motus mouebitur ⁊ aut calefiet aut infrigidabit. aut mutabit ſm locū. aut augebit. Hoc aūt eſt ipoſſi bile: qz mot⁹ nō pōt eſſe ſubiectū caloris aut frigoris: aut alicui⁹ huiuſmodi. Relinqtur igit q nō cōtingat motū eſſe mot⁹ ſicut ſubiecti. Sed neqz etiā ſicut ter/mini ita. ſ. q aliqō ſubiectū alterꝝ p̄mutet de vna ſpē p̄mutatiōis in aliā: ſicut hō p̄mutat de lāgoze in ſa/nitatē. hoc enī eſt impoſſibile niſi p accidēs. Uīi cōſe quēter oſtēdit q ē ipoſſibile p ſe: qz oīs mot⁹ ē p̄muta tio de vno ī aliud. Et ſimiliter generatio ⁊ coꝝruptio eſt mutatio de vno in aliud. licet termini p̄mutatiōis nō ſic opponant in generatione ⁊ coꝝruptiōe ſicut in motu: vt ſup̄a dictū ē. Si igit ſit aliqua p̄mutatio de vna p̄mutatione in aliā. puta de ſanatione in quādaz aliā permutationē: ſequet q ſimul duz aliqd p̄mutat de ſanitate in egritudinē p̄mutet de illa p̄mutatione in aliā p̄mutationē: qz adhuc vno extremoꝝ p̄muta/tionis exiſtēte fit trāſmutatio de illo extremo in aliud Et ſic ſi due trāſmutatiōes ſunt extrema vnius p̄mu/tationis: ſequet q dupliciter p̄ma trāſmutatiōe fiat trāſ/mutatio in aliā. Et ſic ſimul duz aliqō mouet de ſani tate in egritudinē trāſmutabit de ſanatiōe in aliā trāſ mutationē. Sed hoc nō videt niſi quantū vna muta tio ſuccedit alteri. Contingit aūt q ad hāc mutationē qua aliqd mouet de ſanitate in egritudinē ſuccedat: quāuis alia mutatio: puta dealbatio vel denigratio mutatio ſm locū vel quecūqz alia. Unde manifeſtuz eſt q ſi aliqs lāguet per hoc q mouet de ſanitate in egritudinē q ex hac mutatione p̄mutari poterit in q̄/cunqz aliā mutationē. Neqz eſt mirū qz poterit ex hac mutatione mutari vt in quiete. Contingit. n. poſt hāc mutationē aliquē q̄eſcere. Sed cum omnis mutatio ſit in nō cōtingēs: ideſt in oppoſitū quod nō cōuenit ſimul vez eſſe cū ſuo oppoſito: ſequtur q ſi permutatio ſit de iſintatione in mutationē q ſemp ſit in oppoſitā mutationē quā appellat nō cōtingentē. Et illa trāſmu tatio in quā fit trāſitus oportet q ſit de aliquo in ali/quid. Quare nō fiet trāſitus de p̄mutatione lāgoris ni ſi in oppoſitā mutationē que dicīt ſanatio. Et ſic vidē tur duo cōtraria ſequi. ſ. q oppoſita p̄mutatio fiat de vna p̄mutatiōe in quācūqz aliam. ⁊ q nō niſi in op/poſitā. Ex quo ſequīt vlterius q ſimul dum mutatur aliqd ad vnū oppoſitoꝝ: mutet in mutationē tādē in aliud oppoſitū: qō videt ipoſſibile. Sequtur enim q ſimul intētio nature tēdat in oppoſita. Nō igitur eſt poſſibile q p ſe mutetur aliqd de vna p̄mutatione in aliā: ſed p accidēs hoc cōuenit: ſicut aliqs p̄mutatur ex reminiſcētia in obliuionē: qz ſubiectuz permutatur quādoqz ad vnū terminū quādoqz ad aliuz: nō q ſit vna intētio mouētis ad hoc q ſimul dum p̄mutetur in vnum intendat tendere in aliud.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et adhuc in īfinitum ibit: ſi erit p̄mutatio nis p̄mutatio: ⁊ generationis generatio. Ne ceſſe igit ⁊ p̄iorez ſi poſterioꝝ: puta ſi ſimꝫ plex generatio fiebat aliquando ⁊ q fit fie/bat. quare nōdum erat quod fiebat ſimpliciter ſi aliquis fiens aut ſimpliciter aut factuz. Si itaqz ⁊ hoc fiebat aliquādo: quāre nōdū

UVA. BHSC. IyR_086_1

erat tunc genitum. quoniã autez infinitoruz nõ est primum: nõ erit primum. quare neqz habitum neqz fieri igit neqz moueri possibile est: neqz pmutari nullum.

¶ Secũdã rationez ponit: que talis est. Si permutatio sit pmutatiõis: sicut termini vel generatio generationis: necesse erit qꝫ ad permutationẽ nõ perueniat nisi per aliã permutationem: sicut ad qualitatem non perũenitur nisi per alterationẽ precedentẽ. ⁊ sic ad illam pmutationẽ precedẽtẽ nõ puenit nisi per aliquã priorem mutationẽ. ⁊ ita pcedetur in infinitum qõ esse nõ põt: q; si ponant infinite pmutationes hoc mõ ordinate qꝫ vna iducat ad aliã: necesse est priorẽ esse si posterior sit. ¶ Ponamus. n. qꝫ generatiõis simpliciter q̃ est generatio subẽ fit quedã generatio. Si ergo generatio simpliciter fiat quãdoqz. ⁊ itez ipm fieri aliquã do fiebat: sequet qꝫ nõdum erat quod fit simpliciter: sed erat generatio fm aliquid fm qꝫ sit ipsa generatio generationis. Si itaque ⁊ hec generatio aliquando fiebat. ⁊ cum non sit abire in infinitum. ⁊ in infinitis non sit accipere primum non erit deuenire ad primum fieri. Si ãt prius nõ ẽ neqz posterius: vt supra dictũ ẽ. Quare sequet qꝫ nõ sit huic. i. id quod cõsequenter ẽ. Et inde sequitur qꝫ nihil possit fieri neqz moueri neqz mutari: quod ẽ impossibile. Non igitur possibile ẽ qꝫ mutationis sit mutatio.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc eiusdem motui cõtrarius ⁊ quies ⁊ generatio ⁊ corruptio. quare quod fit: cuz fiat fiens: tunc corrumpitur: neqz enim confestim factum neqz posterius: esse eniz oportet quod corrumpit.

¶ Tertiam rõnem ponit: que talis est. ¶ Motus cõtrarij sunt eiusdẽ subiecti etiã quies ⁊ motꝰ ⁊ ẽt generatio ⁊ corruptio: qz opposita natura sunt fieri circa idẽ. Si igit aliquod subiectũ trãsmutet de generatiõe ⁊ corruptione simul dũ generat trãsmutabit ad corruptionem: qõ ẽ trãsmutari ad nõ esse: nã corruptionis terminus ẽ non esse. Quod aũt trãsmutatur ad nõ eẽ corrũpitur. Sequit igit qꝫ aliqd simul dũ fit corrũpatur. sed hoc nõ põt esse. Neqz enĩ dũ aliqõ fit corrũpitur. neqz statim postea corrũpitur. Cũ. n. corruptio sit de esse in nõ esse: oportebit id qõ corrũpit eẽ. ⁊ sic oportet inter generationem que est mutatio ad esse: ⁊ corruptionem que est mutatio ad non esse inuenire quietem mediam. ⁊ sic non est mutatio de generatione in corruptionem.

¶ Adhuc opz materiam subesse ei qõ fit ⁊ pmutat. que igit erit quemadmoduz alterabile corpus aut anima aliqd: sic aliqd qõ fit motus ⁊ generatio ⁊ aliquid in quod mouetur: oportet enim esse aliqd eum qui huius ex hoc in hoc motum nõ motum. qualiter igitur: neqz enim erit disciplinationis: quare neqz generatio generationis.

¶ Quartam rõnem ponit. que talis ẽ. In oi quod generatur opz duo inueniri: quoꝝ vnuz est materia eiusdem quod fit. ⁊ aliud ad qõ terminat generatio. Si ergo generet generatio: opz qꝫ generatio ⁊ motus hẽant mãz talẽ quale ẽ alterabile corpus aut aĩa aut aliquid huiusmodi. Sed hui⁹ materiã non est assignare generationi ⁊ motui. Similiter ẽt opz in generatiõe esse aliqd ad qõ terminat mutatio: q; opz aliquã partem. s. mãm eius qõ generat eẽ motã ex hoc in hoc. ⁊ hoc u qõ terminat motꝰ nõ puenit eẽ motũ: ſz terminum motus. Non enĩ hmõi pmutatiõis que ẽ disciplinatio est aliqua alia disciplinatio: que ad eam terminetur que sit disciplina disciplinationis. Quare relinquitur qꝫ non sit generatio generationis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem neqz substantie: neqz eius quod ad aliquid: neque eius quod est facere ⁊ pati. Relinquit secũduz quale ⁊ quantum ⁊ vbi motum esse: horum eniz vnicuiqz contrarietas est. Dico autem quale non qõ in substantia. Etenim differentia quale secundum. sed quod passiuum secundum quod dicitur pati aut impassibile esse.

¶ Concludit principalem intentum: dicens qꝫ quia motus non potest esse neqz in generatione substantie neque in ad aliquid: neqz in agere ⁊ pati. Relinquitur quod motus sit secundum quale ⁊ quantuz ⁊ vbi In his enim generibus conuenit esse contrarietatez que est inter terminos motus: vt ostensum est. Sed quia qualitas quandoque dicitur de forma substantiali. Subiungitur. Quod cum motus dicitur esse in quali. Non intelligitur significare substantiam secundum qꝫ differentia substantialis predicatur in eo qõ quale: sed de quali secundum quod dicitur aliquid pati: vel impassibile esse. Non enim est propie alteratio nisi secundum passibiles qualitates: vt in septimo physicorum probatur.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Immobile autem quod toraliter impossibile moueri ⁊ quod vix in tempore multo tarde incipiens. Et quod natum quidem est moueri non potens autem quando natum est: ⁊ vt quod voco quiescere immobilium solum: cõtrarium enim quies motui: quare priuatio vtiqz erit susceptiui.

¶ Ostendit quot modis dicitur immobile. Et ponit tres modos: quorum primus est: quod immobile dicitur id quod omnino est impossibile moueri: sicut deus est immobilis. Secundus modus est secundum quod dicitur immobile id quod vix non potest moueri sicut saxum magnum. Tertius modus est secundum quod dicitur immobile id quod natum est moueri. Licet tunc non potest moueri. quando natum est. ⁊ vbi natuz est moueri. ⁊ sicut natũ est moueri. Et hoc solum immobile dicitur propie quiescere: quia quies est contraria motui. Unde oportet qꝫ quies sit priuatio motus in susceptiuo motus.

S Imul autem secundum locum quecunqz in vno loco primo. Et secundum quecunqz in alio. Tangi ãt quoruz vltima sunt simul. intermediuz autẽ in quod natum est prius puenire quod pmutat quã in quod vltimum pmutatur secunduz naturam continere pmutans ꝫrium secundum locum ⁊ secundum rectũ plimũ distans. Consequenter autem est quo post principium ente positõe aut specie: aut aliq̃liter determinato nihil intermedium est eorum que in eodez genere: ⁊ cuius consequẽter est. vt linee linee aut vnitates vnitatis: aut domus domus. Aliud autem nihil prohibet intermediũ eẽ.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Quod enī cōsequenter alicuius: cōsequēter ⁊ posterius aliquid. Non enim vnum cōsequenter duorum: neq; noua luna secunde habitum aut quodcunq; cum cōsequenter ens tangit. Quoniam omnis permutatio in oppositis. hec autez contraria ⁊ cōtradictio cōtradictionis aut nullum intermediū. Palam ꝙ in contrariis intermedium. Continuum autem qō quidez habituz aliqd. Dico ãt continuuz cum idem fuerit ⁊ vnuz vtriusque terminus quibus tangunt ⁊ continent.

¶ Lectio decimatertia.

n Notificat que circunstant motū ⁊ pcipue motū localē. Et primo notificat ea. Secundo inducit quedã cōrelaria et dictis ibi. (Quare palã). Dicit ergo primo ꝙ simul secundū locū dicunt quecunq; sūt in vno loco pmo: idest pprio. Si enī aliqua sūt in vno loco cōmuni nō ꝓpter hoc dicunt eē simul. Sic enī omnia que cōueniūt celi ambitu dicent esse simul. Deorsum ãt dicunt quecunq; sunt in alio ⁊ in alio loco. Tangi autem adinuicem dicunt quoꝝ vltima sunt simul: puta duo corpora quoꝝ superficies coniūguntur. Medium ãt inter duo est in qō id quod cōtinno permutatur natū est prius pernenire cū in vltimū. Sicut si motus cōtinuus de. a. in. c. prius veniet in. b. id qō mutatur cū. in. c. Contrariū vero secundū locū est quod est plurimū distans secundū rectam lineam. Non enim distantia plurima potest mensurari secundum lineam curuam. eo ꝙ inter duo puncta possunt designari infinite decisiones circulorū dissimiles. Sed inter duo puncta non potest esse nisi vna linea recta. Mensuram autem oportet esse certam ⁊ determinatam. Plurimū autem distans in locis inuenitur secundū naturam sursum ⁊ deorsum: q̄ sunt medium ⁊ extremum mundi. Conuenienter autem dicit quod est prius aliquod primū principium: siue attendat ordo secundum positionē: siue secundū spēz sicut binarius est post vnitatem: siue qualitercūq; alter. Adhuc autem oportet ꝙ nihil eiusdez generis sit medium inter id quod est consequenter. ⁊ id cui consequenter est. sicut linee sunt consequēter alicui linee. ⁊ vnitates alicui vnitati. ⁊ domus alicui domui cōsequenter. Sed nihil prohibet inter duo: quorū vnū se habet consequenter ad alteruz esse aliquid mediū alterius generis: puta si inter duas domus sit. vnus equus medius. Et ad manifestandū promissaz diuisionez: subiungit ꝙ illud qō dicitur consequenter: oportet ꝙ sit consequenter respectu alicuius ⁊ ꝙ sit aliqō posterius. Vnū enim non se habet consequenter ad duo: cuz sit prius neq; nona luna ad secundā: sed econuerso. Deinde dicit ꝙ habitum dicitur illud quod est consequenter ⁊ tangit. puta si duo corpora sint ordinata: quoꝝ vnū alterum tangat. Deinde dicit: ꝙ cum omnis permutatio sit inter opposita. ⁊ opposita inter que est permutatio sint contraria. ⁊ cōtradicto ria: vt ostensum est. cū contradictionis nullū sit medius: manifestū est ꝙ inter sola ꝓtraria oportet eē mediuz: cū mediū sit inter extrema motus: vt ex diffinitione superius posita patet. Hoc autez bene inducit. Quare enim dixerat ꝙ consequenter sūt ⁊ inter q̄ nō est mediū cōueniens fuit vt ostenderet inter que potest esse mediū. Deinde oñdit qd sit continuū ⁊ dicit ꝙ continuū addit aliquid supra habitum. ⁊ dicit ꝙ continuum est cū vtriuscz eorum q̄ se tangūt ⁊ q̄ simul sunt sit vnus ⁊ idē terminus sicut partes linee cōiunguntur ad punctum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare palam quod continuum in his fit ex quibus vnum aliquid natum est fieri secundum cōtactum. Et quia primū: quod cōsequenter palã. Quod enim cōsequenter nō tangit: hoc autem consequenter. ⁊ si continuum tangit. Si autez tangit: nōduz cōtinuuz. In quibus autem nō est tactus: non est connascentia in his. Quare nō est punctuz huic vnitati. His quidem enim inest tangi: his ãt non: sed ad consequenter. Et horum qdem inter medium aliquid: horum autem non.

¶ Inducit tria corrolaria ex premissis: quorum primum est ꝙ continuum est in illis ex quibus natum est fieri vnum secundum contactuz. Et hoc ideo este q: continuum requirit ideptitatem termini. Secūdum corrolarium est ꝙ iter ista tria consequenter cōtactum ⁊ continuum prius ⁊ conueniēs est quod est consequenter. Non enim omne quod est consequenter tangit. sed omne quod tangit est consequenter. Oportet enim contacta secundum positionez esse ordinata. ⁊ nihil eoꝝ esse mediuz. Et similiter tangēs est prius ⁊ inconueniens q̄ continuū: quia si est continuum est necesse ꝙ tangat. Quod enī est vnum necesse est esse simul: nisi forte intelligatur in hoc quod est esse simul pluralitas. sic enim continnū non eēt cōtactum. Sed eo modo quo id quod est vnū est simul: necesse est continuuz esse tangens. Sed non sequitur si tangit ꝙ sit continuum. sicut non sequitur ꝙ si aliq̄ sunt simul ꝙ sint vnū. Sed in quibus nō est cōtactus nō est nascentia. i. naturalis cōiunctio que est ꝓprie continuoꝝ. Tertium corrolariū est: ꝙ punctus ⁊ vnitas nō sunt idem: vt platonici posuerunt dicentes ꝙ punctū est vnitas habens pōnem. Et ꝙ nō sint idem patet ex duobus. Primo quidē q: secunduz puncta est cōtactus: nō autē secundū vnitates. sed cōsequenter se habent adinuicem. Scōo q: inter duo puncta semper est aliquid mediū: vt ꝓbatur i. vi°. phy. Sz inter duas vnitates necesse nō est aliqd eē mediuz. Lec. 2.

¶ Diui Thome aquinatis in duodecimum librum methaphysice. Aristotelis preclarissima ꝓmentaria.

¶ Incipit liber duodecimus.

Co. 1.
Co. 2.

d Est substantia quidem theoria est: nam substantiarum principia ⁊ cause que queruntur.

¶ Lectio secunda.

p Postquam ꝓbs in ꝓceden ti libro recollegerat q̄ ante dcā erāt tā in hoc libro q̄ in libro physicoꝝ de entib⁹ imperfectis. In hoc libro intēdit recollegere que dcā sūt de ente simplr. i. de substātia: tā i. viii. ⁊ in. viii. huius q̄ et in pmo physicoꝝ. ⁊ addere id qō deest ad ꝓplēdā ꝓsideratiōnē de substātijs. Et dividit in ptes duas. In pria oñdit ꝙ ad istā sciaz ptinet ꝓsiderare pcipue de suba. In scōa de suba determinat ibi. (Sube vero tres). Circa primū duo facit. Primo ꝓponit qō intēdit: dicēs ꝙ in hac scia ē theorica. i. cōsideratio principalis de suba. Nā cū illa scia: vtpote pma ⁊ q̄ sapientia dicit ꝑncipia pma entiū ingrat: necesse ē ꝙ hac scia ingrant principaliter principia ⁊ cause substātiaꝝ. Nā ista sūt ꝑncipia entiū pria. Quid ãt differant principiū ⁊ causa in quinto habitum est. Lec. 1.

¶ Etenim si totū quoddā omne substātia ē Co. 2.
prima pars: ⁊ si eo quod cōsequenter: ⁊ primum substantia. deinde qualitas aut quāti-

UVA. BHSC. IyR_086_1

Lo.3. tas. Similiter autem nec entia nihil est simpliciter dicere hec. Sed qualitates ⁊ motus aut non album ⁊ non rectū: dicimus.n. esse ⁊ hoc: puta est non album.

¶ Probat propositū ꝯtuor modis. Primo p hoc q substātia est prior entibus. Unde scīa prima de primo ente debet principaliter determinare. Quod aūt substātia sit prima inter oīa entia: manifestat p simile in rebus sensibilibus in qbus inuenīt ordo inter aliq̄ dupliciter. Uno modo secundū q partes alicuius totius habent ordinem adinuicē. sicut in aīali pars prima est cor. ⁊ in domo fundamētū. Alio modo secundum q aliqua sunt consequēter se habētia ex quibus non fit vnū vel cōtinuitate vel cōtactu. Sicut in exercitu dicitur prima acies: ⁊ secunda acies. Sicut igit in aliquo toto est aliqua prīa pars. ⁊ sicut itez in his que consequēter se habent ad aliqd primū. ita substātia est primū inter oīa alia entia. Et hoc est qđ dicit. Quod si omne. idest vniuersitas entium sit quoddaz totuz: substantia est prima pars. sicut fundamentū in domo. Et si entia se habent sicut ea que sūt cōsequenter. ita etiam substantia erit primū ⁊ deinde quantitas ⁊ qualitas ⁊ alia genera. Auerroys aūt nō attendens hoc secundū similitudinem dici. quia ꝓsiderāt non posse cadere in alicuius mente: q oīa alia genera entiū eēnt sicut partes vnius totius continui diuertit a plano littere in aliaz expositionem: dicens p hec duo Aristo. intendisse duplicem habitudinē quā conuenit opinari in entibus: scilicet vel q habeāt se sicut ea que sunt vnius nature ⁊ vnius generis qđ esset si ens eēt cōmune genus eorum: vel qualitercunq̄ continuitatē habens ad ea. Et hoc intelligit cū dicit. Si vt totum quoddā. Uel q habeant se adinuicē sicut q̄ nullo cōmuni cōueniunt. Et hoc intellexit: cū dixit. Et si in eo q consequenter ⁊c. Utrolibet enīz modo sequitur q substa sit prior aliis entibus. Secundo modo ꝓbat idem ibi. Similiter entia: dicens q ꝯtas ⁊ qualitas ⁊ huiusmodi nō sūt simpliciter entia: vt infra dicetur. Nā ens dicitur q̄ esse habens. hoc aūt solum est substantia que subsistit. Accidentia aūt dicuntur entia non q: sunt: sed q: magis ipsis aliquid est. sicut albedo dicitur esse: quia ens subiectum est albū. Ideo dicit q nō dicuntur simpliciter entia: sed entis entia sicut q̄litas ⁊ motus. Nec est mirū si accidētia dicunt entia: cū nō sint simpliciter. q: etiā priuationes ⁊ negatiōes dicunt quodāmodo entia sicut non albū ⁊ nō rectū Dicimus enī q non albū est. non q: non albū esse habeāt. sed q: subiectū aliquod est albedine priuatū. hoc igit cōmune est inter accidentia ⁊ priuationes. q: de vtrisq̄ dicit ens ratione subiecti. Sed in hoc differūt. quia subiectum secundū accidētia habet esse aliquale. secundū vero priuationes nō habet esse aliquale: sed est deficiens ab esse. Sic igit accidentia non sunt simpliciter entia: sed solū substātie: hec aūt sciētia q̄ considerat ens iquantū est ens nō considerat principaliter accidentia sed substantias.

¶ Amplius nihil aliorum separabile.

¶ Tertio modo probat: quia scilicet alia entia non possunt separari a substātia. Accidentia enī non possunt esse nisi in subiecto. ⁊ ideo in consideratione substantie includitur consideratio accidentium.

¶ Testantur autem ⁊ inquanti opere. nam substātie querebāt principia ⁊ elemēta ⁊ causas: qui qdem nunc substantias vniuersalia

Lo.4. magis ponūt. Nā genera vniuersalia q̄ dicunt principia ⁊ substātias eē magis pp logice ingrere. qui vero antiqtus particularia vt ignem ⁊ terrā: sed non cōmune corpus.

¶ Quarto ꝓbat idem: dicēs q etiā philosophi antiqui testant ipso facto: q ꝓbi consideratio est de substantijs. q: querentes causas entis querūt causas substantie solū. ⁊ hoc fecerūt ⁊ quidā moderni: sed tamē differenter. Non enī querebant principia: ⁊ elementa ⁊ causas eodem modo: sed diuersimode. Nā moderni scilicet platonici dicūt vniuersalia magis esse substātias q̄z particularia. Dicunt enī genera q̄ sunt vniuersalia magis esse principia ⁊ causas substantiaruz q̄z particularia. Et hoc ideo: q: logice inquirebāt de rebus. Uniuersalia enī que secundū rationē sūt abstracta a sensibilibus credebāt etiā in rez natura abstracta esse ⁊ principia particularū. Sed antiq philosophi: vt Democritus ⁊ Empedocles posuerūt substātias ⁊ principia rez esse particularia. vt ignem ⁊ terram. Non autem hoc commune quod est corpus.

Substātie vero tres sunt. vna qdem sensibilis: cuius alia qdem sempiterna. alia corruptibilis quaz oēs confitent: vt plante ⁊ animalia. Sempiterna aūt cuius elemēta necesse est accipere: siue vnuz siue multa. Alia vero īmobilis: hāc dicūt q̄dā separabilē esse. hi quidē i duo diuidētes. alii in vnā naturā spēs ponētes ⁊ mathematica alii horuz mathematica solum. ille quidem naturalis cuz motu enī sunt ⁊ hec alterius: si nulluz illis principiuz cōmune est.

¶ Lectio secunda.

Postquā ostēdit q cōsideratio philosophi pricipalit̄ de substātijs est. Hic icipit de substātijs determinare. Et diuidit in partes duas. In prima diuidit substantiā. In secunda de ptibus diuisionis determinat ibi. (Sensibilis vero substantia). Dicit ergo primo q tres sūt substātie. vna quidē est sensibilis: q̄ in duo genera diuidit. Nā substantiaruz sensibiliū quedam sunt sempiterne scilicet corpora celestia. quedā vero sunt corruptibiles. Substātia vero sensibilis ⁊ corruptibilis nota est oibus sicut sunt plante ⁊ animalia. Sed alia substantia sensibilis scilicet sempiterna est cuius pncipia q̄rere intendimus in hoc libro: scilicet si vnū eorū sit pncipiū vel multa. hoc enī inquiret cōsiderando de substātijs separatis que sunt principia mouentia ⁊ fines corporū celestiuz: vt infra patebit. Ponit aūt hic large elemēta loco principioru. nā elementū ꝓprie nō est nisi cā intrinseca. Tertiū vero genus est substantie īmobilis que non est sensibilis. Et hec nō est omnibus manifesta. sed quidam ponunt eam esse separabilem a sensibilibus quorū opinio diuersificatur. Quidam enim diuidunt sustantiam separabilez in duo genera: scilicet in species: quas vocant ideas ⁊ mathematica'. Sicut enim inuenitur secundum rationem duplex modus separationis. vnus quo separātur mathematica a materia sēsibili: alius quo separātur vniuersalia a particularib⁹. ita ⁊ secūdum rez ponebāt ⁊ vniuersalia esse separata: que dicebant species ⁊ etiā mathematica. Sed quidā hec duo. s. species ⁊ mathematica in vnā naturam reducebant. Utriq̄ igitur hi erāt platonici. Sed alij scilicet pythagonici non ponebant species: sed solum mathematica. Inter autem hec tria genera substantiaz hoc differt: quia substātie sensibiles siue sint corruptibiles siue perpetue pertinent ad conderationē naturalis phie q̄ determinat de ente mobili. Oēs enim substantie sensibiles sunt in motu. Substantia autez separabilis ⁊ īmmobilis pertinet ad consideratione

UVA. BHSC. IyR_086_1

alterius scientie ⁊ non ad eisdem. si tamen nullū p̃n/
cipium sit cōmune vtriusq; substantijs. q: si in aliquo
conueniant primebit vtrarūq; substantiarū cōsidera/
tio ad illam scientiaz que illud cōmune considerat.
Et ideo naturalis scientia ꝓsiderat solū de substātijs
sensibilibus inquantū sunt i actu in motu. Et ꝯ tam
de his: q̃ de substātijs imobilibus ꝓsiderat hec scien
tia inq̃tum cōicant in hoc ꝙ sunt entia ⁊ substantie.
¶Deinde cum dicit.

¶Sensibilis vero substantia est mutabilis:
si autem mutatio est ex oppositis ⁊ mediis:
sed oppositis aūt non omnibus. non album
enim vox. Sed ex contrario necesse subesse
quid mutabile in contrarietatez. Non. n. cō
traria transmutantur. amplius hoc quidem
manet. aliud vero contrarium nō manet. Est
igitur aliqd tertium p̃ter cōtraria materia.

¶Determinat de p̃missis substātijs. Et p̃mo de
substantia sensibili. Secundo de substantijs imobili
bus ibi. (Sed quoniaz tres sunt). ¶Prima diuiditur
in duas. In prima inquirit principia substantie sensi
bilis. In secunda inquirit vtrū sint eadē p̃cipia sub
stantie ⁊ aliorū genex ibi. (Cause vero ⁊ principia).
Circa p̃mū duo facit. ¶Primo inquirit de materia
Secundo de forma ibi. (Tres vero cause ⁊ tria p̃n/
cipia). Circa p̃mum duo facit. ¶Primo determinat
veritatē de materia. Secundo soluit dubitationem.
ibi. (Dubitabit autez aliquis ex quo). Circa p̃mū
tria facit. ¶Primo enim manifestat materiā esse in sē
sibilibus. Secundo vero ostēdit quale ens sit ibi. (Si
itaq; transmutatiōes). Tertio quomodo diuersimo
de inuenitur in diuersis substantijs sensibilibus ibi.
(Oia vero materiā habēt). Dicit ergo primo ꝙ sub
stantia sensibilis est mutabilis vt dictum est. Omnis
autez mutatio est ex oppositis aut ex mediis vt supra
ostensum est. Non autem est mutatio ex quibuscun/
que oppositis. Fit enim album ex non albo. Non ta
men ex quolibet non albo. nam vox est non album:
sed corpus non fit album ex voce. Sz ex nō albo: qō
est nigrum vel medium. Et ideo dicit ꝙ mutatio fit
ex opposito quod est contrarium. Nec ex instātia de
substantia in qua fit mutatio: cum tamen substantie
nihil sit contrarium. quia in substantia est p̃natio:
que quodammodo computatur inter cōtraria: vt in
decimo ostensum est. Quare igitur omnis mutatio
est de contrario in contrarium: necesse est subesse ali
quod subiectum: quod possit mutari de contrario in
contrarium. Et hoc philosophus probat dupliciter.
Primo quidem. quia vnum contrariorum non trāf
mutatur in alterum. Non enim ipsa nigredo fit albe
do. Unde si debeat fieri trāsmutatio de nigro in albū
oportet aliquid esse p̃ter nigredinem ꝙ fiat albuz.
Alio modo probat idem ex hoc ꝙ in qualibet trans/
mutatione inuenitur aliqd manens: sicut in transmu
tatione que est de nigro in album corpus manet. Ali
ud vero scilicet contrariū: vt puta nigrū non manet.
Unde manifestum est: ꝙ materia est aliquid tertiuz
p̃ter contraria. ¶Deinde cum dicit.

¶Si itaq; transmutationes sunt quattuor:
aut secundū quid: aut secundū qualitatē aut
secundū quantitatem: aut vbi. Generatio q
dem simpliciter aut corruptio secunduz hoc
quantitatē. alteratio autem que secundū pas
sionem. latio autem que secundum locū. In/
cotrarietates vtiq; erunt easque secundum
vnūquodq; trāsmutatiōe: sneceſſe itaq; trāf
mutari materiam potentem ambo.

¶Ostēdit cuiusmodi ens sit materia. Et dicit quod
transmutationes sunt quattuor. Generatio quidez ⁊
corruptio simplex secundū substantiaz ⁊ augmentū.
⁊ diminutio secundum quantitatem. Alteratio secun
dum passionem que est tertia species qualitatis. La/
tio. idest loci mutatio secundum vbi. Et manifestum
est ꝙ omnes iste transmutationes erunt secundū cō/
trarietates que sunt secundum vnumquodq; horum
generum: vtputa alteratio in contrarietatem quali/
tatis. Augmentum in contrarietatem quantitatis. ⁊
sic de alijs. Et ita cum in qualibet transmutatione sit
quoddam tertium p̃ter contrarium: quod dicitur
materia: necesse est ꝙ id quod transmutat sine subie/
ctum transmutationis quantum est de se sit in poten
tia ad vtrunq; contrarium. Aliter enī non esset suscē/
ptiua vtriusq;: nec posset de vno in aliud transmuta/
tari. Sicut igitur corpus quod transmutatur de albe
dine in nigredinem: inquantum est copus est in po/
tentia ad vtrumque. ita materia in generatione sub/
stantie que est subiectum generationis ⁊ corruptio/
nis: q̃tum est de se est in potentia ad formā ⁊ p̃va/
tionem nec formam nec p̃nationem quantuz est de
se actu habens. ¶Deinde cum dicit.

¶Quoniam autem duplex est ens. transf/
mutat omne ex potentia ente in actu ens vt
puta ex potentia albo in actu album. Simili Lo.8.
ter autem in augmento ⁊ decremento. Qua/
re non solum secundum accidens contingit
fieri ex non ente: sed ex ente: fiunt omnia po
tentia quidem ente. ex non ente vero actu.

¶Hic philosophus secundum veritatem determi/
tam de ipsa materia soluit quandam dubitationē an
tiquorum naturalium philosophorum qui remoue/
bant generationem: ꝓpter hoc ꝙ non credebant
ꝙ posset aliquid fieri ex nō ente. quia ex nihilo fit ni/
hil. nec etiam ex ente. quia sic esset anteq̃z fieret. Hāc
ergo dubitationem philosophus soluit ostendendo:
qualiter aliqd fit ex ente ⁊ ex non ente: dicens quod
duplex est ens: scilicet ens actu: ⁊ ens potentia. Om
ne igitur quod transmutatur: transmutatur ex ente
in potentia in actu ens. Sicut cum aliquid alteratur
ex albo in potentia in actu album. Et similiter est in
motu ipsius augmenti ⁊ decrementi. quia transmu/
tatur aliquid de potentia magno: vel paruo in actu
magnum vel paruum. Unde ⁊ in genere substantie
fiunt omnia ex non ente ⁊ ente. Ex non ente quidem
secundum accidens inquantum fit aliquid ex mate/
ria subiecta p̃nationi secundum quam dicitur non
ens. Sed per se fit aliquid ex ente. non autez in actu
sed in potentia. s. ex materia que est ens in potētia vt
dictum. ostensum est. ¶Sciendum est autem ꝙ predicte
positioni antiquorum naturalium negantiuz genera
tionem ⁊ dicentium ꝙ generatio non est aliud q̃ al
teratio: voluerunt obuiare quidam posteriores: dicē
tes generationem esse per segregationem ab aliquo
mixto ⁊ confuso.

¶Et hoc est Anaxagore vnum. Dignius
est enī quaz simul omnia. Et Empedoclis Lo.19.
mixtura ⁊ Anaximādri: vl̃ vt Democritus
aut nobis erāt oia potētia. actu vero mīme.
Quare materiam vtiq; erant tangentes.
¶Ostendit ergo tertio pbs cum dicit. Quod etiam

UVA. BHSC. IyR_086_1

omnes sic dicentes aliqd simile predicte positioni dicere voluerunt sed non attingunt. Dicit ergo q̄ hoc .s. materia que est ens in potentia ad omnia est illud vnum q̄ Anax. posuit. Dicebat enī q̄ omne quod generatur ex aliquo: est in eo ex quo generatur. Et sic a principio omnia erunt mixta in quodā vno nesciēs distinguere inter potentiam ⁊ actū. Sed dignius est ponere materiam in qua omnia sunt in potētia q̄ ponere omnia simul in actu vt videtur ex verbis Anax. Et hoc est quod Empedo. dixit q̄ a principio omnia erant mixta ⁊ confusa per amicitiam. ⁊ postea lis segregauit. Et similiter Anaximāder dixit. q̄ i vno cōfuso preextiterant omnia contraria. Et Democritus ēt dixit q̄ omnia que fiunt prius erant potētia sed nō actu. Unde manifestum est q̄ omnes isti philosophi tetigerunt quoddammodo materiam sed non perfecte ad eam pervenerunt.

¶ Deinde cum dicit.

Lo. 10. ¶ Omnia vero materiam habent quecunque transmutantur: sed aliam ⁊ sempiternorum. Quecūque nō generabilia: mobilia autem latione verum nō generabilem habent sed vnde quo.

¶ Ostendit q̄ non eodem modo materia est in omnibus substātijs sensibilibus: dicens q̄ quecunq; trās mutantur oportet q̄ habeant materiam sed aliam ⁊ aliam. Ea enim que transmutant secundū substātiaz idest que generantur ⁊ corrumpuntur habent materiam que est subiectum generationis ⁊ corruptionis que .s. de se est in potentia ad formas ⁊ ad priuationes. Sed corpora celestia que sunt sempiterna ⁊ ingenerabilia: sed mobilia secundum locum habent q̄dem materiam sed non que est subiectum generationis. aut que sit in potentia ad formā ⁊ primationē sed que est in potētia ad terminos motus localis qui sūt: vnde incipit motus ⁊ quo motus intendit.

¶ Deinde cum dicit.

Lo. 11. ¶ Dubitabit autem vtiq; aliquis. ex qua non ente est generatio. Tripliciter enim non ens. Si itaq; est aliquid potentia. attamē nō ex quocunq; sed alterum ex altero. Neq; sufficiens: quia simul res omnes: differunt enim materia. Quoniam quare infinita facta sunt sed nō vnum: intellectus enīz vnus. Quare si in materia vna illud factū est actu: cuius materia erat potentia.

¶ Soluit quandam dubitationem circa predeterminata: dicens q̄ aliquis potest dubitare cuz generatio sit transmutatio de non ente in ens ex quo nō ente in ens fit generatio. Dicitur enī nō ens tripliciter: vno modo quod nullo modo est ⁊ ex tali non ente non fit generatio: q: ex nihilo nihil fit secundū naturaz. Alio modo dicitur non ens ipsa priuatio que consideratur in aliquo subiecto ⁊ ex tali non ente fit quidem generatio. sed per accidens inquantum. .s. generatio fit ex subiecto cui accidit priuatio. Tertio modo dicit non ens ipsa materia que quantum est de se non est ens actu sed ens potētia. Et ex tali nō ente fit generatio p̄ se. Et hoc est quod dicit q̄ si aliquod non ens est ens in potētia: ex tali scilicet nō ente fit generatio per se. Quamuis autem generatio fiat ex non ente quod est in potentia: non tamen fit quodlibet ex quocunq;. sed diuersa fiunt ex diuersis materijs. Unūquodq; enim generabilium habet materiam determinataz ex qua fit: quia formam oportet esse proportionataz materie Licet enim materia prima sit in potentia ad oēs formas tñ quodā ordine suscipit eas. Per prius enīz est in potentia ad formas elementares: ⁊ eis mediantibus scōz diuersas ꝓportiones cōmixtionū est in potentia ad diuersas formas. Unde non potest ex quolibet imediate fieri quodlibet nisi forte per resolutionem in primā materiam. Et hoc ē contra Anax. qui posuit q̄ quodlibet fit ex quolibet. Nec ad hoc asserendū sufficit q̄ posuit oīa esse simul a principio. Oz enim q̄ res differant in materia ꝛz q̄ diuersis diuerse sūt materie. Quomodo enim essent facta infinita ⁊ non vnuz tantum si vna esset materia omnū secundum positionem Anaxa. Posuit enim Anax. eē vnū agens. .s. intellectuz. Unde ⁊ si materia est vna: necesse est etiam q̄ factum sit vnuz scilicet id ad quod materia erat in potentia. Ubi enim est vnum agens ⁊ vna materia: necesse est esse vnum factuz vt in. ix. habitum est. Hec autem ratio procedit contra Anaxa. inq̄tuz ponebat intellectum indigere materia ad faciendum res. Si autem ponat primuz rerum principium intellectus qui ipsam materiam producat primum principium diuersitatis rerū erit ex ordine apprehenso ab intellectu predicto qui secundum q̄ res diuersas producere intendit instituit materias diuersas aptas diuersitati rerum.

Res vero sūt cause ⁊ tria principia.
t Duo quidem contrarietas: cuius hoc quidem ratio ⁊ species: illud vero priuatio: tertium vero materia.

¶ Lectio tertia.

p Ostquam philosophus determinauit de materia. Hic determinat de forma. Et circa ꝫ duo facit. Et primo determinat de ea secundum se. Secūdo per comparationem ad substantiam compositaz ibi. (Substantie autem sūt ⁊c.). Circa primum tria facit. Primo proponit formā esse principium: dicēs q̄ tres sunt cause ⁊ tria principia substātie mutabilis. Duo enim sunt cōtraria quorum vnuz est species. .i. forma ⁊ aliud est priuatio q̄ quodāmodo est contrarium. Tertium autem est materia. Jam enim ostensum est q̄ in omni transmutatione oz esse subiectum ⁊ duo contraria. Unde necesse est q̄ in generatione substantie ꝫ requirantur.

¶ Postea quia nec fit materia nec species. Dico autem vltima: omne nanq; transmutat aliquid. ⁊ ex aliquo. ⁊ in quid: ⁊ a quo quidem primo mouente: cuius vero materia in quod vero species in infinitum ergo sūt. Si non solum es fit rotundum. sed ⁊ ipsum rotundum aut es: necesse est itaq; stare.

¶ Scōo ostēdit q̄ forma non generat sicut nec māteria dicens q̄ materia nec spēs fit idest generatur. Sed hoc intelligi oportet de vltima mā ⁊ de vltima forma. Nam materia aliqua generatur. .s. que est subiectuz alterationis. Est enim substātia composita. Oōs autez nec forma vltima: nec materia vltima generentur sic ꝓbat. In omni transmutatione oportet eē aliqd subiectū transmutationis qō est materia ⁊ aliqd a quo transmutat quod est principiū mouens ⁊ aliquid in quod transmutatur quod ē species ⁊ forma. Si ergo ipsa forma ⁊ materia generetur. puta si non soluz generet hoc totuz quod est es rotundū: sed etiā ipsa rotunditas ⁊ ipsum es: sequetur q̄ tam forma q̄ materia habeant materiā ⁊ formam. Et sic ibitur in infinituz in materijs ⁊ formis quod est impossibile. Necesse est itaq; stare in generatiōe vt. .s. vltima forma ⁊ vltima materia non generetur.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Postea quia quecz ex vniuoco fit suba. Nam ⁊ que natura fit substantia ⁊ alia: aut enī arte aut natura fit: aut fortuna aut casu. Ars igitur principiū est in alio: natura autez pricipiū in ipso: bō namqz hominē generat. Relique vero cause horū priuationes.

¶ Tertio dicit q res acgrit formā ex agētib⁹ simili bus: dicens q quecunqz substantia fit ex agente vni noco idest simili secundū formā. Omnes enim sub stātie que generantur. generanē aut a natura aut ab arte aut a fortūa aut anthomato idest casu idest per se vano. Differt aūt ars a natura: quia ars est principi um agendi in alio. Nā aūt est principium actōis ⁊ motus in eo quo est. ¶ Manifestū est autē q ea que ge nerantur ab arte fiunt ex sibi simili. ¶ Edificator enīz per formā domus quā habet in mente facit domum que est in materia. Et idem etiā apparet in natura q: homo generat hominē. In qbusdam autē hoc nō vi detur. Non enī generanē ex sibi similibus in specie. Sicut calidū in corporibus inferioib⁹ generat a sole non calido. Sed licet nō sit similitudo secundum spe ciem: oportet tamen esse aliqz similitudinē sed tamen imperfectam quia materia inferiorum non potest p/ tingere ad perfectam similitudinem superioris agen tis. Et cum ita sit in his que fiūt ab arte ⁊ natura: ma nifestum est q vnumquodqz generatur a suo simili. Nam reliqne cause. s. fortuna ⁊ casus sunt quasi defe ctus ⁊ priuationes nature ⁊ artis. Naz fortuna est in tellectus agēs preter intentionē ⁊ casus natura agēs preter intentionem. Unde ea que fiunt a fortūa ⁊ ca su non assimilanē suis agentibus cum fortuna ⁊ ca sus non sint cause per se. sed per accidēs. Et ideo quo dāmodo animalia que generanē ex putrefactiōe vi dentur fieri casu inquantū nō fiunt ex sibi similib⁹ se cundū spēm. Neqz etiam habent causam determīa taz agentem in istis inferioribus. sed solū causā agen tem superiorē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Substantie autē tres sunt: materia qdem hoc aliqd substātiā apparere. Nā quecū qz fit tactu ⁊ nō cōnascētia mā ⁊ subiectū: natu ra vero hoc aliqd inquantuz ⁊ habitus quidem. Amplius tertia que est ex his singularis vt Socrates ⁊ callias.

¶ Determinat de forma per cōparationem ad sub/ stantiaz cōpositaz. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo di cit substantiā in materiā ⁊ formā ⁊ compositum: di cens q substantie sunt tres. materia quantū ad id qō videtur esse substātia ⁊ hoc aliquid. Unde primi na turales solaz materiam posuerunt esse substantiam. Et hoc ideo quia viderūt q in artificialibus que fiūt per contactū ⁊ non per materialē vnionez sola mate ria ⁊ subiectum videtur esse substantia. Nam forme artificiales sunt accidentia. Item natura rei videtur esse substantiā ⁊ hoc aliquid. Natura autez rei est in quā terminatur naturalis generatio idest forma que est quasi habitus quidā. Item tertia substātia est illa que cōponitur ex materia ⁊ forma sicut sunt singula/ ria. vt Callias ⁊ Sortes.

¶ In quibusdam igitur hoc non est preter compositam substantiam vt domus. Si nō ars nec est generatio nec corruptio horum: sed alio modo sunt ⁊ nō sunt vt domus que sine materia ⁊ sanitas ⁊ omne quod secun dum artem. Sed siquidem in eis que sunt natura. Quapropter non male Plato ait: quia species. sunt quecunqz natura. Siquidem sunt species alie horuz vt ignis: caro ca put: omnia eniz materia sunt: ⁊ eius que maxime sunt substantie vltime.

¶ Secūdo dicit q in aliquibus formis manifestum est q non sunt preter substantiam compositā sicut for ma domus non est preter materiam. Forma enī do mus est accidens ⁊ materia domus est substātia. Ac cidens autem non est nisi in substantia. Sed hoc di co nisi accipiatur forma domus vt ars. i. prout est in mente artificis. Sic enim est preter materiam. Sed harū formarū artificialium prout sunt in mente arti/ ficis nec est generatio nec corruptio. Domus eniz q̄ est sine materia i anima ⁊ sanitas ⁊ omnia huiusmo/ di alio modo incipiunt esse ⁊ desinunt q̄z per corru// ptionez ⁊ generationē. s. per disciplinam. aut per in/ uentionē. Sed si alique forme sunt preter substantiaz cōpositā hoc erit verum in formis naturalibus q̄ sub stātie sunt. Unde Plato non male dixit q species. i. forme separate sunt forme que sūt per nām. Dico au tem q nō simpliciter bene dixit. Sed si sunt species alie alique ab istis sensibilibus que sunt caro caput ⁊ huiusmodi q̄ sunt materia vltima substantie pticula/ ris composite q̄ est maxime substantia.

¶ Mouentes quidez igitur cause velut pri us facte existentes: que autem vt ratio simul. Quando enim sanatur homo: tunc etiam sa nitas est ⁊ figura eree spere fit ⁊ erea spera. Si autem posterius aliquid manet pscrutā/ dum est. In quibusdā. n. nihil prohibet: vt si est anima talis nō omnis: sed itellectus nō omne nanque impossibile forsan. Lo.16. Lo.17.

¶ Tertio ostendit q forme vniuersales nō sunt p̄ter substantiam cōpositam. Et circa hoc duo facit. ¶ Pri/ mo manifestat propositū assignans differentiaz inter causas formales ⁊ causas mouētes. Et dicit q cause mouentes preexistunt rebus factis ⁊ hoc necessariuz est q: cause mouētes sunt pricipia motus q terminat ad rē factā. Sed causa formalis que ē cā. q. ratio rei simul incipit esse cuz re cuius ē forma. Tunc enī inci pit esse sanitas qñ homo sanat: ⁊ tunc incipit eē figu ra spere enee quādo fit spa enae. Unde manifestū est q forme nō sūt separate a substātijs cōpositis: q̄ si eēnt separate oporteret q essent sempiterne cū non sint ea rū per se neqz generatio neqz corruptio vt ostensuz ē. Et sic pessent substantijs bis quaz sunt forme. Sed q̄uis forme nō preexistant substantijs compositis p/ scrutandū tn̄ est si aliq̄ forma remaneat posterius co rrupta sustantia cōposita. In quibusdā eniz formis ni hil ꝓhibet q remaneāt post substantiā cōpositā. ¶ Du ta si dicam⁹ animā esse talē non tn̄ omnis aīa sed so/ lus itellect⁹. Forsitan enī ipossibile est omnē animaz esse talem vt remaneat corrupto corpore: q: alie ptes aīe non hnt operationē sine organis corporeis. In tellectus aūt non opatur per organū. Dicit aūt. Fo/ san q: nō erat pñtis intentionis hoc demōstrare. Sz hoc pertinet ad scientiā de aīa. Et sicut alie ptes ani/ me ab itellectu non remanent post substantiā cōposi taz: ita etiā nec alie forme rez corruptibiliū. Cōsiderā dum autē hanc scientiam esse Aristotelis de anima intellectiua q nō fuerit ante corpus vt Plato posuit neqz etiam destruitur destructo corpore vt antiq na/ turales posuerunt non distinguentes inter itellectuz ⁊ sensum. Non enī excipit animā intellectiuam a ge neralitate aliarū formarum quantum ad hoc q for/ me non preexistunt substantijs compositis: sed soluz quantū ad hoc q non remanent post substantias cō

UVA. BHSC. IyR_086_1

positas. Ex quo etiã patet ꝙ nõ potest hoc depraua/ri sicut quidã deprauare conant dicentes intellectuꝫ possibilẽ tantũ vel agentẽ tantũmodo esse incorrupti bilem tamen qꝫ ponunt intellectũ quẽ dicunt esse in/corruptibilem siue sit intellectus possibilis siue agẽs esse quãdam substantiã separatã. Et sic non est forma tamen etiã qꝫ si sit forma sicut remanet corrupto cor/pore ita etiã preexistit corpori. Et quantũ ad hoc nõ esset differentia inter ponentes intellectũ separatũ eẽ formã hominis ⁊ ponentes species separatas eẽ for/mas rerꝫ sensibiliũ: qõ Aristo. hic excludere itendit.

Lo. 81. ¶ Palã itaqꝫ ꝙ non oportet ꝓter hoc esse ideas: hõ enim hominẽ generat: qui singularis aliquod. Similiter autem ⁊ in artibus. Medicinalis enim ars ratio sanitatis est.

¶ Secũdo excludit rationẽ ꝓpter quã ponebãt ide/as separatas. adhuc enim dicebant platonici esse ne cessarium ponere ideas vt substantie particulares sẽ sibiles ad earum similitudines formarẽtur. Sed hoc non est necessariuꝫ: qꝫ in istis inferioribus ꝑuenitur cã sufficiẽs formationis oĩum eorum que fiũt. Mã agẽs naturale agit sibi simile. Homo enim generat ho/minem: non quidem vniuersalis singularem: sed sin gularis singularem. Vnde non est necessarium po/nere hominẽ vniuersalẽ esse separatum a quo hic ho mo singularis formã speciei accipiat vel ꝓcipet. Et similiter manifestũ est in his que fiunt secundũ artez quia ars medicinalis est quedã ratio sãitatis ⁊ simili tudo in anima: vt etiam supra ostensum est.

Lo. 19. c Ause autem ⁊ principia alia aliorũ vt est: aut vt non: si quis dicat vni/uersaliter ⁊ secundum proportio/nem eadem omnium.

¶ Lectio quarta.

p Ostquã pbs determinauit de prin/cipijs substantie sensibilis nũc intendit ingrere vtrũ sint eadẽ ꝓncipia substãtiaꝝ ⁊ aliorꝫ generuꝫ. aut alia ⁊ alia. Manife/stum enim est ꝙ inq̃tum sunt eadẽ assignatis princi/pijs substantie assignata sunt principia oĩum aliorꝫ generũ. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit veri/tatẽ. Secundo subiungit inquisitionez de veritate ꝓ posita ibi. (Dubitabit autem quis). Tertio recapitu lando recolligit veritatẽ ibi. (Querere). Dicit ergo primo ꝙ quodãmodo sũt alia aliorꝫ ⁊ ꝓncipia ⁊ cau se ⁊ quodãmodo sunt eadem oĩm secundũ vniuer/salitatem ⁊ secundũ ꝓportionez.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dubitabit autez vtiqꝫ aliquis: vtrum al/tera aut eadem sunt principia ⁊ elemẽta sub/stantiarum: ⁊ eorꝫ que sunt ad aliquid ⁊ cu iuslibet catthegoriarum similiter.

¶ Inquirendo. Discutit veritatem premissã. Et cir/ca hoc tria facit. Primo mouet dubitationẽ. Secũdo obicit ad questionez ibi. (Sed si eadem inconueni/ens). Tertio determinat veritatem ibi. (Aut vt dici mus). Dicit ergo primo ꝙ dubitatio est vtruꝫ substã tiarũ ⁊ eorꝫ q̃ sunt ad aliqd ⁊ similiter aliorꝫ ꝓdicamẽ torũ sint eadẽ ꝓncipia aut alia ⁊ alia. Et ponit specia liter de ad aliqd quia ea que sũt ad aliquid remotio/ra videntur esse a substãtia q̃ alia genera ex eo ꝙ sũt debiliorꝫ esse. Vnde ⁊ substantie inherent median/tibus alijs generibus sicut equale ⁊ inequale duplꝫ ⁊ dimidiũ mediante quantitate: mouens aũt ⁊ mo/tum pater ⁊ filius dominus ⁊ seruus mediante actio ne ⁊ passione. Et hoc ideo quia substantia est ꝙ se exi stens: quantitas autem ⁊ qualitas sunt entia in alio. Sed relatiua non solum sunt in alio sed ad aliud.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed inconueniens si eadẽ omniũ. Ex est/dez enim erunt que ad aliquid ⁊ substantia. Quomodo igitur hoc erit: nã extra substan tiam ⁊ alia predicamẽta nihil est commune. Prius aũt est elementũ q̃ quorũ ẽ elemen tũ. At vero neqꝫ substantia elementũ est eo rũ que ad aliqd: neqꝫ horũ aliqd substãtie.

¶ Obijcit ad ꝓpositam questionẽ. Et ponit duas ra tiones ad ostendenduꝫ ꝙ non sunt eadem principia substantie ⁊ aliorꝫ generum: quarũ prima talis est si eadem sint principia substantie ⁊ aliorũ generũ. aut oportet ꝙ illa principia eadem sint ꝓter substantiam ⁊ alia genera. aut oportet ꝙ sint in genere substãe vel in aliquo alio genere. Sed non potest dici ꝙ sint extra substantiam ⁊ alia predicamenta: quia oporte/ret ꝙ essent priora tam substantia quaz alijs predica mentis. prius enim est principiũ his que sunt a prin/cipio. Cum ergo id quod est prius inueniatur esse cõ muni? sicut animal ẽ prius homĩe: sequitur si aliqd est prius substãtia ⁊ alijs generibus ꝙ aliquid sit cõ/mune substantie ⁊ alijs generibus ⁊ precipue secun dum opinionem platonicorum qui posuerũt vniuer salia esse principia ⁊ vnum ⁊ ens. q. cõmunissima eẽ principia omniuꝫ neqꝫ etiam potest dici ꝙ principia cõmunissima omnium generum sunt genere substan tie. aut in genere ad aliquid vel in aliquo alio gene/re. Cum enim principia sint homogenea his que sunt ab eis: non videtur possibile ꝙ substantia sit princi/pium eorꝫ que sunt ad aliquid aut econuerso. Nõ igi tur eadem sũt principia substantie ⁊ aliorꝫ generũ.

¶ Amplius qũo cõtingit esse oĩum elemen ta eadem. nullum enĩ possibile esse elemento Lo. rum cũ ex elementis cõpositũ idem vt ei qõ est ba. b. aut. a. Nec etiaꝫ intellectualium ele Lo. mentorum vt vnum aut ens. insunt enĩ ea sin gulis compositorum. Nihil igitur erit eorũ nec substantia nec ad aliquid. Sed necessa/rium est principia propinqua esse diuersa. Non sunt igitur oĩum eadem elementa. Lo.

¶ Secundã rationẽ ponit ibi. Que talis est. Nullũ elementũ est idem cum eo quod ex elementis est cõ positum quia nihil est causa aut elementũ suiipsius. Sicut huius syllabe. ba. elementũ est b littera. b. aut a. Et quia videbatur hoc habere instantiã in princi/pijs a Platone positis que sũt vnũ ⁊ ens eo ꝙ vnũ quodꝫ ꝓncipiatorũ est vnuꝫ ⁊ ens. ideo consequen ter hoc excludit: dicens ꝙ neqꝫ etiam intellectualiuꝫ elementorꝫ que sũt vnũ ⁊ ens possibile ẽ aliquod esse idem cum his que sunt ex elemẽtis. Vocat aũt ea in tellectualia qꝫ vniuersalia intellectu percipiunt. Et quia plato ea ponebat separata a sensibilib⁹ ⁊ ꝙ hu/iusmodi elementa sint acta ab eis quoruꝫ sũt elemen ta. probat quia huiusmodi elemẽta. i. vnum ⁊ ens in sunt singulis compositorꝫ ex eis: nullum aũt cõposito ruꝫ ex eis inest alijs. Vnde patet ꝙ ⁊ ista elemẽta dif ferunt ab his que sũt cõposita ex eis. Si igit verũ est ꝙ elementa non sũt idem cũ his que sũt ex elemẽtis eadem sunt elementa substantiaꝝ ⁊ aliorũ generum ꝓsequit ꝙ nihil eorũ sit in genere substantie neqꝫ in alijs generibus. Sed hoc est impossibile: ga necesse est omne ꝙ est esse in aliquo genere. Non igitur pos sibile est ꝙ sint eadem principia oĩum.

¶ Deinde cum dicit.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Aūt dicimus est quidem vt ēst.est aūtem vt non.pūta forsan sensibiliū corporū. vt q/dem species calidū ⁊ alio mō frigidū priua/tio.¶Materia vero qō potētia hec primū se/cūdū se.Substātia vero ⁊ hec ⁊ que ex bis quorū sunt principia.hoc autē siquidē ex cal/do ⁊ frigido fit vnū vt caro aut os. alterum enī necesse est ab illis esse qō factū ē.¶Horuz igit eadē elemēta ⁊ principia.aliorūz vō alia. ¶Hium aūt ita qdē dicere nō ē sz ꝓportiona liter.quēadmoduz siquis dicat qz principia sūt tria species ⁊ ꝑuatio ⁊ materia.sz horuz vnūqōque alterū circa genꝰ vnūqōque ē.vt in colore album.nigrum. superficies in ge/nere distinctionis temporum vt tenebre lu/men.aer ex bis autem dies ⁊ nox.

¶Solvit propositam dubitationē.Et circa hoc duo facit.¶Primo ostendit qꝺ eadez sunt principia omniū proportionaliter.secūdo qꝺ eadem sunt vniuersaliter ibi.(Amplius autem videre ⁊c.).¶Hec enī duo.s.ꝑ posuerat: dicens qꝺ principia sunt eadem omniū vni uersaliter ⁊ secundum proportionem. ¶Prima pars diuiditur in duas partes secundum qꝺ duos modos assignat quibus proportionaliter sunt eadem princi pia omniuz.Secūda incipit ibi.(Amplius autē alio modo).Circa primuz duo facit.¶Primo ostēdit quo modo proportionaliter sunt eadez:secūdo qūo ⁊ sim pliciter sint eadez principia omniū.ꝑma ibi.(Ampli us preter ß).Circa primum duo facit. ¶Primo osten dit qꝺ proportionaliter sunt eadē principia omnium quantū ad causas intrinsecas.Secūdo quātū ad cau sas intrinsecas ⁊ extrinsecas simul ibi.(Sed quoniā non solū).Dicit ergo primo qꝺ quodammodo est ve rum dicere omniū eadez principia ⁊ quodammodo non.Et hoc ostendit dicens. Sicut si ponamus qꝺ sē sibilium corporū sit principiū tanq̄ species ⁊ forma caliduz ⁊ tanq̄ priuatio frigidū ⁊ materia sensibiliū corporū sit id quod est secundūz se in potentia ad hec duo.Nam materia secūdū se sumpta est principium susceptiuū forme ⁊ priuationis. Dicit autez. Forsan quia calidum non est forma substantialis corporum sensibilium neqz frigiduz est priuatio.sed ambo sunt q̄litates.Utiē tñ eis tanq̄ forma ⁊ priuatione in gñe substātie ad maiorē manifestationē.Uñ subiūgit qꝺ ⁊ huiusmodi principia sunt substātie nō sicut species in genere sed sicut principia.Et utez illa q̄ sūt ex bis quo rū ß sūt principia.s. ignis ex aqua ac si intelligamus qꝺ ignis ꝓponat ex calo sicut forma ⁊ ꝓpria materia ⁊ aqua ex frigido sicut ex priuatione ⁊ mā.aut ēt si ali quid vnū fit ex calido ⁊ frigido commixtis eoz sunt predicta principia.s.calidū ⁊ frigidū ⁊ materia eoz quia necesse est id quod fit ex calido ⁊ frigido esse ali qd diuersū ab illis.s.calido ⁊ frigido ⁊ a primis coz poribus quorum imaginamur ß esse formas.Sic igi tur horū.s.simplicium corporū ⁊ compositorū ex eis sūt eadem principia ⁊ elemēta. Sed aliorū sunt alia proxima principia. Non autem omniū sunt eadē ni/si ꝓportionaliter.Sicut si aliquis dicat qꝺ sicut pre/dicta tria.s.calidū ⁊ frigiduz ⁊ subiectū eorum se ba bent in generatione corporum simplicium vt forma ⁊ ꝑuatio ⁊ materia.ita i quolibz alio genere illa tria sūt que se habent vt forma priuatio ⁊ materia. Sed ista diuersa sunt in diuersis generibus.Sicut in gene re colorum album est sicut species nigruz sicut priua tio ⁊ superficies sicut materia ⁊ subiectum ⁊ in gene re distictionis tēporū lumē est sicut species: tenebre sicut priuatio: aer sicut materia ⁊ subiectum. Ex qui/bus tribus principijs constituuntur dies ⁊ nox.

¶Deinde cum dicit.

¶Quoniā aūt nō solū q̄ insunt cause: sed ⁊ eorū q̄ extra: vtputa mouēs. ¶Palā qz alte/rū principiuz ⁊ elementū.cause vere ābo.⁊ in hec diuiditur principiū.Qō vo aut mo/uens aut fistēs principiū est quoddā.Qua/re elemēta secundū analogiā tria. cause autē ⁊ ꝓncipia quattuor.aliud vero in alio ⁊ ꝓma cā.Quare mouēs aliud alii sanitas infirmi/tas corpus mouēs medicatiua species inor dinatio talis lateres mouēs hedificatoria. ⁊ in ea diuiditur principium. Lec.23.

¶Ostendit idem in causis extrinsecis. Et circa hoc duo facit.¶Primo enī ostendit qꝺ putando tam cau sas intrinsecas q̄z extrinsecas sūt quattuor ꝓportiona liter omniū. Secūdo quomodo reducuntur ad tres ibi.(Quoniam vero mouens).Dicit ergo primo qꝺ qz nō solū sunt cause ea que dicta sūt intrinseca rei sz etiā ea q̄ sūt extra rez sicut mouens: manifestum est qꝺ principium ⁊ elementum differunt. Mā principiuz proprie dicitur quod est extra sicut mouens. Maz ab eo est principium motus.Elementum autez proprie dicitur causa intrinseca ex qua cōstituit res. Sed am bo dicūtur cause scilicet taz principia extrinseca q̄z in trinseca.Et principiū quodammodo diuiditur in ea scilicet intrinsecas causas ⁊ extrinsecas. Sunt enī q̄ dam principia intrinseca: vt in.v.oñsuz est. Sicut fū damentum est principium domus secūdū materiaz ⁊ aīal hois secundum formam. Sed id quod ē mo/uens.aut fistēs idest quiescere faciens est principium quoddā sed non est ex im qz ex im ē ex quo fit aliquid ⁊ est in eo vt habitum est in.v. Sic igitur mānifestuz est qꝺ secundum analogiam idest proportionem tria sūt elementa omniū idest materia forma ⁊ priuatio. Di cuntur enim priuationes esse elementū non per se sz per accidens: quia.s.materia cui accidit est elemētū. Materia enim sub vna forma existens habet in se ꝑ uationem alterius forme. Sed cause ⁊ principia sūt quattuor vt addamus tribus elementis causaz mouē tem. Non facit autem mentionem de causa finali: qz finis non est principium nisi secūdum qꝺ est in inten tione mouentis. Sic igitur cause ⁊ principia omniuz secunduz anologiam sunt quattuor: scilicet materia ⁊ forma ⁊ priuatio ⁊ principium mouens. Non tamē hec sunt eadem in oībus sed alia in alijs. Sicut enim supra dictum est qꝺ species ⁊ materia ⁊ priuatio sunt alia in alijs.ita etiaz prima causarum que ē quasi mo uens est alia in alijs.Et hoc manifestat per exemplū sicut in sanatis sanitas est sicut forma: infirmitas sicut priuatio: corpus sicut materia: sicut mouēs autez ars medicinalis. In hedificatiuis autē est species domꝰ sicut forma inordiatio talis idest opposita ordini quē requirit domꝰ est priuatio ⁊ lateres autem sicut mate ria: mouens autē est ars hedificatoria.Et sic in ista q̄/tuor diuiditur principium. Lec.2.

¶Deinde cum dicit.

¶Quoniā aūt mouēs in physicis qdā bō: i his aūt que a mente species aut cōtrariū mo do quodā tres vtique erūt cause: sic aūt q̄ttu or. Mā sanitas aliqualiter medicinalis ⁊ do mus spēs hedificatoria ⁊ hō hoiez medicīa lis ⁊ domꝰ species hedificatoria ⁊ homo ho minem generat. Lec.24.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶ Reducit predicta quattuor ad tria eo ꝙ mouēs ⁊ forma reducunt in idē specie tam in artificialib⁹ ꝙ̄ in nālibus. Dicit ergo ꝙ̄ qz mouēs in nālib⁹ est hō inq̄tum habet formā ⁊ in his q̄ fiunt a mente siue intellectu mouens est speties cōcepta ab intellectu. aut etiā cōtrariū speciei per cuius remotionē species inducit manifestū est ꝙ quodāmodo tres erūt cause in quātū mouēs ⁊ forma sunt idez specie. Quodā vo modo erūt quattuor inquantū scilicet differūt numero. Sanitas enim aliqualiter est ipsa ars medicinalis ⁊ forma domus quodāmodo est ipsa ars hedificatoria in quātū scilicet ipsa ars ē similitudo q̄dā ⁊ rō forme q̄ est in mā. Et similiē in reb⁹ q̄ generant in generāte i uenit̄ silitudo forme generati. Hō enī generat hoiez.

¶ Deinde cum dicit.

Lo.25. ¶ Amplius autem preter hec vt primum omnium mouens omnia.

¶ Ostendit ꝙ licet prima principia non sunt eadē in oībus scōz rē sed solū ꝟz proportionē. pria tri principia sunt simplicit eadē oiuz. Et hoc ostēdit quātū ad tria. Primo quidē ꝙ̄tum ad hoc ꝙ inter causas quattuor assignatas mouēs ē causa prima qz mouēs est qō facit esse formā vel priuationē in mā. In gne aūt mouētiū est deuenire ad aliqō vnū mouēs vt oñsuz ē i libro viij. phyticoz. Id igit primū mouēs vnū ⁊ idem est

Lec.9. principium omnium.

¶ Quoniam autem sunt hec quidem separabilia: substantie ille: ⁊ propter hoc omnium cause hec: quia sine substantiis non sunt passiones ⁊ motus.

¶ Secundo ibi. Ostēdit idē secūdū aliud. Entiū enī quedā sunt separabilia scilicet substātie. Alia sūt inseparabilia scilicet accidentia quia passiones ⁊ motus ⁊ huiusmodi accidentia non possunt esse sine substantijs. Unde manifestum est ꝙ principia prima in generatione substantie sunt etiam cause omnium aliorum generum non solum quantum ad primā causam mouentem sed etiam quantuz ad causas intrinsecas. Nam materia ⁊ forma subē sunt cause accidentiuz.

¶ Deinde erunt hec oia aīa forsan ⁊ corp⁹ aut intellectus ⁊ appetitus ⁊ corpus.

¶ Tertio ibi. Ostendit vlterius ꝙ etiā in genere substantie est deuenire in aliqua prima. Nam prima pncipia in genere substantiarū sunt substantie viuentes animate secundum opin. Aristotelis ponētis celestia corpora animata ⁊ sic prima principia in genere substantie vt materia ⁊ forma erunt anima ⁊ corpus vel etiam corpus ⁊ intellectus vel desiderium. Nā anima corporis celestis si sit animatum non habet alias partes anime nisi intellectum ⁊ appetitum. Alie enī partes ordinantur ad cōseruationem corpoū generabiliū ⁊ corruptibiliū. Intellectus etiam ⁊ desideriuz habet rationē cause mouētis.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius autez alio modo proportionaliter principia eadem vt actus ⁊ potētia. Sz

Lo.26. ⁊ hec alia quia aliis ⁊ aliter: in quibusdam quidem. n. idem quandoq̄ est actu: quandoq̄ potentia vt vinum aut caro aut homo. Cadunt autem ⁊ hec in dictas causas. Actꝰ quidem. n. species si sit separabilis: ⁊ ꝙ ex ambobus priuatio vero vt tenebre aut laborans: potentia autem materia: hec enīz est ꝙ potest fieri ambo: aliter autez actu et potestate differunt quorum non est eadem materia: ⁊ quorum non est eadem species sed altera. Quemadmodum hominis causa elementa ignis ⁊ terra vt materia ⁊ spēs ppria: ⁊ si qd aliud extra vt pater ⁊ p̄ter hec sol ⁊ obliquꝰ circulus: neq̄ materia entia neq̄ spēs neq̄ priuatio neque forma sed mouentia.

¶ Ponit alium modum secundum quem sunt eadē principia oīum proportiōaliter. ⁊ dicit ꝙ aliomodo sunt eadē principia oīum proportionaliter ita ꝙ dicamus ꝙ actus ⁊ potentia sunt principia oīum. Sz in hoc est differentia ꝙ̄tū ad duo. Uno qdē modo qz alia potētia ⁊ alius actus sunt pncipia in diuersis rebus. Alio modo quia aliter inuenit̄ potētia ⁊ actus in quibusdā. ⁊ aliter in aliis. Et hoc scōm. Primo manifestat dicens ꝙ in qbusdā idē q̄q̄z est in actu ⁊ q̄q̄ que in potentia vt patet in omnibus generabilibus ⁊ corruptibilibus ⁊ mobilibus ⁊ cōtingētib⁹ sicut vinū ⁊ caro ⁊ hō quādoq̄z sunt in actu q̄nque etiā in potētia. Quedā vero semp sunt in actu sic vt substātie sempiterne. Et qz dixerat hūc modū quo proportionalit sunt pncipia eadē oīum esse aliū modū a preassignato cōsequenter oñdit qūo reducant in idē. Et hoc est ꝙ dicit ꝙ̄ hec scilicet actus ⁊ potētia cadūt in predictas causas q̄ sūt forma priuatio mā ⁊ mouēs: ga forma ē actus siue sit separabilis a cōposito vt platonici posuerūt ⁊ etiā si sit aliqd cōpositū ex ambob⁹ scilicet mā ⁊ forma. Et similiter priuatio est quodammodo actus vt tenebre. aut laborās idest infirmū. Mā vo ē in potētia qa ipsa scōm se potest fieri sub ambob⁹ scilicet sub forma ⁊ priuatione Sic igit manifestū ē ꝙ actus ⁊ potētia in idē redeunt cū mā ⁊ forma ⁊ priuatione. Et qz actus ⁊ potētia in diuersis sunt vno mō differūt qz nō similiter est in oībus ꝟz aliter ⁊ aliter ⁊ quia dixerat ꝙ nō solū aliter est potētia ⁊ actus in diuersis. sed etiā sunt alia in alijs. Hoc cōsequēter exponit ibi. Aliter autē actu dicēs ꝙ alio mō potētia ⁊ actus differūt in diuersis quorū nō est eadē mā q̄ est potētia ⁊ quaz nō est eadē species q̄ est actus sed diuersa. Sicut hominis causa vt materia elementa scilicet ignis ⁊c. ⁊ causa vt forma species ppria scilicz aīa ⁊ causa mouens est aliquod extrinsecum sicut pater est causa mouēs propinqua ⁊ causa remota sol. ⁊ obliquus circulus idest zodyacus in quo mouetur sol. ⁊ alij planete qui suo motu causant generationez ⁊ corruptionem in istis inferioribus. Huiusmodi autem cause extrinsece neq̄z sunt materie neq̄z forme neq̄z priuatio neq̄z aliqd conforme eis. aut eiusdem speciei vt possit dici ꝙ reducunt ad has causas sicut actꝰ ⁊ potētia sed sunt in alio genere cause ē quia sunt mouentia ⁊ ipsa etiā reducuntur in actum. Alia vero ab homine. Habent materiam aliam propriam ⁊ aliā formam propriam ⁊ aliquod agens proprium.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem videre oportet quod hec quidem vniuersaliter est dicere: hoc autem non. Omnium enim prima principia ꝙ actu primum hoc: ⁊ aliud ꝙ potentia. Illa quidem igitur vniuersalia non sunt: principium enim singularium singulare: homo quidem est hominis vniuersaliter: sed non est verus pilleus Achillis. Tu vero pater es huius syllabe bab. ⁊ a siue toraliter siue particulariter. Deinde iam que substantiarum alie aut aliorum cause ⁊ elementa sicut dictum est. Eorum que non in eodem genere colo-

UVA. BHSC. IyR_086_1

rum ⁊ sonorum ⁊ subst̃iarum ⁊ quãtitatis
preter quaz proportionaliter: ⁊ eorũ que sũt
in eadez specie diuersa nõ specie. Sed quia
singulariter neqz aliud tua materia ⁊ spes ⁊
mouẽs ⁊ mea: vniuersali aũt ratõe eadez.

¶ Quia iam ostensum est q̃ sunt eadẽ principia om-
nium proportionaliter: vult ostendere quomodo sunt
omnium eadem vniuersaliter. Utrũqz enim supra di
cum fuit. Dicit ergo q̃ oportet videre q̃ principia
aliqua dicuntur vniuersaliter ⁊ aliqua nõ vniuersali
ter. Et p̃ma principia maxime vniuersaliter significa
nt actus ⁊ potẽtia. Nam hec diuidũt ens inquãtũ
huiusmodi. Hec autem dicuntur principia vniuersa
lia quia vniuersaliter significãtur ⁊ intelliguntur: nõ
quia ipsa vniuersalia subsistẽtia principia sint vt pla-
tonici posuerũt q: singulariũ nõ potest esse aliqd̃ pri
cipium nisi singulare. Uniuersale enim p̃cipium est
effectus vniuersaliter accepti: vt homo hominis. Sz
cum nõ sit aliquis homo vniuersaliter subsistens non
erit aliquod p̃cipium vniuersale hominis vniuersa
lis: sed solũ hoc ꝑticulare hui⁹ particularis sicut sicut
Peleus Achillis est pater eius. Et hec littera. b. hu-
ius syllabe. ba. Sed. b. vniuersaliter acceptum est p̃n
cipium eius qd̃ est ba. vniuersaliter accepti. Sic igi-
tur p̃ncipia vniuersaliter significata sũt eadem omni
um. Deinde inducit aliũ modum secundum quẽ p̃n
cipia substãtiaz sunt vniuersaliter omnium inquan-
tum accidẽtia ex substãtijs causant. Sicut antẽ act⁹ ⁊
potẽtia sunt vlr principia omnium q: consequuntur
ens cõmune. ita opz q̃ secũdum q̃ descendit cõmu-
nitas p̃cipiatorum descendat cõmunitas principio
rum. Eorum enĩ que nõ sunt in eodẽ genere: puta co
lorum sonorum subst̃iarum ⁊ quãtitatis sũt alie cau
se ⁊ elemẽta: vt dictũ est p̃terqz ꝓportionaliter sint
eadem omnium. Eorũ antẽ que sũt in eadem spẽ: sed
diuersa secũdum numerum sũt diuersa principia nõ
specie sed numero. Sicut aliud est materia tua ⁊ for-
ma ⁊ mouens ⁊ aliud mea. Sz ꝑm vniuersalẽ rõnez
sunt eadẽ. Naz aĩa ⁊ corpus sũt materia ⁊ forma ho
minis. Huius antẽ hominis hec aĩa ⁊ hoc corpus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Querere vo q̃ p̃cipia aut elemẽta substantiarum ⁊ ad aliquid ⁊ qualitatuz vtrum
eadem aut diuersa. Palam quia multipliciter dictorum sũt vniuscuiusqz: diuersorũ vo
nõ eadẽ sed altera preterquã sic ⁊ oĩũm sic q
dem eadez: aut eo q̃ proportionaliter: quia
materia species priuatio mouens. Et sic sub
stantiarum causę vt causę omniũ: qa destruũ
tur destructis. Amplius q̃ primũ endele-
chia. Si aũt altera prima q̃cunqz cõtraria q̃
nec vt genera dicunt nec vt multipliciter di-
cuntur adhuc materie. Que qdez igitur p̃ĩ
cipia sensibilium: ⁊ quot ⁊ quomodo eadez:
⁊ quomodo altera dictũ est.

¶ Recapitulat ea que dicta sũt in hoc capitulo. Di
cit ergo q̃ querere vtrũ sint eadez principia ⁊ elemẽ
ta substãtiaz ⁊ ad aliqd̃ ⁊ qualitatũ ⁊ aliorz generum
aut diuersa est querere de multipliciter dictis eq: di-
uersorum nõ sunt eadez p̃cipia sed diuersa nisi quo
dãmodo. Omnium enĩ quodammodo sũt eadẽ prin
cipia. aut secũdum ꝓportionem sicut si dicamus q̃ in
quolibet genere ineniunt aliqua que se habẽt vt ma-
teria ⁊ forma ⁊ priuatio ⁊ mouẽs: aut eo q̃ cause sub
stantiarum sunt cause omniuz: q: destructis eis. alia
destruũtur. Aut q: principia sunt ⁊ endelichia idest
actus ⁊ potẽtia. Istis aũt tribus modis sũt eadez p̃n-
cipia oĩz. Alio aũt mõ sũt diuersa principia q: cõtra
ria que sũt principia rez ⁊ ipsa materia nõ vnioce
dicũtur: q: nõ sunt genera. Nec ẽt dicũtur multipliciter quasi equiuoca. Et iõ non possumus dicere q̃ sũt
eadem simpliciter: sed ꝑm analogiam. Ultimo antẽ
concludit quod dictũ est quot sunt principia sensibili
um ⁊ quomodo sunt eadem aut diuersa.

Uoniam aũt tres erant substantie:
q due qdẽm que physice: ⁊ vna q̃ im-
mobilis: de hac dicendũ est: quia ne
cesse est esse sempiternam aliquam substanti
am immobilem. Nam substantie prime en
tium ⁊ si omnes corruptibiles: omnia corru
ptibilia. Sed impossibile motũ aut fieri aut
corrumpi. Semper enim erat nec tempus:
nec enĩz possibile prius ⁊ posterius esse: cũ
non sit tempus ⁊ mot⁹. Ergo sic est cõtinu⁹
vt temp⁹: aut enim idez: aut mot⁹ est aliqua
passio: motus aũt non est continu⁹: nisi q̃ se
cundũ locũ: ⁊ hui⁹ q̃ circulo.

¶ Lectio quinta.

p Ostquam philosophus ostẽdit q̃
sũt p̃ncipia substantie
sensibilis. Hic incipit determinare de sub-
stantijs ĩmobilibus a materia separatis. Et diuiditur
in ꝑtes duas. In p̃ma determinat de hmõi substan-
tijs secundum propriã opinionẽ. In scõa fz opinionẽ
alioꝝ in sequẽti libro ibi. (De sensibili quidem igit
subã). Prĩa in duas. In p̃ma oñdit eẽ aliquã substã-
tiam sempiternã ĩmobilem a materia separatã. In se
cunda iquirit cõditionẽ huius substãtie ibi. (Monet
autẽ). Circa p̃mũ tria facit. Prĩo ostendit esse aliquã
substantiã sempiternã. In secunda pertractat quãdaz
questionẽ ex dictis occasionatã ibi. (Quãnis dubita-
tio). Tertio ex solutõe questionis mote pcedit ad ma
nifestationẽ veritatis p̃us ĩnẽte ibi. (Quare nõ fuit in
finito tẽpore). Circa p̃mum duo facit. Prĩo ostendit
q̃ necesse est ponere aliquã substãtiam sempiternaz.
Secũdo ostẽdit qualem oportet esse illam substãtiam
ibi. (Sed si fuerit motuum). Dicit ergo p̃mo q̃ su-
pra dictũ est q̃ tres sũt substãtie: quaz due sũt substã- Lect. 2.
tie naturales q: sunt cum motu vna sempiterna vt ce
lum alia corruptibilis vt plãte aĩalia ⁊ preter has. est
tertia que est ĩmobilis que nõ est naturalis de hac di
cendũ est nũc. Ad cuius cõsideratõem opz p̃us ostẽ
dere q̃ necesse est eẽ aliquaz substãtiam sempiternaz
ĩmobilem. Quod sic probat. Substãtie sunt p̃me iter
entia: vt supra ostẽsum est. Destructis aũt p̃mis nihil
remanet alioꝝ. Si igitur nulla substãtia est sempiter
na: sed omnes sũt corruptibiles: sequet̃ q̃ nihil sit sẽ-
piternum: sed oĩa sint corruptibilia. idest nõ semp exi Lect. 1.
stentia. Sed hoc est ipossibile: ergo necesse est eẽ ali-
quam substantiam sempiternã. Quod aũt ipossibile
sit nihil esse sempiternũ. probat ex hoc q̃ ipossibile ẽ
motum fieri: aut corrumpi idest de nouo icepisse: aut
quãdoqz totaliter desituꝝ esse. Ostẽsum est enĩ in octa
uo physicorũ q̃ motus est sempiternus simpliciter. ⁊
videtur ipossibile q̃ tempus nõ sit sempiternũ: quia
si tẽpus aliquãdo icepit: aut aliquãdo definet: sequet̃
q̃ p̃us fuerit nõ esse tẽporis q̃s tempus ⁊ itez q̃ poste Lec. 2.
rius erit non esse temporis q̃s tempus. Sed hoc non
potest esse vt videt̃ q: non est possibile esse p̃us ⁊ po-
sterius nisi sit tẽpus cuz nihil aliud sit tempus nisi nu
merus p̃oris ⁊ posterioris in motu. Et sic sequet̃ q̃ tẽ
pus fuerit anteqũ iciperet esse ⁊ q̃ sit posteqũ eẽ, desierit

UVA. BHSC. IyR_086_1

Uidetur igit necesse esse ꝙ tẽpus sit sempiternũ. Et si tẽpus est continuũ ⁊ sempiternũ: necesse est ꝙ motus sit cõtinuus ⁊ sempiternus: q; motus ⁊ tẽpus: aut sũt idem vt qdam posuerũt aut tempus est aliqua passio motus vt rei veritas habet. Est enĩ tẽpus numerus motus: vt patet in quarto physicoꝝ. Sed tamen non est accipiẽdum de oĩ motu ꝙ possit esse sempiternus
Lec. 15 ⁊ cõtinuus. Nõ enĩ hoc potest esse verum nisi de motu locali. ⁊ inter motus locales solũ de motu circula-
Lec. 12. ri: vt probatur in octauo physicorum.

¶ Deinde cum dicit.

Lo. 30. ¶ At vero si fuerit motiuum aut effectiuuz: non operans autez aliquid non erit motus. Contingit enĩz potentiaz habens non agere. Nihil ergo prodest nec si substantias faciamus sempiternas: quẽadmoduz qui species si non aliqua potens inerit principiuz transmutari: non ergo neqz ipsa sufficiens: neqz alia substantia preter species. Naz si non egerit non erit motus eternus.

¶ Ostẽdit cuiusmodi substãtiam. necesse est esse sempiternam. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ꝙ ad sempiternitatem motus substinẽdam necesse est ponere substantiam sempiternam semp monẽtem vel agẽtez: dicens ꝙ cũ necesse sit si motus est sempitern⁹ ꝙ sit substantia motiua ⁊ effectiua sempiterna vlterius oportet ꝙ sit mouẽs ⁊ agẽs in actu semp: q; si esset motiua aut effectiua. ideſt potẽs mouere ⁊ efficere motum ⁊ nõ agens in actu: sequeret ꝙ nõ esset motus in actu. Nõ enĩ est necessarium si habeat potẽtiam monẽdi. ꝙ moueat in actu. Contingit enĩ id quod habet potẽtiam agẽdi nõ agere. Et ita motus nõ erit sempiternus: ad hoc igit ꝙ motus sit sempiternus: necesse est ponere aliquã substãtiam sempiternã mouẽtez ⁊ agẽtem in actu. Ex quo cõsequẽter concludit: cum dicit. Nihil ergo pdest opinio ¶ Platonis ponẽtis substãtias sempiternas: que est ĩsufficiens ad substinẽdũ sempiternitatẽ motus. Non enĩ ad hoc substinẽdum pro-
desť si fingamus aliquas substãtias separatas sempiternas nisi in eis sit aliqõ ꝓncipium habens potẽtiaz ad trãsmutãdum quod nõ videtur cõuenire specieb⁹ Species. n. nihil aliud ponebať q̃ vniuersalia separata. Uniuersalia aũt iquantũ huiusmodi nõ monẽt. Nam omne ꝓncipium actiuũ vel motiuũ est aliqõ singulare: vt supra dictũ est. Sic igit nec spẽs sũt sufficiẽtes ad sempiternitatẽ motus seruãdã nec alia substantia separata preter spẽs sicut qdam posuerũt mathematica iquãtum huiusmodi sũt ꝓncipia motus. ⁊
Lec. 4. si nõ sit aliqua substantia sempiterna agẽs nõ est motus sempiternus: quia motus ꝓncipiũ est aliqua substantia sempiterna mouens ⁊ agẽs.

¶ Adhuc neqz aget substantia autez ipsius potentia non erat motus eternus: contingit enĩz quod potentia est nõ esse. Oportet igit esse ꝓncipiuz tale: cuius substantia est act⁹.

¶ Secundo ibi. Ostẽdit vlterius ꝙ oportet ad sempiternitatem motus ꝙ nõ soluz sit aliqua substãtia sempiterna mouẽs ⁊ agẽs. sed etiam ꝙ eius substantia sit actus. Dicit ergo ꝙ neqz est sufficiẽs ad sempiternitatem motus si substãtia sempiterna agat: si tamẽ secundum suam substãtiam sit ipotentia sicut si ponamus ꝑma ꝓncipia esse ignẽ aut aquam secũdum positionez antiquoꝝ naturaliũ. Non enĩ poterit esse motus sempiternus: si enĩ sit tale mouẽs: in cuius substãtia admiscetur potẽtia cõtinget id nõ esse: q̃ ꝙ est in potẽtia cõtingit nõ esse: ⁊ per consequẽs continget ꝙ motus nõ sit. Et sic mot⁹ nõ erit ex necessitate ⁊ sempitern⁹. Relinquit ergo ꝙ oz esse aliquod ꝑmum ꝓncipiuz motus tale cui⁹ substantia nõ sit in potẽtia sed sit act⁹ tãtũ.

¶ Amplius igitur tales oportet esse substãtias sine materia: sempiternas enĩ esse opz: si ⁊ aliquid aliud sempiternum actu.

¶ Tertia ibi. Concludit vlterius ꝙ oportet huiusmodi substãtiam esse ĩmaterialẽ. Dicit ergo ꝙ amplius ex predictis: sequit ꝙ huiusmodi substãtias que sunt ꝓncipia motus sempiterni oportet esse sine materia. Nã materia est in potẽtia. Oportet igit eas esse sempiternas si aliquid aliud est sempiternum: vtpote motus ⁊ tempus. Et sic sequtur ꝙ sint in actu. Hoc autẽ vltimo cõcludit propter dubitationem quaz consequẽter inducet. Ex hoc igit processu: manifestum est ꝙ Aris. hic firmiter opinatus est ⁊ credidit necessarium fore. ꝙ motus sit sempiternus ⁊ similiter tempus. Aliter enĩ nõ fundasset super hoc intẽtionẽ suam de iquisitione substantiarum ĩmaterialium. Sed tamen sciẽdus ꝙ rationes ab eo iducte in. viij. phycorum ex quarum suppõne hic procedit nõ sunt demonstrationes simpliciter sed probabiles rationes nisi forte sint demonstrationes cõtra põnes antiquoꝝ naturalium de incẽptione motus quas destruere intẽdit. Et pretermissis alijs rationibus quas hic nõ tãgit: manifestũ ẽ ꝙ rõ quam hic posuit ad probandum sempiternitatem tẽporis nõ est demonstratiua. Non. n. si ponimus tẽs quandoqz incepisse oportet ponere ꝓius nisi qd imaginatũ. Sicut cuz dicimus ꝙ extra celũ nõ ẽ corꝑ⁹ ꝙ dicim⁹ ex nõ ẽ nisi qd imaginatũ: sicut igit ex celũ nõ oz ponere locum: cuius extra videatur locũ significare: ita nõ est necessarium ꝙ tempus sit ꝓius q̃ incipiat vel postq̃ desinet: licet ꝓius ⁊ posterius videantur tempus significare. Sed q̃uis rationes probantes sempiternitatem motus ⁊ temporis non sint demonstratiue ⁊ ex necessitate: concludentes tamen ea que hic probantur de sempiternitate ⁊ immaterialitate motus ꝑme substantie ex necessitate sequuntur quia si non fuerit mundus eternus: necesse ẽ ꝙ fuerit productus in esse ab aliquo preexistente. Et si hoc nõ sit eternum: opz iterũ ꝙ sit productũ ab aliquo. Et cũ hoc nõ possit procedere in infinitum: vt supra in secũdo probatum ẽ: necesse ẽ ponere aliquam substam sempiternam in cuius suba non sit potentia. ⁊ per consequens in materialem.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Igitur q̃uis dubitatio: videť enĩz agens quidem omne posse: potens vero non omne agere: quare ꝓius esse potentiaz.

¶ Mouet quandam dubitationem circa predeterminata. Et est dubitatio vtrum actus sit simpliciter ꝓior potentia vt possit poni ꝑmum ꝓncipium rerum ẽ tale cui⁹ substantia sit actus. Et circa hoc tria facit. ¶ Primo ponit rationem ad ostendendum falsũ scilicet ꝙ potentia sit ꝓior actu. Secundo ponit rationem in contrariũ ibi. (Sed si hoc nihil erit). Tertio solvit dubitationem ibi. (¶ Potentiam quidez igitur). Dicit ergo primo ꝙ dictum ẽ ꝙ substantia sempiterna est actus: quãuis de hoc sit dubitatio. Uidetur enim potentia simpliciter esse ꝓior actu. Naz prius est a quo non conuertitur consequentia essendi. Hoc autem modo videtur potẽtia se habere ad actũ: quia omne agens videtur posse agere: sed nõ omne qõ pốt agere agit. Quare videť ꝙ potẽtia sit ꝓior actu.

¶ Deinde cum dicit.

¶ At vero si hoc nihil erit entium. Contingit enim quidem posse esse: nondum vo esse. Et etiam sicut dicunt theologi qui ex nocte generant: aut vt physici erant simul res om

UVA. BHSC. IyR_086_1

nes dicunt idem impossibile. quomodo enim mouebuntur: si non fuerit actu aliqua causa. Non enim materia ipsa seipsam mouebit: sed thectonica: nec menstrua nec terra: sed semina et genitura.

¶ Ponit rationem in contrarium. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationem ducentem ad impossibile: dicens q̄ si potentia sit simpliciter prior actu: sequitur q̄ aliquando nihil sit contingens. Esto enim q̄ aliquid possit esse: sed nōdum sit. et ita si prima entia sunt in potentia: sequitur q̄ non sunt actu. Et sic nihil aliorum erit. Et hoc quidem conuenit tripliciter. Uno modo secundum opinionem quorundam antiquoz qui vocabantur poete theologi sicut. sicut Orpheus et quidam alij qui ponebant mundum esse generatum ex nocte idest simplici priuatione preexistente. Alio modo posteriores naturales sicut physici naturales eos sequentes qui cum viderent q̄ secundum naturam nihil fit ex nihilo: posuerūt oia esse simul in quadam confusione quam vocabant chaos sicut posuit Anaxa. Et sic ponebant omnia esse in potētia: nō autem in actu. Sed siue hoc modo siue illo dicatur: sequitur idem impossibile si potentia simpliciter sit p̄ or actu. Illa enim que sunt in potentia tantū siue sint omnino sub priuatione siue sint in quadam confusione non poterunt moueri vt reducantur in actum nisi sit aliqua causa mouens in actu existens quia materia in artificialibus non mouet seipsam sed ipsaz mouet agens. Thectonica idest ars nec menstrua q̄ sunt materia in generatione animalis mouent seipsa: sed mouet ea genitura. i. semen animalis nec terra que ē materia in generatione plantarum mouet seipsaz. sed mouent eaz spermata. idest semina plantaruz.

¶ Propter quod faciunt quidam semper actum: et Leucippus et Plato. Semper enī dicunt esse motum: sed quare et quoniaz non dicunt: nec fit nec causam: nihil enim vt contingit mouetur: sed oportet semper aliqd existere: quēadmoduz nunc natura quidē fit: vi vero aut ab intellectu aut ab alio fit: deinde qualis prior. Differt enim inaptabile quod dictum est. At vō nec Platonem possibile dicere q̄ existimat aliquando principiū esse quod ipsuz seipsuz mouet: posterius enim et simul cuz cello anima: vt ait. Lo.31.

¶ Secundo ibi. Ostendit quomodo huic rationi quidam physici consenserunt. Dicit ergo q̄ propter hāc rationem quidam pbi. posuerunt semper actum existentez scilicet Leucippus socius Democriti et Plato. Dixerunt enim motum semper fuisse etiam ante mundum. Secundum quidez Leucippum in athomis per se mobilibus ex quibus ponebat mundum constitui. Secundum Platonem vō in elementis que dicebat ante constitutionem mundi mota fuisse motibus inordinatis: sed postea a deo fuisse ea reducta ad ordinem. Sic igitur quantum ad hoc videtur bene dixisse q̄ posuerunt semper fuisse motuz. Sed in hoc defecerunt quia non dixerūt quis motus semper fuerit nec causam motus assignauerunt nec simpliciter narrando nec sue positionis causam assignādo: cum tamen nihil moueatur vt contingit idest sine aliqua causa certa. Sed semper oportet aliquid existere quod ē causa motus. Sicut nunc videmus q̄ quedam monent hoc modo a natura aut a violentia: aut ab intellectu: aut aliqua alia causa. Deide debuerūt etiam assignare qualis sit prima causa motus vtrum natura sine violentia sine intellectus. Multum enim differt quodcunq̄ horum ponatur causa motus. Sz nec Plato potest excusari propter hoc quod posuit principium motus esse aliquid mouens seipsum qō dicebat esse animam. Sed anima secundum ipsum non fuit ante constitutionem mundi. Sed fuit post illam inordinationem motus. fuit enim facta simul cū celo quod ponebat animatum. Et sic anima non potuit esse principium illius motus inordinati.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Potentiaz quidez igitur existimare priorem actu: est quidez vt bene: est autez vt non bene. Dictum est autez quomodo. Lo.32.

¶ Solvit propositam questionem. Et circa hoc duo facit. Primo remittit ad hoc quod determinatum ē in. ix. de ordine potētie ad actum: dicēs q̄ opinari potentiam esse priorem actu quodāmodo bene dicitur et quodāmodo non. Et quomodo hoc sit dictum est in. ix. Ibi enim dictum ē q̄ actus simpliciter ē prior potentia: sed in vno eodem quod mouetur de potentia in actum potentia precedit actum tēpore quāuis actus sit prior natura et perfectione. Lec.7. Lect.7.

¶ Quod autem actus prius testatur Anaxagoras. Intellectus enim actus: et Empedocles amicitiaz et litem: et semper dicentes motum esse: vt Plato et Leucippus.

¶ Secundo ibi. Confirmat solutionem per positiones quorūdam pbōr: dicens q̄ hoc q̄ actus sit simpliciter prior testatur Anaxa. quia posuit primum principium mouens esse intellectuz. Intellectus enī actꝰ quidam ē. et etiam Empedo. qui posuit causas mouentes litem et amicitiam et Leucippus et Plato qui posuit semper motum fuisse.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare nō fuit infinito tēpore chaos: aut nox: sed eadem semper aut periodo: aut aliter: si prior est actus potētia. Lo.33.

¶ Ex determinatione questionis premisse manifestat quod prius ostensum est. Et circa hoc tria facit. Primo cōcludit ex premissis perpetuitatem generationis. Secundo ex perpetuitate generationis cōcludit perpetuitatē motus celi ibi. (Sed itaq̄ quidē sēper). Tertio ex ꝓpetuitate motus celi concludit perpetuitatem primi mouentis immobilis ibi. (Est igitur aliquid et quod mouet). Dicit ergo primo q̄ si actꝰ simpliciter ē prior potētia: sequitur q̄ falsa sit opinio antiquorum naturalium qui existimātes potētiā simpliciter esse actu priorem: posuerunt omnia in infinito tēpore prius fuisse in potentia in quadam cōfusione quā appellabāt chaos. falsa etiā erit opinio poetarum theologoz qui propter eandē extimationē posuerunt infinito tēpore prius fuisse simplicē rez priuationem q̄s res actu eē inceperēt. Quā quidē rez priuationem noctē appellabāt: ꝓpterea forte q̄ inter qualitates et formas sensibiles. Lux cōioz et prior inuenit cuz ipsi nihil preter sensibilia esse arbitrētur. Priuatio autem lucis nox ē. Utraq̄ igitur opinio falsa ē si actus est prior potētia. Sed cū videamus ea que generātur de potētia ad actū pcedere necesse erit dicere eadez que actu fiunt prius potētiaz semper fuerūt aliquo modo vel secūdum circulare generationē pront ponūtur ea que generātur prius fuisse eadez nō secūdū vnūq̄q̄z sed secūduz speciē: quod quidez sit secūduz circularez generationē. Nā ex terra humectata resoluūtur vapores ex qbus generatur pluuia per quā ītex humectat terra. Similiter ab homine procedit sperma et generatur ītex hō. Et sic ea que fiūt reiterant eadē specie

UVA. BHSC. IyR_086_1

ꝓpter circularē generationē: aut ꝛ ea quē poſt potē tiam fiunt in actu eadē fuerūt ſemp aliter ſicut poſuit Anaxa. ꝙ ꝓexiſterēt actu in his ex ꝙbus generant.

¶ Deinde cum dicit.

Lo.34. ¶ Si itaq; idem ſemper periodo: oportet aliquid ſemper manere ſimiliter agēs. Si autem debeat fore generatio ꝛ corruptio aliud oportet agēs eſſe aliter ꝛ aliter. Neceſſe eſt igitur ſic quidem ſecundum ſe agere: ſic non ſecundum aliud: aut ergo ſecundum alterum aut ſecundum primum. Neceſſe ē igitur ſecundum hoc: cuꝫ enim illud ipſiq; cauſa ꝛ illi: dignius ergo primuꝫ. Etenim cauſa erat illud: ipſius ſemper ſimiliter ꝛ ipſius aliter alterum: eius autem quod eſt ſemper aliter. palam ꝙ ambo. Ergo ſi ſic ſe habet motus quid ergo alia oportet querere principia. Quoniam autem ita contingit: ꝛ ſi non ſit: ex nocte erunt ꝛ ſimul omnia ꝛ ex non ente: ſoluentur vtiq; hec: ꝛ eſt aliquid ſemper motū motu inceſſabili: hec autē que circulo: ꝛ hoc non ratione ſolum: ſed opere palam. Quare ſempiternum erit vtiq; primum celum.

¶ Ex perpetuitate generationis cōcludit perpetuitatem motus celeſtis. Suppoſito igitur ꝙ non ſit aliqs alius motus quo ea que ꝓcedunt de potētia ad actuꝫ ſemper eadē fuerint niſi ſm circuitū generationis ex his que in ſciētia naturali oſtēſa ſunt: ꝛ precipue in ſecundo de generatione cōcludit ꝙ ſi aliquid ꝑmanet idem ꝑ circuitum generatiōis opꝫ ꝛ aliquid ſemper manere idē numero qō ſimiliter agat ad hoc ꝙ cauſet perpetuitatē. Nō eniꝫ pōt eſſe cauſa ꝓpetuitatis q̄ Lec.12. inuenit in generatione ꝛ corruptione aliquid vnū eorum que generantur ꝛ corrūpuntur: quia nulluꝫ eorū ſemper eſt neq; etiā omnia cū nō ſimul ſint: vt oſtēſū eſt in. viij. phyſico. Relinqtur igitur ꝙ opꝫ aliqd eē perpetuum agēs quod ſemp vniformiter agat ad perpetuitatē cauſandaꝫ. Et hoc eſt primuꝫ celuꝫ qō mouetur ꝛ reuoluit omnia motu diurno. Sed quia illud quod ſemp eodē modo operatur nō cauſat niſi aliqō ſemp eodē modo ſe habēs: in his autē que generātur ꝛ corrūpūtur apparet ꝙ non ſemper ſe habēt eodem modo: quia quādoq; generātur. ꝛ quādoq; corrūpuntur: ſi ergo debet eē generatio ꝛ corruptio in iſtis īferioribus: neceſſe eſt ponere aliqō agēs quod aliter ſe habeat in agēdo. Et hoc quidē agēs dicit eē corpus quod mouetur ſecundum circuluꝫ obliquuꝫ qui dicitur zodiacus. Quia cuꝫ hic circulus declinat ad vtrā que partem ab equinoctiali illud quod mouetur ſecundum circulum per zodiacuꝫ oportet ꝙ fit quandoq; magis ꝓpinquū ꝛ quādoq; magis remotū. Et ſm hoc ſua ꝓpinquitate ꝛ remotione cauſat cōtraria. Videmus enī ꝙ ea que appropinquante ſole ad nos generātur: recedēte ſole corrūpuntur. Sicut herbe q̄ in vere naſcūtur. ꝛ in autūno ſiccātur. Mouētur eniꝫ in circulo zodiaco ꝛ ſol ꝛ alij planete. Sꝫ ꝛ ſtelle fixe dīr moueri ſup polos zodiaci ꝛ non ſup polos egnoctiales: vt ꝓtolomeus probat. Ex hac āt motu cātur gñatio ꝛ corruptio. ommū q̄ generantur ꝛ corrūpuntur: ſed magis euidēter ex motu ſolis. Hoc ergo mouens ꝙ aliter agit: neceſſe ē ꝙ quodammodo agat ſecundum ſe: ideſt ex ꝓpria virtute inquātum cauſat diuerſitatem generationis ꝛ corruptionis. Quodam vō modo ſecundum aliud ideſt ex virtute alterius in quantum cauſat perpetuaꝫ generationeꝫ ꝛ corruptionem. Aut ergo oportet ꝙ agat ſecūdum aliqd alteruꝫ ideſt virtute alicuius alterius: aut ſecūdum primum ideſt virtute primi quod ſemper ſimiliter agit. Et cū non ſit aliquod alterum aſſignare: ex cuius virtute cauſet perpetuitatem. neceſſe eſt ꝙ ſecūdum hoc quod ſimiliter agit ideſt virtute eius perpetuitatem generationis ꝛ corruptionis cauſet. Id enim ſcilicet primuꝫ quod ſemper ſimiliter agit ē cauſa ipſi quod aliter ꝛ aliter agit: quia id quod aliter ꝛ aliter agit perpetuo agit. Id vō ꝙ ſemper ſimiliter agit ē cauſa perpetuitatis eius quod agit aliter ꝛ aliter: vt .ſ. perpetua ſic agat. ꝛ illi etiam quod ex eo cauſatur ſcilicet generationi ꝛ corruptioni perpetue. Ex quo patet ꝙ ſecundum agēs. ſcilicet quod aliter ꝛ aliter agit: agit in virtute primi agentis ideſt primi celi ſiue primi orbis qō ſemper ſimiliter agit. Sic ergo patet ꝙ primuꝫ agēs quod ſemper ſimiliter agit eſt potius ꝛ dignius: quia ipſum eſt cauſa eius quod eſt ſemper eſſe ſimiliter .i. perpetuitatis. Sed eius quod eſt eē aliter ꝛ aliter cā eſt alterum agēs: quod ē ſemper aliter ꝛ aliter ſe habere quod eſt generationē ꝛ corruptionē eē perpetuā ꝛ huius motus: manifeſtum eſt ꝙ ſūt cauſa ambo cōiuncti: ſcilicet ꝛ primum ꝙ ſemper ſimiliter agit ꝛ ſecundum quod aliter ꝛ aliter agit. Ex hoc autem concludit ꝙ ſic ſe habent motus celi ꝙ ex eis poteſt cauſari perpetuitas generationis ꝛ corruptionis in iſtis inferioribus non oportet querere aliqua alia principia vt ideas ſicut platonici poſuerunt vel amicitiam ꝛ litem ſicut poſuit Empedo. quare agenti per hunc modum ſit aſſignare cauſam perpetuitatis generationis ꝛ corruptionis. Et ſi iſte modus non ponatur: ſequentur inconueniētia ad que deducti ſūt primi pbantes: ſcilicet ꝙ omnia fiant ex nocte. ideſt ex ſimplicitate. aut ꝙ omnia ſimul fuerint vel ꝙ aliquid fiat ex nō ente. Manifeſtū eſt ergo ꝙ predicta poſitione ſeruata ſcilicet ꝙ ſit perpetua generatio ꝛ corruptio cauſata a motu celi perpetuo ſoluentur predicta inconuenientia: ꝛ ſequetur ꝙ aliquid ſemper moneatur motu qui non ceſſat qui eſt motus circularis. Et hoc non ſolum apparet ratione ſed ex ipſo effectu ꝛ per ſenſum. Unde neceſſe eſt ꝙ primuꝫ celum eo qō ſemper hoc motu monet ſit ſempiternum.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt igitur aliquid ꝛ quod mouet. Quoniam autem quod mouetur ꝛ mouens: ꝛ meduꝫ: igitur eſt aliquid quod non motuꝫ mouet ſempiternum ꝛ ſubſtantia ꝛ actus ens.

¶ Concludit ex predictis perpetuitatem motoris immobilis. Cum eniꝫ omne ꝙ mouetur ab alio moueatur: vt in phyſicis probatū eſt: ſi celuꝫ eſt perpetuuꝫ. ꝛ motus eſt perpetuus: neceſſe eſt aliquod eē mouēs perpetuum. Sed quia in ordine mobilium ꝛ mouentium inueniuntur tria quorum vltimum eſt qō mouetur tantum: ſupremum autē eſt mouēs quod nō mouetur: medīū aūt eſt qō moueē ꝛ monet: neceſſe ē ꝙ ponat aliqō ſempiternū mouēs qō nō moueē. Probatū eſt. n. in. 8. phyco. ꝙ cū nō ſit abire in īfinitū in monētib⁹ ꝛ motis: oꝫ deuenire in aliqō ꝑmū mouēs īmobile: q: ꝛ ſi deueniat in aliqō mouēs ſeipm itez ex hoc oꝫ deuenire in aliqd mouēs īmobile: vt ibi ꝓbatū eſt. Si āt ꝑmū mouēs eſt ſempiternū ꝛ nō motum oꝫ ꝙ nō ſit ens in potētia q: qō ē ens in potētia natū eſt moueri ſꝫ ꝙ ſit ſuba ꝑ ſe exīs: ꝛ ꝙ ei⁹ ſuba ſit act⁹. Et hoc ē qō. ſ. ꝓcluſerat: ſꝫ neceſſe fuit mouere ꝓbi tatōez q̄ erat apud ātiquos vt ea ſoluta oſtēderet exp̄ſius q̄ ordīe neceſſe ē puenire ad pm̄ens: cuius ſuba ē act⁹.

m Quet autem ſicut appetibile ꝛ intelligibile: hec enim ſola mouēt nō mota: horum autem prima eadem.

UVA. BHSC. IyR_086_1

Concupiscibile quidem enim ipsum apparens: voluntabile autem primum ipsum existens bonum: appetimus autem quia videmur magis quam videtur: quia appetitus principium est intelligentia. Intellectus autem ab intelligibili mouetur.

¶ Lectio sexta.

Postquam philosophus ostendit aliqz substãtiaz p esse sempiternã immaterialẽ ⁊ immobilẽ cuius subã est actus procedit ad inquirendũ oditionez ipsius sube. Et circa hoc tria facit. ¶Primo ingreditur de pfectione huius substãtie. Secundo de vnitate ⁊ pluralitate ipsi⁹ ibi. (Utrũ vero vna ponẽda). Tertio de opatiõe eius ibi. (Que vero circa intellectuz). Circa primũ duo facit primo ostẽdit pfectionẽ predicte sube. Secũdo ostẽdit eã eẽ icorporeã ibi. (Oñsũ autẽ est). Circa p^m. duo facit. ¶Primo oñdit pfectiõez dicte sube. Scõdo excludit opinionẽ ⁊trariã ibi. (Que cũqz autẽ putant vt pzo). Circa primũ duo facit. ¶Primo ostẽdit scõm quez modũ mouẽs ĩmobilẽ moueat Secũdo ex hoc oñdit ea q̃ ad pfectionẽ ei⁹ pertinent ibi. (Intelligibilis autẽ altera). Dicit ergo primo ꝙ cũ ostensum sit quid sit primũ mouens non motũ necesse est ꝙ sic moueat sicut desiderabile ⁊ intelligibile. Hec enĩ sola scilicet desiderabile ⁊ intelligibile inueniuntur mouere non mota. Oõ sic patet. Est enĩ duplex motus naturalis ⁊ voluntarius siue secundũ appetitum. Mouens autem motu naturali de necessitate mouetur quia cum mouens naturaliter sit generans ⁊ alterans: nam etiã grauia ⁊ leuia secundũ locũ mouentur per se a generante: generans aũt ⁊ alterans ĩmediate oportet ꝙ aliter ⁊ aliter se habeãt. Unde ẽt supra dictum est ꝙ id qõ causat generationem ⁊ corruptionẽ agit aliter ⁊ aliter. In motu autez qui est secundum voluntatem ⁊ appetitũ voluntas ⁊ appetitus se habent sicut mouẽs motũ: vt patet in tertio de aĩa vnde relinquit ꝙ solũ id qõ mouet si appetibile sit mouẽs nõ motũ. Dicit aũt primũ mouẽs mouere sicut appetibile qz mot⁹ celi est ꝓpter ipsum sicut ꝓpter finẽ causatus ab aliquo primo mouẽte qõ mouet ꝓpter primũ mouens immobile vt assimilet se ei in causando ⁊ explicet in actũ id qõ est virtute in primo mouẽte. Nõ enĩ est motus celi ꝓpter generationẽ ⁊ corruptionẽ inferiorũ sicut ꝓpter finẽ cuz finis sit nobilior eo qõ est ad finẽ. Sic igit primũ mouẽs mouet sicut appetibile. Sed apud nos aliud est qõ mouet sicut desiderabile ⁊ aliõ qõ mouet sicut intelligibile bonũ cũ tamen vtrũqz moueat sicut mouẽs non motũ. Et hoc pcipue apparet in eo q est incõtinens. Nã scõm rationẽ mouet ab itelligibili bono. Scõm autẽ vim concupiscibilẽ monetur ab aliquo delectabili secundum sensum quod videtur bonum cum nõ sit bonũ simplicit sed solũ scõm qd. Sed nõ põt esse huiusmõi diuersitas in pzo intelligibili ⁊ primo desiderabili. Sz oz ꝙ primũ itelligibile ⁊ primũ desiderabile sint eadẽ. Et hoc iõ qz concupiscibile qõ nõ ẽ intelligibile bonũ ẽ apparẽs bonũ. ¶Primũ aũt bonuz oz ꝙ sit volubile. i. appetibile appetitu intellectuali. Nã volũtas in itellectu ẽ ⁊ nõ in appetitu cõcupiscẽtie tãtũ. Et hoc ideo qz qõ appetit scõm cõcupiscentiã videt bonũ eo ꝙ desideraẽ. Nã cõcupiscẽtia pertinet iudiciũ rationis vt ei videaẽ bonũ qõ est delectabile. Sz illud qõ appetit appetitu itellectuali desideraẽ ga videẽ bonũ scõm se. Huiusmõi enĩ appetitus principium est intelligentia idest actus intellectus qui monetur quodammodo ab itelligibili. Sic igit patet ꝙ cõcupiscibile nõ est bonũ nisi quod desideratur secundũ rationis dictam ẽ. Non ergo potest esse primũ bonũ sed solum illud qõ quia bonũ est mouet desideriuz qõ est appetibile ⁊ intelligibile simul.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Intelligibilis autem altera coelementatio secundũ se ⁊ huius causa substantia prima ⁊ huius que simplex ⁊ secundũ actũ. Est autẽ vnũ ⁊ simplex nõ idem: vnũ enĩ metrum significat: simplex autẽ qualiter habens ipsuz. Lo. 37.

¶ Quia ostenderat primũ mouẽs esse intelligibile ⁊ appetibile: restat qũo oñdẽdũ ex h^o ad ꝙ in ꝑmo mouente pfectio ĩuenit. Et circa hoc tria facit. ¶Primo enĩ ostendit ex rõne intelligibilis ⁊ appetibilis pfectionẽ ipsi⁹ scõm se. Secundo per comparationez ad primũ mobile ibi. (Mouet autẽ vt amatuz). tertio p cõparatiõem ad id qõ appetit ⁊ intelligit ipsum ibi. (Deductio vo est ⁊c.). Circa primũ duo facit. ¶Primo ostẽdit pfectionẽ primi mouentis ex eo ꝙ est itelligibile. Secũdo ex eo ꝙ ẽ appetibile ibi. (At vo qõ bonũ ⁊c.). Dicit primo ꝙ sicut mouẽtia ⁊ mota habent suã coordinationẽ ita itelligibilia habẽt suã coordinationẽ quã quidẽ correlationẽ intelligibilẽ vocat eo ꝙ vnũ intelligibile est primũ principiũ intelligendi alterum sicut etiam vnum mouens alteri est causa mouendi. Sic igitur ex ordinatione mouẽtis ⁊ moti ostensum est ꝙ primũ mouẽs est substantia simplex ⁊ actus ita etiam inuenitur idez ex ordinatione itelligibilium. Manifestũ est enĩz ꝙ inter itelligibilia substantia est prima eo ꝙ accidentia nõ intelligam⁹ nisi per substantiam per quam diffiniuntur. Et inter substantias prius est intelligibile simplex quaz compositum. Nam simplicia clauduntur in intellectu cõpositorum ⁊ inter simplicia que sunt in genere substãtie actus est prius intelligibile q̃ potentia. Naz potẽtia diffinitur per actuz. ¶Relinquitur igit ꝙ primũ intelligibile sit substãtia simplex q̃ est actus. Et ne videatur incidere in opiniones ¶Platonis q posuit primũ principium rerum ipsum vnum intelligibile: ostẽdit consequenter differentiam inter vnuz ⁊ simplex ⁊ dicit ꝙ vnum ⁊ simplex non idem significant sed vnuz significat mensurã: vt in .x. oñsuz. ⁊ simplex autẽ significat dispositionẽ scõm quã aliqd aliqualit se hz qz vz nõ est ex pluribus cõstitutũ. Lec.1.

¶ Deinde cum dicit.

¶ At vero ⁊ quod bonuz ⁊ quod propter ipsum eligibile in eadem coelementatione ⁊ optimuz semper: aut proportionabile quod primum. Quod autem est quod cuius gratia immobilibus diuisio ostendit. Est enim alicui quod cuius gratia: quorum hoc quidem est: hoc vero non est.

¶ Oñdit idẽ ex rõne appetibilis: dicens ꝙ hoc ꝙ est bonũ p se eligibile se cũdũ eandẽ ordinationẽ se habet Nam illud qõ est prius in gñe intelligibiliũ est etiaz melius in gñe appetibiliũ. aut aliqd ei proportionaliter respondens. Oõ quidẽ dicit qz intelligibilia actu sunt scõz ꝙ sunt in itellectu: appetibilia aũt scõm qõ sunt in rebus. Bonũ enĩ ⁊ malũ in reb⁹ sũt: vt in .vi. dictũ est. Sic igit sicut ratio intelligibilis sube est prior eis rõ intelligibilis accidẽtis sic se habẽt bona q̃ proportionaliter respõdent his rõnib⁹. Sic igit optimũ suba simplex q̃ est actus qõ est primũ inter intelligibilia. Et sic mãifestũ est ꝙ primũ mouẽs idẽ est qõ ꝑmuz intelligibile ⁊ primũ appetibile qõ est optimũ Sed quia appetibile ⁊ bonum habent rationẽ finis. finis autez nõ videtur esse in rebus immobilibus vt in obiectionibus tertij libri actum est. ideo hãc dubitationẽ remouet ⁊ dicit ꝙ hec diuisio qua distinguitur quot modis dicit finis ostendit ꝙ cuius causa id

Le.56. Lec.5.

UVA. BHSC. IyR_086_1

est finis aliquo mō potest esse in imobilib⁹. Dupliciter autē potest esse aliquis finis alteri⁹. Uno mō sicut preexistens sicut medium dicitur finis ꝓexistens motus grauiū. Et huiusmōi finē nihil ꝓhibet esse in immobilib⁹. ¶Potest enī aliqd tendere per suū motū ad participandū aliqualiter aliquo immobili. Et sic primū mouens imobile potest esse finis. Alio modo dicitur aliquid esse finis alicuius sicut quod non est in actu. sed solū in ūtentione agentis per cuius actionē generatur sicut sanitas est finis operatiōis medicine Et huiusmodi finis non est in rebus immobilibus.

¶Deinde cum dicit.

¶Mouet autem vt amatū: motu vero alia mouentur. Si quidem igitur aliquid mouetur: cōtingit ⁊ aliter habere. quare latio que
Lo.38. prima ⁊ actus est secundum qꝫ mouetur: ex hac autem contingit aliter habere secunduz locum: ⁊ si non secundum substantiam. quoniam autem est quidem mouens ipsum immobile ens actu ens: hoc non contingit aliter se habere nullatenus. Latio.n. prima mutationum: huius autēm que circulo: hac autem mouet hoc. Ex necessitate igitur est ens ⁊ necessitas bene tranfit principium. Nam necessarium totiens hoc quidem videtur: quod preter impetum: illud vero sine quo non bene: hoc autem non contingens aliter sed simpliciter. Ex tali igitur principio dependet celum ⁊ natura.

¶Comparat primum mouens immobile ad primū mobile: dicens qꝫ cum primū mouēs immobile: moueat quasi amatuz necesse est qꝫ aliquid sit primo motum ab ipso per qō mouet alia. Et hoc est primuz celuz. Quare igitur supponimus qꝫ motus sit sempiternus oportet qꝫ illud quod ꝑmo mouetur sempiterne moueatur ⁊ per ipsum moueantur alia. Dicitur autem melius quasi amatum q̄ quasi desideratum cuz desiderium sit eius quod nonduz habetur sed amor etiam habiti est. Et si oportet qꝫ sempiterne moueat necesse est qꝫ ꝓtigat aliter ⁊ aliter ipsuz se hēre scilicz vt sit semp in eadē dispositiōe scōz substantiā. Uñ necesse est qꝫ primus motus quo mouet primū ⁊ mobile sit latio idest motus localis q: qō mouet scōm alios motus idest generationē ⁊ corruptionē augmentū ⁊ diminutionē ⁊ alterationē necesse est qꝫ aliter ⁊ aliter se habeat scōm aliqd qō in ipso est scilicet scōm substantiā q̄titatem ⁊ qualitatē. Sed qꝫ monetur secundum loci mutationem habet quidz se aliter ⁊ aliter secundum locuz qui est extrinsecus locato sed nō secundum substantiam vel secundum aliquam intrinsecam dispositionem substantie. Cum igitur primum mobile habeat se aliter ⁊ aliter secundum locuz ⁊ nō secundum substantiam oportet qꝫ primum mouens qō est immobile ⁊ semper actu ens nullo modo possit aliter ⁊ aliter se habere q: nō potest moueri. Ultimo autem oportet enim maxime secundum primū motū. ¶Primus autem motuum est loci mutatio. ītem hoc autez genere primus motus est motus circularis. Hoc autez motu non mouetur cum hoc motu moueat. ¶Primū enim mouens non mouetur illo motu quo mouet sicut primum alterans non alteratur. Non igitur monetur circulariter. Et per consequens nullo modo potest moueri. Et sic nō pōt aliter ⁊ aliē se habere. Unde sequit qꝫ primꝰ motus sit exīs īmobili ex necessitate. Hoc.n. ē necessariū qō nō pōt nō eē ꝛz ex necessitate est non sicut ea que sunt per violentiā sed necessitas eius est ipsum bene se habere. Et eius mouens ē principium motus scilicet vt desideratuz ⁊ finis. Et qꝫ talis sit eius necessitas manifestum est ex diuisiōe necessarij. Necessarium enim tribus modis dicitur. Uno modo quod est per violentiam quia scilicet nō potest non accidere ꝓpter impetum inferentis violentiaz. Alio modo dicitur sine quo nō est aliquid bene seu quia sine eo nullo modo potest eē finis sicut cibus necessarius est ad vitā animalis sine quia sine eo nō oportet esse finis perfecte se hīs sicut equus est necessarius ad iter quia sine eo non faciliter itur. Tertio modo dicitur necessarium qō non conuenit aliter ⁊ aliter se habere sed simpliciter etiā secunduz se necessarium est. Cum ergo dicitur qꝫ celum ex necessitate mouetur nō potest dici qꝫ huiusmodi sit necessitas violentie quia in rebus incorruptibilibus nō est aliquid extra naturā. Que autem sunt violenta sunt extra naturam. Similiter non potest esse necessitas absoluta quia primum mobile est mouens seipsum: vt probatur in. viij. physico. Quod autem seipsum mouet in seipso habet moueri ⁊ non moueri. Relinquitur ergo qꝫ necessitas primi motus sit necessitas ex fine in- Lz
quantum fine perpetuitate talis motus non conuenit esse cōuenientem ordinem ad finem. Ex hoc igitur principio quod est primum mouens sicut finis dependet celum ⁊ quantum ad perpetuitatem substantie sue ⁊ quantum ad perpetuitatem sui motus. Et per consequens dependet a tali principio tota natura eo qꝫ omnia naturalia dependent a celo ⁊ tali motu eius. Attēdendum est autem qꝫ cum Aristotelis hic dicat qꝫ necessitas primi motus non est necessitas absoluta sed necessitas que est ex fine: finis autem principium est quod postea nominat deum inquantum attenditur per motum assimilatio ad ipsum: assimilatio autem ad id quod est volens ⁊ intelligens cuiusmodi ostendit esse dicendum attenditur secundum voluntatem ⁊ intelligentiam sicut artificiata assimilantur artifici inq̄tū in eis voluntas artificis adīplet: sequitur qꝫ tota necessitas ꝑmi mot⁹ subiaceat voluntati dei

¶Deinde cum dicit.

¶Deductio autem qualis optima paruo tempore nobis. Sic enim semper illud est nobis quidem impossibile.

¶Comparat primum quod mouet sicut intelligibile ⁊ desiderabile ad id quod intelligit ⁊ desiderat ipsuz Necesse est enim si primum mouens mouet sicut primum intellectum ⁊ desideratum qꝫ primum mobile desideret ⁊ intelligat ipsum. Et hoc quidem verum est secundum opinionem Aristotel. inquantum celū ponitur animatuz. anima intelligente ⁊ desiderante. Circa hoc igitur tria facit. ¶Primo ostēdit delectationem sequi animam celi desiderantem ⁊ intelligentē ex ꝑio mouēte desiderato ⁊ intellecto: dicens qꝫ quedam deductio est idest delectabilis dispositio ipsi⁹ desiderantis ⁊ ītelligentis primū ītelligibile qualis optima potest esse nobis aliquo paruo tempore. Est.n. intelligens ⁊ desideras semper in tali dispositiōe delectabili qꝫ nobis est ipossibile scilicet qꝫ semp sim⁹ in illa delectabili ⁊ optima dispositione. Hoc autem quod dictum est consequenter ostendit cum dicit.

¶Quoniam est delectatio actus eius: ⁊ ꝑpter hoc vigilatio sensus ⁊ intelligibilia ⁊ delectabilissimum: species vero ⁊ memorie: ꝑpter hoc intelligentia autem que secundum se eius quod secundum se optimum: ⁊ que maxime eius quod maxime.

¶Quia scilicet in actu huius desiderantis et intelli-

UVA. BHSC. IyR_086_1

gentis primū principium est delectatio. Delectatio eniz consequitur operationē connaturalem alicuius intelligentis ⁊ desiderantis: vt patet in .x. ethicorum. Et signum huius est ꝙ delectatio cōsequat actualez operationem ⁊ delectatio maxime est in vigilia: qa sensu ⁊ actuali intelligentia. Habent enim se intellectus ⁊ sensus in actu ad sensum ⁊ intellectum in potētia sicut vigilia ad somnum. Et ꝙ ista sint maxime delectabilia patet ex hoc ꝙ alia non sunt delectabilia nisi propter hoc. Species enim in memoria sūt delectabiles inquantum preteritas vel futuras operationes delectabiles ingerunt animis vt presentes. Quia igitur in actu sensus ⁊ ītellectus delectatio cōsistit mā̄ est: ⁊ intelligentia idest actus ītellectus inquantū huiusmodi est eius quod est secundū se optimum. Bonum .n. intelligibile excedit bonum sensibile sicut bonum imobile ⁊ vniuersale bonum mutabile ⁊ particulare: etiā sequit̄ ꝙ delectatio que est in actu intellectus sit eminentior delectatione que est in actu sensus. Et per consequens oportet ꝙ maxima ⁊ perfectissima intelligentia sit maxime optimi. Et ita sequitur maxima delectatio. Sic igitur mānifestū est ꝙ in illa intelligentia qua intelligitur primū mouēs quod etiā est primū ītelligibile est maxia delectatio.

¶ Seipsum autem intelligit intellectus secundum transumptionem intelligibilis: intelligibilis enim fit attingens ⁊ intelligens. Quare idem intellectus ⁊ intelligibile. Susceptibile enim intelligibile ⁊ substantie intelligendum est actualiter habens. Quare illud magis isto quod videtur intellectus diuinum habere ⁊ speculatio delectabilissimū ⁊ optimum. Si igitur sic bene habet vt nos quandoqz: deus semper mirabilis: si autem magis: adhuc mirabilius habet aliquis.

¶ Ostendit ꝙ in primo intlī est adhuc perfectior intelligentia ⁊ delectatio q̄̄ in intelligēte ⁊ desiderante ipz. Et dicit ꝙ hoc est de ratione intellectus ꝙ intelligat seipsū inquantū transumit vel concipit in se aliqd intelligibile. Fit enim intellectus intelligibilis per hoc ꝙ attingit aliqd intelligibile. Et ideo cū ipse intellectus fiat intelligibilis concipiendo aliquod intelligibile: sequetur ꝙ idem sit intellectus ⁊ intelligibile. Quomodo autem intellectus attingat intelligibile exponit. Intellectus eni comparat̄ ad intelligibile sicut potentia ad actum ⁊ perfectibile ad perfectionez ⁊ sicut pfectibile est susceptiuū perfectionis. ita intellectus est susceptiuus sui ītelligibilis. Intelligibile aūt proprie est substantia nam obiectum intellectus est qđ quid est. Et propter hoc dicit ꝙ intellectus est susceptiuus intelligibilis ⁊ substantie. Et qa vnumquodqz sit actu inq̄ntum cōsequitur suam perfectionem: sequit̄ ꝙ intellectus fiat in actu inq̄ntum recipit intelligibile. Hoc autem est esse actu in genere intelligibiliū qđ est esse intelligibile. Et quia vnumquodqz inq̄ntum est actu est agens: sequit̄ ꝙ intellectus inq̄ntuz attingit intelligibile fiat agens ⁊ cpans. idest intelligens. Sed sciendum est ꝙ substantie materiales nō sunt intelligibiles actu sed potentia: sed p hoc ꝙ mediantibus virtutibus sensitiuis earū similitudines imateriales reddūtur per intellectuz agentem. Ille aūt similitudines non sunt substantie sed q̄dam species intelligibiles ītellectu possibili recepte. Sed secundū Platonē species ītelligibiles rerū materialium erant per se subsistētes. Unde ponebat ꝙ intellectus noster fit intelligens actu per hoc ꝙ attingit ad huiusmodi species separatas per se subsistentes. Sed secundū opinionem Aristotelis intelligibiles species rerū materialiū nō sunt substantie per se subsistentes. Est tñ aliq̄ substantia intelligibilis ꝙ se subsistens de qua nunc agit. Oportet eni esse primū mouens substantiam intelligentem ⁊ intelligibilez. Relinquitur igitur ꝙ talis est comparatio intellect⁹ primi mobilis ad illam primā intelligibilem substātiam mouentē: qualis est secundum platonicos comparatio ītellectus nostri ad species intelligibiles separatas secundum quarum contactum ⁊ participationem fit intellectus actu vt ipse dicit. vnde intellectus primi mobilis fit intelligens in actu per contactum aliqualem prime substantie ītelligibilis. Propter quod autem vnūquodqz tale ⁊ illud magis. Et ideo sequitur ꝙ quicquid diuinum ⁊ nobile sicut est intelligere ⁊ delectari ínuenitur in intellectu attingente: multo magis ínuenitur in intelligibili. Pro ꝙ attingitur. Et ideo consideratio eiusdez delectabilissima est ⁊ optima. Huiusmodi autem primū intelligibile dicitur deus. Cum igitur delectatio q̄̄ nos habemus intelligendo sit optima q̄̄uis eam non possimus habere nisi modico tempore si deus semper eā habet sicut nos quādoqz mirabilis est eius felicitas sed adhuc mirabilior si eam habet potiorem semper quā nos modico tempore.

¶ Et vita autem vtique existit. Eteniz intellectus actus vita: illud autem ipse actus est. Actus autem quod secundum se illius vita optima ⁊ sempiterna. Dicimus autem deū esse animal sempiternum optimum. Quare vita ⁊ duratio continua ⁊ eterna existit deo: hoc enim deus.

¶ Tertio qr dixerat ꝙ deo cōpetit consideratio oīs dit qūo se habeat ad eā. Et dicit ꝙ deus est ipsa vita. Quod sic probat. Actus intellectus. i. ītelligere vita quedā est ⁊ est perfectissimum qō est in vita. Nam actus secundū ꝙ ostensum est perfectior est potētia. Unde intellectus in actu perfectius viuit q̄̄ intellectus in potētia sicut vigilās q̄̄ dormiens. Sed illud primū. s. deus est ipse actus. Intellectus eni eius est ipsum suuz intelligere. Alicquin cōparetur ad ipsuz vt potentia ad actum. Ostensum aūt est. s. ꝙ ei⁹ substantia est actus. Unde relingtur ꝙ ipsa dei substantia sit vita ⁊ actus: eius sit vita ipsius optima ⁊ sempiterna que est secundū se subsistens. Et idē est ꝙ in fama hominum dicitur ꝙ deus est animal sempiternū ⁊ optimum. Uita enim apud nos in solis animalibus apparet mānifeste. Inde ē ergo ꝙ dicit aīal qr vita cōpetit ei. Quare mānifestū est ex premissis ꝙ vita ⁊ duratio continua ⁊ sempiterna ineſt deo qa deꝰ hoc ipsum est qō est sua vita sempiterna nō ꝙ aliud sit ipse ⁊ vita eius. ¶ Deinde cum dicit. Lec. 8.

¶ Quicunque autem putant vt pythagorici ⁊ Leucippus optimum ⁊ nobilissimum non in principio esse: quare plantaruz ⁊ animalium principia sunt cause. Bonuz vero ⁊ perfectum in his que ex his non recte existimant: nam sperma ex alteris est priorib⁹ perfectis: ⁊ primum non est sperma: sed perfectum vt priorem hominem dicat aliquis esse spermate: non eniz qui ex hoc fit: sed alteruz ex quo sperma. quod quidez igitur est substantia alia sempiterna ⁊ imobilis separata a sensibilibus: manifestum ex his. Lo. 40 Lo. 41.

UVA. BHSC. IyR_086_1

¶Excludit opinionem attribuentiū imperfectionez primo principio: dicens q nō recte existimant qui cunq; nō ponunt optimū ⁊ nobilissimuz inueniri in primo pncipio vt pythagorici. ⁊ Leucippus qui ex hoc mouebant q principia animaliū ⁊ plantaz sūt quedam cause boni ⁊ perfectionis. Sed bonū ⁊ perfectum non inuenitur in principijs: sed in his q̄ producuntur ex eis: sicut semina que sunt pncipia animaliū ⁊ plantarum imperfecta sūt ex aliqbus alijs pōribus perfectis: hoc igitur soluit interimēdo motiuz eorū. Sperma enim nō est primū simpliciter: sed aliqd perfectum vt si quis dicat hominē esse priorē sperma te si qdem nō eum q dicitur nasci ex spermate: sz
1.1.9. 2ec.4. alterū ex quo spma resolui. ¶Probatum est enim. s. q actus simpliciter est prior potētia licet in vno ⁊ eodem ordine generationis ⁊ temporis potentia precedat actum. ¶His autem habitis epilogando ꝯcludit: manifestum esse ex dictis q est aliqua substātia sempiterna ⁊ immobilis separata a sensibilibus.

¶Deinde cum dicit.

¶Ostensum est autem: ⁊ quia non contingit habere substantiam magnitudinem nullam. Aerū fine parte indiuisibilis est. Mouet enim per infinituz tempus: ⁊ non habet potentiam infinitam finitum. Quoniam autez omnis magnitudo finita est: aut infinita: finita quidem non propter quid hoc vtique non habebit magnitudinem: infinitam vero nō: quia totaliter nulla ē infinita magnitudo.

2ec.10. ¶Prosequitur quedam que adhuc considerāda restant de predicta substantia. Et primo ostendit q est incorporea: dicens q ostensum est in. viii. physicoz q huiusmodi substantia nullam magnitudinem pōt habere: sed est ipartibilis ⁊ idiuisibilis cuius breuiter resumit probationem: dicēs q huiusmodi substātia mouet in infinito tempore cum primus motus sit sempiternus vt supra dixit. Ex hoc autem sequitur q eius virtus sit infinita. Videmus enī in mouentib⁹ inferioribus q quanto aliquid est maioris virtutis. tāto virtus se extendit ad diuturniorem virtutem operationum. Nullum autem finitum potest habere potētiā infinitaz. Unde sequitur q propter hoc predicta
2ec.6. substantia non habebit magnitudinem finitaz. Magnitudinem autem infinitam habere nō potest quia nulla magnitudo est infinita: vt supra probatum est. Quia igitur omnis magnitudo vel est finita vel infinita. ¶Relinquit q predicta substantia sit oīno absq; magnitudine. Non autem virtus huius substātie dicitur infinita priuatiue secundum q infinitum conuenit quātitati: sed dicitur negatiue prout scilicet nō limitatur ad aliquem determinatum effectum. Non autem potest dici virtus celestis corporis infinita ēt si in infinito tempore moueat inferiora corpora quia nō monet nisi motum. Et ita influentia est ex primo mouente. Sed nec etiam potest dici q ī corpore celesti sit virtus infinita ⁊ si infinito tempore esse habeat q in eo nō est virtus actiua sui esse: sed solū susceptiua. Unde infinita eius duratio oīdit virtutem īfinitā exterioris principij. Sed ad hoc q ipsū suscipiat incorruptibile esse ab īfinita virtute requirit q in ipso nō sit principium corruptionis neq; potentia ad nō esse.

¶At vero quia impassibilis ⁊ inalterabilis: omnes enim alii motus posteriores sunt eo qui est secundum locum. Nec quidem ergo manifesta quia hunc modum habent.

¶Secundo quia. s. ostenderat q primum mouens non monetur motu locali: ostendit cōsequēter q nec etiam alijs motibus: dicens q etiam impossibile est esse alterabile primum mouens. Ostensum enim est .s. q non mouetur motu locali. Omnes autem alij motus sunt posteriores ūsto motu qui est secundus locum. Remoto igitur primo necesse est remoueri posteriora. Unde quicquid inuenitur moueri alijs motibus mouetur motu locali. ¶Ultimo autem cōcludit q manifestum est q predicta se habent sicut determinatum est.

Trum autem ynam ponendum est talez substantiā: aut plures: ⁊ quot: oportet non latere: sed reminisci ⁊ aliorūm negationes: quia de pluralitate nihil dixerunt: q ⁊ planum dicere. Que enim circa ideas existimatio nullam perscrutationem habet propriam. Numeros enim dicunt ideas: sed de numeris quandoq; quidem sicut de infinitis dicunt. quandoq; autem vsq; ad eadez determinatis. Propter quam vero causam tāta pluralitas numerorum nihil dicitur studio demonstrato.

¶Lectio septima.

Postquam pbs ostēdit perfectionē substātie imaterialis. Hic ingrit de vnitate vel multitudine eius. Et circa hoc tria facit. ¶Primo ostendit necessitatem pertractandi hanc questionem q: ab alijs nihil de hoc determinate dictum est. Secundo oīdit q sunt plures ibi. (Nobis autem est ex suppositis). Tertio ostendit quot sunt ibi. (¶Pluralitatez vero lationū). Dicit ergo pīo q non oportet latere vtrum sit ponendū vnā solam substantiā talem. s. sempiternam imaterialem aut plures. ⁊ si plures quot sunt: sz etiā oportet cōmemorare negationes aliorūz ideſt q alij nihil dixerunt quod sit manifestuz ⁊ planum de pluralitate harū substantiaruz. Quod sic patet. ¶Ponentes enī substantias imateriales maxime fuerunt q posuerunt ideas. Opinio aūt de ideis secundū id qō sunt non habent rationem alicuius certe pluralitatis quia ideę ponuntur omnium rerum que communicant in aliquo communi. Sed quia ponentes ideas dixerunt eas esse numeros ex parte numerorūz aliq; ratio haberi poterat pluralitatis. Sed tamen de pluralitate numerorum non semper eodem modo dixerunt. Sed quandoq; dicebant species numerorūz esse infinitas. Quod quidem verum est q̄tū ad ipsā propriam numerorū rationem: q; semper vnitas addita aliam speciem numeri facit. Unde cuz in infinitum additio fieri possit in numeris in īfinituz species numerorum multiplicantur. Quandoq; autem dicunt species numerorum determinari vsq; ad. x. ⁊ hoc q̄tum ad numerorum nominationē: nanq; omnes numeri supra decem videntur esse secunduz nomen alicuius primi numeri aliqualiter iterati. Sed nō possunt ostendere per determinataz rationem: q re sit tanto pluralitas numerorum. s. vsq; ad. x. ⁊ non plus neq; minus. Nec est mirum cū ista determinatio specierum non sit secundū rem sed secundū nomen. Assignant autem alij hanc rationez quia numerus denarius generatur ex progressione numerorūz vsq; ad quaternariuz qui est primus numerus quadratus. Unum enīz ⁊ duo sunt tria quibus si tria addantur fiunt. vi. iiii. autem additis consurgunt. x.

¶Deinde cum dicit.

¶Nobis autem ex suppositis ⁊ determi-

UVA. BHSC. IyR_086_1

natis dicendum. Principium quidem enī
& primum entium est immobile & secunduz
se: & secunduz accidens. Mouens vero pri
muz sempiternuz & vnuz motuz: quoniam
autem quod mouetur necesse est ab aliquo
moueri. Et primuz mouens immobile esse
secunduz se & sempiternuz motuz a sempiter
no moueri & vnuz ab vno.

Ostendit q necesse est eē plures hmōi substātias.
Et circa hoc duo facit. Primo resumit quod ostēsuz est
de primo principio: dicēs q cuz alij nihil dixerunt de
monstratiue de pluralitate substaz separataz nobis dicē
dum est de hoc per ea que sūt suppositā & determina
ta prius. Dictuz est enīz supra q primū principiuz en-
tium est quoddaz quod nō mouet neqz secundum se
neqz secundum accidens: sed mouet vnum motum
qui est primus & sempitern⁹. Quia enim omne quod
mouetur. necesse est ab aliquo moueri: vt probatum
est in octauo physicorum. necesse est quod primum
mouens sit omnino immobile. & sempiternus mo-
tus sit a sempiterno motore. Et vnum motum ab vno
motore.

Videmus autez preter vniuersi simplicez
lationez quaz monere dicimus potentiaz exi
stentez hic substantiaz & imobilez alias latio
nes planetaruz sempiternas. Sempiternuz
enīz & instabile circulare corpus. Ostensuz
est autez in physicis de his: necesse & harum
lationuz vnāquāque ab imobili moueri se-
cunduz se & sempiterna substantia. Astrorū
enīz natura sempiterna substantia quedam
ens & mouens sempiternū: & prius eo quod
mouetur: & quod prius substantia substan-
tiaz esse necesse est. Palaz itaque quod tot
substātias eē necesse ē natura sempiternas &
imobiles secunduz se & sine magnitudine, p
pter predictaz causaz: quod quidez igitur
sint substantie: & haruz que prima & secun-
da secundum ordinem eundem lationibus
astrorum palam.

Secūdo ostendit q post primuz principiuz neces
se est ponere plures substantias immateriales sempi
ternas. dicēs quod preter simplicez motum localem
vniuersi qui est motus diurnus quo totuz celuz reuol
uitur. & est vniformis est simplicissimus quē motum
causat prima substātia imobilis videm⁹ aliquos mo
tus locales planetarū qui etiam sunt sempiterni quia
corpus circulare. s. celū est sempiternū. Unde sempi
ternitas motus non tollitur per corruptionez mobilis
Et est instabilis idest nō potens quiescere. Unde mo
tus iste non intercipitur quiete. Et ista probata sūt in
scientia naturali tam in libro physicorum q̄m in libro
de celo. Unde necesse est q quilibet horum motuz
moueatur a motore per se immobili & a substantia
sempiterna. Quod quidem ideo necesse est q: astra
sempiterna sunt & substantie quedaz sūt. Unde opor
tet q mouens ea etiam sempiternuz sit & substantia.
Mouens enim est prius moto. Et quid est prius sub
stantia necesse est esse substantiam. Unde manifestū
est quod necesse est quot sunt lationes astrorum, tot eē
substantias que sunt naturaliter sempiterne & secun-
dum se imobiles & sine magnitudine propter causaz
supra assignatā. quia. s. mouent tempore infinito: & sic
per cōsequēs virtute infinita. Manifestū est igitur q
sunt alique substantie immateriales secundū numez
motuum astrorum & q earuz etiaz ordo est secundum
ordinem eorūdem motuū. Considerandū est autez q
post primaz lationē Aristo. non computat nisi latio-
nes planetaruz: quia eius tempore nondū erat depre
hensus motus stellarū fixarū. Unde existimauit qō
octaua spera in qua sunt stelle fixe esset primum mo-
bile & motor eius esset primū principiū. Sed postea
deprehēsus est ab astrologis motus stellarum fixaz
in contrariū primi motus. Unde necesse est q supra
speram stellarum fixarum sit alia circundans totum
que reuoluit totum celum motu diurno. Et hoc ē pri-
mum mobile quod monetur a primo motore secun-
dum Aristotelem. Sed Auicen. posuit q primuz mo
bile mouetur immediate: non a primo principio: sed
ab intelligentia a primo principio causata. Cum enīz
primum principium sit vnum simpliciter extimauit
q ab eo non potest causari nisi vnum quod est intelli
gentia prima in qua quidem icidit aliqua pluralitas
potētie & actus secūdum q̄ acquirit esse ab eo. Cōpa
ratur enim ad id a quo dependet secūdum suum esse
sicut potētia ad actum. Sic igitur prima intelligentia
potest imediate causare plura. Nam secunduz quod
intelligit se prout habet aliquid de potētia causat sub
stantiam orbis quez mouet. Secundum autem q se
intelligit prout habet in actu esse ab alio causat aīam
sui orbis. Secūdum autē q intelligit suum principi-
um causat intelligētiam sequētem que mouet inferio
rem orbem: & deinceps vsqz ad speram lune. Sed
hoc non habet necessitatem. Nam causa agens nō ē
in illis substantijs superioribus sicut in rebus mate-
rialibus: vt necesse sit ex vno tantū vnū causari quia
causa & causatum in eis sūt secūdum eē intelligibile.
Unde secūdum plura que possūt intelligi ab vno pos
sunt ab vno plura causari. Et satis conuenēs videt
vt primus motus rerū corporaliū a quo omnes alij
dependent habet pro causa prima aliquam immate-
rialium substantiarū vt sit quedam connexio & ordo
sensibilium & intelligibilium. De hoc aūt quod phi-
losophus dicit q ordo substantiaz separatarum est se
cūdum ordinem motuum & mobilium potest esse du
bitatio. Nam sol maior est quātitate inter omnes pla
netas & eius effectus magis apparet in rebus inferio
ribus & etiam motus aliorum planetarum ordinan-
tur per motum solis & quodammodo consequūtur
ipsum. Unde videtur q substantia que mouet solem
sit nobilior substantijs que mouent alios planetas: cū
tamen sol non sit super omnes alios planetas. Sed
cū in corporibus id quod est continens sit formali⁹ &
per hoc dignius & perfectius & comparetur ad cor-
pus contentū sicut ad partem totum: sicut dicit ārto Lec. 7.
physicorū: necessarium est q cū spera superioris pla
nete contineat speram inferioris q̄ sit planeta superi
or ad quem ordinantur tota sua spera altioris & vni-
uersalioris virtutis quā planeta inferior & diuturnio- Lect. 6.
res operet effectus vtpote propinquior existēs prime
spere que per suum motum causat sempiternitatē: vt
supra dictū est. Et inde est q sicut dicit Ptolomeus
in quadripartito effectus Saturni coaptant ad vni-
uersalia loca & tempora. Jouis ad annos Martis.
Solis Ueneris & Mercurij ad menses. Lune autez
ad dies. Et inde est q effectus planetarum apparent
in istis inferioribus secundum ordinem eorūdem.
Nam primi tres superiores videntur ordinari ad ea
que pertinent ad existentiam rei secundum seipsam:
Nam ipsa stabilitas esse rei attribuit Saturno. Per
fectio autem rei & bona habitudo correspondet Jo-
ui. Uirtus autē rei secūdum q se contra nociua tue-
tur & ea propellit. correspondet Marti. Tres vero
planete alij videtur proprium effectū habere ad mo-

UVA. BHSC. IyR_086_1

tum ipsius rei existẽtis ita q̃ sol sit vt vniuersale prin/
cipiũ motus. Et propter hoc eius operatio in motio
nibus inferioribus maxime apparet. Venus autẽ vi
detur quasi proprium effectum habere magis deter/
minatam idest generationem per quam aliquid con
sequitur speciẽ ⁊ ad quã. s. omnes motus alij ordinã
tur in istis inferioribus. Mercurius autez videtur p
priũ effectũ hr̃e in multiplicatiõe. i. distinctiõe idiui/
duoꝝ in vna spẽ. Et ꝓpter hoc varios hẽt motus. Et
ipse etiam cum naturis omnium planetarum misce/
tur vt astrologi dicunt. Lune autem proprie compe/
tit immutatio materie ⁊ dispositio ipsius ad recipien
dum omnes impressiones celestes. Et propter hoc vi
detur q̃si esse differens impressiones celestes ⁊ appli/
cans inferiori materie. Sic igitur quanto corpus ce/
leste est superius tanto habet vniuersaliorem diutur/
niorem ⁊ potentiorem effectum. Et cum corpora ce/
lestia sint quasi instrumenta substantiarum separata/
rum mouentiuꝝ: sequitur q̃ substantia que monet su
periorem orbem sit vniuersaliorꝝ conceptionis ⁊ vir
tutis. Et per consequens oportet q̃ sit nobilior.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Pluralitatem vero lationum iam ex ma/
xime propria philosophia mathematicarum
scientiarum intendere oportet ex astrologia.
Hec enim de substantia sensibili quidem:
sempiterna autem facit theoriam. Alie ve/
ro de nulla substantia: puta que circa nu/
meros ⁊ geometria. Quod quidem igitur
plures sint eorũ que feruntur lationes ma
nifestum est ex parum ãttingentibus: plũ/
bus enim quam vna astrorũ errantium vnũ
quodq̃ fertur. Sed quot sunt be: nunc qui
Lo.45 dem ⁊ nos que dicunt mathematicorum qui
dam attentionis gratia dicimus: vt mente
aliqua pluralitas determinata suscipiatur.
Reliquum vero hoc quidem querentes ip
sos oportet: illa vero persuaderi a querenti
bus si quid videatur preter modo predi/
cta ab eo tractantibus amare quidem vtroſ
q̃: persuaderi vero actionibus

¶ Inquirit quot predicte substantie sint. Et diuidi/
tur in duas partes. In prima inquirit primuꝝ nume
rum motuum celestium. In secunda ex hoc conclu/
dit numerum substantiarum mouentium ibi. (Qua
re ⁊ substantia ⁊ principium). Circa primum duo fa
cit. Primo ostendit vnde accipiendus sit numerus
motuum celestium. Secundo opponit circa hoc opi
niones diuersas ibi. (Eudoxius vero). Dicit ergo
primo q̃ pluralitatem lationum siue motuum cele/
stium oportet considerare ex astrologia que maxime
propria est ad hoc inter scientias mathematicas. Ip
sa nanq̃ sola inter eas speculatur de substantia sensi/
bili ⁊ eterna scilicet de corpore celesti. Alie vero sci
entie mathematice de nulla substantia considerant si
cut de arismetrica patet que est circa numeros ⁊ de
geometria que circa magnitudines est. Numerus
autem ⁊ magnitudo sunt accidentia. Quod autem
sunt plures motus corporum que feruntur in celo sci
licet planetarum: manifestuꝝ est his qui parum at/
tingunt de scientia astrologia q̃ vnumquodq̃ astro
rum errantium. i. planetarum monetur pluribus la/
tionibus ⁊ non vna tantum. Dicuntur autem plane
te astra errãtia nõ quia irregulariter moueantur sed
quia non semper seruant eandem figuram ⁊ positio/
nem ad alias stellas sicut ille adinuicez que propter
hoc fixe dicuntur. Quod autez sint plures motus hu
iusmodi astrorum tribus modis deprehenditur. Est
enim aliquis motus apprehẽsus a vulgo visu. Est ⁊
alius motus qui non deprehenditur nisi instrumen/
tis ⁊ considerationibus. Et horum motuum quidaꝝ
comprehenduntur longissimis tẽporibus ⁊ quidam
paruis. Est etiam tertius motus qui declaratur ratio
ne quia motus stellarum errantium inuenitur quan
doq̃ velocior quãdoq̃ tardior ⁊ quandoq̃ videtur
esse planeta directus quandoq̃ retrogradus. Et q̃
non potest esse secundum naturam corporis celestis
cuius motus debet esse omnino regularis: necessari/
um fuit ponere diuersos motus ex quibus ẽ irregu/
laritas ad debitum ordinem reducatur. Quot autez
sint motus planetarum nos nunc dicemus ea que cir
ca ẽ mathematici dicunt vt circa ẽ reddamur at/
tenti vt aliqua pluralitas determinata mente conci/
piatur a nobis. Reliquum vero quod non dicetur
oportet q̃ per nosipsos queramus vel quod in hoc
suadeamur ab his qui hoc querunt: ⁊ si aliquid ap/
pareat postmodũ per ea que modo dicuntur ab his
qui de huiusmodi tractãt. Sed quia in eligendis opi
nionibus vel repudiandis non dẽt duci homo amo
re vel odio introducentis opinionem sed magis ex
certitudĩe veritatis ideo dicit q̃ oportet amare vtroſ
q̃ scilicet eos quorum opinionem sequimur ⁊ eos
quorum opinionem repudiamus vtrunq̃ studerunt
ad inquirendam veritatem. ⁊ nos in hoc adiuue/
runt. Sed tamen oportet nos persuaderi a certiori/
bus idest sequi opinionem eorum qui certius ad ve/
ritatem peruenerunt.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Eudosius quidem igitur solem ⁊ lunam
vtriusq̃ lationem in tribus posuit esse spe
ris. Quarum primam a planorum astro/
rum esse. Secundã autem secundum eum
qui zodiaci per medium. Tertiam autem
secundum obliquatum in latitudine anima/
lium: in maiori autem latitudine obliqua/
ti secundum quam luna fertur: quam se/
cundum sol. Errantium vero astrorum in
quattuor cuiusq̃ speris: quarum primam
quidem ⁊ secundam illis eadem esse ⁊ non
esse que est a planorum que omnes est fe/
rens. et eam que sub ea ordinata. ⁊ secun/
dum eum qui per medium zodiaci latio/
nem habentem communem omnium esse.
Tertie vero esse spere polos aliorum qui/
dez ꝑpros. veneris vero ⁊ mercurii eosdẽ

¶ Ponit opiniones astrologorũ sui temporis de nu
mero motuum planetarum. ⁊ primo opinionẽ Eudo
xij. Secundo opinionẽ Callipi ibi. (Calippus autẽ)
Sciendũ est igitur circa primũ q̃ Plato celestibus
motibus attribuẽs idefectibiliter circularitatẽ. ⁊ or
dinationẽ mathematicas suppositiões fecit per quas
suppositiones possent saluari. que circa erraticas ap/
parent substinendo q̃ motus planetarũ sunt circula
res regulares ⁊ ordinati. Et pythagorici quidez ad
reducendum indebituꝝ ordinem irregularitatez que
apparet in motibus planetarum ex statione ⁊ retro
gradatione velocitate ⁊ tarditate ⁊ diuersa apparen
tia quantitatis posuerunt motus planetarum esse in
speris ecentricis ⁊ in circulis paruis qui dicũtur epi
cicli quam etiã opiniones Ptolomeus prosequitur.

UVA. BHSC. IyR_086_1

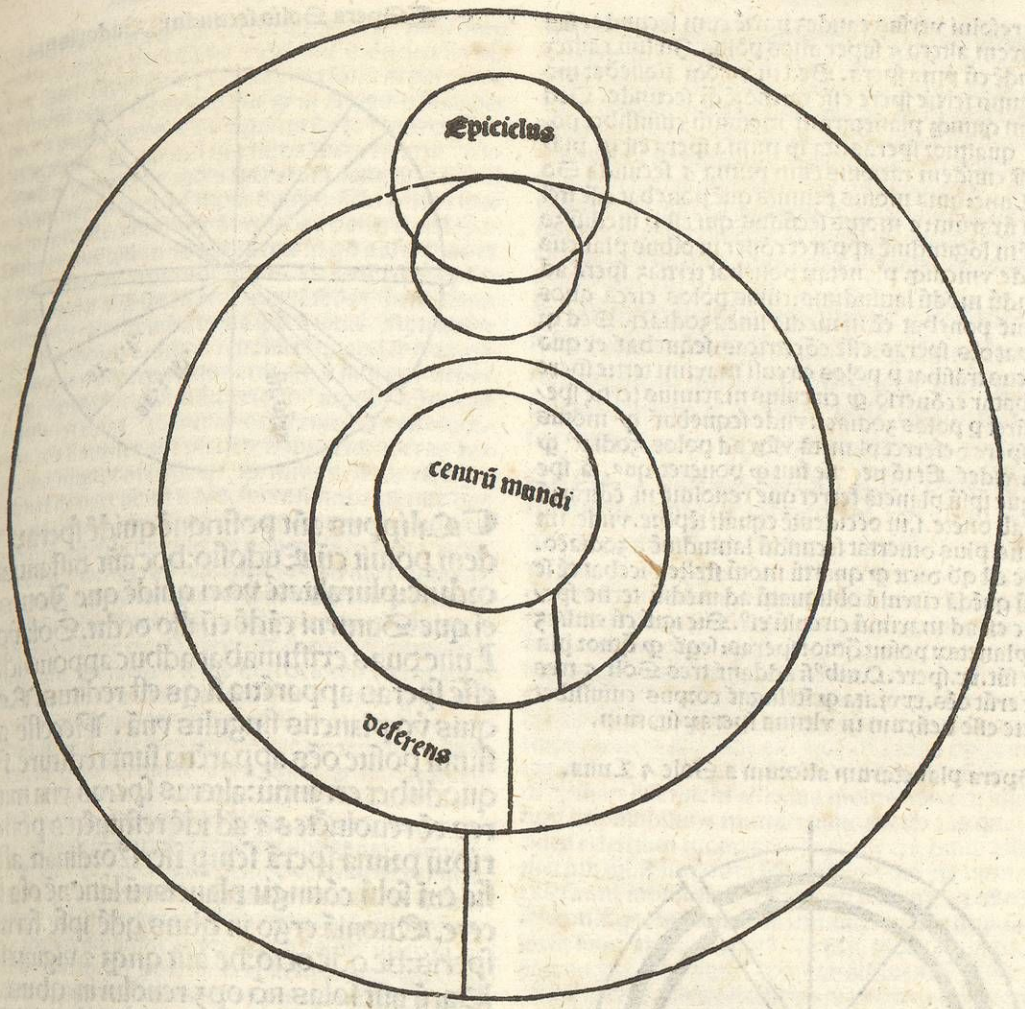

¶ Uidetur autē ex huius suppositiōe sequi aliqd cō/
trariū hijs que demōstrant̄ in scia naturali. Non.n.
oīs motus erit vel ad medium: vel a medio vel circa
mediū mundi. Iteruz sequitur ꝙ spera cōtinēs sperā
ecentricam. vel non sit equalis spissitudinis. vel ꝙ sit
aliqd vacuū inter vnā sperā ⁊ aliam. vel ꝙ sit aliqd̄
corpus preter sub̄am sperarum intercidēs ꝙ nō erit
corpus circulare nec habebit aliquem motū propri/
um. Ex positione autē epicicloruz vlterius sequit̄: vl'
ꝙ spera per quā mouet̄ epiciclus nō sit integra ⁊ cō/
tinua. vel ꝙ sit diuisibilis ⁊ rarefactibilis ⁊ condēsa/
bilis ad modū quo aer diuiditur ⁊ inspissatur ⁊ rare
scit aliquo corpore moto. Sequitur etiā ꝙ ipsum cor
pus stelle mouetur ꝑ seipsum. ⁊ non solum ad motū
orbis. ⁊ ꝙ ex motu corporū celestiū perueniat sonus
quod pithagorici consenserunt. Sed tamē omnia hu
iusmodi sunt contra ea: que determinata sunt in sciē
tia naturali. Unde ad hec euitāda. Eudoxius hoc vi
dens posuit vnicuiqz planete speras plures cōcentri
cas mūdo quarū vnaqueqz hēt motū propriū. Et ex
oībus illis motib⁹ cātur id qd̄ apparet de motu pla/
netarū. Posuit igit̄ Eudoxius motū taz solis q̄z lune
esse in trib⁹ speris. primus.n.tā solis q̄z lune q est mo
tus diurn⁹ quo reuoluuntur ab oriēte ad occidentem
⁊ hūc motū dicit eē astroꝝ ⁊ planorū.i.stellarū: sine
errore.s.fixarum. quia sicut supra dictū est: cū nondū
eēt deprehēsus mot⁹ stellarū fixarū qui ē ab occidēte
in oriētē eē contrariuz motui: prīo putabat̄ ꝙ motus
diurnus esset ꝓprius octauo spere: que est spera stel/
larum fixarum. Non autem putabant ꝙ sola prima
spera sufficeret ad differendas omnes speras plane/
tarū motu diurno: sicut ptolomeus ponit: sed pone/
bat ꝙ quilibet planeta habebat propriam speram:
qui reuolueret ipsuz motu diurno. Ad hunc ergo mo
tum causandū ponebat primā sperā solis ⁊ lune. Se
cundā autē sperā ponebat ad causandū motū solis ⁊
lune qui est per mediū zodiaci: qui vocatur motus
longitudinis: secunduz quē mouet̄ taz sol q̄z luna de
occidente in orientē cōtra motū firmamēti. Tertiaz
autem speram ponebant ad causandum illū motū q
obliquat̄ secundū latitudinē aīaliuz q̄ figurant̄ in zo
diaco: prout quādoqz est australior. quandoqz boria
lior videtur planeta a media linea zodiaci. Sed hic
mot⁹ latitudinis magis apparet ⁊ secundum maio/
rē diuersitatē in luna: q̄z in sole. Et ideo subiungit ꝙ
in maiori latitudine obliquat̄ mot⁹ secundū quē fert̄
luna: q̄z mot⁹ scd̄z quē fertur sol. Et qdē lune Ptole
meus ponit motus latitudinis: non autē solis. posuit
igit̄ Eudoxius tertiuz motum: vt Simplicius dicit.
qr opinabat̄: ꝙ ēt sol declinaret a media linea zodia
ci versus duos polos. Et hoc suspicabatur: eo qr nō
semꝑ in eodē loco sol orit̄ in tropicis estiuis ⁊ hye/
malib⁹. Si aūt in vno ⁊ eodē tēpore fieret restitutio
lōgitudīs ⁊ latitudīs: sufficeret ad h⁰ vna spera ꝑ ob
liqtatē maximi circuli ꝟz quā sol mouet̄. Sz qr nō sic
se hz: sz in alio tpe ꝑtrāsit circulū ꝑ lōgitudinē. in alio
vero tēpore restitutio fit latitudīs: necesse fuit ad hoc
ponere tertiā sperā. hanc autē tertiā speram ponebat

UVA. BHSC. IyR_086_1

in sole resolui versus eandez partē cum secunda. sed circa axem altera ⁊ super alios polos. In luna autez ad eandē cū p̄ma spera. Sed in vtroqz ponebat motum huius tertie spere esse tardiorē q̄z secunde. Sed aliorum quinqz planetarum motuum cuiuslibet posuit in quattuor speras. ita ꝙ prima spera est ꝙ planete est eiusdem rationis cum prima ⁊ secunda Solis ⁊ Lune: quia motus primus quē ponebat esse stellarum fixarum: ⁊ motus secūdus: qui est ꝑ mediū zodiaci ſm lōgitudinē apparet cōiter in oībus planetis Deinde vnicuiqz planetaꝝ ponebat tertiaz sperā ad causandū modū latitudinis: cuius polos circa quos reuoluit ponebat eē in media linea zodiaci. Sed qꝛ ponebat oēs speras esse cōcētricas: sequebat ex quo zodiacus trāsibat ꝑ polos circuli maximi tertie spere sequebatur ecōuerso. ꝙ circulus maximus tertie spere trāsiret ꝑ polos zodiaci. vnde sequebat ꝙ motus tertie spere deferret planetā vsqz ad polos zodiaci ꝙ nunq̄z videt. Et iō necesse fuit ꝙ poneret quartā speram que ipsū planetā ferret que reuoluit in cōtrariū tertie ab oriēte. s. in occidentē equali tēpore. vnde impedit ne plus diuertat secundū latitudinē a zodiaco. Et hoc est qd̄ dicit ꝙ quartū motū stelle dicebat eē secundū quēdā circulū obliquatū ad mediū tertie spere: hoc est ad maximū circulū ei⁹. Sic igit cū cuilibz qnqz planetaꝝ posuit q̄tuor speras: seqt ꝙ q̄tuor planetaꝝ sūt. xx. spere. Quib⁹ si addant tres Soli ⁊ tres Lune erūt oēs. xxvj. ita ꝙ ītelligat corpus cuiuslibet planete esse defixum in vltima speraꝝ suarum.

¶ Spera planetarum aliorum a Sole ⁊ Luna.

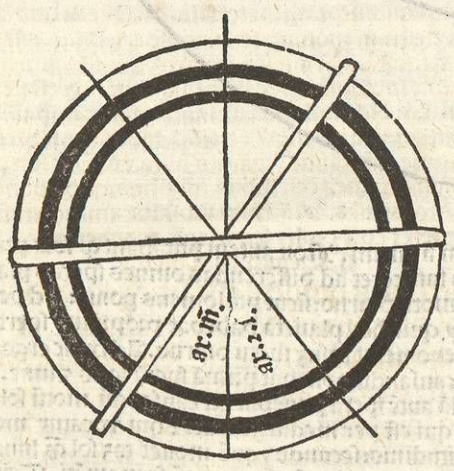

¶ Spera Lune secundum Eudoxium.

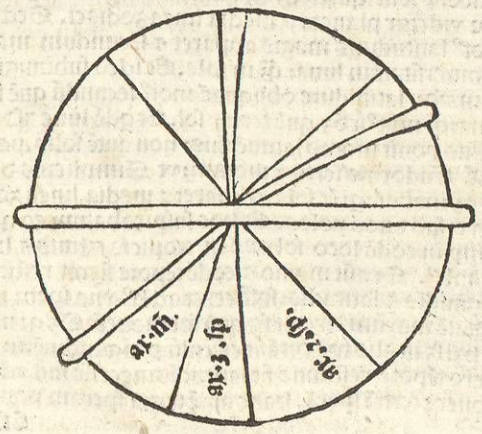

¶ Spera Solis secundum Eudoxium.

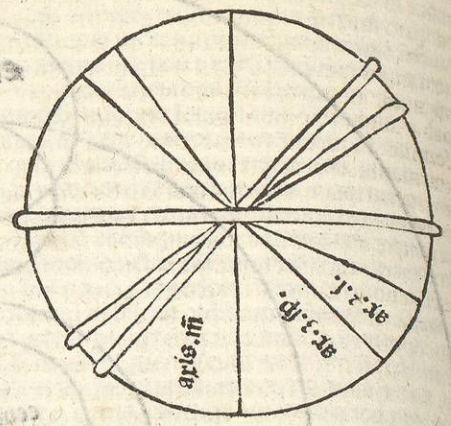

¶ Calippus aūt positionē quidē speraꝝ eādem posuit cū Eudosio: hoc aūt distantiarū ordinē: pluralitatē v̄o ei quidē que Iouis: ⁊ ei que Saturni eādē cū illo dedit. Soli v̄o ⁊ Lune duas existimabat adhuc apponendas esse speras apparētia si qs est reditus. Reliquis v̄o planetis singulis vnā. Necesse aūt simul posite oēs apparētia sunt rediture ſm quodlibet errantiū: alteras speras vna minores eē reuoluētes ⁊ ad idē restituētes posteriorū primā sperā sem ꝑ īferi⁹ ordinati astri sic enī solū cōtingit planetarū lationē oīa facere. Quoniā ergo in qbus qdē ipse ferunt speris: he qdē octo: he aūt qnqz ⁊ viginti sūt Harū aūt solas nō opz reuolui in qbus infinite ordinatū fert: que qdē reuoluūt eas q̄ sunt duorū primorū: sex erūt: ⁊ que aūt eas que sūt posteriorū quatuor sexdecim: oīum itaqz numerus ⁊ ferētiuz ⁊ reuoluētiū ea qn quagintaquinqz. Si aūt Lune ⁊ Soli nō addiderit quis quos diximus motus omnes spere erunt septem ⁊ quadraginta. Pluralitas igitur sperarum tanta sit.

¶ Ponit opinionē Calippi de pluralitate speraruz. Fuit aūt Calippus: vt Sīplici⁹ dicit cū Aristo. Athenis cōuersat⁹ cū eo ea: q̄ ab Eudoxio īuēta fuerāt corrigēs ⁊ supplēs. Posuit ergo Calipp⁹ eādē rōnē sperarū: sicut Eudoxius ⁊ exposuit positiōes speraꝝ per ordinē distātiarū: tum quia ordinabat planetas sicut Eudoxius: tum quia ordinabat motus ⁊ speras: sicut ⁊ ille. Cōueniebat ēt cū Eudoxio in pluralitate sperarum Iouis ⁊ Saturni: qꝛ vtriusqz eoꝝ dabat quatuor speras: sed ipse existimabat eē apponēdas speras duas tā Soli q̄z ēt Lune: si qs velit reddere rōnē eoꝝ que apparēt de motibus eoꝝ. Uidet autē has duas addidisse ad causandū velocitatē ⁊ tarditatē que apparet in motib⁹ eoꝝ ꝙ Sol hēat quinqz speras: ⁊ Luna siliter quinqz. ⁊ reliqs planetis Marti Ueneri ⁊ Mercurio addebat singulis vnā sperā. ita ēt ꝙ qlibz eoꝝ haberet quinqz speras. Forte āt addebāt hāc speram ad causandā retrogradationē ⁊ stationē: q̄ apparet in his stellis. Iste igit spere vocabant ferētes: qa ſm eas ferebat corpus planete. Sed p̄ter has pone-

UVA. BHSC. IyR_086_1

bant alias: quas vocabāt revolvētes. Ad ponēdum autem eas hac necessitate videbant induci: quia vltima spera superioris planete puta saturni participabat motū oium superiorū. ita ꝙ in aliquo deficiebat a motu prime spere. Vñ & prima spera iouis cui⁹ poli infiguntur aliquo mō in vltima spera saturni participabat aliquid de motu sperarum saturni. & sic nō vniformiter monebat motu diurno: sicut prima spera saturni. Necessariū igit videbat ponere aliā speră revolventē ipsam vt restitueret id qō auferebat ei de velocitate ex superioribꝰ speris. Et eadē rōne oportebat ponere aliā sperā revolventē scōaz sperā iouis & tertiā sperā revolvētē tertiā sperā iouis. Non autez oportebat ponere aliquā revolvētē quartā speraz. ga motus quarte spere: in qua erat astrū infixum debebat eē cōpositꝰ ex oibus superioribꝰ motibꝰ. Sic igit iuppiter hz quattuor speras deferentes & tres revolvētes. Et similiter alij planete habent tot speras revolventes: quot deferētes vna minus. Hoc est ergo qō dicit ꝙ necesse est si oēs spere simul ordinate debēt reddere: & cāre illud qō apparet de motu planetaz scōm quēlibet planetaz ponere pter supra dcās deferētes alias speras revolvētes: & ad idē restituentes p primā sperā inferius ordinati astri: vna pauciores. Et sic solū cōuenit ꝙ motus planetarū cōpleant oia q̄ apparēt de eis. Quare igit spere deferentes: q̄ quidē sunt Saturni & iouis sunt octo: cū vterqz eorū ponat habere quattuor speras q̄ sunt alioz qnqz planetarū vigintiquinque quia quilibet eoz habet qnqz speras. Harū autē sperarū ille sole nō revolunt q̄ sūt in fine in quibꝰ ordinat astrū segtur ꝙ revoluentes puorū duoz planetarū scilicet Saturni & iouis sunt sex. Revoluentes ăt posterioz q̄ttuor sunt sexdecim. Sed cū post Saturnū & iouē sint alij quinqz manifestū ē ꝙ vnū eoz ptermittit: scilicz vel martē: vel mercuriū vt qō dicit posteriorū q̄ttuor referat ad q̄ttuor infimos vel pter mittit lunā vt referat ad q̄ttuor imediate sequētes. pmittit ăt vel ex errore: qui interdū accidit in nūeris. vel ppter aliā rōnē: que nos latet. q: scripta Calippi nō inuēiunt vt Simplicius dicit. Sic igit nūerus oiuz speraz deferentiū & revoluentiū sūt lv. Sed q: de hoc poterat esse dubiū vtrū lūe & soli sint addēde due spere: ꝙs Calippꝰ addit. vel ꝙ vtriqz sint dande due spere solū vt posuit Eudoxius. ió dicit ꝙ si aliquis nō addit soli vel lune illos duos motꝰ quos addit. Calippus: sequit ꝙ oēs spere erāt. xlvij. Subtraherent eni a predicto nūero q̄ttuor deferētes due solis. due lune & totidē revolvētes. Remotis ăt octo de. lv. remanēt. xlvij. Sed attēdendū ꝙ si supra cū dixit revoluentes posteriores q̄ttuor eē sexdeciz p̄termisit lunā: remotis duabus deferētibꝰ lune & duabus solis nō remouebunt q̄ttuor revoluentes: sed solū due: si spere lune nō bēnt revolvētes. & sic a prima pluralitate speraz subtrahunt. vj. spere. q̄ttuor deferentes & due revoluentes. vñ sequit ꝙ spere oēs sint. xlix. Et sic nō videt ꝙ Aristo. voluerit pretermittere lunā: sed magis matrē: nisi aliqs dicat Aristo. oblituz fuisse ꝙ lune nō posuerit speras revoluentes. iccirco erroē i nūero accidisse qō nō videt ꝓbabile. Ultio ergo ꝓcludit tātā eē pluralitatē sperarū q̄ta dicta est.

Co.43.

¶Deinde cum dicit.

¶Quare & substātias & principia immobilia & insensibilia tot rationabile existimare nē cessariuz igitur dimittat fortioribus dicere

¶Concludit ex numero motuū celestiū nūerū substantiarū immaterialiū. Et circa hoc tria facit. Primo cōcludit propositum. Secundo excludit quedam: que possent debilitare illationē premissam ibi. (Qō si ăt est de substantijs separatis ad opiniōes antiquas. & ad opiniōes vulgares: que de his suo tempore habebantur ibi. (Tradita autē sunt). Dicit ergo ꝓmo ꝙ cum tanta sit pluralitas sperarum & motuum celestium: quanta dicta est rationabile est opinari tot esse substantias immateriales & principia immobilia & etiam tot esse principia sensibilia. idest corpora celestia. Dicit autem rationabile: vt insinuet hoc probabiliter concludi. non autem ex necessitate. Unde subiungit: ꝙ ipse relinquit id quod est necessarium circa hoc illis qui sunt fortiores & potentiores ad hoc inueniendum q̄s ipse esset.

¶Si autem nullam possibile esse lationem non ordinatā ad astri lationez. Amplius autem omnem naturam & omnem substantiaz impassibilem & secundum se optimum esse fortitam: finem oportet existimare nulla enī erit preter has altera natura: sed hunc substātiā numerum esse est necesse. Si enim essent alie mouerent vtiqz fines existētis lationis.

¶Hic philosophus excludit ea: ex quibus predicta conclusio debilitari posset. Et sunt tria: quorum primum est. Quia posset aliquis dicere ꝙ sunt quedam substantie separate quibus nō respondent aliqui motus in celo. Ad quod excludendum dicit: ꝙ si non est possibile: ꝙ sint aliqui motus in celo qui non ordinētur ad motum alicuius astri: & iterum si oportet oēm impassibilem substantiam que est fortita optimuz secundum se. idest que habet suaz perfectionē sine motu opinari esse finem alicuius motus non erit aliq̄ natura impassibilis & immaterialis preter eas que sunt fines celestium motuuz: sed necesse erit hunc esse numerum substantiarum separataruz qui est numerus celestium motuum. Sed tamen primū non est necessarium. s. ꝙ oīs substantia immaterialis & impassibilis sit finis alicuius motꝰ celestis. Possēt enim dici ꝙ sunt alique substantie separate altiores q̄s vt sint proportionate. q. fines celestibus motibus. quod ponere nō est incōueniēs. Nō enim substātie immateriales sunt propter corporalia sed magis econuerso.

¶Deinde cum dicit.

¶Sed alias quidem esse lationes impossibile est pter dictas: hoc aūt existimare ex latis rōnabile. Vaz si quidē ferens lati gratia natū est: & latio oīs lati autē est alicuius nulla latio sui gratia erit: nec alius alicuius latio nis: sed astrorum gratia. Nam si fuerit latio lationis gratia: & illam alterius gratia oportebit esse. Quare quoniam non est possibile ire in infinitum. finis erit oīs lationis latorū aliquid diuinorum corporum secundū celū.

¶Deinde cum dicit.

¶Remouet secundum quod posset debilitare predictam illationem. Posset enim aliquis dicere ꝙ sunt multo plures latiōes in celo q̄s que nūerate sunt que tamen non possunt deprendi: eo ꝙ ex eis nō accidit aliqua diuersitas in motu alicuius corpoz celestiū: que visu percipiūtur. & dicūtur astra. Et ad hoc excludendū similiter etiā dixerat ꝙ nulla latio pōt esse in celo que nō ordinetur ad lationē alicui⁹ astri. hoc est etiam quod nūc dicit: ꝙ impossibile est esse alias lationes in celo preter illas ex quibus accidit diuersitas in motu astrorum: sive sint ille que dicte sunt: sive alie aut totidē aut plures aut pauciores. Et hoc probabiliter accipi pōt ex corpibus que feruntur. Si. n. oē ferēs est ppter id quod defertur: & oīs latio est ali

UVA. BHSC. IyR_086_1

cuius quod fertur nonpotest ee aliqua latio que sit ꝓpter seipsam: vel ꝓpter aliã lationẽ tantũ: sed oportet ꝙ oẽs lationes sint causa astrorum. Alioquin si latio propter aliquã lationẽ est eandẽ rõne ⁊ illã oportebit esse propter aliam. Et cum non sit ꝓcedere in infinituz: sequitur ꝙ finis omnis lationis sit aliqõ celestũ corporum que deferuntur sicut astra. vnde impossibile est esse aliquem motum in celo ex quo non possit ꝓcipi aliqua diuersitas in aliquo astro.

¶ Deinde cum dicit.

Lo.49 ¶ Quod autem vnum celum manifestum: si enim plures essent celi vt homines foret principium quod circa vnumquodque specie vnum: numero vero multa: quia ⁊ specie vnum: sed quecunqz sunt numero multa materiam habent. vna enim ⁊ eadem ratio multoruz: vt hominis Socrates vero vnus: qõ autem quiderateesse non habet materiam prima. Endelechia enim vnum igitur ⁊ ratione numero mouens primum immobile existens ⁊ motum ergo semper ⁊ continue vnum solum: vnum ergo solum celum.

¶ Hic excludit tertium per quod posset dicta cõclusio infirmari. Posset enim aliquis dicere ꝙ sint plures mundi ⁊ in quolibet sint tot spere ⁊ motus: quot in isto vel plures: ⁊ sic necesse ẽ ponere plures substãtias imateriales. Sed hoc excludit dicens manifestũ eẽ ꝙ sit vnum celum tantũ. quia si eẽnt plures scõm numerum ⁊ in eadez specie. sicut sunt plures hoies: oporteret etiaz ꝙ simile iudicium eẽt de primo principio vnuscuiusqz celi: quod aperte est mouens imobile sicut dictũ ẽ. Oporteret enim ꝙ plura prima pncipia eẽnt specie vnum ⁊ numero multa. sed hoc est impossibile. quia quecũqz sunt vnũ specie ⁊ numero habent materiam. Non enim distinguitur secunduz rationẽ ⁊ formaz. quia omnium individuorum est cõmunis ratio vtpote que ẽ oĩs, vnde relinquitur ꝙ distinguãtur per materiã. ⁊ sic socrates ẽ vnus non solum secundum rationem vt homo. sed etiaz secundũ numerum. Sed primum principiũ cũ sit qderateesse. idest sua eẽntia ⁊ ratio non habet materiaz. quia eius substantia est Endelechia. idest actus. materia autez est in potẽtia. Relinquit igit ꝙ primũ mouẽs imobile sit vnũ nõ solũ rõne spiciei: sz etiã numero. oportet igit ꝙ primus motꝰ sẽpiternꝰ q ab eo cãtur sit vnꝰ tãtum. ⁊ ꝓ cõsequẽs segtur ꝙ celum sit vnum tantum.

¶ Deinde cum dicit.

Lo.50. ¶ Tradita sunt a senioribus ⁊ antiquis in fabule figura dimissa posterioribus: quia dii sunt hi ⁊ continet diuinam naturam vniuersalem. Reliqua vero fabulose iam addu cta sunt ad persuasionẽ multoruz ⁊ ad oportunitatem multorum ad leges etiam conferens. Conformes enim hominibus hos et aliorum animalium quibusdam similes dicunt: ⁊ his altera consequentia ⁊ dictis simi lia: a quibus si quis sperans id accipiat solum: ꝙ primum deos existimauerunt primas substantias esse: et diuine vtique dictũ esse putabit: ⁊ secundum quandam verisimilitudinem ⁊ sepe inuenta ad possibile vna quaqz ⁊ arte philosophia ⁊ iterum corruptis ⁊ has opiniones eorum quasi reliquas vsqz nunc saluaras esse. Paterna quidem igitur opinio ⁊ que a primis intantuz nobis manifesta solum.

¶ Comparat ea que inenta sunt de substãtijs immaterialibus ad opiniones antiquas ⁊ ad vulgares. Et dicit ꝙ ab antiquis philosophis quedaz sunt tradita de substãtijs seperatis ⁊ dimissa posterioribus ꝙ modum fabule scilicet ꝙ dij sunt. ⁊ ꝙ id qõ est diuinũ continet totam naturam. ⁊ hoc quidez habetur ex posterioribus: si omnes substãtie immateriales vocent dij. Si autem solum primum principiũ vocetur deus est vnus tãtum deus: vt ex pdictis pz. Reliqua vo introducta sũt fabulose ad psuasionẽ multitudinis q̃ nõ põt cape itelligibilia. Et scõz ꝙ fuit optimũ ad leges ferẽdas ⁊ ad vtilitatẽ ꝙseruatiõis hũane: vt ex hmõi adinuẽtis psuaderet multitudini vt ũtederẽt virtuosis actibꝰ ⁊ a vitijs delinarẽt. Et qd sit fabulose introductũ expõit subdẽs ꝙ dixerũt deos eẽ cõformes hoibꝰ ⁊ quibusdã alioz aĩaliuz. posuerũt. n. fabulose hoies quosdã deificatos ⁊ quedã aĩalia ⁊ quedã ꝙsequẽtia istis. ⁊ alia similia dixerũt ex qbus si aligs hoc solũ velit accipe qõ primo oĩuz ẽ in pbabita. s. ꝙ dij sũt quedã subẽ imateriales putabit eẽ dictũ ũne ⁊ scõz verisimilitudinẽ. ⁊ hꝰ ideo ẽ: qz quelibz ars ⁊ ẽt pbia sepe fuit inẽta scõz possibilitatẽ hũanã. ⁊ iteꝝ fuit corruptae vel pp bella ipediẽtia studiũ. vel pp ĩundationes vel alia hmõi excidia. Et hꝰ necessariũ fuit ponere Aristo. vt possit saluare eẽnitatez mũdi. Manifestũ enĩ erat ꝙ a quodã certo tpe inceperãt hoies pbari ⁊ artes adinuẽire. Inconueniẽs aũt videbat ꝙ ĩfinito tpe fuisset absqz his hũanuz genꝰ. Et iõ dicit ꝙ pbie ⁊ alie artes fuerũt multotiẽs inuente ⁊ corrupte. ⁊ ꝙ opiniones illoz antiquoz q̃si reliqe saluant vsqz nũc Et vltimo concludit ꝙ predcã opio. i. q̃ a pbantibus hĩta ẽ post quos destructa fuit pbia solum sic manifesta est scilicet per modum fabule: vt supra dictuz est.

Ve autẽ circa itellectũ hñt quasdã dubitatiões. videt quidez. n. appentium diuinissimuz. Quomõ vero habẽs talis erit vtiqz habet quasdam difficultates.

¶ Lectio octaua.

p Postquam philosophus determinauit õ substa imateriali q̃ztũ ad eiꝰ pfectionẽ ⁊ q̃ztũ ad eiꝰ vnitatẽ. nũc determiat quasdã dubitatiões ptinẽtes ad actionẽ eiꝰ. Oĩsũ ẽ eni. s. ꝙ pria imãlis substa monet sicut itelligibile ⁊ fiẽ bonũ desiderabile. Et iõ diuidit hec pars in duas. In prima determinat q̃dã dubia circa primam immaterialem substantiam quantum ad hoc ꝙ ẽ bonũ intelligibile et intellectus. In scõa q̃ztũ ad hoc ꝙ ẽ bonũ appetibile ibi. (Perscrutãdũ est aũt qualiter hz ⁊c.). Circa primũ duo facit. Primo assignat rõnẽ dubitatiõis circa intellectũ prime subste. Scõo dubitationez monet ⁊ determiat ibi. (Mã siue nõ itelligat). Dicit ergo primo ꝙ ea q̃ ptinẽt ad itellectũ prime subste immateriales hñt quasdã dubitationes ⁊ vident oĩri ex hoc. Oĩderat enĩ pbs ꝙ intellectus intelligens ⁊ appetẽs primũ mouẽs qdẽ monet sicut itelligibile ⁊ desiderabile habet aliquid se dignius. s. illud quod itelligitur ab eo ⁊ desideratur. Ostenderat etiã ꝙ ipsum primum intelligibile est etiam intellectus. vñ posset videri ꝙ pari ratiõe haberet aliquid dignius ⁊ superius ⁊ ꝙ non esset supremum ⁊ optimum quod est contra ea que apparent de primo principio. Et ideo dicit hic ꝙ videtur omnibꝰ apparens ꝙ principium sit dignissimum. Sed difficultates quedaz emergunt

UVA. BHSC. IyR_086_1

si quis velit assignare quomodo se habeat ita q̄ sit dignissimum .i. optimum .7 perfectissimus.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Nam si non intelligat quidez vtique erit insigne: sed habet se quemadmodum vt si dormiens sine intelligat: huius vero aliud principale. Non enim est hoc quod est sua substantia intelligentia: sed potentia non vtique erit optima substantia. Per intelligere enim honorabile ei inest.

¶ Manifestat huiusmodi difficultates. Et circa hoc tria facit. Primo monet dubitationes. Secūdo premittit quedā que sunt prenecessaria ad determinatiōnē oīum questionū motarum ibi. (Palā ergo qō dicū est 7c.). Tertio soluit dubitationes ibi. (Primū quidē). Circa primū duo facit. Primo monet q̄stiones p̄ncipaliter intētas. Scōo monet quādā questiōnē incidentē cuius solō necessaria est ad premissas q̄stiones ibi. (Ergo vtrū differt). Monet aūt p̄mo duas questiones. prima ē qūo intellectus primi monentis se habet ad suum intelligere. Scōa qūo se habeat ad suū intelligibile ibi. (Amplius aūt si intellectus). Sciēdum est ergo q̄ intellectus ad suuz intelligere pōt se habere tripliciē. Uno mō q̄ nō cōueniat ei itelligere in actu sed in potentia tantū vel in habitu. Alio modo q̄ conueniat ei in actu. Alio modo q̄ sit ipsum suū intelligere siue sua intelligentia quod idez est. Dicit ergo q̄ si intellectus primi monentis nō intelligat in actu. sed solū in potētia vel in habitu nō erit aliqd nobile. Bonuz enī 7 nobilitas intellectus est in hoc q̄ actu intelligit. Intellectus autez intelligens tantū in potētia vel in habitu se habet sicut dormiens. Nā dormiens habet quidem potētias operū vite sz opera vite non operatur. Unde somnus dicitur esse dimidium vite 7 secūdū somnuz non differt felix ab infelice virtuosus a vitioso. Si autē intellectus primi intellectus intelligat quidē actu sed principale eius bonū quod est operatio eius sit aliqd aliud ab ipso quia eius intelligectia .i. operatio itellectualis ipsius nō est hoc quod sua substantia comparatur ad ipsū sicut potentia ad actū 7 perfectibile ad perfectionez. Et sic se quit q̄ primū intelligens non sit optima substantia. Honorabilitas enīz 7 nobilitas ineſt ei per suū intelligere. Nihil aūt quod est nobile secūdū aliud est nobilissimū. Sic igitur videtur sequi q̄ substātia primi intelligentis non sit optima siue intelligat in potētia tantum siue in actu nisi ponaf cuz hoc sua substātia sit suū intelligere vt post determinabit.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius aūtez siue intellectus sit sua substantia siue intelligentia: quid intelligit aut enim seipsum: aut alterum aliquid: aut idem semper: aut aliud.

¶ Anteq̄z soluat posita questionem monet aliā de intelligibili. Unde dicit q̄ siue substantia primi monētis siue sit intellectus quasi quedam potentia intellectiua siue sit intelligentia .i. actus intellect⁹ ideſt itelligere qō prima questio q̄rebat. querēdū restat qd intelligit Aut enim intelligit seipsum. aut aliquid aliud. Si intelligit aliquid aliud. aut intelligit semper idē. aut oz q̄ intelligat aliud 7 aliud qñq̄z .s. hoc. quādoq̄z illud.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Ergo vtrum differt aliquid aut nihil intelligere bonum: aut contingens: aut inconueniens meditari de quibusdam.

¶ Anteq̄z soluat premissas questiōes interponit quādam questionem cuius solō valet ad determinationem premissarum. Et est questio vtrum ad nobilitatem vel perfectionem intellectus aliquid differat vel nihil quod intelligatur aliquid bonū 7 nobile aut qō cuncq̄z conuenit. Et quod differat quodam signo ostēdit q: iconueniens videreť 7 absurdū q̄ aliquis meditetur 7 operationē sui intellectus occupet circa quedam vilia. Quod non esset si non pertineret ad nobilitatez intellect⁹ nobilitas intellibilis sed indifferens esset intelligere nobilia 7 vilia. Hoc enim omnino ē impossibile. Manifestū est enīz q̄ operationes secūdum p̄pria obiecta specificantur. Unde oportet q̄ ēpto nobili⁹ est obiectum tanto nobilior sit operatio.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Palā ergo q̄ diuinissimū 7 honorabilissimū intellligit: 7 non trāsmutaf. Indignius enim transmutatio. 7 motus quidē iam tale.

¶ Premittit quedam necessaria ad solutionez p̄incipaliū questionū. Et primo ponit duo quoz primuz concludit ex solutione interposite questionis. Si enī differt ad nobilitatem intellect⁹ intelligere bonū. aut quodcūq̄z contingens vt dictū est manifestū est q̄ cū primus intellect⁹ sit nobilissimus q̄ itelligat aliqd diuinissimū 7 honoratissimum secundū q̄ determinata ē solutio vltīe partis secūde questionis principalis Querebaf enim vtrū intellect⁹ primi mutaretur de vno in aliud. Et patet quod non mutatur de vno intellecto in aliud. quia cū intelligat diuinissimū si mutareť in aliud intelligibile esset eius mutatio in aliqd idigni⁹ quod non competit alicui nisi tēdenti in defectionē 7 corruptionē. Iterū hoc ipsum qō ē trāsire de vno intellecto in aliud est qdā motus. Uñ nō potest competere primo monenti cū sit omnino immobile.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Primum quidem igitur si non est intelligentia sed potentia. rationabile est laboriosum esse ei continuationem intelligentie.

¶ Soluit prius positas questiones. Et primo ponit veritatē p̄me. Secundo veritatē secūde ibi. (Deinde palam 7c.). Ueritatem autē p̄me questiōis manifestat dicens q̄ si substantia primi nō est itelligētia ideſt ipsum suum intelligere sed est potentia quedaz intellectiua rationabile est ideſt probabiliter videtur sequi quod continuatio intelligentie ideſt operationis intellectualis sit ei laboriosa. Quod enim est in potentia ad aliquid se habet ad hoc 7 ad eius oppositū: q: qō pōt esse potest nō esse. Unde si subā p̄mi cōparatur ad intelligere sicut potentia ad actum quantum est de ratione sue substantie potest intelligere 7 non intelligere. Non ergo inerit ei ex sua substātia q̄ continue intelligat. Ut autem non se habeat aliquando sicut dormiens necesse est q̄ continuationē intelligentie adipiscatur ex aliquo alio. Quod autem aliqs adipiscitur 7 nō habet hoc ex sui natura probabile ē q̄ sit ei cum labore eo qō sic inuenitur in nobis. Nā in cōtinue operādo laboramus. Non autez est necessarium: quia quod aliquid acquirit ab alio non est laboriosum nisi vel ipsum vel aliquid aliud continuās ipsum sit contra naturaz. Unde licet continuitas motus celi dependeat ab extrinseco. non tamen celū monetur cū labore. Fuit igitur Arsto. hic cōtentus inducere ad inconueniens quod probabiliter sequitur. ga inconueniens quod ex necessitate sequitur est manifestum. s. q̄ bonum 7 perfectio primi monentis dependeat ab aliquo supiori. Nō enī esset p̄mū 7 optimū.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Dēinde palā q: aliud aliqd erit dignius q̄z intellectus. s. intellectiuū. Et enim intelli

UVA. BHSC. IyR_086_1

gere ⁊ intelligẽtia erũt indignissimũ itelligẽti. Quare fugiẽdũ hec eadẽ. Eteni nõ videre q dem quedam dignus q̃z videre: vt si sit optimũ intelligentia. Seipsum ergo intelligit: si quidem est potentissimum.

¶ Soluit scdam q̃stionẽ. Et circa hoc tria facit. Primo determinat veritatẽ scde q̃stionis. Scdo obiicit in ꝫriũ ibi. (Et est intelligẽtia ⁊c.). Tertio soluit ibi. (Aut in quibusdã). Dicit ergo primo q̃ postq̃ oñsũ est q̃ suba primi nõ ẽ potẽtia intellectiua sed est ipsa intelligentia ex hoc palã est q̃ si primus nõ intelligit seipsũ sed aliqd aliõ sequit q̃ aliqd aliud erit dignio q̃z primũ idest intellectũ ab ipso. Qõ sic ꝓbat. Ipsuz intelligere in actu qõ ẽ itelligentia conuenit alicui ẽt intelligenti quodcũq; indignissimũ. Usũ patet q̃ itelligere aliqõ in actu ẽ fugiẽdũ q: dignius est q̃ q̃daz nõ videant in actu q̃z q̃ videant. Nõ aũt hoc esset si itelligentia eẽt optimũ q: tũc nullũ intelligere esset vitandũ. Cũ ergo aliqõ intelligere sit vitandũ ꝓpter indignitatẽ itelligibilis relinquit q̃ nobilitas eiꝰ qõ est intelligere dependeat ex nobilitate itelligibilis. Dignius ẽ igit ipsũ intellectũ q̃z ipsũ itelligere. Cũ igit oñsum sit q̃ primũ sit suũ intelligere. Sequit si intelligat aliud a se q̃ illud aliud erit eo nobilius. Cũ igit ipsũ sit nobilissimũ ⁊ potentissimũ necesse ẽ q̃ itelligat seipsum ⁊ q̃ in eo sit idẽ intellectus ⁊ intellectũ. Considerandũ ẽ aũt q̃ pbs intendit ostendere q̃ deus nõ itelligit aliud sed seipsuz inquãtũ intellectũ ẽ pfectio intelligentis ⁊ eiꝰ qõ est intelligere. Manifestũ ẽ aũt q̃ nihil aliõ sic põt intelligi a deo qõ sit pfectio intellectꝰ eiꝰ nec tũ sequit q̃ oĩa alia a se sint ei ignota. Nã intelligendo se itelligit oĩa alia. Qõ sic ꝓz. Cũ eni ipe sit ipsũ suũ itelligere. ipsũ aũt est dignissimũ ⁊ potentissimũ necesse est q̃ suũ itelligẽ sit pfectissimũ. Perfectissime ergo intelligit seipsũ. Quanto autem aliqõ ꝓncipiuz perfectius intelligitur tãto magis intelligit in eo effectꝰ eius nam principiata continentur in virtute principij. Cũ igitur a primo principio qõ est deꝰ dependeat celum ⁊ tota natura vt dictuz est patet q̃ deus cognoscendo seipsum omnia cognoscit. Necvilitas alicuiꝰ rei intellecte derogat dignitati ipsiꝰ. Nõ eniz intelligere actu aliquod indignissimuz est fugiẽdum nisi inquãtũ intellectus in eo sistit ⁊ dũ illud actu intelligit retrahit a dignioribus itelligẽdis. Si. n. intelligendo aliqõ dignissimũ ⁊ vilia intelligant vilitas intellectoruz intelligentie nobilitatẽ non tollit.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et est intelligentia intelligere. Intelligentia videtur autẽ semp alius scientia ⁊ sensus ⁊ opinio ⁊ meditatio. Ipsiꝰ ãt in accessorio.

¶ Obiicit contra veritatem determinatam dupliciter. Primo quidem sic. primum intelligit seipsum vt oñsuz est. ⁊ iterum. s. ostensum est q̃ primũ est sua intelligentia. ergo intelligẽtia primi non est aliud quã itelligentia intelligẽtie. Sed hoc est cõtra id quod videtur quia actus sensus ⁊ scientia ⁊ opinio ⁊ meditatio semper videntur esse alterius. Et si aliquãdo sint sui ipsius sicut cuz aliquis sentit se sentire vel scit se scire vel opinatur se opiari vel meditatur se medicari hoc est quidẽ preter opus vel preter actum principalem. Nam ꝑ videtur principalis actio vt aliqs itelligat intelligibile. quod autẽ aliquis intelligat se itelligere in telligibile hoc videtur esse preter principalem actum quasi accessorium quoddam. Unde si intelligere primi non sit nisi intelligentia intelligentie videtur sequi q̃ suum intelligere non sit principalissimum.

¶ Amplius si aliud est intelligere ⁊ intelligi secundũ qd ei quidẽ ipsum bene ineſt. Non enim idẽ esse intelligentie ⁊ intellecto.

¶ Scdo obiicit alio mõ. Manifestũ ẽ q̃ aliõ ẽ intelligere ⁊ itelligi. Et si ꝓtigat q̃ idẽ sit subõ itellecꝰ ⁊ ipsuz itellectũ nõ tñ sũt idẽ rõne. Si ergo primũ est suũ intelligere ⁊ est ipsuz qõ intelligit qõ est optimũ videbit dubiuz remanere scõm quid insit ei hoc qõ est bene esse eius vtz. s. scõm hoc q̃ est intelligentia vel scõm q̃ est intellectus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut in quibusdã sciẽtia res. In factiuis quidem fine materia. Substãtia. n. ⁊ qõ qd erat esse. In theozicis vo rõ res ⁊ itelligẽtia Non altero igit exñte eo qõ itelligit ⁊ itellectũ quecũq; non materiam habent. Idem .n. erunt ⁊ intellectiua eius q̃ itelligitur vna

¶ Soluit positas obiectiones dicens q̃ in quibusdã res scita idẽ est qõ scia. Et hoc manifestat diuidẽdo scientiã. Nã scia alia ẽ factiua ⁊ alia speculatiua. In factiuis aũt sciẽtijs res scita fine mã accepta est ipsa scientia. Sicut patet q̃ domus fine mã put est in mente hedificatoris est ipsa ars hedificatiua. Et sic dr̃ sanitas in mẽte medici ẽ ars medicatiua. Et sic pz q̃ ars factiua nihil aliud ẽ q̃z suba rei facte ⁊ qõ qd erat esse eius. Ois enim artifex procedit in opus ex eo q̃ cõsiderat qdẽ qõ operari intẽdit. In speculatiuis vero sciẽtijs manifestũ est q̃ ipsa ratio diffinitiua rei est res scita ⁊ est ipsa scientia siue intelligentia. per hoc eniz est sciens intellectus per quod habet rationẽ rei. Cũ igitur intellectus in actu ⁊ intellectũ nõ sit alterũ in his quecũq; materiã non habent manifestũ est q̃ in substantia prima que maxime remota ẽ a materia maxime idẽ est itelligere ⁊ intellectũ. Et sic vna est intelligentia itelligẽti tãtũ ⁊ nõ est aliud itelligẽtia intelligẽti ⁊ aliud intelligentia intelligentie.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem restat dubitatio si composituz est quod intelligitur. Transmutabitur enim in partibus totius.

¶ Mouet tertiã dubitationẽ preter duas prius determinatas. Cũ eni oñsũ sit q̃ primũ intelligit seipsũ. aliqd aũt intelligit dupliciter. vno mõ ꝑ modũ simplicis intellectus. sicut intelligimus qõ qd est. Alio mõ ꝑ modũ cõpositi. sicut itelligimꝰ enũciationez. restat igit ãrendũ vtrũ primũ itelligat seipm ꝑ modũ itellectus simplicis aut cõpositi. Et hoc ẽ qõ dicit q̃ restat dubitatio si qõ itelligit a deo ẽ ꝓpositũ. Oñdit aũt q̃ nõ sit ꝓpõitũ cũ dic. Trãsmutabit. n. Hoc aũt triplicit. Uno mõ qdẽ sic. In oi intellectu cõposito sũt plures partes q̃ seoꝛsuz itelligi possunt. Licet eni hoc intellectũ cõpositũ qõ est hõ currit: prout ũ vnũ intellectũ cõpositũ simul intelligat. tũ partes eius intelligi possunt. põt eni intelligi hoc qõ est hõ ꝑ se. ⁊ hoc qõ est currit. Sic igit quicũq; intelligit aliqõ intellectũ cõpositũ potest transmutarie intelligendo de vna parte in aliam. Si igitur intellectuz primũ sit compositũ sequitur q̃ põt transmutari intelligendo de parte in partem cuius contrarium supza ostensum est.

¶ Aut indiuisibile omne: quod non habet materiam: vt humanus intellectus.

¶ Secundam rõnem ponit ibi. Aut indiuisibile ⁊c. que talis ẽ. Omne quod non habet materiam est simplex ⁊ indiuisibile. Sed itellectũ primũ est imateriale. ergo est simplex ⁊ indiuisibile. Ponit aũt exemplum de hũano intellectu. Quod qdem exemplũ potest dupliciter intelligi. Uno mõ scõm similitudines vt intelligatur q̃ humanus intellectus sit secũdũ suas essentiaz indiuisibilis: quia est forma oĩo imaterialis

UVA. BHSC. IyR_086_1

Alio modo ⁊ melius pōt intelligi ſm diſſimilitudinē vt ſit ſenſus q̄ hūan⁹ intellect⁹ intelligit ꝓpoſitū e q̄ accipit ſua intelligibilia a reb⁹ mālib⁹ qō nō ē de intellectu pmi

¶ Aut quod quidē cōpoſitorū habet in ali quo tempore. Non enī habet ipſuz bene in hoc aut in hoc: ſed in toto quodā quod optimum ⁊ eius aliquid aliud. Sic autem habet ipſa ſuiipſius intelligentia toto eterno.

¶ Tertiā rōnē ponit ibi. Aut q̄ cōpoſitoꝝ: que talis ē intellectus q eſt intelligibilitū ꝓpoſitoꝝ: hz ſuā pfectionē ⁊ nō ſemp: ſed in aliquo tpe: qō ſic pz: q⁹ nō hz ſuum bonū in hac pte vel in illa: ſz illud qō eſt optimū eſt ei⁹ quoddā aliud qō eſt in quodā toto. Uſi ēt verū qō eſt bonū itellect⁹ nō eſt in cōplexis: ſz in cōplexo Simplicia aūt ꝓra ſūt gñatiōe ⁊ tpe q̄z cōpoſita. vñ illud qō nō habet ſuū bonū in partibus q̄ ſeoꝝ acci pit: ſed in toto qō ex eis conſtituit hz ſuum bonū per aliqō tēpus ⁊ non ſemp. Sz itelligētia pmi que ē ipſiipſius eternaliter ⁊ eodē modo ſe habet.

Lo.51. ꝑ Erſcrutandum autē eſt qualiter hēt totius natura bonū ⁊ optimū vtruz ſeparatum quid ⁊ ipſum ſecundum ſe ⁊ ſecundum ordinem.

¶ Lectio nona.

ꝑ Oſtquam pbs oñdit qualiter ꝑ mū mouēs ē itelligēs ⁊ itelligibile. ß itēdit iqrere q̄liter pmū mouēs ſit bonū ⁊ appetibile. Et circa h⁹ duo facit. ¶ Primo oñdit q̄liter ſe hēat bonū in vniuerſo ſm opinionem ppriā. Scōo ſm opinionē alioꝝ ibi. (Quecūqz vō ipoſſibilia). Circa pmū duo facit. ¶ Prio monet qō nē. Scōo ſoluit eā ibi. (Aut vtroqz mō ⁊c.). Ordit aūt iſta qō ex hoc qō. ſ. dcm̄ eſt q̄ pmū mouēs mouet ſic bonū ⁊ appetibile. Bonū. n. ſm q̄ ē finis alicui⁹ ē duplex. Eſt. n. finis extrīſecus ab eo q̄ ē ad finē: ſic ſi dicimus locū ee finē ei⁹ qō mouet ad locū. Et ēt finis intra ſic forma finis gñatiōis ⁊ alteratōis. ⁊ forma iam adepta ē qōdā bonū ītrinſecū ei⁹ cui⁹ ē forma: forma aūt alicui⁹ toti⁹ qō eſt vnū p ordinationē quādā ptiuz eſt ordo ipſi⁹: vñ relinqtur q̄ ſit bonū ei⁹. Querit ergo pbs vtrū nā toti⁹ vniuerſi hēat bonū ⁊ optimū. i. finē ppriū: q̄ſi aliqd ſepatū a ſe: vel habeat bonū ⁊ optimū in ordine ſuaz ptiū ꝑ modū quo bonū alicui⁹ rei nālis eſt ſua forma.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut vtroqz modo ſicut exercitus. Eteni in ordine ipſuz bene ⁊ dux exercitus ⁊ magis iſte. Non enim iſte ꝓpter ordinem: ſed ille ꝓpter hunc eſt.

¶ Soluit ꝓpoſitā qōnē. Et circa hoc duo facit. ¶ Primo. n. oſtēdit q̄ vniuerſū hz bonū ſepatū: ⁊ bonū ordinis. Scōo oñdit q̄liter ptes vniuerſi ſe hñt ad ordinē ibi. (Oia vō ordinata). Dicit ergo p⁹ſio q̄ vniuerſū hz vtroqz mō bonū ⁊ finē. Eſt. n. aliqō bonū ſepatum qō eſt pmū mouēs: ex quo dep̄det celum ⁊ tota nā ſic ex fine ⁊ bono appetibili: vt oñſū ē. Et q⁹ oia quoꝝ vnū ē finis: oz q̄ ī ordine ad finē ꝓueniāt: neče ē ēt q̄ in ptib⁹ vniuerſi ordo aliqs inueniat. ⁊ ſic vniuerſum hz ⁊ bonū ſepatuz ⁊ bonū ordis. Sicut videm⁹ in exercitu. nā bonū exercit⁹ ē ⁊ in ipſo ordine exercitus ⁊ ī duce q̄ exercitui pſidet: ſz magis ē bonū exercitus i duce q̄z in ordīe: q⁹ finis potior ē in bonitate hijs q̄ ſūt ad finē. Ordo aūt exercit⁹ ē pp bonū ducis adiplē

Lo.52. ſ. ducis volūtatē ī victoriā ꝓſecutōez. nō aūt ecōuerſo. bonū ducis ē pp bonū ordis. Et q⁹ rō eoꝝ q̄ ſūt ad finē ſumit ex fine. iō neče ē q̄ nō ſolū ordo exercit⁹ ſit pp ducē: ſz ēt q̄ a duce ſit ordo exercit⁹ cū ordo exercitus ſit pp ducē: ita ēt bonū ſepatū qō ē pmū mouēs ē meli⁹ bonū bono ordinis qō ē ī vniuerſo: tot⁹. n. ordo vniuerſi ē pp pmū mouētē: vt. ſ. explicet in vniuerſo ordinato id: quod eſt in intellectu ⁊ voluntate primi mouentis. ⁊ ſic oportet quod a primo mouēte ſit tota ordinatio vniuerſi.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnia vō coordinata ſunt aliqualiter: ſz non ſimiliter ⁊ volatilia ⁊ natatilia: ⁊ plāte. ⁊ non ſic ſe habent: vt non ſit alteri ad alterum nihil: ſed eſt aliquid. ad vnum quidem enim omnia coordinata ſunt. Sed quemadmodū in domo: licet quod non contingit facere: ſed omnia aut plurima ordinata ſūt. Serius vero ⁊ beſtiis parum quod ad commune: multum vero quod contingit: tale nanqz cuiuſquē principium ipſorum natura eſt. Dico autem puta ad diſcerni neceſſe quoque omnibus venire. ⁊ alia ſic ſunt quibus cōmunicant omnia ad totum. Lo.53.

¶ Oſtēdit qualiter partes vniuerſi ſe habēt ad ordinem: dicēs q̄ omnia que ſūt in vniuerſo: ſunt aliquo modo ordinata: ſed nō ſimiliter omnia habēt ordinē ſcilicet animalia marina ⁊ volatilia ⁊ plante: ⁊ tamē licet nō ſint eodez modo ordinata: non ita ſe habēt q̄ vnum eoꝝ non pertineat ad altez. Sed eſt aliqua affinitas ⁊ ordo vnius ad altez. ¶ Plāte enī ſunt ꝓpter aīalia: ⁊ animalia ſūt ꝓpter hoīes. Et q̄ oīa ſint ordinata adinuicē patet ex hoc q̄ oīa ſimul ordinātur ad vnū finez. Sed q̄ oīa ſic ſint ſimiliter ordinata manifeſtatur per quoddā exēplum. Jn aliqua enīz domo vel familia ordinata inueniūtur diuerſi gradus. Sicut ſub patrefamilias eſt ꝓmus gradus filioꝝ. Alius autem gradus eſt ſeruoꝝ. Tertius vō gradus eſt beſtiaꝝ que ſeruiunt in domo vt canes ⁊ hmōi aīalia. Hmōi enī gradus diuerſimode ſe habēt ad ordinem domus q̄ ponit a patrefamilias gubernatore dom⁹. Filijs enī nō cōperāt vt faciant aliqd caſualiter ⁊ ſine ordine: ſz oīa aut plura eoꝝ que faciūt ordinata ſunt. Nō aūt ita eſt de ſeruis aut beſtijs: q⁹ paꝝ participāt de ordine q̄ eſt ad cōe. Sed multū inuenitur in eis de eo: quod cōtingit ⁊ caſualiter accidit. Et hoc iō: q⁹ parum affinitatē hñt cū rectore domus: qui ītendit bonum domus cōmune. Sicut aūt ponitur in familia ordo per legē ⁊ preceptum patriſſamilias qui eſt pncipium vnicuiqz ordinatorum in domo exequēdi ea que pertinēt ad ordinē domus: ita natura in rebus nālibus eſt pncipium exequendi vnicuiqz id qō cōpetit ſibi de ordine vniuerſi. Sicuti enī q̄ eſt in domo per preceptum patriſſamilias ad aliqd iclinatur: ita aliq̄ res nālis per naturaz ꝓpriā. Et ipſa natura vniuſcuiuſqz eſt quedaz iclinatio iclinata ei a pmo mouēte ordinans ipſam in debitū finē. Et ex hoc patz q̄ res naturales agūt ꝓpter finez: ſz finem nō cognoſcāt q⁹ a pmo intelligēte aſſequūtur iclinationem in finē. Sz tamen nō ſiliter oīa iſta ſe habēt ad iſtum finem. Eſt. n. aliquid cōmune oībus: q⁹ neceſſe eſt q̄ oīa ad hoc q̄ ueniāt q̄ diſcernanē. i. q̄ hēant diſcretas ⁊ ꝓpas operatiōes. ⁊ q̄ ēt ſm ſubaz adiuicē diſcernātur. Et quātū ad hoc in nullo deficit ordo. Sed q̄dā ſūt q̄ nō ſolū hō habēt: ſz vlteri⁹ talia ſūt q̄ oīa que ſūt in eis cōicāt ad totū. i. ſūt ordinata ad bonū cōe tot⁹. Hoc aūt inuenit in illis in q̄b⁹ nihil eſt ꝓter nāz. neq̄ caſualiter: ſz oīa ſm debitū ordinē ꝓcedūt. Manifeſtuz eſt. n. q̄ vnaquecz res nālis vt dictū eſt ordinat ad bonū cōe ſm ſuam actionē debitā naturalē: vñ illa q̄ nūq̄ deficiūt a ſua actione debita ⁊ nāli habēt oīa ſua communicātia ad totū. Illa vō que aliquādo deficiūt ab actione debita ⁊ naturali nō habēt oīa ſua cōicantia ad totum

UVA. BHSC. IyR_086_1

ſicut hmõi corpora inferiora. Eſt ergo ſũma ſolutionis q ordo duo requirit. ſ. ordinatorũ diſtinctionez ⁊ cõicantiã diſtinctoꝝ ad totũ. Quãtum aũt ad ꝓmum ideficiẽter eſt ordo in oĩbus. Quãtũ aũt ad ſm eſt qdã ordo ideficiẽter in aligbus que ſũt ſupꝛema ⁊ ꝓxima ꝓmo ꝓncipio. ſicut ſube ſepate ⁊ corpora celeſtia in q bus nihil caſualiter accidit ⁊ ꝓter naturã. In aligbus aũt deficit. ſ. corꝛob⁹ in qbus iterdũ aliqd accidit caſualiter ꝓter naturã. ⁊ hoc ꝓpter remotõez a ꝓmo ꝓncipio ſemper eodez modo ſe habente.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Quecunqz vero enim impoſſibilia accidunt aut abſurda aliter dicentibus: ⁊ qualia gratioſius dicentes: ⁊ in quibus minime dubitationes oportet non latere.

¶ Determinat de bono ⁊ ordine vniverſi ſecunduz opinionem aliorum. Et circa hoc duo facit. ⁊ Primo manifeſtat de quo eſt intentio: dicens q oportet dicere quecunqz impoſſibilia: aut abſurda accidunt illis qui aliter dicunt de bono ⁊ ordine vniverſi. ſ. qz nos. Et oportet dicere etiam: qualia dicunt illi qui melius loquuntur: ⁊ in quorum dictis pauciores dubitationes apparent.

¶ Omnes enim ex contrariis faciunt omnia. Neqz autem q omnia: neqz ex contrariis recte. Nec in quibuſcunqz cõtraria ſũt: quomodo ex cõtrariis erunt non dicunt.

¶ Proſequitur ſuam intẽtionem. Et circa hoc duo facit. ⁊ Primo ponit opinionem illorum qui poſuerũt ꝓncipia eſſe cõtraria. Secũdo eorum qui poſuerunt ꝓncipia eſſe naturas quaſdaz ſeparatas ibi. (Amplius ſi nõ erunt ⁊c.). Circa primuz duo facit. ⁊ Primo ꝓponit: in quo deficiant alij qui dicunt ꝓncipia eſſe cõtraria: dicẽs q omnes antiq philoſophi poſuerunt omnia eſſe ex ꝓncipijs contrarijs. Et quantuz ad tria non recte dixerũt. Neqz enĩ recte dixerunt in hoc q poſuerunt res eſſe ex cõtrarijs. neqz etiã in hoc q dixerunt omnia ex cõtrarijs. Et tertio defecerũt in hoc q nõ dixerũt quomodo ex cõtrarijs res ꝓducãtur.

¶ Secundo ibi.

¶ Impaſſibilia nanqz ſunt contraria adinuicem: nobis aũtem ſoluitur hoc rationabiliter: eo q tertium aliquid ſit. alii vero alteruz contrariorum materiam faciũt: quemadmodum quidẽ ẽſt inequale equali: aut vni multa. Soluitur autem ⁊ hoc eodẽ modo. Materia enim que vna nulli eſt contraria.

¶ Manifeſtat quomodo in predictis tribus defecerunt. Et primo quomodo defecerũt in hoc: q poſuerunt eſſe res ex cõtrarijs. Secũdo in hoc: q poſuerũt omnia eſſe ex cõtrarijs ibi. (Amplius omnia primã participationẽ). Tertio quomodo defecerũt in hoc: q non dixerunt quomodo ex contrarijs res ſint ibi. (Omnes autem contraria dicẽtes ⁊c.). Dicit ergo ꝓmo q nõ recte dicunt res eſſe ex ⁊rarijs: quia contraria ſecundum ſe accepta ſunt impaſſibilia adinuicez. Non enĩ albedo patitur a nigredine: neqz econuerſo Non autem ex eis poſſet aliquod vnum conſtitui niſi adinuicem paterentur: vt ſic reducãtur ad aliquod medium: ſed hec dubitatio ſecundum ſentẽtiam Ariſtotelis de facili ſoluitur. Quia Ariſtoteles poſuit ꝓter duo contraria eſſe tertium ꝓncipiuz quod ẽ materia. Sic ergo vnum contrariorum poteſt pati a ⁊reliquo inquãtuz materia ſubiecta vni contrario: ab alio patitur. Sed alij poſuerunt materiam eſſe alterũ cõtrariorum ⁊ nõ aliquid preter cõtraria. Sicut ꝓz de illis qui poſuerunt iſta cõtraria eſſe ꝓncipia: inequale ⁊ equale. vnum ⁊ multa. Attribuebant enĩ inequalitatem ⁊ multitudinẽ materie equalitatẽ vnitatez: forme: ſicut patet de opinione ⁊Platonis: ⁊z pbi naturales poſuerunt contrariũ. Sed hoc eoꝝ dictuz ſoluitur eodem modo: q: materia: que vna eſt quaſi cõmune ſubiectum cõtrariorum nulli eſt cõtraria.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius autem omnia prauj participatione ſunt extra vnum: nam prauum ipſum alterum elementorum.

¶ Manifeſtat philoſophus quomodo defecerũt dicendo omnia eſſe ex cõtrarijs. Et circa hoc duo facit ⁊ Primo oſtẽdit iconueniens: quod ex hac poſitione ſequitur. Manifeſtum eſt enim q prima cõtrariorum genera ſunt: bonum ⁊ malum: quia ſemper alteruz cõtrariorum eſt vt priuatio: ⁊ ita habet rationẽ mali. Si ergo omnia ſunt ex contrarijs: ſequitur q omnia participent malo preter vnum ſcilicet bonum quod eſt ꝓncipium. Nam alterum elementorum ponitur eſſe bonum. Omnia vo alia ponũtur eſſe ex his duobus ꝓncipijs. Hoc autem non eſt veruz quia in corporibus celeſtibus ⁊ natura ſubſtantiarum ſeparatarum nõ inueniuntur corꝛuptio ⁊ malum.

¶ Alii autem nec principia bonum aut malum: quamuis in omnibus maxime quod bonum principium.

¶ Secundo ibi. Oſtendit q poſitio ponẽtiuz omnia ex contrarijs nõ convenit poſitioni quorũdam pboꝝrũ. Si.n. oĩa ſũt ex ⁊rijs. ſeqt vt dictũ ẽ q ꝓma ꝓncipia ſint bonũ ⁊ malũ. ⁊z qdã nõ poſuerũt bonũ ⁊ malũ eẽ ꝓncipia ſed id qõ eſt bonũ eſſe ꝓncipiũ oĩbus.

¶ Alii vero hoc quidem recte: quia principium: ⁊z qũo qõ bonũ principiũ nõ dicunt: vtrũ. ſ. vt finis: aut vt mouẽs: aut vt ſpecies.

¶ Tertio ibi. Oſtendit quomodo in ponendo bonũ eſſe ꝓncipium defecerunt ẽt illi. Et hoc oſtẽdit ꝓmo in cõmuni: dicẽs q quidã licet recte dicerẽt ponẽtes bonum eſſe ꝓncipium oĩum: tamẽ in hoc defecerunt qz nõ determinauerũt quomodo bonum eſſet ꝓncipium vtrũ. ſ. vt finis. aut vt forma: aut vt mouẽs. Hec enim tria habent rationem perfecti ⁊ boni. non autẽ materia que non perficitur niſi per formam. Unde de ea mentionem non facit.

¶ Inconuenienter autẽ ⁊ Empedocles amicitiam enim facit bonuz: hoc autez ꝓncipium ⁊ mouens. Congregat enim ⁊ vt materia: pars enim mixture: ſic itaqz ⁊ eidez accidit vt materiam ⁊ principium eſſe ⁊ vt mouens. Sed eſſe non idem vtrum igitur amicitia. Inconueniens autem ⁊ incorruptibilez eſſe litem: ſed ipſum autem eſt mali natura.

¶ Secundo ibi. Deſcendit ad ſpeciales opiniones. Et ꝓmo ad opinionẽ Empe. dñs q icõueniẽter Empedo. ponit bonũ eſſe ꝓncipiũ. ⁊ Ponit enĩ amoꝛem principium. q. bonũ. Sed amoꝛẽ dicit eẽ principiuz dupliciter. Dicit enĩ q eſt vt mouẽs inquãtũ hz vnire ⁊ cõgregare: ⁊ itez ponit q eſt ꝓncipiũ ſicut materia. ⁊ Ponebat enĩ amoꝛẽ eſſe partẽ mixtoꝝ. Corpora enim ponebat eſſe mixta ex quatuoꝛ elementis ⁊ amicitia ⁊ lite. Licet autẽ cõtingat eſſe ꝓncipium idez ſicut materia ⁊ ſicut mouẽs: nõ tamen ſecundum eandem rationem. ⁊ Poteſt enim ignis eſſe mouens ſecũdum formam ⁊ materiale ꝓncipium ſecũdũ materiam. Nõ aũt ſm idem: qz mouens inquãtuz ſmõi

UVA. BHSC. IyR_086_1

est actu. Ad materia aũt inquãtum hmõi est in potẽtia. Restat igit assignãdũ fm quid amor sit materia ⁊ se cundũ quid est mouẽs qõ ipse non assignat. Aliud ãt inconueniens qõ sequitur opinionem Empe. est q̃ posuit item esse primum principium incorruptibile. Que quidem fm ipsuz videt esse ipsa nã mali. Ad a lam aute secundum recte opinantes non ponitur pri cipium esse: sed solum bonum: vt dictum est.

¶ Anaxagoras aũt vt mouẽs q̃ bonuz pri cipium: intellectus enĩ mouet: sed gratia ali cuius mouet. Quare alterũ excepto vt nos dicimus nam medicatiua est quodãmodo sa nitas. Inconueniens autẽ ⁊ non contrarium non facere bono ⁊ intellectui.

¶ Tertio ibi. Descendit ad opinionez Anaxa. dicẽs q̃ Anaxa. posuit bonum esse principiũ primum quasi monẽs. Dixit enĩ q̃ intellectus mouet oia. Sz manifestum est q̃ semp intellectus mouet gratia alicui⁹. i. pp finem. Quare opz q̃ ponat alterz aliqõ principiũ pp quod intellectus moueat nisi forte dicat sicut nos dicimus. s. q̃ idez põt esse intellectus ⁊ intellectũ: ⁊ q̃ intellectus moueat pp seipsum q̃ aliquo mõ inueni tur in his que agũt p intellectũ fm nos. Ars. n. medi cine agit pter sanitatẽ. ⁊ sanitas est quodãmodo ipa ars medicine vt supra dictũ est. Aliud aũt incõueni ens sequi videt cõtra opinionẽ Anaxa. si sustineatur cõmunis opinio. s. qõ cõtraria sunt principia omniũ Secundũ hoc enĩ videbit incõueniẽs q̃ nõ facit ali quod principium cõtrarium bono ⁊ intellectui.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnes autẽ contraria dicẽtes nõ vtunt contrariis: nisi figure aliquis. Et quare hec quidẽ corruptibilia: hec vo incorruptibilia: nullus dicit. Oia nanq̃ entia faciunt ex eis dem principiis: amplius aũt alii quidẽ ex nõ ente faciunt entia. Alii autem nisi hoc cogat vnum omnia faciunt.

¶ Ostendit tertiũ q̃ supra posuit. s. q̃ ponẽtes princi pia cõtraria esse nõ dũt quo principiata sunt ex cõtra riis. Et hoc est q̃ dicit q̃ oẽs dicẽtes pricipia esse cõ traria nõ vtunt ad causandũ ea que sũt apparẽtia in entibus. Nisi aliqs figuret. i. nisi aliquis vellit finge re vel figurabiliter dicere. Et pmo cũ dicit. Et quare hoc quidẽ &c. ostendit q̃ nõ possunt causare differẽtiam corruptibiliũ vel incorruptibiliũ. Dicit ergo q̃ null⁹ antiquoz pboz assignat cãm quare entia q̃dã sũt cor ruptibilia ⁊ q̃dã incorruptibilia. Ponũt enĩ quidaz eoz entia oia esse ex eisdẽ principijs. s. cõtrarijs. Et h est opinio antiquoz naturaliũ. Alij vo. s. poete theo logi posuerũt oia ex nõ ente. Unde supra dixit q̃ ge nerant mũdũ ex nõ ente. Et sic cũ eãdẽ originẽ vtriq̃ assignẽt oibus entibus nõ pũt causare distinctionẽ re rum fm corruptibile ⁊ incorruptibile. Et iõ alij vt ad hoc nõ cogãtur q̃. s. ponant oia esse ex nõ ente vel q̃ assignent causam distinctionis rerum: posuerunt om nia esse vnum totaliter a rebus distinctionẽ tollẽtes. Et hec est opinio Permenidis ⁊ Melissi.

¶ Amplius pp qd semp generatio: ⁊ que est causa generationis nullus dicit.

¶ Secundo ibi. Ostendit q̃ etiã in alio deficiunt: q̃. s. nõ possũt assignare cãm quare generatio sit sempi terna nec pũt assignare q̃ sit vlis cã generatõis. Neu trum enĩ cõtrariorum est vlis generationis causa.

¶ Et duo principia faciẽtibus aliquid ne ceſſe primũ esse principalius ⁊ his qui speci es: quia aliud principalius: propter quid. n. participauit aut participat.

¶ Tertio ibi. Tertiũ ponit i quo deficiũt ponẽtes pn cipia esse ptraria. Necesse ẽ enĩ eis assignare q̃ altez contrariox sit principalius pncipium cũ semp altez sit vt priuatio vt intẽdit q̃ necesse est ponere aliquod principiũ pncipalius vtroq̃ cõtrariox: ex quo nõ as signari possit quare quedã attribuũtur vni cõtrariox sicut principio ⁊ quedã alteri: vtpote quare quodam tẽpore moueat lis elemẽta ad separationẽ ⁊ quodam tẽpore amicitia ad cõgregationẽ. Et hoc ẽt accidit po nentibus esse spẽs. Necesse. n. est eis ponere aliquod principium principalius spẽbus. Manifestũ est enĩz q̃ ea que generãtur ⁊ corrũpũtur nõ semper eodem modo participant spẽm. Unde opz ponere aliquod principiũ ex quo assignetur ratio quare hoc idiuiduũ prius pticipauit. nõ autẽ modo participat speciem.

¶ Et aliis quidem necesse sapientie ⁊ bono ratissime scientie aliqd esse contrariozuz: no bis autem non: non enim est contrarium pri mo nihil. Nam omnia contraria habent ma teriam: ⁊ hec potentia est. contraria autem ignorantia ad contrarium: primo vero con trarium nihil.

¶ Ponit quartũ inconueniẽs quod eis sequitur: di cens q̃ si necesse est pbis ponẽtibus pricipia esse con traria oportet q̃ sapiẽtie prime ⁊ honoratissime scie sit aliquod cõtrariũ: q̃ sapiẽtia est de pmo pncipio vt in pmo oĩsum est. Unde pmo principio nõ est aliqd contrariũ: quia oia contraria habent natura que ẽ in potẽtia ad vtrũq̃ cõtrariorum. Primum autem pri cipium secũdum nos est imateriale. vt ex dictis pa tet. Unde relingtur q̃ primo principio nõ sit cõtrari um aliquid. ⁊ q̃ prime scientie nõ sit cõtraria aliqua scientia sed solum ignorantia. Lec. 2.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Amplius si non essent preter sensibilia: alia non erit principium ⁊ ordo ⁊ generatio ⁊ celestia: sed semper principii principium vt theologis ⁊ physicis omnibus.

¶ Descẽdit ad opinionẽ ponẽtiũ substãtias sepatas. Et pmo ostendit q̃ incõueniẽs sequit nõ ponẽtibus eas. ⁊ dicit q̃ si nõ sint alia entia pter sensibilia non erit primũ pncipium sicut ostẽsum est nec ordo rerũ qualis assignatus est nec generatio ppetua nec pnci pia qualia supra posuimus: sed semper erit principij principium infinitum vtpote q̃ Socrates generetur a Platone ⁊ ille ab illo. ⁊ sic in infinitum vt visum est omnibus antiquis philosophis naturalibus. Nõ. n. ponebant aliquod principium vniuersale pmum pre ter ista principia particularia ⁊ sensibilia.

¶ Si autem erunt species aut numeri nulli us cause: si autem non quidem motus.

¶ Ostendit quod incõueniẽs: sequitur ponẽtibus na turas quasdã separatas. Et pmo quãtum ad eos qui ponebant in huiusmodi naturis cõnexionem quãdaz originis. Secũdo quãtuz ad eos qui hoc nõ ponebãt ibi. (Dicẽtes aũt numerum). Circa pmum ducit ad quatuor inconueniẽtia: quoz primũ est q̃ spẽs ⁊ nume ri que ponebant quidam pter sensibilia nullius cause videntur esse. Sed si sint alicuius cause nõ videbitur aliquid esse causa motus: quia hmõi non videnẽ ha bere rationem principiorum mouentium.

¶ Adhuc quomodo erit ex non magnitudi nibus magnitudo: ⁊ continuum. Non enim

UVA. BHSC. IyR_086_1

numerus facit continuum. nec vt mouens: nec vt species.

¶Secundo ibi. Ducit ad aliud inconueniēs. Numerus enī nō est magnitudo. Magnitudo aūt nō est nisi ex magnitudinibus: vnde ipossibile videt assignare quō magnitudo ⁊ cōtinuū fūt ex numeris qui non sunt cōtinui. Non enim potest dici q numerus causet continuū sicut principiū motiuum ⁊ formale.

¶At vō nullū erit cōtrariorū ⁊ factiuū qō ⁊ motiuū: qō cōtinget vtiqz nō esse. At vopo sterius quidē ipsū facere potētia: nō ergo sēpiterna sunt entia: sed sunt intermediū. Intermediū igit est horū aligd: ⁊ hoc dictū est.

¶Tertium ponit ibi. Dicēs q si spēs ⁊ numeri sunt prima principia cū in spēbus ⁊ numeris nō inueniat cōtrarietas: seqt q nō erūt cōtraria pncipia pma q nō ponūtur factiua ⁊ motiua. Et sic cōtinget nō esse generationē ⁊ motū. Quia si pma principia nō sunt mouētia: sed posterius causent ex primis principiis:
Lect.6. sequet q sūt in potētia priorū principiorū. Quod aūt potest esse pōt ⁊ nō esse. Unde sequit q generatio ⁊ motus nō sunt sempiterna. Sed sunt sempiterna: vt supra positū est. Interimendū est igitur aliud premissorum. scilicet q ponebatur prima principia non esse mouentia. Et hoc dictuz est sicut in primo libro idest quomodo prima principia sunt mouentia.

¶Adhuc qūo numeri vnū: ⁊ aīa ⁊ corp⁹ ⁊ spēs totaliter ⁊ res nihil dicet nullus nec pti git dicere: si nō vt nos dicat q mouēs facit.

¶Quartum ponit ibi. Dicēs q nullus istorum dicere pōt qd faciat vnū eē numer: aut aīam ⁊ corp⁹ aut vniuersaliter forma ⁊ id cuius est forma: nisi dicat. q mouēs hoc facit sicut nos supra dixim⁹ in. 8. Spēs aūt ⁊ numeri nō habēt rationē causē mouētis.

¶Deinde cum dicit.

¶Dicētes aūt numerū primū mathematicū ⁊ semp aliā habitā substātiā ⁊ principia cuiuslibet. Alii inconexaz ipsius vl substantiā faciūt. Nihil. n. alia alii confert aut ens aut non ens ⁊ principia multa. Entia vō nolunt disponi male nec bonuz pluralitas principatuum: vnūs ergo princeps.

¶Ostendit q inconueniēs sequat ēm illos qui ponūt hmōi naturas esse inconexas. dicēs q ponētes pmuz in rebus eē numer mathematicū: vt pythagorici posuerunt: ⁊ sic cōsequēter semper aliā natūrā habitā. i. psequētē vz q post nūer magnitudinē ⁊ post magnitudinē sensibilia. ⁊ dicentes cuiuslibet nāe esse alia ⁊ alia pncipia sicut q alia sunt principia numerorum ⁊ alia magnitudinū ⁊ sensibiliū isti inquā sic dicētes faciunt substātiam vniuersi esse inconexā idest sine ordine. ita q vna ps nihil cōferat ad aliā vel ad alteram siue sit siue nō sit. Et similiter faciūt multa pncipia in cōnexa. Et hoc nō pōt esse: qz entia nō volūt male disponi. Dispositio enī entū naturaliū est qualis optima pōt esse. Et hoc videmus in singulis q vnūqōqz est optime dispositionis in sua natura. Usi multo magis oportet hoc extimare in toto vniuerso. Sz pluralitas principatuū nō est bonū. Sicut nō esset bonum q essent diuerse familie in vna domo q inuicē nō cōmunicarent. Unde relingtur q totū vniuersū est sicut vnus principatus ⁊ vnum regimen. Et ita oportet q ordinetur ab vno gubernante. Et hoc est q cōcludit q est vn⁹ pnceps toti⁹ vniuersalis. s. pmū mouens ⁊ pmū intelligibile ⁊ pmū bonū q supra dixit. Deum qui est benedictus in secula seculoz Amen.

¶Expliciunt preclarissima cōmētaria in. xij. libros methaphysice artis angelici doctoris Diui Thome Aquinatis sacri ordinis predicatorum.

¶Expliciunt preclarissima cōmētaria Angelici doctoris Diui Thome Aquinatis sacri ordinis predicatorum. in. xii. libros metaphysice artis cum textu Aristotelis nouiter emēdata ⁊ ipressa impensa Egregii viri dñi Alexādri Calcedonii Pisaurēsis mercatoris. Qui spāli gratia obtinuit a Se. Uene. Do. ne cui liceat cuiuscūqz gradus vel cōditiōis: aut ipsimere aut ipsimi facere huiusce modi opus: neqz Uenetiis: neqz alibi locorum sub ditiōe Ueneti iperii positorū. Nec ipressū alibi in dicta ditione vēdere p decez futuros annos. Sub pena imediate ⁊ irremissibilis amissionis oīum ⁊ singulorū simi liuz librorū. Et vlterius librarū. xxv. p quo libet volumine aliter ipresso vt vēdito. Cuius quidē pene medietas sit ipsius Alexandri. Et reliqua medietas Domini nostri. Augustino Barbadico Serenissimo Uenetiarum pncipe regnante.

¶Impressū fuit hoc opus Uenetiis p magistrum Petrū Bergonēsem. Anno dñi M.CCCCCLii. die. xiii. augusti.

¶Registrum huius operis.

A
Cōmētaria
Diui Thome
etiam tres
B
nirent in
telligere causaz
alijs q̄s ex
C
¶Qualitatem
materialis
conuenienter
D
¶Amplius
¶Nullaz nāqz
¶Quare sic
E
si sint plures
ter dicendum
Et sic in eaz
F
¶Inducit talē
sicut etiam
Cum ergo
G
ad esse. ⁊
sedens: aut
principijs que
H
dicendum vt
¶Amplius aūt
Assignant autē
I
Principium
soni se habent.
tue aliter
K
¶Tertiuz modū
dicitur vnum tot
extrinseca sicut
L
transferuntur
tinet ad actiōes
ad videntem.
M
in extremitate
esse falsum
terminatum
M
apud se sititudinē
quādo quid est
manifestum est
O
mini. Non
tas autem pro
ratione nāli
P
rationes speciei
pns vero ⁊
ducere). Circa
Q
rum que in
¶Amplius
ab indiuiduis.
R
habeat materiā
¶Epilogat
⁊ rationale
S
⁊ quando
¶Quedam vero
T
gulo. d. b. c.
git tamen
men vero
U
nere nanqz
quo modo
prima talis
X
¶Solutionem.
dem magis
tionem habent:
Y
ris secundum
bus sine innoiatū
aliqua talis
AA
huius quinte
immobilia sunt:
stantie: ⁊
BB
¶Aut dicimus
rum ⁊ sonorum.
nes dicunt
LL
¶Uidetur autez
bant alias:
si quis velit

UVA. BHSC. IyR_086_1